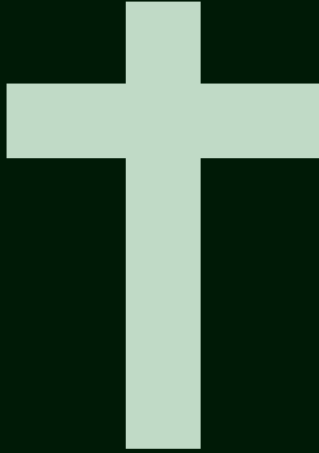

Tuti yó'o kúú tɔ'on Ndios, ta xí'o ña kuendá

sa'á Jesús

New Testament in Mixtec, Tezoatlán (MX:mxb:Mixtec,
Tezoatlán)

Tuti yó'o kúú to'on Ndios, ta xí'o ña kuendá sa'a Jesús New Testament in Mixtec, Tezoatlán (MX:mxh:Mixtec, Tezoatlán)

copyright © 2006 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Mixtec, Tezoatlán

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Mixteco, Tezoatlán [mxh], Mexico

Copyright Information

© 2006, Wycliffe Bible Translators, Inc.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Mixtec, Tezoatlán

© 2006, Wycliffe Bible Translators, Inc.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-04-30

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 29 Jan 2022
b81ac6b3-0ad5-5336-8d42-4c2703b04e9f

Contents

San Mateo	1
San Marcos	39
San Lucas	64
San Juan	104
Hechos	133
Romanos	172
1 Corintios	188
2 Corintios	203
Gálatas	213
Efesios	219
Filipenses	225
Colosenses	229
I Tesalonicenses	233
2 Tesalonicenses	237
1 Timoteo	239
2 Timoteo	244
Tito	247
Filemón	249
Hebreos	250
Santiago	262
1 Pedro	266
2 Pedro	271
1 Juan	274
2 Juan	278
3 Juan	279
Judas	280
Apocalipsis	282

To'on yó'o kían nì taa San Mateo, ña ká'an sa'a Jesús

Nq yó'o kúú nq ve'e Jesús

1 Ña yó'o kúú tuti noq tándaa yíko kuu ndidaá ñayuu nì sa kuu nq ve'e Jesucristo, nq nì kii tein nq ve'e rey David, ta rey David nì kii tein nq ve'e Abraham. ² Chì de'e Abraham ñoo nì sa kuu Isaac, ta de'e Isaac nì sa kuu Jacob, ta de'e Jacob nì sa kuu Judá xí'in dao ká ñani ra. ³ Ta de'e Judá xí'in iin ñá'a naní Tamar nì sa kuu Fares xí'in Zara, ta de'e Fares nì sa kuu Esrom, ta de'e Esrom nì sa kuu Aram, ⁴ ta de'e Aram nì sa kuu Aminadab, ta de'e Aminadab nì sa kuu Naasón, ta de'e Naasón nì sa kuu Salmón, ⁵ ta de'e Salmón xí'in Rahab nì sa kuu Booz, ta de'e Booz xí'in Rut nì sa kuu Obed, ta de'e Obed nì sa kuu Isaí. ⁶ Ta de'e Isaí nì sa kuu David, nq nì sa kuu rey noq nq Israel, ta de'e rey David nì sa kuu Salomón, ta naná Salomón nì sa kuu ñadi'i Urias.

⁷ Ta de'e Salomón nì sa kuu Roboam, ta de'e Roboam nì sa kuu Abías, ta de'e Abías nì sa kuu Asa, ⁸ ta de'e Asa nì sa kuu Josafat, ta de'e Josafat nì sa kuu Joram, ta de'e Joram nì sa kuu Uzías, ⁹ ta de'e Uzías nì sa kuu Jotam, ta de'e Jotam nì sa kuu Acáz, ta de'e Acáz nì sa kuu Ezequías, ¹⁰ ta de'e Ezequías nì sa kuu Manasés, ta de'e Manasés nì sa kuu Amón, ta de'e Amón nì sa kuu Josías, ¹¹ ta de'e Josías nì sa kuu Jeconías xí'in dao ká ñani ra tá tiempo nì kuei nq ñoo Israel noq ndá'a tá ñoo Babilonia.

¹² Tá nì ndi'i nì kuei nq Israel tìxi ndá'a tá Babilonia, dá nì sa io iin de'e Jeconías ñoo, ta nì sa naní rá Salatiel, ta de'e Salatiel nì sa kuu Zorobabel, ¹³ ta de'e Zorobabel nì sa kuu Abiud, ta de'e Abiud nì sa kuu Eliaquim, ta de'e Eliaquim nì sa kuu Azor, ¹⁴ ta de'e Azor nì sa kuu Sadoc, ta de'e Sadoc nì sa kuu Aquim, ta de'e Aquim nì sa kuu Eliud, ¹⁵ ta de'e Eliud nì sa kuu Eleazar, ta de'e Eleazar nì sa kuu Matán, ta de'e Matán nì sa kuu Jacob, ¹⁶ ta de'e Jacob nì sa kuu José, ta José nì sa kuu yíi María, ta de'e María kúú Jesús, nq kúú Cristo, nq dákaki ñáa. ¹⁷ Noq ndidaá nq sá'ano yó'o, kándaq inio ña ndá Abraham, ta ndá David nì sa kuu na uxí komi nq sá'ano. Ta ndá David, ta ndá tiempo nì kuei nq Israel tìxi ndá'a tá Babilonia, nì sa kuu na uxí komi ká nq sá'ano. Ta ndá tiempo nì kuei nq ñoo Israel tìxi ndá'a nq ñoo Babilonia, ta ndá tiempo Cristo nì sa kuu tuku na uxí komi nq sá'ano.

Di'a nì kuu tá nì kiki Jesús

¹⁸ Di'a nì kuu tá nì kiki Jesús: María, ta kakuu naná Jesús, sa nì xí'o va xi to'on xi

noq José ña tanda'a xí xí'in rá. Tído tá ko ñá'a naki'in tá'an na kande'i na, kúú nì tuu va María ñó'o de'e xi, chí Espiritu iñ Ndios nì xí'o ña ndato yó'o noq xí. ¹⁹ Ta José naní taa kakuu yíi xí, ta sa'a ña kúú rá iin taa ndaa, ta ko kóni ra chinaní kini ñáa rá, sa'a ñoo nì nakani ini ra ña dión oon va dánkoo ñáa rá. ²⁰ Tá nì ndi'i nì ka'i ini ra ña dión kee ra, ta kúú nì na'a noq iin ángel nì kixi noq sato'o yo Ndios noq rá tìxi sani. Dá nì kaa nq xí'in rá:

—José, na ve'e David, o sa nákaní kuáchi inon ki'ón María kakuu ñadi'ogón, dá chí mií Espiritu iñ Ndios nì xí'o ña'a ndato yó'o noq xí, sa'a ñoo nì tuu xi ñó'o de'e xi. ²¹ Ta dákaki xi iin tayíi ló'o, ta chinanón xí Jesús, dá chí ta yó'o dákaki nq ñoo xí noq kuáchi kée na —káa nq.

²² Ta ndidaá ña yó'o nì kuu, dá nì xinkoo noq nì ka'an Ndios xí'in profeta, tá'an nq sa kasto'on xí'in ñayuu to'on nì ka'an mií Ndios xí'in ná, chí di'a nì kaa na:

²³ Míián tuu iin tadi'i táki kaño'o de'e xi.

Ta chinaní ná xí Emanuel.

To'on yó'o kóni kaa: Ió Ndios xí'in yó.

²⁴ Tá nì ndoto va José, kúú nì kee ra choon nì sa'anda ángel ñoo. Ta kúú nì tandá'a vá rá xí'in xí. ²⁵ Tído ko ní náki'in tá'an ta'on na kuđi nduu nq xian naní nì sa ño'o taleé ñoo. Tá nì kiki xi, dá nì chinaní ñáa ná Jesús.

2

Di'a nì kuu tá nì sa'an tq ndichí noq nì kiki Jesús

¹ Ta nì kiki Jesús ñoo Belén, ña nákaa chí kuendá Judea, ta daá nákaa Herodes kúú rá rey chí kuendá Judea. Dá nì kasáa dao tá ndichí ñoo Jerusalén, ta nì kii ra chí noq xíno ndindii. ² Ta nì ndato'ón rá nq ñoo Jerusalén, ta káa ra:

—¿Ndeí ió nq kúú rey noq nq Israel, nq nì kiki ñoo? Dá chí ndá ñoo ndu ñoo nì xini ndu nì xinkoo iin tìñoq saá, sa'a ñoo nì kandaq ini ndu ña nì kiki na, ta vei ndu kandaño'o ndu nq —káa ra.

³ Tá nì nì'í tó'on rey Herodes, ta kúú nì naá vá ini ra, ta dión ta'ani nì ndo'o ndidaá nq ñoo Jerusalén. ⁴ Sa'a ñoo nì kana Herodes ndidaá kúú tá dutí saku'a'a, xí'in tá dána'a ley Moisés, ta nì ndato'ón ñáa rá:

—¿Ndeí kiki nq kakuu Cristo, nq dákaki ñáa?

⁵ Dá nì kaa taa ñoo xí'in rá:

—Kaki na ñoo Belén, ña nákaa kuendá Judea yó'o, dá chí di'a nì taa iin profeta ña nì ka'an Ndios xí'in ná:

⁶ Noo Belén, ña nákaa kuendá Judá, kandaq'i cháa ká yo'ó noq dao ká ñoo ñó'o kuendá Judá,

dá chí xaqñ kiki iin ra katiin ndaa nq ñoo Israel, nq kúú ñooi,

ta dándáki ñaá rá, kaá Ndios xí'ín profeta na —kaá ra.

⁷ Dá nì kana de'ey rey Herodes taa ndìchí ñóó, dá nì ndatò'ón ndìchí ñaá rá ndá kuu kúú mií mií kuu nì xìnkòo tìñoó ñóó. ⁸ Nì ndì'í, dá nì tãnda'á ñaá Herodes kua'àn ra ñóó Belén, ta kaá ra xí'ín rá:

—Kua'án ndò ñóó ndatò'ón va'a ndó ndei ió tayii ñóó. Tá nì naní'í ndò xí, dá nakí'o ndó kuendá nooí, dá ná ko'on ta'ani yu'u kandaño'i xí —kaá ra.

⁹ Tá nì ndì'í nì ka'àn Herodes dión, dá nì kankuei taa ñóó kua'àn ra. Ta tìñoó, kiri nì xini ra ndá ñóó mií rá ñóó xionoo rí kua'àn rí noo rá. Ta nì saa rí nì sa tuu rí diní ve'e noo ió tayii ñóó. ¹⁰ Tá nì xini ra nì sa tuu rí, kúú nì kadìj ndá'o iní ra. ¹¹ Dá nì ku'u ra ve'e ñóó. Dá nì xini ra xí xí'ín María, naná xí. Dá nì sa kujta xítí rá noo xí, ta nì sa ndaño'o ñaá rá. Dá nì sonó rá yu'u sato noo ñó'o ña va'a, dá nì taó rá ña nì doko rá noo xí. Ta ñóó kúú oro, xí'ín ðusa támi sá'àn, xí'ín sítí támi sá'àn naní mirra. ¹² Tído tìxi sàni nì ka'àn Ndios xí'ín rá ña ná dá'a nì nandió kuéi ra noo Herodes. Sa'á ñóó iin ka va íchi nì nandió kuéi ra kua'àn nó'o rá.

Di'a nì kuu tá nì sa'ání rey Herodes kuá'á nda'o taleé

¹³ Tá nì ya'a taa ñóó kua'àn ra, dá nì ka'àn iin ángel nì kii noo sato'o yo Ndios xí'ín José tìxi sàni, dá kaá na:

—Ndakoo yo'ó, ta ki'in taleé xaàn xí'ín naná xí, ta kuino kíj kua'án Egipto, ta ñóó kandeí ndó ndá ná kastò'on tukúu xí'ín ndó, dá chí kasá'a rey Herodes nándukú rá taleé xaàn kasá'í rá —kaá na.

¹⁴ Dá nì ndoto José, ta sakuáá kuu dáá ñóó nì ki'in ra taleé ñóó xí'ín naná xí, dá nì kee ra kua'àn ra Egipto. ¹⁵ Ta ñóó nì sa ndei na ndá nì kasandaá kuu nì xí'í Herodes. Dión, dá nì xìnkòo to'on nì ka'àn Ndios xí'ín profeta na: “Ndá ñóó Egipto nì ñakanai de'í vei xí.”

¹⁶ Tá nì kandaá iní Herodes ña nì danda'í ñaá tã ndìchí ñóó, kúú nì xido ndá'o iní ra. Sa'á ñóó nì sa'anda ra choon ña ná kuu ndidaá takuá'í yíi kò ñá'a xino uu kuia ndéi ñóó Belén xí'ín ndidaá takuá'í yíi ndéi ñóó kuá'í ñó'o noo kúú kuendá Belén ñóó, chí sa kua'àn xìnkòo uu kuia nì xini tã ndìchí ñóó nì xino tìñoó. ¹⁷ Ta sa'á ña nì kee ra dión, sa'á ñóó nì xìnkòo noo nì ka'àn profeta Jeremías: ¹⁸ Táj káyú'u ná ñá'a ndéi ñóó Ramá. Nì'í ndá'o sá kían, ta nda'í tánaán xí'ín ndirá nooan.

Ta ndé'í'í Raquel sa'a de'án, ta kò kúú ta'on natián tãndeé iní, chí nì xí'í ndì'í xí.

¹⁹ Tá nì xí'í Herodes, dá nì na'a noo túku iin ángel nì kii noo sato'o yo Ndios noo José tìxi sàni noo ió rá ñóó Egipto, ²⁰ dá nì kaa na xí'ín rá:

—Ndakoo, ta kuaka tayii ló'o xaàn xí'ín naná xí, ta nandió kuéi ndó kua'án nó'o ndò Israel, dá chí sa nì xí'í ndì'í va taa, ra ndúkú tayii ló'o xaàn ka'ání rá —kaá na.

²¹ Dá nì ndakoo ra, dá nì ñakuaka ra tayii ló'o ñóó xí'ín naná xí, dá nì kee na kua'àn nó'o ná ñóó Israel. ²² Tído nì nì'í tó'on na ña Arquelao nì ñakuin noo tatá ra rey Herodes dándáki ra kuendá Judea, sa'á ñóó nì yu'u ná ko'on na kandeí na ñóó. Tído nì kastò'on tuku Ndios tìxi sàni xí'ín José ña ná ko'on na chí kuendá Galilea kandeí na. ²³ Dá nì saa na ñóó Nazaret, ña nákaa chí kuendá Galilea, ta ñóó nì sa ndei na. Dión, dá nì xìnkòo noo nì ka'àn profeta ña kananí xí tã ñóó Nazaret.

3

Di'a nì kuu, dá nì kasá'a kástò'on Juan ña kasaq Jesús

¹ Tein tiempo daá ñóó, dá nì kasá'a Juan, na dákodò ndúta ñayuu, dána'a na noo ñayuu noo kúú yukú íchí chí kuendá Judea, ² ta kaá na xí'ín ná:

—Nandikó iní ndò sa'a kuächí kée ndó, chí sa nì kuyati va kuu ña ndu'u ñayuu tìxi ndá'a Ndios dándáki ñaá ná.

³ Ta sa'a mií Juan yo'ó nì ka'àn profeta Isaías tá sa na'a, chí di'a nì kaa na: Kayu'u iní taa noo kúú yukú íchí, ta kaa ra: “Kandeí nduu ndò natiin ndó sato'o yo Ndios,

ta ná konó ndó iin íchi ndaa noo ná”, kaá na.

⁴ Ta dá'on nì sa ndixi Juan nì kava'a xí'ín idj camello. Ta iin cincho ñíj nì kaq noo nákaa tìxi na. Ta sa seí ná tika xí'ín nduyí yukú. ⁵ Ta kuá'a ndá'o ñayuu ndéi ñóó Jerusalén xí'ín na ndéi dao ka ñóó ñó'o chí kuendá Judea xí'ín na ndéi ñóó ñó'o yati yuta Jordán ñóó sa kii noo nákaa Juan. ⁶ Ta sa na'o na kuächí na noo Ndios, ta kúú sa dakódò ndúta ñaá Juan iní yuta naní Jordán.

⁷ Tá nì xini Juan ña kuá'a ndá'o tã fariseo xí'ín tã saduceo vei ta'ani kodò ndúta rá noo ná, dá nì kaa na xí'ín rá:

—Ndo'ó kúú tata de'e koo! ¿Ndá yoo kaá daá xí'ín ndo'ó ña dión oon nì káki ndó noo ña xido iní Ndios, ña vei dándó'o naní nio ndò? ⁸ Koo iní ndò kee ndó ña va'a, ña ná'a ña mián ndaa kuiti nì nandikó iní ndò sa'a kuächí kée ndó. ⁹ Ta ná dá'a nì ka'án ndó ña sa'á ña kúú ndó na ve'e Abraham, sa'á ñóó káki ndó. Dá chí mián ndaa ná ka'ín xí'ín ndó ña kuu va ndee Ndios yuu ndéi yo'ó kakuuan na ve'e Abraham. ¹⁰ Ta kana'a ta'ani ndó ña sa ió nduu va hacha ka'andaan yo'o yito, sa'á ñóó ndi ndáa mií vá yito kò xí'o kují va'a, yiróón kúú rá ta'anda, dá kee ra kei ra noo kéi ñó'o.

¹¹ Mián ndaa kían dákodò ndúta'í ndo'ó iní takuí, chí nì nandikó iní ndò sa'á kuächí kée ndó. Tído sata yú'u vei iin na ndáya'í

cháá ká ọ dúú yu'u, ta ni kọ káni vián taó yu'u ndisa ná, chí ndáya'i cháá ká ná ọ dúú yu'u. Ta noón kúú nà dákodo ndúta ndo'ó xí'ín Espiritu iji Ndios, xí'ín ño'ó ita. ¹² Ta noón kúú táto'on iin t̄a t̄anee iin ña'a ndá'a ná dáxi xi na tirió xí'ín tachì. Ta kji'o dión taó xóo na noni tirió tein x̄e'án. Ta nataán va'a naan ini yáka ná, ta x̄e'án ñoo chiñó'o nà xí'ín ñó'o kéi, ña ni iin kuú ọ ndá'o —kaá Juan.

¹³ Ta kúú ni keta Jesús chí kuendá Galilea vei nà yuta Jordán noo nákaa Juan, dá dákodo ndúta ñaa ná. ¹⁴ Tído kọ xiin ta'on Juan dákodo ndúta ñaa ná, chí ká ná:

—Yu'u di'a va xínño'ó kodó ndúta kee mií ní. Ta, zndiva'a vei di'a ní noo yú'u ña dákodo ndúta mií ní?

¹⁵ Dá ni kaa Jesús xí'ín ná:

—Joon ní kaaon, dá chí kánian kee yó ndidaá choon sa'ándá Ndios —kaá nà.

Dá ni xing ini Juan dákodo ndúta ñaa ná.

¹⁶ Tá ni ndi'i ni sodó ndúta Jesús, dá ni ñakuúin ndichi nà ini takuij ñoo. Kúú mií dáá ni nonó induú. Dá ni xini nà Espiritu iji Ndios ni ñaxing nà sata Jesús, ta káa na táto'on káa iin paloma. ¹⁷ Ta nda induú tái ni ka'an Ndios xí'ín Jesús:

—Yo'ó kúú de'e manj yu'u, ta náta'an nda'o inij xini yó'o —kaá nà.

4

Di'a ni kuu tá ni ka'an ña u'u dátúúán Jesús

¹ Dá ni kee Espiritu iji Ndios ndáka na Jesús kua'an na dinj yúku ichi, dá korndodó ñaa ña u'u. ² Ta ni sa ne'e iji ná uú diko kuú, uú diko ñoo, ta ni iin ña'a kọ ní sei nà. Ta ni ndi'i, dá nda'i ni kasá'a kuíko na. ³ Ta kúú ni kasáa ña u'u, ña xirndodó ñaa, noo ná. Dá ni kaaan xí'ín ná:

—Tá miian ndaa ndisa de'e Ndios kúú ní, dá kian ka'anda ní choon noo yuu xaan, dá ná nduan pan kaxi ní.

⁴ Dá ni kaa nà xí'ín ná:

—Di'a va kaá tuti iji Ndios: “O dúú t̄a'ón tó'ón pan xínño'ó ñayuu keí ná, dá kataki nà. Di'a t̄o'on Ndios ta'ani xínño'ó ná kueid'ó'o na, dá kataki ndisa na” —kaá Jesús.

⁵ Ni ndi'i, dá ni kee ña u'u ndáka ñaaán kua'an ñoo Jerusalén, ña kúú ñoo Ndios. Dá ni dákaá ñaaán noo dikó cháá ká dinj ve'e ño'ó ka'ano iin ñoo. ⁶ Dá ni kaaan xí'ín ná:

—Tá miian ndaa ndisa de'e Ndios kúú ní, dá kian dánkáo ní mií ní nda noñó'o káa, chí di'a kaá tuti iji Ndios:

Ka'anda Ndios choon noo ángel ná saá nà kandaa nà yo'ó.

Ta kuita nduu nà xí'ín ndá'a ná natiin na yo'ó,

dá kian ná ọ tákue'e sa'on kee yuu.

⁷ Dá ni kaa Jesús xí'ín ná:

—Ta di'a ta'ani kaá tuti iji Ndios: “O sa korndodó ndó Ndios, nà kúú sato'o ndo” —kaá nà.

⁸ Dá ni kee tukuan ndáka ñaaán kua'an nda dinj iin yúku dikó nda'o. Dá ni daná'an ndidaá kúú ñoo ñó'o iin ní kúú ñayuu noo ná, xí'ín ndidaá tá'an ña ndato dándákan.

⁹ Dá ni kaaan xí'ín ná:

—Ió yu'u ña nakji'oi ndidaá ña káa noo ní tá ná nakuijn xiji ní noó, ta kandaño'o ní yu'u.

¹⁰ Dá ni kaa Jesús:

—Kuya'a kua'an nooi, ña u'u, chí di'a va kaá tuti iji Ndios: “Koo ini ndo kandaño'o ndó iin tó'ón dinj Ndios, nà kúú sato'o ndo, ta sava'a noo iin tó'ón mií ná koni kuáchí ndó” —kaá nà xí'ín.

¹¹ Dá ni kexoo ña u'u kua'an. Dá ni kasáa ángel ni chíndeé ná Jesús.

Di'a ni kuu tá ni kasá'a Jesús dána'a nà noo ñayuu

¹² Tá ni ni'ij tó'on Jesús ña nákaa Juan ve'e kaa, dá ni ñandió kọ na chí kuendá Galilea.

¹³ Kúú ni ñankoo na ñoo Nazaret noo ni sa io nà. Dá ni ki'in na kua'an nà koo na ñoo Capernaum, ta kían iin ñoo nákaa yati yú'u taño'o noo ni sa kuu ñó'o ná kuendá Zabolón xí'ín Neftali. ¹⁴ Dión ni kuu, dá ni xinkoo t̄o'on ni ka'an profeta Isaías, chí di'a ni kaa nà:

¹⁵ Di'a ndo'o nà ndéi kuendá Zabolón xí'ín nà ndéi kuendá Neftali,

tá'an nà ndéi chí yú'u taño'o, ña nákaa iin ká xoo yuta Jordán, noo kúú kuendá Galilea, noo ndéi ñayuu kọ kúú nà Israel.

¹⁶ Ta ñayuu ndéi ñoo ñoo, sa iin naá ñaxintóni ná,

tído viti ndato ni ñatoon noo ná.

Ta va'ará sa xionoo na iin ichi naá noo kuu nà,

tído viti ndato ni ñatoon noo ná, kaaan.

¹⁷ Nda dá ni kasá'a Jesús dána'a nà noo ñayuu ñoo, ta kaá nà:

—Nandikó ini ndo sa'á kuachi kée ndó, dá chí sa ni kuyati va kuu ña kian ndu'u ñayuu t̄ixi ndá'a Ndios dándáki ñaa ná.

Di'a ni kuu tá ni kana Jesús dao t̄a t̄in t̄iyaká ña kanoo ra xí'ín ná

¹⁸ Ta noo xika Jesús kua'an nà yú'u taño'o naní Galilea, ñoo ni xini nà uú t̄a, iin ra kúú Simón, tá'an r̄a ni chínaní ná Pedro, ta iin r̄a kúú Andrés, ñani mií rá. Ta ñó'o ra chíkaa r̄a ñóno rá ini takuij, chí kúú rá t̄a t̄in t̄iyaká.

¹⁹ Dá ni kaa Jesús xí'ín ná:

—Nakij ndo ná ko'o kanoo xí'ín yu'u, dá ná dána'j noo ndo taó ndo ñayuu tein kuachi na táto'on kée ndó taó ndo t̄iyaká ini takuij —kaá nà.

²⁰ Ta kúú viti'ón ni ñankoo ra ñóno rá. Kúú ni kee ra kua'an r̄a kanoo ra xí'ín Jesús.

21 Ta noo xika Jesús kua'an na cháa ka chí noo, kúu nì xini na u'u ka ta'a, ta iin ñani kúu, iin ra nani Jacobo, ta iin ka ra nani Juan. Ta kúu rá de'e ta'a nani Zebedeo. Ta ñó'o ra ini barco nákoto ra ñó'ón rá xí'in tatá ra. Dá nì kana ñáa Jesús. 22 Ta kúu viti'ón nì ñankoo ra tatá ra xí'in barco ñóó. Dá nì kee ra kua'an ra kanoo ra xí'in Jesús.

23 Ta nì na'atan Jesús nì xionoo na chí kuendá Galilea ñóó sa daná'a na iin rá iin ve'e noo ndítúti na Israel. Ta dána'a na to'on va'a, ña kían ká'an ndi koo ndu'u yó tixi ndá'a Ndios. Ta sa nduva'a na ñayuu ndó'o ndi ndáa mií vá kue'e, ta sa nduva'a na na u'u ñí. 24 Ta iin ní kúu kuendá Siria ñóó nì kasandáa to'on sa'a Jesús, sa'a ñóó ndidaa xián ndáka ñayuu na kú'u vei na noo Jesús, á mií ná ndó'o na kue'e, o mií ná kúu ná na u'u ñí, o mií ná kúu ná na ndó'o nio kée espíritu kini, o mií ná kúu ná na xí'í yí, o mií ná kúu ná na nì natí ñí. Ta ndidaa ná nì nduva'a nì kee Jesús. 25 Ta kua'a nda'o na ndéi kuendá Galilea, xí'in na ndéi ndin uxí ñoo ká'an xí'in ná Decápolis, xí'in na ñoo Jerusalén, xí'in dao ka na ndéi kuendá Judea, xí'in na ndéi iin ka xoo yuta Jordán tákuei na Jesús xionoo na.

5

Di'a kua'an ña nì daná'a Jesús diní iin yúku

1 Tá nì xini Jesús ña kua'a nda'o kúu ñayuu ñóó, dá nì kaa na diní iin yúku iin ñóó. Dá nì sa koo na. Ta nì natuu yati ta'a xionoo xí'in ná ñóó noo ná. 2 Dá nì kasá'a ná dána'a na noo rá, ta kaá na:

3 —Ndiká'an ndi kúu ví na nákonì ña xín'ń'ń' ná Ndios, chí na yó'o kúu na sa ñó'o tixi ndá'a Ndios.

4 'Ndiká'an ndi kúu ví na ndé'i, dá chí natiin na tandeé ini noo Ndios.

5 'Ndiká'an ndi kúu ví na ñayuu nda'i ió ini, dá chí na yó'o kúu na natiin no'ń'ń' yó'o noo Ndios.

6 'Ndiká'an ndi kúu ví na xí'í ñoo sa'a ña ndaa, ta íchi ini na koni na ñá, dá chí ndinoo ini na xí'in ña ndaa kee Ndios.

7 'Ndiká'an ndi kúu ví na ká'ano ini, dá chí ku'u ini Ndios sa'a ná.

8 'Ndiká'an ndi kúu ví na kómi iin nio vii, dá chí koni xí'in noo ná Ndios.

9 'Ndiká'an ndi kúu ví na ndúk ña nandei va'a dao ka ñayuu, dá chí na yó'o kúu na kanani de'e Ndios.

10 'Ndiká'an ndi kúu ví na ndó'o nio sa'a ña kée na ña ndaa, dá chí na yó'o kúu na nì'í ña kaño'o na tixi ndá'a Ndios.

11 'Ndiká'an ndi kúu ví ndo'ó tá ká'an ndava'a ñayuu xí'in ndó, o tá kenda'va'a na xí'in ndó, o tá kava'a na kua'a noo ña to'ón sa'a ndo sa'a ña kúu ndó kuendá yu'u. 12 Ta ná kadí ini ndo, ta ñó'ń' kuu ini ndo, dá chí ká'ano nda'o ña va'a ko'ón Ndios kí'o na noo

ndo chí induú sa'a ña ndó'o ndó dión, dá chí kí'o dión ta'ani nì kenda'va'a na xí'in profeta nì sa ndei sa na'a.

Yó'o dána'a Jesús ña kúu yó táto'on ñí ñayuu yó'o

13 'Ndo'ó kúu táto'on ñí ñayuu yó'o, tído tá nì ndi'í ña o'ovaan, ń'ndi kee yó xí'an, dá ndu'o'ova tukuan? Kó ta'ón ka ña'a kuu kechóon yóan. Ndá kata va yóan satá vé'e, ta kuei nì'ini ñayuaan kanoo na.

Kúu yó táto'on iin ña'a dátoon noo ñayuu

14 'Ta kúu ta'ani ndó táto'on iin ña'a dátoon noo ñayuu, ta ndó'o ndó táto'on ndó'o iin ñoo kánóo diní yúku, dá chí o kúu ta'on dáda'i na ña. 15 Ta dión ní, nì iin to'ón ñayuu kó chíń'ń' iin íti, dá chikaá naán tixi iin sató. Di'a chínoo naan noo dikó, dá katoaan noo ndidaa na ndéi ini ve'e. 16 Ta kí'o dión kánian katoon ndo noo iin rá iin ñayuu, dá ná koni na ña va'a kée ndó, dá ná keká'ano na tatá yo Ndios, na ió induú.

Yó'o dána'a Jesús sa'a choon sa'ándá ley Moisés

17 'Ná dá'a nì ka'an ndó ña vei yu'u dátuuí choon sa'ándá ley Moisés xí'in ña nì taa ndidaa profeta. Di'a vei yu'u dáxinkooi choon sa'ándáan. 18 Dá chí miian ndaa ná ka'in xí'in ndó ña xián nani ió induú xí'in no'ń'ń', nì iin to'ón ta'on tá'í letra ley o kánda, miian xinkoo ndi'í noo ká'an. 19 Sa'a ñóó, ndi ndáa mií vá ñayuu xio kao iin kaa choon kuáli sa'ándá ley, ta kí'o dión ta'ani kee na dána'a naán noo dao ka ñayuu, dá kían cháa vá kanda'va'i na tein na ñó'o tixi ndá'a Ndios. Tído ndi ndaa na seíd'oo choon kuáli yó'o, ta dión dána'a na noo dao ka ñayuu, no'ón kúu na kanda'va'i na tein na ñó'o tixi ndá'a Ndios. 20 Ta ká'in xí'in ndó ña kánian kuita ndaa cháa ka ndo kee ndó ña kón' Ndios o d'ú tá dána'a ley xí'in tá fariseo, dá chí tá koo, dá kían nì iin kuu ta'ón o ndú'u ndó tixi ndá'a Ndios, na ió induú.

Yó'o dána'a Jesús ña ná dá'a nì karyí yó xí'in ñani tá'an yó

21 'Sa nì seíd'oo va ndó choon nì ta'anda noo ná sa'ano ve'e yó: "O sa ka'áni ndó ndí, ta ndi ndaa ñayuu sa'áni ndí, miian keyíko sa'a ná sa'a kuachi nì kee na." 22 Tído yu'u di'a ká'in xí'in ndó ña ndi ndaa mií vá ñayuu, va'ará ná karyí óon na xí'in ñani tá'an na, miian keyíko Ndios sa'a ná. Ta ndi ndaa mií vá ñayuu ya'a ká'an xí'in ñani na ña kúu ná ñayuu xixi, no'ón kúu na kandoo kakuu na ñayuu kómi kuachi noo ná sa'ano ñoo yo. Ta ndi ndaa mií ñayuu, na ká'an xí'in ñani tá'an na ña nì lú'u kó chóon na, no'ón kúu na ko'ón kaño'o indaya noo ké'í ñó'o.

23 'Ta viti, tá kua'an ndo dokoo ndo ña'a noo Ndios, ta nì ndusaá ini ndo ña kó ña'a ndeyíko ndo tándó'o ndo xí'in ñani ndo,

24 dá kían kánian dánkoo tóo ndó ña né'e ndó kua'an ndo dokoo ndo noo náá ñoo, ta dinñó'ó kua'an ndo ndaká ndo ña maní noo ñani ndo. Tá ñi ndi'i, dá nandió kuéi ndó dokoo ndoan noo Ndios. 25 Ta ndi'i ini ndo kandoo maní ndo xí'in ñayuu naá xí'in ndó nani xíka ndó kua'an ndo noo tá né'e choon. Dá chí tá koó, dá nakí'o na ndo'ó noo ndá'a rá. Ta tá né'e choon ñoo kúu rá nakí'o ndo'ó noo ndá'a tá ndaa yé'é kaa, dá chikaa rá ndo'ó ve'e kaa. 26 Tá miian ndaa ná ka'in xí'in ndó ña o yáa ta'on ndó nda rá ná chiya'i ndi'i ndó sa'a ña ñi kee ndó.

Yó'o dána'a Jesús ña ná dá'a ni kee yó kuachi xí'in na koo kúu ñadi'í yo o yí'yo

27 "Sa ñi seidó'o va ndó choon kaá di'a: "O sa kée ndó kuachi xí'in na koo kúu ñadi'í ndo o yí'yo." 28 Tído yu'u ká'in xí'in ndó ña ndi ndaa mií vá ta nákani lóko ini rá ndé'é rá iin ñá'a, ta nákani kue'é ini rá xí'an, roón kúu rá ñi ya'a ñi kee kuachi xí'an xí'in ñaxintóni rá.

29 "Sa'a ñoo, tá yá'a ndó kée ndó kuachi xí'in nduchi nóo xoo kuá'a ndo, dá kían taó ndoan, ta kañó'ó ndoan. Dá chí va'a cháa kaan ná naá iin nduchi nóo ndo o duú kaan dáketá na iin ní ndó indayá. 30 Tá yá'a ndó kée ndó kuachi xí'in ndá'a xoo kuá'a ndo, dá kían ka'anda ndoan, ta kañó'ó ndoan. Dá chí va'a cháa ká ña ná kamaní iin ndá'a ndo o duú kaan dáketá na iin ní ndó indayá.

Yó'o dána'a Jesús ña ná dá'a ni dánkoo iin taq ñadi'í ra

31 "Sa ñi seidó'o ta'ani ndó iin ká choon kaá di'a: "Ndi ndaa mií vá ta kóni dánkoo ñadi'í rá, dá kían nakí'o ra iin tuti ña ká'an ña kóni rá dánkoo ñaa rá." 32 Tído yu'u ká'in xí'in ndó ña ndi ndaa mií vá ta dánkoo ñadi'í rá, ta koo kíán sa'a ña ñi xini xí'i ñaa, dá kían mií rá kedaá xí'in ñadi'í rá, dá ya'an keeán kuachi xí'in iin ká ta. Ta dión ní ta náki'in tá'an xí'an, yá'a ra kee ra kuachi xí'an.

Yó'o dána'a Jesús ña ná dá'a ni nachina'a yó ni iin ña'a

33 "Ta sa ñi seidó'o ta'ani ndó iin ká choon ñi ta'anda noo ná sá'ano ñoo yo: "O sa kétó'on ndó ña ñi nachina'a ndó kee ndó noo sato'o yo Ndios. Di'a koo ini ndo kee ndó ña ñi kaa ndo kee ndó." 34 Tído yu'u ká'in xí'in ndó, o sa náchina'a ndó ni iin ña'a, dá kí'o ndó to'on ndó. O sa náchina'a ndó induú, dá chí noo ió mií Ndios kíán, 35 ta o sa náchina'a ndó noñó'o yó'o, dá chí yó'o ndíta sa'a Ndios, ta o sa náchina'a ndó ñoo Jerusalén, dá chí ñoo mií rey ká'ano kíán. 36 Ta ni o sa náchina'a ndó diní ndo, dá chí o kándeé ta'on ndó ndekuxí ndo ni iin to'on idí diní ndo, ta ni o kándeé ndó ndendei'í ndoan. 37 Tído ndo'ó, tá kaa ndo jaan, ta dión ná kakian. Tá kaa ndo koó, ta dión ná kakian. Chí tá yá'a ndó ká'an ndo cháá ká

to'on, dá kían ndéi ndó kée ndó ña kóni ña kini.

Yó'o dána'a Jesús ña ná ku'u ini yo sa'a na xini u'u ñaa

38 "Ta dión ní sa ñi seidó'o ndó iin ká choon kaá di'a: "Tá ñi taó ná iin nduchi nóo ndo, dá kían taó ta'ani ndó nduchi nóo na. Tá ñi taó ná iin no'o ndó, dá kían taó ta'ani ndó iin no'o na." 39 Tído yu'u ká'in xí'in ndó, o sa chídaó tá'an ndó xí'in ñayuu kini. Va'a kaan di'a kee ndó: Tá ñi kani na iin xoo noo ndo, kí'o ndó iin ká xoo ná kani na. 40 Ta ndaa ná kóni ka'an kuachi sa'a ndo, ta xío ndaa rá do'on ndo, dá kían kí'o ndoan noo rá, ta konó ta'ani ndó nakí'in ra kotó ndo. 41 Ta ndi ndaa mií rá kéndúsa xí'in ndó kandio ndó ña'a ra ko'on ndo iin kilómetro dao, kua'an ndo xí'in rá nda oní kilómetro. 42 Ta ndaa ná xíka iin ña'a noo ndo, kí'o ndoan noo ná. Ta ndaa ná kóni kí'in tóo ña'a noo ndo, o sa kádí'inda ndoan noo ná.

43 "Ta sa seidó'o ta'ani ndó ña ñi ka'an dao ká ñayuu: "Ku'u ini ndo sa'a ñayuu xí'in ndó, ta koni u'u ndo na xini u'u ñaa." 44 Tído yu'u di'a ká'in xí'in ndó ña ku'u ini ndo sa'a na xini u'u ñaa, ta ka'an va'a ndó xí'in na ká'an ndava'a xí'in ndó, ta keva'a ndó xí'in na káñó'ó ñaa, ta kaka ndo ña maní noo Ndios sa'a na kénóo ñaa, xí'in sa'a na kéndava'a xí'in ndó. 45 Dión, dá ná'a ndo ña miian ndaa kúu ndó de'e tatá Ndios, na ió induú, na dáxinkoo ndindii sata ñayuu ndaa, xí'in ñayuu kini. 46 Dá chí tá kú'u ini ndo sava'a sa'a na kú'u ini sa'a mií ndó, ¿ndi kíán va'a ñi'í ndo? ¿Á ko ná'a ta'on ndó ña dión ta'ani kée rá kí'in ya'i sa'a ñó'o? 47 Tá ká'an ndo ndisá'an xí'in sava'a ñani tá'an ndó, dá kían, ¿ndi kíán va'a kée ndó, xini ndo? ¿Á ko ná'a ta'on ndó ña dión ta'ani kée na ko ná'a Ndios tein mií ná? 48 Tído ndo'ó, koo ini ndo kendaq ndi'i ndó choon táto'on kendaq tatá yo Ndios, na ió induú, choon.

6

Yó'o dána'a Jesús ndi kee yó chindeé yó na kúnda'í

1 "Kandaa ndo mií ndó, o sa ndúkú ndó kee ndó ña va'a noo ñayuu sa'a ña kóni ndo kande'é va'a na ndo. Dá chí tá kée ndó dión, dá kían ni iin ña va'a o nandió né'e tatá Ndios, na ió induú, noo ndo. 2 Sa'a ñoo, tá kua'an ndo kí'o ndó dí'on noo na kúnda'í, ná dá'a ni ka'an ndo xí'in rá tuú trompeta ña kuita ra tuu ra noo ndo táto'on kée ta uú noo ini ve'e noo nátaqa yo xí'in noo xionoo ra keí. Dión kée ra, dá ná chinani va'a ñaa ñayuu. Ta miian ndaa ná ka'in xí'in ndó ña sa ñi nañin ra ya'i ra sa'a ña kée ra. 3 Tído, ndo'ó, tá kua'an ndo kí'o ndó dí'on noo na kúnda'í, ná dá'a ni kana'a nda'a íti ndo ndí

kíán xí'ono nda'á kuá'a ndo, ⁴ dá kíán ná koo de'é é ña maní kée ndó, chí tatá Ndios, na ndé'é é ña kédé'é ndo, ngón kúú nā nandió né'e túu ña va'a noo ndo.

Yó'o dána'a Jesús ndi kee yó tá ká'qn yo xí'ín Ndios

⁵ Tá kua'an ndo ka'an ndo xí'ín tatá Ndios, o sa kée ndó tát'o'on kée tpa uy noo, dá chí kátoó rā kandita ndichi rā ini ve'e noo nátake yo ka'an rā xí'ín Ndios, ta kátoó ta'ani ra kandita ra iin rá iin do'o keí ka'an rā xí'ín Ndios, dá ná kande'é ñayuu ña kée ra. Tido miñan ndaa ná ka'ín xí'ín ndó ña sa nī natiin ra ya'i ra sa'á ña kée ra. ⁶ Tido ndo'ó, tá kua'an ndo ka'an ndo xí'ín tatá Ndios, kua'an ndu'u ndó ini ve'e ndó, ta kadi ndo yé'é ndó, dá ka'an ndo xí'ín Ndios, na ko túu, na ndé'é é ña kédé'é ndo, dá ná nandió né'e túu na ña va'a noo ndo.

⁷ Ta noo ká'an ndo xí'ín ná, ná dá'a ni nandió kuéi tóó tuku ndó ka'an ndo to'on, ña sa nī ka'an ndo tát'o'on kée ñayuu ko ná'a Ndios, dá chí ká'an ná ña sa'á ña kua'á téi ká'an ná, dá natiin na ña xika na. ⁸ Sa'á ño'ó ná dá'a ni kee ndó tát'o'on kée na, chí sa na'á vá tatá yo Ndios ndí kíán xín'ño'ó ndó va'ará ko ñá'a kaka ndo'an noo ná. ⁹ Tá kua'an ndo ka'an ndo xí'ín Ndios, ta di'a kaa ndo: Tatá mií ndu'u, na ió induú, ná natiin kuú mií ní ndidaá tá'an ña'ño'ó.

¹⁰ Ta ná kii ní dándáki ní ñayuu yó'o.

Tát'o'on kí'o kée ní ña kóni ní induú xa'an, kí'o dión ta'ani ná koo no'ño'ó yó'o.

¹¹ Ta kí'o ní ña xín'ño'ó ndu'u keí ndú iin iin kuú kuú.

¹² Ta ká'ano koo ini ní sa'á kuachi ndu tát'o'on kí'o xí'ono ká'ano ta'ani ini ndu sa'á na ya'a noo ndú.

¹³ Ta o sa kóni ní kuéi ndo no'ó kuachi, ta dá'akáki ní ndu'u no'ó ña kini.

Dá chí mií ní kúú na dándáki, ta mií ní kúú na kómí choon, ta mií ní kúú na kánian natiin ndidaá tá'an ña'ño'ó.

Ta daá kuití dión ná koo.

Dión ná koo.

¹⁴ Dá chí tá ná ku'u ká'ano ini ndo sa'á ñayuu nī ya'a noo ndo, dá kíán ku'u ká'ano ta'ani ini tatá yo Ndios, na ió induú, sa'á kuachi mií ndó. ¹⁵ Tido tá ná o kú'u ká'ano ini ndo sa'á ñayuu nī ya'a noo ndo, dá kíán nī tatá yo Ndios o kú'u ká'ano ta'on ini sa'á kuachi ndo.

Yó'o dána'a Jesús ndi kee yó tá né'e i'yo

¹⁶ Tá kua'an ndo kane'e i'yo ndo, o sa kútama ndo tát'o'on kée tpa uy noo, dá chí nda'í nda'ono ndé'é rá xionoo ra, dá ná'a rā mií rá no'ó ñayuu ña né'e i'yo rá. Ta miñan ndaa ná ka'ín xí'ín ndó ña sa nī natiin ra ya'i ra. ¹⁷ Tido ndo'ó, tá né'e i'yo ndo, luu ná nacho'on diní ndo, ta nakata ndó noo ndo, ¹⁸ dá kíán ná dá'a ni na'a ndo mií ndó no'ó ñayuu ña

né'e i'yo ndo. Ta sa'va'a iin tó'ón diní tatá yo Ndios, na ko túu, ná kana'á ña kée ndó dión. Ta iin tó'ón mií tatá Ndios, na ndé'é é ña kédé'é ndo, ná nandió né'e túu ña va'a noo ndo.

Yó'o dána'a Jesús ña ná ndukú yó koo kuiká yó no'ó ña kóni Ndios

¹⁹ Ná dá'a ni ketutí ndó ña kuiká ñayuu yó'o, dá chí yó'o kúú noo dánaá tikidi ña'a, ta yó'o kúú noo dánaá daye'e ña'a, ta yó'o ta'ani kúú noo ndé'i tá ku'i'íná, chí koku'u ra ve'e, ta kí'ín ku'i'íná rá ña'a. ²⁰ Va'a ka'an ndukú ndó koo ña kuiká ndo induú, dá chí ní tikidi, ni daye'e ko dánaá ña'a ió ño'ó, ta ní tá ku'i'íná o kúu ku'u kí'ín ku'i'íná ña ió ño'ó. ²¹ Dá chí noo ió ña kuiká ndo, ño'ó ta'ani nákaa níyo ndo.

Yó'o dána'a Jesús ña nduchí nóó yo kúú tát'o'on iin ño'ó dátoon noo yo

²² Ta nduchí nóó ndo kúú tát'o'on iin ño'ó nákaa tóon ñi'yo ndo, ña dátoon níyo ndo. Sa'á ño'ó tá va'a nduchí nóó ndo, dá kíán iin níí vá túu noo ndo. ²³ Tido tá ko va'a nduchí nóó ndo, dá kíán iin níí vá ñi'yo ndo iin naá. Tá nī nda'ó ña dátoon noo ndo, dá kíán ndi kí'o ka ví nī na'ukúin naá noo ndo.

Yó'o dána'a Jesús ña o kúu ta'on ndiko yo Ndios, ta ndiko ta'ani yó di'ón

²⁴ Ta ní iin tó'ón ñayuu o kúu kéchóon no'ó uy sato'o, dá chí iin na koni u'u na, ta iin ka na konj na, o chindaya'i na iin na, ta kenóo na iin ka na. Ta dión ta'ani o kúu ta'on ndiko na Ndios, ta ndiko ta'ani na ña kuiká.

Yó'o dána'a Jesús ña ná dá'a ni ndi'i téi ini yo sa'á ña ió ñayuu yó'o

²⁵ Sa'á ño'ó ká'ín xí'ín ndó viti, o sa ndi'i ini ndo sa'a ndí kíán kasá'an ndó, dá kataki ndo, ta ní sa'á ña ko'o ndó, ta ní sa'a dá'on kandixi ndó, dá kada'i ñi'yo ndo. ¿Á ko ná'a ta'on ndó ña ió ña'a ndaya'i cháá ka kee ndó nani takí ndo o duú ña kasá'an oon ní ndó? Ta ió ña'a ndaya'i cháá ka xín'ño'ó ñi'yo ndo o duú dá'on kandixi ndó. ²⁶ Kande'é ndó to'on ndó'o laa, chí ní ko chí'i rí tata, ní ko dákéé rí, ta ní yáka rí ko'ó nátaan va'a rí ña'a rí. Tido tatá yo Ndios, na ió induú, xito va na rí. ¿Á ko ná'a ta'on ndó ña ndaya'i cháá ka ndo o duú laa? ²⁷ ¿Ndi ndáa ndó kande'e kua'ano iin kondó ndá'a cháá ka sa'á ña ndi'i ini ndo?

²⁸ Ta, ¿ndiva'a ndi'i ini ndo sa'a dá'on kandixi ndó? Kande'é ndó tát'o'on kí'o sá'ano torí ndi'indi káa yúku, chí ko kéchóon ta'an vaan, ta ní ko káva'an dá'on kandixian. ²⁹ Tido yu'u ká'ín xí'ín ndó ña ní rey Salomón, va'ará ndidaa ta kuiká nī sa kuu ra, tido ko ní sá ndixi va'a ra tát'o'on kí'o ndato iin torí ndi'indi ño'ó. ³⁰ Tá kí'o dión kée Ndios xí'ín ita káa yúku, tá'an ña káa kuú viti, tido iin ta'an chí'ño'ó ña ná ini xito, ¿á ko ná'a ndó ña ndato ka ví chindeé Ndios ndo'ó, tá cháá téi kándéé ini ñaá? ³¹ Sa'á ño'ó ná dá'a ní

ndi'i téi ini ndo sa'a ndi kjan kasá'an ndó o sa'a ndi kjan ko'o ndó o sa'a ndi kjan kandixi ndó, ³² chi sa'a ndidaa ña yó'o ndi'í nda'o ini ñayuu ko ná'á Ndios. Tido mií tatá yo Ndios, na ío induú, sa ná'á vá ná ña xínñó'ó ndóan. ³³ Sa'a ñoó dinnó'ó ka ndukú ndó ña kaño'o ndó tixi ndá'a Ndios, ta koo ini ndo kee ndó ña nda qóni na, ta kúú ndidaa ña'a yó'o koo noo ndo. ³⁴ Sa'a ñoó ná dá'a ni ndi'i ini ndo ndi koo ndó taan, dá chi vej diin va ña'a ndo'o ndó. Sa'a ñoó koo ini ndo kandeí ndó xí'in ña ndó'o kuu viti ni.

7

Dána'a Jesús ña ná dá'a ni keyikó mií yó sa'a ñayuu

¹ Ná dá'a ni keyikó mií ndó sa'a ñayuu, dá kjan ná dá'a ni keyikó Ndios sa'a mií ndó. ² Dá chi táto'on k'i'o keyikó ndo sa'a ná, k'i'o dión ta'ani keyikó Ndios sa'a ndo, chi táto'on k'i'o chíki'ó ndo, k'i'o dión ná chíki'ó Ndios mií ndó. ³ ¿Ndiva'a ndé'e ndó xe'e ló'o nákaa noo ñani ndo, ta ko xí'o ndó kuenda ká'ano ka tündú'u nákaa noo mií ndó? ⁴ Ta, ¿ndi káa noo ndo ka'an ndo xí'in ñani ndo: “Konón ná taóí xe'e nákaa noo xaan”, kaá ndo, ta ko ndé'e ta'on ndó ndi k'i'o ví káa tündú'u nákaa noo mií ndó? ⁵ ¡Kúú ndó ñayuu uu noo! Taó ndó dinnó'ó tündú'u nákaa noo mií ndó xaan, dá natuu va'a noo ndo, dá kuu taó ndó xe'e nákaa noo ñani ndo.

⁶ O sa k'i'o ndó ña ij noo tina, chi nandió kuéi ri tiin ri ndo'ó. Ta o sa dákuei ndó yuu dión né'e va'a ndó noo ñó'o kochí, dá chi chiní'ini sa'a rjan.

Yó'o dána'a Jesús sa'a ndi kee yó ka'an yo xí'in Ndios

⁷ Ta kaka ndo ña xínñó'ó ndó noo Ndios, ta kúú ni'í vá ndóan. Ndukú ndóan, ta kúú ni'í vá ndóan. Dákásá ndó yé'e, ta kúú nonó váan noo ndo. ⁸ Dá chi ndidaa na xikaan, ni'ij náan, ta ndi ndáa na nándukú ña, ni'ij náan. Ta ndi ndáa na dákásá yé'e, nonó vá yé'e noo ná.

⁹ Ta, ¿ndi ndáa ndo'ó, tá xika de'e ndó pan kei xí'í noo ndo, á xí'o ndó iin yuu noo xí? ¹⁰ O, tá xika xí iin tiyaká kei xí, ¿á xí'o ndó iin koo noo xí? ¹¹ Koó, dá chi va'ará kúú ndó ñayuu káni, tido t'i'a ndó k'i'o ndó ña va'a noó de'e ndó. ¿Á ko ná'á ta'on ndó ña sa kaá ka ví tatá yo Ndios, na ío induú, chi k'i'o na ña va'a noó na xikaan? ¹² Táto'on k'i'o kóni ndo kee dao ka ñayuu xí'in ndó, k'i'o dión ta'ani kee ndó xí'in ná, chi k'i'o dión dándaki ley xí'in ña ni taa profeta.

Yó'o dána'a Jesús ña ná koo ini yo ku'u yó yé'é kuin

¹³ 'Koo ini ndo ku'u ndó noo kúú yé'é kuin, dá chi ndika nda'o yé'é, ta ndika nda'o íchi, ña né'e ñaá kua'an indayá. Ta kuá'a nda'o ñayuu koku'u kua'an íchi ñoó. ¹⁴ Tido

kuin vá yé'é, ta kuin vá íchi, ña kua'an noo kataki chíchi ná, ta cháá nda'o ñayuu kundu'u kua'an ñoó.

Yó'o dána'a Jesús ña xí'in ku'i xí'o iin yito, dá kandaq ini yo ndá yito kúú rá

¹⁵ 'Kandaa ndo mií ndó noo profeta to'ón, dá chi vej ra noo ndo, ta kée ra mií rá kúú rá táto'on léko, tido ndigüe'í lobo va kúú rá. ¹⁶ Tido xí'in ña kée ra, kandaq ini ndo ndá yoo kúú rá, dá chi o duú ta'íon xí'o uva, ta ni ión títí ko xí'o tñño'ó. ¹⁷ Dá chi ndidaa yito va'a xí'o kuji'í va'a, tido yito ko va'a xí'o kuji'í ko va'a. ¹⁸ Ta ni iin to'ón yito va'a ko xí'o kuji'í ko va'a, ta ni iin to'ón yito ko va'a ko xí'o kuji'í va'a. ¹⁹ Ta ndidaa yito ko xí'o kuji'í va'a kúú rá ta'anda, dá kej ra noo kej ñó'o. ²⁰ Sa'a ñoó, xí'in ña kée ra, dá kandaq ini ndo ndá yoo kúú rá.

Yó'o dána'a Jesús ña o duú ndidaa ñayuu ná chinaní ñaá sato'o na koni na ndu'u na noo ío Ndios

²¹ 'Ta o duú ndidaa ñayuu ká'an xí'in yu'u: “¡Mií ní kúú sato'í, mií ní kúú sato'í!”, koni ndu'u noo dándaki Ndios. Sava'a na kée ña kóni tatá, na ío induú, noón vá kúú na koni ndu'u noo dándaki Ndios. ²² Chi kuá'a nda'o ñayuu kaa di'a xí'in yu'u tá ná kasandaá kuú dáá ñóó: “Sato'o ndu'u, sato'o ndu'u, ¿á ko ndúsaq ta'on ini ni ña xí'in kuu mií ni ni ka'an ndu ña koo chí noo, ta xí'in kuu mií ni ni taó ndú espíritu kini, ta xí'in kuu mií ni kuá'a nda'o ña ná'ano ní kee ndu'u?” ²³ Dá kaa xí'in ná: “Ko ná'á ta'on yu'u ndá yoo kúú ndó. Kuxoo ndó nooí, chi kúú ndó na kée ña kini.”

Yó'o dána'a Jesús sa'a uu taa káva'a ve'e

²⁴ 'Ta ndi ndáa na seíd'o to'on dána'í, ta kée na choon sa'ándaa, noón kúú na ko'in dák'in tá'in ña kée na xí'in iin taa ío ñaxintóni, tá'an ra ni kava'a ve'e noo tóto. ²⁵ Ni koon daí déen, ta ni xino takui kua'a ini yuta ñoó, ta ni kana tachí déen, ta ni kani tá'an xí'in ve'e ñoó, tido ni iin ña'a ko ní ndó'an, dá chi iin toan noo tóto. ²⁶ Tido ñayuu seíd'o to'on dána'í, ta ko kée na ña, noón kúú táto'on iin taa ko ká'ini, tá'an ra ni kava'a ve'e noo ñotí. ²⁷ Ni koon daí déen, ta ni xino takui kua'a ini yuta ñoó, ta ni kana tachí déen, ta ni kani tá'an xí'in ve'e ñoó, ta kúú ni kooan, ta ni naá ndí'í vaan —kaá Jesús.

²⁸ Ta ni ndi'í ni ka'an Jesús ndidaa to'on yó'o, kúú ni naá ini ñayuu ni kee ña ni daná'a na, ²⁹ chi ko kée na táto'on k'i'o kée ta dána'a ley Moisés, chi dána'a na táto'on k'i'o kée iin na né'e choon.

8

Di'a ni kuu tá ni nduv'a Jesús iin taa ndó'o kue'e té'i'í ñi

1 Tá n̄i n̄axino Jesús sa'a yúku ñoó, ta kúú kua'á ndá'o ñayuu tákuei ñaá kua'an na. 2 Dá n̄i natuu yati iin t̄aa ndó'o kue'e t̄é'ij̄ ñ̄ij̄ noo Jesús. Kúú n̄i s̄a ku'ijn̄ x̄it̄i rá noo ná, dá n̄i kaa ra x̄i'ín ná:

—Tatá, tá kón̄i ní, kuu va nduviñ ní ñ̄ij̄.

3 Dá n̄i ch̄inóo Jesús ndá'a ná sat̄a rá, dá n̄i kaa na x̄i'ín rá:

—Jaan, kón̄ij̄. Ná nduviñon —kaá na.

Ta kúú vit̄i'ón̄ di'a n̄i nda'ñó'o ni'ini kue'e ndó'o ra.

4 Dá n̄i kaa na x̄i'ín rá:

—O s̄a kóo inon nakanón x̄i'ín ni iin tó'ón̄ ñayuu ña n̄i keei x̄i'ón̄. Di'a kua'an na'a miñon noó tá dut̄i, ta kane'e ña'a kua'an kemánon̄ Ndios, tát̄o'on̄ k̄i'o sa'ándá ley Moisés choon, dá ná kandaá ini ra ña s̄a n̄i nduviñ ñ̄ij̄on̄ —kaá na.

Di'a n̄i kuu tá n̄i nduv̄a'a Jesús iin t̄a kéchóon noo iin t̄a dándáki iin ciento soldado

5 Tá n̄i ndu'u Jesús kua'an na ñoo Capernaum, dá n̄i k̄asáa iin t̄a dándáki iin ciento soldado noo ná. Ta n̄i seí nda'i ra noo ná, 6 ta kaá ra:

—Tatá, t̄a kéchóon noóij̄ kándu'u rá ini ve'i, ta n̄i nat̄i sa'a rá, ta ndó'o nda'o nió rá.

7 Dá n̄i kaa Jesús:

—Kó'o ve'ón̄, dá ná nduv̄a'i ra.

8 Dá n̄i kaa t̄a dándáki iin ciento soldado ñoo x̄i'ín Jesús:

—Tatá, k̄o t̄a'ón̄ ña'a kúú yu'u ña ku'u ní ve'i, tído x̄i'ín t̄o'on̄ ka'an oon va ní, ta kúú nduv̄a'a va t̄a kéchóon noóij̄. 9 Ch̄i kúú ta'ani yu'u iin t̄a nákaa t̄ixi ndá'a t̄a né'e choon. Ta ñó'o ta'ani soldado t̄ixi ndá'a yu'u. Sa'a ñóó tá ná ka'jn̄ x̄i'ín iin ra, “Kua'an”, ta kúú kua'an va ra. Ta tá ká'jn̄ x̄i'ín iin ka ra, “Nakíj̄”, ta kúú ve'i va ra. Tá ká'jn̄ x̄i'ín ra kéchóon noóij̄, “Kee choon yó'o”, ta kúú kée va raan —kaá ra x̄i'ín Jesús.

10 Tá n̄i seídó'o Jesús t̄o'on̄ yó'o, kúú n̄i naá ini ná. Dá n̄i kaa na x̄i'ín ñayuu tákuei ñaá ve'i ñóo:

—Miñan ndaa ná ka'jn̄ x̄i'ín ndó ña ni iin tó'ón̄ na Israel k̄o kándéé ini na yu'u tát̄o'on̄ k̄i'o kándéé ini ñaá t̄a yó'o. 11 Ta kaá yu'u x̄i'ín ndó ña ná kii ñayuu chí xoo noo x̄ino nd̄ij̄nd̄ij̄, x̄i'ín noo kétaan, ta kande'i dáó ná x̄i'ín Abraham, x̄i'ín Isaac, x̄i'ín Jacob noo dándáki Ndios induú. 12 Tído na kánian n̄i'í ña kande'i na noo dándáki Ndios, noón kúú na taó di'a ñaá Ndios sat̄a vé'e noo ín naá, ta ñoo kuaki na, ta kuchi tá'an no'o na.

13 Dá n̄i kaa na x̄i'ín t̄a dándáki iin ciento soldado ñóo:

—Kua'an nó'on ve'ón̄, ch̄i sa'á ña n̄i kande'e inon̄ yu'u, sa'á ñóo s̄a io va ña n̄i x̄ikon̄ —kaá na.

Ta kúú mií hora daá va n̄i nduv̄a'a t̄a kéchóon ñóo.

Di'a n̄i kuu tá n̄i nduv̄a'a Jesús ña kúú x̄ido Simón Pedro

14 Tá n̄i saa Jesús ve'e Simón Pedro, ta kúú kándu'u x̄ido ra noo x̄ito kú'an kée kue'e dáa. 15 Dá n̄i k̄ako'on̄ Jesús ndá'an, ta kúú n̄i ya'a va ña dáa. Ta kúú n̄i nda'koán̄ n̄i k̄asá'a kenduuan ña'a kei ná.

Ta kua'á nda'o ñayuu n̄i nduv̄a'a n̄i kee Jesús

16 Dá tá n̄i kuaá kuú dáa ñóo, dá ndáka ñayuu ndéi ñóo na ñó'o espíritu kini n̄i k̄asáa na noo Jesús. Ta x̄i'ín t̄o'on̄ n̄i ka'an na x̄i'án, ta kúú n̄i kankuei ña kua'an. Ta ndidaá na kú'u n̄i nduv̄a'a n̄i kee na. 17 Díon, dá n̄i x̄ink̄o t̄o'on̄ n̄i ka'an profeta Isaías: “Mií ná n̄i nakuido kue'e ndó'o iin rá iin yó, ta n̄i n̄aki'in na ña u'u ñij̄ yó.”

Di'a kua'an ña n̄i ka'an Jesús x̄i'ín dao t̄a n̄i ka'an kanoo x̄i'ín ná

18 Tá n̄i x̄ini Jesús ña kua'á nda'o ñayuu n̄i nd̄ij̄t̄i'í ñóo, dá n̄i kaa na x̄i'ín t̄a x̄ionoo x̄i'ín ná:

—Ná ko'o ch̄ika'anda yó iin ka xoo taño'o.

19 Ta n̄i natuu yati iin t̄a dána'a ley, dá n̄i kaa ra x̄i'ín Jesús:

—Maestro, ióij̄ ña kanooi x̄i'ín mií ní ndéi kúú mií vá noó ko'on̄ ní.

20 Dá n̄i kaa Jesús x̄i'ín rá:

—Kana'ón̄ ña ió va káo noo ñó'o ndikuii, ta ió ta'ani táka noo ñó'o laa. Tído na n̄i nduu t̄a ñayuu yó'o, ni noo kanóo ñ̄ij̄ na k̄o.

21 Dá n̄i kaa iin t̄a x̄ionoo x̄i'ín ná ñóo:

—Tatá, konó ní ñ̄in'ó'o ka ná ko'jn̄ dánduxi tatáij̄, dá ná kasaaj̄, ko'o.

22 Dá n̄i kaa Jesús x̄i'ín rá:

—Nakíj̄, ná kanoo x̄i'ín yu'u viti, ta dánkoo na kúú nd̄ij̄ ná dánduxi ñaá dao ka na kúú nd̄ij̄ —kaá na.

Di'a n̄i kuu tá n̄i sa'anda Jesús choon noó tach̄i x̄i'ín taño'o

23 Dá n̄i kaa Jesús ini iin barco ko'on̄ na x̄i'ín ndin ux̄j̄ uú t̄a x̄ionoo x̄i'ín ná. 24 Tein yá'a na kua'an na noó taño'o ñóo, kúú n̄i k̄asá'a kána tach̄i déen. Ta kúú n̄i k̄asá'a ndáko noó taño'o, ta kokee rá ini barco. Tído kídj̄ va Jesús kándu'u ná.

25 Dá n̄i natuu yati t̄a x̄ionoo x̄i'ín ná noo kándu'u ná, dá n̄i kaa ra x̄i'ín ná:

—Tatá, dáka'ki ní ndu'u, ch̄i ió ña kuu ndu!

26 Dá n̄i kaa Jesús x̄i'ín rá:

—¿Ndiv̄a'a yu'u t̄eí ndo? ¿Á k̄o kándéé ta'on̄ ini ndo yu'u?

Dá n̄i ndáko na. Dá n̄i sa'anda na choon noó tach̄i x̄i'ín taño'o ñóo. Kúú n̄i kutádj̄ vá rá x̄i'ín tach̄i ñóo. 27 Kúú n̄i naá vá ini t̄a x̄ionoo x̄i'ín ná ñóo. Dá n̄i k̄asá'a ndátó'ón̄ tá'an mií rá:

—¿Ndá yoo ví kúú na yó'o, ch̄i nda tach̄i x̄i'ín nda taño'o seídó'o choon sa'ándá na? —kaá ra.

Di'a ni kuu ta ni ta'o Jesús espíritu kini ñó'o ini uy taa

²⁸ Dá tá ni saá na iin ka xoo taño'o ñoo noo kúu kuendá Gadara, kúu ni kasáa uy taa ñó'o espíritu kini, ta ni kankuei ni kii ini káo noo ñó'o ndji. Ta ndakí nda'o ra, sa'a ñoo ni iin tó'on ñayuu ko kúu ya'a íchi nákaa ñoo kée ra. ²⁹ Dá ni kasá'a káyu'u espíritu kini ñó'o ini ra:

—¿Ndi kían ndó'o ní xí'in ndu'u, Jesús, mií ní na kúu de'e Ndios? ¿Á ni kasáa ní dándó'o nani ní níó ndu'u tá ko ñá'a kasan-daá tiempo noo ndi'i? —kaáan.

³⁰ Ta sa xiká vá ndéi kuá'a nda'o kochi sás'a'an rí. ³¹ Dá ni seí nda'i espíritu kini ñoo noo ná:

—Tá vei ní taó ní ndu'u, dá kían konó ní ná ndu'u ndu'u ini kochi ñó'o káa.

³² Dá ni kaa na xí'an:

—Kua'an ndo, tá dáa.

Dá ni kankuei ña ini taa ñoo. Dá ni sa'an ni ndu'an ini kochi kua'a ñoo. Ta kúu ni taxi tá'an ndi ndi'i rí kua'an ri yu'u da'o, dá ni dakuéi rí mií rí ini taño'o ñoo. Ñoo ni kandaa rí, dá ni xí'j rí.

³³ Kúu ni taxi tá'an ta ndáka kochi ñoo kua'an nó'o rá. Tá ni nasáa ra ñoo ra, dá ni kasto'on ra xí'in ñayuu sa'a ña ni ndo'o kochi ra xí'in sa'a ña ni ndo'o taa sa ño'o espíritu kini ñoo. ³⁴ Dá ni kankuei ndidaa ñayuu ndéi ñoo ñoo kua'an na noo nákaa Jesús. Dá tá ni xini ñáa ná, dá ni seí nda'i na noo Jesús ña ná ko'on na iin ka xián.

3

Di'a ni kuu tá ni ndu'va'a Jesús iin taa ni natii sa'a

¹ Dá ni kaa tuku Jesús xí'in ta xionoo xí'in ná ini barco ñoo. Dá ni chika'anda na noo taño'o kua'an na. Dá ni nasáa na ñoo mií ná. ² Dá ni kasáa dao taa, ta yi'i ra iin xito noo kánóo iin taa ni natii sa'a. Tá ni xini Jesús ña kándéé nda'o ini ñáa rá, dá ni kaa na xí'in taa ni natii sa'a ñoo:

—Koo tandeé inóon, de'e ló'o, dá chi sa ni ndoo va kuachón —kaá na.

³ Dá ni kasá'a nákani kuáchi ini taa dána'a ley ndita ra: “Taa kaa kúu ra ya'a ká'an ndava'a xí'in Ndios.” ⁴ Tído ni kandaá va ini Jesús ña dión nákani ini ra. Dá ni kaa na xí'in ra:

—¿Ndiva'a nákani kuáchi ini ndo? ⁵ ¿Ndi kían ko ú'u cháá ka ka'in xí'in taa yó'o, ká'an ndó? “Sa ni ndoo va kuachón”, o ka'in xí'in rá, “Ndakuin ndichi, ta kua'an nó'on.”

⁶ Tído viti dá ná ko'in dána'i noo ndo ña kómí ndisa na ni nduu taa ñayuu yó'o choon ña dándóo na kuáchi kée ñayuu ndéi ñayuu yó'o.

Dá ni kaa na xí'in ta ni natii sa'a ñoo:

—Ndakuin ndichi, ta naki'in xiton kane'e kua'an nó'on.

⁷ Ta kúu ni ndakuin ndichi ra. Dá ni kee ra kua'an nó'o rá. ⁸ Kúu ndidaá vá ñayuu ñoo ni naa ini tá ni xini na ña ni kee Jesús, ta ni keká'ano na Ndios, na ni xí'o choon yó'o noo iin taa.

Di'a ni kuu tá ni kana Jesús iin taa nani Mateo ña kanoo ra xí'in ná

⁹ Dá ni keta Jesús ve'e ñoo kua'an na. Kúu ni xini na ió iin taa nani Mateo, ta ió ra kí'in ya'i ra sa'a ñó'o. Dá ni kaa na xí'in rá:

—Nakí, ná ko'o kanooón xí'in yu'u.

Dá ni ndakuin ra, dá ni kee ra kua'an ra kanoo ra xí'in ná.

¹⁰ Di'a ni kuu tein noo ió Jesús sás'a'an na ve'e ra, dá ni kasáa kuá'a nda'o taa kí'in ya'i sa'a ñó'o, xí'in dao ka ñayuu kaá ra kómí kuáchi, ta ni sa ndei na mesa sás'a'an na xí'in Jesús, ta ndéi ta'ani ta xionoo xí'in ná. ¹¹ Dá tá ni xini ta fariseo ña ió Jesús sás'a'an na xí'in ñayuu ñoo, dá ni kaa ra xí'in taa xionoo xí'in ná nóo:

—¿Ndiva'a sás'a'an maestro ndo xí'in taa kí'in ya'i sa'a ñó'o, xí'in dao ka ñayuu kómí kuáchi?

¹² Tá ni seido'o Jesús ña ni ka'an ra dión, dá ni kaa na xí'in rá:

—Na ió va'a ko xinñó'o ta'on na iin taa kétátá ñáa. Sava'a na kú'u va kúu na xinñó'o ñáa. ¹³ Ta kua'an ndo dákuá'a ndó ndi kóni kaa ña ni ka'an Ndios noo tuti ii ná, chi di'a kaáan: “Kóni yu'u ña ku'u ini ndo sa'a dao ka ñayuu, ta o duú ña doko ndo ña'a nooi”, kaáan. Chi yu'u, ko véi ta'on yu'u kanai na ká'an ña kúu ñayuu ndaa. Vei yu'u kanai na nákoni ña kómí ná kuáchi, dá ná nandikó ini na sa'a kuáchi kée na —kaá Jesús.

Dána'a Jesús ña kúu ná táto'on iin tono

¹⁴ Dá ni kasáa ta xionoo xí'in Juan, na dákodó ndúta, dá ni kaa ra xí'in Jesús:

—Né'e ii vá ndu'u, ta né'e ii ta'ani ta fariseo. Ta, ¿ndiva'a ko né'e ii ta'on ta xionoo xí'in mií ní?

¹⁵ Dá ni kaa Jesús xí'in rá:

—¿Á ká'an ndó ña kánian kandeí nda'i ñayuu ni natata noo ió vikó tánda'a nani ió ii vá tonó xí'in ná? Tído nda ná kasandaá kuu naki'in ra tonó kandaka ra ko'on ra, nda daá ví, dá kían kánian kane'e ii ná —kaá na.

Dána'a Jesús ña ko náki'in tánan va'a ña dána'a na xí'in ña dána'a ta fariseo

¹⁶ Dá ni kaa ta'ani Jesús xí'in rá:

—Ta ko in ta'on nákoto noo ni ndatá iin do'ono yátá xí'in iin tá'i da'on saá. Dá chi tá ná nakata na do'ono ñoo, ta kúu natii'va na da'on saá ñoo, ta kúu ví'i ka ví ndatá do'ono yátá ñoo.

¹⁷ Ta ko in ta'on taán vino saá ini ñii yátá, dá chi tá ná kee na dión, dá kían dáka'ándi va

vino saá ñoo ñii yátá ñóó, ta ndatá vá ñii ñooó, ta kuitá ndi'i vá vino ñoo. Sa'á ñooó va'a cháá kaan ná taán yo vino saá ini ñii saá, dá kían ni iin tó'an ná o túú.

Di'a ni ndo'o de'e di'i iin taa nani Jairo xi'in iin ná'a ndó'o kue'e táj ni

18 Ta nani ió ná dána'a ná to'on yó'o, dá ni kasáa iin taa né'e choon. Dá ni sa kuijn xiti rá noo Jesús, dá kaá ra:

—Sa ni xi'j va de'e di'í, tído nakíj ní, ná koto'o, ta chinóo ní ndá'a ní sata' xí, ta kúu natakí va xi —kaá ra.

19 Dá ni ndakuíjn Jesús, dá ni kee na kua'an ná xi'in rá. Ta kua'an ta'ani tá xionoo xi'in ná. 20 Ta kúu chí sata' di'a Jesús ni natuu yati iin ná'a ndó'o kue'e táj ni. Ta sa ni xino uxí uu kua' ndó'an kue'e ñoo. Dá ni kaka'on ndá'an yú'u dá'on ná, 21 dá chi di'a ni nakani inian: “Sava'a rá dá'on oon na ná kaka'in, ta kúu ná nduva'i.” 22 Dá ni nandío koo Jesús, dá ni sa nde'é ñaa ná, dá ni kaa ná xi'an:

—Koo tandeé inóon, de'e di'í ló'o, chi ni nduva'on sa'á ña kándéé inóon yu'u —kaá na.

Ta kúu mií hora daá vá ni nduva'an.

23 Dá ni saá na ve'e ta né'e choon ñoo. Ta kúu ni xini na ndéi taa tuú flauta, ta nina vaq nda'o ñayuu ndéi na ndé'i na sa'a tadi'i ñoo.

24 Dá ni kaa Jesús xi'in ná:

—Kankuei tóo ndó sata' vé'e, chi ko ní xi'j ta'on tadi'i ló'o ñoo, kidi va xi —kaá na.

Ta kúu ni saki ndaa va ñaa ñayuu ñoo sa'á ña ni ka'an na dión.

25 Tá ni ndi'i ni kankuei ñayuu ñoo sata vé'e, dá ni ku'u Jesús. Dá ni tiin na ndá'a tadi'i ló'o ñoo, ta kúu ni ndakoo va xi. 26 Ta kúu kua'a nda'o ñayuu ndéi yati ñoo ni ni'j tó'on ña ni kuu dión.

Di'a ni kuu tá ni nduva'a Jesús uu taa ko túu noo

27 Dá ni keta Jesús ve'e ñoo kua'an na. Kúu ni kasá'a tákuei ñaa uu taa ko túu noo kua'an ra, ta kaá ra káyu'u ñaa rá:

—De'e na ve'e rey David, ku'u ini ní sa'á ndu'u!

28 Dá tá ni saá Jesús ve'e noo kua'an na ñoo, dá ni natuu yati ndi nduu tá ko túu noo ñoo. Dá ni ndato'on ñaa Jesús:

—¿Á kándisa ndó ña ió choon noo ndá'i nduva'i ndo?

Dá ni kaa ra:

—Jaan, kándisa ndu ña dión kían, tatá.

29 Dá ni kaka'on ndá'a ná noo rá, ta kaá na xi'in rá:

—Sa'á ña kándéé iní ndo yu'u, sa'á ñoo ná natuu noo ndo.

30 Ta kúu ni natuu va noo rá. Dá ni sa'anda na choon noo rá, ta kaá na:

—O sa nákani ndó xi'in ni iin tó'on ñayuu ndi ni kuu ni nduva'a noo ndo.

31 Tído tá ni kankuei ra ve'e ñoo, ta kúu ni nakani ra xi'in ndidaa ñayuu ndéi ñoo ña ni kee Jesús xi'in rá.

Di'a ni kuu tá ni nduva'a Jesús iin taa ñi'j

32 Tá ni ndi'i ni kankuei taa ni nduva'a ñoo kua'an ra, dá ni kasáa dao ñayuu, ta ndáka na iin taa ni kandoo ñi'j ni kee espíritu kini nákaa ini ra. 33 Dá ni taó Jesús espíritu kini nákaa ini taa ñoo, ta kúu ni naka'an va ra. Ta kúu ni naá vá ini ñayuu ndéi ñoo, ta kaá na:

—Ni kuu ni hora ko xini yo ña kúu dión ñoo Israel, ña ni xini yo viti.

34 Dá kaá dao tá fariseo ndíta ñoo:

—Mii vá sato'o espíritu kini kían xi'o choon noo taa káa, sa'á ñoo kándéé rá taó ra espíritu kini.

Dána'a Jesús ña ná kaka yo noo Ndios, dá ná tanda'a ná cháa ka ñayuu kii dána'a to'on na

35 Ta ni xionoo Jesús ndidaa ñoo ná'ano xi'in ñoo kuálí, ta sa daná'a na ini iin rá iin ve'e noo nditúti na Israel. Ta dána'a na to'on va'a, ña ká'an ndi koo ndu'u ñayuu tixi ndá'a Ndios. Ta sa nduva'a na ndidaa na ndó'o kue'e xi'in na u'u ñi. 36 Tá xini na ñayuu kuá'a ñoo, kúu kú'u nda'o ini na sa'a ná, chi ndó'o nda'o nió ná, ta ndéi ndava'a na, chi ndó'o na táto'on ndó'o léko, kiri ko in ndáka.

37 Dá ni kaa na xi'in taa xionoo xi'in ná:

—Miian ndaa ná ka'in xi'in ndó ña ñayuu yó'o kúu táto'on iin ñoo xiti ká'ano noo sa ió nduu dáke, tído cháá vá kúu na kéchóon.

38 Sa'á ñoo kaka ndo noo Ndios, na kúu sato'o ñoo xiti yó'o, dá ná tanda'a ná cháa ka ñayuu kii kechóon nooan.

10

Di'a ni kuu tá ni kaxi Jesús uxí uu taa kane'e to'on na

1 Dá ni taó xóo Jesús uxí uu taa xionoo xi'in ná, dá ni xi'o na choon noo rá, dá kandeé rá taó rá espíritu kini ñoo ini ñayuu, ta kandeé rá nduva'a ra ñayuu ndó'o ndi ndaa mií vá kue'e xi'in ña u'u ñi ná. 2 Ta di'a nani ndin uxí uu apóstol, tá'an ra ni kaxi Jesús kane'e to'on na. Taa mií noo nani Simón, ta ni chinani ta'ani ñaa ná Pedro, ta iin ka ra nani Andrés, tá kúu ñani Pedro, ta iin ka ra nani Jacobo, tá'an ra kúu de'e Zebedeo, ta iin ka ra nani Juan, ra kúu ñani Jacobo. 3 Ta iin ka ra nani Felipe, xi'in ra nani Bartolomé, xi'in ra nani Tomás, xi'in ra nani Mateo, tá'an ra ni sa ki'in ya'i sa'a ñoo, xi'in ra nani Jacobo, ra kúu de'e iin taa nani Alfeo, xi'in ra nani Lebeo, tá ká'an xi'in ná Tadeo, 4 xi'in ra nani Simón, tá'an ra ni sa kuu kuendá tá cananista, xi'in ra nani Judas Iscariote, tá'an ra ni kasandaá ni naki'o Jesús noo tá xini u'u ñaa.

Yó'o ni sa'anda Jesús choon noo ndin uxj uu taa xlonoo xi'in ná ña ko'on ra dána'a ra

5 Ta ndin uxj uu taa yó'o ni tanda'a Jesús kua'an ra kanoo ra dána'a ra noo ñayuu, ta di'a ni kaa na xi'in ra:

—Ná dá'a ni ko'on ndo noo ndei na ko kúu na Israel, ta ni o sa kóo ini ndo ku'u ndó ni iin ñoo, ña kúu kuendá Samaria. 6 Sava'a noo na Israel, tá'an na kúu táto'on léko ni ndañó'o, kua'an ndo dána'a ndo. 7 Tá kua'an ndo dána'a ndo noo ñayuu, di'a kaa ndo: “Sa ni kuyati va kuu ña ndu'u ñayuu tixi ndá'a Ndios dándáki ñaá ná.” 8 Ta nduva'a ndó na kú'u, ta nduvii ndó na ndó'o kue'e té'i'i, ta dánátaki ndo na ní xi'i, ta tao ndó espíritu kini ñó'o ini ñayuu. Ta kee ndó ña manj yó'o xi'in ná táto'on k'i'o kémanj yu'u ndo'o xi'in choon yó'o.

9 O sa taán ndo di'on oro ni di'on plata ni di'on kuaán ini vatj ndo, dá ki'in ndó ko'on ndo. 10 Ta ni léka o sa kándio ndó ko'on ndo, ta o sa káne'e ndó uu kotó, ni dao ka ndisa kayi'i ndó, ni vara katuu ndó o sa káne'e ndó ko'on ndo, dá chj iin ta kéchóon, ió ichj ra kasá'an ra noo choon kée ra.

11 Ta ndi ndáa mií va ñoo ná'ano o ñoo kuáli ni saq ndo, ta tao t'ón ndó ndei ndei ñayuu ió ñañó'o, ta sava'a ñoo ni kandeí ndó nda ná kasandaá kuu kankuei ndó ko'on ndo iin ka ñoo. 12 Tá ni ku'u ndó ve'e ñoo, dá kaa ndo xi'in ná, “Va'a kandeí ní.” 13 Tá kúu ná ñayuu va'a, dá kían ná kandeí va'a na. Tído tá ko kúu ná ñayuu va'a, dá kían naki'in ndó ña kaá ndó kandeí va'a na ko'an xi'in ndó. 14 Tá ko ní nátiin va'a iin káa na ndo'o, ta ko ní xín na kueíd'o na ña dána'a ndo, dá kían tá ni kankuei ndó ve'e na o ñoo na, kidi ni'ini ndó ñoyaká iin sa'a ndo, ta ñoo ná'a ña ko náta'an ini Ndios xini na ña ñoo ñoo. 15 Miian ndaa ná ka'in xi'in ndó ña tá ná kasandaá kuu keyiko Ndios sa'a ndidaá ñayuu, dá kían ka'i cháá ka ví ndo'o na ñoo ñoo o duú ñayuu kini ni sa ndei ñoo Sodoma xi'in ñoo Gomorra.

Yó'o dána'a Jesús noo rá ña kenda'va'a ñayuu xi'in rá chí noo

16 Ta viti, tánda'a yu'u ndo'o ko'on ndo, ta kúu ndó táto'on léko kua'an kanoo tein ndigüe'i lobo. Sa'a ñoo kaon koo ndó táto'on kée koq. Ta nda'i koo ini ndo táto'on kée paloma. 17 Ta kandaá ndo mií ndó noo ñayuu, chj ko'on na naki'o na ndo'o noo tá né'e choon. Ta kani na ndo'o ini ve'e noo náta'ka na. 18 Ta nda noo tá né'e choon ná'ano xi'in noo rey kandaka na ndo'o ko'on ndo sa'a ña kúu ndó kuendá yu'u. Díon koo, dá ni'i ndo k'i'o ndó kuendá sa'a yú'u noo tá né'e choon ná'ano ñoo, xi'in noo na ko kúu na ñoo yo. 19 Tído tá ni naki'o na ndo'o noo tá né'e choon, o sa ná'ani téi ini ndo sa'a to'on ka'an ndo o ndi kaa ndo chindeé ndó mií

ndó, chj mií hora daá ñoo k'i'o Ndios to'on ka'an ndo. 20 Chj ko ta'on mií ndó kúu na ka'an, mií Espiritu i, na ni kii noo tatá Ndios, noón kúu na k'i'o to'on ka'an ndo.

21 Ta iin ñani naki'o ra ñani mií rá noo tá né'e choon, dá ka'áni ñáá rá. Ta díon ta'ani kee na kúu tatá xi'in de'e ra. Ta dao de'e ndakuei naá xi'in tatá xi, ta ka'áni ñáá rá. 22 Ta koni u'u kini ndidaá ñayuu ndo'o sa'a ña kúu ndó kuendá yu'u. Tído ndi ndáa na ni xi'o ndeé ini ni sa ndita ndaa xi'íin nda noo nd'i'í kuii, noón kúu na ni'i ña kaka na. 23 Tá kéndava'a na xi'in ndó ñoo ka'ano noo ko'on ndo, dá kían kankuei kji ndo ko'on ndo iin ka ñoo. Dá chj miian ndaa ká'in xi'in ndó ña o kándeé ta'on ndó nata'an ndo ndidaá ñoo ñó'o Israel nda ná nandio koq tuku na ni nduu taa ñayuu yó'o kasaq na.

24 Ta ni iin ta dákuá'a ko ndaya'i cháá ka noo tá dána'a noo rá, ta ni ta kéchóon, ko ndaya'i cháá ka noo sato'o ra. 25 Sa'a ñoo ná nata'an ini tá dákuá'a ndo'o ra táto'on k'i'o ndó'o taa dána'a noo rá, díon ní, ta kéchóon, ná nata'an ini ra ndo'o ra táto'on k'i'o ndó'o sato'o ra. Dá chj ni chjaní ná sato'o ndo, Beelzebú, sa'a ñoo ka'i ka kee na xi'in ndo'o.

Yó'o dána'a Jesús sa'a ndá yoo kánian yu'ú yo

26 Sa'a ñoo ná dá'a ni yu'ú ndo kee ñayuu kée díon, dá chj ndidaá va ña'a ió de'e, daí ña natuuan. Ta ndidaá va ña'a kéde'e ñayuu, daí ña natuuan. 27 Ta ña ká'an de'e yu'u xi'in ndó, ka'an ndoán noo túu, ta ña ni seidó'o ndó ni ka'an kayá yu'u, kua'an kaa ndó dinj vé'e, ta ni'i ka'an ndoán. 28 Ta ná dá'a ni yu'ú ndo na kándeé ka'áni yiki koño ndo, chj o kándeé ta'on na ka'áni na ni'o ndo. Va'a kaañ yu'ú ndo na kómi choon ña dándó'o na ni'o ndo xi'in yiki koño ndo indayá.

29 ¿Á ko díko ta'on ñayuu uu laa kuáli sa'a iin di'on kaa? Ta va'ará nóo ya'i ri, tído ko kuéi ndava'a ta'on ri nda noño'o tá ko kían táto'on kónj mií tatá yo Ndios. 30 Ta díon ní ndó'o na xi'in ndo'o, chj nda idi dinj ndo, ná'a Ndios ndidaá kúu. 31 Sa'a ñoo o sa yu'ú ndo, chj ndaya'i cháá ka ndo noo Ndios o duú kua'a nda'o laa kuáli.

32 Ta ndi ndáa mií ñayuu ka'an ña kúu ná kuendá yu'u noo dao ka ñayuu, díon ta'ani ka'an yu'u ña kúu ná kuendá noo tatá Ndios, na ió induu. 33 Ta ndi ndáa na ndata sa'a yu'ú noo dao ka ñayuu, dá kían k'i'o díon ta'ani ndata yu'u sa'a ná noo tatá Ndios, na ió induu.

Yó'o dána'a Jesús ña tao xoo tá'an ñayuu sa'a mií ná

34 Ná dá'a ni ka'an ndo'o ña vei yu'u nachindei va'i ñayuu. Di'a ni kasáaj xi'in espada, dá ná ka'anda tá'an ñayuu sa'a yu'ú. 35 Chj ni kasáaj dánaj de'e xi'in tatá ra. Díon ta'ani naá de'e di'i xi'in naná xi. Ta díon

ta'ani kee iin sano xí'ín xidoan. ³⁶ Ta dión ta'ani kee na ve'e iin taa, ndakuei na naá na xí'ín rá. ³⁷ Ta na kóni cháá ka tatá na xí'ín naná na o duú yu'u, noón kúú na ko káni ta'an vaan kakuu kuendá yu'u. Ta na kóni cháá ka de'e yíi na xí'ín de'e di'í na o duú yu'u, noón kúú na ko káni ta'an vaan kakuu kuendá yu'u. ³⁸ Ta na ko xí'ó mií ña kadokó na cruz ná, ta karkaa na satá yú'u kii na, noón kúú na ko káni ta'an vaan kakuu na kuendá yu'u. ³⁹ Ta na kóni dákaaki mií ná, noón di'a kúú na kuu. Tído na xí'ó mií ña kuu na sa'a yú'u, noón di'a kúú na ni'í ña kataki na.

Yó'o dána'a Jesús ña nandió ne'e Ndios ña va'a noó na kée ña va'a xí'ín ñayuu na

⁴⁰ Ta ndi ndáa ñayuu nátiin va'a ndo'ó, nda yu'u nátiin va'a na. Ta na nátiin va'a yu'u, nda na ni tanda'a yu'u veii nátiin va'a na. ⁴¹ Ta na nátiin va'a iin profeta sa'a ña kúú ná iin profeta, dá kían natiin ta'ani na ña va'a kánian natiin iin profeta. Ta dión ta'ani, iin na ni nátiin va'a iin ñayuu ndaa sa'a ña kúú ná iin na ndaa, dá kían koni ta'ani na natiin na ña va'a kánian natiin iin ñayuu ndaa. ⁴² Ta ndi ndáa mií ñayuu náki'ó iin yáxi takují vixi ko'o iin kaa ñayuu kuáli yó'o, mián natiin na ña va'a sa'a ña ni kee na, chi ni kemáni ná iin na xíonoo xí'ín yu'u.

11

Di'a kua'an ña ni ka'an Jesús sa'a Juan, na dákodó ndúta ñayuu

¹ Tá ni ndi'í ni kasto'on Jesús xí'ín tã xíonoo xí'ín ná ndi kee ra dána'a ra, dá ni kee ra kua'an ra. Tá ni ndi'í, dá ni kee mií ná kua'an na dána'a na, ta kasto'on na xí'ín ñayuu ndéi iin rá iin ñoo.

² Ta noo nákaa Juan, tá'an na dákodó ndúta ñayuu, ini ve'e kaa, ni ni'í tó'on na sa'a ndidaa ña ndato kée Cristo Jesús. Sa'a ñoo ni tanda'a ná dao tã xíonoo xí'ín ná kua'an ra noo nákaa Jesús. ³ Tá ni saá ra, dá ni kaa ra xí'ín ná:

—ZÁ mií ni kúú na ni kaa Ndios tanda'a ná kasaa dákaaki ñaa, o á kandati ndu kasaa iin ka na?

⁴ Dá ni kaa Jesús xí'ín rá:

—Kua'an ndo, ta kasto'on ndó xí'ín Juan sa'a ndidaa ña ndé'é ndó, xí'ín sa'a ndidaa ña seid'ó ndó. ⁵ Chi nátuu noó na ko túu noo, ta sa kúu va xika na ní natii sa'a, ta sa ni nduvii vá ñi na ndó'o kue'e té'í, ta sa ni nataj va do'o na ko tái do'o, ta ni nataki va na ni xi'í, ta kasto'in to'on va'a Ndios xí'ín ñayuu kúnda'í. ⁶ Ndiká'an ndi kúu ví ñayuu ko nákani kuáchi ini xini na yu'u —kaa Jesús xí'ín tãa ñoo.

⁷ Tá ni ndi'í ni nandió kuéi tãa ñoo kua'an ra, dá ni kasá'a Jesús ká'an na xí'ín ñayuu ñoo sa'a Juan, ta kaá na:

—ZNdá yoo ni sa'an ndo'ó ni sa nde'é ndó noo kúú ñoo'ó ichi ñoo? ZÁ iin tãa ko iin toon, tá'an ra xikó táto'on xikó iin ndoo kée tachí ni sa'an ndo ni sa nde'é ndó? ⁸ Koó, sa'a ñoo, znda yoo ni sa'an ndo ni sa nde'é ndó, tá dáá? ZÁ iin tãa ndíxi dá'on táyú ndaa? Koó, chi ná'a vá mií ndó ña ñayuu ndíxi dá'on táyú ndaa, noón kúú na ndéi ve'e rey. ⁹ Sa'a ñoo, znda yoo ni sa'an ndo ni sa nde'é ndó, tá dáá? ZÁ iin profeta? Jaan, mián ndaa kuiti kaá yu'u ña ñaa kúú ná, ta ndáya'í cháá ka na o duú iin profeta. ¹⁰ Chi sa'a mií ná ká'an tuti ij Ndios di'a:

Ná ko'ín tanda'í iin tãa kuió noó ko'on noo yó'o,

ta kasto'on ra to'in xí'ín ñayuu, dá ná kandeí nduu na kueid'ó na ña ko'on ka'on xí'ín ná.

¹¹ Mián ndaa ná ka'ín xí'ín ndó ña Juan, na dákodó ndúta ñayuu, noón kúú na ndáya'í cháá ka noo ndidaa ka tãa ni kaki tixi ña'a. Tído na nóo cháá ka nákaa tixi ndá'a Ndios, noón di'a kúú na ndáya'í cháá ka o duú Juan.

¹² Nda kuú ni sa xíonoo Juan, na dákodó ndúta ñayuu, ta nda kuú viti deén ndo kéndava'a ñayuu xí'ín na dána'a noó ñayuu ndi kee na ndu'u na tixi ndá'a Ndios, ta sadí ñayuu kini noó ñayuu ndúku ndu'u tixi ndá'a Ndios. ¹³ Ndidaa tá'an profeta xí'ín ña ká'an ley Moisés ni ka'an ña kasá'a Ndios dándáki na ñayuu na, ta nda Juan ta'ani ni ka'an dión. ¹⁴ Ta nda kuendá mií ndó ná kakian á kándisa ndó ña ko'ín ka'ín xí'ín ndó o koó, tído ká'an yu'u xí'ín ndó ña Juan kúú Elías, na ni ka'an profeta kasaa. ¹⁵ Ta ndi ndáa ndó ió do'o, ta kúú kueid'ó va'a ndó.

¹⁶ ZNdí kían tiin yu'u, dá ka'ín xí'ín ndó táto'on kée ñayuu ndéi tiempo viti? Chi kée na táto'on kée takuáchi tá ndéi xi sádiki xi noo yá'í, ta káyuu'ú tá'an xi: ¹⁷ “Ni tuu ndu flauta, tído ko ní sársá'a ta'on ndo'ó. Ta ni xita ndu yaa nda'í kua'an, tído ko ní ndei'í ta'on ndo'ó.” ¹⁸ Ta kí'o dión ta'ani kée ñayuu ndéi viti, chi tá ni kasáa Juan, ko ní seí ta'on na pan, ta ko ní xi'í na vino, tído kaá ndo ña nákaa espíritu kini ini na. ¹⁹ Ta viti ni kasáa na ni nduu tãa ñayuu yó'o, ta sás'an va'a na, ta xí'í na vino, tído kaá ndo ña kúú ná iin tãa nde'é, iin tãa xí'í. Ta kaá ta'ani ndó ña kúú ná iin ra ne'e tá'an va'a xí'ín ñayuu kini, xí'ín tãa kí'ín ya'í sa'a ño'ó. Tído na kúú na ndíchi, noón kúú na ná'a ña kómí ndisa na ña ndíchi.

Nda'í kúu ví na ndéi ñoo Corazín, xí'ín na ndéi ñoo Betsaida, kaá Jesús

²⁰ Ni ndi'í, dá ni kasá'a Jesús dánani na ñayuu ndéi ñoo ná'ano noó ni kee na kuá'a ña ndato, dá chi ko ní xin ta'on na ñoo ñoo nandikó ini na sa'a kuáchi kée na, ta kaá Jesús:

21 —jNda'i kúú ví ndo'ó, na ndéi ñoo Corazin! Ta, jnda'i kúú ví ndo'ó, na ndéi ñoo Betsaida! Chì tá ní kée yu'u ña ná'ano noḡ ñayuu ndéi ñoo Tiro xí'ín ñoo Sidón táto'on nì kee yu'u ña ná'ano noḡ mií ndó, ta kúú ndá sa on va nì ñandixi nda'í na, ta nì ñandei nda'í na noḡ yaá sa'á ña nì ñandikó iní na sa'á kuächì nì kee na, nì kúú. 22 Sa'á ñoo ká'ín xí'ín ndó ña tá ná kasandaá kuü keyíko Ndios sa'á ndidaá ñayuu, dá kían ka'í ka ví ndo'o ndo'ó o duú ñayuu ndéi ñoo Tiro xí'ín ñoo Sidón. 23 Ta ndo'ó, na ñoo Capernaum, ká'án ndó ña ndá induú xinkuei ndó, tído ndo'ó kúú na ko'ono ni'ini Ndios ndá maá indayá, dá chì tá ní kée yu'u ña ná'ano ñoo Sodoma, ña kían nì keei noḡ ndo'ó, miíán ndáa kakaá ij vá ñoo Sodoma ndá kuü víti, ní kúú. 24 Sa'á ñoo ká'ín xí'ín ndó ña tá ná kasandaá kuü keyíko Ndios sa'á ndidaá ñayuu, dá kían ka'í cháá ka ví ndo'o ndo'ó o duú ñayuu kíni nì sa ndei ñoo Sodoma.

Kádij nda'o ini Jesús kée na kúú Espíritu ij Ndios

25 Mií hora daá nì ka'án Jesús xí'ín Ndios: —Kéká'ano yu'u mií ní, tatá Ndios, mií ní kúú sato'o induú xí'ín noñó'o yó'o, chì nì chikáa de'é ní ña yó'o noḡ na ndíchì, xí'ín na kátóni iní. Ta nì na'a nían noḡ na ko kátóni va'a iní. 26 Díón nì kee ní, tatá Ndios, chì k'í'o díón nì ñata'an iní mií ní.

27 Ta ndidaá ña'a nì nakì'o tatá Ndios noḡ yu'u. Ta nì iin tó'ón ñayuu ko ná'á ndá yoo kúú yu'u, na kúú de'e Ndios, chì iin tó'ón miíó tatá Ndios kúú na ná'á ndá yoo kúú. Ta nì iin tó'ón ñayuu ko ná'á ndá yoo kúú tatá Ndios, chì iin tó'ón dinj yu'u, na kúú de'e na, kúú na ná'á ñaá, xí'ín ndi ndáa mií vá ñayuu ká'án yu'u, na kúú de'e Ndios, na'ín ná noḡ. 28 Nakij ndidaá ndo'ó, na kúú tati, ndo'ó na ndído vee, noḡ yu'u, dá nakì'oi ña nani'j ndée ndo. 29 Ta kandio nduu ndo yukú xí'ín yu'u, dá katij'a ndó kee ndó táto'on kée yu'u, chì yu'u kúú iin na masó, iin na nda'í ió iní, ta xí'ín yu'u, dá koni ndo nani'j ndée ndo, 30 dá chì ko kuächì ta'on kandio ndó yukú yu'u, ta o dákuío vee ta'oin ndo'ó —kaá Jesús.

12

Dì'a kua'án ña nì dagna'a Jesús sa'á kuü nani'j ndée na Israel

1 Tiempo daá ñoo chíka'anda Jesús kua'án na noñó'o noḡ káa tirió tein iin kuü nani'j ndée na Israel. Ta kuíko nda'o ta xionoo xí'ín ná. Sa'á ñoo nì kasá'a rá taó ra yoko tirió, ta sei ra nonján kua'án ra. 2 Dá nì xini dao ta fariseo ña kée ra díón, dá nì kaa ra xí'ín Jesús:

—Yá'a ta xionoo xí'ín ní kée ra ña ko kánian kee ra kuü nani'j ndée yo.

3 Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Á ko óon ta'on ka'i ndó ña nì kee David tá sa ná'á xí'ín taá sa xionoo xí'ín ná tá nda'í nì kuiko na? 4 Chì kaáan ña nì ku'u na ña ini ve'e Ndios, ta nì sei na pan, ña dóko ta duti noḡ Ndios, chì nì ko kánian kei mií ná ña, nì taá xionoo ña nì na. Sava'a ta duti va kuu kei ña. 5 O, á ko óon ta'on ka'i ndó noḡ ley ña nì ya'a ta duti nì kechóon ra ini ve'e ño'ó ká'ano yó kuü nani'j ndée yo? Tído ko ta'ón kuächì kían ña kée ra díón. 6 Ta ká'ín xí'ín ndó ña ndáya'i cháá ka na ña iin noḡ ndo o duú ve'e ño'ó ñoo. 7 Dì'a kaá to'on Ndios: “Kónij ña ku'u ini ndo sa'a'á dao ka ñayuu, ta o duú ña doko ndo ña'a nooí.” Tá nì kandaá iní ndo to'on yó'o, dá kían o datai kuächì ta'on ndó na ko ña'a kée. 8 Chì ió choon noḡ ndá'a na nì nduu taá ñayuu yó'o ña dándáki na tein kuü nani'j ndée yo —kaá na.

Dì'a nì kuu tá nì nduv'a Jesús iin taa nì natii ndá'a

9 Dá nì nakì'ín Jesús kua'án na. Ta nì saá na nì ku'u na ini ve'e noḡ náta ka ñoo ñoo. 10 Ta ñoo nákaa iin taa nì natii iin xoo ndá'a. Ta kónj ta fariseo nì'j rá ndi koo datai kuächì ra Jesús noḡ ta né'e choon, sa'á ñoo nì ndato'on ñaá rá:

—Á kuu nduv'a yó ñayuu kuü nani'j ndée yo, kaá ley?

11 Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Ta, ¿ndi ndáa ndo'ó, tá ná kankao iin léko ndo ini iin yaí tein kuü nani'j ndée yo, á o kó'ón ta'on ndó taó ndo rí? 12 Ta kana'á ndó ña ndáya'i cháá ka iin ñayuu o duú iin léko. Sa'á ñoo kaá yu'u ña kuu va kee yó ña va'a tein kuü nani'j ndée yo.

13 Dá nì kaa na xí'ín ta kú'u ndá'a ñoo:

—Ná dákaa ndá'on.

Dá nì ñadákaa rá ndá'a rá, kúú nì nduv'a vaan táto'on k'í'o ió va'a iin kaan. 14 Dá nì kankuei tá fariseo ñoo kua'án ra. Dá nì kasá'a rá ndátó'ón kue'e rá ndi kee ra, dá ka'áni rá Jesús.

Dì'a kua'án ña nì taa Isaías sa'a Jesús

15 Tá nì kandaá ini Jesús ña kónj rá ka'áni ñaá rá, dá nì kee na kua'án na iin ka xían, ta kuá'á nda'o ñayuu tákuei ñaá kua'án na. Ta nì nduv'a Jesús ndáa na kú'u. 16 Ta nì sa'anda na choon noḡ ñayuu ñoo ña ná dá'a nì kastó'on na xí'ín dao ka ñayuu sa'á ña ndato nì kee na. 17 Díón, dá nì xinkoo to'on nì taa profeta Isaías, chì dì'a kaáan:

18 Yó'o iin ta xínkuáchì noḡi, ta mií yu'u nì kaxi xi,

ta ndó'o nda'a vai sa'a'á xí, ta náta'an inij xinij xí.

Ko'ín dákooin Espíritu dinj xí. Ta noḡ ndidaá na tukú kastó'on xi ña vej kuü keyíko sa'á ndidaá ñayuu.

19 Ta o naá tá'an ta'on xi xí'ín nì iin tó'ón ñayuu, ta o káyu'ú nì'í ta'on xi,

ta ni kọ́ ń́n ta'on xíkà keí ọ́ kweídó'o ñà ka'an xí.

20 Ta ọ́ ká'ánọ́ ta'on xí tàyọ́ó, kirá sà ñí ta'ánọ́.

Ta ọ́ ndá'ó ta'on xí tirń'ó sà kua'an nda'ọ́, ndà ná kasandaá kuɔ́ kandeé xí dánkoo ndaa xí ñayuu no'óí.

21 Ta míí xí kúú tãndeé ínı́ no'ó ná kọ́ kúú ná Israel.

Dión nı́ taa Isaías.

Di'a ndo'o ñayuu ká'an ndav'a sa'a Espiritu iñ Ndios

22 Dá ndáka ñayuu ño'ó iin tãa nákaa iin espı́ritu kini ñí kasáa ná no'ó Jesús, ta kọ́ túu no'ó rá, ta ni kọ́ kuú ka'an rá kée espı́ritu kini ño'ó. Dá ñí nduv'a ñaa ná. Ta kúú ñí naka'an rá, ta ñí natuu no'ó rá. 23 Ta kúú ñí naá vá ini ñayuu kuá'a ño'ó ñí xini ná ña ñí kee Jesús, ta kaá ná:

—Ndá ndi kuu de'e ná ve'e rey David, ná kaá ná tanda'a Ndios kasaa, kúú tãa kaa —kaá ná.

24 Tá ñí seíd'ó'o tã fariseo ña dión ndát'ón ñayuu ño'ó, dá ñí kaa rá:

—Kãndéé tãa kãa taó rá espı́ritu kini, chí Beelzebú, tá'an ña kúú sato'an, xı'ó choon no'ó rá —kaá ná.

25 Kúú ñí kãndaá va ini Jesús ña dión nákani ini rá, dá ñí kaa ná xı'ın rá:

—Kana'a ndó ña tá naá tá'an iin rey xı'ın ñayuu dándáki rá, dá kían naá vá choon né'e ra. Ta dión ta'ani ndo'o iin ñoo o iin ve'e tá sa'ándá dao tá'an ñayuu ndéi iniãn, chí naá váán. 26 Tá ná taó ña u'u kúú no'ó ña kini kéchóon no'óan, dá kían ta'andá tá'an vaan. Ta, ¿ndi koo kaka choon né'an? 27 Sa'a ño'ó tá taó yu'u espı́ritu kini xı'ın choon ñí xı'ó Beelzebú no'óí, dá kían, ¿ndá yoo ñí xı'ó choon no'ó ndá'a dao kã ná ñoo míí ndó ña taó ná espı́ritu kini, tá dáá? Míí vá ná yó'o kúú ná ná'a ña ọ́ dıyú ña ndaa ká'an ndo. 28 Tı́do tá taó yu'u espı́ritu kini xı'ın ndéé Espı́ritu iñ Ndios, dá kían kana'a ndó ña sà ñí kasandaá va kuɔ́ ndu'u ñayuu tıxi ndá'a Ndios.

29 'Chí, ¿ndi kee ví iin tãa ku'u ra ve'e iin tãa tondó kı'ın ku'ıná rá ña ño'ó ve'e ra tá ná ọ́ k'ónı́ ñaa rá dıńń'ó kã? Dión kãnian kee ra, dá kãndéé rá taó ndı'ı' ra ña'a ño'ó ve'e ra.

30 'Ta ná kọ́ ndıta xoo yu'u, no'ón kúú ná xini u'u ñaa, ta ná kọ́ chíndeé yu'u no'ó chóon kéei, no'ón kúú ná dátıyú choon kéei. 31 Sa'a ño'ó ká'ın xı'ın ndó ña kuu va ku'u ká'ano ini Ndios sa'a ndidaá kúú kuachi kée ñayuu, xı'ın sa'a ndidaá kúú ña'a kini ká'an ná. Tı́do ndi ndaa ná yá'a ká'an ndava'a sa'a Espı́ritu iñ Ndios, no'ón kúú ná ni iin kuɔ́ ta'ón ọ́ kú'u ká'ano ini Ndios sa'a kuachi ñí kee ná. 32 Ta ndi ndaa ná yá'a ká'an ndava'a sa'a ná ñí nduu tãa ñayuu yó'o, kuu va ku'u ká'ano ini Ndios sa'a ná. Tı́do ndi ndaa ná yá'a ká'an

ndava'a sa'a Espı́ritu iñ Ndios, no'ón kúú ná ni iin kuɔ́ ta'ón ọ́ kú'u ká'ano ini Ndios sa'a kuachi ñí kee ná, ni ñayuu yó'o ni ñayuu vej chí no'ó ọ́ kú'u ká'ano ini Ndios sa'a ná.

33 'Dá chí iin yıto va'a, ku'i'ı va'a va xı'ó rá. Ta iin yıto kọ́ vá'a, ndá ku'i'ı xı'ó va rá kọ́ vá'a. Ta xı'ın ku'i'ı xı'ó va rá kãndaá ini'ı ndá yıto kúú rá. 34 'Ndo'ó kúú kuendá de'e koo! ¿Ndi kee ví ndó ka'an ndo iin to'on va'a tá ñayuu kını va kúú ndó? Dá chí to'on ñí chí'ı'ń'ó'o ini ní'ı iin ñayuu kían kánkuei yú'u ná, dá ká'an ná. 35 Dá chí iin tãa va'a, to'on va'a ño'ó ini ní'ı rá taó rá ká'an rá. Tı́do iin tãa kini, to'on kini ño'ó ini ní'ı rá taó rá ká'an rá. 36 Tı́do yu'u ká'ın xı'ın ndó ña naki'ı ndó kuendá sa'a ndidaá to'on kọ́ chóon ñí kãnkuei yú'u ndo ñí ka'an ndo tá ná kasandaá kuɔ́ keyıko Ndios sa'a ndidaá ñayuu. 37 Dá chí xı'ın to'on ká'an ndo, kedaá xı'ın ndó, dá kandoo va'a ndó no'ó Ndios. Ta xı'ın to'on ká'an ta'ani ndó kedaá xı'ın ndó, dá kandoo ndó kakuu ndó ñayuu ió kuachi no'ó ná.

Yó'o ñí xıkã ñayuu ña kee Jesús iin ña ndato

38 Dá ñí kasáa dao tã dána'a ley xı'ın dao tã fariseo, dá ñí kaa rá xı'ın Jesús:

—Maestro, kónı́ ndu ña kee ni iin ña ndato no'ó ndı'u.

39 Dá ñí kaa Jesús xı'ın rá:

—Ñayuu kini nda'o kúú ndo'ó, ná ndéi tiempo viti, ta xini xıxi va ndó Ndios, chí xıkã ndo ña kee yu'u iin ña ndato, dá kandia ndó. Tı́do ni iin to'ón ña ndato ọ́ kéei no'ó ndo, sava'a ña ndato ñí kee Ndios xı'ın profeta Jonás kían koni ndo. 40 Chí táto'on onı́ nduú, onı́ ño'ó ñí sà káa Jonás tıjı tıyaká ká'ano, kı'ı' dión ta'ani koni ndo kakaá ná ñí nduu tãa ñayuu yó'o tıxi ño'ó onı́ nduú, onı́ ño'ó. 41 Ta nakuıta ndichi ñayuu ñí sã ndei ñoo Nıñive tá ná kasandaá kuɔ́ keyıko Ndios sa'a ndidaá ñayuu, ta ka'an kuachi ná sa'a ñayuu ndéi tiempo viti. Dá chí ñí nãndıkó ini ná sa'a kuachi ñí sã kee ná tá ñí daná'a Jonás no'ó ná. Ta iin tãa ndáya'ı cháá kã ọ́ dıyú Jonás iin no'ó ndo viti. 42 Ta nakuıin ndichi ta'ani ña'a sã dándáki chí Sur di'a tá ná kasandaá kuɔ́ keyıko Ndios sa'a ndidaá ñayuu, dá ka'an kuachián sa'a ñayuu ndéi tiempo viti, dá chí nda no'ó xıkã cháá kã ñayuu yó'o ñí kixián ñí seíd'ó'an ña ndıchı ñí ka'an rey Salomón. Ta iin tãa ndáya'ı cháá kã kúú ná iin ká'an xı'ın ndó viti'ón ọ́ dıyú rey Salomón ño'ó.

Yó'o dána'a Jesús sa'a ndi kée espıritu kini

43 'Tá keta iin espı́ritu kini iin tãa, dá kían kua'an iin xıán no'ó ichı ndúkuán no'ó nani'ı ndééán. Tı́do kọ́ nani'án no'ó nani'ı ndééán.

44 Dá kásá'an nákani iniãn: "Nandı'ı koo tukui no'ı ve'e no'ó ñí ketai vejı", kaáan. Tá ñí nasáa'ın ñí ndı'an ini tãa no'ó ñí sã ioan, kọ́ iin ta'on nákaa ño'ó, ta ndato ñí natu'án, ta ñóchı víi káaan. 45 Dá kua'an kuakaan sa'a

kā espíritu kini cháá ká o duú mián. Dá násaagan ndu'an kaño'an ini taa ñoo. Ta kúu ka'í ká vī kásá'a ndó'o níó rá o duú tátò'on k'ì'o nī sa ndo'o níó rá nī sa kee espíritu kini mií ngó ñoo. Díon ta'ani ndó'o ñayuu ndéi tiempo viti —kaá Jesús.

Dì'a nī kuu tá nī kásáa naná Jesús nan-dukú ñaa ná

⁴⁶Xian nani nákaa nā dána'a nā noó ñayuu kuá'a ñoo, kúu nī kásáa naná nā xí'in ñani na. Ta kúu nī sa kuíta na satá vé'e, chí kóni nā ka'an nā xí'in Jesús.

⁴⁷Dá nī kastò'on iin taa íin ñoo xí'in Jesús: —Naná nī xí'in ñani ní, ta ndíta na satá vé'e, ta kóni nā ka'an nā xí'in ní.

⁴⁸Dá nī kaa Jesús: —Ná kastò'on ndajaí xí'in ndó ndá yoo kúu nanáj, ndá yoo kúu ñanij —kaá nā.

⁴⁹Ta kúu nī daná'a ndá'a ná ndidaá taa xionoo xí'in ná, dá nī kaa nā:

—Tā yó'o va kúu nanáj, kúu ñanij. ⁵⁰Chí ndidaá nā kée ñā kóni tatáj Ndios, nā ió induú, ngón kúu ñanij, kúu k'ì'oi, kúu nanáj —kaá nā.

13

Dì'a kua'an ñā nī nakani Jesús sa'a iin taa xíti

¹Kuu dáá ñoo nī keta Jesús ve'e ñoo. Dá nī saa nā nī sa koo na ió na yu'u taño'o. ²Ta kúu nī nataka kuá'a nda'o ñayuu noo ió nā. Sa'a ñoo nī kaa Jesús ini iin barco, dá nī sa koo na ini ro. Dá nī sa ndei ñayuu kuá'a ñoo yu'u taño'o ñoo. ³Dá nī kasá'a Jesús dáki'in tá'an na dao ña'a xí'in to'on dána'a nā, ta kaá nā:

—Íin taa xíti nī kee ra kua'an rā kuti ra tata noño'o rá. ⁴Ta sa'a ñā nī koon ni'ini ra tata ñoo, sa'a ñoo dao ñā nī kuei yu'u íchi. Kúu nī kásáa laa, ta kúu nī sei vá rian. ⁵Ta dao ká tata ñoo nī kuei tein yuu, noó koo ño'ó ndée. Sa'a ñoo kúu yachi va nī xitaan, chí kō ní kuei ta'on ñā noó kúu ño'ó ndée. ⁶Dá tá nī xinkoo ndiandii, ta kúu nī dii vaan. Ta sa'a ñā kō ta'on yo'an, sa'a ñoo nī ichi vaan. ⁷Ta dao ká tata ñoo nī kuei tein ta'íon. Ta nī sa'ano dáó ñā xí'in ta'íon ñoo, sa'a ñoo nī kuyáta váan nī kee rá. ⁸Ta kúu dao ká tata ñoo nī kuei noo kúu ño'ó va'a. Ta kúu kuá'a nda'o noni nī xí'oan, dá chí iin ciento noni nī xí'o dao tata yó'o, ta dao kaaan nī xí'o onj diko noni, ta dao kaaan nī xí'o oko uxian. ⁹Ndi ndáa ndo'ó ió do'o, ta kueidó'o ndó —kaá Jesús.

Yó'o kástò'on Jesús ndiva'a dáki'in tá'an na dao ña'a xí'in to'on dána'a nā

¹⁰Dá nī kásáa taa xionoo xí'in ná noo ió nā, dá nī ndatò'on ñaa rá:

—¿Ndiva'a dáki'in tá'an ní dao ña'a xí'in to'on dána'a ní?

¹¹Dá nī kaa Jesús xí'in rá:

—Dá chí noo ndo'ó va nī xí'o Ndios ñā kandaá ini ndo ñā ná'a mií ná sa'a ndi kee na dándáki na. Tído kō xí'o Ndios noo dao ká ñayuu ñā kandaá ini nā sa'a ñā yó'o. ¹²Dá chí ndi ndáa nā nī naatin to'on ká'in, ngón kúu nī natiin ñā kandaá cháá ká ini na. Tído ndi ndáa nā kō xí'in natiin ñā, ngón kúu nā djítá di'a Ndios cháá ñā kandaá ini nā. ¹³Sa'a ñoo dáki'in tá'an yu'u dao ña'a xí'in to'on dána'i ngó dao ká ñayuu, dá kían, va'ará ndé'é ná, tído o kandaá ta'on ini nā ndi kóni kaaan, ta va'ará seidó'o na to'on ká'in, tído o kátóni ta'on ini nā. ¹⁴Kí'o díon, dá xinkoo to'on nī taa profeta Isaías, chí di'a kaáan: Va'ará ndidaa ká vían ná kueidó'o ndó, tído o kátóni ta'on ini ndo.

Ta va'ará ndidaa ká vían ná kande'e ndó, tído o kandaá ta'on ini ndo.

¹⁵Chí nī ndukáxi nda'o níó nā ñoo yó'o, ta kō xí'o na mií ná kueidó'o na, ta nī sadi ta'ani na noo ná, dá ná o kóni nā xí'in noo ná, ta ní o kueidó'o na xí'in do'o na, ta ní o kátóni ta'on ini nā, ta ní o nándiό kuéi na noo yú'u, dá nduva'i nā.

¹⁶Tído ndiká'an ví noo ndo'ó, chí túu noo ndo ndé'é ndó, ta ndiká'an ví do'o ndó, chí seidó'o ndó. ¹⁷Chí mián ndaa ká'in xí'in ndó ñā kuá'a nda'o profeta xí'in ñayuu ndaa nī sa ndei sa ná'a nī ka'an ná kóni nā ñā xini ndo viti, tído kō ní xini ta'on naan. Ta nī ka'an ta'ani na kueidó'o na to'on seidó'o ndó viti, tído kō ní seidó'o ta'on naan —kaá nā.

Nákani Jesús ndi dándáki ñā nī daná'a nā sa'a taa xíti

¹⁸—Kueidó'o va'a ndó, chí kō'in kastò'in xí'in ndó ndi dándáki to'on nī dáki'in tá'in nī daná'i noo ndo sa'a tá xíti ñoo. ¹⁹Tá'an ñayuu seidó'o to'on va'a ñā ká'an sa'a ndi kée Ndios dándáki na ñayuu, ta kō xí'o na mií ná kandaá ini naan, dá kían kasaá ñā u'u, ta díta váan to'on Ndios, ñā nī kankao níó ná. Díon dándáki yu'u íchi ñoo ngó nī kuei dao tata ñoo. ²⁰Ta tein yuu ngó nī kuei dao ká tata ñoo kúu ñayuu seidó'o to'on Ndios, ta nátiin naan xí'an káii ini nā. ²¹Tído kō ta'ón yo'an ini níó ná, sa'a ñoo tóó vá kándisa naan. Chí tá veí tándó'o ndó'o na, o tá kásá'a ñayuu kéndava'a na xí'in ná sa'a ñā kándisa naan, kúu dánkoo va naan. ²²Ta tein ta'íon ngó nī kuei dao ká tata ñoo kúu ñayuu seidó'o to'on Ndios. Tído kásá'a ndi'í cháá ká ini nā sa'a ñā a ió ñayuu yó'o, ta kátoó nā koo kulká ná. Sa'a ñoo kō sa'ano na xí'in to'on Ndios, ta ní iin ñā va'a kō kée na. ²³Tído noño'o va'a ngó nī kuei dao ká tata ñoo kúu ñayuu seidó'o to'on Ndios, ta xí'o na mií ná ñā kandaá ini naan. Dao ngón kúu tátò'on tata, ñā nī xí'o iin ciento noni. Ta dao ká nā kúu tátò'on tata, ñā nī xí'o onj diko noni. Ta

dao ka na kúu táto'on tata, ña ni xi'o oko uxi noni, chi kée na ña kóni Ndios —kaá Jesús.

Yó'o dána'a Jesús sa'a tirió kuéi ni xita tein tirió va'a

²⁴ Dá ni ðakí'in tá'an Jesús iin ka ña'a xí'in to'on ni ðaná'a na noó ñayuu ñoo, ta kaá na:

—Táto'on k'i'o ni kee iin taa ni xiti tata va'a noñó'o rá, k'i'o dión kée Ndios dándáki na ñayuu na. ²⁵ Ta tein kidi tá xiti ñoo, ni kii iin tá xini u'u tá'an xí'in rá, ta ni chí'i ra tata tirió kuéi noo kaa tirió ra. ²⁶ Sa'a ñoo tá ni kásá'a kána yoko tirió, dá ni kandaá ini tá kéchóon noo rá ña kaa ta'ani tirió kuéi tein tirió ra. ²⁷ Dá ni sa'an ra ni ndato'on rá sato'o ñó'o ñoo: “Tatá, ¿á o ðuú tirió va'a ní xiti ní? ¿Ndiva'a káa ta'ani tirió kuéi tein tirió ní, tá dáá?” ²⁸ Dá ni kaa sato'o ñoo xí'in rá: “Iin taa xini u'u va ñaa ni kexíxi ni chí'an.” Dá ni kaa tá kéchóon ñoo: “¿Á ko kóni ní ná ko'on ndu to'on nduan?” ²⁹ Dá ni kaa ra: “Ná dá'a ní ko'on ndo to'on ndoan, dá chi tá ná to'on ndoan, nda tirió va'a kana xí'an. ³⁰ Konó ndó ná kua'ano dáo ñi xí'in tirió va'a ñoo ndá ná kasandaá kuu naki'in va'a yo tirió ñoo. Dá tá ná kasandaá kuu ta'andaan, dá ka'andaí choon noo ra náki'in va'a tirió, ta kaai xí'in rá: To'on ndó ðinñó'o tirió kuéi, ta kató ndoan táto'on kató ndó ndáyo'o, dá chí'ño'o ndoan. Tído ña kúu tirió va'a ñoo, ná taán va'a ndoan ini yákaí” —kaá Jesús.

Yó'o dána'a Jesús sa'a iin tata leé ló'o nani mostaza

³¹ Dá ni ðakí'in tá'an Jesús iin ka ña'a xí'in to'on ni ðaná'a na, ta kaá na:

—Táto'on k'i'o ndó'o iin taa nani mostaza, ña ni xiti iin taa noñó'o rá, k'i'o dión kée Ndios dándáki na ñayuu na. ³² Ta miian ndaa ña yó'o kúu tata páli cháá ka noo dao ka tata chí'i yo noñó'o yo. Tído tá ni xitaa, ta kúu sá'ano dikó ka vián o ðuú dao ka yuku, ta nduuan iin yito, sa'a ñoo kásaa laa, ta káva'a ri táka ri tein ndá'a rá —kaá Jesús.

Yó'o dána'a Jesús sa'a ña dákuita tachí yúsa pan

³³ Dá ni ðakí'in tá'an tuku na iin ka ña'a xí'in to'on ni ðaná'a na noó ñayuu ñoo, ta kaá na:

—K'i'o dándáki Ndios ñayuu na kíán táto'on k'i'o kée ña dákuita tachí yúsa káva'a pan, ña ni tiin iin ñá'a, ta ni ðakí'in tá'an ñaa xí'in oní yáxi harina, dá nakuita tachian —kaá na.

Ña yó'o nákani ndiva'a dána'a Jesús dión

³⁴ Ta dión ni ðakí'in tá'an Jesús dao ka ña'a xí'in to'on ni ðaná'a na noó ñayuu kuá'a ñoo. Ta ko ní sá dána'a ta'on na tá ko ní sá ðakí'in tá'an na dao ña'a xí'in to'on ni sa ðaná'a na. ³⁵ Dión, dá ni xinkoo to'on ni taa profeta, chi ði'a kaan:

Ko'in ðakí'in tá'in dao ña'a noó to'on dána'i noó ñayuu.

Ta k'i'o dión dána'i noo ná sa'a ndidaa ña sa io ðe'é nda rá ni kásá'a sa'a ñayuu.

Yó'o nákani Jesús ndi dándáki ña ni ðaná'a na sa'a tirió kuéi xi'in tirió va'a

³⁶ Tá ni ndi'i ni ka'an Jesús ndisá'an xí'in ñayuu ñoo, dá ni ku'u na ini ve'e iin ñoo. Dá ni natuu yati tá xionoo xí'in ná ñoo, dá ni kaa ra:

—Nakani ní xí'in ndu'u ndi dándáki ña ni ðaná'a ní sa'a tirió kuéi ñoo.

³⁷ Dá ni kaa na xí'in rá:

—Taa ni xiti tirió va'a ñoo kúu na ni nduu taa ñayuu yó'o. ³⁸ Ta ñoo xítí ñoo kúu ñayuu yó'o, ta tata tirió va'a ñoo kúu ndidaa ñayuu ñó'o tixi ndá'a Ndios, ta tirió kuéi ñoo kúu na ñó'o tixi ndá'a ña u'u. ³⁹ Tá'an ra ni xini u'u tá ni xiti ñoo kúu ña u'u, ta kuu ni náki'in va'a ra tirió ñoo kúu kuu keyiko Ndios sa'a ñayuu. Ta taa ni náki'in va'a tirió ñoo kúu ángel Ndios. ⁴⁰ Dá chi táto'on ni kee ra ni to'on ra tirió kuéi noñó'o rá, ta ni ndi'i ni chí'ño'o raan noo kúu kuu keyiko Ndios sa'a ñayuu. Ta taó xoo na ndidaa ña kedaá xí'in ñayuu na, dá kée na kuachi xí'in ndidaa na kée ña kini. ⁴² Dá ko'on ángel ñoo taán ñaa ná noo kée ñó'o ini xito. Ñoo kuaki na, ta ñoo kúu noo kaño'o na nakuchi tá'an no'o na. ⁴³ Ta na kúu ñayuu ndaa noo Ndios, ndato natoon na táto'on toon ndindii kandeí na noo ió tatá Ndios dándáki na. Ta na ió ðo'o, ná kueidó'o na.

Yó'o dána'a Jesús sa'a iin taa ni nani'i iin kidi di'on

⁴⁴ Táto'on k'i'o dándáki Ndios ñayuu na kíán táto'on iin kidi di'on náka ðe'é noñó'o xítí. Chi iin kuu, dá ni nani'i iin taa kidi ñoo, dá ni naxhikáa ðe'é tuku raan, ta kadij ini ra kua'an nó'o rá. Dá ni sa'an ra ni ðikó ndi'i ra ña'a ió noo rá, dá ni xiin ra ñó'o noo nákaa ðe'é kidi di'on ñoo.

Yó'o dána'a Jesús sa'a iin taa ni nani'i iin yuu di'on ndato nda'o

⁴⁵ Táto'on k'i'o dándáki Ndios ñayuu na kíán táto'on ña ni ni'i iin taa ni naka'an nda'i xí'in yuu dión. ⁴⁶ Chi tá ni nani'i taa ñoo iin yuu dión ndato cháá ka, dá ni sa'an ra ni ðikó ndi'i ra ña ió noo rá, dá ni xiin raan.

Yó'o dána'a Jesús sa'a iin ñono

⁴⁷ Táto'on k'i'o dándáki Ndios ñayuu na kíán táto'on iin ñono, ña kíán chírneer ra ini taño'o, ta ndi ndaa mií vá t'yaká sárnee nooan. ⁴⁸ Tá ni chíti nooan, dá taó raan yu'u takují, dá kandeí ra kaxi ra t'yaká taán ra ini t'yika rá, ta kirí ko vá'a taó xoo ra. ⁴⁹ Ta dión ta'ani koo kuu noo ndi'i, chi kankuei ángel

kanoo na taó xóo na ñayuu kíni tein ñayuu ndaa. ⁵⁰Ndi'i, dá taán ná ñayuu kíni ñoo noo kéi ñó'o ini xito. Ta ñoo kuaki na, ta ñoo kaño'o na nakuchi tá'an no'o na —kaá na.

Yó'o dána'a Jesús sa'á ña sa'á xí'in ña yata

⁵¹Dá ñi ndaṭo'on Jesús ta xionoo xí'in ná:

—*¿Á ñi kandaá ini ndo ndidaá ña ñi ka'in xí'in ndó?*

Dá ñi kaa ra xí'in ná:

—Jaan, tatá.

⁵²Dá ñi kaa na xí'in rá:

—Kana'á ndó ña tá ñi ndu'u iin ra dána'a ley Moisés tíxi ndá'a Ndios, dá ndo'o ra táto'on ndó'o sato'o iin ve'e, dá chi taó rá ña sa'á xí'in ña yata ñó'o ini sato'rá.

Di'a ñi ndo'o Jesús tá ñi no'o na ñoo Nazaret

⁵³Dá tá ñi ndi'i ñi dakí'in tá'an Jesús ndidaá to'on yó'o ñi ka'an na xí'in rá, dá ñi kee na kua'an na. ⁵⁴Dá tá ñi nasáa na ñoo mií ná, dá ñi daná'a na ini ve'e noo náta na ñoo ñoo. Tá ñi naá ini ná ñoo na ndé'é ñaá ná, ta kaá na:

—*¿Ndeí ñi ñi'í ta káa ña ndíchi ná'á rá, xí'in ña kándéé rá kée ra ña ná'ano xí'in ñayuu?* ⁵⁵*¿Á o duú de'e ta tuxi yito vá kúu ra káa? ¿Á o duú María va kúu naná ra káa, ta ñani ra kúu Jacobo xí'in José, xí'in Simón, xí'in Judas?* ⁵⁶*¿Á o duú kí'o ra káa ndéi tein yó yó'o? Sa'á ñoo, ¿ndeí ñi ñi'í ta káa ña ndíchi ná'á rá? —kaá ñayuu ñoo.*

⁵⁷Sa'á ñoo ko ní nákoní ta'on ñaá ná. Dá ñi kaa Jesús xí'in ná:

—*Ndeí kúu mií vá ió ñaño'ó ñayuu noo ndu'u, na kúu profeta. Tido na kúu na ñoo ndu, xí'in na ve'e ndu, noón di'a kúu na káño'ó ñaá —kaá na.*

⁵⁸Ta ko ní kée kua'a ta'on na ña ná'ano noo ná sa'á ña ko ní xí'in na kándisa ñaá ná.

14

Di'a ñi kuu tá ñi xí'i Juan, na sa dakódo ndúta ñayuu

¹Tiempo daá ñoo ñi ñi'í to'on rey Herodes sa'a ndidaá ña ndato kée Jesús. ²Dá ñi kaa ra xí'in ta kéchoon noo rá:

—*Juan, tá'an ra sa dakódo ndúta ñayuu va kúu ta ñoo. Ñi natakí va ra, sa'á ñoo kándéé rá kée ra ña'a ndato xí'in ñayuu.*

³Dión ñi kaa Herodes, dá chi mií rá ñi sa'anda choon, dá ñi tiin soldado Juan, dá ñi so'oni ñaá rá xí'in cadena, dá ñi chikáa ñaá rá ve'e kaa, chi kí'o dión ñi xiká Herodías, ña ñi sa kuu ñadi'í ñani ra, ta ñi sa naní Felipe. ⁴Dión ñi kee ra, chi di'a ñi kaa Juan xí'in rá:

—*Kuachi nda'o kíán, chi ió yó'o xí'in ñadi'í ñanon —kaá na.*

⁵Sa'á ñoo ñi ka'an rá ka'áni ñaá rá, tido yu'ú ra na ñoo ra, chi ñi kándisa na ña Juan kúu iin profeta. ⁶Tido tá ñi nañino Herodes

kuia rá, dá ñi sarsá'a de'e di'i Herodías noo rá. Ta kúu ñi natakí'an ini ra ña ñi kee xi. ⁷Sa'á ñoo ñi ya'a yú'u rá ñi ka'an ra to'on ta ña kí'o ra ndi ndáa mií vá ña'a ná kaka xi. ⁸Dá ñi daká'an kue'é ñaá ña kúu naná xi. Sa'á ñoo ñi kaa xi xí'in rá:

—*Kí'o ní iin ko'o ná kakaá diní Juan, ta dakódo ndúta ñayuu, nooí —kaá xi xí'in rá.*

⁹Tá ñi kaa xi dión, kúnda'í nda'o ñi kuu ini Herodes, tido sa'á ña ñi xí'o ra to'on ra noo xi, ta sa'á ña ñi seidó'o ndidaá ñayuu ndéi mesa ña ñi ka'an ra dión xí'in xí, sa'á ñoo ñi sa'anda ra choon ña dión koo. ¹⁰Dá ñi sa'anda ra choon noo soldado ra ña ná ka'anda ra diko Juan noo nákaa na ve'e kaa. ¹¹Dá ñi sa'anda raán, ta ñi chikáa ra diní ná ini iin ko'o né'e ra ñi kasáa ra ñi xí'o raan noo tadi'í ñoo. Dá ñi xí'o xian noo naná xi.

¹²Dá ñi kasáa ta xionoo xí'in Juan ñi naki'in ra yiki koño na. Dá né'e raan ñi sa'an ra ñi dandúxi ra. Dá ñi kee ra kua'an ra kastó'on ra xí'in Jesús ña ñi kuu.

Di'a ñi kuu tá ñi xí'o Jesús ña'a ñi sasá'an o'on mil taq

¹³Tá ñi kandaá ini Jesús ña dión ñi ndo'o Juan, dá ñi kaa na ini iin barco, dá ñi kee na kua'an ña iin ka xían noo koq ñayuu ndéi. Tido ñi kandaá ini ñayuu noo kua'an Jesús, dá ñi kankuei na iin rá iin ñoo noo ndéi na xika sa'á ná tákuei na kua'an na ñi'í ná Jesús.

¹⁴Tá ñi keta Jesús ini barco ñoo, kúu ñi xini na ña kua'a nda'o ñayuu ndéi ndati ñaá. Ta kúu ñi ku'u nda'o ini na sa'a ná, sa'á ñoo ñi ndu'va'a na ndidaá na kú'u ñó'o tein ñayuu ñoo. ¹⁵Tá ñi ini kuu dáá ñoo, dá ñi natuu yati ñaá ta xionoo xí'in ná. Dá ñi kaa ra xí'in ná:

—*Ko ta'on ve'e ndita yati yó'o, ta sa ñi ini va, sa'á ñoo ka'anda ní choon noo ñayuu kuá'a yó'o ña ná ko'on na noo ñó'o ñoo kuálí, dá ná kuin na ña'a kasá'an na.*

¹⁶Dá ñi kaa Jesús xí'in rá:

—*Ko káni ta'an ko'on na ndukú ná ña kasá'an na. Kí'o mií ndo'ó ña'a ná kasá'an na.*

¹⁷Dá ñi kaa rá:

—*Ko ta'on ña'a kua'a né'e ndu. Sava'a o'on pan xí'in uu t'yaká va.*

¹⁸Dá ñi kaa Jesús xí'in rá:

—*Kua'án ndo kí'in ndóan, tá daá.*

¹⁹Dá ñi sa'anda na choon ña ndidaá ñayuu ná kandeí na noo ita ñoo. Dá ñi tiin na ndin o'on pan ñoo xí'in ndi nduú t'yaká ñoo. Dá ñi nandé'e noo ná chí induú. Dá ñi naki'o na ndivé'e noo Ndios sa'an. Dá ñi dakuáchi na pan ñoo xí'in t'yaká ñoo. Dá ñi xí'o naan noo ta xionoo xí'in ná. Dá ñi dasá raan noo ñayuu kuá'a ñoo. ²⁰Dá ñi sasá'an ndidaá ñayuu ñoo nda ñi ndinoo va'a ini na. Dá tá ñi ndi'i, dá ñi dakúti ta xionoo xí'in Jesús ñoo uxj uu t'yika xí'in ña'a ñi kando noo ñi sasá'an na. ²¹Ta táto'on o'on mil

ṭaṭa nṭi ṣaṣá'an nṭi kee Jesús, ta kṭo iin ta'on nṭi kekuendá nañá'a xí'in takuálí.

Di'a nṭi kuu tá nṭi xika Jesús noṭo taño'o

²² Tá nṭi ndi'i, dá nṭi sa'anda Jesús choon noṭo ṭaṭa xionoo xí'in ná ña ná kaa ra ini barco, ta ná chika'anda ra ko'on ra iin ka xoo taño'o. Dá nṭi kandoṭo Jesús ka'an na ndisá'an xí'in ñayuu kuá'a ñoo. ²³ Tá nṭi ndi'i nṭi ka'an na ndisá'an xí'in ná, dá nṭi kee na kua'an na dinṭi yúku iin ñoo ka'an na xí'in Ndios. Dá tá nṭi kuaá, iin tó'on mií vá ná nákaa dinṭi yúku ñoo. ²⁴ Ta duṭu nṭi ta'i dáo iṭi vá barco ñoo kua'an ra noṭo taño'o ñoo. Ta kúu xoo di'a xoo di'a nákuuṭi ndichi ṭakujií ñáni tá'an rá ndjika barco noṭo kánóo rá kua'an ra, ta deén nda'o vei tachṭi chṭi xoo noṭo kua'an ra.

²⁵ Dá tá nṭi kundiki, dá nṭi kee Jesús xíka na noṭo ṭakujií ñoo kua'an na ni'i ná barco ñoo. ²⁶ Tído tá nṭi xini ṭa xionoo xí'in Jesús ña xíka na vei na noṭo ṭakujií ñoo, kúu nṭi kandaṭi nda'o ra, ta nṭi kayu'ú rá:

—iKáa vei i'íná!

Ta kúu nṭi nda'o nṭi kayu'ú rá sa'a ña nṭi yu'ú ra. ²⁷ Ta kúu nṭi kaa Jesús xí'in rá:

—Ndeé koo ini ndo. Mií vá yu'ú kúu. Q sa yu'ú ndo.

²⁸ Dá nṭi kaa Pedro xí'in ná: —Tatá, tá mií ní kúu ní, konó ní ná kakai noṭo ṭakujií xaṭṭi saṭi nṭi mií ní.

²⁹ Dá nṭi kaa na xí'in rá: —Nakí.

Dá nṭi noo Pedro. Dá nṭi kee ra xíka ra noṭo ṭakujií ñoo kua'an ra ni'i rá Jesús. ³⁰ Tído sa'a ña ndé'e rá ña deen kána tachṭi ñoo, sa'a ñoo nṭi kixian ni yu'ú ra. Ta kúu nṭi kasá'a kṭeṭa ka'ani ra kua'an ra ini ṭakujií. Dá nṭi kayu'ú rá:

—iDáka ní yu'ú, tatá!

³¹ Dá nṭi tiin na ndá'a rá nṭi kane'e na, dá kaá na xí'in rá:

—Cháá nda'o kándéé inon yu'ú. ¿Ndiva'a nṭi nakani kuáchj inon?

³² Dá tá nṭi keta na xí'in rá ini barco, kúu nṭi sa tuu va tachṭi deen ñoo. ³³ Dá nṭi natuu yati ndidaá ṭaṭa ñoo'ó ini barco ñoo noṭo Jesús, ta nṭi sa ndaño'o ñaa rá, ta kaá ra xí'in ná:

—Miian ndaa ndisa de'e Ndios kúu mií ní.

Di'a nṭi kuu tá nṭi nduv'a Jesús na kúu ndéi chí kuendá Genesaret

³⁴ Dá tá nṭi ndi'i nṭi chika'anda na noṭo taño'o ñoo, dá nṭi saṭi na noṭo kúu kuendá Genesaret. ³⁵ Tá nṭi nakani ñayuu ñoo ña Jesús kúu ná, dá nṭi taxí tá'an na nṭi sa'an na iin rá iin ñoo ñoo'ó ñoo, ta nṭi kasto'on na xí'in ndidaá ñayuu ña nṭi kasáa Jesús. Ta ndáka na ndidaá na kú'u nṭi saṭi na noṭo Jesús. ³⁶ Dá nṭi seí nda'i na noṭo Jesús ña ná konó ná dáko'on ndá'a ná sa'va'a yu'ú kotó na, dá ná nduv'a na, kaá na. Ta ndidaá na nṭi dakó'on ndá'a yu'ú kotó na ñoo nṭi nduv'a'a.

15

Yó'o dána'a Jesús ña kánian kee yó ña kóni Ndios, ta o duú ña kóni ṭaṭa

¹ Ta kúu nṭi natuu yati dao ta fariseo xí'in ṭa dána'a ley Moisés noṭo Jesús. ṭa yó'o kúu ra nṭi kii ñoo Jerusalén. Dá nṭi kaa ra xí'in ná:

² —¿Ndiva'a kṭo kée ṭa xionoo xí'in mií ní táto'on kṭi'o nṭi daná'a ṭa sa'ano ñoo yó ta satá? Chṭi kṭo nákata ra ndá'a rá xí'in ñaño'ó, dá kei rá pan.

³ Dá nṭi kaa Jesús xí'in rá:

—Ta ndo'o, ¿ndiva'a dánkoo xoo ndó choon sa'ándá Ndios, ta ndí'i cháá ka ini ndo kee ndó choon nṭi sa'anda ṭa sa'ano ñoo yó?

⁴ Dá chṭi di'a kua'an choon nṭi sa'anda Ndios: “Koo ñaño'ó ndó noṭo ṭaṭa nṭi xí'in noṭo naná ndo”, ta “Ndi ndáa mií vá ñayuu ná ya'a ka'an ndava'a xí'in tatá na o xí'in naná na, na yó'o kúu ná kánian kuu.” ⁵ Tído ndo'ó kúu ra kaá ña kuu va ka'an ñayuu xí'in tatá na, xí'in naná na: “O kúu ta'on chindeéi mií ní xí'in ña'a né'e va'i, chṭi sa nṭi kaaj kṭi'oi ña noṭo Ndios.” ⁶ Ta sa'a ña ká'an na dión, sa'a ñoo kṭo káni kaṭṭi chindeé ná tatá na xí'in naná na, kaá ndo'ó. Ta dión kée ndó dátuu ndó choon nṭi sa'anda Ndios xí'in ña nṭi ndaki ini mií ndo.

⁷ 'ṭaṭa uu noṭo vá kúu ndó! Ndaa va nṭi ka'an profeta Isaías sa'a ndo, chṭi di'a nṭi taa na:

⁸ Tá'an ñayuu ndéi viti kéká'ano na yu'ú xí'in yu'ú oon va na, tído xí'in niṭo ná kṭo kóni ta'on na yu'ú.

⁹ Kṭo ndáya'i ta'on ña ndáño'o na yu'ú, dá chṭi ña dána'a na kúu ña nṭi ndaki ini ñaxintóni ṭaṭa va.

¹⁰ Dá nṭi kana Jesús ñayuu kuá'a ñoo ña ná natuu yati cháá ka na, dá nṭi kaa na xí'in ná:

—Kueidó'o va'a ndó ña ko'in ka'in xí'in ndó, dá katóni va'a ini ndo. ¹¹ Ni iin ña'a seí ndo kṭo dáya'ko ñaa noṭo Ndios. To'on kánkuei yu'ú vá ndó kían dáya'ko ñaa.

¹² Dá nṭi natuu yati ṭaṭa xionoo xí'in ná, dá nṭi kaa rá:

—¿Á ná'a ní ña nṭi tar'u'u nda'o ini ṭa fariseo sa'a ña nṭi ka'an ní dión?

¹³ Dá nṭi kaa Jesús xí'in rá:

—Ndidáa yuku, ña kṭo ní xíti tatá, na ió induú, ñoo kían kánian to'on na xí'in nda yo'an. ¹⁴ Ná dá'a ní nakani ini ndo sa'a rá, chṭi ṭaṭa kṭo túu noṭo vá kúu rá, ta tiin ndaa ra dao ka na kṭo túu noṭo. Chṭi tá tiin ndaa iin ṭaṭa kṭo túu noṭo iin ka ṭa kṭo túu noṭo, dá kían ndi nduu ra kuei ini yá.

¹⁵ Dá nṭi kaa Pedro xí'in ná:

—Nakani ní xí'in ndu'u ndi dándáki to'on nṭi dakí'in tá'an ní nṭi daná'a ní noṭo ñayuu kuá'a ñoo.

¹⁶ Dá nṭi kaa na xí'in Pedro:

—¿Á dión ta'ani kṭo kátóni ta'on ini ndo'ó? ¹⁷ ¿Á kṭo kándaṭa ta'on ini ndo ña ndidaá ña'a

seí ñayuu, ini tixi va na kua'an? Tá kúú tá ni ndi'i, dá kua'an na sata vé'e tatá nán. ¹⁸ Tído to'on kánkuei yú'u ná, ñoo kían vei nda maá nió ná, ta ñoo di'a kían dáyakó ñaa noo Ndios. ¹⁹ Dá chi nda maá nió ná vei ña kini nákanini na kee na, dá ka'áni ná ñayuu, ta kée na kuachi xí'in na ko kúú ñadi'i na o yíi ná, ta kée na ña ka'an noo xí'in ñi ná, ta kí'in kuí'iná ná, ta káva'a na kuachi tó'ón sa'a dao ka na, ta ká'an ndava'a na sa'a ndi ndáa mií v'á ñayuu. ²⁰ Ndidáa ña kini yó'o kían dáyakó ñaa noo Ndios. Tído ña ko nákata na ndá'a ná xí'in ñañó'ó, dá keí ná ña'a, ko dáyakó ta'on ñaa noo Ndios.

Di'a ni kuu tá ni nduva'a Jesús iin de'e di'i ña'a túkú

²¹ Dá ni keta Jesús ñoo ñoo, dá ni kee na kua'an na xí'in taa xionoo xí'in ná chí kuendá ñoo Tiro xí'in ñoo Sidón. ²² Ñoo ni kasaá iin ñá'a, ta kían iin ñá'a kuendá Canaán. Ta ni kixián iin ñoo ló'ó nákaa yati ñoo. Dá ni kayu'án Jesús:

—Tatá, mií ní na kúú de'e na ve'e rey David, ku'u ini ní sa'a yu'u, chi ndó'o nda'ó nió de'e di'i kée iin espíritu kini.

²³ Tído ni iin to'on ko ní ka'an na xí'an. Dá ni natuu yati tá xionoo xí'in ná. Dá ni seí nda'i ra noo Jesús, ta kaá ra xí'in ná:

—Ka'an ní xí'in ñá'a káa ná ko'an, dá chi káyu'u nda'a vaan tákaaan vei ña sata yo.

²⁴ Dá ni kaa Jesús:
—Sava'a noo na Israel, na kúú tát'o'on iin léko, kirí ni ndañó'ó vá, ni tanda'a Ndios yu'u vei.

²⁵ Dá ni kasaá ñá'a ñoo ni sa ku'ín xitíán noo Jesús, ta ni kaaan:

—¡Chindeé ní yu'u, tatá!

²⁶ Dá ni kaa Jesús xí'an:

—Ko vá'a ta'on kuio ndaa yo pan ndá'a takuáli, ta kí'o yóan noo tina.

²⁷ Dá ni kaa ñá'a ñoo xí'in ná:

—Ndaa va ká'an ní, tatá. Tído seí va tina ñoo yúchi pan ña kuéi yú'u mesa sato'o rj.

²⁸ Dá ni kaa Jesús xí'an:

—Naná ló'ó, miían ndaa ndisa kándéé ká'ano inon yu'u. Ta ná ko'ín keeí ña xikon —kaá na.

Ta kúú mií hora daá ñoo ni nduva'a de'e di'áan.

Di'a ni kuu tá ni nduva'a Jesús ku'a'á nda'o ñayuu

²⁹ Dá ni kee Jesús kua'an na. Tá ni kasandaá yati na yú'u taño'o naní Galilea, dá ni kaa na diní iin yúku iin ñoo. Dá ni sa koo na ió na. ³⁰ Ta kua'á nda'o ñayuu ni natuu yati noo ná, ta ndáka na na ni natii sa'a, xí'in na ko túu noo, xí'in na ko kuú ká'an, xí'in na ko ndáa va'a ndá'a xí'in sa'a, xí'in na ndó'o dao ka kue'e, ni kasaá na ni chindei ñaa ná noo iin Jesús. Dá ni nduva'a ñaa ná. ³¹ Ta kúú ni naá ini ñayuu ñoo sa'a ña

ni naka'an na ko kuú ka'an, ta ni nduva'a na ko ndáa va'a ndá'a xí'in sa'a, ta ni nakaka na ni natii sa'a, ta ni natuu noo na ko túu noo. Ta ni keká'ano ndidaá ñayuu ñoo Ndios, na ndañó'o na Israel.

Di'a ni kuu tá ni xi'o Jesús ña'a ni sasá'an komi mil taa

³² Dá ni kaa Jesús taa xionoo xí'in ná ñoo. Dá ni kaa na xí'in rá:

—Kú'u nda'o ini sa'a ñayuu kuá'a yó'o chi sa ni xino oni kuú ndei na xí'in yu'u, ta koó ka ña'a kasá'an ná. Tído ko kóni ta'on yu'u tanda'a nditai na no'o ve'e na, dá chi oon ni kuu yí'i na ichi.

³³ Dá ni kaa tá xionoo xí'in ná ñoo:

—¿Ndeí kí'in yó kua'a pan noo kúú ño'ó ichi yó'o kí'o yó keí ñayuu kuá'a yó'o, dá ndinoo ini na?

³⁴ Dá ni ndato'ón ñaa Jesús:

—¿Ndidáa pan né'e ndó?

Dá ni kaa ra xí'in ná:

—Usa va pan né'e ndu'u, xí'in cháá tiyaká.

³⁵ Dá ni sa'anda Jesús choon ña ná kandeí ñayuu ñoo noño'ó. ³⁶ Dá ni tii na ndin usa pan xí'in tiyaká ñoo. Dá ni nakí'o na ndive'e noo Ndios. Dá ni sa'anda na pan ñoo. Dá ni xí'o naan noó tá xionoo xí'in ná. Dá ni dasá ráan noo ñayuu kuá'a ñoo. Ta dión ta'ani ni kee na xí'in tiyaká ñoo. ³⁷ Dá ni sasá'an ndidaá ñayuu ñoo nda ni ndinoo va'a ini na. Tá ni ndi'i, dá ni dakúti rá usa tiyiká xí'in ña ni kandoo noo ni sasá'an ñayuu ñoo. ³⁸ Ta taa ni sasá'an ñoo ni sa kuu tát'o'on komi mil, ta ko iin ta'on ní kekuendá na ñá'a xí'in takuáli.

³⁹ Tá ni ndi'i, dá ni ka'an Jesús ndisá'an xí'in ñayuu kuá'a ñoo. Dá ni kaa na ini barco xí'in taa xionoo xí'in ná. Dá ni kí'in na kua'an na chí kuendá Magdala.

16

Yó'o ni xika tá fariseo ña na kee Jesús iin ña'a ndato

¹ Ñoo ni kasaá dao tá fariseo xí'in tá sa-duceo, ta ni ka'an rá dátúú rá Jesús, chi ni xika ra ña kee na iin ña'a ndato chí induú, dá ná kande'á á miían ndaa ni kii na noo Ndios. ² Dá ni kaa na xí'in rá:

—Tá kua'an kuaá, dá kaá ndo: “Va'a nda'o koo taan, chi ni kana kua'á induú.” ³ Tá ni tju noo na'a, dá kaá ndo di'a: “Kana nda'o tachí kuú víti, chi ni kana kua'á induú, ta iin víkó nda'o.” ¡Kúú ndó ñayuu uy noo, dá chi va'a tí'a ndó kándaá ini ndo ndi kee induú, tído ko kándaá ini ndo ndi kóni kaa ña ná'ano xiní ndo tiempo víti! ⁴ Ñayuu kini nda'o ndei tiempo víti, ta xiní xixi na Ndios, chi xíka na ña kee yu'u ña ndato noo ná, dá kandísa na. Tído o kée ta'an vai ni iin ña ndato noo ná. Sava'a ña ndato ni ndo'o Jonás koni na ndo'o yu'u —kaá na.

Dá nì òn dānkoo ñáá Jesús, dá nì kee na kua'ān nā.

Di'a kua'ān ñā nì dāna'a Jesús sá'á ñā ko vá'a dāna'a t̃a fariseo

⁵ Ta nì saā nā iin k̃a xoo t̃año'o, tído nì nāndodó t̃a xionoo xí'ín ná kane'e ra pan kei rá xí'ín ná. ⁶ Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Kandaā ndo mií ndó nõõ ñā dākuit̃a t̃achí pan, ñā kíān kéchóon t̃a fariseo xí'ín t̃a saduceo.

⁷ Dá nì kasá'á ndátó'ón tá'an mií t̃a xionoo xí'ín ná nõõ:

—Dión ká'ān nā, ch̃i k̃o ní sá ne'e yó pan kixiío.

⁸ Kúu nì kandaā va ini Jesús ñā nì ka'ān ra dión. Dá nì kaa nā xí'ín rá:

—¿Ndiva'a ndátó'ón kuách̃i ndo sa'á ñā koo pan ne'e ndó? ¿Á cháá vá kándéé ini ndo yu'u, ndani? ⁹ Ta, ¿á k̃o kandaā ĩi vá ini ndo? ¿Á k̃o ndisaa ta'on ini ndo ñā o'on va pan nì tiin yu'u nì x̃i'oi nì sasá'an o'on mil t̃a nõõ? ¿Á k̃o ndisaa ta'on ini ndo ndidaá t̃iyik̃a nì dākúti ndó xí'ín ñā nì k̃andoo nõõ nì sasá'an ñayuu nõõ? ¹⁰ Ta, ¿á k̃o ndisaa ta'on ini ndo ñā us̃a va pan nì tiin yu'u nì x̃i'oi nì sasá'an kom̃i mil t̃a? Ta, ¿á k̃o ndisaa ta'on ini ndo ndidaá t̃iyik̃a nì dākúti ndó xí'ín ñā nì k̃andoo nõõ nì sasá'an ñayuu nõõ? ¹¹ ¿Á k̃o kandaā ĩi vá ini ndo ñā k̃o ní ka'ān ta'on vei sa'a pan? Ch̃i ñā nì ka'in xí'ín ndó kíān dándáki ñā kánian kandaā ndo mií ndó nõõ ñā dākuit̃a t̃achí pan, ñā kéchóon t̃a fariseo xí'ín t̃a saduceo.

¹² Dá ví nì kandaā ini ra ñā k̃o ní ka'ān nā sa'á ñā kánian kandaā ra mií rá nõõ ñā dākuit̃a t̃achí ndisa pan. Ch̃i di'a nì ka'ān nā ñā kandaā ra mií rá nõõ t̃o'on dāna'a t̃a fariseo xí'ín t̃a saduceo.

Di'a nì kuu tá nì kaa Pedro ñā Jesús kúu Cristo, nā dákaki ñáá

¹³ Tá nì saā Jesús chí nõõ Cesarea Filipo, dá nì ndátó'ón ná t̃a xionoo xí'ín ná, ta kaá nā xí'ín rá:

—¿Ndá yoo kúu yu'u, nā nì nduu t̃a ñayuu yó'o, kaá ñayuu nõõ?

¹⁴ Dá nì kaa t̃a xionoo xí'ín ná:

—Dao na kaá ñā kúu ní Juan, na s̃a dákod̃o ndúta ñayuu. Ta dao k̃a na kaá ñā kúu ní profeta Elías. Ta dao k̃a nā kaá ñā kúu ní profeta Jeremías. Ta dao na kaá ñā kúu ní iin k̃a profeta.

¹⁵ Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Ta ndo'ó viti, ¿ndá yoo kúu yu'u, kaá ndo'ó?

¹⁶ Dá nì kaa Simón Pedro:

—Mií ní kúu Cristo, nā dákaki ñáá. Ta mií ní kúu de'e Ndios t̃aki.

¹⁷ Dá nì kaa nā xí'ín Pedro:

—Ndiká'án ví yo'ó, Simón, de'e Jonás, dá ch̃i o duú ñayuu ní dátoon ñaxintónon, dá

nákonon yu'u. Di'a tatáí Ndios, nā ió induú vá, nì dátoon noõn. ¹⁸ Ta ká'ān ta'ani yu'u xí'ón viti ñā kanani yo'ó Pedro, ñā kóni kaa yuu, ta satá yuu yo'ó ko'in kava'i ve'e nõ'i, nā kúu kuendá, ta o kándéé ta'on ñā kúu yáí ndji dānaá ñááán. ¹⁹ Ta nõõ ndá'a miíon nak'i'o yu'u nda'á k̃a, dá ka'āndon choon nõõ ñayuu nõ'o t̃ixi ndá'a Ndios. Ch̃i tá ná ka'āndon choon nõõ ñayuu Ndios, ta kuiin Ndios xí'ón. Tá ná kadon dao choon nõõ ná, ta kuiin ta'ani Ndios xí'ón —kaá nā.

²⁰ Dá nì sa'anda nā choon nõõ t̃a xionoo xí'ín ná ñā ná dá'a ni ka'ān ra xí'ín ní iin tó'ón ñayuu ñā mií ná kúu Jesús, nā kúu Cristo.

Yó'o kásto'on Jesús xí'ín t̃a xionoo xí'ín ná ndi ndo'ona, dá kuu nā.

²¹ Ndá daá nì kasá'á ná kásto'on na xí'ín t̃a xionoo xí'ín ná ñā miān ko'on nā nõõ Jerusalén, dá ndo'ona naní nõõ ná kee t̃a sá'ano xí'ín t̃a duti sakua'a, xí'ín t̃a dāna'a ley Moisés, ta kuu nā. Ndi'i, dá nataki nā t̃ixi kuu õni. ²² Dá nì taó xoo ñáá Pedro. Dá nì kasá'á rá dānāni ñáá rá, ta kaá ra xí'ín ná:

—Tatá, o kóno ta'on Ndios ñā ndo'oni ní dión. ¡Ni iin kuu o ndo'oni ní dión!

²³ Dá nì nandio koo Jesús nì s̃a nde'e ná Pedro. Dá nì kaa nā xí'ín rá:

—¡Kua'ān kuxoo nõõ, ch̃i kéeon t̃at̃o'on kée ñā u'u! Yo'ó kúu ra kétéin nõõ, ch̃i k̃o nákani inon sa'a ñā kóni Ndios, di'a nákani inon t̃at̃o'on k̃i'o nákani ini t̃a va.

²⁴ Dá nì kaa nā xí'ín t̃a xionoo xí'ín ná:

—Ndi ndáa ndo'ó ká'ān kanoo xí'ín yu'u, dá kíān kánian dānkoo ndó ñā kóni mií ndó, ta natiin ndó cruz, ñā kíān ió ndó kuu ndo sa'í, ta ndiko ndo yu'u, ná ko'o. ²⁵ Ch̃i ndi ndáa nā kóni dákaki na mií ná ñayuu yo'ó, nõõn di'a kúu nā kuu. Tído ndi ndáa nā xí'o mií ñā kuu nā sa'a yu'u, nõõn di'a kúu nā ñi'í ñā kataki nā. ²⁶ Dá ch̃i, ¿ndí kíān va'á ñi'í ñayuu tá ná kandéé ná ni'í ná ndidaá ñā k̃ujk̃a ió ñayuu yo'ó, ta naá vá ná nõõ Ndios? O, ¿ndí kíān kúu ñā'á ndáya'i cháá k̃a tá o duú ñā ni'í ná ñā kataki chíchi ná, ká'ān ndó? ²⁷ Dá ch̃i iin kuu, dá nandio koo nā nì nduu t̃a ñayuu yó'o kasaa nā, ta ndato naye'e ndaa na t̃at̃o'on k̃i'o náye'e tatá nā, ta nandio koo na xí'ín ndidaá ángel kéchóon nõõ ná, dá chiya'i na iin rá iin ñayuu t̃at̃o'on k̃i'o kaa choon ñi'í kee na. ²⁸ Miān ndaa ná ka'in xí'ín ndó ñā ió dao ndo'ó, nā ndíta yo'ó, o kúu ta'on ndó ndá ná koni ndo nā nì nduu t̃a ñayuu yo'ó tá koo na kii na dándáki na —kaá Jesús.

17

Di'a nì kuu tá nì naye'e ndaa ñi'í Jesús xí'ín dá'on ná

¹ Tá nì ya'a iñõ kuu, dá nì kee Jesús ndáka na Pedro, xí'ín Jacobo, xí'ín ñani ra, t̃a naní Juan kua'ān nā diñi iin yúk̃u djikó. ² Ta nõõ

nj ñaḍaon na táto'on kǐ'o káa na noḡ rá. Kúú nj naye'e ndaa oon ví noḡ ná táto'on yé'ē ndindii. Ta nj ndukuxí kachj dá'gn ná táto'on kǐ'o ndato tógn ñó'o. ³ Ta kúú iin kuiti vá nj na'a noḡ Moisés xí'in Elías, ta ndita na ndátó'ón ná xí'in Jesús. ⁴ Dá nj kaa Pedro xí'in Jesús:

—Va'a kúú ndéi ndu yó'o, tatá. Tá kónj ní, dá ná kava'a ndu onj tiya'ó. Lian ná koo mií ní, ta iian ná koo Moisés, ta iin kaan ná koo Elías —kaá ra.

⁵ Ta xían nani ká'an ij Pedro xí'in ná, kúú nj ñaxino iin vikḡ ndato yé'ē. Ta kúú nj ḍadá'í ñaá. Ta kúú tein vikḡ ñoó nj sejdḡ'o ra nj ka'an Ndios:

—Tá yó'o kúú de'e manj yu'u, ta náta'an inij xiní xí. Kueidó'o ndó to'on ká'an xj —kaá na.

⁶ Tá nj seidó'o tá xionoo xí'in ná ñoó to'on nj ka'an Ndios, dá nj sa kuíta xití rá, ta nj xingo taan ra nda ngó'o, ta nj yu'ú nda'o ra.

⁷ Dá nj ñatuu yati Jesús noḡ ndéi ra, dá nj kani ndá'a ná sata rá, dá nj kaa na xí'in rá:

—Ndakuei ndó, ta ná dá'a ni yu'ú ndo.

⁸ Dá tá nj ndane'e noḡ rá, kúú sa kḡḡ ká va taḡ ñoó ndita xí'in Jesús. Ndadá iin tó'ón mií vá ná iin noḡ rá.

⁹ Ta noḡ konoo Jesús kua'an na ndjka yúku ñoó xí'in taḡ ñoó, dá nj sa'anda na choon noḡ rá, ta kaá na:

—Ná dá'a ni nakani ndó xí'in ni iin tó'ón ñayuu sa'a ña nj na'a Ndios noḡ ndo nda ná kasandaá kuḡ natakí na nj nduu taḡ ñayuu yó'o.

¹⁰ Dá nj ndato'ón rá Jesús:

—¿Ndiva'a ká'an taḡ dána'a ley Moisés ña dinñó'ó ká kánian kii profeta Elías, dá kasaa na dáka'ki ñaá?

¹¹ Dá nj kaa Jesús xí'in rá:

—Ndaa va ká'an ra ña dinñó'ó ká kánian kii Elías ndeyikḡ na ndidaá ña'a. ¹² Tído yu'u ká'in xí'in ndó ña sa nj kixi va Elías, ta kḡ ní nákoní ta'on ñaá rá, chj nj kee ra xí'in ná táto'on kǐ'o nj ka'an mií rá. Ta dión ta'ani ko'on ra kee ra xí'in na nj nduu taḡ ñayuu yó'o —kaá na.

¹³ Dá nj kandaá ini tá xionoo xí'in ná ñoó ña ká'an na sa'a Juan, na sa ḍakódo ndúta ñayuu.

Di'a nj kee Jesús nj nduva'a na iin tayii nákaa espíritu kini

¹⁴ Tá nj ñaxino na noḡ ndéi ñayuu kuá'a ñoó, dá nj ñatuu yati ñaá iin taḡ, dá nj sa ku'in xití rá noḡ Jesús, dá nj kaa ra xí'in ná:

¹⁵ —Tatá, ku'u ini ní sa'a de'e ló'j, dá chj ndó'o xi kue'e xí'j yí'j, ta ndó'o nda'o níḡ xí, chj kánkao nda'o xi noḡ kéj ñó'o, xí'in noḡ ñó'o ta'kuji kée kue'e ndó'o xi. ¹⁶ Ta ndákai xj nj kašaj noḡ taḡ xionoo xí'in ní, dá nduva'a ñaá rá, tído kḡ ní kándeé ta'on ra —kaá ra.

¹⁷ Dá nj kaa Jesús:

—jNandeé ká vián ñayuu kḡ kándisa kúú ndo'ó, ta dó'ó nda'o ndó! ¿Ndidaa ká ví kooi xí'in ndó? Ta, ¿ndidaa ká ví kǐ'o ndéé inij sa'a ndo? Kane'e ndó tayii xaan nakij ndo —kaá na.

¹⁸ Dá nj sa'anda Jesús choon noḡ espíritu kini nákaa ini xj. Dá nj ketaan kua'an. Ta kúú iin ndéé vá nj nduva'a xi mií hora daá ñó'o.

¹⁹ Dá nj ñatuu yati tá xionoo xí'in ná noḡ ná, dá nj ndato'ón xoo ñaá rá:

—¿Ndiva'a kḡ ní kándeé ndu'u taó ndú espíritu kini ñoó?

²⁰ Dá nj kaa Jesús xí'in rá:

—Chj cháá vá nj kándeé iní ndo ña nduva'a xi kee Ndios. Miían ndaa ná ka'in xí'in ndó ña va'ará lú'u kándeé iní ndo Ndios táto'on kǐ'o leé ndíkí mostaza, dá kían kuu va ka'an ndo xí'in yúku iin káa: “Kua'an ná kuiion chí káa”; ta kúú dión vá kakuuan. Ta kúú ni iin ña'a o kákuu ña kuáchi noḡ ndo. ²¹ Tído o kándeé ta'on ndó taó ndo espíritu kini, ña kée dión, tá ná o káka ndo ña manj noḡ Ndios, ta xían nani o káne'e ij ndo —kaá na.

Yó'o kástḡ'on tuku Jesús ndi ndo'o na, dá kuu na

²² Ta nani ndéi na kuendá Galilea, dá nj kaa Jesús xí'in tá xionoo xí'in ná:

—Ko'on iin taḡ nakí'o ra na nj nduu taḡ ñayuu yó'o noḡ ndá'a tá xiní u'u ñaá, ²³ dá ka'áni ñaá rá. Tído tíxi kuḡ ónj, ta kúú natakí va na —kaá na.

Ta kúú nj kunda'í nda'o ini ra sa'a ña nj ka'an na dión.

Di'a nj kuu tá nj xí'o Jesús di'on sa'a ve'e ñe'o ká'ano

²⁴ Tá nj saḡ na ñoó Capernaum, dá nj ñatuu yati dao taḡ kí'in ya'i sa'a ve'e ñe'o ká'ano noḡ ió Pedro, dá nj ndato'ón ñaá rá:

—¿Á kḡ xí'o ta'on maestro ní di'on sa'a ve'e ñe'o?

²⁵ Dá nj kaa Pedro:

—Jaan, xí'o naan.

Tá nj ndu'u Pedro ve'e, ta kúú yachj va nj ndato'ón ñaá Jesús:

—¿Ndi ká'an yó'o, Simón? ¿Nda noḡ kí'in ya'i tá né'e choon ñayuu yó'o sa'a ñó'o? ¿Á noḡ na ñoó mií rá, o noḡ na ñoó tukú dánda'ki rá?

²⁶ Dá nj kaa Pedro:

—Noḡ na ñoó tukú vá kí'in ya'i ra.

Dá nj kaa Jesús:

—Jaan, chj na ñoó ra, kḡ káni ta'an vaan chiyá'i na. ²⁷ Tído ná dá'a ni dár'u'u yo ra. Kua'an yu'u taño'o, ta tiion tiyaká, ta kirí mií noḡ nj tiion, ta nandika yú'u ri. Ta ñoó nanj'on iin di'on kaḡ. Ta káne'on ña kisón, dá kí'on ña noḡ rá sa'a yú'u xí'in sa'a miíon —kaá na.

18

Yó'o dána'a Jesús sa'a ndá yoo kúu na ndáya'i cháá ká noo Ndios

1 Ta tiempo daá ñóo nì natuu yati ta xionoo xí'ín Jesús noo ió na, dá nì kaa ra xí'ín ná:

—¿Ndá yoo kúu na ndáya'i cháá ká tein na ñó'o tíxi ndá'a Ndios?

2 Dá nì kana Jesús iin tayii ló'ó iin ñóo nì saa xì noo ná. Dá nì chikani ñaa ná tein ta xionoo xí'ín ná ñóo. 3 Dá nì kaa na:

—Miian ndaa ná ka'ín xí'ín ndó ña tá ná o nádaon ndó mií ndoo ndó táto'on kí'o kúu takuáli, dá kían ni iin kuu o komi ndo ndu'u ndó tíxi ndá'a Ndios. 4 Chì ndi ndaa na kénóo mií táto'on kí'o kúu takuáli, noón vá kúu na ndáya'i cháá ká tein na ñó'o tíxi ndá'a Ndios. 5 Ta ndi ndaa miíó ñayuu ná natiin va'a iin takuáli ta káa táto'on kí'o káa tayii yó'o sa'a ña kúu ná kuendá yu'u, dá kían keei kuendá ña mií vái nì natiiin va'a na.

Yó'o dána'a Jesús ña ná dá'a ni dáka'an kue'é yo dao ka ñayuu ña ya'a na kee na kuachi

6 Ta ndi ndaa mií ñayuu kándéé dáka'an kue'é takuáli kándisa yu'u ña ya'a xi kee xi kuachi, noón kúu na va'a cháá ká ná kandiko yuu molino diko ná, ta ná dákeeta ñaa ná nda maá ini taño'o. 7 jnda'í kúu ví ñayuu ndéi ñayuu yó'o, chí kuá'a nda'ó ña'a dáka'an ñaa, dá ya'a na kee na ña kini! Ta daá kuití vej ña dáka'an ñaa ña kee na kuachi. Tido jnda'í cháá ká ví ndo'o na dáka'an kue'é dao ka ñayuu, dá ya'a na kee na kuachi!

8 Sa'a ñoo tá yá'a ndó kée ndó kuachi xí'ín ndá'a ndo o sa'a ndo, dá kían ka'anda ndo iin xooan, ta dákana ndóan. Chì va'a cháá ká ví ña ku'u ndó noo ió Ndios xí'ín iin xoo ndá'a ndo o xí'ín iin xoo sa'a ndo o duú kaan ko'on ndo xí'ín ndi nduú ndá'a ndo o ndi nduú sa'a ndo kaño'o ndó indayá noo kéj ñó'o, tá'an ña ni iin kuu o ndá'o. 9 Tá yá'a ndó kée ndó kuachi xí'ín nduchí nóo ndo, dá kían taó ndóan, ta dákana ndóan. Chì va'a cháá ká ví ña ku'u ndó noo ió Ndios xí'ín iin xoo nduchí nóo ndo o duú kaan ko'on ndo xí'ín ndi nduúan kaño'o ndó indayá noo kéj ñó'o.

Yó'o dána'a Jesús sa'a iin léko nì ndaño'ó

10 Q sa káño'ó ndó ni iin tó'on takuáli yó'o, chí miian ndaa ká'ín xí'ín ndó ña daá ndita va ángel ndáka ñaa náki'o na kuendá sa'a xí noo tatái, na ió induú, 11 chí nì kasáa na nì nduu taa ñayuu yó'o nandukú ná ñayuu nì kana xoo noo Ndios, dá dáka'i ñaa ná.

12 ¿Ndi kée iin taa ndáka iin ciento léko tá nì ndaño'ó iin ri, ká'án ndó? ¿A ko dánkoo ta'on ra komi diko sa'on komi ka ríón, dá ki'ín ra ko'on ra yúku nandukú rá kirí nì ndaño'ó ñoo? 13 Dá tá nì nani'í rá ri, ná ka'an

ndaaj xí'ín ndó ña kádij cháá ká ini ra sa'a kiríón o duú sa'a komi diko sa'on komi kirí ko ní ndaño'ó ñoo. 14 Ta dión ta'ani ko kóni ta'on tatá yo Ndios, na ió induú, ña ndaño'ó iin káa takuáli yó'o.

Yó'o dána'a Jesús ña kánian ku'u ká'ano ini yo sa'a sátá'an yó

15 Ta tá nì ya'a iin káa ñani ndo nì kee na iin kuachi noo ndo, kua'an ndo dānani ndo na noo ko iin ndéi. Tá nì nakoni na kuachi na, dá kían nandei va'a tuku ndó. 16 Tido tá ko kóni na nakoni na kuachi nì kee na, dá kían kua'an ndo kuaka ndó iin o uu ka ñayuu, dá chí kaá ley ña uu o onj taa xínño'ó kí'o kuendá sa'a iin ña'a, dá kían keyiko choon. 17 Tido tá ko ní kékuendá na ñayuu ndáka ndó nì sa'an ndo, dá kían nakí'o ndó kuendá noo ndidaa na kándisa xí'ín ndó sa'a kuachi nì kee na. Tá nì noo na kándisa ñoo ko ní xíin na nakoni na kuachi na, dá kían ná kandoo na kakuu na iin na ko ná'a Ndios, o iin na kí'ín ya'í sa'a ñó'o noo ndo.

18 Miian ndaa ná ka'ín xí'ín ndó ña tá ná kadi ndo dao choon noo ñayuu ñayuu yó'o, kuiin va Ndios xí'ín ndó nda induú. Ta tá ná ka'anda ndo choon noo dao ka na ñayuu yó'o, kuiin ta'ani Ndios xí'ín ndó nda induú. 19 Ta nándio koo tukui ká'ín xí'ín ndó ña tá náki'ín tá'an uu ndo, ta iin noo nì nduu ñaxintóni ndo, ta kaka ndo ndi ndaa mií vá ña'a, dá kían tatái Ndios, na ió induú, kí'o na ña noo ndo. 20 Dá chí noo nátaka uu o onj ñayuu ndéi na kéká'ano na yu'u, me'í na ñoo ióí.

21 Dá nì natuu yati Pedro noo ná, dá nì kaa ra:

—Tatá, ¿ndidaa ta'ándá kánian ku'u ká'ano ini sa'a ñiani tá yá'a na noo? ¿Á nda usá ví ta'ándá?

22 Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—O duú usá oon ni ta'ándá, kaá yu'u. Di'a nandio kooon ku'u ká'ano inon sa'a ná onj diko uxí ta'ándá. Ta keeón dión usá ta'ándá.

Di'a kua'an ña nì daná'a Jesús sa'a uu taa táj noo iin rey

23 Kí'o dándáki Ndios ñayuu ná kían táto'on kí'o kée iin rey tá ndékuendá ra xí'ín ta kéchóon noo rá. 24 Iin kuu, dá nì kasá'a rá ndékuendá ra xí'ín ra táj noo rá. Kúu nì kana ra iin taa táj uxí mil dí'on plata noo rá nì saa ra. 25 Ta ko ní kándéé ta'on ra chiyá'í ra dí'ón táj ra. Sa'a ñoo nì sa'anda rey ñoo choon ña ná díko rá mií rá xí'ín ñadi'í ra, xí'ín de'e ra, xí'ín ndidaa ña va'a ió noo rá, dá ná naa ña táj ra. 26 Dá nì sa kuíin xítí ta kéchóon ñoo, dá nì kasá'a rá sei nda'í ra noo rey ñoo, ta kaá ra: “Tatá, kandati tóo ní yu'u, dá ná chiyá'í ndi'ii ña távi noo ní.” 27 Dá nì ku'u ini rey ñoo sa'a rá. Ta kúu nì dayáa ñaa rá, dá nì xí'o ká'ano ini ra sa'a dí'ón táj taa ñoo noo rá.

28 "Tído tá nì yaa tà ñoo kua'an ra, ta kúú ñoo nì ñakí'in tá'an ra xí'in iin ka tà kéchóon dáó xí'in rá, ta táí taa yó'o iin ciento dí'on plata noq mií rá. Dá nì tiin ñaa rá, dá nì kasá'a dákuá'ánó ñaa rá, dá kaá ra: "Chiyá'i kíí ña távon noqí." 29 Dá nì sa kuúin xítí ta'ani taa kéchóon dáó xí'in rá ñóó, nì kasá'a seí nda'í ra noq rá, ta kaá ra: "Kandati tóo ní yu'u, dá ná chiyá'i ndi'i ña távi noq ní." 30 Tído kò ní xíin ta'on ra kandati tóo ñaa rá. Di'a nì sa'an ra nì saki ra choon sa'a ra táj noq rá, dá nì chikáa ñaa rá ve'e ka nda ná chiyá'i ndi'i ra ña táj ra noq rá. 31 Tá nì xini dao ka tà kéchóon dáó xí'in rá ña díon nì kee ra, kúú nì tar'u'u nda'o ini ra. Dá nì sa'an ra nì ñakani ndi'i ra xí'in rey ñoo sa'a ndidaa ña nì kuu. 32 Dá nì kana rey ñoo taa nì kee díon. Dá nì kaa ra xí'in rá: "Tá kéchóon kini nda'o kúú yó'ó. Díon ví kua'a dí'on táj yó'ó noqí, tído nì xí'o ká'ano va inij sa'on, dá chí nì seí nda'ávóon noqí. 33 Tá, ¿ndiva'a kò ní xí'o ká'ano inon sa'a tá kéchóon dáó xí'ón táto'on kí'o nì xí'o ká'ano ini yu'u sa'on?", kaá rey. 34 Tá nì xido nda'o ini rey ñoo. Sa'a ñoo nì ñakí'ón ñaa rá noq ndá'a soldado ña dándó'o ra níó rá nda ná chiyá'i ndi'i ra dí'on táj ra. 35 Ta díon ta'ani kee tatá yu'u, na ío induú, xí'in iin rá iin ndo'ó tá ná o kú'u ká'ano ndisa ini ndo sa'a ñani ndo—kaá Jesús.

19

Yó'o dána'a Jesús ña ná dá'a nì dánkoo iin taa ñadi'í ra

1 Tá nì ndi'í nì ka'an Jesús to'on yó'o, dá nì keta na kuendá Galilea kua'an na kuendá Judea nda iin ka xoo yuta Jordán. 2 Ta kúú kua'a nda'o ñayuu tákuei ñaa kua'an na, ta ñoo nì nduvá'a na ndidaa na kú'u.

3 Dá nì natuu yati dao tá fariseo noq iin Jesús, dá nì ka'an rá dátuu ñaa rá, dá nì ndato'on ñaa rá:

—¿Á kuu dánkoo iin taa ñadi'í ra sa'a ndi ndaa mií vá ña'a?

4 Dá nì kaa Jesús xí'in rá:

—¿Á kò óon ta'on ka'i ndó ña na nì kava'a ñayuu yó'o nda mií sa'a, "noón kúú na nì kava'a iin taa xí'in iin ña'a?" 5 Dá nì kaa na: "Kánian dánkoo taa tatá ra xí'in naná ra, dá nakí'in tá'an ra xí'in ñadi'í ra, dá kían nduu na nda iin tó'on vá." 6 Ta kò kúú ka na uu, ndadá iin tó'on vá kúú ná. Ta mií Ndios kúú na nì daki'in tá'an ñaa, sa'a ñoo nì iin tó'on ñayuu kò kánian ka'anda tá'an na—kaá Jesús.

7 Dá nì kaa ra xí'in rá:

—Tá kí'o díon kían, ta ¿ndiva'a nì sonó Moisés ña kuu va kí'o iin taa iin tuti noq ñadi'í ra ña ká'an ña kóni ra ka'anda tá'an ra xí'an, ndi'i daá, dá kuu va dánkoo ñaa rá? —kaá ra.

8 Dá nì kaa Jesús xí'in rá:

—Sa'a ña káxi nda'o níno ndo, sa'a ñoo nì sonó Moisés ña kuu ka'anda tá'an iin taa xí'in ñadi'í ra. Tído nda mií sa'a ñayuu yó'o kò ní kaá ta'on Ndios ña díon kee ra. 9 Sa'a ñoo ká'an yu'u ña nda na káxi nani xítí ña dánkoo ñadi'í ra, xí'an nani kò kían kuachi ña nì natuuán xí'in iin ka taa, ta nì tandá'a rá xí'in iin ka ña'a, dá kían roon kúú ra yá'a kée kuachi xí'in ña'a ñoo noq Ndios. Ta ndi ndaa mií vá taa ná tanda'a xí'in ña'a nì kando ñoo, roon ta'ani kúú ra yá'a kée kuachi xí'in ña'a ñoo noq Ndios.

10 Dá nì kaa taa xionoo xí'in rá:

—Tá díon ndó'o taa xí'in ñadi'í ra, dá kían va'a kaan ná dá'a ni tanda'a yo.

11 Dá nì kaa na xí'in rá:

—O duú ndidaa taa kándia kee díon, sava'a ra nì ni'í táj noq Ndios vá kúú ra kandeé ini kee díon. 12 Dá chí dao taa kúú ra kandeé ini ndéi mií, dá chí kí'o díon kúú rá nda nì káki ra. Ta dao ka ra kandeé ini ndéi mií, dá chí dao taa nì ndatá ñaa, dá ná dá'a ni katóo ra na ña'a. Ta dao ka ra kandeé ini ndéi mií, dá chí kándadi ra na ña'a, chí kóni ra ña ndu'u cháá ka ñayuu tíxi ndá'a Ndios. Tá xí'o ndeé ini ndo kandeé mií ndó, dá kían kee ndó díon—kaá Jesús.

Di'a nì kuu tá nì natiin va'a Jesús takuáli

13 Ta nì ndi'í, dá ndáka ñayuu dao takuáli vei na noq Jesús, dá ná chinó na ndá'a ná dinj xí, dá ná kaka na ña manj noq Ndios sa'a xí. Tído nì kasá'a taa xionoo xí'in Jesús dánani ra ñayuu ñoo sa'a ña kée na díon.

14 Dá nì kaa Jesús xí'in rá:

—Konó ndó noq takuáli xaan ná kii xi noq yu'u. Ná dá'a ni chituu ndó xí, dá chí ñayuu kandeé ini tatá Ndios táto'on kandeé ini takuáli xaan tatá xí, noqon kúú na ño'ó tíxi ndá'a Ndios—kaá na.

15 Dá nì chinó na ndá'a ná dinj iin rá iin xi. Dá nì xiká na ña manj noq Ndios sa'a xí. Tá nì ndi'í, dá nì kee na kua'an na.

Di'a nì ka'an Jesús xí'in iin taa kuiká

16 Kúú nì natuu yati iin taa noq iin Jesús, dá nì kaa ra xí'in rá:

—Maestro va'a kúú ní. Ta, ¿ndi kían kánian kee, dá ni'í ña kataki chíchíí?

17 Dá nì kaa na xí'in rá:

—¿Ndiva'a ká'an yó'ó ña kúú yu'u iin na va'a? Ta ni iin tó'on ñayuu kò kúú na va'a. Iin tó'on dinj Ndios vá kúú na va'a. Tído, tá kónon ni'on ña kataki chíchón, dá kían kánian keeón choon sa'ándá Ndios.

18 Dá nì kaa ra xí'in ná:

—¿Ndi ndaa choon kánian keeí?

Dá nì kaa Jesús xí'in rá:

—O sa ka'ánón ndji, ta o sa kéeón kuachi xí'in iin ña'a kò kúú ñadi'íon, ta o sa kí'in kuí'ínón, ta o sa kava'ón ña to'on ka'on, 19 ta koo ña'ó'ó noq tatón xí'in noq nanón, ta

ku'u inon sa'á ñayuu xi'ón tát'ón ndó'ón xi'ín miíon.

²⁰ Dá nì kaa taa ñoo:

—Nda ló'o vei nì kasá'a seídó'i ndidaá choon yó'o. ¿Á ió iin ka ña'a kómanj keei?

²¹ Dá nì kaa Jesús xi'ín rá:

—Tá kónon kakuúon iin taa ndaa noo Ndios, kua'an ñikó ndí'ón ña'a ió noqon, ta dasóon dj'ón ñoo noq na kúnda'i, dá kían koo kuikón chí induú, dá kían kison kanooón xi'ín yu'u.

²² Tá nì seíd'o ra ña dión nì kaa Jesús, ta kúnda'i nda'o nì kuu ini ra nì ñandió koo ra kua'an ra, chí tá kujká nda'o kúú rá.

²³ Dá nì kaa Jesús xi'ín taa xionoo xi'ín ná:

—Miían ndaa ná ka'in xi'ín ndó ña kuáchj nda'o kían, dá ndu'u ñayuu kujká tixi ndá'a Ndios. ²⁴ Ta ñandió koo tukui ká'in xi'ín ndó ña kaon cháá ka chika'anda iin camello yá'i iin ión tukú o duú ka ña ndu'u iin na kujká tixi ndá'a Ndios —kaá na.

²⁵ Tá nì seídó'o taa xionoo xi'ín ná to'on yó'o, kúú nì naá nda'o ini ra. Dá nì ndat'o'ón rá Jesús:

—¿Nda yoo nì'i ña káki na, tá daá?

²⁶ Dá nì ñandió koo Jesús nì sa nde'e ná noq rá, dá nì kaa na xi'ín rá:

—Ni iin tó'ón ta'on ñayuu o kándeé kee dión, tido ndidaá tá'an va ña'a kándeé Ndios kee na.

²⁷ Dá nì kaa Pedro xi'ín ná:

—Ndu'u kúú ra nì ñankoo ndi'i ndidaá kúú ña'a ió noq ndú, ta xionoo ndu xi'ín mií ní, tatá. ¿Ndi kían k'i'o Ndios noq ndú'u, tá daá?

²⁸ Dá nì kaa Jesús xi'ín rá:

—Miían ndaa ná ka'in xi'ín ndó ña tá ná kasandaá kuú ndesaá Ndios ndidaá ña'a, dá kakoo na nì nduu taa ñayuu yó'o noq téj noq dándáki na noq ndato téi ñaye'e ndaa induú. Ta ndo'ó, na sa xionoo xi'ín yu'u, nandei ta'ani ndó noq ndin uxj uy téj ndita ñoo, dá keyíko ndo sa'á ñayuu nì kii tein na ve'e ndin uxj uy de'e ta Israel. ²⁹ Ta ndi ndaa miíó na nì ñankoo ve'e na, o ñani na, o k'i'o na, o ku'u na, o tata na o naná na, o ñadi'i na, o de'e na o ño'ó ná sa'a yú'u, na yó'o kúú na nani'i nda iin ciento cháá ka ña'a noq Ndios, ta nì'i ta'ani na ña kataki chíchí ná. ³⁰ Tído kua'á nda'o ñayuu kúú noq ñayuu yó'o, noqon di'a kúú na kakuu noq ndi'i kúú noq Ndios. Ta na kúú noq ndi'i kúú noq ñayuu ñayuu yó'o, noqon di'a kakuu na kuita noq noq Ndios tiempo daá ñoo.

20

Yó'o nákami Jesús sa'a iin taa xiti uva

¹ Tá k'i'o dándáki Ndios ñayuu na kían tát'ón kee iin taa xiti uva, chí na'a nda'o nì kee ra kua'an ra ndukú rá taa kechóon noq uva ra. ² Dá tá nì nì'i ñaá rá, dá nì kandoqo

ndaq ra xi'ín taa kéchóon ñoo ña chiya'i ñaá rá tá kuu. Dá nì tãnda'á ñaá rá kua'an ra noq chóon. ³ Dá nì ñandió koo tuku ra kua'an ra ndukú rá cháá ka taa kechóon noq rá tát'ón ka iin na'a. Dá nì xini ra ndéi oon dao taa noq yá'i ñoo. ⁴ Dá nì kaa ra xi'ín rá: “Kua'an ndo'ó kechóon ndó noq kaa uva yu'u, dá ná chiya'i va'i ndo'ó”, kaá ra xi'ín taa ñoo. Dá nì kee taa ñoo kua'an ra noq chóon. ⁵ Tát'ón dao nduú nì nì'i sato'o uva ñoo cháá ka taa nì kãndia ko'on kechóon noq uva ra. Ta nda ka onì sa'ini nì nì'i rá cháá ka taa kechóon noq uva ra. ⁶ Dá nì kee tuku ra kua'an ra tát'ón ka o'on sa'ini, ta nì nì'i tuku ra dao ka taa ndéi oon. Dá nì kaa ra xi'ín rá: “¿Ndiva'a ndéi oon ndó iin ní kuu viti?” ⁷ Dá nì kaa taa ñoo: “Dá chí ko iin ta'on xi'o choon kee ndu'u.” Dá nì kaa sato'o uva ñoo xi'ín rá: “Kua'an ndo noq kaa uva'i kechóon ndó, dá ná chiya'i va'i ndo.” ⁸ Tá nì kuaá, dá nì kaa sato'o uva ñoo xi'ín tá dándáki ve'e ra: “Nditúti yó'o tá kéchóon kaa, dá chiya'ávón ra iin ní kuu. Ta din'ó'ó ka chiya'ávón taa nì kasáa noq ndí'i, dá chiya'ávón taa nì kasáa mií noq.” ⁹ Dá nì kasáa taa nì kasá'a kéchóon tát'ón ka o'on sa'ini ñoo, ta kúú iin ní va kuu nì chiya'i ñaá rá. ¹⁰ Tá nda noq ndí'i, dá nì kasáa taa nì ku'u nda na'a ñoo. Dá nì ka'an rá ña chiya'i ñaá rá cháá ka. Tído nì chiya'i ta'ani ñaá rá iin ní kuu vá. ¹¹ Dá tá nì nì'i rá ya'i ra, dá nì kasá'a rá ka'an kuáchj ra noq sato'o ñoo, ¹² ta kaá ra: “Tá'an taa nì kasáa nda noq ndí'i ñoo, iin tó'ón va hora nì kechóon ra, tido, iin nóó vá nì kana ya'i ndu'u xi'ín rá, va'ará nì ku'u ndu nda na'a, ta nì ndo'o nda'o ndu, ta nì kej ndu nì kee ká'anj iin ní ndii yaká.” ¹³ Dá nì kaa sato'o ñoo xi'ín iin taa ñoo: “Amigo, ko ní ya'a ta'on yu'u noqon, dá chí nì chiya'ii yó'o iin ní kuu tát'ón k'i'o nì kandoqo yó. ¹⁴ Sa'a ñoo, ki'in dj'ón ña kánian nì'on, ta kua'an só'on. Chí nì chíkaa inij ña chiya'i ta nì kasáa noq ndí'i yó'o tát'ón k'i'o nì chiya'ii yó'o. ¹⁵ ¿Á ko ná'á ta'an voón ña ió va ichi yu'u keei ña ká'an mií xi'ín dj'óin? ¿Á tá'u'u va inon sa'á ña kúú yu'u iin ta va'a ini, ndani?” ¹⁶ Dá chí ñayuu kúú noq ñayuu yó'o, noqon di'a kúú na kakuu noq ndí'i kúú noq Ndios. Ta na kúú noq ndí'i kúú noq ñayuu ñayuu yó'o, noqon di'a kakuu na nakuíta noq noq Ndios. Dá chí kua'á nda'o ñayuu nì nakana Ndios, tido cháá vá ná natiin ña káki na.

Kásto'on tuku Jesús ndi ndo'o na, dá kuu na

¹⁷ Ta noq kókaa Jesús kua'an na ichi kua'an ñoo Jerusalén, dá nì taó xoo na ndin uxj uy taa xionoo xi'ín ná tein ñayuu ñoo, dá nì kaa na xi'ín rá:

¹⁸ —Viti kían kókaa yó kua'an yo ñoo Jerusalén. Ta ñoo ko'on iin taa nak'i'o ra na nì nduu taa ñayuu yó'o noq ndá'a tá duti

sakua'a, xí'ín noo ndá'a tã dána'a ley. Dá kandoo ra ña kánian kuu na, ¹⁹ dá naki'o ñaa rá noo ndá'a tã tukú. Dá kediki ndaa ñaa rá, ta kani ñaa rá, ta chirkaa ñaa rá ndjka iin cruz. Tído tixi kuꝛ óni, kúu nataka va na —kaá Jesús ká'an na sa'a mií ná.

Dì'a nì kuu tá nì xikã Juan xí'ín Jacobo iin ña manì noo Jesús

²⁰ Dá nì natuu yati ñadi'í Zebedeo xí'ín ndi nduú de'án noo Jesús. Dá nì sã ku'ín xitíán noo ná. Dá nì ka'an xí'ín ná ña ná kee na iin ña manì xí'án.

²¹ Dá nì ndatõ'ón ñaa Jesús:
—¿Ndí kían kónon kee xí'ón?

Dá nì kaaan xí'ín ná:

—Konó ní ña ná kandeí ndi nduú de'i yó'o noo koo ní dándáki ní. Iin xi ná koo xoo kuá'a ní, ta iin kã xj ná koo xoo íti ní.

²² Dá nì kaa na:

—Kõ ná'a ta'on ndo'ó ndí kían xíkã ndo. ¿Á ío ndo ña kó'o ndó kirá ova kó'o yu'u? ¿Á ío ndo ña kodo ndútã ndo tátõ'on kji'õ kodo ndútã yu'u xí'ín ña ndo'í?

Dá nì kaa rá xí'ín ná:

—Ío va ndu'u ña ndo'õ ndu dión.

²³ Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Miiã ndaa ndisa kó'o ndo'ó kirá ova kó'o yu'u, ta kodo ndútã ta'ani ndó xí'ín ña ndo'õ nani ndó tátõ'on kji'õ ndo'õ yu'u. Tído ña kandeí ndó xoo kuá'a yu'u o xoo íti yu'u, o duú choon sa'ándã yu'u kían. Chì ñoo kúu noo nì kenduu tatãj Ndios kandeí ñayuu nì kaxi mií ná —kaá Jesús.

²⁴ Tá nì seido'o uxj kã tãa xionoo xí'ín Jesús ña nì xikã ndi nduú rã kúu ñani ñoo noo ná, dá nì karyíí rá xí'ín rá. ²⁵ Dá nì kana Jesús ndidaá rá, dá nì kaa na xí'ín rá:

—Sã ná'a vá ndó tátõ'on kji'õ kée tã né'e choon dándáki ra ñoo ñó'o ñayuu yó'o, chj kéndúsa rã xí'ín ñayuu kueidó'o ñaa ná. Ta rã né'e choon ná'ano sa'ándã rã choon noo ñayuu ñó'o tixi ndá'a rá. ²⁶ Tído kã káni ta'an vaan kee ndó dión tein mií ndó. Chì ndi ndaa ndo'ó kátoó kakuu iin tãa ndáya'i tein mií ndó, dá kían kánian koni kuáchí di'a ndó noo dao kã ndo. ²⁷ Ta ndi ndaa ndo'ó kátoó kakuu noo tein mií ndó, dá kían kánian koni kuáchí di'a ndó noo dao kã ndo, ²⁸ ta kee ndó tátõ'on kée na nì nduu tãa ñayuu yó'o, chj kó ní kásã na, dá koni kuáchí ñayuu noo ná. Di'a nì kásã na koni kuáchí di'a na, ta nakj'õ na mií ná kuu na, dá djtã ná ndidaá ñayuu tixi ndá'a ña kánian ndo'õ na sa'á kuáchí kée na —kaá Jesús.

Dì'a nì kuu, dá nì nduyã'a Jesús uy tãa kó tũu noo

²⁹ Dá nì keta Jesús ñoo nani Jericó kua'an na xí'ín tãa xionoo xí'ín na. Ta kuá'a ndã'o ñayuu tákuei ñaa kua'an na. ³⁰ Ta yu'u íchi noo kua'an na ñoo ndéi uy tãa kó tũu noo.

Tá nì seido'o ra ña yá'a Jesús kua'an na íchi ñoo, dá nì kasá'a káyu'u rá:

—¡Tatã, de'e na ve'e rey David, ku'u ini ní sa'a ndú'u! —kaá rã.

³¹ Ta dánani ñaa ñayuu ñoo, dá ná kandeí tátj rá. Tído kúu ví'í kã ví ndúndéé rá káyu'u rá:

—¡Tatã, de'e na ve'e rey David, ku'u ini ní sa'a ndú'u! —kaá rã.

³² Dá nì sã tuu tóo Jesús, dá nì kana ñaa ná, dá nì kaa na xí'ín rá:

—¿Ndí kían kóni ndo kee xí'ín ndó?

³³ Dá nì kaa rã:

—Tatã, kóni ndu natuu noo ndú.

³⁴ Dá nì ku'u ini Jesús sa'a rá. Dá nì kãkõ'on ndá'a ná noo rá. Kúu vití'ón vá nì natũuan. Ta kúu nì kee ra tákuei ra Jesús kua'an rã.

21

Dì'a nì kuu, dá nì ku'u Jesús ñoo ká'ano Jerusalén

¹ Kúu nì kuyati na ñoo Jerusalén, chj nì kasãnda na ñoo nani Betfagé, ña nákaã yati yúku nani Olivos. Dá nì sa'anda Jesús choon noo uy tãa xionoo xí'ín ná, ² ta kaá na xí'ín rá:

—Kua'án ndo ñoo ló'o nákaã chí noo kãa.

Ta ñoo nani'j ndo noo ndíko iin burro di'í xí'ín de'e rí. Ta ndaxi ndó rj, dá kandaka ndó rj kii ndó. ³ Tá ndaa na ndatõ'ón ñaa: “¿Ndivã'ã ndaxi ndó rj?”, dá kaa ndo xí'ín ná. “Dá chj xínñó'ó sato'o ndu rí. Ndi'í daá, dá ná tanda'a ná ndu kii ndu nandaka ndu rj”, kaa ndo —kaá na.

⁴ Ta dión nì kuu, dá nì xinkõo noo nì ka'an profeta, chj di'a nì taa na:

⁵ Ka'an ndo xí'ín na ndéi ñoo Sión,

“Káa vei rey ndo,

ta nda'í ndã'o ío ini na, ta kánoo na satã iin burro vei na,

chj satã iin burro ló'o, de'e kirí xío ña vee, kánoo na vei na.”

⁶ Dá nì kee uy tã xionoo xí'ín ná ñoo kua'an rã. Ta nì kee ra tátõ'on nì sa'anda ná choon noo rá. ⁷ Chj ndáka ra burro di'í ñoo xí'ín de'e rí nì kasáa rã. Dá nì chikodó rá kotó rã satã rj. Dá nì kaa Jesús kánoo na kua'an na.

⁸ Dá nì kasá'a kuá'a ndã'o ñayuu chindei na kotó na íchi noo vei Jesús, ta dao kã na nì sa'anda nda'á yíto, ta nì chindei naan íchi noo yã'a na ñoo. ⁹ Ta ndidaá ñayuu xío noo kua'an noo Jesús xí'ín ñayuu tákuei vei chí satã káyu'u ná kua'an na:

—¡Ná natiin de'e na ve'e rey David ñaño'ó! ¡Na ká'ano kúu na vei xí'ín choon sato'o yo Ndios! Ná natiin Ndios ñaño'ó ndã noo ío na noo dikó —kaá ñayuu ñoo.

¹⁰ Dá tá nì ku'u na ñoo Jerusalén, kúu nì naá ndã'o ini na ñoo ñoo, ta ndátõ'ón tá'an na:

—¿Ndá yoo kúu tãa káa?

11 Dá n̄i kaa ñayuu kua'ʼan xí'ín ná ñoó:
—Ná yó'o kúú Jesús, ná kúú profeta n̄i kaa Ndios kasaa, ná n̄i kii ñoo Nazaret, ña nákaa chí kuendá Galilea —kaá n̄a.

Di'a n̄i kuu tá n̄i taó Jesús tá díkó xí'ín tá x̄in ndéi ini ve'e ño'o ká'ano

12 Dá tá n̄i ku'u Jesús yé'é ño'o ká'ano Ndios, dá n̄i taó ndí'i na tá díkó xí'ín tá x̄in kua'ʼan r̄a sata vé'e. Ta n̄i ðakuéi na mesa noo ndéi t̄aa náðan d̄i'ón. Ta n̄i sata ni'ini na téj noo ndéi tá díkó paloma. 13 Dá kaá na xí'ín rá:

—Di'a va kaá tuti ij Ndios: “Ve'e yu'u kúú ve'e noo kánian nataka ñayuu ka'ʼan ná xí'ín.” Tído ndo'ó kúú ná ndéi kéean táto'ón in káo tá ku'i'íná —kaá ná.

14 Dá n̄i kasáa ná kó túu noo xí'ín ná kó kuú kaka ini ve'e ño'o ká'ano ñoó. Dá n̄i nduv̄a'a ñaa Jesús. 15 Tído n̄i xido nda'o ini tá duti saku'a'ʼa xí'ín tá dána'a'ʼa ley tá n̄i xini r̄a ndidaá ña ná'ano n̄i kee na, ta n̄i seídó'o ra ña x̄ita takuáchi, chí kaá x̄i: “Ná natiin ðe'e ná ve'e rey David ña'ño'ó.” 16 Dá n̄i kaa r̄a xí'ín Jesús:

—¿Á kó seídó'o ta'on ní ndidaá ña ká'an takuáchi káa, ña kó kánian ka'ʼan x̄i?

Dá n̄i kaa Jesús xí'ín rá:

—Jaan, seídó'o va yu'u ña x̄ita xi. ¿Á kó oon ta'on ka'i ndó ña ká'an tuti ij Ndios? Chí di'a kaaan:

Ini yú'u takuáchi xí'ín ini yú'u taleé chíchi n̄i chíkáa ní ña kéká'ano ñaa x̄i.

17 Dá n̄i ðankoo ñaa Jesús. Dá n̄i keta na ñoo ñoó kua'ʼan ná ñoo Betania. Ta ñoó n̄i s̄a tuu na s̄akuaa dáá ñoó.

Di'a n̄i ndo'o iin tañ'o'ó n̄i kee Jesús

18 Tá n̄i túu noo iin k̄a kuú, dá n̄i nandió kó Jesús kua'ʼan ná ñoo Jerusalén. Dá nda'í n̄i kasá'a kuiko na. 19 Kúú n̄i xini ná iin iin tañ'o'ó yu'u íchi ñoó. Dá n̄i natuu yati na n̄i s̄a nde'é ná noo r̄a, tído kó ta'ón t̄i'ño'o iin noo r̄a. Sava'a nda'a'ʼa oon va rá iin. Dá n̄i kaa ná xí'ín rá:

—iNi iin kuú k̄a ná o k̄oní yo'ó kana ku'i'ín nooñ!

Ta kúú mií hora daá vá n̄i ichi tañ'o'ó ñoó. 20 Tá n̄i xini t̄aa x̄ionoo xí'ín ná ña dión n̄i ndo'o rá, ta kúú n̄i naá vá ini r̄a, ta kaá r̄a:

—¿Ndiva'a kaon téi n̄i ichi tañ'o'ó xaan?

21 Dá n̄i kaa Jesús xí'ín rá:

—Miian ndaa kuiti ná ka'jin xí'ín ndó, tá kándéé ká'ano ini ndo Ndios, ta kó nákani kuáchi ini ndo, dá k̄ian o ðuú ña yó'o oon ni kandeé ndó kee ndó xí'ín tañ'o'ó yó'o. Di'a kandeé ndó ka'ʼan ndo di'a xí'ín yúku káa: “iKuxoo, ta kua'ʼan dáketón miíon ini tañ'o'ó!” Ta kúú dión vá koo. 22 Ta ndi ndáa mií vá ña'a ná kaka ndo noo Ndios, tá kándéé ká'ano ini ndo ná, ta kúú ni'j ndisa va ndoan.

Yó'o n̄i ndato'ón tá fariseo ndá yoo n̄i x̄i'o choon noo Jesús

23 Dá tá n̄i nandió koo tuku Jesús yé'é ño'o ká'ano ñoó, kúú n̄i natuu yati dao tá duti saku'a'ʼa xí'ín dao tá sá'ano noo nákaa ná dána'a ná noo ñayuu. Dá n̄i ndato'ón ñaa rá: —¿Ndá choon né'e ní ña nákaa ní kée ní di'a? Ta, ¿ndá yoo ní x̄i'o choon noo ní ña kée nian?

24 Dá n̄i kaa Jesús xí'ín rá:

—Ta ná ndato'ón ta'ani yu'u ndo'ó sa'a iin ña'a. Tá n̄i kat'i'a ndó n̄i nandió né'e ndoan, dá k̄ian kaston yu'u xí'ín ndó ndá yoo n̄i x̄i'o choon noo, dá kéei ña yó'o. 25 ¿Ndá yoo n̄i x̄i'o choon noo Juan ña s̄a ðakódo ndúta ná ñayuu? ¿Á Ndios n̄i x̄i'oan o t̄aa? —kaá ná.

Dá n̄i kasá'a rá ndátó'ón tá'an mií rá:

—Tá ná kaa yo ña Ndios n̄i x̄i'oan, dá kaa r̄a x̄i'a: “¿Ndiva'a kó ní kándisa ndó ña n̄i ðaná'a r̄a, tá daá?” 26 Tído o kúu ta'on kaa yo ña t̄aa n̄i x̄i'o ña, dá chí yu'ú yo ñayuu kua'ʼa yó'o, dá chí ndidaá vá ná kándisa ña Juan n̄i s̄a kuu iin profeta.

27 Dá n̄i kaa r̄a xí'ín Jesús:

—Kó ná'a ta'on ndu ndá yoo n̄i x̄i'o choon noo Juan.

Dá n̄i kaa Jesús xí'ín rá:

—Ta ni yu'u o kaston xí'ín ndó ndá yoo n̄i x̄i'o choon noo ña kéei ndidaá ña yo'ó.

Yó'o dána'a Jesús sa'a uu ðe'e

28 Ta viti nata'í ini ndo ña kó'jin ka'jin xí'ín ndó. N̄i s̄a io iin t̄aa, ta n̄i s̄a ndei uu ðe'e ra. Iin kuú, dá n̄i natuu yati ra noo ðe'e ra, ta kúú noo, dá n̄i kaa r̄a xí'ín x̄i: “Ðe'e ló'o, viti k̄ian kua'ʼan yo'ó kechóon noo uva yu'u.” 29 Dá n̄i kaa x̄i: “O kó'ón ta'on.” Tído n̄i ndí'i, dá n̄i nandikó ini x̄i. Dá n̄i kee xi kua'ʼan x̄i kechóon xi. 30 Dá n̄i natuu yati t̄aa ñoó noo nákaa iin k̄a ðe'e ra, dá n̄i sa'anda r̄a choon noo x̄i ña ná kó'ón x̄i kechóon xi. Dá n̄i kaa x̄i xí'ín rá: “Joon, viti'ón dá kó'jin, tatá”, kaá x̄i. Tído kó ní sa'an ta'on xi. 31 Ta, ¿ndi ndáa takuáchi yo'ó n̄i kee ña kóni tatá x̄i, ká'an ndo'ó?

Dá n̄i kaa r̄a:

—Ta kúú ðe'e kúú noo ñoó.

Dá n̄i kaa Jesús xí'ín rá:

—Miian ndaa ná ka'jin xí'ín ndó ña tá kí'ín ya'i sa'a ñó'o, xí'ín ná ña'a díkó mií, noón kúú ná io cháa k̄a t̄andee ini ndu'u t̄ixi ndá'a Ndios o ðuú ndo'ó. 32 Dá chí n̄i kii Juan noo ndo'ó n̄i ðaná'a ná iin íchi ndaa, tído kó ní kándisa ta'on ñaa ndó. Tído tá kí'ín ya'i sa'a ñó'o xí'ín ná ña'a díkó mií n̄i kandisa ñaa ná. Ta va'ará n̄i xini ndo n̄i kuu dión, tído kó ní nándikó ta'on ini ndo sa'a kuáchi ndo, ta kó ní sa'an ta'on ndó kandisa ndó ña n̄i ka'ʼan ná.

Di'a kua'ʼan ña n̄i nakani Jesús sa'a tá kini kéchóon noo iin t̄aa n̄i x̄iti uva

22

33 'Kueidó'o va'a ndó, ná ko'jin dákí'in tá'an tukui dao ña'a xí'in to'on dána'i noo ndo. Ni sa io iin taa, ta ni dandée ra yitó uva noñó'o rá. Ta ni chikáa ra korraán. Dá ni kavá'a ra noo ko'óni ndutá uva ñoo. Ta ni kavá'a ra iin ve'e dikó noo kanóo ra kandaa uva ñoo. Dá ni dikó ndodó raán noo dao ka taa kéchóon. Dá ni kee ra kua'an xiká rá. 34 Dá tá ni xinkoo tiempo ña ta'anda uva ñoo, dá ni sa'anda ra choon noo dao mozo ra ña ná ko'on ra noo ndéi ta kéchóon ñoo natiin ra uva, kirí kánian ni'i rá. 35 Tído tá ni saa mozo ñoo, dá ni ndakuei ta kéchóon noo uva ñoo ni kani ra iin ra, ta ni sa'áni rá iin ka ra, ta iin ka ra ni chiyúú rá. 36 Dá ni tanda'a tá kúu sato'o uva ñoo kua'a cháá ka mozo ra kua'an ra o duú táto'on kúu tá ni tanda'a rá ta'anda mií noo ñoo. Kúu ni kendava'a tuku taa kéchóon ñoo xí'in rá táto'on ki'o ni kee ra xí'in tá ni sa'an mií noo ñoo. 37 Tá ni ndi'i, dá ni chikaa ini taa kúu sato'o uva ñoo tanda'a rá de'e ra ko'on xi, chi di'a ni ka'an rá: "Ndá ndi kuu koo va ñaño'o rá noo xi." 38 Dá ni kee xi kua'an xi. Tído, tá ni xini ñaa taa ñoo, dá ni kasá'a rá ndátó'ón kue'e ra: "Tá kaa kúu ra natiin ndida'a kúu ñó'o yó'o noo tatá xi. Kó'o ka'áni yo xí, dá ná kandoo ñó'o yó'o noo yo", kaá ra. 39 Kúu ni tiin ñaa rá, ta ni taó ñaa rá sata korra noo kaa yitó uva ñoo. Ta kúu ñoo ni sa'áni ñaa rá. 40 Ta, zndi kían kee taa kúu sato'o uva ñoo xí'in taa kéchóon ñoo viti, ka'an ndó? —kaá na.

41 Dá ni kaa ra xí'in ná:

—Kasaa ra, ta dána ndi'i ra taa kini ñoo, ta ni o kú'u ini ra sa'a rá. Dá dikó ndodó ra ñó'o rá noo dao ka ta kéchóon, tá'an ra mián ndaa nakí'o uva kánian ni'i sato'o uva ñoo.

42 Dá ni kaa Jesús xí'in rá:

—¿Á ko óon ta'on ka'i ndó tuti ij Ndios? Chi di'a kaáan:

Tá'an yuu ni kaño'o taa kavá'a ve'e, ñoo di'a va ni kasandaá kakuu yuu titó. Díon ni kee sato'o yo Ndios xí'in yuu yó'o, sa'a ñoo iin ña'a ndato nda'o kían noo yo, kaáan.

43 Sa'a ñoo ká'in xí'in ndó ña ko'on Ndios dítá ná ña maní ni xi'o na noo ndo ña kaño'o ndó tixi ndá'a ná, ta ko'on na nakí'o naan noo dao ka ñayuu, na mián ndaa ndisa kee ña kóni na. 44 Tá ndi ndaa na ná kankao sata yuu yó'o, kuachi ndi'i na. Ta na kankao sata yó'o sata, noón kúu na tadj ndi'i na keean —kaá Jesús.

45 Tá ni seidó'o ta duti sakua'a ñoo xí'in tá fariseo ñoo to'on ni dákí'in tá'an Jesús ni ka'an na, kúu ni kandaá ini ra ña ni ka'an na sa'a mií rá. 46 Sa'a ñoo ni ka'an rá tiin ñaa rá kadi ra ve'e kaa, tído yu'ú ra ñayuu kuá'a ñoo, chi nákoní na Jesús ña kúu ná iin profeta.

Di'a kua'an ña ni daná'a Jesús sa'a iin taa ni kee iin víko tanda'a

1 Dá ni nandío ko Jesús ni dákí'in tá'an na dao ña'a xí'in to'on dána'a na, ta kaá na:

2 —Táto'on ki'o ni kee iin rey ni kee ra iin víko ká'ano noo tanda'a de'e ra, ki'o díon kée Ndios dándaki na ñayuu na. 3 Dá ni tanda'a rey ñoo tá kéchóon noo rá kua'an ra kuaka ra ñayuu sa ni kana ra kii noo koo víko ve'e ra. Tído ni iin na ko ní xín ta'on saa. 4 Dá ni xi'o ra choon noo dao ka tá kéchóon noo rá, ta ni kaa ra xí'in rá: "Kua'an ndo ka'an ndo xí'in ñayuu ñoo ña sa io nduu va ña'a kasá'an na, chi sa ni sa'áni vái toroj xí'in ndidaa kirí ndi'i ni danda'i. Ta sa ni cho'o vá rí. Ta ka'an ndo xí'in ná ña ná kii na, chi sa io va víko tanda'a", kaá ra. Dá ni kee tá kéchóon ñoo kua'an ra. 5 Tído ko ní kékuendá ta'on ñayuu ñoo ña ni ka'an ra xí'in ná. Dao na ni kee kua'an kuti, ta dao ka na kua'an naka'an nda'i, 6 ta dao ka na ni ndakuei ni kendava'a xí'in tá kéchóon ñoo, ta ni sa'áni ñaa ná. 7 Tá ni ni'i to'on rey ña díon ni kuu, kúu ni karyí nda'o ra. Dá ni tanda'a rá soldado ra ni sa'an ra ni sa'áni ndi'i ra ñayuu kini ñoo, ta ni chiño'o ra ñoo na. 8 Dá ni kaa ra xí'in dao ka tá kéchóon noo rá: "Sa io nduu va víko viti, tído ndidaa kúu na ni kanai kii, ndá ko káni ta'an vaan kii na, ndani. 9 Kua'an ndo noo náki'in tá'an íchi, ta kana ndó ndi ndaa mií va ñayuu ni xini ndó ná kii na víko tanda'a yó'o", kaá ra. 10 Dá ni kee tá kéchóon ñoo kua'an ra ndidaa ní íchi. Dá ni dataká ra ndidaa ñayuu ni náki'in tá'an xí'in rá, mií ná kúu ná ñayuu kini, o mií ná kúu ná ñayuu vá'a. Ta díon ni kee ra, dá ni chiti ve'e noo io víko tanda'a ñoo.

11 Dá tá ni ku'u rey ñoo ni sa nde'e rá ndidaa ni ni kasaa víko ñoo, kúu ni xini ra nákaa iin taa ko ndíxi dá'on ndii na ñó'o víko tanda'a. 12 Dá ni kaa rey ñoo xí'in rá: "Amigo, zndi ni kuu ni ku'u yo'o yó'o, ta ko ta'on dá'on ndíxi na ñó'o víko tanda'a ndisón?" kaá ra. Ta kúu tadj óon iin taa ñoo. 13 Dá ni kaa rey ñoo xí'in taa dánduu ña'a noo io víko ñoo: "Kó'oni ndo sa'a taa yo'o, xí'in ndá'a rá, ta taó ndo rá sata ve'e noo iin naa, chi ñoo kúu noo ndei'i ñayuu xí'in ndirá noo ná, ta kuchi tá'an no'o na", kaá ra. 14 Ta viti, kana'a ndó ña kuá'a nda'o ñayuu ni kana Ndios, tído cháá vá ná ni'i ña káki na —kaá Jesús.

Di'a ni kuu tá ni ka'an dao taa dátúú rá Jesús

15 Dá ni kee tá fariseo kua'an ra. Dá ni kasá'a rá ndátó'ón kue'e ra ndi kían kee ra, dá dátúú rá Jesús, dá ya'a na noo ka'an na. 16 Sa'a ñoo ni tanda'a rá dao ka ta xionoo xí'in mií rá, xí'in tá kúu kuendá Herodes kua'an ra noo nákaa Jesús. Tá ni saa ra, dá ni kaa ra xí'in ná:

—Maestro, ná'á vá ndu'u ña kúú ní iin na ndaa, ta dána'a ndaa ní íchi Ndios. Ta ko yu'u ní ní iin tó'ón ñayuu, ta ko né'e ní tandíni ndá yoo kúú iin rá iin ñayuu, á mií ná kúú ná na ndáya'i o koó. ¹⁷ Sa'á ñoó, ¿ndi kaá mií ní? ¿Á va'a ni kée yó chya'i yó sa'a ñó'o yo noó ra kúú kuendá César o koó? —kaá ra.

¹⁸ Tído nì kandaá va ini Jesús ña kátoó ra dátuu ñaa rá. Dá nì kaa na xí'in rá:

—¡Taa uu noo vá kúú ndó! ¿Ndiva'a ndúkú ndó ña ya'i noo ká'ín? ¹⁹ Tei tóo ndó iin di'ón, tá'an ña chya'i ndó sa'a ñó'o ndo, dá ná kande'á —kaá na.

Dá nì xí'o tóo ra di'ón kaa ñoo noo ná. ²⁰ Dá nì kaa na xí'in rá:

—¿Ndá na'ána kían ndá'a noo di'ón yó'o? ¿Ta ndá kuu kían ndá'a nooan yó'o?

²¹ Dá nì kaa ra:
—Na'ána César kían xí'in kuu rá.

Dá nì kaá Jesús xí'in rá:

—Nak'i'o ndó ña kúú ña'a César noo rá, tá dáá, ta nak'i'o ndó ña kúú ña'a Ndios noo ná.

²² Tá nì sejd'o ra ña dión nì ka'an na, kúú nì naá vá iní ra. Dá nì ñankoo ñaa rá, dá nì ñandíó kuéi ra kua'an ra.

Di'a kua'an ña nì ñana'a Jesús ña miian ndaa nataki na nì xí'i

²³ Ta mií kuú dáá ñóo nì natuu yati ta'ani dao ta saduceo noo Jesús. Ta ko kándisa ta'on ra ña nataki na nì xí'i. ²⁴ Dá nì kaa ra xí'in ná:

—Maestro, di'a kaá iin ley nì taa Moisés: “Tá nì xí'i iin taa, ta ni iin de'e yíi ra ko ní sá i xí'in ñadi'i ra, dá kían kánian naki'in ñaa ñani ra tanda'a ra xí'an, dá koo iin tayii naki'in kuu ñani ra.” ²⁵ Ta viti, nì sa ndei usa ñani ñoo yó'o. Ta kúú nì tandá'a tá kúú noó ñoo. Ta kúú nì xí'i va ra, ta ko tá'ón de'e yíi ra nì sa ió xí'an. Sa'á ñoo nì tandá'a ñani ra xí'an. ²⁶ Tído nì xí'i ta'ani tá kúú uu ñoo, ta ko ní sá ió tuku de'e yíi ra xí'an. Ta kí'o dión ta'ani nì ndo'o tá kúú oní. Ta kúú ndin usa ñani ñoo nì ndo'o dión xí'in ñá'a ñoo. ²⁷ Tá nì ndí'i, dá nì xí'i ta'ani mií ñá'a ñoo. ²⁸ Sa'á ñoo, tá ná kasandaá kuu nataki na nì xí'i, ¿ndi káa iin taa ñoo kakuu yíian, chí ndin usa va ra nì sa kuu yíian?

²⁹ Dá nì kaa Jesús xí'in rá:

—Ko ná'a ta'on ndó ndí kían ká'an ndo, chí ko kékuendá ta'on ndó ña ká'an tuti ií Ndios, ta ko nákoní ndo choon ká'ano ió noo ndá'a ná. ³⁰ Chí tá ná kasandaá kuu nataki ñayuu nì xí'i, o koo ka ña tanda'a ná, ta o kí'o ka na de'e na tanda'a xí, dá chí táto'on kí'o ndéi ángel induú, nda kí'o dión vá kandeí na. ³¹ Tído viti ná ko'ín kastó'in xí'in ndó ña miian nataki na nì xí'i. ¿Á ko óon ta'on ka'i ndó to'on nì ka'an mií Ndios, chí di'a nì kaa na? ³² “Yu'u kúú Ndios noo Abraham, ta yu'u kúú Ndios noo Isaac, ta yu'u ta'ani kúú Ndios noo Jacob?” Dión nì kaa na, dá chí ko kúú ta'on na Ndios noo na nì xí'i, di'a noo na

táki vá kúú ná Ndios, chí ndidaá vá ñayuu ndéi takí noo ná.

³³ Tá nì seídó'o ñayuu ñoo to'on nì ñana'a Jesús, kúú nì naá vá iní na, chí va'a ndá'o nì ka'an na.

Yó'o nì ñana'a Jesús ndi káa choon ndáya'i cháa ka nì sa'anda Ndios keeá

³⁴ Tá nì seídó'o tá fariseo ña nì tuú tá saduceo xí'in ña dána'a ra nì kee Jesús, dá nì kasá'a rá ndátó'ón tá'an ra. ³⁵ Ta iin tá fariseo ñoo, tá'an ra ná'a va'choon sa'anda ley, roón kúú ra nì ndátó'ón Jesús, dá korn-dodó ñaa rá, ta kaá ra:

³⁶ —Maestro, ¿ndi káa iin choon ndáya'i cháa ka noo choon nì sa'anda Ndios keeá?

³⁷ Dá nì kaa Jesús:

—“Koní ndo sato'o yo Ndios xí'in ndino'o ini níó ndo, xí'in ndino'o ini mií ndó, ta xí'in ndidaá ñaxintóni ndo.” ³⁸ Ña yo'o kúú choon kúú noó, ña ndáya'i cháa ka nì sa'anda Ndios keeá. ³⁹ Ta ña kúú uu kían sa kí'in tá'an xí'in ña yó'o, chí di'a kaáan: “Ku'u ini ndo sa'á ñayuu xí'in ndó táto'on kí'o ndó'o ndó xí'in mií ndó.” ⁴⁰ Ta ndi nduu choon yó'o kúú mií sa'a noo ndidaá ka choon sa'anda ley, xí'in ña nì ka'an profeta —kaá Jesús.

Di'a kua'an ña dána'a Jesús sa'a Cristo, na dákaí ñaa

⁴¹ Ta ndíta tú'u ií vá tá fariseo. Dá nì ndátó'ón ñaa Jesús:

⁴² —¿Ndi kaá ndo sa'a na kuu Cristo, na dákaí ñaa? ¿Ndá tein na ve'e kakuu na?

Dá nì kaa ra xí'in ná:
—Tein na ve'e rey David.

⁴³ Dá nì kaa na xí'in rá:
—¿Ndiva'a nì kaa rey David ña Cristo ñoo kúú mií sato'o na, tá dáá? Chí di'a nì kaa na nì kee Espíritu ií Ndios:

⁴⁴ Di'a nì kaa sato'o yo Ndios xí'in na kúú sato'i:

“Kakoo yo'o xoo kuá'a yu'u nda ná kasandaá kuu nataán ndí'i tá xini u'u ñaa tuxi sa'on.”

⁴⁵ Yó'o nì ka'an mií David ña sato'o na kúú Cristo, sa'á ñoo, ¿ndiva'a ká'an ndo ña kii Cristo tein na ve'e rey David, tá dáá? —kaá Jesús.

⁴⁶ Ta ni ko ín ta'on kándéé nandíó né'e noó nì ka'an na, ta ni ko ín ka ra ní chindaá noo ndátó'ón ñaa rá nda kuu dáá ñoo.

23

Di'a kua'an ña nì ñana'a Jesús sa'á ña kini kée tá dána'a ley xí'in sa'á ña kini kée tá fariseo

¹ Dá nì ka'an Jesús xí'in ñayuu ñoo, ta nì ka'an ta'ani na xí'in tá xionoo xí'in ná, ta kaá na:

² —Tá'an tá dána'a ley xí'in tá fariseo nì tiin ra choon ña nakani ra ndi kóni kaa choon sa'anda ley Moisés. ³ Sa'á ñoo natiin va'a ndó ndidaá ña'a ká'an ra, ta koo ini ndo

kueid'ó ndóan, ta kee ndóan. Tído o sá kée ndó tát'on k'i'ó kée ra, dá chí va'ará dána'a rā ley, tído kó kée ta'on ra choon sa'ándáan. ⁴Ta kuá'a ndá'o choon kuáchi sa'ándá ra noó ñayuu, ta chíkodó ná ña vee dokó ná, tído ni lú'u kó nátuu ndá'a mií rá chíndéé ñaá rá xí'án. ⁵Tá kua'an rā kée ra ña va'a, ta ndúkú rá kee ra ña noo ndidaa ñayuu, dá ná koni na ña kée ra. Ta káva'a ná'ano ra noo ñó'o tuti ií Ndios né'e ra xionoo ra, ta kátóo rā koo nání ndíkí dá'on karkuei yú'u kotó rā. ⁶Ta kátóo rā kandeí ra noo téi kúú noo ndéi ta noo ndáya'i sásá'an ra noo ió víko. Ta ini ve'e noo ndítúti na ñoo rā, kátóo rā kandeí ra téi ndíta mií noó. ⁷Ta kátóo rā ña ndidaa ñayuu ná ka'an ndisá'án xí'in rá noo xionoo ra noo yá'i, ta kátóo rā ña ka'an na xí'in rá, "Maestro, maestro."

⁸"Tído ndo'ó, ná dá'a ni konó ndó chinaní ná ndo'ó maestro, dá chí iin tó'on vá kúú maestro ndo, ta ngón kúú Cristo, ta sava'a ñani oon va kúú ndidaa ndó. ⁹Ta o sá ká'an ndo tatá xí'in ni iin ñayuu, chí iin tó'on diní vá kúú tatá ndo, ta ngón kúú ná ió ndá induú. ¹⁰Ta ná dá'a ni konó ndó ka'an na sato'o xí'in ndó, dá chí iin tó'on diní vá kúú sato'o ndo, ta ngón kúú Cristo. ¹¹Ta na kúú noo noo ndo, ngón kúú ná kánian koni kuáchí di'a noo ndo. ¹²Dá chí na chindaya'i mií, ngón di'a kúú ná kandoo nóo. Ta na kénóo mií, ngón di'a kúú na kandaya'i kee Ndios.

¹³"Tído, jnda'í kúú ví ndo'ó, tá dána'a ley, xí'in ndo'ó, tá fariseo! jNdo'ó kúú taa uy noo! Dá chí sadí ndo noo ñayuu ndu'u na tíxi ndá'a Ndios, ta ni kó ndúkú mií ndó ña ndu'u ndó, di'a kétéin ndó noo ná kóni ndu'u tíxi ndá'a ná. ¹⁴jnda'í kúú ví ndo'ó, tá dána'a ley, xí'in ndo'ó, tá fariseo! jNdo'ó kúú taa uy noo! Dá chí koku'u ndó ve'e na kuáan kí'in kuí'íná ndó ña né'e va'a na. Ta sa'á ña kóni ndo ña chindaya'i ñayuu ndo'ó, sa'á ñoó na'á ndá'o xiká ta'lí ndo. Ta sa'á ña kée ndó dión, sa'á ñoó ndo'o naní cháá ka níq ndo. ¹⁵jnda'í kúú ví ndo'ó, tá dána'a ley, xí'in ndo'ó, tá fariseo! jNdo'ó kúú taa uy noo! Dá chí kua'an ndo iin ka xoo taño'o, ta xionoo ndó iin ní kúú xián, dá kandeé ndó kandisa iin ñayuu to'on k'i'ó kándisa mií ndó. Tá ni kandeé ndó xí'in ná, dá ndéa ñaá ndó uy cháá ka ví ndéé de'e indaya'ó duú mií ndó.

¹⁶jnda'í kúú ví ndó, chí tii ndaa ndo ñayuu va'ará kó túu noo ndo! Chí kaá ndo ña tá ná nachina'á ná ve'e ño'ó ká'ano yó, dá kían kó xínño'ó ná kee na noó ni ka'an na. Tído tá ná nachina'á ná oro ñó'o ve'e ño'ó, dá kían kánian dáxinkoo na noó ni ka'an na, kaá ndo'ó. ¹⁷jTa xixi, tá kó túu noo kúú ndó! ¿Á kó ná'a ta'on ndó ña ndáya'i cháá ka ve'e ño'ó ñoó o duú oro ñó'o inían, dá chí mií ve'e ño'ó kédaa xí'in oro, sa'á ñoó kíán ña ij? ¹⁸Ta kaá ta'ani ndó ña tá ná nachina'á ná

noo náa noo dóko ná ña'a noo Ndios, dá kían kó xínño'ó ná kee na noó ni ka'an na. Tído tá ná nachina'á ná ña ni dokó ná, dá kían kánian dáxinkoo na noó ni ka'an na, kaá ndo. ¹⁹jTa xixi, tá kó túu noo kúú ndó! ¿Á kó ná'a ta'on ndó ña ndáya'i cháá ka noo náa ñoó o duú ña'a ni dokó ná, dá chí noo náa kían kédaa xí'in ña ni dokó ná, sa'á ñoó kíán ña ij? ²⁰Dá chí na náchina'á noo náa, ngón kúú na náchina'á mián xí'in ndidaa ña'a ni dokó ná kándodó nooán. ²¹Ta dión ní, na náchina'á ve'e ño'ó, náchina'á ná mián, ta ndá Ndios náchina'á ná, chí mií ná kúú na ió ñoó. ²²Ta na náchina'á induú, ngón kúú na náchina'á noo téi noo ió Ndios dándáki na, ta náchina'á ta'ani na na ió noo téi ñoó.

²³jnda'í kúú ví ndo'ó, tá dána'a ley, xí'in ndo'ó, tá fariseo! jNdo'ó kúú taa uy noo! Chí xí'o ndó noo Ndios uxí ndu'ú mii noo iin iin ciento ndu'ú ña kána noño'ó ndo, ta dión ta'ani kée ndó xí'in yukú anis xí'in yukú comino viti, tído dánkoo xoo ndó ña kee ndó choon ndáya'i cháá ka sa'ándá ley, dá chí kó kée ndó ña ndaa, ta kó kú'u ini ndo sa'a dao ka ñayuu, ta kó kándéé iní ndo Ndios. Ña yó'o kían kánian kee ndó, tído ná dá'a ni dánkoo xoo ndó ña dokó ndo ña'a noo Ndios. ²⁴jTa ndáka ñayuu kúú ndó, tído kó túu ta'on noo ndo! Chí ndí'i ini ndo dáxixi ndó takuí, dá ná o yá'a tikaon ini ra, tído ni kuendá kó xí'o ndó kokó ndó camello nákaa ini takuí xí'i ndó.

²⁵jnda'í kúú ví ndo'ó, tá dána'a ley, xí'in ndo'ó, tá fariseo! jNdo'ó kúú taa uy noo! Chí nákata ndó sava'a sata'ón va vaso, xí'in sata'ó kó, tído kándoo yakó vá inían. Dión ta'ani kée ndó xí'in mií ndó, dá chí kúú ndó ñayuu kuí'íná, xí'in ñayuu maña. ²⁶jNdo'ó kúú tá fariseo kó túu noo! Dinño'ó ka nduvii ndó ini vaso xí'in ini kó'o, dá kían kandoo vii ta'ani sataán.

²⁷jnda'í kúú ví ndo'ó, tá dána'a ley, xí'in ndo'ó, tá fariseo xaan! jNdo'ó kúú taa uy noo! Chí kúú ndó tát'on náo ndii, ña luu ni nake'i kuxí. Luu ná'a sataán, tído ndino'o lásá ndii xí'in koño tejí'í ñó'o inían. ²⁸Dión ta'ani ndó'o ndo'ó, dá chí mián ndaa kée ndó mií ndó ña kúú ndó ñayuu ndaa noo ñayuu, tído kómí ndó iin níq to'on, iin níq kátóo kee ña kini.

²⁹jnda'í kúú ví ndo'ó, tá dána'a ley, xí'in ndo'ó, tá fariseo xaan! jNdo'ó kúú taa uy noo! Chí káva'a ndó náa saá kaño'o lásá profeta ni sa ndei sa na'á, ta ndúvii ndó noo ñó'o lásá na ni sa kuu tá ndaa, ³⁰ta kaá ndo ká'an ndo: "Tá ni sa ndei yo tiempo ni sa ndei na yatá ve'e yó, o kí'in tá'an ta'on yó xí'in ná katí yó ni na ni sa kuu profeta, ní kúú", kaá ndo. ³¹Ta sa'á ña kaá ndo dión, mií vá ndó xí'o kuendá sa'a mií ndó ña kúú ndó de'e na ni sa'áni profeta. ³²Sa'á ñoó ndo'ó

kúu rā dāxinkoo choon n̄i kee nā yatá ve'e ndó xí'In profeta.

³³ 'jKoo vá kúu ndo'ó, nā ndéi tiempo viti, ch̄i de'e ri kúu ndó! ¿Ndi koo káki ndó, dá o kó'ón ndo'ó ndo'ó níq ndo'ó indaya, ká'án ndó?

³⁴ 'Viti, dá ko'in tanda'í dao ká profeta, xí'In t̄a nd̄ichí, xí'In t̄a dána'a noo ndo. Tído ndakuei ndó ka'ání ndó dao na, ta dao ká nā chirkuei ndó nd̄ika cruz, ta dao ká nā kani ndó ini ve'e noo nditúti ndó. Ta ñoo yó'o, ñoo káa karkuei ñáá ndó kanoo ndó kendava'a ndó xí'In ná. ³⁵ Díon, dá kandio ndó sa'á n̄i ndidaá nā n̄i s̄a ndita ndaa xí'In Ndios, nā n̄i sa'ání na ve'e ndo, nda Abel, xí'In ndidaá ká t̄aa ndaa n̄i s̄a ndei nd̄a tiempo n̄i s̄a io Zacarias, de'e Berequias. Taa yó'o kúu rā n̄i sa'ání na ve'e ndó yé'é ño'o noo kúu noo n̄a noo dóko t̄a duti ña'a noo Ndios. ³⁶ Ta ná ka'an ndaa xí'In ndó ña ndidaá ñayuu ndéi tiempo viti ndo'ó níq ná sa'á ndidaá ña kini yó'o.

Dí'a n̄i kuu tá n̄i ndei'í Jesús sa'a ñoo Jerusalén

³⁷ 'jNā ñoo Jerusalén, nā ñoo Jerusalén, ndo'ó kúu nā sa'ání profeta, ta chíyúu ndó nā tánda'á Ndios ve'i kast̄on xí'In ndó! jNdidaá ví ta'ándá n̄i ka'án yu'u ña k̄ian nditúti ndo'ó táto'on k̄i'o kée iin t̄iñoó nditúti rí de'e kuáli r̄i nátaán va'a ri t̄i ndixi r̄i! Tído ko ní x̄in ta'on ndo'ó. ³⁸ Sa'á ñoó kandoo íi ve'e ndó viti, ³⁹ dá ch̄i ká'In xí'In ndó ña o k̄oni k̄a ndo'ó yu'u nd̄a rá ná kasandaá kuu kaa ndo, "Nā ká'ano kúu nā ve'i xí'In choon Ndios, nā kúu sato'o yo" —kaá Jesús.

24

Kást̄on Jesús ndi k̄ian koo, dá naá ve'e ño'o ká'ano

¹ Dá n̄i keta Jesús yé'é ño'o ká'ano ñoo kua'an nā. Dá n̄i natuu yati t̄aa xionoo xí'In ná. Dá n̄i daná'a ndá'a rá ve'e ño'o ká'ano, ña ñóchí nda'ó ndaa yuu n̄i kava'an. ² Dá n̄i kaa Jesús xí'In rá:

—¿Á ñóchí nda'ó káa ve'e ño'o ká'ano káa, xiní ndo? M̄iān ndaa ná ka'In xí'In ndó ña ni iin tó'ón yuu káa o kándoo kandodó tá'an, ch̄i koon ndi'í vaan —kaá nā.

Kást̄on Jesús xí'In t̄aa xionoo xí'In ná ndi k̄ian koo, dá naá ñayuu yó'o

³ Dá n̄i s̄a k̄o Jesús din̄i yúku naní Olivos. Dá n̄i natuu yati t̄a xionoo xí'In ná. Dá n̄i ndato'ón xoo ñáá rá, ta kaa rá:

—Kást̄on ní xí'In ndu'u, ¿ndá oon koo díon, ta ndi k̄ian koo tá nandió k̄o tuku ní k̄i n̄i ñayuu yó'o? Ta, ¿ndi k̄ian koo tá sa kua'án kasandaá kuu noo ndi'í?

⁴ Dá n̄i kaa Jesús xí'In rá:
—Kandaa ndo m̄i ndó, dá ná o dándá'í ñáá ni iin tó'ón ñayuu, ⁵ dá ch̄i kuá'á nda'ó t̄aa kasaa, ta kechóon ra kuu yú'u, ta kaa rá:

“Yu'u kúu Cristo, nā dákaki ñáá”, ta kandeé rá dándá'í rá kuá'á nda'ó ñayuu. ⁶ Tá n̄i kandaá ini ndo ña sa'ání tá'an iin ñoo xí'In iin ká ñoo, ta n̄i n̄i'í tó'on ndó ña naá tá'an dao ká ñoo ñó'o xíká, tído ná dá'a ni yu'ú ndo, dá ch̄i k̄i'ó díon káni vaan koo, tído ko ñá'a ta'on kasandaá kuu noo ndi'í.

⁷ 'Ch̄i ndakuei dao nación naá tá'an xí'In dao ká nación, ta naá tá'an t̄a né'e choon ndéi iin rá iin ñoo ná'ano. Ta yó'o rá yó'o va kasá'á koo tama, ta yó'o rá yó'o ta'ani kasá'á n̄i'í nda'ó t̄aan. ⁸ Tá n̄i kasá'á kúu díon, dá k̄ian kana'á ndó ña s̄a n̄i kasá'á va tandó'ó ndo'ó ñayuu ndéi ñayuu yó'o.

⁹ 'Ta naki'o na ndo'ó noo ndá'a t̄a né'e choon, dá kendava'a ra xí'In ndó, ta ka'ání rá ndo'ó. Ta koni u'u ndidaá ñayuu ndo'ó sa'á ña kúu ndó kuendá yu'u. ¹⁰ Ta kuá'á nda'ó ñayuu dánkoo ña kándisa na yu'u tiempo daá ñóo, ta kasá'á ná d̄ikó tá'an na noó ta né'e choon, ta koni u'u tá'an m̄i ná. ¹¹ Ta kuá'á nda'ó profeta to'ón ndakuei, ta kandeé rá dándá'í rá kuá'á nda'ó ñayuu. ¹² Ta sa'á ña n̄i ndukini cháá ká ñayuu, sa'á ñoó o kú'u ká ini sátá'an na sa'a ná, ta o kóni ká nā Ndios. ¹³ Tído ndidaá na n̄i x̄i'o ndeé ini n̄i s̄a ndita ndaa xí'In nd̄a noo ndi'í kuí, noón kúu nā n̄i'í ña káki na. ¹⁴ Ta m̄iān dána'a nā kúu ñayuu to'ón va'a ña ká'an sa'a ndi koo ndu'u ñayuu t̄ixi ndá'a Ndios iin níi kúu ñayuu yó'o, dá k̄ian kueidó'o ñayuu ndéi ndidaá tá'an ñoo sa'a ñá, nd̄a daá ví, dá kasandaá kuu noo ndi'í.

¹⁵ 'Tá n̄i xini ndo ña ío ña kini, ña dáyakó noo kúu noó īi ini ve'e ño'o ká'ano yo, tá'an ña n̄i ka'an profeta Daniel sa'a —ndo'ó, nā ká'í to'ón yó'o, nata'í ini ndo sa'án, dá kandaá ini ndo—, ¹⁶ dá k̄ian ndidaá na ndéi chí Judea ná kuino k̄i ná ko'on nā din̄i yúku.

¹⁷ Ta nā kándodó din̄i vé'e kuu daá ñóo, ko kánian ndu'u na ve'e na naki'in na ña'a na kane'e na ko'on nā. ¹⁸ Dá ri nā ñó'o yúku, ko kánian nandió kuéi na no'o nā naki'in na kotó nā. ¹⁹ Tído nda'í kúu ví nā ñá'a ñó'o de'e. Ta nda'í kúu ta'ani ví nā ndéi taleé chíchí kuu daá ñóo. ²⁰ Kaka ndo ña man̄i noo Ndios, dá ná dá'a ni ndo'ó ndó díon tein yo v̄ixi, ni tein kuu nani'í ndeé yo.

²¹ 'Ch̄i kuu daá ñóo kakuu iin kuu noo ndo'ó nani níq ñayuu. Ch̄i nd̄a n̄i kasá'á vá sa'a ñayuu, ta nd̄a viti ko óon ndo'ó ñayuu táto'on k̄i'o ndo'ó na tein kuu daá ñóo. Ta ni iin kuu o kóo ká díon. ²² Tído tá ko ní ch̄ituu Ndios tandó'ó ve'i koo tein kuu daá ñóo, dá k̄ian ndi'í va ñayuu ñóo naá. Tído sa'á ña kú'u ini Ndios sa'á ñayuu n̄i k̄axi m̄i ná, sa'á ñóo ch̄ituu na tandó'ó koo tein kuu daá ñóo.

²³ 'Sa'á ñoó tá kaa dao ñayuu xí'In ndó: “Kande'é ndó, yó'o nákaa Cristo, nā dákaki ñáá”, o tá kaa na xí'In ndó “Kande'é ndó, ch̄i káa nákaa nā”, ná dá'a ni kandisa ndó. ²⁴ Ch̄i ndakuei dao t̄aa to'ón, ta kaa rá ña m̄i rá

kúu Cristo. Ta ndakuei ta'ani profeta to'ón. Ta kee ra ña ndato, xí'in ña ná'ano, ta k'i'ó dión kee ra, dá kandeé rá dándá'í ra ñayuu, ta kúu ndá ñayuu ni kaxi mií Ndios ndukú rá dándá'í ra. ²⁵ Sa ni datí'ai ndo'ó tá k'o ñá'a koo dión. ²⁶ Sa'á ño'ó tá kaa na xí'in ndó: "Kua'án ndo kande'é ndó, chí nákaa na kúu Cristo noo kúu yukú j'chí káa", ná dá'a ni ko'on ndo. Ta tá kaa na xí'in ndó: "Ini ve'e káa nákaa na", ná dá'a ni kandía ndó noo ka'an na. ²⁷ Dá chí táto'on k'i'ó xini ndo sá nduta noo xino ndindii, ta kasandaá naye'e ndá noo ni keta ña, k'i'ó dión koo tá nandió koo na ni nduu taa ñayuu yó'o kasaa na. ²⁸ Dá chí ndei kúu mií vá noo kándu'u ndii, ñoó nditúti t'iyokó ñó'ó.

Nandió koo ndisa Jesús ñayuu yó'o

²⁹ Ta mií hora ni ndi'i ni sa io ndidaá kúu tandó'ó tein kuú dáá ñó'ó, dá nákuuin naá noo ndindii, ta ni yoo ka o tógn. Dá kuei t'ño'ó ñó'ó ndá induú káa, ta kidi ni'ini ndidaá ña'a ná'ano ñó'ó induú. ³⁰ Dá koo ña ndato chí induú, ña ná'a ña sa vei na ni nduu taa ñayuu yó'o. Ta nda'í nda'ó kuaki ñayuu ndei iin rá iin ñoo ñó'ó ñayuu yó'o, chí koni na ña vei na ni nduu taa ñayuu yó'o tein viko, tá ndato naye'e ndaa noo kii na xí'in ndidaá choon kómi ná. ³¹ Ta ka'anda na choon noo ángel vei xí'in ná xí'in tachí trompeta, dá ko'on na nditúti ná ndidaá kúu ñayuu ni kaxi mií ná ndei ndin komi xoo tachí, dá náta'an na ndidaá tá'gn xoo nditúti ñáá ná.

³² Kane'e ndó kuendá táto'on k'i'ó kee ta'ño'ó. Tá ni nduyúta noo ra, ta vei nóma yúta kuálí ra, kúu sa ná'a vá yó ña sa ni kuyati yoo koon dai. ³³ Ta dión ta'ani, tá ni xini ndo kúu ndidaá tandó'ó yó'o, dá k'ian kana'á ndó ña sa ni kuyati kuú nandió kooi kasaaí.

³⁴ Mi'ian ndaa kuiti ká'in xí'in ndó ña o kuú ta'on ñayuu ndei tiempo daá nda ná koo ndidaá ña yó'o. ³⁵ Induú káa xí'in no'ño'ó yó'o naá váán, tído to'on ká'in, o yá'a ta'an vaan.

³⁶ Tído ko iin ta'on ná'a ndá kuú kakian o ndá hora kooan, ta ni ángel ndei induú ko ná'a. Sava'a iin tó'ón diní mií vá tatá Ndios kúu na ná'a.

³⁷ Ta táto'on k'i'ó ni sa kee ñayuu tiempo Noé, k'i'ó dión ta'ani kee na kuú nandió koo tuku na ni nduu taa ñayuu yó'o kasaa na. ³⁸ Dá chí tá k'o ñá'a kasá'a koon dai deen, ndei ñayuu sásá'an na, ta ndei na xí'í na, ta ndei na tánda'a ná, ta ndei na dámda'a ná de'e na nda rá ni kasandaá kuú ni ndu'u Noé ini barco. ³⁹ Ta ko ní xí'ó ta'on ñayuu ñoó kuendá nda ni kasá'a dai deen kóon ra. Ta kúu ni xí'í ndi'i va na ni kee rá. Ta dión ta'ani koo tá ná nandió koo tuku na ni nduu taa ñayuu yó'o kasaa na.

⁴⁰ Tein kuú dáá ñó'ó kaño'o uy taa kechóon ra yúku. Iin ra naki'in Ndios kane'e na ko'on na, ta iin ka ra kandoo. ⁴¹ Ta tein kuú dáá ñó'ó ta'ani kaño'o uy na ñá'a ndiko na. Iin na naki'in Ndios kane'e na ko'on na, ta iin ka na kandoo. ⁴² Sa'á ño'ó kaño'o ini ndo, chí k'o ná'a ta'on ndó ndá oon nandió koo tuku sato'o ndo kasaa na.

⁴³ Ta kana'á ndó ña tá ná kandaá ini sato'o ve'e ndá hora kasaa tá kuí'ina ve'e ra, dá k'ian kande'i nduu ra kandaa raán, ta o kóno ta'on ra ku'u tá kuí'ina k'i'in kuí'ina rá ña'a ñó'o ve'e ra. ⁴⁴ Sa'á ño'ó kande'i nduu ta'ani mií ndó, chí mií hora ko ndati va ndó, dá nandió koo na ni nduu taa ñayuu yó'o kasaa na.

Yó'o dána'a Jesús sa'a iin tá kéchóon va'a xí'in iin tá k'o kéchóon va'a

⁴⁵ ¿Ndá yoo kúu iin tá kéchóon ndaa, iin taa ndásá'ano, ká'an ndó? Roón kúu ra chíkani na kúu sato'o ra ka'anda ra choon noo dao ka tá kéchóon ve'e na, dá k'i'ó ra ña'a kasá'an dao ka tá kéchóon ño'ó. ⁴⁶ Ndiká'an ví tá kéchóon ño'ó tá ná ndusaa sato'o ra natiin ñáá ná kée ra choon ni ta'anda noo rá. ⁴⁷ Mi'ian ndaa ná ka'in xí'in ndó ña k'i'ó sato'o ra choon ká'ano cháá ka noo rá ña dándáki ra ndidaá ña va'a io noo ná. ⁴⁸ Tído tá ná kakuu ra iin tá kéchóon kini, dá k'ian nakani ini ra ña yó'o: "Kueé vá ndusaa sato'í", ⁴⁹ ta kasá'a rá kani ra tá kéchóon dáó xí'in rá, ta kasá'a rá kasá'an ra, ta kasá'a rá ko'o ra xí'in tá xí'í, ⁵⁰ ta kúu ndusaa sato'o tá kéchóon ño'ó mií kuú ko ndati ra, ta mií hora ko ná'a rá. ⁵¹ Ta kúu dándó'ó nani na ni'ó rá, ta chíkaa ñáá ná noo ñó'ó ñayuu uy noo ná, ta ño'ó kuaki ra xí'in ndirá noo rá, ta ño'ó kuchi tá'an no'o ra.

25

Di'a kua'gn ña ni daná'a Jesús sa'a uxí tadi'í táki

¹ Táto'on ni ndo'o uxí takuáchi di'í táki, k'i'ó dión koo tá kasaa Ndios dándáki na ñayuu na. Iin rá iin takuáchi di'í ño'ó ni k'i'in candil xí, dá ni kee xi kua'gn xi natiin xi tá kúu tonq. ² Ta o'on takuáchi di'í ño'ó kúu ta kaon ini, ta o'on ka xi ño'ó kúu takuáchi di'í oon nda'ó ini. ³ Takuáchi di'í oon ini ño'ó ni k'i'in xi candil xí né'e xi kua'gn xi, tído ko ní k'i'in xi cháá ka siti kane'e xi ko'on xi. ⁴ Tído takuáchi di'í kaon ini ño'ó ni k'eti'a xi ni dákúti xi t'indo'ó xi xí'in siti né'e xi kua'gn xi xí'in candil xí. ⁵ Ta sa'á ña ni kuae tonq ño'ó, sa'á ño'ó ni kasaa ña ma'án noo xí, ta kúu ni naá ini xi ni kidí xi. ⁶ Ta ni kudao ño'ó, dá ni kayu'ú iin taa: "Sa vei va tonq. Ndakuei ndó natiin ndó ra." ⁷ Dá ni ndakuei ndidaá takuáchi di'í táki ño'ó, dá ni kenduu xi candil xí. ⁸ Dá ni kaa takuáchi di'í oon ini ño'ó xí'in ra kaon ini: "Tei ndó cháá siti nani'í ndú,

dá ch̄i s̄a kua'án nda'ò ñó'ò candil ndu'u", kaá x̄i. ⁹Dá n̄i kaa takuáchi di'í kaon ini ñóó: "Oon ni ví o keta ta'on sití ndu tá ná kechóon ndi'í yó ra. Sa'á ñóó va'a kaan kua'án ndo kuiin ndó ra nõo ná díkó rá kechóon ndó", kaá x̄i. ¹⁰Tido xian nani kua'án takuáchi di'í oon ini ñóó kuiin xi sití, kúu n̄i kasáa vá tong ñóó. Dá n̄i ku'u takuáchi di'í ndéi nduu ñóó x̄i'ín tong ini ve'e noo ió víko. Dá n̄i sadi na yé'é. ¹¹N̄i ndi'í, dá n̄i ndisáa dao ka takuáchi di'í ñóó, dá kaá x̄i: "Tatá, tatá, konó ní yé'é ná ku'u ndu víko." ¹²Dá n̄i kaa tong ñóó x̄i'ín x̄i: "Miían ndaa ná ka'ín x̄i'ín ndó ña ko ná'á ta'on yu'u ndá yoo kúu ndo'ó", n̄i kaa ra. ¹³Sa'á ñóó kaño'o ini ndo, dá ch̄i ko ná'á ta'on ndó ndá kuu o ndá hora nandió koq na n̄i nduu t̄a ñayuú yó'o kasaq na —kaa Jesús.

Yó'o dána'a Jesús sa'a iin t̄a n̄i x̄i'o di'ón ndo t̄a kéchóon noq rá

¹⁴Dá n̄i kaa ta'ani na:

—Táto'on k̄i'o dándaki Ndios ñayuu na kíán táto'on n̄i kee iin t̄a n̄i kana kua'án xiká. Tido tá ko ñá'a ko'on ra, dá n̄i kana ra t̄a kéchóon noq rá. Dá n̄i x̄i'o ra di'ón noq rá, dá ná naka'án nda'í ra x̄i'án. ¹⁵Ta noq iin ra n̄i x̄i'o ra o'on di'ón ndáya'í, ta noq iin ka ra n̄i x̄i'o ra uuan, ta noq iin ka ra n̄i x̄i'o ra iian. Dá ch̄i táto'on k̄i'o kaon va ra n̄i ni'í raán. Ndi'í, dá n̄i kee ra kua'án xiká rá. ¹⁶Dá n̄i kee t̄a n̄i ni'í o'on di'ón ñóó kua'án ra naka'án nda'í raán. Ta n̄i kandeé rá n̄i nanóo o'on ka di'ón sataán. ¹⁷Ta dión ta'ani n̄i kee t̄a n̄i ni'í uú di'ón ñóó. N̄i kandeé rá n̄i nanóo uú ka di'ón sataán. ¹⁸Tido t̄a n̄i ni'í iin tó'ón di'ón ñóó, roón kúu ra n̄i sa'an n̄i kaan iin yái nõño'ó, ta ñóo n̄i ch̄ikáa de'é ra di'ón sato'o ra.

¹⁹Tá n̄i ya'a kua'á nda'ò tiempo, dá n̄i ndisáa sato'o t̄a kéchóon ñóó. Dá n̄i kana ñáa rá, dá n̄i ndekuendá ra x̄i'ín iin rá iin ra. ²⁰Dá n̄i kasáa dinñó'ó t̄a n̄i ni'í o'on di'ón ñóó. Ta kúu ne'e ra o'on ka di'ón, ta kaá ra: "Tatá, n̄i x̄i'o ní o'on di'ón nõóí. Ta yó'o ióan x̄i'ín o'on ka di'ón n̄i ni'í sataán", kaá ra. ²¹Dá n̄i kaa sato'o ra x̄i'ín ra: "Va'a nda'ò n̄i keeón. Yo'ó kúu iin t̄a kéchóon va'a, iin ra kéchóon ndaa. Iin t̄a ndaa n̄i sa kuu yo'ó noq choon ló'ò n̄i x̄i'oi noqon, ta viti ko'ín k̄i'oi iin choon ndáya'í cháá ka noqon. Kua'án ku'u koo dijon x̄i'ín sato'ón viti", kaá ra.

²²Dá n̄i kasáa ta'ani t̄a n̄i ni'í uú di'ón ñóó, dá n̄i kaa ra: "Tatá, uú di'ón n̄i x̄i'o ní nõóí. Ta yó'o ióan x̄i'ín uú ka di'ón n̄i ni'í sataán", kaá ra. ²³Dá n̄i kaa sato'o ra: "Va'a nda'ò n̄i keeón. Yo'ó kúu iin t̄a kéchóon va'a, iin ra kéchóon ndaa. Iin t̄a ndaa n̄i sa kuu yo'ó noq choon ló'ò n̄i x̄i'oi noqon, ta viti ko'ín k̄i'oi iin choon ndáya'í cháá ka noqon. Kua'án ku'u koo dijon x̄i'ín sato'ón viti", kaá ra.

²⁴Tido tá n̄i kasáa ta'ani t̄a n̄i ni'í iin di'ón ñóó, dá n̄i kaa ra: "Tatá, ná'í ña kúu ní iin t̄a tondó, ta dákée ní nõó ko ní xiti ní, ta dátaká ní ña'a noq ko ní satá ní nonján. ²⁵Sa'á ñóó n̄i yu'í'í, ta n̄i sa'ín n̄i ch̄ide'í'í di'ón ní t̄ixi ñó'ó. Jó'on, yo'ó ió ña kúu di'ón ní", n̄i kaa ra. ²⁶Dá n̄i kaa sato'o ra x̄i'ín ra: "Yo'ó kúu iin t̄a kéchóon kini, iin t̄a kéchóon dúsa. Sa ná'á vá yo'ó ña kúu yu'u t̄a tondó, ña dákée nõó ko ní xiti, ta dátaká yu'u ña'a nõó ko ní satá ní nonján. ²⁷Sa'á ñóó, ¿ndiva'a ko ní sá'on chikaaqon di'ón yu'u banco, dá ná koo cháá sataán nani ndusaaí?", kaá ra.

²⁸Dá n̄i kaa ra x̄i'ín dao ka ra: "Kuiio ndaa ndo di'ón ne'e t̄a xaan, ta k̄i'o ndóan nõó ra kómí uxj di'ón xaan. ²⁹Dá ch̄i na sa ió ña'a noq, nõón kúu n̄i ni'í cháá kaan. Ta na koq ña'a noq, di'a di'tá ná lú'u ña kómí ná. ³⁰Ta chikaa ndo t̄a ko chóon xaan nõó iin naá sata vé'e. Káa kúu noq kuaki ra x̄i'ín ndirá nõó ra, ta kuchi tá'an nõ'o ra."

Di'a koo tá ná kasaq Jesús keyiko na sa'a na ndéi ñayuú yó'o

³¹Tá ná nandió koq tuku na n̄i nduu t̄a ñayuú yó'o kasaq na, ndato naye'e ndaa kii na x̄i'ín ndidaa ángel kéchóon noq ná, dá kakoo na noq téi ndato naye'e nõó dándaki na, ³²dá nakuíta ñayuu ndéi ndidaa tá'an ñóo noq ná, dá kasá'a ná taó xóo na iin rá iin ñayuu ñóó táto'on kée t̄a taó xóo ra léko tein kití. ³³Ta ná chikata na kiri kúu léko xoo kuá'a na, ta xoo ití na ná chikata na kiri kúu kití. ³⁴Dá kaa na kúu rey ñóó x̄i'ín na ndíta xoo kuá'a na: "Nakíj nõ'ó, na n̄i kemánj tatá, ch̄i ndo'ó kúu na n̄i ni'í tá'í kandeí ndó nõ dándaki yu'u, ña kíán sa daá ió nduu kandeí ndó nda míi sa'a ñayuú. ³⁵Dá ch̄i tá n̄i kuikoi, ta n̄i x̄i'o ndó ña'a n̄i sasá'ín; tá n̄i ich̄i ini, ta n̄i x̄i'o ndó takují n̄i xi'í; tá n̄i xionoo nda'í'í, ta n̄i ñakuaka va'a ndó yu'u n̄i sa ioj ve'e ndó; ³⁶tá n̄i sa kaa vichí, dá n̄i x̄i'o ndó dá'on n̄i sa ndixii; tá n̄i sa kú'í n̄i saq ndo n̄i xito ni'ini ndo yu'u; tá n̄i sa káaj ve'e kaa, dá n̄i sa ta'ani ndó ní ka'an ni'ini ndó noq nákaai", kaa rey ñóó. ³⁷Dá kaa na kúu ñayuu ndaa ñóó x̄i'ín ná: "Tatá, ¿ndá oon n̄i xini ndu míi ní ña kuíko ní, dá n̄i x̄i'o ndu ña'a n̄i sasá'an ní? Ta, ¿ndá oon n̄i xini ndu míi ní ña ich̄i ini ní, dá n̄i x̄i'o ndu takují n̄i xi'í ní? ³⁸Ta, ¿ndá oon n̄i xini ndu míi ní ña xionoo nda'í'í ní, dá n̄i ñakuaka va'a ndu míi ní? Ta, ¿ndá oon n̄i xini ndu míi ní káa vichí ní, dá n̄i x̄i'o ndu dá'on n̄i sa ndixi ní? ³⁹Ta, ¿ndá oon n̄i xini ndu ña sa kú'u míi ní o n̄i sa káa ní ve'e kaa, dá n̄i saq ndu n̄i xito ni'ini ndu míi ní?", kaa na. ⁴⁰Dá kaa rey ñóó x̄i'ín ná: "Miían ndaa ná ka'ín x̄i'ín ndó ña sa'á ña n̄i kee ndó dión x̄i'ín na kúu ñani, na kuálí cháá ka yó'o, sa'á ñóó kéei kuendá ña míi yu'u n̄i kee ndó dión x̄i'ín."

41 'Dá kaa na xí'ín na ndíta xoo íti na ñoo: "Kuxoo ndó noó, ndo'ó na kúu ñayuu kíni. Kua'an ndo kaño'o ndó tein ño'ó ita, ña ni kuu o ndá'o, noó sa daá ió nduu kaka ña u'u xí'ín ndidaa ña kini kéchóon nooán. 42 Dá chí sa kuikoí, ta ko ní xí'o ta'on ndó ña'a kasá'in; nì sa íchi inì, ta ko ní xí'o ta'on ndó tákují ko'i; 43 nì xionoo nda'ávì, ta ko ní nákuaka va'a ndó yu'u, nì sa kaa vichí, ta ko ní xí'o ta'on ndó dá'on kandixii, nì sa kú'í, ta nì sa káaj ve'e kaa, ta ko ní saa ta'on ndó koto nì'ini ndó yu'u", kaa na. 44 Dá kaa na ndíta xoo íti na: "Tatá, ¿nda oon nì xini ndu'u mii ní ña nì kuiko ní, ña nì íchi inì ní, ña nì xionoo nda'í ní, ña sa kaa vichí ní, ña sa kú'u ní, ña sa káaj ní ve'e kaa, ta ko ní saa ndú koto nì'ini ndu mii ní?" kaa na. 45 Dá kaa rey ñoo xí'ín ná: "Miían ndaa ná ka'ín xí'ín ndó ña sa'á ña ko ní kée ndó dión xí'ín na kúu ñanì, na kuáli cháa ka yó'o, sa'á ñoo kéei kuendá ña nda yu'u ko ní ku'u inì ndo sa'a", kaa na xí'ín ná. 46 Sa'á ñoo ndidaa ñayuu kini ñoo ko'on ndo'o nio ndidaa tá'an kuu, ta ndidaa ñayuu ndaa ñoo nì'í ña kataki chíchí ná.

26

Yó'o nì ndató'ón kue'é ta né'e choon ndi kee ra, dá tiin ra Jesús

1 Tá nì ndi'í nì ka'an Jesús ndidaa to'on yó'o, dá nì kaa na xí'ín ta xionoo xí'ín ná:

2 —Sa ná'á vá ndó ña kámanì uu ka kuu, dá koo víko pascua, dá nakí'o ra na nì nduu taa ñayuu yó'o noo ndá'a ta xini u'u ñaa, dá chirkaa ñaa rá ndjka cruz —kaá na.

3 Daá ñoo nì nataka ndidaa ta duti saku'a xí'ín ta dána'a ley xí'ín ta sa'ano ñoo ñoo yé'é ve'e ta duti kúu noo naní Caifás. 4 Ta ñoo nì ndató'ón mañá ra ndi koo kee ra, dá tiin ndakána ra Jesús, dá ka'áni ñaa rá, 5 ta kaá ra:

—Ná dá'a nì tiin yó ra tein víko, dá chí ndakuei ñayuu nakuina vaaj na ki'in na sa'a rá.

Dì'a nì kuu tá nì kuei iin ñá'a ndutá támi sá'an dinì Jesús

6 Tá nákaa Jesús ñoo Betania noo kúu ve'e Simón, tá'an ra nì sa ndo'o kue'é té'í, 7 dá nì kasaá iin ñá'a noo nákaa na ñoo, ta né'an iin tindo'o nì kava'a xí'ín yuu dión naní al-abastro. Ta nì chitáni ño'o ndutá támi sá'an, ta ndutá ya'í nda'o kúu rá. Ta kúu nì kuei ndi'an ra dinì Jesús noo ió na mesa. 8 Tá nì xini taa xionoo xí'ín ná ña nì kee ñá'a ñoo dión, kúu nì xido nda'o inì ra, dá nì kaa ra:

—¿Ndiva'a nì danaa óon ñá'a kaa ndutá támi sá'an kaa? 9 Ta va'a ka vi ní ñiko yó ra, chí ndutá ya'í nda'o kúu rá, ta kandoo di'ón ñoo chindee yó na kúnda'í, ní kúu —kaá ra.

10 Tído nì kandaaj va ini Jesús ña ká'an ra dión, dá nì kaa na xí'ín rá:

—¿Ndiva'a dáta'an ndo ñá'a yó'o? Chí ña va'a va kían nì keeán xí'ín yu'u. 11 Chí daá ndei va ñayuu kúnda'í xí'ín ndo'ó, tído yu'u, o koo kúu ta'on yu'u xí'ín ndó. 12 Chí sa'á ña nì dakúchián yu'u xí'ín ndutá támi sá'an yó'o, sa'á ñoo nì kenduuan yikí ko'noj táto'on kí'o kooi nduxii. 13 Miían ndaa ná ka'ín xí'ín ndó ña ndei kúu mii vá noo dána'a na to'on va'a sa'í iin ní kúu ñayuu yó'o, nakani ta'ani na sa'á ña nì kee ñá'a yó'o xí'ín yu'u, dá ná kaño'o inì ñayuu sa'á ña nì keeán —kaá Jesús.

Dì'a nì kuu, dá nì kandoo Judas ña nakí'o ra Jesús noo ndá'a ta duti kúu noo

14 Dá nì kee Judas Iscariote, tá'an ra nákaa tein ndin uxí uu taa xionoo xí'ín Jesús, kua'an ra noo ndei ta duti saku'a. 15 Tá nì saa ra, dá nì kaa ra xí'ín rá:

—¿Ndiva'a kí'o ní noo yú'u, dá ná nakí'oi Jesús noo ndá'a ní? —kaá ra.

Dá nì kandoo ta duti ñoo ña kí'o ra oko uxí di'ón plata noo rá. 16 Nda kuu daá nì kasa'á Judas ndúku rá ndi kee ra nakí'o ra Jesús noo ndá'a rá.

Dì'a nì kuu tá nì sá'dini Jesús noo ndi'í kúu xí'ín ta xionoo xí'ín ná

17 Tá nì kasandaá kuu mii noo, ña kúu víko noo sei na Israel pan, ña ko ní kí'in tá'an xí'ín ña dákuita tachian, dá nì natuu yati ta xionoo xí'ín Jesús noo ná, dá nì ndató'ón ñaa rá:

—¿Ndei kóni ní ko'on ndú kenduu ndú ña kadíni yó kuendá pascua?

18 Dá nì kaa na xí'ín rá:

—Kua'an ndo ñoo ká'ano kaa. Ta kaa nakí'in tá'an ndó xí'ín iin taa, ta ka'an ndo xí'ín rá: "Dí'a kaa maestro ndu'u: Sa nì kasandaá vá kuu ndo'o niol, ta saaj ve'e ní kadíni kuendá víko pascua xí'ín ta xionoo xí'ín", kaa ndo xí'ín rá —kaá Jesús.

19 Dá nì sa'an taa ñoo nì kee ra choon nì sa'anda Jesús noo rá, ta nì kenduu ra ña kadíni na kuendá víko pascua.

20 Dá tá nì kuaa kuu daá ñoo, dá nì saa Jesús ve'e ñoo nì sa koo na mesa xí'ín ndin uxí uu taa xionoo xí'ín ná. 21 Ta tein sásá'an na ñoo, nì kaa na xí'ín rá:

—Miían ndaa ná ka'ín xí'ín ndó ña iin mii vá ndo'o ko'on nakí'o ñaa noo ndá'a taa xini u'u ñaa —kaá na.

22 Ta kúnda'í nda'o nì kuu ini ra sa'á ña nì ka'an na dión. Dá nì kaa iin rá iin ra xí'ín Jesús:

—¿Á yu'u kúu, tatá?

23 Dá nì kaa Jesús:

—Iin taa dáketá daó ndá'a xí'ín yu'u ini ko'o, roon kúu ra nakí'o ñaa noo ndá'a taa xini u'u ñaa. 24 Ta miían ndaa ndo'o na nì nduu taa ñayuu yó'o táto'on kí'o ká'an tuti ij Ndios. Tído, jda'í va taa nakí'o ñaa noo ndá'a ta xini u'u ñaa! Va'a cháa ka vían ní xjo dá'a ní kaki taa ñoo, ní kúu.

25 Dá n̄i kaa Judas, tá'an r̄a ko'on nak̄i'o ñaá:

—¿Á yu'u kúu r̄a kee dión, maestro?

Dá n̄i kaa Jesús x̄i'ín r̄a:

—Jaan, tát'o'n n̄i ka'on, k̄i'o dión kían —kaá n̄a.

26 Ta tein noḡ sásá'an na ñoó, dá n̄i tiin Jesús pan. Dá n̄i nak̄i'o na ndivé'e noḡ Ndios sa'an. Dá n̄i sa'anda dáó naán, dá n̄i x̄i'o naan noḡ t̄a xionoo x̄i'ín ná. Dá n̄i kaa na x̄i'ín r̄a:

—Keí ndoán, ch̄i ña xaan kúu yikí koñoj.

27 Dá n̄i tiin na copa. Dá n̄i nak̄i'o na ndivé'e noḡ Ndios sa'a' r̄a, dá n̄i x̄i'o na r̄a noḡ t̄a xionoo x̄i'ín ná. Dá n̄i kaa na x̄i'ín r̄a:

—Ndidaá ní ndó ko'o lú'u lú'u vino xaan,

28 ch̄i kirá xaan kúu n̄i yu'u, kirá dáx̄ink̄o ña n̄i k̄and̄o Ndios kee na x̄i'ín ñayuu na, ch̄i sa'a' ña kuita r̄a, sa'a' ñoó ndoo kuachi kuá'a ndá'o ñayuu. 29 Ká'ín x̄i'ín ndó ña o nándiό koo kai ko'i ndutá uva yó'o nda ná kasandaá kuu, dá ko'o s̄ánd̄i ndutá uva x̄i'ín ndó noḡ ió tatá'j Ndios dánd̄i na —kaá n̄a.

Yó'o n̄i ka'an Jesús ña ndat̄a Pedro sa'a' ná

30 Dá tá n̄i ndi'i n̄i keká'ano na Ndios x̄i'ín iin yaa, dá n̄i kee na kua'an n̄a din̄i yúku nani Olivos. 31 Dá n̄i kaa Jesús x̄i'ín t̄a xionoo x̄i'ín ná:

—Ndidaá vá ndo'ó dánkoo ndava'a ñaá s̄akuaá víti, dá ch̄i di'a kaá tuti ij Ndios: “Dárkue'e ka'í yu'u t̄a ndáka léko, ta kúu ndi ndi'í va léko kuita noo ko'on”, kaáan. 32 Tído tá n̄i ndi'í n̄i ñatakij, dá kuió noḡi noḡ ndo ko'jn chí Galilea di'a, dá kasandaá ndo.

33 Dá n̄i kaa Pedro:

—Va'ará ná dánkoo ndava'a ndidaá t̄a yó'o mií ní, tído yu'u, o kée ta'on yu'u dión.

34 Dá n̄i kaa n̄a x̄i'ín r̄a:

—Mián ndaa ná ka'jn x̄i'ón ña s̄akuaá víti, tá ko ñá'a' ta'on kana chéli, kúu sa on̄i va ta'ándá ndat̄on sa'a' yú'u.

35 Dá n̄i kaa Pedro:

—Va'ará ná kánian kuu nduú'j x̄i'ín ní, tído o ndát̄a ta'o'in sa'a' ní —kaá r̄a.

Ta kúu dión n̄i ka'an ndidaá k̄a t̄a xionoo x̄i'ín ná ñoó.

Di'a n̄i kuu tá n̄i ndat̄o'ón Jesús x̄i'ín Ndios iin noḡ nani Getsemani

36 Dá n̄i saḡ Jesús x̄i'ín t̄a xionoo x̄i'ín ná noḡ nani Getsemani. Dá n̄i kaa n̄a x̄i'ín r̄a:

—Yó'o ni kande'í tóo ndó, dá ná ko'jn lú'u k̄a chí káa ka'jn x̄i'ín Ndios —kaá n̄a.

37 Dá n̄i kee Jesús ndáka na Pedro x̄i'ín ndi nduú' de'e Zebedeo kua'an na lú'u k̄a noḡ. Dá n̄i kixian n̄i kunda'í ndá'o ini Jesús, ta n̄i kasá'a' ndó'o ndá'o níḡ ná. 38 Dá n̄i kaa na x̄i'ín t̄a kua'an x̄i'ín ná ñoó:

—Nda'í ndá'o kúu ini. Sa ndaa ndji va kúu'j xin̄i. Yó'o ni kande'í tóo ndó, ta kaño'o dáó ini ndo x̄i'ín yu'u s̄akuaá víti —kaá n̄a.

39 Dá n̄i kee na kua'an n̄a lú'u k̄a chí noḡ. Dá n̄i sa ku'jn x̄i'í ná, ta n̄i x̄i'no taan na nda noño'ó. Dá n̄i kasá'a' ná ká'an n̄a x̄i'ín Ndios:

—Tatá miíj, tá kuu d̄itá ní ndirá ova, ña kían vei ndo'í, dá kían d̄itá n̄ian. Tído ná dá'a ni kakuuan tát'o'n k̄i'o kónj yu'u. Ná kakuuan tát'o'n k̄i'o kónj mií ní —kaá n̄a.

40 Dá n̄i n̄andiό koo na n̄i ndisáa n̄a noḡ ndéi t̄a kua'an x̄i'ín ná ñoó, kúu sa k̄idj va ra ndéi ra. Dá n̄i kaa na x̄i'ín Pedro:

—¿Á ko x̄i'o ndéé ta'on ini ndo kaño'o ini ndo, va'ará iin hora? 41 Kaño'o ini ndo, ta ka'an ndo x̄i'ín Ndios, dá ná dá'a ni kexixi ña kini x̄i'ín ndó. Ch̄i sa ió nduu níḡ ndo kee ndó ña kónj Ndios, tído ña kónj ñi'j ndo kían ch̄ituu ñaá —kaá n̄a.

42 Dá n̄i n̄andiό koo tuku na kua'an n̄a. Dá n̄i kasá'a' ká'an tuku na x̄i'ín Ndios:

—Tatá miíj, tá o kúu d̄itá ní ndutá ova, ña vei ndo'í, dá kían ná kakuuan tát'o'n k̄i'o kónj mií ní —kaá n̄a.

43 Dá n̄i n̄andiό koo tuku na n̄i ndisáa n̄a noḡ ndéi t̄a ñoó. Kúu sa k̄idj tuku va ra ndéi ra, ch̄i sa'áni ndá'o ñaá ña ma'áno. 44 Dá n̄i n̄andiό koo tuku na n̄i sa'an n̄a n̄i ka'an n̄a x̄i'ín Ndios ta'ándá kúu on̄i, ta n̄i ka'an n̄a x̄i'ín ná tát'o'n k̄i'o n̄i ka'an n̄a dao k̄a ta'ándá ñoó.

45 Dá n̄i n̄andiό koo tuku na n̄i ndisáa n̄a noḡ ndéi t̄a kua'an x̄i'ín ná ñoó, dá n̄i kaa n̄a x̄i'ín r̄a:

—jKudi ní ndó viti! jTa nani'j ndéé ndo viti! Ch̄i sa n̄i kasandaá vá hora nak̄i'o ra n̄a n̄i nduu t̄a ñayuu yó'o noḡ ndá'a t̄a kómi kuachi. 46 jNdakuei kíj ndo, ná ko'o! Kande'é ndó, ch̄i sa kúyati t̄a vei nak̄i'o yu'u noḡ ndá'a t̄a xin̄i u'u ñaá —kaá n̄a.

Di'a n̄i kuu tá n̄i tiin ra Jesús ña ko'on na noḡ t̄a né'e choon

47 Ká'an jí vá Jesús iin na, kúu n̄i kasáa va Judas, tá'an r̄a nákaḡ tein ndin ux̄i uu t̄a xionoo x̄i'ín ná. Ta kuá'a ndá'o t̄a vei x̄i'ín r̄a. Dao ra né'e espada, dao k̄a r̄a né'e yíto. Ch̄i vei ra x̄i'ín choon n̄i sa'anda t̄a dut̄i sakuá'a, x̄i'ín t̄a sá'ano ñoó. 48 Sa n̄i kast'o'n va Judas x̄i'ín t̄a ñoó ndi kee ra, dá ná'a r̄a ndá yoo kúu Jesús, ch̄i n̄i kaa r̄a:

—T̄a n̄i chitó'í noḡ ñoó, roḡn tiin ndó.

49 Ta kúu viti'ón n̄i natuu yati Judas noḡ iin Jesús, dá n̄i kaa r̄a x̄i'ín r̄a:

—Nákaḡ ní, maestro.

Dá n̄i chitó rá noḡ ná. 50 Dá n̄i kaa Jesús x̄i'ín r̄a:

—Amigo, ¿ndá choon vasón?

Ta kúu n̄i natuu yati t̄a kua'a ñoó n̄i tiin ñaá rá.

51 Ta iin t̄a ió x̄i'ín Jesús ñoó n̄i taó rá espada r̄a. Ta kúu n̄i ch̄itó'ón r̄a do'o iin t̄a kéchóon noḡ t̄a dut̄i kúu noḡ. 52 Dá n̄i kaa Jesús:

—Nachikaā va'a espada xaān noō n̄i sa káān, dá ch̄i t̄a t̄iin espada, x̄i'ín espada ta'ani kuu ra. ⁵³ ¿Á k̄o ná'á ta'an voon ñ̄a kuu va ka'ín x̄i'ín tatáí, dá tanda'á ná ux̄i ūy tu'u ángel k̄i na chindee ná yu'u? ⁵⁴ Tído tá ná kee yu'u dión, dá kían, ¿ndi koo, dá x̄ink̄o noō ká'ān tuti ñ̄i Ndios? Ch̄i ká'ān ñ̄a k̄i'o dión kánian ndo'í.

⁵⁵ Dá n̄i kaa n̄a x̄i'ín t̄a kua'a'ā ñ̄oó:

—¿Á tá kuj'íná vá k̄ee ndó yu'u kúúí, sa'a ñ̄oó veí ndó x̄i'ín espada x̄i'ín yit̄o t̄iin ndó yu'u? Ta ndidaá kūy vá n̄i sa káāj x̄i'ín ndó yé'é ñ̄o'o sa daná'í noō ndo, ta n̄i k̄o ní t̄iin ndó yu'u. ⁵⁶ Tído ndidaá ñ̄a yó'o kúu viti, dá ná x̄ink̄o noō n̄i ka'ān profeta noō tuti ñ̄i Ndios —kaá n̄a.

Ta kúú ndidaá vá t̄a x̄ionoo x̄i'ín ná n̄i ðankoo ndava'a ñ̄aá, ta n̄i xino ra kua'ān ra.

Di'a n̄i kuu tá n̄i sa'ín Jesús noō mií tá dut̄i kúú noō

⁵⁷ Ta t̄a n̄i t̄iin Jesús, roōn kúú ra ndáka ñ̄aá kua'ān ve'e Caifás, r̄a kúú dut̄i kúú noō, ch̄i ñ̄oó n̄i nd̄it̄ut̄i t̄a dána'a ley Moisés x̄i'ín t̄a sá'ano ñ̄o. ⁵⁸ Ta Pedro, nd̄aá x̄iká x̄iká tákaa ra kua'ān ra. Dá n̄i saā r̄a n̄i ku'u ra noō kúú yé'é ve'e t̄a dut̄i kúú noō ñ̄oó. Dá n̄i sa k̄o ra ió r̄a tein t̄a ndaa yé'é ñ̄oó, dá koni r̄a ndi koo.

⁵⁹ Ta r̄a dut̄i sakua'a'ā ñ̄oó x̄i'ín t̄a sá'ano ñ̄oó x̄i'ín ndidaá k̄a t̄a né'e choon ñ̄oó Jerusalén n̄i nd̄it̄ut̄i rá ndéi ra ndúkú r̄a t̄a ka'ān t̄o'ón sa'á Jesús, dá kuu nak̄i'o ñ̄aá rá noō nda'á t̄a romano, dá ka'ání ñ̄aá rá. ⁶⁰ Tído k̄o ní n̄i'í ta'on ra iin kuāchi ká'ano dákuío ra Jesús, va'ará kuā'á nd̄a'o t̄a n̄i ñ̄akūjta n̄i ka'ān t̄o'ón sa'á ná. Tído tá n̄i ndi'í, dá n̄i nd̄akuei ūy k̄a t̄a n̄i ka'ān kuāchi ra sa'a ná, ⁶¹ ta kaá r̄a:

—Di'a ta'ani n̄i kaa t̄a xaān: “Ío choon noō ndá'í ñ̄a kíān nakani ndi'ii ve'e ñ̄o'o Ndios, ta t̄ixi kūy ón̄i kandeé yu'u nduva'i ñ̄a” —kaá r̄a.

⁶² Dá n̄i nd̄akūj̄n ndichi mií tá dut̄i kúú noō ñ̄oó. Dá n̄i kaa r̄a x̄i'ín ná:

—¿Ndiva'a k̄o ká'ōn chindeeón miíōn? ¿Á ñ̄a ndaa kíān ká'ān kuāchi t̄a kaa sa'ōn o k̄o'ó? —kaá r̄a x̄i'ín Jesús.

⁶³ Tído t̄adi'ōn va in Jesús.

Dá n̄i ñ̄andíō k̄o tuku tá dut̄i kúú noō ñ̄oó n̄i nd̄at̄o'ón ñ̄aá rá:

—X̄i'ín kūy Ndios t̄akí sa'ánd̄aj̄ choon noōn ñ̄a kast̄o'ón ndaa x̄i'ín ndu'u. ¿Á yo'ó kúú Cristo, ná dáka'ki ñ̄aá? ¿Á yo'ó kúú ðe'e Ndios?

⁶⁴ Dá n̄i kaa Jesús x̄i'ín rá:

—T̄at̄o'ón k̄i'o ká'ān n̄i, k̄i'o dión kíān. Ta ká'ān ta'ani yu'u x̄i'ín ní ñ̄a nda kuu viti koni ndo n̄a n̄i nduu t̄a ñ̄ayúu yó'o nak̄o na xoo kuá'a tatá Ndios, noō ió n̄a d̄andáki na. Ta koni ta'ani ndó kii na tein vik̄o tánee induu —kaá n̄a.

⁶⁵ Ta kúú n̄i ndatá t̄a dut̄i kúú noō ñ̄oó kotó r̄a sa'a'á ñ̄a n̄i xid̄o téi in̄i ra. Dá n̄i kaa r̄a:

—ñ̄i ka'ān ndava'a t̄a yó'o sa'a Ndios! ¿Ndá choon kuu k̄a yo cháá k̄a t̄a ka'ān kuāchi sa'a'á rá? Ch̄i viti'ón kúii n̄i seídó'o va mií ndó ñ̄a n̄i ka'ān ndava'a t̄a yó'o sa'a Ndios. ⁶⁶ ¿Ndi kíān náta'an in̄i ndo keeá x̄i'ín rá?

Dá n̄i kaa dao k̄a t̄a ñ̄oó:

—Kánian kuu va ra sa'a'á ñ̄a n̄i ka'ān r̄a dión.

⁶⁷ Dá n̄i t̄u ndaa díi dao ra noō ná, ta dao k̄a r̄a n̄i kani ñ̄aá x̄i'ín ȳk̄i, ta dao k̄a r̄a n̄i koon da'and̄a noō ná, ⁶⁸ ta kaá r̄a x̄i'ín ná:

—Tá miíān ndaa kúúōn Cristo, dá kíān nakoni in̄i k̄i ndi ndaa ndu'u n̄i kani ñ̄aá.

Di'a n̄i kuu, dá n̄i ndat̄a Pedro sa'a Jesús on̄i ta'ánd̄a

⁶⁹ Ta ió Pedro sat̄a vé'e noō ndéi dao k̄a ñ̄ayuu ñ̄oó. Dá n̄i ñ̄atuu yati iin ñ̄a'á kéch̄oon ve'e ñ̄oó. Dá n̄i kaaān x̄i'ín rá:

—X̄ionoo ta'ani yo'ó x̄i'ín Jesús, t̄a kúú kuendá Galilea k̄a, ¿daá k̄o'ó?

⁷⁰ Tído n̄i ndat̄a vá Pedro sa'a Jesús noō ndidaá ñ̄ayuu ndéi ñ̄oó, ta kaá r̄a:

—K̄o ná'í nd̄a sa'a ká'ōn.

⁷¹ Dá n̄i kee ra kua'ān r̄a noō kúú yé'é di'a. Dá n̄i xini ñ̄aá iin k̄a ñ̄a'á. Dá n̄i kaaān x̄i'ín dao ñ̄ayuu ndita ñ̄oó:

—T̄a káa ta'ani kúú kuendá Jesús, t̄a ñ̄oo Nazaret.

⁷² Ta kúú tuku va n̄i ndat̄a rá sa'a Jesús, ta kaá r̄a:

—Miíān ndaa kuiti k̄o ná'á ta'on yu'u t̄a ká'ān ní sa'a.

⁷³ Ta kúú lú'u k̄a tóó, dá n̄i ñ̄atuu yati dao k̄a n̄a ndita ñ̄oó, dá n̄i kaa n̄a x̄i'ín rá:

—Miíān ndaa kuiti kuendá Jesús kúú yo'ó, dá ch̄i t̄at̄o'ón ká'ān t̄a Galilea, k̄i'o dión ká'ōn.

⁷⁴ Dá n̄i kasá'á ká'ān ndava'a ra, ta kaá r̄a:

—Ná'á Ndios ñ̄a k̄o ná'á ta'on yu'u t̄a ká'ān ní sa'a ñ̄oó.

Ta n̄i ndi'í n̄i ka'ān r̄a dión, ta kúú n̄i kana va ch̄eli. ⁷⁵ Dá ví n̄i ndis̄āā in̄i r̄a t̄o'ón n̄i ka'ān Jesús x̄i'ín rá, ch̄i di'a n̄i kaa n̄a: “Tá k̄o ñ̄a'á kana ch̄eli, ta kúú sa ndat̄a yo'ó sa'a yu'u on̄i ta'ánd̄a”, kaá n̄a. Dá n̄i keta ra sat̄a vé'e, ta kúú nda'í nd̄a'o n̄i saki ra.

27

Di'a n̄i kuu tá n̄i sa'ín Jesús noō t̄a naní Pilato

¹ Tá n̄i t̄u noō, dá n̄i ndat̄o'ón kue'é t̄a dut̄i sakua'a, x̄i'ín t̄a sá'ano ñ̄oó ndi koo kee ra, dá nak̄i'o ra Jesús noō ndá'a t̄a né'e choon romano, dá ka'ání ñ̄aá rá. ² Dá n̄i kat̄o ñ̄aá rá ndáka ra n̄i saā r̄a n̄i nak̄i'o ra noō ndá'a t̄a né'e choon romano naní Pilato.

Di'a n̄i kuu tá n̄i sa'ání Judas mií rá

³ Kúú nì kandaḡ ini Judas, tá'an rā nì naki'o Jesús noḡ nda'á taa xini u'u ñaa, ña sa nì kandḡo rā né'e choon ña ka'áni rá Jesús. Kúú nì nandió né'e ra oko uxì dì'ón plata noḡ tá dutì saku'a xí'in tã sá'ano, dá chì nì nandikó ini rá sa'á ña nì ya'a ra nì kee ra, ⁴ dá kaá rā:

—Nì kee yu'u iin kuachi, dá chì nì nakì'o yu'u iin tãa koḡ kuachi noḡ ndo'o.

Dá nì kaa tã dutì ñoo:
—Ko sa'áni ta'on ndu mií ndú. Kuachi mií voón kián.

⁵ Dá nì ko'ono ni'ini ra dì'ón plata ñoo noḡ kúú yé'é ño'o ñoo. Dá nì keta ra kua'an ra. Ta kúú ñoo nì sa'an rā nì chirkaa ra mií rá, dá nì xi'j rā.

⁶ Dá nì nditúti tã dutì saku'a ñoo dì'ón ñoo, dá nì kaa rā:

—O kúu ta'on taán yo dì'ón yó'o noḡ dì'ón dokḡ ñayuu noḡ Ndios, dá chì kián ya'i sa'a nì ndii.

⁷ Dá tá nì ndi'i nì ndato'ón kueé rā, dá nì xiin ra iin ñó'o noḡ tã káva'a kidi, dá ná koo noḡ nduxi nã tũkú xi'j. ⁸ Sa'á ñoo nda kuú viti naní ñó'o ñoo, noñó'o nì. ⁹ Dión, dá nì xinkḡo to'on ká'an ña nì taa profeta Jeremías: “Nì ki'in ra oko uxì dì'ón plata, ña nì chiyá'i ra sa'a ná tãto'ón nì chirkaa ini tã ñoo Israel kakuu ya'i na, ¹⁰ ta xí'in dì'ón ñoo nì xiin ra ñó'o noḡ tã káva'a kidi. Dión nì kaa sato'o yo Ndios xí'in yu'u.”

Dì'a nì kuu, dá nì sa'ín Jesús noḡ tãa naní Pilato

¹¹ Tá nì sa ku'ín Jesús noḡ Pilato, rā dándaki ñoo ñó'o kuendá Judea ñoo, dá nì ndato'ón ñaa rá:

—¿Á yo'ó kúu rey noḡ nã Israel?
Dá nì kaa Jesús xí'in rá:
—Ta dión kaá mií ní.

¹² Ta va'ará dáta'i kuachi ñaa tã dutì saku'a, xí'in tã sá'ano ñoo, tído ni iin tó'ón to'on ko ní ka'an nã. ¹³ Dá nì kaa tuku Pilato xí'in ná:

—¿Á ko seídó'o ta'an voón ña kì'o dión ví káva'a ra kuachi sa'on? —kaá rā.

¹⁴ Tído ni iin tó'ón to'on ko ní ka'an nã. Sa'á ñoo kúu nì naá vá ini Pilato.

Dì'a nì kuu, dá nì sa'anda Pilato choon ña ná karkaa Jesús ndjka cruz

¹⁵ Ta iin iin tein víko pascua dáyaḡ Pilato iin tãa nákaḡ ve'e kaa, tá'an rā kándḡo nã ñoo Israel sa'a. ¹⁶ Ta daá ñoo nákaḡ iin tãa naní Barrabás ve'e kaa, ta iin ní kúu ká'an nã sa'a rá ña kúu rá iin tã kini.

¹⁷ Ta sa'á ña nì nataka kua'a ñayuu noḡ Pilato, sa'á ñoo nì ndato'ón ñaa rá:

—¿Ndá yoo dáyaḡ yu'u, kóni ndoḡ? ¿Á Barrabás dáyaḡ, o Jesús, tá'an rā chínaní ndó kúu Cristo?

¹⁸ Dión nì kaa Pilato, chì nì kandaḡ ini rā ña sa'á ña u'u ini vá tã dutì ñoo, sa'á ñoo nì nakì'o ra Jesús noḡ ndá'a rá.

¹⁹ Ta nda noḡ ió rā sa'ándá rā choon ñoo, nì tanda'á ñadi'i rā choon nì saḡan noḡ rá, ta kaá'n: “Ná dá'a nì kendava'ón xí'in tãa xaḡn, chì tãa ndaa kúu rá. Dá chì nda'í nda'ó nì saní sa'a rá nì tju noḡ kuú viti.”

²⁰ Tído nì kasá'a tã dutì saku'a xí'in tã sá'ano ñoo dáka'an kue'é rā ñayuu kuá'a ñoo ña ná kaka nã ña dáyaḡ rā Barrabás, ta ná ka'áni rá Jesús. ²¹ Dá nì nandió ko tuku Pilato nì ndato'ón rá ñayuu ñoo:

—¿Ndi kaa iin tãa yó'o dáyaḡ, kóni ndoḡ?
Dá nì kaa ñayuu kuá'a ñoo:
—Dáyaḡ ní Barrabás xaḡn.

²² Dá nì kaa Pilato xí'in ná:
—¿Ndi kíán kóni ndoḡ kee xí'in Jesús yó'o, tá'an rā káá ndoḡ kúu Cristo, tá daá?

Dá nì kaa ñayuu kuá'a ñoo:
—Chirkaa ní rā ndjka cruz.

²³ Dá nì kaa Pilato xí'in ná:
—Ta, ¿ndi kíán kini nì ya'a tãa yó'o nì kee ra?

Tído kúu nì'i cháá kã ví nì kasá'a káyu'u ñayuu kuá'a ñoo:

—jChirkaa ní rā ndjka cruz!
²⁴ Kúu nì kã kandaḡ ini Pilato ña ko kándeé kã rã ka'an rã xí'in ñayuu kuá'a ñoo, chì di'a nì nakujna vaḡ cháá kã ví ná. Sa'á ñoo nì ki'in ra cháá takui, ta nì nakata ra ndá'a rá noḡ ndidaá nã ñoo Israel ñoo, dá nì kaa rã xí'in ná:

—O kándio kuachi ta'on yu'u sa'á nì tãa yó'o, chì kúu rá iin tãa ndaa. Mií vá ndó kúu nã ná kandido kuachi sa'a rá.

²⁵ Dá nì kaa ndidaá nã ñoo ñoo:
—Ndu'u ná kandido kuachi sa'á nìj rá, ta nda de'e ndu ná kandido kuachi sa'a rã.

²⁶ Dá nì dáyaḡ Pilato Barrabás. Dá tá nì ndi'i nì kani soldado Jesús xí'in chirrión, dá nì nakì'o ñaa Pilato noḡ ndá'a rá, dá ná ko'on rã chirkaa ñaa rá ndjka cruz.

²⁷ Dá nì nakì'in ñaa soldado kuendá Pilato ndaka ra kua'an rã nda maá ini ve'e chóon tã romano. Dá nì ndataká rã ndidaá kã soldado kúu kuendá rã, dá nì kaḡ noo ra Jesús noḡ iin na ñoo. ²⁸ Dá nì taó rá dá'on ná. Dá nì dakuf'ino ñaa rá iin dá'on kuá'a tó'on. ²⁹ Dá nì chíno'o ra iin corona nì kava'a xí'in ion diní ná. Ta nì chínee ra iin tañij ndá'a xoo kuá'a nã. Dá nì kasá'a sã kujta xiti rá noḡ ná, dá kedjki ñaa rá, dá káa rã xí'in ná:

—Nã ká'ano kúu mií ní, nã kúu rey noḡ nã Israel —kaá rã.

³⁰ Ta nì tju ndaa dijí ñaa rá, ta nì xjo ndaa rã tañij né'e na ñoo nì koon ra diní ná. ³¹ Tá nì ndi'i nì kedjki ñaa rá, dá nì dijá rá dá'on ñoo. Dá nì ndakuf'ino ñaa rá dá'on mií ná. Dá ví nì kee ra ndaka ñaa rá kua'an rã chirkaa ra ndjka cruz.

Dí'a nì kuu tá nì chĩrkaa ra Jesús ndĩka cruz

³² Ta noq ndáka ñáá rá kua'an ra ñoó, nì ñak'i'in tá'an ra xí'in iin taa naní Simón, ta kúú kuendá Cirene. Dá nì kendúsá ra xí'in taa yó'o ñá ná kadókó ra cruz ko'ón ra.

³³ Dá nì saq ra noq naní Gólgota. To'on yó'o kónj kaa yikí lásá dinj ndjii.

³⁴ Dá nì xj'o ra vino nì daká tá'an xí'in ndiró ová ko'o Jesús. Dá tá nì ndi'i nì xirn-dodó ná ra, kúú kọ ní xín ta'on na ko'o na ra.

³⁵ Dá tá nì ndi'i nì chĩrkaa ñáá rá ndjika cruz, dá nì sa ndei ra nì sadikí ra suerte xí'in dá'on ná, dá ná kande'á ndi ndáa dá'on kánian nì'j iin rá iin ra. Díón nì kee ra, dá nì xinkqo to'on nì ka'an profeta, chj dí'a nì kaa na: “Nj ñaka'anda ra dá'amái, chj nì sadikí ra suerte xí'án.”

³⁶ Tá nì ndi'i, dá nì sa ndei ra ndéi ra ndaá ra Jesús. ³⁷ Ta nì kani ra iin tabla yati dinj cruz ñoó, ta ká'an ndá sa'a kían tákaa na ñoó. Ta dí'a kaáan: “Taa yó'o kúú Jesús, ta kúú rey noq ná ñoo Israel.” ³⁸ Ta nì chĩrkuei ta'ani ra uy ta kuj'íná ndjika dao ka cruz. Iin ra tákaa xoo kuá'a na, ta iin ka ra tákaa xoo íti na.

³⁹ Ta ñayuu chika'anda kua'an noq tákaa na ñoó kédjiki ndaa ñáá ná, ta kaó na dinj ná kénóo na Jesús, ⁴⁰ ta kaá na:

—Kaá yó'ó ñá nakani ndi'ón ve'e ño'o ká'ano yo, ta kúú tíxi onj va kuu, kúú sa nduvá'a voón ñá, kaáon. Sa'a ñoó ndani dákaiki mi'ón viti. Kua'an noo kúú ndjika cruz xaán tá mi'án ndaa de'e Ndios kúú'ón.

⁴¹ Ta díón ta'ani kédjiki ñáá tá dutj sakuq'a ñoó, xí'in tá dána'a ley Moisés, xí'in tá fariseo ndita ra, ta kaá ra:

⁴² —Dao ka va ñayuu sa kandeé rá sa dakáki ra, tído kọ kándéé ta'on ra dákaiki ra mií rá viti. Tá ndá rey yo kúú rá, dá kían ná noo kúú rá ndjika cruz káa, dá ná kandisa yó ra. ⁴³ Nj kandeé iní tá kaa Ndios, sa'a ñoó ná dákaiki ñáá Ndios viti tá mi'án ndaa kú'u iní na sa'a rá, chj kaá ra ñá kúú rá de'e Ndios —kaá ra ndita ra.

⁴⁴ Ta kána'á ta'ani ndá uy ta kuj'íná tákuei iin iin xoo díjn ná xí'in ná.

Dí'a nì kuu tá nì xí'i Jesús

⁴⁵ Ta ndá kaxuu kuu dáá ñoó nì ñaku'ín naá iin ní kúú ñayuu ndá ka onj sa'ini.

⁴⁶ Tá kua'án kasandaá ka onj sa'ini, kúú nì'j ndá'o nì kayu'ú Jesús, ta kaá na:

—Elí, Elí, ¿lama sabactani? —to'on yó'o kían kónj kaa: Ndios mi'j, Ndios mi'j, ¿ndi-va'a nì dayáa ndá'a ní yu'u?

⁴⁷ Tá nì seido'o dao ká taa ndita ñoó ñá nì kaa na díón, dá nì kaa ra:

—Kueidó'o ndó, chj kána ra profeta Elías.

⁴⁸ Ta kúú viti'ón nì kankono iin taa nì sa'an ra nì dandáxi ra iin tá'í dá'on xí'in vino iá. Dá nì so'oni raán dinj iin tañj. Dá nì

chĩnee raan yú'u Jesús, dá ná ko'o na ra. ⁴⁹ Dá nì kaa dao ka ñayuu ndita ñoó:

—Ná dá'a ní kee ní díón. Ná kandati yó, ta ná kande'á á kasaa Elías chindeé ñáá ná —kaá na.

⁵⁰ Ta kúú nì'j ndá'o nì kayu'ú tuku Jesús, dá nì ñak'i'o na mií ná nì xí'j na.

⁵¹ Ta kúú mií hora daá ñoó nì ndata dao dá'on tákaa ndadi ini ve'e ño'o ká'ano. Nj keean ndá yú'án ñino, ta kúú ndá yú'án ñino nì xino noq nì ndata ñá. Ta kúú nì'j ndá'o nì taa, ta kúú nì ndata dao ñá kúú yuu ndáá, ⁵² ta nì nono yé'é káo noq ñó'o ndjii, ta kúú kuá'a ndá'o ñayuu Ndios, na nì xí'j, nì ñataki. ⁵³ Dá tá nì ndi'i nì ñataki Jesús, dá nì kuu nì kankuei ñayuu ñoó ini káo ñoó, dá nì sa'an na ñoo Jerusalén, ñá kúú ñoo ij, ta ñoo nì na'a noq ná noq kuá'a ndá'o ñayuu.

⁵⁴ Ta mií tá dándáki soldado iin ra xí'in dao ka soldado ndaá ra Jesús noq tákaa na ndjika cruz ñoó. Dá tá nì xini ra ñá nì taa xí'in dao ka ñá'a nì kuu, kúú nì yu'ú ndá'o ra, ta nì kaa ra:

—Mi'án ndaa ndisa de'e Ndios nì sa kuu taa yó'o —kaá ra.

⁵⁵ Ta xiká va ndita kuá'a ndá'o na ñá'a ndé'e ná ñá nì ndo'o Jesús. Ta noqón kúú na nì xionoo xí'in Jesús ndá rá nì kasá'a ná kuendá Galilea xionoo na, ta sa chindeé ñáá ná. ⁵⁶ Ta tein na ñá'a ñoó nákaa María Magdalena, xí'in María, naná Jacobo xí'in José, xí'in naná taa kúú de'e Zebedeo.

Dí'a nì kuu, dá nì nduxi Jesús

⁵⁷ Tá nì kuaá kuu dáá ñoó, dá nì saq iin taa kujá naní José, tá ñoo Arimatea, ta sa xionoo ta'ani ra xí'in Jesús. ⁵⁸ Ta nì sa'an ra noq nákaa Pilato, dá nì xika ra ñá ná nak'i'o ra yikí koño Jesús noq rá. Dá nì sa'anda Pilato choon noq soldado ra ñá ná ko'on ra nak'i'o ra yikí koño Jesús noq José ñoó.

⁵⁹ Dá nì saq ra nì danóo ñáá rá ndjika cruz. Dá nì ñak'i'in ñáá José, dá nì ñachituú ñáá rá xí'in iin sávana nì ndoo. ⁶⁰ Dá nì sa'an ra nì chj'káa ñáá rá iní iin yáí saá, ñá nì kaan mií rá ndjika káo. Dá tá nì ndi'i nì sadi ra yu'ú yáí ñoó xí'in iin yuu chj'ká'ano, dá nì kee ra kua'an ra. ⁶¹ Ta yu'ú yáí ñoó nì ndoo María Magdalena xí'in iin ka María ñoó ndéi na.

Dí'a nì kuu tá nì sa'anda Pilato choon ñá kandeí soldado kandaa ra yu'ú yáí ñoó

⁶² Sa nì ya'a kuu kénduu na Israel ñá'a kasá'an na. Tá nì tyy noq iin ka kuu, dá nì ñataka tá dutj sakuq'a xí'in tá fariseo noq Pilato, ⁶³ dá nì kaa ra xí'in rá:

—Tatá, nì ndisáa ini ndu ñá sa ká'an tá to'ón ñoó ñá tíxi kuu ónj, dá nataki ra, kaá ra tá kọ ñá'a kuu ra. ⁶⁴ Sa'a ñoó ka'anda ní choon ñá ná kandaa va'a soldado ní yu'ú yáí noq nákaa ra ndá ná kasandaá kuu ónj. Dá chj oon ní ví kasaa tá sa xionoo xí'in rá iin sakuáá natao ku'íná ñáá rá, dá kaa ra xí'in

ná ñoo ndu ña ni ñataki ra, dá kían tuú cháá ka choon o duú ta'ándá míi nõó.

⁶⁵ Dá ni kaa Pilato xí'in rá: —Xaḅn ndíta soldado. Kandaka ndó ra kua'án ndo, ta nakuíta ra kandaa ra yái ndji ñoo táto'on k'i'o kóni ndó —kaá ra.

⁶⁶ Dá ni sa'an ra ni sadi toon ra yu'u yái ñoo, chi ni kani ra sello ye'an, ta ni chikata ra soldado ndíta ra ndaa raan.

28

Dí'a ni kuu tá ni ñataki Jesús

¹ Tá ni ya'a kuu náni'i ndéé na Israel, na'a va'a kuu míi nõó kásá'a sa'a semana, dá ni kee María Magdalena xí'in iin ka María ñoo kua'an na kande'e ná yái nõó ni nduxi Jesús. ² Ta kúu ni'i nda'o ni taan, dá chi ni naxing iin ángel kéchóon nõó sato'o yo Ndios ni kii chí induú, dá ni natuu yati na nõó ni nduxi Jesús, dá ni dí'tá ná yuu ká'ano ñoo, dá ni sa koo na ió na sataán. ³ Táto'on k'i'o náye'e ndaa nõó sá kuujn tasa, k'i'o dión ndato yé'e na, ta kuxi kachj dá'on ná. ⁴ Ta kúu ni yu'u nda'o soldado ndíta ndaa yu'u yái ñoo ni kee na, ta kúu ndéi njino oon ví rá ndíta ra, ta kéeá kuendá ndaa ndji va kúu rá ndíta ra. ⁵ Dá tá ni saá na ñá'a ñoo, dá ni kaa ángel ñoo xí'in ná:

—Ná dá'a ni yu'u ndo, chi sa ná'a vái ña vei ndó nándukú ndó Jesús, na ni sarkaa ndjka cruz. ⁶ Tído koo ka na nákaa yó'o. Sa ni ñataki va na táto'on k'i'o ni sa ká'an na xí'in ndó. Nakíi ndo kande'e ndó nõó ni sa nõo na kúu sato'o yo, dá koni ndo. ⁷ Kua'án kii ndo kast'o'on ndó xí'in ndidaá ta xionoo xí'in ná ña ni ñataki va na. Ta kúu nõó na ko'on na nõó rá chí Galilea dí'a. Ta nda ñoo ví, dá koni ñaa rá, kaa ndo xí'in rá. Choon yó'o vei kast'o'in xí'in ndó —kaá ángel ñoo.

⁸ Dá ni kankuei na yu'u yái ñoo, ta kúu yu'u nda'o na. Tído kádij nda'o ta'ani ini na taxí tá'an na kua'an na kast'o'on na to'on saá yó'o xí'in ta xionoo xí'in Jesús. Ta nõó taxí tá'an na kua'an na kast'o'on na sa'a to'on saá yó'o xí'in ta xionoo xí'in ná, ⁹ kúu iin kuiti vá ni na'a nõó Jesús nõó kua'an na ñoo, dá ni kaa na:

—¿Á kúkueé ni ndó?

Dá ni natuu yati na nõó iin Jesús, ta ni nomi ni'ini na sa'a ná, ta dión ni sa ndaño'o ñaa ná. ¹⁰ Dá ni kaa Jesús xí'in ná:

—Ná dá'a ni yu'u ndo. Kua'án ndo kast'o'on ndó xí'in ñani kuálíi ña ná ko'on xi chí Galilea dí'a, ta ñoo koni xi yu'u —kaá na.

Dí'a kua'an ña ni kaa soldado sa'a ndi kían ni ndo'o Jesús

¹¹ Tá ni ndi'i ni kee na ñá'a ñoo kua'an na, dá ni kee ta ndaa yu'u yái ñoo kua'an ra ñoo Jerusalén. Tá ni saá ra, dá ni nak'i'o ra kuendá nõó ta dutj sakuá'a sa'a ndidaá ña ni kuu ñoo. ¹² Dá ni kana ta dutj kúu nõó

ñoo ndidaá ta sá'ano ñoo. Dá tá ni ndi'i ni ndat'ón kue'e ra, dá ni xi'o ra kua'a nda'o dí'ón nõó soldado ñoo, ¹³ ta ni kaa ra xí'in rá:

—Kaa ndo xí'in ñayuu ña ñoo tádi ni kii ta sa xionoo xí'in rá, ta ni taó kuí'ina rá yiki kño ra né'e ra kua'an ra tein kidi ndu, kaa ndo. ¹⁴ Tá ndá ndi kuu ni ni'i tó'on Pilato, o sa nákani ini ndo, chi míi vá ndú ná'a ká'an ndu sa'a ndo, dá ná dá'a ni ka'áni rá ndo —kaá ra xí'in soldado ñoo.

¹⁵ Dá ni ki'in ra dí'ón ñoo. Dá ni kee ra táto'on ni ta'anda choon nõó rá. Ta nda kuu víti ká'an na Israel ña ni ñataó kuí'ina ñaa ta ni sa xionoo xí'in ná.

Yó'o sa'ándá Jesús choon nõó ta xionoo xí'in ná ña ná ko'on ra dána'a ra to'on na iin ní kúu ñayuu yó'o

¹⁶ Dá ni kee ndin uxj iin ta xionoo xí'in Jesús kua'an ra iin yúku iin chí kuendá Galilea táto'on ni sa'anda na choon nõó rá.

¹⁷ Tá ni xini ra Jesús, dá ni sa ndaño'o ñaa rá. Tído nákani kuáchj ij vá ini dao ra. ¹⁸ Dá ni natuu yati Jesús nõó rá, dá ni kaa na xí'in rá:

—Ni natuin yu'u ndidaá choon ña dándákii induú xí'in nõó'ó yó'o. ¹⁹ Sa'a ñoo kua'án ndo dána'a ndo nõó ñayuu ndéi ndidaá ñoo ñó'o ñayuu yó'o sa'a yú'u, dá ná kakuu na kuendá yu'u. Ta dákodó ndútá ndo ná xí'in kuu tatá Ndios, xí'in kuu de'e na, xí'in kuu Espiritu ij, ²⁰ ta dána'a ndo nõó ná kee na ndidaá choon sa'andaj nõó ndo. Ta kooi xí'in ndó ndidaá tá'an kuu, nda nõó ndi'i kúu ñayuu yó'o. Dión ná koo.

To'on yó'o kían nì taa San Marcos, ña ká'an sa'a Jesús

Di'a nì kuu, dá nì kasá'á kásto'on Juan ña kasaa Jesús

¹ Di'a nì kasá'á to'on va'a sa'a Jesucristo, na kúú de'e Ndios. ² Isaías nì sa kuu iin profeta, tá'an na sa kásto'on xí'in ñayuu ña nì ka'an mií Ndios xí'in ná. Di'a kua'an to'on nì taa na:

Ná ko'in tanda'í iin taa kuió noó ko'on noo yo'ó kásto'on ra to'on yu'u xí'in ñayuu,

dá ná kandeí nduu na kueid'ó na ña kían ko'on ka'on xí'in ná.

³ Kayu'ú taa ñoo noo kúú yukú ichí:

"Kandeí nduu ndo natiin ndó sato'o yo Ndios, ta ná konó ndó iin ichí ndaa noo ná."

⁴ Ta miían ndaa dión nì kuu, chí nì kasá'á iin taa nani Juan dákodó ndúta ná ñayuu ini taku'í iin xían noo kúú yukú ichí. Ta kásto'on na xí'in ñayuu ña ná nandikó ini na sa'a kuachi kée na, dá ná kí'o ká'ano ini Ndios sa'a kuachi na, dá ná kuu kodó ndúta ná.

⁵ Ta kua'á nda'o ñayuu ndéi ñoo Jerusalén xí'in na ndéi dao ka ñoo kuálí ñó'o chí kuendá Judea nì sa'an na nì seid'ó na to'on dána'a Juan. Ta nì na'o na kuachi na noo Ndios. Ta kúú nì dákodó ndúta ñaa Juan ini yuta nani Jordán.

⁶ Ta dá'on nì sa ndixi Juan nì kava'a xí'in ídí camello. Ta iin cincho ñíi sa ndíko tji na. Ta sa seí na tika xí'in ndu'í yukú. ⁷ Ta sa kásto'on na xí'in ñayuu, ta kaá na xí'in ná:

—Sata'á yu'u vei iin na ndáya'i cháá ka o d'úy yu'u, chí ni ko káni vían nakuijn ndei yu'u ndaxíí yo'ó ndisa ná. ⁸ Chí yu'u dákodó ndúta ñaa xí'in taku'í, tído noón kúú na dákodó ndúta ñaa xí'in na kúú Espíritu ij Ndios —kaá na.

Di'a nì kuu tá nì sodo ndúta Jesús

⁹ Ta tein kuu dáá ñóo nì keta Jesús ñoo nani Nazaret, ña nákaa kuendá Galilea, kua'an na noo nákaa yuta Jordán. Ta ñoo nì dákodó ndúta ñaa Juan. ¹⁰ Tá nì keta Jesús ini taku'í, kúú nì xini na nì nono induú. Ta kúú nì naxino na kúú Espíritu Ndios sata'á ná, ta káa na táto'on káa iin paloma. ¹¹ Ta nda induú tá nì ka'an Ndios xí'in Jesús:

—Yo'ó kúú de'e maní yu'u. Ta náta'an nda'o ini xini'í yo'ó —kaá na.

Di'a nì kuu tá nì ka'an ña u'u mií noo dátuuán Jesús

¹² Tá nì ndi'i ñoo, dá ndáka Espíritu Ndios Jesús kua'an na noo kúú yukú ichí. ¹³ Ta uu diko kuu nì sa káa na ñoo. Ta nì sa káa na

tein kirí víchi deen. Dá nì xirndodó ñaa ña u'u. Ta nì kasáa dao ángel nì kii noo Ndios, nì chindeé ná Jesús.

Di'a nì kuu tá nì kasá'á dána'a Jesús sa'a to'on va'a Ndios

¹⁴ Tá nì tiiin ra Juan nì sadi ra ve'e kaa, dá nì kee Jesús kua'an na chí kuendá Galilea kásto'on na sa'a to'on va'a, ña ká'an sa'a ndi kee ñayuu, dá ndu'u na tixi ndá'a Ndios, ¹⁵ ta kaá na:

—Sa nì kasandaá vá hora, sa nì kuyati va ña ndu'u ñayuu tixi ndá'a Ndios. ¡Nandikó ini ndo sa'á kuachi kée ndó, ta kandisa ndó xí'in ndino'o ini ndo to'on va'a Ndios! —kaá na.

Di'a nì kuu, dá nì kana Jesús komi taa tiiin tiyaká ña kanoo ra xí'in ná

¹⁶ Ta noo xíka Jesús kua'an na yu'u taño'o nani Galilea, ñoo nì xini na iin taa nani Simón xí'in ñani ra Andrés. Ta ñó'o ra chíkaa ra ñóno rá ini taku'í, chí kúú rá taa tiiin tiyaká. ¹⁷ Dá nì kaa Jesús xí'in rá:

—Ná kí'í ndo ná ko'ó kanoo ndó xí'in yu'u, dá ná dána'í noo ndo taó ndó ñayuu tein kuachi na táto'on kée ndó taó ndó tiyaká ini taku'í.

¹⁸ Ta kúú viti'ón vá nì dānkoo ra ñóno rá. Ta kúú nì kee ra kua'an ra kanoo ra xí'in Jesús.

¹⁹ Ta noo xíka Jesús kua'an na cháá ka chí noo ñoo, kúú nì xini na nákaa iin taa nani Jacobo xí'in ñani ra Juan, ta kúú rá de'e ta nani Zebedeo. Ta ñó'o ra ini barco nákoto ra ñóno rá. ²⁰ Dá nì kana ñaa ná. Dá nì dānkoo ra tatá ra Zebedeo ini barco xí'in ndidaá ka ni taa kéchóon noo tatá ra. Dá nì kee ra kua'an ra kanoo ra xí'in ná.

Di'a nì kuu tá nì nduva'a Jesús iin taa nákaa iin espíritu kini

²¹ Dá nì nasáa Jesús ñoo Capernaum xí'in taa ñoo. Dá tá nì kasandaá kuu nani'í ndée na Israel, dá nì ku'u Jesús ini ve'e noo nákata na ñoo ñoo. Dá nì kasá'á ná dána'a na. ²² Kúú nì naá vá ini ñayuu ñoo sa'a ña dána'a Jesús, chí ko kée na táto'on kée taa dána'a ley Moisés, dá chí dána'a na táto'on kí'o kée iin na né'e choon.

²³ Ta ini ve'e ñoo nákaa iin taa nákaa iin espíritu kini. Ta kúú nì'í nda'o nì kayu'ú espíritu kini ñoo, ta kaáan:

²⁴ —¿Ndi kí'an ndó'o ní xí'in ndu'u, Jesús, na ñoo Nazaret? ¿Á vei ní dánaa ní ndu'u? Sa ná'á vá yu'u ndá yoo kúú mií ní, chí mií ní kúú na ij nì kii noo Ndios.

²⁵ Dá nì danáni ñaa Jesús, ta kaá na xí'an: —¡Kadi yú'on! ¡Kua'an keta kí'í ini taa xa'an!

²⁶ Ta kúú viti'ón nì sa'áni yí'í espíritu kini taa ñoo. Ta kúú nì'í nda'o nì kayu'án, dá nì ketaan kua'an.

²⁷ Ta kúú nì naá vá ini ndidaá kúú ñayuu ñoo, dá nì kasá'á ná ndátó'ón tá'an ná:

—¿Ndi kua'an vían yó'o? Nā ndeé ká vían ká'ano tandeé ini saá dána'a taa káa, chí xí'in choon kómí rá sa'ándá rá choon noq espíritu kini, ta kúú seíd'ó'ō ñaan —kaá na.

²⁸ Ta kúú kaon nda'o nì kandaá ini ndidaá ñayuu ndéi ñoo kuálí ñó'o chí kuendá Galilea sa'a ña ndato nì kee Jesús.

Di'a nì kuu tá nì nduv'a'a Jesús ñá kúú xido Simón Pedro

²⁹ Tá nì keta Jesús ve'e ñoo, dá nì kee na kua'an nā ve'e Simón xí'in Andrés, ta ndáka ta'ani na Jacobo xí'in Juan kua'an nā. ³⁰ Ta káandu'u xido Simón noq xito, ta ka'í nda'o ndó'an kée kue'e dáa. Dá nì kasto'on ñayuu xí'in Jesús ña kú'an. ³¹ Dá nì natuu yati na noq káandu'an. Kúú nì tiin na ndá'an. Kúú nì ndane'e ñaa ná. Ta kúú vití'ón vá nì ya'a kue'e dáa ñoo. Ta kúú nì kasá'a váan kénduuan ña kasá'an na.

Kua'á nda'o ñayuu nì nduv'a'a Jesús

³² Sa nì keta va ndindii, ta sa kua'an kuaá vá kuú dáa ñoo, dá ndáka ñayuu ndidaá nā kú'u xí'in nā ñó'o espíritu kini nì kasáa nā noq Jesús. ³³ Sa'á ñoo nì chítí yé'e ve'e ñoo nì nataka ndidaá nā ñoo ñoo. ³⁴ Ta kúú kuá'á nda'o ñayuu ndó'o iin rá iin kue'e nì nduv'a'a na, ta kuá'á nda'o espíritu kini nì taó ná. Ta kò sónó vá ná ña kua'an espíritu kini ñoo, chí ná'á vá ná ndá'oo kúú ná.

Di'a nì kuu tá nì ndat'ó'ón Jesús xí'in tatá Ndios iin xián noq kò in ndéi

³⁵ Ta na'a nda'o nì ndakoo Jesús, chí in naá jí vá. Dá nì keta na ñoo ñoo kua'an nā iin xián noq kò in ndéi. Ta ñoo nì ka'an nā xí'in tatá Ndios. ³⁶ Dá nì kee Simón xí'in dao ká tã né'e tá'an xí'in rá kua'an rá nandukú ñaa rá. ³⁷ Dá tá nì naní'í ñaa rá, dá nì kaa rá xí'in ná:

—Ndidaá ñayuu nándukú ná mií ní.

³⁸ Dá nì kaa Jesús xí'in rá:

—Ná kò'o dao ká xián noq yati yó'o, dá ná dána'a ta'ani yu'u noq ñayuu ndéi ñoo, chí sa'á choon yó'o ve'i yu'u —kaá nā.

³⁹ Ta nì xionoo na iin ní kúú kuendá Galilea nì ñana'a nā ini ndidaá ve'e noq nátaka nā Israel, ta nì taó ná espíritu kini ñó'o ini ñayuu.

Di'a nì kuu tá nì nduv'a'a Jesús iin taa ndó'o kue'e téi'í ñíi

⁴⁰ Kúú nì kasá'a iin taa ndó'o kue'e téi'í ñíi noq Jesús. Kúú nì sa kuíin xítí rá noq ná, dá nì kaa rá xí'in ná:

—Tá kóni ní, kuu va nduvii ní ñíi —kaá rá.

⁴¹ Ta sa'á ña nì ku'u ini Jesús sa'a rá, sa'á ñoo nì chínoo na ndá'a ná satá rá, dá nì kaa nā xí'in rá:

—Jaan, kóni. Ná nduvii ñíi.

⁴² Dá tá nì ndi'i nì ka'an nā, kúú vití'ón di'a nì ndaño'ó nì ini kue'e téi'í ndó'o ra. Ta kúú nì kandoo vii vá ñíi rá.

⁴³ Dá tá kò ñá'a tanda'a ñaa ná kò'on rá, dá nì sa'anda nā choon noq rá, ⁴⁴ ta kaá nā xí'in rá:

—Kua'an, tído o sa nakanón xí'in nì iin tó'ón ñayuu ña nì keei xí'ón. Di'a kua'an na'a miíon noq tá dutí. Ta kua'an doko ña'a noq Ndios sa'á ña nì kandoo viion noq ná, tát'ó'on kí'o sa'ándá ley Moisés choon, dá ná kandaá ini rá ña sa nì nduviion —kaá nā.

⁴⁵ Tído kò ní kée ta'on taa ñoo tát'ó'on nì ta'anda choon noq rá. Di'a nì kasá'a nákaní va ra ña nì kee Jesús xí'in rá kua'an rá. Sa'á ñoo kò kuú ká ku'u tóo Jesús nì iin ká ñoo. Ndadá yu'ú ñoo noq ká ñayuu ndéi va sa káa nā. Ta va'ará ndéi kúú míí vá ndéi ñayuu, tído ve'i na noq nákaa Jesús.

2

Di'a nì kuu, dá nì nduv'a'a Jesús iin taa nì natii sa'a

¹ Tá nì ya'a dao kuú, dá nì nandio koo tuku Jesús ñoo Capernaum. Tá nì kandaá ini ñayuu ña nì ndisáa Jesús ve'e na, ² kúú kuá'á nda'o na nì nataka ñoo. Ta kò ní keta ká ve'e ñoo kaño'o na. Ta kúú ndá satá ve'e ndíta ñayuu seíd'ó'ō na to'on dána'a Jesús.

³ Dá nì kasáa dao ká ñayuu xí'in iin taa nì natii sa'a, ta yí'í ñaa kómí taa nì kasáa rá. ⁴ Tído kò ní kúú ta'on ku'u ra xí'in tã kú'u ñoo ini ve'e noq nákaa Jesús, chí kuá'á nda'o ñayuu ñó'o. Sa'á ñoo nì ñakáa ñaa rá diní ve'e. Dá nì sónó rá iin yáí. Dá nì kuu nì ñano'o ra xito kánóo tã kú'u ñoo ini ve'e noq ió Jesús.

⁵ Tá nì xini Jesús ña kándéé ini ñaa rá, dá nì kaa nā xí'in tã kò kuú kaka ñoo:

—De'e ló'o, sa nì ndoo va kuachón —kaá nā.

⁶ Ta kúú ñoo ndéi dao taa dána'a ley Moisés seíd'ó'ō ra. Dá nì kasá'a nákaní kuáchí ini rá: ⁷ “Ta, ¿ndiv'a'a ká'an taa káa dión? Taa káa kúú rá yá'a ká'an ndava'a xí'in Ndios. Chí nì iin tó'ón ta'on taa o kúú dándoo kuáchí ñayuu. Iin tó'ón diní míí vá Ndios kúú nā kuu kee dión.”

⁸ Tído vití'ón di'a va nì kandaá ini Jesús ña kí'o dión nákaní ini rá. Dá nì ndat'ó'ón ñaa ná:

—¿Ndiv'a'a nákaní ini ndo dión? ⁹ ¿Ndi kían kò ú'u cháá ká ka'in xí'in taa kò kuú kaka yó'o, ká'an ndó? “Sa nì ndoo va kuachón”, o ka'in xí'in rá, “Ndakuíin ndichi, ta naki'in xiton kane'e kua'an nó'on.” ¹⁰ Tído vití dá ná kò'in dána'í noq ndo ña kómí ndisa nā nì nduu taa ñayuu yó'o choon ña dándoo na kuáchí kómí ñayuu ndéi ñayuu yó'o.

Dá nì kaa nā xí'in tã nì natii sa'a ñoo:

¹¹ —Ta ká'in xí'in yó'o vití. Ndakuíin ndichi, ta naki'in xiton, ta kua'an nó'on ve'ón.

¹² Ta kúú nì ñakuíin ndichi rá. Dá nì ñaki'in ra xito noq nì sa nóo ra né'e ra nì

ki'in ra kua'an ra noo ñayuu kua'a ñoo. Ta kúu ndidaa vá ná nî naá ini. Ta kúu nî kasá'á ná kéká'ano na Ndios, ta kaá na di'a:

—Nî iin kuu ko xiniõ iin ña'a ndato táto'on nî xiniõ kuu víti —kaá na.

Di'a nî kuu tá nî kana Jesús iin tqa nani Levi Mateo ña kanoo ra xi'in ná

¹³Tá nî ndi'i nî kuu dión, dá nî nandio koo tuku Jesús kua'an na yu'ú taño'o. Ta kúu kua'á nda'o ñayuu nî natuu yati ñaa. Dá nî kasá'á ná dána'a na noo ná sá xika na kua'an na. ¹⁴Ta noo yá'a na kua'an na ñoo, kúu nî xini ná ió iin tqa nani Levi, de'e ta nani Alfeo, ta ió ra ki'in ya'i ra sa'á ño'o. Dá nî kaa ná xi'in rá:

—Nakíj, ná ko'o kanoón xi'in yu'u.

Dá nî nakuin ndichi ra. Dá nî kee ra kua'an ra kanoo ra xi'in ná.

¹⁵Di'a nî kuu tein noo ió Jesús sásá'an na xi'in Levi ñoo ini ve'e ra. Ta kua'á nda'o tqa ki'in ya'i sa'á ño'o xi'in dao ka ñayuu kaá ra kómi kuachi nî sa ndei xi'in Jesús. Ta ndei ta'ani tqa xionoo xi'in ná, chi kua'á nda'o ñayuu ndíko ñaa. ¹⁶Tá nî xini tqa fariseo xi'in dao tqa dána'a ley Moisés ña sásá'an dáó Jesús xi'in tqa ki'in ya'i sa'á ño'o, xi'in ñayuu, tá'an na kaá ra kúu ná kini ñoo, dá nî kaa ra xi'in tqa xionoo xi'in Jesús:

—¿Ndi kua'an ña yó'o? ¿Ndiva'a sásá'an ri maestro ndo'ó xi'in tqa ki'in ya'i sa'á ño'o, xi'in dao ka ñayuu kómi kuachi yó'o? —kaá ra.

¹⁷Tá nî seidó'o Jesús ña nî ka'an ra dión, dá nî kaa na xi'in rá:

—Na ió va'a ko xinño'ó ta'on na tqa ketatá ñaa. Sava'a na kú'u va kúu na xinño'ó ñaa. Ta dión ta'ani yu'u, ko véi ta'on yu'u ná kanai na ká'an ña kúu ná ñayuu ndaa. Di'a vei yu'u kanai na nákoní ña kómi ná kuachi —kaá na.

Dána'a Jesús ña kúu ná táto'on iin tong

¹⁸Iin kuu, dá nî sa ndei tá sa xionoo xi'in Juan, na sa dakódo ndúta ñayuu, nî sa ne'e ij rá xi'in tqa fariseo. Dá nî kasáa dao ñayuu noo nákaa Jesús. Dá nî ndato'ón ñaa ná:

—¿Ndiva'a ko ne'e ij tá xionoo xi'in mí nî táto'on ne'e ij tqa fariseo xi'in tqa sa xionoo xi'in Juan?

¹⁹Dá nî kaa Jesús xi'in ná:

—¿Á ká'an ndó ña kánian kane'e ij ñayuu nî natka noo ió vikó tánda'a nani ió ij vá tong xi'in ná? Koó, chi xian nani ió ij tong xi'in ná, ta o kúu ta'on kane'e ij ná. ²⁰Tído kasandaá iin kuu, dá naki'in ra tong kandaka ra ko'on ra. Nda daá ví, dá kían kánian kane'e ij ñayuu ñoo.

Dána'a Jesús ña ko náki'in tá'an ta'on ña dána'a na xi'in ña dána'a tqa fariseo

²¹Ta ko iin ta'on nákoto noo nî ndata iin do'ono yatá xi'in iin tá'í dá'on saá. Dá chi tá

ná nakata na do'ono ñoo, ta kúu nati'in va dá'on saá ñoo, ta kúu ví'í ka ví ndata do'ono yatá ñoo.

²²Ta ko iin ta'on taán vino saá ini ñij yatá. Dá chi tá ná kee na dión, dá kían dáka'ándí vino saá ñij yatá ñoo, ta kúu ndi'í vino ñoo kuita, ta kúu tuú oon va ñij ñoo. Sa'á ñoo va'a cháá ka ná taán yó vino saá ini ñij saá —kaá Jesús.

Di'a kua'an ña nî daná'a Jesús sa'á kuu nani'ij ndée na Israel

²³Ta tein iin kuu nani'ij ndée na Israel, chika'anda Jesús kua'an na noño'o noo kaa tirió. Kúu nî kasá'á tqa xionoo xi'in ná tó'on ra yoko tirió, ta sei ra nonian kua'an ra. ²⁴Dá nî kaa tqa fariseo xi'in Jesús:

—¿Ndiva'a kée tqa xionoo xi'in ní ña ko kánian kee ra tein kuu nani'ij ndée yo?

²⁵Dá nî kaa Jesús xi'in rá:

—¿Á ko óon ta'on ká'í ndo'ó ña nî kee David tá sa na'á tá nda'í nî kuiko na xi'in tqa sa xionoo xi'in ná? ²⁶Chi kaáan ña nî ku'u na ve'e Ndios. Ta daá ñoo kúu tqa nani Abiatar duti kúu noo. Ta nî sei David pan, ña dóko tqa duti noo Ndios, ña ko kánian kei ñayuu óon, chi sava'a tqa duti kuu kei ná. Ta nda tqa xionoo xi'in David ñoo nî xi'o na nî sei.

²⁷Dá nî kaa ta'ani Jesús xi'in rá:

—Kuu nani'ij ndée yo nî kava'an Ndios ña kakuuan iin ña va'a noo ñayuu. Tído ko ní káva'a ta'on Ndios ñayuu keká'ano na kuu nani'ij ndée yo táto'on koó kée ndo'ó. ²⁸Ta víti kana'á ndó ña ió choon noo ndá'a na nî nduu tqa ñayuu yó'o ña dándáki na tein kuu nani'ij ndée yo —kaá Jesús ká'an na sa'a mí ná.

3

Di'a nî kuu tá nî nduv'a Jesús iin tqa nî natii ndá'a

¹Dá nî ku'u tuku Jesús ini ve'e noo nátake na Israel. Ta ñoo nákaa iin tqa nî natii ndá'a. ²Ta ndita tqa fariseo nani rá Jesús, ná kandé'a á nduva'a ñaa ná kuu nani'ij ndée ná. Dión, dá nî'í rá ndi koo dátaí kuachi ra Jesús noo tá né'e choon.

³Dá nî kaa Jesús xi'in tqa nî natii ndá'a ñoo:

—Nakuin ndichi, ta kakuin me'í yó'o.

⁴Dá nî kaa na xi'in dao ka tqa ñoo:

—¿Ndá kían kuu kee yó kuu nani'ij ndée yo? ¿Á kee yo ña va'a o á kee yó ña kini? ¿Á dáka'io iin ñayuu o ka'áni yó ná? Ka'an ndo ná nde'á —kaá na.

Tído ni iin tó'on rá ko ní ká'an. ⁵Dá nî kao noo Jesús ní sa nde'í deen ná tqa ndita ñoo. Dá nî kixian nî kunda'í ini ná sa'a rá, chi káxi nda'o nió rá. Dá nî kaa na xi'in tqa kú'u ndá'a ñoo:

—Ná dákaa ndá'on xaan.

Tá nì nàdàkàà rā ndá'a rá, kúú nì nduvá'a vaan.

6 Dá nì kankuei tã fariseo ñoo kua'an rā. Ta nì kasá'a ndátó'ón kue'é rā xí'ín rā kuendá rey Herodes ñoo ndi kee ra, dá ka'ani rá Jesús.

Di'a nì kuu tá nì sà káa Jesús yu'ú taño'o

7 Dá nì kee tuku Jesús kua'an nā xí'ín tã xionoo xí'ín ná yu'ú taño'o. Ta kuá'a ndá'o ñayuu ndéi kuendá Galilea xí'ín nā ndéi ñoo kuáli ñó'o chí kuendá Judea tákuei sata ná kua'an nā, 8 xí'ín nā ndéi ñoo ká'ano Jerusalén, xí'ín nā ndéi kuendá Idumea, xí'ín nā ndéi iin kã xoo yuta Jordán, xí'ín nā ndéi ñoo Tiro xí'ín nā ndéi ñoo Sidón, chí sá'a ñā nì nì'j tó'on na sá'a ñā'a ndato kée Jesús, sá'a ñoo kuá'a ndá'o ñayuu tákuei ñāá kua'an nā.

9 Ta kúú nì ka'an Jesús xí'ín tã xionoo xí'ín ná ñā ná kenduu rā iin barco kaka nā, dá ná o dándúti ñāá ñayuu kuá'a ñoo. 10 Chí sá'a ñā nì nduvá'a na kuá'a ñayuu, sá'a ñoo ndidaá kúú nā kú'u kátaj tá'an vèi sata ná, dá kaka'on na dá'on Jesús, dá ná nduva'a na.

11 Ta tá nì xini ñāá ñayuu ñó'o espíritu kini, ta kúú sà kujta xiti ná noo Jesús. Dá nì kasá'a káyu'ú espíritu kini ñoo, ta kaáan:

—Mii ní kúú de'e Ndios.

12 Tído nì sa'anda Jesús choon nooán ñā ná dá'a nì ka'an ndá yoo kúú ná noo ñayuu ñoo.

Di'a nì kuu tá nì kaxi Jesús uxí uy tã kanoo xí'ín ná

13 Ndi'i, dá nì kaa Jesús dinj iin yúku iin ñoo. Dá nì kana na ndidaá kúú tã nì nãta'an ini nā, ta nì nãtuu yati ra noo ío nā. 14 Dá tein roón nì kaxi na uxí uy tã kanoo xí'ín ná. Ta tã yó'o kakuu rā tãnda'a Jesús ko'on dána'a t'on va'a noo ñayuu, 15 ta koo ta'ani choon noo ndá'a rá ñā nduvá'a ra nā kú'u, ta taó rá espíritu kini ñó'o ini ñayuu.

16 Iin tã yó'o naní Simón. Ta nì chínaní ñāá ná Pedro. 17 Ta iin kã rā kúú de'e Zebedeo naní Jacobo xí'ín ñani rā, rā naní Juan. Ta nì chínaní ñāá ná Boanerges. To'on yó'o kónj kaa de'e ñā ká'ándi, chí nì'i dinj rá. 18 Ta iin kã rā naní Andrés, xí'ín rā naní Felipe, xí'ín rā naní Bartolomé, xí'ín rā naní Mateo, xí'ín rā naní Tomás, xí'ín rā naní Jacobo, tã kúú de'e Alfeo, xí'ín rā naní Tadeo, xí'ín rā naní Simón, tá'an rā nì sã kuu kuendá tã cananista, 19 xí'ín rā naní Judas Iscariote, tá'an rā nì kasandaá nì na'kì'o Jesús noo ndá'a rā xini u'u ñāá.

Tá nì ndi'i ñoo, dá nì ndu'u na ini iin ve'e.

Di'a nì kuu tá nì kaa dao tã ñā taó Jesús espíritu kini kée ñā u'u

20 Ta tuku va kuá'a ñayuu nì ndjítúti ñoo. Ta nì kò nóno vá Jesús kasá'an na xí'ín tã xionoo xí'ín ná. 21 Tá nì nì'j tó'on nā ve'e Jesús ñā ndó'o na, dá nì kee na kua'an nā nakuaka

ñāá ná kandaka na no'o nā, dá chí nì nãdana va na, ká'án ná.

22 Dá nì kaa dao tã dána'a ley Moisés, tá'an rā nì kii ñoo Jerusalén, ñā Beelzebú, tá'an ñā kúú sato'o espíritu kini, ñoo vá kían nákaa ini Jesús, ta ñoo kían xí'o choon noo ná, sá'a ñoo kándéé ná taó nā espíritu kini ñó'o ini ñayuu, kaá rā.

23 Dá nì kana Jesús tã nì ka'an dión ñoo, dá nì kasá'a ná dák'ín tá'an na dao ñā'a xí'ín ñā dána'a nā, ta kaá nā xí'ín rá:

—Ndi kee ví sato'o espíritu kini taó ñā mián ini ñayuu, ká'án ndó? 24 Kana'a ndó ñā tá naá tá'an iin rey xí'ín ñayuu dándáki rā, dá kían naá vá choon né'e ra. 25 Ta tá tá'anda tá'an ñayuu ndéi ini iin ve'e, dá kían naá vá noo ndéi na. 26 Ta k'i'o dión ta'ani ndo'o ñā u'u kúú noo tá ná kasá'a ná tá'an xí'ín ñā kéchoon nooán. Chí kasá'a ta'anda tá'an mián, dá kían o káka kã choon né'an, chí sã nì kasandaá hora ñā kían ndi'i nooán.

27 Ta ni iin tó'on tã o kúu ku'u ve'e iin tã ndakí, ta taó rá ñā'a ñó'o ve'e ra, tá dinñó'ó kã ná o kátó ñāá rá. Mián ndúsa kee ra dión xí'ín rá, dá kuu taó rá ñā'a ñó'o ve'e ra. 28 Mián ndaa ná ka'ín xí'ín ndó ñā kuu va ku'u ká'ano ini Ndios sá'a ndi ndáa mií vá kuachi kée ñayuu, ta sa'a ndidaá kúú to'on kini ká'an ndava'a nā sa'a Ndios. 29 Tído ndi ndáa nā ya'a ká'an ndava'a na sa'a nā kúú Espíritu i'j Ndios, noón kúú nā ni iin ku'ú tã'on o kúu ku'u ká'ano ini Ndios sa'a ná. Noón kúú nā ini ichi o ndóo kuachi noo Ndios —ká Jesús.

30 Dión nì kaa nā, dá chí nì kaa tã ñoo ñā nákaa espíritu kini ini nā.

Di'a nì kuu tá nì kasáa nā ve'e Jesús nándukú ñāá ná

31 Dá nì kasáa naná Jesús xí'ín ñani nā. Ta nì sã kujta na sata vé'e. Dá nì kaa nā xí'ín ñayuu ndéi ñoo ñā ná ka'an nā xí'ín Jesús keta na sata vé'e.

32 Dá nì kaa ñayuu ndéi dijn Jesús ñoo xí'ín ná:

—Naná ní xí'ín ñani ní ndíta na sata vé'e nándukú ná mií ní.

33 Dá nì kaa Jesús xí'ín ná:

—Ná kasto'on ndaaj xí'ín ndó ndá yoo kúú naná, ta ndá yoo kúú ñani xí'ín k'i'oi —kaá nā.

34 Ta kúú nì sã nde'é ná noo ñayuu ndéi noo ná ñoo. Dá nì kaa nā:

—Nā yó'o kúú naná, kúú ñani, kúú k'i'oi.

35 Chí ndidaá nā kée ñā kónj Ndios, noón kúú ñani, kúú k'i'oi, kúú naná —kaá nā.

4

Di'a kua'an ñā nì nakani Jesús sa'a iin tã xiti tata

1 Nì kasáa tuku Jesús yu'ú taño'o, dá nì kasá'a ná dána'a nā noo ñayuu. Ta sá'a ñā nì

naṭaka kuá'a ndá'o na, sa'á ñoó n̄i kaa Jesús ini barco, kirá kánóo noó taño'o. Dá n̄i sa koo na ió na ini ra. Ta ndéi ñayuu ñoó yu'u taño'o seidó'o na. ²Dá n̄i kasá'a Jesús dáki'in tá'an na dao ña'a xí'in to'on dána'a na, ta kaá na:

³—Kueidó'o va'a ndó ña ko'jin ka'jin xí'in ndó. Iin ṭaa xiti n̄i kee ra kua'an ra kuti ra tata noño'o rá. ⁴Ta sa'á ña n̄i koon ni'ini ra tata ñoó, sa'á ñoó dao ña n̄i kuei yu'u íchi. Ta kúu n̄i kasáa laa, ta kúu n̄i sei vá rían. ⁵Ta dao ka tata ñoó n̄i kuei tein yuu noo ndéi cháá ñó'o. Sa'á ñoó kúu yach̄i va n̄i xitaan, chí ko ní kuei ta'on ña noo kúu ño'ó ndéé. ⁶Tído, tá n̄i xinkoo ndindii, ta kúu n̄i dii vaan. Ta sa'á ña koó yo'an, sa'á ñoó n̄i íchi vaan.

⁷Ta kúu dao ka tata ñoó n̄i kuei tein ta'íon. Ta n̄i sa'ano dáó ña xí'in ta'íon ñoó, sa'á ñoó n̄i kuyatá váan n̄i kee rá. Sa'á ñoó ko ní xí'o ta'an vaan nonián.

⁸Ta kúu dao ka tata n̄i kuei noo kúu ño'ó va'a. Kúu kuá'a ndá'o noni n̄i xí'oan, chí n̄i xitaan, ta n̄i sa'ano va'an. Ta kúu ió dao tata ñoó n̄i xí'o oko ux̄i noni. Ta dao kaan n̄i xí'o onj diko noni. Ta dao kaan n̄i xí'o iin ciento noni —kaá Jesús.

⁹Dá n̄i kaa ta'ani na:

—Índi ndáa ndo'ó ió do'o, ta kúu kueidó'o va'a ndó! —kaá na.

Yó'o nákaní Jesús ndiv'a dáki'in tá'an na dao ña'a xí'in to'on dána'a na

¹⁰Dá tá n̄i kandoo iin to'ón Jesús iin ná, dá n̄i ndato'ón ñaá ta xionoo xí'in ná xí'in dao ka ñayuu ndita yati ñoó ndi dándáki to'on n̄i ñakaní na xí'in ná ñóó. ¹¹Dá n̄i kaa Jesús:

—Noo ndo'ó vá n̄i xí'o Ndios ña kandaq̄ ini ndo ña ná'a mií ná sa'á ndi kée na dándáki na. Tído noó na ko ñá'a ndé'u tixi ndá'a Ndios, dáki'in tá'an yu'u dao ña'a xí'in to'on dána'j, dá ná xinkoo noo ka'an tuti ij Ndios, chí di'a kaagan: ¹²“Ta va'ará ndidaa ka vían ndé'é ná, tído o kándaq̄ ta'on ini na ndi kóni kaaan. Ta va'ará ndidaa ka vían ná kueidó'o na, tído o kátóni ta'on ini na, dá ná dá'a ni nandio kuéi na noo Ndios, dá kían ná o kí'o ká'ano ini na sa'a kuachi na.”

Nákaní Jesús ndi dándáki ña n̄i daná'a na sa'a ṭaa xiti tata

¹³Dá n̄i kaa ta'ani Jesús xí'in rá:

—¿Á ko ní kándaq̄ ta'on ini ndo ndi dándáki ña n̄i ñakanii xí'in ndó? ¿Ndi kee ndó, dá kandaq̄ ini ndo sa'a cháá ka ña'a dáki'in tá'in xí'in to'on dána'j noo ndo, tá dáá?

¹⁴Taa xiti tata ñoó kúu ṭaa xionoo dána'a to'on Ndios. ¹⁵Ta yu'u íchi noo n̄i kuei dao tata ñoó kúu ñayuu seidó'o to'on Ndios. Tído tá ndí'i seidó'o naan, ta kúu kasaq̄ ña u'u, ta ditá váan to'on n̄i seidó'o na. ¹⁶Ta tein yuu noo n̄i kuei dao ka tata ñoó kúu ñayuu seidó'o to'on Ndios, ta mií hora seidó'o naan,

nátiin va'a naan xí'an kádj ini ná. ¹⁷Tído ko ta'on yo'an ini níó ná, sa'á ñoó ko ndita toon na xí'in to'on Ndios. Chí tá kásá'a ndo'o na tandó'o, o tá kéndava'a ñayuu xí'in ná sa'á ña kándisa na to'on ñoó, ta kúu dánkoo na ña. ¹⁸Ta tein ta'íon noo n̄i kuei dao ka tata ñoó kúu ñayuu seidó'o to'on Ndios, ¹⁹tído kásá'a ná ndí'i cháá ka ini na sa'á ña ió ñayuu yó'o, ta kátoó na koo kuíka ná. Ta ndí'i ta'ani ini na sa'á ña ko ka ña'a. Ta ndidaa ñoó kedaá xí'in ná, dá kásá'a ná ku'ich̄i ini na xini na to'on Ndios, ta kúu ná táto'on iin tata ko xí'o noni.

²⁰Tído noño'o va'a noo n̄i kuei dao ka tata ñoó kúu ñayuu seidó'o to'on Ndios xí'in ndino'o ini ná, ta kándisa naan. Dao noón kúu táto'on tata, ña n̄i xí'o oko ux̄i noni. Ta dao ka ná kúu táto'on tata, ña n̄i xí'o onj diko noni. Ta dao ka ná kúu táto'on tata, ña n̄i xí'o iin ciento noni, chí kée na ña kóni Ndios —kaá na.

Di'a kua'an ña n̄i daná'a Jesús sa'a ña kúu ña ndaa Ndios

²¹Dá n̄i dáki'in tá'an tuku Jesús iin ka ña'a xí'in to'on n̄i daná'a na, ta kaá na:

—Tá né'e yó iin íti toón, ¿á chikani ndei yó iin kídi nooán o chikani yóan tixi iin xito? Koó, iin íti toón kánian chinóo yó ra iin noo dikó, dá ná katoon ra iin ní kúu xíán. ²²Dá chí ndidaa vá ña dá'i noo ndo viti, kasandaá natpuan. Ta ndidaa vá ña'a ño'ó de'é viti, dá ña natpuan. ²³Ta ndi ndáa ndo'ó ió do'o, ta kúu kueidó'o va'a ndó —kaá na.

²⁴Dá n̄i kaa ta'ani Jesús:

—Kueidó'o va'a ndó to'on ká'jin xí'in ndó viti, chí táto'on kí'o kaon ió nduu ndo natiin ndoan, kí'o dión kí'o Ndios ña noo ndo, ta kí'o cháá ka naan noo ndo o duu ña n̄i seidó'o ndó, ²⁵dá chí na n̄i natiin ndisa to'on na, noón kúu na ni'j cháá ka ña kandaq̄ ini na. Tído na ko ní nátiin to'on na, noón kúu na nandodó ki'a va lú'u ña n̄i seidó'o na.

Yó'o n̄i daná'a Jesús sa'a ndi kí'o ndukua'q̄ ñayuu tixi ndá'a Ndios

²⁶Dá n̄i kaa ta'ani Jesús:

—Táto'on kí'o dándáki Ndios ñayuu na kíán táto'on ndó'o iin tata n̄i chí'i iin ṭaa noño'o rá, ²⁷chí sa'kuuaa kídj ṭaa ñoó, ta na'a ndákoo ra. Ta nduu ñoó ka'ándi noo tata ñoó, ta sá sa'anoan kua'an. Tído ko kándaq̄ ta'on ini ra ndi kuu sa'anoan. ²⁸Dá chí mií vá ño'ó ñoó dáku'a'ano ña. Dinño'ó xitaan kíán yuku, dá xinkoo yokoan, dá chíti yokoan xí'in noni. ²⁹Dá tá n̄i chíchian, dá kua'an ra ka'anda raán, chí n̄i kasandaá kuu nataán vá'a raan —kaá na.

Yó'o n̄i daná'a tuku Jesús sa'a ndi kí'o ndukua'q̄ ñayuu tixi ndá'a Ndios

³⁰Dá n̄i kaa tuku Jesús:

—¿Ndi kjan daó kúu xí'in to'on kée Ndios dándáki na ñayuu na, ká'an ndó? Ta, ¿nda kjan dákí'in tá'in xí'an, dá kandaá ini ndo sa'an? ³¹ Kíán tító'on iin tata nani mostaza, ña kúu tata páli cháá ka noo dao ka tata chí'i yó noño'ó yo. ³² Tído tá ni xitaan, ta kúu sá'ano ná'ano cháá kaan o duú dao ka yukú. Ta ná'ano ndá'o ndá'an, sa'á ñoó kúu káva'a laa táka ri tixi kátjan —kaá na.

³³ Ta kí'o dión ni dákí'in tá'an Jesús kuá'a ndá'o ña'a xí'in to'on ni daná'a na, kí'o kandaá ini ñayuu ñoó. ³⁴ Ta ko ní dána'a ta'on na tá ko ní sá dákí'in tá'an na dao ña'a xí'in to'on dána'a na. Tído tá ni kana xoo mií ná kua'an na, dá ni nakani na xí'in ta xionoo xí'in ná ndi dándáki ña ni daná'a na.

Di'a ni kuu tá ni sa'anda Jesús choon noó tachí xí'in taño'o

³⁵ Tá ni kuaá kuú dáá ñoó, dá ni kaa Jesús xí'in ta xionoo xí'in ná:

—Ná ko'ó chika'anda yo iin ka xoo yu'ú taño'o.

³⁶ Tá ni ndi'i ni ka'an ta xionoo xí'in ná ndisá'an xí'in ñayuu kuá'a ñoó, dá ni kaa ra ini barco noo nákaa na. Ta ni sarkuei dao ka barco noo ñó'o cháá ka ñayuu kua'an na noo kua'an Jesús. ³⁷ Ta kúu noo kua'an na ñoó ni kasá'a vá kána tachí déen. Sa'á ñoó ni kasá'a kokee takuji ini barco ñoó. Ta kúu sa kua'an kuti vá ini ra xí'in takuji. ³⁸ Ta kúu kándu'u Jesús kidi na ini ra noo nóno chí sata di'a ra. Ta yí'i iin dá'on diñi ná kándu'u ná.

Dá ni dandóto ñaá ta xionoo xí'in ná ñoó, dá kaa ra:

—¡Maestro! ¿Á ko sa'áni ta'on ni mií ní ña kuuo?

³⁹ Dá ni ndakuin ndichi Jesús. Dá ni sa'anda na choon noó tachí xí'in taño'o, ta kaá na:

—¡Katu! Tádj kooón.

Ta kúu ni sa tuu va tachí, ta ni nakáa tádi vá taño'o.

⁴⁰ Dá ni kaa na xí'in taño'o:

—Ta, ¿ndiva'a yu'ú téi ndo? ¿Á ko kándéé ta'on ini ndo yu'u, ndani?

⁴¹ Kúu ni yu'ú ndá'o ra. Dá ni kasá'a rá ndátó'on tá'an rá:

—¿Nda yoo ví kúu na yó'o, chí nda tachí xí'in taño'o seídó'o choon sa'anda na? —kaá ra.

5

Di'a ni kuu tá ni taó Jesús espíritu kini ñó'o ini iin ta

¹ Dá ni saá na iin ka xoo taño'o noo kúu kuendá Gadara di'a. ² Dá tá ni noo na barco ñoó, dá ni keta iin ta ñó'o espíritu kini ini káo noó ñó'o ndji vei ra ni'í ñaá rá. ³ Dá chí ini káo noo ñó'o ndji ñoó ió ra. Ta ni iin tó'on ñayuu ko kándéé ko'oni ñaá ná, ta ni cadena ko kándéé kandiko ra, ⁴ chí sa kua'a

vá ta'ándá so'óni na sa'a rá xí'in ndá'a rá xí'in cadena, xí'in kaq viti. Tído vá óon va kándéé rá dákuáchi ra cadena ñoó, ta sa'ándá ra kaq ñoó, chí ndaki ndá'o ra. Ta ni iin tó'on ña'a kée ñayuu ko kándéé xí'in rá. ⁵ Ta nduu ñoó xionoo ra diñi yukú káyu'u rá xí'in tein káo ndji ñoó, ta dárkue'e ra mií rá xí'in yuu.

⁶ Ta kúu xiká vá ni xini ra ña vei Jesús. Ta kúu ni kankono ra ni saá ra ni sa kuin xiti rá noo ná. ⁷ Ta kúu ni'í ndá'o ni kayu'ú espíritu kini nákaa ini ra, ta kaáan:

—¿Ndi kjan ndó'o ní xí'in yu'u, Jesús, mií ní na kúu de'e Ndios ndáya'i? ¡Noo mií Ndios seí nda'íj noo ní ña ná dá'a ni dándó'o nani ní yu'ú!

⁸ Dión ni kaáan, chí di'a ni kaa Jesús xí'an: —¡Espíritu kini, dáyaá taq xaan!

⁹ Dá ni ndato'on ñaá Jesús:

—¿Ndi nanón?

Dá ni kaa espíritu kini ñoó:

—Legión naníí, chí kuá'a ndá'o kúu ndu'u.

¹⁰ Dá ni seí nda'í ña noo Jesús ña ná dá'a ni tanda'a ñaá ná ko'an iin ka xí'an. ¹¹ Ta yati yukú iin ñoó ñó'o kuá'a ndá'o kochi sásá'an rí. ¹² Dá ni seí nda'í espíritu kini ñoó noo Jesús:

—Konó ní ná ko'on ndu ndu'u ndu ini kochi kaa —kaáan.

¹³ Dá ni sonó Jesús nooán. Dá ni kankuei espíritu kini ñó'o ini taño'o. Dá ni sa'an ni ndu'an ini kochi ñoó. Ta kúu rí tító'on uu mil. Kúu ni taxi tá'an ndi ndi'í rí kua'an ri yu'ú da'ó. Dá ni kuei ndava'a rí ini taño'o ñoó. Ta kúu ni kandaá ri, dá ni xí'í ri.

¹⁴ Dá ni kee ndidaá ta ndáka kochi ñoó taxi tá'an ra kua'an nó'o ra kast'o'on ra xí'in ñayuu ndéi ñoo ra, xí'in na ndéi yukú sa'a ña ni kuu dión. Dá ni kankuei ñayuu ñoó kua'an na kande'e ná ndi kjan ni kuu. ¹⁵ Tá ni saá ñayuu ñoó noo iin Jesús, dá ni xini na ña ió taq sa ndo'o nió ni sa kee kua'a nda'o espíritu kini ñoó. Ta kúu sa ndíxi va ra dá'on ió ra. Ta sa iin taq ió va'a kúu rá. Ta kúu ni yu'ú ndá'o na.

¹⁶ Ta ñayuu ni xini ña ni kuu dión kúu na ni nakani xí'in dao ka ñayuu ña ni ndo'o taq ni sa ño'o espíritu kini ñoó xí'in ña ni ndo'o kochi ñoó.

¹⁷ Dá ni kasá'a ná seí nda'í na noo Jesús ña ná ko'on na iin ka xí'an. ¹⁸ Tá kua'an Jesús kaa na ini barco ñoó, dá ni seí nda'í taq ni sa ño'o espíritu kini ñoó noo ná ña ná konó ná ko'on ra xí'in ná. ¹⁹ Tído ko ní xín ta'on na. Dá ni kaa na xí'in rá:

—Nandió ko'on kua'an nó'on ve'ón noo ndéi tá'on, ta nakanón xí'in ná sa'a ndidaá ña ná'ano ni kee sato'o yo Ndios xí'on, ta nakani ta'ánón xí'in ná tító'on kí'o ni ku'u ini na sa'on —kaá na.

²⁰ Dá ni naki'in ra kua'an nó'o rá. Ta kúu ni kasá'a rá náani ra sa'a ña ndato ni

kee Jesús xí'ín rá noḡ ñayuu ndéi kuendá Decápolis. Ta ndidaá na ñi seidó'o ña ñi ñakani ra, kúu ñi naá ndá'o iní na.

Di'a ñi ndo'o de'e di'i iin taa nani Jairo xí'ín ña ñi ndo'o iin ñá'a ndó'o kue'e táj ñi

21 *Dá ñi chika'anda Jesús xí'ín taa xionoo xí'ín ná kua'an na iin ka xoo taño'o.* Ta kúu sa kuá'a ndá'o ñayuu ñi ñataka ndéi yu'u taño'o ñoo. Tá ñi noḡ Jesús ini barco, dá ñi sa kuíjn na iin na yu'u taño'o ñoo. 22 *Dá ñi kasá'a iin taa nani Jairo, tá'an ra dándáki ve'e noḡ náta na Israel ndéi ñoo ñoo.* Tá ñi xini ra Jesús, kúu ñi sa kuíjn xiti rá noḡ ná. 23 *Dá ñi kasá'a rá sei nda'í ra noḡ ná, ta kaá ra:*

—Sa xí'j va de'e di'í. Nakíj ní ná ko'o chinóo ní ndá'a ní satá xí, dá ná nduvá'a xi, dá ná o kuú xi.

24 *Dá ñi kee Jesús kua'an na xí'ín rá.* Ta kuá'a ndá'o ñayuu ñi kee kua'an xí'ín ná, ta dándúti ná Jesús kua'an na. 25 *Ta tein ñayuu kuá'a ñoo nákaa iin ñá'a ndó'o kue'e táj ñi, ta sa ñi xino uxí uú kuia ndó'an dión.* 26 *Ta sa ndo'o ndá'o níman, chj noḡ kuá'a ndá'o taa kétátá ñi sa'an.* Ta sa ñi dandí'í vaán di'ón né'e va'án ñi chija'avián ra kétátá ñoo. Tído ni iin tó'ón ta'on ra ko ní kándée nduvá'an. Ví'í ka ví ndó'an.

27 *Tído tá ñi kandaá iniañ ña kándée Jesús nduvá'a na na kú'u, dá ñi ndundééan ñi ku'án tein ñayuu kua'á ñoo.* Dá ñi natuu yatián satá Jesús, ta kúu ñi ka'ko'on ndá'an dá'on ná. 28 *Dión ñi keeán, dá chj ñi ñakani iniañ ña sa'va'a rá dá'ón óon Jesús ná kaka'án, ta kúu nduvá'a vaán.* 29 *Ta kúu viti'ón di'a va ñi natuu ñi ñoo.* Ta kúu ñi kandaá iniañ ña ñi nduvá'a vaán noḡ kue'e ndó'an.

30 *Ta kúu ñi kandaá va ini Jesús ña ñi nduvá'a iin ñayuu ñi kee ndée ná.* Dá ñi ñandió koo na ñi sa nde'é ná noḡ ñayuu kuá'a vei satá ná ñoo. Dá ñi ndato'ón ñaa ná:

—¿Ndá yoo ñi ka'ko'on ndá'a dá'amají?

31 *Dá ñi kaa ta xionoo xí'ín ná ñóo:*
—Nde'é vá mií ní, dión ví ñayuu kuá'a vei yó'o dándúti ñaa. Sa'á ñoo, ¿ndiva'a ndato'ón ní ndá yoo ñi ka'ko'on ndá'a ñaa?

32 *Tído ní sa nde'é va'a Jesús noḡ ndidaá ñayuu ñoo, dá ná kande'á ndá yoo ñi ka'ko'on ñaa.* 33 *Sa ná'a vá ñá'a ñoo ña ñi nduvá'an sa'á ña ñi ka'ko'an dá'on Jesús.* Ta va'ará yu'úan, ta ndéj ñinoán. tído ñi sa'an ñi sa kuíjn xitíán noḡ ná, ta ñi ñakani nda'aañ xí'ín ná ña ñi keeán.

34 *Dá ñi kaa Jesús xí'ín:*
—De'e di'íj, ñi nduvá'ón sa'á ña kándée inóon yu'u. Ta viti, kua'an nó'on ve'ón xí'an ió va'a inóon, chj ñi nduvá'ón noḡ kue'e ñi sa ndo'ón.

35 *Ta kúu ká'an jíó Jesús iin na, kúu sa ñi kasá'a va dao taa ñi kii ve'e Jairo, tá'an ra*

dándáki ve'e noḡ náta na ña ñoo ñoo. Dá ñi kaa ra xí'ín Jairo ñoo:

—Sa ñi xí'j va de'e di'í ní. Ná dá'a ka ní dáta'an ní maestro xaan.

36 *Tá ñi seidó'o Jesús ña ñi ka'an ra dión, dá ñi kaa na xí'ín Jairo:*

—O sa yú'óon. Sa'va'a yu'u kandeé inóon —kaá na.

37 *Ta kúu ko ní sónó ta'on Jesús noḡ dao ka ñayuu ña ko'on na xí'ín ná ve'e taa ñoo, sa'va'a Pedro xí'ín Jacobo xí'ín ñani ra nani Juan va ndáka na kua'an na.* 38 *Dá tá ñi saa ña ñi ku'u na ve'e Jairo, kúu ñi xini na ña nína vaá ndá'o ñayuu ndé'íj na ndéi na, ta nda'í káyu'u ná sa'a tadi'í ñoo.* 39 *Dá ñi kaa Jesús xí'ín ná:*

—¿Ndiva'a nína vaá téi ndo? Ta, ¿ndiva'a ndé'íj téi ndo ndéi ndó? Chj ko ní xí'j ta'on xi, kídj va xi —kaá na.

40 *Tído ñi sakj ndaa va ñaa ñayuu ñoo.* Dá ñi sa'anda Jesús choon ña ná kankuei ndidaá ná satá ve'e. Dá ñi ñana na tatá tadi'í ñoo xí'ín naná xj xí'ín ndin onj ka taa ndáka na kua'an na ñoo. Dá ñi ku'u na noḡ kándu'u xí. 41 *Dá ñi tiin Jesús ndá'a xí.* Dá ñi kaa na:

—Talita, cumi —kaá na. To'on yó'o kóni kaa: Di'í ló'o, ká'ín xí'ón, ndakoo.

42 *Ta kúu viti'ón di'a vá ñi ndakoo xi.* Ta kúu ñi kasá'a xika xi xionoo xi. Ta uxí uú kuia ió xi. Tá ñi xini ñayuu ñoo, kúu ñi naá ndá'o iní na. 43 *Tído ñi sa'anda Jesús choon noḡ na ve'e xi ná o sa nákani na xí'ín ni iin tó'ón ñayuu sa'á ña ñi kuu dión.* Dá ñi kaa na xí'ín ná ña ná kí'o na ña'a kasá'an xi.

6

Di'a ñi ndo'o Jesús tá ñi ñandió koo na ñi nasáa na ñoo Nazaret

1 *Dá ñi keta Jesús ñoo ñoo, dá ñi kee na kua'an nó'o ná ñoo mií ná, ta tákuei ñaa taa xionoo xí'ín ná kua'an ra.* 2 *Tá ñi kasandaá kuú nani'j ndée na Israel, dá ñi ku'u na ini ve'e noḡ náta na ñoo ñoo.* Dá ñi kasá'a ná dána'a na. Ta ndéi kua'a ndá'o ñayuu seidó'o ñaa ná, ta ñi naá vá ini na nde'é ñaa ná, ta kaá na:

—¿Ndeí ñi katí'a taa kaa ña dána'a ra? ¿Ndeí ñi ní'j ta kaa ña ndichí ná'a rá, xí'ín ña kándée rá kée ra ña ndato xí'ín ñayuu? 3 *¿Á o ñu'ú ta túxí yito vá kúu ra kaa, chj de'e María kúu rá, ta ñani ra kúu Jacobo xí'ín José, xí'ín Judas, xí'ín Simón viti? ¿Á o ñu'ú kí'o ra kaa ndéi tein yó yó'o? —kaá ñayuu ñoo.*

Sa'á ñoo ko ní nákoni ñaa ná.

4 *Dá ñi kaa Jesús:*

—Ndeí kúu mií vá ió ñaño'ó ñayuu noḡ ndu'u, na kúu profeta. Tído na ñoo mií ndú, xí'ín na kúu tá'an ndu, xí'ín na ve'e ndu, noḡon di'a kúu na káño'ó ñaa —kaá na.

5 *Sa'á ñoo ko ní kuu ta'on kee na ña'a ná'ano xí'ín na ñoo mií ná, sa'va'a satá dao*

nā kú'u yá nē chĩnóo na ndá'a ná, dá nē nduvá'a na. ⁶ Kúú nē naá vá iní Jesús xini nā, chĩ kō ní xĩn ta'on nā ñoo míí ná kandísa ñáá ná. Dá nē kee na kua'an na. Dá nē kasá'a ná xionoo na dána'a nā dao ká ñoo ñó'o yati ñoo.

Yó'o nē sa'anda Jesús choon noo taa xionoo xí'in ná ñā ko'on rā dána'a rā to'on vā'a sa'a Ndios

⁷ Tá nē ndi'i, dá nē kana na ndin uxí uú taa xionoo xí'in ná ñóo. Dá nē kasá'a ná tándá'a ná uú rá uú rā kua'an rā kanoo ra dána'a rā. Ta nē xí'o na choon noo rá ñā kandeé rá taó rá espíritu kini ñó'o ini ñayuu. ⁸ Ta nē kaa ta'ani na xí'in rá:

—Ni iin ñā'a o sá kóo ini ndo kane'e ndó ko'on ndo ichi. Sava'a iin tó'on yito, kirá katuu va ndó, kane'e ndó ko'on ndo. O sá káne'e ndó lékə ndo, ni pan, ta ni dj'on o sá káne'e ndó ko'on ndo. ⁹ Sava'a ndisa yí'i ndó kayí'i ndó ko'on ndo, ta ná dá'a ni kane'e ndó iin ká kotó nadaon ndó —kaá ná.

¹⁰ Dá nē kaa ta'ani na xí'in rá:

—Ta ndi ndáa míí vá ve'e nē saq ndo nē ku'u ndó, sava'a ñoo ní kandeí ndó nda ná kasandaá kuú kankuei ndó ko'on ndo iin ká ñoo. ¹¹ Tído tá nē saq ndo iin ñoo noo kō ní xĩn na natiin vā'a na ndo'ó, ta kō ní xĩn na kueidó'o na to'on dána'a ndo, dá kian tá kua'an ndo kankuei ndó ñoo ñoo, kidi ni'ini ndó ñoyaká iin sa'a ndo, ta ñoo kian ná'a ñā kō náta'an ini Ndios xini nā nā ñoo ñoo. Miiān ndaa ná ka'in xí'in ndó ñā tá ná kasandaá kuú keyikō Ndios sa'a ndidaá ñayuu, dá kian ka'i cháá ká ndo'o nā ñoo ñoo o duú ñayuu kini nē sá ndei ñoo Sodoma xí'in ñoo Gomorra —kaá ná.

¹² Dá nē kee ra kua'an rā. Dá nē kasá'a rá kásto'on ra xí'in ñayuu ñā ná nandikó ini nā sa'a kuachi kée ná. ¹³ Ta kúú kua'á nda'o espíritu kini nē taó rá, ta nē chĩkodá rá siti dinj kua'á ná kú'u, dá nē nduvá'a na.

Di'a nē kuu tá nē xí'i Juan, nā sá dakódo ndúta ñayuu

¹⁴ Kúú nē ni'í tó'on rey Herodes sa'a Jesús, dá chĩ ndei kúú míí vá ká'an ñayuu sa'a ná. Chĩ dao ñayuu ñoo kaá di'a: “Nj natakí va Juan, nā sá dakódo ndúta ñayuu, ta noon kúú Jesús, sa'á ñoo kándéé ná kée na ñā'a ndato.”

¹⁵ Ta dao ká nā kaá ñā profeta Elías kúú ná. Ta dao ká nā káá ñā kúú ná iin profeta, o ndá ndi kuu kúú ná iin profeta nē sá io sá na'a, kaá ná.

¹⁶ Tído tá nē seidó'o rey Herodes ñoo ñā ká'an nā dión, dá nē kaa rā:

—Taa yó'o kúú Juan, tá'an rā nē sa'anda yu'u diko. Tído nē natakí va ra.

¹⁷ Dión nē kaa Herodes, chĩ míí rá nē sa'anda choon, dá nē tiin soldado Juan. Dá nē so'oni ñáá rá xí'in cadena. Dá nē chĩkáá ñáá rá ve'e kaa, chĩ k'i'o dión kóni Herodías, ñá nē sá kuu ñadi'í ñani rā naní Felipe, tído

nē ñaki'in ñáá rá kakuuán ñadi'í rā. ¹⁸ Ta sa'á ñā nē kaa Juan xí'in rá ñā kuachi ká'ano kían ñā ío rā xí'in ñadi'í ñani rā, ¹⁹ sa'á ñoo nē xini u'u ñáá Herodías, ta kónjan ka'áni ñááán. Tído kō ní'í ta'an vaán ndí keeán, dá ná kuu Juan, ²⁰ dá chĩ yu'u va Herodes ka'áni ñáá rá, chĩ ná'á vá rá ñā tá ndaa, tá kéchóon noo Ndios kúú ná. Sa'á ñoo ndaa vá ñáá rá noo Herodías. Ta va'ará nē kutúú ini rā nē kee to'on nē ka'an nā, tído katóo rā kueidó'o ñáá rá.

²¹ Ta tein víko nē naxino Herodes kuia rá, dá nē ni'í Herodías ndí keeán, dá kuu Juan. Chĩ nē nataka taa dándákii xí'in Herodes, xí'in taa sa'ándá choon noo soldado, xí'in ndidaá taa ndáya'i nē kii chí kuendá Galilea, ta ndéi ra sás'an ra xí'in Herodes. ²² Ta kúú ñoo nē ku'u de'e di'í Herodías. Dá nē sarsá'á xí. Ta kúú nē ñata'an ini Herodes nē kee xí, ta nē ñata'an ta'ani ini ndidaá tá ndéi sás'an xí'in rá ñoo. Dá nē kaa rey Herodes ñoo xí'in xí:

—Tá ná kakon ndí kuú míí váan kónon noo'í viti, ta kúú k'i'o vei ñā noo'on —kaá rā.

²³ Dá nē xí'o ra to'on ra noo xí, ta kaá rā:

—Miiān ndaa ndisa k'i'oi ndidaá míí vá ñā'a xíkōn noo'í, chĩ ío'í k'i'oi nda iin ñe'e noo dándákii noo'on —kaá rā.

²⁴ Dá nē keta xí kankono xí kua'an xí ndato'on xí naná xí Herodías:

—¿Ndí kían kakají viti?

Dá nē kaa naná xí:

—Kua'an kakōn dinj Juan, tá sá dakódo ndúta ñayuu —kaáan.

²⁵ Dá kánkono xí nē ndu'u tuku xí noo'í rey Herodes. Dá nē kaa xí xí'in rá:

—Viti'ón kuíí kóni yu'u ñā k'i'o ní iin ko'o ná kakaq dinj Juan, tá sá dakódo ndúta ñayuu, noo'í.

²⁶ Kúú nē kunda'í nda'o ini rā, tído sa'á ñā nē seidó'o taa ndéi xí'in rá ñā nē ka'an rā dión, sa'á ñoo kō ní kúu ta'on kaa rā ñā kóo. ²⁷ Ta kúú viti'ón nē sa'anda rā choon noo soldado rā ñā ná ko'on rā ka'anda rā diko Juan, ta ná kane'e ra dinj ná kii ra. ²⁸ Dá nē sa'an taa ñoo nē sa'anda rā diko Juan noo nákaq nā ini ve'e kaa. Dá nē chĩkáa rā dinj ná ini iin ko'o né'e raan nē kasáa rā. Dá nē xí'o raan noo tadi'í ñoo. Dá nē xí'o xian noo naná xí Herodías.

²⁹ Tá nē ni'í tó'on tá xionoo xí'in Juan ñā nē xí'í nā, dá nē sa'an rā nē ñaki'in ra yikí kōño nā. Ta né'e raan nē sa'an rā nē dandúxi ra.

Di'a nē kuu tá nē xí'o Jesús ñā'a nē sasá'an o'on mil taa

³⁰ Dá nē ñaki'in tá'an tuku taa xionoo xí'in Jesús xí'in míí ná. Dá nē kasá'a rá náakani ra xí'in ná sa'a ndidaá kúú ñā nē kee ra, xí'in sa'a ndidaá ñā nē ñana'a rā noo'í nē sa'an rā.

³¹ Dá nē kaa nā xí'in rá:

—Nakí'í ndo, ná ko'o iin ká xían nani'í ndéé yó noo'í kō in ndéi.

Di'ón nì kaa nà, dá chì kúú kua'an, kúú vejí kúú kua'á ndá'o ñayuu kásáa nà noq Jesús, sa'á ñóó kọ nóno v́a ná kasá'an na. ³² Dá nì kaa na xí'ín t̄a xionoo xí'ín ná ini iin barco, dá nì kanxoo na kua'an nà iin xián noq kọ íin ndéi. ³³ Tído kua'á v́a ñayuu nì xini ña kua'an nà, ta nì nàkoni va na Jesús. Ta kúú nì kee ñayuu ndéi ndidaá kúú ñoo ñó'o yati ñoo xíka sá'á ná kua'an nà nì'í ñaá ná. Ta kúú sà ndéi di'a va ñayuu ñoo ndáti na tá nì saq Jesús. ³⁴ Dá tá nì keta Jesús ini barco ñoo, kúú nì xini nà ña kua'á ndá'o ñayuu ndéi ndáti ñaá. Ta kúú nì ku'ú ndá'o ini nà sa'a ná, chì ndéi na tátó'on ndéi léko, kírí kọ íin ndáka, kì'o di'ón ndéi na. Dá nì kásá'á Jesús dána'a nà kua'á ndá'o ña'a noq ñayuu kuá'a ñóo.

³⁵ Dá tá nì ini, dá nì natuu yati ñaá t̄a xionoo xí'ín ná. Dá nì kaa r̄a xí'ín ná:

—Kọ t̄a'ón ve'e ndita yati yó'o, ta sà nì ini va. ³⁶ Ka'anda ní choon noq ñayuu yó'o ña ná ko'on nà ve'e túu ndita káa xí'ín ñoo kuálí túu ñó'o káa, dá ná kuiin na ña'a keí ná, chì kọ t̄a'ón ña'a keí ná yó'o.

³⁷ Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Kì'o ni míi ndó ña'a ná kasá'an na.

Dá nì kaa r̄a:

—¿Á kóni ní ña ko'on ndu kuiin ndu pan xí'ín di'ón, kì'o ní'í ñayuu kéchóon na uu ciento kuu, dá kì'o nduñan noq ná kasá'an na?

³⁸ Dá nì kaa Jesús:

—¿Ndidaá pan né'e va'a ndó? Kua'an ndo kande'é ndó.

Dá nì sa'an r̄a nì sà nde'é rá. Dá nì kaa r̄a xí'ín ná:

—O'on kúú pan, ta uu kúú t̄yjaká —kaá r̄a.

³⁹ Dá nì sa'anda Jesús choon ña ná kandeí tá tu'u tá tu'u nà noq itá kuí'í ñóo. ⁴⁰ Dá nì sa ndeí ñayuu ñoo. Tátó'on iin ciento kúú iin iin tu'u nà, ta dao ká tu'u kúú uu diko uxí.

⁴¹ Dá nì tiin Jesús ndin o'on pan xí'ín ndin nduú t̄yjaká ñóo. Dá nì ñane'e noq ná chí indúú. Dá nì nàkì'o na ndivé'e noq Ndios. Dá nì sa'anda nà pan ñoo. Dá nì xì'o nañan noq t̄a xionoo xí'ín ná. Dá nì dasá ráan noq iin rá iin ñayuu ñoo. Di'ón ta'ani nì kee na xí'ín ndin nduú t̄yjaká ñóo. ⁴² Dá nì sasá'an ndidaá ñayuu ñoo nda nì ndinoo va'a ini nà. ⁴³ Tá nì ndi'i, dá nì ñakúti tá xionoo xí'ín Jesús uxí uu t̄yika xí'ín tá'í pan, xí'ín tá'í t̄yjaká ña nì kandoq noq nì sasá'an ñayuu ñoo. ⁴⁴ Ta o'on míl nì sà kuu t̄a nì sasá'an nì kee Jesús.

Di'a nì kuu tá ní xika Jesús noq taño'o

⁴⁵ Tá nì ndi'i, dá nì sa'anda Jesús choon noq t̄a xionoo xí'ín ná ña ná kaa ra ini barco, ta ná chika'anda ra ko'on r̄a noq taño'o, dá ná saq r̄a ñoo naní Betsaida. Dá nì kandoq Jesús nì ka'an nà ndisá'an xí'ín ñayuu kuá'a ñoo. ⁴⁶ Tá nì ndi'i nì ka'an nà ndisá'an, dá nì

kee na kua'an nà diní iin yúku íin ñoo ka'an na xí'ín Ndios.

⁴⁷ Tá sà nì kuaá v́a, ta kúú duú nì ta'í daó ió barco noq ñó'o t̄a xionoo xí'ín ná ñoo kua'an r̄a noq taño'o. Ta kúú nákaq iin tó'ón jí v́a Jesús noño'o. ⁴⁸ Kúú nì xini nà ña ndó'o níó rá dákaa ndá'a rá barco ñoo, chì kána ndá'o tachi chí xoo noq kua'an r̄a.

Dá tá nì kundikí, kúú nì kuyati Jesús noq kua'an r̄a, chì xíka sá'á ná kua'an nà noq t̄akují ñoo, ta sá yá'a na kua'an nà chí noq. ⁴⁹ Tído tá nì xini r̄a ña xíka Jesús kua'an nà noq t̄akují ñoo, dá nì ka'an rá ña kúú ná iin í'íná. Sa'a ñoo nì'í ndá'o nì kayu'tó, ⁵⁰ chí ndidaá v́a rá nì xini ñaá, ta kúú nì yu'tú ndá'o ra. Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Ndeé koo ini ndo. O sà yu'ú ndo, dá chì míi vá yu'ú kúú —kaá nà.

⁵¹ Dá nì kaa na ini barco noq ñó'o ra ñoo. Ta kúú nì sà tuu v́a tachi ñoo. Kúú nì naá v́a ini r̄a, ta nì yu'tú r̄a, ⁵² dá chì kọ kándaq jí v́a ini r̄a ndi dándáki ña ndato nì kee na nì dandukua'a ná pan ñoo, chì ndadí jí v́a ñaxintóni rá.

Di'a nì kuu tá ní nduv'a Jesús nà kú'ú ndéi kuendá Genesaret

⁵³ Dá tá nì ndi'i nì chika'anda nà noq taño'o, dá nì saq nà noq kúú kuendá Genesaret. Dá nì so'oni nà barco yu'tú taño'o. ⁵⁴ Tá nì kankuei na ini barco ñoo, ta kúú ndidaá ñayuu ndéi ñoo nì nàkoni ñaá. ⁵⁵ Ta kúú nì taxi tá'an ñayuu ñoo iin rá iin ñoo nì sa'an nà nì nàkì'in na ñayuu kú'ú kándodó noq xító né'e na nì saq nà noq nì kándaq ini nà nákaq Jesús.

⁵⁶ Ta ndeí kúú míi v́a noq kásandaá Jesús, ñoo kuálí o ñoo ná'ano o yukú ichi kíán, ta kúú chíndeí ñayuu ñoo nà kú'ú ná yu'ú ichi, ta seí nde'i nà noq Jesús ña ná konó ná dáko'on ndá'a ná yu'ú kotó nà. Ta kúú ndidaá v́a nà nì dáko'on ndá'a yu'ú kotó nà nì nduv'a'a.

7

Yó'o nì daná'a Jesús ña kánian kee yó ña kóni Ndios, ta o duú ña kóni t̄a

¹ Kúú nì natuu yati t̄a fariseo xí'ín dao t̄a dána'a ley Moisés noq Jesús. Ta t̄a yó'o kúú r̄a nì kii ñoo Jerusalén. ² Kúú nì xini r̄a ña kọ ní nákata ta'on t̄a xionoo xí'ín Jesús ndá'a rá xí'ín ñaño'ó, dá kasá'an ra. Chì kọ ní kée ra tátó'on kì'o nì daná'a t̄a sá'ano ñoo r̄a tá sata. Sa'a ñoo nì datáji kuachi ñaá rá, ³ dá chì t̄a fariseo xí'ín ndidaá k̄a nà Israel tiin toon na tátó'on nì sà kee t̄a sá'ano ñoo na tá sata, chì dinño'ó kánian nakata na ndá'a ná xí'ín ñaño'ó, dá kasá'an na. ⁴ Ta di'ón ta'ani kée na tá ndúsaq nà sa'an nà noq yá'i, chì kọ sasá'an ta'on na tá ná o nákata na ndá'a ná xí'ín ñaño'ó. Ta ió kuá'a k̄a ví ña'a kée na tátó'on nì daná'a t̄a sá'ano ñoo nà, chì nákata

ta'ani na vaso na xí'in ñaño'ó, xí'in tindo'ó ná, xí'in ko'ó kaá na, xí'in kidi na.

⁵ Sa'á ñoo ñi ndato'ón ta fariseo xí'in ta dána'a ley Moisés ñoo Jesús, ta kaá ra:

—¿Ndiva'a kó kée ta xionoo xí'in mií ni táto'on ñi dānā'a ta sá'ano ñoo yo tá satā? Chī kó nákata ra ndá'a rá xí'in ñaño'ó, dá kasá'an ra.

⁶ Dá ñi kaa Jesús xí'in rá:

—Taa uu noo vá kúu ndo'ó. Ndaa va ñi ka'an profeta Isaías sa'a ndo'ó, chī di'a ñi taa na:

Tá'an ñayuu ndéi viti kéká'ano na yu'u xí'in yú'u óon va na,

tído xí'in níó ná, kó kónj ta'on na yu'u.

⁷ Kó ndáya'i ta'on ña ndáño'o na yu'u, dá chī ña dána'a na kúu ña ñi ndaki ini ñaxintónj taa va,

ta ká'an na ña choon ñi sa'anda Ndios kián.

⁸ Chī ndo'ó kúu ná dánkoo xoo choon sa'ándá Ndios, ta ndí'i cháá ká ini ndo kée ndó choon sa'ándá taa, chī ndí'i ndá'o ini ndo nákata ndó tindo'ó ndo, xí'in vaso ndo, ta ndí'i ta'ani ini ndo kée ndó cháá ká ña'a kua'an táto'on kua'an ña yó'o.

⁹ Dá ñi kaa ta'ani na:

—Chī dánkoo xoo ndó choon sa'ándá Ndios, ta ndí'i cháá ká ini ndo kée ndó choon ñi ndaki ini mií ndó. ¹⁰ Dá chī di'a kaá ley Moisés: “Koo ñaño'ó ndó noo tatá ndo xí'in noo naná ndo”, ta “Ndi ndáa mií vá ñayuu ni ya'a ñi ka'an ndava'a xí'in tatá na o xí'in naná na, na yó'o kúu na kánian kuu.”

¹¹ Tído ndo'ó kúu ra ká'an ña kuu va ka'an iin ñayuu xí'in tatá na, xí'in naná na: “O kúu ta'on chindeéi mií ní xí'in ña'a né'e va'i, chī sa ñi ka'in ña k'i'oi ña noo Ndios.” ¹² Ta ndo'ó kúu ra ká'an ña ndi ndáa na ká'an dión, noón kúu na ña káni kaan ña chindeé ná tatá na xí'in naná na. ¹³ Ta dión kée ndó dátúú ndó choon ñi sa'anda Ndios xí'in ña ñi ndaki ini mií ndó. Ta kuá'a ká ñi ña'a kua'an táto'on kua'an ña yó'o kián kée ndó —kaá Jesús xí'in rá.

¹⁴ Dá ñi nandío koo Jesús ñi kana na ñayuu kuá'a ñoo, dá ñi kaa na:

—Kueid'ó va'a ndó ña ko'in ka'in xí'in ndó, dá katónj va'a ini ndo. ¹⁵ Ni iin ña'a seí ndo kó dáyakó ñaá noo Ndios, chī ña kini kánkuei níó ndo, ñoo vá kián dáyakó ndo'ó noo Ndios. ¹⁶ Ta ndi ndáa ndo'ó ío do'o, dá kián kueid'ó va'a ndó —kaá na.

¹⁷ Dá ñi kana xoo na tein ñayuu kuá'a ñoo. Dá ñi ku'u na ini iin ve'e. Dá ñi ndato'ón ñaá taa xionoo xí'in ná ndi dándáki to'on ñi dáki'in tá'an na ñi ka'an na xí'in ñayuu ñoo. ¹⁸ Dá ñi kaa na xí'in rá:

—¿Á dión ta'ani kó katónj ta'on ini ndo'ó? ¿Á kó kándaq ta'on ini ndo ña ni iin ña'a seí ñayuu kó dáyakó ñaá noo Ndios? ¹⁹ Dá chī o dúú níó ná kókee ña'a seí na. Ini tixi va na

kua'an. Ta kúu tá ñi ndi'i, dá kua'an na satá vé'e tatá náan.

Dión ñi kaa Jesús, dá ná kandaq ini ra ña ni iin ña'a seí yo kó dáyakó ñaá noo Ndios.

²⁰ Ta ñi kaa ta'ani Jesús xí'in rá:

—Ña kini kánkuei ini níó ñayuu, ñoo vá kián dáyakó ñaá noo Ndios. ²¹ Dá chī nda maá ini níó vá ná veí ña kini nákanini na kee na, dá kee na kuáchi xí'in na kó kúu ñadi'i na o yí ná, ta kée na ña ka'an noo xí'in ñíí ná, ta sa'áni ná ñayuu, ²² ta ki'in kui'iná ná ña'a, ta káto'o na ña'a ío noo dao ka na, ta ío ña xíxi ini na, ta ndúku ná ña danda'i na dao ka ñayuu, ta ni lú'u ví kó chítuu ini na kée na ña kini, ta u'u ini na, ta ndéine'e tá'an na, ta chindaya'i na mií ná, ta kúu ná na kó xíka'an noo. ²³ Ta ndidaa ña yó'o kián kánkuei nda maá níó ná, ta dáyakó ñaá noo Ndios.

Di'a ñi kuu tá ñi nduva'a Jesús de'e di'i iin ñá'a tukú

²⁴ Dá ñi keta Jesús ñoo ñoo, dá ñi kee na kua'an na xí'in taa xionoo xí'in ná chí kuendá ñoo Tiro xí'in ñoo Sidón. Tá ñi saq na ñoo, dá ñi ku'u na ini iin ve'e, chī kó kónj ta'on na ña kandaq ini ñayuu ña ñi kasáa na ñoo ñoo. Tído kó ní kuu ta'on chide'e na, ²⁵ dá chī yachi vá ñi kandaq ini iin ñá'a ña ío na ñoo. Ta nákaa iin espíritu kini ini de'e di'áan. Ta kúu ñi kasáaan noo nákaa Jesús, kúu ñi sa kuín xitán noo ná. ²⁶ Ta kuúán iin ñá'a ká'an to'on griego, chī iin ñoo nákaa chí kuendá Sirofenicia di'a kúu ñooan. Dá ñi seí nda'i ña noo Jesús ña ná taó ná espíritu kini nákaa ini de'e di'áan. ²⁷ Dá ñi kaa Jesús xí'an: —Konó ná kasá'an takuáli nda ná ndinoo va'a ini xí, dá chī kó va'a ta'ón kuo ndaa yo pan noo ndá'a xí, ta k'i'o yóan noo tina.

²⁸ Dá ñi kaa ñá'a ñoo xí'in ná:

—Ndaa ká'an ní, tatá. Tído seí va tina yúchi pan, ña kuéi tii mesa kée takuáli.

²⁹ Dá ñi kaa Jesús xí'an:

—Va'a ñi ka'on, sa'á ñoo kua'an nó'o ve'ón viti, dá chī sa ñi keta va espíritu kini ña ñi sa káa ini de'e di'óon kua'an —kaá na.

³⁰ Dá ñi keeán kua'an nó'an. Tá ñi nasáaan ve'an, kúu sa káandu'u va'a va de'e di'áan noo xito, chī sa ñi keta va espíritu kini ña ñi sa káa ini xí kua'an.

Di'a ñi kuu tá ñi nduva'a Jesús iin taa kó táj do'o, ta ká'an tata ra

³¹ Dá ñi keta Jesús noño'ó kuendá ñoo Tiro di'a. Dá ñi chjka'anda na ñoo Sidón xí'in ñoo ñó'o chí kuendá Decápolis kua'an na. Dá ñi nasáa na yu'u taño'o naní Galilea. ³² Ta ñoo ndáka dao ñayuu iin taa kó táj do'o, ta ká'an tata ñi saq na. Dá ñi seí nda'i na noo Jesús ña ná chinóo na ndá'a ná dinj rá, dá ná nduva'a ra.

³³ Dá ñi taó xóo Jesús taa yó'o noo koo ñayuu ndéi. Dá ñi tuu na dinj ndá'a ná yáí do'o ra. Dá ñi dándáxi na dinj ndá'a ná xí'in

tadjí na, dá ni dakó'on naán noo yáa taa ñoo.
34 Dá ni nandé'é ná chí induú, kúu ni saka ini na. Dá ni kaa na:

—¡Efata! —To'on yo'ó kóni kaa: ¡Nono viti!

35 Kúu viti'ón vá ni ñatai do'o ra, ta ni kexoo ña kedaá xí'in yáa rá, ta kúu ni ñaka'an va'a va ra.

36 Dá ni sa'anda Jesús choon noo ñayuu ñoo ña ná o sa koo ini na ka'an na xí'in ni iin tó'ón ñayuu sa'á ña ndato ni kee na xí'in taa ñoo. Ta va'ará ndidaá ka vi ni sa'anda na choon noo ñayuu ñoo ña ná o sa ka'an na, tido ví'i ka vi ni dasá tó'ón ñaa ñayuu ñoo.
37 Ta kúu ni naá va ini ñayuu ñoo xini na ña ni kee Jesús dión, dá kaá na:

—Va'a nda'o kée na ndidaá ña'a. Chì kándéé ná nátaí do'o ñayuu ko táj do'o, ta nda na kúu ñí'j kándéé ná ná ka'an —kaá na.

8

Dì'a ni kuu tá ni xì'o Jesús ña'a ni sasá'an komi mil ñayuu

1 Ta tein kuú daá ñoo ni ndjítí kuá'a nda'o ñayuu. Ta ko ta'ón ña'a kasá'an na. Dá ni kana Jesús taa xionoo xí'in ná. Dá ni kaa na xí'in rá:

2 —Kú'u nda'o inij sa'á ñayuu yo'ó, chí sa ni xino onj kuú ndéi na xí'in yu'u, ta ni koó ka ña'a kasá'an ná. 3 Tido tá ná tanda'í na no'o na ve'e na tá ko ña'a kasá'an na, oon ni ví kuu yi'í na ichi, chí xiká nda'o ni kii dao na.

4 Dá ni kaa tã xionoo xí'in ná ñoo:

—¿Ndeí ki'in yó kuá'a pan ki'o yó kei ñayuu kua'a kaa, chí yukú ichi vá kian yo'ó?

5 Dá ni ndato'ón ñaa Jesús:

—¿Ndidaá pan né'e ndó?

Dá ni kaa ra:

—Usá kían.

6 Dá ni sa'anda Jesús choon ña ná kandeí ñayuu ñoo noñ'o. Dá ni tiin na ndin usa pan ñoo. Dá ni ñakí'o na ndivé'e noo Ndios. Dá ni sa'anda naán. Dá ni xì'o naan noo tã xionoo xí'in ná ñoo. Dá ni dasá raan noo iin rá iin ñayuu kuá'a ñoo. 7 Ta né'e ta'ani ra cháá tiyaká. Ta kúu ni ñakí'o ta'ani Jesús ndivé'e noo Ndios sa'a ri. Dá ni xì'o na ri noo tã xionoo xí'in ná ñoo. Dá ni dasá rá ri noo ñayuu kuá'a ñoo. 8 Dá ni sasá'an ndidaá ná nda noo ni ndjinoo va'a ini na. Tá ni ndi'i ni sasá'an na, dá ni dakúti tã xionoo xí'in Jesús usa tiyiká xí'in ña ni kandoo noo ni sasá'an na. 9 Táto'on komi mil ni sa kuu ñayuu ni sasá'an ñoo. Dá ni ka'an Jesús ndisá'an xí'in ñayuu kuá'a ñoo. 10 Dá ni kaa na ini barco xí'in taa xionoo xí'in ná. Dá ni ki'in na kua'an na. Dá ni kasandaá na iin ka xoo taño'o noo kúu kuendá Dalmanuta.

Yó'o ni xika tá fariseo ña ná kee Jesús iin ña ndato chí induú

11 Kúu ni kasáa dao tá fariseo. Dá ni kasá'a rá ndátó'ón ndichí ra Jesús, chí ni xika ra ña kee na iin ña ndato chí induú, dá korndodó ñaa rá, dá ná kande'a á mián ndaa ni kii na noo Ndios. 12 Dá kúu konó oon vi ni kixian ni saka ini na. Dá ni kaa na xí'in rá:

—¿Ndiva'a xika na ndéi tiempo viti ña kee iin ña ndato? Mián ndaa ná ka'in xí'in ndó ña o kée ta'on yu'u ni iin ña ndato noo ndo'ó —kaá na.

13 Dá ni ñankoo na taa ñoo, dá ni kaa tuku na ini barco xí'in tã xionoo xí'in ná. Dá ni kee na kua'an na iin ka xoo taño'o.

Dì'a kua'an ña ni daná'a Jesús sa'a ña ko vá'a dána'a tá fariseo

14 Tido ni ñandodó vá tã xionoo xí'in Jesús kane'e ra pan ko'on ra. Sava'a iin tó'ón diñi vá pan nákaa né'e ra kua'an ra ini barco ñoo.

15 Dá ni sa'anda Jesús choon noo rá, ta kaá na xí'in rá:

—Kandaa ndo mií ndó xí'in ña dákuita tachi pan, ña kéchóon tã fariseo xí'in tã kuenda rey Herodes —kaá na.

16 Kúu ni kasá'a ndátó'ón tá'an mií rá:

—Sa'á ña ko ní sá ne'e yó pan kixió, sa'á ñoo ka'an na dión xí'a —kaá ra.

17 Kúu ni kandaá va ini Jesús ña ni ka'an ra dión. Dá ni kaa na xí'in rá:

—¿Ndiva'a ndátó'ón ndó sa'a pan veí ndó?

¿Á ko kandaá jí vá ini ndo, ta á ko kátóni ta'on ini ndo? ¿Á ndadi jí vá ñaxintóni ndo? 18 Ío noo ndo, tido, ¿á ko túu ta'an vaan? Ta ío do'o ndó, tido, ¿á ko táj ta'an vaan? ¿Á ko ndusaá ta'on ini ndo ña ni kee? 19 Chí tá ni sa'anda yu'u pan ni sei ndin o'on mil taa ñoo, ¿ndidaá tiyiká ni dakúti ndó xí'in yúchi pan ña ni kandoo ñoo?

Dá ni kaa ra:

—Uxi uu ra.

20 Dá ni kaa tuku Jesús xí'in rá:

—Ta, ¿ndidaá tiyiká ni dakúti ndó xí'in yúchi usa pan ni xì'o yu'u ni sei ndin komi mil ñayuu ñoo?

Dá ni kaa ra:

—Usá ra.

21 Dá ni kaa na xí'in rá:

—¿Á ko kandaá jí ví ini ndo, tá dáá? —kaá na.

Dì'a ni kuu tá ni nduv'a Jesús iin taa ko túu noo

22 Tá ni saa Jesús xí'in taa xionoo xí'in ná ñoo nani Betsaida, kúu ni kasáa ñayuu xí'in iin taa ko túu noo. Dá ni sei nda'í na noo Jesús ña ná kako'on ndá'a ñaa ná. 23 Dá ni tiin Jesús ndá'a rá, dá ndáka ñaa ná kua'an na nda noo kúu yu'u ñoo ñoo. Dá ni tju ndaa na tadjí na nduchí nóo ra. Dá ni chínóo na ndá'a ná diñi rá. Dá ni ndato'ón ñaa ná:

—¿Á sa ni ñatju cháá noon viti?

24 Dá ni nandé'é rá, dá ni kaa ra:

—Xini vai taa kaa, tido tato'on ndaa yito va, ki'lo dion ndaa ra xionoo ra, xini.

²⁵ Da ni chinoo tuku Jesus nda'a na sata nduchi noo ra. Da ta ni nande'e tuku ra, kuu sa ni natuu va'a noo ra. Sa ndidaa kuu va na'a ndato xini va'a ra, ka'a ra. ²⁶ Da ni sa'anda Jesus choon noo ra, ta ka'a na:

—Na da'a ni ndu'on noo kaa, ta o sa nakanon xi'in ni iin to'on ngyuu ndei noo na ni kee xi'on —ka'a na.

Di'a ni kuu ta ni kaa Pedro na Jesus kuu Cristo, na ni tnda'a Ndios kasaq daka'i naa

²⁷ Da ni kee Jesus kua'an na xi'in taa xionoo xi'in na noo kuali no'o yati noo Cesarea Filipino. Ta ichi ngo kua'an na noo, kuu ni ndato'on naa Jesus, ta ka'a na xi'in ra:

—Znda yoo kuu yu'u, ka'a ngyuu noo?

²⁸ Da ni kaa ta xionoo xi'in na:

—Dao na ka'a na kuu ni Juan, na sa dakodo nduta ngyuu. Ta dao ka na ka'a ni kuu ni profeta Elias. Ta dao ka na ka'a na kuu ni iin ka profeta.

²⁹ Da ni ndato'on tuku naa Jesus, ta ka'a na: —Ta ndo'o viti, znda yoo kuu yu'u, ka'a ndo'o?

Da ni kaa Pedro xi'in na:

—Mii ni kuu Cristo, na daka'i naa.

³⁰ Tido ni sa'anda Jesus choon ngo ta xionoo xi'in na na o sa koo ini ra ka'an ra xi'in ni iin to'on ngyuu nda yoo kuu na.

Yoo ni kaston Jesus xi'in taa xionoo xi'in na ndi kian ndo'o na, da kuu na

³¹ Da ni kasaa Jesus dana'a na ngo ta xionoo xi'in na na kian ndo'o nani no na ni nduu taa ngyuu yo'o, chi kuho'o naa ta sa'ano noo, xi'in ta duti saku'a, xi'in taa dana'a ley Moises, ta kaniaan kuu na. Tido ta na ya'a onj kuu, da natak na. ³² Yo'o kian ni ka'an ndaa Jesus tato'on ndo'o mii na chaa ka chi noo. Da ni tao xoo naa Pedro. Da ni kasaa dani naa ra sa'a na ni ka'an na dion. ³³ Tido ni nandio koo Jesus ni sa nde'e na noo ndita dao ka ta xionoo xi'in na. Da ni dani na Pedro, ta ka'a na xi'in ra:

—Kua'an kuxoo nooi, da chi kee'on tato'on kee na u'u, chi ko nakanin on sa'a na koni Ndios, di'a nakanin on tato'on ki'o nakanin ini taa va —ka'a na.

Yoo ni kaston Jesus ndi kian kaniaan kee ngyuu ta koni na kanoo na xi'in na

³⁴ Da ni kana Jesus taa xionoo xi'in na, xi'in dao ka ngyuu noo, da ni kaa na xi'in na:

—Ndi ndaa ndo'o ka'an kanoo xi'in yu'u, da kian kaniaan dankoo ndo na koni mii ndo, ta natiin ndo cruz, na kian io ndo kuu ndo sa'i, ta ndiko ndo yu'u, na ko'o. ³⁵ Chi ndi ndaa na koni daka'i na mii na ngyuu yo'o, ngon kuu na kuu di'a. Tido ndi ndaa na xi'o mii na kuu na sa'a yu'u, o sa'a to'on va'a dana'i, ngon kuu na ni'i na ka'i na. ³⁶ Da chi, zndi

kian va'a ni'i ngyuu ta na kande'e na ni'i na ndidaa na kuika io ngyuu yo'o, ta naa va na noo Ndios? ³⁷ Ta, zndi kian kuu na'a ndaya'i chaa ka ta o duu na ni'i na na kataki chichi na, ka'an ndo?

³⁸ Ta ndi ndaa ngyuu na xika'an noo sa'a yu'u o sa'a to'in ngo ngyuu kini, noo ngyuu komi kuachi ndei tiempo yo'o, da kian kaka'an ta'ani ngo na ni nduu taa ngyuu yo'o sa'a ngyuu noo ta ni kasanda kuu nandio koo na xi'in ndidaa nde'e ndato ni xi'o tata Ndios noo na, xi'in ndidaa angel kechoon noo na —ka'a na.

9

¹ Da ni kaa ta'ani Jesus xi'in ra:

—Mian ndaa na ka'in xi'in ndo na io dao ndo'o, na ndita yo'o, o kuu ta'anon ndo nda na koni ndo ndi ki'o dandaki Ndios xi'in ndidaa kuu choon ne'e na —ka'a na.

Di'a ni kuu ta ni naye'e ndaa noo Jesus xi'in da'on na

² Ta ni ya'a iho kuu, da ni kee Jesus ndaka na Pedro, xi'in Jacobo, xi'in Juan kua'an na dinj iin yuku diko iin noo. Ta noo ni naqon na tato'on kaa na ngo taa noo. ³ Kuu ni naye'e ndaa da'on na. Ta kuu ni ndukuxi kachian tato'on ki'o nde'e yo'o. Ta ni iin ngyuu nakata da'on ndei ngyuu yo'o ko kande'e ta'on dandukuxian tato'on ki'o ndato kuxi ni nduu da'on Jesus. ⁴ Da ni na'a noo profeta Elias xi'in Moises, ta ndita na ndato'on na xi'in Jesus. ⁵ Da ni kaa Pedro xi'in Jesus:

—Va'a kuu ndei ndu'u yo'o, maestro. Na kava'a ndu onj tya'o. Iian na koo mii ni, ta iian na koo Moises, ta iin kaan na koo Elias. ⁶ Dion ni kaa ra, chi ko na'a ta'on ra ndi kian ka'an ra sa'a na ni yu'u ra. ⁷ Kuu ni naxino iin viko. Ta kuu ni chikatian noo ndita na. Ta tein viko noo ni ka'an tachi Ndios:

—Ta yo'o kuu de'e manj yu'u. Kueido'o ndo to'on ka'an xi —ka'a na.

⁸ Ta ni nande'e tuku ra, kuu sa ko'o ka va taa noo ndita. Ndadad iin to'on mii va Jesus iin. ⁹ Ta noo konoo na kua'an na ndika yuku noo, da ni sa'anda Jesus choon ngo taa ni sa'an xi'in na noo na o sa koo ini ra nakanin ra xi'in ni iin to'on ngyuu na na ni xini ra dinj yuku noo nda na kasanda kuu natak na ni nduu taa ngyuu yo'o. ¹⁰ Sa'a noo ko ni nakanin ta'on ra sa'an. Da ni kasaa ndato'on mii ra kua'an ra ndi kua'an na ni ka'an Jesus na natak na. ¹¹ Da ni ndato'on naa ra:

—Zndiva'a ka'an taa dana'a ley Moises na dinho'o ka kaniaan kii profeta Elias, da kasaa na daka'i naa?

¹² Da ni kaa Jesus xi'in ra:

—Ndaa va ña dinñó'ó ká kánian kii Elías ndeyíko na ndidaá ña'a. Ta, zá ko ná'a ta'on ndó ña ká'an ta'ani tuti iñ Ndios ña kánian ndo'o nda'o nio na ni nduu taa ñayúu yó'o, ta kenóo nda'o ñaa ñayuu? ¹³ Tído yu'u kúu na kaá ña sa ni kixi va Elías, ta ni kee ra xí'in ná táto'on k'i'o ni ka'an rá kee ra, chí k'i'o dión ká'an tuti iñ Ndios sa'a ná —kaá Jesús.

Di'a ni kuu tá ni nduv'a Jesús iin tayii nákaa espíritu kini

¹⁴ Tá ni ñaxino na noó ni kandoo dao ka taa xionoo xí'in ná, kúu ni xini na kuá'a nda'o ñayuu ndíta noo ndéi ra. Ta ndíta ta'ani dao taa dána'a ley Moisés dándichí ñaa rá. ¹⁵ Tá ni xini ñayuu ñoo ña vei Jesús, kúu ni naá vá ini na ndé'e ñaa ná. Dá ni kee na taxi tá'an na kua'an na ka'an na ndisá'an xí'in ná.

¹⁶ Dá ni ndato'ón Jesús taa xionoo xí'in ná: —¿Ndá sa'a dándichí tá'an ndó xí'in taa dána'a ley Moisés káa?

¹⁷ Dá ni kaa iin taa nákaa tein ñayuu kuá'a ñoo xí'in ná:

—Maestro, yó'o né'i de'i ni kasáaj, dá chí nákaa espíritu kini ini xi, ta ni kandoo ñí'i xi kéean. ¹⁸ Ndeí kúu míi vá noo nákaa xi, ta tiiñ ñaa espíritu kini yó'o, ta dánkao ñaaán nda noñó'o, ta kánkuei chí'ijon yú'u xí, ta chíchi tá'an no'o xi, ta kúyito xi kéean. Sa ni sei nda'ávú noó taa xionoo xí'in ní ña ná taó ráan, tído ko ní kándeé ta'on ra —kaá ra.

¹⁹ Dá ni kaa Jesús xí'in taa xionoo xí'in ná:

—iNandéé ká vían ñayuu ko kándisa kúu ndo'ó! ¿Ndidaá ká ví kooi xí'in ndó, dá kandeé ini ndo yu'u? Ta, ¿ndidaá ká ví k'i'o ndeé ini sa'a ndo? Kane'e ndó xi ná kii ndó —kaá na.

²⁰ Dá né'e ñayuu ñoo tayii ló'o ñoo ni kasáa na noo iin Jesús. Dá tá ni xini espíritu kini ñoo Jesús, ta kúu ni sa'áni yi'i va ñaaán, ta kúu ni kankao xi nda noñó'o ni keean, ta ni dandio tuú ñaaán. Ta kúu kánkuei chí'ijon yú'u xi. ²¹ Dá ni ndato'ón Jesús tatá xi:

—¿Ndá oon ni kasá'a ndó'o xi dión? Dá ni kaa ra:

—Ndaa leé va xi ni kasá'a ndó'o xi dión.

²² Ta kuá'a nda'o ta'ándá dánkao ñaa espíritu kini yó'o noo kéj ñó'o, noo takuú'i viti, dá chí ka'áni ñaaán kónian. Tá kandeé ni nduv'a ní xi, dá kían ku'u ini ní sa'a ndu'u, ta chin-deé ní ndu'u.

²³ Dá ni kaa Jesús:

—Ná dá'a ní ka'on, “tá kandeé ní nduv'a ní xi”, chí ndidaá vá ña'a kuu kee yu'u xí'in ñayuu kándeé ini ñaa.

²⁴ Kúu ni kayu'u tatá xi:

—Kándeé ini míi ní. Ta chindeé ní yu'u ná kandeé cháá ká ini míi ní —kaá ra.

²⁵ Tá ni xini Jesús ña ni kasá'a náta kuá'a nda'o ñayuu, dá ni sa'anda na choon noo espíritu kini ñoo, ta kaá na:

—iEspíritu kini, espíritu kéñí'i, espíritu kédo'ó! iYu'u sa'ándá choon noon! iKua'an keta kii ini tayii xaan! iTa o sa nándio ko kaon ndu'on ini xi! —kaá na xí'an.

²⁶ Dá ni kayu'u kó'óan. Ta kúu tuku va ni sa'áni yi'i ñaaán. Dá ví ni ketaan kua'an ini xi. Ta kúu táto'on kádu'u iin ndii, k'i'o dión ni ñandú'u xi ni kee espíritu kini ñoo. Sa'a ñoo kuá'a nda'o ñayuu ñoo ká'an ña ni xi'i va xi. ²⁷ Dá ni tiin Jesús ndá'a xi. Dá ni ndane'e ñaa ná. Ta kúu ni ñakuin ndichi xi.

²⁸ Tá ni ndi'i, dá ni ku'u Jesús ini iin ve'e iin ñoo. Dá ni ndato'ón ñaa taa xionoo xí'in ná:

—¿Ndíva'a ko ní kándeé ndu'u taó ndú espíritu kini ñoo?

²⁹ Dá ni kaa Jesús xí'in rá:

—Tá ná o káka ndo ña maní noo Ndios, ta ná o káne'e iñ ndo, dá kían o kándeé tá'on ndó taó ndóan, chí ña kini nda'o kían —kaá na.

Yó'o ni kasto'on tuku Jesús xí'in taa xionoo xí'in ná ndí kían ndo'o na, dá kuu na

³⁰ Dá ni keta Jesús xí'in taa xionoo xí'in ná ñoo, dá ni kee na kua'an na chí kuendá Galilea di'a. Ta ko kóni ta'on Jesús ña kandaa ini dao ka ñayuu ndeí ko'on na, ³¹ chí kóni na dána'a na sa'va'a noó taa xionoo xí'in ná ñoo, ta di'a ni kaa na xí'in rá:

—Ko'on iin taa nakí'o ra na ni nduu taa ñayuu yó'o noo ndá'a ta tukú, dá ka'áni ñaa rá. Tído tixi kuú óni, ta kúu nataki va na —kaá na.

³² Tído ko kátóni ta'on ini ra ndíva'a ká'an na dión, chí yu'u ra ndato'ón ñaa rá.

Yó'o ni dan'a Jesús sa'a ndi ndaa ra kúu ta ndáya'i cháá ká noo Ndios

³³ Dá ni sa'a na ñoo ká'ano naní Capernaum. Ta noo ndéi na ini iin ve'e, dá ni ndato'ón Jesús taa xionoo xí'in ná:

—¿Ndá sa'a ndátó'ón kuáchí ndo vei ndó íchi ñoo? —kaá na.

³⁴ Tído ni iin tó'ón rá ko ní ka'an, dá chí noo vei ra íchi ñoo ndátó'ón kuáchí ra sa'a ndi ndaa ra kúu taa ndáya'i cháá ká tein míi rá. ³⁵ Dá ni sa'á ko Jesús. Dá ni kana na taa xionoo xí'in ná ñoo. Dá ni kaa na xí'in rá:

—Ndi ndaa ndo'ó kátoó kakuu taa kanda'ya'i kuiin noo, dá kían kasandaá ndo kakuu ndó ná iin sa'a kuu, ta koni kuáchí ndó noo ndidaá ká na —kaá na.

³⁶ Dá ni tiin Jesús ndá'a iin tayii ló'o. Dá ni chíkani ñaa ná noo taa xionoo xí'in ná ñoo. Dá ni ndane'e ndaa ñaa ná. Dá ni kaa na:

³⁷ —Ndi ndaa míio ñayuu natiin va'a iin ta ló'o táto'on kúu ta yó'o sa'a ña kúu ná kuendá yu'on, dá kían nda míi va yu'u ni natiin va'a na. Ta na ni natiin va'a yu'u, nda tatá Ndios ni natiin na, chí míi ná ni tanda'a yu'u veii ñayuu yó'o —kaá na.

Kaá Jesús ña ñayuu ko naá xí'in ná, noon kúu na ndíta xoo míi ná

³⁸ Dá nì kaa Juan xí'ín ná:
—Maestro, nì xini ndu'u iin t̃a taó espíritu kini xí'ín kuɔ mii ní. Tído kò xionoo ta'on ra xí'ín yó, sa'á ñoó nì ch̃ituu va ndu'u ra.

³⁹ Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:
—Ná dá'a nì ch̃ituu ndó ra, dá ch̃i ndi ndáa miío ñayuu kée ña ndato xí'ín kuɔ yú'u, ñoón kúú ña o kúú ta'on ka'an ndava'a na sa'í. ⁴⁰ Ch̃i ña kò naá xí'á, ñoón kúú ña ndíta xoo yó. ⁴¹ Ta ndi ndáa miío ñayuu nakj'io, va'ará iin yáxi ló'o takují ná ko'o ndó sa'a ña kúú ndó kuendá yu'u, ña kúú Cristo, ta kúú miían ndaa kuiti ká'ín xí'ín ndó ña nandío né'e Ndios ña va'a noo ná —kaá Jesús.

Miigan ndúsa kandaá yo mii yó, dá ch̃i oon ni vi yá'a iin ka ña kee na kuachi sa'a yo

Dá nì kaa ta'aní Jesús:
⁴² —Ndi ndáa mii vá ñayuu nì kandéé nì daká'an kué'é takuáli kándisa yu'u ña ná ya'a xi kee xi kuachi, ñoón kúú ña va'a cháá ka ná kandiko yuu molino dikó ná, ta ná dáketá ñaá ná ini taño'o. ⁴³ Tá ya'a ndó kée ndó kuachi xí'ín ndá'a ndo, dá kían ka'anda ndo iin xooan. Ch̃i va'a cháá ka ví ña ku'u ndó noo ió Ndios xí'ín iin xoo ndá'a ndo, ta o duú kaan ko'on ndo xí'ín ndin nduú xoo ndá'a ndo indayá noo kéí ñó'o, tá'an ña nì iin kuɔ o ndá'o, ⁴⁴ noo ñó'o t̃ikudí seí ñaá, kírí kò xí'í, dá ri ñó'o kejí ñoó, nì iin kuɔ o ndá'o ña. ⁴⁵ Tá ya'a ndó kée ndó kuachi xí'ín sa'a ndo, dá kían ka'anda ndo iin xooan. Ch̃i va'a cháá ka ña ku'u ndó xí'ín iin xoo sa'a ndo noo ió Ndios, ta o duú kaan ko'on ndo xí'ín ndin nduú xoo sa'a ndo indayá noo kéjé ñó'o, tá'an ña nì iin kuɔ o ndá'o, ⁴⁶ noo ñó'o t̃ikudí seí ñaá, kírí kò xí'í, dá ri ñó'o kejí ñoó, nì iin kuɔ o ndá'o ña. ⁴⁷ Ta tá ya'a ndó kée ndó kuachi xí'ín iin nduchí nóo ndo, dá kían taó ndóan. Ch̃i va'a cháá ka ña ku'u ndó xí'ín iin xoo nduchí nóo ndo noo ió Ndios dándáki na, ta o duú kaan ko'on ndo xí'ín ndin nduú nduchí nóo ndo indayá, ⁴⁸ noo ñó'o t̃ikudí seí ñaá, kírí kò xí'í, dá ri ñó'o kejí ñoó, nì iin kuɔ o ndá'o ña.

⁴⁹ Ch̃i ndidaá vá ñayuu kandoo vii kee ñii xí'ín ñó'o, ta ndidaá ña'a dókó ná noo Ndios kandoo vii kee ñii. ⁵⁰ Ta iin ña va'a kúú ñii, tído tá nì ndi'í ña o'ovaan, ¿ndi koo keeá, dá ke'o'ova tuku yóan? Cho'on ini ndo kechóon va'a ndó táto'on kéchóon va'a ñii, dá koni ndo kandeí va'a ndó xí'ín iin ndó xí'ín iin ka ndo —kaá Jesús.

10

Di'a kua'an ña nì daná'a Jesús sa'a ña kò vá'a dánkoo t̃a ñadi'í ra

¹ Dá nì keta Jesús ñoo ñoó kua'an ña xí'ín t̃a xionoo xí'ín ná. Dá nì ya'a na noo kúú kuendá Judea. Dá nì kasandaá ña iin ka xoo yuta naní Jordán. Ta ñóo nì ñataka

tuku ñayuu noo Jesús. Dá nì daná'a tuku na táto'on k̃i'o kée na. ² Dá nì ñatuu yati dao ta fariseo noo iin na, dá nì ka'án rá dátúú ñaá rá noo ñayuu ñoó. Sa'á ñoó nì ndato'ón ñaá rá:

—¿Á kuu dánkoo iin t̃a ñadi'í ra?

³ Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—¿Ndi nì sa'anda Moisés choon noo ndo sa'á ña yó'o?

⁴ Dá nì kaa t̃a fariseo xí'ín ná:

—Nì sonó vá Moisés ña kuu va k̃i'o iin t̃a iin tuti noo ñadi'í ra ña ká'an ña kóni ra ka'anda tá'an ra xí'án. Ndi'í daá, dá kuu va dánkoo ñaá rá.

⁵ Dá nì kaa Jesús:

—Sa'á ña káxi nda'o nio ndo, sa'á ñoó nì sonó Moisés noo ndo ña kuu kee ndó dión, ⁶ tído nda mii sa'a, tá kuu nì ka'ava Ndios ndidaá ña'a, “nda daá vá nì ka'ava na iin t̃a xí'ín iin ña'a”. ⁷ “Sa'á ñoó kánian dánkoo t̃a tatá ra xí'ín naná ra, dá naki'in tá'an ra xí'ín ñadi'í ra, ⁸ dá kían nduu na ndadá iin tó'ón vá.” Ta kò kúú ka ña uu, ndadá iin tó'ón vá kúú ná. ⁹ Ta mii Ndios kúú ña nì dakí'in tá'an ñaá, sa'á ñoó nì iin tó'ón ñayuu kò kánian ka'anda tá'an na —kaá ña.

¹⁰ Dá tá nì ndisáa ña ve'e noo ndéi na, dá nì ndato'ón ñaá t̃a xionoo xí'ín ná ndi kóni kaa ña nì ka'an ña. ¹¹ Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Ndi ndáa miío t̃a nì ñankoo ñadi'í ra, ta nì tandá'a rá xí'ín iin ka ña'a, roón kúú ra ya'a kée kuachi xí'ín iin ka ña'a ñoó noo Ndios. ¹² Ta ndi ndáa mii vá ña'a nì ñankoo yíjan, ta nì tandá'an xí'ín iin ka t̃a, dá kían ya'a ta'anián kéeán kuachi xí'ín iin ka t̃a ñoó noo Ndios —kaá ña.

Yó'o nì xiká Jesús ña maní sa'a takuáli noo Ndios

¹³ Ta ndáka ñayuu ñoó takuáli vei na noo Jesús, dá ná chinóo na ndá'a ná diñi xí. Tído nì kasá'a t̃a xionoo xí'ín ná dánani ra ñayuu ñoó. ¹⁴ Ta kò ní náta'an ta'on ini Jesús tá nì xini ña ña kée ra dión. Dá nì kaa ña xí'ín rá:

—Konó ndó noo takuáli xaán ná kii xi noo yú'u. Ná dá'a nì ch̃ituu ndó xi, dá ch̃i ñayuu kandéé ini tatá Ndios táto'on kandéé ini takuáli xaán tatá xi, ñoón kúú ná ñó'o t̃ixi ndá'a Ndios. ¹⁵ Miigan ndaa ná ka'ín xí'ín ndó ña ndi ndáa ña kò kándia ña dándáki ñaá Ndios táto'on k̃i'o kándia takuáli ña dándáki ñaá tatá xi, ñoón kúú ña o koni ndu'u na t̃ixi ndá'a Ndios —kaá Jesús.

¹⁶ Dá nì nomi na takuáli ñoó. Dá nì chinóo na ndá'a ná diñi xí. Dá nì xiká ña ña maní noo Ndios sa'a xí.

Di'a nì ka'an Jesús xí'ín iin t̃a kuiká

¹⁷ Dá nì ñaki'in tuku Jesús ichi kua'an ña, dá kánkono iin t̃a nì saq̃ ra ña ku'ín xití rá noo ná. Dá nì kaa ra xí'ín ná:

—Maestro va'a kúú ní. Ta, ¿ndi kían kánian kee yu'u, dá ñi'í ña kataki chíchíí?

18 Dá n̄i kaa Jesús xí'in rá:

—¿Ndiva'a ká'an yo'ó ña kúu yu'u iin na va'a? Ta ni iin tó'on ñayuu kō kúu na va'a. Sava'a iin tó'on din̄i Ndios vá kúu na va'a. 19 “Sa ná'a vá yo'ó ndi kua'an choon ni sa'anda Ndios: o sa kéeon kuachi xí'in iin ñá'a, ñá kō kúu ñadi'óon, ta o sa ka'ánóon ndji, ta o sa kí'in kui'ínón, ta o sa ká'on ña t'ó'on, ta o sa dándá'ávóon ñayuu, ta koo ñañó'o noo tatóon xí'in noo nanóon” —kaá na.

20 Dá n̄i kaa ña ñoó:

—Ndá ló'o vei n̄i kasá'a seídó'i ndidaa choon yo'ó, maestro.

21 Dá n̄i ku'u ini Jesús sa'a rá, dá n̄i kaa na xí'in rá:

—Ndáda iin tó'on vá ña'a kómani keeón viti, tá dáa. Kua'an djikó ndi'ón ña'a ió nooon. Ta dasón di'ón ñoó noo na kúnda'i, dá kían konon koo kuikón chí induú. Dá kison kanoón xí'in yu'u.

22 Tá n̄i seídó'o ra ña n̄i ka'an Jesús, kúu ndáa nda'i va n̄i kuu ini ra, dá n̄i ndákuujn ra kua'an ra xí'an kúnda'i ini ra, chí tá kuiká nda'o kúu rá.

Di'a kua'an ña n̄i daná'a Jesús sa'a na kuiká

23 Dá n̄i ñande'é Jesús noo ndidaa ñayuu n̄i kaō noo ndíta ñoó. Dá n̄i kaa na xí'in tá xionoo xí'in ná ñoó:

—¡Nandéé ka ví kuáchi kíán, dá ndu'u na kómí ña kuiká tixi ndá'a Ndios!

24 N̄i naá vá ini tá xionoo xí'in ná tá n̄i seídó'o ra ña n̄i ka'an na dión. Tído n̄i ñandió kōo tuku Jesús n̄i ka'an na:

—¡Nandéé ka ví kuáchi, dá ndu'u na kándéé téi ini ña kuiká ná tixi ndá'a Ndios!

25 Kaon cháá ka chika'anda iin camello yáí iin ión tukú o ñuú ña ndu'u iin na kuiká tixi ndá'a Ndios —kaá na.

26 Tá n̄i seídó'o ra to'on yo'ó, kúu ka'i ka ví n̄i naá ini ra. Dá n̄i kasá'a ndátó'on tá'an ra:

—¿Ndá yoo n̄i'í ña káki na, tá dáa? —kaá ra.

27 Dá n̄i ñande'é ñaá Jesús, dá n̄i kaa na xí'in rá:

—Ni iin tó'on ta'on ñayuu o kándéé kee dión, sava'a Ndios kúu na kándéé kee dión, dá chí ndidaa tá'an va ña'a kándéé ná kee na.

28 Dá n̄i kaa Pedro xí'in ná:

—Kandé'é ní, chí ndu'u kúu ra n̄i ñankoo ndi'i ndidaa kúu ña'a ió noo ndú, ta xionoo ndu xí'in mií ní.

29 Dá n̄i kaa Jesús:

—Mián ndaa ná ká'in xí'in ndó, ndi ndáa miío ná n̄i ñankoo ve'e na, o ñani na, o kí'o na, o ku'u na, o tatá na xí'in naná na, o ñe'e na, o ñó'o ná sa'a yú'u o sa'a to'on va'a dána'l, 30 noón kúu na nani'l iin ciento ka ña'a tiempo viti sa'a ña n̄i ñankoo na, chí ni'l ná kua'a ka ve'e, xí'in kua'a ka ñani,

xí'in kua'a ka kí'o, xí'in kua'a ka ku'u, xí'in kua'a ka naná, xí'in kua'a ka ñe'e, xí'in kua'a ka ñó'o, va'arar ndo'o naní ní'o ná kee dao ñayuu. Tído cháá ka chí noo, dá natiin na ña kataki chíchi ná. 31 Tído kua'a nda'o ñayuu kúu noo ñayuu yo'ó, noón di'a kúu na kakuu noo ndi'i kuii noo Ndios. Ta na kúu noo ndi'i kuii noo ñayuu ñayuu yo'ó, noón di'a kakuu na nakuita noo noo Ndios tiempo daá ñóó.

Yó'o n̄i kastó'on tuku Jesús xí'in táa xionoo xí'in ná ndi kíán ndo'o na, dá kuu na

32 Dá n̄i kee Jesús kōkaa na kua'an na íchi kua'an ñoo Jerusalén, ta xió noo na kua'an na noo tá xionoo xí'in ná. Ta naá vá ini ra kua'an ra xí'in ná, ta tákuei yu'u ñaá rá kua'an ra. Dá n̄i taó xóo tuku Jesús ndin uxí uy táa ñoó tein dao ka ñayuu ñoó. Dá n̄i kasá'a ná nákan na xí'in rá sa'a ndi kíán ndo'o na:

33 —Kandé'é ndó, chí viti kíán kōkaa yó kua'an yo ñoo Jerusalén. Ta ko'on iin táa nakí'o ra na n̄i nduu táa ñayuu yo'ó noo ndá'a tá dutí sakua'a, xí'in noo ndá'a táa dána'a ley Moisés. Ta roón kúu ra kandeo ña kánian kuu na. Dá nakí'o ñaá rá noo ndá'a tá tükú. 34 Dá kediki ndaa ñaá rá, ta kani ñaá rá, ta tuu ndaa díj ñaá rá, dá ka'áni ñaá rá. Tído tixi kuu óni, dá natakí na —kaá na.

Di'a n̄i kuu tá n̄i xiká Juan xí'in Jacobo iin ña maní noo Jesús

35 Dá n̄i ñatuu yati Jacobo xí'in Juan, ra kúu ñe'e Zebedeo, noo iin Jesús. Dá n̄i kaa ra xí'in ná:

—Maestro, kóni ndu'u ña kee ní iin ña maní xiká ndu'u noo ní.

36 Dá n̄i ndátó'on ñaá Jesús:

—¿Ndi kíán keei xí'in ndó, kóni ndo?

37 Dá n̄i kaa ra xí'in ná:

—Konó ní ná kandei ndu díjn ní noo ndato téi náye'e ndaa noo koo ní dándáki ní. Iin ndu'u ná koo xoo kuá'a ní, ta iin ka ndu ná koo xoo íti ní.

38 Dá n̄i kaa Jesús xí'in rá:

—Kō ná'a ta'on ndó ndi kíán xiká ndo. ¿Á ió ndo'ó ña ko'ó ndó kirá ova ko'ó yu'u? ¿Á ió ta'ani ndó ña kodo ndúta ndo tátó'on kí'o kodo ndúta yu'u xí'in ña ndo'í?

39 Dá n̄i kaa ra xí'in ná:

—Ío vá ndu'u ña ndo'o ndu dión.

Dá n̄i kaa na xí'in rá:

—Mián ndaa ndisa ko'o ndo'ó kirá ova ko'o yu'u, ta kodo ndúta ta'ani ndó xí'in ña ndo'o naní ní'o ndo tátó'on kí'o ndo'o yu'u. 40 Tído ña kandeí ndó xoo kuá'a yu'u o xoo íti yu'u, o ñuú choon sa'ándá yu'u kíán. Chí ñoó kíán kí'o Ndios noo na n̄i kaxi mií ná kandeí ñoó —kaá na.

41 Dá tá n̄i seídó'o uxí ka táa ñoó ña n̄i xiká Jacobo xí'in Juan noo Jesús, kúu n̄i karyí nda'o ra xí'in rá. 42 Dá n̄i kana Jesús ndidaa rá, dá n̄i kaa na xí'in rá:

—Sá ná'á vá ndó tátò'on k'ì'o kée tã né'e choon dándáki ra ñoo ñó'o ñayúú yó'o, chí kéndúsá rã xí'in ñayuu kueidó'o ñaa ná. Ta rã né'e choon ná'ano, sa'ándá rã choon ngó ñayuu ñó'o tixi ndá'a rã. ⁴³ Tído kò káni ta'an vaan kee ndó dión tein mií ndó. Chí ndi ndáa ndo'ó kátoó kakuu iin tãa ndáya'i tein mií ndó, dá k'ian kánian koni kuáchí di'a ndó noq dao kã ndó. ⁴⁴ Ta ndi ndáa ndo'ó kátoó kakuu noq, dá k'ian kánian koni kuáchí di'a ndó noq ndidaá kã ndó. ⁴⁵ Chí kò ní kásaa ta'on nã ni nduu tãa ñayúú yó'o ñã koni kuáchí di'a ñayuu noq ná. Di'a ni kásaa nã koni kuáchí di'a na ngó ñayuu, ta nak'ì'o na mií ná kuu nã, ta dión, dá djítá ná ndidaá ñayuu tixi ndá'a ñã kánian ndo'o na sa'á kuáchi kée na —kaá Jesús.

Di'a ni kuu, dá ni nduv'a Jesús iin tãa kò tũu noq naní Bartimeo

⁴⁶ Dá ni saã nã iin ñoo naní Jericó. Dá tá ni keta na ñoo ñoo kua'an nã xí'in tã xionoo xí'in ná, kúú kuá'a nda'o ñayuu tákuei kua'an satã ná. Ta ió iin tãa kò tũu noq naní Bartimeo, rã kúú de'e rã naní Timeo. Ta yu'ú íchí ñoo ió rã sáti ra. ⁴⁷ Tá ni sejdó'o ra ñã veí Jesús, nã ñoo Nazaret, kúú ni kásá'a káyu'ú rá:

—Jesús, de'e nã ve'e rey David, ku'ú ini ní sa'í!

⁴⁸ Ta kúú kuá'a nda'o ñayuu ni kásá'a dánani ñaa ná, dá ná kutádjí rá, ká'an ná. Tído ni'í cháá kã ni kásá'a káyu'ú rá:

—De'e nã ve'e rey David, ku'ú ini ní sa'í!

⁴⁹ Dá ni sa tuu tóo Jesús, dá ni sa'anda nã choon ngó ñayuu ñoo ñã ná ka'an nã xí'in tãa ñoo saã rã noq ná.

Dá ni kaa ñayuu ñoo xí'in rá:
—Ndeé koo inon, ta nakuijn ndichí, chí kána Jesús káa yo'ó ko'on.

⁵⁰ Dá ni dakána ra kotó rã. Kúú ni nakuijn ndichí rã. Dá ni kee ra kua'an rã noq iin Jesús. ⁵¹ Dá ni ndatò'on ñaa ná:

—¿Ndi k'ian kónon keei xí'ón?

Dá ni kaa tã kò tũu noq ñoo:

—Maestro, kónij ñã natuu noqí.

⁵² Dá ni kaa Jesús xí'in rá:

—Kua'an viti, chí sa'á ñã kándéé inon yu'ú, sa'á ñgó ni nduv'a'ón.

Ta kúú viti'ón di'a ni natuu noq rá. Ta kúú ni kee ra tákaa ra Jesús kua'an rã.

11

Di'a ni kuu, dá ni ku'u Jesús ñoo ká'ano Jerusalén

¹ Kúú ni kuyati na ñoo Jerusalén, chí sa ni kasandaá yati na ñoo naní Betfagé xí'in ñoo naní Betania. Ta ñoo kúú noq né'e tá'an yati xí'in iin yúku naní Olivos. Dá ni sa'anda Jesús choon ngó uu tã xionoo xí'in ná, ² ta kaa nã xí'in rá:

—Kua'an ndo ñoo ló'o nákaa chí noq káa. Tá ni saã ndo ni ku'u ndó káa, dá nani'ndi noq ndíko iin burro, kirí kò ñá'a kandodó ná. Tá ni nani'ndi ndo rí, dá ndaxí ndó rí kandaka ndó kii ndó. ³ Tá ndáa nã ndatò'on ñaa: “¿Ndiva'á ndaxí ndó rí?”, dá kaa ndo xí'in ná: “Dá chí xínño'o sato'o ndu rí, ndi'i daá, dá tanda'á ná ndu kii ndu ndaka ndu rí”, kaa ndo —kaá Jesús xí'in rá.

⁴ Dá ni kee ra kua'an rã. Ta kúú ni nani'ndi rá noq ndíko burro ñoo yati yé'é ve'e iin yu'ú íchí ñoo. Dá ni ndaxí rá rí. ⁵ Tá ni xini dao ñayuu ndíta ñoo, dá ni ndatò'on ñaa ná:

—¿Ndiva'á ndaxí ndó burro xaan?

⁶ Dá ni kaa rã tátò'on k'ì'o ni ka'an Jesús xí'in rá. Dá ni sonó vá ná né'e ra burro ñoo kua'an rã. ⁷ Ta ndáka ra rí ni saã rã noq ió Jesús, dá ni chíkodó rá kotó rã satã rí. Dá ni kaa Jesús kanóo na kua'an nã.

⁸ Dá ni kásá'a kua'á nda'o ñayuu chíndeí na kotó nã me'í íchí ngó veí Jesús ñoo. Ta dao kã nã ni sa'anda ndá'a yito, dá ni chíndeí naan íchí ngó ya'a na ñoo.

⁹ Ta ñayuu xió ngó kua'an noq Jesús xí'in ñayuu tákuei veí chí satã ná ni kásá'a káyu'ú ná:

—¡Ná natiin Ndios ñãño'ó! ¡Nã ká'ano kúú nã yó'o, chí veí na xí'in choon sato'o yo Ndios! ¹⁰ ¡Nã ká'ano kúú nã yó'o, chí veí na dándáki na ñoo yo tátò'on ni dandáki ñaa rey David tá sa na'á! ¡Ná natiin Ndios ñãño'ó ndã noq ió nã noq dikó! —kaá ñayuu ñoo.

¹¹ Dá ni ku'u Jesús ñoo Jerusalén. Dá ni sa'an nã ve'e ño'o ká'ano. Tá ni ndi'í ni sa nde'é ná ndidaá ñã'a ió ñoo, dá ni kee na kua'an nã ñoo naní Betania xí'in ndin uxí uu tãa xionoo xí'in ná, chí sa ni ini va.

Di'a ni ndo'o iin taño'o ni kee Jesús

¹² Tá ni tuu noq iin kã kuú ñoo, dá ni kankuei na ñoo Betania kua'an nã. Dá nda'í ni kásá'a kuiko Jesús. ¹³ Ta kúú ni xini xiká vá ná iin iin taño'ó, ta ndato kuí'í iin ndá'a rã. Dá ni kee na kua'an nã noq iin rá, ná kande'á á iin tiño'o keí ná. Tído tá ni saã nã ni sa nde'é ná, kúú kò ta'ón tiño'o iin noq rã. Sava'a ndá'a óon va rá iin, chí kò ñá'a ta'on kasandaá yoo kuuin rí. ¹⁴ Dá ni kaa Jesús xí'in taño'o ñoo:

—¡Ni iin kuú kã ná o keí ni iin tó'ón ñayuu ku'í'í yo'ó!

Ta kúú ni seidó'o va tã xionoo xí'in ná ñã dión ni kaa nã.

Di'a ni kuu tá ni taó ndi'í Jesús tã dikó xí'in tã xín kua'an rã satã ve'e ño'o ká'ano

¹⁵ Tá ni ndi'í, dá ni nasã na ñoo Jerusalén. Dá ni ku'u na yé'é ve'e ño'o ká'ano. Dá ni kásá'a ná taó ndi'í na tã dikó xí'in tã xín kua'an rã satã ve'e. Kúú ni dakueí na ndidaá mesa noq ndéi tãa náqdon dj'ón. Kúú ni sata ni'ini na téj kándi'í tãa ndéi dikó paloma. ¹⁶ Kúú kò ní sónó ta'on na ñã chika'anda ni

iin tó'ón ñayuu ini yé'é ve'e ño'o ñoo xí'in ña'a né'e na kua'an na.

¹⁷Ta kúú ñoo ñi kasá'a Jesús dána'a na ño'o ñayuu ñoo, ta kaá na:

—¿Á kó ndúsaq ta'on ini ndo ña di'a va kaá tuti ñi Ndios: “Ve'e yu'u kúú iin ve'e noo kánian nataka ñayuu ndéi iin ní kúú ñayúú, dá ka'an na xí'in yu'u”, kaáan? Tído ndo'ó kúú na ndéi kéean táto'on iin káo ta ku'i'íná —kaá na.

¹⁸Tá ñi ní tó'on taa dána'a ley Moisés xí'in ta duti saku'a'á ña ñi kee na dión, dá ñi kasá'a rá ndúkú rá ndi kee ra, dá ka'áni ñaa rá. Tído yu'u ra, chi ndidaá kúú vá ñayuu ñoo ñi naá ini seídó'o na ña dána'a Jesús. ¹⁹Dá tá ñi kuaá kuú dáá ñoo, dá ñi keta Jesús ñoo Jerusalén kua'an na xí'in taa xionoo xí'in ná.

Di'a kua'an ña ñi daná'a Jesús sa'a tañog'ó ñi da'ichi na ñoo

²⁰Tá ñi tuu noo iin ka kuú, dá ñi ya'a yati na noo iin tañog'ó ñoo, kúú ñi xini taa xionoo xí'in ná ña nda yo'ó ví rá ñi ichi. ²¹Dá ñi ndúsáa ini Pedro ña ñi ka'an Jesús xí'in yito ñoo. Dá ñi kaa ra:

—Maestro, káa chi, tañog'ó, kirá ñi datái chi'an mií ní káa, ñi ichi va rá.

²²Dá ñi kaa Jesús xí'in rá:

—Kandee ká'ano ini ndo Ndios. ²³Miian ndaa kuiti ná ka'in xí'in ndó; ndi ndaa ndo'ó ñi kuu va ná ka'an xí'in yúku káa: “Kuxoo, ta kua'án dáketón miíon ini taño'o káa”, ta torá ko nákan kuáchi ini ndo, ta kándisa ndaa ndo ña kí'o dión koo, dá kían kasandaá ndisa va ña ñi ka'an ndo. ²⁴Sa'a ñoo ká'in ña ndidaá kúú vá ña'a ná kaká ndo noo Ndios, ta kándeé ká'ano ini ndo ná, ta kúú ni'í ndisa va ndóan. ²⁵Tído tá tein ká'an ndo xí'in Ndios, ku'u ká'ano ini ndo sa'a ñayuu naá tá'an xí'in ndó, dá kían nda tatá ndo Ndios, na ío induú, kí'o ká'ano ta'ani ini na sa'a kuáchi mií ndó. ²⁶Chi tá ná o kú'u ká'ano ini ndo sa'a ñayuu ñoo, dá kían ni tatá Ndios, na ío induú, o kú'u ká'ano ta'on ini sa'a kuáchi mií ndó —kaá Jesús.

Yó'o ñi ndato'ón ta fariseo Jesús ndá yoo ñi xí'o choon noo ná

²⁷Dá ñi kasáa tuku Jesús xí'in taa xionoo xí'in ná ñoo Jerusalén. Dá ñi kasá'a ná xionoo na noo iin ve'e ño'o ká'ano ñoo. Dá ñi natuu yati ta duti saku'a'á, xí'in ta dána'a ley Moisés xí'in ta sa'ano ñoo. ²⁸Dá ñi ndato'ón rá Jesús:

—¿Ndá choon né'e ní ña nákaa ní kée ní di'a? Ta, ¿ndá yoo ñi xí'o choon yó'o noo ñi ña kee nían? —kaá ra.

²⁹Dá ñi kaa Jesús xí'in rá:

—Ta ná ndato'ón ta'ani yu'u ndo'ó sa'a iin ña'a. Tá ñi kat'i'a ndó ñi nandio né'e ndóan, dá kast'o'on yu'u xí'in ndó ndá yoo ñi xí'o choon noo ña kéei ña yó'o. ³⁰¿Ndá yoo ñi xí'o choon noo Juan ña sa dakódo ndúta ná

ñayuu? ¿Á Ndios ñi xí'oan, o taa? Ka'an ndo ná kande'a —kaá na.

³¹Dá ñi kasá'a ndátó'ón tá'an mií rá ndita ra:

—Tá ná kaa yo ña Ndios ñi xí'o ñaa, dá kían kaa ra xí'a: “¿Ndiva'a ko ní kándisa ndó ña ñi daná'a ra, tá dáa?” ³²Tído, o kúu ta'on kaa yo ña taa ñi xí'o ñaa.

Dión ñi kaa ra, chi yu'u ra kée ñayuu kuá'a ñoo. Chi ndidaá vá noón kándisa ña miian ndaa ndisa Juan ní sa kuu iin profeta ñi tanda'a Ndios ñi kii. ³³Dá ñi kaa ra xí'in Jesús:

—Ko ná'a ta'on ndu'u ndá yoo ñi xí'o choon noo Juan.

Dá ñi kaa na xí'in rá:

—Ta ni yu'u o kást'o'on ta'on xí'in ndó ndá yoo ñi xí'o choon noo ña kéei ndidaá ña yó'o —kaá na.

12

Di'a kua'an ña ñi nakani Jesús sa'a ña ñi ndo'o iin sato'o uva

¹Dá ñi kasá'a Jesús dáki'in tá'an na dao ña'a xí'in to'on dána'a na, ta kaá na:

—Iin kuú ñi dandee iin taa yitó uva noño'ó rá. Ta ñi chikáa ra korraán. Dá ñi kava'a ra noo ko'óni ndúta uva ñoo. Ta ñi kava'a ta'ani ra iin ve'e dikó noo kanóo ra kandaa uva ñoo.

²Dá ñi dikó ndodó raán noo dao ka taa kéchón. Dá ñi kee ra kua'an xiká rá. ³Dá tá ñi xinkoo tiempo ta'anda uva ñoo, dá ñi sa'anda ra choon noo iin mozo ra ña ná ko'on ra noo ndéi ta kéchón ñoo natiin ra uva, kirí kánian ni'í rá. ⁴Tído tá ñi saq mozo ñoo, dá ñi ndakuei ta kéchón noo uva ñoo ñi kani ñaa rá. Ta ni iin ña'a ko ní xí'o ra kane'e mozo ñoo no'o ra. ⁵Dá ñi nandio koo tuku sato'o ñoo ñi sa'anda ra choon noo iin ka mozo ra kua'an ra. Tído tá ñi saq ra noo ndéi ta kéchón ñoo, dá ñi ndakuei tuku ra ñi kani ñaa rá xí'in yuu, ta ñi darkue'e ra diní rá, ta ñi ndeine'e ñaa rá. ⁶Dá ñi nandio koo tuku sato'o ñoo ñi sa'anda ra choon noo iin ka mozo kua'an ra. Tído tá ñi saq ra, dá ñi sa'áni ñaa ta kéchón ñoo. Ndi'i daá, dá ñi sa'anda sato'o ñoo choon noo kua'a'á ka mozo kua'an ra. Tído dao ra ñi kani ra, ta dao ka ra ñi sa'áni rá.

⁷Ta ndadá iin tó'ón vá ñayuu kámanj chinda'a rá ko'on. Ta yó'o kúú iin tó'ón diní de'e manj rá. Kúú ñi sa'anda ra choon noo xí kua'an xj, chi di'a ñi kaa ra: “Ndá ndi kuu koo va ñañó'ó rá noo de'i”, kaá ra. ⁸Tído tá ñi saq xj, ta kúú ñi kasá'a ndátó'ón kue'e ta kéchón ñoo: “Taa káa kúú ra natiin ndidaá kúú ño'ó yó'o noo tatá xj. Kó'o ka'áni yó xj, dá ná kandoo ndi'i ño'ó yó'o noo mií yó”, kaá ra. ⁹Dá ñi tiin ñaa rá. Ta kúú ñi sa'áni ñaa rá. Dá ñi dakána ñaa rá nda sata korra

noo kaa yitó uva ñóó. ⁹ Ta, ¿ndi kían kee sato'o uva ñóó viti, ká'án ndó? Kasaa ra, dá ka'áni ndi'i ra ta kéchóon ñóó, dá ñóó ndodó ra ñó'ó noo kaa yitó uva ñóó noo dao ka ta kéchóon.

¹⁰ ¿Á kó óon ta'on ka'i ndó tuti ij Ndios? Chij di'a kaáan:

Ta yuu ni kañó'ó tá káva'a ve'e, ñóó di'a va ni kasandaá kakuu yuu titó.

¹¹ Díon ni kee sato'o yo Ndios xi'in yuu ñóó. Sa'a ñóó iin ña'a ndato nda'o kían noo yo.

¹² Dá ni ka'án ta né'e choon ñóó tiin ra Jesús kadi ra ve'e kaa, chi ni kandaá va ini ra ña sa'a mií vá rá ni ñakani na to'on yó'o. Tído yu'ú va ra kée ñayuu kuá'a ñóó. Sa'a ñóó ni ñankoo ra Jesús, dá ni kee ra kua'an ra.

Di'a ni kuu tá ni ka'án dao ta dátuyú rá Jesús

¹³ Tá ni ndi'i, dá ni tanda'a rá dao ka ta fariseo xi'in dao ka ta kuendá Herodes ña ná ko'on ra noo Jesús, ta nandukú rá ña dátuyú ñaá rá, dá ná ya'a na noo ka'an ra. ¹⁴ Dá tá ni saa rá noo nákaa Jesús, dá ni kaa ra xi'in ná:

—Maestro, ná'a vá ndu'u ña kúu ní iin na ndaa. Ta ko yu'ú ní ní iin tó'on ñayuu, chi ko né'e ní tandíni ndá yoo kúu iin rá iin ñayuu, á ndáya'i na o kóó. Di'a dána'a ndaa ní ichi Ndios noo ndidaá ñayuu. Sa'a ñóó, ¿ndi kaá mií ní? ¿Á va'a ni kée yó chía'i yó sa'a ñó'ó yo noo rá kúu kuendá César o kóó? —kaá ra.

¹⁵ Tído ni kandaá va ini Jesús ña kúu rá ta uyo noo, ta kátóo rá dátuyú ñaá rá. Dá ni kaa na xi'in rá:

—¿Ndiva'a ndúkú ndó ña ya'i noo to'on ká'ín? Tei tóo ndó iin di'ón, ña chía'i ndó sa'a ñó'ó ndo, dá ná kande'a.

¹⁶ Dá ni xi'í tóo ra iin di'ón kaa noo ná. Dá ni kaa na xi'in rá:

—¿Ndá na'áná kían ndá'a noo di'ón yó'o? Ta, ¿ndá kuu kían ndá'a nooán yó'o?

Dá ni kaa ra:

—Na'áná César kían xi'in kuu rá.

¹⁷ Dá ni kaa Jesús xi'in rá:

—Naki'ó ndó ña kúu ña'a César noo rá, tá dáá, ta naki'ó ndó ña kúu ña'a Ndios noo ná. Ta kúu ni naá vá ini taá ñóó sa'a ña ni ka'an na dión.

Di'a kua'an ña ni ñan'a Jesús ña mi'án ndaa natakí na ni xi'í

¹⁸ Dá ni kasáa dao ta saduceo noo Jesús. Ta ko kándisa ta'on ra ña natakí na ni xi'í. Dá ni ndato'ón ñaá rá:

¹⁹ —Maestro, di'a kaá iin ley ni taa Moisés: “Tá ni xi'í iin ta, ta ko ní sá io de'e yíi ra xi'in ñadi'i ra, dá kían kánian naki'ín ñaá ñani ra tanda'a rá xi'án, dá kían koo iin de'e yíi naki'ín kuu ñani ra.” ²⁰ Ta viti, ni sa ndei usa ñani. Ta kúu ni tanda'a tá kúu noo ñóó, tído ni xi'í va ra, ta ko ta'ón de'e yíi ra ní sá io xi'in

ñadi'i ra. ²¹ Sa'a ñóó ni tanda'a ñani ra xi'án. Tído ni xi'í ta'ani tá kúu uyo ñóó, ta ko ní sá io tuku de'e yíi ra xi'án. Ta kúu díon ta'ani ni ndo'o tá kúu oni. ²² Ta díon ta'ani ni ndo'o ndin usa ñani ñóó, chi ni xi'í ndi'i ra, ta ni iin ra ko ní sá io de'e yíi xi'án. Tá ni ndi'í, dá ni xi'í ta'ani mií ña'a ñóó. ²³ Sa'a ñóó, tá ná kasandaá kuu natakí na ni xi'í, ¿ndi kaa iin taá ñóó kakuu yíi ña'a ñóó, chi ndin usa va ra ni sa kuu yíian? —kaá ra.

²⁴ Dá ni kaa Jesús xi'in rá:

—Ko ná'a ta'on ndó ndí kían ká'an ndo, chi ko kékuendá ta'on ndó ña ká'an tuti ij Ndios, ta ni ko nákoní ta'on ndó choon ká'ano ío noo ndá'a ná. ²⁵ Dá chi tá ná kasandaá kuu natakí ñayuu ni xi'í, o kóo ka ña tanda'a ná, ta o kí'o ka na de'e di'í na tanda'a xi, dá chi táto'on kí'o ndéi ángel induú, nda kí'o díon vá kandeí na. ²⁶ Tído viti ná ko'ín kasto'ín xi'in ndó ña mi'án ndaa natakí na ni xi'í. ¿Á kó óon ta'on ka'i ndó to'on ni taa Moisés? Chi tein kái yitó táka ló'o ñóó, dá ni kaa Ndios di'a xi'in ná: “Yu'ú kúu Ndios noo Abraham, ta yu'ú kúu Ndios noo Isaac, ta yu'ú ta'ani kúu Ndios noo Jacob.”

²⁷ Díon ni kaa na, dá chi ko kúu ta'on na Ndios noo na ni xi'í, di'a noo na takí vá kúu ná Ndios, chi ndidaá vá ñayuu ndéi takí noo ná. Sa'a ñóó yá'a nda'o ndo'ó sa'a ña ko kándisa ndó ña natakí na ni xi'í —kaá na.

Yó'o dána'a Jesús ndi kaa choon ndáya'i cháá ka ni sa'anda Ndios keeá

²⁸ Dá ni natuu yati iin taá dána'a ley Moisés, ta ni seido'o ra ña ni ka'an Jesús xi'in ta saduceo ñóó. Kúu ni katóni ini ra ña va'a nda'o ni ñandíó né'e na ña ni ndato'ón ñaá rá sa'a na ni xi'í. Sa'a ñóó ni ndato'ón ñaá rá:

—¿Ndi kaa iin choon ndáya'i cháá ka noo ndidaá ka choon ni sa'anda Ndios keeá?

²⁹ Dá ni kaa Jesús xi'in rá:

—Choon ndáya'i cháá ka noo ndidaá ka choon ni sa'anda Ndios keeá kían kaáan di'a: “Kueid'ó ndo'ó, na ñoó Israel. Ndios, na kúu sato'o yo, iin tó'on diní mií vá ná kúu Ndios. ³⁰ Konj ndo sato'o yo Ndios xi'in ndino'o níó ndo, xi'in ndino'o ini mií ndó, xi'in ndidaá ñaxintóni ndo, ta xi'in ndidaá kúu ndéé ndo.” Ña yó'o kúu choon ndáya'i cháá ka ni sa'anda Ndios keeá. ³¹ Ta ña kúu uyo kían sá kí'ín tá'an xi'in ña yó'o, chi di'a kaáan: “Ku'ú ini ndo sa'a ñayuu xi'in ndó táto'on kí'o ndó'ó ndó xi'in mií ndó.” Ta ko ká choon ndáya'i cháá ka noo ndin nduú choon yó'o —kaá na.

³² Dá ni kaa taá dána'a ley Moisés ñóó xi'in ná:

—Va'a nda'o ni ka'an ní, maestro. Ndaa kuiti ni ka'an ní ña iin tó'on diní vá kúu Ndios. Ta ko ká iin ka Ndios, sa'va'a iin tó'on diní miíó ná kúu ná. ³³ Ta ndáya'i cháá ka ña konj yo Ndios xi'in ndino'o níó yo, xi'in

ndidaá ñaxintóni yo, xí'ín ndino'o ini miá, xí'ín ndidaá kúú ndéé yo, ta ku'u ini yo sa'a ñayuu xí'ín yó táto'on k'i'ó ndó'o yó xí'ín mií yó. Ta ña yó'o k'ian ndáya'i cháá ka o duú ndidaá ka ña'a dákei yo noo Ndios, o ndidaá ka ña'a dóko yo noo ná —kaá ra.

³⁴ Tá nì seidó'o Jesús ña va'a nda'o yiko nì ka'an ra, dá nì kaa na xí'ín rá:

—Ndadá cháá vá kámani, ta kuu ndu'u yo'ó tixi ndá'a Ndios —kaá na.

Ta kúú ni iin tó'ón ka ra ko ní x'i'ó ndeé ini natuu ndato'ón rá Jesús sa'a dao ka ña'a.

Di'a kua'an ña nì dnan'a Jesús sa'a Cristo, na dáka'ki ñaá

³⁵ Nákaa Jesús dána'a na yé'é ve'e ño'o ká'ano ñoó, dá nì kaa na xí'ín ñayuu ñoó:

—¿Ndiva'a dána'a taa dána'a ley Moisés ña tein na ve'e rey David kixi Cristo, na dáka'ki ñaá? ³⁶ Chì di'a va nì kaa mií David tá nì nakuti ná xí'ín Espiritu iñ Ndios: Di'a nì kaa sato'o yo Ndios xí'ín na kúú sato'i:

“Kakoo yo'ó xoo kuá'a yu'u ndaá ná kasandaá kuu nataán ndí'ii tá xini u'u ñaá tixi sa'ón.”

³⁷ Mií David kaá ña sato'o na kúú Cristo, sa'a ñoó, ¿ndiva'a dána'a ra ña kii Cristo tein na ve'e na, tá dáá? —kaá Jesús.

Kadíi nda'o ini ñayuu kuá'a ñoó ndéi na seidó'o na ña dána'a Jesús.

Di'a kua'an ña nì ka'an Jesús sa'a ña kini kée tá dána'a ley Moisés

³⁸ Dá nì kaa ta'ani Jesús noo dána'a na noo ñayuu ñoó:

—Koo ini ndo kandaa ndo mií ndó ngó taa dána'a ley Moisés, dá chì kátoó ra kandixi ra da'ón nání, ta kóni ra ña ka'an ñayuu ndisá'an xí'ín rá xí'ín ña'ño'ó noo xionoo ra noo yá'i. ³⁹ Ta kátoó ta'ani ra kande'i ra noo téi kúú ngó ini ve'e noo náta ka ña ñoó yo, ta kátoó ta'ani ra kande'i ra téi kúú ngó noo ndéi tá ndáya'i sásá'an ra noo ió víko. ⁴⁰ Ta xío ndaa ra ve'e na kuáan. Ta sa'a ña kóni ra ña ka'an va'a ñayuu sa'a rá, sa'a ñoó na'a xíká ta'i rá noo Ndios. Tá yó'o kúú ra ya'i nda'o chiya'i ra noo Ndios sa'a ña kée ra dión —kaá na.

Di'a nì kee iin ña'a kuáan kúnda'i

⁴¹ Ió Jesús yati noo taán ñayuu di'ón ini sato, ña dóko ná noo Ndios ini yé'é ño'o ká'ano ñoó, ta ndé'é ná ndi kée iin rá iin ñayuu ñoó taán na di'ón ñoó. Ta kuá'a nda'o na kuiká taán kuá'a nda'o di'ón. ⁴² Dá nì kasáa ta'ani iin ña'a kuáan kúnda'i. Ta kúú nì taáan uu di'ón kaa kuálí. Kúú cháá nda'o ndáya'i ña.

⁴³ Dá nì kana Jesús tá xionoo xí'ín ná, dá nì kaa na xí'ín rá:

—Miian ndaa ná ka'in xí'ín ndó ña ña'a kuáan kúnda'i káa nì taán kuá'a cháá ka di'ón

noo ndidaá ka ñayuu káa, ⁴⁴ dá chì ndidaá na káa nì taán ña kándoq noo vá ná. Tído ñá'a káa, va'ará kúnda'i vían, nì taán ndi'án ña né'e va'án katakian —kaá na.

13

Yó'o kúú noo dána'a Jesús ña naá vá ve'e ño'o ká'ano

¹ Tá nì keta Jesús yé'é ve'e ño'o ká'ano ñoó, dá nì kaa iin taa xionoo xí'ín ná:

—Maestro, kande'é ní, k'i'ó dión ví ná'ano yuu káa, ta k'i'ó dión ví ñóchí káa ve'e ño'o ká'ano káa.

² Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—¿Á ñóchí nda'o káa ve'e ño'o ká'ano káa, xinóon? Tído kana'ón ña nì iin tó'ón yuu káa o kándoq kandodó tá'an, chì koon ndi'i vaan —kaá na.

Kásto'on Jesús ndi k'ian koo, dá naá ñayuu yó'o

³ Dá nì sa koo Jesús ndika yuku nani Olivos chí xoo noo túu iin ve'e ño'o ká'ano ñoó. Dá nì ndato'ón xoo ñaá Pedro xí'ín Jacobo xí'ín Juan xí'ín Andrés:

⁴ —Kásto'on ní xí'ín ndu'u nda oon koo dión. Ta, ¿ndi k'ian koo tá kua'an xinkoo ndidaá ña yó'o?

⁵ Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Kandaa ndo mií ndó, dá ná o dánda'i ñaá nì iin tó'ón ñayuu. ⁶ Chì kuá'a nda'o taa kasaa, ta kechóon ra kuu yú'u, ta kaa ra: “Yu'u kúú Cristo, na dáka'ki ñaá.” Ta kuá'a nda'o ñayuu kande'é rá dánda'i ra. ⁷ Tá nì kandaá ini ndo ña sa'áni tá'an iin ñoó xí'ín iin ka ñoó, ta nì ni'j tó'ón ndó ña naá tá'an dao ka ñoó ño'o xíká, tído ná dá'a ni yú'u ndo, dá chì k'i'ó dión káni vaan koo, tído ko ñá'a ta'on kasandaá kuu noo ndi'i. ⁸ Chì ndakuei dao nacióon naá tá'an xí'ín dao ka nacióon, ta kasá'a naá tá'an ta'ani tá né'e choon ndéi iin rá iin ñoó ná'ano. Ta yó'o yó'o va kasá'a nì'i nda'o taa. Ta yó'o rá yó'o ta'ani kasá'a koo tama. Ta ña yó'o k'ian koo, dá kasá'a ndo'o cháá ka nío ñayuu ndéi ñayuu yó'o.

⁹ Tído ndo'o, kandaa ndo mií ndó, chì kasá'a ñayuu nak'i'o na ndo'o noo ndá'a tá né'e choon. Ta kani na ndo'o ini ve'e noo náta ka ña. Ta kandaka na ndo'o ko'on na ngó tá né'e choon ná'ano, ngó tá kúú rey viti sa'a ña kúú ndó kuendá yu'u. Dión koo, dá ni'j ndo k'i'ó ndó kuendá sa'a yú'u ngó tá né'e choon ná'ano. ¹⁰ Tído miian ndusa kánian kanoo ñayuu dána'a na to'on va'a sa'a yú'u iin ní kúú ñayuu din'ño'ó ka, dá kasandaá kuu noo ndi'i. ¹¹ Tído, tá ndáka na ndo'o nì saá na nì nak'i'o na ngó tá né'e choon, o sa ndi'i ini ndo sa'a to'on ka'an ndo, ta o sa nákani ini ndo. Sava'a to'on ni'j ndo noo Ndios, ñoó oon va k'ian ka'an ndo. Chì o duú mií ta'on ndó ka'an. Espiritu iñ Ndios va kúú na ka'an.

12 Ta iin ñani naki'lo ra ñani mií rá noó tá né'e choon, dá ka'áni ñaa rá. Ta dión ta'ani kee na kúu tatá xí'in de'e ra. Ta ndakuei ta'ani dao de'e naá ra xí'in tatá ra, dá ka'áni ñaa rá. 13 Chí kasá'a koni u'u ndidaa ñayuu ndo'ó sa'a ña kúu ndó kuendá yu'u. Tído ndidaa ná nì xì'ò ndeé iní nì sà ndita ndaa xí'in nda noo ndí'í kuií, noón kúu na nì'j ña káki na.

14 Ta nì xini ndo ió ña kini dáyakó ñaa, ña nì ka'an profeta Daniel sa'a, noo kó kánian kooan, dá kían na ndéi chí Judea ná kuino kíj ná ko'on na nda diní yúku. (Ndi ndaa ndo'ó, na ká'í ña yó'o, nata'í ini ndo sa'an, dá kandaá ini ndo.) 15 Ta na kándodó diní ve'e kuú dáá ñoó, kó kánian ndu'u na ve'e na naki'in na ña'a na kane'e na ko'on na. 16 Dá ri na ñó'o yúku, kó kánian nandió kué na no'ó na naki'in na kotó na. 17 Ta, jnda'í kúu ví na ñá'a ñó'o de'e, ta nda'í kúu ta'ani ví na ndéi taleé chíchi tein kuú dáá ñoó! 18 Kaka ndo ña manj noo Ndios, dá ná dá ni ndo'ó ndó dión tein yoo vixi. 19 Chì kuú dáá kakuu iin kuú noo ndo'ó naní níó ñayuu. Dá chí nda nì kasá'a vá sa'a ñayuu, ta nda viti kó óon ta'ón ndo'ó ñayuu táto'on kí'ò ndo'ó na tein kuú dáá ñoó. Ta nì iin kuú ka o kóo dión. 20 Tído tá kó ní chítuu sato'ó yo Ndios tandó'ó vei koo tein kuú dáá ñoó, dá kían ndí'í va ñayuu ñoó naá. Tído sa'a ña kú'u ini na sa'a ñayuu nì kaxi mií ná, sa'a ñoó chítuu na tandó'ó koo tein kuú dáá ñoó.

21 Ta ka'an iin ñayuu xí'in ndó: "Kande'é ndó, yó'o nákaa Cristo, na dáka'í ñaa", o tá kaa na xí'in ndó: "Kande'é ndó, chí kaa nákaa na", ná dá'a nì kandia ndó. 22 Chì ndakuei dao ta'ón, ta kaa ra ña mií rá kúu Cristo. Ta ndakuei ta'ani profeta to'ón. Ta kee ra ña'a ndato, xí'in ña'a ná'ano, dá danda'í ra ñayuu. Ta kúu nda ñayuu nì kaxi mií Ndios ndukú rá danda'í ra. 23 Sa'a ñoó kaon koo ndó, chí sa nì datí'ai ndo'ó tá kó ñá'a koo dión.

Dì'a koo, dá nandió koo tuku Jesús kii na ñayuu yó'o

24 Dá nì kaa ta'ani Jesús:
 —Tein kuú dáá ñoó, tá nì ndí'í nì sà io tandó'ó ká'ano ñoó, dá nakuin naá ndindii, ta nì yoo ka o tóon. 25 Dá kuei tiñoó ñó'o induú káa, ta kidi nì'ini ña ná'ano ñó'o induú. 26 Dá ví koni ndo na nì nduu ta ñayuu yó'o kii na tein víko, ta ndato naye'e ndaa na noo kii na xí'in ndidaa choon kómí ná. 27 Ta ka'anda na choon noo ángel vei xí'in ná ko'on na nakuaka na ndidaa kúu ñayuu nì kaxi mií ná ndéi ndin komj xoo tachí, chí ko'on na noo xík cháá ka noo kúu noño'ó yó'o, ta ko'on ta'ani na noo kúu noo xík cháá ka induú dá nditití ná noo Jesús.

28 Kane'e ndó kuendá táto'on kée taño'ó. Tá nì nduyutá noo ra, ta vei nóma yutá kuálí

ra, kúu sa ná'a vá yó ña sa nì kuyati yoo koon daí. 29 Ta dión ta'ani, tá nì xini ndo nì kasá'a kúu tandó'ó yó'o, dá kían kana'a ndó ña sa nì kuyati va kuú nandió kooi kasaaí.

30 Miían ndaa kuiti ná ka'in xí'in ndó ña o kúu ta'on ñayuu ndéi tiempo daá nda ná koo ndidaa ña yó'o. 31 Induu káa xí'in noño'ó yó'o naá váán. Tído to'on ká'in, o yá'a ta'an vaan.

32 Tído nì kó iin ta'on ná'a ndá kuú kakian, o ndá hora kooan, ta nì ángel ndéi induú kó ná'a, ta nì na kúu de'e Ndios kó ná'a, chí iin to'ón diní mií vá tatá Ndios kúu ná ná'a. 33 Sa'a ñoó kaño'o ini ndo, ta ka'an ndo xí'in Ndios, chí kó ná'a ta'on ndó ndá oon koo dión.

34 Chì kían táto'on kí'ò ndó'o iin ta kua'an xík. Tá kó ñá'a kana ra ko'on ra, dá nì dankoo tóo ra ve'e ra noo ndá'a ta kéchóon noo rá. Dá nì xí'ò ra choon noo iin rá iin ra. Dá nì sa'anda ta'ani ra choon noo ta ndaá yé'é rá ña ná kaño'o ini ra. 35 Kí'ò dión ta'ani kaño'o ini ndo, chí kó ná'a ta'on ndó ndá oon nandió koo tuku na kúu sato'ó ndo kasaa na. Chí oon nì ví kasaa na tá nì kuaá, o kasaa na dao ñoó, o kasaa na tá nì kana chéli, o kasaa na tá nì tyyu noo. 36 Chì iin ndakána va kasaa na, sa'a ñoó kaño'o ini ndo, dá kían ná dá'a nì natiin na ndo'ó ndéi ndó kidi ndo. 37 Ña ká'in xí'in ndo'ó yó'o, ká'in xí'in ndidaa kúu ñayuu ña ná kaño'o ini na —kaá Jesús.

14

Yó'o nì ndató'ón kue'é ta né'e choon ndi kee ra, dá tiin ra Jesús

1 Ta kómaní vá uu ka kuú, dá koo víko pascua, dá sei na Israel pan kó ní kí'in tá'an xí'in ña dákuíta tachí ñaa. Kúu nì kasá'a ndató'ón maña ndidaa tá dutí sakua'a xí'in ta dána'a ley Moisés ndi koo kee ra, dá tiin ra Jesús, dá ná ka'áni ñaa tá né'e choon. 2 Dá nì kaa ra:

—Ná dá'a nì tiin yó ra tein víko, dá chí ndakuei ñayuu nakuina vaá na kí'in na sa'a rá —kaá ra.

Dì'a nì kuu tá nì kuei iin ñá'a ndutá támi sá'an diní Jesús

3 Ta nákaa Jesús ñoo Betania noo kúu ve'e iin ta naní Simón, tá'an ra nì sa ndo'ó kue'e téi'j. Ta noo ió Jesús mesa, kúu nì kasá'a iin ñá'a, ta né'án iin tindo'ó ló'o nì kava'a xí'in yuu díon naní alabastro. Ta ñoó ñó'o ndutá támi sá'an naní nardo. Ta ndutá ya'i nda'lo kúu rá. Ta kúu nì ta'avián diko tindo'ó ñoó, dá nì kuei ndí'an ra diní Jesús. 4 Ta kúu nì xido nda'lo ini dao ta ndéi ñoó, dá nì kasá'a rá ndató'ón tá'an mií rá ndéi ra:

—¿Ndiva'a dánaá oon ñá'a kaa ndutá támi sá'an kaa? 5 Ta va'a ka ví ní díkó yó ra, chí ya'í rá táto'on kí'ò nì'j iin ñayuu kéchóon na

onj ciento kuu, dá chindeé yó ña kúnda'í dí'ín dí'ón ñoó, ní kúu —kaá ra.

Sa'á ñoó ñi kasá'a rá dánani ra ñá'a ñoó.

6 Dá ñi kaa Jesús xí'ín rá:

—O sa dánani ndó ñá'a yó'o. ¿Ndiva'a dáta'an ndoan? Chj ña va'a va kjan ñi keeán xí'ín yu'u. 7 Chj daá ndéi va ñayuu kúnda'í xí'ín ndo'ó, ta kuu va chindeé ndó ña ndá hora ká'an mií ndó. Tido yu'u, o koo kuif ta'oin xí'ín ndó. 8 Ñá'a yó'o kúu ñá xí'o ndi'i táto'on k'i'o sáa ndéegan noof, chj ñi kuei ñá ndutá támi sá'an dinii, ta k'i'o dión ñi kenduuan yiki koñoj táto'on k'i'o kooi nduxii. 9 Miían ndaa ná ka'jin xí'ín ndó ña ndéi kúu mií va noo dána'a ña to'on va'a sa'í iin ní kúu ñayuu yó'o, nakani ta'ani na ña ñi kee ñá'a yó'o xí'ín yu'u, dá ná kaño'o ini ñayuu sa'á ña ñi keeán —kaá Jesús.

Di'a ñi kuu, dá ñi kandoo Judas ña nak'i'o ra Jesús noo ndá'a tá duti kúu noo

10 Dá ñi kee Judas Iscariote, tá'an ra nákaa tein ndin uxj uy ña xionoo xí'ín Jesús, kua'an ra dijó rá Jesús noo tá duti saku'a'a. 11 Tá ñi sejdó'o tá duti ñoó ña ñi ka'an Judas xí'ín rá, kúu ñi kadij nda'o ini ra. Dá ñi kandoo ra ña k'i'o ra dí'ón noo rá. Dá ñi kasá'a ndúkú Judas ndí koo kee ra, dá nak'i'o ra Jesús noo ndá'a roón.

Di'a ñi kuu tá ñi sadini Jesús noo ndí'í kuif xí'ín tá xionoo xí'ín ná

12 Tá ñi kasandaá kuu mií noo, ña kúu víko noo seí ña Israel pan, tá'an ña ko ní kí'ín tá'an xí'ín ña dákuíta tachían, ta sa'áni na léko kuendá víko pascua, dá ñi ndato'ón ñaá tá xionoo xí'ín Jesús:

—¿Ndeí kónj ní ko'on ndu'u kenduu ndu ña kadíni yó kuendá pascua?

13 Dá ñi sa'anda ña choon noo uy tá xionoo xí'ín ná ñoó, ta kaá ña xí'ín rá:

—Kua'an ndo ñoo ká'ano káa. Ta kaa naki'ín tá'an ndó xí'ín iin ña ndio yoo ño'o takují kua'an ra. Ta kúu karkuei ndó ra ko'on ndo. 14 Dá tá ñi saá ra ñi ndu'u ra ini ve'e, dá kaa ndo xí'ín táa kúu sato'o ve'e ñoó: “Di'a kaá maestro ndu'u: ¿Ndi káa iin cuarto k'i'o ní noo kadíni kuendá víko pascua xí'ín tá xionoo xí'ín?” kaa ndo xí'ín rá. 15 Dá ná dána'a ra iin cuarto ká'ano kánóo dikó, ta sa ió nduu vaan. Ta ñoó kenduu ndo ñá'a ná kadíni yó —kaá Jesús.

16 Dá ñi kee uy ña ñoó kua'an ra. Dá tá ñi saá ra ñoo ñoó, kúu ñi ndo'o ra táto'on káa rá ió ña ñi ka'an Jesús xí'ín rá. Ta ñoó ñi kenduu ra ña kadíni na kuendá víko pascua.

17 Dá tá ñi kuaá ñoó, dá ñi kasaa Jesús xí'ín ndin uxj uy tá xionoo xí'ín ná ve'e ñoó. 18 Dá ñi sa ndei na mesa. Ta tein sásá'an na ñoó, dá ñi kaa Jesús:

—Miían ndaa ná ka'jin xí'ín ndó ña iin mií va ndo'ó, tá sásá'an dáó xí'ín yu'u, nak'i'o ñaá noo ndá'a táa xiní u'u ñaá —kaá ña.

19 Dá ñi kasá'a kúnda'í nda'o ini ra. Dá ñi kaa iin rá iin ra xí'ín ná:

—¿A yu'u kúu, tatá?

20 Dá ñi kaa Jesús:

—Iin ña nákaa tein ndin uxj uy ndo kúu rá. Tá'an ra dáketá dáó ndá'a xí'ín yu'u ini ko'o, roón kúu rá. 21 Ta miían ndaa ndo'o ña ñi nduu ña ñayuu yó'o táto'on k'i'o ká'an tuti ij Ndios. Tido nda'í va ña nak'i'o ñaá noo ndá'a táa xiní u'u ñaá. Va'a cháá ka vían ní xjo dá'a ní kaki táa ñoó, ní kúu —kaá ña.

22 Ta tein noo sásá'an na ñoó, dá ñi tiin Jesús pan. Dá ñi nak'i'o na ndivé'e noo Ndios. Dá ñi sa'anda dao naan, dá ñi xí'o naan noo táa ñoó. Dá ñi kaa ña xí'ín rá:

—Keí ndoan, chj ña xaan kúu yiki koñoj.

23 Dá ñi tiin na copa. Dá tá ñi ndi'i ñi nak'i'o na ndivé'e noo Ndios, dá ñi xí'o na ra noo tá xionoo xí'ín ná, ta ndidaá vá rá ñi xí'i lú'u lú'u ra. 24 Dá ñi kaa ña xí'ín rá:

—Ndútá xaan kúu ñi yu'u, kirá dáxinkoo ña ñi kandoo Ndios kee na xí'ín ñayuu ña, ta kuitá ra sa'a kuachi kua'a ñayuu. 25 Miían ndaa ná ka'jin xí'ín ndó ña o nándio koo kaj ko'i ndutá uva yó'o nda ná kasandaá kuu, dá ko'o saá'i ndutá uva noo ió Ndios dándáki na.

Yó'o ñi ka'an Jesús ña ndata Pedro sa'a ná

26 Dá tá ñi ndi'i ñi keká'ano na Ndios xí'ín iin yaa, dá ñi kee na kua'an ña ñi yúku naní Olivos.

27 Dá ñi kaa Jesús xí'ín tá xionoo xí'ín ná:

—Ndidaá vá ndo'ó dáankoo ndava'a ñaá sakuuaa víti, dá chj di'a kaa tuti ij Ndios: “Dárkue'e ka'í yu'u táa ndáka léko, ta kúu ndi ndi'í va léko kuitá noo ko'on.” 28 Tido tá ñi ndi'í ñi natakij, dá kúo noo noo ndo ko'jin chí Galilea di'a, dá kasandaá ndo —kaá ña.

29 Dá ñi kaa Pedro:

—Va'ará ná dáankoo ndava'a ndidaá táa yó'o mií ní, tido yu'u, o kée ta'oin dión.

30 Dá ñi kaa Jesús xí'ín rá:

—Miían ndaa ná ka'jin xí'ín ña sakuuaa víti, tá ko ñá'a ta'on kana chéli ta'ándá kúu uy, ta kúu sa onj va ta'ándá ndaton sa'a yu'u.

31 Ta kúu ñi ndundéé Pedro ka'an ra, ta kaá ra:

—Va'ará ná kánian kuu nduú'í xí'ín ní, tido o ndatá ta'oin sa'a ní —kaá ra.

Ta kúu k'i'o dión ta'ani ñi kaa ndidaá ka tá xionoo xí'ín ná ñoó.

Di'a ñi kuu tá ñi ñi ndató'ón Jesús xí'ín Ndios iin noo naní Getsemani

32 Ñi ndi'í, dá ñi saá ña noo naní Getsemani. Dá ñi kaa Jesús xí'ín tá xionoo xí'ín ná:

—Yó'o ní kandeí too ndó, dá ná ko'jin ka'jin xí'ín Ndios, dá kasaa —kaá ña.

33 Dá ñi kee Jesús ndáka na Pedro xí'ín Jacobo xí'ín Juan kua'an ña. Dá ñi kixian ñi kúnda'í nda'o ini Jesús, ta ñi kasá'a ndó'o nda'o ñoó ná. 34 Dá ñi kaa ña xí'ín rá:

—Nda'i nda'ò kúu ini. Sà ndaá ndji va kúú xini. Yó'o ni kandeí tóó ndó, ta kaño'o ini ndo —kaá nà.

³⁵ Dá nì kee Jesús kua'an nà lú'u kà chí noo. Dá nì sà kuin xiti ná, ta nì xingó ví taan nà nda noño'ó. Dá nì xiká nà noo Ndios ñá tá ná nda, dá ná ọ yá'a na ñá veí ndo'o na ñoó.

³⁶ Ta di'a kua'an ñá nì kaa nà:

—Tatá ló'ò mií, ndidaá kúú vá ñá'a kuu kee mií ní. Dítá ní yu'u noo ndutá ova, ñá kúú ñá ndo'o níofí. Tído ná dá'a nì kakuuan tátò'on kí'ò kóni yu'u. Ná kakuuan tátò'on kí'ò kóni mií ní —kaá nà.

³⁷ Tá nì nandíó koo na nì ndisáa nà noo ndéi ndin onj taa kua'an xí'ín ná ñoó, kúú sà kidi va ra ndéi ra. Dá nì kaa nà xí'ín Simón Pedro:

—Simón, zá kidi vóon? zá kó xj'ò ndeé ta'on inóon kaño'o inóon, va'arà iin hora?

³⁸ Kaño'o ini ndo, ta ka'an ndo xí'ín Ndios, dá ná dá'a ní kexixi ñá kini xí'ín ndó. Chì sà ió nduu níó ndo kee ndó ñá kóni Ndios. Tído ñá kóni ñi ndo kian chituu ñáa —kaá nà.

³⁹ Dá nì sa'an tuku na nì ka'an nà xí'ín Ndios tátò'on kí'ò nì ka'an nà xí'ín ná ta'ándá mií noó. ⁴⁰ Dá tá nì ndisáa nà noo ndéi onj taa ñoó, kúú sà kidi tuku va ra ndéi ra, chí sa'áni nda'ò ñáa ñá ma'ánó. Ta kò ní'j vá rá ndi kian ka'an ra xí'ín ná. ⁴¹ Ta kúú ta'ándá kúú onj nì ndisáa Jesús nì sa'an nà nì ka'an nà xí'ín Ndios. Dá nì kaa nà xí'ín taa ñoó:

—¡Kudj ndo viti! ¡Ta nani'j ndée ndo viti! Cháá díon kà ní ná kikian kudj ndo, chí sà nì kasandaá va hora ñá nakj'ò ra nà nì nduu taa ñayuu yó'ò noo ndá'a taa kómí kuachi. ⁴² ¡Ndakuei ndó, ná ko'ò viti! Chì sà kúyati taa veí nakj'ò yu'u noo ndá'a taa kómí kuachi —kaá nà.

Di'a nì kuu tá nì tiin ra Jesús kandaka ra ko'on ra noó taa né'e choon

⁴³ Kúú ká'an jí vá Jesús iin na, kúú sà nì kasáa va Judas, iin ra kúú kuendá ndin uxj uy taa xionoo xí'ín ná. Ta kuá'a nda'ò taa veí xí'ín rá. Dao ra né'e espada, ta dao ká ra né'e yíto. Chì veí ra xí'ín choon nì sa'anda tá dutj sakua'a, xí'ín taa dána'a ley Moisés, xí'ín taa sá'ano ñoó. ⁴⁴ Sà nì kastò'on va Judas xí'ín taa ñoó ndi kee ra dána'a ra ndá yoo kúú Jesús, chí di'a nì kaa ra:

—Taa nì chitói noo ñoó, roón kúú tiin ndó kandaka ndó ko'on ndo, ta kandaa va'a ndó ra —kaá ra.

⁴⁵ Dá tá nì natuu yati Judas noo iin Jesús, dá nì kaa ra xí'ín ná:

—Nakaq ní, maestro.

Dá nì chitó rá noo ná. ⁴⁶ Dá nì natuu taa kuá'a ñoó nì tiin ra Jesús.

⁴⁷ Ta kúú iin taa iin xí'ín Jesús nì taó rá espada ra. Ta kúú nì chitò'on ra do'ò iin taa kéchóon noó taa dutj kúú noó. ⁴⁸ Dá nì kaa Jesús xí'ín taa kuá'a ñoó:

—zá taa kuí'íná vá kée ndó yu'u kúú, sa'a ñoó veí ndó xí'ín espada xí'ín yíto tiin ndó yu'u? ⁴⁹ Ta ndidaá kuu vá nì sà káaj xí'ín ndó yé'é ño'ò ká'ano sà daná'j noo ndo, ta kò ní tiin ta'on ndó yu'u. Tído ndidaá ñá yó'ò kúú viti, dá ná xinkoo to'on ká'an tuti ij Ndios —kaá nà.

⁵⁰ Ta kúú ndidaá vá taa xionoo xí'ín ná nì dankoo ndava'a ñáa, ta nì xino ra kua'an ra.

Di'a nì ndo'o iin tayii nì kankono kua'an

⁵¹ Ta satá ñayuu kuá'a ñoó tákaa iin tayii kua'an xi. Ta sa'ava iin sávana va ndixi xi kua'an xi. Kúú nì tiin ta'ani ñáa rá. ⁵² Tído nì dayáa xi sávana ñoó. Ta kúú ndaá nì kankono vichí xi kua'an xi.

Di'a nì kuu tá nì sa'ín Jesús noo mií taa dutj kúú noó

⁵³ Dá né'e ra Jesús nì saá ra noo ió mií taa dutj kúú noó. Dá nì natáka ta'ani ndidaá kúú taa dutj sakua'a, xí'ín taa sá'ano ñoó, xí'ín taa dána'a ley Moisés. ⁵⁴ Ta Pedro, ndaá xiká xiká tákaa ra kua'an ra. Dá nì saá ra nì ku'u ra noo kúú yé'é ve'e taa dutj kúú noó ñoó. Dá nì sà koo ra ió ra noo ndéi taa ndaa yé'é ñoó, chí ndéi ra nádaa rá noo kéj'í ño'ò.

⁵⁵ Ta ra dutj sakua'a ñoó xí'ín ndidaá kaa taa né'e choon ndéi ra ndúkú rá taa ka'an kuachi sa'a Jesús, dá kuu nakj'ò ñáa rá noo ndá'a taa romano, dá ka'áni ñáa rá. Tído kò ní ní'j ta'on ra ndi kian kakuu kuachi na. ⁵⁶ Chì kuá'a nda'ò taa nì kava'a ñá to'on nì ka'an ra sa'a Jesús. Tído kò ní náki'ín tá'an ta'on to'on, ñá nì ka'an ra sa'a ná.

⁵⁷ Dá nì ndakuei dao kaa taa ndúkú rá kuachi ka'an ra sa'a Jesús, ta kaá ra:

⁵⁸ —Ndu'u kúú ra nì seidó'ò ñá nì kaa taa xaag di'a: “Ko'ín nakani ndi'ii ve'e ño'ò ká'ano yó, ñá nì kava'a ndá'a taa. Ta kúú tixi onj kuu, ta kúú kava'i iin kaa ve'e ño'ò saá, tído ọ dúú ñá káva'a ndá'a taa kikian” —kaá ra.

⁵⁹ Tído kò ní náki'ín tá'an ta'on ñá nì ka'an ra sa'a ná.

⁶⁰ Dá nì ndakuin ndichi mií taa kúú dutj kúú noó me'í noo ndéi ra ñoó. Dá nì ndato'on rá Jesús:

—¿Ndiva'a kó ká'on chindeéon miíon? zá ñá ndaa kian ká'an kuachi taa kaa sa'on o koo?

⁶¹ Tído tádi óon va iin Jesús, ni iin to'on kò ní ka'an ná.

Dá nì nandíó koo tuku mií taa dutj kúú noó ñoó nì ndato'on ñáa rá:

—zá yo'ó kúú Cristo, nà dákaí ñáa? zá de'e Ndios, na ij, kúú yo'ó?

⁶² Dá nì kaa nà xí'ín rá:

—Jaan, ñáa kúú yu'u, ta koni ndo nà nì nduu taa ñayuu yó'ò nakoo na xoo kuá'a Ndios noo ió nà dándáki na. Ta koni ta'ani ndó nà kii na tein vikó tánee induú —kaá nà.

63 Dá n̄i ndatá t̄a dut̄i kúu nōo ñóo dá'õn ndixi ra sa'á ña n̄i xido ini ra. Dá n̄i kaa ra:

—¿Ndá choon kuu kā yõ cháá kā t̄a ka'ãn kuachi sa'á rá? 64 Ch̄i s̄a n̄i seíd'õ'õ v̄a m̄i ndó ña n̄i ka'ãn ndava'á ra sa'á Ndios. ¿Ndí k̄ián náta'an ini ndo keeá x̄i'ín rá viti? —kaá ra.

Dá n̄i kandõõ ndidaá t̄a ndéi ñóo ña kánian kuu Jesús sa'á ña n̄i ka'ãn na dión. 65 Dá n̄i kasá'á túu ndaa dij̄i ñaa dao ra. Ta n̄i dadá'i ra noo ná x̄i'ín iin dá'õn, dá n̄i kani ñaa rá, ta kaá ra x̄i'ín ná:

—Nakoni ini ndi ndá yoo n̄i kani ñaa —kaá ra.

Ta ndá ra ndíta ndaa yé'é ñóo n̄i kani da'andá noo ná.

Dí'a n̄i kuu tá n̄i ndatá Pedro sa'á Jesús on̄i ta'ándá

66 Ta yé'é ve'e nino ñóo ió jí v̄a Pedro. Dá n̄i kasáa iin ñá'a kéchõon noo m̄i t̄a dut̄i kúu noo ñóo. 67 Dá tá n̄i xiniã ió Pedro nádaa rá noo kéi ñó'o ñóo, kúu n̄i s̄a nde'é v̄a'á ñaaán, dá n̄i kaaãn x̄i'ín rá:

—Xionoo ta'ani yo'ó x̄i'ín Jesús, t̄a ñoo Nazaret, ¿daá ko'õ?

68 Tido n̄i ndatá v̄a rá, ta kaá ra:

—Kõ ná'á ta'on yu'u t̄a ñóo, ta ni ko kandaã ta'on ini ndá sa'á ká'õn x̄i'ín.

Dá n̄i kee ra kua'ãn ra chí noo kúu yé'é dí'a. Tá n̄i saa ra ñóo, ta kúu n̄i kana va chéli. 69 Ta kúu n̄i xini tuku va ñá'a ñóo noo iin Pedro. Dá n̄i kasá'á ká'ãn x̄i'ín dao kā ñayuu ndíta ñóo:

—T̄a yo'ó kúu kuendá Jesús.

70 Ta kúu tuku va n̄i ndatá rá.

Ta lú'u kā tóo, kúu n̄i ka'ãn dao kā ñayuu ndíta ñóo x̄i'ín rá:

—Miiã ndaa kuiti kuendá Jesús kúu yo'ó, chí t̄a kuendá Galilea ta'ani kúuõn. Dá chí táto'õn ká'ãn roõn, dión ká'õn.

71 Dá n̄i kasá'á ká'ãn ndava'á Pedro, ta kaá ra:

—Ná'á Ndios ña ko ná'á ta'on yu'u t̄a ká'ãn ndo sa'á ñóo —kaá ra.

72 Ta kúu n̄i kana va chéli ta'ándá kúu uy. Dá ví n̄i ndisáa ini ra to'õn n̄i ka'ãn Jesús x̄i'ín rá, chí dí'a n̄i kaa na: “Tá ko ñá'a kana chéli ta'ándá kúu uy, ta kúu s̄a ndatá yo'ó sa'á yu'u on̄i ta'ándá”, kaá na. Tá n̄i ndisáa ini ra to'õn yo'ó, kúu nda'í ndá'õ n̄i saki ra.

15

Dí'a n̄i kuu tá n̄i sa'á iin Jesús nōo t̄a nani Pilato

1 Dá tá n̄i t̄u noo, s̄a n̄i kandõõ va t̄a dut̄i saku'a'a, x̄i'ín t̄a sa'ano ñoo, x̄i'ín t̄a dána'a ley Moisés x̄i'ín ndidaá kā ní t̄a né'e choon ndi k̄i'õ kee ra x̄i'ín Jesús. Dá n̄i kató ñaa rá ndáka ra n̄i saa ra n̄i nak̄i'õ ra nōo t̄a né'e choon romano naní Pilato. 2 Dá n̄i ndatõ'õn Pilato Jesús:

—¿Á yo'ó kúu rey nōo na Israel?

Dá n̄i kaa Jesús x̄i'ín rá:

—Tá dión kaá m̄i ní —kaá na.

3 Ta ndéi t̄a dut̄i saku'a'a dátāi kuachi ñaa rá sa'á kua'á ndá'õ ña'a. 4 Dá n̄i ndatõ'õn tuku ñaa Pilato ñóo, ta kaá ra:

—¿Á ni iin ña'a o ká'ãn yo'ó chindeeón miõn? Ta dión ví kua'á ña'a dátāi kuachi ñaa t̄a káa.

5 Ta va'ará dión n̄i kaa ra, tido ni iin to'õn ko ní ka'ãn Jesús. Sa'á ñõo n̄i naá v̄a ini ra.

Dí'a n̄i kuu, dá n̄i sa'anda Pilato choon ña ná karkaa Jesús nd̄ika cruz

6 Tein iin iin víko pascua dáyaã Pilato iin t̄a nákaã ve'e kaã, tá'ãn ra kãndõõ na ñoo Israel sa'a. 7 Daá ñóo nákaã iin t̄a naní Barrabás ve'e kaã, ta ñó'o ta'ani dao kā t̄a kí'ín tá'an x̄i'ín rá sa'áni rá nd̄i. Roõn kúu t̄a n̄i ndakuei n̄i naá x̄i'ín t̄a né'e choon romano. 8 Dá n̄i kasáa kua'á ndá'õ ñayuu noo Pilato. Dá n̄i kasá'á x̄i'á na noo rá ña ná dáyaã ra iin t̄a nákaã ve'e kaã, táto'õn k̄i'õ kée ra tein iin rá iin víko pascua. 9 Dá n̄i kaa rá x̄i'ín ñayuu ñóo:

—¿Á kóni ndo ña dáyaã na kúu rey nōo na Israel yo'ó?

10 Dión n̄i kaa ra chí n̄i kandaã va ini ra ña sa'á ña u'u ini v̄a t̄a dut̄i saku'a'a ñóo, sa'á ñóo n̄i nak̄i'õ ñaa rá noo ndá'a rá. 11 Tido n̄i daká'ãn kue'é t̄a dut̄i saku'a'a ñóo ñayuu kuá'a ñóo, dá n̄i x̄i'á na ña va'á cháá kā Barrabás ná dáyaã ra. 12 Dá n̄i ndatõ'õn ñaa Pilato, ta kaá ra:

—¿Ndí k̄ián kóni ndo kee yu'u x̄i'ín t̄a chinani ndó kúu rey nōo na Israel yo'ó, tá daá?

13 Dá n̄i kayu'u ñayuu kuá'a ñóo:

—¡Chirkaa ní ra nd̄ika cruz!

14 Dá n̄i kaa Pilato:

—¿Ndí k̄ián kini n̄i ya'a t̄a yo'õ n̄i kee ra? Tido kúu n̄i'í cháá kā ví n̄i kasá'á káyu'u ñayuu kuá'a ñóo:

—¡Chirkaa ní ra nd̄ika cruz!

15 Ta sa'á ña kóni Pilato kandõõ va'á ra nōo ñayuu kuá'a ñóo, sa'á ñóo n̄i dayáã ra Barrabás. Dá tá n̄i ndi'í n̄i kani soldado Jesús x̄i'ín chirrión, dá n̄i nak̄i'õ ñaa Pilato noo ndá'a rá, dá ná ko'õn ra chirkaa ñaa rá nd̄ika cruz.

16 Dá n̄i nak̄i'ín ñaa soldado ndáka ra kua'ãn ra ndá maã ini ve'e chõon t̄a romano. Dá n̄i ndatáká ra ndidaá kā soldado kúu kuendá ra. 17 Dá n̄i dakua'ino ñaa rá iin dá'õn kua'á to'õn, ta n̄i ch̄inóo ra iin corona n̄i kava'á x̄i'ín ion din̄i ná. 18 Dá n̄i kasá'á rá kée ra ña kéká'ano ñaa rá:

—Na ká'ano kúu m̄i ní, na kúu rey nōo na Israel —kaá ra.

19 Ta n̄i kani ra iin tañi'í din̄i ná, ta n̄i t̄u ndaa dij̄i ñaa rá. Ta n̄i s̄a kuita x̄i't̄i rá noo ná kée ra ña kéká'ano ñaa rá. 20 Tá n̄i ndi'í n̄i ked̄iki ndaa ñaa rá, dá n̄i d̄itá rá dá'õn kua'á

toón ndíxi na ñoó. Dá nì ñàḍàkú'ino ñáá rá dá'ón míí ná. Dá ví nì taó ñáá rá ndáka ra kua'an rā chirkaa ra ndjika cruz.

Di'a nì kuu tá nì chjirkaa ra Jesús ndjika cruz

²¹ Ta noo ndáka ñáá rá kua'an rā, ñoó nì ñàk'i'in tá'an ra xi'in iin taa naní Simón, tã kuendá Cirene. Ta de'e ra naní Alejandro xi'in Rufo. Tã yó'o kúú rā kondii nì sa'an yúku. Kúú nì kendúsã soldado xi'in rá ñá ná kadókó rā cruz Jesús ko'on rā. ²² Ta ndáka ñáá rá nì saḗ rā iin xián noo naní Gólgota. To'on yó'o kónj kaa yikí lásá dinj ndji.

²³ Ñoó, dá nì xi'o ra vino nì dataká tá'an xi'in ndutá ova ko'o Jesús, tído ko ní xiín ta'on na ko'o na rā. ²⁴ Dá tá nì ndi'i nì chjirkaa ñáá rá ndjika cruz, dá nì saḗ ndei ra nì saḍiki rā suerte xi'in dá'ón ná, dá ná kande'á ndi ndáa dá'ón kánian ni'i iin rá iin ra.

²⁵ Táto'on ka iin dataan nì chjirkaa ra Jesús ndjika cruz. ²⁶ Ta ndá'á iin tabla dinj cruz ñoó, ta ká'an ndá sa'á kían tákaa na ñoó. Ta di'a kaáan: “Taa yó'o kúú rey noo nā Israel.”

²⁷ Dá nì chjirkuei ta'ani ra uu tã ku'i'íná ndjika dao kã cruz. Iin ra tákaa xoo kuá'a nã, ta iin kã rã tákaa xoo iti nã. ²⁸ Ta xi'in ñã yó'o dá nì xinkoo noo ká'an tuti ij Ndios, chj di'a kaáan: “Nì ñàḍàk'i'in tá'an dáó ñáá rá xi'in tã kómí kuachi.”

²⁹ Ta ñayuu chika'anda kua'an noo tákaa Jesús ñoó kédiki ñáá ná, ta kaó ná dinj ná kénóo na Jesús, ta kaá nã:

—¡Maákí rj! Kaá yó'ó ñã nakani ndi'on ve'e ño'o ká'ano Ndios. Ta kúú tixi onj va kuu nduva'ón ñã, kaáon. ³⁰ Ñoó ndani, dákaiki miíon viti. Kua'an noo kúú ndjika cruz xaan ná kande'á.

³¹ Ta dión ta'ani kédiki ñáá tã dutj sakua'á xi'in tãa dána'á ley Moisés, ta ndátó'ón rá ndíta rá:

—Dao kã va ñayuu sa kandeé rá sa ḍákáki ra, tído ko kandeé ta'on ra dákaiki ra míí rá viti. ³² ¡Kaá rã ñã kúú rá Cristo, nã dákaiki ñáá! ¡Ta kaá rã ñã kúú rá rey noo nã ñoo yo! ¡Ná noo kúú rá ndjika cruz káa, dá ná nakoni yo rá, dá ná kandisa yó ra! —kaá rã ndíta ra.

Ta kána'á ta'ani ndã uu tãa tákuei iin iin xoo dñj ná ñoó xi'in ná.

Di'a nì kuu tá nì xi'i Jesús

³³ Tá nì kasandaá kaxuu, dá nì ñakuújn naá iin níí kúú ñayuu ndã kã onj sa'ini. ³⁴ Dá tá nì kasandaá kã onj ñoó, kúú ni'i ndã'o nì kayu'ú Jesús, ta kaá nã:

—Eloi, Eloi, ¿lama sabactani? —To'on yó'o kían kónj kaa: Ndios míí, Ndios míí, ¿ndi-va'a nì dayáa ndá'á ní yu'u?

³⁵ Tá nì sejdo'oo dao kã tãa ndíta ñoó ñã nì ka'an nã dión, dá nì kaa rã:

—Kueid'óo ndó, chj kána ra profeta Elías.

³⁶ Kúú nì kankono iin tãa nì sa'an rã nì dandáxi ra iin tá'i dá'ón xi'in vino iá. Dá nì

so'oni raán dinj iin tañj. Dá nì chjirnee raan yú'u Jesús, dá ná ko'o na rã. Dá nì kaa rã:

—Ná dá'a ni kee ndo dión. Ná kandati yó, dá ná kande'á á kasaa Elías dánóo ñáá ná —kaá rã.

³⁷ Ta kúú ni'i ndã'o nì kayu'ú Jesús, dá nì xi'i ná. ³⁸ Ta kúú míí dáá vá nì ndata dao dá'ón tákaa ndadí ini ve'e ño'o ká'ano. Nj keean ndã yú'an nino, ta kúú ndã yú'an nino nì xinj noo nì ndata ñã.

³⁹ Ta míí tãa dándáki soldado iin noo tákaa Jesús ñoó. Kúú nì xini rã táto'on nì kayu'ú ná tá nì xi'i ná, dá nì kaa rã:

—¡Míán ndaa ndisa de'e Ndios nì sa kuu tãa yó'o!

⁴⁰ Ta xíkã vá ndíta dao nã ñá'a nde'é ná ñã nì ndo'o Jesús. Ta tein noón nákaa María Magdalena, xi'in María naná José xi'in Jacobo, tã ló'o cháá kã. Nákaa ta'ani iin kã ñá'a naní Salomé. ⁴¹ Ta nã ñá'a yó'o kúú nã nì sa xionoo xi'in Jesús, ta sa chjindeé ñáá ná tá nì sa io na chí kuendá Galilea. Ta ndéi kua'á ta'ani dao kã nã ñá'a tákuei Jesús nì saã nã ñoo Jerusalén.

Di'a nì kuu, dá nì nduxi Jesús

⁴² Sa nì ini va kuu dáá, ñã kían míí kuu kénduu nã Israel ñá'a keí ná taan, chj sa kua'an kasandaá va kuu nání'j nde'e ná. ⁴³ Ió iin tãa naní José, ta kúú rá tã ñoo Arimatea. Ta kúú rá iin tãa ndáya'i tein tã né'e choon noo nã Israel. Ta ndáti ta'ani ra ñã kasaa Ndios dándáki na ñayuu yó'o. Roón kúú rã nì xi'o ndeé ini nì ku'u ra noo nákaa Pilato. Dá nì xikã rã noo Pilato ñã ná ñak'i'o ra yikí koño Jesús noo rá. ⁴⁴ Kúú nì naá vá ini Pilato tá nì kandaa ini ra ñã sa nì xi'i va Jesús. Dá nì kana ra tã dándáki soldado ñoó. Dá nì ndato'ón ñáá rá, á ndaa ñã sa nì xi'i va na. ⁴⁵ Dá nì kaa tá dándáki soldado ñoó ñã sa nì xi'i va na. Dá nì sa'anda Pilato choon ñã ná ñak'i'o ra yikí koño Jesús noo José. ⁴⁶ Dá nì sa'an José ñoó nì xiin na iin sábana saá. Dá nì danóo ra yikí koño Jesús ndjika cruz. Dá nì ñachituu ñáá rá xi'in sábana ñoó. Dá nì sa'an rã nì chjikaá ñáá rá ini iin yáí ká'ano nì kava'a ndjika iin kãp. Dá nì dákuúo tuú rã iin yuu chjika'ano nì sadi rã yé'án. ⁴⁷ Ta nì xini va María Magdalena xi'in María naná José noo nì chjikaá ñáá rá.

16

Di'a nì kuu tá nì ñtaki Jesús

¹ Tá nì ya'a kuu nání'j ndeé nã Israel, dá nì sa'an María Magdalena, xi'in Salomé, xi'in María naná Jacobo nì xiin na ndutá támi sá'an kane'e na ko'on nã chi'i na yikí koño Jesús, ká'án ná. ² Ta na'a va'a kuu míí noo kásá'á sa'á semana, dá nì kee na kua'an nã yáí noo nákaa yikí koño Jesús. Ta kúú dúú nì xinkoo va ndjindii. ³ Ta kúú ndátó'ón ná kua'an nã ichj ñoó, ta kaá nã:

—¿Ndá yoo ví ni'í yọ dítá yuu ndadí yú'u yáí ñoó?

⁴Tído tá nì saá yati na, kúú nì xini va na ñá sa nì kuxoo va yuu ká'ano nì sa ndadi yú'u yáí ñoó. ⁵Dá tá nì kú'u na inían, kúú nì xini na ío iin tayíi chí xoo kuá'a dí'a. Ta ndíxi xí iin dá'ón kuxí chíkání. Ta kúú nì yu'ú ndá'o na ñá'á ñoó. ⁶Dá nì kaa xí xí'ín ná:

—Ná dá'a nì yu'ú ndo, chí sa ná'á vái ñá nándukú ndó Jesús, na ñoo Nazaret, na nì sárkaa ndika cruz. Tído nì natakí va na. Kandé'é ndó noó nì chínóo ñáá rá. Kọọ ká na nákaa yó'o. ⁷Kua'án kúí ndo kasto'on ndó xí'ín Pedro, xí'ín dao ká taa xionoo xí'ín ná ñá kúíó noó Jesús ká'on na noo rá chí Galilea dí'a. Ta ndá ñoó ví, dá koni ñáá rá tát'o'on kú'o nì sa ka'an na xí'ín rá —kaá ángel ñoó.

⁸Dá nì kankuei na yáí ñoó taxí tá'an na kua'an na. Kúú ndáá ndéi ñino oon na kua'an na, chí nì yu'ú ndá'o na. Nọó ndani kọ ní nákaní na xí'ín nì iin tó'ón ñayuu íchí noó kua'an na ñoó.

Dí'a nì kuu tá nì na'a noo Jesús noo María Magdalena

⁹Tá nì natakí Jesús na'a kuu dáá ñoó, ñá kúú kuu míi noó kásá'a sa'a semana, dá nì na'a noo ná dinñó'ó noo María Magdalena, tá'an ñá nì sa ño'o usá espíritu kini nì taó ná ñoó. ¹⁰Dá nì keeán kua'an noo ndéi taa xionoo xí'ín ná. Tá nì saagan noo ndéi ra, nda'í ndéi'í rá ndéi ra. Dá nì kasto'án xí'ín rá ñá nì xinián Jesús. ¹¹Tá nì sejd'o'ra ñá nì natakí Jesús, chí sa nì xini va ñáá ñá'á ñoó, kúú kọ ní kándisa ta'on ñáá rá.

Dí'a nì kuu tá nì na'a noo Jesús noo uu taa xionoo xí'ín ná

¹²Tá nì ndi'í ñoó, dá nì na'a noo Jesús noo uu taa xionoo xí'ín ná noo xíka ra kua'an ra íchí kua'an chí yúku. Tído sa nì nda'on va na to'on sa kaa na. ¹³Tído tá nì nakoni ñáá rá, dá nì sa'an ra nì kasto'on ra xí'ín dao ká taa xionoo xí'ín ná ñoó. Tído kúú tuku va kọ ní xíin roón kandísa ra.

Dí'a nì kuu tá nì xí'o Jesús choon noo taa xionoo xí'ín ná

¹⁴Tá nì ndi'í ñoó, dá ví nì na'a noo Jesús noo ndin uxj iin taa xionoo xí'ín ná noo ndéi ra sásá'an ra. Dá nì danáni ñáá ná sa'á ñá kọ ní kándisa ra xí'ín sa'á ñá káxí nọ rá, chí kọ ní xíin ra kandísa ra ñá nì xini dao ká ñayuu ñoó ñá nì natakí na. ¹⁵Dá nì kaa na xí'ín rá:

—Kua'án ndo kanoo ndó iin ní kúú ñayuu dána'a ndo sa'á to'on va'a ñá ká'an sa'í noo ndidaá kúú ñayuu. ¹⁶Ta ndi ndáa na nì kándisa ñáá, ta nì sodo ndúta ná, noón kúú na dáka'ki Ndios. Tído na kọ ní xíin kandísa to'on va'a yó'o, noón kúú na kando kakomí kuachi noo Ndios. ¹⁷Ta ñayuu nì kándisa to'on va'a yó'o, noón kúú na nì'í ñá kandeé

ná kee na ñá ná'ano. Chí xí'ín kuu yu'ú kandeé ná taó ná espíritu kini ño'ó ini ñayuu. Ta katí'a na ka'an na dao ká yú'u, ñá kọ ní dáku'á'a na. ¹⁸Ta va'ará nì tiin ndakána na iin kọ, ta kúú kọ tá'ón ñá'a ndo'o na kee rí. Ta va'ará nì xí'í ndakána na iin ñá'a deen, ta kúú kọ tá'ón ñá'a ndo'o na keean. Tá ná chinóo na ndá'a ná satá na kú'u, ta kúú nduva'a va na —kaá Jesús.

Dí'a nì kuu tá nì nana Jesús kua'an nó'ọ ná induú

¹⁹Tá nì ndi'í nì ka'an sato'o yọ Jesús to'on yó'o, dá nì kee na konana na kua'an nó'ọ ná induú. Kúú nì nakọ na xoo kuá'a Ndios.

²⁰Dá nì kee taa xionoo xí'ín ná nó'ó kua'an ra dána'a ra to'on va'a sa'á Jesús ndidaá kúú ñoó. Ta kúú sa chindeé vá ñáá míi sato'o yọ Jesús, ta nì na'a na ñá ndaa kían nì ka'an ra, chí nì xí'o na ñá kandeé rá kee ra ñá'a ndato. Díón ná koo.

To'on yó'o kían ni taa San Lucas, ña ká'an sa'a Jesús

Ñayó'o kúu ña ni ka'an Lucas xí'in ra nani Teófilo

¹ Sa kuá'a ndá'o taa ni kee tatá nataa yíko ra ndidaa ña ndaa ni kuu tein mií yo. ² Ta ni taa raan táto'on káa rá ío ña ni nakani na ni xini xí'in noo ndidaa kúu ña ni sa ío nda mií sa'a, chí noón kúu na ni ni'í choon ña kane'e na to'on yó'o kanoo na. ³ Ta ni sa nde'í ña iian va'a kíon nataa yíko ta'anii ña. Chí kueé kueé ni taó tó'on va'i ndidaa kúu ñayuu ni xini xí'in noo ndidaa kúu ña ni sa ío nda mií sa'a, dá ni nataa yíko ña kosaagan noo mií ní, Teófilo, chí kúu ní iin taa ndáya'i, ⁴ dá kana'a va'a ní sa'a ña ndaa, tá'an ña ni ñaná'a na noo ní.

Di'a ni kuu tá ni ka'an iin ángel ndi koo, dá kaki iin ra nani Juan

⁵ Tein kuu nákaa Herodes kúu rá rey chí kuendá Judea, ni sa ío iin tá dutí ni sa nani Zacarías, ta sa káa ra tein tá dutí kuendá Abias. Ta ñadi'í ra ni kixi tein na ve'e Aarón, ta ni sa nanián Elisabet. ⁶ Ta mií rá xí'in ñadi'í ra ni sa kuu ñayuu ndaa noo Ndios, ta sa seídó'o na ndidaa kúu choon sa'ándá ley sato'o yo Ndios, ta ni lú'u ko ní ya'a na nooán. ⁷ Tído ko ta'ón de'e na ní sa ndei, dá chí Elisabet kúu iin ñá'a daá o kúu koo de'e. Ta na sava'a va kúu ndin nduu na.

⁸ Iin kuu nákaa Zacarías kéchóon ra ña kúu choon kée dutí noo Ndios, chí mií daá ñóó kéchóon tá dutí kuendá mií rá. ⁹ Dá ni kee tá dutí ñóó táto'on ni kaan ra kée ra, chí ni sadi'í ra suerte, dá ni kaniaan ña Zacarías kúu ra chíño'o dusa noo Ndios. Dá ni ku'u ra kua'at ra ini ve'e ño'o ká'ano sato'o yo Ndios. ¹⁰ Ta kuá'a ndá'o ñayuu nde'í ká'an na xí'in Ndios sata vé'e xian nani nákaa ra chíño'o ra dusa ñoó ini ve'e ño'o ká'ano ñoó. ¹¹ Kúu iin kuití vá ni na'oo noo iin ángel ni kii noo sato'o yo Ndios, iin na chí xoo kuá'a di'a noo kéj dusa ñoó. ¹² Kúu ni naá vá ini Zacarías tá ni xini ñaá rá, ta ni nduká'ano ra xini rá sa'a ña ni yu'u ra. ¹³ Tído ni kaa ángel ñóó xí'in rá:

—Zacarías, ná dá'a ni yu'óon, chí ni seídó'o va Ndios ña ni xikon noo ná. Sa'a ñoó dákáki ñadi'óon Elisabet iin tayii ló'o, ta chinanón xi Juan. ¹⁴ Ta ndato nakutí yo'ó xí'an kadij inon sa'a xi. Ta kuá'a ndá'o ñayuu kadij ini tá ná kaki xi, ¹⁵ chí iin taa ndáya'i ndá'o kakuu xi noo Ndios. O kó'o ta'on xi vino, ta ni ndutá deen. Ta nakutí xi xí'in Espíritu ij Ndios nda noo kakaaj xi tixi naná xi. ¹⁶ Ta mií xi kedaá xí'in kuá'a ndá'o na Israel, dá nandiío kuéi na noo sato'o na

Ndios. ¹⁷ Ta sa dinño'ó ka kasaaj xi, dá kasaaj na kúu sato'o yo. Ta kane'e xi choon táto'on kí'o ni sa ne'e Elías choon, ta koo ndeé ini xi táto'on kí'o ndeé sa ío ini Elías. Ta kandeé xi nandeí va'a na kúu tatá xí'in de'e na. Ta kandeé ta'ani xi xí'in na saá ini, dá natiin na ñaxintóni va'a táto'on kí'o kómí ñayuu ndaa ñaxintóni va'a noo Ndios. Díon, dá kenduu xi na ñoo yó'o, dá kandeí nduu na natiin na na kúu sato'o yo.

¹⁸ Dá ni kaa Zacarías xí'in ángel ñoó:

—¿Ndi kee kandaaj iniñ ña díon koo? Dá chí taa sava'a va kúu yu'u, ta sava'a ta'ani ñadi'í yu'u.

¹⁹ Dá ni kaa ángel ñoó xí'in rá:

—Yu'u nani Gabriel, ta yu'u kúu ra iin noo Ndios noo ío na. Ta mií ná kúu na ni chínda'a yu'u veii kastó'in xí'ón sa'a to'on va'a yó'o. ²⁰ Ta viti kían kandoo ñí'ón, ta o kúu ka ka'on nda ná xinkoo noo ni ka'in xí'ón, chí ko ní xí'ón kandisón to'on ni ka'in, tído mián ndaa xinkoo ña ni ka'in xí'ón tá ná kasandaá kuu ni kaxi mií Ndios —kaá na xí'in rá.

²¹ Ta ndáti na ñoo ñóó ña keta Zacarías sata vé'e. Kúu ni kasá'a nákani ini na sa'a ña ni kuna'a nákaa ra ini ve'e ño'o ñoó. ²² Tído tá ni keta ra, kúu sa ko kúu ka va ka'an ra. Dá ni kandaaj ini ñayuu ñoó ña ni xini ra iin ña'a ndato ni kee Ndios ini ve'e ño'o ñoó, dá chí nda ndá'a óon ra kúu xí'o ra kuendá sa'a ña ni xini ra. Ta ni kandoo ñí'í va ra.

²³ Dá tá ni ndi'í ni kee Zacarías choon kánian kee ra sa'a ña kúu rá tá dutí, dá ni kee ra kua'an nó'o rá ve'e ra. ²⁴ Ta ni ya'a dao kuu ña ni kuu díon, ta kúu ni tpu va ñadi'í ra Elisabet ñó'o de'án. Ta kúu ni sa káa tooán ve'án o'on yoo, ta ni kaaan di'a xí'in mián: ²⁵ “Di'a ni kee sato'i Ndios xí'in, chí tein kuu viti ni na'a na ña kú'u ini na sa'a'í, ta ni díta ná ña kían kénóo ñayuu yu'u.”

Di'a ni kuu tá ni kastó'on iin ángel xí'in María ña koo iin de'e yii na, ta kanani xi Jesús

²⁶ Tá ni xino iño yoo ñó'o de'e Elisabet, dá ni tanda'a Ndios ángel nani Gabriel kua'an na iin ñoo nani Nazaret, ña nákaa chí kuendá Galilea, ²⁷ dá koto ni'ini na iin tadi'í táki, tá'an ra sa ni xí'o to'on ña koo xi xí'in taa nani José, ra kúu kuendá na ve'e rey David. Ta tadi'í táki ñoó nani María. ²⁸ Tá ni ku'u ángel ñoó noo ío María, dá ni kaa na xí'in xi: —Ná koo va'ón. Ná'taan ndá'o ini Ndios xini na yo'ó, chí na kúu sato'o yo kúu na ío xí'ón, ta kée na cháa ka ña maní xí'ón o duú dao ka ñá'a.

²⁹ Dá ni xini xi ángel ñoó, ta ni seídó'o xi ña ni ka'an na xí'in xi, kúu ni naá vá ini xi, chí ko kandaaj ta'on ini xi ndi kóni kaa ndisá'an ni ka'an na xí'in xi. ³⁰ Dá ni kaa tuku na xí'in xi:

—María, ná dá'a ni yu'óon, **chì** sà nì natiíon ña manì noo Ndios. ³¹ Chì viti kían kañ'o de'ón. Ta dát'yu nooon iin tayii, ta chinanón xì Jesús. ³² Ta kakuu xi iin na ndáy'a'i, ta kanani xí de'e mií Ndios, na kómí ndidaá choon. Ta mií Ndios, na kúu sato'o yo, noón kúu na k'i'o choon noo ndá'a xí ña kakuu xi rey, táto'on nì sà kuu David, na sá'ano ve'e xi. ³³ Ta kane'e xi choon noo na ve'e Jacob, ta ni iin kuú o ndí'i ña dándáki xi.

³⁴ Dá nì kaa María xí'ín ángel ñoo:

—¿Ndí koo, dá xinkoo ña koo dión, ta ko tá'ón taa ío xí'ín?

³⁵ Dá nì kaa ángel ñoo xí'ín xí:

—Mii vá na kúu Espíritu ij Ndios naxingo nímōn, ta nakutón xí'ín ndée mií ná. K'i'o dión, dá ni'ón de'ón. Sà'a ñoo tayii ij kaki ñoo kanani xí de'e mií Ndios. ³⁶ Ta dión ta'ani sà ñó'o de'e tá'ón naní Elisabet, va'arà na sav'va kúu ná. Ta sà nì xino iño yoo ñó'o de'e na, va'arà sà ka'an ñayuu xí'ín ná ña kúu ná iin ñá'a o koo de'e, ³⁷ chí ni iin ña'a ko kían kuáchi noo Ndios.

³⁸ Dá nì kaa María xí'ín ná:

—Yu'u kúu iin tadi'í kéchóon noo sato'o yo Ndios. Sà'a ñoo ná kee na xí'ín táto'on k'i'o nì ka'an ní xí'ín —kaá xì.

Dá nì kexoo ángel ñoo noo xí kua'an na.

Dì'a nì kuu tá nì sa'an María ve'e Elisabet

³⁹ Tein kuú dáá ñóó, dá nì ndí'i ndá'o ini María nì kee xi kua'an xì yukú ñó'ó noo nákaa iin ñoo chí kuendá Judá. ⁴⁰ Tá nì saá xì, nì ku'u xi ve'e Zacarías. Dá nì ka'an xì ndisá'án xí'ín Elisabet. ⁴¹ Tá nì seido'o Elisabet ndisá'án nì ka'an María xí'ín, kúu nì'i ndá'o nì kandita taleé ini tixián. Ta kúu nì nakutián xí'ín Espíritu ij Ndios, ⁴² ta kúu nì'i ndá'o nì kayu'án:

—Yo'ó kúu na kémánj cháá kà Ndios noo ndidaá ña ñá'a, ta kémánj ta'ani na de'e nákaa tísón xaan. ⁴³ ¿Ndá yoo ví kúu yu'u ña kii naná na kúu sato'j koto ni'ini na yu'u? ⁴⁴ Tá nì seido'i nì ka'on ndisá'án xí'ín, kúu nì'i ndá'o nì kandita taleé nákaa ini tixii xí'án kádij ini xì. ⁴⁵ Ndiká'án ndi kúu ví yo'ó ña nì kandísón ña mián ndaa xinkoo ña nì ka'an sato'o yo Ndios kee na xí'ón —kaáan xí'ín xí.

⁴⁶ Dá nì kaa María:

Ndino'o ini na yu'u kéká'anoi na kúu sato'o yo.

⁴⁷ Kádij ndá'o ini níofí sá'a ña nì kee Ndios, na dákaki ñaa.

⁴⁸ Chì nì sà nde'e ná ña kúu iin tadi'í kúnda'í kéchóon noo ná.

Ta viti chí noo kaa ndidaá kúu ñayuu ña nì natiin yu'u ña manì noo Ndios.

⁴⁹ Dá chí ná'ano ndá'o ña'a kée Ndios, na kómí ndidaá kúu ndée, xí'ín.

Ná natiin kuú ná ndidaá tá'an ña'ño'ó.

⁵⁰ Daá kuití kú'u ini na sa'a ndidaá ñayuu yu'u ni'ini ñaa.

⁵¹ Sà kuá'a ndá'o ña'a ná'ano nì kee na xí'ín ndá'a ná.

Ta nì taó xóo na tá ío táyí ini, dá ná o kée ra ña nákani ini ní rá.

⁵² Ta nì dítá ná choon noo ndá'a tá n'é'e choon ná'ano,

ta nì chindaya'i na ñayuu nda'í ini.

⁵³ Ta noó na koó ña'a kéi, kuá'a ndá'o ña'a nì xí'o Ndios.

Ta ndidaá na kuiká, koó ña'a nì nì'j ná kane'e na ko'on na.

⁵⁴ Ta nì chindeé ná na ñoo Israel, na kéchóon noo ná,

ta nì ndik'o'on ini Ndios ña kú'u ini na sa'a ná,

⁵⁵ chí k'i'o dión nì xí'o na to'on na noo na sá'ano ve'e yo,

chì k'i'o dión nì kaa na kee na xí'ín Abraham xí'ín ndidaá de'e na,

ta daá kuití vá kée Ndios dión xí'ín yó.

⁵⁶ Táto'on onj yoo nì sà io María xí'ín Elisabet, dá nì kee xi kua'an nó'o xi ve'e xi.

Dì'a nì kuu tá nì kaki de'e Elisabet naní Juan

⁵⁷ Tá nì kasandaá kuú kaki de'e Elisabet, ta kúu iin tayii ló'o nì dakákián. ⁵⁸ Tá nì kandaá ini na ndéi yati xí'án xí'ín na kúu tá'an ña ká'ano ndá'o ña manì nì kee Ndios xí'án, kúu nì kadij dáó ini na xí'án. ⁵⁹ Tá nì xjino oná kuú nì kaki xi, dá nì ta'anda ñij xí táto'on k'i'o kée na Israel xí'ín de'e na. Ta nì ka'an ná chinani ñaa ná Zacarias táto'on naní tatá xì. ⁶⁰ Dá nì kaa naná xì:

—O kánani ta'on xi dión. Juan va kanani xí.

⁶¹ Dá nì kaa na xí'án:

—¿Ndíva'a kanani xí dión? Ta ni iin tó'ón ta'on na ve'ón ko naní kuú ká'on xaan.

⁶² Dá nì kasá'a kúu ndá'a ná ndátó'ón ná tatá xì ndi kanani xí, kónj ra. ⁶³ Dá nì xiká ra iin tá'í yito yádí, ta noo yito ñoo nì taa ra kuú xí. “Juan va kanani xí”, kaá ña nì taa ra. Ta kúu ndidaá vá ná nì naá ini. ⁶⁴ Ta kúu viti'ón di'a va nì naka'an ra. Ta kúu nì kasá'a rá kéká'ano na Ndios. ⁶⁵ Ta ndidaá kúu na ndéi yati xí'ín ná ñoo nì yu'u ndá'o ná. Ta ndidaá na ndéi noo kúu yukú ñó'ó ndíta chí kuendá Judea nì kasá'a ná ndátó'ón ná sa'a ndidaá ña nì kuu. ⁶⁶ Ta ñayuu nì seido'o ña nì kuu dión, nì kasá'a nákani ini ná, ta kaá na:

—¿Ndí kuú vían kasandaá tayii ñoo kakuu xí? —kaá na.

Ta mián ndaa ndisa nákaa xì tixi ndá'a sato'o yo Ndios.

Dì'a kua'an ña nì kaa Zacarías nì kee Espíritu ij Ndios

⁶⁷ Ta kúu Zacarías, ra kúu tatá xì, nì nakuti xí'ín Espíritu ij Ndios. Ta kúu nì kasá'a ká'an ra sá'a ña nì sà io xí'ín sá'a ña koo chí noo:

68 Nā kā'ano kúu sato'o yo Ndios, nā ndáño'o yóo, nā Israel, dá chī nī kasáa nā taó xóo na yó t̄ixi ndá'a n̄a kini.

69 Chī nī t̄anda'a ná iin nā kómí choon ve'i dákaki ñáá.

Ta kúu ná iin nā ve'e rey David, nā s̄a kechóon noo mií Ndios tá s̄a na'á,

70 táto'on k̄i'o nī kaa Ndios kee na x̄i'ín yú'u profeta nā nda mií sa'a.

71 Chī dákaki na yó noo nā naá x̄i'á, ta taó xóo na yó t̄ixi ndá'a nā x̄ini u'u ñáá.

72 Ta nī ka'an nā n̄a ku'u ini nā sa'a ndidaá nā sá'ano ve'e yó.

Ta k̄o ní nándodó ta'on na n̄a ndato nī k̄andoo na kee na x̄i'ín ná,

73 tá'an n̄a nī k̄andoo na kee na x̄i'ín Abraham, nā kúu t̄a sá'ano ve'a.

Chī nī k̄andoo Ndios n̄a

74 taó xóo na yó t̄ixi ndá'a nā x̄ini u'u ñáá, dá k̄ian ni iin n̄a'a ná o k̄eadaá x̄i'á n̄a yu'u yo koni kuáchi yó noo ná.

75 Ta koo vii yo, ta kee yo ña ndaa noo mií ná ndidaá tá'an kuu nī saki nā kande'i yó.

76 Ta yo'ó, de'e ló'o mií, yo'ó kakuu iin profeta, nā kásto'on x̄i'ín ñayuu n̄a nī ka'an mií Ndios, nā ió noo dikó.

Dá chī kúio noo yo'ó ko'on noo nā kúu sato'o yo, dá k̄enduon iin ích̄i ndaa noo ná.

77 Chī kasto'on yo'ó x̄i'ín nā ñoo Israel, dá ná kandaá ini nā ndi kee Ndios, dá dákaki ñáá ná,

chī k̄i'o ká'ano va ini na sa'a kuáchi k̄ee na.

78 Chī kú'u nda'o ini Ndios sa'a yo, sa'a ñoo nī kasáa nā ch̄indee ná yó,

ta k̄ian táto'on iin nd̄indii s̄a nī x̄inkoo toon noo yo iin k̄a kuu,

79 dá k̄i'oan n̄a katoon noo ñayuu x̄ionoo ích̄i noo ín naá, x̄i'ín noo nā ño'o t̄ixi ndá'a n̄a kuu nā.

Ta dátooan noo yo ko'o ích̄i ndaa, dá koo va'a ini yo.

80 Ta s̄a sa'ano tayii ñoo kua'an x̄i. Ta s̄a k̄unde'e ini x̄i x̄i'ín ñax̄intóni x̄i. Ta nī s̄a io x̄i noo kúu yukú ích̄i nda noo nī x̄inkoo kuu nī na'a x̄i mií x̄i noo nā Israel.

2

Di'a nī kuu tá nī kaki Jesús

1 Ta mií tein kuú dáá ñoo nī sa'anda t̄a né'e choon ká'ano naní Augusto choon noo ndidaá ñayuu dándaki ra ña ná no'o nā nachikodó ná kuú ná noo tuti t̄a né'e choon ñoo noo nī kaki na. 2 Ta ña yo'o nī s̄a kuu ta'ándá mií noo nī nach̄ikodó ñayuu kuu ná noo tuti t̄a né'e choon tá nákaa t̄a naní Cirenio né'e ra choon chí kuendá Siria. 3 Sa'a ñoo ndidaá kúu ñayuu nī kee na kua'an nó'o ná ñoo noo nī kaki na, dá nachikodó ná kuú ná noo tuti t̄a né'e choon.

4 Dá nī keta iin t̄a naní José ñoo Nazaret, ña nákaa chí kuendá Galilea, kua'an nó'o rá chí kuendá Judea noo kúu ñoo noo nī kaki rey David, ta naníán Belén. Chī kuendá nā ve'e rey David kúu rá, 5 chī kua'an ra nachinoo ra kuú rá noo tuti t̄a né'e choon x̄i'ín María, ta nī x̄i'o to'on koo x̄i'ín rá. Ta s̄a yati va kaki de'e xi. 6 Ta x̄ian tein ndéi na ñoo, kúu nī kasandaá va kuú kaki de'e xi. 7 Ta ñoo nī kaki de'e noo x̄i, ta tayii kúu x̄i. Dá nī ch̄ituu ñáá ná dá'on. Dá nī ch̄indú'u ñáá ná ini noo sásá'an k̄it̄i, chī s̄a nī ch̄it̄i nda'o ve'e noo naní'i ndée ñayuu.

8 Ta ndéi dao t̄a ndáka léko yati noo nákaa ñoo ñoo, ta ndidaá s̄akuaa ndéi ra ndaa rá léko ra. 9 Kúu iin kuiti vá nī na'a noo iin ángel nī kii noo sato'o yo Ndios noo rá. Kúu nī n̄aye'e ndaa iin níi kúu noo ndéi ra nī kee sato'o yo. Kúu nī yu'u nda'o ra. 10 Dá nī kaa ángel ñoo x̄i'ín rá:

—Ná dá'a ni yu'u ndo, dá chī ña va'a va k̄ian veii kasto'in x̄i'ín ndó. Ta ña yo'o kakuu iin n̄a dii ini noo ndidaá ñayuu. 11 Kuú víti nī kaki iin nā nī kasáa dákaki ñayuu. Ta nī kaki na ñoo rey David. Nā yo'o kúu Cristo, nā dákaki ña, ta nā yo'o kúu sato'o yo. 12 Ta k̄i'o di'a, dá kandaá ini ndo ña ndaa va k̄ian nī ka'ín x̄i'ín ndó. Chī naní'i ndo talee yo'o k̄atuu x̄i iin tá'i dá'on, ta k̄andu'u x̄i ini noo sásá'an k̄it̄i —kaá nā.

13 Kúu iin kuiti vá nī na'a noo iin tu'u ká'ano ángel nī kii chí induú noo ín iin k̄a ángel ñoo, ta kéká'ano na Ndios, ta kaá nā di'a:

14 Ná natiin Ndios ndidaá kúu ñaño'ó nda noo ió nā induú.

Ta ná kande'i va'a ñayuu noño'o yo'o, chī x̄ini va'a ñaa Ndios.

15 Tá nī ndi'i nī nana ángel kua'an nó'o ná induú, dá nī kasá'a ndátó'on tá'an t̄a ndáka léko ñoo:

—Kó'o ñoo Belén kande'a ña nī kuu, chī mií nā kúu sato'o yo Ndios nī kasto'on x̄i'a s̄a'an —kaá rá.

16 Ta kúu nī nd̄i'i nda'o ini rá kua'an rá. Tá nī saá rá, kúu nī naní'i rá María x̄i'ín José x̄i'ín talee ñoo k̄andu'u x̄i ini noo sásá'an k̄it̄i.

17 Tá nī x̄ini rá x̄i, kúu nī kasá'a rá nákaní ra x̄i'ín ná táto'on k̄i'o nī kaa ángel ñoo x̄i'ín rá sa'a talee ñoo. 18 Tá nī seido'o ndidaá ñayuu ndéi ñoo ña nī ñakani t̄a ndáka léko ñoo dión, kúu nī naá vá ini nā. 19 Tído s̄a ndidaá kúu vá ña yo'o nī taxi va'a María n̄o x̄i, ta daá kuiti ño'o ini x̄i sa'an. 20 Dá nī n̄andíó kuéi t̄a ndáka léko ñoo kua'an rá. Ta kéká'ano ra Ndios kua'an rá sa'a ña nī x̄ini rá x̄i'ín sa'a ña nī seido'o ra. Dá chī nī x̄ini rá táto'on káa rá ió ña nī ñakani ángel ñoo x̄i'ín rá.

Di'a nī kuu tá nī sa'an nā ve'e ño'o ká'ano x̄i'ín Jesús

21 *Tá nì xjino onã kuu nì kaki taleé ñóó, dá nì ta'anda ñij xí tãto'on kée na Israel. Dá nì chjnaní ná xj Jesús, chj kj'o dión kananí xí kaá ángel nda rá kò ñá'a kakaã xí tixi naná xj.* 22 *Tá nì kasãndaã kuu kánian ko'on nã nduvii ná mií ná noo Ndios, táto'on sa'ándá ley Moisés choon ñã kánian kee na, dá né'e na taleé ñóó nì saã nã ñoo Jerusalén, dá nakj'o na kuendá sa'a xí noo Ndios.* 23 *Chj di'a kaá ley sato'o yo Ndios: "Ndidaá kúu tayii kuálí kúu noó nì kaki tixi naná xj kananí xí kakuu xí tayii kechóon sav'a noo sato'o yo Ndios."* 24 *Ta ñã kánian dokò ná noo Ndios kúu uu kúku o uu paloma táto'on kj'o kaá ley sato'o yo Ndios.*

25 *Ta ñoo Jerusalén ñóó nì sa io iin tãa nì sa naní Simeón. Ta nì sa kuu ra iin tãa ndaa noo Ndios, ta sa kee ra ñã kóni Ndios. Ta ndáti ra kasãã nã tanda'á Ndios kj'o tãndeé ini noó nã ñoo Israel. Ta ió va Espíritu ij Ndios xí'ín rá.* 26 *Ta nì kastò'on Espíritu ij Ndios xí'ín rá ñã o kúu ta'on ra ndá ná koni xí'ín noo rá ná nì tanda'á Ndios kasãã dákaaki ñáá.* 27 *Ta mií Espíritu ij Ndios nì kedaá xí'ín rá, dá nì saã ra ve'e ño'o ká'ano ñóó. Ta kúu ñóó ta'ani né'e ñáa ná kúu tatá taleé nani Jesús nì kasãã nã, dá kee na xí'ín xí táto'on kj'o sa'ándá ley Moisés choon.* 28 *Dá nì tiin Simeón taleé ñóó nì sa ne'e ndaa rá. Dá nì kasá'á rá kéká'ano ra Ndios, ta kaá rá:*

29 *Sato'o miíj, viti kían konó ní ná kuuj, chj sa ió va'a va ini j viti, chj sa nì xjnkqo va to'on nì ka'an ní xí'ín,*

30 *dá chj sa nì xini xí'ín noo nã nì tanda'á ní nì kasãã dákaaki ñáá.*

31 *Ta sa nì kasá'á ní ná'á ní nã noo ndidaá kúu ñayuu.*

32 *Ta dátogon nã noo ndidaá kúu ñayuu ko kúu nã Israel.*

Ta sa'a mií ná natiin nã ñoo ní, nã Israel, ñãñó'o.

33 *Kúu nì naá vá ini José xí'ín María tá nì seido'o na ñã nì ka'an Simeón dión sa'a xj.*

34 *Dá nì xika rá ñã manj noo Ndios sa'a ná. Dá nì kaa rá xí'ín naná xj nani María:*

—Kana'on, chj taleé yó'o kúu ra nì kasãã kedaá xí'ín nã Israel, dá kua'a ná kuei, ta kua'a ná ndakuei. Ta na'a Ndios ñã nì kii xi noo mií ná, tído di'a kañó'ó vá ñáá ñayuu.

35 *Dión koo, dá ná natuu ñã nákaní ini iin rá iin ñayuu. Tído nda'í nda'o ndo'o yo'ó, chj kakian táto'on iin yúchj karnee nímon —kaá rá xí'ín María.*

36 *Ta ñóó ta'ani nì sa io iin ñá'a nani Ana. Ta ñá'a yó'o sa kastò'on xí'ín ñayuu to'on nì natiián noo mií Ndios. Ta kían de'e tãa nì sa nani Fanuel, rá kuendá nã ve'e Aser. Ta kían iin ñá'a sav'a. Tído tá nì sa kían tadi'í táki, dá nì tarndá'an xí'ín yíjan, tído usã va kuia nì sa ioan xí'ín rá, kúu nì xij va ra.* 37 *Sã ió komj díko komj kuia kían ñá'a kuãã, ta nì iin kuuj kò ní kéxoóan ve'e ño'o ká'ano ñóó.*

Nduu ñóó sa kããã xino kuáchían noo Ndios, chj sa ne'e ijan, ta ka'an xí'ín Ndios. 38 *Ta mií hora daá ñóó nì kasããã noo ndita nã ve'e Jesús. Dá nì kasá'án náki'oán ndivé'e noo Ndios. Ta nì kasá'án ka'an sa'a taleé ñóó xí'ín ñayuu, nã ndáti kuuj taó xóo Ndios nã Jerusalén noo ñã ndó'o níó ná.*

Di'a nì kuu tá nì nãndiío kuei na kua'an nó'õ ná ñoo Nazaret

39 *Tá nì ndi'i nì kee na ndidaá choon sa'ándá ley sato'o yo Ndios, dá nì nãndiío kuei na kua'an nó'õ ná ñoo Nazaret, ñã nákaã chí kuendá Galilea.* 40 *Ta sã sã'ano tayii ñóó, ta sã kúndaki xí, ta sã ní'ij xí ñãxintónj xí kua'an xj. Ta chindeé nda'o ñáa Ndios.*

Di'a nì kuu tá nì sa io Jesús uxj uu kuia

41 *Ta ndidaá kuia vá sã sã'an na ve'e xí ñoo Jerusalén keká'ano na víko pascua.* 42 *Tá nì xjino xí uxj uu kuia, dá nì kee na kókãa na kua'an na xí'ín xí ñoo Jerusalén keká'ano na víko ñóó, táto'on kj'o sã kée na.* 43 *Tá nì ndi'i víko ñóó, dá nì nãndiío kuei na kua'an nó'õ ná, tído nì kãndqo va Jesús ñoo Jerusalén. Tído kò ní kãndaã ta'on ini José xí'ín María ñã nì kãndqo xj.* 44 *Chj nì ka'an ná ñã ndá ndi kuu vej xí xí'ín dao kã tá'an na. Ta sa iin ní vá kuuj nì xika na. Dá nì kasá'á ná nándukú ñáá ná tein na kúu tá'an na xí'ín nã ndéi yati xí'ín ná.* 45 *Ta sa'a ñã kò ta'ón xj nani'j ná, sa'a ñoó nì nãndiío kuei na kua'an nã ñoo Jerusalén nándukú ñáá ná.*

46 *Tá nì xjino onj kuu, dá nì nani'j ná xj nákaã xj ini ve'e ño'o ká'ano, ta ió xj tein tã dána'a ley Moisés seido'o xí rá, ta kúu ndátogón xí rá.* 47 *Ta ñayuu ndéi seido'o ñáá ñóó, kúu nì naá vá ini nã, chj ndichj nda'o xj, ta va'a nda'o nándiío né'e xí ñã ndátogón ñáá tãa ñóó.* 48 *Tá nì xini ñáa nã ve'e xj, kúu nì naá vá ini nã. Dá nì kaa naná xj xí'ín xí:*

—De'e ló'õ, ¿ndivã'a nì keevon di'a xí'ín ndu'u? Dá chj yu'u, xí'ín natogon ndó'o nda'o níó ndú xionoo ndu nándukú ndú yo'ó.

49 *Dá nì kaa xj xí'ín ná:*

—¿Ndivã'a nándukú ní yu'u? ¿Á kò ná'á ta'on ní ñã miíãã ndúsã kánian kakaãj keei choon tataj? —kaá xj.

50 *Tído kò ní kãndaã ta'on ini nã ndivã'a nì ka'an xj dión.* 51 *Dá nì kee Jesús kua'an nó'õ xí xí'ín ná ñoo Nazaret. Ta daá sa seido'o va xí nã. Ta nì taxi va'a naná xj ndidaá ñã yó'o ini níó ná.* 52 *Ta sã ní'ij Jesús cháã kã ñãxintónj xí, ta sã sã'ano díko cháã kã xj kua'an xj. Ta náta'an ini Ndios xini ñáá ná, ta náta'an ta'ani ini ñayuu xini ñáá ná.*

3

Di'a kua'an ñã nì daná'a Juan, nã dákodó ndúta ñayuu

1 *Tá nì xjino sa'on kuia dándaki tãa nani Tiberio César, tiempo daá ñóó nákaã tã nani Poncio Pilato né'e ra choon chí kuendá*

Judea, ta Herodes kúú rā né'e choon chí kuendá Galilea, ta ñani rā naní Felipe né'e choon chí kuendá Iturea xí'in Traconite, ta rā naní Lisaniás né'e choon chí kuendá Abilinia, ² ta rā naní Anás xí'in Caifás kúú rā ñani kúú nõo nõo na Israel. Dá ñi ka'an Ndios xí'in iin taa naní Juan, na kúú de'e Zacariás, nõo kúú yukú ichí. ³ Dá ñi kee Juan kua'an na ndidaá nõo nõo'õ yu'u yuta Jordán, ta sa kast'o'on na xí'in ñayuu ña ná nandikó iní na sa'á kuachi kée na, dá ná ku'u'ú ká'ano iní Ndios sa'á kuachi na, dá kuu kodõ ndúta ná.

⁴ Sa'á nõo ñi xinkõo to'on ñi taa profeta Isaiás, chí di'a kaáan: Káyu'ú iin taa nõo kúú yukú ichí: "Kande'i nduu nõo natiin nõo sato'o yo Ndios,

ta ná konó nõo iin ichí ndaa nõo ná.

⁵ Ndidaá nõo kúú tá'i ná kutí, ta ndidaá kúú yúku xí'in ko'ondo ndundaá, ta ndidaá kúú ichí tikaõ nduuan ichi ndaa, ta ndidaá kúú ichi nõo kini ndaa nduva'an; ⁶ ta ndidaá kúú ñayuu koni na na tanda'á Ndios kii dáka'ki ñaa."

⁷ Ta ku'á nda'õ ñayuu ñi kasáa nõo nákaa Juan, dá ná dákodõ ndúta ñaa ná. Dá ñi kaa na xí'in ná:

—Ndo'õ, na kúú tata koõ xaan, ¿ndá yoo kaá daá xí'in ndo'õ ña diõn oon ni káki nõo nõo ña xido iní Ndios vei dándõ'õ naní nõo nõo? ⁸ Koo iní nõo kee nõo ña va'a, ña ná'a ña miãan ndaa ndisa ñi nandikó iní nõo sa'á kuachi kée nõo. Ta ná dá'a ni ka'an nõo ña sa'á ña kúú nõo na ve'e Abraham, sa'á nõo káki nõo. Chí miãan ndaa ná ka'in xí'in nõo ña kuu va ndee Ndios yuu ndéi yó'o kakuuan na ve'e Abraham. ⁹ Ta kana'á nõo ña sa io nduu va hacha ka'andaan yo'õ yíto. Sa'á nõo ndi ndáa mií va yíto ko xí'o ku'i va'a, kiróõn kúú rā ta'anda, dá kee rá nõo kée nõo'õ —kaá na.

¹⁰ Dá ñi ndato'õn ñaa ñayuu ku'á nõo, ta kaá na:

—¿Ndí kján kánian kee ndu'u, tá daá?

¹¹ Dá ñi kaa Juan xí'in ná:

—Ndi ndáa ndo'õ ió uu do'õno, ta k'i'õ nõo iian nõo na koóan nõo. Ta ndo'õ, na ió ña'a sás'an, ta diõn ta'ani kánian kee nõo.

¹² Ta ñi kasáa ta'ani dao taa k'i'in ya'i sa'a nõ'õ kodõ ndúta rá. Dá ñi ndato'õn rá Juan:

—Maestro, ¿ndí kján kánian kee ndu'u?

¹³ Dá ñi kaa na xí'in rá:

—Ná dá'a ni ya'a nõo ki'in ya'i cháá ka nõo nõo ña kánian ki'in ya'i nõo.

¹⁴ Ta ñi ndato'õn ta'ani ñaa dao soldado, ta kaá na:

—Ta ndu'u viti, ¿ndí kján kánian kee ndu'u?

Dá ñi kaa na xí'in rá:

—Ná dá'a ka ni dáyu'ú ndava'a nõo ñayuu koõ ña'a kée, dá ñi'õ nõo cháá di'õn nõo

ná, ta o sa chínõo nõo kuachi to'õn satá ná. Nata'an ni iní nõo xí'in ña kúú ya'i nõo.

¹⁵ Ta ndidaá ñayuu nõo nõmí kúí kandaá iní na á Juan kúú Cristo, na dáka'ki ñaa, ká'an ná nákaní iní na. ¹⁶ Dá ñi kaa Juan di'a xí'in ndidaá ñayuu nõo:

—Miãan ndaa ndisa dákodõ ndúta yu'u nõo'õ xí'in takuij oon, tido satá yu'u vei iin na ndaya'i cháá ka o ñu'u yu'u, chí ni ko káni vián nakuijn ndei yu'u ndaxii yó'o ndisa ná. Ta nõõn kúú na dákodõ ndúta nõo'õ xí'in na kúú Espíritu ij Ndios xí'in nõo'õ ita kée. ¹⁷ Nõõn kúú táto'õn iin taa tánee iin ña'a ndá'a ná dákaa na tiriõ nõo táchi. Ta k'i'õ diõn kée na, dá tao xõo na nonj tiriõ tein xe'an. Ta nataan va'a na tiriõ iní yáka ná, ta chíñõ'o na xe'e nõo xí'in nõ'o kée, ña ni iin kuu o ndá'o —kaá na.

¹⁸ Ta xí'in to'õn yó'o, ta xí'in dao ka to'õn ñi sa ka'an ni'ini na, ta diõn sa kast'o'on na xí'in ñayuu sa'á to'õn va'a Ndios. ¹⁹ Ta ñi ñanani ta'ani na rey Herodes, dá chí ió rā xí'in iin ña'a naní Herodias, ña kúú ñadi'i ñani rā, ta naní Felipe. Ta ñi ñanani ta'ani ñaa ná sa'á ndidaá ka ni ña kini kée ra. ²⁰ Ta nõo ndidaá ña kini kée ra, ñi kee ta'ani ra iní ka ña kini, chí ñi sadi rā Juan ve'e kaá.

Di'a ni kuu tá ñi sodo ndúta Jesús

²¹ Tá nákaa jí va Juan dákodõ ndúta ná ñayuu, dá ñi kasáa Jesús, kúú ñi sodo ndúta ta'ani na. Ta tein ká'an na xí'in Ndios, kúú ñi nono va induu, ²² kúú ñi naxino na kúú Espíritu ij Ndios satá ná, ta káa na táto'õn káa iin paloma. Ta nda induu táj ñi ka'an Ndios:

—Yo'õ kúú de'e manj yu'u, ta náta'an nda'õ inij xiní yó'õ —kaá na.

²³ Ta ñi kasá'a Jesús xionõo na dána'a na tá ió na táto'õn okõ uxí kua. Ta sa ka'an ñayuu nõo ña Jesús ñi sa kuu de'e José, ta José ñi sa kúú de'e Elí, ²⁴ ta Elí ñi sa kuu de'e Matat, ta Matat ñi sa kuu de'e Leví, ta Leví ñi sa kuu de'e Melqui, ta Melqui ñi sa kuu de'e Jana, ta Jana ñi sa kuu de'e José, ²⁵ ta José ñi sa kuu de'e Matatías, ta Matatías ñi sa kuu de'e Amós, ta Amós ñi sa kuu de'e Nahum, ta Nahum ñi sa kuu de'e Esli, ta Esli ñi sa kuu de'e Nagai, ²⁶ ta Nagai ñi sa kuu de'e Maat, ta Maat ñi sa kuu de'e Matatías, ta Matatías ñi sa kuu de'e Semei, ta Semei ñi sa kuu de'e José, ta José ñi sa kuu de'e Judá, ²⁷ ta Judá ñi sa kuu de'e Joana, ta Joana ñi sa kuu de'e Resa, ta Resa ñi sa kuu de'e Zorobabel, ta Zorobabel ñi sa kuu de'e Salatiel, ta Salatiel ñi sa kuu de'e Neri, ²⁸ ta Neri ñi sa kuu de'e Melqui, ta Melqui ñi sa kuu de'e Adi, ta Adi ñi sa kuu de'e Cosam, ta Cosam ñi sa kuu de'e Elmodam, ta Elmodam ñi sa kuu de'e Er, ²⁹ ta Er ñi sa kuu de'e Josué, ta Josué ñi sa kuu de'e Eliezer, ta Eliezer ñi sa kuu de'e Jorim, ta Jorim ñi sa kuu de'e Matat, ³⁰ ta Matat ñi sa kuu de'e Leví, ta

Leví nì sà kuu de'e Simeón, ta Simeón nì sà kuu de'e Judá, ta Judá nì sà kuu de'e José, ta José nì sà kuu de'e Jonán, ta Jonán nì sà kuu de'e Eliaquim, ³¹ ta Eliaquim nì sà kuu de'e Melea, ta Melea nì sà kuu de'e Mainán, ta Mainán nì sà kuu de'e Matata, ta Matata nì sà kuu de'e Natán, ³² ta Natán nì sà kuu de'e David, ta David nì sà kuu de'e Isai, ta Isai nì sà kuu de'e Obed, ta Obed nì sà kuu de'e Booz, ta Booz nì sà kuu de'e Salmón, ta Salmón nì sà kuu de'e Naasón, ³³ ta Naasón nì sà kuu de'e Aminadab, ta Aminadab nì sà kuu de'e Aram, ta Aram nì sà kuu de'e Esrom, ta Esrom nì sà kuu de'e Fares, ta Fares nì sà kuu de'e Judá, ³⁴ ta Judá nì sà kuu de'e Jacob, ta Jacob nì sà kuu de'e Isaac, ta Isaac nì sà kuu de'e Abraham, ta Abraham nì sà kuu de'e Taré, ta Taré nì sà kuu de'e Nacor, ³⁵ ta Nacor nì sà kuu de'e Serug, ta Serug nì sà kuu de'e Ragau, ta Ragau nì sà kuu de'e Peleg, ta Peleg nì sà kuu de'e Heber, ta Heber nì sà kuu de'e Sala, ³⁶ ta Sala nì sà kuu de'e Cainán, ta Cainán nì sà kuu de'e Arfaxad, ta Arfaxad nì sà kuu de'e Sem, ta Sem nì sà kuu de'e Noé, ta Noé nì sà kuu de'e Lamec, ³⁷ ta Lamec nì sà kuu de'e Matusalén, ta Matusalén nì sà kuu de'e Enoc, ta Enoc nì sà kuu de'e Jared, ta Jared nì sà kuu de'e Mahalaleel, ta Mahalaleel nì sà kuu de'e Cainán, ³⁸ ta Cainán nì sà kuu de'e Enós, ta Enós nì sà kuu de'e Set, ta Set nì sà kuu de'e Adán, ta Adán nì sà kuu de'e Ndios.

4

Di'a nì kuu tá nì ka'án ña u'u dátuyúán Jesús

¹ Kúú nì ñakutí Jesús xí'ín Espírítu ij Ndios. Dá nì kana na yuta Jordán ñoo kua'an na. Ta mií Espírítu ij Ndios kúú na ndáka ñáa kua'an noo kúú yukú ichí. ² Ta ñoo nì sà káa na uu diko kuu, ta nì xirndodó ñáa ña u'u. Ta ni iin ña'a ta'on kọ ní seí na tein kuu dáá ñóó. Tá nì ndí'i, kúú nda'í nda'ó kuiko na. ³ Dá nì kaa ña u'u xí'ín ná:

—Tá miían ndaa ndisa de'e Ndios kúú ní, dá kían ka'anda ní choon noo yuu xaan, dá ná nduuan pan kaxí ní.

⁴ Dá nì kaa Jesús xí'án:

—Di'a va kaá tuti ij Ndios: “O duú tǎ'ón tó'ón pan xínñó'ó ñayuu keí ná, dá kataki na. Di'a tǎ'ón Ndios ta'ani xínñó'ó ná kueidó'ó na, dá kataki ndisa na.”

⁵ Dá nì kee ña u'u ndáka ñáa kua'an nda dinj iin yukú djko. Dá nì ñan'an ndidaá kúú ñoo ñó'ó iin ní kúú ñayuu yó'ó noo ná. ⁶ Dá nì kaaan xí'ín ná:

—Íó yu'u ña kǐ'oi iin ní kúú ñoo káa dándákón, xí'ín ña kuiká kómián, chí yu'u nì ñatiian kaño'an tǐxi ndá'í. Sa'á ñoo ndá yoo ka'án mií véi kǐ'oi ña noo. ⁷ Tá ná nakuijn xǐtí ní noqí kandaño'o ní yu'u, dá kían ndidaá kúú ña káa kakuu ña'a mií ní.

⁸ Dá nì kaa Jesús xí'án:

—Kuya'a kua'án noqí, ña u'u, chí di'a va kaá tuti ij Ndios: “Koo iní ndo kandaño'o ndó iin tó'ón dinj Ndios, na kúú sato'o ndo, ta sav'a'a noo iin tó'ón mií ná koni kuáchí ndó.”

⁹ Dá nì kee ña u'u ndáka ñáa kua'an ñoo Jerusalén. Dá nì dáka'a ñaáan noo dikó cháá kǎ dinj ve'e ño'o ká'ano ñoo. Dá nì kaaan xí'ín ná:

—Tá miían ndaa kuiti de'e Ndios kúú mií ní, dá kían dánkao ní mií ní nda yó'ó, ta nda noñó'o káa, ¹⁰ chí di'a kaá tuti ij Ndios:

Ka'anda Ndios choon noo ángel kéchoon noo ná kasaq na kanda na yǎ'ó.

¹¹ Ta kuita nduu na xí'ín ndá'a ná natiin na yó'ó, dá kían ná o tárkue'e sa'ón kee yuu.

¹² Dá nì kaa Jesús xí'án:

—Di'a ta'ani kaá tuti ij Ndios: “O sa kórndodó ndó Ndios, na kúú sato'o ndo.”

¹³ Tá nì ndí'i nì xirndodóán Jesús, dá nì kuixíká tóoan noo ná.

Di'a nì kuu tá nì kasá'a Jesús dána'a na noo ñayuu

¹⁴ Dá nì ñandió kǎo Jesús kua'an na chí kuendá Galilea di'a. Ta nì ñakutí ná xí'ín ndée nì xǐ'o Espírítu ij Ndios noo ná. Ta iin ní kúú kua'an naka'ani ña ndátó'ón ñayuu sa'a ná. ¹⁵ Ta dána'a na iní ve'e noo náta na na Israel ndidaá kúú ñoo noo kásandaá na. Ta ndidaá ñayuu ká'án va'a sa'a ná.

Di'a nì ndo'o Jesús tá nì no'o na Nazaret, noo kúú ñoo mií ná

¹⁶ Dá nì ndí'sáa Jesús ñoo Nazaret noq nì sa'ano na. Tá nì kasándaá kuu náni'í ndée na Israel, dá nì ku'u na ve'e noo náta na na ñoo ñoo tǎtǎ'ón kǐ'o sá kée na. Dá nì ñakuíjn ndichi na ka'í na tuti ij Ndios. ¹⁷ Ta nì xǐ'o tǎa dándáki ve'e ñoo tuti nì taa profeta Isaías noo ná. Ta nì ñandikǎ na noo tuti ñoo. Dá nì ñani'í ná noo tánda tǎ'ón ká'án di'a:

¹⁸ Espírítu Ndios kúú na ió xí'ín yu'u, ta nì xǐ'o na choon noo yú'u ña kastó'ín tǎ'ón va'a yó'ó xí'ín ñayuu kúnda'í.

Ta nì tánda'á ná yu'u veii nduva'í ñayuu kóó kǎ tándee iní noo,

ta veii kastó'ín xí'ín na ñó'o tǐxi ndá'a tǎ kini ña ni'í ná kǎki na.

Ta veii kǐ'oi ña natuu noq na kǎ túu noo. Ta veii dí'tá ñayuu tǐxi ndá'a ña dándó'ó níó ná.

¹⁹ Ta veii ta'ani kastó'ín xí'ín ñayuu ña sa nì xǐnko kuia nì chíkaa iní sato'o yo Ndios chindee ña ná.

²⁰ Dá nì ñakadi Jesús noo tuti ñoo. Dá nì ñakǐ'o naan noq tǎa dándáki ve'e ñoo. Dá nì sa kǎo na ió na. Ta kúú ndidaá va ñayuu ñoo ndé'e kǎxí ñáa ndéi na. ²¹ Dá nì kaa Jesús xí'ín ná:

—Kana'a ndó ña kuɔ viti nɔ xɔnkoo noo ká'an tuti ij Ndios yó'o noo ndidaá ní ndó.

²² Ta kúú ndidaá ñayuu ñoo ká'an va'a sa'a Jesús. Ta nɔ naá vá ini nɔ xini nɔ sa'a to'on ndato nɔ ka'an na. Dá nɔ kaa nɔ:

—¿Á o duú de'e José vá kúú tɔa káa?

²³ Dá nɔ kaa Jesús:

—Sa ná'á véi ña di'a kónɔ ndo ka'an ndo xi'ín: “Tá mián ndaa kúúon tɔa kétátá, dá kɔan ketátá kí miíon, ná kande'á. Chɔ nɔ seídó'o ndu'u ña nɔ keeón kua'á nda'o ña ndato ñoo Capernaum, sa'a ñoo kee ta'anón ña noo ndu'u, nɔ kúú nɔ ñoo miíon, ná kande'á” —kaá nɔ.

²⁴ Dá nɔ kaa ta'ani Jesús:

—Ta mián ndaa ná ka'ín xi'ín ndó ña ni iin tó'on ta'on profeta ko nátiin va'a ñaa nɔ kúú nɔ ñoo mií ná. ²⁵ Mián ndaa ná ka'ín xi'ín ndó ña nɔ sa ndei nda'o nɔ kuán Israel tá tiempo profeta Elías. Ta tiempo daá ko ní kóon daɔ onɔ kuia dao, ta deén nda'o nɔ sa io tama iin ní kúú noño'o. ²⁶ Tído ko ní tánda'á ta'on Ndios Elías ña ko'on nɔ chindeé ná ni iin tó'on nɔ kuán ndéi Israel. Di'a nɔ chɔnda'á ñaa ná nɔ sa'an nɔ nɔ chindeé ná iin ña kuán ió ñoo naní Sarepta, ña nákaa yati noo nákaa ñoo ká'ano naní Sidón. ²⁷ Ta dión ta'ani kua'á nda'o ñayuu ndó'o kue'e tɔ'í ñi nɔ sa ndei Israel tiempo nɔ sa kuu Eliseo profeta. Tído ni iin tó'on ná ko ní sa'an nɔ nduva'a na. Sava'a iin tó'on tɔa naní Naamán vá, tá'an rɔ kúú kuendá Siria, nɔ nduva'a na —kaá Jesús.

²⁸ Tá nɔ seídó'o ñayuu ñó'o ini ve'e ñoo ña nɔ ka'an Jesús dión, kúú ndidaá vá ná nɔ xido nda'o ini. ²⁹ Dá nɔ ndakuei na nɔ tiin na Jesús. Dá nɔ taó ñaa ná satɔ vé'e. Dá nɔ kee na ndáka ñaa ná kua'an na nda diɔi yúku iin noo nákaa ñoo ñoo. Ta nda ñoo dákuio tuú nɔ Jesús, dá naxinɔ na nda sa'a yúku, ká'an ná. ³⁰ Tído nɔ chɔka'anda Jesús tein ñayuu kuá'a ndíta ñoo, ta kúú kua'an va na.

Di'a nɔ kuu tá nɔ nduva'a Jesús iin tɔa nákaa iin espíritu kini

³¹ Dá nɔ naxinɔ nɔ ñoo Capernaum, ña nákaa chí kuendá Galilea. Ta nɔ daná'a nɔ noo ñayuu tein kuu nani'í ndéé ná. ³² Kúú nɔ naá vá ini ñayuu ñoo sa'á ña dána'a Jesús, chɔ dána'a nɔ táto'on kí'o kée iin nɔ né'e choon. ³³ Ta ini ve'e noo náta nɔ Israel ñoo nákaa iin tɔa nákaa iin espíritu kini. Ta kúú nɔ'í nda'o nɔ kayu'ú espíritu kini ñoo, ³⁴ ta kaáan xi'ín Jesús:

—¡Dánkoo ní ndu'u, kua'an ní! ¿Ndi kɔán ndó'o ní xi'ín ndu'u, Jesús, nɔ ñoo Nazaret? ¿Á veɔ ní dánaá ní ndu'u? Sa ná'á vá yu'u ndá yoo kúú mií ní, chɔ mií ní kúú nɔ ij nɔ kii noo Ndios.

³⁵ Dá nɔ danáni ñaa Jesús, ta kaá nɔ xi'án:

—¡Kadi yú'on! ¡kua'án keta kí ini tɔa xaan!

Dá nɔ dankaoo espíritu kini tɔa ñoo nda noño'o noo ñayuu ndéi ñoo. Dá nɔ ketaan kua'an, ta ni iin ka ña'a kini ko ní kéean xi'ín rá. ³⁶ Ta kúú nɔ naá vá ini ndidaá ñayuu ñoo, dá nɔ kasá'á ná ndátó'on tá'an na:

—¿Nda to'on kúú vián ká'an tɔa káa, chɔ xi'ín choon né'e ra, ta xi'ín ndéé kómí rá sa'ándá rɔ choon noo espíritu kini, ta kúú seídó'o ñaaán? —kaá nɔ.

³⁷ Ta nɔ na'ka'ani ña ndato nɔ kee Jesús noo ndidaá ñayuu ndéi yati ñoo.

Di'a nɔ kuu tá nɔ nduva'a Jesús ná kúú xido Simón Pedro

³⁸ Dá nɔ keta Jesús ve'e ñoo kua'an nɔ. Dá nɔ sa nɔ nɔ ku'u na ve'e Simón. Ta ka'í nda'o ndó'o xido rɔ kée kue'e dáa. Dá nɔ sei nda'í nɔ noo Jesús ña ná nduva'a ñaa ná. ³⁹ Dá nɔ nakuijn ndei Jesús noo káandu'u ñá'a ñoo. Dá nɔ sa'anda nɔ choon noo kue'e dáa ñoo, ta kúú nɔ ya'a vaan. Ta kúú viti'ón vá nɔ ndakoo ñá'a ñoo, dá nɔ kasá'á kénduuan ña kasá'an na.

Ta kua'á ndava'o ñayuu nɔ nduva'a Jesús

⁴⁰ Dá tá nɔ sa noo ndindii kuɔ dáá ñoo, dá ndáka ñayuu ndidaá na ndó'o noo ní kue'e nɔ kasá'a na noo Jesús. Dá nɔ chɔnóo na ndá'a ná satɔ iin rá iin ñayuu kú'u ñoo, kúú nɔ nduva'a va ñaa ná. ⁴¹ Ta nɔ kan'kuei ta'ani espíritu kini ini kua'á nda'o ñayuu ñoo, ta nɔ kayu'án:

—¡Mií ní kúú de'e Ndios!

Tído nɔ danáni ñaa Jesús, ta ko ní sónó ná ña ka'an sa'a ná. Chɔ ná'á váan ña mií ná kúú Cristo, nɔ dáka'í ñaa.

Di'a nɔ kuu tá nɔ sa'an Jesús iin xián noo ko iin ndéi

⁴² Dá tá nɔ tɔu noo iin ka kuɔ, dá nɔ keta Jesús ñoo ñoo kua'an na iin ka xián noo ko iin ndéi. Tído nɔ kee ñayuu ndéi ñoo ñoo kua'an nɔ nandukú ñaa ná. Dá tá nɔ nan'í ñaa ná, nɔ ka'an ná chituu ñaa ná, dá ná dá'a ni kana xoo na noo ná. ⁴³ Tído nɔ kaa Jesús xi'ín ná:

—Mián kánian ko'on ta'ani yu'u dána'í noo dao ka ñayuu ndéi dao ka ñoo sa'á to'on va'a ña ká'an sa'a ndi koo ndu'u na tɔxi ndá'a Ndios, dá chɔ sa'a choon yó'o veɔ yu'u —kaá nɔ.

⁴⁴ Ta nɔ daná'a nɔ to'on va'a yó'o ini ve'e noo náta nɔ Israel chí kuendá Galilea di'a.

5

Di'a nɔ kuu tá nɔ tiin Simón Pedro kua'á tɔyaká nɔ kee Jesús

¹ Iin kuɔ nákaa Jesús yu'ú taño'o naní Genesaret. Ta ndéi kua'á nda'o ñayuu seídó'o ñaa ná. Ta nɔ kasá'á dánduti ná Jesús, dá chɔ kátoó nɔ kueídó'o na to'on Ndios. ² Dá nɔ xini Jesús ña ndíta oon uɔ barco yu'ú taño'o ñoo, dá chɔ sa nɔ noo va tɔa tɔin tɔyaká ini rɔ nakata ra ñoño rɔ. ³ Dá nɔ kaa na ini

iin barco ñoo, ta yiróon kúu ña'a Simón, dá ni xiká na ña maní noo rá ña ná tanda'á rá barco ñoo ko'on ra lú'u ka ini takuií. Dá ni sa koo na ío na ini ra, dá ni kasá'á ná dána'a na noo ñayuu kuá'a ñoo.

4 Tá ni ndi'i ni ñaná'a na, dá ni kaa na xí'in Simón:

—Dákaka barco yó'o ná ko'o cháa ka nda noo konó ini takuií yó'o, ta dákana ndó ñóno ndo ini takuií, dá tiin ndó tiyaká.

5 Dá ni kaa Simón xí'in ná:

—Maestro, sa iin níí vá ñoo yaka ni sa ño'o ndu ni kechóon ndu, ta ni iin tó'on tiyaká ko ni tiin ndu. Tído tá dión kaá míí ní, dá ná dákanaí ñónoí ini takuií.

6 Ta dión ni kee ra. Kúu kuá'a nda'o tiyaká ni tiin ra, sa'á ñoo ni kasá'á ndata ñóno rá.

7 Dá ni kasá'á kúu ndá'a rá kána ra dao ka ña né'e tá'an xí'in rá, tá'an ra ñó'o ini iin ka barco ñoo, ña ná sa'a ra chindee ñaa rá. Ta kúu ndin nduu barco ni ñakúti rá xí'in tiyaká. Sa'á ñoo joan keta ka'ani barco ini takuií sa'á ña ni chiti rá xí'in tiyaká. 8 Tá ni xini Simón Pedro ña k'i'o dión ni kee Jesús, dá ni sa kuin xiti rá noo ná, dá ni kaa ra:

—Kuxoo ní noo yu'u, tata, dá chi iin taa kómí kuachi va kúu yu'u.

9 Dión ni kaa ra, dá chi sa'á ña kuá'a tiyaká ni taó rá, sa'á ñoo ni yu'u nda'o ra xí'in ndidaa ka taa né'e tá'an xí'in rá ñoo. 10 Ta dión ta'ani ní yu'u nda'o Jacobo xí'in Juan, tá'an ra kúu ñe'e Zebedeo, ta kéchóon dáó xí'in Simón. Dá ni kaa Jesús xí'in Simón:

—Ná dá'a ní yu'óon, dá chi ko'on yo'ó taveon ñayuu tein kuachi na táto'on k'i'o kééon tavon tiyaká ini takuií.

11 Dá ni taó rá barco ra ni kandoo rá ndita rá yu'u taño'o. Ta ni ñankoo ra ndidaa kúu ña'a ra, dá ni kee ra kua'an ra xí'in Jesús.

Di'a ni kuu tá ni nduv'a Jesús iin taa ndó'o kue'e té'i'í ñi

12 Iin kuu náka Jesús iin ñoo ka'ano. Ta ñoo ni kasá'a iin taa ndó'o kue'e té'i'í ñi. Tá ni xini ra Jesús, kúu ni sa kuin xiti rá noo ná. Ta ni xino ví taan ra nda xiño'o. Dá ni seí nda'í ra noo ná, ta kaá rá xí'in ná:

—Tatá, tá kóni ní, kuu va nduvii ní ñi'í.

13 Dá ni chinóo na ndá'a ná sata rá, dá ni kaa na xí'in rá:

—Ja'an, kóni. Ná nduvii ñi'ion.

Ta kúu viti'ón di'a ni ndañó'o ní'ini kue'e ndó'o ra.

14 Dá ni sa'anda Jesús choon noo rá ña ná dá'a ní nakani ra xí'in ní iin tó'on ñayuu ña ni kee na xí'in rá, chi di'a ni kaa na xí'in rá:

—Kua'an na'on mióon noo tá duti, ta kua'an dokon ña'a noo Ndios sa'á ña ni kandoo viion noo ná, táto'on k'i'o sa'ándá ley Moisés choon, dá ná kanda'a ini ra ña sa ni nduviion —kaá na.

15 Tído ni ñaka'ani cháa ka to'on ká'an sa'á ña kée Jesús. Sa'á ñoo kuá'a nda'o ñayuu ni ñataka kueí'ó'o ñaa, ta nduv'a ta'ani na kee Jesús.

16 Tído sa'á keta xoo va Jesús sa'á'an na dao ka xian noo ko iin ndéi. Ta ñoo sa'á ká'an na xí'in Ndios.

Di'a ni kuu tá ni nduv'a Jesús iin taa ni natii sa'a

17 Iin kuu náka Jesús dána'a na noo ñayuu ini iin ve'e. Ta ñoo ndéi tá fariseo xí'in tá dána'a ley, tá'an ra ni kii ñoo ñó'o chíkuendá Galilea xí'in kuendá Judea, xí'in ra ni kii ñoo Jerusalén. Ta ío choon sato'o yo Ndios noo ndá'a Jesús, sa'á ñoo kándée ná nduv'a na na kú'u. 18 Dá ni kasá'a dao taa, ta yí'i ra iin xito noo kánóo iin taa ni natii sa'a, ta kóni ra chí'i ñaa rá ini ve'e, dá chindu'u ñaa rá noo Jesús, ká'an rá. 19 Tído ko ní'í rá ndi kee ra ku'u ra ini ve'e ñoo, chi kua'á nda'o ñayuu ñó'o ñoo. Sa'á ñoo ni dakáa ñaa rá diní ve'e. Dá ni sonó rá iin yá. Dá ni ñanóo ra xito noo kánóo tá kú'u ñoo me'i noo ío Jesús. 20 Tá ni xini Jesús ña kándée nda'o ini ñaa taa ñoo, dá ni kaa na:

—Yo'ó, tá kú'u xa'an, sa ni ndoo va kuachón.

21 Dá ni kasá'a nákani ini taa dána'a ley Moisés xí'in tá fariseo ndita ñoo. “¿Ndá yoo kúu taa káa, xini ra, chi ká'an ndava'a ra xí'in Ndios xí'in to'on ká'an ra? Chi iin tó'on diní va Ndios kúu na kuu dándóo kuachi ñayuu.” 22 Kúu ni kanda'a ini Jesús ña k'i'o dión nákani ini ra. Dá ni ndato'ón ñaa ná:

—¿Ndíva'a nákani ini ndo dión? 23 ¿Ndí k'ian ko ú'u cháa ka ka'in xí'in taa yo'ó, ká'an ndó'o: “Sa ni ndoo va kuachón”, o ka'in xí'in rá: “Ndakuiin ndichi, ta kua'an nó'ón”? 24 Tído viti dá ná ko'in dána'i noo ndo ña kómí ndisa na ni nduu taa ñayuu yó'o choon ña dándóo na kuachi kómí ñayuu.

Dá ni kaa na xí'in tá ni natii sa'a ñoo:

—Ta ká'in xí'in yo'ó viti. Ndakuiin ndichi, ta naki'in xiton, ta kua'an nó'ó ve'ón.

25 Ta kúu viti'ón vá ni ñakuin ndichi ra noo ndidaa kúu ñayuu ñoo. Ta kúu ni ñaki'in ra xito noo ní sa nóo ra. Dá ni kee ra kua'an nó'ó rá ve'e ra, ta sa kéká'ano ra Ndios kua'an ra. 26 Ta ndidaa kúu ñayuu ñoo ni naa nda'í ini, ta ni kasá'á ná kéká'ano na Ndios. Ta yu'u nda'o na, ta kaá na di'a:

—Kuu viti ní xini'io ña'a ndato.

Di'a ni kuu tá ni kana Jesús iin taa nani Leví Mateo ña kanoo ra xí'in ná

27 Tá ni ndi'i ni kuu dión, dá ni keta Jesús ve'e ñoo kua'an na. Ta kúu ni xini na ío iin taa k'i'in ya'i sa'á ñó'o, ta nani rá Leví. Dá ni kaa na xí'in rá:

—Nakí, ná ko'o kanoón xí'in yu'u.

28 Dá ni ndakuin ra. Ta kúu ni ñankoo ra ndidaa kúu ña'a ra, dá ni kee ra kua'an

ra kanoo ra xí'ín ná. ²⁹ Dá nì kee ra iin víko ve'e ra keká'ano ra Jesús. Ta kuá'a nda'ó taa kí'in ya'i sa'a ñó'ó, xí'ín dao ka ñayuu ndéi mesa sásá'an dáó xí'ín Jesús. ³⁰ Kúú nì kasá'a tá dána'a ley xí'ín tá fariseo ká'an kuáchi ra xí'ín taa xionoo xí'ín Jesús, ta kaá ra:

—¿Ndiva'a sásá'an ndó, ta xí'í ndó xí'ín taa kí'in ya'i sa'a ñó'ó, xí'ín dao ka na kómí kuáchi yó'o?

³¹ Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Na ío va'a ko xínñó'ó ta'on na taa ketátá ñaa. Sava'a na kú'u va kúú na xínñó'ó ñaa. ³² Ta dión ta'ani yu'u, ko véi ta'on yu'u nakani na ká'an ña kúú ná ñayuu ndaa. Di'a ve'i yu'u nakani na nákoní ña kómí ná kuáchi, dá ná nandikó iní na sa'an.

Dána'a Jesús ña kúú ná táto'on iin tonog

³³ Dá nì kaa ra xí'ín Jesús:

—Taa xionoo xí'ín Juan, na dákodog ndúta, né'e ij nda'o ra, ta ká'an nda'o ra xí'ín Ndios, ta dión ta'ani kée taa xionoo xí'ín tá fariseo, tído tá xionoo xí'ín ní sásá'an va ra, ta xí'í va ra.

³⁴ Dá nì kaa na xí'ín rá:

—¿Á ká'an ndó ña kuu kendúsa ndog xí'ín ñayuu nì nataka noog ío víko tánda'a ña kane'e ij ná nani ío jí va tonog xí'ín ná? ³⁵ Tído kasandaá iin kuu, dá naki'in ra tonog kane'e ra ko'on ra. Nda daá ví, dá kí'an kánian kane'e ij ñayuu ñoo.

Dána'a Jesús ña ko náki'in tá'an ta'on ña dána'a na xí'ín ña dána'a tá fariseo

³⁶ Dá nì daki'in tá'an tuku Jesús dao ña'a xí'ín to'on dána'a na noog rá, ta kaá na:

—Ta ko iin ta'on sa'ándá iin tá'í iin dá'on saá, ta nákoto tá'an naan noog nì ndata iin da'ón yátá, chí tá ná kee na dión, dá kí'an dáttuú vá ná dá'on saá, ta o náki'in tá'an nóo ta'an vaan xí'ín da'ón yátá ñoo. ³⁷ Ta ko iin ta'on taán vino saá ini ñij yátá, dá chí tá ná kee na dión, dá dáka'ándi va vino saá ñij yátá ñoo, ta kúú ndi'i vino ñoo kúú, ta kúú tuú vá ñij ñoo. ³⁸ Sa'a ñog va'a cháá ka ná taán yó vino saá ini ñij saá, dá kí'an ni iian ná o tuú. ³⁹ Ta ñayuu xí'í vino yátá, ko kóni ka na ko'o na vino saá, dá chí kaá na ña va'a cháá ka sa'an vino yátá —kaá Jesús.

6

Di'a kua'an ña nì danda'a Jesús sa'a kuu nani'ij ndée na Israel

¹ Ta tein iin kuu nani'ij ndée na Israel, chíka'anda Jesús kua'an na noñó'o noog kaa tirió. Kúú nì kasá'a tá xionoo xí'ín ná tó'on ra yoko tirió. Ta nì chini'ini ndá'a ráan, dá nì kana nonján, ta nì kasá'a rá sei raan kua'an ra. ² Dá nì kaa dao tá fariseo:

—¿Ndiva'a kée ndó ña ko kánian keea tein kuu nani'ij ndéea?

³ Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—¿Á ko óon ta'on ka'i ndo'ó ña nì kee David sa na'a tá nda'í nì kuiko na xí'ín taa xionoo xí'ín ná? ⁴ Chí kaáan ña nì ku'u na ve'e Ndios, ta nì kí'in na pan, ña dóko tá duti noog Ndios, ña ko kánian kei ñayuu oon, chí sava'a tá duti vá kuu kei ña. Tído nì sei va David ña, ta nì xi'o ta'ani naan nì sei taa xionoo xí'ín ná.

⁵ Dá nì kaa ta'ani na xí'ín rá:

—Kana'a ndó ña ío ta'ani choon noog ndá'a na nì nduu taa ñayuu yó'o ña dándaki na tein kuu nani'ij ndée yog —kaá na ká'an na sa'a mií ná.

Di'a nì kuu tá nì nduvva'a Jesús iin taa nì natii ndá'a

⁶ Tein iin ka kuu nani'ij ndée na Israel nì ku'u Jesús ini ve'e noog náta ka na ñoo ñoo. Dá nì kasá'a ná dána'a na. Ta ñoo nákaa iin taa nì natii ndá'a xoo kuá'a. ⁷ Ta ndita tá dána'a ley xí'ín tá fariseo nani rá Jesús, dá ná kande'a á nduvva'a na tá kú'u ñoo tein kuu nani'ij ndée ná, dá ni'ij rá ndi koo dáta kuáchi ñaa rá noog tá né'e choon. ⁸ Tído sa ná'a vá Jesús ndi kí'an náani ini tá ñoo. Dá nì kaa na xí'ín tá nì natii ndá'a ñoo:

—Ndakuin ndichi, ta kakuin me'í yó'o.

Ta kúú nì nakuijn ndichi ra, dá nì sa kuijn ra iin ra. ⁹ Dá nì kaa Jesús xí'ín dao ka taa ñoo:

—Ná ko'in ndato'in ndog'ó iin ña'a viti. ¿Ndá kí'an kuu kee yó tein kuu nani'ij ndée yog? ¿Á kee yó ña va'a o á kee yó ña kini? ¿Á dáka'io iin ñayuu o ka'ani yó ná? Ka'an ndog ná kande'a —kaá na.

¹⁰ Dá nì kaog noo na nì sa nde'é ná noog ndidaá kúú ñayuu ndéi ñoo. Dá nì kaa na xí'ín taa kú'u ñoo:

—Ná dákaa ndá'on xaan.

Tá nì ndavva'a vaan. ¹¹ Tído nì xidog nda'o ini taa ndita nani ñaa ñoo. Ta kúú nì kasá'a rá ndátó'on rá ndi kee ra, dá kendava'a ra xí'ín Jesús.

Di'a nì kee Jesús tá nì kaxi na uxí uu taa kanoo xí'ín ná

¹² Ta tein kuu daá ñoo, dá nì sa'an Jesús dini iin yúku nì ka'an na xí'ín Ndios. Ta ní ñoo yaka nì sa kaa na nì ka'an na xí'ín ná. ¹³ Tá nì tuu noog, dá nì kana na ndidaá kúú taa xionoo xí'ín ná. Ta tein roon nì kaxi na uxí uu taa, dá nì chinaní ñaa ná apóstol, dá kane'e ra to'on na kanoo ra. ¹⁴ Iin taa yó'o nani Simón. Ta nì chinaní ñaa ná Pedro, ta iin ka ra nani Andrés, tá kúú ñani Pedro. Ta iin ka ra nani Jacobo, xí'ín ra nani Juan, xí'ín ra nani Felipe, xí'ín ra nani Bartolomé, ¹⁵ xí'ín ra nani Mateo, xí'ín ra nani Tomás, xí'ín ra nani Jacobo, ra kúú de'e Alfeo, xí'ín ra nani Simón, ra kuendá Zelote, ¹⁶ xí'ín ra nani Judas, ra kúú de'e Jacobo, xí'ín ra

naní Judas Iscariote, tá'an rā nī kasandaá nī nakí'o Jesús noó tá xini u'y ñaa.

¹⁷ Dá nī kee Jesús ko'noo na kua'an nā xí'in taa yó'o. Dá nī xino nā nī sá tuu na iin yódo. Ta ñoo ndéi dao ká tá xí'noo xí'in ná, xí'in kua'á nda'o ñayuu nī kii ñoo kuáli ñó'o chí kuendá Judea, xí'in nā nī kii ñoo Jerusalén, xí'in nā nī kii yu'u táño'o noo kúu ñoo Tiro xí'in Sidón, chí nī kasáa nā kueidó'o na ña dána'a Jesús, dá ná nduva'a na noó kue'e ndó'o na. ¹⁸ Ta nī nduva'a ta'ani na ndidaá ñayuu ñó'o espíritu kini. ¹⁹ Ta ndidaá kúu ñayuu ñoo nī ndi'i ini dáko'ón ndá'a ná Jesús, chí xí'in ndéé kómi ná, kándéé ná nduva'a na nā kú'u. Ta kúu ndidaá vá nā kú'u nī nduva'a na.

Dána'a Jesús ña ndiká'an ndi kúu ví dao ñayuu, ta nda'i kúu ví dao ka na

²⁰ Dá nī sá nde'é Jesús noo ndidaá taa xí'noo xí'in ná, dá nī kaa nā xí'in rá:

—Ndiká'an ndi kúu ví ndo'ó, nā kúnda'í xaan, dá chí sá ñó'o ndó tixi ndá'a Ndios.

²¹ Ta ndiká'an ndi kúu ví ndo'ó, nā nda'í kuiko viti, dá chí ndato koni ndo ndinoo ini ndo.

"Ta ndiká'an ndi kúu ví ndo'ó, nā ndé'i'í viti, dá chí ndato ná kuakj ndo.

²² Ta ndiká'an ndi kúu ví ndo'ó tá xini u'y ñaa ñayuu, o tá taó xóo na ndo'ó tein na, o tá kána'a nā xí'in ndó, o tá chinani kini na ndo sa'á ña kúu ndó kuendá yu'u, nā nī nduu taa ñayuu yó'o. ²³ Kadij ini ndo tá ndó'o ndó dión, ta nakutí ndó xí'in ña kádij ini ndo, dá chí ká'ano nda'o ña'a ni'í ndo noo Ndios chí induú, chí k'i'o dión ta'ani sá kendava'a nā sá'ano ve'e ñayuu ñoo xí'in profeta tá sá na'á.

²⁴ Tído nda'í kúu ví ndo'ó, nā kúu nā kuiká, chí tandeé ini kómi ndó kúu ña ió ñayuu yó'o va.

²⁵ Ta nda'í kúu ví ndo'ó, nā sá ndinoo ini viti, dá chí kasandaá iin kuuy nda'í kuiko ndó.

"Ta nda'í kúu ví ndo'ó, nā sákj viti, dá chí kasandaá iin kuuy, dá nda'í kuu ini ndo, ta nda'í kuaki ndó.

²⁶ Ta nda'í kúu ví ndo'ó tá chinani va'a ñaa ndidaá ñayuu, dá chí k'i'o dión nī sá kee nā ve'e ñayuu ñoo xí'in profeta to'ón tá sá na'á.

Dána'a Jesús ña kánian ku'u ini yo sa'á ñayuu xini u'y ñaa

²⁷ Tído ndo'ó, nā seidó'o ñaa, ká'in xí'in ndó ña ku'u ini ndo sa'á nā naá xí'in ndó, ta va'a kee ndó xí'in nā xini u'y ñaa. ²⁸ Ta va'a ka'an ndo xí'in nā ká'an ndava'a sa'a ndo. Ta kaka ndo ña maní noo Ndios sa'á nā kendava'a xí'in ndó. ²⁹ Ta ndáa nā nī kani iin xoo noo ndo, dá kían k'i'o ndó iin ká xoo ná kani na. Ta ndáa nā nī xio ndaa kotó ndixi ndó, konó ndó ná kuio ndaa ta'ani na do'ono ndo. ³⁰ Tá ndáa nā xíká iin ña'a noo ndo, k'i'o

ndoan noo ná. Ta ndáa nā nī xio ndaa ña'a kómi ndó, ná dá'a ni ndaká ndoan noo ná.

³¹ Tátoto'ón k'i'o kónj ndo kee dao ká ñayuu xí'in ndó, k'i'o dión ta'ani kee ndó xí'in ná.

³² Chí tá kú'u ini ndo sava'a sa'á nā kú'u ini sa'a mií ndó, ¿ndí kían va'a ná'a ndo sa'á ña kée ndó dión? Chí nda nā kómi kuachi kú'u ini nā sa'á nā kú'u ini sa'a mií ná. ³³ Tá kée ndó ña va'a xí'in sava'a nā kée ña va'a xí'in mií ndó, ¿ndí kían va'a ná'a ndo? Chí nda nā kómi kuachi kée ña va'a xí'in nā kée ña va'a xí'in mií ná. ³⁴ Ta tá xí'o too ndó ña ió noo ndo sava'a noó nā ná'a ndó nandió né'an noo ndo, ¿ndí kían va'a ná'a ndo? Chí nda nā kómi kuachi xí'o too nā ña ió noo ná noo dao ká nā kómi kuachi, chí ná'a ná ña nandió né'e ndi'i naan noo ná. ³⁵ Tído koo ini ndo ku'u ini ndo sa'á nā xini u'y ñaa, ta va'a kee ndó xí'in ná, ta k'i'o too ndó ña ió noo ndo noo ná, ta ná dá'a ni kandati ndó nani'í ndoan, dá kían ká'ano nda'o ña va'a natiin ndó noo Ndios, ta kasandaá ta'ani ndó kakuu ndó de'e Ndios, nā ió noo dikó. Dá chí Ndios va'a ini kúu ná xí'in ñayuu koó ndive'e noo, xí'in ñayuu kini. ³⁶ Sa'á ñoo koo ini ndo ku'u ini ndo sa'á ñayuu tátoto'ón k'i'o kú'u ini Ndios sa'a ná.

Dána'a Jesús ña ná dá'a ni dátaí kuachi yó ñayuu

³⁷ Ná dá'a ni keyíko mií ndó sa'á ñayuu, dá kían ná dá'a ni keyíko Ndios sa'a ndo. Ná dá'a ni dátaí kuachi ndó ñayuu, dá kían ná dá'a ni táj kuachi ndó noo Ndios. K'i'o ká'ano ini ndo sa'á ñayuu, dá kían ná k'i'o ká'ano ini Ndios sa'a ndo. ³⁸ K'i'o ndó ña ió noo ndo noo dao ká ñayuu, dá nakí'o Ndios ña'a noo ndo, chí k'i'o na kua'á ña va'a noo ndo, dá chí noón kúu nā kidi ni'inian, dá ketoon va'an, ta dákutí díní ná kostá ndo nandió né'e naan noo ndo, dá chí tátoto'ón k'i'o kée ndó chindeé ndó ñayuu, k'i'o dión kee Ndios xí'in ndó.

³⁹ Dá nī dákj'in tá'an ta'ani Jesús ña yó'o xí'in to'ón nī daná'a na:

—¿Á kuu katiin ndaa tá'an uy taa ko túu noó ko'ón rā iin xián, ká'an ndó? ¿Á ko ná'a ta'on ndó ña ndin nduu va ra kuei ini yái?

⁴⁰ Ta ni iin taa dákuá'a ko ndáya'í cháá ká noó taa dána'a noo rá. Tído ndi ndaa mií vá rā nī dákuá'a va'a, kasandaá rā kana'á rá tátoto'ón k'i'o ná'a taa dána'a noo rá. ⁴¹ ¿Ndiva'a ndé'é ndó xe'e ló'o nákaa noo ñani ndo, ta ko xí'o ndó kuendá ká'ano ká tündú'u nákaa noo mií ndó? ⁴² Ta, ¿ndi káa noo ndo ka'an ndo xí'in ñani ndo: "Nani, konón ná taói xe'e nákaa nooón xaan", kaá ndo, ta ko ndé'é ta'on ndó ndi k'i'o ví káa tündú'u nákaa noo mií ndó? ¿Kúu ndó ñayuu uy noo! Taó ndó dínñó'ó tündú'u nákaa noo mií ndó xaan, dá natuu va'a noo ndo, dá kuu taó ndó xe'e nákaa noo ñani ndo.

Dána'a Jesús ña tá kómi yó iin níó va'a, dá kían kankuei to'on va'a yú'u yo

⁴³ Ta ni iin tó'ón yító va'a kọ xí'o kuj'i kọ v'a'a, ta ni iin tó'ón yító kọ v'a'a kọ xí'o kuj'i va'a. ⁴⁴ Dá chī kuj'i xí'o iin iin yító ná'a ndá yító kúú rá, chī kọ dákuei ta'on yó tĩño'ó nõgọ t'á'íón, ta kọ náki'in ta'on yó uva nõgọ yító íón. ⁴⁵ Ta díón ta'ani iin t'aa va'a, to'on va'a ñó'o ini níó rá taó rá ká'an ra. Tído iin t'aa kini, to'on kini ñó'o ini níó rá taó rá ká'an ra. Chī ndi ndáa miíó ña'a ñó'o ini níó rá kánkuei yú'u rá ká'an ra.

Dána'a Jesús sa'a ña ni ndo'o uu ve'e

⁴⁶ Ndi va'a ká'an ndó xí'in yu'u, mií ní kúú sato'o ndu'u, mií ní kúú sato'o ndu'u, tído kọ kée ndó choon sa'ándáí? ⁴⁷ Dá chī ndidaá na veí nõgọ yu'u, ta seíd'ó'o na ña ka'in xí'in ná, ta kée na ña, kọ'in dák'iin tá'in iin ña'a xí'in t'átó'on kée na. ⁴⁸ Chī nõgón kúú t'átó'on iin t'aa nī kav'a iin ve'e. Nī sata kónó ra, ta nī chīk'áa ra sa'án nõgọ tótó. Ta nī xinkuei takuj'i kua'a yuta ñóó, ta kúú nī ñani rá sa'án, tído kọ t'á'ón ña'a ní ndó'an, dá chī nõgọ tótó nákaa sa'án. ⁴⁹ Tído ñayuu seíd'ó'o to'on dána'j, ta kọ kée na ña, nõgón kúú t'átó'on iin t'aa nī kav'a iin ve'e nõgọ ñó'ó oon, chī kọ ní chīkaa ta'on ra sa'án. Sa'a ñóó tá nī ñani takuj'i yuta ñóó sa'án, kúú nī koon vaan, ta kúú nī naá ndí'i vaan.

7

Di'a ni kuu tá ni nduv'a Jesús iin t'aa kéchón nõgọ iin t'aa dándáki iin ciento soldado

¹ Tá nī ndí'i nī ka'an Jesús to'on yó'o xí'in ñayuu ndéi seíd'ó'o ñóó, dá nī ndú'u na ñóo Capernaum. ² Ta ñóó íó iin t'aa dándáki iin ciento soldado, ta kú'u iin t'aa kéchón nõgọ rá, ta kú'u nda'o ini ra sa'a rá, tído sa xí'j va ra. ³ Tá nī seíd'ó'o t'aa dándáki soldado ñóó ña ká'an ñayuu sa'a Jesús, dá nī t'anda'á rá dao t'aa sa'ano ndíta nõgọ na Israel kua'an ra kuei nda'i ra nõgọ Jesús ña ná kii na ve'e ra nduv'a na t'aa kéchón nõgọ rá. ⁴ Dá tá nī saa t'aa ñóó nõgọ íó Jesús, dá nī seí nda'i ra nõgọ ná ña ná k'o'on na nduv'a na t'aa kéchón nõgọ t'aa dándáki soldado ñóó, ta kaá ra xí'in ná:

—Miían kánian kee ní ña man'j yó'o xí'in t'aa yó'o, ⁵ chī kú'u ndava'o ini ra sa'a ná ñóo yo, ta nī kav'a ra ve'e nõgọ nátaka yo —kaá ra.

⁶ Dá nī kee Jesús kua'an na xí'in rá. Tído tá nī kasandaá yati na nõgọ iin ve'e t'aa dándáki soldado ñóó, dá nī t'anda'á rá dao t'aa né'e tá'an va'a xí'in rá kua'an ra nõgọ veí Jesús. Dá nī kaa t'aa ñóó xí'in Jesús ña nī ka'an t'aa dándáki soldado ñóó:

—O sa dándi'i ká ini ní mií ní sa'a yú'u, tatá, chī kọ ñá'a ta'on kúú yu'u ña ku'u ní ve'i. ⁷ Ta sa'a ña kọ t'á'ón ña'a kúúí, sa'a ñóó kọ ní saa mií nõgọ ní. Tído xí'in to'on ka'an oon va ní, ta kúú nduv'a va t'aa kéchón nõgọ.

⁸ Chī kúú ta'ani iin t'aa nákaa t'ixi ndá'a iin t'aa né'e choon. Ta ñó'o ta'ani soldado t'ixi ndá'a yu'u. Sa'a ñóó tá ká'in xí'in iin ra: “Kua'an”, ta kúú kua'an va ra. Tá ká'in xí'in iin ká ra: “Nakí”, ta kúú veí va ra. Ta tá ká'in xí'in t'aa kéchón nõgọ: “Kee ña yó'o”, ta kúú kée va raan —kaá ra.

⁹ Tá nī seíd'ó'o Jesús to'on yó'o, kúú nī naá ini na sa'a ña nī ka'an ra díón. Dá nī nandíó kọo na nī sa ndé'é ná nõgọ ñayuu tákuei ñaá veí ñóó, dá nī kaa na:

—Miían ndaa ná ka'in xí'in ndó ña ní iin na Israel kọ kándéé ini na yu'u t'átó'on k'i'ó kándéé ini ñaá t'aa yó'o —kaá na.

¹⁰ Tá nī nandíó kuéi t'aa nī sa'an choon yó'o nī ndusaá ra ve'e, kúú nī xini ra ña sa nī nduv'a t'aa kéchón nī sa kú'u ñóó.

Di'a ni kuu tá ni dan'atiki Jesús de'e iin ña'a ku'án íó ño nani Naín

¹¹ Tá nī ndí'i ñóó, dá nī kee Jesús kua'an na iin ñóo ká'ano nani Naín xí'in t'aa xionoo xí'in ná, ta kúú ku'a'á ndava'o ñayuu kua'an ta'ani xí'in ná. ¹² Tá nī kasandaá yati na nõgọ kúú ye'é ñóo ñóó, kúú ñóó kánkuei ñayuu kua'an na dánduxi na iin ndij. Ta iin tó'ón dáá vá kúú xí nõgọ naná xí. Ta ña'a ku'án va kíán. Ta ku'a'á ndava'o na ñóo ñóó kua'an xí'an. ¹³ Tá nī xini ñaá sato'o yo Jesús, kúú nī ku'u nda'o ini na sa'a ñá'a ñóó. Dá nī kaa na xí'an:

—O sa kuákón.

¹⁴ Dá nī natuu yati na. Dá nī tiin na sato nõgọ nákaa ndij ñóó. Kúú nī sa tuu t'aa yí'i ña kua'an ñóó. Dá nī kaa na xí'in ta nī xí'j ñóó:

—Yíi l'ó'g, ká'an yu'u xí'ón, ndakõo.

¹⁵ Ta kúú nī ndakõo tayíi nī xí'j ñóó. Kúú nī kasá'a vá xí ká'an xí. Dá nī nak'i'ó ñaá ná nõgọ naná xí. ¹⁶ Ta ndidaá kúú vá ñayuu ñóó nī yu'ú. Ta kúú nī kasá'a ná kéká'ano na Ndios, ta kaá na:

—Iin profeta ká'ano nda'o nī kasáa nõgọ ndéi yó vití.

Ta dao ká na kaá ña nī kasáa Ndios chin-deé ná na nõgọ na.

¹⁷ Ta kúú nī naká'ani to'on sa'a Jesús iin ní kúú kuendá Judea, xí'in ndidaá ñóo ñó'o yati ñóó.

Di'a kua'an ña nī ka'an Jesús sa'a Juan, na dákodõ ndúta ñayuu

¹⁸ Dá nī kastó'on t'aa kúú kuendá Juan xí'in ná sa'a ndidaá ña kée Jesús. Dá nī kana Juan uu t'aa xionoo xí'in ná, ¹⁹ dá nī t'anda'á ñaá ná kua'an ra nõgọ nákaa Jesús, dá ndato'ón ñaá rá, á mií ná kúú na nī kaa Ndios tanda'á ná kasaa dáka'ki ñaá, ó á kandati yó kasaa iin ká na.

²⁰ Dá tá nī saa t'aa ñóó nõgọ nákaa Jesús, dá nī kaa ra xí'in ná:

—Juan, na dákodõ ndúta ñayuu, nõgón kúú na nī t'anda'á ndu'u veí ndu ndato'ón ndú mií ní. ¿Á mií ní kúú na nī kaa Ndios tanda'á

ná kasaá dákaki ñaa, o á kandati ndu kasaá iin ka na? —kaá ra.

²¹ Ta mií hora daá ñoo ñi ndu^{va}'a Jesús kua'á nda'ono na kú'u, xí'ín na ndó'o kua'á noo kue'e, xí'ín na ñó'o espíritu kini. Ta kua'á nda'ono na kó túu noo ñi natyu noo. ²² Dá ñi kaa na xí'ín taa ñoo:

—Kua'án nó'o ndo kast'o'on ndó xí'ín Juan sa'a ndidaá ña ñi xini ndo, xí'ín sa'a ndidaá ña ñi seído'o ndó kuu víti, ta ka'on xí'ín ná ña ñi natyu noo na kó túu noo, ta sa xika va na ñi natíi sa'a, ta sa ñi nduvíi vá na ndó'o kue'e téi'i, ta sa ñi natai va do'o na kó táj do'o, ta ñi nataki na ñi xí'i, ta noo ñayuu kúnda'i ñi kast'o'in to'on va'a Ndios. ²³ Ndi'á'an ndi kúu ví ñayuu kó ná'ani kuách'i ini xini na yu'u —kaá na.

²⁴ Tá ñi ndi'i ñi nandio kuéi taa ñi tanda'a Juan ñoo kua'an nó'o rá, dá ñi kasá'a Jesús ká'an na xí'ín ñayuu ñoo sa'a Juan, ta kaá na:

—¿Ndá yoo ñi sa'an ndo'ó ñi sa nde'é ndó noo kúu noñó'o íchi ñoo? ¿Á iin taa kó iin toon, tá'an ra xikó táto'on xikó iin ndoo kée tach'i ñi sa'an ndo ñi sa nde'é ndó? ²⁵ Koo, sa'a ñoo, ¿nda yoo ñi sa'an ndo ñi sa nde'é ndó, tá daá? ¿Á iin taa ndíxi dá'on táyí ndaa? Koo, chí ná'a vá mií ndó ña ñayuu ndíxi dá'on táyí ndaa, noón kúu ná ndéi ve'e rey. ²⁶ Sa'a ñoo, ¿nda yoo ñi sa'an ndo ñi sa nde'é ndó, tá daá? ¿Á iin profeta? Jaan, miían ndaa kuiti kaá yu'u ña ñaa kúu ná, ta ndáya'i cháá ka na o duú iin profeta. ²⁷ Ta sa'a mií ná ká'an tuti i'i Ndios di'a:

Ná ko'in tanda'i iin taa kuio noo ko'on noo yo'ó kast'o'on ra to'on yu'u xí'ín ñayuu,

dá ná kande'i nduu na kueído'o na ña kí'an ko'on ka'on xí'ín ná, kaaan.

²⁸ Sa'a ñoo ká'in xí'ín ndó ña Juan, na dákodó ndúta ñayuu, noón kúu ná ndáya'i cháá ka noo ndidaá ka taa ñi kaki tíxi ná'a. Tído na nóo cháá ka nákaa tíxi ndá'a Ndios, noón di'a kúu na ndáya'i cháá ka o duú Juan —kaá na.

²⁹ Tá ñi seído'o ndidaá na ñoo yo xí'ín nda taa kí'in ya'i sa'a ñó'o ña ñi ka'an na, dá ñi nakoni na ña kée Ndios ña ndaa xí'ín ná. Sa'a ñoo ñi sodo ndúta ná ñi kee Juan. ³⁰ Tído tá fariseo xí'ín tá dána'a ley ñi ku'ich'i ini ra ñi xini ra ña va'a kóni Ndios kee na xí'ín rá, sa'a ñoo kó ní xí'o ra mií rá dákodó ndúta ñaa Juan.

³¹ Dá ñi kaa ta'ani sato'o yo Jesús:

—¿Ndi kí'an tiin yu'u, dá ka'in xí'ín ndó táto'on kée ñayuu ndéi tiempo viti, ta ndá yoo kée táto'on kée na? ³² Na ndéi tiempo viti kée táto'on kée takuáchi tá ndéi xi sá'diki xi noo ya'i, ta káyu'u tá'an xi: “Ñi tuu ndu flauta, tído kó ní sársá'a ta'on ndo'ó. Ta ñi xita ndu yaa nda'i kua'an, tído kó ní nde'i'i ta'on ndó.” ³³ Ta kí'o dión ta'ani kée ndo'ó, chí tá ñi kasáa Juan, na dákodó ndúta ñayuu,

kó ní sei ta'on na pan, ta kó ní xí'i na vino, tído kaá ndo ña nákaa espíritu kini ini na. ³⁴ Ta viti ñi kasáa na ñi nduu taa ñayuu yo'ó, ta sásá'an va na, ta xí'i na vino, tído kaá ndo ña kúu ná iin taa nde'é, iin tá xí'i. Ta kaá ta'ani ndó ña kúu ná iin taa né'e tá'an va'a xí'ín taa kí'in ya'i sa'a ñó'o, xí'ín ñayuu kini. ³⁵ Tído na kúu na ndíchi, noón kúu ná'a ña kómí ndisa na ña ndíchi.

Di'a ñi kuu tá ñi sa'an Jesús ve'e iin tá fariseo naní Simón

³⁶ Iin tá fariseo ñi sei nda'i noo Jesús ña ná ko'on na xí'ín rá ve'e ra kasá'an na. Dá tá ñi ku'u Jesús ve'e ra, dá ñi sa koo na xí'ín rá mesa. ³⁷ Dá tá ñi kandaá ini iin ñá'a kómí kuáchi ió ñoo ñoo ña ió Jesús ve'e tá fariseo ñoo sásá'an na, kúu ñi kasáa'an, ta né'an iin tundo'o ló'o noo ñó'o kirá támi sa'an. ³⁸ Kúu ñi sa ku'in xití'an chí sata'á dí'a na, chí xoo noo ndéi sa'a ná. Dá ñi kasá'a nde'i'i ña, dá ñi dakúchián sa'a ná xí'ín ndirá nooan. Ta xí'ín idí dinjan ñi danáyaan ña. Dá ñi chitóan ña, dá ñi chí'an kirá támi sa'an ñoo iin níi kúu sa'a ná.

³⁹ Tá ñi xini tá fariseo, tá'an ra ñi kana Jesús ve'e ra, ña ñi kee ná'a ñoo dión, dá ñi kasá'a rá ná'ani ini ra: “Tá miían ndaa ndisa profeta kúu taa yo'ó, dá kí'an kandaa va ini ra ndá ñá'a kúu ña ké'é sa'a rá, chí iin ñá'a kómí kuáchi va kí'an”, ká'an rá ná'ani ini ra. ⁴⁰ Dá ñi kaa Jesús xí'ín rá:

—Simón, kóni ka'in xí'ón sa'a iin ña'a.

Dá ñi kaa Simón:

—Ka'an ní xí'ín, maestro.

⁴¹ Dá ñi kaa na:

—Ñi sa iio iin taa sa dasá tóo dí'on. Ta uu taa sa táj noo rá. Iin ra sa táj o'on ciento dí'on plata, ta iin ka ra sa táj uu diko uxí. ⁴² Ta kó ní'i ta'on ndin nduu rá dí'on dánaa rá ña táj ra. Ta kúu ñi xí'o ká'ano va ini tá kúu sato'o dí'on ñoo sa'a ndin nduu taa ñoo. Ta viti, ka'an yo'ó ná kande'a, ¿ndi kaa taa ñoo kúu cháá ka ini sa'a tá kúu sato'o dí'on ñoo?

⁴³ Dá ñi kaa Simón:

—Taó kuenda yu'u ña taa ñi sa táj kua'a cháá ka dí'on ñoo kúu ra kúu cháá ka ini sa'a tá kúu sato'o dí'on ñoo.

Dá ñi kaa Jesús:

—Ndaa nda'o ñi ka'on.

⁴⁴ Dá ñi nandio koo na ñi sa nde'é ná noo ñá'a ñoo, dá ñi kaa na xí'ín Simón:

—¿Á ñi xinon táto'on ñi kee ná'a yo'ó xí'ín yu'u? Tá ñi ku'u yu'u ve'ón, kó ní xí'o ta'on yo'ó taku'i ndoo sa'i. Tído ñá'a yo'ó ñi dakúchián sa'i xí'ín ndirá nooan. Ta xí'ín idí dinjan ñi danáyaan ña. ⁴⁵ Ta ñi nooi kó ní chitó ta'on yo'ó, tído ñá'a yo'ó, nda rá ñi kasáa ñi ku'i ve'ón, kó sa tuuán chitóan sa'i. ⁴⁶ Ta ñi dinji kó ní chikodó ta'on yo'ó sití, tído ñá'a yo'ó ñi chí'an ndutá támi sa'an sa'a yu'u. ⁴⁷ Sa'a ñoo ká'in xí'ón, va'ará kua'á

nda'o kuachi kée ñá'a yó'o, tído sá ñi ndoo vaan, sa'a ñoó kóni ndava'a vaan yu'u. Tído ñayuu ká'án ña cháá vá kúu kuachi na ñi ndoo, noón kúu na cháá vá kóni na yu'u.

48 Dá ñi kaa na xí'in ñá'a ñoó:

—Sa ñi ndoo va kuachón noq Ndios.

49 Ta ndidaá taa ndéi xí'in ná mesa ñoó ñi kasá'a ndátó'ón tá'an ra:

—¿Ndá yoo kúu taa káa, xiní ra, ña dándóo ra kuachi ñayuu noq Ndios?

50 Dá ñi kaa Jesús xí'in ñá'a ñoó:

—Sa'a ña kándéé inon yu'u, sa'a ñoó ñi kakón noq kuachón. Kua'án nó'on viti xí'an ió va'a inon.

Dá ñi keeán kua'an nó'an.

8

Yó'o ká'an sa'a na ñá'a ñi chindeé Jesús

1 Tá ñi ndí'i, dá ñi sa'an Jesús ñi xionoo na ndidaá ñoo ná'ano xí'in ñoo kuáli, ta ñi daná'a na to'on va'a ña ká'an sa'a ñi koo ndu'u ñayuu tixi ndá'a Ndios. Ta ñi xionoo na xí'in ndin uxí u y taa ñi kaxi mií ná ñoó. 2 Ta ñi xionoo ta'ani dao ña ñá'a xí'in ná, tá'an na ñi nduva'a na, chi dao na ñi sa ño'o espíritu kini, ta dao ka na ñi sa kú'u. Ta tein na ñá'a yó'o nákaa María Magdalena, tá'an ña sa ño'o usa espíritu kini ñi taó Jesús. 3 Ta nákaa ta'ani ñá'a nani Juana, ña kúu ñadi'í taa nani Chuza, tá'an ra ndaa ve'e rey Herodes, xí'in ñá'a nani Susana, xí'in kuá'a ka na ñá'a sa chindeé ñaa xí'in ña ió noq ná.

Di'a kua'an ña ñi nakani Jesús sa'a iin taa xiti tata

4 Kúu kua'a nda'o ñayuu ñi kii iin rá iin ñoo ñi natata noq nákaa Jesús. Dá ñi kasá'a ná dákí'in tá'an na dao ña'a xí'in to'on dána'a na, ta kaá na:

5 —Iin taa xiti ñi kee ra kua'an ra kuti ra tata ñoó, sa'a ñoó dao ña ñi kuei yu'u íchi. Ta ñi sejin ni'ini naan. Kúu ñi kasáa laa, ta kúu ñi seí vá rían. 6 Ta dao ka tata ñoó ñi kuei tein yuu, ta ñi xitaan. Tído ñi ichí'an, dá chi ko ta'ón ko'oyo sa'an. 7 Ta dao ka tata ñoó ñi kuei tein ta'íon. Ta ñi sa'ano dáó ña xí'in ta'íon ñoó, dá'a ñoó ñi kuyáta váan ñi kee rá. 8 Ta kúu dao ka tata ñoó ñi kuei noq kúu ño'o va'a. Kúu ñi sa'ano va'a vaan. Ta kúu kuá'a ndava'o noni ñi xí'oan, dá chi iin ciento noni ñi xí'o iin iin tata ñoó —kaá Jesús.

Tá ñi ndí'i ñi ka'an na dión, ta kúu ñi'í nda'o ñi ka'an na:

—¿Ndi ndaa ndó'o ió do'o, ta kúu kueidó'o va'a ndó!

9 Dá ví ñi ndátó'ón ñaa taa xionoo xí'in ná:

—¿Ndi dándáki to'on ñi dákí'in tá'an ní ñi ka'an ní xí'in ndu'u?

10 Dá ñi kaa Jesús xí'in rá:

—Noq ndó'o ñi xí'o Ndios ña kandaq ini ndo ña ná'a mií ná sa'a ndi kée na dándáki na. Tído dákí'in tá'an yu'u dao ña'a xí'in to'on dána'i noq dao ka ñayuu, dá kí'an, va'ar'á ndidaa ka ví'an nde'é ná, tído o kandaq ta'on ini ná ndi kóni kaaq, ta va'ar'á ndidaa ka ví'an ná kueidó'o na, tído o kátóni ta'on ini na.

Nákani Jesús ndi kóni kaa ña ñi daná'a na sa'a taa xiti tata

11 Di'a dándáki to'on ñi dákí'in tá'in ñi ka'in xí'in ndó. Kana'a ndó ña tata ñoó kúu to'on Ndios. 12 Ta yu'u íchi noq ñi kuei dao tata ñoó, ñoó kúu ñayuu seidó'o to'on Ndios, tído kásaq ña u'u, ta kúu ditá váan to'on Ndios ña nákaa níó ná, dá ná o kándisa naan, ta o ní'i ná ña káki na. 13 Ta tein yuu noq ñi kuei dao ka tata ñoó, ñoó kúu ñayuu seidó'o to'on Ndios, ta nátiin naan xí'an kádij ini na. Tído ko ta'ón yo'an ini níó ná, sa'a ñoó tóó vá kándisa naan. Chi tá kásá'a ndó'o na tandó'o, kúu kéxoo na noq ña kándisa na. 14 Ta tein ta'íon noq ñi kuei dao ka tata ñoó, ñoó kúu ñayuu seidó'o to'on Ndios. Tído kásá'a ndí'i cháá ka ini na sa'a ña ió noq ná, ta kátóo na koo kuíka ná, ta ndí'i ini na sa'a ña'a luu ió ñayuu yó'o. Sa'a ñoó ko sísa na xí'in to'on Ndios. 15 Tído noñó'o va'a noq ñi kuei dao ka tata ñoó, ñoó kúu ñayuu seidó'o to'on Ndios xí'in ndino'o ini na, ta ndíta ndaa na xí'an. Ta ko sá tuu na kée na ña kóni Ndios.

Mi'jan kánian na'a yo mií yó ña kúu yó kuendá Jesús, ta kueidó'o va'a yó ña dána'a na noq yo

16 Kó iin ta'on chí'ño'o iin íti, ta chíkani ndei na iin kidi noqán, ta ñi ko chíkani de'é naan tixi xito. Di'a noq dikó chínoo naan, dá ná katoqan noq ndidaa na koku'u ini ve'e. 17 Chi ndidaa ña'a dá'i noq ndo viti, daí ña natpuan. Ta ndidaa vá ña'a ño'o de'é viti, daí ña natpuan, dá ná katoqan noqán. 18 Ta kueidó'o va'a ndó ña ká'in xí'in ndó, chi ndidaa na nátiin to'on ká'in, noón kúu na ñi'í ña kandaq cháa ka ini na. Tído ndidaa na ko xí'in natiin to'on ká'in, noón kúu na kexoo ña ká'an ná ná'a ná —kaá na.

Di'a ñi kuu tá ñi kasáa na ve'e Jesús nándukú ñaa ná

19 Dá ñi kasáa naná Jesús xí'in ñani na nándukú ñaa ná. Tído ko ní kúu ta'on natuu yati na noq ió na, chi kuá'a nda'o ñayuu ñi natata ñoó. 20 Dá ñi kast'o'on iin ñayuu nákaa tein ñayuu kuá'a ñoó xí'in Jesús:

—Naná ní xí'in ñani ní ndíta na satá vé'e, ta kóni na ka'an na xí'in ní.

21 Dá ñi kaa Jesús xí'in ñayuu kuá'a ñoó:

—Ndi ndaa ñayuu seidó'o to'on Ndios, ta kée na choon sa'ándaaq, noón vá kúu naná xí'in ñani.

Di'a ni kuu tá ni sa'anda Jesús choon noq tachí xí'in taño'o

²² Iin kuu, dá ni kaa Jesús xí'in taa xíonoo xí'in ná ini iin barco. Dá ni kaa ná xí'in rá:

—Ná ko'qo chika'anda yo iin ka xoo yu'u taño'o.

Dá ni kee na kua'an na. ²³ Ta tein yá'a na kua'an na noq taño'o ñoo, kúu ni kidj va Jesús. Kúu iin ndakána va ni kasá'a kána tachí déen noq taño'o. Sa'á ñoo ni kasá'a kokee takuij ini barco. Ta jo nda'o ió ña keta ka'ani ra ini takuij ñoo. ²⁴ Dá ni natuu yati taa xíonoo xí'in Jesús noq káandu'u ná. Dá ni dándoto ñaa rá, ta kaá ra xí'in ná:

—¡Maestro! ¡Maestro! ¡ío ña kuu yo!

Dá ni ndoto Jesús. Dá ni sa'anda na choon noq tachí xí'in taño'o ñoo. Kúu ni sa tuu va tachí ñoo xí'in ña ndakuei noq taño'o, ta kúu ni nakáa tádi vá rá. ²⁵ Tá ni ndí'i, dá ni kaa Jesús xí'in rá:

—¿Ndiva'a ko kándéé ini ndo yu'u?

Kúu ni yu'u nda'o taa xíonoo xí'in ná ñoo, ta ni naá ini ra. Dá ni kasá'a ndátó'ón tá'an múi rá:

—¿Ndá yoo ví kúu na yó'o, chí ndá tachí xí'in taño'o seídó'o choon sa'ándá na?

Di'a ni kuu tá ni taó Jesús espíritu kini ni sa ño'o ini iin taa

²⁶ Dá ni saa na iin ka xoo taño'o noq kúu kuendá Gadara, ña xirndaá tá'an xí'in kuendá Galilea. ²⁷ Dá tá ni noo Jesús barco ñoo, dá ni kasáa iin taa ñoo ñoo, ta sa ná'á nda'o ñoo'o espíritu kini ini ra, ta ko ndixi ta'on ra dá'on, ta ni ve'e ko ió ra, chí ini káo noq ño'o ndj va ió ra. ²⁸ Tá ni xini ra Jesús, kúu ni'í nda'o ni kayu'u rá. Dá ni sa kuujn xiti rá noq ná, dá ni kasá'a ni'í nda'o ká'an ra xí'in ná:

—¿Ndá kjan ndó'o ní xí'in yu'u, Jesús, múi ní na kúu de'e Ndios ndáya'í? Sei nda'ávij noq ní ña ná dá'a ní dándó'o naní ní níq.

²⁹ Díon ni kaaan, dá chí sa sa'anda va Jesús choon noqan ña ná kankuei ña ini taa ñoo ko'an. Sa ná'á nda'o ño'an dándákan taa ñoo. Chí va'ará sa so'oni ñayuu nda'a rá xí'in sa'a rá xí'in cadena xí'in kaa viti, tído vaá óon va sa'ándá ra cadena ñoo. Ta sa kendúsá espíritu kini ñoo xí'in rá kandaka ñaaán kua'an noq kúu ño'o ichi. ³⁰ Dá ni ndato'ón ñaa Jesús:

—¿Ndi nanón?

Dá ni kaa espíritu kini ñoo:

—Legión naní.

Díon ni kaaan chí kuá'a nda'o espíritu kini ño'o ini taa ñoo. ³¹ Dá ni sei nda'í ña noq Jesús ña ná dá'a ní tanda'a ñaa ná ko'an nda maá noq in naá. ³² Ta kuá'a nda'o kochí ño'o sásá'an ndjka yúku ñoo. Dá ni sei nda'í espíritu kini ñoo noq Jesús ña ná konó ná ko'an ndu'an ini rj. Dá ni sonó ná noqan. ³³ Ta kúu ni kankuei espíritu kini ñoo ini taa

ñoo. Dá ni sa'an ni ndu'an ini kochí ñoo. Dá ni taxi tá'an ndi'í rí kua'an rj yu'u da'o. Dá ni kuéi ndava'a rí ini taño'o ñoo. Ta kúu ni kandaan rj, dá ni xí'í rj.

³⁴ Dá tá ni xini taa ndáka kochí ñoo ña díon ni ndo'o rí, dá ni taxi tá'an ra kua'an ra kasto'on ra xí'in na ndéi ñoo ra xí'in na ndéi yúku sa'a ña ni kuu díon. ³⁵ Dá ni kankuei ñayuu ñoo kua'an na kande'é ná ña ni kuu. Tá ni saa na noq iin Jesús, kúu ni xini na ña ió taa ni sa ño'o espíritu kini ñoo noq sa'a ná. Ta kúu sa ndixi va ra dá'on ió ra. Ta sa iin taa ió va'a vá kúu rá. Kúu ni yu'u nda'o ñayuu ñoo. ³⁶ Ta ñayuu ni xini ña ni kuu díon kúu na ni nakani xí'in dao ka ñayuu ndi ni kuu ni nduva'a taa sa ño'o espíritu kini ñoo. ³⁷ Dá ni kasá'a ndidaa ñayuu ndéi chí kuendá Gadara ñoo sei nda'í na noq Jesús ña ná ko'on na iin ka xí'an, dá chí yu'u na sa'a ña ni kuu díon. Dá ni kaa Jesús ini barco ko'on na. ³⁸ Tído ni sei nda'í taa ni sa ño'o espíritu kini ñoo noq ná ña ná konó ná ko'on ra xí'in ná. Tído ni sa'anda Jesús choon noq ra ña ná no'o ra, ta kaá na xí'in rá:

³⁹ —Nandió koq kua'an nó'on ve'ón, ta nakanón xí'in na ñooon sa'a ndidaa ña'a ndato ni kee Ndios xí'ón.

Dá ni ki'in ra kua'an nó'o rá. Ta ni kasá'a rá nakani ra xí'in ndidaa na ñoo ra sa'a ndidaa ña'a ndato ni kee Jesús xí'in rá.

Di'a ni ndo'o de'e dí'í taa nani Jairo xí'in ña ni ndo'o iin ña'a ndó'o kue'e tá'i nij

⁴⁰ Dá ni nandió koq tuku Jesús ni ndisáa na iin ka xoo taño'o ñoo. Dá ni natin va'a ñaa kuá'a nda'o ñayuu xí'an kádij ini na, chí sa ndéi ndidaa vá ná ndatí ñaa ná. ⁴¹ Dá ni kasáa iin taa nani Jairo, tá'an ra dándáki ve'e noq nátaqa na Israel ndéi ñoo ñoo. Dá ni sa kuujn xiti rá noq Jesús. Dá ni sei nda'í ra noq ná ña ná ko'on na ve'e ra, ⁴² chí ni kaa ra ña ió iin tó'ón de'e dí'í ra, ta ió xj uxj uu kuia, ta sa xí'j va xi. Dá ni kee Jesús kua'an na xí'in rá, ta dándúti ñaa ñayuu kuá'a kua'an xí'in ná ñoo. ⁴³ Ta tein ñayuu ñoo nákaa ta'ani iin ña'a ndó'o kue'e tá'i nij, ta sa ni xino uxj uu kuia ndó'an díon. Ta sa ni dándúti vaan dí'on né'e va'an ni chiyá'avián tá kétatá ñaa. Tído ni iin tó'ón ta'on ra ko ní kándéé nduva'an. ⁴⁴ Dá ni natuu yatián sata Jesús. Dá ni kaka'on nda'an yu'u dá'on ná. Ta kúu viti'ón di'a ni natuu nij ñoo.

⁴⁵ Dá ni kaa Jesús:

—¿Ndá yoo ni kaka'on nda'a dá'amají?

Tído ni iin tó'ón ñayuu ñoo ko ní ka'an. Dá ni kaa Pedro xí'in ná:

—Maestro, ñayuu kuá'a yó'o kúu na dándúti ñaa. Sa'a ñoo, ¿ndiva'a ndátó'ón ní ndá yoo ni kaka'on náa?

⁴⁶ Dá ni kaa Jesús:

—Kóó, chí nì ðakó'ón ndá'a iin ñayuu dá'amáí, chí nì kándaá inií ñá nì nduvá'a iin ñayuu nì kee ndéí —kaá ná.

⁴⁷ Tá nì kándaá inií ñá'a ñoo ñá o kúu ta'on chide'áan ñá nì keeán, kúu nì kasáaán noo Jesús, ta ndéí ñinoán. Dá nì sá kuíin xítíán noo ná. Ta noo ndidaá ñayuu ñoo nì ñakanián ndivá'a nì káko'on ndá'an dá'on Jesús, ta nì ñakani ta'anián ñá vití'ón kúu vá nì nduvá'an tá nì keeán dión. ⁴⁸ Dá nì kaa Jesús xí'án:

—De'e di'í, nì nduvá'ón sa'a ñá kándéé inóon yu'u. Ta vití, kua'án nó'on ve'ón xí'an ió va'a inóon.

⁴⁹ Ta kúu ká'an ií vá Jesús iin na xí'án, kúu nì kasáa iin taa nì kii ve'e Jairo, taa dándáki ve'e noo nátaaka ná Israel ñoo, dá nì kaa rá xí'ín rá:

—Sá nì xi'í va de'e di'í ní. Ná dá'a ká nì dáta'án ní maestro xaan.

⁵⁰ Tá nì seídó'o Jesús ñá nì ka'an rá dión, dá nì kaa ná xí'ín Jairo:

—O sá yu'óon. Sava'a yu'u kandeé inóon, ta kúu nduvá'a xi.

⁵¹ Dá tá nì saá ná nì ku'u na ve'e ra, ta kó ní sónoo ná ñá ku'u dao ká ñayuu xí'ín ná, sava'a Pedro xí'ín Jacobo, xí'ín Juan xí'ín tatá tadi'í ñóó, xí'ín naná va xi. ⁵² Ta ndidaá ñayuu ndéi ñoo ndéi'í ná ndéi na, ta nda'í káyu'u ná sa'a'á tadi'í ñóó. Dá nì kaa Jesús xí'ín ná:

—O sá kuáki ndó, chí kó ní xi'í ta'on xi, kídí va xi.

⁵³ Ta kúu ndidaá ñayuu ñoo nì saki ndaa va na Jesús sa'a'á ñá nì ka'an ná dión, chí ná'á vá ná ñá sá nì xi'í va xi. ⁵⁴ Dá nì tiin Jesús ndá'a xí, dá nì kaa ná xí'ín xí:

—Di'í ló'o, ndakqo.

⁵⁵ Ta kúu nì natakí va xi. Ta kúu vití'ón vá nì ndakqo xi. Dá nì sa'anda Jesús choon noo ná ve'e xi ñá ná kí'o na ñá'a kasá'an xi.

⁵⁶ Ta tatá xi xí'ín naná xi nì naá nda'o ini ná. Tído nì sa'anda Jesús choon noo ná ñá ná o sá nákani na xí'ín nì iin tó'ón ñayuu sa'a'á ñá nì kee ná.

9

Yó'o nì sa'anda Jesús choon noo taa xionoo xí'ín ná ñá ná ko'on rá dána'a rá sa'a'á tó'on va'a Ndios

¹ Dá nì ndítúti Jesús ndin uxí uy taa xionoo xí'ín ná. Dá nì xi'o na choon noo rá ñá kandeé rá tao rá ndidaá espíritu kini ñó'o ini ñayuu, ta kandeé rá nduvá'a ra ñayuu ndó'o iin rá iin kue'e. ² Dá nì tãnda'á ñá ná kua'an rá dána'a rá sa'a'á ndi koo ndu'u ñayuu tíxi ndá'a Ndios, ta nduvá'a ra ná kú'u, ³ ta kaa ná xí'ín rá:

—Ní iin ñá'a o sá kóo ini ndo kane'e ndó ko'on ndo íchi, o sá káne'e ndó yito katuu ndó ko'on ndo, ní léka ndo, ní pan, ní di'ón, ta o sá káne'e ndó iin ká kotó nadaqon ndó. ⁴ Ta

ndi ndáa mií vá ve'e nì saá ndo nì ku'u ndó, sava'a ñoo ní kandeí ndó ndá ná kasandaá kuú kankuei ndó ko'on ndo iin ká ñoo. ⁵ Ta ndi ndáa mií vá ñoo noó kó ní xín na natiin va'a na ndo'ó, ta kúu kankuei ndó ñoo ñoo, ta kidi ní'ini ndó ñoyaká iin sa'a'á ndo, ta ñoo kían ná'a ñá kó náta'an ini Ndios xini ná ñá ñoo ñoo —kaá Jesús.

⁶ Dá nì kankuei taa ñoo kua'an rá ndidaá ñoo dána'a rá tó'on va'a sa'a'á Jesús, ta sá nduvá'a ra ná kú'u ndéi iin iin xíán noo xionoo ra.

Naá ini rey Herodes kée ñá ndato kée Jesús

⁷ Tá nì ni'í tó'on rey Herodes sa'a'á ndidaá ñá kée Jesús, ta kúu kó ná'a rá ndí kíán nakani ini rá. Chí dao ñayuu ñoo kaa ñá nì natakí Juan, ta noón kúu Jesús. ⁸ Ta dao ká ná kaa ñá kúu ná profeta Elías, ta nì ndixóo tuku na. Ta dao ká ná kaa ñá kúu ná iin ká profeta nì sá io sa'á, ta nì natakí ná vití. ⁹ Dá nì kaa Herodes:

—Mii yu'u nì sa'anda choon, dá nì sa'anda rá diko Juan. Tído, ¿nda yoo ví kúu taa, tá'an rá seídó'i kée ñá'a ndato ñoo, tá dáá?

Sa'a'á ñoo ndí'í ini rá koni rá Jesús.

Di'a nì kuu tá nì xi'o Jesús ñá'a nì sasá'an o'on mil taa

¹⁰ Tá nì ndisáa taa xionoo xí'ín Jesús nì sa'an rá noo choon nì sa'anda ná noo rá, dá nì nakani ra xí'ín ná sa'a'á ñá nì kee ra. Dá nì ñakuaka xoo ñáa Jesús, dá ndáka ñáa ná kua'an ná iin xíán noo kóo ñayuu ndéi yati ñoo naní Betsaida. ¹¹ Tído tá nì kãndaá ini ñayuu ñoo ndéi chí kua'an ná, dá nì kee na tákuei ñáa ná kua'an ná. Ta kúu nì natiin va'a ñáa Jesús. Dá nì daná'a ná noo ná sa'a'á ndi kee Ndios dándáki na ñayuu ná. Ta nì nduvá'a na ná kú'u. ¹² Tá nì ini kuú dáá ñoo, dá nì natuu yati ñáa ndin uxí uy taa xionoo xí'ín ná. Dá nì kaa rá xí'ín ná:

—Ka'anda ní choon noo ñayuu kuá'a yó'o ñá ná ko'on ná ñoo kuáli túu ñó'o káa, o ko'on ná ve'e ndíta yúku káa, dá ná ndukú ná ñá'a kasá'an na, ta ná ni'í ná noó kudí ná, chí kó tã'ón ñá'a kei ná yó'o.

¹³ Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Kí'o ní mií ndó ñá'a ná kasá'an ná.

Dá nì kaa rá:

—Kó ta'ón kuá'a ñá'a né'e ndu, sava'a o'on va pan xí'ín uy týyaká va. Ta, ¿ndi kee ndu ko'on ndu kuíin ndu ñá'a kasá'an ñayuu kuá'a yó'o? —kaá rá.

¹⁴ Ta kúu rá tãtó'on kí'o o'on mil taa. Dá nì kaa Jesús xí'ín taa xionoo xí'ín ná ñoo:

—Ka'an ndo xí'ín ñayuu yó'o ñá ná kandeí tá tu'u tá tu'u ná. Ta uy diko uxí ná kakuu iin iin tu'u ná.

¹⁵ Ta dión nì kee ra. Dá nì sá ndei ndidaá kúu ñayuu ñoo. ¹⁶ Dá nì tiin Jesús ndin o'on pan ñoo xí'ín ndin nduu týyaká ñoo. Dá nì ñande'é noo ná chí induú. Dá nì ñaki'o na

ndivé'e noo Ndios sa'án. Dá nì sa'anda na pan xí'ín tìyaká ñóó. Dá nì xì'o naan noó taa xíonoo xí'ín ná. Dá nì sa'an rā nì dasá rāan noó ñayuu ñóó. ¹⁷ Dá nì sas'a'an ndidaá kúú ná ndā noó nì ndínoo va'a ini na. Tá nì ndí'i, dá nì ðakútí taa xíonoo xí'ín Jesús uxj uú tìyikā xí'ín ñā'a nì kandoo noó ñā nì sas'a'an ñayuu ñóó.

Dì'a nì kuu tá nì kaa Pedro ñā Jesús kúú Cristo, na nì tandra'á Ndios kasaq dákaki ñaá

¹⁸ Iin kuú nákaa xoo Jesús ká'an na xí'ín Ndios, ta yati ñóó ndéi taa xíonoo xí'ín ná, dá nì ndato'ón ñaá ná:

—¿Ndá yoo kúú yu'u, kaá ñayuu ñóó?

¹⁹ Dá nì kaa taa ñóó:

—Dao na kaá ñā kúú ní Juan, na sa ðakóðo ndúta ñayuu. Ta dao ka na kaá ñā kúú ní profeta Elías. Ta dao ka na kaá ñā kúú ní iin profeta nì sa io sa ná'a, ta nì natakí na.

²⁰ Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Ta ndo'ó viti, ¿ndá yoo kúú yu'u, kaá ndo'ó?

Dá nì kaa Pedro xí'ín ná:

—Mii ní kúú Cristo, na dákaki ñaá.

Kásto'on Jesús xí'ín taa xíonoo xí'ín ná ndí kían ndo'o na, dá kuu na

²¹ Tído nì sa'anda Jesús choon noó taa xíonoo xí'ín ná ñā ná o sa kóo ini ra ka'an ra xí'ín ní iin tó'ón ñayuu ndá yoo kúú ná. ²² Dá nì kaa na xí'ín rá:

—Miiān ndúsā kánian kuá'a nda'o ñā'a ndo'o nani níó na nì nduu taa ñayúú yó'o. Chì kuñó'ó ñaá tá sá'ano ñoo, xí'ín tá dutí sakuá'a, xí'ín taa dána'a ley Moisés. Ta kánian kuu na. Tído tìxi kuú óni, dá natakí va na.

²³ Dá nì kaa na xí'ín ndidaá taa ñóó:

—Ndi ndáa ndo'ó ká'an kanoo xí'ín yu'u, dá kían kánian dánkoo ndó ñā kóni mii ndó, ta natiin ndó cruz, ñā kían ió ndó kuu ndo sa'í iin rá iin kuú kuu, ta ndiko ndo yu'u, ná ko'o. ²⁴ Chì ndi ndáa na kóni dákaki na mii ná ñayúú yó'o, noón kúú na kuu di'a. Tído ndi ndáa na xí'o mii ñā kuu na sa'a yú'u, noón kúú na nì'i ñā káki na. ²⁵ Dá chì, ¿ndi kían va'a nì'i ñayuu tá ná kandeé ná nì'i ná ndidaá ñā kujká ió ñayúú yó'o, ta naá vá ná noo Ndios, ta o nì'i ná ñā katakí na, ká'an ndó? ²⁶ Ta ndí ndáa ñayuu ná xika'an noo sa'a yú'u o sa'a tó'in, dá kían kaka'an ta'ani noó na nì nduu taa ñayúú yó'o sa'a noón tá ná kasandaá kuú nandió koo na xí'ín ndidaá ndéé ndato kómí mii ná, xí'ín ñā kómí tatá na Ndios, xí'ín ñā kómí ángel kéchóon noo ná. ²⁷ Miiān ndaa ná ka'in xí'ín ndó ñā ió dao ndo'ó, na ndíta yó'o, o kuú ta'on ndó ndā ná koni ndo ndi kì'o dándáki Ndios —kaá Jesús.

Dì'a nì kuu tá nì naye'e ndaa noo Jesús xí'ín dá'ón ná

²⁸ Tá nì ya'a onā kuú nì ka'an na dión, dá nì kee na ndáka na Pedro xí'ín Juan xí'ín Jacobo kua'an na dinj iin yúku iin ñóó ka'an na xí'ín Ndios. ²⁹ Ta tein ká'an Jesús xí'ín Ndios, ta kúú nì ndaon va tát'o'on káa noo ná. Kúú nì ndukuxí dá'ón ná, ta nì naye'e ndaaan. ³⁰ Ta kúú iin kuití vá nì na'a noo uú taa, ta ndíta na ndát'o'ón ná xí'ín Jesús. Iin na kúú Moisés, ta iin ka na kúú profeta Elías. ³¹ Ta ndato nì naye'e ndaa noo ndíta na. Ta nì ka'an na xí'ín Jesús sa'a ndí kían ndo'o na, dá kuu na, dá xinkoo ñā kánian ndo'o na ñoo Jerusalén.

³² Ta va'ará kudj nda'o Pedro xí'ín uú ka taa ñóó kóni rā, tído nì sa ño'o ini rā sa'a ñā nì xini rā ñā ndato nì naye'e ndaa Jesús, ta iin na ká'an na xí'ín uú taa ñóó. ³³ Tá nì kasá'a kéxoo uú taa ñóó kua'an na, dá nì kaa Pedro xí'ín Jesús:

—Maestro, va'a kúú ndéi ndu'u yó'o. Ná kava'a ndu onj tija'yó. Iian ná koo mii ní, ta iian ná koo Moisés, ta iin kaan ná koo Elías.

Dión nì kaa rā, dá chì ko ná'a ta'on ra ndí kían ká'an rā sa'a ñā nì yu'ú rā. ³⁴ Ta tein ká'an rā dión, kúú nì nañino iin viko. Ta kúú nì ðadái'í ñaá ná. Dá nì yu'ú nda'o ra tá nì xini rā nì ða'i na nì kee viko ñóó. ³⁵ Ta kúú ndā tein viko ñóó nì seido'o ra nì ka'an Ndios:

—Ta yó'o kúú ðe'e manj yu'u. Kueidó'o ndó to'on ka'an xì.

³⁶ Tá nì ndi'i nì ka'an na dión, kúú ndā iin tó'ón mii vá Jesús nì kandoo iin. Ta ko ní ká'an ndin onj taa ñóó sa'a ñā yó'o, chì tein kuú dáá ñóó ko ní nákaní ta'on ra xí'ín ní iin tó'ón ñayuu sa'a ñā nì xini rā dinj yúku ñóó.

Dì'a nì kuu tá nì nduv'a Jesús iin tayii nákaa espíritu kini

³⁷ Dá tá nì ttuu noo iin ka kuú, dá nì nañino Jesús xí'ín taa ñóó sa'a yúku ñóó. Ta kúú kuá'a nda'o ñayuu nì saq nì nì'i ñaá. ³⁸ Dá nì kayu'ú iin taa nákaa tein ñayuu kuá'a ñóó, ta kaá ra:

—Maestro, seí nda'áví noo ní nduv'a'a ní ðe'e ló'i, chì iin tó'ón dinj dáá vá kúú xí nooi, ³⁹ chì iin ndakána va tñn ñaá iin espíritu kini, ta nì'i nda'o káyuu'ú xí kéean, dá sa'áni yí'i ñaáán, ta kánkuei chí'ion yú'u xí, ta kéndava'a nda'o ñā xí'ín xí, ta ko xín ta'an vaan dáyaá chí'í ñaá. ⁴⁰ Sa'a ñóó nì seí nda'áví noó taa xíonoo xí'ín ní káa, ñā ná taó rá ñā, tído ko ní kandeé ta'on ra.

⁴¹ Dá nì kaa Jesús:

—¡Nandeé ka vían ñayuu ko kándisa kúú ndo'ó, ta dó'ó nda'o ndó! ¿Ndidaa ka ví kooi xí'ín ndó? Ta, ¿ndidaa ka ví kì'o ndeé ini sa'a ndó? Kane'e ðe'ón ná kii.

⁴² Tá sa kua'an kuyati ra xí'ín tayii ló'o ñóó noo Jesús, ta kúú nì koon ñaá espíritu kini ñóó ndā noñó'o, ta nì sa'áni yí'i ñaáán. Dá nì sa'anda Jesús choon nooñ ñā ná ketaan

kua'an. Dá nì ndyva'a na tayii ló'ò ñoó. Dá nì naki'ò ñaá ná noq tatá xì. ⁴³ Kúú nì naá ini ndidaá ñayuu ndíta ñoó sa'á ña ndato nì kee Ndios.

Yó'o nì kasto'on tuku Jesús xí'in taa xionoo xí'in ná ndí kían ndo'o na, dá kuu na

Ta tein naá ini ndidaá ñayuu ñoó sa'á ndidaá ña ndato nì kee Jesús, dá nì kaa ná xí'in taa xionoo xí'in ná:

⁴⁴ —Kueídó'o va'a ndó ña ko'in ka'in xí'in ndó, chí ko'on iin taa naki'ò ra ná nì nduu taa ñayuu yó'o noq ndá'a ta xiní u'u ñaá.

⁴⁵ Tído ko ní kátóni ta'on ini taa ñoó ndiva'a nì ka'an ná dión, chí ndadí vá ñaxintóni rá, ta yu'u rá ndato'ón rá Jesús ndi dándáki to'on nì ka'an ná.

Dána'a Jesús ndá yoo kúú ná ndáya'i cháá ka noq Ndios

⁴⁶ Dá nì kasá'á ndátó'ón kuáchí taa xionoo xí'in ná sa'a ndá yoo kúú taa ndáya'i cháá ka tein mií rá ñoó. ⁴⁷ Tído nì kandaá ini Jesús ña nákani ini rá dión. Kúú nì tein na ndá'a iin tayii ló'ò. Dá nì chíkani ñaá ná díjn ná, ⁴⁸ dá nì kaa ná:

—Ndi ndáa miío ñayuu natiin va'a ta ló'ò yó'o sa'á ña kúú ná kuendá yu'u, dá kían nda mií vá yu'u natiin va'a na. Ta ná nì natiin yu'u, ndá Ndios nì natiin na, chí mií ná nì tanda'a yu'u veii ñayuu yó'o. Chí iin rá ko ndáya'i tein mií ndó xaan, roón kúú rá ndáya'i cháá ka noq Ndios —kaá ná.

Kaá Jesús ña ñayuu ko naá xí'in ná, noón kúú ná ndíta xoo mií ná

⁴⁹ Dá nì kaa tá nani Juan xí'in ná: —Maestro, nì xiní ndu'u iin taa taó espíritu kini xí'in kuú mií ní. Tído ko xionoo ta'on ra xí'in yó, sa'á ñoq nì chítuu va ndu'u rá.

⁵⁰ Dá nì kaa Jesús xí'in rá: —Ná dá'a nì chituu ndó rá, chí ná ko naá xí'á, noón kúú ná ndíta xoo yó.

Di'a nì kuu tá nì danáni Jesús Jacobo xí'in Juan

⁵¹ Tá sa kua'an xinkoo kuú no'o Jesús induú, dá nì chíkaa ini ná ko'on ndaa ná nda ñoo Jerusalén. ⁵² Dá nì tanda'á ná dao taa kua'an ra noq. Dá nì saa rá nì ku'u ra iin ñoo ló'ò nákaa chí kuendá Samaria di'a, dá kenduu rá noq kandeí na, nì ka'an rá. ⁵³ Tído ko ní xiiin ta'on ná ñoo ñoó natiin ñaá ná, chí nì kandaá ini ná chí Jerusalén di'a va chíka'anda ná ko'on ná. ⁵⁴ Tá nì kandaá ini Jacobo xí'in Juan ña nì kee ñayuu ñoó dión, dá nì kaa rá xí'in Jesús:

—Tatá, zá ko kóni ní ná ka'anda ndu choon, dá ná koon ño'ó kéj induú káa tát'o'on nì kee Elías, dá ná naá ndi'i noq ñayuu ñoó?

⁵⁵ Dá nì nandío koq Jesús nì danáni ñaá ná, ta kaá ná xí'in rá:

—Ko ná'á ta'on ndó ndí kían kedaá xí'in ndó, dá ká'an ndo dión. ⁵⁶ Chí ko ní kásaa ta'on ná nì nduu taa ñayuu yó'o ña kían dána'a ná ñayuu, di'a nì kasáa ná dáka'ki ñaá ná.

Dá nì kee na kua'an ná iin ka ñoo.

Di'a nì ka'an Jesús xí'in dao ñayuu nì ka'an kanoo xí'in ná

⁵⁷ Ta nani xíka na kua'an ná íchi ñoó, dá nì kaa iin taa xí'in Jesús:

—Tatá, iói ña kanoo xí'in mií ní ndei kúú mií vá noq ko'on ní.

⁵⁸ Dá nì kaa Jesús xí'in rá:

—Kana'ón ña ío va káo noq ño'o ndikuii, ta ío ta'ani táka noq ño'o laa. Tído ná nì nduu taa ñayuu yó'o ní noq kanóo diní ná ko'ó.

⁵⁹ Dá nì kaa ná xí'in iin ka taa ñoó:

—Naki, kanoo xí'in yu'u.

Dá nì kaa taa ñoó:

—Tatá, konó ní dinñó'ó ka ná ko'in dánduxi tatái, dá kasaai, ko'ó.

⁶⁰ Dá nì kaa Jesús xí'in rá:

—Dánkoo ná kúú ndii ná dánduxi ñaá dao ka ná kúú ndii. Tído yó'o, kua'an kanooón dána'ón noq ñayuu ndi kee na ndu'u na tíxi ndá'a Ndios.

⁶¹ Dá nì kaa iin ka taa xí'in ná:

—Tatá, kóni kanooi xí'in mií ní, tído dinñó'ó ka konó ní ná ko'in kastó'in xí'in ná ve'i, dá ná kasaai, ko'ó.

⁶² Dá nì kaa Jesús xí'in rá:

—Iin taa tiiin nda'á yatá, ta nándío koq ra ndé'é rá chí sata, roón kúú rá ko chóon ta'on kuti. Kí'o dión ta'ani ndó'o ná ndi'i jí vá ini sa'á ña ío noq ná, chí ko chóon ta'on na dána'a ná sa'a ndi kee ñayuu ndu'u na tíxi ndá'a Ndios.

10

Sa'ándá Jesús choon noq oní diko uxí taa ña ko'on rá ndidaá ñoo dána'a rá

¹ Tá nì ndi'i ña yó'o, dá nì kaxi sato'o yo Jesús oní diko uxí ka taa. Dá nì tanda'á ná uu rá uu rá ko'on rá ndidaá kúú ñoo xí'in iin rá iin xián noq ko'on mií ná. ² Dá nì kaa ná xí'in rá:

—Miían ndaa kuiti káa nda'o ña'a dákee yó, tído cháá nda'ó kúú taa dákee ña, chí kuá'á nda'o ñayuu ndéi nduu ndu'u tíxi ndá'a Ndios, tído cháá vá kúú taa dána'a noq ná. Sa'á ñoq kaka ndo ña maní noq Ndios, ná kúú sato'o ñayuu ñoó, dá ná tanda'á ná cháá ka taa ko'on rá dána'a ra noq ñayuu ná. ³ Kua'an ndo'ó viti, tído noq tánda'á yu'u ndo'ó ko'on ndo kakuu ndó tát'o'on léko tein ndigü'e'l lobo. ⁴ Ta o sa káne'e ndó léka ndo ko'on ndo, ni noq kaño'o dí'ón ndo, ta ni o sa kákui'ta tóo ndó ka'an ndo ndisá'an xí'in ní iin tó'ón ñayuu íchi noq ko'on ndo. ⁵ Ta ndi káa mií vá ve'e nì saa ndo nì ku'u ndó, dinñó'ó di'a

kaa ndo xí'ín nà ndéi ve'e ñoo: “Ná kandeí va'a ní.” ⁶ Tá ió iin káa ñayuu va'a ve'e ñoo, dá kían ná kandeí va'a ndisa na. Tído tá kòó iin káa ñayuu va'a ndéi ñoo, dá kían nandió koo ña va'a ñoo noo mií vá ndó. ⁷ Ta mií ve'e ñoo ní kandeí ndó. Ta keí ndó, ta kò'o ndó ndi ndáa mií vá ña'a xí'o na noo ndo. Chì iin tã kéchoon kánian nì'í ña kúu ya'i ra. Ná dá'a ní tóó tuku nadagon ndó ve'e noo kandeí ndó. ⁸ Ta ndi ndáa mií vá ñoo noó nì saa ndo, ta nì natiin va'a na ndo'ó, dá kían keí ní ndó ndi kúu mií vá ña chikodó ná noo ndo, ⁹ ta nduva'a ndó ná kú'u ndéi ñoo, dá kaa ndo xí'ín ndidaá ná: “Sà nì kuyati va kuu ña ndu'u ñayuu tixi ndá'a Ndios.” ¹⁰ Tído ndi ndáa mií vá ñoo noó nì saa ndo, ta kò ní xí'in na natiin va'a na ndo'ó, dá kían kankuei ndó keí ñoo ñoo, dá kaa ndo: ¹¹ “Ñoyaká ñó'o ñoo ndo, ña nì tiin sa'a ndú, ña yó'o kidi ní'ini ndu, dá kana'a ndó ña kò náta'an ini Ndios xini ná ndo'ó. Tído kana'a ndó ña sa nì kuyati va kuu ndu'u ñayuu tixi ndá'a Ndios”, kaa ndo. ¹² Ná ka'in xí'ín ndó ña tá ná kasandaá kuu keyikò Ndios sa'a ñayuu, dá kían ka'í cháá ká ví ndo'o nà ñoo ñoo ó dũy ña nì ndo'o ñayuu kini nì sa ndei ñoo Sodoma tá sa ná'a.

Nda'í kúu ví nà ndéi ñoo Corazín, xí'ín nà ndéi ñoo Betsaida, kaá Jesús

¹³ ;Nda'í kúu ví ndo'ó, nà ndéi ñoo Corazín! Ta, jnda'í kúu ví ndo'ó, nà ndéi ñoo Betsaida! Chì tá ní kée yu'u ña ná'ano noó ñayuu ndéi ñoo Tiro xí'ín ñoo Sidón táto'on nì kee yu'u ña ná'ano noo ndo'ó, ta kúu ndà sa oon va nì nandixi nda'í nà, ta nì nandei nda'í nà noo yaá sa'a ña nì nandikó ini nà sa'a kuachì nì kee na, ní kúu. ¹⁴ Sa'a ñoo tá ná kasandaá kuu keyikò Ndios sa'a ndidaá ñayuu, dá kían ka'í ká ví ndo'o ndo'ó ó dũy ñayuu ndéi ñoo Tiro xí'ín ñoo Sidón. ¹⁵ Ta ndo'ó, nà ñoo Capernaum xaan viti, ká'an ndó ña ndà induú xinkuei ndó. Tído ndo'ó kúu nà kò'ono ní'ini Ndios ndà maá indayá.

¹⁶ Dá nì kaa Jesús xí'ín ndin onì diko uxì tãa ñoo:

—Ndi ndáa ñayuu seidó'o to'on ká'an ndo, dá kían nda yu'u seidó'o na. Ta ndi ndáa ñayuu kuñó'ó ñaá, ta nda yu'u kuñó'ó ná. Ta ndi ndáa ñayuu, tá kuñó'ó ná yu'u, kuñó'ó ta'ani na tatá Ndios, nà nì tanda'a yu'u veji —kaá nà.

Dì'a nì kuu tá nì ndusáa onì diko uxì tãa ñoo

¹⁷ Tá nì nandió kuéi onì diko uxì tãa yó'o nì ndísaá rã noo choon nì sa'an rã, kúu kádii nda'o ini rã. Dá nì kaa rã xí'ín Jesús:

—Tatá, ndá espíritu kini seidó'o ñaá tá sa'ándá ndu choon noón xí'ín kuu mií ní.

¹⁸ Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Jaan, chì nì xini yu'u nì kankao ña u'u ndà induú táto'on kì'o kankao tasa. ¹⁹ Miían

ndaá kuiti nì xì'oi choon noo ndo, sa'a ñoo kòó ña'a ndo'o ndó tá ná kuejin nakána ndó sa'tá koo, xí'ín tìdó'oma. Ta nì xì'o ta'anii choon noo ndo ña kandeé ndó xí'ín ndidaá ndéé kómí ña u'u, ta ni iin ña'a ó kandeé kendava'an xí'ín ndó. ²⁰ Tído ná dá'a ní kadìi téi ini ndo sa'a ña seidó'o espíritu kini choon sa'ándá ndo. Dì'a kadìi cháá ká ini ndo sa'a ña sa kándodó vá kuu ndo noo tuti Ndios ndà induú.

Kádii nda'o ini Jesús kée Espíritu ñi Ndios

²¹ Dá nì nakutí Jesús xí'ín ña kádii ini ná nì kee Espíritu Ndios, dá nì kaa nà:

—Kéká'ano yu'u mií ní, tatá Ndios, mií ní kúu sato'o induú xí'ín noñó'o yó'o, chì nì chikáa de'é ní ña yó'o noó nà ndichì, xí'ín nà kátóni ini. Ta nì na'a nian noó nà kò kátóni va'a ini. Jaan, kì'o dión nì kee ní, tatá, chì kì'o dión nì nata'an ini mií ní.

²² Ta ndidaá ña'a nì nakì'o tatá Ndios noó yu'u. Ta ni iin tó'ón ñayuu kò ná'a ndá yoo kúu de'e Ndios, chì iin tó'ón diñi miíó tatá Ndios kúu nà ná'a ñaá. Ta ni iin tó'ón ñayuu kò ná'a tatá Ndios, chì ini tó'ón diñi de'e va na kúu nà ná'a ñaá, xí'ín nà nì chikaa ini de'e Ndios na'a nà noo —kaá nà.

²³ Dá nì nandió koo na nì sa nde'e ná noó tãa xionoo xí'ín ná, dá nì kaa nà xí'ín sa'va'a mií vá tãa ñoo:

—Ndiká'an ndi kúu ví nà xini xí'ín noó ña xini mií ndó viti. ²⁴ Chì ká'in xí'ín ndó ña kua'a ndava'o profeta xí'ín rey nì ka'an rá koni rã ña xini ndo'ó viti, tído kò ní xini ta'on raan. Ta nì ka'an rá kueidó'o ra to'on seidó'o ndó viti, tído kò ní seidó'o ta'on raan —kaá nà.

Dì'a kua'an ña nì daná'a Jesús sa'a ña va'a nì kee iin tãa kuendá Samaria

²⁵ Tá nì ndi'í, dá nì nakuiñ ndichi iin tãa dána'a ley, dá chì kóni rã korndodó rá Jesús. Dá nì ndatò'ón ñaá rá:

—Maestro, ¿ndí kían kánian kee, dá nì'í ña kataki chichíí?

²⁶ Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—¿Ndi kaá ley Moisés? ¿Ndi kían kándaá inon ña ká'an?

²⁷ Dá nì kaa tã dána'a ley ñoo:

—Dì'a va kaáan: “Konì ndo sato'o yo Ndios xí'ín ndino'o níó ndo, xí'ín ndino'o ini mií ndó, xí'ín ndidaá kúu ndéé ndo, xí'ín ndidaá ñaxintóni ndo. Ta ku'u ini ndo sa'a ñayuu xí'ín ndó táto'on kì'o ndó'o ndó xí'ín mií ndó.”

²⁸ Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Va'a nda'o nì nandió né'ón ña nì ndatò'ón yotó'o. Kua'an viti, ta keeón ña, dá konon kataki chichón.

²⁹ Dá nì ndukú tãa ñoo ndi kee ra kendaá rã ká'an mií rá. Kúu nì kaa rã xí'ín Jesús:

—¿Ndá yoo kúu ñayuu xí'ín yu'u ñoo?

³⁰ Dá nì ka'an Jesús xí'ín rá:

—Iin kuꝯ dá nꝯ keta iin tꝯa ñoo Jerusalén. Dá nꝯ kee ra konoo ra kua'an rꝯa íchi kua'an chí ñoo Jericó di'a. Ta íchi ñoo nꝯ kankuei tꝯa kuꝯ'íná nꝯ tiin ñaa rá. Kúú nꝯ taxí vichí ñaa rá. Ta kúú nꝯ kani kini ñaa rá. Sꝯ ndꝯ kuu rꝯa. Dá nꝯ kee tꝯa kuꝯ'íná ñoo kua'an rꝯa. ³¹ Ta kúú íchi ñoo konoo iin tꝯa dutꝯ kua'an rꝯa. Tá nꝯ xini rꝯa kándu'u tꝯa nꝯ tꝯarkue'e ñoo, ta kúú nꝯ kaꝯ xoo va ra nꝯ ya'a ra kua'an rꝯa. ³² Kúú nꝯ kasandaá ta'ani iin tꝯa levita kéchóon ve'e ñoo'ó ká'ano kua'an rꝯa. Tá nꝯ xini rꝯa kándu'u tꝯa nꝯ tꝯarkue'e ñoo, kúú nꝯ kaꝯ xoo ta'ani ra nꝯ ya'a ra kua'an rꝯa. ³³ Tído iin tꝯa kuendá Samaria kua'an ta'ani íchi ñoo. Tá nꝯ xini rꝯa kándu'u tꝯa nꝯ tꝯarkue'e ñoo, kúú nꝯ kixian nꝯ ku'u'ú ndꝯ'ó ini rꝯa sa'a rá. ³⁴ Ta kúú nꝯ natuu yati ra noꝯ kándu'u roón. Dá nꝯ kuei ra sití xí'ín vino noꝯ nꝯ tꝯarkue'e ñoo, dá nꝯ kaꝯ noo rꝯaꝯn iin dá'ón. Dá nꝯ chínoó ñaa rá sata burro ra né'e ra kua'an rꝯa. Dá nꝯ saꝯ rꝯa iin ve'e noꝯ kídi ñayuu xika íchi ñoo. Dá nꝯ sa'io ra nꝯ sa' ndaa ñaa rá. ³⁵ Tá nꝯ tꝯu noꝯ iin kꝯa kuꝯ nꝯ kasandaá hora ko'ón rꝯa. Dá nꝯ taó rá uꝯ dí'ón plata, dá nꝯ xí'ío rꝯaꝯn noꝯ sato'ó ve'e ñoo. Dá nꝯ kaa rꝯa xí'ín rá: “Kee ní ñꝯ manꝯ koto ní tꝯa yó'ó. Tá nꝯ kandaá ní cháá kꝯa dí'ón mií ní nꝯ xito ní ra, dá tá ná nandió kꝯoi, dá nandió né'i dí'ón ní”, kaá rꝯa. ³⁶ Ta viti, ¿ndí káa iin tꝯa noꝯ ndin onꝯ tꝯa yó'ó ná'a ñꝯ miꝯan ndaa ndisa ñayuu xí'ín rá kúú tꝯa nꝯ tꝯarkue'e tꝯa kuꝯ'íná ñoo, ká'án yo'ó?

³⁷ Dá nꝯ kaa tꝯa dána'a ley ñoo:
—Tá'an rꝯa nꝯ ku'u'ú ini sa'a tꝯa nꝯ tꝯarkue'e ñoo.

Dá nꝯ kaa Jesús xí'ín rá:
—Ta kí'ó dión ta'ani kua'an yo'ó keeón.

Di'a nꝯ kuu tá nꝯ sa'io Jesús ve'e Marta xí'ín María

³⁸ Dá nꝯ kee Jesús sá xika na kua'an na. Dá nꝯ saꝯ na iin ñoo ló'ó, ta ñoo ió iin ñá'a naní Marta. Ta nꝯ natiiin va'an Jesús ve'án. ³⁹ Ta ió iin ku'an naní María, ta nꝯ saꝯan nꝯ sa' kꝯoáan noꝯ sa'a Jesús, ta ióan seid'án ñꝯ dána'a na. ⁴⁰ Tído ndí'i cháá kꝯa ini Marta kéeán choon ió noꝯan. Dá nꝯ natuu yatián noꝯ ió Jesús, dá nꝯ kaaan xí'ín ná:

—Tatá, ¿á kꝯ ndé'é ní ñꝯ iin tó'ón vá yu'u nákaꝯ kéchóon, ta ió oon kuꝯ'í? Ka'an ní xí'ín xí ná chindeé tá'an xí xí'ín.

⁴¹ Dá nꝯ kaa Jesús xí'ín án:
—Marta, Marta. Ndí'i ndꝯ'ó ini yo'ó, ta nákaní inon sa'a kuꝯ'á ndꝯ'ó ñꝯ'a. ⁴² Tído iin tó'ón vá ñꝯ'a kían ndaya'i cháá kꝯa. Ta ñoo kían nꝯ kaxi María yo'ó, ta ní iin tó'ón ñayuu kꝯ kánian ketéin noꝯ xí kueid'ó xí yu'u —kaá na.

11

Di'a kua'an ñꝯ ní daná'a Jesús sa'a ndí kee yo'ó ka'an yo'ó xí'ín Ndios

¹ Di'a nꝯ kuu tá nákaꝯ Jesús ká'an nꝯ xí'ín Ndios iin xíán. Tá nꝯ ndí'i nꝯ ká'an na xí'ín Ndios, dá nꝯ kaa iin tꝯa xionoo xí'ín ná ñoo:

—Tatá, dána'a ní noꝯ ndu'u ndí kee ndu ká'an ndꝯ xí'ín Ndios táto'on nꝯ daná'a Juan noꝯ tꝯa sa' xionoo xí'ín ná.

² Dá nꝯ kaa Jesús xí'ín rá:
—Tá kua'an ndꝯ ká'an ndꝯ xí'ín Ndios, di'a kaa ndꝯ xí'ín ná:

Tatá mií ndu'u, na ió induú,
ná natiin kuꝯ mií ní ndidaá tá'an ñꝯ'ó.
Ta ná kii ní dándáki ní ñayuu yó'ó.
Tátꝯ'on kí'ó kée ní ñꝯ kóní ní induú xaꝯn, kí'ó dión ta'ani ná koo noꝯ'ó yó'ó.

³ Ta kí'ó ní ñꝯ xínñó'ó ndu'u keí ndú iin iin kuꝯ kuꝯ.

⁴ Ta ká'ano koo ini ní sa'a kuꝯchi ndu táto'on kí'ó xí'ío ká'ano ta'ani ini ndu'u sa'a na ya'a noꝯ ndú.

Ta o sa' kónó ní kuei ndu noꝯ kuꝯchi, ta dáka'ki ní ndu'u noꝯ ñꝯ kini.

⁵ Dá nꝯ kaa ta'ani ná:
—Ta ndí ndáa ndó ió iin amigo, ta dao ñoo kua'an ndꝯ ve'e na, ta ká'an ndꝯ xí'ín ná: “Amigo, tei tóo ní onꝯ pan naní'í, ⁶ dá chí nꝯ kasáa iin amigo ve'i, ta xiká nꝯ kii ra, ta kꝯ ta'ón ñꝯ'a kí'oi keí rá.” ⁷ Dá kaa nꝯ xí'ín ndó ndꝯ maá ini ve'e na: “O sa' dáta'ón yu'u, chí sa' ndadi vá yé'í, ta sa' kándu'u vái kídi xí'ín de'i noꝯ xito. Sa'a ñoo o kúu ta'on nakꝯoi kí'oi ñꝯ noꝯn.” ⁸ Tído va'ará ná o náꝯo na kí'ó naꝯn noꝯ ndꝯ sa'a ñꝯ kúú ná amigo ndꝯ, tído sa'a ñꝯ ká'an téi ndꝯ ndíta ndó, sa'a ñoo nakꝯo na kí'ó na ñꝯ xínñó'ó ndó. ⁹ Tído yu'u ká'an xí'ín ndó, kaka ndꝯ ñꝯ xínñó'ó ndó noꝯ Ndios, ta kúú ní'í vá ndóan. Nandukú ndóan, ta kúú ní'í vá ndóan. Dákásá ndó yé'é, ta kúú nonꝯ váan noꝯ ndꝯ. ¹⁰ Dá chí ndidaá na xikꝯan, ta ní'í náan. Ta ndidaá na nándukú ñá, ta ní'í náan. Ta ndidaá na dáka'sá yé'é, ta nonꝯan noꝯ ná.

¹¹ Ta ndí ndáa ndó'ó, na kúú tatá, tá xikꝯa de'e ndó pan keí xí noꝯ ndꝯ, ¿á xí'ío ndó iin yuꝯ noꝯ xí? O, tá xikꝯa xí iin tꝯiyaká keí xí, ¿á xí'ío ndó iin kꝯo noꝯ xí? ¹² O, tá xikꝯa xí iin nduꝯ keí xí, ¿á xí'ío ndó iin tído'oma noꝯ xí? ¹³ Kꝯó, dá chí va'ará kúú ndó ñayuu kini, tído tꝯ'a ndó kí'ó ndó ñꝯ va'a noꝯ de'e ndó. ¿Á kꝯ ná'a ta'on ndó ñꝯ sa' kaá kꝯ ví tatá Ndios, na ió induú? Chí kí'ó na Espiritu ií ná noꝯ ndí ndáa na xikꝯa ñaa noꝯ ná —kaá Jesús.

Di'a nꝯ kuu tá nꝯ kaa dao ñayuu ñꝯ taó Jesús espíritu kini kée ñꝯ u'u

¹⁴ Iin kuꝯ nákaꝯ Jesús taó na iin espíritu kini, tá'an ñꝯ nꝯ keñí'í iin tꝯa. Dá tá nꝯ keta espíritu kini ñoo kua'an, kúú nꝯ ñaka'an va tꝯa ñoo. Kúú nꝯ naá ndava'ó ini ñayuu ndéi ñoo. ¹⁵ Tído dao ñayuu ñoo nꝯ kaa:

—Beelzebú, tá'an ñꝯ kúú sato'ó espíritu kini, ñoo vá kían xí'ío choon noꝯ tꝯa káa, sa'a noꝯ kándéé rá taó rꝯa espíritu kini —kaá na.

16 Ta dao ka ñayuu ñoo kátoó korndodó ná Jesús, sa'á ñoo ni xiká na ña ná kee na iin ña'a ndato chí indúu. 17 Tído sa ná'á vá Jesús ndi nákani ini na. Dá ni kaa na xí'ín ná:

—Kana'á ndó ña tá naá tá'an iin rey xí'ín ñayuu dándáki ra, dá kían naá vá choon né'e ra. Ta tá tá'andá tá'an ñayuu ndéi ini iin ve'e, dá kían naá vá noo ndéi na. 18 Ta dión ta'ani ndo'o ña u'u mií noó tá kasá'á ta'andá tá'an xí'ín ña kéchóon nooán, chí, ¿ndi koo kaka choon né'an? Tído ndo'ó kúú ra ká'an ña xí'ín choon ni xí'o Beelzebú taó yu'u espíritu kini kéchóon nooán. 19 Chí tá taó yu'u espíritu kini xí'ín choon ni xí'o Beelzebú nooí, dá kían, ¿ndá yoo ni xí'o choon noo ndá'a tá ñoo mií ndó ña taó rá espíritu kini, tá dáá? Tído taa ñoo kúú ra ná'a ña o dúú ña ndaa kían ká'an ndo sa'í. 20 Tído tá taó yu'u espíritu kini xí'ín choon ni xí'o Ndios nooí, dá kían kana'á ndó ña miían ndaa kuiti sa ni kasandaá va kuu ndu'u ñayuu tixi ndá'a Ndios.

21 "Tá ió iin taa ndaki ndaa ra ve'e ra xí'ín espada, dá kían ni iin tó'ón ñayuu o kúu ku'u ki'ín kui'íná ná ña'a ió noo rá. 22 Tído tá ni kasá'a iin ka taa ndaki cháá ka noo ió ra, dá kían vaá óon va kandeé rá xí'ín rá, ta kuo ndaa ndi'i ra espada ra, tá'an ña sa kandeé ini ra sa chindeé ñaa, ta dasá ndi'i ra ña sa komi taa ñoo. 23 Ta na ko ndíta xoo yu'u, noón kúú na xini u'u ñaa. Ta na ko chindeé yu'u xí'ín ña kéei, noón kúú na dátúú di'a ñaa.

Di'a ndó'o iin taa tá nándio koo espíritu kini nákaa'an ini ra

24 "Tá keta iin espíritu kini ini iin taa, dá kían kua'an iin xían noó íchí ndukúán noo nani'í ndééán. Tído tá ko nani'án noo nani'í ndééán, dá kásá'á nákani inián: "Nandió koo tukui no'í ve'e noó ni ketai ve'ii", kaáan. 25 Tá ni nasáa'an ni ndu'an ini taa noó ni sa ioan, kúú ndato ni natu'án, ta ñóchí vii káaan. 26 Dá kua'an kuakaan usa ka espíritu kini cháá ka o dúú miíán, dá nasaa'an ndu'an kaño'an ini taa ñoo. Ta kúú ka'í ka ví kasá'á ndo'o níó rá o dúú táto'on kí'o ni sa ndo'o níó rá sa kee espíritu kini mií noó ñoo —kaá Jesús.

Ndiká'án ví ñayuu seídó'o to'on Ndios, ta kée na choon sa'ándáan, kaá Jesús

27 Tein ká'an na to'on yó'o, kúú ni kayu'ú vá iin ná'a tein ñayuu kuá'a ñoo:

—Ndiká'án ndi kúu ví ná'a ni dakáki mií ní, na ni dachíchí mií ní.

28 Dá ni kaa Jesús:
—Ndiká'án ndi kúu cháá ka ví na seídó'o to'on Ndios, ta kée na choon sa'ándáan.

Di'a kua'an ña ni ka'an Jesús sa'á ñayuu xiká ña kee na iin ña ndato

29 Ta kúú ni kasá'á só'óni tá'an ñayuu kuá'a ñoo kua'an na noo iin Jesús. Dá ni kasá'á Jesús ká'an na xí'ín ná:

—Ñayuu kini nda'o kúú ndo'ó, na ndéi tiempo viti, dá chí xiká ndo ña kee yu'u iin ña ndato, dá kandia ndó yu'u. Tído ni iin tó'ón ña ndato o kéei noo ndo, sav'a'a ña ndato ni kee Ndios xí'ín Jonás kúú ña ndato koni ndo ndo'í. 30 Chí táto'on ni kee Ndios iin ña ndato xí'ín Jonás tá ni tándaa'á ñaa ná ni sa'an na ñoo ká'ano nani Nínive, kí'o dión ta'ani kee na iin ña ndato xí'ín na ni nduu taa ñayuu yó'o noo ndo'ó, na ndéi tiempo viti.

31 "Ta nakuiin ndichi ná'a sa dándáki chí Sur di'a tá ná kasandaá kuu keyikó Ndios sa'á ndidaá ñayuu, ta ka'an kuachían sa'á ñayuu ndéi tiempo viti, dá chí nda noo xiká cháá ka ñayuu yó'o ni kixián ná ni seídó'an ña ndíchi rey Salomón. Ta iin taa ndáya'i cháá ka kúú na iin ká'an xí'ín ndó viti'ón o dúú rey Salomón ñoo. 32 Ta dión ta'ani nakuiita ndichi ñayuu ni sa ndei ñoo Nínive tá ná kasandaá kuu keyikó Ndios sa'á ñayuu, ta ka'an kuachi na sa'á ñayuu ndéi tiempo viti. Dá chí tá ni daná'a Jonás to'on va'a sa'á Ndios noo ná, ta kúú ni tandikó vá ini na sa'á kuachi sa kee na. Ta iin taa ndáya'i cháá ka kúú na iin ká'an xí'ín ndó viti'ón o dúú Jonás —kaá Jesús.

Dá'an Jesús sa'á ña dátoon noo yo

Dá ni kaa ta'ani na:
33 —Ni iin tó'ón ta'on ñayuu ko chífí'o'ó iin íti, dá chikaá de'é naán, ta ko chikaá naán tixi iin sató. Di'a chífí'o'ó naan noo dikó, dá ná katoa'an noó ñayuu kasaá ve'e na. 34 Ta nduchi nóo ndo kúú táto'on iin ñó'o'ó nákaa tóon ñíi ndo, ña dátoon níó ndo. Sa'á ñoo tá va'a nduchi nóo ndo, dá kían iin níi vá túu noo ndo. Tído tá ko va'a nduchi nóo ndo, dá kían iin níi vá ñíi ndo iin naá. 35 Sa'á ñoo kaon koo ndó, dá kían ná dá'a ni nda'o ña tóon nákaa ini níó ndo, chí oon ni nakuiin naá noo ndo. 36 Dá chí tá iin níi ñíi ndo tóon, dá kían ni lú'u ví ña iin naá koo noo ndo, chí ndato náye'e iin níi níó ndo, táto'on kí'o ndato tóon iin íti —kaá Jesús.

Di'a kua'an ña ni ka'an Jesús sa'á ña kini kée tá fariseo xí'ín tá dána'a ley

37 Tá ni ndi'í ni ka'an Jesús, dá ni seí nda'í iin tá fariseo noo ná ña ná ko'on na xí'ín rá kasá'an na ve'e ra. Dá tá ni saá na, dá ni ku'u na ni sa koo na mesa. 38 Ta kúú ni naá vá ini tá fariseo ñoo tá ni xini ra ña ko ni nákata na ndá'a ná xí'ín ñaño'ó táto'on kí'o kée mií rá, dá kasá'an na. 39 Dá ni kaa sato'o yo Jesús xí'ín rá:

—Kueídó'o va'a ndó, chí ndidaá ndo'ó, tá fariseo xaán, kúú ra nákata sav'a'a satá óon va vaso xí'ín ko'q. Ta dión ta'ani kée ndó xí'ín mií ndó, chí xini ndi kí'o ka ví yakó níó ndo, chí ni nakuti ndó xí'ín ndidaá ña kini xí'ín

ñā kọ vá'a. ⁴⁰ ¡Nandéé ká vían xixi ndó! ¿Á kọ ná'á ndó ñā Ndios, na ñi káva'a ñi ndo sata vé'e, noón ta'ani kúu na ñi káva'a níó ndo? ⁴¹ Sa'á ñoó ndino'o ini ndo kị'o ndó ñā'a xínño'ó na kúnda'i, ta kị'o dión, dá na'a ndo ñā kómí ndó iin níó víi.

⁴² 'Nda'í kúu ví ndo'ó, tã fariseo xaən, dá chị xí'o ndó noo Ndios uxị ndu'ú mịno noo iin iin ciento ndu'ú ñā kána noño'ó ndo. Ta dión ta'ani kée ndó xí'in yuku lotá xí'in dao ká yuku xíti ndó. Tído dánkoo xoo ndó ñā kee ndó ñā ndaa xí'in ñayuu xí'in ndó, ta kọ kóni ndo Ndios. Chị ñā yó'o ta'ani kánian kee ndó, tído ná dá'a ní dánkoo xoo ndó kee ndó dao ká ñā kée ndó ñoó. ⁴³ Nda'í kúu ví ndo'ó, tã fariseo xaən, chị kátóo ndo kándèi ndó noo téi ndáya'i cháá ká ini ve'e noo náta ka yó, ta kátóo ndo ka'an ñayuu ndisá'an xí'in ndó xí'in ñāño'ó noo xionoo ndó noo yá'i. ⁴⁴ ¡Nda'í kúu ví ndo'ó, tã dána'a ley, xí'in ndo'ó, tã fariseo xaən! ¡Ndo'ó kúu tãa uy noo! Chị kúu ndó tát'ón iin yá'i ndii kọ túu nákaa, ta chíka'anda ve'i kúu ñayuu sataán, ta kọ xí'o na kuendá ñā nákaan —kaá na.

⁴⁵ Dá ñi kaa iin tã dána'a ley ñoó:
—Maestro, xí'in t'ón on ká'an ní xaən dár'u'ú ta'ani ní ndu'ú.

⁴⁶ Dá ñi kaa Jesús xí'in rá:
—Nda'í kúu ví ndo'ó, tã dána'a ley xaən, chị kua'á ndava'o choon kuáchị sa'ándá ndo noo ñayuu, ñā kọ kándéé ná kee na, ta ñi kọ nátuu ndá'a ndo chindeé ndó na xí'an. ⁴⁷ Nda'í kúu ví ndo'ó, chị káva'a ndó náó sáá kaño'o lásá profeta, na ñi sa'áni na yátá ve'e ndó. ⁴⁸ Ñā yó'o xí'o ñā kándaá inió ñā náta'an vá ini ndo xini ndo ñā ñi kee na yátá ve'e ndó xí'in na ñi sá kuu profeta Ndios, dá chị miían ndaa ndisa noón ñi sa'áni ñaa, ta ndo'ó ndéi káva'a náó ná. ⁴⁹ Ta sa'á ñā ndichí Ndios, sa'á ñoó ñi kaa na di'a sa'a ndo: "Tanda'a yu'u profeta xí'in apóstol kii na, dá kane'e na t'ón noo ñayuu. Ta ká'áni ñayuu ñoó dao na, ta kendava'a na xí'in dao ká na", kaá na. ⁵⁰ Sa'á ñoó ndaká Ndios kuendá noo ñayuu ndéi tiempo viti sa'á ñi ndidaá kúu profeta na, tá'án kirá ñi xítá nda ñi kasá'a ná ñā ñayuu yó'o. ⁵¹ Chị kánian kị'o ndó kuendá sa'á ñi Abel, ta nda sa'á ñi Zacarías, na ñi xí'í yé'é ño'o, yati noo náa noo dókọ tã duti ñā'a noo Ndios. Miían ndaa kuiti ká'in xí'in ndó ñā ndaká Ndios kuendá noo ñayuu ndéi tiempo viti sa'á ndidaá profeta ñi xí'í sa'á na'á.

⁵² 'Nda'í kúu ví ndo'ó, tã dána'a ley, dá chị sadí ndo noo ñayuu ñā natiin na ñā ndichí xí'o Ndios, chị ñi mií ndó kọ kómí ñā ndichí Ndios, ta sadí ndo noo ñayuu natiin naan —kaá na.

⁵³ Tá ñi ndi'i ñi ka'an na ñā yó'o, kúu ñi karyíi nda'o tã dána'a ley xí'in tã fariseo. Dá ñi kasá'a rá dáta'an ñaa rá, chị ñi kasá'a ndát'ón ndichí ñaa rá sa'á kua'á nda'o ñā'a, ⁵⁴ chị ndúkú rá ndi kee ra dátúú ñaa rá, dá

ya'a na noo t'ón ká'an na, dá ñi'í rá ndi koo ka'an kuáchị ra sa'a ná noo tã né'e choon.

12

Ndidaá ñā'a kéde'é yọ xí'in ñā ká'an kayá yó natuuan

¹ Kúu kua'á nda'o mil ñayuu ñi natuka noo ió Jesús. Sa'á ñoó ñi kasá'a sei ní'ini tá'an ñayuu ñoó sa'á ñā kua'a téi kúu ná. Dá ñi kasá'a Jesús ká'an na xí'in sava'a tãa xionoo xí'in ná, ta kaá na:

—Kandaa ndo mií ndó noo ñā dákuitá tãchí pan, ñā kéchóon tã fariseo, dá chị ñoó kían ná'a ñā kúu rá tã uy noo. ² Dá chị ndidaá vá ñā'a ño'ó de'é, dai ñā natuuan. Ta ndidaá vá ñā'a kéde'é ñayuu, kasandaán ñā natuuan. ³ Ta dión ta'ani, ndidaá ñā ñi ka'an de'é ndó noo íin naá, natuuan noo tóon. Ta ndidaá ñā ñi ka'an kayá ndó sa'a dó'o iin ñayuu ini ve'e, ñoó kían nda ñi'í ñi'í dikó kanóo na kayu'ú ná kị'o na kuendá sa'án.

Ná o sa yu'ú yọ ni iin t'ón ñayuu

⁴ 'Ta ndo'ó, amigo mií, ná dá'a ni yu'ú ndo na kandéé ka'áni yiki koño ndo, dá tá ñi ndi'i, ni iin ñā'a o kándéé ná kee na xí'in ndó. ⁵ Tído ná kast'ón xí'in ndó ndá yoo kúu na kánian yu'ú ndisa ndó: kánian yu'ú ndo na kómí choon ñā tanda'a ná ndo'ó ko'ón ndo kaño'o ndó indayá tá ñi ndi'i ñi xí'í yiki koño ndo. Ta ká'in xí'in ndó ñā na yó'o kúu na kánian yu'ú ndo. ⁶ ¿Á kọ dikó ta'on ñayuu o'ón laa kuálí sa'a uy dī'ón kuálí? Va'ará kị'o dión nóo yá'í rí, tído kọ nándodó ta'on Ndios sa'a ni iin rí. ⁷ Ta ndo'ó, nda idí ñi'í ndo ná'a Ndios ndidaá kúu. Sa'á ñoó o sa yu'ú ndo, chị ndáya'i cháá ká ndo noo ná o duú kua'a laa kuálí.

Ná o sa yu'ú yọ ka'an yọ ñā kúu yó kuendá Jesús noo ñayuu

⁸ Dá ñi kaa ta'ani Jesús:
—Ká'in xí'in ndó ñā ndi ndaa ñayuu ká'an ñā kúu ná kuendá yu'u noo dao ká ñayuu, dión ta'ani kee yu'u, na ñi nduu tã ñayuu yó'o, chị ka'in sa'a ná ñi kúu ná kuendá noo ñā kúu ángel kéchóon noo Ndios. ⁹ Ta ndi ndaa na ndátá sa'a yu'ú noo dao ká ñayuu, dá kían kị'o dión ta'ani ndatá yu'ú sa'a ná noo ñā kúu ángel kéchóon noo Ndios. ¹⁰ Ta ndi ndaa na yá'a ká'an ndava'a sa'á ñā ñi nduu tã ñayuu yó'o, kuu va kị'o ká'ano ini Ndios sa'á ñā ñi ka'an ná. Tído ndi ndaa na yá'a ká'an ndava'a sa'á na kúu Espiritu ñi Ndios, noón kúu ná o kú'u ká'ano ta'on ini Ndios sa'a. ¹¹ Tá ndaka ñayuu ndo'ó kua'an na ve'e noo náta ka na o noo tã né'e choon, o noo tã kómí choon, o sa ndi'í ini ndo sa'a ndi kían ka'an ndo xí'in rá, o ndi kaa ndo chindeé ndó mií ndó, ¹² chị mií vá Espiritu ñi Ndios kúu na kị'o t'ón ka'an ndo mií hora daá ñoó.

Ná o sa kátoó téi yo ña kuiká

¹³ Dá n̄i kaa iin t̄a nákaa tein ñayuu kuá'a ñoo xí'in Jesús:

—Maestro, ka'an ní xí'in ñani n̄i k̄i'o xi t̄a'í, ña k̄anian n̄i'í noó ña n̄i ñankoo tatá ndu noo ndú.

¹⁴ Dá n̄i kaa Jesús xí'in rá:

—¿Ndá yoo n̄i chikani yu'u'ú ña kakuui iin t̄a keyikó sa'a ndo'ó, o ña ka'andaj ña'a noo ndo, ka'ón?

¹⁵ Dá n̄i kaa n̄a xí'in ñayuu kuá'a ñoo:

—Kandaa ndo mií ndó. O sa kátoó téi ndo ña kuiká, dá ch̄i va'ará ná koo kua'á ña'a noo ndo, o k̄i'o ta'an vaan ña kandeí va'a ndó.

¹⁶ Dá n̄i ñak'ín tá'an na iin ña'a xí'in to'on n̄i ñaná'a n̄a, ta kaá n̄a xí'in ñayuu ñoo:

—N̄i sa io iin t̄a kuiká, ta kuá'a nda'o ña'a n̄i kana noñó'o rá. ¹⁷ Dá n̄i kasá'a rá nákani ini rá: “¿Ndí koo ví viti, ch̄i koó ve'e noó ndee va'a ña n̄i kana noo xití'o?” ¹⁸ Dá n̄i kaa rá: “Dí'a va keeá, tá daá. Ko'q nakanio yáka kuálí káa, ta ndená'ano cháá ka yóan. Ta ñoo taan va'a yó ndi ndi'í ña'a n̄i kana noñó'o yo. Ta ñoo ta'ani nataán va'a yó ndidaá ka ña'a né'e va'a yó. ¹⁹ Tá n̄i ndi'í, dá kaa yo xí'in ní yo: Viti k̄ian kuá'a nda'o ña'a né'e va'a yó keta vaan kasá'an yo kua'á nda'o kuia. Ná nani'í ndée yo, ná kasá'an yó, ná ko'o yó, ná kadij ini yo viti”, ka'án rá nákani ini rá. ²⁰ Tído dí'a va n̄i kaa Ndios xí'in rá: “Iin t̄a ko ká'í ini kúu yo'ó, dá ch̄i mií sakuua'á viti va kuuon, ta ña n̄i ñataán vá'ón, ¿x̄ini ndá yoo kasá'an vaan?” ²¹ K̄i'o dión vá ndó'o ñayuu tá táxi va'a na ña kuiká kakuu ña'a mií ná, tído ko kuiká ta'on na noo Ndios —kaá Jesús.

Ndios kúu na ndáka ñaa

²² Dá n̄i kaa n̄a xí'in t̄a x̄inoo xí'in ná:

—Sa'a'á ñoo ná ka'jin xí'in ndó, o sa ndi'í ini ndo sa'a ndí k̄ian kasá'an ndó, dá kataki ndo, ta ni sa'a dá'on kandii ndó, dá kadaj'í ñi'í ndo. ²³ Ch̄i io ña'a ndáya'í cháá ka kee ndó nani takí ndo o duú ña kasá'an oon ni ndó. Ta io ña'a ndáya'í cháá ka x̄inñó'ó ñi'í ndo o duú dá'on kandixi ndó. ²⁴ Kande'e ndó táto'on ndó'o t̄ikaká, ch̄i ni ko chí'í rí tata, ni ko dákee rí, ta ni noó taán va'a rian, ta ni yáka rí koó. Tído xito va ñaa Ndios. ¿Á ko ná'a ta'on ndó ña ndáya'í cháá ka ndo'ó o duú laa? ²⁵ ¿Ndi ndáa ndó kandeé kua'ano iin kondó ndá'a cháá ka sa'a'á ña ndi'í ini ndo? ²⁶ Ni ña nóo yo'ó o kándeé ndó kee ndó, sa'a'á ñoo, ¿ndiva'a ndi'í téi ini ndo sa'a'á dao ka ña'a?

²⁷ Kande'e ndó táto'on k̄i'o ndato sá'ano torí ndi'indi káa yúku, ch̄i ko kéchóon ta'an vaan, ta ni ko káva'an dá'on kandixian. Tído yu'u'ú ká'an xí'in ndó ña ni rey Salomón, va'ará ndidaán t̄a kuiká n̄i sa kuu ra, tído ko ní sá ndixi va'a ra táto'on k̄i'o ndato téi káa torí ndi'indi yo'ó. ²⁸ Ta k̄i'o dión kée Ndios xí'in ita, tá'an ña káa yúku kuú viti, tído iin

taan, ch̄iñó'o ñaán ini xito. ¿Á ko ná'a ndó ña ndato ka ví ch̄indeé Ndios ndo'ó, t̄a cháá téi kándeé ini ñaa? ²⁹ Sa'a'á ñoo ná dá'a ni ndi'í ini ndo sa'a ndí k̄ian kasá'an ndó o sa'a ndí k̄ian ko'o ndó. Ná dá'a ni kaño'o téi ini ndo sa'án. ³⁰ Ch̄i sa'a'á ndidaá ña yo'ó ndi'í ndava'o ini ñayuu ko ná'a Ndios. Tído tatá yo Ndios kúu n̄a ná'a ña x̄inñó'ó ndó ndidaá ña yo'ó. ³¹ Sa'a'á ñoo dí'a nandukú ndó ña kaño'o ndó t̄ixi ndá'a Ndios, ta kúu ndidaá ta'ani ña yo'ó koo noo ndo.

Ndukú ndó koo kuiká ndó noo Ndios

³² O sa yu'u'ú ndo, léko kuálí miij, ch̄i n̄i ñata'an ini tatá yo Ndios k̄i'o na ña kaño'o ndó t̄ixi ndá'a ná. ³³ Sa'a'á ñoo ñi'í ndó ña io noo ndo, ta ch̄indeé ndó ñayuu kúnda'í, ta k̄i'o dión nataán vá'a ndó ña'a ndó chí induú ini léka ko kuyatá, dá koo ña kuiká ndó chí induú, ch̄i ñoo kúu noó ko ndí'an, ta ni t̄a ku'íná o kú'u ta'on ñoo, ta ni t̄ikidi o kúu dánaa ñaa. ³⁴ Dá ch̄i noo io ña kuiká ndo, ñoo ta'ani nákaa níyo ndo.

Ná kandeí nduu yo kéchóon yo noo Ndios

³⁵ Koo ini ndo kandeí nduu ndo. Ná nandíko toon t̄ixi ndó, ta daá ná kej ni ñó'o ití ndo. ³⁶ Koo ini ndo kee ndó táto'on k̄i'o kée iin t̄a kéchóon ve'e ndáti ra ndusaa sato'o ra, ch̄i kua'an n̄a iin víko tánda'a. Sa'a'á ñoo tá dákasá na yé'é n̄i ndusaa n̄a, kúu sa yach̄i vá sóno rá yé'é ñoo ndu'u na. ³⁷ Ndiká'an ví t̄a kéchóon tá n̄i ñatiin ñaa sato'o ra ndéi nduu ra ndáti ñaa rá tá n̄i ndusaa n̄a. Miian ndaa ná ka'jin xí'in ndó ña nachirkaa na iin dá'on noo noo rá, ta ch̄indeé ní ra mesa, dá k̄i'o na ña'a kasá'an ra. ³⁸ Dá ch̄i va'ará dao ñoo o ndikí n̄i ndusaa n̄a, tído tá n̄i ñatiin ñaa sato'o ra ndéi nduu ra ndáti ñaa rá, dá k̄ian ndiká'an ndi kúu ví t̄a kéchóon ñoo. ³⁹ Ta kana'a ndó ña tá ná kandaaj ini iin sato'o ve'e ndá hora kasaa t̄a ku'íná ve'e na, dá k̄ian koo nduu n̄a kandaa ñaán, ta o kóno kúuio n̄a ku'u t̄a ku'íná ñoo ki'in ku'íná rá ña'a na. ⁴⁰ Sa'a'á ñoo kandeí nduu ta'ani mií ndó, ch̄i mií hora ko ndáti ndó, dá nandio koo n̄a n̄i nduu t̄a ñayuu yo'ó kasaaj n̄a —kaá Jesús.

Ná kakuu yo na kéchóon ndaa noo Ndios

⁴¹ Dá n̄i kaa Pedro xí'in ná:

—Tatá, ¿á savá'a noo ndu'u'ú vá n̄i ñakani ní to'on n̄i ñak'ín tá'an ní ñoo, o noo ndidaá ní ñayuu n̄i ñakani ñan? —kaá ra.

⁴² Dá n̄i kaa n̄a kúu sato'o yo:

—¿Ndá yoo kúu iin t̄a kéchóon ndaa, iin t̄a ndisá'ano, ka'án ndó? Rqón kúu t̄a chikani n̄a kúu sato'o ra ka'anda ra choon noo dao ka t̄a kéchóon ve'e na, dá k̄i'o ra ña'a kasá'an dao ka t̄a kéchóon ñoo. ⁴³ Ta ndiká'an ví ra kéchóon ñoo tá ná ndusaa sato'o ra, ta n̄i ñatiin ñaa ná nákaa ra kée ra choon n̄i ta'anda noo rá. ⁴⁴ Miian ndaa ná ka'jin xí'in ndó ña k̄i'o sato'o ra choon noo rá dándaiki

ra ndidaá ña ió noo ná. ⁴⁵ Tído tá ná nakani ini tá kéchón ñoó: “Kueé vá ndusaa sato'o yo”, ta kasá'a rá kendava'a ra xí'in taa, xí'in na ñá'a kéchón noo sato'o ra, ta kasá'a rá kasá'an ra, ta kasá'a rá ko'o ra nda xini ra, ⁴⁶ ta kúu ndusaa sato'o tá kéchón ñoó mií kuu ko ndátí ñáá rá, mií hora ko ná'a rá. Ta kúu dánd'ó nani na níó rá, ta tanda'a ñáá ná ko'on ra kakaá ra noo ñó'o dao ka tá ko kéchón ndaa. ⁴⁷ Chí sa ná'a vá tá kéchón ñoó ndá choon ni sa'anda sato'o ra, tído ko ní sá io nduu ta'on ra, ta ko ní kée ta'on ra choon ni ta'anda noo rá, sa'a ñoó kani nda'ó ñáá sato'o ra. ⁴⁸ Tído tá ió iin taa kéchón, ta kée naá rá ña ko náta'an ini sato'o ra, roón kúu ra cháá vá ketatá rá. Chí na ni ní'i kua'a choon, noón kúu na kua'a kuendá ndaka sato'o na noo ná. Ta na ní kandeé ini sato'o na xí'in kua'a choon, noón kúu na kua'a cháá ka kuendá ndaka sato'o na noo ná.

Ná ta'anda tá'an iin ve'e sa'a Jesús

⁴⁹ Vei yu'u chikaai ñó'o ñayuu yó'o, ta sa kóni kii yu'u ña ná nakej ña. ⁵⁰ Miian ndúsa kánian kodo ndútai xí'in ña vei ndó'i. Ta nda'i nda'ó kúu ini ndátí kasandaá kuu ñoó. ⁵¹ Já ká'an ndó'o ña kían vei yu'u nachindei va'i ñayuu ñayuu yó'o? Koo, chí ká'in xí'in ndó ña vei yu'u ka'anda tá'an di'a vai na. ⁵² Dá chí nda kuu víti chí noo kasá'a ta'anda tá'an ñayuu, dá chí noo ndéi o'on na ini iin ve'e, kasá'a naá onj na ko kúu kuendá yu'u xí'in uu na kúu kuendá. O naá uu na ko kúu kuendá xí'in onj na kúu kuendá. ⁵³ Chí naá iin ra kúu tatá xí'in de'e ra, o naá de'e ñoó xí'in tatá xi. Ta naá iin na kúu naná xí'in de'e di'i na, o naá de'e di'i ñoó xí'in naná xi. Ta naá na kúu xido xí'in sano na, o naá sano ñoó xí'in xido xi.

⁵⁴ Dá ni kaa ta'ani Jesús xí'in ñayuu kuá'a ñoó:

—Tá ni xini ndo xinkuei vikó chí xoo noo kéta ndindii, dá kaá ndo: “Koon daí viti.” Ta kúu koon ndisa rá. ⁵⁵ Tá vei tachí chí sur di'a, dá kaá ndo: “Í'ini nda'o koo.” Ta kúu dión ndisa koo. ⁵⁶ Kúu ndó ñayuu uu noo, chí va'a tí'a ndó kándaá ini ndo sa'a induu kaa xí'in noñó'o yó'o. Sa'a ñoó, ¿ndiva'a ko kándaá ini ndo ndi kóni kaa ña ndato xini ndo viti?

Va'a ka ná kandoo manj yo noo Ndios viti yachi

⁵⁷ ¿Ndiva'a ko xí'o ndó mií ndó ka'i ini ndo ndí kían kúu ña ndaa kánian kee ndó? ⁵⁸ Tá né'e tá'an ndó kua'an ndo ve'e chón xí'in ini ñayuu naá xí'in ndó, dá kían ndi'i ini ndo, dá ná kandoo manj ini na sa'a ndo íchi noo kua'an ndo ñoó. Dá ná o káne'e na ndo'ó saa na noo tá né'e choon. Dá chí oon ni ví nakí'o tá né'e choon ñoó ndo'ó noo ndá'a tá ndaa ve'e kaa, dá kadí ra ndo'ó ve'e kaa. ⁵⁹ Ta

yu'u ká'in xí'in ndó ña o yáa kuió ndo'ó nda ná o chiya'i ndi'i ndó di'on kánian chiya'i ndó —kaá Jesús.

13

Miian ná nandikó ini yo sa'a kuachi kée yo

¹ Ta tein tiempo daá ñoó ni kasáa dao ñayuu, ta ni nakani na xí'in Jesús sa'a ña ni ndo'o dao taa kuendá Galilea, chí ni sa'áni ñáá Pilato xian nani dóko rá kiti noo Ndios, ta ni daká tá'an ra ni taa ñoó xí'in ni kiti ñoó, kaá ra xí'in ná.

² Dá ni kaa Jesús:

—Já ká'an ndó ña tá Galilea ñoó kómí kua'a cháá ka kuachi o duú dao ka na ñoo ra, sa'a ñoó ni ndo'o ra dión? ³ Ká'in xí'in ndó ña ko ta'on dión kían. Tído tá ná o nándikó ini ndo sa'a kuachi kée ndó, dá kían ndidaá ta'ani ndó kuu táto'on kí'o ni xí'i taa ñoó. ⁴ Ta sa'on onj taa ni xí'i tá ni kankao torre Siloé ñoó sata rá. Já ká'an ndó ña ni sa kuu ra tá kómí cháá ka kuachi noo dao ka na ndéi ñoo Jerusalén ñoó? ⁵ Ká'in xí'in ndó ña ko ta'on dión kían, tído tá ná o nándikó ini ndo sa'a kuachi kée ndó, dá kían ndidaá ta'ani ndó kuu táto'on kí'o ni xí'i taa ñoó —kaá na.

Dána'a Jesús sa'a taño'o ko xí'o ku'i

⁶ Dá ni dakí'in tá'an Jesús dao ña'a xí'in to'on dána'a na noo ñayuu, ta kaá na:

—Ni sa io iin taa, ta ni dandé ra iin taño'o noo kaa yito uva ra. Ta sa sá'an ra sa ndukú rá ku'i noo ra kéí rá. Tído ko ní sá ní tá'on ra ri. ⁷ Dá ni kaa ra xí'in taa ndaa yito uva ñoó: “Sa ni xino va onj kua kixii ndukú ku'i noo taño'o yó'o, tído ni iin ku'i ko iin noo ra. Sa'a ñoó va'a kaa na ka'anda yo'ó ra, dá chí kétéin oon ra iin ra noñó'o yó'o.” ⁸ Dá ni kaa taa kéchón ñoó: “Tatá, konó ní iin kuaí víti ka nákuuin rá, dá ná ko'in katai sa'a ra, dá ná taáin te'i.” ⁹ Tá ni xí'o rá ku'i, dá kían nakuiin rá. Tá koó ñá'a ní xí'o rá, dá kían ka'anda yo'ó rá, kaá ra —kaá Jesús.

Di'a ni kuu tá ni nduva'a Jesús iin ña'a ni kutódo sata

¹⁰ Tein iin kuu náni'i ndé na Israel, nákaa Jesús dána'a na ini ve'e noo náta na ñoo ñoó. ¹¹ Ta ñoo nákaa iin ñá'a, ta sa ni xino sa'on onj kuaí kú'an, chí ni kutódo sata kée iin espíritu káni. Ta ko kuú ta'on nakuiin ndichi ndaaan. ¹² Tá ni xini ñáa Jesús, dá ni kana ñáa ná. Dá ni kaa na xí'an:

—Sa ni kexoo va kue'e ndó'o ní viti, naná.

¹³ Dá ni chinóo na ndá'a ná sata. Ta kúu viti'on ni nakuiin ndichi ndaaan. Dá ni kasá'an kaka'anoán Ndios. ¹⁴ Tído taa dándaki ve'e ñoó, ni karyíi nda'o ra, chí ni nduva'a Jesús ta'ána ñá'a ñoó tein kuu náni'i ndé na Israel. Dá ni kaa taa ñoó xí'in ñayuu ñoó:

—Ió ñño kuu kéchóon yó. Sa'a' ññoó kii ndó tein kuu dáa nduva'a ndó. O sa kii ndó nduva'a ndó tein kuu náni'i'j ndéé yó.

¹⁵ Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Taa uu noq vá kúu ndó. ¿Á kò ndáxi ta'on ndó chee ndo o burro ndo noq ndíko rj sasá'an rj tein kuu náni'i'j ndéé yó, dá kanda ndó rj ko'on rj ko'o rí takuii? ¹⁶ Ñá'a yó'o nì kii tein nà ve'e Abraham, ta sa nì xino sa'on onj kua nì kexixi ña u'u nì so'oni ñaán xí'ín kue'e yó'o. ¿Á o kúu ta'on ndaxi yu'u ñá'a yó'o noq kue'e ndó'an tein kuu náni'i'j ndéé yó, tá dáá?

¹⁷ Tá nì kaa nà díon, kúu nì xika'an noq taa ko náta'an ini ñóó. Tído ndidaá kúu ñayuu ñó'o ini ve'e ñóó nì kadij ini sa'a ndidaá ña'a ndato nì kee Jesús.

Dì'a kua'an ña nì daná'a Jesús sa'a ndi kée Ndios dándáki na ñayuu na

¹⁸ Dá nì kaa Jesús:

—¿Ndi kían dáó kúu xí'ín to'on kée Ndios dándáki na ñayuu na, ká'an ndó viti? Ta, ¿nda kían dáki'ín tá'in xí'án, dá kandaq ini ndo sa'an? ¹⁹ Kían táto'on iin tata ló'o naní mostaza, ña nì chi'i' iin taa noño'o rá, ta kúu nì sa'anoan, ta nì nduuan iin yito ká'ano. Ta nì kasáa laa nì kava'a rí taká rj tein ndá'a ra.

²⁰ Dá nì kaa tuku Jesús:

—¿Ndi kían kúu ña dáki'ín tá'in xí'ín to'on kée Ndios dándáki na ñayuu na, dá kandaq ini ndo? ²¹ Kían táto'on kée ña dákuita tachí yúsá kava'a pan, ña nì tiin iin ñá'a, ta nì ñáki'ín tá'an ña'an xí'ín onj yáxi harina, dá nakuuta tachían.

Yó'o dána'a Jesús ña koo ini yo ku'u yó noq kúu yé'é ku'ín

²² Ta sa daná'a Jesús to'on va'a sa'a Ndios noq ñayuu ndéi ñoo ná'ano xí'ín ñoo kuálí noq chíka'anda nà kua'an nà ñoo Jerusalén. ²³ Dá nì ndato'on ñaá iin taa, ta kaá ra xí'ín ná:

—Tatá, ¿á cháá vá ñayuu nì'i' ña káki na noq kuachi na?

Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

²⁴—Cho'on ini ndo ku'u ndó noq kúu yé'é ku'ín, dá chi ká'ín xí'ín ndó ña kua'a ndava'o kúu ñayuu katoó ku'u, tído o kándéé ta'on na ku'u na. ²⁵ Chi tá nì ndi'i, dá nakuijn nà kúu sato'o ve'e yé'é ku'ín ñóó, dá kadi nà yé'é ná. Ta ndo'ó, nà nì kandoo ndíta sata vé'e, kasá'a kayu'ú ndó nà, ta dákasá ndó yé'é, ta kaa ndo: “Tatá, tatá, konó ní yé'é ná ku'u ndu'u.” Dá kaa na kúu sato'o ve'e di'a xí'ín ndó: “Kò ná'a ta'on yu'u ndá yoo kúu ndó.”

²⁶ Dá kasá'a ndó ka'an ndo xí'ín ná: “Ndu'u kúu nà nì sasá'an dáó xí'ín ní, ta sa xí'i' nduú ndu xí'ín ní, ta sa daná'a ní noq ndú noq yá'i' ñoo ndu.” ²⁷ Dá kaa nà xí'ín ndó: “Sa nì ka'an vei xí'ín ndó ña kò ná'a ta'an vei ndá yoo kúu ndó. Kuxoo ndidaá ní ndó kua'an ndo noqí, chi kúu ndó ñayuu kée ña kini”,

kaa nà. ²⁸ Ta ndo'ó, nà kandoo sata vé'e ñóó, nda'ikasá'a ndei'indo, ta nakuchi tá'an no'o ndó, chi koni ndo Abraham xí'ín Isaac, xí'ín Jacob xí'ín ndidaá kúu profeta Ndios kande na noq dándáki Ndios, ta ndo'ó kúu nà kò ní nì'j íchi kande ndó ñóó. ²⁹ Ta kasaa ñayuu nì kii chí xoo noq xíno ndindii, xí'ín noq kétaan, xí'ín xoo norte xí'ín xoo sur, dá nandei na mesa, dá kasá'an na noq dándáki Ndios. ³⁰ Kana'a ndó ña ndéi dao ñayuu kúu noq ndi'i kúu tiempo viti, noqon di'a kakuu nà nakuita noq noq Ndios tiempo daá. Ta nà kúu nà kúu noq noq ñayuu tiempo viti, noqon di'a kakuu nà noq ndi'i kúu noq Ndios —kaá Jesús.

Dì'a nì kuu tá nì ndei'j Jesús sa'a nà ñoo Jerusalén

³¹ Ta mií kuu dáa ñóó nì kasáa dao ta fariseo. Dá nì kaa ra xí'ín Jesús:

—Kua'an keta ní, ta kua'an ní iin ka xián, dá chi koni rey Herodes ka'áni rá mií ní.

³² Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Kua'an ndo, ta ka'an ndo xí'ín ndikuii maña ñóó ña kanoo jí yu'u tavéi espíritu kini ñó'o ini ñayuu, ta nduva'i nà kú'u viti xí'ín taan, dá tá nì xinkoo onj kuu, dá dándi'i choon vei. ³³ Tído kuu viti, xí'ín taan, xí'ín idá kánian kanoo jí vái íchi kosaa Jerusalén, dá chi kò kánian kuu iin profeta iin ka xián, sava'a ñoo Jerusalén vá kúu noq kánian kuu na. ³⁴ jNa ñoo Jerusalén, nà ñoo Jerusalén, ndo'ó kúu nà sa'áni ndidaá profeta, ta chíyúú ndó ndidaá nà tánda'a Ndios vei kasto'on xí'ín ndó! jNdidaá ví ta'ándá nì ka'an yu'u ña kían nditúti ndo'ó táto'on k'i'o kée iin tññoó nditúti rí de'e kuálí rj nátaán vá'a rí tixi ndixi rj, tído kò ní xiin ta'on ndó! ³⁵ Kana'a ndó ña kasandaá iin kuu, dá kandoo íí vá ve'e ndó. Ta ká'ín xí'ín ndó ña o kóni ka ndo'ó yu'u ndá rá ná kasandaá kuu kaa ndo: “Nà ká'ano kúu nà vei xí'ín choon Ndios, nà kúu sato'o yo?” —kaá Jesús.

14

Dì'a nì kuu tá nì nduva'a Jesús iin taa ndó'o kue'e néim ñi

¹ Iin kuu náni'i'j ndéé nà ñoo Israel, nì ku'u Jesús vé'e iin taa fariseo né'e choon kasá'an na. Ta ndéi ta'ani dao ka ta fariseo náni rá Jesús. ² Ta mií yati noq ío nà ñóó ío iin taa ndó'o kue'e néim ñi. ³ Dá nì kaa Jesús xí'ín taa dána'a ley, xí'ín taa fariseo ñóó:

—¿Á sónó ley yo ña nduva'a yó iin nà kú'u tein kuu náni'i'j ndéé yo? —kaá nà.

⁴ Tído tádi oon va ndéi ra. Dá nì tiin Jesús ndá'a ta kú'u ñóó. Kúu nì nduva'a ña ná. Dá nì tánda'a ñaá ná kua'an nó'o rá ve'e ra. ⁵ Dá nì kaa nà xí'ín taa ndéi náni ñaá ñóó:

—Tá ío iin káa ndó ná kankao burro ndo o chee ndo ini da'o, ¿á o kó'on kii ta'on ndó taó ndo rí, va'ará kuu náni'i'j ndéé yo kíán?

6 Ta ni iin tó'ón to'ón ko ní nì'í rá nandió né'le ra noó ña nì ka'an na xí'ín rá.

Di'a kua'an ña nì daná'a Jesús sa'a ndi kee yó tá kua'an yó iin víko

7 Ta ndé'é Jesús tát'o'on kée ñayuu ñoo káxi na téj kúu noó noó kánian kandej ñayuu ndáya'i. Dá nì ñakí'ín tá'an na dao ña'a xí'ín to'ón dána'a na noó ñayuu nì nataka ñoo, ta kaá na:

8 —Tá nì kana na ndo'ó ko'on ndo noo ió víko tánda'a, o sa koo ini ndo kandej ndo noo téj kúu noó, chí oon ni kasaa iin ka ñayuu ndáya'i cháá ka o duú ndo'ó, 9 dá kasaa na nì kana ndo'ó xí'ín iin ka tja ñoo, ta kaa na xí'ín ndó: “Ndakuiin noo téj xaan ná nono koo na yó'o.” Dá kían kánian ndakuei ndó ko'on ndo xí'ín ña kaka'an noo ndo, dá ko'on ndo kandej ndo noo téj iin nda sata kuíi. 10 Sa'a ñoo tá nì kana na ndo'ó ko'on ndo víko, va'a ka kandej ndo noo téj iin nda sata kuíi. Dá kían tá nì kasaa na nì kana ñaa ñoo, dá kaa na xí'ín ndó: “Amigo, kua'an ya'a ní noo téj kúu noó kaa koo ní” kaa na. Díon, dá kían natiin ndó ñaño'ó noó na ndéi mesa ñoo. 11 Chí ñayuu chindaya'i mií, noón kúu na kandoo nóo di'a. Ta na kénóo mií, noón di'a kúu na kandaya'i noo Ndios —kaá na.

12 Dá nì kaa ta'ani na xí'ín tja fariseo, tá'an ra nì kana ñaa ñoo:

—Tá kua'on keeón iin víko, tá ki'ón ña kadé'in ñayuu o ña'a kadíni na, o sa kánón amigon, ni ñanón, ni tá'ón, ni na kujká ndéi yati xí'ón. Chí oon ni ví kana ta'ani na yo'ó, ta kí'o ta'ani na ña'a kasá'ón, dá kían sa nì nani'í vóon ya'ávón sa'a ña nì keeón xí'ín ná. 13 Sa'a ñoo tá kua'on kí'ón ña'a kasá'an ñayuu, va'a cháá kaa kanón ñayuu kúnda'i, xí'ín na koó ndá'a o sa'a, xí'ín na ko kuú kaka, xí'ín na ko túu noo, 14 díon, dá kían natiión ña va'a noo Ndios, chí o kúu ta'on nandió né'le ñayuu ñoo ña manj nì keeón xí'ín ná, sa'a ñoo nani'í yo'ó ya'ávón noo mií Ndios tá ná kasandaá kuú natakí ñayuu ndaa —kaá Jesús.

Di'a kua'an ña nì daná'a Jesús sa'a iin tja nì kee iin víko ká'ano

15 Tá nì seido'o iin tja ió nduu xí'ín Jesús mesa ña nì ka'an na, dá nì kaa ra xí'ín ná:

—Ndiká'an ndi kúu ví ñayuu, tá'an na kasá'an noo ió Ndios dándáki na.

16 Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Nì sa io iin tja, ta nì ka'an rá kee ra víko. Dá nì kana ra kua'a nda'ó ñayuu kasá'an na víko ñoo. 17 Tá nì kasandaá hora kadíni na, dá nì sa'anda ra choon noó tja kéchóon noo rá ña ná ko'on ra kuaka ra ñayuu nì kana na ñoo. Dá nì kee ra kua'an ra, ta nì kaa ra xí'ín ná: “Ná ko'o, chí sa io nduu va ndidaá ña kadíni ndó.” 18 Tido ndidaá vá ñayuu ñoo nì ndaka ña manj noó tja kéchóon ñoo. Chí tja mií noó ñoo nì kaa di'a: “Viti'ón nì xiiin

iin ñoo'o, ta kánian ko'jn kande'i ña. Sa'a ñoo ká'ano ná koo ini sato'o ní sa'í.” 19 Dá nì kaa iin ka ra di'a: “Viti'ón nì xiiin o'on yunta chee, ta kánian ko'jn koto ndodó ri. Sa'a ñoo ká'ano ná koo ini sato'o ní sa'í.” 20 Dá nì kaa iin ka ra di'a: “O duú nì tandá'a véi, sa'a ñoo o kúu ta'on saaj.”

21 Dá nì nandió koo tja kéchóon ñoo nì ndísaa ra, dá nì ñakí'o ra kuendá noo sato'o ra. Kúu nì karyíi nda'o sato'o víko ñoo. Dá nì kaa ra xí'ín rá: “Kua'an kí ndidaá kei ná'ano xí'ín kei kuáli ñoo'ó ñoo yó'o, ta kandaka kí'ón na kúnda'i ndéi ñoo kisón, xí'ín na ko ndá'a o sa'a, xí'ín na ko kuú kaka, xí'ín na ko túu noo.” 22 Tá nì ndi'i nì kee tja kéchoon ñoo díon, dá nì kaa ra xí'ín sato'o ra: “Tatá, sa nì keei choon nì sa'anda ní noó. Tido ió jí vá cháá ka noo kande'i na.” 23 Dá nì kaa tuku tja kúu sato'o víko ñoo xí'ín tja kéchóon ñoo: “Kua'an kí ndidaá kei xí'ín ndidaá ichi kuíin, ta kendúsá xí'ín ñayuu ndéi ñoo ná kii na, dá ná kuti ve'i.” 24 Chí ká'ín xí'ón ña nì iin tó'ón ñayuu nì kanai mií noó, o ní'í tá'ón ña nì kenduuj kadíni na”, kaá ra —kaá Jesús.

Kánian kee yó di'a tá ká'an yó kanoo yó xí'ín Jesús

25 Kua'a nda'o ñayuu kua'an xí'ín Jesús. Dá nì nandió koo na, dá nì kaa na xí'ín ná:

26 —Tá ió iin kaa ndó ká'an kanoo xí'ín yu'u, tido ndí'i ini ndo sa'a tatá ndo xí'ín naná ndo, xí'ín ñadi'í ndo, xí'ín de'le ndó, xí'ín ñani ndo, xí'ín kí'o ndó, ta ndí'i ini ndo sa'a mií ndó, dá kían o kúu ta'on kakuu ndó na kanoo xí'ín yu'u. 27 Dá chí na ko xí'o mií ña kadqok cruz ná kii na sata yú'u, dá kían o kúu ta'on kakuu na na kanoo xí'ín yu'u. 28 Dá chí, ¿ndi kaa iin kaa ndó ká'an kava'a iin ve'le, á ko sa koó ndo dinño'ó ka taó kuendá ndo, kande'a á keta dí'ón né'le va'a ndó ñoo, dá dáxiño ndóan? 29 Dá chí tá sa nì chíkáa ndo sa'an, ta ko keta ka dí'ón ndo ña kían dáxiño ndóan, dá kían kasá'a vá ñayuu kuakí ndaa ñaa ná, 30 chí kaa na ka'an na sa'a ndo: “Nda'í tja nì ka'an kava'a ve'le yó'o, chí ko ní kándeé ta'on ra dáxiño raan.”

31 Ta, ¿ndi kée iin rey tá ká'an rá ko'on ra naá ra xí'ín iin ka rey? ¿Á ko sá koó ra dinño'ó taó rá kuendá, nde'a á kandeé uxí mil soldado ra naá ra xí'ín iin ka rey, tá'an ra ve'i xí'ín oko mil soldado? 32 Ta tá taó rá kuendá ña o kándeé ta'on ra, dá kían, tá o ña'a kasandaá yati iin ka rey ñoo, tanda'a rá choon kua'an noo iin ka rey ñoo nde'a ndí kíán kánian kee ra, dá nande'i va'a ra. 33 Kí'o díon ta'ani kánian taó kuendá va'a ndó, chí ndi ndaa ndó ko kóni dánkoo ndi'i ña'a kómí ndó sa'a yú'u, dá kían o kúu ta'on kanoo ndó xí'ín yu'u.

Di'a kee yó tá nì ndi'i ña o'ova ñij

34 Ña va'a kúu ñij, tido tá nì ndi'i ña o'ovaan, ¿ndi kee yó xí'an, dá ndu'o'ova

tukuan? ³⁵ Sa'á ñoó kọ chón kaañ kagikan tei'j noñó'o, ta ni kọ kándeé kaañ dándi'an díkọ tei'j. Sa'á ñoó satá va naan satá vé'e. Ndi ndáa ndo'ó ió dọ'o, ta kueid'ó va'a ndó —kaá Jesús.

15

Di'a kua'an ña ni daná'a Jesús sa'q iin taa ni ndañó'ó iin léko

¹ Ta kuá'a nda'ọ taa kí'in ya'i sa'a ñó'ọ xí'ín dao ka ñayuu kaá ra kómí kuachi ni natuu yati noo Jesús kueid'ó'ọ ñaa ná. ² Dá ni kasá'a tá fariseo xí'ín tá dána'a ley kána'a ra xí'ín Jesús, ta kaá ra:

—Nátiin va'a taa káa ñayuu kómí kuachi, ta sásá'an dáó rá xí'ín ná.

³ Dá ni ñakí'ín tá'an Jesús dao to'on xí'ín ña dána'a na, ⁴ ta kaá na:

—Ndi ndáa ndo'ó kómí iin ciento léko, tá ni ndañó'ó iin rí, zá kọ dánkoo ta'on ndó komi díko sa'on komi ríón nda yuku íchi ñoó, ta ko'on ndo nandukú ndó kirí ni ndañó'ó nda kandeé ndó nani'j ndo rí? ⁵ Dá tá ni ñani'j ndo rí, dá nadokó ndo rí no'o ndo xí'an kadij ini ndo. ⁶ Tá ni ndusáa ndo ve'e ndó, dá dátaká ndo amigo ndo xí'ín na ndéi yati xí'ín ndó, dá kaá ndo xí'ín ná: “Nakíj ndo kandeí dij ndo xí'ín, chí sa ni ñani'j vái lékoj, kirí ni ndañó'ó ñoó.” ⁷ Ká'ín xí'ín ndó ña kadij cháá ka ini na ndéi induu sa'a iin na kómí kuachi tá ni ñandikó ini na sa'a kuachi kée na, o duú sa'a komi díko sa'on komi ñayuu ká'an kúú ná na ndaa, na ká'an ña kọ xín'í'ó'ó nandikó ini na sa'a kuachi na.

Di'a kua'an ña ni daná'a Jesús sa'q iin ñá'a ni ndañó'ó iin dí'ón

⁸ Ta ndi káa iin ñá'a né'e va'a uxí dij'ón plata, tá ni ndañó'ó iian, zá kọ nátoon ta'an vaan ñó'ọ ití, ta nátu'u va'án ve'an nándukú kueéan dij'ón ni ndañó'ó ñoó nda kandeéan nani'an ñá? ⁹ Tá ni ñani'an ñá, dá dátakáan amigoan xí'ín na ndéi yati xí'án, dá kaáan: “Nakíj ndo kandeí dij ndo xí'ín, chí sa ni ñani'j dij'ón, ña ni ndañó'ó ñoó.” ¹⁰ Díón ta'ani kadij ini ángel kéchoon noo Ndios sa'a iin na kómí kuachi tá nándikó ini na sa'a kuachi kée na —kaá Jesús.

Di'a kua'an ña ni daná'a Jesús sa'q ña ni xí'o ká'ano ini iin taa sa'a de'e ra

¹¹ Dá ni kaa ta'ani Jesús xí'ín ra:

—Ni sa io iin taa, ta ni sa ndei uu de'e na. ¹² Iin kuú, dá ni kaa taa ló'ọ ñoó xí'ín tatá xí: “Tatá, viti kíán kí'o ní ña kánian ni'j yu'u sa'a ña kúúf de'e ní.” Dá ni xí'o tatá xí ña kánian ni'j xí.

¹³ Tá ni ya'a cháá kuú, dá ni díkó xí ndi-daá ña'a ni ni'j xí noo tatá xí. Dá ni kee xí kua'an xí xí'ín dij'ón ñoó iin ñoo xíká. Ta ñoó ni kendava'a xí xí'án noo ña'a ió ñayuu yó'o. ¹⁴ Dá tá ni ñandí'í xí dij'ón xí, dá ni kasáa tama ñoo ñoó. Ta kúú ni kasá'a xí'j xí doko.

¹⁵ Dá ni sa'an xí ni ndukú xí choon kee xí noo iin taa ió ñoo ñoó. Dá ni xí'o taa ñoó choon noo xí ña ko'on xí noo kúú noñó'ó rá kakaá xí kandaka xí kochí. ¹⁶ Ta sa'a ña kuiko nda'ọ xí, sa'a ñoó nda'í ni ká'an xí ndinoo ini xí keí xí ña seí kochí ñoó, chí kọ iin ta'on xí'o ña keí xí.

¹⁷ Dá ni kixian ni ñakani ini xí: “Kándoo di'a ña'a sásá'an taa kéchoon ve'e tatá, ta yu'u, nda'í xí'j dokoj nákaai yó'o. ¹⁸ No'ọ vai ve'e tatá. Tá ni ñasáí, dá kaai xí'ín ná: Tatá ló'ọ, ni ya'j noo Ndios, ta ni ya'a ta'anii noo mií ní. ¹⁹ Sa'a ñoó kọ káni kaañ kakuu yu'u de'e ní. Ndaá kee ní yu'u ná kakuu iin taa kéchoon noo ní. Díón kaai xí'ín ná ta nasaai noo ió na”, ká'an xí ió xí.

²⁰ Dá ni ndakuíjñ ndichi xí, dá ni kee xí kua'an nó'ọ xí ve'e tatá xí. Ta kúú xíká jí vá veí xí, kúú sa ni xini ñaa tatá xí. Ta kúú ni kixian ni ku'u ká'ano ini na sa'a xí. Dá ni kankono na ni sa'an na ni ni'j ñaa ná. Ta kúú ni nomi ni'ini ñaa ná. Dá ni chitó ná noo xí. ²¹ Dá ni kaa xí xí'ín ná: “Tatá ló'ọ, ni ya'a va yu'u noo Ndios, ta ni ya'a ta'ani yu'u noo mií ní. Sa'a ñoó kọ káni kaañ kakuu de'e ní viti.”

²² Tído di'a ni sa'anda tatá xí choon nó'ọ tá kéchoon noo ná: “Taó kíj iin da'ón saá, tá dákuj'ino ndóan de'e ló'j. Ta kí'ín ndó iin de'e chikaá ndo ndá'a xí, ta nachí'í ndó ndisá saá sa'a xí. ²³ Ta kua'an ndo kí'ín ndó iin chikerró ndí'j cháá ka, ta ka'an ndo rí. Dá ná kasá'an yó kandeí koo víko. ²⁴ Chí ni sa xí'j va de'j noo, tído viti ni ñataki xí, chí ni ndañó'ó vá xí, tído viti ni ñani'j yó xí”, kaá tatá xí.

Ta kúú ni kasá'a ná kée na víko.

²⁵ Tído nákaá de'e sava'a na yuku. Dá tá ni ndisáa ra ni kuyati ra ve'e, kúú ni seid'ó'ọ ra ká'a yaa, ta táí katí ndéi dij ná sársá'a ná. ²⁶ Dá ni kana ra iin tá kéchoon ñoó. Dá ni ndato'ón ñaa rá: “¿Ndi kíán kúu?” ²⁷ Dá ni kaa tá kéchoon ñoó xí'ín ra: “Kée tatá ní víko, chí ni ndisáa ñani ní. Sa'a ñoó ni sa'anda tatá ní choon ña ná ká'ani ndu'u chikerró ndí'j ñoó, chí ió va'a ñani ní ni ndusáa xí.”

²⁸ Ta kúú ni xido nda'ọ ini de'e sava'a ñoó. Sa'a ñoó kọ kóni ta'on ra ndu'u ra ve'e. Dá ni keta tatá ra. Dá ni seí nda'í na noo rá ña ná ndu'u ra ve'e. ²⁹ Dá ni kaa ra xí'ín tatá ra: “Ná'a vá mií ní ña sa kuá'a nda'ọ kuia kéchoon noo ní, ta ni kọ kaá ní kí'o ní va'ará iin kí'j ló'ọ kee yu'u víko xí'ín na né'e tá'an va'a xí'ín. ³⁰ Tído sa'a ña ni ndisáa iin ka de'e ní, tá'an ra ni sa'an ni kendava'a xí'ín dij'ón ní xí'ín ñá'a díkó mií, ta sa'a rá kaa di'a ni sa'ani ní chikerró ndí'j cháá ka.”

³¹ Dá ni kaa tatá ra: “De'e ló'ọ, yó'ó kúú ra daá ió va xí'ín yu'u. Sa'a ñoó ndidaa ña'a kómí yu'u kúú ña'a yó'o. ³² Tído iin ña va'a kíán ña ná kee yó víko, ta ná kandeí dij yó, chí ni xí'j va ñanon noo yú'u, tído viti ni

naṭaki xi, chi ni ndañó'ó vá xí, tído viti ni naní'í yo xí", kaá na xí'in rá —kaá Jesús

16

Di'a kua'an ña ni daná'a Jesús sa'a ndi kían'í kee iin ta kéchón

¹ Dá ni kaa ta'ani na xí'in taa xionoo xí'in ná:

—Iin kuú dá ni sa io iin ta kuiká, ta ni sa io iin taa sa dandáki ndidaa ña kuiká kómí rá. Tído ni kasá'á ká'an kuáchi ñayuu sa'a ta kéchón yó'ó, ña kéndava'a ra xí'in ña'a sato'o ra. ² Sa'a'á ñoó ni kana ñaa sato'o ra, dá ni kaa ra xí'in rá: “Ni kanda'a iniñ ña kéndava'a yo'ó xí'in ña'i ñó'ó tixi ndá'ón. Naki'o kú kuendá noí sa'an, dá chi o kúu ka kéchón noí.”

³ Dá ni kasá'á ta kéchón ñoó nákani ini ra: “¿Ndí kuú vían kee viti, dá chi táxi vá ñaa sato'í? Ta o kándeé ta'oin kee chon ndeé, ta xíka'an ni noí kuatí. ⁴ Tído sa ni kanda'a va iniñ ndi kían kee tá ná kasanda'a kuú taxí ñaa sato'í, dá ná natiin va'a ñayuu yu'u ve'e na.”

⁵ Dá ni kasá'á rá kána ra iin rá iin taa táj noo sato'o ra, dá ni kaa ra xí'in taa mí noó: “¿Ndidaa táj ní noo sato'í?” ⁶ Dá ni kaa taa ñoó: “Iin ciento yoo na'ano sití oliva táj yu'u.” Dá ni kaa tá kéchón ñoó xí'in rá: “Jó'on, tiin tuti noo kánóo ña táj ní, ta kakoo kú ní, ta chinóo ní ndadá uú diko uxí yoo sití.” ⁷ Dá ni kaa ra xí'in iin ka taa ñoó: “Ta mí ní, ¿ndidaa táj ní noo sato'o yu'u?” Dá ni kaa ra: “Iin ciento maquila noní tirió táj.” Dá ni kaa tá kéchón ñoó xí'in rá: “Jó'on, tiin ní tuti noo kánóo ña táj ní yo'ó, ta nachinóo ní ndadá komí díko ní maquila.”

⁸ Dá ni chindaya'i sato'o ñoó ta ko kéchón va'a ñoó, chi xí'in ña ni kee ra ni na'a ra mí rá ña kaon nda'o ñaxintóni rá. Chi t'ia cháá ka ñayuu kuendá ñayuu yo'ó kandoo va'a na noó ñayuu xí'in ná o duú ñayuu kuendá Ndios. ⁹ Sa'a'á ñoó ká'an yu'u xí'in ndo'ó ña ndukú ndó ní'í ndo ñayuu kane'e tá'an va'a xí'in ndó sa'a ña kéva'a ndó xí'in ná xí'in ña kuiká ió ñayuu yo'ó, dá kían tá ni ndí'í ña va'a kómí ndó ñayuu yo'ó, kúu sa ío va yoo natiin va'a ndo'ó noo kandeí chíhí ndó.

¹⁰ Ta ná kenda'a noo lú'u ña'a, díon ta'ani kenda'a na noo kua'an. Tído na ko kenda'a noo lú'u ña'a kómí ná, díon ni o kenda'a ta'on na noo kua'an. ¹¹ Chi tá ko kenda'a ndo noó ña kuiká ió ñayuu yo'ó, ¿nda yoo kúu ná kandeé ini ndo'ó noó ña'a Ndios? ¹² Tá ko kenda'a ndo noó ña'a dao ka ñayuu, ¿nda yoo kí'o ña kánian ní'í ndo kakuu ña'a mí ndó? ¹³ Chi ní iin tó'ón ñayuu o kúu kéchón noó uú sato'o, dá chi iin na koni u'u na, ta iin na koni na, o chindaya'i na iin na, ta kenóo na iin ka na. Ta díon ta'ani o kúu ta'on ndiko ndo Ndios, ta ndiko ta'ani ndó ña kuiká —kaá Jesús.

¹⁴ Tá ni seíd'óo ta fariseo ndidaa ña ni ka'an na, kúu ni saki ndaa ñaa rá, chi ndó'o nda'o ra sa'a dí'ón. ¹⁵ Dá ni kaa Jesús xí'in rá:

—Ndo'ó kúu ra kée ndó mí ndó ña kúu ndó taa va'a noó ñayuu, tído Ndios kúu na ná'a ndi káa nínoo, dá chi ndidaa ña'a chindaya'i ñayuu, ñoó kían káñó'ó Ndios.

Yó'o ká'an Jesús sa'a ley Moisés, ta ndi kee ñayuu ndu'u na tixi ndá'a Ndios

¹⁶ Nj sa ño'o ndó tixi ndá'a ley Moisés, xí'in tixi ndá'a ña ni taa profeta nda' tiempo ni kii Juan. Nda daá ká'an yu'u sa'a ndi kee ñayuu ndu'u na tixi ndá'a Ndios. Ta kua'a ná ndúndéé ndu'u na. ¹⁷ Kuáchi cháá ka ndañó'ó iin tó'ón diní to'on ká'an ley Moisés, o duú ka ña naá induú xí'in noñó'o yo'ó.

Yó'o danda'a Jesús ña ná dá'a ni dánkoo iin taa ñadi'í ra

¹⁸ Sa'a'á ñoó ndi ndaa mí vá taa ni dánkoo ñadi'í ra, ta ni tandá'a rá xí'in iin ka ña'a, roón kúu ra yá'a kée kuáchi xí'in ña'a ñoó noo Ndios. Ta ndi ndaa mí vá taa ná tанда'a xí'in ña'a, ña ni sa'anda tá'an xí'in yíjan, roón kúu ra yá'a kée kuáchi xí'an noo Ndios.

Di'a kua'an ña ni daná'a Jesús sa'a iin taa kuiká xí'in taa kúnda'í nani Lázaro

¹⁹ Dá ni kaa ta'ani ná:

—Nj sa io iin taa kuiká. Ta ni sa ndixi ra dá'on ndato xí'in dá'on ya'i. Ta ndidaa kuú táyí nda'o sa kee ra víko ve'e ra. ²⁰ Ta ni sa io ta'ani iin taa satí ni sa naní Lázaro daá ñoó, ta ío ní'ini ra noñó'o sa'a yé'é taa kuiká ñoó. Ta ni ta'an ñí'í rá kaa ndí'í té'í. ²¹ Ta nda'í kóni ra ndinoo ini ra kei rá yúchi ña'a kuéi yú'u mesa taa kuiká ñoó. Ta vei tina yakó ndaa rí ñi rá noó té'í'í ñoó.

²² Iin kuú, dá ni xí'í taa kúnda'í ñoó. Dá ni kii ángel né'e ñaa ná kua'an na induú koo ra xí'in Abraham. Ta ni xí'í ta'ani taa kuiká ñoó, kúu ni nduxi va ra. ²³ Ta noo nákaa ra ndó'o naní níó rá indaya, ni ndane'e noo rá. Ta kúu nda xíká ñoó ni xini ra noo ío Abraham, ta ío Lázaro díjn ná. ²⁴ Dá ni kayu'u tá kuiká ñoó, ta kaá ra: “Tatá Abraham, ku'u ini ní sa'í, ta ka'anda ní choon noo Lázaro xaan ná dándaxi ra, sa va'ar'á diní ndá'a rá ini takuí, ta ná kii ra dándaxi ra noo yáá, chi nda'í nda'o ndó'o naní níó nákaa noo kée ñó'o yo'ó.” ²⁵ Dá ni kaa Abraham xí'in rá: “De'e ló'o, ndisaa inon ña va'a nda'o ni sa ioon ñayuu, ta Lázaro yo'ó, nda'í nda'o ni sa ndo'o xi. Tído viti ni ní'í xi tnda'é ini ío va'a xi. Ta yo'ó, nákaa ndó'o naní níoon noo kée ñó'o xaan. ²⁶ Ta iin da'o konó nda'o kían sadí noo ndo'ó xí'in noo ndú'u. Sa'a'á ñoó o kúu ta'on saq na ndéi yo'ó chí xaan, ta ní na ndéi xaan o kúu kii chí yo'ó.” ²⁷ Dá ni kaa taa kuiká ñoó: “Sei nda'íj noo ní, tatá Abraham, ña tанда'a ní Lázaro xaan ná ko'on ra ve'e tatáj, ²⁸ chi ñoó ndéi o'on ñaniñ, ta ná ka'an

ra tɔ'on Ndios xí'in xí, dá kían ná dá'a ni kii xi yó'o, chi ndó'o naní nda'o níqí nákaaí.”
 29 Dá nì kaa Abraham xí'in rá: “Sá íó va ley nì taa Moisés noq xí, xí'in ña nì taa dao ka profeta. Sa'á ñóó ná kueídó'o ra choon sa'ándáan.” 30 Dá nì kaa tá kuiká ñóó: “Kóó, tatá Abraham, ɔ kándisa ta'on xián. Tído tá ná natakí iin nà nì xí'í, ta ko'on nà noq ndéi xi, dá ví nandikó iní xi sa'á kuachi kée xi.”
 31 Dá nì kaa Abraham xí'in rá: “Tá kɔ xí'o ra mií rá kueídó'o ra ley Moisés xí'in ña nì ka'an dao ka profeta, dá kían, va'ará ná natakí iin nà nì xí'í ko'on nà noq ndéi ra, ta ɔ kándisa ta'on ra”, kaá nà xí'in rá —kaá Jesús.

17

Nda'í kúu ví nà kándéé dáka'an kue'é dao ka ñayuu, dá ya'a na kee na kuachi

1 Dá nì kaa Jesús xí'in taa xionoo xí'in ná: —Miían ndaa kuiti kían ña daá íó va ña'a kini kexíxi xí'in ndó, dá kasá'a nakani ini ndo kee ndó kuachi. Tído nda'í kúu ví nà kándéé dáka'an kue'é dao ka ñayuu, dá ya'a na kee na kuachi. 2 Va'a ka ná kandikɔ yuu molino dikɔ ná, ta ná dáketá ñaa ná ini taño'o, ɔ duú ka ña koo na dáka'an kue'é nà iin taló'o ña kían ya'a xi kee xi kuachi. 3 Sa'á ñóó kandaan ndo mií ndó.

Tá nì ya'a iin ñani ndo nì kee na kuachi xí'in ndó, dá kían dánani ñaa ndó. Tá nì nandikó iní nà sa'á kuachi nì kee na, dá kían ku'yú ká'ano ini ndo sa'á ná. 4 Ta va'ará usá ta'ándá nì ya'a na nì kee na kuachi xí'in ndó iin kuu, tído tá nì nandio kɔo na usá ta'ándá nì ndaká nà ña maní noq ndo sa'á ña nì kee na xí'in ndó, dá kían kánian ku'yú ká'ano ini ndo sa'á ná ndin usá ta'ándá —kaá nà.

Kóni taa xionoo xí'in Jesús kandeé cháa ka ini ñaa rá

5 Dá nì kaa taa xionoo xí'in sato'o yo Jesús: —Chindee ní ndu'yú, dá ná kua'ano cháa ka ndu xí'in ña kándéé ini ndu mií ní.

6 Dá nì kaa sato'o yo xí'in rá: —Va'ará lú'yú va kándéé ini ndo yu'yú tátɔ'on k'í'o leé ndiki mostaza, dá kían kuu va ka'an ndo xí'in iin yító ká'ano: “To'on yo'ó miíon, ta ná kuíin ini taño'o káa.” Ta kúu kueídó'o va rá ña ka'an ndo.

7 Ta ndi ndaa ndo'íó ió iin tá kéchóon noq ndo, tá nì ndísáa rá nì sa'an rá yúku nì xiti ra o nì sá ndaka ra kiti, ta, zá ká'an ndo di'a xí'in rá: “Kua'an ya'a mesa kakóon kasá'ón?”

8 Kóó, chi di'a ká'an ndo xí'in rá: “Kenduú k'í yo'ó ña'a ná kadíini, ta xaan ní kandatón ná ndi'i kasá'in, ta ko'i takuifí. Tá nì ndi'i, dá kasá'an yo'ó”, kaá ndo. 9 ¿Á náki'o ndó ndivé'e noq rá kéchóon noq ndo sa'á ña nì kee ra choon nì sa'anda ndo noq rá? Kóó, kɔ kée ta'on ndó dión. 10 Ta k'í'o dión ta'ani ndo'ó, tá nì ndi'i nì kee ndó ndidaá choon nì sa'anda Ndios noq ndo, dá kían kaa ndo

xí'in ná: “Nà kéchóon oon va kúu ndu'yú, dá chi sa'va'a choon, ña kían nì sa'anda ní noq ndu'yú, sa'va'a ñóó vá kían nì kee ndu”, kaa ndo —kaá Jesús.

Di'a nì kuu tá nì nduv'a Jesús uxí taa ndó'o kue'e té'í ñí

11 Tá noq xíka Jesús kua'an nà ñoo Jerusalén, ta ya'a na kua'an nà noq raya noq kúu kuendá Galilea xí'in kuendá Samaria. 12 Tá nì kasandaá na yú'yú iin ñoo ló'o nákaa ñóó, dá nì kankuei uxí taa ndó'o kue'e té'í ñí vei ra ni'í rá Jesús, tído xíká vá nì sá kuíta ra. 13 Dá nì kayu'ú rá:

—Jesús, nà kúu maestro, ku'yú ini ní sa'á ndu'yú!

14 Tá nì xini ñaa Jesús, dá nì kaa nà xí'in rá: —Kua'an ndo na'a ndo mií ndó noq tá duti.

Ta noq xíka ra náki'in ra kua'an rá ñoo, kúu nì ndañó'ó ni'ini va kue'e ndó'o ra. 15 Tído tá nì xini iin taa ñoo ña nì nduv'a'a ra, kúu nì nandio kɔo ra káyu'ú rá kéká'ano ra Ndios vei ra. 16 Tá nì saá ra noq iin Jesús, dá nì sá kuíin xiti rá noq sa'á ná, ta nì ninɔ taan rá ndá noño'o. Dá nì náki'o ra ndivé'e noq ná. Taa yo'ó nì sá kuu tá kuendá Samaria. 17 Dá nì kaa Jesús:

—¿Á ɔ duú uxí taa nì nduv'a'a yu'yú? Ta, ¿ndeí kua'an iin ka roón? 18 ¿Á ndadá iin tó'on diñi tá tukú yo'ó va nì nandio kɔo náki'o ñañó'ó noq Ndios?

19 Dá nì kaa Jesús xí'in taa ñoo: —Ndakuiin ndichi, ta kua'an viti, chi nì nduv'a'on sa'á ña kándéé inon yu'yú.

Di'a kua'an ña nì daná'a Jesús sa'a ndi kían koo, dá kasandaá kuu nandio kɔo tuku na

20 Iin kuu, dá nì ndatɔ'on tá fariseo Jesús: —¿Nda oon kasá'a Ndios dándáki na yó?

Dá nì kaa Jesús xí'in rá: —Ni iin tó'on ta'on ñayuu ɔ koni xí'in noq tátɔ'on dándáki Ndios ñayuu nà. 21 ɔ kúu ta'on kaa nà ña yo'ó nákaaan, ɔ kaa nákaaan. Dá chi sá dándáki va Ndios nió ñayuu nà.

22 Dá nì kaa na xí'in taa xionoo xí'in ná: —Kasandaá iin kuu, dá katoó ndo koni ndo kuu nandio kɔo nà nì nduu taa ñayuu yo'ó, tído ɔ koni ta'on ndóan. 23 Dá kasá'a dao taa ka'an rá xí'in ndó: “Yó'o nì kasá'a nà”, ɔ “Káa nákaa nà”, kaa rá. Tído ná dá'a nì kandia ndó ko'on ndo kandé'é ndó, ta ɔ sá kárkuei ndó satá rá ko'on ndo. 24 Chi tátɔ'on k'í'o kúu tá sá nduta, ta náye'e ndaa iin ní kúu induú, k'í'o dión koo tá ná kasandaá kuu nandio kɔo tuku nà nì nduu taa ñayuu yo'ó kasaá nà. 25 Tído miían ndúsá dinño'ó ka ndo'o nda'o niq yu'yú, ta kaño'ó ñaa ñayuu ndéi tiempo viti.

26 Tátɔ'on k'í'o nì sá kee ñayuu tiempo nì sá io Noé, k'í'o dión ta'ani kee ñayuu kuu nandio kɔo tuku nà nì nduu taa ñayuu yo'ó.

27 Chì tein kuꝯ dáá ñóó ndéi ñayuu sásá'an na, ta ndéi na xí'i na, ta ndéi na tánda'a ná nda kuꝯ nì ndu'u Noé ini barco. Nì ndi'i, dá nì koon daj déen ñóó, ta nì ñanaá ndi'i rá ñayuu ñóó. 28 Ta kí'o dión ta'ani nì kuu tiempo Lot, chì ndéi ñayuu sásá'an na, ta ndéi na xí'i na, ta ndéi na xíin na ña'a, ta ndéi na dikó náan, ta chí'i na tata, ta káva'a na ve'e, 29 nda kuꝯ nì keta Lot ñoo ká'ano nani Sodoma ñoo kua'an ra. Ta kúu nì koon va ño'ó ita xí'in azufre sata ñoo ñóó, ta nì ñanaá ndi'an ñayuu nì sa ndei ñóó. 30 Ta kí'o dión ta'ani koo tá ná kasandaá kuꝯ nandiío koo nà nì nduu taa ñayuu yó'o kasaa na.

31 'Chì tá ná kasandaá kuꝯ dáá ñóó, dá kían ñayuu kándodó dinì vé'e, ná dá'a nì noo na ndu'u nà ve'e na naki'in na ña'a ñó'o inian. Ta ná ñó'o yúku, ná dá'a nì nandiío kuéi na no'oo nà ve'e na. 32 Nduusaq ini ndo tató'on kí'o nì ndo'o ñadi'i Lot. 33 Chì ndidaá ñayuu ndi'i ini dáka'ki na mií ná, noón di'a kúu ná kuu. Tído nà xí'o mií ná kuu nà sa'á yú'u, noón di'a kúu nà nì'i ña ká'ki na. 34 Ta ká'in xí'in ndó ña sa'kuuá kuꝯ dáá ñóó kande'i uu ñayuu kuꝯ nà noo iin xito. Iin na naki'in Ndios kane'e na ko'on nà, ta iin kà nà kandoo. 35 Iin ve'e kaño'o uu nà ñá'a ndiko na. Ta iin na naki'in Ndios kane'e na ko'on nà, ta iin kà nà kandoo. 36 Uu taa kaño'o yúku. Iin ra naki'in na kane'e na ko'on nà, ta iin kà nà kandoo —kaá Jesús.

37 Dá nì ndato'ón ñaa taa xionoo xí'in ná: —¿Nde'i kúu noo kooan yó'o, tatá? Dá nì kaa ná: —Noo kandu'u ndii, ñoo kúu noo nditúti tyyokó ñó'ó.

18

Di'a kua'an ña nì ñana'a Jesús sa'a ña nì kee iin ña kuáan xí'in iin tã né'e choon

1 Dá nì ñaki'in tá'an Jesús dao to'on xí'in ña nì ñana'a nà, dá ná kandaq ini taa xionoo xí'in ná ña daá kuiti xínñó'ó rá ka'an ra xí'in Ndios, ta ná dá'a nì katuu ra ña kee ra dión, 2 ta kaá nà:

—Nì sa io iin taa né'e choon iin ñoo, ta ko ní sá yu'u rá Ndios, ta ko ní sá io ñaño'ó rá noo nì iin to'ón ñayuu. 3 Ta ñoo ñoo tá'ani ió iin ñá'a kuáan. Ta too too sa sa'án noo tã né'e choon ñoo, ta kaáan xí'in rá: “Keyiko va'a ní sa'í xí'in ñayuu naá tá'an xí'in.” 4 Tído sa nì kua'á ná va ko ní kékuenda tá'on ra ña ká'an ñá'a yó'o. Tído nì ndi'i, dá nì nakani ini ra, ta kaá ra: “Va'ará ko yu'i Ndios, ta va'ará koó ñaño'ón noo nì iin ñayuu, 5 tído sa'á ña too too kasaa ná kuáan yó'o dáta'an yu'u, sa'á ñoo va'a kaan ná ko'in keyiko sa'án. Dá chì tá koó, dá kasaa too too tukuán dándi'i inian yu'u.”

6 Dá nì kaa ta'ani sato'o yo Jesús:

—Taó kuenda ndo ña nì ka'an taa kini né'e choon ñoo. 7 Ta, ¿á ká'an ndó ña o keyiko ndaa Ndios sa'a ñayuu nì kaxi mií ná, tá'an ñayuu se'i nda'í noo ná nduu ñoo? ¿Á ká'an ndó ña kue'e va na, dá chindee ná ñayuu na? 8 Koó. 8 Yu'u kúu rá ka'an xí'in ndó ña yachì va chindee ná ñayuu nà. Tído tá ná kasandaá kuꝯ nandiío koo nà nì nduu taa ñayuu yó'o kasaa nà, ¿á nani'i ná ñayuu kándé'e ini ñaa noñó'o yó'o? —kaá nà.

Di'a kua'an ña nì ñana'a Jesús sa'a uu taa nì sa'an ve'e ño'o ká'ano ka'an ra xí'in Ndios

9 Ta ñoo ndéi dao ñayuu ká'an ña kúu ná ñayuu ndaa, ta kénóo na dao kà nà. Sa'á ñoo nì ñaki'in tá'an Jesús to'on yó'o xí'in ña nì ñana'a nà noo ná, ta kaá nà:

10 —Iin kuꝯ dá nì kee uu taa kua'an ra ve'e ño'o ká'ano yo ka'an ra xí'in Ndios. Iin ra kúu tã fariseo, ta iin kà nà kúu taa kí'in ya'i sa'a ñó'o. 11 Ta fariseo ñoo kúu ra iin ndichi ká'an ra xí'in Ndios, ta kaá ra di'a xí'in mií rá: “Tatá Ndios, náki'o yu'u ndivé'e noo ní, chì ko kée ta'on yu'u tató'on kée dao kà taa, tá'an ra kí'in ku'íná, o ra kée ña kini, o ra kée kuachi xí'in ná ko kúu ñadi'i rá. Ta ni ko kée ta'on yu'u tató'on kée taa kí'in ya'i sa'a ñó'o káa. 12 Chì sa né'e iì yu'u uu tá'anda iin iin semana, ta dóko yu'u uxj ña'a noo iin iin ciento ña'a ní'i kéchóoin”, kaá ra. 13 Tído taa kí'in ya'i sa'a ñó'o ñoo, xiká va nì sa ku'in ra iin ra. Ta ni ko kóni ra ndane'e noo rá chí induu. Ta káni ndá'a rá yu'u ndiká ra iin ra, dá kaá ra: “Tatá Ndios, ku'u ká'ano ini ní sa'í, chì kúu iin taa kómí kuachi.” 14 Ká'in xí'in ndó ña nì xí'o ká'ano ini Ndios sa'a kuachi taa kí'in ya'i sa'a ñó'o ñoo tá o ñá'a keta ra no'o ra ve'e ra. Tído ko ní kú'u ká'ano ta'on ini na sa'a iin kà taa ñoo. Chì ndi ndaa nà chindaya'i mií, noón di'a kúu nà kandoo nóo. Ta nà kénóo mií, noón di'a kúu nà kanda'á'i kee Ndios —kaá nà.

Xika Jesús ña manì sa'a takuáli noo Ndios

15 Ta ndáka ñayuu ñoo takuáli vei na noo Jesús, dá chinóo na ndá'a ná dinjì xí. Tído tá nì xini taa xionoo xí'in ná ña kée ñayuu ñoo dión, dá nì ñana'ni ñaa rá. 16 Dá nì kana Jesús taa ñoo, dá nì kaa na xí'in rá:

—Konó ndó noo takuáli xaan ná kii xi noo yu'u. Ná dá'a nì chituu ndó xi. Dá chì ñayuu kándé'e ini tatá Ndios tató'on kándé'e ini takuáli xaan tatá xi, noón kúu ná ño'ó tixi ndá'a Ndios. 17 Miáan ndaa ná ka'in xí'in ndó ña ndi ndaa nà ko kándia ña dándaki ñaa Ndios tató'on kándia takuáli ña dándaki ñaa tatá xi, noón kúu nà o kóni ndu'u tixi ndá'a Ndios —kaá nà.

Di'a nì ka'an Jesús xí'in iin taa kuika

18 Dá nì ndato'ón ñaa iin taa ndaya'i, ta kaá ra xí'in Jesús:

—Maestro va'a kúu ní. Ta, ¿ndí kían kánian keei, dá nǐ'í ña kataki chíhíí?

¹⁹ Dá nǐ kaa Jesús xí'ín rá:

—¿Ndiva'a ká'an yo'ó ña kúu yu'u na va'a? Chǐ nǐ iin tó'ón ñayuu kó kúu na va'a. Iin tó'ón dinǐ Ndios va kúu na va'a. ²⁰ Sa ná'á va yo'ó ndi kua'an choon nǐ sa'anda Ndios: o sa kéeon kuachi xí'ín iin ñá'a ña kó kúu ñadi'óon, ta o sa ka'ánóon ndǐ, ta o sa kí'in kuí'ínón, ta o sa ká'on ña to'ón sa'a dao ka ñayuu, ta koo ñaño'ó noo tatóon xí'ín noo nanóon.

²¹ Dá nǐ kaa taa ñoo:

—Nda ló'ó vei nǐ kasá'í seídó'í ndidaa choon yo'ó.

²² Tá nǐ seídó'ó Jesús ña nǐ ka'an ra dión, dá nǐ kaa na xí'ín rá:

—Ndaá iin tó'ón vá ña'a kámani keeón viti, tá daá. Kua'an díkó ndí'ón ña'a ió nooñ. Ta dasóon dí'ón ñoo noo na kúnda'í, dá kían konon koo kuikón chí induú. Dá kison kanooón xí'ín yu'u.

²³ Tá nǐ seídó'ó taa yo'ó ña nǐ ka'an Jesús dión xí'ín rá, kúu ndaa nda'í va nǐ kuu ini ra, chí tǎ kuiká nda'ó kúu rá.

²⁴ Tá nǐ xini Jesús ña nǐ kúnda'í ini ra, dá nǐ kaa na:

—¡Nandé ka ví kuachi kían, dá ndu'u na kómí ña kuiká tǐxi ndá'a Ndios! ²⁵ Kaon cháa ka chika'anda iin camello yá'í iin ión tukú o duú ña ndu'u iin na kuiká tǐxi ndá'a Ndios.

²⁶ Tá nǐ seídó'ó ñayuu ñoo to'ón yo'ó, dá nǐ ndato'ón ná Jesús:

—¿Ndá yoo nǐ'í ña káki na, tá daá?

²⁷ Dá nǐ kaa Jesús xí'ín rá:

—Ni iin tó'ón ñayuu o kándéé kee dión, tído ndidaa tá'an va ña'a kándéé Ndios kee na.

²⁸ Dá nǐ kaa Pedro xí'ín rá:

—Kande'é ní, chí ndu'u kúu ra nǐ dankoo ndí'í ndidaa kúu ña'a ió noo ndú, ta xionoo ndu'u xí'ín mií ní.

²⁹ Dá nǐ kaa Jesús xí'ín rá:

—Miian ndaa ná ka'in xí'ín ndó; ndi ndaa miío na nǐ dankoo ve'e na, o ñani na, o kí'o na, o ku'u na, o ñadi'í na, o tatá na xí'ín naná na, o de'e na sa'a ña kóni na ña ndu'u cháa ka ñayuu tǐxi ndá'a Ndios, ³⁰ na yo'ó kúu na nani'í kua'a ka ña'a ñayuu yo'ó. Ta iin ka ñayuu saá koo chí noo nǐ'í ná ña kataki chíhíí ná —kaá na.

Yo'ó nǐ kastó'on tuku Jesús xí'ín taa xionoo xí'ín ná ndí kían ndo'o na, dá kuu na

³¹ Dá nǐ taó xóo Jesús ndin uxǐ uy taa xionoo xí'ín ná ñoo. Dá nǐ kaa na xí'ín rá:

—Viti kían kókaa yo'ó kua'an yo'ó ñoo Jerusalén, dá xinkoo ndí'í ña ká'an to'ón nǐ taa profeta sa'a ña ndo'o na nǐ nduu taa ñayuu yo'ó. ³² Dá chí iin taa kúu ra nakǐ'o ñaá noo ndá'a tǎ tukú, dá kedǐki ndaa ñaá rá. Ta kendava'a ra xí'ín ná. Ta tuu ndaa

dǐí ñaá rá. ³³ Dá tá nǐ ndí'í nǐ kani ñaá rá, dá ka'áni ñaá rá. Tído tǐxi kuu óni, dá nataki na.

³⁴ Tído kó ní kándaá kuí'ó ini ra ndi kóni kaa to'ón nǐ ka'an na xí'ín rá, chí ndadi va ñaxintóni rá noo to'ón yo'ó, sa'a ñoo kó ní kándaá ini ra ña nǐ ka'an na xí'ín rá.

Di'a nǐ kuu, dá nǐ nduvva'a Jesús iin taa kó tǐu noo

³⁵ Dá nǐ kuyati Jesús ñoo naní Jericó, ta yu'ú ichǐ ñoo ió iin taa kó tǐu noo sáti ra. ³⁶ Tá nǐ seídó'ó ra ña yá'a ñayuu kuá'a kua'an na noo ió ra ñoo, dá nǐ ndato'ón ñaá rá:

—¿Ndí kían kúu?

³⁷ Dá nǐ kaa ñayuu ñoo ña Jesús, na ñoo Nazaret, kúu na yá'a kua'an ñoo.

³⁸ Dá nǐ kasá'á taa ñoo káyu'u rá:

—¡Jesús, de'e na ve'e rey David, ku'u ini ní sa'í!

³⁹ Dá nǐ danáni ñaá dao ñayuu xionoo kua'an ñoo, dá ná kutadí rá, ká'an ná. Tído nǐ'í cháa ka ví nǐ kasá'á káyu'u rá ió ra:

—¡De'e na ve'e rey David, ku'u ini ní sa'í!

⁴⁰ Dá nǐ sa tuu tóo Jesús, dá nǐ sa'anda na choon noo ñayuu ñoo ña ná kandaka na taa ñoo saá na noo ná. Dá tá nǐ saá ra noo iin Jesús, dá nǐ ndato'ón ñaá rá:

⁴¹ —¿Ndí kían kónon kee xí'ón?

Dá nǐ kaa taa ñoo:

—Tatá, kóni natuu noǐ.

⁴² Dá nǐ kaa na xí'ín rá:

—Ná natuu nooñ viti, chí sa'a ña kándéé inon yu'u, sa'a ñoo nǐ nduvva'ón.

⁴³ Kúu viti'ón vá nǐ natuu noo rá. Ta kúu nǐ kee ra kua'an ra xí'ín Jesús, ta kéká'ano ra Ndios kua'an ra. Tá nǐ xini ñayuu kuá'a ñoo ña nǐ kuu dión, dá nǐ kasá'á ta'ani na kéká'ano na Ndios.

19

Di'a nǐ kuu tá nǐ nakǐ'in ta'an Jesús xí'ín iin taa naní Zaqueo

¹ Dá nǐ ku'u Jesús ñoo ká'ano naní Jericó, dá nǐ chika'anda na kua'an na me'í ñoo ñoo.

² Ta ñoo ió iin taa naní Zaqueo, ta kúu rá taa sa'ándá choon noo taa kí'in ya'í sa'a ñoo, ta kuiká nda'ó ra, ³ ta kóni ra kande'é rá ndá yoo kúu Jesús, tído kó ku'ú ta'on koni ñaá rá kée ñayuu kuá'a ñoo, chí iin taa latá'í vá kúu rá. ⁴ Sa'a ñoo kánkono ra nǐ sa'an ra cháa ka noo. Dá nǐ kaa ra dokó iin yító, dá kuu koni ñaá rá, chí ñoo kánian ya'a na. ⁵ Tá nǐ kasanda'a na noo iin yító ñoo, dá nǐ nakoto ndaa na, dá nǐ xini na kánóo ra, dá nǐ kaa na xí'ín rá:

—Zaqueo, kua'an noo kí, chí kuu viti kánian kattu tóoi ve'ón.

⁶ Ta kúu kaon nǐ noo ra yító ñoo, ta nǐ natǐin ra Jesús ve'e ra xí'an kádǐ ini ra. ⁷ Tá nǐ xini ñayuu ñoo ña nǐ ku'u Jesús ve'e ra, kúu nǐ kasá'á ná ká'an na sa'a Jesús, chí kaá

na ña kua'an na koo too na ve'e iin ta kómi kuachi.

⁸ Ta xian tein ió Jesús ve'e Zaqueo ñoo, dá ni ndakuin ndichi ra, dá ni kaa ra xí'in ná:

—Kande'é ní viti, tatá, chí ko'in ka'anda daoí ña kuiká kómí, ta ka'andaj ña nõ ñayuu kúnda'í. Tó ní ya'í ni ki'in ku'ínáí ña'a iin ñayuu xí'in, dá kían ko'in nandió né'i komj cháá ka ta'ándá nõ ña ni ya'í ni ki'in.

⁹ Dá ni kaa Jesús:

—Kuú viti ni ñatiin ta yó'o ña káki ra nõ kuachi ra, chí kúu ta'ani ra ta kuendá na ve'e Abraham. ¹⁰ Chí na ni nduu ta ñayuu yó'o kúu na ve'i nandukú, ta dáka'ki na ñayuu ndita xiká nõ Ndios.

Di'a kua'an ña ni daná'a Jesús sa'a iin ta ni ñatiin choon kakuu rey

¹¹ Xian nani ndéi ñayuu ñoo seíd'o na ña ni ka'an Jesús, dá ni daki'in tá'an na dao ña'a xí'in to'on ni daná'a ná. Chí sa'á ña sa kua'an kuyati na ñoo Jerusalén, sa'á ñoo ni ka'an ñayuu ñoo ña yachi va kasaa Ndios xí'in ndéi dándáki na ñayuu na. ¹² Sa'á ñoo ni kaa Jesús di'a:

—In kuú ni sa ió iin ta, ta kúu rá de'e ta sa kuu rey, ta ni kee ra kua'an xiká rá iin ka ñoo ñatiin ra choon kakuu ra rey, dá ndisaa ra. ¹³ Tído tá ko ña'a ko'on ra, dá ni kana ra uxí ta kéchón nõ rá. Dá ni xí'o ra iin di'ón ndáyá'i nõ iin rá iin ra. Dá ni kaa ra xí'in rá: “Naka'an nda'j nõ di'ón xaan nani kua'in”, kaá ra. ¹⁴ Tído xini u'u ñaa na ñoo ra. Sa'á ñoo ni tãnda'á ná dao ta kua'an ka'an nõ tá'andá choon ñoo ña ko kóni ta'on na ña kakuu ta yó'o rey ñoo na.

¹⁵ Tído ni ñatiin va ra choon. Dá tá ni ndisaa ra ñoo ra, dá ni kana ra ta kéchón ñoo, tá'an ra ni xí'o ra di'ón ra nõ, chí kóni ra kandaá ini ra ndidaa ni nduu di'ón ni ñaka'an nda'j iin rá iin ra. ¹⁶ Dá ni kaa ta ni kasáa mií nõ ñoo: “Tatá, iin di'ón ni xí'o ní nõóí, ta ni ni'í uxí kaan.” ¹⁷ Dá ni kaa rey ñoo: “Va'a nda'o ni keeón, chí kúu yó'o iin ta kéchón va'a. Ta sa'á ña ni kéchón ndaon nõ lú'u di'ón ni xí'o nõ nõõn, sa'á ñoo kí'oi ña dándákón uxí ñoo.”

¹⁸ Dá ni kasáa iin ka ta kéchón ñoo. Dá ni kaa ra: “Tatá, ni ni'í o'on ka di'ón nõ iin di'ón ni xí'o ní nõóí.” ¹⁹ Dá ni kaa rey ñoo: “Ko'in kí'oi ña dándákón o'on ñoo.”

²⁰ Dá ni kasáa iin ka ta kéchón ñoo, dá ni kaa ra: “Tatá, yó'o ió di'ón ni xí'o ní nõóí, chí ni chíkáa va'í ña nõ peñitoi. ²¹ chí yu'í mií ní, chí kúu ní iin ta tondó, ta náki'in ní ña'a ko ní chínoo ní, ta dákee ní nõ ko ní xiti ní.” ²² Dá ni kaa rey ñoo: “Yo'ó kúu iin ta kéchón kini, ta xí'in to'on ni ka'on xaan keyíkoj sa'on. Ta sa ná'a yó'ó ña kúu yu'u ta tondó, ña náki'in yu'u ña'a ko ní chínoo, ta dákee nõ ko ní xiti, ²³ sa'á ñoo, çndiva'a ko ní sa'on chíkaaon di'ón yu'u banco, dá tá

na ndusaaj, dá natiin ña xí'in lú'u satán, ní kúu?”

²⁴ Dá ni kaa ra xí'in ta ndíta yati ñoo: “Kuio ndaa nõ di'ón né'e ra xaan, ta kua'an nõ kí'o nõõn nõ nõ ra ni kande'e ni ni'í uxí kaan ñoo.” ²⁵ Dá ni kaa ta ñoo: “Tatá, sa kómí vá nõõn uxí di'ón.” ²⁶ Dá ni kaa rey ñoo: “Ká'an yu'u xí'in nõ ña na sa ió ña'a nõ, nõõn kúu na ni'í cháá kaan. Ta na koó ña'a nõ, di'a di'tá ná lú'u ña kómí ná. ²⁷ Ta kandaka ta'ani nõ ndidaa ta xini u'u ñaa, tá'an ra ko kóni kakuu yu'u rey, ná kii ra nõóí, ta ka'anda nõ dikó rá”, kaá rey ñoo —kaá Jesús.

Di'a ni kuu, dá ni ku'u Jesús kua'an na ñoo ká'ano Jerusalén

²⁸ Tá ni ndi'í ni ka'an na ña yó'o, dá ni kee na kókaa na kua'an na ñoo Jerusalén. ²⁹ Dá tá ni kasandaá yati na ñoo nani Betfagé xí'in ñoo Betania, yati nõ iin iin yúku naní Olivos, dá ni sa'anda na choon nõ u'u ta xionoo xí'in ná, ³⁰ ta ni kaa na xí'in rá:

—Kua'an nõ ñoo ló'õ nákaa chí nõ káa. Tá ni sa nõ ni ku'u nõ ñoo ñoo, dá nani'j nõ nõ ndíko iin burro, kírí ko ña'á kãndodó ná. Ta ndaxí nõ rí kandaka nõ kii nõ. ³¹ Tá ndáa na ndato'ón ña: “çNdiva'a ndaxí nõ rí?”, dá kaa nõ xí'in ná: “Dá chí xinñó'ó na kúu sato'o ndu rí”, kaa nõ.

³² Dá ni kee ra kua'an ra. Ta kúu ni nani'j rá burro ñoo táto'on kí'o ni ka'an Jesús xí'in rá. ³³ Dá tá ni ndaxí rá burro ñoo, dá ni kaa na kúu sato'o rí:

—çNdiva'a ndaxí nõ burro xaan?

³⁴ Dá ni kaa ta ñoo:

—Dá chí xinñó'ó na kúu sato'o ndu'u rí.

³⁵ Dá ndáka ra burro ñoo ni sa ra nõ nõ ni kãndoo Jesús. Dá ni chíkodó rá kotó rá sata rí. Dá ni kaa Jesús kánóo na kua'an na.

³⁶ Dá ni kasá'a ñayuu kuá'a ñoo chíndeí na kotó na íchi nõ veí Jesús. ³⁷ Dá tá ni kuyati na kua'an na nõ kásá'a nõ na ndíka yúku naní Olivos, dá ni kasá'a ñayuu kuá'a xionoo xí'in ná ñoo káyu'u ná kéká'ano na Ndios xí'an kádij ini na sa'á ndidaa kúu ña'a ndato ni xini na ni kee Jesús, xini ta kaá na:

—¡Na ká'ano kúu rey yó'o, chí veí na xí'in choon sato'o yõ Ndios! ¡Ná kandeí va'a na ndéi induú! ¡Ta ná natiin Ndios ñaño'ó nda nõ ió na nõ dikó!

³⁹ Dá ni kaa dao ta fariseo ñoo tein ñayuu kuá'a ñoo:

—Maestro, dánani ni ñayuu xionoo xí'in ní, dá ná dá'a ni ka'an na dión.

⁴⁰ Dá ni kaa Jesús xí'in rá:

—Ká'in xí'in nõ ña tá ná kadi na yó'o yú'u ná, dá kían kasá'a yuú káa kéká'anoan yu'u.

⁴¹ Tá ni kasandaá yati na ñoo Jerusalén, nda'í ni saki na tá ni xini na ñoo ñoo, ⁴² ta kaá na:

—Ndeé ví kóni yu'u ña kandaá ini ndo kuu viti ndí kjan kee ndó, dá kjan kuu kandeí va'a ndó. Tído ndadí vá noq ndo, sa'á ño'ó o kúu ta'on kandaá ini ndoán viti. ⁴³ Tído kasandaá iin kuu, dá kasaa kuá'á taa xini u'u tá'an xí'in ndó, ta koo noo ra iin ní yú'u ñoo yó'o, ta chikorrá ra ndo'ó, ta kasá'á rá nako'oní ra ndo'ó, ⁴⁴ ta koon ra ndo'ó nda noño'ó, ta ka'ání rá ndo'ó xí'in de'e ndó. Ta ní iin ka yuu o kándoan kandodó tá'an. Díon ndo'o ndó sa'á ña ko ní nákoní ndo na ní tanda'á Ndios veí dáka'ki ñaá —kaá Jesús.

Dí'a ní kuu tá ní taó ndí'i Jesús tá díko xí'in tá xín kua'an ra satá vé'e ño'ó ká'ano

⁴⁵ Dá tá ní saá na, ní ku'u na yé'le ño'ó ká'ano. Dá ní kasá'á ná taó ndí'i na tá díko, xí'in tá xín kua'an ra satá vé'e. ⁴⁶ Dá ní kaa na xí'in ñayuu ño'ó:

—Dí'a va kaá tuti ij Ndios: “Ve'e yu'u kúu iin ve'e noq kánian nataka ñayuu ka'an na xí'in yu'u.” Tído ndo'ó kúu na ndéi kéean táto'on iin ká'o tá ku'i'íná.

⁴⁷ Ta ndidaá kuu ní sa káa Jesús sa daná'a na noq ñayuu yé'le ño'ó ká'ano ño'ó. Tído tá dutí saku'a'a, xí'in tá dána'a ley, xí'in tá né'e choon ndúkú rá ndí kjan kee ra, dá ka'ání ñaá rá. ⁴⁸ Tído ko ní ní'í ta'on ra ndi kee ra, dá chí ndidaá ñayuu ndéi toon na seíd'o na ña dána'a Jesús.

20

Yó'o ní ndato'ón tá fariseo ndá yoo ní xí'o choon noq Jesús

¹ Iin kuu, dá nákaa Jesús yé'le ño'ó ká'ano dána'a na sa'á to'on va'a Ndios noq ñayuu. Dá ní kasá'a tá dutí saku'a'a xí'in tá dána'a ley xí'in tá sa'ano ño'ó, ² dá ní kaa ra xí'in ná:

—Ka'an ní xí'in ndu'u, ¿ndá choon né'e ní ña nákaa ní kée ní dí'a? ¿Ndá yoo ní xí'o choon noq ní ña kee nian?

³ Dá ní kaa Jesús xí'in rá:

—Ta viti ná ndato'ón ta'ani yu'u ndo'ó sa'á iin ña'a, ta nandió né'e ndoán. ⁴ ¿Ndá yoo ní xí'o choon noq Juan ña sa dakódo ndutá ná ñayuu? ¿Á Ndios ní xí'oan o taa?

⁵ Dá ní kasá'á rá ndátó'ón tá'an mií rá ndíta ra:

—Tá ná kaa yo ña Ndios ní xí'o ñaá, dá kaa ra xí'a: “¿Ndiva'a ko ní kándisa ndó ña ní daná'a ra, tá dáá?” ⁶ Tído tá ná kaa yo ña taa ní xí'o ñaá, dá kjan ndakuei na ñoo yo chiyúú ñaá ná, dá chí ndidaá vá ná kándia ña Juan ní sa kuu iin profeta ní tanda'á Ndios ní kii —kaá rá ndátó'ón mií rá.

⁷ Dá ní kaa ra xí'in Jesús ña ko ná'á ta'on ra ndá yoo ní xí'o choon noq Juan. ⁸ Dá ní kaa na xí'in rá:

—Ta ní yu'u o kásto'on ta'on xí'in ndó ndá yoo ní xí'o choon noqí kéei ña yó'o, tá dáá.

Dí'a kua'an ña ní nakani Jesús sa'á ña ní ndo'o iin sato'o uva

⁹ Dá ní kasá'á Jesús dáki'in tá'an na dao ña'a xí'in to'on dána'a na noq ñayuu ño'ó, ta kaá ná:

—Iin kuu ní dandée iin taa yitó uva noño'ó rá. Dá ní díko ndodó raán noq dao ka taa kéchóon. Dá ní kee ra kua'an xíká rá kuá'á kuia. ¹⁰ Dá tá ní xinqo tiempo ta'anda uva ño'ó, dá ní tanda'á rá iin mozo ra ña ná ko'on ra noq ndéi tá kéchóon ño'ó natiin ra uva, kírí kánian ní'í rá. Tído tá ní saá mozo ño'ó, dá ní ndakuei tá kéchóon noq uva ño'ó ní kani ñaá rá. Ta ní iin ña'a ko ní xí'o ra kane'e mozo ño'ó no'q ra. ¹¹ Dá ní nandió ko sato'o ño'ó ní tanda'á rá iin ka mozo kua'an ra. Tído tá ní saá ra noq ndéi tá kéchóon ño'ó, dá ní ndakuei tuku roón ní kani ñaá rá, ta ní ndane'e ñaá rá. Ta ní iin ña'a ko ní xí'o ra kane'e mozo ño'ó no'q ra. ¹² Dá ní nandió ko tuku sato'o ño'ó ní tanda'á rá iin ka mozo, ra kúu oní, kua'an ra. Tído tá ní saá ra, ta kúu ní ndakuei tuku tá kéchóon ño'ó ní dakue'e ñaá rá. Dá ní dakána ñaá rá satá vé'e. ¹³ Dá ní kaa sato'o uva ño'ó: “¿Ndi koo kee viti? Viti kjan ná tanda'í de'e maní ko'on xi. Chí tá ná koni ñaá rá, ndá ndí kuu koo va ñañó'ó rá noq xí.” ¹⁴ Kúu ní tanda'á ñaá rá kua'an xi. Tído, tá ní xini ñaá taa kéchóon ño'ó, dá ní kasá'á rá ndátó'ón kue'le ra: “Taa kaa kúu ra natiin ndidaá kúu ño'ó yó'o noq tatá xi. Kó'o ka'ání yo xí, dá ná kandoo ndí'i ño'ó yó'o noq mií yó”, kaá ra. ¹⁵ Dá ní tiin ñaá rá ndáka ra kua'an ra satá korrá noq kaa yitó uva ño'ó. Ta ño'ó ní sa'ání ñaá rá. Ta, ¿ndí kjan kee sato'o uva ño'ó viti, ká'án ndó? ¹⁶ Ña kee ra kjan kasaa ra, ta ka'ání ndí'i ra tá kéchóon ño'ó, dá díko ndodó ra ño'ó noq kaa yitó uva ño'ó noq dao ka taa —kaá Jesús.

Tá ní seíd'o'ó ñayuu ño'ó ña ní ka'an Jesús díon, dá ní kaa ná:

—Í'Ná o sa kóno Ndios ña koo díon!

¹⁷ Dá ní nandé'e Jesús noq ñayuu ño'ó, dá ní kaa ná:

—¿Á ko ná'á ta'on ndó ña dí'a va kaá tuti ij Ndios?:

Tá'an yuu ní kaño'ó taa káva'a ve'e, ña yó'o dí'a va ní kasandaá kakuu yuu tito. ¹⁸ Ta ndidaá na ná kankao satá yuu ño'ó, kuachi ndí'i na. Ta ná kankao yuu yó'o sata, noón kúu na tadí ndí'i keean —kaá Jesús.

Dí'a ní kuu tá ní ka'án dao taa dátuu rá Jesús

¹⁹ Dá ní ka'án tá dutí saku'a'a xí'in tá dána'a ley tiin ra Jesús mií hora daá ño'ó, dá chí ní kandaá ini ra ña sa'á mií rá ní ka'an na to'on yó'o. Tído yu'u ra kée ñayuu kuá'a ño'ó.

²⁰ Ta ndéi ra nání rá Jesús. Kúu ní tanda'á de'e ra dao taa kua'an ra noq nákaa Jesús. Ta ní kee ra mií rá ña kúu rá tá ndaa, chí

ndúkú rá ndi kee ra dátúú ñaa rá, dá ná ya'a na ka'an na, dá ni'j rá kuaçhi na, dá naki'o ñaa rá noo ndá'a ta né'e choon ká'ano ñoo ñoo, ká'án rá. ²¹ Dá ni ndato'ón ñaa rá, ta kaá ra xí'in ná:

—Maestro, ná'a vá ndu'u ña ká'an ní ña ndaa, ta dána'a ní ña ndaa. Ta ni iin tó'ón ñayuu ko káxi mií ní. Di'a dána'a ndaa ní íchi Ndios noo ndidaa ñayuu. ²² Sa'a ñoo vei ndu ndato'ón ndu'u mií ní, zá va'a ni kée yó chíya'i yó sa'a ñó'o yo noo ta kúu kuendá rey César o koó?

²³ Tído ni kandaá va ini Jesús ña katoó ra dátúú ñaa rá. Dá ni kaa na xí'in rá:

—¿Ndiva'a ndúkú ndó ña ya'i noo ká'in? ²⁴ Tei tóo ndó iin di'ón, ña chíya'i ndó sa'a ñó'o ndo, ná kande'a. ¿Ndá na'ána kían ndá'a noo di'ón yó'o? Ta, ¿ndá kuu kían ndá'a nooan yó'o?

Dá ni kaa ra:
—Na'ána César kían xí'in kuu mií rá. ²⁵ Dá ni kaa na xí'in rá:
—Naki'o ndó ña kúu ña'a César noo rá, tá daá, ta naki'o ndó ña kúu ña'a Ndios noo ná.

²⁶ Ta kúu ko ní kandeé vá rá dátúú ñaa rá, dá ya'a na noo to'on ká'an na noo ñayuu kuá'a ñoo. Di'a ni naá vá ini rá sa'a ña va'a nda'o ni nandío né'e na to'on ni ndato'ón ñaa rá. Sa'a ñoo ni sadi va ra yú'u rá.

Di'a kua'an ña ni daná'a Jesús ña miigan ndaa natakí na ni xi'i

²⁷ Dá ni kasáa dao tá saduceo noo Jesús. Ta ko kándisa ta'on ra ña nátaki na ni xi'i. Dá ni ndato'ón ñaa rá, ²⁸ ta kaá ra:

—Maestro, di'a ká'an iin ley ña ni taa Moisés: Tá ni xi'i iin ta'a, ta ko ní sá io de'e yíi rá xí'in ñadi'i ra, dá kían kánian naki'in ñaa ñani ra tanda'a rá xí'an, dá koo iin de'e yíian naki'in kuu ñani ra. ²⁹ Ta viti, ni sa ndei usa ñani. Ta kúu ni tandá'a ta kúu noo ñoo. Tído ni xi'i va ra, ta ko ta'ón de'e yíi ra ní sá io xi'in ñadi'i ra. ³⁰ Sa'a ñoo ni tandá'a ñani ra, ta kúu uu ñoo, xí'an. Tído ni xi'i ta'ani ra, ta ko ní sá io tuku de'e yíi ra xí'an. ³¹ Dá ni tandá'a ta kúu onje xí'in ñá'a ñoo. Ta kúu dión ta'ani ni ndo'o ra. Ta dión ta'ani ni ndo'o ndin usa ñani ñoo, ni xi'i ndi'i ra, ta ni iin ra ko ní sá io de'e yíi xí'in ñá'a ñoo. ³² Tá ni ndi'i, dá ni xi'i ta'ani mií ñá'a ñoo. ³³ Sa'a ñoo, tá ná kasandaá kuu natakí na ni xi'i, ¿ndi káa iin ta'a ñoo kakuu yíi ñá'a ñoo, chi ndin usa va ra ni sa kuu yíian? —kaá ra.

³⁴ Dá ni kaa Jesús xí'in rá:
—Ñayuu ndéi ñayúu yó'o kúu na tanda'a, ta xí'o na de'e na ña tanda'a xí. ³⁵ Tído na ni ni'j noo Ndios ña natakí na tein na ni xi'i, ta kandeí na iin ka ñayuu koo chí noo, noón kúu na o tanda'a ka na, ta o kí'o ka na de'e di'i na ña tanda'a xí. ³⁶ Ta ni iin kuu ka o kuú na, chi táto'on kí'o ndéi ángel, nda kí'o dión vá kandeí na, ta nda de'e Ndios vá kakuu na

sa'a ña ni'j ná ña natakí na. ³⁷ Ta viti ná ko'in kasto'in xí'in ndó ña miigan ndaa natakí na ni xi'i, chi nda Moisés ni daná'a sa'a ña yó'o noo táa na sa'a ña ni ndo'o na tá ni kei yitó táka ló'o ñoo. Chi ña ni taa na ká'an ña sato'o yo Ndios kúu Ndios noo Abraham, ta kúu ná Ndios noo Isaac, ta kúu ná Ndios noo Jacob. ³⁸ Kí'o dión kaáan, dá chi tatá Ndios, ko kúu ta'on na Ndios noo na ni xi'i, chi kúu ná Ndios noo na takí va, chi ndidaá vá ñayuu ndéi takí noo Ndios.

³⁹ Dá ni kaa dao ta dána'a ley xí'in ná:
—Va'a nda'o ni ka'an ní, maestro —kaá ra. ⁴⁰ Ta ko ní chindaá noo ka ra ña kían ndato'ón ñaa rá cháá ka.

Di'a kua'an ña ni daná'a Jesús sa'a Cristo, na dákaiki ñaa

⁴¹ Dá ni kaa Jesús xí'in ñayuu kuá'a ñoo:
—¿Ndiva'a ká'an ra dána'a ña tein na ve'e rey David kixi Cristo, na dákaiki ñaa? ⁴² Chi di'a va kaá mií vá David noo tuti Salmo: Di'a ni kaa sato'o yo Ndios xí'in na kúu sato'i:

“Kakoo yo'o xoo kuá'a yu'u, ⁴³ nda ná kasandaá kuu nataán ndi'ii ta xini u'u ñaa tíxi sa'on.” ⁴⁴ Mií David kaá ña sato'o na kúu Cristo, sa'a ñoo, ¿ndiva'a dána'a ra ña kii Cristo tein na ve'e na, tá daá? —kaá Jesús.

Di'a kua'an ña ni daná'a Jesús sa'a ña kini kée ta dána'a ley

⁴⁵ Ta nani ndéi ñayuu kuá'a ñoo seidó'o na, dá ni kaa Jesús xí'in ta'a xionoo xí'in ná:

⁴⁶ —Kandaá ndo mií ndó noo ra dána'a ley Moisés, dá chi katoó rá kandixi ra dá'on nani, ta kóni ra ña ka'an ñayuu ndisá'an xí'in rá xí'in ña'ónó'o noo xionoo ra noo yá'i. Ta katoó ta'ani ra kandeí ra noo téi kúu noo ini ve'e noo nátake ná ñoo yo, ta katoó ta'ani ra kandeí ra téi kúu noo noo ndéi ta ndáya'i sásá'an ra noo ió víko. ⁴⁷ Ta xio ndaa ra ve'e na kuáan. Ta na'a xika ta'j rá noo Ndios, dá ka'an va'a ñayuu sa'a rá. Ta yó'o kúu ra ya'i nda'o chiya'i ra noo Ndios sa'a ña kée ra dión —kaá na.

21

Di'a ni kee iin ña'a kuáan kúnda'i

¹ Dá ni ndane'e noo ná, dá ni xini na to'on kée ñayuu kujká taáan di'ón ini sato noo dóko ñayuu di'ón noo Ndios. ² Ta ni xini ta'ani na táto'on ni kee iin ña'a kuáan kúnda'i, ni taáan uu di'ón ka kuálí ini sato ñoo. ³ Dá ni kaa na:

—Miigan ndaa ná ka'in xí'in ndó ña ña'a kuáan kúnda'i káa ni taán kua'a cháá ka di'ón o duú ndidaá ka ñayuu káa. ⁴ Dá chi ndidaá ka ñayuu káa ni doko noo Ndios xí'in di'ón kándoo noo ná, tído ñá'a káa, va'ará kúnda'i vían, ni doko ndi'an di'ón né'e va'án katakían —kaá na.

Yó'o kúú noo dána'a Jesús ña naá vá ve'e ño'o ká'ano

⁵ Dá nî kasá'á dao tãa xíonoo xí'ín Jesús ká'an rã sa'a ve'e ño'o ká'ano, ña ñóchí ndá'o ndáa yuú nî kavá'an, xí'ín dao kã ña'a luu ndáa nî dokó ñayuu kujiká noo Ndios. Dá nî kaa Jesús xí'ín rá:

⁶—Kana'á ndó ña kasandaá iin kuú koon ndi'i va ve'e ño'o, tá'an ña ndé'é ndó káa, çhî nî iin tó'on yuú o kándoo kandodó tá'an. Naá ndi'i vaan.

Kásto'on Jesús ndí kían koo, dá naá ñayúú yó'o

⁷ Dá nî ndat'ón rá Jesús:

—Maestro, ¿ndá oon koo dión? ¿Ndi kían koo, dá kandaá ini ndu'u ña yachí va koo dión?

⁸ Dá nî kaa nã xí'ín rá:

—Kandaá ndo mií ndó, dá ná o dándá'i ñáa nî iin ñayuu, dá çhî kuá'á ndá'o tãa kasaa, ta kechóon ra kuú yú'u, ta kaa rã: “Yu'u kúú Cristo, nã dákaki ñáa. Sã nî kasandaá va kuú ña naá ñayúú.” Tído o sã kándia ndó karkuei ndó satá rá ko'on ndo. ⁹ Tá nî kandaá ini ndo ña sa'áni tá'an iin ñoo xí'ín iin kã ñoo, ta yó'o yó'o naá nã, ta ná dá'a ni yu'ú ndo, dá çhî din'ño'ó kã k'i'o dión kánian koo, tído kó ñá'a ta'on xinkoo kuú ña naá ñayúú yó'o.

¹⁰ Dá nî kaa ta'ani na:

—Ndakuei dao nación naá tá'an xí'ín dao kã nación, ta kasá'á naá tá'an tã né'e choon ndéi iin rá iin ñoo ná'ano. ¹¹ Ta yó'o yó'o va kasá'á nî'i ndá'o tãan, ta yó'o yó'o ta'ani kasá'á koo tamã xí'ín kue'e kini, ta kasá'á yu'ú xixi ndá'o ñayuu, ta ña'a xixi ndá'o koo çhî induú káa.

¹² Tído tá o ñá'a koo dión, dá tiin ñayuu ndo'ó, ta kendavá'a na xí'ín ndó. Ta kane'e na ndo'ó ko'on nã ini ve'e noo náta kã ñoo yo, dá keyikó nã sa'a ndo. Ta kadi nã ndo'ó ve'e kã. Ta kane'e na ndo'ó ko'on nã noo rey xí'ín noó tã né'e choon ná'ano sa'á ña kúú ndó kuendá yu'u. ¹³ Dión koo, dá ni'í ndo ndi koo k'i'o ndó kuendá sa'a yú'u noó tã né'e choon ná'ano. ¹⁴ O sã nákani ini ndo sa'á to'on ka'an ndo chindeé ndó mií ndó, ¹⁵ dá çhî k'i'o va mií yu'u to'on ka'an ndo xí'ín ña ndíchi noo ndo mií hora daá ñóó. Ta o kándeé ta'on na nandió né'e na noó ka'an ndo, ta o kándeé ta'on nã xini u'u ñáa dátúú ná noó ka'an ndo. ¹⁶ Ta nak'i'o ñáa tatá ndo xí'ín naná ndo xí'ín ñani ndo, xí'ín tá'an ndó xí'ín nã né'e tá'an va'a xí'ín ndo noó tã né'e choon; ta ka'áni rá dao ndó. ¹⁷ Ta koni u'u kini ndidaá ñayuu ndo'ó sa'á ña kúú ndó kuendá yu'u. ¹⁸ Tído ni iin tó'on ta'on idí diní ndo o naá. ¹⁹ Ta sa'á ña nî x'i'o ndéé ini ndo, sa'á ñoo ni'í ndo ña dákaki ñáa Ndios.

²⁰ Sa'á ñoo tá nî xini ndo nî kaq noo kuá'á ndavá'o soldado ñoo Jerusalén yó'o, dá kían kana'á ndó ña sã nî xinkoo va kuú ña kían

naá ñoo yó'o. ²¹ Sa'á ñoo nã ndéi chí Judea ná kuino kúú ná ko'on nã yúku, ta nã ñoo Jerusalén ná kankuei kúú ná ko'on nã, ta nã ku'a'n yúku, ná dá'a ni nandió kuéi na ndu'u na. ²² Dá çhî kuú daá ñóó kakuu iin kuú dándó'o Ndios niq ñayuu ndéi ñoo yó'o, dá ná xinkoo to'on ká'an tuti ij mií ná. ²³ Tído nda'i kúú ví nã ñá'a ñó'o de'e xí'ín nã ndéi taleé chíchi kuú daá ñóó, dá çhî kuú daá kakuu iin kuú ndo'o nani niq ñayuu no'ño'ó yó'o, ta naxino ña xido ini Ndios satá ñayuu ndéi ñoo yó'o. ²⁴ Ta xí'ín espada kuei dao na, ta dao kã nã kanda kã ko'on rã kandeí ndavá'a na ndidaá nación. Ta kankoo ñoo Jerusalén tixi ndá'a tã tükú. Ta dión koo ndã ná xinkoo kuú nî çhikaa ini Ndios taó ná tã tükú ñóó.

Di'a koo, dá nandió koo tuku Jesús kii na ñayúú yó'o

²⁵ 'Kua'á nda'o ña ndato ndo'o ndindii, xí'ín yoo, xí'ín tiño'o viti, ta noño'ó yó'o ndo'o nani niq ndidaá kúú ñayuu, ta naá nda'o ini nã sa'á ña nî'i xido ndakuei noó taño'o. ²⁶ Ta ndidaá kúú ñayuu kuu yj'i sa'á ña yu'ú nda'o na sa'á ña nakani ini ná sa'á ña vei ndo'o ñayuu yó'o, dá çhî koni nã kidi ni'ini ndidaá ña ná'ano ñó'o induú káa. ²⁷ Ndã daá ví, dá koni nã nã nî nduu tã ñayúú yó'o kixi na tein iin viko, ta ndato naye'e ndaa noo kii na xí'ín ndidaá choon kómi ná. ²⁸ Tá nî kasá'á kúú dión, dá kían ndeé koo ini ndo, ta ndane'e noo ndo, dá çhî sã nî kuyati ñó'ó vá kuú dákaki ñáa Ndios —kaá nã.

²⁹ Dá nî dak'ín tá'an Jesús ña yó'o xí'ín to'on nî ñan'á nã, ta kaá nã:

—Kane'e ndó kuendá tátoto'on k'i'o kée taño'ó xí'ín ndidaá kã ni yito. ³⁰ Tá nî xini ndo ña vei nóma yúta kuálí rã, kúú sã ná'á vá ndó ña nã nî kuyati yoo koon daj. ³¹ Ta dión ta'ani, tá nî xini ndo nî kasá'á kúú tandó'ó yó'o, dá kían kana'á ndó ña sã nî kuyati va kuú kasaq Ndios dándáki na.

³² Mián ndaa kuiti ká'ín xí'ín ndó ña o kuyá ta'on ñayuu ndéi tiempo daá ndã ná koo ndidaá ña yó'o. ³³ Induú káa xí'ín noño'ó yó'o naá váan, tído to'on ká'ín o yá'a ta'an vaan.

³⁴ Tá kandaá ndo mií ndó. O sã kóo ini ndo kee ndó ña kóni ñi'í ndo, ta o sã kó'o na'ánã ndo, ta o sã ndi'i ini ndo sa'á ña kátoó téi nã kúú kuendá ñayuu yó'o, çhî iin ndakána va kasandaá kuú ñoo satã ndo. ³⁵ Çhî tátoto'on k'i'o kée na xí'ín dej tiin na kiti, k'i'o dión iin ndakána va kasandaá kuú yó'o satã ndidaá ñayuu ndéi iin ní kua'an ñayuu yó'o. ³⁶ Sa'á ñoo kaño'o ini ndo, ta daá kuiti kaka ndo ña maní noo Ndios ña ni'í ndo ña káki ndó noó ndidaá tandó'ó vei koo, dá ná kuu nakuíta ndó xí'ín tandéé ini noó nã nî nduu tã ñayúú yó'o —kaá Jesús xí'ín rá.

37 Ta nduu sá daná'a ná yé'é ño'o ká'ano, ta sakuáá sá sá'an ná yúku nani Olivos. 38 Ta ndidaá na'a sá sáá ñayuu ndéi ñoo Jerusalén sá seidó'o na ñá'a sá dána'a Jesús yé'é ño'o ká'ano ñoo.

22

Di'a ni kuu, dá ni kandoo Judas Iscariote ña naki'o ra Jesús noo ndá'a ta né'e choon

1 Sa ni kuyati va víko pascua, tá sei na Israel pan, ña ko ní kí'in tá'an xí'in ña dákuitá tachíán. 2 Ta ra duti sakuá'a xí'in tá dána'a ley nándukú rá ndi kee ra ka'áni rá Jesús, tído yu'u rá kée ñayuu ñoo ñoo. 3 Kúu ni ndu'u ña u'u iní ní Judas, tá ka'an xí'in ná Iscariote, tá'an ra nákaa tein ndin uxí uu tá xionoo xí'in Jesús. 4 Dá ni sa'an tá yó'o ni ka'an ra xí'in tá duti sakuá'a xí'in tá sa'ándá choon noo ra ndaa yé'é ño'o ká'ano ñoo, chí ni ka'an ra sa'a ndi kee ra naki'o ra Jesús noo ndá'a rá. 5 Ta kúu ni kadíi ndá'o iní taa ñoo, dá ni kandoo ra ña kí'o ra dí'on noo Judas. 6 Ta kúu ni kandia ra tiin ra dí'on ñoo. Dá ni kasá'a rá ndúkú rá ndi kee ra naki'o ra Jesús noo ndá'a taa ñoo, dá ná o kándaá iní na ñoo ñoo.

Di'a ni kuu tá ni sadini Jesús noo ndi'i kuii xí'in taa xionoo xí'in ná

7 Kúu ni kasandaá va kuu sei na Israel pan ko ní kí'in tá'an xí'in ña dákuitá tachíán, ta dóko ta'ani na iin léko noo Ndios, kiri kúu kuendá víko pascua. 8 Dá ni sa'anda Jesús choon noo Pedro xí'in Juan, ta kaá na xí'in rá:

—Kua'án ndo kenduu ndo ña ná kadíni yó kuendá víko pascua.

9 Dá ni kaa ra xí'in Jesús:
—¿Ndeí ko'on ndu kenduu ndu ñá'a kadíni yó, kóni ní?

10 Dá ni kaa na:

—Ta noo ni saá ndo ni ku'u ndó ñoo ká'ano káa, dá naki'in tá'an ndó xí'in iin taa ndío iin yoo ño'o takúji kua'an ra. Ta kúu karkuei ndó ra ko'on ndo nda ve'e noo ni saá ra ni ndu'u ra, 11 dá nda ndo xí'in tá kúu sato'o ve'e ñoo: “Di'a kaá maestro ndu'u xí'in ní: ¿Ndi káa iin cuarto kí'o ní noo kadíni kuendá víko pascua xí'in taa xionoo xí'in?” kaa ndo xí'in rá. 12 Dá ná dána'a ra iin cuarto ká'ano kánóo dikó ñoo, ta sa ió nduu vaan. Ta ñoo kenduu ndo ñá'a ná kadíni yó —kaá na.

13 Dá ni kee ra kua'an ra. Ta ni ndo'o ra táto'on kí'o ni ka'an Jesús xí'in rá. Ta ñoo ni kenduu ra ña kadíni ra xí'in ná kuendá víko pascua.

14 Tá ni kasandaá hora kasá'an na, dá ni sa koo Jesús mesa xí'in taa xionoo xí'in ná. 15 Dá ni kaa na xí'in rá:

—Ndi kí'o ví kóni kadíni dáoi xí'in ndó víko pascua tá ko ñá'a ndo'o naní níoi. 16 Dá

chí ká'in xí'in ndó ña o nándío koo kaj kadíni nda ná xinkoo kuu kadíni tukui xí'in ndó noo dándáki Ndios.

17 Dá ni tiin na copa. Dá tá ni ndi'i ni naki'o na ndiv'e noo Ndios, dá ni kaa na:

—Jón, tiin ndóan, ta ko'o iin rá iin ndó lú'u lú'u ra. 18 Chí ká'in xí'in ndó ña o nándío koo ka yu'u ko'i ndutá uva yó'o nda ná kasandaá kuu kasaá Ndios dándáki na ñayuu na.

19 Dá ni tiin na pan ñoo, dá ni naki'o na ndiv'e noo Ndios. Dá ni sa'anda dao naán, dá ni xí'o naan noo taa ñoo. Dá ni kaa na:

—Ña yó'o kúu yiki kooni, ña naki'oi kuu sa'a iin rá iin ndo'ó. Ta daá kee ndó ña yó'o, dá ndiko'on iní ndo sa'a ña ni kee sa'a ndo.

20 Ta díon ta'ani ni kee na xí'in copa ñoo tá ni ndi'i ni sadini na, dá ni kaa na:

—Ndutá ño'o iní copa yó'o dándáki ña saá ni kandoo Ndios kee na xí'in ñayuu na, ta xinkooan kee ni yu'u, kirá kuitá sa'a iin rá iin ndó. 21 Tído kana'a ndó ña iin taa sásá'an nduu xí'in yu'u mesa yó'o ko'on naki'o ñaa noo ndá'a taa xini u'u ñaa. 22 Ta mián ndaa ndo'o na ni nduu taa ñayuu yó'o táto'on ni chíkaá iní Ndios koo nda mií sa'a. Tído nda'i taa ko'on naki'o ñaa noo tá xini u'u ñaa —kaá Jesús.

23 Dá ni kasá'a rá ndató'on tá'an mií rá, nde'a ndi káa iin ra kakuu ra kee díon.

Dána'a Jesús sa'a ndá yoo ndáya'i cháa ka

24 Dá ni kasá'a tá xionoo xí'in ná ñoo ndató'on kuáchí ra, nde'a ndi ndáa ra kakuu taa ndáya'i cháa ka tein mií rá. 25 Dá ni kaa Jesús xí'in rá:

—Sa ná'a vá mií ndó táto'on kí'o kée rey dándáki dao ka nación, chí kéndusa ra xí'in ñayuu kueidó'o ñaa ná. Ta dao ka tá né'e choon ñoo kuáli, roón kúu ra chínaní va'a ra mií rá. 26 Tído ko káni ta'an vaan kee ndó díon tein mií ndó. Ndi ndáa ndo'ó kúu taa ndáya'i cháa ka tein mií ndó, di'a ndee ndó mií ndó kakuu ndó táto'on tá ló'o cháa ka. Ta ndi ndáa ndo'ó kúu taa iin noo, di'a ndee ndó mií ndó kakuu ndó taa koni kuáchí noo dao ka ndo. 27 Chí, ¿ndi káa na ndáya'i cháa ka, á na ió mesa o na chíki'o ñá'a sasá'an na? ¿Á o dñu na ió mesa kúu na ndáya'i cháa ka? Tído kana'a ndó ña nákaa yu'u tein ndó kúu iin na xinkuáchí di'a noo ndo.

28 Ta ndo'o kúu na daá kuití ni sa ndei xí'in yu'u tein tandó'o ndó'i, 29 sa'a ñoo kí'o yu'u choon noo ndo ña dándáki ndó táto'on kí'o ni xí'o tatá choon noo ña dándáki, 30 dá kasá'an dáo ndó xí'in yu'u, ta ko'o nduu ndo xí'in yu'u noo dándáki, ta kande iin rá iin ndó noo téj keyíko ndo sa'a ndin uxí uu tu'u de'e na ve'e Israel.

Yó'o ni ka'an Jesús ña ndatá Simón Pedro sa'a ná

31 Dá ni kaa ta'ani sato'o yo Jesús:

—Simón, Simón, kana'ón ña kóni ña u'u kexixian xí'in ndó táto'on kée ñayuu dáxixi na tirió. ³² Tído sa ñi seí nda'ávü noq Ndios sa'on, dá kían ná dá'a ni ndi'i ña kándéé inqon yu'u. Dá tá ñi ndi'i ñi ñandió kqo tukón noq yú'u, dá chindeéon ñanqon, dá ná kuita ndaa ná xí'in tq'on yu'u.

³³ Dá ñi kaa Simón xí'in ná:

—Sato'o miü, sa ió nduu va yu'u ña ko'in ve'e kaa xí'in ní, ta ió ta'anii ña kuu nduüi xí'in ní.

³⁴ Dá ñi kaa Jesús xí'in rá:

—Pedro, ká'in xí'ón ña tá o ñá'a ta'on kana chéli viti, kúu sa oní va ta'ándá ndatqon sa'a yu'u.

³⁵ Dá ñi kaa Jesús xí'in tqa xionoo xí'in ná:

—Tá ñi tanda'a yu'u ndo'ó ñi sa'an ndo ñi daná'a ndo, kq ni sá ve'e ndó léka ndo, ta ni lú'u dj'ón, ta ni ndisa ndo kq ni sá ve'e ndó ko'on ndo. ¿Á ió ña'a ñi kamaní noq ndo?

Dá ñi kaa rá xí'in ná:

—Ni iin ña'a ta'on.

³⁶ Dá ñi kaa ña xí'in rá:

—Tído viti, ndi ndaa ndo'ó ió léka xí'in dj'ón, ki'in ndó ña kane'e ndó ko'on ndo. Ta ndo'ó, ña kqo espada, djkó ndó kotó ndíxi ndó, ta kuuin ndóan. ³⁷ Dá chj ká'in xí'in ndó ña mián xinqoo ña ká'an tuti ij Ndios sa'í, dá chj kaáan di'a: “Ñi ndee ñaá ná iin tqa kómí kuächí.” Ta dión koo, chj ndidaá ña ká'an tuti ij Ndios sa'a ña kían ndo'i, kánian xinqooan —kaá ña.

³⁸ Dá ñi kaa rá xí'in ná:

—Sato'ij, yó'o ió uu espada.

Dá ñi kaa ña xí'in rá:

—Sa ió va'a va.

Di'a ñi kuu tá ñi ka'an Jesús xí'in Ndios iin noq nani Getsemani

³⁹ Dá ñi keta Jesús kua'an ña yúku nani Olivos táto'on kí'o sá kée na dao ka kuü ñoó. Dá ñi kee tá xionoo xí'in ná tákuei ñaá rá kua'an rá. ⁴⁰ Dá tá ñi saq ña ñoó, dá ñi kaa ña xí'in rá:

—Ka'an ndo xí'in Ndios, dá kían ná dá'a ni kandeé ña kini kexixian xí'in ndó, dá ya'a ndó kee ndó kuächi.

⁴¹ Dá ñi kana xoo na kua'an ña táto'on kí'o xiká dáyaq yq iin yuu. Dá ñoó ñi sa kuuin xjti ná, ta ñi kasá'a ná ká'an ña xí'in Ndios, ⁴² ta kaá ña:

—Tá'a ló'o, tá kóni ní, djtá ní yu'u noq ndutá ova, ña kúu ña ndó'o níqi. Tído ná dá'a ni kakuuan táto'on kí'o kóni yu'u. Ná kakuuan táto'on kóni mií ní.

⁴³ Dá ñi kasáa iin ángel ñi kii chí induú, ta ñi xí'o na ndée noq Jesús. ⁴⁴ Ta sa'a ña nda'í kúu ini ña, sa'a ñoó ñi ndundeé cháa ká ini ña ñi ka'an ña xí'in Ndios. Ta teñ ná kúu táto'on yúyo ná'ano ñi, ta kuéi rá nda noñó'o. ⁴⁵ Tá ñi ñakuin ndichi ña ñi ndi'i ñi ka'an ña xí'in Ndios, dá ñi kee na kua'an ña

noq ndéi tá xionoo xí'in ná ñoó. Tá ñi saq ña, kúu sa kídí va ra ndéi ra, chj ñi kuitá vá rá ñi kee ña kúnda'í ini rá. ⁴⁶ Dá ñi kaa ña xí'in rá:

—¿Ndiva'a kídí ndo? Ndakuei kú ndo, ta ka'an ndo xí'in Ndios, dá ná o kándéé ña kini kexixian xí'in ndó, dá ya'a ndó kee ndó kuächi.

Di'a ñi kuu tá ñi kasáa Judas xí'in kuq'a tqa tiin ra Jesús kandaka ra ko'on rá noq tá né'e choon

⁴⁷ Ká'an ij vá Jesús iin na, kúu sa ñi kasáa va iin tu'u ñayuu. Ta Judas, tá'an ra kúu kuendá ndin uxü uu tqa xionoo xí'in Jesús, kúu ra xionoo veí noq ñayuu kuá'a ñoó. Dá ñi ñatuu yati ra noq iin Jesús, dá ñi chító rá noq ná. ⁴⁸ Dá ñi kaa Jesús xí'in rá:

—Judas, ¿á xí'in ña chító yo'ó noq yú'u, á dión kéeon, dá naki'ón ña ñi nduu tqa ñayuu yó'o noq ndá'a tqa xini u'u ñaá?

⁴⁹ Tá ñi xini tqa xionoo xí'in ná ña ñi kasá'a tqa ñoó tiin ñaá rá, dá ñi kaa rá xí'in ná:

—Tatá, ¿á kóni ní ña ñaá ndü xí'in rá xí'in espada?

⁵⁰ Ta iin tqa xionoo xí'in ná ñoó ñi darkue'e iin tá kéchóon noq tá dutí kúu noq, chj ñi sa'anda rá do'o xoo kuá'a rá. ⁵¹ Dá ñi kaa Jesús xí'in rá:

—Sa ñi kuu va. Ná dá'a ni kee ndó dión.

Dá ñi tiin na do'o ra, ta kúu ñi nduva'a naqñ. ⁵² Dá ñi kaa ña xí'in tá dutí sakuá'a, xí'in tá sa'ándá choon noq rá ndaa yé'é ño'o, xí'in tá sa'ano ñi kasáa tiin ñaá ñoó:

—¿Á tá kuí'íná vá kée ndó yu'u kúu, sa'a ñoó veí ndó xí'in espada xí'in yíto tiin ndó yu'u? ⁵³ Ta ndidaá kuü vá ñi sa káaj xí'in ndó yé'é ño'o ká'ano, ta kq ni tiin ndó yu'u. Tído hora yó'o ñi ñij ndo kee ndó dión xí'in, dá chj hora yó'o kúu hora dándaki ña u'u —kaá ña.

Di'a ñi kuu tá ñi ndatq Pedro sa'a Jesús oní ta'ándá

⁵⁴ Dá ñi tiin ra Jesús ndáka ra kua'an rá chí ve'e tá dutí kúu noq. Ta xiká xiká tákaa ñaá Pedro kua'an rá. ⁵⁵ Dá ñi ñaka'on tqa ñoó ño'o yé'é ve'e ñoó. Ta ñi kqo noo ra ndéi ra nádaa rá. Ta ñoó ta'anii ñi sa kqo Pedro tein tqa ñoó. ⁵⁶ Ta kúu ñi xini iin ña'a kéchóon noq tá dutí ña ñoó ió Pedro nádaa rá, dá ñi sa ndé'e va'a ñaáán, dá ñi kaañ:

—Xionoo ta'anii tqa yó'o xí'in tqa káa.

⁵⁷ Tído ñi ndata vá rá, ta kaá rá xí'an:

—Kqó, didi, kq ná'a ta'on yu'u tqa káa.

⁵⁸ Ta kúu tóó vá, ta kúu tuku va ñi xini ñaá iin ká tqa. Dá ñi kaa rá xí'in rá:

—Yo'ó ta'anii kúu kuendá tqa káa, ¿daá kqó?

Dá ñi kaa Pedro:

—Kqó, dito, kq tá'on ñaá kúu yu'u.

⁵⁹ Tá ñi ya'a táto'on iin hora, dá ñi kaa iin ká tqa:

—Miian ndaa kuiti xionoo taa yó'o xí'in taa káa, dá chí tá kuendá Galilea ta'ani kúu rá.

⁶⁰ Dá nì kaa tuku Pedro:

—Kóó, dito. Xíni nda sa'a ká'an ní.

Kúu ká'an jí vá rá íin ra, kúu nì kana va chéli. ⁶¹ Dá nì nandíó koo sato'o yo Jesús nì sa nde'é ná noo rá. Ta kúu nì ndusáa va ini rá táto'on nì ka'an sato'o yo xí'in rá, chí ña yó'o kían nì ka'an na: “Tá kó ñá'a kana chéli, ta kúu sa ndata yo'ó onj ta'ándá sa'a yú'u.”

⁶² Dá nì keta ra satá vé'e, ta kúu nda'i nda'o nì ndei'i rá.

Di'a nì kuu tá nì kani ra Jesús, ta nì kedjiki ndaa ñaa rá

⁶³ Ta rá ndíta ndaa Jesús, roón kúu rá nì kedjiki ndaa ñaa, ta nì kani ñaa rá. ⁶⁴ Ta nì sadi rá iin dá'on noo ná, dá nì kani ra noo ná. Dá nì ndato'ón ñaa rá, ta kaá ra:

—Nakoni ini, ná nde'á ndá yoo kúu rá nì kani ñaa.

⁶⁵ Ta kúu kuá'á ka yí ña'a nì ka'an rá nì kedjiki ñaa rá.

Di'a nì kuu tá nì sa íin Jesús noó tá duti kúu noó

⁶⁶ Tá nì tpu noo, dá nì natáka ndidaá tá sá'ano ñoo, xí'in tá duti saku'a'a, xí'in tá dána'a ley. Dá nì sa'anda rá choon ña ná kandaka ra Jesús saá rá noo ndéi ra né'e ra choon. Dá tá nì saá na, dá nì kaa rá xí'in ná:

⁶⁷ —¿Á miian ndaa mií ní kúu Cristo, na dáka'ki ñaa? Ka'an ní xí'in ndu'u.

Dá nì kaa Jesús xí'in rá:

—Tá ná ka'an yu'u xí'in ní, ta o kándia ta'on ní. ⁶⁸ Tá ná ndato'ín mií ní, ta o nándio né'e ta'on ní ña ndato'ón ñaa yu'u, ta ní o dáyaá ta'on ní yu'u. ⁶⁹ Tído kana'á ní ña nda kuu víti ná koo na nì nduu taa ñayuu yó'o xoo kuá'a Ndios noo jó na dándáki na.

⁷⁰ Dá nì kaa ndidaá taa ñoo xí'in ná:

—¿Á mií ní kúu de'e Ndios, tá daá?

Dá nì kaa Jesús xí'in rá:

—Táto'on kí'o ká'an ní, kí'o dión kían.

⁷¹ Dá nì kaa rá:

—¿Ndá choon kuu ka yo cháá ka taa ka'an kuáchi sa'a rá? Chí sa nì seidó'o va mií yó ña ní ya'a ra noó to'on ní ka'an rá —kaá rá.

23

Di'a nì kuu tá nì sa íin Jesús noó tá nani Pilato

¹ Dá nì ndakuei ndi'i ra ndáka ra Jesús kua'an rá noo Pilato. Tá nì saá rá, ² dá nì kasá'á rá dátaí kuáchi ra Jesús, ta kaá rá:

—Nì natiin ndu'u taa yó'o xionoo ra dánda'i rá na ñoo ndu. Ta kó kóni rá ña chíya'i ndu sa'a ñó'o ndú noo rey César, ta kaá rá ña mií rá kúu Cristo, na dáka'ki ñaa, chí kaá rá ña kúu rá rey noó na ñoo ndu.

³ Dá nì ndato'ón Pilato Jesús:

—¿Á yo'ó kúu rey noó na Israel?

Dá nì kaa na xí'in rá:

—Ta dión kaá mií ní.

⁴ Dá nì kaa Pilato xí'in tá duti saku'a'a, xí'in dao ka ñayuu tákuei kua'an ñoo:

—Ní iin tó'ón ta'on kuáchi taa yó'o kó nani'i yu'u.

⁵ Tído ndúndeé ñayuu ñoo ká'an kuáchi na sa'a Jesús:

—Taa yó'o kúu rá xionoo dánga tá'an na ñoo ndu xí'in ña dána'a rá iin ní kúu kuendá Judea yó'o. Chí nì kasá'á rá dána'a rá kuendá Galilea, ta nì kasandaá rá nda ñoo yó'o viti.

Di'a nì kuu tá nì sa íin Jesús noó Herodes

⁶ Tá nì seidó'o Pilato ña nì ka'an na sa'a kuendá Galilea, dá nì ndato'ón rá ñayuu ñoo:

—¿Á taa Galilea kúu taa yó'o?

⁷ Tá nì kandaá ini rá ña nákaa na tíxi ndá'a Herodes, ta né'e choon chí kuendá Galilea, dá nì tanda'á ñaa rá kua'an na noo Herodes, chí tein kuu dáá ñoo nákaa rá ñoo Jerusalén.

⁸ Tá nì xini Herodes Jesús, kúu nì kadij nda'o ini rá, chí sa ío kuu vá kátoó rá koni ñaa rá. Chí kuá'á ndava'o ña'a seidó'o ra ká'an na sa'a Jesús, ta ndáti ra koni xí'in noo rá kee na iin ña'a ndato. ⁹ Kuá'á nda'o ña'a nì ndato'ón ñaa Herodes, tído ní iin ña'a kó ní ká'an na.

¹⁰ Ta ndíta tá duti saku'a'a xí'in tá dána'a ley ndúndeé rá ká'an kuáchi ra sa'a Jesús. ¹¹ Dá nì kasá'á Herodes xí'in ndidaá soldado rá kénóo ñaa rá, ta nì kedjiki ndaa ñaa rá. Kúu nì dakui'ino ñaa rá xí'in dá'on táyíi káa ndixi mií rá. Ta dión káa na nì tanda'á tuku ñaa rá kua'an na noo Pilato.

¹² Ta mií tein kuu dáá ñoo ní naq'i'in tá'an va'a Herodes xí'in Pilato, chí sa xini u'u tá'an va ra tá satá.

Di'a nì kuu, dá nì sa'anda Pilato choon ña ná karkaa Jesús ndjika cruz

¹³ Dá nì kana Pilato tá duti saku'a'a, xí'in tá né'e choon noó na Israel, xí'in mií na ñoo ñoo, ¹⁴ dá nì kaa rá xí'in ná:

—Ndáka ndó taa yó'o nì kasáa ndo noo yú'u. Ta ká'an ndo ña xionoo ra dánga tá'an ra na ñoo ndo xí'in ña dána'a rá. Tído nì ndato'ón va'i rá noo mií ndó, ta ní iin ta'on kuáchi ká'an ndo sa'á taa yó'o kó ní kasandaá kakuu ña ndaa. ¹⁵ Ta ní Herodes kó ní nani'i kuáchi rá, sa'á ñoo nì tanda'á tuku ñaa rá nì kasáa rá noo yú'u. Ta ní iin tó'ón ta'on kuáchi, ña kían kánian kuu rá, kó ní ya'a ra kee ra. ¹⁶ Sa'á ñoo, tá ní ndi'i nì dandó'i níó rá, dá dáyaai rá ko'on rá —kaá rá.

¹⁷ Ta tein iin iin víkó ñoo kánian dáyaá Pilato iin taa nákaa ve'e kaa. ¹⁸ Sa'á ñoo nì kasá'á káyu'u ndidaá ñayuu kuá'a ñoo:

—¡Kóó, ka'áni ní taa xaan, ta dáyaá ní Barrabás!

¹⁹ Ta taa yó'o kúu rá nákaa ve'e kaa sa'á ña nì ndakono ra naá rá xí'in tá romano

dándáki ñoo ñoo, xí'ín sa'á ña kúú rá iin taa sa'áni ndji.

²⁰ Dá n̄i ka'an tuku Pilato xí'ín ñayuu ñoo, chí kóni rā dáyaā rā Jesús. ²¹ Tído n̄i n̄andió kuéi tuku na n̄i kayu'u ná:

—¡Chirkaa ní rā ndjika cruz, chirkaa ní rā ndjika cruz!

²² Ta n̄i n̄andió koo Pilato n̄i ka'an rā ta'ándá kúú on̄i xí'ín ñayuu ñoo:

—¿Ndi káa kuachi n̄i kee taa yó'o? Ta ni iin tó'ón ta'on kuachi rā kō n̄ani'í yu'u sa'á ña kánian kuu rā. Sa'á ñoo kō'ín dándó'í níó rā, dá tá n̄i ndi'í, dá dáyaā rā kō'on rā —kaā rā.

²³ Tído n̄i kasá'á ndúndeé ká v̄i ñayuu ñoo káyu'u ná ña ná karkaa kí Jesús ndjika cruz. Tído sa'á ña ndúndeé ñayuu ñoo káyu'u ná, sa'á ñoo n̄i xinḡo ini Pilato kee ra ña kóni n̄a.

²⁴ Dá n̄i sa'anda rā choon táto'on k̄i'o n̄i xikā ñayuu ñoo koo. ²⁵ Kúú n̄i dayáā rā Barrabás, tá'an rā n̄i chíkáā rā ve'e kaa sa'á ña naá rā xí'ín t̄a romano, xí'ín sa'á ña sa'áni rā ndji, táto'on k̄i'o n̄i xikā mií ñayuu ñoo. Dá n̄i n̄ak̄i'o ra Jesús ndo'o na táto'on k̄i'o kóni mií ñayuu ñoo.

Dí'a n̄i kuu tá n̄i chirkaa ra Jesús ndjika cruz

²⁶ Ta noo ndáka ra Jesús kua'an rā, ñoo n̄i tiin ra iin taa nani Simón, t̄a kuendá Cirene. T̄a yó'o kúú rā kondii n̄i sa'an rā yúku. Dá n̄i chínoo ra cruz Jesús dokō taa yó'o, dá n̄i kee ra kádokō rā cruz ñoo tákaa ra kua'an rā sata Jesús. ²⁷ Ta kuá'á ndá'ó ñayuu tákuei ñaá kua'an xí'ín dao k̄a n̄a ñá'a, ta nda'í sáki na, ta nda'í kúu ini n̄a sa'á Jesús kua'an n̄a. ²⁸ Dá n̄i n̄andió koo Jesús n̄i sa nde'é ná noo ná ñá'a yó'o. Dá n̄i kaa na xí'ín ná:

—N̄a ñá'a ñoo Jerusalén, o sa kuáki ndó sa'á yú'u. Dí'a kuaki ndó sa'á mií ndó xí'ín sa'á de'e ndó, ²⁹ dá chí kasandaá kuū kaa ñayuu dí'a: “Ndiká'an v̄i ná kō kuū kande'í de'e, ta ndiká'an v̄i dókō, ña kō ní sá ñó'o taleé, ta ndiká'an v̄i ndóo, ña kō ní dakuá'ano taleé.” ³⁰ Ta tein kuū dáá ñoo kaa na xí'ín yúku: “Ná kuei ndó sata ndu'u.” Ta kaa na xí'ín kō'ondo: “Dánduxi ndó ndu'u.”

³¹ Dá chí tá k̄i'o dí'a kée na xí'ín yitō kuí, xini ndí k̄ián kee na xí'ín yitō íchí —kaā n̄a.

³² Ta ndáka ta'ani ra uu taa kini kua'an rā xí'ín Jesús, dá ka'áni ta'ani ñaá rā. ³³ Dá tá n̄i saā rā iin xían noo nani Calavera, dá n̄i chírkuei ñaá rá ndjika cruz. Ta iin taa kini ñoo tárkaa iin cruz xoo kuá'a Jesús, ta iin k̄a rā tárkaa iin cruz xoo íti n̄a. ³⁴ Dá n̄i kaa Jesús:

—Tatá, ká'ano koo ini ní sa'á ñayuu yó'o, dá chí kō ná'a ta'on na ndí k̄ián kée na.

Ta n̄i sadikí rā suerte xí'ín dá'on ná, ná kande'á ndá yoo kandeé ni'í iin rá iian.

³⁵ Ta ndidaá ñayuu ñoo ndíta ndé'é, ta ndá t̄a né'e choon ndíta kédiki ndaa rā Jesús, ta kaá rā:

—Dao k̄a va ñayuu sa kandeé rá sa dakáki ra, sa'á ñoo ná dakáki ra mií rá tá miían ndaa kúú rá Cristo, n̄a n̄i k̄axi Ndios kasaa dakáki ñaá.

³⁶ Ta ndá soldado ñoo n̄i ked̄iki ndaa ta'ani ñaá, chí n̄i natuu yati ra n̄i dak̄o'on rā vino íá yú'u ná, ³⁷ dá n̄i kaa rā xí'ín ná:

—Tá miían ndaa rey noo n̄a Israel kúú yo'ó, dakáki miíon viti, ná nde'á.

³⁸ Ta ndá'a iin tabla din̄i cruz noo tárkaa Jesús, ta tándaa letra ká'an yá'yú griego xí'ín yú'u latín, xí'ín yú'u hebreo, ta kaān dí'a: “Taa yó'o kúú rey noo n̄a Israel.”

³⁹ Ta iin taa kini tákaa iin k̄a cruz ñoo, n̄i kasá'á kána'á rā xí'ín ná, ta kaá rā:

—Tá ndaa ndisa Cristo kúú yo'ó, dakáki miíon, ta dakáki ta'ánón ndu'u.

⁴⁰ Tído taa tákaa iin k̄a cruz ñoo n̄i danáni ra iin k̄a taa kini ñoo, ta kaá rā xí'ín rá:

—¿Á ní lú'u v̄i kō yú'u yo'ó Ndios, va'ará sa tákaaón ndó'o nani níogon? ⁴¹ Miían ndaa kuiti tárkuei yó ndó'o níog yó sa'á kuachi n̄i kee yó, chí k̄i'o díon kánian ndo'o yó. Tído n̄a yó'o, ni iin tó'ón ta'on ña'a kini kō ní yá'a na kee na.

⁴² Dá n̄i kaa rā xí'ín Jesús:

—Ndik̄o'on ini ní yu'u tá ná kasaa ní dándáki ní ñayuu yó'o.

⁴³ Dá n̄i kaa Jesús xí'ín rá:

—Miían ndaa kuiti ná ka'ín xí'ón ña mií kuū viti koo yo'ó xí'ín yu'u noo ndato téi náye'e ndaa —kaá n̄a.

Dí'a n̄i kuu tá n̄i xí'í Jesús

⁴⁴ Tá n̄i kasandaá kaxuu, dá n̄i n̄akuín naá iin ní kúú ñayuu nda k̄a on̄i sa'ini. ⁴⁵ Ta n̄i nda'ó ndjindii, ta n̄i ndata dao dá'on tárkaa ndadi ini ve'e ñoo ká'ano. ⁴⁶ Ta kúú n̄i'í nda'ó n̄i kayu'u Jesús, ta kaá n̄a:

—Tatá Ndios, noo ndá'a mií ní náki'oi espíritu.

Tá n̄i ndi'í n̄i ka'an n̄a díon, dá n̄i xí'í n̄a.

⁴⁷ Tá n̄i xini t̄a dándáki soldado ña n̄i ndo'o na díon, dá n̄i xí'í' ra ña'ón'ó noo Ndios, chí kaá rā:

—Miían ndaa ndisa iin taa ndaa n̄i sa kuu na yó'o.

⁴⁸ Ta ndidaá ñayuu kuá'a n̄i sa ndita n̄i sa nde'é ña n̄i ndo'o Jesús, n̄i n̄andió kuéi na kua'an no'ó ná, ta kani ndá'a ná yu'u ndiká ná kua'an n̄a sa'á ña nda'í kúu ini n̄a. ⁴⁹ Ta ndidaá n̄a n̄i sa ne'e tá'an va'a xí'ín Jesús, xí'ín na ñá'a tákuei ñaá ve'i nda kuendá Galilea, noon kúu n̄a ndita xiká ná ndé'é ná ndidaá ña n̄i kuu.

Dí'a n̄i kuu, dá n̄i nduxi Jesús

⁵⁰ Ta ñoo ñoo ío iin taa nani José, ta kúú rá t̄a ñoo Arimatea, tá'an ña nákaa chí kuendá Judea. Ta né'e ra choon noo n̄a Israel, ta

kúu rá iin taa va'a, iin taa ndaa. ⁵¹ Ta ndáti ta'ani ra kasaa Ndios dándáki na ñayúú yó'o xí'ín ndée. Ta kọ ní náta'an ta'on ini ra ña ni kee dao ka ta né'e choon ñoo xí'ín Jesús. ⁵² Taa yó'o kúu ra ni sa'an ni ndaka yiki koño Jesús noo Pilato. ⁵³ Dá ni sa'an ra ni danoo raan ndjika cruz. Dá ni chítuú ñáá rá xí'ín iin dá'on ká'ano. Ta né'e ñáá rá ni sa'an ra ni chikáa ra ini iin yáí ni kava'a ndjika iin káo, noo kọ ñá'a kakaá ni iin tó'on ndji. ⁵⁴ Ta mií kuu dáá ñóó kúu kuu kénduu na Israel ña'a keí ná, chí sa kua'an kasandaá vá kuu nání'i ndée ná.

⁵⁵ Ta na ñá'a ni kii xí'ín Jesús nda Galilea, noón kúu na tárkuei ni sa'an na nda yáí noo ni nduxi Jesús, sa'á ñoo ni xini na ndei kián, ta ni xini na noo ni chínóo ra yiki koño Jesús. ⁵⁶ Dá ni nandió kuéi na kua'an na kénduu na kirá támi sa'an xí'ín ña'a dákúchi na ñúí Jesús. Tido ni naní'i ndée ná tein kuu kánian naní'i ndée ná, chí k'i'o dión sa'ándá ley choon.

24

Di'a ni kuu tá ni nataki Jesús

¹ Na'a va'a kuu mií noo kásá'a sa'a semana, dá ni kee tuku na ñá'a yó'o kua'an na yáí noo ni nduxi Jesús, ta né'e na ndirá támi sa'an, kirá ni kénduu na, ta kua'an ta'ani dao ka na ñá'a xí'ín ná. ² Tá ni saa na, kúu sa ni kuxoo va yuu ndadí yu'u yáí ñoo. ³ Dá tá ni ku'u na inian, kọ ní nání'i ná yiki koño sato'o yo Jesús. ⁴ Ta náani nda'o ini na sa'á ña kọg ka yiki koño na kánóo. Kúu iin kuiti vá ni sa kuíta uu taa ndíxi dá'on náye'e ndaa diin ná. ⁵ Kúu ni yu'u nda'o na, sa'á ñoo ni daxíno na taan na nda noño'o. Dá ni kaa taa ñoo xí'ín ná:

—¿Ndiva'a nándukú ndó iin na takí tein na kúu ndji? ⁶ Kọ ta'on na nákaa yó'o. Di'a ni nataki va na. Ndusaa ini ndo táto'on ni ka'an na xí'ín ndó tá ní sa káa na xí'ín ndó chí Galilea di'a. ⁷ Chí ni kaa na xí'ín ndó ña miían kánian ndo'o naní na ni nduu taa ñayúú yó'o, chí nak'i'o ñáá iin taa noo ndá'a taa kómí kuachi, ta chirkaa ñáa rá ndjika cruz, ta nataki na tíxi kuu óni —kaá ángel ñoo.

⁸ Dá ni ndisáa ini na ñá'a ñoo to'on ni ka'an Jesús xí'ín ná. ⁹ Dá tá ni nandió kuéi na ni ndisáa na ni sa'an na yáí ñoo, dá ni kasá'a ná kásto'on na sa'a ndidaá ña va'a yó'o xí'ín ndin uxí iin taa xionoo xí'ín Jesús xí'ín dao ka ñayuu ndei xí'ín rá ñoo. ¹⁰ Maria Magdalena xí'ín Juana, xí'ín naná Jacobo xí'ín dao ka na ñá'a, noón kúu na ni nakani ña yó'o xí'ín taa xionoo xí'ín Jesús. ¹¹ Tido ni ka'an rá ña to'on ni ndaki ini mií vá ná kián, sa'á ñoo kọ ní kándisa ta'on ñáa rá.

¹² Tido ni ndakuin ndichi Pedro, dá ni kancono ra kua'an ra yáí noo ni nduxi Jesús. Tá ni saa ra ñoo, dá ni chirnee noo rá ni sa

nde'é rá inian. Dá ni xini ra sava'a dá'on ni sa tuú yiki koño Jesús vá kánóo. Dá ni nandió kọo ra kua'an nó'o rá, ta naá ini ra sa'á ña ni kuu kua'an ra.

Di'a ni kuu tá ni na'a noo Jesús noo uu taa kua'an íchi ñoo naní Emaús

¹³ Ta mií kuu dáá ñoo ta'ani xika uu taa xionoo xí'ín Jesús kua'an ra iin ñoo naní Emaús. Ta nákaaán táto'on uxí iin kilómetro noo ñoo Jerusalén. ¹⁴ Ta ndátó'on rá kua'an ra íchi ñoo sa'a ndidaá ña ni kuu. ¹⁵ Ta tein ndátó'on rá dión kua'an ra, dá ni natuu yati Jesús, dá ni nak'i'in ta'an na xika dáó ná kua'an na xí'ín rá. ¹⁶ Tido ió iin ña'a sadí noo rá, sa'á ñoo kọ nákoní ñáa rá. ¹⁷ Dá ni kaa na xí'ín rá:

—¿Ndí kján ndátó'on téi ndo kua'an ndo? Ta, ¿ndiva'a nda'í téi kúu ini ndo?

¹⁸ Dá ni kaa iin taa, tá'an ra naní Cleofas, xí'ín ná:

—¿Á sava'a iin tó'on mií ní kúu ta tukú ió ñoo Jerusalén kọ ñá'a kandaá ini ña ni kuu ñoo ñoo tein kuu yó'o?

¹⁹ Dá ni kaa na:

—¿Ndí kján ni kuu?

Dá ni kaa taa ñoo xí'ín ná:

—Ndátó'on ndú sa'a iin taa naní Jesús, na ñoo Nazaret. Ta ni sa kuu na iin profeta. Ta sa kee na ña'a ná'ano, ta to'on ndáya'i sa ká'an na noo Ndios xí'ín noo ndidaa na ñoo ndu. ²⁰ Tido ta dutí saku'a, xí'ín ta né'e choon ñoo ndu kúu ra ni nak'i'o ñáá rá noo ndá'a ta romano. Ta roón ni chirkaa ñáá ndjika cruz. ²¹ Tido ni ka'an ndu'u ña ni kasáa na taó xóo na na ñoo ndu tíxi nda'a tá dándáki ñáá, ní kúu. Ta kuu víti xíno oní kuu ña ni kuu dión. ²² Ta iin ka ña'a ni kedaá xí'ín ndú ni naá ini ndu, chí tá kọ ñá'a tuu na'a víti ni sa'an dao na ñá'a kúu kuendá ndu'u yáí noo ni nduxi na, ²³ ta kọg ka yiki koño na ní nání'i na ñá'a ñoo. Dá tá ni ndusáa na, dá ni kaa na ña ni na'a noo dao ángel noo ná, ta noón kúu na ni kaa xí'ín ná ña ni nataki va Jesús. ²⁴ Dá ni sa'an ta'ani dao taa kúu kuendá ndu'u ni sa nde'é rá ini yáí ñoo. Tido táto'on káa rá ió ña ni nakani na ñá'a ñoo, k'i'o dión ta'ani ni xini ra. Tido kọ ní xini ta'on ra mií Jesús.

²⁵ Dá ni kaa Jesús xí'ín rá:

—¿Nandee ka vijan xixi ndo'o, ta nandee ka vijan káxi níno ndo, sa'á ñoo kuee nda'o kándisa ndó ndidaa ña ni taa profeta! ²⁶ ¿Á kọ ná'a ta'on ndó ña k'i'o dión kánian ndo'o naní níno Cristo, na dákaki ñáa, dá ndu'u na noo ndato náye'e ndaa? —kaá na.

²⁷ Dá ni kasá'a nákaní na xí'ín rá sa'a ndidaá ña ni taa Moisés, xí'ín ña ni taa ndidaa ka profeta. Ta k'i'o dión ni daná'a na noo rá ña ká'an tuti ií Ndios sa'a ndidaa ña kánian ndo'o na.

28 Dá tá nì kuyati na ñoo ló'ò noó kua'an taa ñoo, dá nì kee Jesús ña yá'a na kua'an na cháá ká chí noo. 29 Dá nì kendúsá rā xí'ín ná ña ná katuu tóo na koo na xí'ín rá, chí kaá rá:

—Katuu tóo ní koo ní xí'ín ndu'u, chí sà nì ini va, ta sà kua'an kuua vá —kaá rá.

Dá nì ku'u na ve'e ra, ta nì sà tuu tóo na nì sà io na xí'ín rá.

30 Dá tá nì sà io na mesa xí'ín taa ñoo, dá nì tiin na pan. Dá nì na'q'ò na ndivé'e noo Ndios sa'án. Dá nì tei ñé'e naan. Dá nì xí'ò naan noo rá. 31 Dá ví nì nono noo rá, dá nì ñakoni rā ña Jesús kúú ná. Ta kúú nì ndaño'ó ní'ini va na noo rá. 32 Dá nì kasa'á taa ñoo ndátó'ón tá'an mií rá:

—Miian ndaa kuiti kián ña luu kandá nio yò tein ká'an na xí'á veí ichi ñoo, ta xían nì ñakani na xí'á sa'a ndi kóni ká'an tuti ij Ndios.

33 Ta kúú nì ndakuei ra mií hora daá ñoo. Dá nì kee ra nandío kuéi ra kua'an rā ñoo Jerusalén. Tá nì saá rá, kúú nì naní'í rá noo ndéi túti ndin uxj iin taa xionoo xí'ín Jesús, ta ndéi ta'ani dao ká ñayuu xí'ín rá. 34 Kúú nì kaa ñayuu ñoo xí'ín rá:

—Miian ndaa kuiti kián ña nì nataki sato'ò yo Jesús, chí nì na'a'q' noo ná noo Simón Pedro.

35 Dá nì kasa'á ta'ani ndi nduú taa yó'ò nákani ra xí'ín ná ña nì ndo'ò ra ichi ñoo. Ta nì ñakani ta'ani ra ña kò ní nákoni ta'on ra Jesús nda nì tei ñé'e na pan, nda daá nì ñakoni ñaa rá, kaá rá.

Dì'a nì kuu tá nì na'q' noo Jesús noó taa sa xionoo xí'ín ná

36 Ta xían nani ndíta taa yó'ò ká'an rā sa'á ña nì xini rá, ta kúú iin kuiti vá, kúú nì sà ku'ín Jesús me'í noo ndéi na ñoo. Dá nì kaa na:

—Va'a ná koo ini ndo.

37 Ta kúú nì yu'ú nda'ò ñayuu ñoo, chí nì ka'án ná ña iin ní'ò vá kián. 38 Dá nì kaa Jesús xí'ín ná:

—¿Ndiva'a yu'ú ndo? ¿Ndiva'a nákani kuáchì ini ndo? 39 Kande'é ndó ndá'í, ta kande'é ndó sa'í, chí mií vá yu'ú kúúí. Dáko'on ndá'a ndo yu'ú, ta kande'é va'a ndó yu'ú, chí iin ní'ò kò kómí ta'an vaan lásá ní koño. Tído ndé'é ndó yu'ú ña ío va lásáí xí'ín koñoi —kaá ná.

40 Tá nì ndi'í nì ka'an na dión, dá nì ñaná'a na ndá'a ná xí'ín sa'a ná noo ña ndéi ñoo.

41 Tído sa'á ña kádij téi ini ñayuu ñoo, sa'á ñoo kò kuyú ta'on kandía na. Ta sa'á ña naá ini na xini na, sa'á ñoo nì kaa Jesús xí'ín ná:

—¿Á koó lú'u ña'a né'e va'a ndó kaxí'í?

42 Dá nì xí'ò ñayuu ñoo iin tá'í tìyaká nì kado noo ná xí'ín iin da'anda ndudí. 43 Dá nì tiin naan, ta kúú nì seí náan noo ndidaá ñayuu ñoo. 44 Dá nì kaa na:

—Sà nì kasto'on vai tá nì sà xionooi xí'ín ndó ña miian kánian xinkoo ndidaá kúú ña

nì taa Moisés, xí'ín ndidaá to'on nì ka'an profeta, xí'ín ndidaá ña ká'an tuti Salmo sa'í.

45 Dá nì sonó Jesús ñaxintóni ná, dá ná kandaá ini na ña ká'an tuti ij Ndios. 46 Dá nì kaa na xí'ín ñayuu ñoo:

—Ká'an tuti ij Ndios ña miian ndúsá ndo'ò nani ní'ò Cristo, na dáka'ki ñaa, dá kuu na, dá nataki na tìxi kuu óni tein na kúú ndij.

47 Ta ká'an ta'anian ña dána'a ñayuu noó na ndéi iin ní'í kúú ñayuu sa'a Cristo, dá kían, tá ná nandikó ini na sa'á kuachi kée na, dá ná ku'u ká'ano ini Ndios sa'a ná. Ta dinño'ó ká kasá'á ná dána'a na noo ña ndéi ñoo Jerusalén. 48 Ta ndo'ó kakuu na ko'on kanoo k'i'ò kuendá sa'a ndidaá ña yó'ò. 49 Ta kana'á ndó viti ña ko'ín tanda'í na nì kaa tatái k'i'ò na koo xí'ín ndó. Tído kandoo ndó ñoo Jerusalén yó'ò, ta kandati ndó nda ná natiin ndó ndée tanda'á Ndios kii nda induú.

Dì'anì kuu tá nì nana Jesús kua'an nó'ò ná induú

50 Dá nì taó xóo ñaa Jesús ndáka na kua'an na yati ñoo nani Betania. Tá nì saá na ñoo, dá nì ndane'e na ndá'a ná. Dá nì xika na ña maní noo Ndios sa'á ñayuu ñoo. 51 Ta tein xika na ña yó'ò noo Ndios, dá nì kexoo na noo ñayuu ñoo kònana na kua'an nó'ò ná induú. 52 Dá tá nì ndi'í nì sà ndaño'ò ñaa ñayuu ñoo, dá nì kee na nandío kuéi na kua'an nó'ò ná noo Jerusalén xí'ín kádij nda'ò ini na. 53 Ta daá ndéi va na yé'é ño'ò ká'ano ndaño'ò na Ndios, ta kéká'ano ñaa ná. Dión ná koo.

To'on yó'o kían nì taa San Juan, ña ká'an sa'a Jesús

Nì nduu na kúú t'ò'on iin ñayuu

¹ Sà daá ió va na kúú t'ò'on, dá nì kashá'a sa'a ñayuu, ta na kúú t'ò'on yó'o sà daá ió va na xí'in Ndios, ta sà daá kúú vá ná Ndios. ² Ta ndá míi sa'a, sà daá ió va na yó'o xí'in Ndios. ³ Ta xí'in ndá'a míi ná nì kava'a Ndios ndidaá tá'an ña'a. Chì tá kò'ó ná, ta kúú nì iin tó'ón ta'on ña'a ió ñayuu yó'o o kóo, ní kúú. ⁴ Ta míi ná kédaá xí'in ndidaá tá'an ña'a, dá takian, ta noón kúú na dátoon ñaxintóni ñayuu. ⁵ Ta noón kúú na dátoon noo iin naá, ta va'ará iin naá nda'ò, kò kándéé ta'an vaan xí'in ná.

⁶ Ta míi Ndios nì tanda'a iin taa nani Juan nì kii na, ⁷ ña k'ì'o na kuendá sa'a míi na dátoon noo ñayuu, dá ná kandisa ñaá ndidaá ñayuu kee Juan. ⁸ Tído o dúú míi Juan kúú na dátoon noo ñayuu, sav'a iin na k'ì'o kuendá sa'a vá ná kúú Juan.

⁹ Ta na miian ndaa kuiti dátoon noo ñayuu kúú na nì kii ñayuu yó'o. ¹⁰ Nì sà io na ñayuu yó'o, ta va'ará xí'in ndá'a míi ná nì kava'a Ndios ñayuu yó'o, tído kò ní nákomi ta'on ñaá na ndéi ñayuu yó'o ndá yoo kúú ná. ¹¹ Ta nì kii na nì sà io na tein na ñoo míi ná, tído kò ní natiin va'a ñaá ná. ¹² Tído ndi ndáa míi vá na nì natiin va'a ñaá, ta nì kandisa ñaá ná, noón kúú na nì n'ì ña kakuu na de'e Ndios nì kee na. ¹³ Ta kò kúú ná de'e Ndios sa'a ña nì kixi na tein nì iin taa, ta kò kúú ná ndé'e Ndios sa'a ña nì nak'i'in tá'an taa xí'in ñadi'i ra, ta kò kúú ná de'e Ndios sa'a ña kátoó ñayuu kande'i de'e na. Di'a kúú ná de'e Ndios, ch'ì k'ì'o dión kóni míi Ndios.

¹⁴ Ta míi na kúú t'ò'on yó'o nì nduu iin ñayuu, ta nì sà io na tein yó, ta nì xini xí'in noo ndú ña ká'ano nda'ò choon kómí ná, ta choon kómí ná ná'a ña iin tó'ón míi ná kúú de'e Ndios. Ta nì chití ná xí'in ña kú'u ini na sa'a yó, ta nì chití ta'ani na xí'in ña ndaa. ¹⁵ Ta nì x'ì'o Juan kuendá sa'a ná, ch'ì di'a nì kaa na:

—Nì ka'in sa'a ná yó'o tá nì ka'in xí'in ndó ña míi na vei sata yú'u kúú na ndáya'i cháá kà o dúú yu'u. Ch'ì sà daá ió va na o dúú yu'u —kaá Juan.

¹⁶ Ta sa'a ña kómí ná choon ká'ano yó'o, sa'a ñoó ndidaá vá yó n'ì iin ña man'ì ká'ano cháá kà noo ña man'ì nì sà io míi noo. ¹⁷ Ch'ì xí'in ndá'a Moisés nì kemánì Ndios ley na noo yo, tído noo Jesucristo nì natiin yó ña man'ì xí'in ña ndaa. ¹⁸ Nì iin tó'ón ta'on ñayuu kò ní xini ndí káa Ndios, tído iin tó'ón din'ì de'e na, na ió nduu xí'in tatá Ndios, noón kúú na nì kii nì na'a ñaá ná noo yo.

Di'a kua'an ña nì ka'an Juan, na dákodò ndúta ñayuu

¹⁹ Tá'an ña yó'o kúú kuendá nì x'ì'o Juan, ch'ì tá Israel né'e choon ñoo Jerusalén nì tanda'a rá tá dut'ì xí'in tá levita nì sa'an ra nì nda'tò'ón rá Juan ndá yoo kúú ná, ta di'a nì kaa ra xí'in ná:

—¿Ndá yoo kúú míi ní?

²⁰ Dá nì ka'an ndaa Juan ndá yoo kúú ná. Ta nì ña'a ta'on kò ní ch'ìde'é na, di'a nì x'ì'o ndaa na kuendá, ch'ì káa na:

—Kò kúú ta'on yu'u na kúú Cristo, na dáka'i ñaá.

²¹ Dá nì nda'tò'ón tuku ñaá rá:

—¿Ndá yoo kúú ní, tá dáá? ¿Á profeta Elías kúú ní?

Dá nì kaa na:

—Kò'ó, kò t'ò'ón ñaá kúú yu'u.

—¿Á míi ní kúú profeta, na nì kaa Ndios tanda'a ná kasa'a noo ndú'u? —kaá ra.

Dá nì kaa na:

—Kò'ó, kò t'ò'ón ñaá kúú yu'u.

²² Dá nì kaa ra xí'in ná:

—¿Ndá yoo kúú ní, tá dáá? Ka'an ní xí'in ndú, dá n'ì ndú ndi koo kastò'on ndu xí'in ra nì tanda'a ñaá vei ndu. ¿Ndi káa ní sa'a míi ní?

²³ Dá nì kaa na xí'in rá:

—Yu'u kúú na káyu'u noo kúú yukú ich'ì: “Konó ndó iin ích'ì ndaa noo na kúú sato'o yo” —tátò'on nì kaa profeta Isaías.

²⁴ Ta taa ñoó kúú ra nì tanda'a tá fariseo nì sa'an ra, ²⁵ ta nì nda'tò'ón rá Juan, ta káa tuku ra xí'in ná:

—¿Ndiva'a dákodò ndúta ní ñayuu tá kò kúú ní na kúú Cristo, o profeta Elías o míi profeta nì kaa Ndios tanda'a ná kii, tá dáá?

²⁶ Dá nì kaa na xí'in rá:

—Yu'u kúú ra dákodò ndúta ñayuu xí'in takúji va, tído tein míi ndó xionoo iin kà na kò ná'a ndó. ²⁷ Ta noón kúú na vei sata yú'u, ta ndáya'i cháá kà na o dúú yu'u, sa'a ñoó ní yó'o ndisa ná kò kánian ndaxi yu'u —kaá na.

²⁸ Ndidaá ña yó'o nì kuu ñoo nani Betábara noo kúú iin kà xoo yuta Jordán noo sa xionoo Juan sa dákodò ndúta ná ñayuu.

Jesús kúú léko nì kii noo míi Ndios

²⁹ Tá nì kasandaá iin kà kuu, dá nì xini Juan ña vei Jesús, dá nì kaa na:

—Kande'é ndó, na vei káa kúú léko míi Ndios, na díta kuachi kómí ñayuu noo Ndios.

³⁰ Ta na káa kúú na sa x'ì'o yu'u kuendá sa'a noo iin rá iin ndó, dá ch'ì nì kaa xí'in ndó ña sata yú'u vei iin kà na, ta ndáya'i cháá kà na o dúú yu'u, dá ch'ì sà daá ió va na o dúú yu'u. ³¹ Ta nì yu'u kò ní sà ná'a ndá yoo kúú ná, tído nì kashá'í dákodò ndúta ñayuu, dá kana'a ñaá na Israel —kaá na.

³² Ta nì x'ì'o ta'ani Juan kuendá sa'a ña nì xini na, ta káa na:

—Nj̄ xinīj̄ nj̄ noo Espírítu ij̄ Ndios nd̄a inđuú káa, ta káa na tátò'on kj̄'ò káa iin paloma, dión káa na nj̄ noo na nj̄ s̄a io kuii na xí'in Jesús. ³³ Kò ní sá na'á ta'on yu'u ndá yoo kúú ná, tído di'a nj̄ kaa mií na nj̄ t̄anda'á yu'u vej̄i dákodò ndútaj̄ ñayuu xí'in t̄akuj̄i: “Tá nj̄ xingon nj̄ noo Espírítu ij̄ sat̄a iin t̄a, ta nj̄ k̄and̄o na ió kuii na xí'in ná, noón kúú na dákodò ndút̄a ñayuu xí'in Espírítu ij̄.” ³⁴ Ta ndidaá ña yó'o nj̄ xinīj̄, sa'á ñoó xí'oi kuendá ña miíañ ndaā kuiti na káa kúú de'e Ndios —kaá na.

Di'a nj̄ kuu tá nj̄ kasá'a kána Jesús t̄a kanoo xí'in ná

³⁵ Iin k̄a kuu, dá nákaa Juan xí'in uy t̄a xionoo xí'in ná. ³⁶ Dá nj̄ xinīj̄ na Jesús yá'a na kua'an na ñoó, dá nj̄ kaa na xí'in t̄a ñoó:

—Kana'á ndó ña t̄a káa kúú léko mií Ndios.

³⁷ Tá nj̄ seídó'o ndi nduú t̄a xionoo xí'in Juan ña nj̄ ka'an na sa'á Jesús, dá nj̄ kee ra t̄akuei ra Jesús kua'an ra. ³⁸ Dá nj̄ n̄andió k̄o Jesús nj̄ sa nde'e ná t̄a ñoó, ch̄i nj̄ xinīj̄ na ña t̄akuei ñaá rá vej̄i ra. Dá nj̄ kaa na xí'in rá:

—¿Á ndá ña'a kóni ndo?

Dá nj̄ kaa ra xí'in ná:

—Rabí, ¿ndeí kúú ve'e ní? —kaá ra. (Rabí kóni kaa maestro.)

³⁹ Dá nj̄ kaa na xí'in rá:

—Nakíj̄ ndo ná ko'ò, dá koni ndo —kaá na.

Dá nj̄ sa'an ra xí'in ná, dá nj̄ xinīj̄ ra noo ió na. Dá nj̄ k̄and̄o ra nj̄ s̄a ndei ra xí'in ná s̄akuaá dáá ñoó, dá ch̄i s̄a k̄a komi s̄a'ini kíán.

⁴⁰ Ta Andrés, t̄a kúú ñani Simón Pedro, nákaa tein ndi nduú t̄a nj̄ seídó'o ña nj̄ ka'an Juan ñoó, ta nj̄ sarkuei ra sat̄a Jesús kua'an ra. ⁴¹ Dá nj̄ kee Andrés kua'an ra. Dá tá nj̄ naní'j̄ rá ñani ra Simón, dá nj̄ kaa ra xí'in rá:

—Nj̄ nakí'in tá'an ndu xí'in na kúú Mesías —kaá ra. (Tò'on yó'o kóni kaa Cristo, na dáka'ki ñaá.)

⁴² Dá ndáka ñaá rá nj̄ kasáa ra noo Jesús. Dá nj̄ s̄a nde'e ñaá Jesús, dá nj̄ kaa na xí'in rá:

—Yo'ó kúú Simón, de'e Jonás, tído viti nda Cefas kananón —kaá na. (Tò'on yó'o kóni kaa Pedro.)

Di'a nj̄ kuu tá nj̄ kana Jesús Felipe xí'in Natanael ña kanoo ra xí'in ná

⁴³ Iin k̄a kuu ñoó, dá nj̄ ch̄i k̄a ini Jesús ko'on na chí kuendá Galilea di'a. Dá nj̄ nakí'in tá'an na xí'in iin t̄a naní Felipe, dá nj̄ kaa na xí'in rá:

—Nakíj̄, kanooón xí'in yu'u.

⁴⁴ Ta Betsaida kúú ñoo Felipe ñoó, ta ñoó ta'ani kúú ñoo Andrés xí'in Pedro. ⁴⁵ Dá nj̄ naní'j̄ tá'an Felipe xí'in ra naní Natanael, dá nj̄ kaa ra xí'in rá:

—Nj̄ naní'j̄ ndu'u na kasaá dáka'ki ñaá tátò'on ká'an ley Moisés xí'in ña nj̄ taa profeta. Ta na yó'o naní Jesús, na kúú de'e José, na ñoo Nazaret.

⁴⁶ Dá nj̄ kaa Natanael xí'in Felipe:

—¿Á ndáa ña va'a kana ñoo Nazaret, ká'án yo'ó?

Dá nj̄ kaa Felipe xí'in rá:

—Nakíj̄ ná ko'ò, dá konon.

⁴⁷ Dá tá nj̄ xinīj̄ Jesús ña nj̄ kuyati t̄a naní Natanael ñoo vej̄i ra, dá nj̄ kaa na:

—Kana'á ndó, yó'o vej̄i iin ra miíañ ndaā kuiti kúú t̄a Israel, ta kúú rá iin t̄a ndaā.

⁴⁸ Dá nj̄ kaa ra xí'in Jesús:

—¿Ndi nj̄ kee ní ná'á ní yu'u?

Dá nj̄ kaa Jesús xí'in rá:

—Ndá rá kò ñá'a naki'in tá'an Felipe xa'an xí'ón, nda daá vá nj̄ xinīj̄ iógon sa'a iin t̄año'ó.

⁴⁹ Dá nj̄ kaa Natanael ñoo xí'in Jesús:

—Maestro, miíañ ndaā mií ní kúú de'e Ndios, ta mií ní kúú rey noó na Israel.

⁵⁰ Dá nj̄ kaa Jesús xí'in rá:

—¿Á kándisón ña dión kíán sa'á ña nj̄ ka'in xí'ón ña nj̄ xinīj̄ iógon sa'a iin t̄año'ó? Ña ná'ano cháá k̄a kíán ko'on konon kee yu'u o duú ña nj̄ xingon viti.

⁵¹ Dá nj̄ kaa ta'ani na xí'in rá:

—Miíañ ndaā ká'in xí'ón ña viti chí noo konon kanonó inđuú káa, ta konon noo ángel kii na noó na nj̄ nduu t̄a ñayuu yó'o, ta konon nana na no'ò na inđuú.

2

Di'a nj̄ kuu tá nj̄ sa io iin víko t̄anda'a ñoo Caná

¹ Dá tá nj̄ ya'a onj̄ kuu, dá nj̄ s̄a io iin víko t̄anda'a ñoo Caná, ña nákaa chí kuendá Galilea, ta ñoo nákaa naná Jesús. ² Ta nj̄ kana ta'ani na Jesús ña kíán ko'on na víko ñoo xí'in t̄a xionoo xí'in ná. ³ Ta tein ndei na noo ió víko ñoó, kúú nj̄ ndi'i vino, dá nj̄ kaa naná Jesús xí'in ná:

—Nj̄ ndi'í va vino na.

⁴ Dá nj̄ kaa Jesús:

—¿Ndiva'a ká'an ní dión xí'in yu'u, naná? Ch̄i kámanj̄ vá kasandaá hora na'a'á yu'u choon kómíj̄ noó ñayuu.

⁵ Dá nj̄ kaa naná na xí'in t̄a dánduu vino ñoó:

—Koo ini ndo kee ndó ndi ndáa mií ña'a xiká de'í noo ndo.

⁶ Ta ñoó ndita iño k̄idi yuu noo kaño'o t̄akuj̄i, ña kéchóon na Israel ndúvii ná mií ná noo Ndios. Ta keta ini iin iian sa ño'o tátò'on uy o onj̄ yoo ná'ano t̄akuj̄i. ⁷ Dá nj̄ kaa Jesús xí'in t̄a dánduu ñoó:

—Kua'án ndo dákúti ndó k̄idi yuu káa xí'in t̄akuj̄i.

Dá nj̄ sa'an ra nj̄ dákúti kuei raan xí'in t̄akuj̄i. ⁸ Nj̄ ndi'í, dá nj̄ kaa na xí'in rá:

—Taó ndó cháá rá viti, ta kua'an ndo k'i'o ndo ra noó tá ká'an víko yó'o.

Dá nì xì'o ra takují ñoo noo tá ká'an víko ñoo. ⁹ Dá nì xirndodó rá takují nì nduu vino ñoo, tído ko ná'a rá ndei nì kee rá. Ta ná'a vá tá dánduu ñoo ña takují ñó'o ini kidi ñoo vá kúu rá. Dá nì kana tá ká'an víko ñoo taa kúu tongo ñoo, ¹⁰ dá nì kaa rá xí'in rá:

—Ndei kúu míí vá noo ío víko, dinñó'ó ká xí'o ra vino va'a noó nà nì kana ra, dá tá sà nì kuu kua'a xí'i na, dá kásá'a rá dánduu rá vino nóo. Tído míí ní nì sà ne'e va'a ní vino va'a yó'o, dá dánduu ní rá nda noo ndí'í —kaá rá.

¹¹ Ña yó'o kúu ña ká'ano míí noo nì kee Jesús. Ta ñoo noó nì kee naan naní Caná, ña nákaa chí kuendá Galilea di'a. Ta k'i'o dión nì na'a nà míí ná ña ká'ano nda'o choon ne'e na, ta kúu nì kasá'a kándéé cháá ká ini ñaá tá xionoo xí'in ná. ¹² Nì ndí'i daá, dá nì naxingo nà ñoo Capernaum xí'in naná nà xí'in ñani nà xí'in tá xionoo xí'in ná, ta ko ní sá ndei ná'a ta'on na ñoo ñoo.

Di'a nì kuu tá nì taxi Jesús tá náka'an nda'i kua'an rá sata vé'e ño'o ká'ano

¹³ Ta sà nì kuyati víko pascua, ña kéká'ano nà Israel, sa'a ñoo nì ñaki'in Jesús konana na kua'an nà ñoo Jerusalén. ¹⁴ Tá nì saá nà, dá nì ku'u na yé'é ño'o ká'ano, kúu nì xini nà ndei taa díko chee, ta dao ká rá díko léko, ta dao ká rá díko paloma, ta dao ká rá ndei nádaon dí'ón. ¹⁵ Dá nì kava'a na iin chirrión xí'in yó'o, dá nì kasá'a ná taó ndí'i na ndidaá tá ñoo xí'in léko, xí'in chee ñoo kua'an rí sata vé'e, ta nì sata ni'ini na dí'ón nádaon dao ká taa ñoo, ta nì dandío kaa na mesa rá, ¹⁶ dá nì kaa nà xí'in tá díko paloma ñoo:

—Taó ndó ndidaá ña'a xaan, ta o sà kée ndó ve'e tatá kakuuan iin ve'e noo kuya'i ña'a.

¹⁷ Dá nì ndusaá ini tá xionoo xí'in ná ña ká'an tuti ij Ndios di'a: “Ío ña kuuj sa'a ña ndó'i sa'a ve'e ní.”

¹⁸ Dá nì kaa tá ne'e choon noó nà Israel xí'in ná:

—¿Ndi kíán ká'ano na'a ní noo ndú'u, dá ná kandía ndu'u ña ío choon noo ndá'a ní kee ní ña yó'o?

¹⁹ Dá nì kaa Jesús xí'in rá:

—Va'ará ná dákon ndó ve'e ño'o yó'o, tído tíxi onj kuuj, kúu sá nachikani tuku vei ña.

²⁰ Dá nì kaa rá xí'in ná:

—Uu diko iño toon kuaa nì kava'a ve'e ño'o yó'o; ta, ¿ndiva'a ká'an ní ña tíxi onj kuuj sà nachikani tuku nian? —kaá rá.

²¹ Tído ve'e ño'o nì ká'an nà sa'a kúu yiki koño na. ²² Ta nda kuuj nì nataki na, dá nì ndisaá ini tá xionoo xí'in ná ña nì ká'an nà dión, ta nì kandisa ra noo ká'an tuti ij Ndios sa'a ná, ta nì kandisa ta'ani ra ña nì ká'an míí ná.

Ná'a Jesús táto'on kúu nio iin rá iin yo

²³ Ta xí'an nani nákaa Jesús ñoo Jerusalén ñoo tein kuuj víko pascua ñoo, kua'a nda'o ñayuu nì kandisa ñaá sa'a ndidaá ña ná'ano nì kee na noo ná. ²⁴ Tído ko ní kandisa Jesús ña míian ndaa nì kandisa ñaá ñayuu ñoo, dá chí sà ná'a vá ná táto'on k'i'o kúu nio iin rá iin na, ²⁵ ta ko xínñó'ó ta'on na ní iin tó'on ñayuu, dá k'i'o na kuendá sa'a iin rá iin ñayuu, dá chí ná'a vá ná táto'on k'i'o kúu nio ná.

3

Ká'an Jesús xí'in iin taa nani Nicodemo ña kánian nakaki saá yo

¹ Ío iin tá fariseo nani Nicodemo, ta ne'e ra choon ká'ano noó tá Israel. ² Dá nì sa'an rá iin sakuuá noo ío Jesús, dá nì kaa rá xí'in ná:

—Maestro, ná'a ndu'u ña nì tanda'a Ndios míí ní vei ní kakuu ní iin nà dána'a noó ndu, dá chí kée ní ña ná'ano, ta ní iin ñayuu ko kándéé kee ña ná'ano tá ko ío Ndios xí'in ná.

³ Dá nì kaa Jesús xí'in rá:

—Míian ndaa ná ka'in xí'in ní ña tá ná o nákaki saá ñayuu, dá kían o koni ta'on na ndu'u na tíxi ndá'a Ndios.

⁴ Dá nì kaa Nicodemo xí'in ná:

—¿Ndi koo nakaki saá tuku iin taa sà nì kuyatá? ¿Á kuu ndu'u tuku ra tíi naná rá, dá nakaki saá rá?

⁵ Dá nì kaa Jesús xí'in rá:

—Míian ndaa ná ka'in xí'in ní ña tá nì kaku oon ñayuu xí'in takují, ta ko ní nákaki saá nà kee Espiritu ij Ndios, dá kían o koni ta'on na ndu'u na tíxi ndá'a Ndios. ⁶ Dá chí ñayuu nì kaku oon ñayuu yó'o, kuendá ñayuu yó'o va kúu ná. Tído nà káki saá kée Espiritu ij, ngón kúu kuendá míi Espiritu ij. ⁷ Ta ná dá'a ní naá téi ini ní koni ní ña ká'in xí'in ní ña kánian nakaki saá ní. ⁸ Chí kíán táto'on kúu tachí, dá chí xoo di'a xoo di'a kánaan, ta seídó'o yó kánaan, tído ko ná'a ta'on yó ndei nì kixian, ta ndei kua'an. K'i'o dión kúuán xí'in ñayuu nì nakaki saá nì kee Espiritu ij.

⁹ Dá nì kaa Nicodemo:

—¿Ndi kuu, dá koo di'a?

¹⁰ Dá nì kaa Jesús xí'in rá:

—Míí ní kúu iin maestro noó nà Israel. Ta, ¿ndiva'a ko kándaa ini ní ndi dándaki to'on nì ka'in xí'in ní? ¹¹ Míian ndaa kuiti ná ka'in xí'in ní ña ká'an ndu xí'in ñayuu sa'a ña ná'a ndú, xí'in sa'a ña nì xini xí'in noo ndú. Ta xí'o ndu kuendá sa'a ña yó'o va, tído ko kóni ta'on ndo'ó natiin ndó to'on, ña xí'o ndu kuendá sa'a. ¹² Ká'in xí'in ní sa'a ña'a ío ñayuu yó'o va, tído ko kandisa ta'on nian. ¿Ndi koo ká ví kandisa ní tá ná ka'in xí'in ní sa'a ña'a ío induú noo ío Ndios? ¹³ Dá chí ní iin tó'on ñayuu ko ní káa ko'on induú. Sava'a nà nì kaa kúu nà nì noo nì kasáa. Ta nà yó'o kúu nà nì nduu taa ñayuu yó'o, dá chí míí ná kúu nà nì sà ío induú. ¹⁴ Táto'on k'i'o nì

chirkaa Moisés iin koq ni kavá'a xí'in kaq kuaán yuku ichi ñoo, ki'ò dión ta'ani kánian karkaa na ni nduu taa ñayuu yó'ò kee ñayuu, ¹⁵ dá kían ndi ndáa mií vá ñayuu ná kandeé ini ñáa, ni iin kuq ta'ón o kuú na, di'a koni na kataki chíchí ná.

Ki'ò di'a kóni Ndios na ndéi ñayuu yó'ò

¹⁶ Chì sa'á ña kú'u nda'ò ini Ndios sa'á ñayuu ndéi iin ní kúú ñayuu, sa'á ñoo ni xí'ò na iin tó'ón dinj de'e na ni kasáa na ñayuu yó'ò, dá kían ndi ndáa mií vá ñayuu ná kandeé ini ñáa, ni iin kuq ta'ón o kuú na. Di'a koni na kataki chíchí ná. ¹⁷ Dá chj ko ní tándá'a Ndios de'e na kasaa na ñayuu yó'ò ndaka na kuendá sa'á kuáchi ñayuu. Di'a ni kasáa na, dá koni iin rá iin ñayuu ni'j ná ña káki na sa'á mií ná.

¹⁸ Dá chj ndidaa na kándéé ini ñáa, ko kánian chiya'i na sa'á kuáchi na. Tído na ko ní xín kandeé ini ñáa, noón kúú na kánian chiya'i sa'á kuáchi kée na, dá chj ko ní kándéé ini na kúú iin tó'ón dinj de'e Ndios. ¹⁹ Ta kánian chiya'i na sa'á kuáchi kée na, dá chj ni kasáa na dátoon noq ñayuu, tído ni kee cháá ka ñayuu sa'á noq iin naá, dá chj ndino'ò ña kini kée na. ²⁰ Dá chj ndidaa na kée ña kini, kañó'ò ná ña ndaa dátoon noq ñayuu, ta ni ko kúyati na noq tóon ña, dá kían ná dá'a ni natuu ndidaa ña kini kée na. ²¹ Tído na kée ña ndaa, noón kúú na natuu yati noq ndato tóon, dá katuu ndi'i ña va'a kée na sa'á ña kúú ná ñayuu Ndios.

Jesús kúú táto'on iin yú, ta Juan kúú amigo na

²² Tá ni ndi'i, dá ni sa'an Jesús xí'in ta xionoo xí'in ná chí noq kúú kuendá Judea, ta ñoo ni sa ndei na sa dákodó ndúta ná ñayuu. ²³ Ta Juan sa dákodó ndúta ñayuu chí noq kúú ñoo Enón, yati noq kúú ñoo naní Salim, dá chj ñoo ñó'ò nda'ò takují. Ta sa kasáa ñayuu noq ná, ta sa dákodó ndúta ñáa ná, ²⁴ dá chj kámani vá ndadi na ve'e kaq.

²⁵ Dá ni kasá'a ndátó'ón kuáchi ta xionoo xí'in Juan xí'in dao ka na Israel sa'a ndi kían kánian kee ñayuu, dá nduvií ná noq Ndios. ²⁶ Sa'á ñoo ni sa'an ra noq ió Juan, dá ni kaa ra xí'in ná:

—Maestro, tá'an taa ni sa'á io xí'in ní iin ka xoo yuta Jordán, tá'an ra ni xí'ò ní kuendá sa'á noq ñayuu, roón kúú ra xionoo dákodó ndúta ñayuu, ta kua'á nda'ò na kua'an noq rá.

²⁷ Dá ni kaa Juan xí'in rá:

—O kándéé ta'on ni iin taa ni'j rá ni iin choon tá ko ní xí'ò Ndios ña noq rá nda induú. ²⁸ Ta mií ndó kúú na xí'ò kuendá ña ni ka'an yu'u ña ko kúú ta'on yu'u na kúú Cristo, na dáka'ki ñáa. Di'a ni ka'in xí'in ndó ña yu'u kúú na ni tándá'a Ndios vei mií noq, dá kasaa mií ná. ²⁹ Ná'a ndó ña taa ni tándá'a xí'in iin ná'a kúú yíjan. Ta ra né'e

tá'an va'a xí'in ta ni tándá'a ñoo, roón kúú ra iin díjn rá, ta seídó'ò ñáa rá, ta kádij ini ra tá seídó'ò ra noq ká'an ta kúú yí ñoo. Kí'ò dión ta'ani ndó'ò mií yu'u viti, chj ni xinkoo ndi'i ña kádij ini. ³⁰ Dá chj miíjan ndúsá kánian kanda'ya'i cháá ka na, ta yu'u kúú na kánian ndunoo di'a.

Ni kii Jesús chí induú

³¹ Na ni noq ni kii chí induú, noón kúú na dándáki ndidaa ñayuu. Ta na ndéi noñó'ò yó'ò, yó'ò va ni káki na, ta ká'an na sa'á sa'á ña io noñó'ò yó'ò. Tído na ni kii chí induú, noón kúú na dándáki ndidaa ñayuu. ³² Ta xí'ò na kuendá sa'á ña ni xini na xí'in sa'á ña ni seídó'ò na chí induú, tído ko iin ta'on xín natiin va'a ña ká'an na. ³³ Tído ndi ndáa ñayuu nátiin va'a ña ká'an na, noón kúú na xí'ò kuendá ña miíjan ndaa ndisa na ndaa kúú Ndios. ³⁴ Ta na ni tándá'a Ndios ni kasáa, noón kúú na ká'an to'on mií Ndios, chj ni xí'ò ndi'i na ndéé Espíritu ij ná noq ná, ta ko ní chíki'ó ta'on ñáa ná. ³⁵ Ta kú'u nda'ò ini tatá Ndios sa'a de'e na, ta ni na'ki'ò na ndidaa tá'an ña'a noq nda'á na. ³⁶ Sa'á ñoo ndi ndáa mií vá ñayuu ná kandeé ini de'e Ndios koni na kataki chíchí ná. Tído na ko xín kandeé ini de'e Ndios, o koni ta'on na kataki chíchí ná, di'a kasaa ña xí'ò ini Ndios satá ná.

4

Ndátó'ón Jesús xí'in iin ná'a io chí kuendá Samaria

¹ Kúú ni kandaq va ini sato'ò yo Jesús ña ni ni'j tó'ón ta fariseo ña kua'a cháá ka ñayuu ni kasá'a ndíko ñáa, ta kua'a cháá ka ñayuu dákodó ndúta ná o dúy Juan, ² va'ará o dúy mií Jesús dákodó ndúta ñáa, ta xionoo xí'in vá ná kée choon yó'ò. ³ Sa'á ñoo ni keta na kuendá Judea kua'an tuku na chí Galilea di'a xí'in taa xionoo xí'in ná. ⁴ Ta miíjan ndúsá kánian ya'a na chí kuendá Samaria di'a, dá saq na Galilea. ⁵ Sa'á ñoo ni saq na iin ñoo naní Sicar, ña nákaq chí Samaria ñoo. Ta yati né'e tá'an ñoo yó'ò xí'in ñó'ò ni xí'ò oon Jacob noq de'e na José. ⁶ Ta ñoo nákaq iin pozo ni kavá'a Jacob. Ta sa'á ña ni kuitá Jesús ní xika na, sa'á ñoo ni sa'á koq na yu'u pozo ñoo ió na nani'j ndéé ná. Ta kían dao nduu. ⁷ Dá ni kasá'a iin ná'a kuendá Samaria taváan takují, dá ni kaa na xí'an:

—Tei cháá takují xa'an ná ko'i.

⁸ Ta ko ta'ón ta xionoo xí'in ná ñoo ndéi xí'in ná, chj kua'an ra ñoo nákaq yati ñoo kuin ra ña'a kasá'an na. ⁹ Dá ni kaa ná'a Samaria ñoo xí'in ná:

—¿Ndiva'a xíká mií ní, ta Israel xa'an, takují ko'ò ní noq yu'u, chj iin ná Samaria va kúú yu'u? Ta ko né'e tá'an va'a ta'on ndo'ò, na Israel xa'an, xí'in ndu'u, na kuendá Samaria yó'ò.

¹⁰ Dá n̄i kaa n̄a xí'án:

—Tá ná kandaá inon sa'á ña va'a kóni Ndios kee na xí'ón, ta ná kandaá ta'ani inon ndá yoo kúu n̄a xíká takují ko'o na noon, dá kían kaka di'a yo'ó takují ko'ón noo yú'u, ta ko'in k'i'oi takují, kirá k'i'o ña kataki chíchón.

¹¹ Dá n̄i kaa n̄a xí'án ná:

—Tatá, ni iin ta'on ña'a ko né'e ní taó ní takují, ta konó ndá'o pozo yó'o. Sa'á ñoó, ¿ndeí ko'on ní ki'in ní takují, kirá k'i'o ña kataki chíchí ñoó? ¹² Ta, ¿á ndáya'i cháá ka mií ní o duú Jacob, na kúu n̄a sá'ano ve'e ndu? Dá ch̄i noón va' ní kava'a pozo yó'o, ta takují kána yo'ó sa xí'i mií ná, xí'in de'e na xí'in kít̄i n̄i s̄a ndaka na.

¹³ Dá n̄i kaa n̄a xí'án:

—Ndi ndáa mií vá ñayuu xí'i takují ñó'o ini pozo yo'ó, noón kúu n̄a nandií kuéi tuku na ich̄i ini n̄a. ¹⁴ Tído ñayuu ná ko'o takují, kirá k'i'o yu'u noo ná, ni iin kuú ka o nandií kuéi na ich̄i ini n̄a. Ch̄i takují k'i'o yu'u ko'o na, kiróón kakuu takují kana ndita ini n̄a, ta k'i'o ra ña kataki chíchí ná.

¹⁵ Dá n̄i kaa n̄a xí'án ná:

—Tatá, tei ní takují ka'an ní sa'a ná ko'o yu'u, dá kían ná dá'a ka ni nandií kooi ich̄i ini, ta ná dá'a ka ni kixii ki'in takují nda yo'ó.

¹⁶ Dá n̄i kaa n̄a xí'án:

—Kua'án kuakón yíon, dá kasaon.

¹⁷ Dá n̄i kaa n̄a xí'án ná:

—Ko ta'on yí yu'u.

Dá n̄i kaa n̄a xí'án:

—Ndaa va ká'on ña koó yíon, ¹⁸ dá ch̄i o duú ta'on yíon kúu t̄a ió xí'ón viti, va'ará s̄a o'on n̄i s̄a kuu yíon. Sa'á ñoó ndani ña ndaa va ká'on.

¹⁹ Dá n̄i kaa n̄a xí'án ná:

—Tatá, kandaá ini ña kúu ní iin profeta. ²⁰ Tído dini yúku yo'ó va n̄i s̄a ndaño'o na sá'ano ve'e ndu'u Ndios, tído ndo'ó, na Israel, kaá ndo ña ñoo Jerusalén va kúu noo kánian kandaño'o yo ná.

²¹ Dá n̄i kaa Jesús xí'án:

—Naná, kandisa ña ko'in ka'in xí'ón viti, dá ch̄i vei kuu ña ni dini yúku yo'ó, ni ñoo Jerusalén ko kánian ko'on ndo, dá kandaño'o ndó tatá Ndios. ²² Ta ndo'ó, ndaño'o ndava'a va ndó Ndios, tído ndu'u, ná'á vá ndu'u ndá yoo kúu Ndios ndaño'o ndu, dá ch̄i tein n̄a ve'e ndu'u, na Israel, vei n̄a dáka ki ñaá. ²³ Tído s̄a kua'an kasandaá vá hora, ta viti s̄a n̄i kasandaán, ch̄i n̄a kandaño'o ndisa Ndios kakuu n̄a kandaño'o ñaá xí'in ndée Espiritu ij, ta kandaño'o ndisa ñaá ná tát'on k'i'o kóni mií Ndios, dá ch̄i k'i'o dión kóni mií tatá Ndios ña kandaño'o ñaá ná. ²⁴ Ch̄i Espiritu vá kúu Ndios. Sa'á ñoó n̄a ka'an kandaño'o ñaá, kánian kandaño'o ñaá ná xí'in ndée Espiritu ij, ta kánian kandaño'o ndisa ñaá ná tát'on k'i'o kóni mií Ndios.

²⁵ Dá n̄i kaa n̄a xí'án ná:

—Sa ná'á vá yu'u ña kasaá n̄a kakuu Mesías, n̄a kakuu Cristo, na dáka ki ñaá. Sa'á ñoó nda ná kasaá mií ná, nda daá ví nakani ndi'i na ndidaá ña ká'an ní sa'a.

²⁶ Dá n̄i kaa n̄a xí'án:

—Ñaa kúu yu'u, na ká'an xí'ón.

²⁷ Ta mií daá ñoó n̄i nandií kuéi t̄a xíonoo xí'in ná n̄i nasáa ra, ta kúu n̄i naá ini ra sa'á ña ndátó'ón ná xí'in ñá'a ñoo. Tído ni iin tó'ón rá ko ní ndátó'ón: “¿Ndi kían ndátó'ón ní xí'in ñá'a xaan?” o “¿Ndiva'a ndátó'ón ní xí'án?”

²⁸ Dá n̄i dankoo ñá'a ñoo yoo takují, dá n̄i nandií kooan kua'an no'an ñoo ñoo. Tá n̄i nasáan, dá n̄i kaa n̄i xí'in ñayuu ñoo:

²⁹ —Nakij ndo kande'é ndó, ch̄i n̄i kasáa iin t̄a, ta n̄i ka'an nda ra sa'a ndidaá ña n̄i keei. Ndá ndi kuu kúu ná Cristo, na dáka ki ñaá.

³⁰ Dá n̄i kankei ñayuu ñoo kua'an na kande'é ná noo ió Jesús.

³¹ Ta mií hora daá ñoó n̄i sei nda'í t̄a xíonoo xí'in ná noo ná, ch̄i kaá ra:

—Maestro, kasá'an ní.

³² Dá n̄i kaa n̄a xí'in rá:

—Ío iin ka ña'a ko'on yu'u kasá'in, tído ko ná'á ta'on ndó ndi kían kían.

³³ Dá n̄i kasá'a ndátó'ón tá sei nda'í t̄a xíonoo xí'in ná ñoo, ta kaá ra:

—¿Á ndá yoo n̄i kii n̄i ne'e ña'a kasá'an na, sa'á ñoó ká'an n̄a dión?

³⁴ Dá n̄i kaa n̄a xí'in rá:

—Ña'a kasá'in kúu ña kéei ña kóni mií n̄a n̄i tanda'á yu'u vei, ta dáxinkooi choon n̄i xí'o na noo keei. ³⁵ ¿Á ko ká'an ndo ña kámaní komí yoo, dá kasandaá kuu dákee yo? Tído ká'an yu'u xí'in ndó ña dáka noo ndo kande'é ndó noo ña n̄i xiti na, dá ch̄i sa n̄i ich̄i vaan, sa n̄i kuu va dákee yóan. ³⁶ Dá ch̄i n̄a dákee natiin va ya'i na, ta ña dákee na kúu ñayuu natiin ña kataki chíchí ná. Dión, dá kadij nduú ini n̄a n̄i xiti xí'in n̄a n̄i dákee. ³⁷ Ta ndaa va ká'an ñayuu tá ká'an n̄a di'a: “Ín ná kúu ná xiti, ta iin ka n̄a kúu n̄a dákee.” ³⁸ Ta yu'u kúu ná tanda'á ndo'ó ko'on ndo dákee ndó noo ko ní xiti ndó, ch̄i dao ka va na n̄i xiti, ta ndo'ó kúu n̄a keva'a noo n̄i ndo'ó dao ka n̄a n̄i xiti na —kaá ná.

³⁹ Ta kúu kua'á nda'o ñayuu ndéi ch̄i kuendá Samaria ñoo n̄i kandisa na Jesús sa'á ña n̄i ka'an ñá'a ñoo sa'a ná, dá ch̄i kaaan: “N̄i ka'an ndaa t̄a ñoo xí'in yu'u sa'a ndidaá ña'a n̄i keei.”

⁴⁰ Dá n̄i kasáa n̄a Samaria ñoo noo náka Jesús, dá n̄i sei nda'í n̄a noo ná ña ná kandoo tóo na xí'in ná ñoo ñoo. Dá n̄i kandoo na n̄i sa io na xí'in ná uu kuu. ⁴¹ Ta kua'á nda'o ñayuu n̄i kandisa ñaá sa'á to'on n̄i ka'an na xí'in ná, ⁴² dá n̄i kaa n̄a xí'in ñá'a ñoo:

—Ko kandisa ka ndu viti sav'a sa'á ña n̄i ka'on xí'in ndú, dá ch̄i viti s̄a n̄i seido'o ndu

to'on ká'an mií ná. Ta nì kandaá ini ndu ña miian ndaa kuiti kúú ná Cristo, na dákaki ñáá.

Di'a nì kuu tá nì nduvva'a Jesús de'e iin taa kéchón noo rey

⁴³ Tá nì ya'a uu kuu, dá nì kee na kua'an na chí kuendá Galilea di'a. ⁴⁴ Ta nì xì'o Jesús kuendá ña ni iin tó'on ta'on profeta kò nátiin ñañó'ó noo na ñoo mií ná. ⁴⁵ Tído tá nì saa na kuendá Galilea, nì natiin va'a ñaá na ndéi ñóó, dá chí nì xini xí'in noo ná ña ná'ano nì kee na ñoo Jerusalén tein víko pascua ñóó, dá chí nì sà ñio'o ta'ani na ñóó. ⁴⁶ Dá nì nandíó koo tuku Jesús nì nasáa na ñoo Caná, ña nákaa kuendá Galilea noó nì ndee na takují ñóó vino.

Ta chí ñoo Capernaum ñóó ió iin taa kéchón noo rey, ta kú'u iin de'e ra. ⁴⁷ Tá nì nì'í tó'on ra ña sà nì ndusáa Jesús ió na Galilea, nì ndee na kuendá Judea, dá nì sa'an rā nì seí nda'í rā noo ná ña ná ko'on na ve'e ra, ta ná nduvva'a na de'e ra, dá chí sà ióan kuu xì. ⁴⁸ Dá nì kaa Jesús xí'in rá:

—Tá ná o kóní xí'in noo ndo ña ná'ano xí'in ña ndato kée yu'u, dá kían o kándisa ta'on ndó yu'u.

⁴⁹ Dá nì kaa taa ñóó xí'in ná:

—Tatá, ná ko'ó viti kò ñá'a kuu de'e'i.

⁵⁰ Dá nì kaa Jesús xí'in rá:

—Kua'an nó'on, chí sà nì nduvva'a va de'ón.

Ta kúú nì kándisa va taa ñóó to'on nì ka'an Jesús. Sa'a ñóó nì nandíó koo ra kua'an nó'o rá. ⁵¹ Tá sà kua'an xing rā noo iin ve'e ra, dá nì kii taa kéchón noo rá nì nì'í ñaá rá. Dá nì kaa rā xí'in rá:

—Takí ií va de'e ní, sà nì nduvva'a va xì.

⁵² Dá nì ndato'ón ñaá rá to'on ndá hora nì ndjiko'on ini xì. Dá nì kaa taa kéchón ñóó xí'in rá:

—Tát'o'on ká iin sa'ini koni, dá nì ya'a ña dáa xì.

⁵³ Dá nì ndisáa ini tatá xì ña mií hora daá ñóó nì ka'an Jesús xí'in rá: “Sà nì nduvva'a de'ón.” Ta nì kándisa rá Jesús, xí'in ndidaá na ve'e ra.

⁵⁴ Ta ña yó'o kúú ña ká'ano kúú uu nì kee Jesús chí kuendá Galilea tá nì ndee na chí kuendá Judea di'a.

5

Di'a nì kuu tá nì nduvva'a Jesús iin taa koo kuu kaka ió ñoo Betesda

¹ Nì ndi'i, dá nì kasandaá koo iin víko ká'ano noó na Israel. Dá nì kee Jesús kókaa na kua'an na ñoo Jerusalén. ² Ta ñoo Jerusalén ñóó nákaa iin xián noo nani yé'é léko, ta yati ñóó nákaa iin pila ká'ano noo ñó'o takují, ta nanián Betesda xí'in yú'u hebreo, ta ndíta o'on ve'e xí'o kátí yú'án. ³ Ta ini ve'e kátí ñóó ndéi kuá'a nda'o na kú'u,

dao na kò túu noo, dao ká na léngo sa'a, dao ká na nì natii sa'a. Ta ndéi na ndati na nakandá noó takují ñóó. ⁴ Dá chí ndá ndi kúú náxing iin ángel dákandá na noó takují ñóó, ta na mií noó kasaa dákeeta mií tá kandá takují ñóó, ta kúú nduvva'a va na noo ndi ndáa mií vá kue'e ndó'o na. ⁵ Ta ñóó kándu'u iin taa, ta sà io oko sa'on oni kuia kú'u rā.

⁶ Dá nì xini Jesús kándu'u taa yó'o. Tá nì kandaá ini na ña sà na'á nda'o kú'u rā, dá nì ndato'ón ñaá ná:

—Zá kónon nduvva'ón?

⁷ Dá nì kaa rā:

—Díon kónij, tatá, tído kò iin nì'í dákeeta ñaá ini takují káa mií hora kandá rā. Ta iin iin ta'andá ká'in ko'in dákeetai mií, sà kasaa iin ká na keta na.

⁸ Dá nì kaa Jesús xí'in rá:

—Ndakuijn ndichi viti. Ta naki'in ña'a kándi'ón xaan kane'ón kua'an.

⁹ Ta kúú viti'ón di'a nì nduvva'a taa ñóó. Ta kúú nì naki'in ra ña'a kándi'i ra né'e ra kua'an rā. Ta mií kuu daá ñóó kúú kuu nani'i ndéé na Israel.

¹⁰ Dá nì kaa taa sa'ándá choon noó na Israel xí'in taa nì nduvva'a ñóó:

—Kuu nani'i ndéé yo kíán viti. Sa'a ñóó koo kánian kane'ón ña'a nì sà ndi'ón xaan.

¹¹ Dá nì kaa taa ñóó xí'in rá:

—Mií na nì nduvva'a ñaá nì ka'an xí'in: “Naki'in ña'a kándi'ón xaan kane'ón kua'an”, kaá na xí'in.

¹² Dá nì ndato'ón ñaá rá:

—Zánda yoo nì ka'an xí'in: “Naki'in ña'a kándi'ón xaan kane'ón kua'an”?

¹³ Tído koo ná'a ta'on taa nì sà kú'u ñóó ndá yoo nì nduvva'a ñaá, dá chí nì kexoo va Jesús kua'an na, ta nì ndu'u na tein ñayuu kuá'a ndéi ñóó.

¹⁴ Tá nì ndi'i, dá nì nani'i ñaá Jesús yé'é ñó'o ká'ano ñóó. Dá nì kaa na xí'in rá:

—Kana'ón ña sà nì nduvva'a voon viti, tído o sà kóo ká inon ya'ón kee'on kuachi, dá ná dá'a ni kixi iin ká tandó'ó ká'ano cháá ká noon.

¹⁵ Dá nì kee taa nì nduvva'a ñóó kua'an rā. Dá nì kast'o'on ra xí'in taa né'e choon noó na Israel ña Jesús kúú na nì nduvva'a ñaá. ¹⁶ Sa'a ñóó nì kasá'a taa né'e choon ñóó kéndava'a rá xí'in Jesús, ta ndúkú rá ndi kee ra ka'áni ñaá rá, dá chí nì kee na choon yó'o tein kuu nani'i ndéé na ñoo Israel. ¹⁷ Dá nì kaa Jesús xí'in rá:

—Daá kéchón va tatá yu'u Ndios, ta kéchón ta'ani yu'u viti.

¹⁸ Ta sa'a ña nì ka'an na díon, sa'a ñóó ví'í ká ví nì kasá'a ndúkú taa ñóó ndi kee ra ka'áni ñaá rá, dá chí o duyú iin tó'on ni kuu nani'i ndéé na Israel yá'a na, chí di'a kaá ta'ani na ña mií Ndios kúú tatá na, ta sa'a ña ká'an na díon, sa'a ñóó ndéé na mií ná ña iin tó'on kúú ná xí'in Ndios.

Kásto'on Jesús xí'ín ñayuu ña kómí ná choon, chí kúú ná de'e mií Ndios

¹⁹ Sa'á ñoó nì kaa Jesús di'a xí'ín taa ñoó:
—Miían ndaa ná ka'ín xí'ín ndó ña kó kée mií ta'on nà kúú de'e Ndios iin rá iin ña'a, chí kée na ndidaá ña xini ná kée tata nà, dá chí ndidaá ña'a kée tata nà, kí'o dión ta'ani kée de'e na. ²⁰ Chí kú'u nda'o ini tatá Ndios sa'á de'e na, ta ná'a nà ndidaá tá'an va ña'a kée na noó de'e na. Sa'á ñoó ná'ano cháá ká ña'a koni ndo kee de'e Ndios o duú ña nì kee na viti, dá naá nda'o ini ndo kee na. ²¹ Dá chí táto'on kí'o ndáne'e tatá Ndios nà nì xí'l, ta xí'o na ña' kataka nà, dión ta'ani kée de'e na, dá chí xí'o ta'ani na ña kataka ndi ndaa mií vá ñayuu ká'án mií ná. ²² Dá chí kó keyíko ta'on Ndios sa'a nì iin tó'ón ñayuu, ndaa noó de'e va na nì xí'o na choon, dá keyíko nà sa'a ná, ²³ dá kían ná koo ñaño'ó ndidaá tá'an ñayuu noó de'e Ndios, táto'on kí'o ió ñaño'ó ná noó mií tatá Ndios. Dá chí ná koó ñaño'ó noó de'e Ndios, nì tatá Ndios, nà nì tanda'á ñaá nì kasáa nà, koó ñaño'ó ná noó.

²⁴ Ta miían ndaa ná ka'ín xí'ín ndó ña ndi ndaa nà seíd'ó to'on ká'ín, ta kándeé ini nà tatá Ndios, nà nì tanda'á yu'u nì kasáa, noón kúú nà nì'í ña kataka chíchí ná, ta o ká'anda ta'on Ndios choon ña chiya'i na sa'á kuachi kée na, chí nì taó ñaa Ndios noó ña kánian kuu na, ta nì xí'o na ña kataka chíchí ná. ²⁵ Miían ndaa ká'ín xí'ín ndó ña vei kuu, ta kuu víti kían ña kueíd'ó nà kúú ndjì ña ka'an de'e Ndios. Ta nà kandisa noó ka'an nà, noón kúú nà kataka. ²⁶ Dá chí táto'on kí'o xí'o Ndios ña kataka ñayuu, kí'o dión ta'ani nì xí'o na choon noó ndá'a de'e na ña kee ta'ani na dión xí'ín ñayuu. ²⁷ Ta nì xí'o ta'ani na choon noó de'e na ña keyíko nà sa'a ndidaá ñayuu sa'á ña kúú ná na nì nduu taa ñayuu yó'o. ²⁸ Ta o sa naá téi ini ndo sa'á ña ká'ín xí'ín ndó, dá chí vei kuu ña kueíd'ó ndidaá nà nì nduxi to'on ka'an nà, ²⁹ ta nataka ñayuu nì kee ña va'a, ta natiin na ña kataka chíchí ná. Tido nà nì kee ña kini, noón kúú nà nataka natiin ña ko'on nà ndo'o nani níó ná.

Kí'o di'a kándaq ini yo ña Jesús kúú de'e Ndios

³⁰ Ta kó kée mií ta'on yu'u nì iin tó'ón ña'a. Chí táto'on kí'o káa choon nì sa'anda mií tatá noó, kí'o dión keyíko iin rá iin ña'a, ta keyíko ndaa sa'a iin rá iin ña'a, dá chí kó ndúkú ta'on yu'u kee ña kóni mií, di'a ndúkú yu'u kee ña kóni tatá, nà nì tanda'á yu'u vei. ³¹ Dá chí tá ná kí'o yu'u kuendá sa'a mií, dá kían kaa ndo ña kó ndáa ta'on kían ká'ín. ³² Iin ká va na kúú nà xí'o kuendá sa'a yu'u. Ta ná'a yu'u ña kuendá xí'o na sa'í kían ña ndaa. ³³ Ta ndo'ó nì tanda'á ndó dao taa nì sa'an rā noó Juan, ta noón kúú nà nì xí'o ndaa kuendá noó rá. ³⁴ Tido yu'u, kó xínfó'ó

ta'on yu'u ña kí'o iin ká ñayuu kuendá sa'í. Nì ka'ín xí'ín ndó sa'á ña yó'o, dá koni ndo káki ndó. ³⁵ Miían ndaa nì sa kuu Juan táto'on iin ití kái, ta sa dátóon nà noó ndo, ta nì nata'an va'a ini ndo nì natiin va'a ndó to'on ndato nì ka'an na cháá tiempo.

³⁶ Ta ió iin ká ña'a, ña kían xí'o va'a cháá ká ví kuendá sa'á yu'u o duú kuendá nì xí'o Juan. Dá chí ndidaá choon nì xí'o tatá noó kee, ndidaá ña yó'o kían kéei, ta miían xí'o kuendá sa'í ña miían ndaa kuiti tatá Ndios nì tanda'á yu'u vei. ³⁷ Ta mií ta'ani tatá, nà nì tanda'á ñaa vei, xí'o ta'ani na kuendá sa'í. Ta nì iin kuu ta'ón kó nì seíd'ó ndó noó ká'an nà, ta nì kó nì xini ndo ní káa na, ³⁸ ta nì to'on na kó kómí ndó ini níó ndo, dá chí kó kándeé ini ndo nà nì tanda'á yu'u vei. ³⁹ Ta ndo'ó dákuá'a tuti ií Ndios, dá chí ká'án ndó ña ñoó nani'í ndo ña kataka chíchí ndó. Ta mií tuti ñoó xí'o ndaa kuendá sa'a yu'u, ⁴⁰ tido kó kóni ta'on ndó kii ndó noó, dá nì'í ndo ña kataka chíchí ndó.

⁴¹ Kó ndúkú ta'on yu'u natiin ñaño'ó noó taa ñayuu yó'o. ⁴² Tido ná'a vái ndi ndaa níó iin rá iin ndó, sa'á ñoó kándaq ini ña kó kóni ta'on ndó Ndios. ⁴³ Yu'u kúú nà nì xí'ín choon nì sa'anda mií tatá Ndios noó, tido kó kóni ndo natiin ndó yu'u. Tido tá ná kasaa iin ká taa ka'an sa'a mií rá, ta kúú kaon va natiin va'a va ndó ra. ⁴⁴ Ndi koo ví, dá kasandaá ndo kandisa ndó ña ndaa, chí daá kuiti ndúkú ndó ña chindaya'i tá'an mií ndó, ta kó ndúkú ndó ña chindaya'i ñaa nà kúú iin tó'ón diní mií Ndios? ⁴⁵ Ta ná dá'a nì ka'án ndó ña ká'an kuachi yu'u sa'a ndo'ó noó Ndios. Mií Moisés, tá'an nà kándeé téi ini ndo, noón kúú nà ká'an kuachi sa'a ndo. ⁴⁶ Dá chí tá miían ndaa nì kandisa ndó ña nì ka'an Moisés, dá kían kandisa ta'ani ndó ña ká'an yu'u xí'ín ndó viti, dá chí sa'a yu'u va nì taa Moisés. ⁴⁷ Tido, tá kó kandisa ndó ña nì taa na sa'í, ndi koo, dá kandisa ndó to'on ká'an yu'u, tá dáá?

6

Kua'á nda'o ñayuu nì xí'o Jesús ña'a nì sasá'an na

¹ Tá nì ndi'i, dá nì kee Jesús kua'an nà iin ká xoo taño'o nani Galilea. Ta nani ta'ani ra Tiberias. ² Ta kúú kua'á nda'o ñayuu tákuei ñaa kua'an nà, chí nì xini nà nì kee Jesús ña'a ndato nì nduva'a na nà kú'u. ³ Dá nì kaa Jesús diní iin yúku iin ñoó. Dá nì sa koo na ñoó xí'ín taa xionoo xí'ín ná. ⁴ Ta kúú sa nì kuyati va víko pascua, ña kéká'ano na Israel.

⁵ Tá nì ndane'e noó Jesús, kúú nì xini nà ña kua'á nda'o ñayuu tákuei ñaa vei na, dá nì kaa nà xí'ín Felipe:

—Ndeí ko'o kuiti ña'a kasá'an ñayuu kua'a yó'o viti?

6 Mii'an n̄i ka'an va na dión, dá ná kande'á ndi kaa Felipe ñoó. Tído sa ná'á vá míí ná ndi k'ján kee na, dá kasá'an ñayuu ñoó. 7 Dá n̄i kaa Felipe:

—Ni d̄i'ón n̄i'í ñayuu kéchóon na uu ciento kuu o kétaan kuiin yó pan, dá n̄i'í ná lú'u lú'an kei ná.

8 Dá n̄i kaa iin ka' taa xionoo xí'in Jesús, tá'an r̄a naní Andrés, t̄a kúu ñani Simón Pedro:

9—Yó'o ín iin tayi'í ló'o, ta né'e xi o'on pan cebada, ta né'e xi uu t̄iyaká. Tído ni ñá'a ko kúu vá ña yó'o ñoó ñayuu kua'a v̄ei káa.

10 Dá n̄i kaa Jesús:

—Ka'an ndo xí'in ñayuu kuá'a káa ña ná kande'i na —kaá n̄a.

Dá n̄i sa ndei na ndéi na noo j̄tá ñoó, ch̄i káa ndá'a vaan. Ta t̄a ñoó kúu tát'o'on o'on mil. 11 Dá n̄i tiin Jesús pan ñoó. Dá tá n̄i ndi'í n̄i nak̄i'o na ndiv'e noo Ndios, dá n̄i x̄i'o naan noo t̄a xionoo xí'in ná. Dá n̄i sa'an r̄a n̄i dasá ráan noo ñayuu kuá'a ñoó. Ta kúu dión ta'ani n̄i kee na xí'in t̄iyaká ñoó. Ta n̄i x̄i'o ra r̄i tát'o'on n̄i xiká iin rá iin na.

12 Dá tá n̄i nd̄inoo va'a ini ñayuu ñoó n̄i sasá'an na, dá n̄i kaa Jesús xí'in t̄a xionoo xí'in ná ñoó:

—Nditútí ndó ndidaá yúch̄i ña n̄i kandoo xaan, dá ná o t̄uú oaan —kaá n̄a.

13 Dá n̄i nd̄itútí t̄a xionoo xí'in ná ñoó ndidaá ña n̄i kandoo ñoó. Ta n̄i dakútí rá ux̄i uu t̄iyiká xí'in yúch̄i ña n̄i sa kuu ndin o'on pan ñoó.

14 Tá n̄i xini ñayuu ñoó k̄i'o dión ví ká'ano ñá'a n̄i kee Jesús, dá n̄i kaa na:

—Mii'an ndaa kuiti na yó'o kúu profeta, n̄a n̄i kaa Ndios tanda'á ná kasaa ñayuu yó'o.

15 Tído n̄i kandaá va ini Jesús ña v̄ei ñayuu ñoó kendús̄a n̄a xí'in ná kandaka ñáá ná ko'on n̄a kakuu na rey noo ná. Sa'á ñoó n̄i taó xóo na míí ná kua'an n̄a din̄i yúku ñoó.

Di'a n̄i kuu tá n̄i xika Jesús noo t̄akuií

16 Dá tá n̄i kuaá kuú dáá ñoó, dá n̄i n̄axino mii t̄a xionoo xí'in ná noo nákaa taño'o ñoó. 17 Dá n̄i kaa ra ini barco, dá n̄i kee ra kua'an r̄a noo taño'o, dá saq ra ñoo Capernaum. Kúu sa n̄i kuaá vá, ta ko ñá'a ij̄ va nandió ko Jesús kasaa n̄a. 18 Ta sa'á ña n̄i kasá'á kána tach̄i déen, sa'á ñoó n̄i'í ndá'o n̄i kasá'á kandá noo taño'o ñoó. 19 Ta nda sa o'on o iño káa va kilómetro dáka ra barco ñoó kua'an r̄a, dá n̄i xini r̄a xika Jesús v̄ei na noo taño'o ñoó, ta sa kúyati na v̄ei na noo kua'an barco ñoó. Ta kúu n̄i yu'ú nda'o ra. 20 Dá n̄i kaa na xí'in rá:

—Mii'í vá yu'u kúu. Ná dá'a ni yu'ú ndo.

21 Ta kúu n̄i nañin va'a ñáá rá ini barco ñoó. Ta kúu vití'ón di'a n̄i kasandaá n̄a yú'u taño'o noo kua'an n̄a ñoó.

Nándukú ñayuu Jesús

22 Tá n̄i tuu noo iin ka' kuú, sa ná'á vá ñayuu n̄i kandoo ndéi iin ka' xoo taño'o ñoó ña iin tó'ón vá n̄i sa kuu barco n̄i kixi Jesús xí'in t̄a xionoo xí'in ná. Tído ná'á ta'ani na ña ko kuá'an no'o ná xí'in t̄a xionoo xí'in ná, ch̄i kua'an no'o mii'í vá rá, sa'á ñoó n̄i kandoo ñayuu ñoó ndati na Jesús. 23 Ta dao barco n̄i kii ñoó Tiberias n̄i sa kuita tóo ró yati noo n̄i x̄i'o Jesús pan n̄i seí ñayuu kuá'a ñoó tá n̄i ndi'í n̄i nak̄i'o na ndiv'e noo Ndios. 24 Dá tá n̄i kandaá ini ñayuu kuá'a ñoó ña koq ka Jesús nákaa ñoó, ni t̄a xionoo xí'in ná, dá n̄i kaa na ini barco ñoó. Dá n̄i kee na kua'an n̄a ñoó Capernaum nandukú ná Jesús.

Yó'o n̄i ka'an Jesús ña mii ná kúu pan n̄i x̄i'o Ndios kei yó, dá kataki chích̄i yó

25 Dá tá n̄i naní'j ná Jesús iin ka' xoo taño'o ñoó, dá n̄i kaa n̄a xí'in ná:

—¿Maestro, ndá oon n̄i kasáa ní yó'o?

26 Dá n̄i kaa Jesús xí'in ná:

—Mii'an ndaa ndisa ná ka'in xí'in ndó ña ko nándukú ta'on ndó yu'u sa'á ña n̄i kandaá ini ndo ndi kóni kaa ña ná'ano n̄i kee. Di'a nándukú ndó yu'u sa'á ña n̄i x̄i'o pan n̄i seí ndo, dá n̄i nd̄inoo ini ndo. 27 Ná dá'a ni kechóon ndó sa'a pan, ña t̄uú. Di'a kechóon ndó sa'a pan ko t̄uú, tá'an ña xí'o ña kataki chích̄i ndó. Ta n̄a n̄i nduu t̄a ñayuu yó'o kúu n̄a k̄i'o pan yó'o kei ndo, dá ch̄i n̄a yó'o kúu n̄a n̄i daná'a tatá Ndios.

28 Dá n̄i kaa ñayuu ñoó:

—¿Ndi k'ján kánian kee ndu, dá kat̄i'a ndu kee ndu ña kóni Ndios?

29 Dá n̄i kaa Jesús xí'in ná:

—Ña kóni Ndios kee ndó k'ján kandeé ini ndo n̄a n̄i tanda'á ná n̄i kasáa ió xí'in ndó.

30 Dá n̄i kaa ñayuu ñoó xí'in ná:

—Ta, ¿ndi k'ján kúu ñá'a ká'ano kee mii'í ní noo ndu'u, dá ná koni ndu, dá ná kandisa ndu'u ña n̄i tanda'á Ndios mii'í ní n̄i kasáa ní? ¿Ndi k'ján kee ní? 31 Ch̄i n̄i seí ná sa'ano ve'e ndu maná, ña kúu pan n̄i kii induú, tá sa xionoo na yukú ích̄i ñoó. Ch̄i di'a kaá tuti ij̄ Ndios: “N̄i x̄i'o Moisés pan n̄i kii induú n̄i seí na.”

32 Dá n̄i kaa Jesús xí'in ná:

—Mii'an ndaa ná ka'in xí'in ndó, o duú ta'ón Moisés ní x̄i'o pan n̄i kii induú n̄i seí ñayuu ñoó. Mii'í vá tatá yu'u kúu na xí'o ña kúu pan ndisa n̄i kii induú. 33 Ch̄i pan xí'o Ndios, ñoó kúu n̄a n̄i noo n̄i kii induú, ta xí'o na ña kataki chích̄i ñayuu ndéi ñayuu yó'o.

34 Dá n̄i kaa na xí'in Jesús:

—Maestro, ndidaá kuú tei ní pan ñoó ná kei ndu'u.

35 Dá n̄i kaa Jesús xí'in ná:

—Yu'u kúu pan xí'o ña kataki chích̄i ñayuu. Sa'á ñoó ndi ndáa mii'í vá ñayuu ná kii noo yú'u, ta ndiko n̄a yu'u, ni iin kuú ta'ón o kuiko na. Ta ndi ndáa mii'í n̄a ná kandeé ini yu'u, ni iin kuú ta'ón o ích̄i ini na. 36 Tído sa

daá n̄i ka'an vai xí'ín ndó ña va'ará n̄i xini ndo ña ná'ano kee yu'u, tído ko kándisa ta'on ñaá ndó. ³⁷ Ta ndidaá ñayuu tei tatáí noqí, miñan ndaa kii na ndiko na yu'u. Ta na kii noq yú'u, o dánkoo xoo ta'an vei na. ³⁸ Dá chí n̄i noo yu'u n̄i kii induú, ta ko véi ta'on yu'u keei ña kóni miñ, di'a vei yu'u keei ña kóni na n̄i tãnda'á yu'u veii. ³⁹ Kóni tatá yo Ndios, na n̄i tãnda'á yu'u veii, ña kían ná dá'a ni ndaño'ó ni iin tó'on ñayuu n̄i xí'o na noqí. Di'a kóni na ña dánatáki yu'u ñayuu yó'o tá ná kasandaá kuu noq ndí'i. ⁴⁰ Ta ña kóni na n̄i tãnda'á yu'u veii kían ña ndi ndáa mií vá ñayuu vei noq de'e na, ta kándéé ini ñaá ná, dá kían ni'j ná ña kataki chíchí ná. Ta noqon kúu na dánatáki yu'u tá ná kasandaá kuu noq ndí'i —kaá na.

⁴¹ Dá n̄i kasá'a na Israel ñoo ndátó'on kayá ná ká'an na sa'a Jesús, dá chí n̄i kaa Jesús ña mií ná kúu pan n̄i kii induú, ⁴² ta kaá na:

—¿Á o duú de'e José va kúu Jesús káa, chí ná'a vá yó tatá ra xí'ín naná ra? Sa'á ñoo, ¿ndiva'a ká'an ra ña n̄i noo ra n̄i kii ra induú?

⁴³ Dá n̄i kaa Jesús xí'ín ná:

—O sa ndátó'on kayá ndo sa'í. ⁴⁴ Ni ko iin ta'on kuu kii mií ndiko na yu'u xian nani ná o dáka'an tatá Ndios, na n̄i tãnda'á yu'u veii, nio ná. Ta na yó'o kúu na dánatáki yu'u tein kuu noq ndí'i. ⁴⁵ Dá chí di'a kua'an to'on n̄i taa profeta noq tuti i Ndios: “Ta noq ndidaá ñayuu dána'a Ndios”, kaáan. Sa'á ñoo ndi ndáa mií na n̄i seído'o noq ká'an tatá Ndios, ta n̄i nañin na to'on na, noqon kúu na kii noq yu'u, ta ndiko na yu'u. ⁴⁶ Ta ni iin tó'on ñayuu ko ñá'a koni xí'ín noq ná tatá Ndios, sav'a'a iin tó'on na n̄i kii noq mií tatá Ndios, noqon kúu na ná'a ndi káa na. ⁴⁷ Sa'á ñoo miñan ndaa ná ka'in xí'ín ndó ña ndi ndáa mií na kandeé ini yu'u, noqon kúu na ni'í ña kataki chíchí ná. ⁴⁸ Yu'u kúu pan xí'o ña kataki chíchí ñayuu. ⁴⁹ Miñan ndaa n̄i sei na sá'ano ve'e ndó maná noq n̄i sa xionoo na yukú ichi ñoo, tído ndidaá vá ná n̄i xí'j. ⁵⁰ Tído pan, ña ká'in sa'a yó'o, kían n̄i noo n̄i kii induú. Ta ndi ndáa mií vá ñayuu ná kei ñá, ni iin kuu ta'ón o kuú na. ⁵¹ Ta yu'u kúu pan n̄i noo n̄i kii induú, ña xí'o ña kataki chíchí ñayuu. Ta ndi ndáa mií ñayuu ná kei pan yó'o, koni na kataki chíchí ná. Ta pan, ña k'í'o yu'u, kúu koñoi. Ta ko'in dokoi ña sa'a na ndéi ñayuu yó'o, dá koni na kataki chíchí ná —kaá Jesús.

⁵² Ta sa'á ña n̄i ka'an na dión, sa'á ñoo n̄i kasá'a na Israel ñoo ndátó'on kuáchi na tein mií ná ñoo, ta kaá na:

—¿Ndi kee taá káa k'í'o ra koño ra kei yó?

⁵³ Dá n̄i kaa Jesús xí'ín ná:

—Miñan ndaa ná ka'in xí'ín ndó ña tá ná o kei ndo koño na n̄i nduu taá ñayuu yó'o, ta ná o kó'o ndó ni'j ná, dá kían o koni ta'on ndó ni'j ndo ña kataki chíchí ndó. ⁵⁴ Tído na

n̄i kándia n̄i sei koñoi, ta n̄i xí'i na n̄i yú'u, noqon kúu na n̄i'í ña kataki chíchí ná. Ta noqon ta'ani kúu na dánatáki yu'u tá ná kasandaá kuu noq ndí'i. ⁵⁵ Dá chí koño yu'u kúu koño ndisa, ña kían kasá'an ñayuu, ta ni'j yú'u kúu ndúta ndisa ko'o na. ⁵⁶ Sa'á ñoo ndi ndáa na sei koño yu'u, ta xí'í na ni'j yú'u, noqon kúu na ió xí'ín yu'u, ta ió'j xí'ín ná. ⁵⁷ Tatá Ndios takí kúu na n̄i tãnda'á yu'u veii, ta xí'o na ña kataki yu'u. Ta k'í'o dión ta'ani, na sei koñoi, noqon kúu na kataki ta'ani na kee yu'u. ⁵⁸ Ta yu'u kúu pan n̄i noo n̄i kii induú. Ta ko kúu ta'on yu'u táto'on k'í'o kúu maná n̄i sei na sá'ano ve'e ndó, chí n̄i xí'j va na va'ará n̄i sei na ñá. Tído na kei pan, ña kúu koño yu'u, noqon kúu na koni kataki chíchí —kaá na.

⁵⁹ Ta ña yó'o n̄i daná'a na ini ve'e noq náta na Israel ñoo Capernaum.

Nákoni Pedro ña kómí Jesús to'on, ña xí'o ña kataki chíchí yó

⁶⁰ Tá n̄i seído'o taá xionoo xí'ín ná to'on yó'o, kúu kuá'a nda'o ra n̄i kaa di'a:

—Kuáchi nda'o ká'an na. ¿Ndá yoo kandía natiin ña ká'an na?

⁶¹ Tá n̄i kãndaa ini Jesús ña ndátó'on kuáchi ta xionoo xí'ín ná sa'á to'on n̄i ka'an na, dá n̄i kaa na xí'ín rá:

—¿Á n̄i tar'u'u ini ndo n̄i kee to'on n̄i ka'ín? ⁶² ¿Á dión i'j nakani kuáchi ini ndo tá ná koni ndo nandio koo na n̄i nduu taá ñayuu yó'o nana na no'o na noq n̄i sa io na induú? ⁶³ Espiritu i'j Ndios kúu na xí'o ña kataki chíchí ndó, ta yikí koño ndo ko ta'ón ña'a chindeéan ndo, dá ni'j ndo ña kataki chíchí ndó. Chí to'on n̄i ka'an yu'u xí'ín ndó n̄i kii ñaxintóni Espiritu i'j Ndios, ta xí'oan ña kataki chíchí ndó. ⁶⁴ Tído ió dao ndó ko kándisa ñaá —kaá na.

Dá chí ndá mií sa'a va ná'a Jesús ndá yoo ko kándisa ñaá, ta ndá yoo kakuu taá nakí'o ñaá noq ndá'a ta xini u'u ñaá. ⁶⁵ Dá n̄i kaa na xí'ín rá:

—Sa n̄i ka'an vai xí'ín ndó ña ko iin ta'on kuu kii mií ndiko na yu'u xian nani ná o dáka'an tatá Ndios nio ná kii na —kaá na.

⁶⁶ Ta ndá kuu n̄i ka'an na dión, kuá'a nda'o ta sa xionoo xí'ín ná n̄i ñankoo ñaá, ta ko ní sá xionoo ka ra xí'ín ná. ⁶⁷ N̄i ndí'i, dá n̄i kaa Jesús xí'ín ndin uxí u'u taá xionoo xí'ín ná ñoo:

—¿Ta ndo'o viti? ¿Á dánkoo ta'ani ndó yu'u, ká'an ndó?

⁶⁸ Dá n̄i kaa Simón Pedro xí'ín ná:

—Sato'o ndu, ¿ndá noq ka ko'on ndu? Chí mií ní kómí to'on xí'o ña kataki chíchí ndú. ⁶⁹ Ta kándisa ndu to'on ká'an ní, ta kãndaa ini ndu ña mií ní kúu Cristo, na dáka'ki ñaá, ta mií ní kúu de'e na kúu Ndios takí.

⁷⁰ Dá n̄i kaa Jesús xí'ín rá:

—Mií vá yu'u n̄i kaxi ndin uxí u'u ndo'o, tído iin ndo'o kúu kuendá ña u'u.

71 Ta ká'an na sa'a Judas Iscariote, de'e iin taa nani Simón, dá ch'i mií taa yo'ó kúu ra ko'on naki'o ñáá noo ndá'a tã xini u'u ñáá, ta nákaa ra tein ndin uxí uú tã xionoo xí'ín ná.

7

Nákani kuáchí ini ñani Jesús xini ñáá rá

1 Tá nì ndi'i, dá nì xionoo Jesús chí kuendá Galilea di'a, chí kò kóni ta'on na kanoo na chí kuendá Judea, dá chí ñoo ndúkú ñáá tã Israel né'le choon ka'áni ñáá rá. 2 Ta sa nì kuyati va kuú kava'a na Israel tiya'ó noo kandeí na ona kuú, ta ña yo'ó kúú iin víko kéká'ano na. 3 Dá nì kaa ñani Jesús xí'ín ná: —Kua'án yo'ó chí kuendá Judea di'a, dá ná koni ndidaa nã kúú kuendóon ndidaa ñã'a ná'ano kéeón. 4 Dá chí ni iin tó'ón ta'on na kóni ña chindaya'i ñáá ñayuu kò kede'é ña kée na. Tá ndaa ndisa kéeón ña ná'ano, na'a miíón noo ñayuu kuá'a ñoo.

5 Díón nì kaa ra, chí ni iin ñani mií ná kò ní sá kándisa ñáá. 6 Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Kò ñá'a ta'on xinkoo kuú na'i ndá yoo kúúí ngó ñayuu, tído ndo'ó, ndá hora kúú mií vá kuu ko'on ndo. 7 Chí kò xini u'u ta'on ñayuu ndo'ó, yu'u va kúú na xini u'u na, dá chí xí'o ndaaí kuendá sa'a ña kini kée na. 8 Kua'án kaa ní mií ndo'ó noo koo víko ñoo, chí yu'u, o kó'on yachí ta'an vei, chí kò ñá'a ta'on kasandaá kuú na'i ndá yoo kúúí ngó ñayuu.

9 Tá nì ndi'i nì ka'an na díón, dá nì kandoo na ió na kuendá Galilea ñoo.

Di'a nì kuu tá ní sa'io Jesús víko noo ndéi na Israel ini tiya'ó

10 Dá tá nì ndi'i nì kee ñani na kòkaa na kua'an na víko, dá nì kee ta'ani mií ná kòkaa na kua'an na. Tído kò ní saá túu ta'on na, nì saá de'é vá ná.

11 Ta xionoo tã Israel né'le choon tein noo kúú víko ñoo nándukú ñáá rá, ta kaá ra:

—¿Ndeí xionoo tãa ñoo viti? —kaá ra.

12 Ta nákaa kuú Jesús yú'u iin rá iin ñayuu ñoo. Dá chí dao na kaá ña kúú ná iin na va'a, tído dao kã na kaá ña kò kúú ná na va'a, chí xionoo na dánda'i na ñayuu, kaá na. 13 Ta ni iin tó'ón ta'on na kò ní ndátó'ón nì'i sa'a Jesús sa'a ña yu'u na kee tã Israel né'le choon.

14 Tá nì ta'i dáó víko ñoo, dá nì xinkoo Jesús noo iin ve'e ño'ó ka'ano. Dá nì kasá'a ná dána'a na ngó ñayuu. 15 Ta naá vá ini na Israel seídó'o na ña dána'a na, ta kaá na:

—¿Ndi nì kee tãa káa ña ná'a téi ra, chí kò ní dákuá'a ra kakuu ra maestro?

16 Dá nì kaa Jesús xí'ín ná:

—Q duú to'on kána ñaxintóni mií dána'i noo ndo. Ña yo'ó kúú to'on nì nì'i ngó na nì tãnda'a yu'u veii. 17 Ta na kóni kee ña kóni Ndios, ngón kúu na kãndaq ini á to'on nì nì'i noo Ndios kián o to'on kána ñaxintóni

mií dána'i. 18 Ta na dána'a ña kána ñaxintóni mií ná, ngón kúu na ndúkú natiin ñaño'ó ngó ñayuu. Tído yu'u kúu na ndúkú natiin ñaño'ó na nì tãnda'a yu'u veii. Ta na kée díón, ngón kúu na ndaa, ta nì lú'u ña kini kò nákaa nio ná.

19 ¿Á o duú Moisés nì xí'o ley Ndios noo ndo'ó? Tído ni iin tó'ón ndó kò kée choon sa'ándáan. Ta, ¿ndiva'a káto ndo ka'áni ndó yu'u? —kaá na.

20 Dá nì kaa ñayuu kuá'a ñoo xí'ín ná:

—Ña u'u vá nákaa ini ní. ¿Ndá yoo ká'an ka'áni ní, xini ní?

21 Dá nì kaa Jesús xí'ín ná:

—Nì kee yu'u iin ña ndato, ta nì naá ini ndo. 22 Nì sa'anda Moisés choon ña ta'andã ñi takuáli yí ndo'ó, va'ará o duú choon nì sa'anda mií Moisés kián, chí na nì sa kuu tatá sa'ano ñoo yo kúu na nì dakasá'a ña yo'ó. Ta sa'ándá ndo ñi de'e ndó va'ará kuu náni'i ndeé yo kián. 23 Ta sa'ándá ndo ñi xí va'ará kuu náni'i ndeé yo kián, dá ná dá'a ni ya'a ndó noo choon nì sa'anda ley Moisés. Ta, ¿ndiva'a káryí ndó xí'ín yu'u sa'a ña nì nduva'i iin tãa tein kuu náni'i ndeé yo, tá dáá? 24 Ná dá'a ni keyíko ndo sa'a iin ña'a tá kò ñá'a dáku'a ndoan. Di'a koo ini ndo keyíko ndaa ndo sa'a iin rá iin ña'a —kaá na.

Ndátó'ón ñayuu, ¿á Jesús kúu Cristo, na dáka'ki ñáá?

25 Dá nì kaa dao kã na ñoo Jerusalén:

—¿Á o duú tãa káa kúu ra nándukú tã né'le choon ka'áni rá? 26 Kande'é ndó, chí iin túu ra káa dána'a ra ngó ñayuu, ta ni iin ña'a kò kée tá né'e choon xí'ín rá. ¿Á nì ñakoni ñáá tá né'le choon ña kúu rá Cristo, na dáka'ki ñáá? 27 Tído tãa káa, ná'a yó ndeí nì kii ra. Tído tá ná kii na kúu Cristo, kò iin ta'on kana'a ndeí chí kii na —kaá ra.

28 Ta noo nákaa Jesús dána'a na yé'é ño'ó ka'ano ñoo, nì'i cháá kã nì kasá'a ná ká'an na, ta kaá na:

—Ná'a ndó ndá yoo kúu yu'u, ta ná'a ta'ani ndó ndá ñoo nì kii yu'u. Tído kò véi ta'on yu'u kuendá mií, chí na nì tãnda'a yu'u veii kúu iin na ndaa, tído kò ná'a ta'on ndó na. 29 Tído yu'u kúu na ná'a ñáá, dá chí noo mií ná nì kixii, chí mií ná nì tãnda'a yu'u veii —kaá na.

30 Kúu nì ka'án rá tiin ñáá rá, tído ni iin ta'on ra kò ní xí'o ndeé ini tiin ñáá, chí kò ñá'a ta'on kasandaá hora konó Ndios ña tiin ñáá rá.

31 Ta kuá'a nda'o ñayuu ñoo nì kandisa ñáá, ta kaá na:

—Tá ná kasaa na kúu mií Cristo, ¿á ndato cháá kã vi ña'a kuu kee ngón o duú na yo'ó?

Di'anì kuu tá nì tãnda'a tã fariseo dao tãa kua'an ra tiin ra Jesús

³² Kúu nì seidó'o tã fariseo ndidaá ñã ká'an ñayuu ñoo sa'a ná. Sa'a ñoo nì sa'anda tã duti saku'a'ã xí'in tã fariseo ñoo choon no'ó tã ndaa yé'é ño'o ñã ná ko'on rã tiin ra Jesús.

³³ Tá nì saã rã, dá nì kaa Jesús xí'in rá:

—Ndadã cháá á tiempo koni ndo yu'u, dá chï no'ó vei no'ó ió ná nì tanda'á yu'u vei.

³⁴ Tá nì ndi'i, dá nandukú ndó yu'u, tído o nání'i ta'on ñaa ndó. Chï no'ó koo yu'u, o kúu ta'on saã ndo —kaá nã.

³⁵ Dá nì kasá'á ndátó'on tá'an mií tã né'e choon no'ó nã Israel ñoo:

—¿Ndeí ko'on tã káa, ká'an rá, ñã o kándeé yó nani'i yó rá? ¿Á ko'on rã koo ra xí'in nã ñoo yó nì kankuei kua'an ndéi tein nã griego, ta dána'a ta'ani ra no'ó nã griego ñoo?

³⁶ ¿Ndi dándaki to'on nì ka'an rã káa, chï kaá rã: “Nandukú ndó yu'u, tído o nání'i ta'on ñaa ndó; chï no'ó koo yu'u, o kúu ta'on saã ndo”?

Ndá nio yó kana ndita takuií xí'o ñã kataki yó kee Jesús

³⁷ Ta mií kuú no'ó ndi'i víko ñoo kúu iin kuú ká'ano cháá kã. Dá nì ñakuin ndichi Jesús, ta nì'i nì kayu'ú ná, ta kaá nã xí'in ñayuu ñoo:

—Ndi ndaa ndo'ó íchi ini, nakíj ndo ndiko ndo yu'u, dá k'i'oi ñã ko'o ndó. ³⁸ Ta ndi ndaa nã kándeé ini ñaa, dá kían ndo'o na tát'o'on k'i'o ká'an tuti iñ Ndios, dá chï ini nio ná kana ndita takuií xí'o ñã kataki nã —kaá Jesús.

³⁹ Díon kaá nã ká'an nã sa'a Espíritu iñ Ndios, nã natiin nã kándeé ini ñaa cháá kã chí no'ó. Dá chï kó ñá'a ta'on tanda'á Ndios Espíritu iñ ná kasaa'n koo na ini nã kándeé ini ñaa, dá chï kámani yá dáxinkoo Jesús choon vei na, dá natiin na ñãñó'ó chí induú.

Nì kasá'á naá tá'an ñayuu sa'a Jesús

⁴⁰ Tá nì seidó'o dao ñayuu ñó'o tein ñayuu kuá'a ñoo ñã nì ka'an Jesús díon, dá nì kaa nã:

—Miian ndaa kuiti tã káa kúu mií profeta nì kaa Ndios tanda'á ná kii no'ó yó.

⁴¹ Ta dao kã nã kaá:

—Tã káa kúu Cristo, nã dáka'ki ñaa.

Tído dao kã nã kaá:

—¿Á kuendá Galilea kixi nã kakuu Cristo chj? ⁴² ¿Á kó ná'a ta'on ndó ñã ká'an tuti iñ Ndios ñã tein nã ve'e Belud va kii nã kakuu Cristo, ta kaki na ñoo Belén no'ó nì sa'ã kuu ñoo David ñoo? —kaá nã.

⁴³ Sa'a ñoo nì kasá'á tá'andã tá'an ñayuu ñoo sa'a Jesús. ⁴⁴ Dá nì ka'an dao na tiin na Jesús, tído kó nì xí'o ndee ta'on ini nã tiin ñaa ná.

Nì kuú kó nì seidó'o ndu iin tã dána'a tát'o'on dána'a Jesús, kaá ñayuu ñoo

⁴⁵ Dá nì ñandío kuéi tã ndaa yé'é ño'o ñoo nì ndisáã rã no'ó ndéi tã duti saku'a'ã xí'in tã fariseo, dá nì kaa tã fariseo ñoo xí'in rá:

—¿Ndiva'a kó nì sá ne'e ndó tã ñoo kii ndó?

⁴⁶ Dá nì kaa tã ndaa yé'é ño'o ñoo xí'in rá:

—Ni iin kuú tã'on kó nì seidó'o ndu iin tã dána'a tát'o'on ñochí dána'a tã ñoo.

⁴⁷ Dá nì kaa tã fariseo ñoo xí'in rá:

—¿Á nì kándeé ta'ani tã ñoo nã tanda'á rã ndo'ó? ⁴⁸ ¿Á ió iin káa tã né'e choon ñoo yó o iin káa tã fariseo nì kandisa ñã dána'a tã ñoo, ká'an ndó? ⁴⁹ Tído ñayuu káa nì kandisa ñaa chï kó ná'a ta'on na ley Moisés, sa'a ñoo nì taj chí'an na no'ó Ndios —kaá rã.

⁵⁰ Dá nì kaa iin tã fariseo nani Nicodemo, tá'an rã nì sa'an nì ndátó'on xí'in Jesús iin sakuá'a:

⁵¹ —¿Á dátaí kuáchi ley yó iin tã xian nani kó ñá'a kuedí'ó yó rã, dá kana'a yó ndi kían kúu kuáchi ra, ká'an ndo'ó?

⁵² Dá nì kaa dao kã tã fariseo ñoo xí'in rá:

—¿Á iin tã kuendá Galilea ta'ani kúu yó'ó, ndani? Kua'an dákuá'a va'on tuti iñ Ndios, dá konon ñã nì iin tó'on ta'on profeta kó nì kí chí kuendá Galilea.

Di'a nì kuú tá ndáka dao tã iin ñá'a nì natuu xí'in iin tã nì kasá'a rã no'ó Jesús

⁵³ Tá nì ndi'i, dá nì ñaki'in iin rá iin tã ñoo kua'an nó'o rá.

8

¹ Dá nì kee Jesús kua'an nã dinj yúku Olivos. ² Ta na'a va'a iin kã kuú ñoo, dá nì ñandío koo na no'ó iin ve'e ño'o ká'ano. Dá nì ñataka ndidaá na ñoo no'ó Jesús. Dá nì sa'ã koo na ió nã dána'a nã no'ó ñayuu ñoo. ³ Ta ñoo ndáka tã dána'a ley Moisés xí'in tã fariseo iin ñá'a nì natuu xí'in iin tã nã kasá'a rã no'ó ná. Dá nì chikani ñaa rá no'ó ñayuu kuá'a ndéi ñoo. ⁴ Dá nì kaa rã xí'in Jesús:

—Maestro, ñá'a yó'o nì natuu xí'in iin kã tã. ⁵ Ta ley Moisés kían sa'andá choon ñã chíyúu yó nã ñá'a kée díon. Tído, ¿ndi kaá mií nì?

⁶ Díon kaá rã chï kónj rã dátuu rá Jesús, dá yá'a na ka'an nã, dá kuu ka'an kuáchi ra sa'a ná. Tído nì sa'ã koo ndei Jesús, dá nì kasá'á ná tã na no'ó'ó xí'in dinj ndá'a ná. ⁷ Tído sa'a ñã ndúndéé rá ndátó'on ñaa rá, sa'a ñoo nì ñakuin ndichi nã, dá nì kaa na xí'in rá:

—Ndi káa iin káa ndo'ó kó kómí kuáchi, dá kían kua'an yá'a dinñó'ó ndó koon ndó yuu satã ñá'a yó'o —kaá nã.

⁸ Dá nì ñakoo ndei tuku na, dá nì kasá'á ná tãa tuku na no'ó'ó ñoo. ⁹ Tá nì seidó'o tã ñoo ñã nì ka'an Jesús díon, dá nì xika'an no'ó mií rá, ta iin rá iin ra nì ñaki'in íchi nì ñandío kuéi ra kua'an rã. Dinñó'ó tã sá'ano nì kee kua'an, dá nì sarkuei tã kuálí cháá kã kua'an rã. Ta ndadã iin tó'on Jesús xí'in tã'aná ñá'a ñoo nì kandoo no'ó ndéi ndidaá ñayuu nì ndítuti ñoo. ¹⁰ Dá nì ñakuin ndichi Jesús. Dá nì sa'ã nde'é ná ñã nì iin tó'on kã tã

ñoó kqó. Ndáda iin tó'ón tǎ'ána ñá'a ñoó ni kandoón iin. Dá ni kaa na xí'an:

—Yo'ó, ñá'a, ¿ndeí kua'an tǎa ká'an kuachi sa'on? ¿Á ni iin tó'ón ka ra ko ní ká'an ña kánian kuuon sa'a kuachi ni keeón?

¹¹ Dá ni kaa ñá'a ñoó xí'in ná:

—Ni iin ta'on ra, tatá.

Dá ni kaa na xí'an:

—Tá daá, ni yu'u o ká'an ña kánian kuuon sa'a kuachi ni keeón. Kua'an viti, tido o sa nándio koo kaon keeón kuachi —kaá na.

Jesús kúu na dátoon noó ñayuu ndéi ñayuu yó'o

¹² Dá ni kaa tuku Jesús xí'in ñayuu ñoó:

—Yu'u kúu na dátoon noó ñayuu ndéi ñayuu yó'o. Ta ndidaa na veí ndiko yu'u, o kánoo naá ta'on na. Di'a koni na ndato katoon noo kanoo na, ta koni na kataki na kee yu'u.

¹³ Dá ni kaa ta fariseo xí'in Jesús:

—Sa'a mií vá ni xí'o ní kuendá, sa'a ñoó ko ndáya'i ta'on to'on ká'an ní.

¹⁴ Dá ni kaa Jesús xí'in rá:

—Va'ará mií yu'u xí'o kuendá sa'i, tido ndáya'i va to'on ká'in, dá chi ná'a vá yu'u ndéi ní kixii, ta ná'a vá yu'u ndéi ko'in. Tido ndo'ó, ni kuendá ko xí'o ndó ndéi ni kii yu'u, ta ni kuendá ko xí'o ndó ndéi ko'in. ¹⁵ Ndo'ó kúu ra kékiko sa'a ñayuu táto'on kí'o kée na kúu kuendá ñayuu yó'o. Tido yu'u, ko véi ta'oin keyíkoj sa'a ni iin tó'ón ñayuu. ¹⁶ Tido tá ni kánian keyíko yu'u sa'a ná, dá kían keyíko ndaaí sa'a ná, dá chi o duú iin tó'ón yu'u kee dión. Mií yu'u xí'in tatái, na ni tanda'a yu'u veii, keyíko sa'a ná. ¹⁷ Chi ley ió noo ndo ká'an ña tá ió uu taa xí'o kuendá sa'a iin ña'a, dá kían kían ña ndaa. ¹⁸ Yu'u kúu na xí'o kuendá sa'a miíi, ta xí'o ta'ani tatái, na ni tanda'a yu'u veii, kuendá sa'i —kaá na.

¹⁹ Dá ni kaa ta fariseo ñoó xí'in ná:

—¿Ndeí ió tatá ní, tá daá?

Dá ni kaa Jesús xí'in rá:

—Ko ná'a ta'on ndó ndá yoo kúu yu'u, ta ni tatá yu'u ko ná'a ndó. Tá ná kana'a ndó yu'u, dá kían nda tatái kana'a ndó —kaá na.

²⁰ Ta ndidaa to'on yó'o ni ka'an Jesús yé'é ño'o ká'ano noo kúu noo taán ñayuu di'ón dóko ná noo Ndios. Ta ko iin ta'on ni xí'o ndéi iin tiin ñaá, chi ko ñá'a ta'on kasandaá hora konó Ndios tiin ñaá rá.

Kaá Jesús ña o kúu ta'on saq tǎa ñoó noo ko'on na

²¹ Dá ni kaa tuku Jesús xí'in rá:

—Ko'on va yu'u, ndi'i, dá nandukú ndó yu'u, tido tá ni xí'i ndo, kakomí ii va ndó kuachi, sa'a ñoó o kúu ta'on saq ndo noo ko'in.

²² Dá ni kasa'a ndátó'ón tá'an tǎ né'e choon noo na Israel ñoó:

—¿Á ka'áni vá ra káa mií rá, ká'an rá, ndani ká'an ra ña o kúu ta'on saq yo noó ko'on ra?

²³ Dá ni kaa Jesús xí'in rá:

—Ñayuu ndéi niño va kúu ndo'ó, tido yu'u, na ni kii nda noo dikó vá kúu yu'u. Dá chi tǎa kuendá ñayuu yó'o va kúu ndo'ó, tido o duú ta'on ñaá kúu yu'u. ²⁴ Sa'a ñoó ni kaai xí'in ndó ña tá ni xí'i ndo, dá kakomí ii va ndó kuachi, chi tá ná o kándisa ndó ña yu'u kúu na ká'an ndá yoo kúu, dá kían tá ni xí'i ndo, dá kakomí ii va ndó kuachi.

²⁵ Dá ni kaa ra xí'in ná:

—¿Ndá yoo kúu ní, tá daá?

Dá ni kaa Jesús xí'in rá:

—Ndá mií sa'a ni kastó'in xí'in ndó ndá yoo kúu. ²⁶ Kua'a nda'o ña'a ió ka'in xí'in ndó, ta ió nda'o kuachi kuu keyíkoj sa'a ndo. Tido iin na ndaa kúu na ni tanda'a yu'u veii. Ta sava'a ña kúu to'on ni xí'o na nooi, ñoó vá kían ká'in xí'in ndidaa ñayuu —kaá na.

²⁷ Tido ko ní kándaq ini ra ña ni ka'an na sa'a tatá Ndios. ²⁸ Dá ni kaa Jesús xí'in rá:

—Tá ná ndi'i ndane'e dikó ndo na ni nduu tǎa ñayuu yó'o, nda daá kandaq ini ndo ña yu'u ndisa kúu na daá kúu. Ta kandaq ta'ani ini ndo ña ko ní kée mií ta'on yu'u ni iin ña'a, sava'a ña ni kastó'on tatái xí'in, ñoó vá kían ni ka'in xí'in ndó. ²⁹ Dá chi tatái, na ni tanda'a yu'u veii, daá ió va na xí'in, ko dánkoo mií ta'on ñaá ná, dá chi daá kuiti vá kée yu'u ña náta'an ini na —kaá Jesús.

³⁰ Tá ni ndi'i ni ka'an na ndidaa to'on yó'o, kúu kua'a nda'o ñayuu ni kándisa ñaá.

Ña ndaa dána'a Jesús taó xóan yó tixi ndá'a ña dándáki ñaá

³¹ Dá ni kaa Jesús xí'in na Israel, na kándisa ñaá ñoó:

—Tá ná kandita toon ndó xí'in to'on ni daná'i noo ndo, dá kían koni ndo kakuu ndisa ndo kuendá yu'u, ³² ta kasandaá ndo kana'a ndó ña ndaa. Ta ña ndaa yó'o taó xóo ndo'ó tixi ndá'a ña dándáki ñaá.

³³ Dá ni kaa ñayuu ñoó xí'in ná:

—Na ve'e Abraham kúu ndu'u, ta ni iin kuu ta'ón ko ní sá ño'o ndu tixi ndá'a ni iin tǎa. Sa'a ñoó, ¿ndiva'a ká'an ní ña kankuei ndu tixi ndá'a ña dándáki ñaá?

³⁴ Dá ni kaa Jesús xí'in ná:

—Miían ndaa ná ka'in xí'in ndó ña ndi ndaa mií ñayuu kée kuachi, nõn kúu na ñó'o tixi ndá'a kuachi, ta dándáki ñaá. ³⁵ Ta ndidaa na ñó'o tixi ndá'a iin sato'o, o kándeí kúu ta'on na xí'in na ve'e sato'o na. Sava'a na kúu de'e mií sato'o ñoó, nõn kúu na kandeí kúu xí'in na ve'e tatá na. ³⁶ Sa'a ñoó tá ná taó xóo na kúu de'e Ndios ndo'ó tixi ndá'a ña dándáki ñaá, dá kían koni ndisa ndó kankuei ndó tixi ndá'an. ³⁷ Sa ná'a vá yu'u ña na ve'e Abraham kúu ndo'ó. Tido ndúkú ndó ka'áni ndó yu'u, dá chi ko nátiin va'a

ndó to'on ká'jin xí'in ndó. ³⁸ Ká'jin xí'in ndó sa'a ndidaá ña nì xini yu'u djín tatáí. Tído ndo'ó kúú na kée ña nì seídó'o ndó nì ka'an tatá ndó xí'in ndó.

Kaá Jesús ña tatá taa ñoo kúú ña u'u

³⁹ Dá nì kaa ra xí'in ná:

—Abraham va kúú tatá ndu.

Dá nì kaa Jesús xí'in rá:

—Tá mián ndaa de'e Abraham kúú ndo'ó, dá kían kee ndó táto'on nì sa kee Abraham. ⁴⁰ Tído viti ndúkú ndó ka'ání ndó yu'u, dá chî ká'jin ña ndaa xí'in ndó, ta ña ndaa yó'o kían nì kastó'on mií Ndios xí'in. Ta kó ní kée Abraham táto'on k'í'o kée mií ndó. ⁴¹ Tído ndo'ó kúú ra kée ndidaá ña kée tatá ndo —kaá na.

Dá nì kaa ra xí'in ná:

—Kó kúú ta'on ndu de'e nda'í. Iin tó'ón va kúú tatá ndu, ta noón kúú Ndios.

⁴² Dá nì kaa Jesús xí'in rá:

—Tá mián ndaa ndisa Ndios kúú tatá ndo, dá kían konj ndo yu'u, nì kúú. Dá chî noo Ndios nì kii yu'u. Ta kó véi yu'u xí'in ña kónj mií, Ndios vá nì tanda'a yu'u vejí. ⁴³ Ta, ¿ndiva'a kó kándaá ini ndo to'on ká'jin xí'in ndó? Kó kándaá ini ndo, dá chî kó xí'o ta'on ndó mií ndó kueídó'o ndó to'on ká'jin xí'in ndó. ⁴⁴ Chî kúú ndó kuendá ña u'u, ta ñoo kúú tatá ndo, chî ña kónj tatá ndo, ñoo ta'ani kónj mií ndó. Dá chî nda mií sa'a kúúán ña sa'ání ndjii. Ta kó ndíkoo ña ndaa, dá chî kó ña ndaa nooán. Sa'a ñoo tá ka'an to'an, ná'a mián ña k'í'o dión kián. Ta ndino'o ña to'ón ká'an, chî mián kúú ña tá'í ndidaá ña to'ón. ⁴⁵ Tído yu'u, ndino'o ña ndaa ká'jin xí'in ndó, sa'a ñoo kó kándisa ndó ña ká'jin. ⁴⁶ Ta, ¿ndi ndaa ndo'ó nani'j iin kuachi sata yu'u? Tá ndino'o ña ndaa ká'jin, ¿ndiva'a kó kándisa ndó ña ká'jin xí'in ndó, tá dáá? ⁴⁷ Chî na kúú kuendá Ndios, noón kúú na natiin va'a to'on vejí noo Ndios. Ta ndo'ó, kó nátiin va'a ta'on ndó to'on ká'jin, dá chî kó kúú ta'on ndó kuendá Ndios —kaá na.

Sá ío va Jesús tá o'ña'a kaki na ñayuu yó'o

⁴⁸ Nj ndi'í, dá nì kaa tá Israel ñoo xí'in ná: —Ndaa va ká'an ndu tá chinani ndú mií ní kúú ní iin tá ñoo Samaria, ta nákaa ña u'u ini ní.

⁴⁹ Dá nì kaa Jesús xí'in rá:

—Kó ta'ón ña u'u nákaa ini yu'u. Di'a xí'oi ñaño'ó noo na kúú tatá Ndios. Tído ndo'ó, di'a kénoo ndó yu'u. ⁵⁰ Kó ndúkú ta'on yu'u ñaño'ó mií. Tído ío iin na kónj ña natiin yu'u ñaño'ó, ta noón kúú na kékiko ndaa. ⁵¹ Mián ndaa ná ka'jin xí'in ndó ña ndi ndaa mií na ná kandita toon xí'in to'on ká'jin, noón kúú na nì kuu ta'ón o kúy na —kaá na.

⁵² Dá nì kaa tá Israel ñoo xí'in ná:

—Viti kían kátónj ndaa ini ndu ña nákaa ña u'u ini ní, dá chî nì xí'j va Abraham, ta nì xí'j ta'ani dao ka profeta. Tído mií ní kaá ña

na ná kandita toon xí'in to'on ká'an ní, nì iin kuu ta'ón o kúy na. ⁵³ ¿Á ndaya'í cháá ka ní o duú tatá sá'ano yo Abraham, xini ní? Chî nì xí'j na, ta nì xí'j ta'ani dao ka profeta ñoo. ¿Ndá yoo kúú ní, xini ní?

⁵⁴ Dá nì kaa Jesús xí'in rá:

—Tá ná ndukú yu'u ñaño'ó mií, dá kían kó ndaya'í ta'an vaan. Mií vá tatá yu'u kúú na xí'o ñaño'ó noo, tá'an na kaá ndo kúú Ndios noo ndo. ⁵⁵ Tído ndo'ó kúú na kó ná'a ta'on ñaá. Yu'u kúú na ná'a ñaá. Chî tá ná kaa ña kó ná'í na, dá kían kúú iin tá to'ón táto'on k'í'o kúú ndo'ó. Tído yu'u ná'í na, ta seídó'í to'on ká'an na. ⁵⁶ Ta nì kadj nda'o ini Abraham, tatá sá'ano ndó, tá nì kandaá ini na ña koni na kasaá yu'u ñayuu yó'o. Ta mián ndaa kuiti nì xini naan, ta kúú nì kadj nda'o ini na —kaá na.

⁵⁷ Dá nì kaa tá Israel ñoo xí'in ná:

—Nì uu diko uxj kua kó ñá'a koo ní, ta, ¿ndiva'a ká'an ní ña sa nì xini ní Abraham?

⁵⁸ Dá nì kaa Jesús xí'in rá:

—Mián ndaa ná ka'jin xí'in ndó ña sa daá ío va yu'u tá kó ñá'a kaki Abraham, chî yu'u kúú na daá kúú.

⁵⁹ Dá nì tiin ra yuu kua'an ra chiyúú rá Jesús. Tído nì chide'é na, dá nì keta na yé'é ño'o ká'ano ñoo. Dá nì chika'anda na tein ñayuu ñoo, dá nì kee na kua'an na.

9

Di'a nì kuu tá nì nduva'a Jesús iin taa kó túu noo, chî nda noo nì kaki va ra kaa ra dión

¹ Noo xika Jesús kua'an na ñoo nì xini ná ío iin taa kó túu noo, ta nda nì kaki va ra kaa ra dión. ² Dá nì ndato'ón ñaá taa xionoo xí'in ná ñoo, ta kaá ra:

—Maestro, ¿ndá yoo nì ya'a nì kee kuachi, á mií rá o na ve'e ra, sa'a ñoo kó túu noo rá nì kaki ra?

³ Dá nì kaa Jesús xí'in rá:

—O duú sa'a kuachi mií rá, ta o duú sa'a kuachi nì kee na ve'e ra kaa ra dión. Dión kaa ra, dá kían na'a yu'u ña ndato nda'o kuu kee Ndios xí'in rá. ⁴ Ta mián kánian kee yu'u choon, ña nì sa'anda na nì tanda'a yu'u vejí viti túu ij, dá chî sa vejí kuaa vá. Chî tá ná kuaa, kó íin ka uu kechón. ⁵ Dá chî xian nani íoj ñayuu yó'o, kúú nà dátoon ñoo ñayuu —kaá na.

⁶ Nj ndi'í, dá nì daká Jesús lú'u ñó'o xí'in tádjí na. Dá nì nduuan ndei'j. Dá nì chindaá naan sata nduchí nóo taa kó túu noo ñoo.

⁷ Dá nì kaa na xí'in rá:

—Kua'an nakatón nooon takují ñó'o nda yu'u'ú pila, ña nani Siloe ñoo —kaá na. (To'on yó'o kónj kaa takují vejí iin ka xían.)

Tá nì saá ra ñoo, ta nì nakata ra noo rá, ta kúú sa nde'é vá rá nì nandió koo ra kua'an ra.

8 Dá nì kaa nà ndéi yati xí'ín rá xí'ín dao ká nà ná'á ñà kúú rá tãa kò túu noo:

—¿Á dùú tãa íó sáti ñoo kúú rá káa? —kaá na.

9 —Jaän, ñaa kúú rá —kaá dao na.

Ta dao kã nã kaá:

—Koo, dión kãa oon va ra.

Ta mií rá kaá:

—Ñaa vá kúú yu'u.

10 Dá nì ndatò'ón ñaa ná:

—¿Ndi nì kuu nì natuu nooon?

11 Dá nì kaa rá:

—Tãa naní Jesús ñoo nì kava'a lú'u ndei'í xí'ín tãdij rá, dá nì chindaá raán satã nduchi nóó. Dá nì kaa rá xí'ín: “Kua'án noo nákaã pila Siloé, ta ñoo nakatón nooon”, kaá rá xí'ín. Dá nì sa'ín, dá tá nì nakatai nooi, ta kúú nì natuu vaan.

12 Dá nì ndatò'ón ñaa ná:

—¿Ndeí nákaã tãa ñoo?

Dá nì kaa rá:

—Kò ná'á ta'on vei.

Dí'a nì kuu tá nì ndatò'ón tã fariseo tã nì nduvã'a ñoo ndi nì kuu, dá nì nduvã'a ra

13 Dá nì kee na ndãka na tãa nì natuu noo ñoo kua'an nã noo tã fariseo. 14 Ta kuu nãni'í ndéë na Israel nì kava'a Jesús ndei'í nì chindaá naän noo tãa ñoo, dá nì natuu. 15 Dá nì ndatò'ón ta'ani ñaa tã fariseo ñoo ndi nì kuu, dá nì natuu noo rá. Dá nì kaa tãa ñoo xí'ín rá:

—Iin tãa nì chindaá ndei'í satã nduchi nóói, dá nì sa'ín nì nakatai ñã, ta túu vaan viti.

16 Dá nì kaa dao tã fariseo ñoo:

—O dùú ta'on tãa nì tãnda'á Ndios kasaa kúú tãa ñoo, dá chij nì ya'a ra kuu nãni'í ndéë yo.

Ta dao kã rá kaá:

—¿Ndi kee ví iin tãa kómí kuãchi kee ra ñã ná'ano yó'o?

Ta kúú nì kasá'á naá tá'an mií rá ndéi ra.

17 Dá nì ndatò'ón tuku ra tãa nì natuu noo ñoo:

—¿Ndá yoo kúú tãa nì nduvã'a nooon, ká'ón?

Dá nì kaa tãa ñoo:

—Iin profeta va kúú rá.

18 Tído kò ní kãndisa ta'on tã né'e choon noo nã Israel ñã nì sã kuu ra iin tãa kò túu noo, ta kò kãndisa ra ñã nì nduvã'a ra. Sã'á ñoo nì kana ra tatã tãa nì natuu noo ñoo xí'ín naná ra, 19 dá nì ndatò'ón ñaa rá:

—¿Á de'e ní kúú tãa yó'o? Ta ká'an ní ñã ndã nì kaki ra kò túu noo rá. Ta, ¿ndi nì kuu ñã ndé'é rá viti?

20 Dá nì kaa ná xí'ín rá:

—Ná'á ndu'u ñã kúú xí de'e ndu, ta miíãan ndaa kuiti kò túu noo xí ndã nì kaki xí.

21 Tído kò ná'á ta'on ndu'u ndi nì kuu nì natuu noo xí. Ta kò ná'á ta'on ndu ndá

yoo nì kedaá xí'ín xí, dá nì natuu noo xí. Ndatò'ón ní mií xí, chij tãa sava'a vá kúú xí. Sã kãnian kú'o mií xí kuendá sã'á ñã nì ndo'o xí —kaá nã.

22 Dión nì kaa nã ve'e ra, dá chij yu'u nã kée tá né'e choon noo nã Israel. Dá chij sã nì kãndoo ra ñã ndidaá ñayuu nakoni ñã Jesús kúú nã dákãki ñaa, noon kúú nã taxí rá ve'e noo náta na ñoo ñoo. 23 Sã'á ñoo nì ka'an nã ve'e ra: “Ndatò'ón ní mií xí, dá chij tãa sava'a vá kúú xí.”

24 Dá nì nãndió kuéi tuku ra nì kana ra tãa nì natuu noo ñoo. Dá nì kaa rá xí'ín rá:

—Kãnian nakí'í yo'ó ñã'ón'ó noo Ndios va, dá chij ná'á vá ndu'u ñã iin tãa kómí kuãchi va kúú tãa ñoo.

25 Dá nì kaa tãa ñoo xí'ín rá:

—Kò ná'á ta'on yu'u á tãa kómí kuãchi kúú rá o koo. Sava'a ñã ná'á yu'u kían ñã nì sã kuui iin tãa kò túu noo, tído viti nì natuu nooi nì kee ra.

26 Dá nì nãndió kuéi tuku ra nì ndatò'ón ñaa rá:

—¿Ndi nì kee tãa ñoo xí'ón? ¿Ndi nì kuu, dá nì natuu nooon?

27 Dá nì kaa rá:

—Sã nì nakani vai xí'ín ndó, tído kò kékuendá ta'on ndó ñã ká'ín xí'ín ndó. ¿Ndi-va'á kóni tuku ndó nakani xí'ín ndó? ¿Á kóni ta'ani ndo'ó ndikoo ndo tãa ñoo, ndani?

28 Ta kúú nì ka'an ndava'a tã fariseo ñoo xí'ín tãa nì nduvã'a ñoo, ta kaá rá:

—Mií vá yo'ó kúú rá ndíkoo tãa ñoo. Tído ndu'u, Moisés va kúú nã ndíkoo ndu'u. 29 Dá chij ná'á ndú ñã nì ka'an túu Ndios xí'ín Moisés. Tído tãa ñoo, kò ná'á ta'on ndu ndei nì kii ra.

30 Dá nì kaa tãa ñoo xí'ín rá:

—Naá vá ini xini'í ndo'ó, chij nì nduvã'a ndisa tãa ñoo nooi, tído kò kãndaã ií vá ini ndo ndei nì kii ra. 31 Chij ná'á vá yó ñã kò seídoo ta'on Ndios nã kómí kuãchi tá xíkã nã ñã manj noo ná. Tído tá yu'u ní'ini yo'ó Ndios, ta kée yó ñã kóni nã, dá kían seídoo na ñã xíkã yo noo ná. 32 Ta ndã mií sa'a ñayuu, ta ndã viti kò ní'í to'on ta'on yó ñã kãndéé iin ñayuu nduvã'a na iin nã nì kaki kò túu noo. 33 Tá kò ní kii tãa ñoo noo Ndios, dá kían o kãndéé ta'on ra nduvã'a ra iin nã kò túu noo.

34 Dá nì kaa tã fariseo ñoo xí'ín rá:

—Tjxi ndá'ã kuãchi va nì kaki yo'ó. ¿Ndá yoo kúú yo'ó, xinóon, ñã dána'ã di'aón noo ndu'u?

Dá nì taxí ñaa rá ini ve'e noo náta na ñoo ñoo.

Kaá Jesús ñã kò túu noo tã fariseo ñoo noo Ndios

35 Kúú nì kãndaã ini Jesús ñã nì taxí ñaa tã fariseo ini ve'e noo náta na ñoo ñoo. Dá tá nì naní'í ñaa ná, dá nì kaa nã xí'ín rá:

—¿Á kãndéé inóon nã kúú de'e Ndios?

³⁶ Dá nì kaa rā:
—¿Ndá yoo kúú nõón, tatá, dá ná kandeé iníj ná?

³⁷ Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:
—Sá nì xinõn ná. Ta mií nā ndátó'ón xí'ón vití'ón kúú ná.

³⁸ Dá nì kaa rā:
—Kándéé iníj mií ní, sato'j.
Dá nì kasá'a rá ndáño'o ñáá rá. ³⁹ Dá nì kaa Jesús xí'ín ñayuu ndíta ñóó:

—Vei yu'u ñayuu yó'o, dá ndeyíkoj níõ iin rá iin ñayuu. Díón, dá ná natuu noõ nā kò túu noõ. Ta ná túu noõ, o kátuu ta'on noõ nā.

⁴⁰ Tá nì seidó'o dao tá fariseo ndíta ñóó ñā nì ka'an nā dión, dá nì kaa rā xí'ín ná:
—¿Á taa kò túu noõ ta'ani kúú ndú, xiní ní?

⁴¹ Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:
—Va'a cháá ká ní sá kuu ndó tá kò túu noõ, dá kíān o kátai kuachi ta'on ndó sa'q kuachi kée ndó. Tído kaá ndõ ñā túu noõ ndõ, sa'a ñõó táj kuachi ndó noõ Ndios.

10

Nákani Jesús sa'q korrá noõ ñó'o léko

¹ Miiān ndaa ná ka'ín xí'ín ndó ñā taa kò kúu chí noõ kúú yé'é korrá léko, di'a ndáo ndodó rá sata korrá rí, roõn kúú iin tã kuí'íná, iin tã kéndava'a xí'ín rí. ² Tído nā koku'u chí yé'é korrá rí, nõõn kúú nā ndáka rí. ³ Chí tã ndaa yé'é, roõn kúú rā sóno yé'é nõó nā ndáka rí. Ta táj va'a do'o rí tá káyu'ú ná kuú iin rá iin rí, dá taó nā rí. ⁴ Dá tá nì ndí'i nì taó xóo na léko mií ná, dá xionoo na kua'an nā noõ rí, dá tákuei ñáá rí kua'an rí, chí ná'a rí tachí ná. ⁵ Tído iin ñayuu tukú o kárkuei ta'on ñáá rí k'o'on rí, di'a kuino rí noõ ná, dá chí kò ná'a ta'on rí tachí ñayuu tukú ñóó —kaá nā.

⁶ Ta to'on yó'o nì ðakí'in tá'an Jesús xí'ín ñā nì ka'an nā xí'ín tã fariseo, tído kò ní kándaq ini rā ndí dándaki ñā nì ka'an nā.

Jesús kúú nā ndáka va'a léko

⁷ Dá nì nandíõ koo Jesús nì ka'an nā xí'ín rá:

—Miiān ndaa ná ka'ín xí'ín ndó ñā mií vá yu'u kúú yé'é korrá noõ ñó'o léko. ⁸ Ta ndidaá taa nì kii yachí tá kò ñá'a kasaa yu'u, roõn nì sá kuu tá kuí'íná, ta sã kéndava'a ra xí'ín lékoj. Tído kò ní taó kuendá ta'on lékoj nõó nì ka'an rā. ⁹ Ta yu'u kúú yé'é korrá, ta ndí ndaa mií vá léko ná ku'u yé'é ñóó, ta kúú káki va rí. Ta ndu'u rí, ta kankuei rí noõ káa ita kuíj kasá'an rí. ¹⁰ Tído tã kuí'íná ñóó vei oon ra noõ ñó'o rí kí'ín kuí'íná rá rí, ta ka'ání rá rí, ta dánaa rā rí. Tído yu'u vei, dá ná ni'j rí ñā kataki rí, dá ni iin ñá'a ná o kámanj noõ rí.

¹¹ Yu'u kúú nā ndáka va'a léko, ta iin nā va'a ndáka léko, nõõn kúú nā kò yu'ú kí'o na mií ná kuu nā sa'a rí. ¹² Tído tã ndáka léko

sata yá'i, tã kò kúú sato'o rí, tá xiní rā vei ndigüé'í lobo, ta kúú dánkoo ndava'a ra léko, ta kúú xíno ra kua'an rā noõ ndigüé'í lobo ñóó. Dá kásaa rí sa'ání rí dao léko, ta dao kã léko ñóó xítã nõó kua'an. ¹³ Ta xíno va tã ñóó noõ ndigüé'í lobo ñóó, dá chí kò kúú rá mií sato'o léko, sata yá'i va ndáka ra rí, sa'a ñóó kò sa'ání ta'on ra mií rá sa'a rí.

¹⁴ Tído yu'u kúú nā ndáka va'a lékoj, ta ná'a va'a yu'u ndi ndaa iin rá iin rí, ta ná'a va'a rí yu'u, ¹⁵ táto'on kí'o ná'a vá tatá Ndios miíi, ta ná'a ta'ani yu'u tatá Ndios. Sa'a ñóó nakí'o yu'u miíi ñā kíān kuuj sa'a lékoj. ¹⁶ Ndéi ta'ani dao kã lékoj, tá'ān kirí kò ñó'o ta'on ini korrá yó'o. Ta xínñó'ó ta'anii kandakai rí kii rí, dá nakí'in tá'an rí xí'ín léko yó'o, dá kíān kueidó'o ta'ani rí yu'u. Dá ndáqá iin to'ón vá tu'u ná kakuu rí, ta iin to'ón ná kakuu nā kandaka rí.

¹⁷ Sa'a ñóó kú'u nda'o ini tatá Ndios sa'í, dá chí ko'ín nakí'oi miíi ñā kíān kuuj, ndí'i, dá nandíõ kooi natakij. ¹⁸ Tído kò iin ta'on ka'ání yu'u xí'ín to'ón kí'o kóni mií rá, mií vá yu'u nakí'o miíi ñā kíān kuuj. Dá chí ió choon noõ ndá'a yu'u ñā kíān nakí'oi miíi kuuj, ta ió ta'ani choon noõ ndá'a yu'u ñā kíān natakij, ta choon yó'o nì na'itiin noõ tatái —kaá nā.

¹⁹ Ta nì kasá'a ndátó'ón kuachi tuku nā Israel sa'a ñā nì ka'an Jesús díón. ²⁰ Kúú kua'a nda'o na nì kaa di'a:

—Ñā kini va nákaa ini rā, ta ndúlóko va ra. ¿Ndiva'a seidó'o ndó noõ ká'an rā?

²¹ Ta nì kaa dao kã nā:

—Ni iin tã nákaa ñā kini o ká'an dión. ¿Á kándéé iin taa nákaa ñā kini ini nduva'a ra iin tã kò túu noõ? —kaá nā.

Kò kóni dao nā Israel kandísa na Jesús

²² Ta ió iin víko ñoo Jerusalén noõ kéká'ano na kuuj nì nakí'o tuku na ve'e ñõ'o ká'ano noõ ndá'a Ndios. Tiempo daá ñóó kíān yoo víxi. ²³ Ta xionoo Jesús yé'é ñõ'o ká'ano ñóó noõ kúú corredor naní Salomón. ²⁴ Dá nì nataka tã n'e ne choon nõó nā Israel noõ nákaa Jesús, dá nì kaa rā xí'ín ná:

—¿Ndá oon ví nani'j ndéé níõ ndú kee ní? Tá miiān ndaa kúú ní Cristo, nā dáka'ki ñáá, kasto'on ndaa ní xí'ín ndu'u.

²⁵ Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Sã nì ka'an vai xí'ín ndó, tído kò kóni ta'on ndó kandísa ñáá ndó. Ta ndidaá ñā ndato kéei kúú choon nì sa'anda tatái nõó, ta ñõó kíān ná'a ndá yoo kúú. ²⁶ Tído kò kándísa ta'on ñáá ndó, dá chí kò kúú ta'on ndó lékoj táto'on kí'o sã nì ka'ín xí'ín ndó. ²⁷ Dá chí nā kúú léko yu'u seidó'o na noõ ká'ín, ta ná'í ndi ndaa na, ta ndíko nā yu'u, ²⁸ ta xí'oi ñā kataki chíchí ná, ta ni iin kuuj tá'ón o naá nā, ta kò iin ta'on kuu kuio ndaa nā noõ ndá'a yu'u. ²⁹ Ta mií tatái kúú na nì tei na nõó, ta nõõn kúú nā kómí choon

ká'ano cháá ká, ta ni kọ íin ta'on kuu kuio ndaa ñayuu noo ndá'a tatá. ³⁰ Dá chí yu'u xí'ín tatá, iin tó'ón vá kúu ndu'u.

³¹ Dá nì tiin tuku tẹ Israel ñoo yuu kua'an rẹ chiyúú rá Jesús. ³² Dá nì kaa ná xí'ín rá:

—Kua'á nda'ọ ña ndato nì kee yu'u noo ndo'ọ nì kee tatá. Ta, ẹ ndi káa iin ñoo kọ ní náta'an ini ndo, sa'á ñoo kóni ndo chiyúú ndó yu'u?

³³ Dá nì kaa rá xí'ín Jesús:

—O duu sa'á ña nì kee ní ña ndato kóni ndu chiyúú ñaá ndú, di'a sa'á ña ká'an ndava'a ní sa'a Ndios, dá chí iin ta oon va kúu ní, tído kee ní mí ní ña kúu ní Ndios.

³⁴ Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Zá o duu di'a kaá Ndios noo ley ío noo ndo: “Nì ka'in ña kúu ndó ndios?” ³⁵ Ta díon nì chínaní ná tẹ nì natin to'on na ñoo ña kúu rá ndios, ta o kúu ta'on kujo kao yó noo ká'an tuti ij Ndios. ³⁶ Mii Ndios nì kaxi yu'u, ta nì tanda'á ná yu'u veii, sa'á ñoo, ẹ ndiva'a kaá ndo ña ká'an ndava'í sa'a Ndios sa'á ña kaá ña kúu de'e Ndios? ³⁷ Tá kọ kée yu'u ña ná'ano kée tatá, dá kían ná dá'a nì kandisa ndó yu'u. ³⁸ Tído tá kéei ña, dá kían kandisa ndó ña kéei, va'ará kọ kandisa ndó mí yu'u. Dá chí tá kandisa ndó ña kéei, dá kían kasandaá ndo kandaá ini ndo, ta kasandaá ndo kandisa ndó ña ío tatá Ndios xí'ín, ta ío xí'ín ná —kaá na.

³⁹ Dá nì ka'an tuku ra tiin ñaá rá, tído nì kandeé vá ná nì taó xoo na mí ná noo ndá'a rá.

⁴⁰ Dá nì kee tuku na kua'an nẹ iin kẹ xoo yuta Jordán noo nì kasa'á Juan sa dakodo ndúta ná ñayuu. Ta ñoo nì kandoo na nì sa io too na. ⁴¹ Ta kua'á nda'ọ ñayuu nì nataka noo nákaa nẹ, ta kaá na ndátó'ón ná:

—Míán ndaa kuiti ní iin tó'ón ña ná'ano kọ ní kée Juan, tído ndidaá ña nì ka'an nẹ sa'á tẹ yó'ọ kían ña nda —kaá na.

⁴² Ta kúu kua'á nda'ọ ñayuu nì kandisa Jesús noo nákaa nẹ ñoo.

11

Di'a nì kuu tá nì xí'í iin tẹ nani Lázaro

¹ Ío iin tẹ kú'u nani Lázaro, ta kúu rá iin tẹ ñoo Betania, ta ñoo ñoo ndéi kị'ọ ra María xí'ín Marta. ² Ta María, ná kúu kị'ọ Lázaro ñoo kúu ña nì kuei kirá támi sá'an satá sá'a sato'ọ yọ Jesús, ta nì nadáyaáan sa'á ná xí'ín idí dinjan. ³ Ta míán xí'ín kua'an nì tanda'á choon nì sa'an noo nákaa Jesús, ta kaáan xí'ín ná: “Tatá, kú'u ka'í va nẹ kú'u ini ní sa'a.”

⁴ Dá tá nì kandaá ini Jesús, dá nì kaa nẹ: —O duu ta'on kue'e kuu rẹ kían, míán ndaá kú'u rẹ, dá ná natiin Ndios ña'ńó'ó sa'á rá, ta ná natiin ta'ani nẹ kúu de'e Ndios ña'ńó'ó kee kue'e ndó'ọ ra —kaá na.

⁵ Ta kú'u ini Jesús sa'a Marta, xí'ín sa'a kú'u ló'an, xí'ín sa'a Lázaro, kị'óan. ⁶ Tá nì

kandaá ini nẹ ña kú'u Lázaro, dá nì kandoo na ní sa io nẹ uu kẹ kuu noo nákaa nẹ ñoo. ⁷ Nì ndi'i, dá nì kaa ná xí'ín tẹ xionoo xí'ín ná:

—Kó'ọ tuku yó chí kuendá Judea di'a viti.

⁸ Dá nì kaa tẹ xionoo xí'ín ná ñoo:

—Maestro, ta o duu nì ka'an tẹ né'e choon noo nẹ Israel ña chiyúú rá mí ní. Sa'á ñoo ẹ ndiva'a ko'on tuku yó ñoo?

⁹ Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Zá duu xaj uu hora tóon ndindii? Sa'á ñoo nẹ xionoo nduu, kọ kachi'í sá'á ta'on na, chí ndato tóon noo ná kée ndindii. ¹⁰ Tído nẹ xionoo sakuáa kachi'í sá'á ná, dá chí kọ tóon noo ná.

¹¹ Nì ndi'i, dá nì kaa nẹ xí'ín rá:

—Kídi va amígo yọ Lázaro, tído ko'in dándotoi rẹ.

¹² Dá duu xaj tẹ xionoo xí'ín ná:

—Tatá, tá kídi rẹ, dá kían nduva'a ra.

¹³ Tído to'on nì ka'an Jesús kían kóni kaa ña nì xí'í va Lázaro, tído kídi ndisa va ra nì ka'an tẹ xionoo xí'ín ná ñoo. ¹⁴ Dá nì kasto'on na ndi kóni kaa ña nì ka'an nẹ, ta kaá nẹ:

—Sa nì xí'í va Lázaro, ¹⁵ tá kádij nda'ọ inij ña kọ ní sá íoí ve'e ra tá nì xí'í rẹ, dá kían ná kandeé cháá kẹ ini ndo yu'u sa'á ña kó'in kee xí'ín rá. Kó'ọ kande'á rẹ —kaá nẹ.

¹⁶ Dá nì kaa Tomás, tẹ ká'an xí'ín ná Dídimó, xí'ín dao kẹ tẹ xionoo xí'ín Jesús:

—Kó'ọ ta'ani yó, dá ná kuu nduu yọ xí'ín ná —kaá rẹ.

Kaá Jesús ña kúu ná nẹ dánátaki ñayuu nì xí'í, ta xí'ó na ña kataki chíchí ná

¹⁷ Tá nì kuyati Jesús ñoo ñoo, dá nì kandaá ini nẹ ña sa io komi kuu nákaa yiki koño Lázaro nì nduxian ini káo. ¹⁸ Ta yati va né'e tá'an ñoo Betania ñoo xí'ín ñoo Jerusalén, ta kían táto'on oní kilómetro. ¹⁹ Sa'á ñoo kua'á nda'ọ nẹ ñoo Jerusalén nì kasa'á kandeí too na xí'ín Marta xí'ín María, dá kị'ọ na tandeé ini nooan sa'á ña nì xí'í kị'óan.

²⁰ Tá nì kandaá ini Marta ña veí Jesús, dá nì kee'an kua'an nì ñaáan, tído nì kandoo va María íoan ve'e. ²¹ Tá nì naki'in tá'an Marta xí'ín Jesús noo veí na ñoo, dá nì kaaan xí'ín ná:

—Tatá, tá ní sá io ní yó'ọ, o kuu ta'on kị'ọ ló'í, ní kúu. ²² Tído ná'á ta'ani yu'u ña ndi ndaa mí vá ña'a ná kaka ní noo Ndios, ta kúu kị'ọ va naan noo ní.

²³ Dá nì kaa Jesús xí'án:

—Nataki va kị'ón.

²⁴ Dá nì kaaan xí'ín ná:

—Sa ná'á vá yu'u ña nataki xj tá ná kasandaá kuu nataki nẹ nì xí'í tein kuu noo ndí'í.

²⁵ Dá nì kaa Jesús xí'án:

—Yu'u kúu nẹ dánátaki ñayuu nì xí'í, ta kị'oi ña kataki chíchí ná. Ta ndi ndaa mí'ó nẹ kándéé ini ñaá, koni nẹ kataki chíchí ná, va'ará nì xí'í nẹ. ²⁶ Ta ndi ndaa mí ná nẹ

kándéé iní nà yu'u xían nani ndéi takí nà, ni iin kuu ta'ón o kuú nà. ¿Á kándísón ñà dión kián?

27 Dá nì kaaan xí'in ná:

—Jaan, tatá. Kándisa yu'u ñà mií ní kúú Cristo, nà kúú de'e Ndios, chî kúú ní nà nì tãnda'á Ndios nì kasáa ñayuu yó'o dákakí ñáá —kaaan.

Nde'i Jesús yati yú'u káo noo nákaa yiki koño Lázaro

28 Tá nì ndi'i nì ka'an dión, dá nì keeán kua'an kuakaán ku'an María ñoo. Tá nì saaan, dá nì ka'an kayaan xí'in María:

—Vei maestro yo, ta kána na yó'ó.

29 Dá tá nì seidó'o María to'on yó'o, ta kúú kaon nda'o nì nakuijn ndichian, kúú nì keeán kua'an ni'an Jesús. 30 Ta ko ñá'á ta'on ku'u Jesús ñoo ñoo, chî ió jí vá ná noo nì naki'in tá'an Marta xí'in ná. 31 Dá tá nì xini ná ñoo Jerusalén, nà ndéi xí'o tãndeé iní noo María, ñà kaon nda'o nì ndakuujn ndichian nì ketaán kua'an, dá nì kee na tákuei ñáá ná kua'an nà, ta kaá nà:

—Miian kua'an xî ndei'i xî yú'u káo noo nì nduxi k'i'o xî —kaá nà.

32 Tá nì saá María noo iin Jesús, dá nì saá kuujn xitíán noo sá'á ná, ta kaaan:

—Sato'j, tá ní sá io ní yó'o, o kuú ta'on k'i'o ló'j, ní kúu.

33 Tá nì xini Jesús ñà nda'í nda'o ndéi'j ñà, ta ndéi'j ta'ani nà ñoo Jerusalén né'e tá'an xí'an nì kasáaan, ñoo, dá nì kixian nì kunda'í iní nà, ta ndá nio ná nì ta'u'u, xini nà. 34 Dá nì kaa nà:

—¿Ndeí nì chikáa ndo yiki koño xî?

Dá nì kaaan:

—Tatá, nakí ní, kó'o kandé'á noo nákaa xî —kaaan.

35 Dá nì ndei'j Jesús. 36 Dá nì kaa nà ñoo Jerusalén:

—Kandé'é ndó. Ndeé ka vían nì sa kú'u iní tãa káa sa'á Lázaro.

37 Dá nì kaa dao ka nà:

—Nì kandéé tãa káa nì nduvá'a ra tãa ko túu noo ñoo. Ta, ¿ndiva'a ko nì kandéé rá xí'in Lázaro, dá ná o kuú rá, ní kúu? —kaá nà.

Di'a nì kuu tá nì danátaki Jesús Lázaro

38 Kúú nì kixi tukuaj nì kunda'í iní Jesús tá nì saá nà noo nákaa yiki koño Lázaro. Ta kián iní iin káo, ta ndadí iin yuu ká'ano ye'án. 39 Dá nì kaa Jesús:

—Dítá ndó yuu káa viti.

Dá nì kaa Marta, ñá kúú k'i'o ló'o ndjî ñoo, xí'in ná:

—Tatá, ná dá'a nì, dá chî sa kini nda'o sá'an dikó, dá chî sa komj ví kuu kián.

40 Dá nì kaa Jesús xí'an:

—¿Á dúy nì ka'in xí'ón ñà tá miian ndaa kándéé inóon yu'u, dá konon kee Ndios iin ñà ndato?

41 Dá nì dítá rá yuu ndadí ye'é káo noo nákaa ndjî ñoo. Dá nì nãnde'é Jesús chî induú, dá nì kaa nà:

—Tatá, ndiv'é e ní, dá chî nì seidó'o ní ñà nì xikaj noo ní. 42 Ta daá kuiti vá seidó'o ní ñà xikaj noo ní, tído nì ka'in dión, dá ná kueidó'o ndidaá tá'an ñayuu ndita yó'o, dá ná kandisa na ñà miian ndaa kuiti mií ní nì tãnda'á yu'u vejî.

43 Tá nì ndi'i nì ka'an nà dión xí'in Ndios, kúú nì kayu'ú ná:

—Lázaro, kua'an keta satã vé'e.

44 Ta kúú nì keta tãa nì xí'j ñoo, ta nì kaó noo iin tá'í dá'on ndá'á rá xí'in sa'á rá ndíkoan. Ta nì kaó noo iin ka tá'í dá'on ndadian noo rá. Dá nì kaa Jesús:

—Ndaxí ndó ra, dá ná yaá ra ko'on ra.

Di'a nì kuu tá nì ndató'ón kue'é tã né'e choon ñà ka'áni rá Jesús

45 Ta kua'á nda'o nà ñoo Jerusalén, tá'an nà nì kii nì xí'o tãndeé iní noo María, nì xini ñà nì kee Jesús, ta nì kandisa ñáá ná. 46 Tído dao ka nà nì sa'an noo ndéi tá fariseo, ta nì nakani na sa'á ñà nì kee Jesús. 47 Dá nì dataká tã dutj saku'a'á xí'in tã fariseo ndidaá ka tã né'e choon noo nà Israel. Dá nì kaa ra xí'in rá:

—¿Ndi koo keeá viti? Chî sa kua'á nda'o ñà ná'ano kée tãa ñoo. 48 Tá ná konó yó noo rá kanoo ní ra, dá kián ndidaá ñayuu kandisa ñáá. Ndi'í, dá ndakuei tá né'e choon romano, ta dákoon ndi'í ra ve'e ño'o ij yo, ta dánaá ra ñoo yo.

49 Dá nì kaa Caifás, tã kúú dutj kúú noo kua'á dáá ñoo:

—Xixi nda'o ndó, ndani. 50 ¿Á ko ná'á ta'on ndó ñà va'a kaaan ná kuu iin tãa noo ndidaá nà ñoo yo o dúy kaaan naá ndí'í nà ñoo yo? —kaá ra.

51 Ta to'on yó'o ko ní kii ñaxintónj mií rá. Dión nì ka'an ra, chî sa'á ñà kúú rá dutj kúú noo kua'á dáá, sa'á ñoo nì xí'o Ndios to'on yó'o noo rá ñà kánian kuu Jesús sa'á nà ñoo Israel. 52 Ta o dúy savá'a sa'á nà ñoo Israel kuu nà, kuu ta'ani na sa'á ndidaá ka ñayuu Ndios nì xita noo ndéi dao ka xián, dá nduu na iin tó'ón ñoo. 53 Ta ndá kuu dáá ñoo nì kãndoo ra ñà ka'áni rá Jesús.

54 Sa'á ñoo ko ní xionoo túu ka Jesús noo tã né'e choon noo nà Israel. Di'a nì kuxiká ná kua'an nà, ta nì saá nà iin ñoo nani Efraim noo né'e tá'an yati xí'in ngó'o'ó ichí. Ñoo nì sa io nà xí'in tã xionoo xí'in ná. 55 Ta sa yati va koo víko pascua ñà kéká'ano nà Israel. Ta kúú kua'á nda'o ñayuu ndéi ñoo ñó'o yati ñoo nì xinkuei ñoo Jerusalén tá ko ñá'á kasá'á víko ñoo, dá nduvii ná mií ná noo Ndios. 56 Ta xionoo ñayuu ñoo nãndukú ná Jesús. Ta noo kúú ye'é ño'o ká'ano ñoo ndató'ón tá'an mií ná sa'á Jesús:

—¿Ndi ká'án ndó? ¿Á kii t̃a ñóó vík̃o o koó? —kaá na.

⁵⁷ Ta ñi sa'anda t̃a dut̃i saku'a xí'ín t̃a fariseo choon ña ndi ndáa mií ñayuu ñi kandaá ini ndei xionoo Jesús, ná nak̃i'o na kuenda noo rá, dá ná ko'on r̃a tiin ñáa rá, kaá r̃a.

12

Di'a ñi kuu tá ñi kuei María kirá támi sá'an sat̃a Jesús

¹ Ta kámani iño k̃a kuu, dá kas'áa vík̃o pascua. Dá ñi saá Jesús ñoo Betania noo ió Lázaro, t̃a ñi xí'í ñóó, ta ñi ñataki r̃a ñi kee Jesús. ² Ta ñóó ñi kenduu na ve'e Lázaro ña'a kadíni Jesús. Ta ñi ch̃ikodó Marta ña'a kadíni na noo mesa. Ta ñi s̃a io ta'ani Lázaro tein ñayuu ndei xí'ín ná ñóó. ³ Dá ñi k̃i'ín María kirá támi sá'an ñi k̃ava'a xí'ín yuk̃u naní nardo, ta kúu rá tát̃o'on dao litro, ta kirá ya'i ndá'o kúu rá. Ta kúu ñi kuei ndi'an r̃a sat̃a sá'a Jesús, ta xí'ín idí dinjan ñi ñanayaán sa'a ná. Ta iin ní kúu ini ve'e ñóó ñi nak̃a'ani díko kirá támi sá'an ñóó. ⁴ Dá ñi kaa iin t̃a xionoo xí'ín Jesús naní Judas Iscariote, tá'an r̃a kúu ñe'e t̃a naní Simón, ta mií rá ko'on nak̃i'o Jesús noo ndá'a t̃a xini u'u ñáa:

⁵ —¿Ndiva'a k̃o ní dík̃o yó kirá támi sá'an xaan, ch̃i ya'i rá tát̃o'on k̃i'o ní'í ñayuu kéchóon na oñi ciento kuu, dá ni'í ñe'e ñe'e chindee yó na kúnda'í, ní kúu? —kaá r̃a.

⁶ Tido k̃o ní ká'an r̃a dión sa'a ña kú'u ndisa ini rá sa'a ná kúnda'í. Dión ñi kaa r̃a, ch̃i kúu rá iin tá ku'i'íná. Ta sa'a ña ne'e va'a ra léka noo ñó'o di'ón xí'o ñayuu chindee ñáa, sa'a ñoó taó ñe'e r̃a cháa di'ón ñóo ní'í mií rá. ⁷ Dá ñi kaa Jesús:

—O s̃a ñanani ndó ña'a yó'o, dá ch̃i ñi sa ne'e va'an kirá támi sá'an yó'o ñi kenduuan yu'u tát̃o'on k̃i'o kooi nduxii. ⁸ Ch̃i daá kuiti vá kande ñayuu kúnda'í xí'ín ndó, tido yu'u, o koo kuí ta'oin xí'ín ndó —kaá na.

Ñi kand̃o t̃a ne'e choon ña ka'áni ta'ani ra Lázaro

⁹ Ta kuá'a ndá'o na ñoo Jerusalén ñi kandaá ini ña ió Jesús ñoo Betania. Sa'a ñoó ñi kasáa ná ñóó. Ta o d̃u'í iin tó'on Jesús kóni na kande'é ná, ch̃i kóni ta'ani na kande'é ná Lázaro, tá'an r̃a ñi ñataki tein na kúu ndji ñóó. ¹⁰ Kúu ñi kand̃o ta'ani t̃a dut̃i saku'a ña ka'áni rá Lázaro, ¹¹ dá ch̃i sa'a ña ñi ñataki r̃a, sa'a ñoó kuá'a ndá'o na ñoo Israel ñi kankuei t̃ixi ndá'a rá, ta ñi kandisa na Jesús.

Di'a ñi kuu tá ñi natiin va'a ñayuu Jesús tá ñi ku'u na ñoo Jerusalén

¹² Tá ñi t̃u'u noo iin k̃a kuu, dá ñi ní'í tó'on ñayuu kuá'a ñi kasáa noo koo vík̃o ñoo Jerusalén ña ve'i Jesús. ¹³ Dá ñi sa'anda iin rá iin na ndá'a tañóo ne'e na kua'an na natiin na Jesús noo ve'i na, ta kaá ná káyu'ú ná:

—¡Ná natiin Ndios ñañó'ó! ¡Ná ká'ano kúu na ve'i xí'ín choon sato'o yo Ndios! ¡Ta kúu ná rey noo yóo, na Israel! —kaá na káyu'ú ná.

¹⁴ Dá ñi ñani'í Jesús iin burro ló'o, dá ñi kaa na sat̃a r̃i. Dá ñi x̃inkoo noo ká'an tuti i'í Ndios:

¹⁵ O s̃a yu'ú ndo, na ñoo Sion; s̃a ve'i va rey ndo, ta kánoo na sat̃a iin burro ló'o ve'i na.

¹⁶ K̃o ní kandaá ta'on ini t̃a xionoo xí'ín ná ndi dándaki ndidaá ña yó'o mií hora daá ñóó. Nd̃a kuu ñi nana Jesús kua'an nó'o ná induú, nd̃a daá ñi nd̃ik̃o'on ini rá ña k̃i'o dión ká'an tuti i'í Ndios, ta k̃i'o dión ñi kee ñayuu ñóó xí'ín ná. ¹⁷ Ta ndidaá ñayuu ñi s̃a ndita xí'ín Jesús tá ñi kana na Lázaro ini ká'o ñóo, ta ñi ñanák̃i ñáa ná, noón kúu na xí'o kuenda noo dao k̃a ñayuu sa'a ña ñi xini na. ¹⁸ Sa'a ñoó ñi sa'an ñayuu ñóo ñi natiin va'a na Jesús, dá ch̃i ñi seíd'o'o na sa'a ña ndato ñi kee na xí'ín Lázaro. ¹⁹ Ta nda'í va ndátó'on tá'an t̃a fariseo ndita ra, ta kaá r̃a:

—Nde'é rá. O kande'é ta'on yó kadi yo noo t̃a káa. Ch̃i kande'é ndó, k̃i'o dión ví kuá'a ñayuu t̃akuei kua'an sat̃a rá —kaá r̃a.

Nde'í dao tá griego nándukú rá Jesús

²⁰ Ta ñó'o dao taa ká'an yu'ú griego tein na ñi kasáa ñoo Jerusalén kandaño'o na Ndios vík̃o ñóó. ²¹ Ta ñi natuu yati ra noo Felipe, tá'an r̃a ñoo Betsaida, ña nákaa chí kuenda Galilea di'a. Dá ñi sei nda'í r̃a noo Felipe, ta kaá r̃a:

—Tatá, kóni ndu ka'an ndu xí'ín Jesús.

²² Dá ñi sa'an Felipe ñi kast̃o'on ra xí'ín Andrés, dá ñi sa'an nduu rá ñi kast̃o'on ra xí'ín Jesús. ²³ Dá ñi kaa Jesús:

—Sa ñi kasandaá vá hora natiin na ñi nduu t̃a ñayuu yó'o ñañó'ó kee tatá na. ²⁴ Mián ndaa ná ka'in xí'ín ndó, ña tá ná o ch̃i'í yó tata tirió noño'ó, ta kuuán, dá k̃ian iin tó'on daá vá kakian. Tido tá ná kuuán t̃ji ñó'o, dá k̃ian kuita ña, ta kúu kuá'a ndá'o ku'i'í k̃i'o ña. ²⁵ Ta ndi ndáa na ndi'í ini sa'a ña kataki na ñayuu yó'o, noón di'a kúu na kuu. Ta na k̃o ndi'í ini sa'a ña kataki na ñayuu yó'o, noón kúu na kóni kataki chí'í. ²⁶ Tá ió iin káa ndó kóni kóni kuá'í noo yu'ú, dá k̃ian nak̃i'í ndo ndik̃o ndo yu'ú. Ta noo koo yu'ú, ñóo ta'ani kande'í na x̃inkuá'í noo. Ta ndi ndáa na x̃inkuá'í noo yu'ú, ko'on tatá'í k̃i'o na ñañó'ó noo ná.

Kást̃o'on Jesús xí'ín ñayuu ndi ndo'o na, dá kuu na

²⁷ Kútuú ndá'o ini, tido, ¿ndi k̃ian ka'in xí'ín tatá'í? ¿Á ka'in: “Tatá, díta ní yu'u noo t̃andó'ó yó'o”? Tido o kúu ta'on ka'in dión, dá ch̃i choon yó'o kúu choon ve'i yu'ú. ²⁸ Tatá Ndios, na'á ní choon ká'ano kómí ní noo ñayuu yó'o.

Dá tá'í ñi ka'an Ndios nda induú:

—Sa ni na'i choon ka'ano kómíí, ta ko'on tukui na'i ñá iin ka ndéé.

²⁹ Tá ni seídó'o ñayuu kuá'a ñoo ñá ni'i ndá'o ni ka'an na, dá ni kaa dao na ñá ni kayu'u dai. Ta dao ka na ni kaa ñá iin ángel ni ka'an xi'in Jesús. ³⁰ Dá ni kaa Jesús:

—Kó ní ká'an na ñá kueídó'o yu'u, di'a ni ka'an na, dá ná kueídó'o ñáá ndo'ó. ³¹ Ta viti ni kasandaá va kuú ñá keyíko Ndios sa'a na ndéi ñayuú yó'o, ta ko'on na dí'tá ná choon noo ndá'a ñá u'u, ñá sa'ándá choon ñayuú yó'o. ³² Tá ni ndi'i ni ndane'e ra yu'u, dá nakukai ndidaá ñayuu noo miíí.

³³ Díón ní kaa na ní kasto'on na xi'in ñayuu ñoo ndi ndo'o na noo kuu na. ³⁴ Dá ni kaa ñayuu ñoo:

—Kándaá ini ndu ñá ká'an ley ñá ni kuú ta'on o kuú na kúú Cristo, na dákaí ñáá. Sa'a ñoo ñndiva'a ká'an mií ní ñá kánian ndane'e ra iin ra ni nduu ta ñayuú yó'o? ¿Ndá yoo kúú ra ni nduu ta ñayuú yó'o, tá dáá?

³⁵ Dá ni kaa Jesús:

—Ndá dá cháá vá kuú kooi dátooin noo ndo. Sa'a ñoo kanoo ndó xi'an nani iói dátooin noo ndo, dá kíán ná dá'a ni kandeé ñá iin naá xi'in ndó. Dá chi na xi'onoo noo iin naá, ko túu ta'on noo ko'on na. ³⁶ Ta xi'an iói dátooin noo ndo, kandeé ini ndo yu'u, dá kakuu ndó kuendá yu'u, na dátoon noo ndo.

Kuá'a ndá'o na Israel ko ní xín kandisa to'on Jesús

Tá ni ndi'i ni ka'an na díón, dá ni kee na kua'an na, ta kúú ni chide'e na noo ñayuu ñoo.

³⁷ Ta va'ará kuá'a ndá'o ñá ndato ni kee na noo ñayuu ñoo, tído ko ní kándisa ta'on ñáá ná. ³⁸ Díón, dá ni xinkoo to'on ni taa profeta Isaías, dá chi di'a ni kaa na:

Sato'i, ¿ndá yoo ví ni kandisa to'on ni daná'a ndu noo ná?

Ta, ¿ndá yoo ni ñakoni choon ka'ano ió noo ndá'a ní?

³⁹ Sa'a ñoo ko ní kúu ta'on kandisa ñayuu ñoo, dá chi di'a ta'ani ni taa Isaías:

⁴⁰ Ni sadi Ndios noo ñayuu ñoo, ta ni ndekáxi ná nio ná,

dá ná o koni na xi'in noo ná, ta ni ná o kándaá ini na,

dá ná dá'a ni nandiío kuéi na noo Ndios, ta ná dá'a ni nduvá'a na.

⁴¹ Ñá yó'o kúú to'on ni taa Isaías tá ni xini na choon ndato kómí Jesús, ta ni ka'an na sa'a ná. ⁴² Vatí xi'an daá, kuá'a ndá'o ta né'e choon ni kandisa Jesús, tído ko ní ná'a ra mií rá, dá chi yu'u ra taxi ñáá tá fariseo ini ve'e noo ná'taka na ñoo ra, ⁴³ dá chi kátoó cháá ka ra ñáño'ó xi'o ta ñayuú yó'o o duú ñáño'ó xi'o Ndios.

Ió kuachi ñayuu ko xín kandisa to'on dána'a Jesús

⁴⁴ Dá ni kayu'u Jesús:

—Tá ndi ndáa na kándéé ini yu'u, o duú iin tó'on ní yu'u kándéé ini na, nda na ni tanda'a yu'u veii kándéé ini na. ⁴⁵ Ta ndi ndáa na ndé'é yu'u, nda na ni tanda'a yu'u veii ndé'é ná. ⁴⁶ Ni kasaá yu'u ñayuú yó'o kúú na dátoon noo ñayuu, dá kían ndi ndáa ñayuu ná kandeé ini ñáá, o kuúin naá ka noo ná. ⁴⁷ Ta ndi ndáa ñayuu seídó'o to'on ká'in, ta ko kée na choon sa'ándáí, o duú yu'u keyíko sa'a ná, chi ko véi ta'on yu'u keyíko sa'a ñayuu. Di'a veí yu'u dákaíi na noo kuachi na. ⁴⁸ Ta ndi ndáa na ko xi'in kandeé ini na yu'u, ta ko kóni na natiin na to'on ká'in, sa'io nduu va iin yoo keyíko sa'a ná. Ta ñoo kúú to'on ká'in xi'in ndó. Ta mií to'on yó'o tiin Ndios, dá keyíko na sa'a ndo tá ná kasandaá kuú noo ndi'i. ⁴⁹ Ta o duú to'on kána ñaxintóni mií yu'u ká'in xi'in ndó. Tatá Ndios, na ni tanda'a yu'u veii, noón kúú na ni xi'o choon noo'i ndi kían ka'in xi'in ndó, ta ndá to'on ka'in xi'in ndó. ⁵⁰ Ta ná'a káxi yu'u ñá to'on ni xi'o tatá noo'i kían kandeéán kí'oan ñá kataki chíchi ndó. Sa'a ñoo, tá to'on kí'o ni ka'an tatá xi'in, kí'o díón ká'in xi'in ndó —kaá Jesús.

13

Di'a ni kuu tá ni nakata Jesús sa'a ta xíonoo xi'in ná

¹ Kóni iin ka kuú dá kasá'a víko pascua. Ta sa na'a vá Jesús ñá sa ni kuyati hora dánkoo na ñayuú yó'o, dá no'o na noo ió tatá Ndios. Ta kú'u ndá'o ini na sa'a tá na kaxi mií ná ñayuú yó'o, ta díón ni ku'u ini na sa'a rá nda noo ndi'i. ² Ta ndéi na sádini na, ta sa ni dáka'an ñá u'u nio Judas Iscariote, ta kúú de'e Simón, ñá nakí'o ra Jesús noo ndá'a ta xini u'u ñáá. ³ Ta ná'a vá Jesús ñá ni nakí'o tatá Ndios choon noo ndá'a ná sata ndidaá kúú ñá'a, ta ná'a ta'ani na ñá ni kii na noo Ndios, ta ná'a ta'ani na ñá no'o na noo ná, ⁴ sa'a ñoo ni ñakuúin ndichi na, ta ni dí'tá ná dá'on kánóo sata ná, ta ni so'oni na iin ka dá'on káni noo tii na. ⁵ Ni ndi'i daá, dá ni taán ná takúí ini iin tsa'an ló'o, dá ni kasa'a ná nákata na sa'a tá xíonoo xi'in ná. Tá ni ndi'i, dá ni nadáyaa naan xi'in dá'on káni ndíko tii na ñoo. ⁶ Dá tá ni saá na noo ió Simón Pedro, dá ni kaa ra xi'in ná:

—Tatá, ¿á nakata di'a ní sa'i, ká'an ní?

⁷ Dá ni kaa na:

—Viti'ón ní ko kándaá ta'on inon ndiva'a nakatai sa'on, tído cháá ka chí noo, dá kándaá inon ndiva'a kéei díón.

⁸ Dá ni kaa ra xi'in ná:

—Ni iin kuú ta'on o kóno yu'u nakata ní sa'i.

Dá ni kaa na xi'in rá:

—Tá ná o kónón nakatai sa'on, dá kían ko tá'on kuendá yó'o koo xi'in yu'u.

⁹ Dá nì kaa rā xí'ín ná:

—Sato'í, tá dión kián, dá kían ná dá'a ni nakata ní sa'a óoin, nakata ta'ani ní ndá'í xí'ín diníj.

¹⁰ Dá nì kaa nā xí'ín rá:

—Ta ndi ndáa ná sà nì chichì, ndā sa'a óon va na xínfó'ó ndoo, dá chì sà ndáa vii vá fúj ná. Dión nì ndo'ó, sà ndáa vii vá ndó, tído o dūy ndidaá ndó ndáa vii.

¹¹ Dión nì kaa nā, dá chì sà ná'á vá ná ndá yoo nakí'o ñáa noo ndá'a tá xini u'u ñáa, sa'á ñogó nì kaa nā ña: “O dūy ndidaá ndó ndáa vii.”

¹² Tá nì ndi'í nì nakata na sa'a ndidaá tá xionoo xí'ín ná ñoó, dá nì nakuj'ino tuku na dá'on ndíxi na, dá nì nakoo tuku na mesa, dá nì kaa nā:

—Á kándaá ini ndo ndi dándáki ña nì keei xí'ín ndó? ¹³ Ká'an ndo ña yu'u kúu maestro noo ndo, ta ká'an ndo ña yu'u kúu sato'o noo ndo. Ta ndaa va ká'an ndo, chì ñáa kúu. ¹⁴ Ta viti nì xini ndo nì nakatai sa'a ndo, va'arā kúu sato'o ndo xí'ín maestro ndo. Sa'á ñogó kánian nakata ndó sa'a iin rá iin mií ndó. ¹⁵ Dá chì nì kee yu'u dión xí'ín ndó, dá kían, táto'on nì kee yu'u xí'ín ndó, kí'o dión kee ndó xí'ín dao ká na. ¹⁶ Miían ndaa ná ka'ín xí'ín ndó ña ko ndáya'i iin tá kéchóon cháá ka noo sato'o ra. Ta ní tá kua'an choon ko ndáya'i cháá ka ra noo nā nì tanda'á ñáa kua'an ra. ¹⁷ Tá kandaá ini ndo ña ká'ín xí'ín ndó, dá kían ndiká'an ví ndó tá ná kee ndó dión.

¹⁸ Tído ko ká'an ta'on vei sa'a ndidaá ndó. Sā ná'á vá yu'u ndi ndáa ndo'ó nì kaxii kandita xooj. Tído miían xinkoo noo ká'an tuti ij Ndios, chì di'a kaáan: “Taa sei nduú pan xí'ín yu'u nduu rā koni u'u ñáa.” ¹⁹ Ta viti yachì va kasto'ín xí'ín ndó, dá tá nì kuu dión, dá kandísa ndó ña yu'u kúu nā daá kúu. ²⁰ Miían ndaa ná ka'ín xí'ín ndó ña ndi ndáa nā natiin va'a iin nā tanda'á yu'u kosaa, noón kúu nā natiin va'a yu'u. Ta nā natiin va'a yu'u, noón kúu nā natiin va'a nā nì tanda'á yu'u veij —kaá nā.

Kásto'on Jesús ña Judas kúu rā nakí'o ñáa noo ndá'a tá xini u'u ñáa

²¹ Ta nì ndi'í nì ka'an Jesús dión, dá nì kixian nì kutúú ini na xini ná, dá nì kaa nā:

—Miían ndaa ná ka'ín xí'ín ndó ña iin kaa mií vá ndo'ó ko'on nakí'o yu'u noo ndá'a tá xini u'u ñáa —kaá nā.

²² Dá nì kasa'á ndé'é tá'an mií tá xionoo xí'ín ná ñoó noo iin rá iin ra ndéi ra, ta ko kátónj ini rā ndá yoo ká'an nā sa'a. ²³ Ta mií díjn Jesús ío iin tá xionoo xí'ín ná, tá'an rā manj cháá ka noo ná. ²⁴ Ta noo rā yó'o nì kundá'a Simón Pedro, ña ná ndato'ón rá Jesús ndá yoo kúu taa nakí'o ñáa ñoó. ²⁵ Ta sa'á ña ío rā díjn Jesús, sa'á ñogó nì kaa rā xí'ín ná:

—Sato'í, ¿ndi ndáa ndu'u ká'an ní sa'a'á?

²⁶ Dá nì kaa Jesús:

—Ndá yoo nì xí'o yu'u iin tá'í pan nì dandáxii noo ñoó, roón kúu rá.

Kúu nì dandáxi na iin tá'í pan, kúu nì xí'o naan noo Judas Iscariote, tá kúu de'e Simón.

²⁷ Tá nì ndi'í nì sei Judas tá'í pan ñoó, kúu nì ndu'u ña u'u ini rā. Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—Kee kí ña nì chikaa inon keeón —kaá nā.

²⁸ Tído nì iin tó'on tá ndéi xí'ín ná mesa ñoó ko ní kandaá ini ndiva'a nì ka'an nā dión xí'ín Judas. ²⁹ Chì ká'an dao ká rā ña sa'á ña kúu rá tá né'e va'a dí'ón, sa'á ñogó ndá ndi kuu ká'an Jesús xí'ín rá ña ko'on rā kuin ra cháá ká ña'a kadíni nā kuendá víko, o ndá ndi kuu kónj nā ña ko'on rā kí'o ra dí'ón noo nā kúnda'í, ká'an rá. ³⁰ Dá tá nì ndi'í nì sei rá tá'í pan ñoó, dá nì keta ra kua'an rā. Ta kúu sà nì kuaá vá kuu dáá ñoó.

Sa'ándá Jesús iin choon sa'a noo tá xionoo xí'ín ná

³¹ Tá nì keta Judas kua'an rā, dá nì kaa Jesús:

—Sā nì kasandaá vá hora natiin nā nì nduu taa ñayuu yó'o ñañó'ó kee Ndios noo ñayuu, dión dá natiin Ndios ñañó'ó sa'a mií ná. ³² Tá ná natiin Ndios ñañó'ó sa'í, dá kían ko'on ta'ani nā nakí'o na ñañó'ó noo yu'u, ta yachì va natiin yu'u ñañó'ó kee na. ³³ De'e kuálí miíj, ndadá tóó vá kooi xí'ín ndó. Ta nandukú ndó yu'u, tído ká'ín xí'ín ndó táto'on kí'o nì ka'ín xí'ín tá né'e choon noo nā Israel ña noo ko'ín, o kúu ta'on ko'on ndo. ³⁴ Ta viti sa'ándá yu'u iin choon sa'a noo ndo, ña ku'u ini ndo sa'a iin rá iin ndó, chì táto'on kí'o kú'u ini yu'u sa'a mií ndó, kí'o dión koo ini ndo ku'u ini ndo sa'a iin rá iin ndó. ³⁵ Ta kí'o dión ná'a ndo mií ndó ña kúu ndó kuendá yu'u tá kú'u ini ndo sa'a iin rá iin ndo —kaá nā.

Yó'o nì ka'an Jesús ña ndata Pedro sa'a ná

³⁶ Dá nì kaa Simón Pedro xí'ín ná:

—Tatá, ¿ndeí kúu noo ko'on ní?

Dá nì kaa nā:

—Noo ko'on yu'u, o kúu ta'on ko'on yo'ó xí'ín yu'u viti. Tído cháá ka noo, dá karkaaón yu'u sa'ón.

³⁷ Dá nì kaa rā:

—Tatá, ¿ndiva'a o kúu ko'ín xí'ín ní viti? Ta ío nduu ña nakí'oi miíj ña kuuj sa'a ní.

³⁸ Dá nì kaa Jesús xí'ín rá:

—¿Á miían ndaa ío nduon kí'ón miíon kuuon sa'a yú'u? Miían ndaa ná ka'ín xí'ón ña tá ko ña'a kana chéji, ta kúu sà onj va ta'ándá ndata yo'ó sa'a yú'u.

14

Jesús kúu íchj saq noo ío Ndios

1 "Ta o sa kútúú ini ndo. Kandeé ini ndo Ndios, ta kandeé ta'ani ini ndo yu'u. 2 Ió nda'o noo kandeí ndó ve'e tatáí. Tá o duú dión kián, o kásto'on ta'oin xí'in ndó. Ta viti ko'jin kenduuj noo kandeí ndó. 3 Dá tá nì ndí'ni nì sa'jn nì kenduuj noo kandeí ndó, dá kixi tukui nakuakai ndo'ó kandakai ko'jn, dá kían noo kooi, ñoó kandeí ta'ani ndó. 4 Sa ná'a vá ndó noo ko'jn, ta sa ná'a ta'ani ndó íchi.

5 Dá nì kaa Tomás:
 —Tatá, ko ná'a ta'on ndu'u ndeí ko'on ní, sa'a ñoó, ¿ndi kee ndu'u kandaá ini ndu ndi káa íchi saa ndu?

6 Dá nì kaa Jesús:
 —Yu'u kúú íchi, ta yu'u kúú na ndaa, ta yu'u kúú na xí'o ña kataki chíchi ñayuu. Ta ni iin tó'on ñayuu o kúu kasandaá noo Ndios tá ko véi na xí'in yu'u. 7 Tá ná'a ndó yu'u, dá kían nda tatáí ná'a ndó. Ta nda kuú viti nì kasandaá ndo ná'a ndó na, ta nì xini ndo ná.

8 Dá nì kaa Felipe xí'in ná:
 —Tatá, na'a túu ní tatá Ndios noo ndú'u, ta kúú sa nata'an va ini ndu.

9 Dá nì kaa na xí'in rá:
 —Sa kí'o dión ví na'a xíonoo yu'u xí'in ndo'ó, ta ¿á ko ná'a íi vî ñaa yo'ó, Felipe? Tá ndé'é ndó yu'u, dá kían nda tatáí Ndios ndé'é ndó. Sa'a ñoó, ¿ndiva'a ká'an yo'ó: "Na'a túu ní tatá Ndios noo ndú'u"? 10 ¿Á ko kándisa ta'on yo'ó ña iin kúú vá yu'u xí'in tatá Ndios, ta iin kúú vá ná xí'in yu'u? To'on ká'an yu'u, ko kúúan ña kóni mií, ña kóni tatá Ndios va ká'jn, dá chí noón kúú na ío xí'in, ta mií ná kúú na kée ña ndato kéei. 11 Kánian kandisa ndó ña iin kúú vá yu'u xí'in tatá Ndios, ta iin kúú vá ná xí'in yu'u. Tído tá ko kándisa ndó xí'in to'on ká'jn ña dión kián, dá kían kandisa ndoan noo ña ná'ano kéei.

12 "Ta miíjan ndaa ná ka'jn xí'in ndó ña tá ná kandeé ini ndo yu'u, dá kían koni ta'ani ndó kee ndó ña kée yu'u. Ta ná'ano cháá ka ví ña'a kee ndó, dá chí no'j kooi díjn tatáí Ndios. 13 Ta ndidaá ña ná kaka ndo noo tatá Ndios xí'in kuú yú'u, ko'jn keei ña xíká ndo, dá ná natiin tatá Ndios ñaño'ó kee yu'u, na kúú de'e na. 14 Sa'a ñoó ndi ndaa mií vá ña'a ná kaka ndo xí'in kuú yú'u, miíjan ndaa keei ña.

Kaá Jesús ña tanda'á ná Espiritu ij Ndios kasaq na chindeé ñaa

15 "Tá miíjan ndaa kóni ndo yu'u, dá kían kueí'ó'ndó choon sa'ándáí. 16 Ta ko'jn kuei nda'ávij noo tatá Ndios, dá ná tanda'á ná iin na kii chindeé ndo'ó, dá ná koo chíchi ná xí'in ndó. 17 Ta noón kúú Espiritu ij, na xí'o ndaa kuendá sa'a Ndios. Ta o kúu ta'on natiin ñaa ná kúú kuendá ñayuu yó'o, dá chí o kúu koni ñaa ná xí'in noo ná, ta o kúu kana'a ñaa ná. Tído ndo'ó, ná'a ndó na, dá chí ío ná xí'in ndó, ta koo na níe ndo.

18 "Ta o dánkoo nda'í ta'on yu'u ndo'ó, dá chí nandío koo tukui kasaaj naki'in ndó. 19 Ta ndadá cháá vá, ta kúú o koni ka dao ka ñayuu yu'u. Tído ndo'ó, koni ij va ndó yu'u. Dá chí sa'a ña takí kuu' yu'u, sa'a ñoó kataki kuu' ta'ani ndo'ó. 20 Tá ná kasandaá kuú dáá ñoó, dá katóni ini ndo ña iin kúú vá yu'u xí'in tatáí Ndios. Dión ta'ani ndo'ó, iin kúú ndó xí'in yu'u, ta iin kúú yu'u xí'in ndo'ó. 21 Ta ndidaá na natiin va'a choon sa'ándáí, ta seíd'ó'na ña, noón kúú na kóni ndisa ñaa. Ta ndidaá na kóni ñaa, kú'u ini tatáí Ndios sa'a ná, ta kú'u ta'ani ini yu'u sa'a ná, ta nalí mií noo ná—ká Jesús.

22 Dá nì ndato'ón ñaa Judas (tído o duú Judas Iscariote), dá kaá ra:
 —Tatá, ¿ndiva'a na'a ní mií ní noo ndú'u, ta o duú noo ná kúú kuendá ñayuu yó'o?

23 Dá nì kaa Jesús xí'in rá:
 —Ta ndi ndaa na kóni yu'u xí'in ndino'o ini na, noón kúú na natiin va'a to'on ká'jn, ta ku'u ini tatáí Ndios sa'a ná, ta kasaq yu'u xí'in tatáí Ndios kandeí ndu xí'in ná. 24 Ta ndi ndaa na ko kóni yu'u xí'in ndino'o ini na, noón kúú na ko natiin va'a to'on ká'jn. Tído to'on nì seíd'ó'ndó nì ka'jn, o duú ta'ón to'on mií kián. To'on nì xí'o tatá Ndios, na nì tanda'á yu'u vejí, kián.

25 "Ndidaá to'on yó'o ká'jn xí'an nani íoí xí'in ndó. 26 Tído tá ná kasaq na chindeé ndo'ó, na kúú Espiritu ij, na tanda'á táta Ndios kasaq kuendá mií, noón ví kúú na dána'a ndi'í sa'a ndidaá ña nì ka'jn xí'in ndó, ta dándusaq ini na ndo'ó sa'a ndidaá ña nì ka'jn.

27 "Ta ko'jn kí'oi ña koo va'a ini ndo, chí ko'jn kí'oi ña koo va'a ini ndo táto'on kí'o ío va'a ini mií. Ta o kandeé ta'on ña'a ío ñayuu yó'o kí'oaan ña koo va'a ini ndo táto'on kí'o xí'o yu'u ña noo ndo. Ta ná dá'a ni kutúú ini ndo, ta ná dá'a ni yu'ú ndo. 28 Sa nì seíd'ó'ndó ña nì ka'jn xí'in ndó ña miíjan ko'jn, tído kasaq tuu va yu'u naki'in tá'in xí'in ndó. Tá miíjan ndaa ndisa kóni ndo yu'u, dá kían kánian kadij ini ndo, chí nì ka'jn xí'in ndó ña ko'jn noo tatáí, ta mií ná kúú na ká'ano cháá ka o duú yu'u. 29 Viti kásto'in xí'in ndó ña dión koo, va'ará ko ña'a kooan, dá tá nì kuu dión, dá kandisa ndó ña nì ka'jn.

30 Cháá dión vá ka'jn xí'in ndó, chí sa vejí va ña u'u, ña sa'ándá choon ñayuu yó'o, ta ni iin ña'a o kandeéan kean xí'in. 31 Tído ko'on yu'u keei táto'on kí'o nì sa'anda tatá Ndios choon noo, dá ná kandaq ini ndidaá ñayuu ña kóni yu'u Ndios. Ndaquei ndó, ná ko'ó.

15

Jesús kúú yitó uva ndisa

1 "Yu'u kúú yitó uva ndisa, ta tatáí Ndios kúú na xitó rá. 2 Ta ndidaá ndá'a ra, ña ko xí'o kuj'i, ka'anda na ña. Ta ndidaá ndá'a ra

xí'lo kuj'i, nduvii ná ña, dá ná k'i'lo cháá kaan kuj'i. ³ Dá ri ndo'ó, sa ni nduvii vá ndó ni kee to'on ni ka'jin xí'in ndó. ⁴ Daá koo ini ndó kane'e tá'an toon ndó xí'in yu'u, dá kane'e tá'an yu'u xí'in ndo'ó. Dá chí táto'on k'i'lo ndó'ó ndá'á yitó uva, o kúu ta'on k'i'lo mián kuj'i tá kó né'e tá'an xí'in yitóan, k'i'lo dión ta'ani o kúu ta'on kee ndó ña kóni Ndios tá kó né'e tá'an toon ndó xí'in yu'u.

⁵ Yu'u kúu yitó uva, ta ndo'ó kúu ndá'í. Sa'á ño'ó tá né'e tá'an toon ndó xí'in yu'u, ta né'e tá'an yu'u xí'in ndó, dá k'i'lo ndá'o ndó kuj'i' noo Ndios. Dá chí tá kó né'e tá'an toon ndó xí'in yu'u, ni ña'a o kándéé ndó kee ndó. ⁶ Na kó né'e tá'an toon xí'in yu'u, táo xóo ñaá tatá'í táto'on kée na xí'in ndá'á yitó uva, dá tá ni ichi'jan, dá nditú'í naan, dá taán ná ña noo k'é'í ño'ó, dá kej'í ña.

⁷ Tá né'e tá'an toon ndó xí'in yu'u, ta náki'in va'a ndó to'on ka'jin, kaka ndó ndi ndaa mií ña'a kóni ndó, ta kúu ni'í vá ndóan. ⁸ Ta natiin tatá'í Ndios ñaño'ó sa'á ña xí'lo ndó kua'á ndá'o kuj'i' noo ná, dión, dá na'á ndó ña kúu ndó kuendá'í. ⁹ Dá chí táto'on k'i'lo kú'u ini tatá'í sa'í, k'i'lo dión ta'ani kú'u ini sa'á ndó. Ta daá kaño'o toon ndó tixi ndá'á ña kú'u ini sa'á ndó. ¹⁰ Tá kée ndó choon sa'ándá'í, dá k'ian ño'ó ndó tixi ndá'á ña kú'u ini sa'á ndó, táto'on k'i'lo kée mií choon sa'ándá'í tatá'í, ta náka'í tixi ndá'á ña kú'u ini na sa'í.

¹¹ Ta ndidaá ña yó'lo ni ka'jin xí'in ndó, dá kadí'í ini ndó táto'on k'i'lo kadí'í ini mií. Dión, dá nakutí ndó xí'in dií ini. ¹² Ta ña yó'lo kúu choon sa'ándá'í yu'u noo ndó, ña ku'u ini ndó sa'á iin rá iin ndó táto'on k'i'lo ndó'ó yu'u xí'in ndó. ¹³ Kó íin ka kú'u cháá ka ini sa'á amigo na, sava'a na nak'i'lo mií ña kuu na sa'á ná. ¹⁴ Ndo'ó kúu amigo yu'u tá kée ndó choon sa'ándá'í noo ndó. ¹⁵ Ta o chinani ka yu'u ndo'ó ña kúu ndó tá kéchóon noo, dá chí kó ná'a ta'on iin tá kéchóon ndí k'ian kée sato'o ra. Ta viti nachinani yu'u ndo'ó amigoj, dá chí ndidaá vá ña'a ni ka'jan tatá'í xí'in ni kastó'in xí'in ndó. ¹⁶ Chí kó ni kaxi ndó yu'u ña kanooi xí'in ndó, yu'u di'a va ni kaxi ndo'ó ña kanoo ndó xí'in, ta ni xi'oi choon noo ndó ña ko'on ndó kakuu ndó táto'on k'i'lo iin yitó kú'í, ta daá kuití kuin kuj'i' ndó, dá k'ian ndí ndaa mií vá ña'a ná kaka ndó noo tatá Ndios xí'in kuu yu'u, ta kúu k'i'lo naan noo ndó. ¹⁷ Ta choon sa'ándá'í noo ndó kúu ña ku'u ini ndó sa'á iin rá iin ndó.

Kaá Jesús ña koni u'u ñaá ñayuu

¹⁸ Tá ni kasá'a xini u'u ñayuu kuendá ñayuu yó'lo ndo'ó, dá kana'a ndó ña dinño'ó ka yu'u ni xini u'u na. ¹⁹ Dá chí tá ni sa kuu ndó kuendá ñayuu yó'lo, dá k'ian ni sa ku'u ini na sa'á ndó, ní kúu. Tído viti kó kúu ka ndó kuendá ñayuu yó'lo, chí ni kaxii ndo'ó tein

ñayuu ñayuu yó'lo, dá kéchóon ndó noo, sa'á ño'ó xini u'u na ndo'ó. ²⁰ Ndisaa ini ndo ña ni ka'jin xí'in ndó ña ni iin tá kéchóon kó ndáya'í ta'on ra cháá ka noo sato'o ra. Sa'á ño'ó tá ni kendava'a na xí'in yu'u, ta kendava'a ta'ani na xí'in ndó. Tá ni ñaki'in va'a na to'on ni ña'á'í noo ná, dá k'ian naki'in va'a ta'ani na to'on dána'a ndo'ó noo ná. ²¹ Ta dión ta'ani kee na xí'in ndó sa'á ña kúu ndó kuendá yu'u, dá chí kó ná'a ta'on na mií na ni tanda'a yu'u veii.

²² Dá chí tá kó ní kúu yu'u ñayuu yó'lo, ta ni xio ni ka'jin xí'in ná, dá k'ian o kóo ta'on kuachi na, ni kúu. Tído kó ka to'on nandukú ná chindeé ná mií ná sa'á kuachi na, chí sa ni kastó'in xí'in ná, ta kó ní xín na kandisa naan. ²³ Tá xini u'u ñayuu yu'u, dá k'ian ndá tatá'í Ndios xini u'u na. ²⁴ Tá kó ní kée yu'u ña ndato, ña ni iin kuu kó ní kée iin ka ta noo ná, dá k'ian o kóo ta'on kuachi na, ní kúu. Tído viti ni xini xí'in noo ná ña ndato ni keei, vati xian dión, xini u'u na yu'u, ta xini u'u ta'ani na tatá'í. ²⁵ Tído dión ni kuu, dá ni xinko noo ká'an tuti i'í Ndios: "Dión oon va ni xini u'u na yu'u."

²⁶ Tído tá ná kasaq na chindeé ndo'ó, na k'i'lo tatá Ndios tanda'a yu'u kii noo ndó, noon kúu Espiritu i'í, ta kúu ná na ndaa, na kii noo tatá'í, ta noon kúu na k'i'lo ndaa kuendá sa'á yu'u. ²⁷ Ta k'i'lo ta'ani ndó kuendá sa'í, dá chí ndá mií sa'á ni kasá'a xionoo ndó xí'in.

16

¹ Ká'jin sa'á ndidaá ña yó'lo xí'in ndó, dá k'ian ná dá'a ni kexoo ndó noo ña kándéé ini ndó yu'u, ² chí taxi ná ndo'ó ve'e noo nditú'í ná, ta kasandaá iin kuu ña ndakuei ñayuu ka'áni ná ndo'ó, chí ka'án ná ña k'i'lo dión kóni Ndios kee na. ³ Dión kee na, chí kó ná'a ta'on na tatá Ndios, ta ni yu'u kó ná'a ná. ⁴ Tído ká'jin sa'á ndidaá ña yó'lo xí'in ndó viti, dá tá ná kasandaá hora koo dión, dá ndisaa ini ndó ña sa ni ka'jin xí'in ndó ña dión ndo'ó ndó.

Ká'an Jesús sa'a choon kée Espiritu i'í Ndios

Ta kó ní ká'an ta'on yu'u sa'á ndidaá ña yó'lo xí'in ndó nda mií sa'a, dá chí i'í va yu'u xí'in ndó. ⁵ Tído viti k'ian no'o va yu'u noo na ni tanda'a ñaá veii, tído ni iin tó'on ndó kó ndátó'on ñaá: "¿Ndeí ko'on ní?" ⁶ Di'a kúnda'í ini ndó sa'á ña ni ka'jin sa'á ndidaá ña yó'lo xí'in ndó. ⁷ Tído ká'an ndaa'í xí'in ndó ña keva'a mií ndó tá ná no'í, dá chí tá ná o nó'in, dá o kasaq ta'on na chindeé ndo'ó. Tído tá ná no'í, dá tanda'í na kasaq na koo na xí'in ndó. ⁸ Tá ná kasaq na, dá k'ian k'i'lo na ña kandaq ini iin rá iin ñayuu ña kómí ná kuachi noo Ndios, ta k'i'lo ta'ani na ña kandaq ini na ña kendaq Ndios, ta k'i'lo ta'ani na ña kandaq ini na ña kékíko ndaa Ndios.

9 Chì kǐ'o na ña kandaá ini ñayuu ña kómí ná kuachí sa'a ña kò ní kándeé ini na yu'u, 10 ta kǐ'o na ña kandaá ini na ña kéndaa Ndios, dá chì viti no'j noo tatáí, ta o kóni ká ndo yu'u. 11 Ta kǐ'o ta'ani na ña kandaá ini na ña kényiko ndaa Ndios, chj sa nj keyiko na sa'a ña u'u, ña sa'ándá choon ñayuu yó'o.

12 'Kua'á nda'o ña'a ió ka'jin xí'in ndó, tído o kándeé ta'on ndó katóni ndi'i ini ndoán viti. 13 Tído tá ná kasaa na kúu Espíritu ij, na kúu na ndaa, noón kúu na kǐ'o ña kandaá ndi'i ini ndo ndi kían kúu ña ndaa. Chj o ká'an ta'on na xí'in ndó ña kóni mií ná, di'a ka'an na xí'in ndó sava'a sa'a ña nj seíd'ó na. Ta kǐ'o na ña kandaá ini ndo sa'a ndi kían vei koo chí noo. 14 Ta mií ná kedaá, dá natiin yu'u ñaño'ó, dá chj natiin na ña ió noo yu'u, ta kǐ'o na ña kandaá ini ndo sa'an. 15 Ta ndidaá kúu ña'a ió noo tatáí kúu ña'a mií, sa'a ñoó nj ka'jin ña natiin na kúu Espíritu ij ña ió noo yu'u, ta kǐ'o na ña kandaá ini ndo sa'an.

Kaá Jesús ña kúnda'í ini ra nduuan ña kadii ini ra

16 'Sa kua'an kasandaá kuu o kóni ká ndo yu'u, dá ya'a cháá kuu, dá kóni tuku ndó yu'u, dá chj no'j noo tatáí Ndios —kaá na.

17 Dá nj kasá'a dao ta xionoo xí'in ná ñoó ndátó'ón tá'an ra:

—¿Ndiva'a ká'an na dión? Chj kaá na: “Sa kua'an kasandaá kuu o kóni ká ndo yu'u, dá ya'a cháá kuu, dá kóni tuku ndó yu'u, chj no'j noo tatáí Ndios.” 18 ¿Ndi kóni kaa: “Sa kua'an kasandaá kuu o kóni ká ndo yu'u”? Kó kandaá ini ndi kóni kaa to'on nj ka'an na —kaá ra.

19 Dá nj kandaá ini Jesús ña kóni ra ndat'ón ñaá rá. Dá nj kaa na xí'in ra:

—¿Ndiva'a ndátó'ón tá'an mií ndó sa'a ña nj ka'jin ña: “Sa kua'an kasandaá kuu o kóni ká ndo yu'u, dá ya'a cháá kuu, dá kóni tuku ndó yu'u”? 20 Miíjan ndaa ná ka'jin xí'in ndó ña vei kuu nda'í kuaki ndó, ta nda'í ka'an ndo, ta tein ndo'o ndó dión, kadij nda'o ini na kúu kuenda ñayuu yó'o. Ta va'ará kunda'í ini ndo, tído ña kunda'í ini ndo, ñoó nduuan ña kadii ini ndo. 21 Chj kakiajan ndo'o ndó táto'on kǐ'o ndó'o iin ñá'a tá dáakákian taleé, ndo'o nda'o niman, chj nj kasandaá hora kaki de'an. Tído tá nj ndi'í nj kaki xi, kúu nj nandodóan ña nj ndo'o niman, dá chj kadij nda'o inian sa'a ña nj kaki iin taleé ló'o ñayuu yó'o. 22 Dión ta'ani ndo'o ndo'o, chj viti kúnda'í ini ndo, tído nandió koo tukuí naki'in tá'in xí'in ndó, dá kadij ini ndo, ta kó in ta'on kandeé chituu ña kadii ini ndo.

23 'Tá ná kasandaá kuu dáá ñoó, o ndátó'ón ká ndo yu'u sa'a ni iin ña'a, chj miíjan ndaa ná ka'jin xí'in ndó ña ndi ndaa mií vá ña'a ná kaka ndo noo tatá Ndios xí'in kuu yú'u, kǐ'o naan noo ndo. 24 Kó ñá'a ta'on

kaka ndo ni iin ña'a noo Ndios xí'in kuu yú'u, sa'a ñoó ná kaka ndoán viti, ta kúu ni'j vá ndoán, dá ná kutí ndó xí'an kadij ini ndo.

Kaá Jesús ña nj kandeé ná xí'in ña kini ió ñayuu yó'o

25 'Sa'a dao ña'a nj tiin ndaaj sa daná'j noo ndo. Tído vei kuu ña kían o kée kaj dión. Di'a kǐ'oi ña kandaá tá'í ini ndo sa'a tatá Ndios. 26 Tá ná kasandaá kuu dáá ñoó, dá kían kaka ndo ña'a noo tatá Ndios xí'in kuu yu'u, ta ka'jin xí'in ndó ña kó káni kaan kuei nda'í yu'u sa'a ndo noo ná, 27 dá chj kú'u va ini tatá Ndios sa'a ndo sa'a ña kóni ndo yu'u, xí'in sa'a ña kándisa ndó ña noo mií ná nj kii yu'u. 28 Noo tatá Ndios nj kii, ta nj kasaa ñayuu yó'o. Ta viti ko'jin dánkooi ña, dá no'j noo ná —kaá Jesús.

29 Dá nj kaa ta xionoo xí'in ná:

—Viti kían xí'o ní ña kandaá tá'í ini ndu, ta kó tiin ndaa ká ni sa'a dao ña'a ka'an ní xí'in ndú. 30 Viti kían kandaá ini ndu'u ña ndidaá tá'an ña'a ná'á ní, ta kó xín'ó'o kaan ndat'ón ndú mií ní, sa'a ñoó kándisa ndu'u ña nj kii ní noo Ndios.

31 Dá nj kaa Jesús xí'in ra:

—¿Á viti ví kándisa ndó ña dión kían? 32 Tído sa nj kasandaá vá hora ña kuitá noo ndó ko'on ndo, ta dánkoo mií ndó yu'u. Tído o kándoo mií ta'on yu'u, chj ió va tatá Ndios xí'in. 33 Ndidaá ña yó'o nj ka'jin xí'in ndó, dá ná koo va'a ini ndo sa'a ña kándisa ndó yu'u. Ta ndo'o nda'o ni'j noo ñayuu yó'o, tído kandeé ini ndo yu'u, dá chj nj kandeé'í xí'in ña kini ió ñayuu yó'o —kaá na.

17

Xíka Jesús ña maní noo Ndios sa'a ta xionoo xí'in ná

1 Ndidaá ña yó'o nj ka'an Jesús xí'in ta xionoo xí'in ná. Nj ndi'í daá, dá nj ndane'e noo ná chí induú, dá nj kaa na xí'in Ndios:

—Tatá, sa nj kasandaá vá hora, viti kían kǐ'o ní ña natiin yu'u, na kúu de'e ní, ñaño'ó, dá ná natiin mií ní ñaño'ó noo yu'u, na kúu de'e ní. 2 Chj mií ní nj xí'o choon no'j dándákii ndidaá ñayuu, dá kǐ'oi ña kataki chíhí ndidaá na nj xí'o ní noo. 3 Ta ni'j ná ña kataki chíhí ná tá ná nakoni na mií ní, na kúu iin tó'ón diñj Ndios ndaa, ta nakoni ta'ani na Jesucristo, na nj tãnda'a ní nj kasáa.

4 'Nj na'kǐ'oi ndidaá kúu ñaño'ó noo mií ní tein nj sa ioj ñayuu yó'o, chj nj da'xinoi choon veji, ña kúu choon nj xí'o ní noo. 5 Sa'a ñoó, tatá Ndios, viti kǐ'o ní ña ná natiin tukuí ñaño'ó kooi xoo kuá'a mií ní noo sa natiin yu'u ñaño'ó ndaa rá kó ñá'a kasá'a ñayuu yó'o.

6 'Sa nj ka'jin sa'a mií ní noo ta nj xí'o ní noo tein ñayuu ñayuu yó'o. Ta ta mií ní nj sa kuu ra, ta nj na'kǐ'oi ní ra noo ndá'a yu'u, ta

nj̄ ñatiin va'a ra to'on mií ní. ⁷ Ta viti kándaq̄ ini ra ña ndidaá choon nj̄ xi'o ní nj̄ kee yu'u kían nj̄ ñatiin noq̄ mií ní, ⁸ dá chj̄ ndidaá to'on nj̄ xi'o ní noq̄i nj̄ kasto'in xí'in rá, ta nj̄ ñatiin va'a raan, ta ná'á rá ña mií ña ndaaq̄ noq̄ mií ní nj̄ kixii, ta kándisa ra ña mií ní kúú ña nj̄ tãnda'á ñaá veii.

⁹ Ta viti seí nda'ávij̄ noq̄ ní sa'a'á ra, ta ko seí nda'ávij̄ noq̄ ní sa'a'á dao ka ñayuu, sava'a sa'á tãa nj̄ xi'o ní noq̄i seí nda'ávij̄ sa'a, dá chj̄ tãa mií ní kúú rá. ¹⁰ Ta ndidaá ña'a yu'u kúú ña'a mií ní, ta ndidaá ña'a mií ní kúú ña'a yu'u, ta xí'in tãa yó'o nj̄ ñatiin yu'u ña'ño'ó.

¹¹ Ta o kóo ka yu'u ñayuu yó'o, tído kandoo tãa yó'o ñayuu yó'o, chj̄ nasaaj̄ noq̄ mií ní. Tatá Ndios, mií ní kúú ña ij̄, ta seí nda'ávij̄ noq̄ ní sa'a'á tãa nj̄ xi'o ní noq̄i ña kandaka ní ra xí'in ndée ní, dá kían iin ná kakuu ra tátõ'on kji'o kúú mií yó. ¹² Tá sa xionooi ñayuu yó'o xí'in tã nj̄ xi'o ní noq̄i, nj̄ sa ndaka va'i ra xí'in ndée mií ní, ta ni iin tó'ón rá ko ní naá. Sava'a ra kúú de'e ña kini, roón kúú ra nj̄ naá, dá ná xinkoo noq̄ ká'an tuti ij̄ mií ní sa'a'á rá.

¹³ Tído viti nasaaj̄ noq̄ mií ní, ta ká'in ña yó'o xían nani ióij̄ ñayuu yó'o, dá ná nakuti rá xí'an dij̄ ini ra tátõ'on kji'o kádij̄ ini yu'u.

¹⁴ Ta nj̄ xi'o yu'u to'on mií ní noq̄ rá, ta viti ña kúú kuendá ñayuu yó'o xini u'u ñaá, dá chj̄ ko kúú ta'on ra kuendá ñayuu yó'o, chj̄ dión ni yu'u, ko tã'ón tãa kuendá ñayuu yó'o kúú.

¹⁵ Ko seí nda'ávij̄ noq̄ ní ña taó ní ra ñayuu yó'o, di'a seí nda'ávij̄ noq̄ ní ña kandaa ní ra noq̄ ña kini ió ñayuu yó'o. ¹⁶ Chj̄ tátõ'on kji'o ko kúú ta'on yu'u kuendá ñayuu yó'o, kji'o dión ta'ani ndó'o tãa yó'o, chj̄ ko kúú ta'on ra kuendá ñayuu yó'o. ¹⁷ Ta kevíi ní ra xí'in to'on ndaa ní, chj̄ to'on mií ní kúú ña ndaa. ¹⁸ Tátõ'on kji'o nj̄ tãnda'á ní yu'u veii ñayuu yó'o, kji'o dión ta'ani tãnda'á yu'u mií rá ko'on ra kane'e ra to'in ñayuu yó'o. ¹⁹ Sa'a'á mií rá ko'in nakji'oi mií keei ña kóni ní, dá ná koni ra nakji'oi ndisa ra mií rá noq̄ mií ní kee to'on ndaa ní.

²⁰ Ta o duú sava'a sa'á tã yó'o oon ni seí nda'ávij̄ noq̄ ní, seí nda'á ta'ani yu'u noq̄ ní sa'a'á ndidaá ña kasandaá kandeé ini ña yu'u sa'á to'on dána'a tã yó'o, ²¹ dá ná kasandaá ña kakuu na iin tó'ón, tátõ'on kji'o iin kúú mií ní xí'in yu'u, tatá, ta iin kúú vá yu'u xí'in mií ní, ta iin ná kakuu ta'ani na xí'in yó, dá ná kándisa ndidaá ñayuu ña mií ní nj̄ tãnda'á yu'u veii. ²² Tátõ'on kji'o nj̄ xi'o ní ña'ño'ó noq̄i, kji'o dión ta'ani nj̄ xi'oi ña'ño'ó noq̄ ná, dá iin tó'ón ná kakuu na tátõ'on kji'o iin tó'ón vá kúú mií yó. ²³ Iin kúú vá yu'u xí'in ná, ta iin kúú vá mií ní xí'in yu'u, dión, dá koni ndisa na kakuu na iin tó'ón, dá ná kandaq̄ ini dao ka ñayuu ña mií ní kúú ña nj̄ tãnda'á yu'u veii, ta ná kana'á ná ña kú'u ini ní sa'a'á ña kandeé ini ñaá tátõ'on kji'o ndó'o ní xí'in yu'u.

²⁴ Tatá, mií ní nj̄ xi'o ñayuu yó'o noq̄ yu'u, ta kónij̄ ña kandeí ta'ani na noq̄ koo yu'u, dá ná kandeí na xí'íin, dá ná koni ña choon ndato nj̄ xi'o ní noq̄i, chj̄ sa daá kú'u va ini ní sa'a'á yu'u nda rá ko ña'a kava'a ñayuu yó'o.

²⁵ Tatá, mií ní kúú ña ndaa, tído ko ná'a ta'on ña kúú kuendá ñayuu yó'o mií ní, tído yu'u, ná'í mií ní, ta tãa yó'o kúú ra ná'a ta'ani ra ña mií ní nj̄ tãnda'á yu'u veii. ²⁶ Sa nj̄ xi'oi ña kándaq̄ ini ra sa'a'á mií ní, ta ko'in kji'oi ña kandaq̄ cháá ka ini ra sa'a'á ní, dá ná katj̄'a ra ku'u ini ra sa'a'á dao ka ñayuu tátõ'on kji'o kú'u ini mií ní sa'a'á yu'u, ta iin ná kakuu yu'u xí'in ná —kaá ña xí'in tatá Ndios.

18

Di'a nj̄ kuu tá nj̄ tiin ra Jesús né'e ra kua'an ra noq̄ ta né'e choon

¹ Tá nj̄ ndi'i nj̄ ka'an Jesús ndidaá to'on yó'o, dá nj̄ kee na kua'an ña xí'in tã xionoo xí'in ná iin ka xoo yuyúu naní Cedrón, ta ñoo kánda'u iin ñó'o ká'ano noq̄ káa yitó ku'í. Dá nj̄ ku'u na tein rá xí'in tã xionoo xí'in ná.

² Ta Judas, tá'an ra kua'an nakji'oi Jesús noq̄ ndá'a tãa xini u'u ñaá, roón kúú ra ná'a noq̄ káa yitó ñoo, dá chj̄ sa kua'á nda'o ta'ándá sa sa'an Jesús ñoo xí'in tãa xionoo xí'in ná. ³ Dá nj̄ kee Judas ndáka ra iin tu'u soldado xí'in dao ka tãa kéchóon noq̄ tã dutj̄ saku'a'á xí'in tã fariseo kua'an ra. Ta né'e ra ñó'o tóon xí'in espada nj̄ saq̄ ra. ⁴ Ta sa ná'a vá Jesús ndí kían ndo'o na, sa'á ñoo nj̄ ñatuu yati na noq̄ rá. Dá nj̄ ndatõ'ón ñaá ná:

—¿Ndá yoo nándukú ndó?

⁵ Dá nj̄ kaa ra xí'in ná:

—Veí ndu tiin ndu Jesús, tã ñoo Nazaret.

Dá nj̄ kaa ña:

—Yu'u kúú.

Ta iin Judas xí'in rá, chj̄ veí ra nakji'oi ñaá rá noq̄ ndá'a rá. ⁶ Tído tá nj̄ ka'an Jesús: “Yu'u kúú”, kúú nj̄ ñakaka sátá rá, dá nj̄ kuéi ni'ini ra no'ño'o. ⁷ Dá nj̄ kaa tuku Jesús xí'in rá:

—¿Ndá yoo nándukú ndó?

Dá nj̄ kaa ra:

—Jesús, tã ñoo Nazaret.

⁸ Dá nj̄ kaa ña:

—Sa nj̄ ka'in xí'in ndó ña yu'u kúú. Sa'á ñoo, tá yu'u nándukú ndó, dá kían konó ndó ná yaq̄ tã xionoo xí'in yó'o ko'on ra.

⁹ Dión nj̄ kaa ña, dá ná xinkoo to'on nj̄ ka'an ña xí'in Ndios, dá chj̄ nj̄ kaa ña ña ni iin tó'ón tãa nj̄ xi'o na noq̄ ná ko ní naá.

¹⁰ Ta né'e Simón Pedro iin espada. Dá nj̄ taó rán ini ñij̄ noq̄ nákaaq̄, ta kúú nj̄ darkue'e ra tã kéchóon noq̄ tã dutj̄ kúú noq̄, chj̄ nj̄ sa'anda ra do'o xoo kuá'a ra. Ta Malco naní tãa ñoo. ¹¹ Dá nj̄ kaa Jesús xí'in Pedro:

—Nachikaq̄ va'a espada xaan ini ñij̄ noq̄ nj̄ sa káaq̄, dá chj̄ ña ndó'i yó'o kúú tátõ'on iin copa ndirá ova nj̄ xi'o tatá Ndios ko'i. ¿Á

kọ ná'á ta'on yo'ó ña kánian ko'i ra? —kaá na.

Ndáka ra Jesús ni saq ra ve'e ta duti kúú noó

¹² Ndidaá ta soldado ñoo xí'in ta sa'ándá choon noq rá, xí'in ta kéchóon noq ta né'e choon noq na Israel ni tiin ra Jesús, dá ni so'oní ñaá rá, ¹³ dá ni kee ra ndáka ñaá rá kua'an ra noq ra nani Anás, dá chi ta yó'o kúú xido Caifás, tá'an ra kúú duti kúú noq kua'á dáá ñóó. ¹⁴ Ta Caifás kúú ra ni ka'an ni'ini noq ta né'e choon noq na ñoo Israel ña va'a cháá ka ná kuu iin tó'ón taa noq ndidaá na ñoo Israel o duú kaan naá ndi'i na ñoo ñóó.

Di'a ni ndo'o Pedro tá ni sa io ra ye'é ve'e Anás

¹⁵ Ta tákaa Simón Pedro xí'in iin ka ta xionoo xí'in Jesús satá ná kua'an ra. Ta ná'á tá'an ta duti kúú noq xí'in ta né'e tá'an xí'in Pedro kua'an ra. Sa'á ñoo ni kuu ni ku'u ra xí'in Jesús nda ye'é ve'e ta duti kúú noq ñóó. ¹⁶ Tído ni kandoo va Pedro iin ra satá ve'e. Sa'á ñoo ni keta ta xionoo xí'in Jesús ñóó, tá'an ra ná'á tá'an xí'in ta duti kúú noq ñóó. Dá ni ka'an ra xí'in ñá'a ndaá ye'é ñóó ña ná konóan ku'u Pedro. ¹⁷ Dá ni ku'u ra. Dá ni kaa ñá'a ñóó xí'in rá:

—Xionoo ta'ani yo'ó xí'in taa kaa, ¿daá koó?

—Koo, o duú ta'on ñaá kúú —kaá ra.

¹⁸ Ta ni kaq noo na kéchóon noq ta duti xí'in ta kéchóon noq ta né'e choon ndita na nádaa na noq kéj ñó'o, dá chi vixi nda'o. Ta ñóó ta'ani iin Pedro nádaa rá.

Di'a ni kuu tá ni ndato'on Anás Jesús sa'á ña kée na

¹⁹ Dá ni ndato'on ta duti kúú noq Jesús ndá choon kuu na ta xionoo xí'in ná, ta ni ndato'on ta'ani ñaá rá ndá sa'a dána'a na noq ñayuu. ²⁰ Dá ni kaa Jesús xí'in rá:

—Sa daná'a túui noq ñayuu, chi daá kuiti vá sa daná'i noq ná ini ve'e noq nátaqa na xí'in ye'é ño'o ká'ano noq nditúti ndidaá na ñoo yo, na Israel, ta ni iin tó'ón ta'on ña'a ko ni dána'a de'íi. ²¹ Ta, ¿ndiva'a ndato'on ni yu'u? Va'a ka ndato'on di'a ní na ni seídó'o to'on sa daná'i sa'á ña ni ka'in xí'in ná, dá chi ndidaá vá ná ná'á ndi kían ni daná'i noq ná.

²² Tá ni ndi'i ni ka'an Jesús dión, dá ni koon iin ta kéchóon noq ta né'e choon da'andá noq ná, dá ni kaa ra xí'in ná:

—Á ki'o dión ví ká'an yo'ó xí'in ta duti kúú noq?

²³ Dá ni kaa Jesús xí'in rá:

—Tá ni ya'i ni ka'in, xinóon, dá kían, ka'an ndei ko vá'a ni ka'in. Tído tá ko ní ya'i ká'in, dá kían, ¿ndiva'a ni kanón yu'u? —kaá na.

²⁴ Ta kúú dión ndiko ij vá ná ni tanda'a ñaá Anás kua'an na noq Caifás, ta kúú mií ta duti kúú noq.

Di'a ni kuu tá ni ndata Pedro sa'a Jesús

²⁵ Ta iin ij vá Pedro nádaa rá noq kéj ñó'o ñóó. Dá ni kaa ra ndita ñóó xí'in rá:

—Taa xionoo ta'ani xí'in Jesús kúú yo'ó, ¿daá koó?

Dá ni ndata vá Pedro, ta kaá ra:

—Koo, o duú ta'ón ñaá kúú.

²⁶ Dá ni kaa iin ta kéchóon noq ta duti kúú noq, ta kúú rá iin tá'an taa ni sa'anda Pedro do'o ñóó:

—Yo'ó kúú ra ni xini yu'u xí'in taa ñóó tein yitó kú'i í ñóó, ¿daá koó?

²⁷ Ta kúú ni ndata tuku Pedro sa'a Jesús. Ta kúú mií dáá ni kana chéli.

Di'a ni kuu tá ni sa io Jesús noq Pilato

²⁸ Dá ni taó rá Jesús ve'e Caifás, dá ni kee ra ndáka ñaá rá kua'an ra ve'e chóon ta romano. Ta sa ni tuu noq vá kuú dáá ñóó, ta ko ní ku'u ta'on ra ve'e chóon ñóó, dá ná o káandoo yakó rá noq Ndios, dá kuu kadíni ra tein víko pascua. ²⁹ Dá ni keta Pilato, tá'an ra né'e choon ká'ano kuenda Judea ye'é chóon ñóó. Dá ni kaa ra xí'in rá:

—¿Ndá kuachi ni ya'a taa yó'o ni kee ra?

³⁰ Dá ni kaa ra xí'in rá:

—Tá koó kuachi ká'ano ní ya'a taa yó'o ni kee ra, ta o káne'e ta'on ndu ra kii ndu nak'i'o ndu noq mií ní, ní kúu.

³¹ Dá ni kaa Pilato ñóó xí'in rá:

—Kane'e ndó ra kua'an ndo, ta keyiko mií ndó sa'a rá táto'on ki'o sa'ándá ley mií ndó choon.

Dá ni kaa ra Israel ñóó:

—Tído koó íchi ndú ña ka'ání ndú ni iin ñayuu —kaá ra.

³² Díon ní kuu, dá ni xinkoo noq ni ka'an Jesús táto'on ki'o ndo'o na kuu na.

³³ Dá ni nandio koq Pilato ni ndu'u ra ini ve'e chóon ñóó. Dá ni kana ra Jesús, dá ni ndato'on ñaá rá:

—Á ndaa yo'ó kúú rey noq na Israel?

³⁴ Dá ni kaa Jesús xí'in rá:

—Á dión ká'an mií ní, o dao ka ñayuu ni ka'an dión xí'in ní sa'a yú'u?

³⁵ Dá ni kaa Pilato:

—¿Ndi kee yu'u kandaq inj, ta o duú iin ra Israel kúú yu'u? Ta ñoo mií vá yo'ó xí'in ta duti saku'a'a, roón kúú ra ni nak'i'o yo'ó noq ndá'i. Ta, ¿ndi kían ni ya'ón ni kee'ón?

³⁶ Dá ni kaa Jesús xí'in rá:

—Ko ní nátiin ta'oin choon né'i ñayuu yó'o. Dá chi tá ní nátiin ña ñayuu yó'o, dá kían ndakuei taa kúú kuendaq naá tá'an ra xí'in ra Israel, ta o kóno ta'on ra yaai noq ndá'a rá, ní kúu. Tído ko ní nátiin ta'oin choon né'i ñayuu yó'o.

³⁷ Dá ni kaa Pilato xí'in ná:

—Á iin rey va kúú yo'ó, tá dáá?

Dá ni kaa Jesús:

—Mií ní kaá ña kúú yu'u iin rey. Ta ni kasáa yu'u ñayuu yó'o, ta ni kaki yu'u ñayuu

yó'ó, dá kǐ'oi kuendá sǎ'á ñá ndaa. Ta ndi-daá ná kúú kuendá ñá ndaa, ñóón kúú ná nátiin va'a ñá dána'j.

³⁸ Dá ñi kaa Pilato xí'ín ná:

—Ta, ¿ndí kíán kúú ñá ndaa, tá dáá?

Tá ñi ndí'i ñi ka'an ra dión, dá ñi keta tuku ra yé'é chóón ñi ka'an ra xí'ín ta né'e choon noó ná Israel ñóó:

—Ni iin tó'ón ta'on kuachi ra kó ní'i.

³⁹ Tído tein iin rá iin víko pascua dáyaag yu'u iin taa noó ra ñó'o ve'e kaa. Sa'a ñóó, ¿á kóni ndó ñá dáyaag yu'u taa kúú rey noó ná Israel yó'o? —kaá ra.

⁴⁰ Dá ñi kayu'ú ndidaá taa ñóó:

—Ñá dá'a ní dáyaag ní taa xaan! ¡Barrabás di'a dáyaag ní! —kaá ra.

Tá'an ra naní Barrabás ñóó kúú iin tá kuj'íná.

19

¹ Dá ñi sa'anda Pilato choon ñá ná kani kini soldado satá Jesús. ² Dá tá ñi ndí'i ñi kani ñáá rá, dá ñi kava'a ra iin corona ion, ta ñi chĩnoó raan diñi ná. Dá ñi daku'ino ñáá rá iin dá'ón kua'tóón, ³ dá ñi kaa ra xí'ín ná: —Ná ká'ano kúú mií ní, ná kúú rey noó ná Israel.

Ta ñi koon ra da'andá noó ná.

⁴ Dá ñi keta tuku Pilato, dá ñi kaa ra:

—Kande'é ndó, ná ko'jin taó'i ra satá vé'e yó'ó, dá kana'á ndó ñá ní iin tó'ón ta'on kuachi ra kó ní nání'j yu'u —kaá ra.

⁵ Dá ñi keta Jesús, ta kánóo iin corona ñi kava'a xí'ín ion diñi ná, ta ndíxi na iin dá'ón kua'á toón vej na. Dá ñi kaa Pilato xí'ín rá:

—Yó'o iin ra viti.

⁶ Dá tá ñi xini ñáá tá duti saku'a'á xí'ín tá ndaa yé'é ñó'o, ta kúú ñi'í ndá'o ñi kayu'ú rá:

—¡Chirkaa ní ra ndjika cruz! ¡Chirkaa ní ra ndjika cruz!

Dá ñi kaa Pilato:

—Yó'o natiin mií ndó ra, ta chirkaa ndó ra ndjika cruz, dá chĩ ní iin tó'ón ta'on kuachi taa yó'o kó ní nání'j yu'u.

⁷ Dá ñi kaa ra xí'ín Pilato:

—Tído ley ndu'u kíán sa'ándá choon ñá kánian kuu ra, dá chĩ chínaní rá mií rá kúú rá de'e Ndios.

⁸ Tá ñi seídó'o Pilato ñá ñi ka'an taa ñóó dión, ví'í ká ví ñi yu'ú ra ka'ání rá Jesús. ⁹ Dá ñi kee Pilato ndáka tuku ñáá rá ñi ndu'u ra kua'an ra ini ve'e chóón. Dá ñi kaa ra xí'ín ná:

—¿Ndeí ñi kison?

Tído ní iin to'on kó ní ká'an na. ¹⁰ Dá ñi kaa Pilato:

—¿Ndiva'a kó ká'ón xí'ín yu'u? ¿Á kó ná'á ta'an voon ñá ió choon noó ndá'í ñá chirkaai yo'ó ndjika cruz, ta ió ta'ani choon noó ndá'í ñá dáyaaj yo'ó ko'ón?

¹¹ Dá ñi kaa Jesús xí'ín rá:

—Ta ní lú'u choon kóó noó ndá'a mií ní keyikó ní sá'í tá kó ní kíxian chí induú di'a. Tído ká'ano cháá ká kuachi ndído tá ñi ñak'i'o yu'u noó ndá'a ní —kaá na.

¹² Ta ndá mií hora daá ndúkú Pilato ñá dáyaag rá Jesús, ká'án rá. Tído ndúndéé tá duti xí'ín dao ká tá ndíta xí'ín rá káyu'ú rá:

—Tá ná dáyaag ní taa xaan, dá kíán kó iin ta'on ní xí'ín César, tá né'e choon ká'ano. Dá chĩ ndi ndáa taa chínaní mií rá kúú rá iin rey, roón kúú ra náá xí'ín César.

¹³ Tá ñi seído'o Pilato ñá ñi ka'an ra dión, dá ñi taó tuku ra Jesús. Dá ñi sá koo ra noó tá'andá choon iin xián noó naní Gabata xí'ín to'on hebreo. Ta to'on yó'o kóni kaa piso ñi kava'a xí'ín yuu. ¹⁴ Táto'on kaxuu kaa kuu kénduu ná Israel ñá kadíni ná kuendá víko pascua, dá ñi kaa Pilato:

—¡Yó'o iin ná kúú rey noó mií ndó!

¹⁵ Dá ñi kayu'ú ñayuu ñóó:

—¡Ka'ání ní ra, ka'ání ní ra ndjika cruz!

Dá ñi kaa Pilato xí'ín ná:

—¿Ndiva'a kóni ndó ñá chirkaai rey ndó ndjika cruz?

Dá ñi kaa tá duti saku'a'á ñóó:

—¡Sava'a César vá kúú rey ndu! —kaá ra.

¹⁶ Dá ñi ñak'i'o ñáá Pilato noó ndá'a soldado, ñá ná ko'ón ra chirkaa ñáá rá ndjika cruz. Dá ñi tiin ñáá rá, dá ñi kee ra ndáka ñáá rá kua'an ra.

Di'a ñi kuu tá ñi chirkaa ra Jesús ndjika cruz, dá ñi xi'ij na

¹⁷ Dá ñi sá dokó Jesús cruz kua'an na iin xián noó naní Gólgota xí'ín to'on hebreo. To'on yó'o kóni kaa lásá diñi ndji. ¹⁸ Ta ñóó ñi chirkaa ra Jesús ndjika cruz. Ta ñi chirkaei ta'ani ra uu ká taa, ta iin iin xoo diñi ná tákuei iin iin ra. Ta me'í iin cruz noó tákaa Jesús. ¹⁹ Dá ñi taa Pilato to'on noó iin tabla, ta ñi chĩndá'a iin soldado ñá diñi cruz noó tákaa Jesús. Ta kaáan di'a: “Taa yó'o kúú Jesús, tá ñoo Nazaret, ta kúú rá rey noó ná ñoo Israel.” ²⁰ Ta kúú kua'á ndá'o ná ñoo Israel ñi ka'i to'on yó'o, dá chĩ yati yú'u ñoo vá ñi chirkaa ra Jesús. Ta tándaa letra ká'an yú'u hebreo, xí'ín yú'u griego, xí'ín yú'u latin. ²¹ Dá ñi kaa tá duti saku'a'á xí'ín Pilato:

—Ná dá'a ní taa ní ñá kúú rá rey noó ná Israel. Va'a kaan di'a ná taa ní: “Ñi kaa taa yó'o ñá kúú rá rey noó ná Israel.”

²² Dá ñi kaa Pilato:

—Ñá sá ñi taai kíán iin íchi vá ñi kandooan kooan dión.

²³ Tá ñi ndí'i ñi chirkaa soldado ñóó Jesús ndjika cruz, dá ñi sa'anda kuáli rá dá'ón ná. Ta ñi kee ra ñá komi tá'í, dá ñi tiin ra iin iin tá'í ñá. Ta ñi tiin ta'ani ra kotó ñi sá ndixi na ñóó, tído iin da'ón kánj ní vá kíán, kó tá'ón tukuan. ²⁴ Dá ñi ndátó'ón tá'an soldado ñóó:

—Ná dá'a ni ndatá yóan, va'a kaan ná kadxiki yó suerte, dá ná kande'á ndi ndáa yoo kandqo xi'án —kaá ra.

Dión, dá ni xinkqo noq ká'an tuti ij Ndios, chj di'a kaáan: “Nj naka'anda ra dá'on ni sa ndixii, ta ni sadiki rá suerte xi'in dá'oin.” Ta kj'ó dión ni kee soldado ñóó xi'in dá'on ná.

²⁵ Sa'a cruz noq tákaa na ñóó iin naná na, ta iin ta'ani ku'u ló'o naná na, ta iin ta'ani María, ñadi'í Cleofas, ta iin ta'ani María Magdalena. ²⁶ Tá ni xini Jesús naná na xi'in iin ta xionoo xi'in ná, tá'an ra manj cháá ka noq ná, dá ni kaa na xi'in naná na:

—Naná, taa xaan kúu de'ón viti.

²⁷ Dá ni kaa na xi'in ta xionoo xi'in ná ñóó: —Na xaan kúu nanóon viti —kaá na.

Nda kuuy dáá ñóó ni nakuaka va'a ra naná Jesús koo na ve'e ra.

²⁸ Ta sa ná'á vá Jesús ña sa ni xinkqo ndi'i choon ve'i na, sa'á ñoq ni kaa na di'a, dá ni xinkqo noq ká'an tuti ij Ndios:

—Íchj inij!

²⁹ Ta ñóó iin iin kjidi ni chití díní ñó'o vino iá. Dá ni sa'an iin taa ni dakéta ni'ini ra iin tá'í dá'on ini vino iá ñóó, dá ni so'oni raán dinj iin yito naní hisopo. Dá ni chjnee raan yú'u Jesús. ³⁰ Tá ni ndi'i ni tu'u na lú'u vino iá ñóó, dá ni kaa na:

—Sa ni kuu va viti.

Tá ni ndi'i ni ka'an na dión, dá ni narckandéi dinj ná, ta kúu ni nakj'ó na mií ná ni xi'j na.

Di'a ni kuu tá ni dakú'u iin soldado iin kaa dinj yokó yu'u yiká Jesús

³¹ Dá ni sa'an ta né'e choon noq na Israel noq Pilato, dá chj sa kenduu na Israel ña'a kadíni na kuendá pascua, ta ko kónj ra ña karkuei taa ñóó ndjka cruz kuuy náni'j ndéé ná, dá chj mií kuuy dáá ñóó kankao víko pascua. Sa'á ñoq ni sei nda'í ra noq Pilato ña ná konó rá ta'ano dj'in taa ñóó, dá ná kuu dánóo ñaá rá ndjka cruz. ³² Sa'á ñoq ni sa'an soldado ni sa'ano ra dj'in ndi nduú taa tárckuei dáó xi'in Jesús. ³³ Tído tá ni kasandaá ra noq tákaa Jesús, ta kúu ni xini ra ña sa ni xi'j va na, sa'á ñoq ko ní sa'ano ta'on ra dj'in na. ³⁴ Tído iin ta soldado ñóó ni dakú'u ra iin kaa dinj yokó yu'u yiká ná, ta vití'ón ni kankuei ni xi'in takují. ³⁵ Ta mií na ni xini ña ni kuu dión, noqón kúu na xi'ó ndaa kuendá sa'a ña yó'o, ta ná'á ná ña kían ña ndaa, dá kandisa ta'ani ndó ña ká'an na. ³⁶ Dión ni ndo'o Jesús, dá ni xinkqo noq ká'an tuti ij Ndios: “Q tá'ano ta'on ni iin lásá na.” ³⁷ Ta kaá ta'ani tuti ij Ndios di'a: “Koni xi'in noq ñayuu na ni ku'u kaa yu'u yika.”

Di'a ni kuu tá ni nduxi Jesús

³⁸ Nj ndi'i, dá ni sa'an José, ta ñoo Arimatea, noq Pilato. Ta kúu rá iin ta kuendá Jesús, tído kándisa de'é va ñaá rá, chj yu'u ra kée ta né'e choon noq na Israel. Ta ni sei

nda'í ra noq Pilato ña ná konó rá ko'on ra naki'in ra yiki koño Jesús. Dá ni sonó Pilato ña kee ra dión. Dá ni sa'an ra ni danóo ra yiki koño na. ³⁹ Ta ni saq ta'ani Nicodemo, tá'an ra ni sa'an ni ndató'ón xi'in Jesús iin sakuaá. Ta né'e ra tóto'on okó uxj kilo ña támi sa'an ni daká tá'an xi'in mirra xi'in áloe. ⁴⁰ Dá ni chjtuú ra yiki koño Jesús xi'in dá'on yadí ni chichi ña'a támi sa'an ñóó, chj kj'ó dión kée na Israel xi'in ndidaá na xi'j noq ná, dá dánduxi ñaá ná. ⁴¹ Ta yati noq ni sarkaa na ndjka cruz, ñóó kándu'u iin ñó'o noq kaa yitó ku'í. Ta ñóó nákaa iin yáí saá noq nduxi ndji. Ta ni iin tóto'on ndj ko ña'á nduxi ñóó. ⁴² Ta ñóó ni dánduxi na Jesús, chj yati va kíán, chj sa kua'an ndi'i va kuuy kénduu na ña'a kadíni na kuendá pascua.

20

Di'a ni kuu tá ni nataki Jesús

¹ Ta kuuy mií noq kásá'a sa'a semana, kúu ni kee María Magdalena kua'an yáí noq ni nduxi Jesús, ta iin naá cháá ij vá. Tído tá ni saaan, kúu sa ni kuxoo va yuu ndadi yu'u yáí ñóó. ² Dá ni nandió koóan ni kankonoán kua'an kastó'an xi'in Simón Pedro xi'in iin ka ta xionoo xi'in Jesús, tá'an ra manj cháá ka noq ná. Tá ni saaan, dá ni kaaan xi'in ra:

—Nj naki'in ra yiki koño sato'o yo né'e ra kua'an ra, ta xinj ndei ni chj'káa ñaá rá.

³ Dá ni kee Pedro xi'in iin ka ta xionoo xi'in Jesús kua'an ra kande'é rá yáí ñóó. ⁴ Ta taxí tá'an ra kua'an ra, tído ni'í cháá ka kua'an iin ka taa ñóó o duú Pedro. Sa'á ñoq dinñó'o ka mií rá ni saq yu'u yáí ñóó. ⁵ Dá ni chjnee noq rá ni sa nde'é rá inián. Ta sa'ava dá'on ni sa tuú yiki koño na kánóo, tído ko ní ku'u ta'on ra. ⁶ Nj ndi'i, dá ni kasáa Pedro. Dá ni ku'u ra, dá ni xini ra dá'on ni sa tuú na kánóo. ⁷ Tído iin ka dá'on ni sa yí'í dinj ná ko kánóo dáó ta'on ña xi'in dá'on ni sa tuú na ñóó. Dá chj iin ka va xián ni natuúan mií noq ñóó. Tá ni xini ra ndidaá ña yó'o, dá ni kandisa ra. ⁹ Tído kónj ij vá kandaá ini ra to'on ká'an tuti ij Ndios ña mián ndúsa kánian natakí Jesús tein na ni xi'j. ¹⁰ Dá ni nandió kuéi ra ni ndjísáa ra noq ndéi dao ka ta xionoo xi'in Jesús.

Di'a ni kuu tá ni na'a noq Jesús noq María Magdalena

¹¹ Kúu ni nandió koq María íán ndé'í ña yu'u yáí ñóó. Ta tein ndé'í ña íán ñóó, dá ni chjnee noqan ni sa nde'án ini yáí ñóó. ¹² Ta kúu ni xinián ndéi uu ángel, ta ndixi na da'ón kuxí kachj. Ta ndéi na noq ni sa nóo yiki koño Jesús. Iin na ío xoo noq ni sa kuu sa'a ná. ¹³ Dá ni kaa na xi'in María:

—Kj'ó ló'o, ¿ndí kían ndó'ón ña ndé'í'in?

Dá ni kaaan:

—Sákii, dá *chị* *nị* *na*kị'in ra yikí *koño* sato'j *né*'e ra kua'an ra, ta *ko* ná'á ta'on yu'u ndei *nị* *chikáa* *ñaá* rá.

14 Tá *nị* ndi'i *nị* ka'an dión, dá *nị* *nandió* *koóan* *nị* *sá* nde'an chí sata, kúu *nị* xini^{an} *ín* Jesús, tído *ko* ní *ná*konian *ña* kúu ná Jesús. 15 Dá *nị* kaa *ná* xí'án:

—Kí'o ló'ó, *¿*ndivá'a ndé'íj yó'ó? *¿*Ndá yoo *nándukón*?

Dá *nị* ka'an María *ña* kúu rá *tá* ndaá yitó *ku*l'í *ñoó*. Dá *nị* kaa^{an} xí'ín ná:

—Tatá, tá *nị* *na*kị'in ní yikí *koño* *nị* *sá* *káa* yó'o *né*'e ní kua'an ní, *kastó*'on ní xí'ín ndei *nị* *chikáa* *ní*án, dá ná *ko*'in *na*kị'iin *ña*.

16 Dá *nị* kaa Jesús:

—*¡*María!

Ta kúu *nị* *nandió* *koóan* *nị* *sá* nde'an noo ná, dá *nị* kaa^{an} xí'ín ná:

—*¡*Raboni! (To'on yó'o kóni kaa maestro.)

17 Dá *nị* kaa Jesús xí'án:

—Ná dá'a ní *kako*'ón yu'u, María, dá *chị* *ko* *ña*'á ta'on no'j noo tatá. *Vá*'a *kaan* kua'an *kastó*'ón xí'ín *ñani* *kuálí*, ta *ka*'on xí'ín xí *ña* *nana*i no'j noo ió tatá, *ná* kúu ta'ani *tatá* *mii* ndó, *ná* kúu *Ndios* noo yú'u, ta kúu ta'ani ná *Ndios* noo ndo'ó —*kaa* *ná*.

18 Dá *nị* kee María *Magdalena* *ñoó* kua'an *kastó*'án xí'ín *tá* *xionoo* xí'ín Jesús *ña* *nị* xini xí'ín noo^{an} Jesús, ta *nị* *na*kani ta'anián xí'ín rá *sá*'á *ña*'a *nị* ka'an *ná* xí'án.

Di'a nị kuu tá nị na'a noo Jesús noó tá xionoo xí'ín ná

19 Tá *nị* kuaá *kuu* noó *kásá*'á *sá*'a semana *ñoó*, ndadi toon *yé*'e *ve*'e noo ndéi *tá* *xionoo* xí'ín Jesús, dá *chị* yu'u *ra* oon ní *tiin* *ñaá* *tá* *né*'e choon noo ná *Israel*. Ta kúu iin *kuití* *vá* *nị* *sá* *ku*in Jesús *mé*'í noo ndéi ra *ñoó*. Dá *nị* kaa *ná*:

—Ná koo *vá*'a ini ndo.

20 Tá *nị* ndi'i *nị* ka'an *ná* dión, dá *nị* *daná*'a *ná* ndá'a ná xí'ín *yiká* ná noo rá. Kúu *nị* *kadij* nda'o ini *ra* *nị* xini *ra* *ña* *nị* *nataki* sato'o yó.

21 Dá *nị* kaa *tuku* Jesús:

—Ná koo *vá*'a ini ndo. *Tátó*'on *kj*'o *nị* *tanda*'á *tatá* yu'u *veii*, *kj*'o dión ta'ani *tanda*'á yu'u ndo'ó *ko*'on ndo *kane*'e ndó *tó*'in.

22 Tá *nị* ndi'i *nị* ka'an *ná* dión, dá *nị* *tuu* *tachj* ná noo ndéi ra, dá *nị* kaa *ná*:

—*Natiin* ndó *Espíritu* *ij* *Ndios* *viti*. 23 Tá *ndi* ndáa *mii* *ná* xí'o *ká*'ano ini ndo *sá*'á *ku*achí, ta *kj*'o *ká*'ano ta'ani ini *Ndios* *sá*'á *ku*achí *na*. Ta *ndi* ndáa *mii* *ná* *ko* xí'o *ká*'ano ini ndo *sá*'á *ku*achí, ta ní *Ndios* o *kí*'o *ká*'ano ta'on ini *sá*'á *ku*achí *na* —*kaa* *ná*.

Ko xiiin Tomás kandisa ra ña nị nataki Jesús

24 Ta Tomás, tá'an *ra* *ká*'an xí'ín ná *Dídimo*, roón kúu iin *táa* *nákaa* *tein* *ndin* *uxi* *u*y *tá* *xionoo* xí'ín Jesús, tído *ko* *tá*'ón ra ió tá *nị* *na*'a

noo Jesús noo *dao* *ká* *táa* *ñoó*. 25 Tá *nị* ndi'i, dá *nị* kaa *táa* *ñoó* xí'ín rá:

—*¡*Ni xini ndu sato'o yó Jesús!

Dá *nị* kaa Tomás:

—Ta ná o *konj* xí'ín noo'j noo *nị* *ku*'u nduyo *ñoó* ndá'a ná, ta ná o *chí*'ii *dinj* ndá'í noo'j *nị* *ku*'u nduyo *ñoó*, ta ná o *chí*'ii ndá'í *yiká* ná noo'j *nị* *tar*ku'e'e *ñoó*, o *kándisa* ta'on *vei* —*kaa* *ra*.

26 Tá *nị* *yá*'a oná *kuu*, ndéi *tuku* *tá* *xionoo* xí'ín Jesús ini *ve*'e *ñoó*, ta ió Tomás xí'ín rá *viti*. Ta ndadi toon *yé*'e ndéi ra. Kúu iin *kuití* *vá* *nị* *sá* *ku*in Jesús *mé*'í noo ndéi ra *ñoó*, dá *nị* *kaa* *ná*:

—Ná koo *vá*'a ini ndo.

27 Dá *nị* kaa *ná* xí'ín Tomás:

—*Nakj*, *kande*'ón ndá'í, ta *chí*'i *dinj* ndá'ón noo'j *nị* *ku*'u nduyo, ta *chí*'i ta'ani *dinj* ndá'ón noo'j *nị* *tar*ku'e'e *yiká*. O *sá* *kákuu*ón iin *tá* *ná*kani *ku*áchí ini, iin *táa* *kándisa* *kakuu*ón.

28 Dá *nị* kaa Tomás xí'ín ná:

—*Mi*án ndaa *kuiti* *mii* ní kúu sato'o yu'u, ta *mii* ní kúu *Ndios* yu'u.

29 Dá *nị* kaa Jesús xí'ín rá:

—*Sá*'á *ña* *nị* xini xí'ín noo^{on} yu'u, *sá*'á *ñoó* *nị* *kándis*ón, Tomás. Tído *ndiká*'án *ví* *ná* *kándisa* *vá*'ará *ko* ní xini *ná* yu'u.

Ká'an Juan ndivá'a nị taa na tuti yó'o

30 *Kuá*'á *ká* *ví* *ña*'a ná'ano *nị* kee Jesús noó *tá* *xionoo* xí'ín ná, tído *ko* ní *táa* ndi'i ta'on *yu*'an noo *tuti* yó'o. 31 Tído *tó*'on yó'o *kian* *nị* *taai*, dá *kándisa* ndó *ña* Jesús kúu *Cristo*, *ná* *dáká*kí *ñaá*, ta *kándisa* ndó *ña* *mii* ná kúu *de*'e *Ndios*. Ta tá ná *kandé* ini ndo ná, dá *kian* *koni* ndo *kataki* *chichí* ndó *sá*'a *mii* ná.

21

Di'a nị kuu tá nị na'a noo tuku Jesús noó usá tá xionoo xí'ín ná

1 Tá *nị* ndi'i, dá *nị* *na*'a noo *tuku* Jesús noó *tá* *xionoo* xí'ín ná noo kúu yu'u *taño*'o *nani* *Tiberias*. Ta *di*'a *nị* *kuu*: 2 Ta *né*'e *tá*'an *ij* *vá* *Simón* *Pedro* xí'ín Tomás, *tá* *ká*'an xí'ín ná *Dídimo*, xí'ín *Natanael*, *tá* *ñoó* *Caná*, *ña* *nákaa* *chí* *kuendá* *Galilea* *di*'a, xí'ín *ndi* *nduú* *de*'e *Zebedeo*, xí'ín *uu* *ká* *tá* *xionoo* xí'ín Jesús. 3 Dá *nị* kaa *Simón* *Pedro* xí'ín *dao* *ká* *táa* *ñoó*:

—*Ko*'in *tiin* *tjyaká* *viti*.

Dá *nị* kaa *dao* *ká* *táa* *ñoó*:

—*Ko*'on ta'ani *ndu*'u xí'ón.

Dá *nị* kee ra kua'an *ra*. Dá *nị* *saa* *ra* *nị* kaa ra ini *iin* *barco*, tído *sakuaá* *dáa* *ñoó* ní *iin* *tó*'ón *tjyaká* *ko* ní *tiin* ra. 4 Tá *sá* *ku*'an *tuu* noo *vá*, ta kúu *sá* yu'u *taño*'o *ñoó* *vá* *iin* Jesús, tído *ko* ní *ná*koni ta'on *ñaá* *tá* *xionoo* xí'ín ná.

5 Dá *nị* kaa *ná* xí'ín rá:

—*De*'e *kuálí*, *zá* *sá* *nị* *tiin* ndó *tjyaká* *kej* ndo?

Dá *nị* kaa *ra*:

—*¡*Koó!

6 Dá n̄i kaa n̄a xí'ín rá:

—Chikaa ndo ñõno xaãn chí xoo kuá'a di'a barco ndo, dá tiin ndó t̄iyaká —kaá n̄a.

Tá n̄i kee ra dión, ta kúú kuá'á ndá'o t̄iyaká n̄i tiin ra, sa'á ñoó k̄o kándeé ta'on ra taó rá ñõno rá. 7 Dá n̄i kaa t̄a man̄i cháá k̄a noo Jesús xí'ín Pedro:

—¡Sato'o va yó kúú n̄a káa!

Tá n̄i kandaã ini Simón Pedro ñ̄a kúú ná Jesús, dá n̄i nakui'ino ra dá'on rá, dá chí sa n̄i taó vá ráan. Dá n̄i ndao ra n̄i keta ra kua'an ra ini t̄akui. 8 Ta n̄i kãdoo kuee dao k̄a t̄aa ñoó vei ra xí'ín barco. Ta ño'o ra ñõno noo ño'o t̄iyaká ñoó vei ra, ta kíán tát'o'on iin ciento metro nda noo kúú yu'u ño'o íchí. 9 Tá n̄i kãnkuei ra ini barco ñoó, kúú n̄i xini rá sa ndíõ va ño'o t̄ikéi, ta kánóo iin t̄iyaká chó'o rí, ta sa ío ta'ani pan. 10 Dá n̄i kaa Jesús xí'ín rá:

—Tei ndó dao k̄a t̄iyaká duú n̄i tiin ndó xaãn —kaá n̄a.

11 Dá n̄i kaa Pedro ini barco, dá n̄i ñitá rá ñõno ñoó nda noñó'o íchí, ta n̄i chitián ño'o t̄iyaká ná'ano, ta kúú rí iin ciento uú diko uxí on̄i. Ta va'ará kuá'á ndá'o n̄i sa kuu rí, tído k̄o ní ndat̄a ta'on ñõno ñoó. 12 Dá n̄i kaa Jesús xí'ín t̄aa ñoó:

—Nakí ndo kad̄ini ndo.

Dá n̄i saa ra, tído ni iin tó'ón rá k̄o ní dándaa ndat̄o'ón ndá yoo kúú ná, dá chí sa ná'á vá rá ñ̄a sato'o yo Jesús kúú ná. 13 Dá n̄i tiin Jesús pan ñoó, dá n̄i xí'o naan noo rá, ta n̄i xí'o ta'ani na t̄iyaká n̄i cho'o ñoó noo rá. 14 Ta viti xíno on̄i ta'ándá ná'a noo Jesús mií ná noó t̄a xínoo xí'ín ná nda kuu n̄i n̄ataki na tein n̄a n̄i xí'i.

Ká'an Jesús xí'ín Pedro ñ̄a ná kandaka ra ñ̄ayuu na tát'o'on kée iin t̄a ndáka léko

15 Tá n̄i ndi'i n̄i sađini rá, dá n̄i kaa Jesús xí'ín Simón Pedro:

—Simón, de'e Jonás, ¿á kóni cháá k̄a yo'o yu'u o duú dao k̄a t̄aa xaãn?

Dá n̄i kaa rá:

—Jaã, ná'á vá mií ní ñ̄a kóni ñ̄aái, tatá.

Dá n̄i kaa Jesús:

—Koo inon kandakón ñ̄ayuuí tát'o'on k̄i'o kée iin rá ndáka léko.

16 Dá n̄i n̄andiõ koo tuku na n̄i ndat̄o'ón ñ̄aá ná ta'ándá kúú uy:

—Simón, de'e Jonás, ¿á miãan ndaa kónon yu'u?

Dá n̄i kaa Pedro:

—Jaã, ná'á vá mií ní ñ̄a kóni ñ̄aái, tatá.

Dá n̄i kaa n̄a:

—Koo inon kandaka va'ón ñ̄ayuuí.

17 Dá n̄i ndat̄o'ón tuku ñ̄aá ná ta'ándá kúú on̄i:

—Simón, de'e Jonás, ¿á miãan ndaa kóni yo'o yu'u?

Ta kúú nda'í va n̄i kuu ini Simón Pedro, dá chí on̄i ta'ándá n̄i n̄andiõ koo na n̄i ndat̄o'ón ñ̄aá ná: “¿Á kóni yo'o yu'u?” Dá n̄i kaa rá:

—Sato'í, ndidaá tá'an va ñ̄a'a ná'á mií ní, sa'á ñoó ná'á vá ní ñ̄a kóni yu'u mií ní.

Dá n̄i kaa Jesús xí'ín rá:

—Koo inon kandaka va'ón ñ̄ayuuí, tá dáa. 18 Miãan ndaa ná ka'ín xí'ón ñ̄a tá n̄i sa kuuón iin t̄a ló'o, sa nakui'ínón mií vóón dá'amon, ta sa xionooón noo ká'an miíon. Tído tá ná kusá'ánón, dá kíán ndá ná dákaa voon ndá'on, ta nda iin k̄a va ñ̄ayuu dáku'i'ino yo'o do'ono, ta katiin ndaa rá yo'o ko'on noó k̄o ká'ón ko'on.

19 Díon n̄i ka'an n̄a sa'á ndí kíán ndo'o Pedro kuu rá, dá natiin Ndios ñ̄año'ó. Dá n̄i kaa ta'ani na:

—Koo inon kandikõn yu'u.

Ká'an Jesús sa'á t̄aa kú'u ini na sa'a

20 Dá n̄i n̄andiõ koo Pedro n̄i sa nde'e rá chí sata, dá n̄i xini rá tákaa ñ̄aá t̄a man̄i cháá k̄a noo Jesús vei ra. Ta t̄aa yo'o kúú rá n̄i sa io díin Jesús noo n̄i sađini na sakuaá dáá ñoó, ta mií rá n̄i ndat̄o'ón ñ̄aá: “¿Ndá yoo kúú rá nak'i'o ñ̄aá noo ndá'a t̄aa xini u'u ñ̄aá?” 21 Dá tá n̄i xini ñ̄aá Pedro, dá n̄i kaa rá xí'ín Jesús:

—Sato'í, ¿ndí kíán ndo'o t̄aa káa?

22 Dá n̄i kaa Jesús xí'ín rá:

—Tá kóni yu'u ñ̄a koo íi vá t̄aa káa nda ná kasandaá kuu n̄andiõ k̄oi kasaãí ñ̄ayuuí yo'o, ¿ndiva'a sa'áni yo'o miíon? Dá ri yo'o koo inon kandikõn yu'u.

23 Ta sa'á ñ̄a n̄i ka'an n̄a dión, sa'á ñoó n̄i kasá'á dao k̄a n̄a kúú kuendá Jesús ká'an n̄a ñ̄a o kúú ta'on t̄aa yo'o. Tído k̄o ní ká'an Jesús ñ̄a o kúú rá, n̄i kaa n̄a ñ̄a tá kóni n̄a ñ̄a koo íi vá t̄aa ñoó nda ná kasandaá kuu n̄andiõ koo na kasaã n̄a ñ̄ayuuí yo'o: “¿Ndiva'a sa'áni yo'o miíon?” 24 Ta t̄aa ká'an Jesús sa'a yo'o kúú yu'u, t̄a xínoo xí'ín ná, ta xí'oi kuendá sa'a ndidaá ñ̄a yo'o, ta n̄i taai ñ̄a. Ta ná'á yo' ñ̄a kuendá xí'oi sa'an kíán ñ̄a ndaa. 25 Ta ío kuá'á ka ví ñ̄a'a n̄i kee Jesús. Sa'á ñoó tá ní táai iin rá iian, taó kuendá yu'u ñ̄a o keta ta'on ñ̄ayuuí yo'o kaño'o libro náani sa'a ndidaá ñ̄a n̄i kee na. Díon ná koo.

To'on yó'o ká'an sa'á ña ni kee na kúu apóstol

Ni kaa Jesús ña kasaq Espiritu ij Ndios koo na xí'in yó'

¹ Ta libro mií noq ña kían ni taai koo noq ní, Teófilo, kían ká'an sa'a ndidaá kúu ña ni kee Jesús, xí'in ndidaá kúu ña ni daná'a na nda rá mií sa'a, ² ta nda kuu ni kaa na kua'an nó'q ná induú. Tído tá kó ñá'a nana na no'q na, dá ni sa'anda na choon xí'in ndée Espiritu ij Ndios noq tá kúu apóstol, tá'an ra ni xaxi na kane'e to'on na.

³ Tá ni ndi'i ni ñatakí Jesús, dá ni na'a na mií ná noq taa ñoo. Ta kuá'a ña'a ni kee na noq rá, dá ná kandaq ini ra ña takí na. Chí tein uy diko kuu ni na'a na mií noq rá, ta sa daná'a na sa'a ndi koo ndu'u ñayuu tixi ndá'a Ndios.

⁴ Ta tein ió na xí'in taa ñoo, dá ni sa'anda na choon noq rá, ta kaá na:

—Q sa kánkuei ndó ñoo Jerusalén yó'o. Kandati ndó nda ná kasaq na ni kaa tatái k'i'o na noq ndo, táto'on ni ka'in xí'in ndó. ⁵ Miían ndaa kían ña Juan kúu na ni sa dakódo ndúta ñayuu xí'in takuí. Tído tixi cháá vá kuy, dá kodó ndúta ndo xí'in Espiritu ij Ndios —kaá na.

Di'a ni kuu tá ni nana Jesús kua'an nó'q ná induú

⁶ Dá ni ndáto'on ñaa tá ni nditútí ndéi xí'in ná ñoo, ta kaá ra xí'in ná:

—Tatá, zá ko'on ní k'i'o ní ña dándaki na ñoo yo, na Israel mií ná viti?

⁷ Dá ni kaa Jesús xí'in rá:

—Kó káni ta'an vaan ña kana'a ndo'ó ndá kuu o ndá oon ni chikaa ini tatá Ndios koo dión, chí iin tó'on mií vá ná kómí choon kaa ndá oon kooan. ⁸ Tído natiin ndó choon tá ná xinq Espiritu ij Ndios dakúti ná níq ndo, dá kánkuei ndó k'i'o ndó kuendá sa'a yú'u noq ná ñoo Jerusalén, xí'in ndidaá ka ñoo ñó'o kuendá Judea yó'o, xí'in ndidaá kúu ñoo ñó'o chí kuendá Samaria, xí'in ndidaá kúu xián nda noq xiká cháá ka ñayuu yó'o.

⁹ Dá tá ni ndi'i ni ka'an Jesús dión, dá ni xini taa ñoo ña kónana na kua'an nó'q ná induú. Ta kúu ni ndu'u na tein iin vikó. Ta kúu ni dá'i na noq rá.

¹⁰ Ta kúu ndíta jó rá ndé'é rá chí induú noq kónana Jesús kua'an nó'q ná. Kúu iin kuitió ni sa kuíta uy taa ndíxi da'ón kuxí noq ndíta ra ñoo. ¹¹ Dá ni kaa na xí'in rá:

—Ndo'ó, taa Galilea xaan, zndivá'a ndíta ndo'ó ndé'é ndó chí induú kaa? Mií Jesús, na ni nana kua'an nó'q induú, táto'on k'i'o ni xini ndo ni nana na kua'an nó'q ná induú, k'i'o dión ij vá koni ndo nandió koo tuku na kii na —kaá ángel ñoo xí'in rá.

Di'a ni kuu tá ni tuu iin ka taa nakuijn kakuu apóstol noq Judas

¹² Dá ni noo taa ñoo yúku nani Olivos, dá ni kee na kua'an nó'q ná ñoo Jerusalén, chí yati né'e tá'an xí'in ñoo Jerusalén, chí kían táto'on k'i'o sónó ley kuu kaka na Israel kuu nání'i ndée ná. ¹³ Dá tá ni nasaa na ve'e noq ndéi na ñoo, dá ni kaa na ni ku'u na ini ve'e kánoo diní ve'e ñoo. Ta ñoo kúu noq ió Pedro xí'in Jacobo, xí'in Juan, xí'in Andrés, xí'in Felipe, xí'in Tomás, xí'in Bartolomé, xí'in Mateo, xí'in Jacobo, tá'an ra kúu de'e taa nani Alfeo, xí'in Simón, tá'an ra kúu kuendá tá Zelote, xí'in Judas, tá'an ra kúu ñani Jacobo. ¹⁴ Ndidáa taa yó'o kúu ra daá kuiti nátake ká'an xí'in Ndios, ta ndéi ta'ani dao na ñá'a xí'in rá, xí'in María, na kúu naná Jesús, xí'in ra kúu ñani Jesús.

¹⁵ Ta tein kuu daá ñoo, dá ni nakuijn ndichi Pedro me'i na kúu kuendá Jesús ndéi ñoo. Ta kúu ná táto'on iin ciento oko ñayuu. Dá ni kaa Pedro xí'in ná:

¹⁶ —Ndo'ó, ñani, miían kánian xinkoo noq ká'an tuti ij Ndios, ña ni ka'an mií Espiritu ij Ndios xí'in David tá sa na'a. Chí ni ka'an David sa'a ña kee Judas, tá'an ra ni sa'an ni nak'i'o Jesús noq ndá'a tá né'e choon. ¹⁷ Ta Judas ñoo ni sa kuu iin taa ni sa kaa tein ndu'u, ta ni natiin daó ta'ani ra choon xí'in ndu'u.

¹⁸ Ta ni xiin ra iin ñó'o xí'in di'ón ni k'i'in ya'i ra sa'a ña kini ni kee ra. Kúu ni kankao díní rá, ta ni ka'andi tji ra, ta kúu ni kánkuei ndi'i xiti ra. ¹⁹ Tá ni kandaq ini na ndéi ñoo Jerusalén ña dión ni ndo'o ra, dá ni chinani ná noñó'o ñoo Acéldama. Ta to'on yó'o kóni kaa N'ó'o Nij. ²⁰ Dión, dá ni xinkoo to'on ká'an libro Salmos, chí di'a kaáan: Ná kandoo ndava'a ve'e ra.

Ta ni kó in ka ná kandeí inañ. Ta kaá ta'anian:

Ña iin ka va ñayuu natiin choon ni sa ne'e ra.

²¹ Ta viti tein yó'o ñó'o dao taa, tá'an ra ni sa xionoo ta'ani xí'in ndu'u ndidaá tiempo ni sa io sato'o yo Jesús xí'in ndú, ²² nda kuu ni kasa'a dakódo ndúta Juan ñayuu, ta nda kuu ni xini ndu ni nana Jesús kua'an nó'q ná induú. Sa'a ñoo miían kánian ndu'u iin ra tein ndu'u, dá kanoo daó rá xí'in ndu'u k'i'o ra kuendá noq ñayuu ña miían ndaa ni ñatakí Jesús —kaá Pedro.

²³ Dá ni xí'o na uy kuu taa ñó'o tein ñayuu ñoo. Iin ra nani José, ta nani ta'ani ra Barsabás, tá'an ra ká'an xí'in ná Justo, ta iin ka ra nani Matías.

²⁴ Dá ni ka'an na xí'in Ndios, ta kaá na di'a: —Sato'o ndu Ndios, mií ní kúu na ná'a ndi k'i'o kúu ní iin ra iin ñayuu. Ta viti na'a ní noq ndu'u ndi kaa iin taa yó'o ni kaxi mií ní, ²⁵ dá kane'e daó rá choon xí'in ndu'u, ta kane'e ra to'on ní kanoo ra, dá chí ni tuú vá Judas sa'a kuachí ni kee ra. Ta sa kua'an va

ra noo kánian ko'on ra sa'á á ña ni kee ra —kaá na.

²⁶ Dá ni sadiki na suerte. Ta kúu ni kasandaáan ña Matías kánian kakuu apóstol. Dá ni ndu'u na tein ndin uxj iin ka apóstol ñoo.

2

Di'a ni kuu tá ni nakutí na kúu kuendá Jesús xí'in Espiritu ij Ndios

¹ Tá ni kasandaá viko nani Pentecostés, ndéi túti ndidaá na kúu kuendá Jesús ini iin ve'e. ² Ta kúu iin kuití vá ni n'i iin ní kúu ini ve'e noo ndéi na ñoo ni kee iin ña'a ni kii chí induú, ta kían táto'on iin tachj déen. ³ Dá ni kasáa ña ndé'é táto'on ndé'é ño'ó ita. Dá ni ñaxinoan dinj iin rá iin na kúu kuendá Jesús ndéi ñoo. ⁴ Ta kúu ndidaá kúu ná ni nakutí xí'in na kúu Espiritu ij Ndios. Ta kúu ni kasá'a iin rá iin na ká'an na dao ka yú'u, tá'an ña ni ni'j ná noo Espiritu ij Ndios.

⁵ Ta ñoo Jerusalén ñoo ndéi na Israel ni kii na ndidaa nación ño'ó ñayuu yó'o, ta ndíta ndaa na xí'in choon Ndios. ⁶ Tá ni sejd'o ñayuu yó'o ña ni ni'i, dá ni ñataka na noo ndéi na kúu kuendá Jesús. Ta kúu ni naá vá ini na, chí ni seid'o na ña iin rá iin na kúu kuendá Jesús ni kasá'a ká'an yú'u iin rá iin ñayuu ñoo. ⁷ Sa'á ñoo ni naá vá ini na. Dá ni kasá'a ndátó'on tá'an ná:

—iKueidó'o ndó! ¿Á o duú na Galilea kúu ñayuu ká'an káa? ⁸ Ta, ¿ndiva'a seidó'o yó ká'an na iin rá iin yú'u ña kían ni katj'a yó nda ni kaki yó? ⁹ Chí tein yó ño'ó ñayuu ni kii nación Partia, xí'in nación Media, xí'in nación Elam, xí'in nación Mesopotamia, xí'in kuendá Judea, xí'in kuendá Capadocia, xí'in kuendá Ponto, xí'in kuendá Asia, ¹⁰ xí'in kuendá Frigia, xí'in kuendá Panflia, xí'in nación Egipto, xí'in na ndéi chí kuendá Africa noo ño'ó ñoo xík'a cháa ka o duú ñoo Cirene. Ndéi ta'ani na ni kii ñoo Roma. Dao ka na kúu na Israel, ta dao ka na ni nduu na kándisa to'on kándisa na Israel. ¹¹ Ndéi ta'ani dao ka na ni kii nación Creta xí'in nación Arabia. Tído iin rá iin yó kándaá ini ña ká'an na káa, chí ká'an na iin rá iin yú'u ña ká'an miíá sa'á ña ndato ni kee Ndios —kaá ñayuu ñoo.

¹² Ta kúu ndidaá vá ná ni naá ini. Ta ko ná'a ná ndí kían nakani ini na. Ta ndátó'on tá'an ná:

—¿Ndí kónj kaa ndidaá kúu ña xinío kuu víti?

¹³ Ta dao ka ñayuu ñoo ni kasá'a kédjiki na na kúu kuendá Jesús, ta kaá na:

—Xini va na káa.

Di'a ni kuu tá ni daná'q Pedro noo ñayuu sa'q Jesús

¹⁴ Dá ni ñakuin ndichi Pedro xí'in ndin uxj iin ka ña ni sa xionoó xí'in Jesús. Ta

ni'i nda'o ni kasá'a ká'an Pedro xí'in ñayuu kuá'a ñoo:

—Ndo'ó, na Israel, xí'in ndidaá ka ndo'ó na ndéi ñoo Jerusalén, ko'in kast'o'in xí'in ndó sa'a ndidaá ña ni kuu yó'o, sa'á ñoo kueidó'o va'a ndó ña ndó ña ko'in xí'in ndó. ¹⁵ Kana'a ndó ña ni iin tó'on ta'on ñayuu yó'o ko xini, táto'on kjo'ó ká'an ndo'ó nákani ini ndo. Chí ka iin na'a ij vá kían. ¹⁶ Tído ndidaá ña yó'o kúu, dá xinkoo noo ni ka'an Ndios xí'in profeta Joel, tá'an na sa kast'o'in xí'in ñayuu ña ni ka'an mií Ndios, chí di'a ni kaa na:

¹⁷ Di'a kaá Ndios: Tein kuú noo ndí'i, dá dákoon yu'u Espirituú dinj ndidaá kúu ñayuu.

Dá kían ndidaá de'e yíi ndo, xí'in ndidaá de'e dí'i ndo ka'an xi sa'a ndí kían vej koo. Ta ndidaá takuáchi táki koni túu xi ña'a ndato dána'j noo xi.

Ta ndidaá na sá'ano saní kee yu'u.

¹⁸ Ta tein kuu dáá ñoo dákoon yu'u Espirituú dinj ña xí'in na ña'a kéchóon nojí, dá kasá'a ná ka'an na sa'a ndí kían vej koo.

¹⁹ Ta kee ña'a ndato chí induú, ta kee ta'ani yu'u ña ná'ano noh'ó yó'o, chí koo nij, xí'in ño'ó kái, ta nakuijn ndichi ño'oma,

²⁰ ta nakuijn naá noo ndindii,

ta ndukua'a nij noo yoo.

Dión koo, dá kasandaá kuu sato'o yo Ndios.

Ta kuu yó'o kakuu iin kuu ká'ano,

iin kuu na'a Ndios choon ká'ano né'e na.

²¹ Ta ndi ndáa miíó ñayuu nakoni ña Ndios kúu sato'o na, noón kúu na ni'j ña káki na.

Dión kaá tuti ij Ndios.

²² Kueidó'o va'a ndo'ó, na Israel, ña ko'in ka'in xí'in ndó. Miían ndaa Jesús, na ñoo Nazaret, ni sa kuu iin ña ni na'a ña ni kii na noo Ndios, dá chí sa kee na ña ná'ano, xí'in ña ndato noo ndo'ó ni kee Ndios. Ta ná'a va'a mií ndó ndí kían ni sa kee na. ²³ Tído ni ñakjo'ó ñaá iin ña noo ndá'a ndo, táto'on kjo'ó ni chíkaa ini Ndios koo nda mií sa'a. Dá ni tiin ñaá ndo'ó ni sa'an ndo ni sa'áni ñaá ndó ndjka cruz xí'in ndá'a tá kini. ²⁴ Tído ni ñanátaki ñaá Ndios noo ña ni ndo'o na ni xi'j na. Chí ña sa'áni ñayuu ko kómían choon sata Jesús, sa'á ñoo ko ní kandeéan ka'áni chíchián na.

²⁵ Ta ni ka'an ta'ani rey David sa'a Jesús tá sa na'a. Ta di'a ni kaa na:

Nj xinij ña daá kuití vá ió sato'o yo Ndios xí'in.

Ta in na xoo kuá'a yu'u,

sa'á ñoo ni iin tó'on ta'on ña'a o dáyu'u yu'u.

²⁶ Sa'á ñoo kádij nda'o ini nojí.

Ta xita yáa lój xí'an kádij inían.

Ta iin ní kúu yiki koñoj nani'j ndéé xí'in ñandeé ini.

²⁷ Chí o dánkoo ta'on ní yu'u noo ño'ó ndjii.

Ta o kóno ta'on mií ní ña nataní yikí koño yu'u, na kéchóon noo ní.

²⁸ Chì nì na'a ní íchì nooí noo katakij, dá kasandaá iin kuu, dá kadij nda'o iní tá ná nakuíjn noo ní.

Dión nì kaa David.

²⁹ Ñani, ká'an ndaaí xí'in ndó ña nì xí'j tata sá'ano yo David, ta nì nduxi na. Ta kúu nda kuu víti nákaa jíó ná yáí noo nì nduxi na ñoo yó'o. ³⁰ Tído nì sá kuu na iin profeta, ta sá ná'a va'a na ña nì xí'o Ndios to'on na ña tein na ve'e mií ná, ñoo kana Cristo, na dákaí ñaa, ta kakuu na rey, táto'on nì sá kuu David rey noo na ñoo yo. ³¹ Ta sa'a ña sá ná'a ná ndí kían kee Ndios, sa'a ñoo nì kaa na ña dánataki Ndios Cristo, na dákaí ñaa, ta nì kaa ta'ani na ña o kándoo ta'on nio Cristo noo ñó'o ndij, ta nì yikí koño na o nátaní ta'an vaan.

³² Ta dión nì kuu, chí miían ndaa kuiti nì danátaí Ndios Jesús. Ta ndidaá vá ndu'u kúu ná nì xini ña dión nì kuu. ³³ Dá nì náchikoo ñaa Ndios xoo kuá'a na. Dá nì na'kí'o tata Ndios Espiritu i' ná noo Jesús, táto'on kí'o nì xí'o na to'on na ña kían kee na. Sa'a ñoo nì tанда'á Jesús Espiritu i' yo'o nì kasáa na noo ndú'o. Sa'a ñoo nì xini ndo'ó, ta nì seídó'o ndó ña ká'an ndu'u iin rá iin yú'u, tá'an ña ká'an iin rá iin mií ndó.

³⁴ Ta o dúy David kúu na nì nana ko'on induú koo na xoo kuá'a Ndios, chí mií ná kúu na nì ka'an di'a:

Di'a nì kaa sato'o yo Ndios xí'in sato'i':

“Nakoo yo'ó xoo kuá'a yu'u,

³⁵ nda ná nataán ndí'ii taa xini u'u ñaa tíxi sa'on.”

Dá nì kaa ta'ani Pedro:

³⁶ —Miían kánian kana'a ndidaá kúu ndo'ó, na Israel, ña miían ndaa kuiti Jesús, na nì chírkaa ndó ndjka cruz, noón kúu na nì ndee Ndios kakuu na sato'o noo ndidaá kúu ña'a, ta kakuu ta'ani na na dákaí ñaa.

³⁷ Tá nì seídó'o ñayuu ñoo to'on nì ka'an Pedro, kúu nì kasá'a tá'anda to'on ini na ndéi na. Dá nì ndato'ón ná Pedro xí'in dao ka apóstol ñoo, ta nì kaa na:

—Ñani, ¿ndí kían kánian kee ndu'u, tá dáá?

³⁸ Dá nì kaa Pedro:

—Nandikó ini ndo sa'a kuachi kée ndó, ta kodó ndúta iin rá iin ndó xí'in kuu Jesús. Dá ná kí'o ká'ano ini Ndios sa'a kuachi ndo, dá natíin ndó Espiritu i' ná. ³⁹ Chí kí'o dión nì xí'o Ndios to'on na ña kee na xí'in ndo'ó xí'in de'e ndó. Ta dión ta'ani kee na xí'in ñayuu ndéi xíká cháa ka, dá chí kí'o dión nì chíkaa ini mií sato'o yo Ndios kee na xí'in ndidaá na nì kaxi mií ná kakuu ñayuu na —kaá na.

⁴⁰ Ta xí'in to'on yo'ó, ta xí'in cháa ka to'on nì ka'an ni'ini Pedro noo ñayuu ñoo, ta nì seí nda'í na noo ná, ta kaá na:

—Kandisa ndó to'on ká'in, dá kían káki ndó noo tandó'ó vei ndo'o ñayuu kómí kuachi ndéi tiempo viti —kaá na.

⁴¹ Ta kúu kuá'a nda'o ñayuu ñoo nì kandisa to'on nì ka'an na. Ta kúu nì sodó ndúta ná. Ta kuu dáá ñoo nì ndukua'a cháa ka na kúu kuendá Jesús, chí táto'on oní ka mil ñayuu nì nduu kuendá Jesús. ⁴² Ta ndidaá ná nì nakuíta ndaa xí'in to'on dána'a apóstol. Ta iin nì nduu va na xí'in dao ka na kúu kuendá Jesús. Ta ndéi tútí ná sa'ándá na pan, ta ká'an na xí'in Ndios.

Iin nì nduu ndidaá kúu na kúu kuendá Jesús

⁴³ Ta ndidaá vá ñayuu ñoo nì naá ini, ta nì yu'ú na, chí kuá'a nda'o ña'a ná'ano xí'in ña ndato nì kee apóstol ñoo. ⁴⁴ Ta iin nì nduu ndidaá ná kúu kuendá Jesús. Ta nì chíndee tá'an na xí'in ña'a ió noo iin rá iin na. ⁴⁵ Ta nì djko ná ñó'o ná, xí'in ndidaá ka ni ña'a ió noo ná, dá nì dasá náan noo ndidaá ná táto'on kí'o xínfó'ó ná.

⁴⁶ Ta iin rá iin kuu kuu sá ndítúti ná yé'é ño'o ká'ano. Ta sa nataka ta'ani na ini ve'e iin rá iin na sa sa'anda na pan, ta iin sás'an ndí'i va na xí'an kadij ini na, xí'in ña nda'í ió ini na. ⁴⁷ Ta kéká'ano na Ndios. Ta ká'an va'a ndidaá kúu ñayuu ndéi ñoo ñoo sa'a ná. Ta iin rá iin kuu kuu sá ndekua'a sato'o yo Ndios ñayuu, na nì natíin ña káki na.

3

Di'a nì kuu tá nì nduyva'a iin taa nì natii sa'a

¹ Iin kuu, dá nì kee Pedro xí'in Juan kua'an nduu ná ve'e ño'o ká'ano, ta kían táto'on ka oní sa'ini, chí hora daá ñoo ká'an ñayuu ndéi Israel xí'in Ndios. ² Ta sa io iin taa nì natii sa'a, ta nda rá nì káki va ra káa ra dión. Ta ndidaá kuu né'e ñaa ná vei na chíkoo na yé'é ño'o ñoo noo nani yé'é luu káa, dá koo ra kaka ra di'ón noo na koku'u yé'é ño'o ká'ano ñoo.

³ Tá nì xini ra koku'u Pedro xí'in Juan kua'an na ini yé'é ño'o ká'ano ñoo, dá nì kasá'a rá seí nda'í ra ña ná kí'o na di'ón noo rá. ⁴ Dá nì sa nde'é Pedro xí'in Juan noo rá. Dá nì kaa Pedro xí'in rá:

—Kande'é ndu'u.

⁵ Dá nì sa nde'é va'a ñaa tá kú'u sa'a ñoo, chí ndáti ra ni'í rá di'ón noo ná. ⁶ Dá nì kaa Pedro xí'in rá:

—Ko tá'ón plata ni oro nooí. Tído ña ió nooí, kí'oi nooón. Xí'in kuu Jesucristo, na ñoo Nazaret, ndakuíjn ndichi, ta kaka kua'an —kaá na.

⁷ Kúu nì tiin Pedro nda'a kuá'a ra. Ta kúu nì náchikani ndichi ñaa ná. Ta kúu viti'ón nì ndundakí sa'a rá xí'in dikó sa'a rá. ⁸ Ta kúu nì ndao ra nì nakuíjn ndichi ra. Kúu nì kasá'a xika ra. Dá nì ndu'u ra kua'an ra xí'in

Pedro xí'ín Juan ini ve'e ño'o ká'ano ñoo, Xíka ra, ta kándita ra, ta kéká'ano ra Ndios nì ku'u ra kua'an ra.

9 Ta kúú ndidaá kúú ñayuu ñoo nì xini ña xíka ra, ta kéká'ano ra Ndios kua'an ra. 10 Ta nì ñakoni na ña òa nì sà iò sà sati yé'é ño'o nani yé'é luu káa ñoo kúú òa ñoo. Kúú nì naá ini na, ta nì yu'u nà tá nì xini na ña nì ndu'va'a ra.

Di'a kua'an ña nì daná'a Pedro noo ñayuu kuá'a ñoo'o ñoo sa'a Jesús

11 Ta nì tiin toon ta nì ndu'va'a sa'a ñoo Pedro xí'ín Juan. Ta nì naá ini ndidaá kúú ñayuu ñoo taxí tá'an na vei na kandé'é ñaa ná noo kúú corredor nani Salomón. 12 Tá nì xini Pedro ñayuu ñoo, dá nì kaa na xí'ín ná:

—Na Israel, ¿ndiva'a naá téi iní ndo? Ta, ¿ndiva'a ndé'é ndo ndu'u? ¿Á ká'an ndó ña xí'ín ndéé mií ndu'u nì ndu'va'a òa yó'o? O, ¿á ká'an ndó ña sa'a ña kúú ndú ñayuu va'a noo Ndios, sa'a ñoo nì ndu'va'a ndu ra? 13 Mií Ndios, na nì sà ndañoo'ò tatá sá'ano yo Abraham xí'ín Isaac xí'ín Jacob tá sa na'a, noón kúú na nì ndane'e dikó Jesús, na kúú de'e na. Noón kúú na nì nakj'ò ndó noo ndá'a ta né'e choon. Dá nì kuñó'ò ndó ná tá nì ka'an ta né'e choon nani Pilato dáyaá ñaa rá. 14 Ta ndo'ó kúú na nì kuñó'ò na kúú na iì xí'ín na ndaa. Di'a nì xíka ndo ña yaa iin òa sa'áni ndji. 15 Ta nì sa'áni ndo Jesús, na xí'ò ña kataki chíchi yó. Tído nì nataka va na nì kee Ndios. Ta ndu'u kúú na xí'ò ndaa kuendá ña k'ò dión nì kuu. 16 Chì sa'a ña kándéé iní ndu Jesús, sa'a ñoo nì ndu'va'a òa yó'o, ta'án ra ndé'é ndó, ta ná'á ndó. Chì xí'ín kuu mií Jesús, ta xí'ín ña kándéé iní ndu'u na nì kedaá xí'ín òa yó'o, dá nì ndu'va'a ra, ta nì xini xí'ín noo ndidaá ndó ña dión nì kuu.

17 Ta viti ndo'ó, na ñoo miij, sa ná'a véi ña sa'a ña kò ná'a ndó ndá yoo kúú ná, sa'a ñoo nì kee ndó dión xí'ín ná. Ta dión ta'ani nì ndo'ò ta né'e choon noo ndo. 18 Tído nì daxinkoo ndi'i Ndios ña nì ka'an ndidaá profeta na kee na. Chì nì ka'an na ña ndo'ò nani nio Cristo, na dáka'ki ñayuu. 19 Ta viti nandikó iní ndo sa'a kuachi kée ndó. Ta nandio kué ndó noo Ndios, dá ná dándoo na kuachi ndó, dá ná k'ì'o sato'ò yo Ndios ña ná koo va'a ini ndo. 20 Ta tanda'a tuku na Jesucristo kii na, dá chì k'ò dión nì chikaa ini na kee na nda mií sa'a.

21 'Tído miñan kánian koo Jesucristo noo ió Ndios chí induu nda ná ndeyíko Ndios ndidaá kúú ña'a, chì k'ò dión nì kaa Ndios kee na, kaá profeta na nda mií sa'a. 22 Dá chì di'a nì kaa Moisés xí'ín na sá'ano ve'a nì sà ndei sà na'a: "Ndios, na kúú sato'ò yo, k'ò na ña kana iin profeta tein na ñoo yo, ta kee na táto'on kée yu'u. Ta kandísa ndó ndidaá kúú to'on ka'an na. 23 Dá chì taó xóo

va Ndios ndidaá kúú ñayuu kò xí'ín kueidó'ò noo ka'an profeta yó'o." Díon nì kaa Moisés.

24 Ta ndidaá kúú profeta nì sà ndei nda tiempo Samuel, ta nda tiempo viti nì ka'an ta'ani na sa'a ndidaá ña'a kúú viti. 25 Ta ndo'ó kúú na kánian natiin ndidaá kúú ña va'a nì ka'an profeta sa'a, ta natiin ta'ani ndó ndidaá kúú ña va'a nì kandoo Ndios kee na xí'ín na sá'ano ve'a. Dá chì di'a nì kaa Ndios xí'ín Abraham: "Ndidaá kúú ñayuu ndéi ñayuu nì'í ña va'a sa'a iin na kana tein na ve'on", kaá Ndios xí'ín ná. 26 Sa'a ñoo tá nì daná'aki Ndios de'e na, nì tanda'a ñaa ná diñó'ò noo mií ndó, dá nì'í ndo ña va'a noo Ndios, dá kían dankoo iin rá iin ndó ña kini kée ndó —kaa Pedro.

4

Di'a nì kuu tá nì ka'an Pedro xí'ín ta né'e choon ña iin to'on Jesús kúú na dáka'ki ñaa

1 Ndíta iì vá ná ká'an na xí'ín ñayuu ñoo, kúú nì kasáa ta duti, xí'ín ta sa'ándaa choon noo ra ndaa ve'e ño'o ñoo, xí'ín ta saduceo. 2 Ta káryíí rá xí'ín Pedro xí'ín Juan chì dana'a na noo ñayuu ñoo ña sa'a ña nì nataka Jesús, sa'a ñoo nataka ta'ani ñayuu nì xí'í. 3 Dá nì tiin ñaa rá né'e ra nì sa'an ra nì sadi ra ve'e kaa. Noo nì sa ño'o na nda nì tuu noo iin ka kuu, chì sa nì ini va kían. 4 Tído kuá'a nda'ò ñayuu nì seidó'ò to'on nì daná'a Pedro sa'a Jesús, ta kúú nì kandísa naan. Sa'a ñoo nì ndukua'a cháá ka ñayuu kúú kuendá Jesús, ta nì kasandaá na kúú ná táto'on o'on mil òa.

5 Tá nì tuu noo iin ka kuu ñoo, dá nì nataka òa né'e choon noo na Israel ñoo Jerusalén, xí'ín ta sá'ano, xí'ín ta dána'a ley, 6 xí'ín ta duti kúú noo nani Anás, xí'ín Caifás, xí'ín Juan, xí'ín Alejandro, xí'ín dao tá'an ta duti ñoo. 7 Dá nì sa'an ra nì taó rá Pedro xí'ín Juan ve'e kaa, ta ndáka ñaa rá nì sa'a nì chikata ra me'í noo ndéi ta né'e choon ñoo. Dá nì ndato'on ñaa rá, ta kaá ra:

—¿Ndá choon né'e ndo'ó ña ndu'va'a ndó na kú'u? ¿Ndá kuu nì ka'an ndo, dá nì kee ndó ña yó'o?

8 Kúú nì nakutí Pedro xí'ín Espíritu iì Ndios, dá nì kaa na:

—Mií ní, na né'e choon ñoo yó'o, xí'ín mií ní, na sá'ano ñoo Israel, 9 mií ní kúú na ndato'on ndu'u sa'a ña va'a nì kee ndu xí'ín òa nì sa kú'u yó'o, xí'ín sa'a ndi nì kuu nì ndu'va'a ra. 10 Sa'a ñoo kana'a ní, xí'ín ndidaá kúú na ñoo Israel ña xí'ín kuu Jesucristo, na ñoo Nazaret, na nì chirkaa ní ndjika cruz, na nì daná'aki Ndios, noón vá kúú na nì kedaá, dá nì ndu'va'a òa iin noo ní yó'o. 11 Ta Jesús kúú táto'on k'ò iin yuu, ta nì kañó'ò ñaa ndo'ò táto'on k'ò kée ta kava'a ve'e. Tído nì kasandaá na kakuu na yuú tito. 12 Ta koo ka iin ka na kándéé dáka'ki yó, dá chì kò ní xí'ò Ndios choon noo nì iin ka na ió

ñayuu yó'o ña dákaki na yó —kaá Pedro xí'in rá.

Di'a ni kuu tá ni sa'anda ra choon noo Pedro xí'in Juan ña o kánoo ka na dána'a na sa'a Jesús

13 Tá ni xini tá né'e choon ñoo ña ko yu'ú Pedro xí'in Juan ka'an na sa'a Jesús, kúu ni naá ini ra, chi ná'á rá ña kúu ná ta'a ko ní dakuá'a, ta kúu ná ta'a oon. Ta ni ñakoni ñaá rá ña ni sa xionoo na xí'in Jesús. 14 Ta ni xini ta'ani ra ña in ndichi ta'a ni nduva'a ñoo noo rá, sa'a ñoo ko ni kúu ta'on ketó'ón ñaá rá. 15 Dá ni sa'anda ra choon ña ná keta too Pedro xí'in Juan sata vé'e. Dá ni kasá'a ndató'ón kue'é ra ndéi ra, 16 ta kaá ra:

—¿Ndi koo kee yó xí'in ta'a ñoo viti? Chi mián ndaa ndisa ni kee ra iin ña'a ndato, ta ndidaá kúu ñayuu ndéi ñoo Jerusalén yó'o ná'á ña dión ni kee ra. Ta o kuu ta'on kaa yo ña ko kían ña ndaa. 17 Sa'a ñoo ná dáyu'ú yo rá, dá ná dá'a ka ni kanoo ra kasto'on ra xí'in ñayuu sa'a Jesús, dá kían ná o náka'ani cháá ka to'on sa'a Jesús noo ñayuu ñoo yo —kaá ra.

18 Dá ni kana ñaá rá. Dá ni sa'anda ra choon noo ná ña ná dá'a ka ní ka'an na, ta dána'a na sa'a Jesús.

19 Dá ni kaa Pedro xí'in Juan xí'in rá:

—Taó kuendá va'a ní, á ña va'a kían noo Ndios ña kueidó'o cháa ka ndu'u noo ká'an mií ní o dui noo ká'an Ndios. 20 Chi o kuu ta'on dánkoo ndu'u ña ka'an ndu sa'a ña ni xini ndu, xí'in sa'a ña ni seidó'o ndu.

21 Tá ni ndi'i ni kee ra tata dáyu'ú ñaá rá, dá ni dayáa ñaá rá, dá chi ko ní ni'í rá nda sa'a dándó'o ra ní'o ná, chi ndidaá kúu ña ñoo ñoo kéká'ano na Ndios sa'a ña ndato ni kee na. 22 Ta'a ni sa kú'u sa'a ñoo, uu diko cháá ka kuia ió ra tá ni nduva'a ra ni kee Ndios.

Di'a kua'an ña ni xika na kúu kuendá Jesús noo Ndios

23 Tá ni ndi'i ni dayáa ñaá rá, dá ni sa'an na noo ndéi dao ka na kúu kuendá Jesús. Ta ni ñakani na xí'in ná ndidaá kúu ña'a ni ka'an tá duti saku'a'a xí'in tá sá'ano. 24 Tá ni kandaá ini ná to'on ni kaa tá né'e choon ñoo, kúu ndidaá kúu ná ni kasá'a ká'an xí'in Ndios, ta kaá na:

—Sato'o ndu Ndios, mií ní kúu na ká'ano. Mií ní kúu na ni kava'a induú xí'in noñó'o xí'in ta'ño'o, xí'in ndidaá kúu ña'a ió nooán. 25 Ta xí'in yú'u David, na sa kexhóon noo ní, ni ka'an ní di'a: ¿Ndiva'a ni ndutondó téi ñayuu ndéi ñayuu yó'o?

Ta, ¿ndiva'a nákani ini na kee na ña ko chóon?

26 Chi ni nditúti tá kúu rey dándaki ñayuu yó'o, xí'in tá né'e choon, dá na'a ra xí'in Ndios, na kúu sato'o yo, xí'in Cristo, na dákaki ñaá.

27 Ta mián ndaa dión ni kuu ñoo yó'o viti, chi ni ñaki'in tá'an Herodes xí'in Poncio Pilato, xí'in tá tukú, xí'in na Israel. Dá ni ndakuei na ni naá na xí'in de'e ij ni Jesús, na ni kaa ní. 28 Dá chi ki'o dión ni chikaá ini mií ní koo nda mií sa'a, ta dión ni kee ní. 29 Sa'a ñoo, sato'o ndu Ndios, sa ná'á ní ña ká'an tá né'e choon kendava'a ra xí'in ndu'u. Sa'a ñoo kee ní ña maní ki'o ní ndée ndu'u, na kúu na kexhóon noo ní, dá ná o yu'ú ndu'u ka'an ndu sa'a to'on ní. 30 Ta xí'in ndá'a mií ní nduva'a ní na kú'u. Ta kee ní ña'a ná'ano xí'in ña'a ndato xí'in kuu de'e ij ni Jesús.

31 Tá ni ndi'i ni ka'an na xí'in Ndios, ta kúu ni taan noo ndéi na ñoo. Ta kúu ndidaá ná ni nakuti xí'in Espíritu ij Ndios. Ta ko ní yu'ú na ka'an na sa'a to'on va'a Ndios.

Iin tó'ón va ni sa kuu ñaxintóni ndidaa na kúu kuendá Jesús

32 Iin tó'ón va ní sa kuu ñaxintóni ndidaá kúu na kúu kuendá Jesús, ta iin tó'ón ni sa kuu ni'o ná. Ta ni iin tó'ón ná ko ká'an ña ña'a mií ná kían kómí ná, chi ña'a ndi'i va na kían, kaá na. 33 Ta xí'in ndée xí'o Ndios ni daná'a na kúu apóstol noo ñayuu, chi xí'o ndaa na kuendá ña mián ndaa kuiti ni natakí sato'o yo Jesús. Ta kua'a nda'o ña maní sa chindee Ndios ndidaa na kúu kuendá Jesús, 34 sa'a ñoo ní iin tó'ón ta'on ña'a ko ní sá kamaní noo ni iin na. Dá chi ndidaá kúu na ió ñoo, xí'in na ió ve'e ni sa dikó náan, ta né'e na di'ón ni ni'í ná sa'an ni sa'a na, 35 ta ni xí'o naan noo apóstol, dá ni xí'o na cháá cháá di'ón ñoo noo iin rá iin ñayuu táto'on ki'o xínñó'ó náan.

36 Ta dión ta'ani ni kee iin ta'a naní José, tá'an ra ni chinaní na kúu apóstol Bernabé. Kuu yó'o kóni kaa ta'a xí'o tandeé ini. Ta ta'a yó'o kúu iin ta'a ni kii tein na ve'e Leví. Ta kúu rá ta kuendá Chipre. 37 Chi ni dikó rá iin ñoo kómí rá. Dá né'e ra di'ón ñoo ní sa'a ra ni xí'o raan noo na kúu apóstol ñoo.

5

Di'a ni ndo'o iin ta'a naní Ananías xí'in ñadi'ira naní Safira

1 Tído ni sa ió iin ta'a sa naní Ananías, ta ñadi'ira ni sa naní Safira. Ta na yó'o ni dikó iin tá'í ñoo'ó ná. 2 Dá ni taó xoo ra cháá di'ón noo ña ni ni'í rá sa'a ñoo'ó rá. Ta ná'á ñadi'ira ña dión ni kee ra. Ta ni xí'o ra sava'a di'ón ni kandoo ñoo noo apóstol. Ta ni kaa ra ña ki'o dión kúu va di'ón ni ni'í rá sa'a ñoo'ó rá. 3 Dá ni kaa Pedro xí'in rá:

—Ananías, ¿ndiva'a ni sonó ní ni ku'u ña u'u ini ni'o ní, dá ka'an to'on ní noo na kúu Espíritu ij Ndios? Chi ni taó xoo ní cháá di'ón noo ña ni ni'í ní sa'a ñoo'ó ní. 4 Ña'a mií va ní ni sa kuu ñoo'ó ñoo. Dá tá ni ndi'i ni dikó náan, zá ko ná'a ta'on ní ña kuu va kee ní xí'in di'ón ñoo ndi ki'o ká'an mií ní kee ní xí'an? Ta, ¿ndiva'a ni ñakani ini ní ka'an to'on ní?

Chì kọ ní ká'án tọ'ón ta'on ní nọọ ẹa, noo Ndios vá nì ká'án tọ'ón ní.

⁵ Tá nì sejdọ'o Ananías tọ'on yó'o, kúú nì kankao va ra nì xì'ì rẹ. Ta ndidaá kúú ñayuu nì yu'ú nda'ọ tá nì nì'ì tó'on na ña dión nì ndọ'ọ ra. ⁶ Dá nì kasáa dao takuáchí yí. Dá nì chítuú xì yíkí kọño rẹ xì'ín iin dá'on. Dá n'é'e ñáá xì nì sa'án xì nì dandúxi xì.

⁷ Tá nì ya'a tátọ'on onì hora, dá nì kasáa ñadi'ì Ananias. Ta kọ xì'ín ta'an vaán ndí kían nì ndo'o yí'ian. ⁸ Dá nì ndatọ'ón ñáá Pedro:

—Ka'án ndaa ní xì'ín yu'u. ¿Á tátọ'on kì'ọ kaa ndọ nì djkọ ndó ñó'ọ ñoo, á kì'ọ dión nì djkọ ndóan?

Dá nì kaaan:

—Jaan. Mi'ian ndaa dión vá nì djkọ ndúan.

⁹ Dá nì kaa Pedro xì'án:

—¿Ndiva'a iin nóó nì ndatọ'ón ndó ña kordodó ndó nà kúú Espiritu sato'o yo Ndios? Yé'é káa veì takuáchí nì sa'án nì dandúxi yí ní. Ta vití'ón kane'e ta'ani xì mií ní kọ'on xì.

¹⁰ Ta kúú vití'ón vá nì kankao ñá'a ñoo noo sá'a Pedro, kúú nì xì'ì vaán. Tá nì ndu'u takuáchí ñoo, ta kúú sà nì xì'ì vaán. Dá nì taó ñáa xì n'é'e xì nì sa'án xì nì dandúxi xì dín noo nákaa yíkí kọño yí'ian ñoo. ¹¹ Ta kúú nì yu'ú nda'ọ ndidaá kúú nà kúú kuendá Jesús xì'ín dao kà ñayuu tá nì nì'ì tó'on na ña dión nì ndo'o Ananias xì'ín ñadi'ì rẹ.

Kua'a nda'ọ ña'a ná'ano xì'ín ña ndato nì kee na kúú apóstol

¹² Ta nì kee apóstol ña'a ná'ano xì'ín ña'a ndato noo nà ñoo ñoo. Ta ndéi túti nà kúú kuendá Jesús yé'é corredor naní Salomón. ¹³ Ta kọ ní xì'ọ ndéé iní dao kà ñayuu ndu'u na nakí'ín tá'an na xì'ín nà kúú kuendá Jesús, tído va'a nda'ọ ká'án nà ñoo ñoo sa'a ná. ¹⁴ Ta kúú kua'a nda'ọ ẹa xì'ín nà ñá'a nì kandisa tọ'on va'a nì daná'a apóstol ñoo, sa'a ñoo nì ndukua'a cháá kà nà kúú kuendá sato'o yo Jesús. ¹⁵ Ta nì taó ñayuu ndéi ñoo ñoo nà kú'ú satà vé'e, ta nì chínóo ñáa ná noo iin xito, o noo iin yú. Dá nì chindei ñáa ná íchì noo ya'a Pedro, dá va'arà konda'ì óon na ná ya'a satà nà kú'ú ñoo, dá ná nduva'a na. ¹⁶ Ta kúú kua'a nà ndéi ñoo yati ñoo veì na ñoo Jerusalén, ta né'e na nà kú'ú veì na xì'ín nà ndo'ọ naní nìo kée espíritu kini. Ta kúú ndidaá vá ná nì nduva'a.

Di'a nì kuu tá nì taán ẹa né'e choon nà kúú apóstol ve'e kaa

¹⁷ Dá nì ndakuei ẹa dutì kúú noo xì'ín ẹa kí'ín tá'an xì'ín rá, tá'an rẹ kúú ẹa saduceo, chì nì nakutí rá xì'ín ña u'ù inì rẹ. ¹⁸ Kúú nì tiin ra nà kúú apóstol, dá nì sa'án rẹ nì sadi ñáa rá ve'e kaa. ¹⁹ Tído nì kasáa iin ángel nì kii noo sato'o yo Ndios sakuáá dáá ñoo noo ñó'ọ na ve'e kaa. Dá nì sonó ná yé'án. Dá nì taó ñáa ná. Dá nì kaa ángel ñoo xì'ín ná:

²⁰ —Kua'án ndọ, ta naku'eta ndó noo kúú yé'é ño'ọ ká'ano. Ta kastọ'on ndó xì'ín

ñayuu ndéi ñoo sa'a tọ'on, ña xì'ọ ña kataki chíchí ná.

²¹ Tá nì ndi'ì nì sejdọ'o na ña nì ká'án ángel ñoo, dá nì kee na kua'án nà. Tá nì tuu noo iin kà kuu, dá nì ku'ù na yé'é ño'ọ ká'ano. Dá nì kasá'a ná dána'a nà tọ'on Ndios.

Dá nì nataka tuku ta dutì kúú noo xì'ín ndidaá kà nì ẹa kí'ín tá'an xì'ín rá. Dá nì nakana ra ndidaá ẹa né'e choon xì'ín ndidaá tá sá'ano ndéi Israel, ta nì kee ra iin junta ká'ano. Dá nì sa'anda rẹ choon ña ná kọ'on soldado taó rá apóstol ñó'ọ ve'e kaa kasaa rẹ, ká'án rá. ²² Tído, tá nì saa rẹ yé'é kaa ñoo nì sa nde'é rá, ta kúú kọọ kà apóstol ñoo ñó'ọ ñoo. Dá nì nandió kuéi ra kua'án rẹ kastọ'on ra xì'ín ẹa né'e choon. ²³ Tá nì saa rẹ, dá nì kaa rẹ:

—Tá nì sa'a ndu yé'é kaa, kúú ndadi toon vaan. Ta kúú ndita soldado yé'é kaa ñoo ndaa rẹ. Tído, tá nì sonó ndú yé'án, nì iin tó'ón kà ẹa kọ ñó'ọ inian —kaa rẹ.

²⁴ Tá nì sejdọ'o ẹa dutì kúú noo, xì'ín ẹa sa'ándá choon noo ẹa ndaa yé'é ño'ọ, xì'ín ẹa dutì saku'a, kúú nì kasá'a nákanì inì rẹ: “¿Nde'ì ndi'ì ví ña nì kuu di'a viti'?” ²⁵ Kúú nì kasáa va iin ẹa. Dá nì kaa rẹ xì'ín rá:

—Tá'án ẹa nì sadi ndọ ve'e kaa ñoo, yé'é ño'ọ ká'ano va ndita roón dána'a rẹ noo nà ñoo yo —kaa rẹ.

²⁶ Dá nì sa'án ẹa sa'ándá choon noo ẹa ndaa yé'é ño'ọ ñoo xì'ín rẹ ñó'ọ tíxi ndá'a rá nì sà kí'ín ra apóstol ñoo. Tído kọ ní kéndava'a ta'on ra xì'ín ná, chì yu'ú rẹ ña chiyúú ñáa ñayuu ndéi seídó'ọ ñáa ñoo. ²⁷ Dá ndáka ñáa rá nì saa rẹ ve'e noo nì nataka ndidaá rẹ kómí choon ná'ano ñoo, dá nì nakí'ọ ñáa rá noo rá. Dá nì ndatọ'ón ñáa ẹa dutì mií noo, ²⁸ ta kaa rẹ:

—¿Á kọ ní sa'ándá ta'on ndu choon noo ndọ ña ná dá'a kà nì kanoo ndó dána'a ndọ sa'a ẹa ñoo? Tído viti iin ní kúú ñoo Jerusalén yo'ọ nì naká'ani ña dána'a ndọ. Ta chínóo kuachi ndọ ndu'u ña nì sa'áni ndú ẹa ñoo —kaa rẹ.

²⁹ Dá nì nandió né'e Pedro xì'ín dao kà apóstol ñoo tọ'on noo rá, ta kaa nà xì'ín rá:

—Káni cháá kaaan kueídó'ọ ndu choon sa'ándá Ndios, ndi'ì, dá kee ndu choon sa'ándá ẹa. ³⁰ Tatá Ndios, nà nì sà ndaño'ọ nà sá'ano ve'a, noón kúú nà nì danátaki Jesús, nà nì sa'áni ndo'ó tá nì chirkaa ndó nà ndjka iin yito. ³¹ Ta nà yo'ọ kúú nà nì chindaya'ì mií Ndios, chì nì chikọo ñáa ná xoo kuá'a ná. Ta nì ndee ñáa ná nà kómí choon satà ñayuu, ta nì ndee ta'ani ñáa ná nà dáakaki ñáa. Dión, dá ná nandikó iní nà Israel sa'a kuachi kée na, dá ku'ù ká'ano inì Ndios sa'a ná. ³² Ta ndu'ù kúú nà xì'ọ ndaa kuendá sa'a ndidaá ña yo'ọ. Ta nà kúú Espiritu ì, nà xì'ọ Ndios noo nà seídó'ọ ñáa, noón ta'ani kúú nà xì'ọ ndaa kuendá ña dión kíán —kaa nà.

Di'a kua'qn ña ni ka'qn iin taa nani Gamaliel

³³ Tá ni seido'o ra to'on yó'o, kúu ni karyíi nda'o ra. Dá ni ka'án rá ka'áni ñaa rá. ³⁴ Dá ni ndakuin ndichi iin ta fariseo né'e choon nani Gamaliel, ta kúu rá iin taa dána'a ley. Ta ta ndáya'i nda'o kúu rá noo ndidaa na ñoo ñoo. Dá ni sa'anda ra choon ña ná taó too ra apóstol ñoo sata vé'e.

³⁵ Tá ni ndi'i, dá ni kaa ra xí'in dao ka ta né'e choon ñoo:

—Ndo'ó, ta ñoo Israel, ka'i va'a ini ndo á va'a ni ka'án ndo kee ndó dión xí'in taa ñoo.

³⁶ Dá chi tá sata cháá, ta ndakuin iin taa nani Teudas. Ta ni chindaya'i ra mií rá, ta táto'on komi ciento kúu taa ni sa ndita xí'in rá. Tído ni sa'áni vá ñaa ná. Ta ni xita noo ndidaa kúu taa ni sa ndita xí'in rá. Ta kúu ni naá vá noo rá. ³⁷ Tá ni ndi'i, dá ni ndakuin iin taa Galilea nani Judas tein kuu ni nachikodó na ñoo yo kuu ná noo tuti taa né'e choon. Ta kúu kua'a ta'ani taa ñoo yo ni sa ki'in tá'an xí'in rá. Tído ni sa'áni ta'ani ñaa ná. Ta kúu ndidaa taa sa ndita xí'in rá ni xita noo kua'qn. ³⁸ Sa'a'á ñoo ká'in xí'in ndó, o sa dáta'an ka ndo taa kaa, ta dáyaa ndo rá. Chi tá choon kée ra kúu ña'a taa o tá kián to'on ká'qn taa oon, dá kían naá vá nooan. ³⁹ Tído tá kián ña'a Ndios, dá kían o kúu ta'on dánaa ndoan. Kaon koo ndó, chi oon ni ví naá ndo xí'in Ndios —kaá Gamaliel ñoo.

⁴⁰ Ta kúu ni nata'an va ini ra to'on ni ka'qn Gamaliel ñoo. Dá ni kana tuku ra apóstol ñoo. Dá tá ni ndi'i ni kani ra sata ná xí'in chirrión, dá ni sa'anda ra choon noo ná ña ná dá'a ka ni ka'qn na sa'a Jesús. Dá ví ni dayaa ñaa rá kua'qn na.

⁴¹ Dá ni kankeui na noo ta né'e choon kua'qn na. Tído kadij nda'o ini na, chi ni sonó Ndios ña ni ndo'o nió ná sa'a Jesús.

⁴² Ta ndidaa kuu ñoo na dána'a na ini ve'e ñoo ká'ano, xí'in iin rá iin ve'e ñayuu, ta ko ní dánkoo ta'on na ña dána'a na sa'a Jesu-cristo.

6

Di'a ni kuu tá ni kaxi na kúu kuendá Jesús usa taa ña kane'ra in choon ká'ano

¹ Ta tiempo daá ñoo ndúku'a'q ka na kúu kuendá Jesús kua'qn na. Kúu ni kasá'a na ká'qn yú'u griego ká'qn kuáchí na xí'in na ká'qn yú'u hebreo. Chi kaa na ña ko xí'o ndúsá'ano na ña'a kasá'an na kuáan ká'qn yú'u griego táto'on ki'o kánian ni'i ná iin rá iin kuu kuu.

² Ta ndin uxí uu apóstol ñoo ni ndjítí ndidaa kúu na kúu kuendá Jesús. Dá ni kaa na xí'in ná:

—Ko vá'a ta'on ña kían chituu too ndu'u ña dána'a ndu to'on va'a Ndios, dá nono ndú ña kían dasá ndú ña'a kasá'an ñayuu. ³ Sa'a'á ñoo, ñani, va'a cháá ka ña ná kaxi ndó usa taa

tein mií ndó xaqn, ta ná kakuu ra taa ndita ndaa xí'in Ndios noo ñayuu, taa ni nakutí xí'in Espíritu ij Ndios, taa ni nakutí ta'ani xí'in ña ndichí. Dá ki'o ndu choon yó'o noo rá kee ra, ⁴ dá kían ná o kátuu ndu ña ká'qn ndu xí'in Ndios, ta ni ña dána'a ndu'u to'on na —kaá apóstol.

⁵ Ta kúu ndidaa vá ñayuu ñoo ni nata'an ini ña dión koo. Dá ni kaxi na iin taa nani Esteban, chi kándéé ká'ano ini na Ndios, ta ni nakutí nió ná xí'in Espíritu ij. Ta ni kaxi ta'ani na Felipe, xí'in Prócoro, xí'in Nicanor, xí'in Timón, xí'in Parmenas, xí'in Nicolás, taa ñoo Antioquia, taa sa kándisa táto'on kándisa na ndéi Israel. ⁶ Dá ndaka na ndin usa taa ñoo ni saq na noo apóstol. Dá ni chikodó ná ndá'a ná diní ná. Dá ni xika na ña maní noo Ndios sa'a ndin usa taa ñoo.

⁷ Ta kúu ni naka'ani cháá ka to'on va'a sa'a sato'o yo Jesús, sa'a ñoo ni ndukua'a na kúu kuendá Jesús ñoo Jerusalén. Ta kúu kua'a ta'ani ta duti ni kasá'a kándisa ña ndaa sa'a Jesús.

Di'a ni kuu tá ni tiin dao taa Esteban ndaka ra kua'qn ra noo ta né'e choon

⁸ Kua'a'á ña maní ni kee Ndios xí'in Esteban, ta ni nakutí ná xí'in ndéé Ndios, sa'a ñoo ni sa kandéé ná sa kee na kua'a'á nda'o ña ná'ano xí'in ña ndato tein ñayuu ndéi ñoo ñoo. ⁹ Ta kúu ni ndakuei dao taa ñoo ve'e noo náta na Israel, ña ká'qn xí'in ná, ve'e na ko ñoo'ó ka tuxi ndá'a iin sato'o, ta ni ndakuei ta'ani dao ra ñoo Cirene, xí'in ra ñoo Alejandria, xí'in ra kuendá Cilicia, xí'in ra kuendá Asia. Dá ni kasá'a rá ndátó'on kuáchí ra xí'in Esteban. ¹⁰ Tído ko ní kándéé ta'on ra dátuu rá noo ká'qn na, chi kómí ná ña ndichí kée Espíritu ij Ndios.

¹¹ Dá ni chiyá'i ra dao taa ña ná ka'qn ra ña ni seido'o ra ká'qn ndava'a Esteban sa'a Moisés, xí'in sa'a Ndios. ¹² Ta dión ni kee ra, dá ni nakuina vaq na ñoo xí'in ndidaa tá sá'ano, xí'in ndidaa tá dána'a ley. Dá ni natuu ra ni tiin ra Esteban. Dá ndaka ñaa rá ni saq ra noo ta né'e choon. ¹³ Dá ni chikata ra taa ká'qn to'on sa'a Esteban, dá kaa ra:

—Taa yó'o kúu rá ko sá tuu ta'on ra ña ká'qn ndava'a ra sa'a ve'e ñoo'ó ij yo, xí'in sa'a ley Moisés. ¹⁴ Chi ni seido'o ndu'u ká'qn ra sa'a Jesús, ra ñoo Nazaret, ña roón kúu ra ko'on nakani ndi'i ve'e ñoo'ó ká'ano yó, ta nadaon ra ña ni dánkoo Moisés keeá —kaá ra.

¹⁵ Ta ndidaa taa ndéi noo tá'anda choon ñoo, tá ni sa nde'é rá noo Esteban, ta kúu ni xini ra ña ndato nda'o noo ná táto'on ndato noo iin ángel.

7

Di'a kua'qn ña ni ka'qn Esteban xí'in ta né'e choon

1 Dá nì ndato'ón ñaa tá dutí mií noḡ:
 —¿Á ña ndaa kúú ña ká'an taa kaa sa'on?
 2 Dá nì kaa Esteban xí'in rá:
 —Kueíd'ó ndó ña ko'jin ka'in xí'in ndó, ñani, ndo'ó, tã sa'ano viti. Nã ndato nda'ó kúú Ndios, ta nì na'ã na mií ná noḡ tatã sá'ano yo Abraham tã nì sa'io na chí nacióon naní Mesopotamia, tá ko ñá'ã ko'lon na koo na ñoo naní Harán. 3 Dá nì kaa Ndios xí'in ná: “Dánkoo ñoo noḡ ióon xaan, ta dánkoo ndidaá kúú tá'ón. Ta kua'an kooón noḡ'ó ko'jin na'j noḡon.”

4 'Dá nì keta na noḡ'ó na Caldea kua'an na. Dá nì sa'an na nì sa'io na ñoo naní Harán. Ta ñoo nì xí'j tatã na. Dá ndáka ñaa Ndios nì saa na noḡ'ó yo'ó noḡ ndéi yo'ó viti. 5 Tído nì lú'u ta'on ñó'ó yo'ó ko ní xí'o Ndios nì'j ná, nì noḡ kuejin sa'ã ná. Tído nì ka'an Ndios ña k'i'o naan noḡ mií ná xí'in noḡ de'e na, xí'in noḡ de'e ñáni na, va'ará ko ñá'a kandeí de'e Abraham tiempo daá ñóó. 6 Ta nì ka'an ta'ani Ndios ña de'e ñáni na xí'in de'e díkó na kakuu na tukú kandeí nda'í iin ka' ñoo. Ta kaño'o na tixi ndá'ã na ñoo ñoo, ta kendava'a na xí'in ná noḡ komí ciento kuia. 7 Ta nì kaa ta'ani Ndios di'a: “Ta yu'u kúú ná keyiko sa'ã na ñoo, na kendúsa xí'in ñayuyi ña kechóon na noḡ ná. Tá nì ndi'i, dá kankuei ñayuyi kii na kandeí na noḡ'ó yo'ó, ta yo'ó kandaño'o na yu'u.”

8 'Tá nì ndi'i, dá nì kandoḡ Ndios xí'in Abraham ña ta'anda ñi'j ná xí'in ndidaá de'e na, ta ñoo kían ná'ã ña nì xí'o Ndios to'on na noḡ ná. Sa'á ñoo, tá nì sa'io de'e Abraham nì sa'ã naní Isaac, dá nì sa'anda na ñi'j xí' tá nì xjino xi onã kuu. Dá tá nì sa'io de'e Isaac nì sa'ã naní Jacob, dá nì sa'anda ta'ani na ñi'j xí. Ta dión ta'ani nì kee Jacob xí'in ndin uxí uu de'e yí' na, ta'an na nì sa'ã kuu ndin uxí uu tatã sá'ano yo.

9 'Tído sa'á ña u'u ini tatã sá'ano yo, sa'á ñoo nì díkó ná ñani ló'o na José noḡ taa Egipto. Tído nì sa'io va Ndios xí'in José, 10 ta nì chindee ñaa ná noḡ iin rá iin tandó'o nì sa'ã ndo'o na. Ta nì kemáni ñaa ná, ta nì xí'o na ñaxintóni ndichí noḡ ná tá nì sa'io na noḡ Faraón, tã kúú rey Egipto. Dá nì xí'o ra choon ká'ano noḡ ná ña dándáki na Egipto, xí'in ve'e mií rey ñoo.

11 'Dá nì kasáã tamã iin ní kúú kuendá Egipto xí'in Canaán. Ta nì ndo'o nda'ó níó ndidaá ñayuu. Sa'á ñoo ko ní nì'j na sá'ano ve'e yo'ó ña keí ná. 12 Tá nì nì'j tó'on Jacob ña ió tirió chí Egipto di'a, dá nì tandá'a ná de'e na, na sa'ã kuu tatã sá'ano yo, nì sa'ã na Egipto. Ta ña yo'ó nì sa'ã kuu ta'ándá mií noḡ nì sa'ã na. 13 Dá tá nì sa'ã na ta'ándá kúú uu, nda daá, dá nì kasto'on José xí'in ñani na ndá yoo kúú ná. Dá nì kandaã ta'ani ini Faraón ndéi nì kixi José, ta ndá yoo kúú na ve'e na. 14 Dá nì sa'anda José choon noḡ ñani na ña ná no'ó na nakuaka na tatã na Jacob

xí'in ndidaá kúú na ve'e na, dá ná kasaa na Egipto. Ta nì sa'ã kúú ná on'j díko sa'on ñayuu.

15 'Ta dión nì kuu. Dá nì kasáã Jacob xí'in ndidaá na ve'e na kandeí na Egipto. Ta ñoo nì sa'io Jacob nda noḡ nì xí'j na. Ta ñoo ta'ani nì xí'j tatã sá'ano yo. 16 Tído nì sa'an na ñoo yo nì dándúxi na lásá na iin ñoo naní Siquem ini iin káo, ña nì xiin Abraham noḡ de'e iin ta ñoo Siquem nì sa'ã naní Hamor.

17 'Dá tá sa'ã kua'an xjinkoo to'on nì xí'o Ndios noḡ Abraham, kúú sa'ã nì ndukua'á nda'ó na ve'e yo'ó ndéi Egipto, 18 nda rá nì kasá'á dándáki iin ka' rey Egipto. Ta ko ná'á ta'on ra sa'á ña va'a nì kee José ñoo ñoo. 19 Sa'á ñoo nì kasá'á ná dándá'í ra na sá'ano ve'e yo'ó, ta nì kendava'a ra xí'in ná, ta nì kendúsa ra xí'in ná ña ná kata ndava'a na de'e yí' kuálí ná, ta duú nì kaki, dá ná kuu xí.

20 'Ta mií tein kuu dáá ñoo nì kaki Moisés. Ta nì sa'ã kuu xi iin talee ñó'ó chí kaa noḡ Ndios. Ta nì xito va ñaa na ve'e xi on'j yoḡ. 21 Tído nì ñakána ñaa ná tató'on nì ta'anda choon. Ta kúú mií de'e di'í Faraón nì ñaki'in ñaa. Ta nì ñakuá'ano ñaaán tató'on de'e miíán. 22 Ta kúú nì ñakuá'a Moisés ndidaá ña ndichí ñakuá'a na Egipto. Ta ndichí na xí'in to'on ká'an na, ta kándéé ná kée na ndá choon kúú mií vá.

23 'Tá nì xjinkoo Moisés uu díko kuia, dá nì chjkaa ini na ko'lon na koto ni'ini na na ñoo na, na Israel ndéi Egipto. 24 Dá tá nì xini Moisés ña kéndava'a iin ra Egipto xí'in iin ta ñoo na, dá nì chjndee ñaa ná. Kúú nì sa'áni vá ñaa ná sa'á ña nì kendava'a ra xí'in iin ra ñoo na. 25 Chj nì ka'an ná ña kandaã ini na ñoo na ña mií Ndios kúú na nì kaxi ñaa kua'an na chindee ñaa ná, dá kankuei na tixi ndá'ã ra ñoo ñoo. Tído ko ní kandaã ta'on ini na ñoo na ña dión kían.

26 'Tá nì kasandaá iin ka' kuu, dá nì xini Moisés ña ndéi uu taa Israel naá ta'an mií rá. Dá nì ka'an ná nachindei va'a ñaa ná, chj nì kaa na xí'in rá: “Iin ñani kúú vá ndo'ó. ¿Ndiva'a dá'u'u tá'an ndó'ó?”, kaá na. 27 Dá nì chjtuu taa kéndava'a xí'in ñani ra ñoo noḡ ká'an Moisés. Dá nì kaa ra xí'in ná: “¿Ndá yoo nì chjani yo'ó kakuuon iin ta sa'ándá choon noḡ ndú'u o iin taa keyiko sa'á ndu'u'?”

28 ¿Á kóni ta'ani yo'ó ka'ánón yu'u tató'on nì keeón nì sa'ánón iin ta Egipto koni'?", kaá ra xí'in ná. 29 Tá nì seido'o Moisés ña nì ka'an ra dión, kúú nì xino na kua'an xjka ná ndá noḡ naní Madián. Ta ñoo nì sa'io na nì sa'ã kuu na iin ta tukú. Ta ñoo ta'ani nì sa'io uu de'e na.

30 'Dá tá nì va'a uu díko kuia, dá nì na'ã noḡ iin ángel tein ño'ó itã kánkuei tein ini yitó táka ló'o iin noḡ kúú noḡ'ó chí sa'ã yúku naní Sinaí. 31 Ta kúú nì naá vá ini Moisés tá nì xini na ña dión kúú. Dá nì natuu yati na kande'e va'a na. Ta kúú ñoo nì seido'o

na ni ka'an tachí sato'o yo Ndios: ³² "Yu'u kúú Ndios, na ni sa ndañ'o na sá'ano ve'ón, chí yu'u kúú Ndios noq Abraham, ta yu'u kúú Ndios noq Isaac, ta yu'u kúú Ndios noq Jacob", kaá Ndios xí'in ná. Ta ni kasá'a ndéi Moisés ña ni yu'ú na. Ta kúú kó ní xí'o ndeé ka ini ña kande'é ná. ³³ Dá ni kaa sato'o yo Ndios xí'in ná: "Taó ndisa ñó'o sa'on, chí ñó'o ij kián séin ni'ínón xaan. ³⁴ Miían ndaa kuiti kián xiní yu'u ña nda'í nda'o ndó'o níq ñayuu ndéi na Egipto. Ta miían ndaa seídó'i ña nda'í nda'o ndé'i'ij na. Sa'a ñoó ni kasá'aj dákakii na. Ta viti nakíj yati cháá ka, chí tanda'a yu'u yo'ó ko'on ñoo Egipto", kaá Ndios xí'in Moisés.

³⁵ "Ta Moisés yó'o kúú na sa ni kuñó'ó vá ñayuu ñoó, chí di'a ni kaa na xí'in ná: "¿Ndá yoo ni chikani yo'ó ña kakuuón iin ta sa'ándá choon noq ndú'u o iin na kéyko sa'a ndu'u?", kaá na. Tído mií Ndios kúú na ni tanda'a Moisés ña kakuu na iin na sa'ándá choon, ta kakuu na iin na dákaki ñayuu ñoó xí'in ndá'a ángel, tá'an na ni na'a noq tein yitó táka ló'o ñoó.

³⁶ "Chí Moisés yó'o kúú na ni taó xóo na sá'ano ñoo yo Egipto, chí kuá'a nda'o ña ndato xí'in ña ná'ano ni kee na noq na Egipto. Ta ni sa'anda dao na taño'o nani Taño'o Kuá'a. Ta sa kee ta'ani na ña ná'ano tein uu diko kuia noq kúú noño'ó jchí. ³⁷ Ta mií Moisés yó'o kúú na ni ka'an di'a xí'in na Israel: "Ta mií sato'o yo Ndios kúú na kí'o ña kana iin profeta tein mií ndó, dá kast'o'on ná xí'in ndó to'on ni ka'an mií Ndios xí'in ná, táto'on kí'o kée yu'u. Ta kueid'ó'o ndó ndidaá kúú ña ka'an na xí'in ndó." ³⁸ Tá Moisés yó'o kúú na ni sa kaa tein na sá'ano ve'e yó noq kúú noño'ó jchí ñoó, ta ni ndat'ón ná xí'in ángel ni kii noq Ndios diní yúku nani Sinaí. Tá ñoó ni ni'ij ná to'on Ndios, ña xí'o ña kataki yo. Dá ni xí'o naan noq na sá'ano ve'á, dá ni naya'an noq yóó.

³⁹ "Tído kó ní xiin ta'on na sá'ano ve'á kueid'ó'o na ña ka'an Moisés, ta ni kuñó'ó ñaa ná. Ta ñó'o ini na nandií kuéi na ñoo Egipto. ⁴⁰ Sa'a ñoó ni kaa na xí'in Aarón: "Kava'a ní dao ka ndios, dá ná kandaka na yó no'q Egipto, chí xiní ndí kián ni ndo'o Moisés, tá'an na ni taó yó Egipto, dá vei yó yo'ó." ⁴¹ Dá ni kava'a ñayuu ñoó iin yoko kaa táto'on kaa iin chikerró. Dá ni doko ná kítí ndáka na noqán, ta ni sa ndei dij ná ni keká'ano na yoko, ña ni kava'a na xí'in ndá'a mií ná.

⁴² "Sa'a ñoó ni dayáa ndá'a ñaa Ndios, ta ni nakí'o ñaa ná noq ña kini. Sa'a ñoó ni kasá'a ná ndañ'o na tiñoq ñó'o induú, chí di'a kua'an ña ni taa iin profeta sa'a ña ni ka'an Ndios:

Ndo'ó, na ndéi Israel,

zá noq yú'u va ni doko ndo'ó kítí ndáka ndó tein uu diko kuia ni sa ndei ndó noño'ó jchí ñoó?

⁴³ Kóó, di'a ni doko ndo rí noq yoko, chí ni sa ne'e ndó ve'e ño'o ñi kuendá yoko nani Moloc xí'in iin ka ve'e ño'o kuendá yoko kúú tiñoq nani Refán.

Ta ña yó'o kúú ña ni kava'a ndó xí'in ndá'a mií ndó, dá ni sa ndañ'o'o ndóan.

Ta sa'a ña ni kee ndó dión, sa'a ñoó tanda'a yu'u ndo'ó ko'on xiká cháá ka ndo o duú ñoo Babilonia.

Dión kaá to'on ni taa profeta.

⁴⁴ "Ta sa komi na sá'ano ve'e yó ve'e ño'o ni kava'a xí'in ñi, tá'an ña ná'a ña ió Ndios xí'in ná, nani ni sa ndei na noño'ó jchí ñoó. Ta ve'e ño'o yó'o kí'ón kaa táto'on kí'o ni sa'anda Ndios choon, chí ni kava'an táto'on kí'o kaa rá ió ña ni na'a Ndios noq Moisés diní yúku.

⁴⁵ Dá ni naatin de'e na sá'ano ve'e yó ve'e ño'o yó'o. Ta ne'e naan ni saá na xí'in José noño'ó na tukú. Dá ni kandeé ná ni keña'a na ñó'o yó'o, chí mií Ndios ni taó ñayuu ni sa ndei yo'ó kua'an na. Ta kí'o dión ni sa kián ve'e ño'o ni kava'a xí'in ñi ndá tiempo ni sa dandáki rey David.

⁴⁶ "Ta na yó'o kúú na ni naatin kuá'a ña manj noq Ndios, sa'a ñoó ni xika na ña kián kava'a na iin ve'e ño'o náq noq keká'ano ñayuu Ndios, na ni sa ndañ'o'ó tatá sá'ano yo Jacob. ⁴⁷ Tído rey Salomón, na sa kuu de'e rey David, noqón kúú na ni kava'a iin ve'e ño'o náq. ⁴⁸ Tído na kómi ndidaá choon ko ió ta'on na ini ni iin ve'e ño'o ni kava'a ndá'a taq, chí iin profeta ni taa ña ni kaa Ndios di'a:

⁴⁹ Induú va kúú noq ió yu'u dándakii, ta noño'ó yó'o kúú noq ndíta sa'í.

Sa'a ñoó, ¿ndi koo ví ve'e kava'a ndó koo yu'u, ká'an ndó?, kaá sato'o yo Ndios. Ta, ¿ndi koo iin ve'e kava'a ndó noq kooi nani'ij ndeéj, ká'an ndó?

⁵⁰ ¿Á kó ná'a ta'on ndó ña mií vá yu'u kúú na ni kava'a ndidaá kúú ña'a ió ñayuu ká'o'?

Dión yo sato'o yo Ndios —kaá Esteban.

⁵¹ Dá ni kaa ta'ani Esteban xí'in taq ñoó:

—Tído ndeé nda'o to'on ndó, ta káxi nda'o níq ndo, ta na dó'o nda'o kúú ndó. Daá kuiti vá kó kóni ndo kee ndó ña kóni Espiritu ij Ndios, chí táto'on kí'o ni sa kee na sá'ano ve'e ndó, kí'o dión kée ij vá ndó. ⁵² Chí, ¿ndi kaa iin profeta kó ní kéndava'a na sá'ano ve'e ndó xí'in? Ni sa'áni ná ndidaá profeta, na ni sa ka'an ña kii iin na ndaa noq Ndios. Ta miían ndaa ni kixi na, tído ni nakí'o ñaa ndó noq ndá'a ta kini, ta ni sa'áni ñaa ndó. ⁵³ Ta va'ará ni naatin túu ndó ley Ndios noq ángel ni kii induú, tído kó ní seid'ó'o ta'on ndóan.

Di'a ni kuu tá ni xi'í Esteban

⁵⁴ Tá nì seido'o t̃a né'e choon to'on yó'o, kúú nì karyíí nda'o ra, ta nì chichi tá'an no'o ra, chí nì xido nda'o ini r̃a sa'á ña nì ka'an Esteban. ⁵⁵ Tido nì ñakutí Esteban xí'in Espírítu ij Ndios. Ta nì sa nde'é ná chí induu. Ta nì xini na ña ndato oon ví náye'e ndaa noo ió Ndios, ta íin Jesús xoo kuá'a na. ⁵⁶ Dá nì kaa Esteban:

—Kande'é ndó, chí ndé'í ña nóno induu káa. Ta nà nì nduu t̃a ñayuu yó'o íin na xoo kuá'a tatá Ndios —kaá nà.

⁵⁷ Ta kúú nì sadi ndidaá t̃a ndéi ñoo do'o ra. Ta kúú nì'í nda'o nì kas'á ákayu'ú rá. Dá nì ndao nì'ini ra nì tiin ra Esteban. ⁵⁸ Dá nì taó ñaa rá nda yu'ú ñoo, dá ka'áni ñaa rá xí'in yuu. Ta r̃a chínoo kuachi Esteban nì chíndeí ra dá'on rá noo íin tayíí naní Saulo. ⁵⁹ Ta xí'in tein kóon ñaa rá yuu, kúú nì kas'á Esteban ka'an nà xí'in Ndios, ta kaá nà:

—Tatá Jesús, naki'in va'a ní nioí.

⁶⁰ Dá nì sa kuíin xití ná. Ta kúú nì'í nda'o nì kayu'ú ná, ta kaá nà:

—Tatá Jesús, o sa kékuendá ní kuachi yá'a t̃a yó'o kée ra xí'in yu'u —kaá nà.

Dá tá nì ndi'í nì ka'an nà dión, dá ví nì xí'í na.

8

Di'a nì kuu tá nì kas'á Saulo kéndaṽa'ra xí'in nà kúú kuendá Jesús

¹ Ta nì ñata'an va ini Saulo ñoo ña nì sa'áni rá Esteban. Ta mií kuú dáá ñoo nì kas'á kéndaṽa'ra ñayuu xí'in nà kúú kuendá Jesús ndéi ñoo Jerusalén. Sa'á ñoo nì xitá noo ndi'í na kua'an nà kandeí na dao ka ñoo ño'o chí kuendá Judea di'a xí'in kuendá Samaria. Ta saṽa'a ná kúú apóstol va nì kandoo ndéi ñoo Jerusalén. ² Tido ndéi dao ka t̃a ndita ndaa noo Ndios, ta roón kúú r̃a nì sa'an nì dandúxi Esteban. Ta nda'í nì saki ra sa'a ná. ³ Ta tein kuú dáá ñoo nì kas'á Saulo kéndaṽa'ra ra xí'in nà kúú kuendá Jesús. Kúú nì xionoo ra tá ve'e tá ve'e taó r̃a t̃a xí'in ñá'a, ta ño'o ñaa rá kua'an nà ve'e kaa.

Di'a nì kuu tá nì daná'a Felipe to'on va'a Jesús chí kuendá Samaria

⁴ Ta ñayuu nì kankuei ñoo Jerusalén kua'an dao ka ñoo, noón kúú nà nì kas'á dána'a to'on va'a Jesús noo ñayuu ndéi ndidaá kúú xían noo nì ki'in na kua'an nà. ⁵ Dá nì ki'in ta'ani iin t̃a naní Felipe kua'an r̃a iin ñoo ká'ano nákaa chí kuendá Samaria di'a, ta nì kas'á rá kásto'on ra xí'in ñayuu sa'a Cristo, nà dáakí ñaa. ⁶ Ta nì ñataka kuá'a ñayuu. Ta ndino'o ini nà nì seidó'o na ña nì daná'a Felipe, chí nì xini na ndidaá ña'a ndato nì kee ra. ⁷ Chí kuá'a nda'o ñayuu ño'o espírítu kini nì nduṽa'a, ta nì'í nda'o nì kayu'ú espírítu kini ñoo, dá nì kankuei ña kua'an ini nà. Ta kuá'a ñayuu nì ñatí sa'a

xí'in nà ko kuú kaka va'a nì nduṽa'a. ⁸ Sa'á ñoo nì kadij nda'o ini ñayuu ndéi ñoo.

⁹ Ta ñoo ñoo ió ta'ani iin t̃a naní Simón, ta sa na'á vá xionoo ra kétédi r̃a xí'in nà ñoo ñoo. Ta dánda'í r̃a ñayuu ndéi ñoo, chí kée ra mií rá ña kúú rá iin t̃a ndáya'í. ¹⁰ Ta ndidaa ñayuu seidó'o va'a ña ká'an r̃a, nda nà kuáli cháá ka xí'in nda nà sá'ano cháá ka, ta kaá nà ña mií Ndios nì xí'í choon ká'ano ñoo noo rá. ¹¹ Ta kándisa ñayuu ñoo ña ká'an r̃a, chí sa na'á nda'o xionoo ra dánda'í ñaa rá xí'in ña t̃adi kée ra. ¹² Tido tá nì daná'a Felipe noo ná to'on va'a sa'a ndi koo ndu'u na t̃ixi ndá'a Ndios, kúú nì kándisa naan, ta nì kándisa ta'ani na ña nì daná'a r̃a sa'a Jesucristo. Sa'á ñoo kuá'a nda'o t̃a xí'in ñá'a nì sodó ndúta. ¹³ Ta kúú nì kándisa ta'ani Simón ñoo. Dá tá nì ndi'í nì sodó ndúta rá, kúú nì kas'á rá xionoo ra xí'in Felipe. Ta kúú naá vá ini r̃a xini r̃a ña ndato xí'in ña ná'ano kée Felipe.

¹⁴ Tá nì nì'í tó'on nà kúú apóstol ndéi ñoo Jerusalén ña kuá'a ñayuu ndéi kuendá Samaria nì kándisa to'on Ndios, dá nì t̃anda'á ná Pedro xí'in Juan kua'an nà ñoo. ¹⁵ Dá tá nì sa'a nà ñoo ñoo, dá nì xiká nà ña maní noo Ndios sa'á ñayuu ñoo, dá ná natiin na Espírítu ij Ndios, ¹⁶ chí nì iin tó'on ná ko ñá'a natiin Espírítu ij Ndios, chí nì sodó ndúta óon va na xí'in kuú Jesús. ¹⁷ Dá nì chínoo Pedro xí'in Juan ndá'a ná dini ñayuu nì kándisa ñoo, ta kúú nì natiin na Espírítu ij Ndios.

¹⁸ Tá nì xini Simón ña nì natiin ñayuu ñoo Espírítu ij Ndios tá nì chínoo apóstol ñoo ndá'a ná dini ná, dá nì ka'an rá kí'o ra dí'on noo ná, ¹⁹ chí nì kaa r̃a:

—Djko ta'ani ndo'o choon né'e ndó xaan noo yú'u. Dá kían, tá ná chínoo yu'u ndá'í dini ndi ndáa mií ñayuu, ta kúú ná natiin ta'ani na Espírítu ij Ndios —kaá Simón.

²⁰ Dá nì kaa Pedro xí'in rá:

—Kua'an yo'ó naá nduúon xí'in dí'on xaan, chí ká'an yo'ó ña xí'in dí'on kuu kuíión ña xí'o oon Ndios noo ñayuu. ²¹ Ni lú'u ví kuendá yo'ó, ni tá'í yo'ó koó noo choon kée ndu'u yo'ó chí ko íin ndaa ta'on nimon noo Ndios. ²² Kua'an nandikó inoon sa'a ña kini kéeón xaan. Ta kuei nda'í noo Ndios, dá ndá ndi kuu ku'u ká'ano ini nà sa'á kuachi nákani inon xaan. ²³ Chí kátóni ini yu'u ña nì chití yo'ó xí'in ña u'u inon. Ta ndadí toon yo'ó nákaan t̃ixi ndá'a ña —kaá nà.

²⁴ Dá nì kaa Simón:

—Kuei nda'í ndo noo sato'o yo Ndios sa'a yú'u, dá ná o ndó'í tá'an ña kaá ndo vejí ndo'í —kaá r̃a.

²⁵ Dá tá nì ndi'í nì daná'a Pedro xí'in Juan noo ñayuu ñoo sa'á to'on va'a Ndios, dá nì ki'in na íchi kua'an nà xí'in Felipe. Dá nì kas'á ná dána'a nà to'on va'a ñoo noo ndidaá kúú ñayuu ndéi ñoo ño'o chí kuendá

Samaria ñoo. Tá n̄i ndi'i, dá n̄i n̄andió kuéi na n̄i nasáa na ñoo Jerusalén.

Dí'a n̄i kuu tá n̄i daná'a Felipe sa'á to'on va'a Jesús noo iin taa n̄i kii n̄ación Etiopía

²⁶ Tá n̄i ndi'i yó'o, dá n̄i ka'an iin ángel n̄i kii noo sato'o yo Ndios xí'in Felipe:

—Ndakuijn, ta ki'in íchi ña kua'an chí sur Jerusalén dí'a, ña kua'an nda ñoo Gaza. Ta íchi ñoo kían yá'a kua'an noo kúu noño'ó jchí —kaá na.

²⁷ Dá n̄i ndakuijn Felipe. Dá n̄i kee ra kua'an ra. Ta kúu íchi noo kua'an ra ñoo n̄i n̄aki'in tá'an ra xí'in iin taa n̄ación Etiopía. Ta kúu rá iin taa o kúu kandeí de'e. Ta kúu rá iin taa kéchóon noo iin ñá'a naní Candace, ña kúu reina n̄ación Etiopía, chí né'e va'a ra dí'óan. Ta n̄i sa'an ra ñoo Jerusalén n̄i sa ndaño'o ra Ndios. ²⁸ Ta kúu n̄i n̄andió ko ra kua'an nó'o rá. Ta ío ra noo carreta, kiró ñó'o kuéi. Ta ká'i ra tuti n̄i taa profeta Isaías. ²⁹ Dá n̄i kaa Espiritu iij Ndios xí'in Felipe:

—Natuu yati kua'an n̄i'on carreta káa —kaá na.

³⁰ Dá n̄i kankono Felipe n̄i natuu yati ra noo kua'an ra. Kúu n̄i seido'o ra ña ká'i taa ñoo noo tuti n̄i taa profeta Isaías. Dá n̄i ndato'on ñaa Felipe:

—¿Á kátóni iní ní ndí kóni kaa ña ká'i ní xaan?

³¹ Dá n̄i kaa taa ñoo:
—¿Ndi kee yu'u kandaá inij ña ká'an tá ko ín ta'on nakani xí'in yu'u?

Dá n̄i ka'an ra xí'in Felipe ña ná kaa ra noo carreta, ta ná kakoo daó rá xí'in rá. ³² Ta ká'i ra tuti iij Ndios noo ká'an dí'a: Tátō'on kí'o ndáka ra iin léko kua'an rj noo taa sa'ání rj, kí'o dión n̄i kee ra xí'in ná.

Tátō'on kí'o tádi iin léko dátá rj, kí'o dión n̄i kee na, chí n̄i iin tó'on to'on ko ní ká'an na chindeé ná mii ná.

³³ Ta n̄i kenóo ñaa taa, ta ko ín ta'on ní kényiko ndaa sa'a ná.

Sa'á ñoo, ¿nda yoo kuu nakani sa'á de'e na? Chí n̄i sa'ání ñaa ñayuu, dá ná o koo ka na ñayuu yó'o.

³⁴ Dá n̄i ndato'on taa ñoo Felipe, ta kaá ra:
—Kee ní ña manj nakani ní xí'in yu'u. ¿Ndá sa'a n̄i ka'an profeta yó'o? ¿Á n̄i ka'an na sa'a mii ná, o n̄i ka'an na sa'a iin ka taa?

³⁵ Dá n̄i nakani Felipe ndi kóni kaa to'on káa noo tuti iij yó'o. Xí'in sa'á to'on yó'o, dá n̄i kasá'a rá dána'a ra noo rá sa'á to'on va'a Jesús. ³⁶ Dá n̄i saa ra iin xían noo ñó'o takuij noo yá'a ra kua'an ra ñoo. Dá n̄i kaa taa Etiopía ñoo xí'in Felipe:

—Yó'o ñó'o takuij. ¿Á o kúu ta'on kodoo ndutá yu'u yó'o?

³⁷ Dá n̄i kaa Felipe xí'in rá:

—Tá kandeé iní ní Jesús xí'in ndinoo iní n̄i ní, dá kían kuu va.

Dá n̄i kaa taa ñoo:
—Kándísai ña Jesucristo kúu de'e Ndios —kaá ra.

³⁸ Dá n̄i sa'anda ra choon ña ná kakuijn carreta ñoo. Dá n̄i noo ndi nduu ra noo ñó'o takuij ñoo. Dá n̄i dakódo ndutá ñaa Felipe. ³⁹ Tá n̄i ndi'i n̄i kankuei ra noo takuij ñoo, ta kúu n̄i ndaño'ó ni'ini va Felipe n̄i kee Espiritu sato'o yo Ndios. Ta kúu ko ní xini ka ñaa taa ñoo. Ta kádiij nda'o ini ra kua'an ra íchi ñoo. ⁴⁰ Kúu n̄i kasandaá Felipe iin ñoo naní Azoto. Ta n̄i va'a ra iin rá iin ñoo sá xika ra kua'an ra, ta sá kástō'on ra xí'in ñayuu ñoo sa'á to'on va'a Jesús kua'an ra. Dá n̄i saa ra ñoo naní Cesarea.

9

Dí'a n̄i kuu tá n̄i nduu Saulo kuendá Jesús

¹ Ta ká'an iij vá Saulo ña ká'ání rá na kúu kuendá sato'o yo Jesús. Kúu n̄i sa'an ra noo nákaa tá tuti mii noo. ² Dá n̄i xiká ra ña kí'o ra tuti kane'e ra ko'on ra ve'e noo náta na na Israel ndéi ñoo Damasco, ta tuti ñoo ká'an ña kómí rá choon tiin ra taa xí'in ñá'a ndíko íchi Jesús ko'on na ve'e kaa ñoo Jerusalén.

³ Dá n̄i kee ra kua'an ra ñoo Damasco ñoo. Tído tá n̄i kasandaá yati ra ñoo ñoo, kúu iin kuiti vá n̄i naye'e ndaa noo kua'an ra n̄i kee iin ñó'o n̄i kii induu. ⁴ Ta kúu n̄i kankao va ra noño'ó. Dá n̄i seido'o ra táj n̄i ka'an iin ñayuu:

—Saulo, Saulo. ¿Ndiva'a xionoo yo'ó kéndava'ón xí'in yu'u?

⁵ Dá n̄i ndato'on ñaa rá:
—¿Ndá yoo kúu mii ní, tatá?
Dá n̄i kaa na:

—Yu'u kúu Jesús, na xionoo yo'ó kéndava'a xí'ón. Tído kéeón xí'in miión tátō'on kí'o kée iin chege tá chísá'a rí dinj karochá, ta dár'u'u rj mii rí.

⁶ Ta kúu nda ndéi njno oon va Saulo chí n̄i yu'u ra, dá kaá ra:
—¿Ndi kían keei kóni ní, tatá?

Dá n̄i kaa Jesús xí'in rá:
—Ndakuijn ndichi, ta kua'an ku'u ñoo ká'ano káa, dá káa ná kasto'on na xí'ón ndi kían kánian keeón —kaá na.

⁷ Ta taa kua'an xí'in Saulo ñoo, kúu n̄i naá vá iní ra ndita ra, chí n̄i seido'o ta'ani ra n̄i ka'an iin ñayuu, tído ko ín ta'on ní xini ra. ⁸ Dá n̄i ndakuijn ndichi Saulo. Tído tá n̄i ka'an rá kande'é rá, ko ní kúu ka, chí n̄i kukuaa va ra. Dá n̄i natijn ndaa ñaa taa kua'an xí'in rá ñoo, dá ndáka ñaa rá n̄i saa ra ñoo Damasco. ⁹ Ta ñoo n̄i sa io ra onj kuu. Ta ko túu noo rá, ta ko ní sásá'an ra, ta ko ní xí'i ra takuij.

10 Ta ñoo Damasco ñoo ío iin t̃a kúu kuendá Jesús naní Ananías. Ta ñi na'a noo sato'o yo Jesús noo ná, ta ñi kaa na xí'ín ná:

—¡Ananías!

Dá ñi kaa Ananías:

—Yó'o nákaaj, tatá.

11 Dá ñi kaa sato'o yo Jesús:

—Ndakuujn ndichí, ta kua'an kúí keí naní keí Ndaa. Tá ñi saaon ve'e iin t̃a naní Judas, dá ndato'ón sa'a iin t̃a ñi káki ñoo Tarso naní Saulo, chí ñoo ío rá ká'an ra xí'ín. 12 Chí ñi xí'oi ña ñi xini ra iin t̃a naní Ananías, ta kú'u ra chinóo ra ndá'a rá diní rá, dá ná natuu tuku noo rá.

13 Dá ñi kaa Ananías:

—Tatá, kua'a nda'o ñayuu nákani xí'ín yu'u sa'a t̃a ñoo, ña xionoo ra kéndava'a ra xí'ín ñayuu mií ní ndéi ñoo Jerusalén. 14 Ta vití ñi kasáa rá ñoo yó'o. Ta né'e ra choon ñi xí'o t̃a dutí saku'a'a ña tiin ra ndidaá kúu ñayuu nákoni ña kúu ní sato'o na ko'on na ve'e kaa.

15 Dá ñi kaa sato'o yo Jesús:

—Kua'an, chí mií vá yu'u ñi kaxi t̃a ñoo ña kane'e ra to'in dána'a rá noo ñayuu ko kúu na Israel, xí'ín noo rey, xí'ín noo na Israel. 16 Ta ko'in dána'i noo rá ña kánian ndo'o naní níó rá sa'a yú'u —kaá na.

17 Dá ñi kee Ananías kua'an na. Dá ñi sa'a na ve'e noo ío Saulo, kúu ñi kú'u na ñi chinóo na ndá'a ná diní rá. Dá ñi kaa na:

—Ñani Saulo, mií sato'o yo Jesús, na ñi na'a noo noo yo'ó ichi noo ve'in yo'ó, noón kúu na ñi t̃anda'a yu'u veii, dá natuu nooon, ta nakutón xí'ín Espiritu ij Ndios —kaá na.

18 Ta kúu vití'ón di'a va ñi kuçi ña ndaa táto'on ndaa ta'j̃ t̃yaká nduchí noó Saulo. Ta kúu ñi natuu noo rá. Dá ví ñi ndakuujn ndichí rá. Dá ñi sa'an rá ñi sodo ndúta rá. 19 Dá tá ñi ndi'i ñi sasá'an ra, kúu ñi naní'í ndé'e vá rá. Ta ñi sa ío ra dao kuu xí'ín na kúu kuendá Jesús ndéi ñoo Damasco ñoo.

Di'a ñi kuu tá ñi dána'a Saulo to'on va'a Jesús ñoo Damasco

20 Ta ñi ndi'i, dá ñi kasá'a Saulo dána'a na sa'a Cristo Jesús ini ve'e noo nákata na Israel ndéi ñoo ñoo, chí kaá na ña Jesús kúu de'e Ndios. 21 Ta kúu ñi kasá'a naá vá iní ndidaá kúu ñayuu seíd'o na ña dána'a Saulo, ta kaá na:

—¿Á o dúu t̃a kaa kúu rá kéndava'a xí'ín na kúu kuendá Jesús ndéi ñoo Jerusalén? Ta, ¿á o dúu rá kaa ta'ani kúu t̃a ñi kasáa yo'ó tiin ra na kúu kuendá Jesús, ta kandaka ñaá rá ko'on ra nakí'o ra noo ndá'a t̃a dutí saku'a'a? —kaá na.

22 Tído ví'í k̃a ví ñi ndundeé iní Saulo dána'a na sa'a Jesús, ta ko ní'j̃ t̃a Israel ndéi ñoo Damasco ndí k̃án ka'an ra xí'ín Saulo, dá chí ñi xí'o na ña ñi kandaaj iní rá ña miian ndaa ndisa Jesús kúu Cristo, na dáka'ki ñaá.

23 Kúu sa kua'a nda'o kuu ñi ya'a, dá ñi k̃andoo t̃a Israel ña ka'áni rá Saulo. 24 Tído ñi ñi'j̃ tó'on na sa'a ña ñi k̃andoo ra kee ra. Ta nduu ñoo ndéi ra ndáti ra keta na yé'é noo k̃ondu'u na ñoo Damasco, dá ka'áni ñaá rá, ka'án rá. 25 Sa'a ñoo tá ñi kuaá, dá ñi danóo na kúu kuendá Jesús Saulo ini iin t̃yik̃a ká'ano sat̃a náo ndadí ñoo ñoo. Dá ñi kee na kua'an na.

Di'a ñi kuu tá ñi sa'a Saulo ñoo Jerusalén

26 Dá tá ñi sa'a Saulo ñoo Jerusalén, dá ñi ka'án ná nakí'in tá'an na xí'ín na kúu kuendá Jesús ndéi ñoo. Tído ndidaá vá ná yu'ú xini ñaá, chí ko kándia na ña miian ndaa ñi nduu Saulo kuendá Jesús. 27 Dá ñi kee Bernabé ndáka ñaá ná kua'an na noo ndéi na kúu apóstol. Dá ñi nakani na ña ñi xini Saulo sato'o yo Jesús ichi kua'an ñoo Damasco. Ta ñi nakani ta'ani na ña ñi ka'an Jesús xí'ín ná ichi ñoo. Ta ñi kast'o'on ta'ani na xí'ín ñayuu ñoo ña ko ní yu'ú ta'on Saulo dána'a na sa'a Jesús noo ñayuu ndéi ñoo Damasco ñoo. 28 Dá ñi k̃andoo Saulo ñi sa ío na xí'ín apóstol ñoo Jerusalén. Ta sa xionoo na xí'ín ná. 29 Ta ko yu'ú ta'on Saulo kanoo na kast'o'on na xí'ín ñayuu sa'a sato'o yo Jesús. Ta dándichí tá'an na xí'ín t̃a Israel ká'an yú'u griego. Tído ka'áni vá ñaá rá kóni rá. 30 Dá tá ñi katóni ini dao k̃a na kúu kuendá Jesús ña k̃i'o dión kóni rá kee ra, dá ñi kee na ndáka na Saulo kua'an na nda' ñoo Cesarea. Ta ñoo ñi t̃anda'a ñaá ná kua'an nó'o ná ñoo Tarso.

31 Ta kúu ndéi va'a va ndidaá na kúu kuendá Jesús ndéi iin níi kúu kuendá Judea, xí'ín Galilea, xí'ín Samaria. Ta sa'ano cháa k̃a na kua'an na xí'ín to'on Ndios. Ta yu'ú níó ná sato'o yo Ndios. Ta ñi ndukua'a ná, ta ñi sisa cháa k̃a na xí'ín ña kándisa na kee Espiritu ij Ndios.

Di'a ñi kuu tá ñi nduv'a iin t̃a naní Eneas

32 Ta noo xionoo Pedro xito ni'ini na ndidaá na kúu ñayuu Ndios ndéi iin rá iin ñoo, ta kúu ñoo ñi kasandaá na noo ndéi na kúu kuendá Jesús ñoo naní Lida. 33 Ta ñoo ñi naní'j̃ ná iin t̃a naní Eneas. Ta sa ío ona va kua' k̃andu'u rá noo xito, chí ñi natíi sa'a rá. 34 Dá ñi kaa Pedro xí'ín rá:

—Eneas, Jesucristo kúu na nduv'a yo'ó. Ndakuujn ndichí, ta natuu xiton.

Ta kúu ñi nakujn ndichí rá. 35 Tá ñi xini ñayuu ndéi ñoo Lida ñoo xí'ín ñoo naní Sarón ña ñi nduv'a ta kú'u ñoo, kúu ñi nduu ta'ani na kuendá sato'o yo Jesús.

Di'a ñi kuu tá ñi nataki iin ña'a naní Dorcas

36 Ta ñoo naní Jope ío iin ña'a kúu kuendá Jesús naní Tabita. Ta xí'ín to'on griego naníán Dorcas. Ta kúu kua'a nda'o ña va'a

sā keeán, chí sã chĩndeéán ñayuu kúnda'í. ³⁷ Ta tein kuú dáá ñóó nĩ kasá'á kú'an. Ta kúú nĩ xí'j vaan. Dá tá nĩ ndi'i nĩ nakata na ñijān, dá nĩ chĩndú'u ñaá ná ini ve'e kúú uu kánóo ñino.

³⁸ Ta yati né'e tá'an ñoo Jope ñóó xí'ín ñoo Lida. Kúú nĩ kandaq' ini na kúú kuendá Jesús ndéi ñoo Jope ñā ió Pedro ñoo Lida. Sa'á ñóó nĩ tanda'á ná uu tãa kua'an rã kuaka ñaá rá. Tá nĩ saã rã noo ió na, dá nĩ seí nda'í rã noo ná, ta kaá rã:

—¿Á ko'on ní xí'ín ndu'u viti'ón ní? —kaá ra.

³⁹ Dá nĩ kee Pedro kua'an na xí'ín rá. Dá tá nĩ saã na ñoo Jope, dá nĩ kee ñayuu ñóó ndáka ñaá ná kua'an na ve'e noo kándu'u ndij nani Dorcas ñóó. Ta kúú kuq'á ndq'o na kuáan nĩ kaq noo sata Pedro, ta ndé'j na ndéi na sa'á ndij ñóó. Ta dána'a na dá'on xí'ín do'onqo nĩ sã kav'a'aán tá nĩ sã takian ñoo Pedro.

⁴⁰ Dá nĩ taó ndi'i Pedro ndidaá kúú ñayuu ndéi ini ve'e ñóó. Dá vi nĩ sã kuíjn xítí ná, ta nĩ ka'an na xí'ín Ndios. Dá nĩ sã nde'é ná noo kándu'u ndij ñóó. Dá nĩ kaa na:

—Tabita, ndakqo —kaá na.

Ta kúú nĩ ñandé'é váan. Dá tá nĩ xiniān Pedro, kúú nĩ ndakqoán ióan. ⁴¹ Dá nĩ tiin Pedro ndá'an. Dá nĩ nachikani ndichi ñaá ná. Dá nĩ nakana na ndidaá na kúú ñayuu Ndios xí'ín na kuáan ñóó ini ve'e ñóó. Dá nĩ chikani takí ñaá ná noo ná. ⁴² Dá tá nĩ kandaq' ini ñayuu ndéi ñoo Jope ñóó ñā nĩ ñatakian, kúú kuq'á ndq'o na nĩ kandisa sato'o yo Jesús. ⁴³ Ta kúú kuq'á ka va kuú nĩ kandoqo Pedro ñoo Jope nĩ sa ió na ve'e iin tãa sã nduvii ñij kiti nani Simón.

10

D'i'a nĩ kuu tá nĩ na'a noo iin ángel noo iin tãa nani Cornelio

¹ Ta ñoo Cesarea ió iin tãa nani Cornelio. Ta dándaki ra iin ciento soldado, rã kúú iin ta'ándá nani, rã Italiano. ² Ta ndáño'o ra Ndios, ta yu'ú ni'ini ñaá rá xí'ín ndidaá na ve'e ra. Ta kua'q dij'ón xí'o ra chĩndeé rá ñayuu kúnda'í. Ta daá kuiti ká'an rã xí'ín Ndios. ³ Ta iin kuú nĩ xini rã ñā'a ndato nĩ kee Ndios táto'on kã onj sa'ini, chí nĩ xini túu ra iin ángel nĩ kii noo Ndios. Ta nĩ ku'u na noo nákaq rã. Dá nĩ kaa na:

—¡Cornelio!

⁴ Tá nĩ sã nde'é va'a Cornelio ángel ñóó, kúú nĩ yu'ú ndq'o ra. Dá nĩ ndato'ón ñaá rá:

—¿Ndí kían kóni ní, tatá?

Dá nĩ kaa ángel ñóó:

—Náta'an ini Ndios seídó'o na ñā xikqon noo ná, ta náta'an ta'ani ini na sa'á ñā chĩndeéon ñayuu kúnda'í. ⁵ Ta viti tanda'á dao tãa ná ko'on rã ñoo Jope kuaka ra iin tãa nani Simón kandaka ra kasaa rã. Ta tã yo'ó

nani ta'ani Pedro. ⁶ Ta ió na ve'e iin kã tãa nani Simón, tá'an ra ndúvii ñij kiti. Ta iin ve'e ra yati yu'ú taño'o. Ta ngón kúú na kastq'on xí'on ndí kían kánian keeón —kaá ángel ñóó.

⁷ Dá nĩ kee ángel ñóó kua'an na. Dá nĩ kana Cornelio uu tãa kéchoon noo rá xí'ín iin soldado, tá'an rã ndáño'o ta'ani Ndios takí. Ta kándéé ini Cornelio ñóó tãa yo'ó. ⁸ Dá nĩ nakani ndi'i ra xí'ín tãa yo'ó ñā nĩ ka'an ángel ñóó xí'ín rá. Dá nĩ tanda'á ñaá rá kua'an rã ñoo Jope kuaka ra Pedro kii na.

D'i'a nĩ kuu tá nĩ xini Pedro iin ñā'a ndato nĩ kee Ndios

⁹ Ta iin kã kuú, tá sã kua'an kasandaá yati ra ñoo Jope ñóó, kúú nĩ kaa Pedro dinj ve'e ka'an na xí'ín Ndios, ta kían táto'on dao ndúú. ¹⁰ Ta nĩ kixian nĩ kuiko ndq'o na. Ta sã kasá'an va na kónj na. Ta xían nani kénduu na ve'e ñóó ñā'a kasá'an na, ta kúú nĩ xini túu na iin ñā'a ndato nĩ kee Ndios. ¹¹ Chí nĩ xini na nĩ nonqo induú. Ta nĩ xini na kqnoo iin ñā'a vej ñā, ta káaan táto'on kaa iin dá'on ká'ano. Ta ndíqo tá'an ndin komj titq'an. Ta nĩ maxinqan ndq ngñ'ó'o. ¹² Ta kúú ini dá'on ñóó ñó'o ndidaá kúú kiti komj sa'q, ta ñó'o ta'ani kirí xika tixi, xí'ín ndidaá kã ni laa. ¹³ Dá nĩ sejdq'o Pedro tachj iin na nĩ ka'an, ta kaá na di'a:

—Pedro, nakuijn ndichi. Ta ka'áni kiti xaan, ta kason rí.

¹⁴ Dá nĩ kaa Pedro:

—Kqó, tatá, chí kq óon ta'on kei yu'u ñā'a yako xí'ín ñā kq ió vii noo Ndios.

¹⁵ Dá nĩ kaa tuku tachj na nĩ ka'an ñóó xí'ín ná:

—Tá'an ñā nĩ nduvii Ndios, q sã chínani ta'on yo'áan ñā kían ñā yako.

¹⁶ Ta onj ta'ándá nĩ ka'an na dión xí'ín Pedro. Dá nĩ nandio kqo tuku dá'on ñóó kua'an no'qan induú.

¹⁷ Ta kúú xían ió Pedro nákanini ini na ndi kónj kaa ñā ndato nĩ xini na ñóó, kúú sã nĩ saã va tãa nĩ tanda'á Cornelio ve'e noo ió na, chí nĩ ndato'ón rá na ñoo ñóó ndei kúú ve'e Simón. Ta kúú sã nĩ kasandaá rã yé'é ve'e ñóó. ¹⁸ Dá nĩ kasá'á ndátq'ón rá na ndéi ve'e ñóó, dá nĩ kaa rã:

—¿Á ve'e yo'ó ió iin tãa nani Simón, tãa ká'an xí'ín ná Pedro? —kaá rã.

¹⁹ Ta nákanini ij vá ini Pedro sa'á ñā nĩ xini na, dá nĩ kaa Espíritu ij Ndios xí'ín ná:

—Nĩ kasáa onj tãa nándukú rá yo'ó.

²⁰ Ndakuijn, ta kua'an noo kij, ta q sã nákanini kuáchj inqon ko'on xí'ín rá, chí miío yu'u nĩ tanda'á rá nĩ kasaa rã —kaá na.

²¹ Dá nĩ noo Pedro, dá nĩ sa'an na noo ndíta taa nĩ tanda'á Cornelio ñóó. Dá nĩ kaa na xí'ín rá:

—Yu'u kúú tãa nándukú ndo'ó. ¿Ndá choon vej ndó?

²² Dá nĩ kaa rã xí'ín ná:

—Vei ndu choon iin t̄a nani Cornelio, tá'án n̄a dándáki iin ciento soldado. Ta na yó'o kúú iin t̄a ndaa, ta ndáño'o na Ndios takí. Ta ká'an va'a ndidaá kúú n̄a Israel sa'a ná. Ta n̄i n̄atiin na choon noo iin ángel kéchón noo Ndios ña kían kana na mií ní ña ko'on ní ve'e na, dá ná kueíd'ó na ña kían kast'o'n ní xí'ín ná —kaá t̄a ñoó.

²³ Dá n̄i n̄atiin va'a ñaa Pedro. Dá n̄i sa ndei ra ve'e ñoó n̄i kidi r̄a sakuaá dáá ñoó. Tá n̄i tuu noo iin k̄a kuú, dá n̄i kee Pedro xí'ín dao k̄a t̄a kúú kuendá Jesús ndéi ñoo Jope ñoó kua'an na xí'ín ndin on̄i t̄a ñoó.

Di'a n̄i kuu tá n̄i saq Pedro ve'e Cornelio

²⁴ Nd̄a iin k̄a ví kuú, dá n̄i saq n̄a ñoo nani Cesarea. Ta sa io va Cornelio ndáti ra kasaa Pedro ve'e ra. Ta ndéi ta'ani ndidaá tá'an ra, xí'ín na né'e tá'an va'a xí'ín rá n̄i kana ra ñoó.

²⁵ Dá tá n̄i saq Pedro yé'é ve'e ñoó, kúú n̄i keta Cornelio nakuaka ñaa rá. Ta kúú n̄i sa kuí'n x̄iti rá noo ná, dá kandaño'o ñaa rá, ká'án rá. ²⁶ Tído n̄i nachikani ndichi va ñaa Pedro, ch̄i n̄i kaa n̄a xí'ín rá:

—Ndakui'n ndichi ní, ch̄i t̄a xí'ín vá ní kúú yu'u.

²⁷ Ta kúú ndát'ó'n Pedro xí'ín rá n̄i ndu'u na ve'e ra. Dá n̄i xini na ña kua'á nda'o ñayuu ndéi ndáti ñaa. ²⁸ Dá n̄i kaa Pedro xí'ín ná:

—Sa ná'á vá mií ndó ña ko sónó ta'on ley ndu'u, n̄a kúú n̄a Israel, ña naki'in tá'an ndu ta ni ña natuu yati ndu xí'ín ñayuu ko kúú n̄a Israel. Tído n̄i ñan'á Ndios noo ña ko kánian chinani yu'u ni iin tó'ón ñayuu ña kúú ná ñayuu ko chóon, o ñayuu yako noo Ndios. ²⁹ Sa'á ñoó, tá n̄i kana ndó yu'u vei, ko ní nákan kuách̄i ta'on in̄i kixii. Ta viti ndát'ó'n ndo'ó, ¿ndá sa'a kíán n̄i kana ndó yu'u veii? —kaá n̄a.

³⁰ Dá n̄i kaa Cornelio xí'ín ná:

—Sa io komi kuú, tát'o'n mií hora viti, ió'i né'e iji. Kúú tá n̄i kasandaá k̄a on̄i nani ká'ín xí'ín Ndios, ta kúú iin ndakána vá n̄i sa kuí'n iin t̄a ndíxi dá'on ndato náye'e ndaa noo. ³¹ Dá n̄i kaa n̄a xí'ín yu'u: “Cornelio, sa n̄i sejd'o'o Ndios ña n̄i xikōn noo ná, ta náta'an in̄i ná sa'á ña chindeéon ñayuu kúnda'í. ³² Ta viti tanda'á dao t̄a ná ko'on r̄a ñoo ká'ano nani Jope kuaka ra iin t̄a nani Simón, t̄a ká'an xí'ín ná Pedro. Ta ió n̄a ve'e iin t̄a nani Simón, tá'an r̄a ndúvii ñi k̄iti. Ta in̄i ve'e ra yati yu'u taño'o. Dá ná kii na kast'o'n na xí'ón ndí kíán kánian kee'ón”, kaá ángel ñoó xí'ín yu'u. ³³ Sa'á ñoó mií hora dáá n̄i tanda'í t̄a yó'o kosaá r̄a kuaka ra mií kii ní. Ta kúú va'a va n̄i kee ní ch̄i n̄i kasaa yach̄i ní. Ta viti kían ndéi ndi'i ndu'u noo Ndios, dá kueíd'ó ndu ndidaá t'o'n n̄i sa'anda Ndios noo ní ña kían kast'o'n ní xí'ín ndu'u —kaá r̄a xí'ín Pedro.

Di'a kua'an ña n̄i ñan'á Pedro sa'a Jesús noo ñayuu n̄i nat̄aka ve'e Cornelio

³⁴ Dá n̄i kasá'á Pedro ká'an na xí'ín ñayuu ñoó:

—Viti kían kátóni va'a in̄i ña ko káxi ta'on Ndios ñayuu, iin nóo kúú vá ná noo ná. ³⁵ Ta náta'an in̄i na xini n̄a ñayuu ndéi ndi ndaa mií vá ñoo tá yu'u ni'ini ñaa ná, ta kée na ña ndaa. ³⁶ N̄i ka'an Ndios xí'ín n̄a Israel sa'á t'o'n va'a ña ká'an ña kuu va nandei va'a na xí'ín Ndios sa'a Jesucristo, ná dándáki ndidaá ñayuu. ³⁷ Ta sa ná'á vá mií ndó ndí kíán n̄i kuu chí Judea di'a. Ta n̄i kasá'an chí kuendá Galilea di'a tá n̄i ndi'i n̄i ñan'á Juan noo ñayuu ña kánian kodó ndúta ná. ³⁸ Ch̄i n̄i xí'o Ndios Espiritu īi ná noo Jesús, n̄a ñoo Nazaret, ta n̄i xí'o ta'ani na choon noo ná. Ta sa xionoo Jesús sa kee na kua'á nda'o ña va'a, ta sa ndu'va'a na ndidaá kúú ñayuu sa ñand'ó'ó ña u'u. Díon n̄i kee Jesús, ch̄i ió Ndios xí'ín ná. ³⁹ Ta ndu'u kúú n̄a n̄i xini ndidaá kúú ña'á ndato n̄i kee Jesús chí kuendá Judea, xí'ín ña n̄i kee na ñoo Jerusalén. Tá n̄i ndi'i, dá n̄i sa'áni ñaa rá, ch̄i n̄i ch̄irkaa ñaa rá ndjka iin cruz. ⁴⁰ Tído n̄i ñan'áki ñaa Ndios t̄ixi kuú óni. Ta n̄i na'a takí tuku Jesús noo ndu'u n̄i kee Ndios. ⁴¹ Tído ko ní xini ta'on ñaa ndidaá n̄a Israel. Sa'va'a mií ndu'u, tá'an n̄a n̄i kaxi mií Ndios, n̄i xini ñaa, ch̄i n̄i sasá'an nduú ndu xí'ín ná, ta n̄i xí'i nduú ndu'u xí'ín ná tá n̄i ndi'i n̄i nat̄aki n̄a. ⁴² Tá n̄i ndi'i, dá n̄i xí'o na choon noo ndu'u ña kanoo ndu kast'o'n ndu xí'ín ndidaá kúú ñayuu ña n̄i chikani Ndios mií Jesús ña keyiko n̄a sa'a ndidaá ñayuu takí xí'ín ndidaá na n̄i xí'i. ⁴³ Ta sa'a mií ta'ani ná n̄i taa profeta, ch̄i n̄i taa na ña ku'u ká'ano in̄i Ndios sa'a kuachi ndidaá ñayuu kandeé in̄i ñaa —kaá Pedro.

Di'a n̄i kuu tá n̄i nat̄uti ní n̄a ve'e Cornelio xí'ín Espiritu īi Ndios

⁴⁴ Ta kúú ká'an ió Pedro in̄i na, kúú n̄i na'xiño Espiritu īi Ndios din̄i ndidaá kúú ñayuu ndéi seíd'ó'o ñoó. ⁴⁵ Ta t̄a Israel kúú kuendá Jesús, tá'an r̄a n̄i kasáa xí'ín Pedro ñoó, kúú n̄i naá vá in̄i r̄a ndita ra, ch̄i n̄i na'xiño Espiritu īi Ndios din̄i n̄a ko kúú n̄a Israel ñoó, ⁴⁶ ch̄i n̄i seíd'ó'o ra ña n̄i kasá'á ná ká'an n̄a dao k̄a yu'u, ta kéká'ano na Ndios. ⁴⁷ Dá n̄i kaa Pedro xí'ín t̄a n̄i kasáa xí'ín ná ñoó:

—Ni iin tó'ón ñayuu o kúu chituu ña kodó ndúta n̄a yó'o, ch̄i sa n̄i n̄atiin na na Espiritu īi Ndios tát'o'n k'i'o n̄i n̄atiin ñaa mií yó —kaá n̄a.

⁴⁸ Dá n̄i sa'anda Pedro choon noo ñayuu n̄i kanda'isa ñoó ña ná kodó ndúta ná xí'ín kuú sato'o yo Jesús. Ni ndi'i, dá n̄i seí nda'í n̄a noo Pedro ña ná koo na xí'ín ná cháá k̄a kuú.

11

Di'a kua'an ña ni kasto'on Pedro xí'in na kúu kuendá Jesús

¹ Kúu ni ni'í tó'on ta'ani apóstol xí'in dao ka na kúu kuendá Jesús ndéi chí kuendá Judea ña ni kándisa dao ñayuu ko kúu na Israel to'on va'a Ndios. ² Dá tá ni ñandio koo tuku Pedro ñoo Jerusalén, dá ni kasá'a dánani ñaa dao ñaa, tá'an ra kaá ña miian ndúsa ta'andá ñi'í ndidaa ña kúu kuendá Jesús, ³ ta kaá ra:

—¿Ndiva'a ni sa'an ni ni'í ku'u ni ve'e ña ko ní tá'andá ñi'í? Ta, ¿ndiva'a ni sasá'an nduu ní xí'in rá?

⁴ Dá ni kasá'a Pedro nákaní ndi'i na ndi kú'o ni ndo'o na, ta kaá na:

⁵ —Tá nákaa yu'u ñoo ká'ano naní Jope, ta xí'an naní ká'in xí'in Ndios, ta kúu ni na'a na iin ña'a ndato noo. Ta káaan táto'on káa iin dá'on chíká'ano. Ta ndíko tá'an ndin komi titóan. Díon káaan ni nooan ni kiián nda induu káa. Ta ni ñaxinoan nda noo iói. ⁶ Dá ni sa ndé'e va'i iní'an, kúu ni xini'í ñó'o kiti komi sa'a, xí'in kirí yuku deen, xí'in kirí xíka tixi, xí'in ndidaa ká ni laa. ⁷ Dá ni seido'i tachí iin na ni ka'an: “Pedro, ndakuijn ndichi. Ta ka'ani kirí xaan, ta kason rí”, kaá na xí'in. ⁸ Dá ni kaai: “Koó, tatá, chí ko óon ta'on kei yu'u ña'a yako xí'in ña ko ió vii noo Ndios”, ni kaai xí'in ná. ⁹ Ta chí induu ni ka'an tuku tachí ñoo xí'in: “Tá'an ña ni nduvii Ndios, o sa chinani ta'on yo'áan ña kían ña yako”, kaáan. ¹⁰ Ta oní ta'andá ni ndo'i díon. Dá ni ñandio kooan kua'an nó'an induu.

¹¹ Ta kúu mií hora daá ñoo ni kasáa oní ña nándukú rá yu'u ve'e noo sa ioi. Ta roón kúu ra ni kii nda ñoo Cesarea. ¹² Ta kúu ni ka'an na kúu Espíritu i'í Ndios xí'in ña ná dá'a ni nakani kuáchí iní'í ko'in xí'in rá. Ta kúu ni sa'an ta'ani ndin iño ñani yo yó'o xí'in. Tá ni saq ndu'u, dá ni ku'u ndu ini ve'e ña ñoo. ¹³ Dá ni ñakani ra xí'in ndú ña ni xini ra iin ángel ini ve'e ra, ta ni kaá ángel ñoo xí'in rá: “Tanda'a dao ña na koo'on ra ñoo ká'ano Jope kuaka ra iin ña naní Simón, ta ká'an xí'in rá Pedro. ¹⁴ Ta roón kúu ra kasto'on xí'in ndí kían kánian keeón, dá káki miíon xí'in na ve'ón noo kuachi ndo”, kaá ángel xí'in rá. ¹⁵ Tá ni kasá'a dá'ani noo ñayuu ñoo, kúu ni ñaxino Espíritu i'í Ndios diní ná táto'on kú'o ni ñaxino ña diní mií yó mií sa'a. ¹⁶ Nda daá vi ni ndisáa iní'í ña ni ka'an sato'o yo Jesús: “Miian ndaa kían ña Juan ni sa dakódo ndúta ñaa xí'in ñakuij, tido ndo'ó kúu na kodó ndúta xí'in Espíritu i'í.” ¹⁷ Mií Ndios kúu na ni xí'o Espíritu i'í ná noo ñayuu ñoo táto'on ni xí'o na Espíritu i'í ná noo mií yó sa'a ña ni kándisa yó sato'o yo Jesucristo. Sa'a ñoo ndani, ¿nda yoo kúu yu'u ña ketéiin noo ña kóni Ndios? —kaá Pedro.

¹⁸ Tá ni seido'o ra to'on yó'o, ta kúu ni sadi ra yú'u rá, ta kúu ko ní dánani ka ra Pedro. Ndaa ni kasá'a rá kéká'ano ra Ndios, ta kaá ra:

—Dá kían nda ñayuu ko kúu na Israel xí'o Ndios ña nándiko iní na sa'a kuachi kée na, dá kasandaá na ni'í ná ña kataki chí'í ná —kaá ra.

Di'a ni kuu, dá ni kándisa kua'a ñayuu ndéi ñoo Antioquia to'on va'a sa'a Jesús

¹⁹ Kua'a nda'o na kúu kuendá Jesús ni xita noo kua'an tá tiempo ni sa'ani rá Esteban, chí ni kasá'a kéndava'a ñayuu xí'in iin rá iin na. Ta dao noón ni kee kua'an nda kuendá Fenicia. Ta dao ka na kua'an iin yuku iní ini ñaño'o naní Chipre. Ta dao ka na ni k'iin kua'an ñoo ká'ano naní Antioquia. Ta ko ní dá'ana na sa'a to'on va'a sa'a Jesús noo dao ka ñayuu, sava'a noo na Israel vá ni dá'ana naán. ²⁰ Tído tein na kuendá Jesús ndéi ñoo Antioquia ñoo ñó'o dao na ni kii Chipre xí'in na ni kii ñoo Cirene. Ta na yó'o kúu na ni kasá'a dá'ana noo na ko kúu na Israel sa'a to'on va'a sato'o yo Jesús. ²¹ Ta kúu ni chíndeé nda'o ñaa sato'o yo Jesús. Sa'a ñoo ndani kua'a nda'o ñayuu ni kándisa ñaa, ta ni nduu na kuendá sato'o yo Jesús.

²² Tá ni kandaá ini na kúu kuendá Jesús ndéi ñoo Jerusalén sa'a ndidaa ña ni kuu ñoo Antioquia, dá ni tanda'a ná Bernabé kua'an na ñoo. ²³ Tá ni saq na ñoo ñoo, dá ni xini na ña kée Ndios kua'a nda'o ña maní xí'in ñayuu ñoo. Ta kúu ni kadij nda'o ini Bernabé ñoo. Dá ni ka'an ni'ini na noo ndidaa ñayuu ñoo ña ndino'o ini na ná kandita ndaa na xí'in sato'o yo Jesús.

²⁴ Ta Bernabé ñoo kúu iin ña va'a, ta ni ñakuti xí'in Espíritu i'í Ndios, ta kándéé ká'ano ini na Jesús. Ta kúu kua'a ka vi ñayuu ni nduu kuendá sato'o yo Jesús ñoo ñoo.

²⁵ Tá ni ndi'i yó'o, dá ni kee Bernabé kua'an na ñoo Tarso nándukú ná Saulo. Dá tá ni naní'í ñaa ná, dá ni kee na ndáka ñaa ná kua'an na ñoo Antioquia. ²⁶ Tá ni saq na ñoo, dá ni sa ndei na xí'in na kúu kuendá Jesús iin kua' toon. Ta ni dá'ana na noo kua'a nda'o ñayuu. Ta ñoo Antioquia ñoo kúu noo ni kasá'a ñayuu chinani ná na kúu kuendá Jesús, cristianos.

²⁷ Ta tein kuu daá ñoo ni kee dao profeta ndéi ñoo Jerusalén kua'an na ñoo Antioquia. ²⁸ Ta xí'an ndéi na ñoo, dá ni ndakuijn ndichi iin ña naní Agabo. Ta mií Espíritu i'í Ndios ni kedaá xí'in rá, dá ni kasto'on ra xí'in na kúu kuendá Jesús ña koo iin tama iin ní kúu noño'o yó'o, kaá ra.

Ta kúu miian ndaa kuiti ni sa ió iin tama tein tiempo ni sa ne'e iin ña naní Claudio choon ká'ano cháa ka. ²⁹ Dá ni kandoo na kúu kuendá Jesús ndéi ñoo ña tanda'a ná táto'on kú'o saá ndéé ná ko'an chíndeé ná

ná kúu kuendá Jesús ndéi chí kuendá Judea.
30 Díón nì kee na, dá nì chĩnda'á nãan né'e Bernabé xí'ín Saulo kua'an nã nakí'io nãan nõo nã sá'ano kúu kuendá Jesús ndéi chí kuendá Judea.

12

Di'a nì kuu, dá nì chikáa rey Herodes Pedro ve'e kaa

1 Ta míi tiempo daá ñóo nì kasá'á rey Herodes kéndava'a ra xí'ín dao nã kúu kuendá Jesús. 2 Chì nì sa'anda rã choon, dá nì sa'ání rá Jacobo, nã kúu ñani Juan, xí'ín espada. 3 Tá nì kandaq ini Herodes ñã nì nata'an nda'io ini nã ñoo Israel ñã nì sa'ání rá Jacobo, kúu nì tiin ta'ani ra Pedro chikaa rã ve'e kaa. Ñã yó'o nì ndo'o na tein kuu víko tá sei nã Israel pan, tá'an ñã kò nì kí'in tá'an xí'ín ñã dákuita tachian.

4 Tá nì ndi'i nì tiin ra Pedro, dá nì chikáa ñã rá ve'e kaa. Dá nì chikata ra komi tu'u soldado, ta komi soldado nì sa kuu iin iin tu'u nì chikata ra ndíta ndaa Pedro. Chì nì ka'an Herodes taó ñãá rá chikani ra nõo nã ñoo Israel tá nì ndi'i nì sa io víko Pascua, dá ka'ání ñãá rá, ká'an rá. 5 Ta ndaa va'a ñãá rá nõo nákaa nã ve'e kaa. Tído kò sá tuu ta'on nã kúu kuendá Jesús ká'an nã xí'ín Ndios sa'ã Pedro.

Di'a nì kuu tá nì taó iin ángel Pedro ve'e kaa

6 Nda ná tuu nõo, dá taó ñãá Herodes, ká'an rá. Ta míi sakuuá dáá ñóo káandu'u Pedro kídì nã, ta iin iin xoo xoo nã ndéi iin iin soldado ndaa ñãá rá. Ta ndikò nã xí'ín uu cadena. Ta ndíta uu kã soldado yé'é kaa ndaa rá ndidaá tãa ñó'o ve'e kaa ñóo. 7 Ta kúu iin kuiti vá nì kasáa iin ángel nì kii nõo sato'o yò Ndios. Ta kúu nì naye'e ndaa iin níi kúu ini ve'e kaa ñóo. Dá nì dakandá nã díin Pedro nõo káandu'u ná. Dá nì ndoto na. Dá nì kaa ángel ñóo xí'ín ná:

—Ndakòo kíj.

Tá nì ka'an nã díón, kúu nì kuéi va cadena ndíko ndá'á ná. 8 Dá nì kaa ta'ani ángel ñóo:

—Nakatò ñã ndíko tison xaan. Ta naku'u ndison —kaá nã.

Dá nì kee Pedro díón. Dá nì kaa ángel ñóo xí'ín ná:

—Nandii kotòon, ta karkaa yu'u. Nakíj, ná ko'q.

9 Dá nì kee na tákaa na satã ángel kua'an nã. Ta kò kandaq va'a ini nã, á míian ndaa kúu díón o díón ná'a oon va Ndios iin ñã'a ndato nõo ná, ká'an ná. 10 Ta kúu nì ya'a na nõo ndéi iin tu'u soldado ndaa ñãá ñóo. Dá nì ya'a ta'ani na nõo ndéi iin kã tu'u soldado. Dá nì kasandaá nã nõo kúu yiryé'é kaa chí kei di'a. Ta kúu nì nono míi vá yiryé'é ñóo. Dá nì kan kuei na sá xika na kei ñóo kua'an nã. Ta kúu ñóo nì ñankoo ñãá ángel ñóo.

11 Nda daá ví, dá nì katóni va'a ini Pedro, dá nì ñakani ini nã:

—Viti kían nì kandaq ini ñã míian ndaa kuiti sato'o yò Ndios kúu nã nì chĩnda'á iin ángel nì kii na nì dakáki na yó nõo ndá'a Herodes xí'ín nõo ndidaá kúu ñã'a kini ka-toó nã Israel kee na xí'á —ká'an ná kua'an nã.

12 Tá nì kandaq ini nã ñã díón nì kee Ndios xí'ín ná, dá nì kee na kua'an nã ve'e María, nã kúu naná Juan, tá'an rã ká'an xí'ín ná Marcos. Chì ñóo nì nataka kua'á na kúu kuendá Jesús ndéi na ká'an nã xí'ín Ndios.

13 Dá tá nì saq Pedro, dá nì kasá'á ná dákása ná yé'é kei satã ve'e. Ta kúu nì keta iin tadi'i kéchóon ve'e ñóo naní Rode kandé'é xí ndá yoo dákása yé'é ñóo. 14 Tá nì ñakoni xj tachì Pedro, kúu kò ní sóno ta'on xí yé'é ñóo, chì nì kadij nda'io ini xj. Kúu nì nandio kòo xí kua'an xí kasto'on xí xí'ín nã ndéi ini ve'e ñóo ñã Pedro va kúu nã dákása yé'é ñóo. 15 Dá nì kaa nã xí'ín ní:

—Nádana va ñin yó'ó —kaá nã.

Tído ndúndéé kã ví xí ká'an xj ñã ndaa va kíán. Dá nì kaa nõón:

—O ñuú ta'on míi Pedro kúu ná. Níq vá ná kíán.

16 Tído dákása jó Pedro yé'é ñóo iin na. Dá tá nì sonó ñayuu ñóo yé'é ñóo, kúu nì xini nã Pedro, kúu nì naá vá ini nã. 17 Kúu nì dakúu Pedro ndá'á ná ká'an nã ñã ná kandeí tájí ñayuu ñóo. Dá nì ñakani na tát'on kí'o nì kee sato'o yò Ndios nì taó ñãá ná ini ve'e kaa. Dá nì kaa ta'ani na:

—Nakani ndó xí'ín Jacobo, xí'ín ndidaá kã ní nã kúu kuendá Jesús sa'á ñã va'a nì kee Ndios xí'ín yu'u —kaá nã.

Dá nì keta na kua'an nã iin kã xían.

18 Tá nì tuu nõo, dá nì kasá'á naá tá'an míi soldado ndéi ra, chì yu'u rã, chì kò ní xini rã ndi nì kuu nì keta Pedro ve'e kaa ñóo.

19 Dá nì sa'anda Herodes choon nõo dao kã soldado ñã ná ko'qon rã nandukú ñãá rá, tído kò ní nání'j ta'on ñãá rá. Dá tá nì ndi'i nì ndatò'on va'a Herodes ñóo soldado sã ndéi sã ndaa Pedro ini ve'e kaa ñóo, dá nì sa'anda rá choon ñã ná kuu rã. Tá nì ndi'i daá, dá nì keta Herodes kuendá Judea kua'an rã koo tóo ra ñoo naní Cesarea.

Di'a nì kuu tá nì xi'i rey Herodes

20 Karyíi nda'io Herodes xí'ín ñayuu ndéi ñoo Tiro xí'ín nã ndéi ñoo Sidón. Sa'á ñõo nì ndatò'on ñayuu ñóo ñã ko'qon nã ndakã nã ñã manj nõo rá. Tá nì saq nã ñóo, kúu nì kandeé ná nì xino ini iin tãa naní Blasto, tá'an rã dándaki nã kéchóon ve'e Herodes. Ta Blasto ñóo kúu rã nì sa'an nì ndakã rã ñã manj nõo Herodes sa'á ná. Díón nì kee ñayuu ñóo, chì nõño'q rey Herodes ñóo kána ñã'a sei nã. 21 Dá tá nì kasandaá kuu nì kandoq Herodes kantò'on rá xí'ín ná, dá nì nandixi ra dá'on,

tá'an ña sá ní'ino ra tá sa'ándá rā choon. Dá nī ñakoo ra noo téj noo sa'ándá rā choon. Dá nī kasá'á rá ká'an rā xí'in ná.

²² Dá nī kasá'á káy'u'ú ñayuu kuá'a ñoo, ta kaá na:

—¡Ndios vá kúu nā ká'an yó'o, ta o duú taa oon kúu rá! —kaá na.

²³ Ta kúu mií hora daá ñoo nī kasá'á kú'u Herodes nī kee iin ángel nī kii noo sato'o yo Ndios sa'á ña kō nī náki'o ra ñañó'ó noo Ndios tá nī ka'an ñayuu ñoo dión xí'in rá. Kúu nī xí'i va ra nī kee tikuđi.

²⁴ Ta nī ñaka'ani cháá ká to'on sato'o yo Jesús, ta nī ndukua'a cháá ká ñayuu kándisa ñaá.

²⁵ Dá tá nī ndi'i nī kee Bernabé xí'in Saulo choon nī xio na kua'ān na ñoo Jerusalén, dá nī ñandí kuéi na ñoo Antioquia. Ta ndáka na Juan, tá ká'an xí'in ná Marcos, kua'an na.

13

Dí'a nī kuu tá nī kaxi Ndios Pablo xí'in Bernabé ña ko'on na dána'a na to'on va'a Jesús

¹ Tein ná kúu kuendá Jesús ndéi ñoo ká'ano naní Antioquia ndéi dao profeta xí'in na dána'a to'on Ndios. Ta ná yó'o kúu Bernabé, xí'in Simón, tá'an rā naní ta'ani taa nde'i, xí'in Lucio, tá'an rā nī kii ñoo Cirene, xí'in iin ká taa naní Manaén, tá'an rā nī sa'ano dáó xí'in rā né'e choon sa naní Herodes, ta nákaa ta'ani Saulo tein taa yó'o. ² Ta xian naní ndéi noón ndáño'o na sato'o yo Ndios, ta né'e iij ná, dá nī kaa Espiritu iij:

—Taó xoo ndó Bernabé xí'in Saulo, dá ná ko'on nā kee na choon, ña nī ñakanai nā kee na —kaá na.

³ Dá tá nī ndi'i nī ka'an nā xí'in Ndios, ta nī sa ne'e iij ná, dá nī chikodó ná ndá'a ná dinij ndi nduu taa yó'o. Dá nī chinda'á ña ná kua'an na.

Dí'a nī kuu tá nī daná'a Bernabé xí'in Saulo chí kuendá Chipre

⁴ Ta mií Espiritu iij Ndios ndáka Bernabé xí'in Saulo kua'an na. Dá nī xino nā ñoo naní Seleucia. Ta ñoo nī kaa na iin barco, dá nī ki'in na kua'an nā iin yúku iin ini taño'o naní Chipre. ⁵ Dá tá nī saq nā ñoo naní Salamina noo nákuja barco, dá nī kasá'á ná dána'a nā to'on Ndios iin iin rá iin ve'e noo náta na Israel. Ta ndáka ta'ani na Juan kua'an nā chindee ñaá rá.

⁶ Dá tá nī ndi'i nī ñata'an nā nī xionoo na iin níi noo naní Chipre ñoo, dá nī kasandaá nā ñoo naní Pafos. Ta ñoo nī ñaki'in tá'an na xí'in iin tá tādí, ta kúu rá iin profeta to'ón, ta kúu rá iin tá Israel, ta naní rá Barjesús. ⁷ Ta daá ió va ra xí'in taa né'e choon ká'ano naní Sergio Paulo, tá'an rā kúu iin tá ndichí. Ta rā yó'o nī kana Bernabé xí'in Saulo, chí kóni rā kueidó'o ra to'on Ndios. ⁸ Tido kō náta'an ta'on ini tá tādí ñoo, rā naní ta'ani Elimas,

to'on dána'a nā. Sa'á ñoo nī sadi rā noo tá né'e choon ñoo ña ná dá'a nī kandee ini rá Jesús. ⁹ Ta Saulo, nā naní ta'ani Pablo, nī ñakuti xí'in Espiritu iij Ndios. Dá nī sa nde'e káxi ná noo tá tādí ñoo, ¹⁰ dá nī kaa nā xí'in rá:

—¡Taa to'ón, tá kini, de'e ña u'u va kúu yo'ó, ta xini u'u yo'ó ndidaá kúu ña ndaa! ¿Ndá oon ví dánkoo yo'ó ña to'ón chí'ón tein to'on ndaa Ndios? ¹¹ Ta viti kían vei sato'o yo Ndios dándó'o na yo'ó, chí o kátuu ká nooon, ta o kóni ká yo'ó ña to'on ndindii cháá tiempo —kaá Pablo xí'in rá.

Ta kúu viti'ón vá nī ñakuin naá noo rá. Kúu nī kukuaa vá rá. Dá nī kasá'á rá xionoo ra ndúkú rá ndá yoo katiin ndaa ñaá ko'on rā.

¹² Ta kúu, tá nī xini taa né'e choon ñoo ña dión nī ndo'o tá tādí ñoo, kúu nī kándisa ra to'on dána'a nā, chí nī naá ini rá nī kee to'on va'a ká'an sa'a sato'o yo Jesús.

Dí'a kua'an ña nī daná'a na iin ñoo naní Antioquia, ña nákaa chí kuendá Pisidia

¹³ Dá nī kaa Pablo xí'in taa né'e tá'an xí'in ná ñoo ini iin barco ñoo Pafos ñoo, dá nī ki'in na kua'an nā ñoo naní Perge, ña nákaa kuendá Panfilia dí'a. Tido tá nī saq nā ñoo ñoo, dá nī dánkoo ñaá Juan. Dá nī kee ra kua'an nó'o rá ñoo Jerusalén. ¹⁴ Tá nī ndi'i, dá nī kankuei na Perge ñoo. Dá nī ki'in na kua'an nā ñoo ká'ano naní Antioquia, ña nákaa kuendá Pisidia dí'a. Ta mií kuu náni'i ndee na Israel nī saq nā ve'e noo náta na Israel ndéi ñoo ñoo. Dá nī ku'u na, dá nī sa ndei na ndei na.

¹⁵ Dá tá nī ndi'i nī ka'i ra tuti ley xí'in to'on nī taa profeta, dá nī tanda'á taa dándaki ve'e ñoo iin taa nī sa'an nī ka'an dí'a xí'in ná:

—Ñani kuálí, tá ió to'on va'a ka'an ni'ini ndó noo ñayuu ndéi yó'o, ná kuita ndó ta ka'an ndo xí'in ná viti —kaá rā.

¹⁶ Dá nī ndakuin ndichi Pablo. Dá nī ndane'e na ndá'a ná, ña kóni kaa ña tādí ná kandeí ñayuu ñoo. Dá nī kaa na:

—Ndo'ó, rā Israel, xí'in ndidaá ká ni ndo'ó, tá ndáño'o Ndios, kueidó'o va'a ndó ña ko'in ka'in xí'in ndó. ¹⁷ Na kúu Ndios noo yó'o, ná Israel, noón kúu nā nī kaxi na sá'ano ve'e yó nī sa ndei sa ná'a. Dá nī ndee ñaá ná iin ñoo ká'ano tá tiempo nī sa ndei nda'í nā Egipto. Ta ndá'a mií Ndios nī taó ñaá tixi ndá'a tá Egipto ñoo. ¹⁸ Ta tein u'u diko kuia nī xí'o ndee ini Ndios sa'á ña sa kee ñayuu ñoo tá sa xionoo na noño'ó ichí. ¹⁹ Dá nī danaa ná usa ñoo ná'ano ñó'o noño'ó naní Canaan. Dá nī xí'o na ñó'o ñoo noo ná sá'ano ve'á, dá nī sa kían ña'a mií ná. ²⁰ Ta ndidaá ña yó'o nī ndo'o na tein komi ciento u'u diko uxí kuia. Tá nī ndi'i, dá nī xí'o Ndios juez sa dándaki na ñoo yo nda tiempo nī sa kuu Samuel profeta. ²¹ Nī ndi'i, dá nī xiká nā ñoo

yo iin rey dándaki ñaa. Dá ni xi'o Ndios Saúl ña kakuu ra rey noo ná. Ta roón ni sa kuu de'e iin ta sa ni naní Cis. Ta ni kii ra tein na ve'e Benjamín. Ta sa kuu ra rey táto'on uú diko kuia. ²² Tído ni díta Ndios choon noo ndá'a Saúl ñoo, dá ni ñachikani na David sa kuu ra rey. Dá ni xi'o Ndios kuendá sa'a rá, ta kaá na di'a: "Náta'an ini yu'u xiní David, de'e ta naní Isai, chi ko'on xi kee xi ndidaá kúu ña kóni yu'u."

²³ "Ta tein na ve'e rey David ñoo ni kii Jesús táto'on ki'o ni xi'o Ndios to'on na. Ta noón kúu na ni tanda'a Ndios ni kii dáka'ki na Israel. ²⁴ Tído tá ko ñá'a kasaá Jesús, dá sa ñaná'a Juan noo ndidaá na Israel ña ná nandikó ini na sa'a kuachi kée na, dá ná kodó ndúta ná. ²⁵ Dá tá kua'an dáxinkoo Juan choon vei na, dá ni kaa na: "¿Ndá yoo kúu yu'u, ká'an ndó? Kó kúu ta'on yu'u na kii dáka'ki ñaa, chi sata yú'u vei iin ka ta ndaya'i cháa ka o duú yu'u, sa'a ñoo ni ko kánian nakuiin ndei yu'u ndaxí yó'o ndisa ná", kaá Juan.

²⁶ "Ñani, ndo'ó na kúu na ve'e Abraham, xi'in ndidaá ka ndo'ó, na ndañ'o Ndios. Ndios kúu na ni tanda'a ndu'u vei ndu dána'a ndu to'on yó'o noo ndo, ña ká'an sa'a ndi koo, dá káki ndó noo kuachi ndo. ²⁷ Chi ko ni nákoní ñayuu ndéi Jerusalén, xi'in ta ne'e choon ña Jesús kúu na ni tanda'a Ndios kii dáka'ki ñaa. Ta ko ni kánda' ta'on ini na to'on ni taa profeta, va'ará ká'i naa' noo ná iin iin kuú kuú náni'i ndéé yo. Tído ni xinkoo to'on ni ka'an profeta ñoo tá ni kandoo na ñoo yo ña kánian kuu Jesús. ²⁸ Chi va'ará ni iin tó'on kuachi Jesús ko ni ni'i ná, dá kuu na, tído ni xiká ñayuu ñoo noo Pilato ña ná ka'anda ra choon ña kuu na. ²⁹ Dá tá ni ndi'i ni xinkoo noo ká'an tuti i' Ndios sa'a ña ndo'o na, dá ni ñanoo ñaa rá ndjka cruz. Dá ni ñandúxi ñaa rá. ³⁰ Tído Ndios kúu na ni ñanáta'ki ñaa. ³¹ Ta tein kua'a va kuu ni na' noo Jesús noo ñayuu ni kankuei xi'in ná nda Galilea, ta ni sa xionoo na xi'in ná nda ni sa' na ñoo Jerusalén. Ta noón kúu na xi'o ndaa kuendá sa'a Jesús noo ñayuu.

³² "Ta dión ta'ani ndu'u vei ndu dána'a ndu sa'a to'on va'a yó'o, chi tá'an ña ni ka'an Ndios xi'in na yatá ve'lá, ³³ ñoo kían ni kee na xi'in mií yo, na kúu de'e na sa'ano ñoo, chi ni ñanáta'ki na Jesús. Ta ki'o dión ni xinkoo to'on ni kaa Ndios noo salmo kúu uú, chi di'a kaáan: "Yo'ó kúu de'e yu'u, ta viti ná'i ña kúu'i tatóon."

³⁴ "Ta sa daá vá ni kaa Ndios ña miían ndaa kuiti kían ñanáta'ki na Jesús, dá kían o té'i'i yiki koño na, ta ni o nátaní ta'an vaan. Dá chi di'a kaá tuti i' Ndios: "Ndidaá kúu ña va'a ni kandooi kee xi'in David, ña yó'o kían kee yu'u xi'in ndó." ³⁵ Ta di'a ká'an ta'ani David noo iin ka salmo: "O kónó ta'on mií ní ña nataní yiki koño na kéchóon noo ní."

³⁶ "Miían ndaa kuiti ni kéchóon David noo na ñoo yo ni sa ndei tiempo daá táto'on ni chikaa ini Ndios. Dá tá ni xi'i na, kúu ni nduxi na noo ni nduxi na ve'e na. Ta kúu ni tei'i va yiki koño na. ³⁷ Tído mií Jesús, na ni ñanáta'ki Ndios, ko ni tei'i ta'on yiki koño na.

³⁸ "Sa'a ñoo, na ñoo mií, kana'a ndó ña dána'a ndu'u noo ndo ña xi'o ká'ano ini Ndios sa'a kuachi yo sa'a ña ni kee Jesús. ³⁹ Chi ko ni kúu ta'on kandoo vii yo noo Ndios sa'a ña kée yo choon sa'ándá ley Moisés. Tído, ndidaá na kándéé ini Jesús, noón kúu na kandoo vii noo Ndios. ⁴⁰ Kueidó'o va'a ndó to'on ká'in xi'in ndó viti, dá ná o ndó'o ndó tá'an ña ni taa profeta, chi di'a kaáan:

⁴¹ Kueidó'o ndo'ó, na kédiki ndaa to'on ká'in. Naá ini ndo kande'é ndó ña kéei, ta ndañ'ó'ó kíi ndo noo'i.

Dá chi ko'in kee iin ña ká'ano tein kuú ndéi ndó.

Tído o kándisa ta'on ndóan, va'ará ná koo iin yoo nakani xi'in ndó sa'án.

Dión kaáan —kaá Pablo.

⁴² Dá tá kua'an keta Pablo ve'e Israel ñoo xi'in Bernabé, kúu ni xiká na ko kúu na Israel ña ná kasaá tuku na iin ka kuu náni'i ndéé ná, dá ná dána'a tuku na sa'a to'on va'a ñoo noo ná. ⁴³ Tá ni ndi'i ni kankuei ñayuu ñoo ve'e ñoo, kúu kuá'a nda'o na Israel tákuei sata Pablo xi'in Bernabé kua'an na. Ta tákuei ta'ani ñaa kuá'a ñayuu kándisa táto'on kándisa na Israel kua'an na. Dá ni kasa'a Pablo xi'in Bernabé ká'an ni'ini na noo ná ña ná kuita toon na xi'in ña machí ni kee Ndios xi'in ná.

⁴⁴ Tá ni kasanda'a iin ka kuu náni'i ndéé na Israel, dá ni ñataka táto'on iin ní ñoo ñoo kueidó'o na to'on Ndios. ⁴⁵ Dá tá ni xini ta Israel ña kuá'a nda'o ñayuu ni ñataka, kúu ni ñakutí rá xi'in ña u'u ini ra. Dá ni kasa'a rá ndéine'e ra Pablo, ta ká'an ndava' ra xi'in ná. ⁴⁶ Dá ni kasa'a ndúndéé cháa ka Pablo xi'in Bernabé ká'an na xi'in ra Israel ñoo:

—Miían kánian dána'a ndu'u to'on Ndios dinñ'ó'ó noo ndo'ó, chi kúu ndó na ñoo Ndios. Tído sa'a ña ni kañ'ó'ó ndó to'on dána'a ndu, sa'a ñoo ko'ó ka íchi ndo natiin ndó ña kataki chíchi ndó noo ió Ndios. Sa'a ñoo viti kían ko'on va ndu'u dána'a ndu noo ñayuu ko kúu na Israel. ⁴⁷ Chi di'a ni sa'anda sato'o yo Ndios choon noo ndú'u, ta kaá na: Tanda'a yu'u yo'ó ko'on kakuuón ña tóon noo ndidaá ñayuu ko kúu na Israel, dá ni'i ñayuu ndéi noo xiká cháa ka ñayuu yó'o ndi kee na ka'ki na noo kuachi na.

⁴⁸ Dá tá ni seido'o na ko kúu na Israel to'on yó'o, kúu ni kadji nda'o ini na. Ta ni keká'ano na sato'o yo Ndios sa'a to'on va'a ña ni seidó'o na. Ta kúu ni kándisa ñaa

ndidaá kúú ñayuu, na ni kaxi Ndios ni'í ña kataki chíchí.

49 Ta kúú ni ñaka'ani cháá ka to'on va'a sato'o yo Jesús ndidaá ñoo ñó'o ñoo.

50 Tído ni ndató'ón kue'é ta Israel, ta ko ní xín kandísa ñaa xí'ín dao na ñá'a ndáya'i, tá'an na ndíta ndaa xí'ín ña kándísa na, xí'ín dao ta ndáya'i cháá ka ñoo ñoo. Dá ni ñaká'an kue'é na dao ka ñayuu ña kenda'va'a na xí'ín Pablo xí'ín Bernabé. Díón ni kuu, dá ni taxí ñaa ná. 51 Dá ni kidi ni'ini Pablo xí'ín Bernabé ñoyaká ín sa'a ná, dá ná kandaq ini ñayuu ñoo ña ko náta'an ini Ndios xini'í ñaa ná. Dá ni ki'ín na íchi kua'an na, dá ni saq na ñoo ká'ano nani Iconio.

52 Ta ndidaá na kúú kuendá Jesús ni kadij nda'o ini, ta ni ñakutí ná xí'ín Espíritu ij Ndios.

14

Di'a ni kuu tá ni sa ndei na dána'a na in ñoo nani Iconio

1 Tá nani ío Pablo xí'ín Bernabé ñoo Iconio ñoo, dá ni ku'u nduu na ve'e noo nátaqa na Israel ndéi ñoo ñoo. Ta xí'ín to'on ni ñana'a na, kúú ku'a'á nda'o na Israel xí'ín na ko kúú na Israel ni kandísa ñaa. 2 Tído ta Israel, ra ko xín kandísa ñaa, roón kúú ra ni ñaká'an kue'é ra ko kúú ta Israel ndéi ñoo ñoo, dá ni kasá'a xini'í u'u ra Pablo xí'ín Bernabé. 3 Tído na'a vá ni kandqo na ni sa ndei na ñoo ñoo. Ta sa'a ña kándéé ká'ano ini na sato'o yo Jesús, sa'a ñoo ko ni yu'u ta'on na ña kían ka'an na sa'a to'on Jesús. Ta ni xí'o Ndios ña ni kandaq ini ñayuu ñoo ña to'on dána'a apóstol ñoo sa'a ña maní ni kee Ndios kían ña ndaa, chi xí'ín nda'a apóstol ñoo ni kee Ndios ña'a ná'ano, xí'ín ña'a ndato. 4 Kúú ni kasá'a tá'andá tá'an ñayuu ndéi ñoo ká'ano ñoo, chi dao na nákujta xoo ta Israel ñoo, ta dao na nákujta xoo na kúú apóstol ñoo.

5 Dá ni kandqo ta Israel ñoo xí'ín ra ko kúú ta Israel ndíta xoo ra, xí'ín ta ne'e choon ñoo ñoo ña kenda'va'a ra xí'ín apóstol ñoo, ta ka'áni ñaa rá xí'ín yuu. 6 Tído tá ni kandaq ini na ña díón ndátó'ón ta ñoo kee ra xí'ín ná, dá ni xino na kua'an na ñoo nani Lистра, xí'ín ñoo nani Derbe, xí'ín ndidaá ka ni ñoo ñó'o chí kuendá Licaonia di'a. 7 Ta ñoo ni ñana'a na to'on va'a Jesús.

Di'a ni kuu tá ni chiyúú na Pablo ñoo Lистра

8 Ta ñoo Lистра ñoo ío iin ta ko kuú kaka. Ta ío ni'ini ra, chi nda rá ni kaki va ra ko kuú kaka ra. 9 Ta ío ra seídó'o ra noo ká'an Pablo. Dá tá ni sa nde'é ná noo rá, kúú ni kandaq ini na ña kándéé ini ra ña kándéé Ndios nduva'a ñaa ná. 10 Dá ni'í nda'o ni ka'an na xí'ín rá:

—¡Ndakuijn ndichi ndaa!

Ta kúú iin ni ndao ra ni ndakuin ndichi ra. Ta kúú ni kasá'a xíka ra xionoo ra.

11 Tá ni xini ñayuu ñoo ña ndato ni kee Pablo, kúú ni kasá'a káyu'u ná xí'ín yú'u nani licaónica, ta kaá na:

—¡Ni noo túu ndios ni kasáa na, ta ndaa na táto'on ndaa ta ñayuu yó'o!

12 Ta kaá na ña Bernabé kúú ndios nani Júpiter, ta Pablo kúú ndios nani Mercurio, chi Pablo ñoo kúú na ká'an cháá ka o duú Bernabé. 13 Ta nda yu'u ñoo ñoo ín iin ve'e ñoo kuendá Júpiter, ta ñoo nákaa iin duti, dá ndáka ra toro, ta ne'e ra ita ni kasáa ra yé'é ñoo ñoo noo nákaa Pablo xí'ín Bernabé. Chi kóni ta duti ñoo xí'ín ñayuu ku'a'á ñoo doko ná ña noo Pablo xí'ín Bernabé, dá kandaño'o ñaa ná, ká'an ná.

14 Tído tá ni kandaq ini Bernabé xí'ín Pablo ña díón ká'an ñayuu ñoo kee na, kúú ni ndatá ná dá'on ná, chi ko náta'an ini na ña kée ñayuu ñoo díón. Ta ni ku'u na tein ñayuu ñoo, ta káyu'u ná:

15 —¿Ndíva'a kée ndó díón? Chi ñayuu xí'ín va ndó kúú ndu'u. Di'a ve'i ndu'u ña kían kastq'on ndu xí'ín ndo'ó ña mián ndúsá kánian dánkoo ndó ña ko chóon téi kée ndó yó'o, dá kandaño'o ndó na mián ndaa kuiti kúú Ndios takí, na ni kav'a'a induu káa xí'ín noño'o yó'o xí'ín taño'o xí'ín ndidaá kúú ña'a ío nooán. 16 Tá sa na'a vá, dá sa sonó Ndios noo ñayuu sa kee na ña kóni mií ná. 17 Tído ko ní sa tuu ta'on na na'a na mií ná ña kúú ná Ndios tein ña va'a kée na, chi dákoon na ña, dá kana ña'a noo xiti yó. Ta xí'o na ña'a sásá'an yó, dá kadij ini —kaá na.

18 Ta va'ará ni ka'an na díón, tído u'u nda'o, dá ni kandeé ná ni chítuu na ñayuu ñoo, dá ko ní doko ná ña'a ñoo noo ná kandaño'o ñaa ná.

19 Tá ni ndi'í ñoo, dá ni kasáa dao ta Israel, tá'an ra ndéi ñoo Antioquia xí'ín ñoo Iconio. Dá ni ñaká'an kue'é ra ñayuu ñoo, dá ni chiyúú ná Pablo. Ta ñó'o ñaa ná ni sa'an na ni ñakána ñaa ná nda yu'u ñoo ñoo, chi sa ni xí'i va na, ni ka'an ná. 20 Kúú ni kasáa dao na kúú kuendá Jesús ni kaq noo na ndíta na noo kandu'u Pablo. Dá ni ndaqo na, dá ni ndu'u tuu na ñoo ñoo. Dá tá ni tuu noo iin ka kuú, dá ni kee na kua'an na xí'ín Bernabé ñoo nani Derbe.

21 Dá ni ñana'a na to'on va'a Jesús noo ñayuu ndéi ñoo Derbe ñoo. Ta kúú ku'a'á nda'o ñayuu ni nduu kuendá Jesús ni kee na. Tá ni ndi'í ñoo, dá ni ñandi'í kuéi tuu na ñoo Lистра xí'ín ñoo Iconio, xí'ín ñoo Antioquia.

22 Ta ñoo ni xí'o na tandéé ini noo ndidaá na kúú kuendá Jesús, ta ni ka'an ni'ini na noo ná ña ná kandita toon na xí'ín ña ndaa kándísa na, ta kaá na xí'ín ná: “Mián kánian ndo'o yó ku'a'á nda'o tandó'o, dá ndu'u yó noo dándaki Ndios”, kaá na. 23 Ta ni xí'o na choon noo dao ra sá'ano ndéi iin rá iin ve'e noo nátaqa na kúú kuendá Jesús ña kían kandaqa ñaa rá. Dá tá ni ndi'í ni sa ne'e ij

ná, ta ni xiká na ña maní noo Ndios sa'á ra sá'ano ñoo, kúu ni na'ki'o ñaa ná tixi ndá'a sato'o yo Jesús, na kándisa ra.

Di'a ni kuu tá ni nandio koo Pablo xí'in Bernabé kua'an nó'o ná ñoo Antioquia

24 Tá ni ya'a na chí kuendá Pisidia, dá ni saá na chí Panfilia di'a. 25 Tá ni ndi'i ni daná'a na to'on va'a Jesús ñoo nani Perge, dá ni kee na kua'an na, dá ni xing na ñoo nani Atalia. 26 Dá ni kaa na ini iin barco kua'an na ñoo Antioquia noo ni na'ki'o ñaa ná kúu kuendá Jesús noo ndá'a Ndios ña chindee ñaa ná noo choon. Ta viti ni dandí'i na choon ni ni'j ná noo Ndios. 27 Dá tá ni ndisaa na ñoo ñoo, dá ni na'ataká na ndidaa ñayuu kúu kuendá Jesús. Dá ni kasá'a ná náki'o na kuendá sa'a ndidaa ña va'a ni kee Ndios xí'in ná noo ni sa'an na. Ta ni nakani ta'ani na ña ni sonó Ndios nió na kó kúu ná Israel, dá ni kandeé ini na Jesús. 28 Ta na'á vá ni sa ndei na ñoo xí'in na kúu kuendá Jesús.

15

Di'a ni kuu tá ni natata na ndio choon sa'a na kúu kuendá Jesús

1 Kúu ni kasáa dao taa ni kii chí kuendá Judea di'a. Dá ni kasá'a rá dána'a ra noo na kúu kuendá Jesús ndéi ñoo, ta kaá ra:

—Tá ná o tá'anda ñii ndo tató'on ki'o sa'ándá ley Moisés choon, dá kían o ni'j ta'on ndó ña káki ndó noo kuachi ndo —kaá ra.

2 Ta Pablo xí'in Bernabé kúu na ni ndakuei, ta deen nda'o ni kasá'a chidáo tá'an na xí'in taa ñoo sa'á ña dána'a ra. Sa'á ñoo ni kandoo na kúu kuendá Jesús ndéi ñoo ña k'o'on Pablo xí'in Bernabé ñoo Jerusalén xí'in dao ka na kúu kuendá na, dá ná ndató'on ná sa'á ña yó'o xí'in na kúu apóstol, xí'in na sá'ano ndéi ñoo Jerusalén. 3 Dá ni chinda'a ñaa na kúu kuendá Jesús ñoo kua'an na. Dá ni ya'a na kuendá Fenicia xí'in Samaria. Dá ni nakani na xí'in na kúu kuendá Jesús ndéi ñoo ña kua'a nda'o na kó kúu na Israel ni nduu kuendá Jesús. Sa'á ñoo ni kadij nda'o ini ñayuu ñoo tá ni kandaa ini na ña dión ni kuu.

4 Dá tá ni saá na ñoo Jerusalén, dá ni natiin va'a ñaa na kúu apóstol, xí'in na sá'ano xí'in dao ka na kúu kuendá Jesús ndéi ñoo. Dá ni kasá'a Pablo xí'in Bernabé nakani na sa'a ndidaa kúu ña'a ni kee Ndios xí'in ná noo ni sa'an na ni daná'a na noo na kó kúu na Israel. 5 Tído dao ta fariseo, tá'an ra kándisa Jesús, ni nakujta ndichi. Dá ni kaa ra:

—Mii'an ndúsa kánian ta'anda ñii ndidaa taa kó kúu tá Israel ni nduu kuendá Jesús, ta kánian ka'anda yo choon noo rá ña ná kee ra choon sa'ándá ley Moisés —kaá ra.

Di'a kua'an ña ni ka'an Pedro ña káki yo sa'a iin tó'on di'i ña kándéé ini yo Jesús

6 Dá ni natata na kúu apóstol ñoo xí'in na sá'ano, dá keyiko na choon yó'o. 7 Ta kúu ni kukáni vá ndató'on tá'an na sa'á ña yó'o. Dá ni ndakuin ndichi Pedro, dá ni kaa na:

—Ñani, sa ná'a vá mií ndó ña sa na'á cháa ka va ni kaxi Ndios yu'u ña dána'j to'on va'a Jesús noo na kó kúu na Israel. Ta kúu ni kándisa ñaa ná. 8 Ta mií Ndios, na ná'a ndi ndaa nió ndidaa kúu ñayuu, noón kúu na ni daná'a noo yo ña náta'an ini na xini na ñayuu kó kúu na Israel, chí ni xi'o na Espíritu i'i ná noo ñayuu ñoo tató'on ni kee na xí'in mií yó. 9 Chí tató'on ni kee na xí'in yó, ki'o dión ta'ani ni kee na xí'in ná, chí ni nduvii na nió ná sa'á ña kándéé ini na Jesús. 10 Ta viti, ¿ndiva'a ká'an ndó kee yó iin ña'a kó náta'an ini Ndios kee? ¿Ndiva'a káato ndo chinóo ndó choon kuachi yó'o satá na kúu kuendá Jesús, chí ni na sá'ano ve'e yó ni sa ndei sa na'á, ta ni mií yó kó ní kándéé kee choon sa'ándaa? 11 Chí kándisa yo ña ni káki oon ni na yó noo kuachio sa'á ña maní ni kee sato'o yo Jesús sa'a yo. Ta dión ta'ani ndó'o na kó kúu na Israel —kaá Pedro.

12 Ta kúu tádi óon ndéi ñayuu kua'a ñoo seídó'o na ña nakani Bernabé xí'in ña nakani Pablo sa'á ña'a ná'ano xí'in sa'á ña'a ndato ni kee Ndios xí'in ná tein ñayuu kó kúu na Israel.

Di'a kua'an ña ni ka'an Jacobo

13 Dá tá ni ndi'i ni ka'an na, dá ni kaa Jacobo:

—Ñani, kueidó'o ndó to'on ko'in ka'in xí'in ndó. 14 Simón Pedro kúu na ni nakani tató'on ni kee Ndios ni kemáni ná na kó kúu na Israel tá'ándá mií noo. Chí tein mií ná ni kaxi Ndios dao na, dá kakuu na ñayuu na. 15 Ta ña yó'o kían náki'in tá'an xí'in ña ni taa profeta, chí di'a kaáan:

16 Tá ni ndi'i, dá nandio koo tuku yu'u keei tató'on ni sa io tá sa dandáki rey David,

chí sa ni naá vá noo ni dandáki na. Tído k'o'on tuku yu'u nduva'i noo ni sa dandáki na, tató'on kée ñayuu nduva'a na iin ve'e ni koon.

17 Dión, dá kían kasá'a dao ka ñayuu nandukú ná yu'u,

chí na kó kúu na Israel, tá'an na ni kasánda ni seídó'o to'in,

noón kúu na kasá'a nandukú yu'u.

18 Dión ni kaa sato'o yo Ndios, na ni xi'o ña kían kana'á yó sa'á ña yó'o nda rá sa na'á vá.

19 Dión kaáan. Sa'á ñoo kaá yu'u ña ná dá'a ni chinóo yó iin choon kuachi satá na kó kúu na Israel, tá'an na ni nduu kuendá Ndios. 20 Va'a kaan di'a ná taa yóan ka'a xí'in ná ña ná o sa kei ka na koño kiti ni doko ñayuu noo yoko, ta ná o sa kée ka na kuachi

xí'ín nà kò kúú ñadi'í nà o yíí ná, ta ná o sà keí kà nà koño iin kítí kò ní xitá nìj, ta nì nìj rí ná o sà keí kà nà. ²¹ Chì ndà rá sà na'á vá, ta ndà viti ndéi taa iin rá iin ñoo dána'a ra ley Moisés. Ta ká'í raan ini ve'e noo náta ka na ñoo miíá iin rá iin kuú kuú nání'í ndéy yo —kaá Jacobo.

Di'a kua'an ña ni taa na noo iin tuti, ni tanda'á nagan kua'an noo na kò kúú na Israel

²² Dá nì kandoo na kúú apóstol ñoo xí'ín na sá'ano xí'ín dao kà na kúú kuendá Jesús ña kaxi na dao taa kuendá mií ná, dá tanda'á ñaá ná ko'on na ñoo Antioquia xí'ín Pablo xí'ín Bernabé. Dá nì kaxi na Judas, tá'an na ká'an xí'ín ná Barsabás, xí'ín iin taa nani Silas, chì ndi nduú taa yó'o kúú na ndíta noo na kúú kuendá Jesús. ²³ Dá nì xí'o na iin tuti noo ná, tá'an ña ká'an di'a:

“Ndu'u, na kúú apóstol, xí'ín na sá'ano, xí'ín dao kà na kúú kuendá Jesús, ndu'u kúú na taa tuti yó'o kosaaan noo ndo'ó, na kúú kuendá Jesús, ndo'ó na kò kúú na Israel ndéi ñoo Antioquia, xí'ín ndo'ó, na ndéi chí kuendá Siria di'a, xí'ín ndo'ó, na ndéi Cilicia. Ná kandeí va'a ndó. ²⁴ Nì nì'í tó'on ndu'u ña tein mií ndú yó'o nì kana dao taa kosaa noo ndéi ndó, tído kò t'á'on ndu'u kúú ra nì xí'o choon noo rá. Chì dáta'an ra ndo'ó xí'ín t'ò'on dána'a ra, ta dána'a ini ra ndó, ta sa'ándá ra choon noo ndo'ó ña ta'andá ñíj ndo, ta kéndúsa ra xí'ín ndó ña kee ndó ndidaa choon sa'ándá ley Moisés. ²⁵ Sa'á ñoo nì kandoo ndu ña va'a cháá kà ná tanda'á ndú dao taa ndéi tein ndu yó'o kosaa na noo ndéi ndó. Ta saa dáó ná xí'ín ñani maní yo Bernabé xí'ín Pablo, ²⁶ tá'an na nì nakí'o mií ña ndo'o nani na sa'a sato'o yo Jesucristo. ²⁷ Sa'á ñoo tánda'á ndú Judas xí'ín Silas kosaa na nakani ndi'í na sa'á t'ò'on nì taa ndu noo tuti yó'o xí'ín ndó. ²⁸ Chì náta'an ini Espiritu ij Ndios, ta kí'o dión kándaq ini ndu ña kò kánian chinoo ndu choon kuáchì satá ndo. Sava'a ña kánian kee ndó kí'an kaáan di'a: ²⁹ o sà keí kà ndo koño kirí nì dokò ñayuu noo yoko. Ta nì o sà keí kà ndo nìj rí, nì koño kirí kò ní xitá nìj, ta o sà kée kà ndo kuáchì xí'ín na kò kúú ñadi'í ndo o yíí nde. Ta seíd'o ndó choon yó'o, dá kí'an va'a kee ndó. Ndios ná koo xí'ín ndó.”

Dión ká'an tuti nì taa na ñoo. ³⁰ Dá nì kee taa nì xio choon ñoo kua'an na ñoo Antioquia. Tá nì saa na ñoo, dá nì ndítúti ná ndidaa na kúú kuendá Jesús ndéi ñoo. Dá nì nakí'o na tuti ñoo noo ná. ³¹ Dá tá nì ndi'í nì ka'í naan, kúú nì kadij nda'o ini na sa'a ndidaa kúú tandéé ini xí'o ña noo ná. ³² Ta Judas xí'ín Silas ñoo kúú profeta, sa'á ñoo nì xí'o na tandéé ini noo na kúú kuendá Jesús, ta xí'ín kua'á nda'o t'ò'on nì ka'an ni'ini ra noo ná.

³³ Dá tá nì ndi'í nì sà ndei na cháá tiempo ñoo ñoo, dá nì chinda'á ñaá na kúú kuendá Jesús kua'an nó'o ná, ta nì xiká na ña maní noo Ndios sa'a ná. Dá nì ñandió kuéi na kua'an nó'o ná ñoo Jerusalén noo ndéi na nì tanda'á ñaá nì sa'an na. ³⁴ Tído nì chikaa ini Silas ña va'a cháá kà ná kandgo na ñoo. ³⁵ Ta nì kandoo ta'ani Pablo xí'ín Bernabé nì sà ndei na ñoo Antioquia ñoo, ta nì daná'a na t'ò'on sato'o yo Jesús. Ta kua'á kà na kúú kuendá Jesús sà chindeé tá'an xí'ín ná sà kast'o'on na t'ò'on va'a Jesús xí'ín ñayuu.

Di'a nì kuu tá nì ta'andá tá'an Pablo xí'ín Bernabé

³⁶ Dá tá nì ya'a cháá kuu, dá nì kaa Pablo xí'ín Bernabé:

—Ná ko'on tukuó korni'ini yó na kúú kuendá Jesús ndéi ndidaa nì ñoo noo nì sa'an yo nì daná'a yo t'ò'on sato'o yo Jesús, dá ná kandaq ini yo ndi ndó'o na —kaá Pablo.

³⁷ Dá nì ka'an Bernabé kandaka na Juan, tá'an ra ká'an xí'ín ná Marcos, ko'on ra. ³⁸ Tído kò ní xín ta'on Pablo kandaka na ra ko'on ra, chì nì ñankoo va ñaá rá kuendá Panfilia, ta kò ní xionoo kà ra xí'ín ná noo choon Ndios. ³⁹ Ta sa'á ña kò ní náki'ín tá'an ta'on t'ò'on noo nì ndat'ó'on Bernabé xí'ín Pablo, sa'á ñoo nì ta'andá tá'an na. Dá nì kee Bernabé ndáka na Marcos kua'an na. Dá nì kaa na ini barco kua'an na Chipre.

⁴⁰ Dá nì ñata'an ini Pablo ña ko'on na xí'ín Silas. Dá nì nakí'o ñaá na kúú kuendá Jesús noo ndá'a sato'o yo Ndios ña ná chindeé ñaá ná noo ko'on na. ⁴¹ Dá nì kee na kua'an na. Ta nì ya'a na chí kuendá Siria xí'ín Cilicia, ta sá ká'an ni'ini na noo na kúú kuendá Jesús ndéi ñoo kua'an na.

16

Di'a nì kuu tá nì kasá'a Timoteo xionoo xi xí'ín Pablo xí'ín Silas

¹ Dá nì ya'a Pablo xí'ín Silas ñoo nani Derbe, dá nì saa na ñoo Listra. Ta ñoo nì náki'ín tá'an na xí'ín iin taa kúú kuendá Jesús nani Timoteo. Ta kúú xí de'e iin ña'a Israel kándisa Jesús. Ta tatá xí kúú taa griego. ² Ta ndidaa na kúú kuendá Jesús ndéi ñoo Listra xí'ín ñoo Iconio ká'an va'a sa'a xí. ³ Dá nì ñata'an ini Pablo ña kí'an ko'on xí xí'ín ná. Sa'á ñoo ndani nì sa'anda na ñíj xí tát'o'on sa'ándá ley choon, dá kí'an ná o nákani kuáchì ini na Israel, tá'an na ndéi ñoo ñoo, koni na xí. Chì sà ndidaa vá ná ná'á ña tatá Timoteo kúú iin taa griego.

⁴ Ta kúú ndidaa ñoo noo yá'a na kua'an na, ñoo nì kast'o'on na xí'ín na kúú kuendá Jesús ndéi ñoo sa'a choon nì sa'anda na kúú apóstol xí'ín na sá'ano ndéi Jerusalén, dá ná kueíd'o naan. ⁵ Ta ndidaa na kúú kuendá Jesús ndéi ñoo nì ñakujta ndaa cháá kà na

xí'ín ña kándéé iní na Jesús tá ni seídó'o na to'on yó'o. Ta kuú rá kuú ndúkua'a cháá ka ñayuu kúu kuendá Jesús kua'an na.

Di'a ni kuu tá ni na'q Ndios iin ña ndato noq Pablo

6 Kúu ni chjka'anda na kuendá Frigia xí'ín Galacia, chj kó ní sónó ta'on Espíritu ij Ndios ña dána'a na to'on va'a sa'a Jesús chí kuendá Asia di'a. 7 Tá ni saq na kuendá Misia, dá ni ka'án ná ko'on na chí kuendá Bitinia di'a, tído kó ní sónó ta'on Espíritu Jesús ña ko'on na ñoo. 8 Sa'a ñoo ni ya'a na kuendá Misia kua'an na, dá ni xino na ñoo Troas noq kúu yu'ú taño'o.

9 Dá tá ni kuaá, dá ni na'a Ndios iin ña ndato noq Pablo, chj ni xini na iin taa ío chí kuendá Macedonia di'a. Ta ín ndichi ra seí nda'í ra noq Pablo, ta kaá ra: "Kee ní ña manj kii ní Macedonia yó'o, ta chindeé ní ndu'u", kaá ra.

10 Dá tá ni ndi'i ni xini na ña'a ndato yó'o, ta kúu míi hora daá ni kenduu ndu ko'on ndu chí kuendá Macedonia, chj ni kandaq ta'í iní ndu ña míi Ndios kúu na kana ñaá ña kían ko'on ndu dána'a ndu to'on va'a sa'a Jesús noq ñayuu ndéi ñoo.

Di'a ni kuu tá ni kandisa iin ña'a nani Lidia

11 Dá ni tiin ndu iin barco ñoo Troas. Dá ni chjndaq ndu kua'an ndu ni'ij ndú iin yúku ín iní taño'o nani Samotracia. Dá tá ni tju noq iin ka kuú, dá ni kaa tuku ndu iní barco ñoo kua'an ndu ñoo nani Neápolis. 12 Tá ni saq ndu ñoo, dá ni kee ndu xika sá'a ndú kua'an ndu iin ñoo nani Filipos, ta kían ñoo ndáyá'í cháá ka nákaa kuendá Macedonia di'a, ta kían iin ñoo kuendá ta romano. Ta ñoo ni sa ndei ndu cháá kuú.

13 Ta tein iin kuú nani'ij ndéé na Israel, dá ni kankuei ndu kua'an ndu yu'ú ñoo ñoo, chj ñoo nákaa iin yuta noq sá'an na Israel ndéi ñoo ñoo ká'an na xí'ín Ndios. Dá tá ni saq ndu ñoo, dá ni sa ndei ndu. Dá ni kasá'a ndú ká'an ndu xí'ín na ña'a ni naqata ndéi ñoo sa'a Jesús. 14 Ta ñoo nákaa iin ña'a nani Lidia. Ta kían ña ñoo ká'ano nani Tiatira, ta díkóán dá'on díon kua'a to'on, ta ndáño'án Ndios takí. Ta kúu seídó'o va'án to'on ká'an Pablo. Ta kúu ni nakonó sato'o yo Jesús níman, ta kúu ni kandísáan to'on ni ka'an na. 15 Ta kúu ni sodó ndútaan xí'ín ndidaa na ve'án. Dá ni seí nda'vían noq ndú, ta kaáan:

—Tá kandaq ini ndo ña kúu iin ña'a kándéé ndisa iní sato'o yo Jesús, dá kían náki ndo ná ko'o ve'i kandeí ndó —kaáan.

Dá ni kandeéan ni xino iní ndu ña ko'on ndu kandeí ndu ve'án dao kuú.

Di'a ni kuu tá ni chikáq ta né'e choon Pablo xí'ín Silas ve'e ka

16 Ta di'a ni ndo'o ndu iin ka kuú tá kua'an ndu ka'an ndu xí'ín Ndios. Noó kua'an ndu ñoo ni náki'in tá'an ndu xí'ín iin tadi'í. Ta nákaa iin espíritu kini ña nákoní iní iní xj. Ta kúu kuá'a nda'o dí'ón ni'ij sato'o xj sa'a ña nákoní iní xj. 17 Ta kúu ni kasá'a tadi'í yo'ó tákaa xi Pablo xí'ín ndu'u vej xi, ta káyu'u xí:

—jTaa yó'o kúu ra kéchóon noq Ndios, na kómí ndidaa tá'an choon! Ta dána'a ra noó ñayuu ndi kee na káki na noó kuachi na —kaá xj.

18 Ta kúu kua'a vá kuú ni sa kee xi díon. Sa'a ñoo kó ní xj'ó ndéé ka iní Pablo sa'a xí. Dá ni nandió koq na, dá ni kaa na xí'ín espíritu kini nákaa iní xj:

—Xí'ín kuú Jesucristo, na xí'o choon noqí, sa'ándái choon noqon. Kua'an keta kú iní tadi'í xaan.

Ta kúu viti'ón vá ni keta espíritu kini ñoo kua'an. 19 Tá ni kandaq ini sato'o xj ña koó ka dí'ón ni'ij rá xí'ín xí, dá ni tiin ra Pablo xí'ín Silas. Dá ni kee ra ñoo ñaá rá kua'an ra noq yá'í noq ndéi tá né'e choon. 20 Dá ni saq ra ni chjkata ñaá rá noq ta né'e choon ñoo. Dá ni kaa ra xí'ín rá:

—Taa yó'o kúu ta Israel. Ta xionoo ra dánaá tá'an ra ñayuu ndéi ñoo yo. 21 Ta xionoo ra dána'a ra ña kánian kee yó táto'on kí'o kée míi rá, ta kó káni ta'an vaan natiin yóan, ta kee yóan, chj kúu yó ta romano —kaá ra.

22 Dá ni ndakuei ñayuu ni kasá'a ná kéndava'a na xí'ín Pablo, xí'ín Silas. Dá ni ndatá ta né'e choon ñoo dá'on ná. Dá ni sa'anda ra choon ña ná kani ñaá rá xí'ín vara. 23 Tá ni ndi'i ni kani kini ñaá rá, dá ni taán ñaá rá ve'e kaa. Dá ni sa'anda ra choon noq ra ndaa yé'é kaa ña ná kanda va'a ñaá rá. 24 Tá ni ndi'i ni ta'anda choon yo'o noq rá, dá ni taán ñaá rá ve'e kaa naá ñoo'ó nda maá iní ve'e kaa ñoo. Dá ni taán rá sa'a ná yá'í yító nani cepo káandu'u iní ve'e kaa ñoo, dá ni kató toon ra yito ñoo.

Di'a ni kuu tá ni kandisa taa ndaá yé'é kaa ñoo Jesús

25 Tá ni kuu ñoo tádi, ká'an ij vá Pablo xí'ín Silas xí'ín Ndios ñoo'ó na, ta xita na yaa noq ná. Ta seídó'o va'a ñaá dao ka taa ñoo'ó ve'e kaa ñoo ndéi ra. 26 Ta kúu iin kuitió ni kasá'a ni'ij nda'ó táan. Ta kúu nda sa'a ve'e kaa ñoo ni kidi ni'ini. Ta kúu ni nono vá ndidaa kúu yé'é kaa ñoo. Ta kúu ni ndaxi vá cadena ndíko sa'a ndidaa kúu taa ñoo'ó ve'e kaa ñoo.

27 Dá ni ndoto ta ndaa yé'é kaa ñoo, kúu ni xini ra ña ndidaa yé'é kaa ni nono. Ta kúu ni taó rá espada ra kua'an ra ka'áni rá míi rá, chj ni ka'án rá ña ni xino ndidaa kúu vá ra ñoo'ó ve'e kaa ñoo kua'an ra. 28 Kúu ni kayu'u Pablo, dá ni kaa na xí'ín rá:

—O sa kéndava'a ní xí'ín míi ní, chj yó'o va ñoo'ó ndidaa kúu ndu'u —kaá na.

29 Dá nì sa'anda tã ndaa yé'é kãa ñoo choon ñã ná natoon ñó'ò, dá ná katoon. Kúú nì kankono ra kua'an rã noo nákaã Pablo xí'in Silas. Ta ndéi ñino oon ra nì sã ku'in xití rá noo sá'a ná. 30 Dá nì tao ñãá rá, dá nì ndatò'ón ñãá rá, ta kaá rã xí'in ná:

—Tatá, ¿ndí kíán kánian keei, dá nì'y ñã kãkii nõo kuachijí?

31 Dá nì kaa nã xí'in rá:
—Kandéé iní ní sato'o yo Jesucristo, dá nì'y ní ñã kãkí ní xí'in ndidaá nã ve'e ní.

32 Dá nì kasá'á dána'a Pablo to'on va'a sato'o yo Jesús noo mií rá, xí'in nõo nã ve'e ra. 33 Ta mií hora daá ñóo nì tao ñãá rá, ta nì ñakata ra nõo nì tarkue'e ñií ná. Tá nì ndi'i, dá nì sodo ndútã mií rá xí'in ndidaá kúú nã ve'e ra. 34 Tá nì ndi'i ñoo, dá ndáka ñãá rá nì no'o rã ve'e ra. Dá nì xí'o ra ñã'a nì sasá'an na. Ta kúú kãdij nda'o iní mií rá xí'in nã ve'e ra, chî ndidaá ná nì kandisa Ndios.

35 Dá tá nì tju noo kuú daá ñóo, dá nì tãnda'á tãa né'e choon tátò rá kua'an rã. Tá nì sãã rã, dá nì kaa rã di'a xí'in tã ndaa yé'é kãa ñoo:

—Dáyaã ní tãa káa ná ko'on rã.

36 Dá nì kaa tã ndaa yé'é kãa ñoo xí'in Pablo:

—Sã nì ta'andã choon nõoí ñã tavéi ndo'ò ve'e kãa yó'o. Ta viti kíã kankuei va'a ndo ko'on ndo —kaá rã.

37 Dá nì kaa Pablo:

—Nì kani ra ndu'u noo kuá'a ñayuu, ta ko ñã'a kã'an rã xí'in ndu'u ndí kíã kúú kuachi ndu, va'arã tá romano kúú ndú. Ta nì taán rá ndu'u ve'e kãa. Ta viti, ¿á ká'an rá dáyaã de'é rã ndú? Tído o kóo oon ta'on dión sa'a ndú. Va'a kãan mií tã né'e choon ná kii tao ndu'u —kaá nã.

38 Dá nì sa'an tátò ñoo nì ñakani ra xí'in tã né'e choon to'on nì kã'an Pablo. Tá kúú nì yu'ú nda'o ra tá nì kãndaã ini rã ñã kúú ná tã romano. 39 Dá nì sa'an rã nì ndakã rã ñã maní noo ná. Dá vì nì tao ñãá rá. Dá nì seí nda'í rã noo ná ñã ná kankuei na ñoo ñoo ko'on nã. 40 Dá tá nì kankuei na ve'e kãa ñoo, dá nì kee na kua'an nõ'o ná ve'e ñã'a nani Lidia ñoo. Ta ñoo nì xini na dao kã nã kúú kuendá Jesús. Dá nì xí'o na tãndéé iní noo nõón. Dá nì kankuei na ñoo ñoo kua'an nã.

17

Dì'a nì kuu tá nì ñakuina vaã ñayuu ndéi ñoo Tesalónica

1 Dá nì ya'a Pablo xí'in Silas ñoo nani Anfípolis xí'in iin kã ñoo nani Apolonia. Dá nì sãã nã ñoo ká'ano nani Tesalónica. Ta ñoo ñin iin ve'e noo náataka nã Israel. 2 Ta nì sa'an nã ve'e ñoo tátò'on kí'o kée ná ndidaá ñoo noo sá'an nã. Ta tein ndin onj kuú nãni'í ndéé nã Israel nì ndatò'ón ná xí'in ñayuu ñoo, 3 ta nì ñakani na tátò'on kí'o ká'an rá ío

tuti ij Ndios. Chì xí'in miáan nì xí'o na ñã nì kãndaã ini ñayuu ñoo ñã miáan ndúsã kánian ndo'o nani nõo Cristo, nã dákaiki ñãá, dá kuu nã, dá nataki nã tein nã kúú ndij. Dá nì kaa ta'ani na:

—Jesús, nã kã'an yu'u sa'a xí'in ndo'ò, nõón kúú Cristo —kaá nã.

4 Ta kúú nì kãndisa va dao nã Israel ñoo to'on yó'o. Dá nì ñaki'in tá'an na xí'in Pablo xí'in Silas. Ta nì kandisa ta'ani kuá'a nda'o nã griego, nã ndaño'o Ndios, xí'in kuá'a nã ñã'a ndáya'i.

5 Kúú nì kasá'á kú'u'u ini tãa Israel ko xijin kandisa. Sã'a ñoo nì dataká rã dao tá kini xionoo kei ñoo. Ta roón kúú rã nì daká'an kue'é kuá'a nda'o ñayuu ndéi ñoo ñoo. Dá nì kasá'á nákuina vaã nã. Dá nì sãã tondó nã ve'e iin tãa nani Jasón, dá tao ná Pablo xí'in Silas, dá ná nakí'o ñãá ná noo nda'a tã né'e choon, ká'an ná. 6 Tído ko ní nãni'í ta'on ñãá ná. Dá nì tiin na mií Jasón ñoo xí'in dao kã nã kúú kuendá Jesús ndéi ñoo, dá nì kee na ñó'o ñãá ná kua'an nã. Tá nì sãã nã nõo tã né'e choon, dá nì kayu'ú tã Israel ñoo:

—Tã'an tãa xionoo ndaká ñaxintónj ñayuu ndéi iin ní kúú ñayuu, roón ta'ani kúú rã nì kasáã ñoo yo viti. 7 Ta kúú nì ñatiin va'a ñãá Jasón yó'o ve'e ra. Ta ndidaá tã ñoo kúú rã ko xijin kueidó'o choon sa'andá tã né'e choon ká'ano cháá kã, rã kúú César, chî kaá rã ñã ío iin kã rey ndáya'i cháá kã nani Jesús —kaá rã.

8 Ta kúú nì ñakuina vaã cháá kã ñayuu ñoo xí'in tã né'e choon tá nì seidó'o na ñã nì kaa rã dión. 9 Tído tá nì ndi'i nì chuya'i Jasón ñoo xí'in dao kã nã nõo tã né'e choon, dá nì dayáã ñãá rá.

Dì'a nì kuu tá nì ñand'a qã iin ñoo nani Berea

10 Ta mií sakuaá daá ñóo nì tãnda'á nã kúú kuendá Jesús ndéi ñoo Pablo xí'in Silas ñã kíã ko'on nã ñoo nani Berea. Tá nì sãã nã ñoo ñoo, dá nì ku'u na ve'e noo náataka nã Israel ndéi ñoo. 11 Tído ñayuu va'a cháá kã ini kúú nã ndéi ñoo Berea o duú nã ndéi ñoo Tesalónica, chî ndino'o ini nã nì seido'o na to'on va'a Jesús. Ta ndidaá kuú nì dakua'a na noo ká'an tuti ij Ndios, dá ná kandé'á á ñã ndaa kíã ká'an Pablo o koó. 12 Dión nì kee na, dá kuá'a nda'o nã Israel ndéi ñoo ñoo nì kãndisa na to'on dána'a nã. Ta kuá'a nã ñã'a griego ndáya'i xí'in kuá'a nda'o tãa griego nì kãndisa ta'ani ñãá.

13 Tído tá nì kãndaã ini tã Israel ndéi ñoo Tesalónica ñã nákaã Pablo dána'a nã to'on Ndios ñoo Berea, dá nì kee ra kua'an rã ñoo. Dá tá nì sãã rã, dá nì kasá'á nákuina vaã ñayuu ñoo nì kee ra. 14 Ta kúú vití'ón di'a nì tãnda'á nã kúú kuendá Jesús Pablo kua'an nã yu'ú taño'o. Tído nì kãndoo va Silas xí'in Timoteo nì sã ndei na ñoo Berea ñoo. 15 Dá

nj kee na ndaka na Pablo kua'an na nda ñoo ká'ano naní Atenas. Tá nj saq na ñoo xí'in ná, dá nj sa'anda Pablo choon noq ná ña ná kast'o'on na xí'in Silas xí'in Timoteo ña ná kii kú' ná noq ío na, kaá na. Dá nj nandíó kuéi na nj sa'an nj ndaka na ñoo kua'an nó'q ná.

Dí'a nj kuu tá nj sa káq Pablo iin ñoo naní Atenas

¹⁶ Ta nani ndáti Pablo kasaa Silas xí'in Timoteo, kúu nj kixian nj kunda'í nda'ó ini na, chí nj xini na ña iin ní kúu ñoo ñoo kándodó yoko ndáño'ó na. ¹⁷ Sa'á ñoo nj sa'an na ve'e noq nátake na Israel ndéi ñoo ñoo, ta nj ndátó'ón ná xí'in na Israel, xí'in dao ka ñayuu ndáño'ó Ndios takí. Ta ndidaá kuu nj ka'an na xí'in ñayuu xionoo noq yá'í ñoo sa'a Jesús. ¹⁸ Dá nj dandíchi tá'an na xí'in dao ka taa dákuá'a ña dána'a tã kúu kuendá epicúreo, xí'in dao ka taa dákuá'a ña dána'a tã kúu kuendá estoico. Dá nj kaa roón:

—¿Ndi kóni kaa to'on ká'an taa káni téi ká'an yó'o?

Dá nj kaa dao ka ra:

—Kándaq ini ndu'u ña xionoo ra ká'an ra sa'a dao ka ndios.

Díon nj kaa ra chí xionoo Pablo ká'an na sa'á to'on va'a Jesús, ta ká'an na ña natakí na nj xí'í. ¹⁹ Dá ndaka ra Pablo ní saq ra iin xían noq naní Areópago, noq nátake taa ndátó'ón rá. Dá nj kaa ra xí'in ná:

—¿Á kee ní ña maní kast'o'on ní xí'in ndu'u sa'á to'on saá dána'a ní? ²⁰ Chí kq óon ta'on kueid'ó ndu'an. Sa'á ñoo kátoó ndu'u kandaq ini ndu ndi kua'an sa'án.

²¹ Díon nj kaa ra, chí kátoó nda'ó ndidaá taa ndéi ñoo Atenas xí'in tã tũkú ndéi ñoo kueid'ó'ó ra, ta ká'an ra sa'á ña saá.

Dí'a kua'an ña nj daná'q Pablo noq taa ñoo

²² Dá nj nakuín ndichi Pablo me'í ndidaá taa nj nataka ndéi noq naní Areópago. Dá nj kaa na:

—Ndo'ó, na ndéi ñoo Atenas yó'o, kándaq ini yu'u ña ndita ndaa ndo xí'in ña kándisa ndó. ²³ Chí tá nj xionooi nj sa nde'í noq náa ndáño'ó ndó, dá nj xiniñ iian tándaa to'on noqán kaá dí'a: “Ña yó'o kúu noq náa iin ndios kq ná'a ndú”, kaáan. Ta mií Ndios ndáño'ó ndó, na kaá ndo ña kq ná'a ndó, noqón kúu na ko'ín kast'o'in xí'in ndó sa'a.

²⁴ Ta mií Ndios, na nj kavá'a iin ní kúu ñayuu yó'o, xí'in ndidaá kúu ña'á ío noqán, noqón kúu na dándáki induú xí'in noqño'ó yó'o. Sa'á ñoo kq ío ta'on na ini ni iin ve'e ño'ó, tá'an ña nj kavá'a ndá'a taa. ²⁵ Ta ni iin to'ón ña'á ío noq yq kq xínño'ó ná, chí ni iin to'ón ña'á kq kómaní noq ná. Mií dí'a na xí'í ña takí yq ndéi yó ñayuu yó'o, ta xí'í na tachí ña náki'in yq, ta xí'í ta'ani na ndidaá kúu ña'á ío noq yq.

²⁶ Ta xí'in iin to'ón vá taa nj nata'í ndidaá ñayuu nj kee Ndios, dá ná nakuítã noo na kandeí na iin ní kúu ñayuu yó'o. Chí sa nj chiná'a vá Ndios noq kúu sa'á ña kataki yq, ta nj chiná'a ta'ani na noq ndí'a, ta nj chiná'a ta'ani na noq kandeí iin rá iin yó.

²⁷ Díon nj kee Ndios, dá ná nandukú yó na, dá ná ndundéé yó nda ná kandeé yó nani'í yq ná. Chí mián ndaa kíán ña kq xíká ta'on ío Ndios noq iin rá iin yó. ²⁸ Chí mií ná kédaá xí'in yó, dá takí yq, ta kandá yq, ta ndéi yó. Ta kíán táto'on ni taa dao taa kuendá mií ndó, tá'an ra tí'a taa to'on luu kua'an, chí nj taa ra ña kúu yó de'e Ndios. ²⁹ Ta sa'á ña kúu yó de'e Ndios, sa'á ñoo kq níyíká yó ka'án yó ña kúu ná iin na'áná nj kavá'a ndá'a taa xí'in oro o plata o xí'in yuu, chí savá'a ña nj nakaní ini ñaxintóni taa tí'a káva'a ña kí.

³⁰ Tído kq ní taó kuendá ta'on Ndios sa'á ña sa kee ñayuu tá sa'a, chí kq ní sa ná'á ná mií Ndios. Tído viti sa'ándá na choon noq iin rá iin ñayuu ndéi iin ní kúu ñayuu ña ná nandikó ini na sa'á kuqchi kée na. ³¹ Chí nj chíkaq ini Ndios ña kasandaá iin kuu, dá keyíko ndaa na sa'a ndidaá kúu ñayuu ndéi iin ní kúu ñayuu yó'o xí'in ndá'a iin taa nj chíkani mií ná. Ta nj xí'í na ña nj kandaq ini yq ndá yoo kúu taa ñoo, chí nj danátaki ñaá ná tein na kúu ndíj —kaá na.

³² Tá nj seido'ó ra ña nj ká'an Pablo sa'á ña natakí na nj xí'í, ta kúu nj kasá'á dao ra kédiki ñaá rá. Tído dao ka ra nj kaa xí'in ná:

—Kóni ndu'u kueid'ó'ó ndu cháá ka sa'á ña yó'o.

³³ Dá nj keta na kua'an na. ³⁴ Tído nj kandísa dao ñayuu ñoo to'on nj daná'q Pablo, ta nj naki'in tá'an na xí'in ná. Ta tein na nj kandísa ñoo nákaa iin taa naní Dionisio, ta kúu rá iin taa né'e choon noq naní Areópago ñoo. Ta nákaa ta'ani iin ña'á naní Dámaris, ta nj kandísa ta'ani dao ka ñayuu.

18

Dí'a nj kuu tá nj sa io Pablo ñoo naní Corinto

¹ Tá ni ndí'í, dá nj keta Pablo ñoo Atenas. Dá nj kí'in na kua'an na ñoo ká'ano naní Corinto. ² Tá ñoo nj naki'in tá'an na xí'in iin tã Israel naní Aquila, ra nj kaki kuendá Ponto. Ta duú nj kasáa va ra nj kii ra kuendá Italia xí'in ñadi'í ra, ña naní Priscila, chí tã né'e choon ká'ano naní Claudio kúu ra nj sa'anda choon ña ná kankuei ndidaá kúu na Israel ñoo Roma ko'on na kandeí na dao ka xían. Dá nj kee Pablo kua'an na ve'e noq ndéi na ñoo. ³ Ta iin nóó choon kée Pablo xí'in ná, chí tí'a na kavá'a na ve'e xí'in ñíj. Sa'á ñoo nj kandoq Pablo ío na ve'e na, ta nj kexóon nduú na xí'in ná. ⁴ Ta nj dandíchi tá'an Pablo xí'in ñayuu ini ve'e noq nátake

na Israel ndéi ñoo iin iin kuꝯ kuꝯ nani'i ndéi ná, dá ná xino iní na Israel xí'in na ko kúu na Israel kandísa na to'on dána'a na.

⁵ Dá nì kasáa Silas xí'in Timoteo nì ndee na kuendá Macedonia di'a. Sa'a ñoo nì ñankoo Pablo dao ka choon sa kee na, ta sava'a ña kee na kían dána'a na to'on va'a sa'a Jesús, chí kásto'on na xí'in na Israel ña Jesús kúu Cristo, na dákaki ñaa. ⁶ Tído nì ndakuei na nì kasá'a naa na xí'in Pablo, ta ká'an ndava'a na xí'in ná. Sa'a ñoo nì kidi ni'ini Pablo dá'on ná, dá nì kaa na:

—Kuachi mií ndó kíán, dá kían kakomí ijí vá ndó kuachi noo Ndios. Ko ndío kuachi ka yu'u sa'a ndo. Ta viti chí noo kó'ní dána'i noo na ko kúu na Israel —kaá na.

⁷ Dá nì keta na ve'e noo náta na Israel ñoo. Dá nì kee na kua'an na ve'e iin taa nani Justo, ta yu'u ni'ini taa yó'o Ndios. Ta ío ra dín ve'e noo náta na Israel ndéi ñoo. ⁸ Ta Crispo nani iin taa ndaya'i ini ve'e noo náta na Israel, kúu nì kandísa ra sato'o yo Jesús xí'in ndidaa na ve'e ra. Ta kúu kuá'a ñayuu ndéi ñoo Corinto ñoo nì seídó'o to'on va'a sa'a Jesús, ta nì kandísa ñaa ná, ta nì sodo ndúta ná.

⁹ Iin sakuaa, dá nì xini Pablo iin ña'a ndato nì kee sato'o yo Jesús, dá nì kaa na xí'in ná:

—O sa yu'ón. Ta o sa kátuuón ña ka'on sa'í. ¹⁰ Chí ío va yu'u xí'ón, ta ni iin tó'ón ta'on ñayuu o kónói kendava'a xí'ón. Chí kuá'a nda'o ñayuu yu'u ndéi ñoo ká'ano yó'o —kaá na.

¹¹ Dá nì kandoo Pablo nì sa io na iin kuia dao ñoo Corinto ñoo. Ta nì ñana'a na noo ñayuu sa'a to'on va'a Ndios.

¹² Ta nani nákaa taa nani Galión né'e ra choon kuendá Acaya yó'o, kúu iin nóo nì ndató'ón taa Israel kendava'a ra xí'in Pablo. Dá nì sa'an ra nì tiin ñaa rá ndaka ra kua'an ra noo ta né'e choon. ¹³ Dá nì kaa ra xí'in Galión ñoo:

—Taa yó'o kúu ra xionoo dáka'an kué'é ñayuu, dá ná dá'a nì kandaño'o na Ndios táto'on kí'o sa'ándá ley Moisés choon —kaá ra.

¹⁴ Tá kua'an Pablo ka'an na, ta kúu nì kasá'a ká'an Galión xí'in taa Israel ñoo:

—Tá nì kee ra iin ña kini o iin kuachi ká'ano, dá kían nakí'oi mií kueídó'i ña ká'an ndo'ó, ta Israel xaan. ¹⁵ Tído tá kían sa'a to'on, o sa'a kuꝯ Ndios ndo o sa'a ley mií ndo'ó, dá kían kuu keyíko mií ndoan, chí yu'u kúu ra o chínee ta'oin mií keyíko sa'a ña yó'o —kaá ra.

¹⁶ Dá nì taó ñaa rá sata vé'e. ¹⁷ Dá nì tiin dao ta griego iin taa nani Sóstenes, tá'an ra dándaki ve'e noo náta na Israel. Ta kúu mií yé'é chóon ñoo nì kani ñaa rá. Tído ko nì kékuendá ta'on Galión sa'a ña nì kee ra.

Di'a nì kuu tá nì ñandió ko Pablo ñoo Antioquia

¹⁸ Ta kúu kua'a ijí vá kuꝯ nì kandoo Pablo nì sa io na ñoo Corinto ñoo. Nì ndi'i, dá nì ka'an na ndisá'an xí'in na kúu kuendá Jesús ndéi ñoo. Dá nì tiin na iin barco. Dá nì kee na kua'an na chí kuendá Siria di'a. Ta kua'an ta'ani Priscila xí'in Aquila xí'in ná. Tído tá ko ña'a kee na ko'on na, dá nì datá tá'i Pablo díní ná noo nani Cencrea, dá xinkoo to'on nì kandoo na xí'in Ndios.

¹⁹ Dá tá nì saa na ñoo ká'ano nani Éfeso, ta kúu ñoo nì ta'anda tá'an Pablo xí'in Priscila xí'in Aquila. Dá nì kee Pablo kua'an na ve'e noo náta na Israel ndéi ñoo ñoo. Ta ñoo nì ndató'ón ná xí'in ra Israel. ²⁰ Dá nì seí nda'i ra noo Pablo ña ná koo na cháa ka kuꝯ xí'in rá, tído ko nì xín ta'on na. ²¹ Dá nì ka'an na ndisá'an xí'in rá, dá nì kaa na:

—Miían ndúsa kakaají víko ña sa veí koo ñoo Jerusalén, tído ñandió ko tukuí kooi xí'in ndo tá díon kóní Ndios —kaá na.

Dá nì keta na ñoo Éfeso ñoo, dá nì tiin na iin barco kua'an na. ²² Dá tá nì saa na ñoo Cesarea, dá nì kee na kooka na kua'an na ñoo Jerusalén ka'an na ndisá'an xí'in na kúu kuendá Jesús ndéi ñoo. Tá nì ndi'i ñoo, dá nì kee na kua'an na, dá nì xino na ñoo Antioquia.

²³ Tá nì ndi'i nì sa io na ñoo Antioquia cháa tiempo, dá nì kee tuku na kua'an na, ta nì xionoo na chí kuendá Galacia di'a, xí'in Frigia, ta nì xí'o na tandeé ini noo ndidaa kúu na kúu kuendá Jesús ndéi ñoo.

Di'a nì kuu tá nì ñana'a iin taa nani Apolos

²⁴ Iin kuꝯ nì kasáa iin taa Israel nani Apolos ñoo Éfeso. Ta kúu rá iin taa nì káki ñoo ká'ano nani Alejandría. Ta tí'a va'a ra ka'an ra, ta ndichí nda'o ra xí'in to'on ká'an tuti ijí Ndios. ²⁵ Ta sa nì ñakua'a va'a ra sa'a íchi ndaa sato'o yo Jesús. Ta ndino'o ini ra xionoo ra kásto'on ra xí'in ñayuu, ta dána'a ndaa ra sa'a ña ná'a rá sa'a Jesús. Tído ná'a rá sava'a sa'a ña nì ñana'a Juan tá sa ñakódo ndúta ná ñayuu. ²⁶ Dá nì kasá'a rá dána'a ra ini ve'e noo náta na Israel, ta ko yu'u ta'on ra. Tído tá nì seídó'o Priscila xí'in Aquila ña nì ñana'a ra, dá nì taó xoo ñaa ná. Dá nì kasto'on va'a cháa ka na xí'in rá sa'a íchi ndaa Ndios.

²⁷ Tá nì ndi'i ñoo, dá nì ka'an Apolos ko'on ra kuendá Acaya. Dá nì xí'o na kúu kuendá Jesús ndéi ñoo Éfeso ñoo tandeé ini noo rá. Ta nì taa na iin tuti kua'an noo na kúu kuendá Jesús ndéi chí Acaya ñoo, dá ná natiin va'a na Apolos. Dá tá nì saa ra Acaya, kúu nì chíndeé nda'o ra ndidaa na kúu kuendá Jesús, tá'an na nì kandísa sa'a ña maní nì kee Ndios xí'in ná. ²⁸ Ta kúu nì ndundéé rá nì datúu rá noo ká'an ta Israel noo ndidaa ñayuu ndéi ñoo, chí nì xí'o ra ña nì kandaa

ini na ña ká'an tuti iñ Ndios, ña Jesús kúu Cristo, na dákaiki ñaa.

19

Di'a ni kuu tá ni sa io Pablo ñoo Éfeso

¹ Ta xian nani nákaa iñ Apolos ñoo Corinto, kúu ni ya'a Pablo iin xian noq ndíta yukú ñó'ó kua'an na. Dá ni saq na ñoo Éfeso. Ta kúu ñoo ni ñaki'in tá'an na xí'in dao ñaa kúu kuendá Jesús. ² Dá ni ndat'ón ñaa Pablo:

—¿Á ni ñatiin ndo'ó Espíritu iñ Ndios tá ni kandísa ndó?

Dá ni kaa ro'on:

—Kó óon ta'on kueid'ó'ó ndu ña ka'an na ña ió Espíritu iñ Ndios.

³ Dá ni ndat'ón tuku ñaa Pablo:

—¿Ndi kían ni kandísa ndó tá ni sodó ndúta ndo, tá dáa?

Dá ni kaa ra:

—Ni kandísa ndu'u ña ni ñaná'a Juan tá sa ñakódo ndúta ná ñayuu.

⁴ Dá ni kaa Pablo:

—Ni sa ñakódo ndúta Juan ñayuu, tá'an na ni ñandikó iní sa'a kuachi kée na. Ta ni ka'an Juan xí'in ná ña ná kandeé iní na iin ka ñaa ve'i sata ná. Ta na yó'ó kúu Jesús, ta noón kúu Cristo, na dákaiki ñaa.

⁵ Tá ni seid'ó'ó ra to'on yó'ó, dá ni sodó ndúta rá xí'in kuu sato'ó yo Jesús. ⁶ Dá tá ni chin'óo Pablo ndá'a ná ñaa, kúu ni ñatiin ra Espíritu iñ Ndios iní ra. Kúu ni kasá'a vá ká'an ra dao ka yu'u, tá'an ña kó ní dákuá'a ra. Dá ni kasá'a ta'ani ra kásto'on ra to'on ni ní'í rá noq mií Ndios. ⁷ Ta kúu rá táto'on uxí uu.

⁸ Dá ni ku'u Pablo ini ve'e noq náta na Israel ndéi ñoo ñoo. Ta noq oní yoq kó ní yu'u ta'on na ka'an na sa'a Jesús. Ta ni ñandichí tá'an na xí'in ñayuu ndéi ñoo, dá ná xino iní na ndu'u na tixi ndá'a Ndios. ⁹ Tído ni ndukáxi ndá'ó níó dao na, sa'a ñoo kó ní xii ta'on na kandísa na to'on ni ñaná'a Pablo. Ta noón kúu na ni kasá'a ká'an ndava'a na sa'a ichi ndaa Jesús noq ñayuu ndéi ñoo. Dá ni ñandikoo ñaa Pablo. Dá ni kee na ndáka na ni nduu kuendá Jesús kua'an na. Ta ndidaa kuu vá sa ndat'ón ná xí'in ñayuu ñoo sa'a to'on Jesús ini iin ve'e ñaa nani Tirano, ta kían iin ve'e noq náta ñayuu ndat'ón ná. ¹⁰ Ta dión ni sa kee na tein uu kuia. Sa'a ñoo kua'a ndá'ó na Israel xí'in na kó kúu na Israel ndéi chí Asia di'a ni seid'ó'ó to'on va'a sa'a sato'ó yo Jesús.

¹¹ Ta xí'in ndá'a Pablo sa kee Ndios ña'a ná'ano, ¹² chí va'arar peñito Pablo o tá'í dá'on ná né'e ñayuu kua'an na chin'oo naan sata na kú'u, ta kúu nduva'a va na. Ta kánkuei ta'ani espíritu kini ini na kua'an.

¹³ Sa xionoo dao tá Israel sa taó rá espíritu kini ñó'ó ini ñayuu. Tído iin kuu ni ka'an rá

ka'anda ra choon xí'in kuu sato'ó yo Jesús, dá taó rá espíritu kini, chí di'a ni kaa ra xí'an:

—Sa'ándá ndu'u choon noqon xí'in kuu Jesús, tá'an na ká'an Pablo sa'a. Kua'an keta kíj ini ñaa xaan —kaá ra xí'an.

¹⁴ Ta ñaa ká'an dión kúu ndin usa ñee iin ta Israel naní Esceva, tá'an ra kúu iin dutí kúu noq.

¹⁵ Tído ni ka'an espíritu kini ñoo xí'in rá: —Ná'a vá yu'u Jesús. Ta ná'a ta'ani yu'u ndá yoo kúu Pablo. Tído ndo'ó, ñaa yoo kúu ndo'ó ña sa'ándá ndo choon noq yu'u, tá dáa? —kaagan xí'in rá.

¹⁶ Ta kúu ni ndao ni'ini ñaa yí'í espíritu kini ñoo ni tiin ñaa rá, chí ni ndundaki ndá'ó ra ni kee espíritu kini ñoo. Kúu ni kendava'a ra xí'in ndin usa ñaa ñoo, ta ni ndat'ón ndí'í ra dá'on rá. Ta kúu nda ndaa vichí vá rá ni kánkuei ra ve'e ñoo kua'an ra, ta ni ñarkue'e ndá'ó ra ni keean.

¹⁷ Ta kúu ndidaa kúu na Israel xí'in na kó kúu na Israel ndéi ñoo Éfeso ñoo ni ñandaa ini ña dión ni kuu. Ta kúu ni yu'u ndá'ó na. Dá ni kasá'a kéká'ano na kuu sato'ó yo Jesús. ¹⁸ Kúu kua'a ndá'ó na ñaa ni kandísa Jesús ni kasá'a ná'ó na kuachi na, ta xí'ó na kuendá sa'a ña kini sa kee na. ¹⁹ Ta kua'a ñayuu kétédi né'e na libro na ni kasáa na. Dá ni ñakéi naan noq ndidaa kúu ñayuu ñoo. Ta ni kekuendá na ndidaa ya'í libro ñoo. Dá ni ñandaa ini na ña ya'í ña táto'on uu diko uxí mil dí'ón plata. ²⁰ Dión ni kuu, dá ni ñaká'ani cháa ka to'on va'a sa'a sato'ó yo Jesús, ta kúu kua'a ka ñayuu ni kandísa ñaa.

²¹ Tá ni ndí'í ñoo, dá ni chíkaa ini Pablo kó'on na korni'ini na ñayuu ndéi chí kuendá Macedonia xí'in Acaya, dá kó'on na ñoo Jerusalén. Ta ni kaa na:

—Tá ni ndí'í ni sa'in Jerusalén, dá ví, dá kían miian kó'in ñoo ká'ano naní Roma —kaá na.

²² Dá ni ñanda'a Pablo uu ka ta xionoo xí'in ná kó'on na chí kuendá Macedonia. Ta na yó'ó kúu Timoteo xí'in Erasto. Tído ni ñandoo ió Pablo ni sa io na cháa ka kuu chí kuendá Asia.

Di'a ni kuu tá ni ñakuina vaq ñayuu ndéi ñoo Éfeso

²³ Tiempo daa ñoo ni kasá'a karyíi ndá'ó ñayuu ndéi ñoo Éfeso sa'a ichi saá ña ká'an sa'a Jesús. ²⁴ Chí ió iin ñaa kéchóon xí'in plata naní Demetrio ñoo ñoo. Ta kúu rá iin ñaa káva'a yoko xí'in plata, ña ndaa táto'on kí'ó kaa ve'e ñoo iin ndios di'í naní Diana. Ta kua'a ndá'ó dí'ón sa ní'í rá sa'a sa kee ra choon yó'ó, xí'in ñaa kéchóon xí'in rá. ²⁵ Kúu ni ñadataká ra ñaa kéchóon xí'in rá, xí'in dao ka ñaa kéchóon xí'in plata. Dá ni kaa ra xí'in rá:

—Ná'a vá mií ndó ña xí'in choon kée yó yó'ó ní'í yo kua'a ndá'ó dí'ón. ²⁶ Tído sa ni

xini va mií ndó, ta nì sejdó'o ndó sa'á iin t̃a nani Pablo. Ta o duú iin tó'ón ñoo Éfeso yó'o xionoo ra, ch̃i iin níí kúú vá kuendá Asia yó'o xionoo ra. Ta sa nì kandeé rá nì xinq̃ ini kua'á nda'o ñayuu kandísa na noq̃ ká'an ra, ch̃i kaá ra ña ko ta'ón ndios kíán káva'a ndá'a t̃a. ²⁷ Ta o duú sav'a'a choon kée ni yó jo ió ña naá, ch̃i jo ta'ani nda'o ió ña kasá'a kenóo ñayuu ve'e ño'o ndios di'í yo Diana, dá o kí'o ka na ñañó'ó noq̃ ná, tá'an na ndáño'o ta'ani ndidaa na ndéi chí kuendá Asia di'a, xí'in na ndéi iin níí kúú ñayuu —kaá ra.

²⁸ Tá nì seídó'o t̃a ñoo noq̃ nì ka'an Demetrio, kúú nì xido nda'o ini ra. Dá nì kayu'ú rá:

—Ña ndáya'i nda'o kúú Diana, tá'an na ndáño'o yóo, na ñoo Éfeso yó'o —kaá ra.

²⁹ Ta kúú ndidaa vá ñayuu ndéi ñoo ñoo nì ñakuina vaq̃. Kúú nì tiin na iin t̃a nani Gayo xí'in t̃a nani Aristarco. Ta ndi nduu t̃a yó'o nì kii chí kuendá Macedonia, ta xionoo ra xí'in Pablo. Ta ñó'o ñaa ná nì ku'u na ini iin ve'e ká'ano noq̃ nátkana na ñoo ñoo ndátó'ón ná sa'a ña'a ndó'o na. ³⁰ Dá nì ka'an Pablo ko'on na ku'u na ve'e ñoo ka'an na xí'in ñayuu ñó'o ñoo. Tído dao ka na kúú kuendá Jesús ko ní sóno ta'on na ña ku'u na. ³¹ Ta ndéi ta'ani dao t̃a né'e choon kuendá Asia ñoo, tá'an ra né'e tá'an va'a xí'in Pablo. Dá nì ch̃inda'á rá choon kua'an ña seí nda'í ra noq̃ ná ña ná dá'a ni ku'u na ve'e ñoo.

³² Kúú nì ñataka kua'á nda'o ñayuu. Dao na káyu'ú iin ña'a, ta dao ka na káyu'ú sa'a iin ka ña'a sa'á ña nì naá ini ná. Ch̃i kua'a vá ñayuu ñoo ko kándaá ini nda sa'a kíán ña nì ñataka na. ³³ Dá nì t̃anda'á ni'ini dao t̃a Israel iin t̃a nani Alejandro noq̃ ndidaa ñayuu ñoo, dá ná ka'an ra xí'in ná, ká'an rá. Dá nì ñakúu Alejandro ndá'a rá xík̃a ra ña ná kandeí tádi ñayuu ñoo, dá ná chindeé rá na ñoo ra noq̃ ñayuu kua'á ñoo.

³⁴ Tído tá nì k̃andaá ini ñayuu ñoo ña t̃a Israel kúú Alejandro ñoo, dá nì kasá'a káyu'ú ndidaa kúú ná táto'on uy ka hora, dá kaá na:

—¡Ña ndáya'i nda'o kúú Diana, tá'an na ndáño'o yóo, na ñoo Éfeso yó'o! —kaá na.

³⁵ Ndá daá ví nì kandeé ra kúú secretario nì kutadí ñayuu ñoo. Dá nì kaa ra:

—Kueidó'o ndó yu'ú, ndidaa ndo'ó, na ñoo Éfeso. ¿Á ko ná'á ta'on ndó ña ndidaa kúú ñayuu ná'á ña ñoo ká'ano Éfeso yó'o nì ni'í choon ña kíán kandaá yo ve'e ño'o ndios ndáya'i nani Diana xí'in na'ánáan, ña nì noo túu nì kii induú? ³⁶ Ta ni iin tó'ón ñayuu o kúú kaá ña koq̃. Sa'á ñoo kandeí tádi ndo. Ná dá'a ni kee ndó iin ña'a kini. ³⁷ Ch̃i ni iin t̃a ndáka ndó nì kasá'a ndo yó'o ko ní xini xíxi ra ve'e ño'o ndo, ta ni ko ká'an ndava'a ra sa'a ndios di'í ndáño'o ndó. ³⁸ Sa'á ñoo tá kóni Demetrio xí'in t̃a kéchoon xí'in rá ka'an kuachi ra sa'a dao t̃a, dá kíán kuu

ko'on ra ve'e choon, dá ch̃i ñoo ndéi t̃a né'e choon keyiko sa'a ña ndó'o ndó. Ta ñoo kánian ka'an kuachi tá'an iin rá iin ndó sa'á ña ndó'o ndó. ³⁹ Ta tá kóni ndo keyiko ndo dao ka ña'a, dá kíán kánian nataka ndo noq̃ t̃a né'e choon táto'on kí'o sa'ándá ley choon, dá keyiko ra sa'a ndo. ⁴⁰ Ch̃i jo va ió ña chinóo kuachi t̃a né'e choon yó sa'á ña nì ñakuina vaq̃ yo viti. Ch̃i o ní'í ta'on yó ndí kíán ka'an yo xí'in rá sa'á ña kéeá di'a —kaá ra.

⁴¹ Tá nì ndi'i nì ka'an ra to'on yó'o, dá nì sa'anda ra choon noq̃ ñayuu nì ñataka ñoo ña ná no'o na ve'e na.

20

Di'a nì kuu tá nì daná'a Pablo chí kuendá Macedonia xí'in kuendá Grecia

¹ Tá nì ndi'i nì kutadí ñayuu nì ñakuina vaq̃ ñoo, dá nì nakana Pablo na kúú kuendá Jesús ndéi ñoo. Dá nì ka'an ni'ini na noq̃ ná, ta nì nomi ñaa ná. Dá nì ka'an na ndisá'an xí'in ná. Dá nì kee na kua'an na chí kuendá Macedonia di'a. ² Tá nì ndi'i nì ñata'an Pablo nì xionoo na nì xí'o na t̃andéé ini noq̃ na kúú kuendá Jesús ndéi ñoo xí'in to'on nì daná'a na, dá nì kasandaá na chí kuendá Grecia di'a. ³ Ta ñoo ní sa io na onj̃ yoq̃. Ta sa io nduu na tiin na barco ko'on na chí kuendá Siria, ká'an ná. Tído nì ni'í tó'on na ña ndátó'ón kue'e t̃a Israel ña ká'ani ñaa rá. Sa'á ñoo nì ch̃ikaa ini na ña nandio koq̃ sá'a tuku na no'o na ich̃i kua'an chí kuendá Macedonia. ⁴ Ta nì ñaki'in tá'an na xí'in dao t̃a né'e tá'an xí'in ná kua'an na nda kuendá Asia. Ta iin ra nani Sópater, tá'an ra ñoo Berea, xí'in t̃a nani Aristarco, xí'in iin ka t̃a nani Segundo. Ta ndi nduu t̃a yó'o kúú t̃a ñoo Tesalónica. Ta kua'an ta'ani Gayo, tá'an ra ñoo Derbe, xí'in Timoteo, xí'in uy ka t̃a nani Tíquico xí'in Trófimo, t̃a kuendá Asia.

⁵ Ta ndidaa t̃a yó'o kúú ra nì xionoo kua'an ñoo Troas, dá kandatí ra ñoo saq̃ ndu. ⁶ Tá nì ndi'i nì ya'a víko seí ña Israel pan, tá'an ña ko ní kí'in tá'an xí'in ña dákuita t̃achian, dá nì tiin ndu iin barco ñoo Filipo kua'an ndu. Ta t̃ixi o'on kuu, dá nì saq̃ ndu nì ñaki'in tá'an ndu xí'in dao ka t̃a ñoo, ch̃i ndéi ra ndáti ra ndu ñoo Troas. Ta ñoo nì saq̃ ndei ndu usq̃ kuu.

Di'anj̃ kuu tá nì saq̃ io Pablo ñoo nani Troas

⁷ Tá nì kasandaá kuu kásá'a sa'á semana, dá nì ñataka ndu'u, na kúú kuendá Jesús, nì sa'anda ndu pan. Ta sa'á ña kánian kana Pablo ko'on na tá ná t̃u noq̃ iin ka kuu ñoo, sa'á ñoo ní kukáni vá dána'a na nákaa na. Ta kúú nì kasandaá dao ñoo. ⁸ Ta kúú kua'á nda'o ño'o tóon ini ve'e kánoo dikó noq̃ nì ndj̃t̃uti ndú ñoo.

⁹ Ta ió iin tayii nani Eutico yé'é ventana, ta nì kasáa ña ma'ánó, ch̃i nì kukáni nda'o ña

dána'a Pablo nákaa nã, sa'á ñoó nì naá vá iní xì nì kidjì xì. Ta kúú nì kankao xì ndã pìso kúú onjì ñoo ndã nõñó'o. Ta kúú nì ndane'e na xì, tído ndaá ndjì va kúú xì. ¹⁰ Kúú nì noo Pablo nì ñaxino na nõñó'o ñoo. Ta kúú nì sã noo ndei na noq tayií ñoo. Kúú nì nomi na xì. Dá nì kaa nã xí'ín nã kúú kuendá Jesús ñoo:

—O sã yu'ú ndo, çhì takí va xì —kaá nã.

¹¹ Ta kúú ñoo nì nãndió koo tuku Pablo nì kaa na nì xinkoo na ve'e kánnoo dinjì ñoo. Dá nì sa'anda nã pan, dá nì seí ndúan. Dá nì kasa'á tuku va na dána'a nã ndã nì tuu noq yáa. Ndã daá ví nì kee na kua'an nã. ¹² Tído takí va tayií ñoo nì ñakuaka ñaa ná ndáka na kua'an nã. Sa'á ñoo nì ñatiin na iin tãndeé iní ká'ano cháá kã.

¹³ Dá nì tiin ndu iin barco, dá nì xionoo ndu kua'an ndu noq Pablo ñoo naní Asón, çhì ñoo nì kãndoo ndu nãtiin ndu na, çhì nì çhikaa ini nã ñã sã sá'á ná. ¹⁴ Dá tá nì ñakí'ín tá'an ndu xí'ín Pablo ñoo naní Asón, dá nì kaa na iní barco ñoo. Dá nì kee ndu kua'an ndu. Dá nì sã ñoo naní Mitilene. ¹⁵ Dá nì ñakí'ín tuku ndu kua'an ndu xí'ín barco ñoo. Dá tá nì ya'a iin kã kuu, dá nì kasa'nda yati ndu noq naní Quoó. Dá tá nì ya'a iin kã kuu, dá nì kasa'nda ndu noq naní Samos. Dá nì sã ndu nì sã tuu tóo barco ñoo naní Trogilio. Dá ndã iin kã ví kuu, dá nì sã ndu ñoo naní Mileto. ¹⁶ Çhì sã nì çhikaa ini Pablo ñã o kó'on ta'on na ndã ñoo Éfeso, çhì kò kónjì ta'on na katuu na'á ná kuendá Asia ñoo. Çhì nómjì kúí ná sã ñã ñoo Jerusalén, dá ndã ndi kuu kasa'á na kaka'ã na noq koo víko ká'ano naní Pentecostés.

Di'a kua'an ñã nì ñãndá'a Pablo noq na sá'ano ne'e choon noq nã kúú kuendá Jesús ndéi ñoo Éfeso

¹⁷ Ta tein ndéi ndu ñoo Mileto ñoo, dá nì tãnda'á Pablo dao tãa kua'an rã kuaka ra nã sá'ano ne'e choon noq na kúú kuendá Jesús ndéi ñoo Éfeso. ¹⁸ Dá tá nì kasa'ã na sá'ano ñoo noq ió Pablo, dá nì kaa Pablo xí'ín ná:

—Ndidaá ndo'ó kúú nã ná'á tátõ'on kì'o nì kee yu'ú nì sã kãaj tein ndó ndã rá kuu mií noq nì kasa'ã kuendá Asia yó'o. ¹⁹ Çhì nì kee ñã kónjì sato'o yo Jesús, ta kò ní ndúkú ta'on yu'ú ñãñó'ó mií. Ta kuá'á ndã'o ta'ándá nì sakií xí'ín ndirã noqí sa'ã ndo. Ta kuá'á ndã'o tãndó'ó nì ndo'í nì kee tã Israel. ²⁰ Ta ná'á ta'aní ndó ñã kò ní dãnko ta'on yu'ú ñã kastõ'in xí'ín ndó ndidaá kúú ñã va'a ñã kían chindeé ndó. Ta nì ñãndá'j noq ndo ini ve'e noq nátaka ndo, ta nì ñãndá'j ta'anii noq ndo ini ve'e mií ndó. ²¹ Ta nì kastõ'on ta'anii xí'ín nã Israel xí'ín nã kò kúú nã Israel sa'á ñã kánian nandikó ini yo sa'á kuachí kée yó noq Ndios, ta sa'á ñã kánian kãndéé ini yo sato'o yo Jesucristo.

²² Ta viti kían tánda'á nã kúú Espíritu ijí Ndios yu'ú ñã kò'ín ñoo Jerusalén. Tído kò ná'í ndí kían ndo'í ñoo. ²³ Sava'a ñã ná'í kían ñã ndidaá ñoo ná'ano noq nì sa'ín, nì ka'an Espíritu ijí xí'ín yu'ú ñã chikaa rã yu'ú ve'e kãa. Ta kúú kuá'á ndã'o tãndó'ó ndo'í, kaá nã. ²⁴ Tído kò ndí'í ta'on inijì sa'ã ndidaá ñã vejì ndo'í. Ta nì kò ndí'í inijì sa'ã ñã katakijì o kuujì. Ñã kían ndí'í inijì sa'ã kían dáxinkoo ndí'ii choon nì sa'anda sato'o yo Jesús noqí, ñã kastõ'in sa'á tõ'on va'a ñã ká'an sa'á ñã maní nì kee Ndios xí'ín ñayuu.

²⁵ Ta viti kían sã ná'á vá yu'ú ñã ni iin tó'on ndo'ó, nã nì seidó'o tõ'on nì ñãndá'j sa'ã ndi kee ñayuu ndu'u na tixi ndá'a Ndios, o nãndió kuéi kã koni noqí. ²⁶ Sa'á ñoo kónjì ka'ín xí'ín ndó viti ñã kò ndío kuachí ka yu'ú sa'ã ni iin tó'on ndo'ó. ²⁷ Çhì kò ní çhítuu inijì, di'a nì kastõ'on ndí'ii xí'ín ndó sa'ã ndidaá kúú vá ñã kónjì Ndios kee ndó.

²⁸ Ta viti, kandaa va'a ndó mií ndó, ta kandaa ta'aní ndó ndidaá na kúú kuendá Jesús ñoo tixi ndá'a ndo. Çhì mií Espíritu ijí Ndios kúú na nì xì'o choon noq ndo ñã kandaka va'a ndó nã kúú kuendá sato'o yo Jesús, çhì xí'ín nì mií ná nì kãndéé ná nì ñãní'j ñaa ná kakuu na ñayuu mií ná. ²⁹ Sa'á ñoo kandaa va'a ndó nã, çhì sã ná'á vá yu'ú ñã tá ná kexooi kò'ín noq ndo, dá kasa'ã dao tãa kini, ta ku'ú ra tein ndó, çhì kee ra tátõ'on kée ndigü'e'í lobo tondó tá koku'u rí sa'áni rí léko. ³⁰ Ta kúú tein mií ndó xaan ndakuei ta'aní dao tãa dána'a ñã tõ'on, çhì kónjì rã taó xóo ra na kúú kuendá Jesús kò'on nã kakuu na kuendá rã. ³¹ Sa'á ñoo kaño'o ini ndo, ta daá ndusa'ã ini ndo ñã tein onjì kuia, ndúú ñoo kò ní sã tuui ñã kían ka'an ni'ini noq iin rá iin ndó xí'ín ndirã noqí ñã kandita ndaa ndo xí'ín ñã kãndisa ndó.

³² Ta viti kían náki'oi ndo'ó noq ndá'a Ndios, xí'ín noq ñã maní nì kee na xí'ín ndó. Çhì ñoo kían kómí choon ñã dákuá'anoan ndo'ó íchì Ndios, dá nãtiin ndó ñã va'a nì kaa nã kì'o na noq ñayuu nì nduyví ná.

³³ Ni plata ni oro ni dá'on kómí dao kã ñayuu kò ní káto'o ta'on yu'ú, ³⁴ çhì ná'á va'a va mií ndó ñã xí'ín ndá'a mií vái nì kechóoin, dá nì nì'í ndí kían xínñó'í, xí'ín ñã'a xínñó'ó nã xionoo xí'ín. ³⁵ Ta ndidaá ñã yó'o nì kee, dá sã ñãndá'j noq ndo ñã kánian kechóon ndó, dá kuu chindeé ndó ñayuu kámani ñã'a noq. Ta ndisa'ã ini ndo tõ'on nì ka'an sato'o yo Jesús tá nì kaa na di'a: “Ndiká'án cháá kã ví ñayuu xí'o ñã'a o dúy kã na ndátii nãtiin.” Díon nì kaa Jesús —kaá Pablo.

³⁶ Tá nì ndí'í nì ka'an Pablo tõ'on yó'o, dá nì sã kuín xití ná, ta nì kã'an na xí'ín Ndios xí'ín ndidaá na sá'ano ñoo. ³⁷ Ta ndá'í nì saki ndidaá kúú nã sá'ano ñoo. Dá nì nomi ni'ini na Pablo, ta nì çhitó ná noq ná. ³⁸ Çhì nì kunda'í ndã'o ini nã sa'á ñã nì kaa Pablo ñã o nãndió kuéi kã nã koni nã noq ná. Dá

nj sa'gn ndidaa na sa'ano ñoo nj ndaka na Pablo nda noo in barco.

21

Di'a nj kuu tá nj kee Pablo kua'gn na ñoo Jerusalén

1 Dá tá nj ndi'i nj ka'gn ndu ndisá'an xí'in na sa'ano ñoo, dá nj kaa ndu ini iin barco. Dá nj kee ndu kua'gn ndaa ndu noo naní Cos. Ta nda iin ka kuu, dá nj kasandaá ndu noo naní Rodas. Ta kúu ñoo nj kee ndu kua'gn ndu nda ñoo naní Pátara. 2 Tá nj saá ndu Pátara ñoo, dá nj tiin ndu iin ka barco, tá'gn kiró kua'gn chí kuendá Fenicia. Dá nj kee ndu kua'gn ndu. 3 Dá nj ya'a yati ndu noo iin yúku naní Chipre, ña iin ini taño'o. Ta nj kandoan chí xoo íti di'a ndu. Ta nj ya'a ndu kua'gn ndu chí kuendá Siria di'a. Dá nj saá ndu noo nákuíta barco ñoo naní Tiro, chí ñoo kúu noo kánian noo ña'a ndio barco ñoo. 4 Ta ñoo nj nakí'in tá'an ndu xí'in dao na kúu kuendá Jesús ndéi ñoo ñoo. Dá nj sa ndei ndu usá kuu xí'in ná. Ta nj nakani na xí'in Pablo ña nj ka'gn Espíritu ij Ndios xí'in ná, ña ná dá'a ni ko'on na ñoo Jerusalén.

5 Dá tá nj ya'a usá kuu ñoo, dá nj kee na xí'in ñadi'í na xí'in de'e na kua'gn na dáya'a na ndu'u nda yú'u ñoo ñoo. Dá nj sa kuíta xiti ndidaá ndu yú'u taño'o ñoo, dá nj ka'gn ndu xí'in Ndios xí'in ná. 6 Dá nj nomi tá'an iin rá iin ndu xí'in ná. Dá nj kaa ndu barco kua'gn ndu. Ta noón, nj nandio kuéi na kua'gn nó'o ná ve'e na.

7 Ta ñoo Tiro ñoo kúu noo ndí'i nj tiin ndu barco, dá nj saá ndu ñoo naní Tolemaida. Ta ñoo nj ka'gn ndu ndisá'an xí'in na kúu kuendá Jesús ndéi ñoo. Dá nj sa ndei too ndu xí'in ná iin kuu. 8 Ta iin ka kuu, dá nj kee ndu xika sa'a ndu kua'gn ndu xí'in Pablo. Dá nj saá ndu ñoo ká'ano naní Cesarea. Dá nj kasandaá ndu ve'e iin taá naní Felipe, tá'gn na xionoo dána'a sa'a Jesús. Ta noón kúu iin taá nákaá tein ndin usá taá nj kaxi apóstol chindeé ñaa. Ta nj sa ndei too ndu ve'e na. 9 Ta ndéi komi de'e di'í táki Felipe ñoo, ta kúu xí profeta di'í.

10 Tá nj ya'a cháá kuu ndéi ndu ñoo, dá nj naxingo iin profeta nj kii chí kuendá Judea naní Agabo. 11 Tá nj saá ra noo ndéi ndu, dá nj taó rá ñij ndíko tixi Pablo. Dá nj so'oni raán sa'a mií rá xí'in ndá'a mií rá. Dá nj kaa ra:

—Di'a nj ka'gn Espíritu ij xí'in yu'u ña kí'o di'a ko'oni tá Israel ndá'a tá kúu sato'o ñij yó'o, dá nakí'o ñaa rá noo ndá'a tá tukú —kaá ra.

12 Dá tá nj seido'o ndu'u xí'in na ndéi ve'e ñoo to'on yó'o, dá nj sei nda'í ndu noo Pablo ña ná dá'a ni ko'on na ñoo Jerusalén. 13 Dá nj kaa na xí'in ndu'u:

—ZNdí kíán ndó'o ndó ña ndé'i ndo, ta dákuenda'í ini ndo yu'u? Chí sa io nduui ña kíán kandiko ndá'í xí'in sa'í. Ta o duú ña yó'o oon ni ió nduu yu'u ndo'i, chí ió nduu ta'anii ña kíán kuui ñoo Jerusalén sa'a sato'o yo Jesús —kaá na.

14 Ta sa'a ña kó ní kúu ta'on nadaon ndu ña nj chikaa ini na kee na, sa'a ñoo nj sa'anda ini ndu, dá nj kaa ndu:

—Ná koo táto'on kí'o kóni mií sato'o yo Jesús.

15 Tá nj ndi'i nj sa ndei ndu ñoo cháá kuu, dá nj kenduu ndu ña'a ndu, dá nj kí'in ndu íchi kua'gn ndu ñoo Jerusalén. 16 Dá nj kee ta'ani dao na kúu kuendá Jesús ndéi ñoo Cesarea kua'gn na xí'in ndu. Tá nj saá yati ndu ñoo Jerusalén, dá ndáka na ndu'u nj sa'gn na ve'e iin tá kuendá Chipre naní Mnasón. Ta sa na'a nda'o kúu rá kuendá Jesús. Dá nj xí'o ra ve'e ra nj sa ndei ndu.

Di'a nj kuu tá nj saá Pablo ñoo Jerusalén

17 Tá nj saá ndu ñoo Jerusalén, dá nj natiin va'a ñaa na kúu kuendá Jesús ndéi ñoo xí'an kádi ini na. 18 Tá nj tuu noo iin ka kuu, dá nj kee ndu kua'gn ndu xí'in Pablo korni'ini ndu Jacobo. Tá nj saá ndu, sa nj nditúti ndidaá vá na sa'ano ndéi na. 19 Dá tá nj ndi'i nj ka'gn Pablo ndisá'an xí'in ná, dá nj kasá'a ná nákan na xí'in noón sa'a iin rá iin ña ndato nj kee Ndios xí'in ná noó nj sa'gn na nj daná'a na noó na ko kúu na Israel. 20 Tá nj seidó'o na to'on yó'o, dá nj keká'ano na Ndios. Dá nj kaa na xí'in Pablo:

—Ná'a vá mií ní, ñani, ña tein na ñoo yo, na Israel, kua'a nda'o mil ñayuu kándisa Jesús, ta ndidaá vá ná ká'gn ña mián ndusa kee yó choon sa'ándá ley Moisés. 21 Tido nj ni'í to'on na ña dána'a ní noo ndidaá kúu na Israel ndéi dao ka nación ña ná o sa kékuendá na choon nj sa'anda Moisés, chí kaá mií ní ña ko káni kaan ta'anda ñij de'e yí na, ta kaá ta'ani ní ña ko káni kaan kee na táto'on nj sa kee na ve'a ní sa ndei sa na'a.

22 'ZNdí koo keeá, tá dáá? Dá chí mián ndaa kuiti nataka kua'a nda'o ñayuu tá ná kandaá ini na ña nj kasáa ní. 23 Sa'a ñoo va'a cháá ka ña kee ní ña ko'on ndu ka'gn ndu xí'in ní: Chí tein ndu'u yó'o ndéi komi taá, tá'gn ra kánian dáxinkoo to'on nj xí'o ra noo Ndios. 24 Ta kandaka ní ra kua'gn ní ve'e ño'o ká'ano. Dá nduvii ní mií ní xí'in rá noo Ndios, ta chiya'í ní sa'a rá sa'a ndidaá ña'a. Tá nj ndi'i nj kee ní dión, dá kíán kuu datá ra idí dinj rá. Dión, dá ná kandaá ini ndidaá ñayuu ña o duú ña ndaa ta'on kíán ká'gn ñayuu sa'a ní, chí di'a kendaá ij vá ní choon sa'ándá ley Moisés.

25 Ta sa nj taa va yó iin tuti kua'gn noó na ko kúu na Israel, na kándisa Jesús, ña ná o sa koo ini na kei ná koño nj doko ñayuu noó yoko, ta ná o sa kei ná ñij rj, ta ní koño kiti

ko ní xítá nìj, ta ná o sà kée na kuàchi xí'ín na ko kúú yìj ná o ñadi'í nà. Sava'a ñoo vá kían kánian kee na —kaá nà.

²⁶ Dá nì kee Pablo ndáka na ndin komi taa ñoo kua'an nà. Ta kúú iin ka kuú ñoo, dá nì nduvii ná mií ná xí'ín roón. Dá nì ku'u na yé'é ño'o ká'ano ñoo, dá nì kásto'on na xí'ín tã duti ndá oon xino ndin usa kuú ña nduvii ná mií ná xí'ín tã ñoo noo Ndios, dá kuu chiñó'o tã duti ñoo iin kítì noo Ndios sa'a iin rá iin na.

Dì'a nì kuu tá kua'an ñayuu kua'a ka'áni ná Pablo

²⁷ Tá sà kua'an xino usa kuú ñoo, dá nì xini dao tã Israel nì kii kuendá Asia ña nákaa Pablo yé'é ño'o ká'ano. Dá nì ðaká'an kué'é rã dao ka ñayuu ñoo. Dá nì tiin ñaa rá. ²⁸ Ta nì kasá'a káyu'ú rá:

—iNdo'ó, tã Israel, chindeé ndó ndu'u, chi tã yó'o kúú tã xionoo iin ní kúú xián kénoo ra ñoo yo, ta kénoo ta'ani ra ley Moisés, ta kénoo ta'ani ra ve'e ño'o ká'ano yó'o! Ta viti kían ví'í kã ví nì kee ra, chi nì chi'í ra dao tã griego nì xini xíxi ra ve'e ño'o ij yó'o —kaá rã.

²⁹ Díon nì kaa rã chi nì xini rã xionoo Pablo ñoo ñoo xí'ín iin tã ñoo Éfeso naní Trófimo. Sa'a ñoo nì ka'an rá ña nì chi'í Pablo tã ñoo ini ve'e ño'o ká'ano ñoo. ³⁰ Ta kúú ndidaá ñayuu ndéi ñoo Jerusalén ñoo nì ñakuina vaã. Dá nì kankuei na ndidaá kúú xián taxi tá'an na nì saã nã noo iin ve'e ño'o ñoo. Dá nì tiin na Pablo, ta kú'o ñaa ná nì taó ná sata vé'e ño'o ñoo. Ta kúú vití'ón nì sadi nã yé'án.

³¹ Ta kóni nã ka'áni ñaa ná. Tído nì kandaã ini tã dándáki soldado ña ndidaá kúú ñayuu ndéi Jerusalén nì ñakuina vaã. ³² Sa'a ñoo nì ðataká rã kua'a soldado xí'ín dao kã tã ño'o tixi ndá'a rá. Dá nì kee ra taxi tá'an ra kua'an rã noo nì ñataka ñayuu kuá'a ñoo. Dá tá nì xini nã ña nì kasáã tã dándáki soldado ñoo xí'ín soldado rã, dá ví nì ðandí'í na ña káni na Pablo.

³³ Dá nì ñatuu yati tã dándáki soldado ñoo, dá nì tiin ra Pablo. Dá nì sa'anda rã choon ña ná kandiko nã xí'ín uú cadena. Dá nì ndato'ón rá ñayuu ñoo, tá kaá rã:

—¿Ndá yoo kúú tã yó'o? Ta, ¿ndi kíán nì kee ra? —kaá rã.

³⁴ Tído dao ñayuu ñoo ká'an iin ña'a, ta dao kã ná ká'an iin kaan. Sa'a ñoo ko ní kátóni ta'on ini rã ndí kján kúú kuàchi Pablo, chi nì ñakuina vaã ndá'o ñayuu ñoo. Dá nì sa'anda rã choon ña ná kandaka ñaa rá ko'on rã ve'e noo ndéi soldado ñoo. ³⁵ Dá tá nì saã rã noo ndéi kujejn koku'u ra ve'e soldado ñoo, dá nì kane'e ñino ra Pablo, chi kuá'a ndá'o ñayuu vej kóni kani ñaa. ³⁶ Ta ndidaá ñayuu tákuei vej ñoo káyu'ú, ta kaá nã:

—iKa'áni ní tã xaan!

Dì'a nì kuu tá nì sonó tã dándáki soldado ñoo ña ka'an Pablo xí'ín ñayuu kuá'a ñoo

³⁷ Tá kua'an soldado nachi'í ra Pablo ini ve'e noo ndéi ra ñoo, dá nì ka'an nã yú'u griego xí'ín tã dándáki soldado ñoo:

—¿Á konó ní ná ka'in cháá xí'ín nì?

Dá nì kaa rá xí'ín Pablo:

—¿Á tì'a yo'ó ká'on yú'u griego, ndani?

³⁸ ¿Á o ðuú yo'ó kúú iin tã Egipto, tá'an rã nì ndakuin nì naá xí'ín tã né'e choon tá sata? Chi nì taó rá komi mil tã sa'aní ndii, dá ndáka ñaa rá nì sa'an rã ndã noo kúú ño'ó ichi —kaá rã.

³⁹ Dá nì kaa Pablo xí'ín rá:

—Yú'u kúú iin tã Israel, ta nì kakii ñoo Tarso, tá'an ña kúú iin ñoo ndáya'í chí kuendá Cilicia di'a. Tído xikaj iin ña manj noo nì ña konó ní ná ka'in cháá xí'ín ñayuu yó'o —kaá nã.

⁴⁰ Dá nì sonó tã ñoo ña ka'an Pablo xí'ín ñayuu ñoo. Dá nì nakuin ndichi Pablo noo kujejn yé'é ve'e soldado ñoo. Dá nì ndane'e na ndá'a ná nì xikã nã ña ná kandeí tádj ñayuu ñoo. Dá tá nì kutádj ná, dá nì ka'an nã yú'u hebreo xí'ín ná, ta kaá nã:

22

Dì'a kua'an ña nì ka'an Pablo xí'ín ñayuu kuá'a ñoo

¹ —Ñani kuáli, xí'ín ndo'ó, nã sá'ano viti, kueid'ó ndó yu'u, chi ko'in ka'in chindeéí mií noo ndo.

² Tá nì seid'ó'o ñayuu ñoo ña ká'an Pablo yú'u hebreo, kúú tádj kã ví nì ñandei na kueid'ó'o na. Dá nì kaa Pablo:

³ —Yu'u kúú tã Israel, ta nì kaki yu'u ñoo Tarso, ña nákaa chí kuendá Cilicia di'a. Tído nì sa'ano yu'u ñoo Jerusalén yó'o. Ta nì ðakuá'í tixi ndá'a Gamaliel. Ta nì ðakuá'a va'í to'on k'ò nì sa'anda nã sá'ano yó choon. Ta ndino'o inij iin ndaaj xí'ín Ndios, táto'on k'ò kée mií ndó viti. ⁴ Chi nì sã xionooi nì sã kendava'í xí'ín nã ndíko ichi Jesús, dá ðanaáj noo ná, chi nì sã tiin yu'u tã xí'ín nã ñá'a sã sadij ve'e kã. ⁵ Ta rã duti kúú noo xí'ín ndidaá tã sá'ano kúú rã ná'a ña sã keei díon. Chi mií rá nì x'ì'o tuti nooí ña kían ko'in nane'í ña noo nã ñoo yo ndéi ñoo Damasco. Chi nì ka'in ko'in ñoo ñoo nandukúí nã kúú kuendá Jesús, dá kandakai nã kixii ñoo Jerusalén yó'o, dá kaño'o na ve'e kãa ndo'o naní nò ná.

Dì'a kua'an ña nì ka'an Pablo sa'a ndí kían nì kuu, dá nì nduu na kuendá Jesús

⁶ Tído tein noo xika yu'u kua'in ichi noo kua'an kuyati ñoo Damasco, ta kían táto'on dao nduú, ta kúú iin kuitió nì naye'e ndaa iin ní kúú noo kua'in, ta ña yé'é ñoo nì kii chí induú. ⁷ Ta kúú nì kankao vai noñó'o. Ta nì seid'ó'i iin nã nì kaa di'a: “Saulo, Saulo, ¿ndiva'a xionoo yo'ó kéndava'ón xí'ín yu'u?”

8 Dá nì kaa yu'u: “¿Ndá yoo kúú míí ní, tatá?” Dá nì kaa nà xí'ín: “Yu'u kúú Jesús, nà ñoo Nazaret, nà xíonoo yó'ó kéndava'a xí'ón.” 9 Ta ndidaá t̃a kua'an xí'ín yu'u ñoo nì xini r̃a ña nì naye'e, ta nì yu'u nda'o ra. Tído k̃o ní seídó'o ta'on ra tachi ña nì ka'an ñoo. 10 Dá nì kaa yu'u xí'ín ná: “¿Ndí kían kóni ní keei, tatá?” Dá nì kaa nà xí'ín: “Ndakuijn ndichi, ta kua'an ñoo Damasco. Ta ñoo ka'an iin t̃a xí'ón ndí kían kánian keeón”, kaá nà xí'ín. 11 Ta kúú nì nda'o va noq yú'u nì kee ña ndato nì naye'e ñoo. Sa'a ñoo nda t̃in ndaa ñaa t̃a kua'an xí'ín yu'u ñoo ndáka ra yu'u nì sa'a r̃a ñoo Damasco.

12 Ta ñoo ió iin t̃a naní Ananías, ta iin ndaa r̃a xí'ín choon sa'ándá ley Moisés. Ta ká'an va'a ndidaá kúú nà Israel ndéi ñoo sa'a rá. 13 Dá nì kasáa r̃a noq iói. Dá nì kaa r̃a xí'ín: “Ñani Saulo, ná nat̃u noq ní.” Ta kúú míí hora daá ñoo nì nat̃u noqí. Ta kúú nì xini vai r̃a. 14 Dá nì kaa ta'ani ra xí'ín yu'u: “Ndios, nà nì sa ndaño'o nà ve'a nì sa ndei sa na'a, noqon kúú nà nì kaxi míí ní ña kían kandaá ini ní ndí kían kóni nà. Ta nì kaxi na míí ní ña koni ní Jesús, nà kúú nà ndaa, dá kueídó'o ní tachi yú'u míí ná. 15 Chì míí ní kakuu iin nà k̃i'o ndaa kuendá noq ndidaá ñayuu sa'a Jesús, ch̃i ko'on ní kast̃o'on ní xí'ín ná sa'a ña nì xini ní xí'ín sa'a ña nì seídó'o ní. 16 Ta viti, ¿ndiva'a kuu oon ini ní? Ndakuijn ndichi ní, ta kodo ndúta k̃i ní, ta kaka ní ña mañi noq Ndios ña ná ku'u ká'ano ini nà sa'a ní, dá ná ndoo kuachi ní noq ná”, kaá Ananías xí'ín yu'u.

Dì'a nì kuu, dá nì nì'ì Pablo choon ña dána'a nà noq nà kúú nà Israel

17 Dá tá nì ndísaai ñoo Jerusalén yó'o, dá nì keei kua'in ve'e ño'o ká'ano ka'in xí'ín Ndios. Ta kúú ñoo nì na'a Ndios iin ña'a ndato noqí. 18 Chì nì xini'j sato'j Jesús. Dá nì kaa nà xí'ín: “Ndí'ì inon, ta kua'an keta k̃i ñoo Jerusalén yó'o, ch̃i k̃o iin ta'on kueídó'o ñaa tá ná ka'on xí'ín ná sa'a yú'u.” 19 Dá nì kaa'j xí'ín ná: “Sato'j, ndidaá vá nà yó'o ná'a ña nì sa sa'an yu'u iin rá nì sa ve'e noq náta nà Israel. Ta sa taáin ndidaá nà kándísa míí ní ve'e k̃a. Ta sa kenda'ṽa' xí'ín ná. 20 Dá tá nì sa'ání dao t̃a Esteban, nà sa x̃i'o ndaa kuendá sa'a ní, ta ñoo ní sa iin yu'u, ta nì ñata'an va ini'j tá nì sa'ání ñaa rá. Ta kúú nì sa ndaa'j dá'on t̃a nì sa ndei nì sa'ání ñaa.” 21 Dá nì kaa nà xí'ín yu'u: “Kua'an, ch̃i x̃i'á vá t̃anda'í yó'ó ko'on dána'on noq nà k̃o kúú nà Israel”, kaá nà xí'ín yu'u —kaá Pablo xí'ín ñayuu kuá'a ñoo.

Dì'a nì kuu tá kua'an kani soldado ñoo Pablo

22 Tád̃i vá ndéi ñayuu ñoo seídó'o nà ña nákani Pablo. Tído tá nì ka'an nà to'on yó'o, dá nì kasá'a ná káyu'ú ná, ta kaá nà:

—¡Ka'ání k̃i ní t̃a xaqn, ch̃i k̃o káni ta'an vaan kataki r̃a!

23 Ta ndúndéé ìj vá ñayuu ñoo káyu'ú ná, ta ndátá ná dá'on ná, ta só'ono ní'ini na ñoyaká ño'o noq táchi. 24 Sa'a ñoo nì sa'anda t̃a dándáki soldado ñoo choon ña ná ch̃i'ì ra Pablo ini ve'e ñoo. Ta kúú nì sa'anda r̃a choon ña ná kani ñaa rá xí'ín chirrión, dá ná ka'an ndaa Pablo ndá sa'a kían ká'an kuachi ñayuu ñoo sa'a ná.

25 Tído, tá nì ndi'ì ní so'oni ñaa rá xí'ín ñi, ña kua'an r̃a kani ñaa rá, dá nì kaa Pablo xí'ín iin soldado né'e choon iin ñoo:

—¿Á va'a kée ní ña kani ní iin t̃a romano xí'ín chirrión tá k̃o ñá'a keyik̃o t̃a né'e choon sa'a rá?

26 Tá nì seídó'o soldado né'e choon ñoo ña nì ka'an nà dión, dá nì kee ra kua'an r̃a kast̃o'on ra xí'ín t̃a dándáki ñaa ñoo. Dá nì kaa r̃a:

—¿Ndi koo keeá xí'ín t̃a káa, ch̃i iin t̃a romano kúú rá?

27 Dá nì nat̃u t̃a dándáki soldado ñoo noq iin Pablo. Dá nì ndato'ón ñaa rá:

—Ka'an ndaa, ¿á t̃a romano kúú'ón?

Dá nì kaa Pablo:

—Jaan. Ñaa kúú.

28 Dá nì kaa r̃a:

—Kua'a nda'o d̃i'ón nì ch̃iya'ì yu'u, dá nì nduu t̃a romano.

Dá nì kaa Pablo:

—Tído yu'u, nda nì kaki vei kúú t̃a romano.

29 Dá tá nì seídó'o t̃a kua'an kani ñaa ñoo ña nì ka'an Pablo, dá nì kexoo ra kua'an r̃a. Ta kúú nda mió t̃a dándáki soldado ñoo nì yu'u tá nì katóni ini r̃a ña kúú Pablo t̃a romano, ch̃i sa nì ya'a ra noq ley romano sa'a ña nì so'oni ñaa rá.

Dì'a kua'an ña nì ka'an Pablo xí'ín t̃a né'e choon Israel

30 Tá nì t̃u noq iin k̃a kuu ñoo, kóni t̃a dándáki soldado ñoo kanda'j va'a ini r̃a ndiva'a ká'an kuachi nà Israel sa'a Pablo. Sa'a ñoo nì d̃itá rá cadena ndíko ndá'a ná xí'ín sa'a ná. Dá nì sa'anda r̃a choon ña ná nataka k̃i t̃a dut̃i saku'a'j xí'ín t̃a né'e choon noq nà Israel. Dá nì taó rá Pablo. Dá nì ch̃ikani ñaa rá noq ndidaá kúú t̃a ñoo.

23

1 Dá nì sa nde'é Pablo noq ndidaá t̃a né'e choon nì ñataka ndéi ñoo, dá nì kaa nà:

—Ñani míí, ní iin ña'a k̃o kedaá xí'ín ña kían kúú'ú ini'j, ch̃i ió víi vá ñaxintóni'j noq Ndios nda kuu viti.

2 Dá nì sa'anda t̃a dut̃i kúú noq naní Ananías choon noq t̃a ndíta yati noq iin Pablo ña ná kani ra da'anda yú'u ná.

3 Dá nì kaa Pablo:

—Ná kani Ndios mií ní, **chì** kúú ní tátò'ón iin náò kini káa ñà nì ñàkè'i kuxi oon. Ta mií ní kúú **rà** kómí choon ñà keyikò ndúsá'ano ní sà'í tátò'ón kì'o sa'ándá ley choon. Sà'á ñòó, ùndivá'a yá'a mií ní noò ká'an ley, **chì** nì sa'anda ní choon ñà ná kani ra yú'í?

⁴ **Dá** nì kaa dao kà taa ndéi ñòó xí'ín Pablo: —**ǀ**Á va'a ndà'o kéeòon xinóon, ñà nì ya'ón nì ka'an ndava'ón xí'ín tã dutì kúú noò kuendá Ndios?

⁵ **Dá** nì kaa Pablo: —Ñani mií, kò ná'á ta'on yu'u ñà kúú ná tã dutì kúú noò. **Chì** ká'an tuti ij Ndios ñà kò kánian ka'an ndava'a yó xí'ín tãa né'e choon noò nã ñoo yo —kaá nã.

⁶ Kúú nì katonì ini Pablo ñà dao tãa nì natãka ñòó kúú tãa saduceo, ta dao kà **rà** kúú tãa fariseo. Sà'á ñòó nì'í ndà'o nì ka'an na xí'ín rá:

—Ñani, yu'u kúú tãa fariseo. Ta kúú de'e iin tãa fariseo. Ta chinóo kuachi ndo yu'u **chì** ió tandéé ini nooí ñà natakí nã nì xí'í.

⁷ Tá nì ka'an Pablo dión, dá nì kásá'á tãa fariseo xí'ín tãa saduceo dándichì tá'an mií rá. Kúú nì natã'andá tá'an va ra ndéi ra. ⁸ **Chì** tãa saduceo kúú **rà** ká'an ñà o nátki ta'on nã nì xí'í, ta nì ángel kòó, ta nì espíritu kòó. Tído tã fariseo kúú **rà** kándisa ndidaá kúú ñà yó'o. ⁹ Ta ndidaá kúú rá nì kásá'á káyuu'í. **Dá** nì ndakuei dao tãa dána'a ley Moisés, tá'an **rà** kúú ta'ani kuendá tã fariseo. **Dá** nì kaa rá:

—Ni iin tó'ón ta'on ñà'a kini kò ní kée tãa yó'o, **chì** ndá ndi kuu nì ka'an iin espíritu o iin ángel xí'ín rá. Sà'á ñòó ná dá'a nì naá yo xí'ín Ndios —kaá **rà**.

¹⁰ Ta deén nda'o nì kásá'á dándichì tá'an mií rá ndéi ra. Ta kúú nì yu'u'ú va tãa dándáki soldado ñòó, **chì** oon nì ví ndakuei tãa ñòó dakuáchi ra Pablo, ká'an rá. Sà'á ñòó nì sa'anda **rà** choon ñà ná kixi soldado taó rá Pablo tein ñayuu ñòó, dá kandaka ñáá rá ko'ón tuku ra ini ve'e noò ndéi mií soldado ñòó.

¹¹ Ta kúú iin kã sakuaá ñòó, dá nì na'a noò sato'o yo Jesús noò Pablo. **Dá** nì kaa nã:

—Ndeé koo inóon, Pablo. **Chì** tátò'ón kì'o nì xí'ón kuendá sa'a yú'u ñoo Jerusalén yó'o, kì'o dión ta'ani mián ndúsá kì'ón kuendá sá'í ñoo Roma —kaá nã.

Dì'a nì kuu tá nì ndatò'ón kue'é uy diko tãa ñà ka'áni rá Pablo

¹² Tá nì tũu noò iin kã kuu ñòó, dá nì ndatò'ón kue'é dao tã Israel ñà ka'áni rá Pablo. Ta nì xí'o ra mií rá ñà nì iin tó'ón rá o kásá'an, ta nì takuí'í o kó'o ra ndá ná kandeé rá ka'áni rá Pablo. ¹³ Ta uy diko cháá kã kúú tãa nì kandoo kee dión. ¹⁴ **Dá** nì kee ra kua'an **rà** ka'an **rà** xí'ín tã dutì sakua'a, xí'ín tã sá'ano, dá nì kaa rá:

—Ndu'u kúú **rà** nì xí'o mií ñà kuu ndu, **chì** o kásá'an ta'on ndu ta nì o kó'o ndu takuí'í ndã kandeé ndú ka'áni ndú Pablo. ¹⁵ Ta viti, ko'ón mií ní xí'ín tã né'e choon ñoo yo ka'an ní xí'ín tãa dándáki soldado ñòó ñà ná kandaka ra Pablo kii ra noò ní taan, ta kee ní ñà keyikò cháá kã ní sa'a rá, kaa ní xí'ín rá. Ta ndu'u kúú **rà** kandeí nduu ka'áni ñáá tá sã kua'an kuyati ra kasandaá **rà** —kaá **rà**.

¹⁶ Tído tá nì kandaa ini daxì Pablo ñà dión ndatò'ón kue'é tãa ñòó, dá nì kee xi kua'an xí ve'e noò ndéi soldado. **Dá** nì kãsto'ón xi xí'ín Pablo tátò'ón kì'o ndatò'ón rá. ¹⁷ **Dá** nì kana Pablo iin soldado né'e choon ñòó. **Dá** nì kaa nã xí'ín rá:

—Kee ní ñà manì kandaka ní tayii ló'o yó'o ná ko'ón xí noò tãa dándáki ndo'ó, **chì** ió iin ñà'a ka'an xí xí'ín rá —kaá nã.

¹⁸ **Dá** ndáka ñáá rá nì sa'an **rà** noò tãa dándáki ñáá ñòó. **Dá** nì kaa rá:

—Pablo, tá'an **rà** nákaa ve'e kãa yó'o, nì kana ra yu'u, ta nì seí nda'í **rà** nooí ñà ná kandakai tayii ló'o yó'o kii xi noò mií ní, **chì** ió ñà ka'an xí xí'ín ní —kaá **rà**.

¹⁹ **Dá** nì tiin tãa ñòó ndá'a tayii ló'o ñòó. **Dá** nì taó xóo ñáá rá. **Dá** nì ndatò'ón ñáá rá:

—ǀNdi kjan ka'an yo'ó xí'ín yu'u, kónon?

²⁰ **Dá** nì kaa xì:

—Nì kandoo tã Israel ñà kasaá **rà** taan kueí nda'í **rà** noò ní ñà kandaka ní Pablo ko'ón ní noò tã né'e choon Israel, dá kee ra ñà keyikò cháá kã **rà** sa'a ná, kaa **rà**. ²¹ Tído, o sã kándisa ní, **chì** uy diko cháá kã tãa kaño'o de'é íchì kandati ra ka'áni rá Pablo, **chì** nì xí'o ra mií rá ñà o kásá'an ra ta nì takuí'í o kó'o ra ndã kandeé rá ka'áni ñáá rá. Ta viti ndéi nduu **rà** ndáti ra ná kande'á ndi kaa mií ní —kaá xì.

²² **Dá** nì sa'anda **rà** choon noò xí kua'an nó'o xí, ta nì ka'an **rà** xí'ín xí ñà o sã kóo ini xí ka'an xí xí'ín ni iin tó'ón ñayuu ñà nì ñakani xí xí'ín rá.

Dì'a nì kuu tá nì sa'anda tãa dándáki soldado choon ñà ko'ón Pablo noò iin tã né'e choon ká'ano nani Félix

²³ **Dá** nì kana ra uy soldado né'e choon. **Dá** nì sa'anda **rà** choon noò roón ñà ná kenduu **rà** uy ciento soldado ko'ón sá'á, xí'ín oni diko uxí kã **rà** ná kakuu tã kandodó kueí, xí'ín uy ciento kã **rà** ná kakuu tã kane'e kúxì ko'ón **rà**, ta ná kana ra kã iin sakuaá ko'ón **rà** ñoo Cesarea. ²⁴ **Dá** nì sa'anda ta'ani ra choon ñà ná kenduu ta'ani roón iin kueí kanóo Pablo ko'ón nã, ta ná kandaka ñáá rá ko'ón **rà** noò iin tã né'e choon ká'ano nani Félix, kaá **rà**.

²⁵ **Dá** nì taa ra iin tuti kane'e soldado ko'ón **rà**, ta di'a kaáan: ²⁶ “Yu'u kúú Claudio Lisias, ta táai tuti yó'o kqsaá noò ní, Félix. Mií ní kúú iin tãa ndáyá'i, ta ká'ín ndisá'an xí'ín ní. ²⁷ Tãa yó'o kúú **rà** nì tiin tã Israel, ta

kua'an ra ka'ani ñaa rá. Sa'a ñoo ni sa'in xi'in soldadoi, ta ni dakaki ñaái, chi ni kanda inij ña ta romano kúu rá. ²⁸ Ta sa'a ña kónij kanda inij ndi kían kúu kuachi ta yó'o, sa'a ñoo ndákai ra ni sa'in noo ta né'e choon ta Israel. ²⁹ Dá ni kanda inij ña sa'a ley mií vá rá dakuío kuachi ra ta yó'o. Tído ni iin ña'a kini ko ní kée ra sa'a ña kánian kuu ra o kaka ra ve'e ka. ³⁰ Tído ni kanda inij ña ni ndat'ón kue'é dao ta Israel ka'ani ñaa rá. Sa'a ñoo ni tanda'í ta yó'o kosaa ra noo ní. Ta ni sa'anda ta'ani yu'u choon noo ta ka'an kuachi sa'a ra ña ná kakuja ra noo mií ní, dá ná ka'an ra, ná kande'á ndi kían kúu ña kini ni kee ta yó'o. Ná kukuee ní." Díon kua'an ña ni taa ra.

³¹ Dá ni kee soldado ndáka ra Pablo kua'an ra táto'on ni ta'anda choon noo rá iin ñoo naní Antipatris sakuaa daá ñoo. ³² Dá tá ni tuu noo iin ka kuu ñoo, dá ndadá ta kándodó kuéi ñoo kua'an xi'in Pablo, dá ni nandío kuéi soldado xika sá'a ñoo kua'an nó'o rá ve'e noo ndéi ra ñoo. ³³ Dá tá ni saa soldado kándodó kuéi ñoo naní Cesarea, dá ni xi'o ra tuti ñoo noo ta né'e choon ka'ano naní Félix. Ta ni na'xi'o ta'ani ra Pablo noo rá. ³⁴ Dá tá ni ndi'í ni ka'i ra tuti ñoo, dá ni ndat'ón rá ndéi ni kaki Pablo. Dá ni kanda iní ra ña kúu ná ta kuendá Cilicia. ³⁵ Dá ni kaa ra xi'in ná:

—Tá ná kasaa ta ka'an kuachi sa'on, nda daá ná kueid'ó'i noo ka'on —kaá ra.

Dá ni sa'anda ra choon noo soldado ña ná nach'i'i ra Pablo noo kúu ve'e choon naní Herodes, ta ná kanda va'a ñaa rá.

24

Dí'a ni kuu tá ni ka'an kuachi ta Israel sa'a Pablo

¹ Dá tá ni ya'a o'on kuu, dá ni kasaa ta duti kúu noo naní Ananías ñoo Cesarea ñoo xi'in dao ka ta sa'ano Israel, xi'in iin ta t'í'a ka'an naní Tértulo. Dá ni sa kuja ra noo ta né'e choon ka'ano ñoo ka'an kuachi ra sa'a Pablo. ² Dá tá ni kana ra Pablo ni saa na, dá ni kasá'a ka'an kuachi ta naní Tértulo ñoo sa'a ná noo ta né'e choon ñoo, ta kaá ra:

—Ta xi'in mií ní ndéi va'a ndu'u, ta kua'a ña va'a kée ní xi'in ñoo ndu sa'a ña ió ñaxintóni ní. ³ Chi iin na ka'ano kúu mií ní, Félix, ta daá kuiti vá ná'xi'o ndu'u ndivé'e noo ní sa'a ndidaa ña va'a kée ní xi'in ndú ndéi kúu mií vá. ⁴ Tído ko kóni ndu kanda ndu cháa ka tiempo ní, sa'a ñoo seí nda'í ndu noo ní ña kueid'ó'o ní yu'u iin tóo v'í sa'a ña kúu ní iin ta va'a ini. ⁵ Ni naní'í ndú ña ta yó'o kúu táto'on iin kue'e náka ñoo ndu'u, chi xionoo ra sa'anda tá'an ra na Israel ndéi iin ní kúu ñayú. Ta ta yó'o ta'ani kúu ra iin noo sa'anda choon noo ra kúu kuendá ta nazareno. ⁶ Ta ni ka'an rá ña ku'u ra koni

xíxi ra ve'e ño'o ka'ano ndu. Sa'a ñoo ni tiin ñaa ndu'u, ta kua'an ndu keyíko ndu sa'a rá táto'on ki'o dándaki ley ndu. ⁷ Tído ni kasaa ta dándaki soldado naní Lisisa xi'in kua'a nda'o soldado ra, ta ni xio ndaa ñaa rá nda'a ndu'u. ⁸ Dá ni sa'anda ra choon ña ná kii na ka'an kuachi sa'a Pablo noo mií ní. Sa'a ñoo ndéi ndu yó'o viti. Tá ndat'ón mií ní ra, dá kanda va'a ini ní ña ndaa va kían ka'an ndu sa'a rá —kaá ra.

⁹ Ta ni ka'an ta'ani ndidaa ka ta Israel ndéi ñoo ña ki'o díon kían.

Xí'o Pablo kuendá noo Félix sa'a ña ndó'o na

¹⁰ Dá ni dakúu ta né'e choon ka'ano ñoo nda'a rá noo Pablo, dá ná ka'an na. Dá ni kaa ná:

—Ná'a yu'u ña sa ió kua'a nda'o kua nákaa ní keyíko va'a ní ñoo ndu. Sa'a ñoo kádij inij viti iin xi'oi kuendá noo ní sa'a ña ndó'i. ¹¹ Ta kuu va ndat'ón ni dao ka ñayuu, dá ná kanda va'a ini ní ña sa io uxí u'u kuu ni sa'in ñoo Jerusalén ni sa nda'ón'í Ndios. ¹² Ta ko ní nátiin na yu'u chidáo tá'in xi'in ni iin tó'ón ñayuu ini ve'e ño'o ka'ano ndu. Ta ni ko ní nátiin na yu'u nákaaí dánaa tá'in ñayuu ini ni iin ve'e noo náta ka na, ta ni iin ka xían ñoo Jerusalén. ¹³ Ta o kúu ta'on kenda ra ña ka'an kuachi ra sa'a yu'u viti.

¹⁴ Tído yó'o kásto'in xi'in ní ña yu'u kúu na xika ichi Jesús, tá'an ña chinaní ta yó'o kúu ña ko vá'a. Ta ki'o díon nda'ño'o yu'u Ndios, na ni sa nda'ño'o na ve'í ni sa nde sa'á, chi kándisa yu'u ndidaa kúu choon sa'anda ley xi'in ña ni taa profeta nda rá sa ná'a. ¹⁵ Chi ió tandéi ini yu'u ña kee Ndios ña ni kaa na kee na, táto'on ki'o ió ta'ani tandéi ini noo ta yó'o. Chi kándisa yu'u ña dánataki Ndios na ni xi'i, mií ná va'a na o mií ná kini na. ¹⁶ Sa'a ñoo daá kuiti vá ndí'i ini koo vii ñaxintóni noo Ndios xi'in noo ñayuu.

¹⁷ Tído tá ni ya'a dao kua ni xionoo yu'u dao ka xían, dá ni nandío kooi ñooi chindeeí na kúnda'í xi'in cháa dj'ón, ta dokoí kiti noo Ndios. ¹⁸ Ta nákaaí keeí ña yó'o, ta kúu ni kasaa dao ta Israel ni kii chí kuendá Asia dí'a, ta ni tiin ra yu'u ini ve'e ño'o ka'ano ndu nákaaí ndúvii mií noo Ndios táto'on ki'o sa'anda ley choon. Tído ko tá'ón ñayuu kua'a nó'o xi'in yu'u, ta ko nákaaí dánaa tá'in ñayuu. ¹⁹ Sa'a ñoo kánian kii ta ñoo kuita ra noo mií ní, dá ná ka'an kuachi ra sa'a yu'u noo mií ní tá ndaa ña'a ndó'o ra xi'íin. ²⁰ O ná ka'an ta ndéi yó'o ná nde'á ndi kían kúu iin kuachi yu'u ni naní'í rá tá ni sa iin noo ta né'e choon ñoo ndu. ²¹ Ta nda ndi kuu kuachi ni ya'a yu'u ni kee kían ña ni'í ni ka'in tá ni sa kaaj tein mií rá ñoo, chi ni ka'in dí'a: "Sa'a ña kándisa yu'u ña nataki na ni xi'i, sa'a ñoo ni chínóo kuachi ndó yu'u viti", ni kaaj xi'in rá —kaá na.

22 Ta sa ná'a va'a va Félix ñoo táto'on k'i'o kua'an sa'a íchi Jesús. Sa'a ñoo, tá n'í ndi'i n'í seíd'ó ra ña n'í ka'an Pablo, dá n'í chítuu tóo ra tánd'ó'ó na. Dá n'í kaa ra:

—Tá ná kasaá òa dándáki soldado naní Lisias, ndá daá ví, dá kandaá inij nde'a ndi kua'an tánd'ó'ó ndo —kaá ra.

23 Dá n'í sa'anda ra choon noó òa ndaá Pablo ña ná kandaá va'a ñaá rá. Tído n'í ka'an ra ña ná konó rá kee Pablo dao ña'a, ta ná konó ta'ani ra ku'u ta xionoo xí'in ná koto ni'ini ñaá rá, kaá ra.

Dí'a kua'an ña n'í daná'a Pablo noo Félix

24 Dá tá n'í ya'a dao kuú ñoo, dá n'í kasáa Félix xí'in ñadi'í ra naní Drusila, ña kúú ña'a Israel. Dá n'í kana ra Pablo. Dá n'í seíd'ó'ó ra ña n'í ka'an na sa'a ndi dándáki ña kándéé iní yo Jesucristo. 25 Ta n'í ka'an ta'ani Pablo ña kánian kee yó ña ndaa, ta kánian chituu iní yo kee yó ña kini. Ta n'í ka'an ta'ani na ña kasandaá iin kuú keyíko ndaa Ndios sa'a ñayuu. Kúú n'í yu'ú nda'o Félix. Dá n'í kaa ra xí'in ná:

—Kua'an viti, dá tá ná nonoí, dá kana tukui yo'ó kasaáon —kaá ra.

26 Tído ndáti ra ña k'i'o Pablo cháá dj'ón noo rá, dá dáyaá ñaá rá, ka'an rá. Sa'a ñoo tóo tóo sa kana ñaá rá sa ndat'ó'ón xí'in ra. 27 Dá tá n'í ya'a uu kuia, dá n'í keta Félix noo choon né'e ra. Dá n'í ndu'u òa naní Porcio Festo kúú rá òa né'e choon ka'ano ñoo. Ta sa'a ña kóni Félix kandoo va'a ra noo na Israel, sa'a ñoo n'í dankoo ra Pablo nákaa na ve'e ka.

25

Dí'a kua'an ña n'í kaa Pablo xí'in ra naní Festo

1 Dá n'í natiiin Festo choon kakuu ra òa né'e choon ka'ano. Dá tá n'í ya'a oní kuú, dá n'í keta ra ñoo Cesarea ñoo kua'an ra ñoo Jerusalén. 2 Tá n'í saa ra ñoo, dá n'í natuu yati òa dutí saku'a'á xí'in òa né'e choon noó na Israel. Dá n'í kasá'a rá ka'an kuachi ra sa'a Pablo noo Festo. 3 Dá n'í xika ra ña maní noo Festo ña ná tanda'a rá Pablo kii na ñoo Jerusalén. Ta ña yó'o n'í xika ra chí sa n'í ndat'ó'ón kue'é ra ña ka'áni rá Pablo íchi. 4 Dá n'í kaa Festo:

—Nákaa Pablo ve'e kaa ñoo Cesarea. Tído yachi va no'í. 5 Sa'a ñoo ná ko'on dao òa kúú kuendá mií ndó xí'in yu'u ñoo Cesarea. Tá ió iin ña'a n'í ya'a ra n'í kee ra, dá kían kuu ka'an kuachi ndó sa'a rá ñoo.

6 Dá n'í kandoo Festo n'í sa io ra ñoo Jerusalén xí'in òa ñoo táto'on ona o uxí kuú. Dá n'í nandío koo ra kua'an nó'o rá ñoo Cesarea. Tá n'í tuu noo iin ka kuú, dá n'í nakoo ra noo téi noo koo ra ka'anda ra choon. Dá n'í sa'anda ra choon ña ná ko'on ra kuaka ra Pablo kasaá na. 7 Tá n'í saa Pablo n'í sa kuin na noo ió ra, dá n'í natuu yati ta

Israel, tá'an ra n'í kii ñoo Jerusalén. Dá n'í kasá'a rá dákuío ra Pablo kua'a nda'o kuachi kini. Tído ko ní n'í'í ta'on ra ndi kee ra, dá kandoo ndaa ña ka'an ra.

8 Dá n'í kasá'a Pablo chindeé ná mií ná, ta kaá na:

—Ko ní ya'i noo ni iin ley ndu'u, na Israel, ta ni ko ní xini xixii ve'e ñoo ká'ano ndu, ta ni noo ley César, ta né'e choon ká'ano cháá ka, ko ní ya'i —kaá na.

9 Tído kóni Festo kandoo va'a ra noó ta Israel, Sa'a ñoo n'í ndat'ó'ón rá Pablo:

—¿Á náta'an ni inon ko'o'ó ñoo Jerusalén, ta ñoo ná keyíko sa'on? —kaá ra.

10 Dá n'í kaa Pablo:

—Sa'in va yu'u noo mií ní, ta né'e ní choon n'í kee César. Ta yó'o va kúú noo kánian keyíko ní sa'í. Chí sa ná'a va'a ní ña ní iin t'ón ña kini ko ní ya'i kee xí'in na ñooi, na Israel. 11 Chí tá ní ya'i kee iin kuachi kini, ña kánian kuú, dá kían ió ña kuú sa'an. Tído ní iin t'ón kuachi, ña dákuío òa yó'o yu'u, ko kúú ña ndaa, sa'a ñoo ko íin ta'on kuu nak'i'o yu'u noo nda'a rá. Sa'a ñoo xikaj noo ní ña va'a ka mií César ná keyíko sa'í —kaá Pablo.

12 Dá tá n'í ndi'i n'í ndat'ó'ón Festo xí'in òa ka'an ni'ini noo rá, dá n'í kaa ra xí'in Pablo:

—N'í xika miíon ña keyíko César sa'on. Sa'a ñoo tanda'í yo'ó ko'on noo rá, tá dáá —kaá ra.

Dí'a n'í kuu, dá n'í ka'an Pablo xí'in rey Agripa

13 Dá tá n'í ya'a cháá kuú ñoo, dá n'í kasáa iin rey naní Agripa xí'in ñadi'í ra naní Berenice ñoo Cesarea, chí n'í kasáa ra ka'an ra ndisá'an xí'in Festo. 14 Ta sa'a ña n'í sa ndei na kua'a va kuu, sa'a ñoo n'í nakani Festo xí'in rey ñoo sa'a ña ndó'o Pablo, ta kaá ra:

—N'í dankoo Félix iin òa nákaa ra ve'e kaa yo'o. 15 Dá tá n'í sa'in ñoo Jerusalén, dá n'í ka'an kuachi ta dutí saku'a'á xí'in ta sa'ano noo na Israel sa'a òa ñoo, ta n'í xika ra ña ná ka'andaj choon ña ná kuu ra. 16 Dá n'í ka'in xí'in ra ña ko óon ta'on ka'áni òa né'e choon romano iin òa tá ko ña'a ná kuíta na ka'an kuachi sa'a rá noo rá, dá kían kuu chindeé rá mií rá noo kuachi dákuío ñaá ná, n'í kaaj xí'in rá. 17 Sa'a ñoo tá n'í kasáa ta Israel ñoo yo'o, ta ko ní sa ndati ta'on yu'u, chí tá n'í tuu noo iin ka kuú, kúú n'í nakooi noo téi ka'andaj choon. Dá n'í sa'andaj choon ña ná ko'on ra kuaka ra òa naní Pablo ñoo kasaá ra noo. 18 Dá n'í nakuija ta Israel ka'an kuachi ra sa'a òa ñoo. Tído ko ní ka'an ta'on ra táto'on k'i'o ndáti yu'u chinoo kuachi ñaá rá. 19 Chí sa'a ña ka'an kuachi ra sa'a kúú ley mií rá. Ta ka'an ta'ani ra sa'a iin òa naní Jesús, iin ra n'í xí'í, tído Pablo kúú ra kaá ña takí va Jesús ñoo. 20 Ta sa'a ña ko ní n'í'í ta'on yu'u ndi koo keyíko sa'a òa ñoo, sa'a ñoo n'í ndat'ó'ón ra, nde'a á kándia

ra ko'on ra ñoo Jerusalén keyíkoj sa'a rá sa'a ña yó'o, ñi kaaj xí'in rá. ²¹ Tído ñi xiká ra ña mií César Augusto ná keyíko sa'a rá. Sa'a ñoó ñi sa'andaj choon ña ná kakaá ñi rá ve'e kaa ndá ná kasandaá kuu tanda'í ra ko'on ra noo César ñoo —kaá Festo xí'in rey Agripa.

²² Dá ñi kaa rey Agripa xí'in Festo:

—Kóni ta'ani yu'u kueidó'i to'on ká'an ña ñoo.

Dá ñi kaa Festo:

—Taán, dá kueidó'o ní ña ka'an ra —kaá ra.

²³ Tá ñi tuu noo iin ka kuu, dá ñi kasáa rey Agripa xí'in ñadi'í ra nani Berenice ve'e noo sa'andá Festo choon, ta ndíxi na dá'on táyí ndáa. Dá ñi ku'u ra ini ve'e xí'in ndidaá ña dándaki soldado, xí'in ndidaá ña ndaya'í ñoo Cesarea. Dá ñi sa'anda Festo choon ña ná ko'on ra kuaka ra Pablo kasaa na noo rá. ²⁴ Dá ñi kaa ra:

—Mií ní, rey Agripa, xí'in ndidaá ní mií ní, na ñi nataka ndéi yó'o viti xí'in ndu'u. Ta ña ñi yó'o, kuá'a ndá'o na Israel ndéi ñoo Jerusalén xí'in na ndéi ñoo yó'o ká'an kuachi sa'a rá noo yú'u. Ta ko sá tuu na ña káyu'u ná ña kánian kuu ra. ²⁵ Tído ní iin to'ón ña kini ko ní nani'í yu'u ñi kee ra ña kánian kuu ra. Tído ñi xiká mií rá ña César Augusto keyíko sa'a rá. Sa'a ñoó ñi chikaa inij ña tanda'í ra ko'on ra. ²⁶ Tído ko ní'í ta'on yu'u ndí kían taai sa'a ña yó'o ko'an noo na kúu sato'o yo César. Sa'a ñoó chikani yu'u ra noo ndidaá mií ní, na ndéi yó'o, xí'in noo mií ní, rey Agripa, dá ndato'ón va'a ní rá, dá nani'í yu'u ndí kían kúu kuachi ra chinó'ón noo tuti ñoo. ²⁷ Chí ko vá'a ta'on keei tá ná tanda'í iin ña nákaa ve'e kaa ko'on ra noo ña né'e choon ká'ano xían nani koó kuachi ra ko'on xí'in rá —kaá ra.

26

Dí'a ñi kaa Pablo xí'in rey Agripa xí'o na kuendá sa'a ña ndó'o na

¹ Dá ñi kaa rey Agripa xí'in Pablo:

—Viti kían ní kuu kí'ón kuendá sa'a ña ndó'ón —kaá ra.

Dá ñi chinee Pablo ndá'a ná, dá ñi kasá'a ná xí'o na kuendá sa'a ña ndó'o na:

² —Ta kádij ndá'o inij, rey Agripa, chí sónoo ní kí'oi kuendá noo ní sa'a ndidaá kúu kuachi ká'an ña ñooj, ña Israel, sa'í. ³ Ta kádij ta'ani inij, chí sa ná'a va'a va mií ní sa'a ley ndu'u, na Israel. Ta sa ná'a va'a ta'ani ní sa'a ndí kían kedaá xí'in na ñooj, dá ko náki'in tá'an ñaxintóni ndú. Sa'a ñoó sei nda'íj noo ní ña kueé ní koo ini ní, dá kueidó'o ní ña ko'in ka'in xí'in ní.

Ká'qn Pablo sa'a ndí kían ñi sa kee na tá ko ñá'a kandisa na Jesús

⁴ Ndidaá vá ña ñooj, na Israel, ná'a táto'on kí'o ñi sa kee yu'u tá ñi sa kuui taló'o tá ñi

sa ioj ñoo mií, ta ná'a ta'ani na táto'on ñi sa keei tá ñi sa ioj ñoo Jerusalén. ⁵ Ta ná'a ta'ani na ña ndá ñi kaki va yu'u kúu ña ña fariseo. Sa'a ñoó, tá kóni na, kuu va kí'o ndaa ña kuendá ña ñi sa kuui iin ña fariseo, tá'an ra kúu iin ta'andá ña ndita toon cháa ka xí'in choon Ndios tein na ñooj. ⁶ Tído viti, sa'a ña ió ña ñeé ini yu'u ña xinkoo ña ñi kaa Ndios kee na xí'in na sá'ano ñoo ndu tá sata, sa'a ñoó ndéi ña yó'o chinoo kuachi ra yu'u noo mií ní. ⁷ Ta ndin uxj u'u tu'u, ndu'u na kúu na ve'e na Israel, ndati xinkoo ña ñi kaa Ndios kee na xí'in na sá'ano ñoo. Sa'a ñoó kéchoon ndu noo Ndios nduú ñoo. Ta sa'a ña kómi yu'u ña ñeé ini yó'o, rey Agripa, sa'a ñoó ká'an kuachi ña Israel yó'o sa'a yu'u viti. ⁸ Á ká'an ní ña kuachi ndá'o kían noo Ndios dánatani na ñayuu ñi xí'í?

Ká'qn Pablo táto'on kí'o sa kendava'a na xí'in na kúu kuendá Jesús

⁹ Ta yu'u ñi ka'an ta'ani ña níyikái kendava'í xí'in na kándisa kuu Jesús, na ñoo Nazaret. ¹⁰ Ta díon ñi sa keei ñoo Jerusalén, chí ñi sa taáin kuá'a ndá'o na kúu ñayuu Ndios ve'e kaa xí'in choon sa xí'o ña dutí kúu noo noo. Ta sa ña'an va inij tá sa sa'áni ña rá. ¹¹ Ta kuá'a ndá'o ta'andá ñi sa kendava'í xí'in ná ini iin rá in ve'e noo nataka na ñoo ndu, ta sa kendúsaj xí'in ná ña ka'an ndava'a na sa'a Jesús. Ta sa'a ña sa xido ndá'o inij sa xini ná, sa'a ñoó sa xionooi sa kendava'í xí'in ná ndá dao ka ñoo tukú ño'o xiká.

Ká'qn Pablo ndi ñi kuu, dá ñi nduu na kuendá Jesús

¹² Ta sa'a choon yó'o ñi keei kua'in ñoo Damasco, ta mií ta dutí kúu noo ñi xí'o choon noo kua'in. ¹³ Tído táto'on dao nduú kían, ná kaaj xí'in ní, rey, xikai kua'in íchi ñoo. Ta kúu ñi xini iin ña yé'e ñi kii chí in-duú. Ta ndato ka vían o dúu ndinidí. Ta kúu ñi naye'e ndaa iin ní kúu noo kua'in xí'in ña kua'an xí'in ñoo. ¹⁴ Ta kúu ndidaá vá ndu'u ñi kuei noño'o. Ta kúu ñi seido'o yu'u ñi ka'an iin na ká'an yu'u hebreo, dá ñi kaa na xí'in: “Saulo, Saulo, ¿ndiva'a xionooón kenda'ón xí'in yu'u? Chí kééon táto'on kée chee tá chisá'a rí dinj karochá.” ¹⁵ Dá ñi kaa yu'u: “¿Ndá yoo kúu mií ní, tatá?” Dá ñi kaa na: “Yu'u kúu Jesús, na xionoo yó'o kenda'ón xí'in. ¹⁶ Ta viti ndakuin ndichi, chí ñi na'a noo yu'u noo yó'o, dá kéchóon noo, ta kanooón kí'o ndaagón kuendá sa'a ña ñi xionon yu'u, xí'in sa'a ndidaá ka ña'a ko'in na'j noo. ¹⁷ Ta kandaá yu'u yó'o noo na ñoo miíon, na Israel, xí'in noo ndidaá na ko kúu na Israel, chí noo na yó'o tanda'í yó'o ko'on, ¹⁸ dá ná natuu noo ná, dá ná dánkoo na íchi noo in naá, dá ná naki'in na íchi noo ndato yé'e kua'an induu. Dá ná o káño'o ka na ñi xidá'á ña u'u, ta ná ndu'u na ñi ndá'a

Ndios. Ta sa'a'á ña kandeé iní na iin tó'on diní mií yu'u, sa'a'á ñoó k'i'o ká'ano iní Ndios sa'a'á kuachí na, dá natiin na ña va'a k'i'o Ndios noó ñayuu ni nduvii mií ná", kaá Jesús xí'in yu'u.

Ká'an Pablo ña ni kee na choon ni sa'anda Ndios noo ná

¹⁹Dión ni ndo'o yu'u, rey Agripa. Sa'a'á ñoó ko ní kúsaá ta'on iní keei ndidaá choon ni sa'anda Jesús nooí ndá induú. ²⁰Ta mií noó ni daná'í sa'a'á to'on va'a yó'o noo ná ndéi ñoo Damasco. Ni ndí'i, dá ni sa'in ni daná'í noó na ndéi ñoo Jerusalén, xí'in noó na ndéi iin ní kúu kuendá Judea di'a, xí'in noó na ko kúu na Israel. Chí ni ka'in xí'in ná ña ná nandikó iní na sa'a'á kuachí kée na, ta ná nduu na ñayuu Ndios, ta xí'in ña va'a kée na ná na'a'á na ña miian ndaa kuiti ni nandikó iní na sa'a'á kuachí kée na. ²¹Ta sa'a'á ña dána'í dión, sa'a'á ñoó ni tiin ta Israel yu'u noo nákaai ve'e ño'o ká'ano ndu. Ta ni ka'an rá ka'áni rá yu'u. ²²Tído ni chíndeé vá ñaa Ndios, sa'a'á ñoó takí i'í vái nda viti ín xí'oi kuendá noó ñayuu ko ndaya'í, xí'in noó na ndá'aya'í. Ta ká'in xí'in ná tát'o'on ni ka'an profeta xí'in ña ni ka'an Moisés sa'a'á ña kánian koo. ²³Chí ni ka'an na yó'o ña ndo'o naní ní'o na kakuu Cristo, dá kuu na, dá mií ná kakuu na natakí mií noó, dá kían dátoon na noó ñayuu, dá naní'í na Israel xí'in na ko kúu na Israel ña káki na —kaá Pablo.

Kóni Pablo ña kandísa rey Agripa to'on va'a sa'a'á Jesús

²⁴Tá xí'o i'í vá Pablo kuendá sa'a'á ña ndó'o na, dá ni kayu'u Festo, ta kaá ra:

—¡Pablo, ni ndulóko va yo'ó ni kee ña kua'a'á téi ña ndichí ni dakuá'ón!

²⁵Dá ni kaa Pablo:

—Ko ndulóko ta'on yu'u, tatá Festo, chí to'on ká'an yu'u kúu ña ndaa, ta kían to'on ndichí. ²⁶Ta sa ná'a'á vá mií rey xaon sa'a'á ña yó'o. Sa'a'á ñoó kándéé iní ká'in ña yó'o noo ná. Chí kándaq iní ña ná'a'á va'a va na sa'a'á ndidaá kúu ña yó'o, chí ko kúu de'é ta'an vaan. ²⁷¿Á kándísa ní, rey Agripa, to'on ni taa profeta? Sa ná'a'á vá yu'u ña kándísa nían —kaá na.

²⁸Dá ni kaa rey Agripa xí'in Pablo:

—Ndadá cháá vá, dá kandeéón xinó iní yu'u ña kakuii iin ta kuendá Jesús.

²⁹Dá ni kaa Pablo:

—Tá cháá o tá kua'a'á ni kamaní, tído xíkai noo Ndios ña o duú iin tó'on mií ní ná nduu kuendá Jesús, ná nduu ta'ani ndidaa na ndéi seídó'o to'on ká'in yó'o kuendá Jesús, tát'o'on k'i'o kúu yu'u. Tído ná dá'a ni kándiko ndá'a ná tát'o'on k'i'o ndó'o yu'u ndíko ndá'í.

³⁰Tá ni ndí'i ni ka'an Pablo to'on yó'o, dá ni ndakuin ndichi rey ñoo xí'in Festo ñoo, xí'in ña naní Berenice, xí'in ñayuu ndéi xí'in

na ñoo. ³¹Dá tá ni kankuei xoo na kua'an na, dá ni kasá'a'á ndátó'on tá'an na, ta kaá na:

—Ni iin tó'on ta'on ña'a kini ko ní kée taa káa. Ko káni ta'an vaan ña kuu ra, ta ni ko kánian kakaq ra ve'e kaa —kaá na.

³²Dá ni kaa rey Agripa xí'in Festo:

—Kuu va dáyaq yo taa káa, ní kúu. Tído ni xika ra ña keyíko mií César sa'a'á rá —kaá ra.

27

Di'a ni kuu tá ni chikaq ini ta né'e choon ña tanda'a rá Pablo ko'on na ñoo Roma

¹Dá ni chikaq ini ta né'e choon ñoo tanda'a rá ndu'u ko'on ndu xí'in barco chí kuendá Italia. Sa'a'á ñoó ni nak'i'o ra Pablo xí'in dao ka taa ño'o ve'e kaa noo ndá'a ta sa'ándá choon noo iin ciento soldado naní Julio, ta ra yó'o nákaq tein iin ta'ándá soldado naní Augusto. ²Dá ni kaa ndu ini iin barco ni kii ñoo Adramitio, chí sa'in nduu ra ña nadaon rá ko'on ra noo nákuja barco sá'an chí kuendá Asia di'a. Dá ni kee ndu kua'an ndu. Ta né'e tá'an ndu xí'in iin taa naní Aristarco. Ta kúu rá iin taa ñoo Tesalónica, ña nákaq chí kuendá Macedonia di'a.

³Tá nda iin ka kuu, dá ni saq ndu iin ñoo naní Sidón. Dá ni ku'u ini ta naní Julio ñoo sa'a'á Pablo, chí ni sonó rá ni sa'an na noo ndéi na né'e tá'an va'a xí'in ná ndéi ñoo ñoo. Dá ni chíndeé ná Pablo. ⁴Dá ni kaa tuu ndu ini barco ñoo, dá ni kankuei ndu ñoo Sidón ñoo kua'an ndu. Dá ni kag ndu iin xoo yuku iní ini taño'o naní Chipre, ta ni kandoan chí xoo íti di'a, chí kána ndá'o tachí xoo noó ni ka'an ndú ko'on ndu. ⁵Dá ni ya'a yati ndu chí kuendá Cilicia xí'in Panfilia. Dá ni saq ndu ni noo ndu ñoo ká'ano naní Mira, ña nákaq chí kuendá Licia di'a.

⁶Ta ñoo ní naní'i ta sa'ándá choon noo soldado ñoo iin ka barco, tát'an kirá ni kii chí ñoo naní Alejandría, chí kiróón kúu rá kua'an chí Italia. Dá ni dakáa ra ndu'u ini róón. Dá ni kee ndu kua'an ndu. ⁷Ta sa ni kukua'a'á nda'o kuu kua'an ndu xí'in barco ñoo noó taño'o, chí kueé ndá'o kua'an ra. Ta kúu xí'in kua'a'á nda'o tandó'ó, dá ni saq ndu noo xito ndaa tá'an xí'in ñoo naní Gnido, chí kána jó tachí déen noó kua'an ndu. Ta ko kuyú ta'on ko'on ndaa ndu. Sa'a'á ñoó ni kag ndu satá iin yuku iní ini taño'o naní Creta. Dá ni saq ndu noo xito ndaa tá'an xí'in ñoo naní Salmón, ña nákaq yuku Creta ñoo. ⁸Ta dión xí'in tandó'ó daá vá xika ndu kua'an ndu yati yu'u taño'o ñoo. Dá ni saa ndu iin xían naní Puerto Va'a yati noo nákaq ñoo naní Lasea. ⁹Ta kúu sa kua'a'á nda'o kuu xika ndu noó taño'o kua'an ndu. Kúu sa ni kasá'a'á jo nda'o ió ña kían kaka ndu ko'on ndu noó taño'o, chí sa kua'an kuyati va yoq vixi, dá kasá'a'á kána cháá ka tachí déen. Sa'a'á ñoó ni

ka'an ni'ini Pablo noó ñayuu ñoo, ¹⁰ ta kaá na:

—Ñani, kándaq inji ña jo nda'o ió ña ndo'o yó tándó'ó noó ko'on yo, chi naá vá barco yó'o xí'ín ndidaa ña'a ndio rá kua'an ra. Ta o duú ña yó'o oon ni, chi jo ta'an ió ña kuu yo —kaá na.

¹¹ Tído ko ní kékuendá ta'on ta sa'ándá choon noq soldado ñoo ña ni ka'an Pablo, chi ni kee cháá ka ra sa'á ña ni ka'an sato'o barco ñoo xí'ín ta dáka ra ña ná ko'on ra. ¹² Ta sa'á ña kíán iin xíán noq ko vá'a kandita barco yoq vixi, sa'á ñoo kua'á nda'o taa ñoo ni kándoro ra ña va'a cháá ka ña ná ko'on ra, nde'á á kandeé rá kasandaá ra iin ka ñoo naní Fenice, ña nákaa mií yúku naní Creta ñoo, dá nakuijn va'a barco ñoo, dá ná kandati ra nda ná ya'a yoq vixi, ká'an rá. Ta ñoo Fenice ñoo nákaa chí xoo noq kéta ndiandii tá ni ini.

Di'a ni kuu tá ni ndo'o ndu tándó'ó ká'ano ni kee tachí déen

¹³ Ta kueé vá ni kasá'á kána tachí. Sa'á ñoo ni ka'an ñayuu ña kuu va kaka na ko'on na, táto'on nákaní ini na kee na. Dá ni taó ná kaa vee ña kúu freno barco ñoo. Dá ni kí'ín ndu tátuu yati ndu kua'an ndu yú'u yúku naní Creta ñoo. ¹⁴ Tído cháá vá ni sa'an ndu, kúu ni kasá'á vá kána tachí déen, ta vei ña chí yu'ú taño'o di'a, chi vei ña xoo kuá'a noq xinko ndiandii, ta nanián Euroclidón. ¹⁵ Ta kúu ni kasá'á né'e tachí déen barco ñoo kua'an ra. Ta sa'á ña ko ní kuu ka dáka ndu barco ko'on ndu ni'í ndu ñoo'ó jchi, sa'á ñoo ni dayáa va ndu barco né'e naá tachí kua'an.

¹⁶ Dá ni ya'a ndu satá iin yúku ló'o iin ini taño'o naní Clauda. Ta ko kána ni'i ta'on tachí ñoo. Ta kúu xí'ín kua'á nda'o tándó'ó, dá ni kandeé ndú ni naqitá ndú barco leé ni nachi'i ndu ra ini barco ká'ano ñoo. ¹⁷ Dá tá ni ndu'u barco leé ñoo, dá ni kató toon ra barco ká'ano ñoo xí'ín yó'o ndéé. Dá ni ndutoon rá. Tído ni yu'ú ra ña ko'on ra karnee ni'ini rá tein ñotí noq naní Sirte. Sa'á ñoo ni danóo ra dá'on tánee dijn barco ñoo. Dá ni dayáa ra barco kane'e tuku ñaá tachí ko'an.

¹⁸ Ta kána ij vá tachí déen tá ni tju noq iin ka kuu. Sa'á ñoo ni kasá'á dao taa ñoo taó ra ña'a ñoo'ó ini barco ñoo satá raán kua'an ini taño'o. ¹⁹ Tá ni kasandaá kuu óni, dá ni kasá'á ndú taó ndu ña'a kéchóon mií barco ñoo satá nduán kua'an ini taño'o.

²⁰ Ta kúu kua'a vá kuu ko ní xini ndu ndiandii ni tijnoo. Ta sa'á ña ndó'o nda'o nió ndú ni kee tachí déen ñoo, sa'á ñoo ni sa'anda va ini ndu ña koq ka tandee ini ña káki ndu. ²¹ Tá ni ndi'i ni ya'a kua'á kuu ko ní sás'an ndu, dá ni nakuijn ndichi Pablo tein taa ñoo. Dá ni kaa na:

—Tá ní seídó'o ndó ña ni ka'ín xí'ín ndó ña ko vá'a kankuei yó noq naní Creta, dá kíán o ndó'o ta'on yó tándó'ó yó'o, ta ni o naá ta'on ña né'e barco yó'o, ní kúu. ²² Tído viti ká'an ni'ini noq ndo ña ndeé koo ini ndo, chi ni iin tó'on ta'on yó o kúu, va'ará ná naá barco yó'o. ²³ Chi sákuuá viti ni sa io iin ángel xí'ín, ta ni kii na noq mií Ndios, na ndaño'o yu'u, na kéchóon yu'u noq. ²⁴ Dá ni kaa na xí'ín: “Pablo, o sa yu'ón, chi kánian nakuijn noq César. Sa'á ñoo dáka va Ndios ndidaa ñayuu vei xí'ón ini barco yó'o”, kaa na xí'ín. ²⁵ Sa'á ñoo ndeé koo ini ndo, ñani, chi kándisa ndaa yu'u ña kee Ndios táto'on kí'o ni ka'an ángel ñoo xí'ín. ²⁶ Tído mián saq barco yó'o tuu rá iin yúku iin ini taño'o —kaá Pablo.

²⁷ Ta kúu sa ni xino va uxí komi kuu ya'a ndu taño'o naní Adriático kua'an ndu. Ta xoo di'a xoo di'a kí'ín barco ñoo'ó ndu kua'an ra kée tachí. Tá ni kuu dao ñoo, dá ni kandaq ini ra kéchóon xí'ín barco ñoo ña sa natuu yati ndu kua'an ndu yu'ú taño'o noq kúu noño'o. ²⁸ Sa'á ñoo ni chikí'o ra ndi kí'o konó nákaa takuij ñoo. Dá ni katóni ini ra ña kíán okó nda'a. Dá xika barco kua'an ra cháá ka chí noq. Dá ni chikí'o tuku ra ndi kí'o konó. Dá ni kandaq ini ra ña ndaqá sa'on va nda'á kíán. ²⁹ Sa'á ñoo ni yu'ú ra ña tuu tá'an barco ñoo xí'ín yuu ná'ano ndita yú'u taño'o ñoo. Dá ni chirkuei ra ndin komi kaa vee chí satá di'a barco ñoo, dá ná katuu rá. Dá ni kasá'á rá sei nda'i ra noq Ndios ña ná tju noq kíj.

³⁰ Dá ni kasá'á tá kéchóon xí'ín barco ñoo kée ra ña ñoo'ó ra taán rá kaa vee chí noq di'a barco ñoo, tído barco leé ñoo vá taó ra ñoo'ó ra, dá kuino ra dáka ra mií rá, ká'an rá.

³¹ Kúu ni kastó'on Pablo xí'ín ta sa'ándá choon noq soldado, xí'ín mií soldado, ta kaá na:

—Tá ná o káño'o taa kaa xí'ín yó ini barco yó'o, dá kíán o káki ta'on ndó —kaá na.

³² Dá ví ni sa'anda soldado ñoo yó'o ndíko barco leé ñoo, dá ni yaq ra kua'an ra noq taño'o.

³³ Dá tá sa kua'an tju noq, dá ni ka'an Pablo xí'ín ndidaa kúu taa ñoo ña ná kasá'an ra, ta kaá na:

—Sa ni xino uxí komi kuu ndéi nde né'e ij ndo xí'ín ña nákaní ini ndo, ta ni lú'u ví ña'a ko ní sei ndo. ³⁴ Sa'á ñoo sei nda'ávij noq ndo ña kasá'an ndó, dá nani'ij ini ndo cháá, dá chi ni iin tó'on ndo, ta ni iin tó'on idi dijn ndo o naá —kaá na.

³⁵ Tá ni ka'an Pablo dión, dá ni tiin na iin pan. Dá ni nakí'o na ndivé'e noq Ndios noq ndidaa kúu taa ñoo. Dá ví ni sa'anda naán. Dá ni kasá'á sei naán. ³⁶ Dá ni ndundeé ini ndidaa ka taa ñoo. Dá ni sasá'an ta'ani ra. ³⁷ Ta ndidaa ndu'u, na ni sa ñoo'ó ini barco ñoo, ni sa kuu ndu uy ciento onj diko sa'on iin. ³⁸ Dá tá ni ndjino ini ndu ni sasá'an ndu,

dá ví nị taó ndi'i ra tirió ñó'o ini barco ñoo nị sata raan noó taño'o, dá nị kandaa cháá ña vee rá, dá nị naxinkoo rá lú'u kạ noó takuii.

Di'a nị kuu, dá nị natani barco ñoo nị kee takuii

³⁹ Tá nị tju noo, kúu kọ nákoní iị vá taja ñoo ndá yúku kíán. Tído nị xini rá iin ndá'a taño'o nákaa sa'a yúku iin ñoo, ta ñoo ndéi ñoti. Dá nị ka'an rá ña ndá ndi kuu kandeé rá dákaka ra barco ñoo ko'on ra nda ñoo. ⁴⁰ Sa'a ñoo nị sa'anda rá yó'o ndiko kaa vee ñoo. Dá nị kandgoan ini takuii. Dá nị ndaxi rá yó'o ndiko yito, kirá dákaka ra barco ñoo, dá nị naxino rá ini takuii, dá kuu kao tuku ra barco. Dá nị dakaa ra dá'on, tá'an ña tánee chí xoo noo di'a barco ñoo. Dá nị naki'in barco kua'an rá ni'i rá noo ndéi ñoti ñoo.

⁴¹ Tído nị saq rá nị tuu rá noo ndéi iin tu'u ñoti ini taño'o ñoo, chí kíán noo náki'in tá'an noó takuii ñani tá'an. Ta ñoo nị saa noo barco ñoo nị sarneean tein ñoti ñoo. Sa'a ñoo kọ ní kúu kasandaá rá nda yú'u taño'o ñoo. Ta sa'a ña ndée téi ñani takuii chí sata di'a barco ñoo, sa'a ñoo nị kasá'a cháchi rá.

⁴² Dá nị kandoo ndidaá soldado ña ka'áni rá ndidaá taja kua'an ve'e kaja né'e ra kua'an rá, dá ní iin tó'on rá ná o kúino díta rá kasandaá ra nda yú'u taño'o. ⁴³ Tído kóni tá sa'ándá choon noo soldado ñoo ña dákaki ra Pablo. Sa'a ñoo kọ ní sóno ta'on ra ña koo dión. Dá nị sa'anda rá choon noo ndidaá taja tí'a díta ña ná kee ra ini taño'o, dá ná kasandaá rá noño'o íchi. ⁴⁴ Dá nị kaa rá xí'in rá kọ tí'a díta ña ná tiin ra tabla o tá'i barco, dá ná kasandaá rá noño'o íchi, kaá rá. Ta dión nị kee ndu, ta kúu ndidaá vá ndu'u nị káki.

28

Di'a nị kuu tá nị sa ndei ndu noo nani Malta

¹ Tá nị ndi'i nị kasandaá ndi'i ndu yú'u taño'o ñoo, dá nị kandaa ini ndu ña yúku ñoo nani Malta. ² Dá nị ku'u ini ñayuu ndéi ñoo sa'a ndú'u, chí nị sa'on na ñó'o, dá nị kana na ndu'u ña ná natuu yati ndu nadaa ndú, chí kóon dai, ta víxi nda'o.

³ Dá nị sa'an ta'ani Pablo nị dataká nị cháá títo nị taán ná noo kéi ñó'o ñoo. Tído tá nị taán ná rá, kúu nị keta iin koo déen tein rá, chí nị kasá'a ndii ri. Kúu nị tiin ri ndá'a ná.

⁴ Dá tá nị xini nị ndéi Malta ñoo ña tákaa koo ñoo ndá'a Pablo, dá nị kasá'a ndátó'on tá'an mií ná:

—Miian ndaa iin taja sa'áni ndii va kúu taja kaa, ndani ndó'o ra dión. Kọ ní xí'i ta'on ra nị kee taño'o, tído o káki ta'on ra viti, chí miian chiya'i ra sa'a kuachi rá —kaá nị.

⁵ Tído tá nị kidi ni'ini Pablo ndá'a ná, ta kúu nị kankao va koo déen ñoo noo ñó'o kéi

ñoo, ta kọ ta'on ña'a nị ndo'o na nị kee ri. ⁶ Ndidaá kúu ñayuu ñoo ndati ña nein ñii Pablo, o iin ndakána kankao na kuu nị. Ta sa nị kuna'a vá ndati ñayuu ñoo, tído koo ña'a ta'on nị ndo'o na. Dá nị ndaon na ña nákani ini nị, ta nị kaa nị ña iin ndios vá kúu ná.

⁷ Ta yati ñoo ndéi dao ñó'o iin taja nani Publio, rá né'e choon ñoo ñoo. Ta nị natiin va'a ra ndu'u, ta nị xito ñaa rá onj kuu. ⁸ Ta káandu'u tatá Publio ñoo noo xito, chí kú'u rá kée kue'e dáa xí'in tachí ní. Dá nị sa'an Pablo nị xito ni'ini ñaa ná. Tá nị ndi'i nị ka'an nị xí'in Ndios, kúu nị chínoo na nda'a ná sata rá. Ta kúu nị nduva'a va ra. ⁹ Tá nị kandaa ini ñayuu ndéi ñoo ña nị nduva'a taja ñoo, kúu kuá'a nda'o nị kú'u nị saq noo ío Pablo, ta kúu nị nduva'a ta'ani ná. ¹⁰ Kúu kuá'a nda'o ña manj nị kee ñayuu ñoo xí'in ndu'u. Dá tá nị kasandaá kuu tiin tuku ndu barco ko'on ndu, kúu nị kemani ná ndu'u xí'in kuá'a ña'a, ña xínño'ó ndú noó ko'on ndu.

Di'a nị kuu, dá nị saq ndu ñoo Roma

¹¹ Tá nị xino onj yoo nị sa ndei ndu ñoo, dá nị tiin ndu iin barco nị sa iin nị sa ndati nị ya'a yoo víxi. Ta nị kii ra chí ñoo ká'ano nani Alejandria, ta kándodó uu yokó chí noo rá. Iian nani Cástor, ta iin kaa nani Pólux. Dá nị kee ndu kua'an ndu. ¹² Dá nị saq ndu iin ñoo nani Siracusa. Ta ñoo nị sa ndei ndu onj kuu. ¹³ Dá nị kee barco ñoo tátuu yati ra yu'u taño'o kua'an rá nda nị kasandaá ndu iin ñoo nani Regio. Dá nda iin kaja kuu nị kasá'a kána tachí ve'i chí xoo sur di'a. Dá tá nị ya'a uu kaja kuu, dá nị saq ndu iin ñoo nani Puteoli. ¹⁴ Ta ñoo nị nani'ij ndú dao kaja kúu kuendá Jesús. Dá nị seí nda'i nị noo ndu'u ña ná kande ndu xí'in ná usa kuu. Dá tá nị ndi'i ñoo, dá nị kee ndu kua'an sá'a ndú ñoo Roma.

¹⁵ Ta sa nị ni'i tó'on nị kúu kuendá Jesús ndéi ñoo Roma ña ve'i ndu, sa'a ñoo nị saq nị ni'i ná ndu'u íchi ve'i ñoo nani Foro de Apio xí'in iin kaja ñoo nani Ndin onj Tabernas. Tá nị xini Pablo ña nị kasaa nị kúu kuendá Jesús ñoo, dá nị naki'o na ndivé'e noo Ndios, ta nị ndundeé ini nị. ¹⁶ Dá tá nị saq ndu ñoo Roma, dá nị naki'o tá sa'ándá choon noo soldado ñoo táa ñó'o ve'e kaja né'e ra kua'an rá noó taja dándaki ve'e kaja ñoo Roma. Tído nị sonó rá ña koo xoo Pablo iin kaja ve'e, ta koo iin soldado kandaa ñaa rá.

Di'a kua'an ña nị daná'a Pablo noo nị Israel ndéi ñoo Roma

¹⁷ Tá nị xino onj kuu nị saq Pablo ñoo Roma, dá nị nakana na tá sa'ano Israel ndéi ñoo Roma ñoo. Dá tá nị nataka rá, dá nị kaa nị xí'in rá:

—Ñani, ni iin tó'on ta'on ña'a kini kọ ní kée yu'u xí'in nị ñoo yo, ta kọ ní ká'an

ndava'i sa'a choon ni sa'anda na sa'ano ve'a ni sa ndei sa na'a. Tido ni tiin ra yu'u űoo Jerusalén, dá ni nak'i'o űaa rá noo ndá'a ta romano. ¹⁸ Tá ni ndi'i ni dandichj ra yu'u, dá ni ka'an rá dáyaa űaa rá, chj ko ní nán'i ta'on ra ni iin tó'on kuachij sa'a űa kánian kuuj. ¹⁹ Tido ko ní xín ta'on ta űoo yo, ta Israel, űa dáyaa ta né'e choon yu'u, sa'a űoo ni xikai űa ná keyíko César sa'i, va'ará ko űa'a ndó'i xí'in na űooj. ²⁰ Ta űa yó'o kónij kastó'in xí'in ndó, sa'a űoo ni nakanai ndó'ó ni kasáa ndó, dá ka'in xí'in ndó, chj sa'a űa kómí tandéé iní táto'on k'i'o ió tandéé iní noo dao ka na űoo yo, na Israel, sa'a űoo ndíko yu'u cadena yó'o —kaá na.

²¹ Dá ni kaa ta sa'ano űoo xí'in ná:

—Ni iin tó'on tuti ko ní nátiin ndu'u noo na ndéi chí kuendá Judea űa ka'an sa'a ní. Ta ni iin űani yo ni kii űoo ko ka'an kuachi sa'a ní.

²² Tido kónij ndu kueidó'o ndu ndi kaá ní sa'a űayuu kándisa dión, chj iin ní kúu xían ka'an kini űayuu sa'a ná —kaá ra.

²³ Dá ni kandoo ra iin kuuj űa nataka ra kueidó'o ra Pablo. Tá ni kasandaá kuuj dáá űóo, kúu kua'a nda'o űayuu ni nataka ve'e noo ió Pablo. Ta nda na'a, ta kúu nda ni ini, ni daná'a na sa'a ndi koo ndu'u űayuu tixi ndá'a Ndios, chj kónij na űa xino ini űayuu űoo, dá ná kandisa na Jesús. Chj ni daná'a na táto'on k'i'o dána'a ley Moisés, xí'in űa ni ka'an profeta sa na'a. ²⁴ Ta dao ra ni kandisa űa ni daná'a Pablo, tido dao ra, ko ní xín kandisa. ²⁵ Ta sa'a űa ko ní náki'in tá'an nóo űaxintónj rá, sa'a űoo ni kasá'a nduta ra kua'an nó'o rá. Tido tá ko űá'a ka kankuei ra yé'é űoo, dá ni kaa Pablo xí'in rá:

—Ndaa va ni ka'an Espíritu ij Ndios xí'in profeta Isaías tá ni kaa na di'a xí'in na sa'ano ve'a:

²⁶ Kua'an ka'on di'a xí'in űayuu xaan: Va'ará ndidaá ka vían ná kueidó'o ndó, tido o kátónj ta'on ini ndo.

Ta va'ará ndidaá ka vían ndé'é ndó, tido o kándaq ta'on ini ndo.

²⁷ Dión ndo'o na chj ni ndukaxi nda'o ní'o ná. Ta ko táj ta'on do'o na.

Ta ndadí ta'ani noo ná, dá ná o kónij na xí'in noo ná, ta ni xí'in do'o na ná o kueidó'o na, ta ni o kátónj ta'on ini na, dá ná o nándió kuéi na noo yú'u, dá nduva'i na.

Dión ni ka'an Espíritu ij xí'in Isaías. ²⁸ Ta kana'a ndó viti űa tándá'a Ndios to'on va'a, űa ka'an sa'a ndi kee na dáka'ki na yó, kua'an noo na ko kúu na Israel, ta noón di'a kúu na natiin va'an —kaá Pablo xí'in rá.

²⁹ Tá ni ka'an Pablo to'on yó'o, dá ni kasá'a dándichj tá'an mií ra Israel ni kee ra kua'an ra. ³⁰ Ta ni sa io Pablo uuj kuia toon ini ve'e ni xiin ndodó ná űoo. Ta sa natiin va'a na ndidaá űayuu sa saá sa xito ni'ini űaa. ³¹ Ta

ni daná'a na noo űayuu űoo sa'a ndi koo ndu'u na tixi ndá'a Ndios, ta ni daná'a ta'ani na sa'a sato'o yo Jesucristo. Ta ko ní yú'u ta'on na ka'an na, ta ni iin tó'on űayuu ko ní chítuu noo dána'a na.

To'on yó'o kí'án nì taa San Pablo nì sa'an noó na ñoo Roma

Ká'an Pablo ndisá'an

¹ Yu'u kúú Pablo, ta kéchóoin noo Jesucristo, ta nì nàkana na yu'u kakuu iin apóstol, chì nì taó xóo na yu'u ña kanooi kastò'in xí'ín ñayuu sa'á to'on va'a Ndios.

² Ta to'on yó'o kí'án ña nì ka'an Ndios kee na nda rá sa na'á, ta profeta na nì taa naan noo tuti iij mií ná.

³ Ta to'on va'a yó'o ká'an sa'á de'e na Jesucristo, na kúú sato'o yo. Nì kii na tein na ve'e rey David, sa'á ñoo nì kaki na kúú ná iin taa. ⁴ Ta xí'ín ndée mií Espiritu iij Ndios nì na'a ña Jesús kúú de'e Ndios, chì nì danátaki ñaa ná tein na nì xí'í. ⁵ Ta sa'a Jesús nì ni'í ndú ña maní ña kakuu ndu apóstol, dá kane'e ndu to'on na noó ñayuu ndéi iin ní kúú ñayuu yó'o, dá natiin kuu ná ñaño'ó sa'á ña kande'e ini ñaa ná, ta kueid'o' ñaa ná. ⁶ Ta tein ñayuu noó ñó'o ta'ani ndo'ó, chì nì nàkana Ndios ndo'ó ña kakuu ndó kuendá Jesucristo.

⁷ Ta ká'an yu'u ndisá'an xí'ín ndo'ó, na ndéi ñoo Roma, na kú'ú ini Ndios sa'a, na nì nàkana na kakuu ñayuu mií ná. Ta mií tatá yo Ndios xí'ín sato'o yo Jesucristo ná kee ña maní xí'ín ndó, ta nakí'o na ña ná koo va'a ini ndo.

Kóni Pablo ko'on na korni'ini na ñayuu ndéi ñoo Roma

⁸ Ta dinño'ó ka náki'oi ndive'e noo Ndios xí'ín kuu Jesucristo sa'a iin rá iin ndó, dá chì sa iin ní kúú va ñayuu ni'í tó'on na ña kándée ini ndo Jesús. ⁹ Ta noo mií Ndios kéchóoin xí'ín ndino'o iniij dána'í to'on va'a ña ká'an sa'á de'e na, ta noón kúú na xí'o ndaa kuendá sa'í, ña daá kuití va xikaj ña maní noo ná sa'a ndo. ¹⁰ Ta noo ká'in xí'ín ná, sei nda'íj noo ná ña tá kóni mií ná, dá ná saaj korni'ini ndo'ó. ¹¹ Dá chì kónij saaj kande'í ndo'ó, ta chinde'e ndo'ó, dá ni'í ndo ña va'a noo Espiritu iij Ndios, dá kandita toon cháá ka ndo xí'ín ña ndaa kándisa yo, ¹² dá ná nakí'o tá'an yó tande'e ini noo iin rá iin yó noó ña ndaa kándisa yo, chì iin noó kúú va ña kándisa yo.

¹³ Nani miíj, kónij ña kana'á ndó ña sa kuá'á nda'o ta'ándá nì ka'in saaj kande'í ndo'ó, tído nda viti ió ña'a chítuu yu'u ña saaj. Chì kónij kee iin choon va'a tein mií ndó tátò'on kí'o nì kee tein dao ka na ko kúú na Israel.

¹⁴ Dá chì miíjan ndúsa kánian dána'í noó ñayuu ká'an yú'u griego, xí'ín noó na ko ká'an yú'u griego, xí'ín na ndichí, xí'ín na ko

ndichí. ¹⁵ Sa'á ñoo kóni kí'í saaj kastò'in xí'ín ndo'ó, na ndéi ñoo Roma xa'an, sa'á to'on va'a Jesús.

Kándoo vii yo noo Ndios sa'á ña kándée ini yo Jesús

¹⁶ Ta ko xíka'an nooi ká'in sa'á to'on va'a ña ká'an sa'a Jesús, dá chì xí'ín to'on yó'o dáakaki Ndios ndidaa kúú ñayuu kándisa ñaa. Ta dinño'ó noó na Israel nì kasáa to'on va'a yó'o. Ta nì kasandaá ta'anian noó na ko kúú na Israel. ¹⁷ Dá chì to'on va'a yó'o ká'an sa'a ndi kán kee yo, dá kandoo vii yo noo Ndios, chì kándoo vii yo noo ná sa'á iin tó'on diní ña kándée ini yo Jesús. Dá chì di'a kaá tuti iij mií Ndios: "Na nì kandoo vii noo Ndios sa'á ña kándée ini ñaa ná, noón kúú na kataki chíchí."

Ká'an Pablo ña ndidaa ñayuu kómi kuachi noo Ndios

¹⁸ Ta ña xido ini Ndios kí nda induú sata ndidaa kúú ñayuu kée ña kini, xí'ín na xíxi ini, chì xí'ín ña kini kée na chítuu na ña ndaa sa'a Ndios. ¹⁹ Ta ña kánian kana'á ná sa'a Ndios, sa ná'á va ná ña, dá chì mií Ndios nì xí'o ña nì kandaa ini na sa'an. ²⁰ Ta va'ará o kúú ta'on koni yo choon ká'ano né'e na xí'ín noo yo, ta va'ará o kúú ta'on koni yo ña kúú ná Ndios, tído kánian kana'á yo ña miíjan ndaa ió na, ta né'e na choon, chì nda rá nì kasá'á sa'a ñayuu yó'o xí'o na ña kandaa ini yo ña dión kí'án, chì xini yo ndidaa kúú ña nì kava'a na. Sa'á ñoo ni iin tó'on ñayuu o kúú kaa ña ko ná'á ná sa'a Ndios.

²¹ Ta va'ará ná'á ná ña ió Ndios, tído ko ndañ'o' ta'on ñaa ná tátò'on kí'o kánian kee na, ta ni ko náki'o na ndive'e noo ná. Di'a xínj ndi kuú va ña'a ko chón nákani ini na, ta nì ndukáxi níó ná, chì nì nakuíj naa va ñaxintóni ná. ²² Kée na mií ná ña kúú ná ñayuu ndichí, tído nì nduxixi di'a na, ²³ chì nì dankoo na ña keká'ano Ndios, na ió kuíi. Dá nì kasá'á keká'ano na na'ána taa, tá'an ra xí'í, xí'ín na'ána laa, xí'ín na'ána kirí komj sa'a, xí'ín na'ána kirí xika tji.

²⁴ Sa'á ñoo nì nakí'o ñaa Ndios noo ndidaa kúú ña kini, tá'an ña kátoó téi ñayuu noó kee na. Sa'á ñoo ndéi iin rá iin na kée na ña ka'an noo xí'ín níj ná. ²⁵ Ta nì dankoo na ña ndaa sa'a Ndios, ta nì kándisa na ña to'on, chì xí'o na ñaño'ó, ta ndañ'o' na ña nì kava'a Ndios, ta ko ndañ'o' na mií Ndios, na nì kava'a ndidaa kúú ña'a, na daá kuití kánian natiin ñaño'ó. Dión ná koo.

²⁶ Ta sa'á ña kée ñayuu ña kini ñoo, sa'á ñoo nì nakí'o ñaa Ndios noó kuachi ka'an noo. Chì nda na ña'a nì dankoo tátò'on kí'o nì saki Ndios ña nakí'in tá'an na xí'ín iin taa kande'i na. Di'a nì nakí'in tá'an daá ña'a mií ná ndéi na kée na kuachi ka'an noo. ²⁷ Ta dión ta'ani kée dao taa, chì nì dankoo ta'ani ra tátò'on kí'o nì saki Ndios nakí'in tá'an ra

xí'in iin ñá'a kandeí na. Dá nì kásá'a kátoó xí'i ra kudj ra xí'in taa xí'in rá, chj yá'a ra kée ra kuächi ka'an noo xí'in daá taa mií rá. Sa'á ñoó nì'j tá'j rá ña ndo'o naní nìo rá sa'á kuächi kée ra.

²⁸ Ta sa'á ña ko ní xí'in na taó kuendá na Ndios, sa'á ñoó nì ñakj'o ñaa Ndios noo ndidaá kúú ña kini nákaní ini ñaxintónj ná, dá ná kee na ña ko kánian kee na. ²⁹ Chj nì ñakutí ná ño'o ndidaá kúú ña'a ko vá'a, ta kée na kuächi ka'an noo xí'in ndi ndaa mií vá ñayuu, ta saá ini na, ta kátoó ndá'o na kakomí ná ña kuiká, ta kée na ña kini xí'in dao ka ñayuu, ta u'u ini na, ta sa'áni na ndji, ta dánaá na dao ka ñayuu, ta dánda'i na ñayuu, ta chínaní kini na dao ka ñayuu, ³⁰ ta ká'an u'u na sa'a dao ka na, ta káva'a na kuächi sa'á ñayuu, ta xini u'u na Ndios, ta koó ñaño'ó ná noo ñayuu xí'in ná, ta ká'an ná ña kúú ná ñayuu ndáya'i, ta ió táyí ini na, ta ndúkú ná kee na ña kini saá, ta ko seídó'o na tátá na xí'in naná na, ³¹ ta kúú ná ñayuu ndeé to'on, ta ko kée na to'on ká'an na, ta ko kú'u ini na sa'a ní iin ñayuu, ta ko ió nda'i ví ini na xí'in dao ka ñayuu, ta koó ña xí'o ká'ano ini noo ná. ³² Ta sa kándaá ini ñayuu ñoó sa'a choon nì sa'anda Ndios, ta kándaá ta'ani ini na ña ñayuu kée dión kánian kuu. Tído yá'a ij vá mií ná kée na ña kini ñoó, ta kádij ini ná ta kée dao ka ñayuu ña kini ñoó.

2

Kéyiko ndaa Ndios sa'a ndidaá kúú ñayuu

¹ Nì iin tó'on ña manj o kóo sa'a ndo'ó tá dátaj kuächi ndó dao ka ñayuu. Ko né'e tandíni ndá yoo kúú ndo'ó, dá chj tá dátaj kuächi ndó dao ka ñayuu, dá kían dátaj kuächi ndó mií vá ndó, chj dión ta'ani yá'a mií ndó. ² Ta sa ná'a vá yó ña keyiko ndaa Ndios tá dándó'o na nìo ñayuu kée dión. ³ Ta nakani va'a ini ndo, chj dátaj kuächi ndó dao ka ñayuu, tído k'j'o dión ta'ani yá'a mií ndó. ¿Á ká'an ndó ña ka'ki ndó noo keyiko Ndios sa'a ndo? ⁴ O sa kú'ichj ini ndo koni ndo ña va'a kée Ndios, chj va'a ndá'o ini na, ta ndáti na, ta kueé ió ini na. ¿Á ko ná'a ta'on ndó ña va'a ndá'o ini na, chj kónj na ña nandikó ini ndo sa'á kuächi kée ndó? ⁵ Tído sa'á ña kúú ndó ñayuu saá ini, ta sa'á ña ko kónj ndo nandikó ini ndo sa'á kuächi kée ndó, sa'á ñoó ndukua'á ka ví tandó'ó ndo'o ndó tá ná kasandaá kuú kasaa Ndios keyiko ndaa na sa'á ndidaá ñayuu, ⁶ chj chiya'i na noo iin rá iin ñayuu táto'on káa ña nì kee na. ⁷ Ta ko'on na k'j'o na ña kataki chíchí ñayuu ndí'i ini kée ña va'a, chj nì ndukú ná ñaño'ó noo Ndios, ta nì ndukú ná ña ka'an va'a Ndios sa'a ná, ta nì ndukú ná ña kandeí chíchí ná. ⁸ Tído dándó'o Ndios nìo ñayuu dí'jnda sa'á ña xido ini na xini ñaa ná, ta dión ta'ani kee na xí'in na ko seídó'o ña ndaa, chj

ndíko cháá ka na ña ko kían ndaa. ⁹ Ndo'o naní nìo ndidaá ñayuu kée ña kini kuu daá ñoó. Ta dinño'ó ka na Israel ndo'o dión, ndi'í daá, dión ta'ani ndo'o nìo na ko kúú na Israel. ¹⁰ Tído na kée ña va'a natiin na ñaño'ó noo Ndios, ta va'a ka'an Ndios sa'a ná, ta nìj ná ña koo va'a ini na. Dinño'ó ka na Israel natiin ña va'a yó'o, ndi'í, dá natiin na ko kúú na Israel ña. ¹¹ Dá chj ni iin ñayuu ko manj cháá ka noo Ndios, chj iin nóó kúú vá ná noo ná.

¹² Ta ndi ndaa na ko ná'a ley Moisés, ta nì ya'a na nì kee na kuächi, noón kúú na naá sa'á kuächi kée na, va'ará ko ná'a ná ley ñoó. Tído ndidaá na kómí ley yó'o yá'a ta'ani na kée na kuächi, sa'á ñoó keyiko sa'a ná táto'on k'j'o dándáki mií ley. ¹³ Chj o kándoo vii ta'on ni iin ñayuu noo Ndios sa'á ña seídó'o oon na choon sa'andá ley. Sava'a na kée choon sa'andáan, noón kúú na kandoo vii noo Ndios. ¹⁴ Tído ná ko kúú na Israel, ko kómí ná ley nì xí'o Ndios noo Moisés. Tído tá kée na dao choon sa'andá ley Moisés xí'in ña nákaní ini na, dá kían ná'a na ña ió ta'ani iin ley noo ná, va'ará ko ná'a ná mií ley Moisés. ¹⁵ Ta xí'in ña kée na ná'a na ña ió iin ley nìo ná, ta ñoó kían kedaá xí'in ná, dá kándaá ini na á nì kee na ña va'a o koó. Sa'á ñoó ley nákaa ini ñaxintónj ná dátaj kuächi ñaa, ta ñoó ta'ani chindee ñaa ¹⁶ tá ná kasandaá kuú keyiko Ndios sa'á ñayuu xí'in ndá'a Jesús, chj keyiko na sa'a ndidaá kúú ña'a nì kedé'é ñayuu táto'on k'j'o kua'an to'on va'a sa'a Jesús, ña nì daná'j noo ndo.

Ko seídó'o ta'on na Israel ley Ndios, kaá Pablo

¹⁷ Ta ndo'ó, chínaní ndó mií ndó ña kúú ndó na Israel, ta kándéé ká'ano ini ndo ley Moisés. Ta chíndaya'i ndó mií ndó ña kúú ndó na ñoo Ndios. ¹⁸ Ta kaá ndo ña ná'a ndó ndí kján kónj Ndios kee ndó, ta kaá ndo ña dána'a ley ñoó noo ndo ndí kján va'a kánian kee ndó. ¹⁹ Ta ká'an ndó ña tí'a ndó iin ndaa ndo na ko túu noo, chj ká'an ndó ña kúú ndó iin ña toón noo ñayuu kóo ná'a Ndios. ²⁰ Ta kaá ndo ña tí'a ndó dána'a ndo noo na ko kátónj ini, ta tí'a ta'ani ndó dána'a ndo noo na ko ná'a táto'on k'j'o kée ndó xí'in takuáli. Ta kaá ndo ña noo ley kómí ndó ndidaá ña ndí'ichj xí'in ña ndaa sa'a Ndios. ²¹ Tí'a va'a ndó dána'a ndo noo dao ka ñayuu, sa'á ñoó, ¿ndiva'a ko tí'a ndó dána'a ndo noo mií ndó, tá dáá? Dá chj dána'a ndo ña ko kánian k'j'in kuí'íná ná. Ta, ¿ndiva'a k'j'in kuí'íná ij ri mií ndó? ²² Ta dána'a ndo ña ko kánian ya'a na kee na kuächi xí'in na ko kúú yí ná o ñadi'i na. Ta, ¿ndiva'a kée ij ri mií ndó dión? Tá miñan ndaa ndisa káño'ó ndó yoko, ¿ndiva'a koku'u ndó ini ve'e ño'an, ta k'j'in kuí'íná ndó ña kuiká ño'o inian? ²³ Kúryí ndá'o ndó sa'á ña kómí ndó ley Ndios, sa'á ñoó, ¿ndiva'a

kándaan ndo ñañó'ó Ndios sa'á ña ko seidó'o ndó choon sa'ándáan? ²⁴ Ta ndaa va ká'an tuti ij Ndios, ch'i di'a kaáan: "Ká'an ndava'a na ko kúu na Israel sa'á Ndios kée ndo'ó."

²⁵ Miían ndaa ndáya'i ña ni ta'anda ñii ndo tá seidó'o ndo'ó choon sa'ándá Ndios. Tído tá ko seidó'o ndó choon sa'ándá Ndios, dá kían kúu ndó tát'on ñayuu ko ní ta'anda ñii. ²⁶ Tído ñayuu ko ní ta'anda ñii, xian nani kée na choon sa'ándá ley Ndios, noón di'a kúu ñayuu Ndios, va'ará ko ní ta'anda ñii ná. ²⁷ Ch'i tá seidó'o ñayuu ko ní ta'anda ñii choon sa'ándá Ndios, ña yó'o xí'o ña kándaan ini ndo ña kánian dándó'o Ndios ní ndo, dá ch'i va'ará kómi ndó ley Moisés, ta ni ta'anda ñii ndo, tído yá'a ndó noo choon sa'ándá ley ñoó. ²⁸ Dá ch'i ko kúu yó na Israel ndisa sa'á ña ni ta'anda ñii yo, ch'i o dúú ñii yo kédaa xí'á, dá kúúo na ñoo Ndios. ²⁹ Dá ch'i ñayuu miían ndaa kuiti kúu na Israel, noón kúu na ndino'o iní na seidó'o na Ndios. Ta ní na kían ná'á ña kúu ná ñayuu Ndios, ch'i ndino'o ini espíritu ná kándisa ñaa ná, ta ko kándéé ini na ley. Ta náta'an ini Ndios xini na ñayuu kée dión, va'ará ko náta'an ini ñayuu xini ñaa ná.

3

¹ Ta, ¿á iin ña ndáya'i kían ña kúu yó na Israel? Ta, ¿á iin ña ndáya'i kían ña ni ta'anda ñii yo viti? ² Jaan, ña ndáya'i ndá'o kían, ch'i chindeé nda'o ña yo. Ta mií ña ndáya'i cháa ka kían ni xí'o Ndios to'on na noo yo, na Israel. ³ Tído, ¿ndi koo viti, ch'i dao na ñoo yo ko ní seidó'o ta'on na choon ni sa'anda Ndios noo ná? ¿Á ña yó'o kóni kaa ña dánkoo ta'ani Ndios to'on ni xí'o na noo yo? ⁴ Koó, ko ta'ón dión kían. Di'a iin toon Ndios xí'in ña ni kaa na kee na, va'ará ndidaá ñayuu ni kandoo kúu ná na to'ón, ch'i di'a kaá tuti ij Ndios:

Ndidaá ñayuu kandaan ini ña kée ní tát'on k'i'o ni ka'an ní kee ni, sa'á ñoó tá ná ka'an kuachi na sa'á ní, dá kían kandoo ní kakuu ní na ni kandeé.

⁵ ¿Ndi ká'an ndo'ó viti? Tá kuachi yó kédaa xí'in dao ka ñayuu, dá kandaan ini na ña iin ndaa Ndios xí'in to'on ni xí'o na noo yo, ¿á ña yó'o kóni kaa ña ko kánian dándó'o Ndios ní ndo? Koó, dá ch'i dión nákanini ini taa ñayuu yó'o. ⁶ Tído ko ta'ón dión kían, dá ch'i tá ná o dándó'o Ndios ní ndo yo sa'á ña kini kée yo, dá kían, ¿ndi koo keyiko ndaa na sa'á dao ka ñayuu ndéi ñayuu yó'o, tá dáá? ⁷ Tído, tá kuachi kée ndu kían kédaa, dá ná'á ña iin ndaa Ndios xí'in to'on ni xí'o na, ta nátiin na ñañó'ó noo dao ka ñayuu, ¿ndiva'a dándó'o na ní ndu sa'á kuachi kée ndu, tá dáá?, kaá dao ndó. ⁸ Tá dión kían, dá kían, ¿á kaa yo ña kuu kee yó ña kini, dá ná natuu ña va'a? Ta kaá dao ñayuu ña dión dána'a ndu, ch'i kátoó

na dátuu ñaa ná, tído miían ndaa ya'i nda'ó chiya'i na noo Ndios sa'á ña ká'an na dión.

Ká'an Pablo ña ni iin to'ón yó ko kúu ñayuu ndaa noo Ndios

⁹ Ta, ¿ndi ká'an yó viti? ¿Á ndáya'i cháa ka yóo, na Israel, o dúú na ko kúu na Israel? Koó, ko ta'ón dión kían. Dá ch'i sa ni ñakanii xí'in ndó ña yóo, na kúu na Israel, xí'in na ko kúu na Israel, ndidaa vá yó ñó'o tixi ndá'a kuachi. ¹⁰ Dá ch'i di'a va kaá tuti ij Ndios: Ni iin to'ón ñayuu ko kúu ñayuu ndaa noo Ndios,

ta ni iin to'ón ná koó.
¹¹ Ni iin to'ón ñayuu ko kandaan ini, ta ni iin to'ón ñayuu ko nándukú Ndios.

¹² Ndidaa kúu ñayuu ni kankuei xoo noo Ndios,

ta ni nduu na ñayuu ko chóon.
Ta ni iin na ko kée ña va'a,

ta ni iin to'ón ná koó.
¹³ Tát'o'on iin yá'i ndii ña nónoo yú'u kúu diko ná,

ch'i kankuei ndino'o to'on kini yú'u ná.
Ta xí'in yá'a ná ká'an na ña to'ón.
Ta xí'in to'on ká'an na dárkue'e na ñayuu,
tát'o'on dárkue'e iin koó iin ñayuu xí'in ndirá deen ri.

¹⁴ Ta ni chiti yú'u ná ñó'o to'on kini xí'in to'on ova.

¹⁵ Ta kaon kána sa'a ná kua'an na kati na ñii ñayuu xí'in ná.

¹⁶ Ta ndéi kúu mí vá noo xionoo na dándó'o na ní ñayuu, ta dánkoo nda'i ñaa ná.

¹⁷ Ta ko tí'a na kande'i va'a na xí'in ñayuu xí'in ná.

¹⁸ Ta ni lú'u ví ko yu'u ni'ini na Ndios.

¹⁹ Sa'á ñoó sa ná'a vá yó ña ndidaa to'on ña ká'an tuti ij Ndios yó'o, ká'an xí'in ndidaa na ñó'o tixi ndá'a miían. Sa'á ñoó ná kadi na Israel yú'u ná, ch'i mí ná xí'in ndidaa ka ni ñayuu ndéi ñayuu yó'o nakuíta noo Ndios iin kuu, dá keyiko sa'á ná. ²⁰ Ch'i ni iin to'ón ñayuu o kándoo vii noo Ndios sa'á ña kée na choon sa'ándá ley. Dá ch'i ni xí'o Ndios ley na noo yo, dá ná kandaan ini yo ña kúu yó ñayuu kómi kuachi noo ná.

Kándoo vii yo noo Ndios sa'á ña kándéé ini yo Jesús

²¹ Tído viti ná'á Ndios noo yo ña ió iin ka ña'a noo ley, ta ñoó kían kédaa xí'in yó, dá kándoo vii yo noo ná. Ta mií ley xí'in profeta xí'o ndaa kuendá sa'á ña yó'o, ²² ch'i dánkoo vii Ndios yo noo mií ná sa'á iin to'ón diñi ña kándéé ini yo Jesucristo. Ta dión kée na xí'in ndidaa kúu ñayuu kándisa Jesús. Ta ko taó kuendá ta'on na ndá yoo kúu iin rá iin ñayuu, ²³ dá ch'i ndidaa tá'an va na yá'a kée kuachi, sa'á ñoó ni kuxiká ná noo ña vii kúu Ndios. ²⁴ Tído viti ni ni'í óon yó ña kándoo vii yo noo ná sa'á ña maní ni kee na sa'a yo, ch'i ni taó xóo na yó tixi ndá'a kuachi sa'á ña

nj xi'j Cristo Jesús sa'a yo. ²⁵ Chj nj tanda'á ñá Ndios nj kii na nj chiya'i na sa'a kuachi yo xi'in nij ná, ta nj ndoo kuachi yó sa'á ña kándéé ini yo ná. Ta kj'o dión ná'a na mií ná ña kúu ná iin na ndaa. Ta sa'á ña kueé ini Ndios, sa'á ñoó kó nj sa'an ta'on na taó kuendá na sa'a kuachi nj kee ñayuu nj sa ndei sa ná'a. ²⁶ Tído viti ná'a na mií ná ña kúu ná na ndaa, dá kandaq ini yo ña kényiko ndaa na, ta dánkoo vij ná yó noq ná sa'á ña kándéé ini yo Jesús.

²⁷ Ta, ¿ndei kua'an ña kuryíi ñayuu? Ni naá óon vaan. Ta, ¿ndiva'a nj naá óoan? Nj naá óon vaan dá chj sa'á iin t'ón dijni ña kándéé ini yo Jesús kándqo vij yo noq Ndios, ta o duú sa'á ña kée yó choon sa'ándá ley. ²⁸ Ta viti kían kandaq iniq ña kándqo vij yo noq Ndios sa'á ña kándéé ini yo Jesús, ta o duú sa'á ña kée yó choon sa'ándá ley. ²⁹ ¿Á ká'an ndó ña kúu ná iin Ndios dákaqi sava'a na Israel? Kóó. ¿Á kó ná'a ta'on ndó ña kúu ta'ani na iin Ndios dákaqi na kó kúu na Israel viti? Chj miían ndaa kúu ta'ani na Ndios noq ná. ³⁰ Dá chj iin t'ón dijni vá kúu Ndios, ta mií ná xi'o ña kándqo vij ñayuu nj ta'anda ñij noq ná sa'á ña kándéé ini na Jesús, ta xi'o ta'ani na ña kándqo vij na kó ní ta'anda ñij noq ná sa'á ña kándéé ta'ani ini na Jesús. ³¹ ¿Á ká'an ndó ña sa'á ña kándéé ini yo Jesús, ñoó dánkoo xoo yó ley? Kóó, chindaya'i di'a yó ley sa'á ña kándéé ini yo Jesús.

4

Nj kándqo vij Abraham noq Ndios sa'á ña nj kándisa na to'on nj xi'o Ndios noq ná

¹ Ta viti, ¿ndi kían kaa yo sa'á Abraham, na sa kuu tatá sá'ano yo? ¿Ndi kían nj kandaq ini na sa'a ña yó'o? ² Tá nj kándqo vij Abraham noq Ndios sa'á ña va'a nj kee na, dá kían kuu va kuryíi ná. Tído kó ta'ón dión kían, sa'á ñoó kó ní kúu ta'on kuryíi ná noq Ndios. ³ Chj di'a va ká'an tuti ij Ndios: "Sa'á ña nj kándéé ini Abraham Ndios, sa'á ñoó nj kándqo vij ná noq Ndios." ⁴ Tá ná kéchóon iin taa noq iin sato'o, kó xi'o oon ta'on sato'o ra dj'ón noq rá, chj ña kánian ki'in ya'i ra kían. ⁵ Tído na kó kándéé ini ña va'a kée na, di'a kándisa na iin t'ón dijni Ndios, na dánkoo vij ñayuu kómi kuachi noq mií ná, noqón kúu na kándqo vij noq Ndios sa'á ña kándéé ini ña ná. ⁶ Ta dión ta'ani nj kaa rey David ña ndiká'an ndi kuu vi ñayuu kándqo vij noq Ndios sa'á ña kándéé ini ña ná, ta o duú sa'á ña va'a kée na. ⁷ Ta di'a nj kaa na: Ndiká'an ndi kúu vi ñayuu, na nj xi'o ká'ano ini Ndios sa'a ña kini kée na, chj nj dandóo Ndios kuachi na.

⁸ Ndiká'an ndi kúu vi ñayuu, na kó nj kekuendá Ndios sa'á kuachi.

⁹ ¿Á sava'a na nj ta'anda ñij vá nj'i ña ndoo kuachi na noq Ndios, o á nj'i ta'ani na kó nj

ta'anda ñij ña va'a yó'o? ¿Ndi ká'an ndó? Sa nj nakani yu'u xi'in ndó ña sa'á ña nj kándéé ini Abraham Ndios, sa'á ñoó nj kándqo vij ná noq ná. ¹⁰ Ta, ¿ndá oon nj kándqo vij ná noq Ndios? ¿Á sa din'ño'ó ka nj ta'anda ñij ná, dá nj kándqo vij ná noq Ndios, o kómani vá? Miían ndaa kuiti kó ña'a ij vá ta'anda ñij ná, dá nj kándqo vij ná noq Ndios. ¹¹ Ta cháá ka chí noq, dá nj ta'anda ñij ná. Ta ña yó'o ná'a ña nj kándqo vij ná noq Ndios tá o ña'a ta'anda ñij ná sa'á ña nj kándéé ini na Ndios. Sa'á ñoó Abraham kúu táto'on iin tatá noq ndidaá kúu ñayuu kándisa Jesús, va'ará kó ní ta'anda ñij ná, chj sa'á ña kándéé ini ñayuu ñoó Jesús, sa'á ñoó kándqo vij ná noq Ndios. ¹² Ta kúu ta'ani na tatá noq na nj ta'anda ñij. Tído kó kúu ta'on na tatá noq ná sa'á ña nj ta'anda ñij óon ni na. Kúu ná tatá noq ñayuu yó'o tá kándéé ta'ani ini na Ndios táto'on kj'o nj kándéé ini ña mií ná tá kó ña'a ta'anda ñij ná.

Nj xi'o Ndios to'on na noq Abraham sa'á ña nj kándéé ini ña ná

¹³ Chj nj káa Ndios ña kj'o na iin níi kúu ñayuu yó'o noq Abraham xi'in noq de'e ñáni na sa'á ña nj seídó'o na ley. Di'a nj ni'j náan chj nj kándqo vij ná noq Ndios sa'á ña nj kándéé ini ña ná. ¹⁴ Tá sava'a na seídó'o choon sa'ándá ley nj'i ña nj kaa Ndios kj'o na, dá kían kó chóon ta'on ña kándéé ini yo Ndios, ta nj tuú vá ña nj kaa na kj'o na noq yo, ní kúu. ¹⁵ Dá chj sava'a ña ni'j yo kée ley kúu ña kuido ini Ndios koni na yó. Tído na kóó ley noq, noqón kúu na kó ya'a ta'on noqán. ¹⁶ Ta sa'á ña kándéé ini yo Ndios, sa'á ñoó nj'j óon yó ñi'j va'a nj kaa na kj'o na noq yo, dá kían miían ndaa kuiti ni'j ndidaá na ve'e Abraham ña va'a yó'o. Chj o duú sava'a noq na kómi ley nj'i ña va'a yó'o, chj ni'j ta'ani ñayuu kándéé ini Ndios táto'on kj'o nj kándéé ini ña Abraham ña va'a yó'o. Sa'á ñoó Abraham kúu táto'on iin tatá noq ndidaá yó. ¹⁷ Chj di'a kaa tuti ij Ndios sa'a Abraham: "Nj chikani yó'o kakuuón iin tatá noq kua'a nda'o ñayuu." Ta Ndios, na nj kándisa Abraham, noqón kúu na xi'o ña kataki na nj xi'j, ta ká'an na sa'á ña vej koo, ta taó na kuendá ña sa'á ña.

¹⁸ Nj kándisa ndaa Abraham ión nj ka'an Ndios xi'in ná, va'ará kóó ka tándéé ini ña kaki iin de'e na. Tído sa'á ña nj kándéé ini na Ndios, sa'á ñoó nj kasandaá na kúu ná iin tatá noq kua'a nda'o ñayuu, táto'on kj'o nj kaa mií Ndios xi'in ná: "Kj'o dión ví kua'a kakuu de'e de'e ñánóon." ¹⁹ Ta sa'á iin ndaa Abraham xi'in ña kándéé ini na ña koo de'e na, va'ará sa nj kusá'ano na, chj ió na táto'on iin ciento kua'a. Ta daá dókó o kóo de'e va kúu dókó Sara. ²⁰ Tído kó ní kútúu ini na, ta kó ní náani kuáchj ini na sa'á ña nj ka'an Ndios ña koo de'e na. Di'a nj nakuin toon

cháá ká na xí'ín ña kándéé iní na Ndios. Ta ni nakí'ó na ñaño'ó noo ná. ²¹ Dá chî ni kandaá kaxí iní na ña ío choon noo ndá'a Ndios ña kee na ndidaá kúú ña'a ni kaa na kee na. ²² Ta sa'á ña ni kandeé iní na Ndios, sa'á ñoó ni kandoo vii ná noo ná. ²³ Ta o ñuú sa'a iin tó'ón Abraham ká'an tuti ij Ndios ña ni kandoo vii ná noo Ndios sa'á ña ni kandeé iní ña ná, ²⁴ dá chî ndá sa'a yóo ta'ani ká'an, chî kandoo vii ta'ani yó noo Ndios sa'á ña kándéé iní yo ná, ta mií ná ni daná'taki Jesús, na kúú sato'o yo. ²⁵ Ta na yó'o kúú na ni nakí'ó mií ni xí'í na sa'á kuachi yó. Dá ni daná'taki ñaa Ndios, dá kuu kandoo vii yo noo mií ná sa'a Jesús.

5

Sa ni kandoo vii va yó noo Ndios sa'á ña kándéé iní yo Jesús

¹ Ni kandoo vii va yó noo Ndios sa'á ña kándéé iní yo ná, sa'á ñoó sa ndéi va'a yó xí'ín ná sa'á ña ni kee Jesucristo, na kúú sato'o yo. ² Ta sa'á ña ni kee Jesús, sa'á ñoó ni ndu'u yó tixi ndá'a ña maní ni kee Ndios sa'á ña kándéé iní yo ná, ta ndita toon yó xí'án. Sa'á ñoó kádij iní yo sa'á tandeé iní ña kían kandeí chíchí yó noo ndato náye'e noo ío ná. ³ Ta o ñuú sa'a iin tó'ón ña yó'o ni kádij iní yo, chî kádij ta'ani iní yo tein tandó'ó ndó'o yó, dá chî sa ná'a vá yo ña tandó'ó kedaá, dá katí'a yó kundeé iní yo. ⁴ Ta sa'á ña kúndeé iní yo, sa'á ñoó kána va'a yó noo Ndios, ta sa'á ña kána va'a yó noo mií ná, sa'á ñoó ni'í yo cháá ká tandeé iní noo ná. ⁵ Ta tandeé iní yó'o kían ko dátuu ta'an vaan yo, chî ni nakuti nóo yo xí'ín ña kú'u nda'ó iní Ndios sa'a yo ni kee Espíritu ij mií ná, na ni xí'ó na noo yo.

⁶ Kó kándéé yó dá'akí yó mií yó, sa'á ñoó ni kii Cristo Jesús tá ni kasandaá tiempo ni kaxi Ndios, ta ni xí'í na sa'á na kómí kuachi. ⁷ Miñan ndaa iin ña kuáchi nda'ó kían ña nakí'ó iin ñayuu mií ná ña kuu na sa'a iin ñayuu ndaa. Tído ndá ní kuu ío iin ñayuu xino iní nakí'ó na mií ná ña kuu na sa'a iin ñayuu va'a. ⁸ Tído Ndios kúú na ná'a ña kú'u nda'ó iní na sa'a yo, dá chî xían nani kúú ij vá yo ñayuu kómí kuachi, Cristo Jesús kúú na ni xí'í sa'a yo. ⁹ Ta sa'á ña ni kandoo vii yo noo Ndios sa'á ña ni sata Jesús ni ná sa'a yo, sa'á ñoó miñan ndaa kuiti káki va yó kee mií Jesús noó ña xido iní Ndios xini na ñayuu kómí kuachi. ¹⁰ Chî ni sa kuu yó ñayuu ko ní sá ne'e tá'an va'a xí'ín Ndios, tído ni nakí'ín tá'an va'a Ndios xí'ín yó sa'á ña ni xí'í de'e na sa'a yo. Ta viti sa'á ña ni nakí'ín tá'an va'a yó xí'ín ná, sa'á ñoó miñan ndaa kuiti káki yó sa'á ña ni nataki de'e na ío ná. ¹¹ Ta o ñuú ña yó'o oon ni ni'í yo, chî ío ndéé iní yo xí'ín Ndios sa'a Jesucristo, na kúú sato'o yo, chî

sa'a mií ná ni kasandaá yo ni nakí'ín tá'an va'a yó xí'ín Ndios.

Sa'á kuachi ni kee Adán kánian kuu yo, ta sa'á ña va'a ni kee Jesús ni'í yo ña kataki chíchí yó

¹² Ta sa'á ña ni ya'a iin taa nani Adán ni kee ra kuachi, sa'á ñoó ni kasá'a ñayuu ndéi ñayuu yó'o kée na kuachi. Ta sa'á ña ni kee taa ñoo kuachi, sa'á ñoó ni xí'í ra. Dá ni kasá'a ta'ani xí'í ndidaá kúú ñayuu, chî ndidaá ná ni kasá'a yá'a kée kuachi. ¹³ Tá o ñá'a kí'ó Ndios ley na noo Moisés, sa ndéi va ñayuu sa kee na kuachi. Tído sa'á ña ko ní ya'a na noo ni iin ley, sa'á ñoó ko ní taó kuenda Ndios kuachi ni kee na. ¹⁴ Tído ndá tiempo Adán, ta ndá tiempo Moisés sa xí'í ñayuu, va'ará ko ní ya'a na noo choon sa'ándá Ndios táto'ón ni kee Adán.

Ta Adán ni sa kuu táto'ón iin konda'í iin ká taa ni kii sata rá. ¹⁵ Tído díin va kúú ña va'a ni'í yó noo Ndios o ñuú ña ni'í yo sa'á kuachi ni kee Adán. Dá chî sa'á kuachi ni kee ra, ni'í ndidaá kúú ñayuu ña xí'í na. Tído kuá'a nda'ó ñayuu ni'í kuá'a nda'ó ña maní xí'ín ña va'a noo Ndios sa'á ña ni kee iin ká taa, na kúú Jesucristo.

¹⁶ Chî ña va'a ni'í yo noo Ndios, ko kúú nóo ta'an vaan xí'ín ña ni'í yo sa'á kuachi ni kee Adán. Dá chî sa'á ña ni ya'a Adán ni kee ra kuachi ñoo, sa'á ñoó ni kasá'a ndó'o niyo yo, ta ni kandoo yó kúú yo ñayuu kómí kuachi noo Ndios. Tído sa'á ña kómí yo kuá'a nda'ó kuachi, sa'á ñoó ni kee Ndios ña maní xí'ín yó, dá ná kuu kandoo vii yo noo ná. ¹⁷ Ta sa'á ña ni ya'a iin taa ni kee ra kuachi, sa'á ñoó ni'í ndidaá ñayuu ña xí'í na. Tído yóo kúú na ni'í ña kataki chíchí yó sa'á ña ni kee iin ká taa, na kúú Jesucristo, chî sa'a mií ná ni'í yó kuá'a ña maní noo Ndios, ta ni'í ta'ani yó ña kandoo vii yo noo ná. ¹⁸ Ta sa'á kuachi ni kee iin tó'ón taa, sa'á ñoó ndidaá ñayuu kándoo kúú ná na kómí kuachi noo Ndios. Ta kí'ó díon ta'ani sa'á ña va'a ni kee iin ká taa, sa'á ñoó ndidaá ñayuu kuu kandoo vii noo Ndios, ta ni'í ná ña kataki chíchí ná.

¹⁹ Chî sa'á ña ko ní seidó'o iin taa choon ni sa'anda Ndios noo rá, sa'á ñoó ndidaá kúú ñayuu kómí kuachi noo Ndios. Ta sa'á ña ni seidó'o iin ká taa choon ni sa'anda Ndios noo ná, sa'á ñoó kuá'a nda'ó ñayuu ni'í ña kandoo vii ná noo Ndios. ²⁰ Ni xí'ó Ndios ley na noo yo, dá ná kandaq iní yo ña kuá'a nda'ó kuachi kómí yó noo ná. Tído sa'á ña ni ndukua'a ká vi kuachi yo noo ná, sa'á ñoó ni ndukua'ano cháá ká vi ña maní ni kee na xí'ín yó. ²¹ Chî táto'ón sa dandáki kuachi ñayuu, dá sa xí'í na, kí'ó díon ta'ani dándáki ña maní Ndios ndidaá yó, dá kandoo vii yo noo ná, dá ni'í yo ña kataki chíchí yó sa'a Jesucristo, na kúú sato'o yo.

6

Sa ni xi'i va yó nõõ kuachi, ta ni nataki yo kandísá yó Jesús

¹ ¿Ndi ká'án ndó viti? ¿Á va'a va kee ij yó kuachi, dá ná ku'u ká'ano cháá ka ini Ndios sa'a yó? ² Kõõ, kò ta'ón dión kíán. Dá chj sa ni xi'i va yó nõõ kuachi, sa'a nõõ, ¿ndi kee yó nandió kuéi yó kee tuku yóan, tá dáá? ³ ¿Á kò ná'a ta'on ndó ña tá ni sodo ndúta yó, dá iin ni nduu yó xi'in Cristo Jesús? Chj tá ni sodo ndúta yó kíán táto'on ni xi'i nduu yó xi'in ná. ⁴ Ta sa'a ña ni xi'i nduu yó xi'in ná, sa'a nõõ ni nduxi nduu yó xi'in ná tá ni sodo ndúta yó. Dá kíán, táto'on k'i'o ndato téi ni ñanátaki Ndios Cristo Jesús xi'in ndéé ndato na, k'i'o dión ta'ani ni nataki yó kandeí yó kakuu yó ñayuu yó ña kee Ndios. ⁵ Táto'on k'i'o iin ni nduu yó xi'in ná tá ni xi'i nduu yó xi'in ná, k'i'o dión ta'ani nataki yó táto'on k'i'o ni nataki mií ná.

⁶ Kándaá inio ña ni sarkaa nduu ña ni sa kuu yó tá sata xi'in Jesús ndjka cruz, dá kíán ná naá ña kátoó ñij yó keean kuachi, dá ná dá'a ká ni kee yó choon sa'ándáan. ⁷ Chj ñayuu ni xi'i, sa ni kexoo na tixi ndá'a kuachi. ⁸ Ta sa'a ña ni xi'i nduu yó xi'in Cristo Jesús, sa'a nõõ kándéé ká'ano ini yó ña kandeí nduu yó xi'in ná. ⁹ Chj sa ná'a yó ña ni nataki Jesús, sa'a nõõ o nándió koo ká na kuu na, chj koo ká choon nõõ nda'a ña sa'áni ndji ña ka'áni ñaá.

¹⁰ Chj tá ni xi'i Jesús, ta kúu iin tó'ón dáá vá ni xi'i na sa'a ndidaa kuachi yó. Ta viti takí na ío na kée na ña kóni Ndios. ¹¹ Ta dión ta'ani taó kuendá nõõ ni xi'i nõõ nõõ kuachi, ta viti takí nõõ kée nõõ kóni Ndios sa'a ña ni kee Cristo Jesús, na kúu sato'o yó.

¹² Sa'a nõõ ná dá'a ni konó ká nõõ ña dándáki kuachi ñij ndixi tóo nõõ. Ta ná dá'a ká ni kueidó'o nõõ ña kini kóni ñij nõõ keean. ¹³ Ta ni o sá k'i'o nõõ ni lú'u ñij nõõ nõõ kuachi, dá kakian iin ña'a kéchóon nõõ ña kini. Di'a nak'i'o nõõ mií nõõ nõõ Ndios táto'on iin ñayuu ni nataki tein na ni xi'i. Ta nak'i'o ta'ani nõõ ñij nõõ nõõ Ndios, dá ná kakian iin ña'a kéchóon nõõ ña va'a. ¹⁴ Kò dándáki ká kuachi nõõ'ó, dá chj kò nõõ'ó ká nõõ tixi ndá'a ley Moisés, ndáá di'a nõõ ndá'a ña manj Ndios vá nõõ'ó nõõ viti.

Kúu yó na kée ña va'a kóni Ndios

¹⁵ Sa'a nõõ, ¿á kuu va va'a yó kee kuachi sa'a ña kò nõõ'ó ká yó tixi ndá'a ley nõõ, chj ndáá nõõ ndá'a ña manj Ndios vá nõõ'ó yó viti? Kõõ, o kúu ta'on. ¹⁶ ¿Á kò ná'a ta'on nõõ ña tá nak'i'o nõõ mií nõõ ña kakuu nõõ na kéchóon nõõ iin sato'o, dá kíán kánian kueidó'o nõõ na, chj nõõ'ó nõõ tixi ndá'a ná? Sa'a nõõ tá ná nak'i'o nõõ mií nõõ tixi ndá'a kuachi kakuuan sato'o nõõ, dá kíán ni'i nõõ ña kánian kuu nõõ. Tido, tá ná nak'i'o nõõ mií

nõõ tixi ndá'a ña kóni Ndios, dá kíán ni'i nõõ ña kandoo vii nõõ nõõ ná.

¹⁷ Tido náki'o yu'u ndivé'e nõõ Ndios, dá chj va'ará ni sa ño'o nõõ tixi ndá'a kuachi, tido ni kándisa ndaa nõõ xi'in ndino'o nõõ nõõ ña kúu to'on va'a ni ñatiin nõõ. ¹⁸ Ta sa'a ña ni kankuei nõõ nõõ tixi ndá'a kuachi, sa'a nõõ ni kasandaá nõõ kúu nõõ na kée ña va'a kóni Ndios.

¹⁹ Ióji dáki'in tá'in dao to'on xi'in ña dána'ij nõõ nõõ, dá chj sava'a ñaxintóni taa va kómi nõõ. Chj táto'on k'i'o ni nak'i'o nõõ ñij nõõ keean ña ka'an nõõ xi'in ña xixi ini tá sata, k'i'o dión ta'ani nak'i'o nõõ mií nõõ viti kee nõõ ña va'a kóni Ndios, dá kasandaá nõõ koo vii nõõ nõõ ná. ²⁰ Chj tá ni sa ño'o nõõ tixi ndá'a kuachi, ni sa ndita xoo nõõ nõõ ña va'a kóni Ndios. ²¹ Tido, ¿ndi kíán va'a ni ni'i nõõ sa'a ña kini ni sa kee nõõ, tá'an ña kédaa xi'in nõõ, dá xika'an nõõ nõõ viti? Chj sava'a ña ni'i ñayuu kée dión kíán kánian kuu na. ²² Tido viti sa ni kankuei xoo nõõ tixi ndá'a kuachi, ta ni nduu nõõ ná kéchóon nõõ Ndios. Ta ña va'a ni'i nõõ nõõ Ndios kíán ña koo vii nõõ nõõ mií ná, ndi'i daá, dá ni'i nõõ ña kataki chíchi nõõ. ²³ Chj va'i ni'i yó sa'a ña kée yó kuachi kúu ña kánian kuu yó. Tido ña va'a xi'o oon Ndios nõõ yó kúu ña ni'i yó ña kataki chíchi yó sa'a ña kándéé ini yó Cristo Jesús, na kúu sato'o yó.

7

Kò nõõ'ó ká yó tixi ndá'a ley Moisés

¹ ¿Á kò ná'a ta'on nõõ, ñani, nõõ'ó na ná'a ndi ká'an ley, ña dándáki ley ñayuu sava'a nani takí na ndéi na? ² Chj kíán táto'on k'i'o nõõ'ó iin ña'a ni tandá'a, chj ndíko tá'an xi'in yíjan nõõ ley nani takí ra. Tido, tá ni xi'i ra, dá kíán ni ndaxi vá ña'a nõõ xi'in yíjan nõõ ley. ³ Tido tá ío takí yíjan xi'an, ta ni nak'i'in tá'an xi'in iin ká taa, dá kíán va'an kéean kúu xi'in ra kò kúu yíjan. Tido tá ni xi'i yíjan, dá kíán ni nono nõõan nõõ ley nõõ. Sa'a nõõ tá ni tandá'an xi'in iin ká taa, dá kíán kò yá'a ta'an va'an kéean kuachi.

⁴ Ta dión ta'ani nõõ'ó nõõ'ó, ñani mií. Sa ni xi'i va nõõ nõõ ley sa'a ña ni xi'i Cristo Jesús sa'a nõõ, dá nak'i'in tá'an nõõ xi'in mií Jesús, na ni nataki tein na ni xi'i, dá kuu kee yó ña va'a nõõ Ndios. ⁵ Chj tá ni sa ndei yó sa kee yó ña kóni ñij yó, xiní ndidaa kuachi kini sa katoó yó sa kee yó, chj ley sa ñandóto ña kini nõõ'ó nõõ yó, dá sa katoó yó kee yóan, ta ña ni'i yó sa'a ña sa kee yó ña yó'ó kíán ña kánian kuu yó, ní kúu. ⁶ Tido viti ni kankuei xoo yó tixi ndá'a ley, chj sa ni xi'i yó nõõ ña sa ñandáki yó tá sata. Ta viti ni ndu'u yó tixi ndá'a iin choon sa'a, ña kúu ña kóni Espiritu ij Ndios, ta kò nõõ'ó ká yó tixi ndá'a ley yatá.

Yó'o ká'an Pablo sa'a kuachi nákaq ini na

7 ¿Ndi kaa yó viti? ¿Á kọ ẹ̀ta'ón ña va'a kúú ley yó'o? Kọ́o, kọ ẹ̀ta'ón dión kíán. Tído kọ ní sá na'á ta'on yu'u ndí kíán kúú kuàchi tá kọ ní dána'a ley nooí. Chì ndi koo kandaá ini yu'u ña kọ kánian katoóí ña'a kómí dao ká ñayuu tá kọ ní kaa ley di'a xí'ín: "Ná dá'a ní katoó ndọ ña'a kómí dao ká ñayuu." 8 Tído tá nì kandaá inìj ña dión sa'ándá ley choon, kuàchi nákaa inìj nì kedaá xí'ín, dá nì kasá'á kátoó cháá ká kakomí ña'a dao ká ñayuu. Chì tá kọ ní sá na'í ley, iin ña'a kọ sá taki va sá kuu kuàchi nooí. 9 Tá sá na'á nì ka'ín ña va'a nì sá ioj xí'ín Ndios, chì kọ ní sá na'í choon sa'ándá ley na. Tído tá nì kandaá inìj choon sa'ándáan, dá nì nani'í ndéé cháá ká ví kuàchi kéei, ta nì kandaá inìj ña kánian kuuj. 10 Nì xí'ó Ndios choon yó'o noo yó, dá kandeí va'a yó. Tído ña yó'o di'a nì kedaá xí'ín yu'u, dá nì kandaá inìj ña kánian kuuj noo Ndios. 11 Chì nì tiin ndaa ña kúú kuàchi choon sa'ándá ley, ta nì danda'áviyan yu'u. Sa'a ñoó kuàchi yu'u kíán nì kedaá xí'ín, dá nì xí'ij noo Ndios nì kee choon sa'ándá ley. 12 Tído miían ndaa ña ij kúú ley yó'o, ta choon sa'ándáan kúú ña ij, ta kíán ña ndaa xí'ín ña va'a.

13 Sa'a ñoó, ¿á ley va'a yó'o kíán nì kedaá xí'ín yu'u ña kánian kuuj? Kọ́o, chì nì na'a kuàchi miían ña kíán ña kini, chì miían nì xí'ó ña kánian kuuj nì kee ley va'a yó'o. Ta sa'a ña kéee ña kúú kuàchi dión xí'ín ley yó'o, sa'a ñoó ná'an miían ña kini nda'ó ña. 14 Chì ná'á yó ña iin ña ij nì kii noo Ndios kúú ley, tído yu'u kúú iin ẹ̀ta ñayuu yó'o, chì nákaa tìxi nda'á kuàchi. 15 Kọ kandaá ta'on ini yu'u ña kéee. Chì kọ kéee ña va'a ká'ín keei. Di'a ña kọ náta'an inìj keei, dión kéee. 16 Tá kéee ña kọ kónij keei, dá kíán nákonij ña iin ña va'a nda'ó kúú ley. 17 Chì o ẹ̀duú mií ká yu'u kée ña kini. Kuàchi nákaa ini vei kíán kedaá xí'ín, dá kéee ña. 18 Tá ná'á va yu'u ña kọ ẹ̀ta'ón ña va'a nákaa inìj, ta ña yó'o ká'ín sa'a ñijí. Chì miían ndaa ká'ín keei ña va'a, tído kọ kándeé ta'oin keei ña. 19 Dá chì kọ kée ta'on yu'u ña va'a ká'ín keei. Di'a ña kini, ña kọ ká'ín keei, ñoó di'a kée yu'u. 20 Chì tá kée yu'u ña kọ ká'ín keei, dá kíán o ẹ̀duú ta'ón mií yu'u kée ña. Kuàchi nákaa ini vei, ñoó vá kíán kedaá xí'ín, dá kéee ña.

21 Ta ña yó'o kíán ndó'í tá ká'ín keei ña va'a, chì ña kini nákaa inìj, ñoó kíán sadí nooí. 22 Ta ndino'o ini mií náta'an inìj xinij choon sa'ándá ley Ndios, 23 tído ió iin ká ña'a ndó'í, chì ña kónij ñijí naá tá'an xí'ín ña va'a kónij ñaxintónij. Ta kúú kándeé vá ña kónij ñijí náchi'an yu'u tìxi nda'á kuàchi.

24 ¿Nda'í kúú ví yu'u! ¿Nda yoo ví dáka ká yu'u tìxi nda'á kuàchi kónij ñijí, ña né'e ña kua'ín kuuj? 25 Tído náki'o yu'u ndiv'é'e noo Ndios sa'a ña nì kee Jesucristo, na kúú sato'o yo. Ta di'a ndó'í: xí'ín ñaxintónij kéee choon

sa'ándá ley Ndios, tído ñijí kíán nákaa ij vá tìxi nda'á kuàchi.

8

Ña yó'o kúú ña va'a xí'o Espiritu ij Ndios noo yo

1 Ta viti kíán kọ́o ká kuàchi yó noo Ndios sa'a ña iin nì nduu yó xí'ín Cristo Jesús, chì kọ ndéi ká yo kee yó ña kónij ñijí yo, ndaa ndéi yó kée yó ña kónij Espiritu ij Ndios. 2 Chì Espiritu ij Ndios, na xí'o ña kataki chíchí yó sa'a Cristo Jesús, noón kúú na nì taó xóo yu'u tìxi nda'á kuàchi, xí'ín noo ña kánian kuuj. 3 Chì kọ ní kándeé ta'on ley taó xóoan yó tìxi nda'á kuàchi, chì kọ ní kándeé yó kee yó choon sa'ándáan. Sa'a ñoó nì tанда'á Ndios de'e maní ná nì kii na ñayuu yó'o, ta nì nduu na iin ẹ̀ta ñayuu yó'o táto'on kúú mií yó, na kómí kuàchi. Chì nì kii na nakuido na kuàchi yó, dá nì kúú nì taó xóo na yó tìxi nda'an. 4 Ta kí'o dión nì kándeé ná nì daxínkọo ndi'i na choon sa'ándá ley Ndios sa'a yóo, na kọ ndéi ká kee ña kónij ñijí, ndaa ndéi yó kée yó ña kónij Espiritu ij Ndios.

5 Ta ñayuu ño'ó tìxi nda'á ña kónij ñijí ná, noón kúú na ndí'í cháá ká ini kee ña kónij mií ná. Tído na ño'ó tìxi nda'á Espiritu ij Ndios, noón kúú na ndí'í cháá ká ini kee ña kónij mií Espiritu. 6 Chì ñayuu ndi'í ini kee ña kónij ñijí ná, noón kúú na nì'í ña kuu na. Tído ñayuu ndi'í ini kee ña kónij Espiritu ij Ndios, noón kúú na nì'í ña kataki chíchí ná, xí'ín ña koo va'a ini na. 7 Chì ña kini kónij ñijí yo, ñoó kíán naá tá'an xí'ín ña kónij Ndios, dá chì kọ kónian kueid'ó'an choon sa'ándá na, ta kọ káti'aan keean ña. 8 Sa'a ñoó na ndéi kée ña kónij ñijí ná, noón kúú na o kándeé ña nata'an ini Ndios koni ña ná.

9 Tído ndo'ó, kọ ndéi ká ndọ kee ndó ña kónij ñijí ndo, ndaa ndéi ndó kée ndó ña kónij Espiritu ij Ndios, tá miían ndaa ió na ini ndo. Tído tá ió iin káa ndó kọ ña'a kakomí Espiritu Cristo ini nio ndo, dá kíán kọ kúú ta'on ndó kuendá na. 10 Tído tá ió Cristo ini ndo, dá kíán sá nì xí'í va ñij ndo noo kuàchi, tído takí va espíritu ndo, chì sá nì kandọo vii ndó noo Ndios. 11 Tá miían ndaa ió Espiritu na nì danáta ká Jesús ini ndo, dá kíán na nì danáta ká Cristo Jesús tein na nì xí'í, noón ta'ani kúú na danáta ká yíkí koño ndo kée Espiritu ij ná, na ió ini ndo. 12 Sa'a ñoó, ñani miíj, kánian kee yó ña kónij Espiritu ij Ndios, ta kọ káni kaan kee yó ña kónij ñijí yo. 13 Chì tá ndéi ndó kée ndó ña kónij ñijí ndo, dá kíán kánian kuu va ndó. Tído tá dándí'í ndó ña kini kónij ñijí ndo xí'ín ndéé Espiritu ij Ndios, dá kíán kataki chíchí ndó.

14 Chì ndidaa na xí'o mií ña kandaka ñaá Espiritu ij Ndios, noón ndisa kúú de'e Ndios. 15 Dá chì kọ ní nátiin ndó ini espíritu, tá'an ña kedaá xí'ín ndó, dá kaño'o tuku ndó tìxi

ndá'a ña yu'ú ndo. Di'a ni natiin ndó Espiritu ij. Ta mií ná ni ndee ndó de'e Ndios. Ta mií ná kédaá xí'á, dá káyu'ú yó na di'a: "Tatá ló'ó mií." ¹⁶ Ta Espiritu ij Ndios kúu na xí'ó kuendá noo espíritu mií yó ña miían ndaa kuiti kúu yó de'e Ndios. ¹⁷ Ta sa'a ña kúu yó de'e Ndios, sa'a ñoó ni'ij ta'ani yó ña ni kaa Ndios k'i'ó na noo yo, ta natiin nduu yóan xí'in Cristo. Tá ná ndo'o nani ní'ó yo sa'a ná, tátò'on ni ndo'o mií ná, dá kían natiin nduu yo ñañó'ó xí'in ná noo ndato káa induú.

¹⁸ Tido yu'u kúu ra kándaá ini ña o náki'in ta'an ta'an vaan ña ndó'o ní'ó yo tiempo viti xí'in ña ndato téi koni yo na'á Ndios noo yo chí noo. ¹⁹ Chì ndáti kú ndidaá ña'a ni kava'a Ndios ña kasandaá kuu na'a Ndios ndá yoo kúu de'e na. ²⁰ Ta ndidaá ña'a ni kava'a Ndios ni ní'ij tá'ij ña tuuán. Tido o duú sa'a ña kóni miían ndó'an dión, dá chì k'i'ó dión ni konj mií Ndios kee na xí'an. Tido ni xí'ó na tãndeé ini ña kasandaá iin kuu, ²¹ dá taó xóo naaen tixi ndá'a ña kua'an tuuán, dá natiian ña ndato kooan tátò'on k'i'ó ndato téi kandeí na kúu de'e Ndios.

²² Chì sa ná'á yó ña sa ndidaá kúu vá ña'a ni kava'a Ndios nda'í tána viti, ta ndó'o nani ní'ó ña tátò'on k'i'ó ndó'o iin ña'a tá kua'an kaki de'an. ²³ Ta o duú sava'a iin tó'on ña yó'ó ndó'o dión. Chì dión ta'ani ndó'o yóó, na ni natiin Espiritu ij Ndios, ta na yó'ó kúu ña va'a mií noó ni xí'ó Ndios noo yo. Ta nda'í ta'ani tána ini yo, chì ndáti kú yo ña na'a Ndios ña kúu yó de'e na, dá ndesaá na yiki koño yo. ²⁴ Chì ni natiin yo tãndeé ini yó'ó tá ni káki yó noo kuachi yo. Tido tá ió tãndeé ini yo xí'in ña'a ió noo yo, dá kían kò ta'ón tãndeé ini kían. Chì tá ió ña'a noo yo, çndá choon kandati yóan? ²⁵ Tido tá ndáti yó iin ña'a kò ndé'á, dá kían kánian kandati kueé yóan.

²⁶ Ta di'a ta'ani kée Espiritu ij Ndios chindeé ná yó, chì kò káti'a yó ka'an yo xí'in Ndios tátò'on k'i'ó kánian kee yo. Sa'a ñoó nda'í tána mií Espiritu ij Ndios seí nda'í na sa'a yo noo Ndios. Ta kò ní'ij yó to'on nakanió sa'a ña ká'an na xí'in Ndios. ²⁷ Ta ná'á vá Ndios ndi káa ní'ó ñayuu. Sa'a ñoó kándaá va'a ini na ndí kían kóni Espiritu ij ná, dá chì mií Espiritu kúu na seí nda'í sa'a ñayuu mií ná tátò'on k'i'ó náta'an ini mií Ndios.

Kándéé yó xí'in ndidaá ña ndó'o yó kée Ndios

²⁸ Ta sa ná'á vá yó ña sa'a ña kóni yo Ndios, sa'a ñoó ndidaá kúu vá ña'a ndó'o yó ndúuan ña va'a kée mií Ndios, chì ni kaxi ñaá mií ná tátò'on k'i'ó ni chjkaa ini mií ná koo. ²⁹ Chì ndá rá mií sa'a vá ná'á Ndios ndá yoo kakuu ñayuu na, ta ndá daá vá ni saki na noón kakuu na tátò'on k'i'ó kúu de'e mií ná, dá kían de'e mií ná ná kakuu de'e kúu noó noo

ndidaa kúu ñayuu ni nduu ñani na. ³⁰ Chì ñayuu ni saki mií Ndios ndá rá mií sa'a, na yó'ó ta'ani kúu na ni nakana mií ná. Ta na ni nakana na ñoó, noón kúu na ni nduvii ná. Ta na ni nduvii ná ñoó, noón kúu na ni'í ñañó'ó noo mií ná noo ndato káa chì induú.

³¹ Çndi kaa yo sa'a ña yó'ó, viti? Tá ió Ndios xí'in yó, çndá yoo kandeé xí'in yó, tá daá? ³² Ta kò ní kádi'inda ta'on Ndios de'e na, di'a ni nak'i'ó ñaá ná ni xí'ij na sa'a yo. Sa'a ñoó miían ndaa ni'ij nduu yo ndidaá kúu ña va'a xí'in de'e na. ³³ Çndá yoo kandeé chinó kuachi yóó, na ni kaxi mií Ndios? Chì mií vá Ndios kúu na ni ðankoo vii yó noo mií ná. ³⁴ Ta, çndá yoo ví kandeé ka'an ña kánian kuu yo sa'a kuachi yo? Chì Cristo kúu na ni xí'ij sa'a yó, ta kúu ní natakí na, ta ió na xoo kuá'a tatá Ndios seí nda'í na sa'a yo. ³⁵ Çndí kían kandeé ña ðankoo Cristo ña kú'u ini na sa'a yo? Çá kandeé tãndó'ó, o ña kúnda'í ini yo, o ña kéndava'a ñayuu xí'in yó, o ña kò ní'ij yo ña'a kasá'an yó, o ña koó dá'on kandixi yó, o ña io ña kuu yo, o ña ka'áni ñayuu yó xí'in espada? ³⁶ Koó, dá chì di'a ká'an tuti ij Ndios:

Sa'a ña kándisa ndu'u mií ní, sa'a ñoó ndidaá kuu ndúku ñayuu ndu'u ka'áni ná.

Tátò'on k'i'ó káxi na léko ka'áni ná, k'i'ó dión kée na xí'in ndu'u.

³⁷ Tido noo ndidaá kúu tãndó'ó yó'ó, di'a ni kandeé vá yó ni kee Cristo, na kú'u ini sa'a yo. ³⁸ Sa'a ñoó kándéé ká'ano ini ña ni iin tó'on ta'on ña'a o kándéé ña ðankoo Ndios ña kú'u ini na sa'a yo. Ni ña kuu yo, ni ña katakí yo, ni ángel ndéi noo Ndios, ni ña né'e choon, ni ña kómí ndéé chí induú, ta ni ña'a ndó'o yó viti, ta ni ña'a veí ndo'o yó chí noo, ³⁹ ta ni ña ió noo díkó, ni ña ió nda maá tji nó'ó, ta ni iin tó'on ka ña'a ni kava'a Ndios o kándéé ña ðankoo na ña kú'u ini na sa'a yo, chì ná'a na ña kú'u ini na sa'a yo sa'a ña ni kee Cristo Jesús, na kúu sato'o yo.

9

Ká'an Pablo ña ni kaxi Ndios na Israel kakuu na ñoo na

¹ Ña ndaa ndisa kúu ña ko'in ka'in xí'in ndó sa'a ña kúu kuendá Cristo. Ta kò ká'an ta'on yu'u ña to'ón, chì Espiritu ij Ndios kúu na ndáka ña nákaní ini, ta xí'ó na kuendá ña dión kían. ² Chì miían ndaa kúnda'í nda'ó ini, ta daá kuití vá u'u nímaí sa'a na ñooj. ³ Ta ió yu'u ña taj chi'ain noo Ndios, ta nataó xóo na yu'u noo Cristo tá dión chindeéan na Israel, na kúu na ve'e mií. ⁴ Chì kúu ná na ve'e ta Israel, ta ni ndee ñaá Ndios na ñoo mií ná, ta ni ximi xí'in noo ná tátò'on k'i'ó náye'e ndaa Ndios, ta ni kãndqo Ndios xí'in ná ña kemáni ñaá ná, ta ni xí'ó na ley na noo ná, ta ni ðaná'a ta'ani na noo ná ndi kee na kandaño'o ndisa ñaá ná, ta ni xí'ó na to'ón

na ña kee na ña va'a xí'ín ná. ⁵ Ta ñayuu yó'o ta'ani kúu na ve'e na sá'ano nì sa ndei sa na'á, ta tein na ve'e yó'o nì kana Cristo, na kúu Ndios dándáki ndidaá tá'an ña'a. Ta daá kuití kánian natiin na ñaño'ó. Díón ná koo.

⁶ Ná dá'a ní ka'an ndó ña kò ní dákinkoo Ndios to'on nì xì'o na noo ná, dá chí o dúú ndidaá na Israel kúu ñayuu nì kaxi Ndios. ⁷ Dá chí o dúú ndidaá na ve'e Abraham kúu ñayuu Ndios, dá chí di'a nì kaa Ndios xí'ín Abraham: "Xí'ín sava'a de'e Isaac kakuu na ve'ón." ⁸ Sa'á ñoo o dúú ndidaá na ve'e Abraham kúu de'e Ndios. Di'a kúu ná de'e Ndios sa'á ña nì xì'o Ndios to'on na noo Abraham, ta ngón ndisa kúu na ve'e Abraham. ⁹ Dá chí di'a va nì kaa Ndios tá nì xì'o na to'on na noo Abraham: "Nata'an noo kuíá, dá nandió kooi kasaai, kúu sa nì kaka va de'e Sara."

¹⁰ Ta o dúú ña yó'o oon ní xí'o ña kándaag ini yo ña díón kíán. Dá chí nì tuu ta'ani Rebeca, na nì sa kuu ñadi'í tatá sá'ano yo Isaac, ñó'o de'e na, ta kuátí nì sa kuu xi. ¹¹ Ta nda rá kò ñá'á kaka de'e Rebeca, ta nda rá kò ñá'á kee xi ña va'a, o kee xi ña kini, nda daá vá nì saki ini Ndios kaxi na iin xi. Chí kò kémáni ná yó sa'á ña va'a kée yó, di'a kée na ña nì chikaa ini mií ná. ¹² Dá chí tá kò ñá'á kaka xi, dá nì kaa na xí'ín Rebeca: "Ta de'ón mií noó, di'a koni kuáchí xí noó de'ón ta ló'o." ¹³ Chí di'a kaá ta'ani tuti ij Ndios: "Nì ku'u'ú inij sa'a Jacob, ta nì kaño'í Esaú."

¹⁴ Sa'á ñoo, ¿ndi kaa yo viti? ¿Á kò kényiko ndaa ta'on Ndios choon, ndani? Koo, kò ta'ón díón kíán. ¹⁵ Chí di'a nì kaa Ndios xí'ín Moisés: "Ko'in ku'u'ú inij sa'a na nì chikaa ini mií ku'u'ú ini sa'a, ta ko'in k'i'o ndee inij sa'a na nì chikaa ini mií k'i'o ndee ini sa'a." ¹⁶ Sa'á ñoo kò kú'u'ú ini Ndios sa'á ñayuu sa'á ña kóni ñayuu ñoo ña kee Ndios díón, o sa'á ña va'a kée na. Di'a kú'u'ú ini Ndios sa'á ñayuu nì chikaa ini mií ná ku'u'ú ini na sa'a. ¹⁷ Dá chí di'a ká'an tuti ij Ndios sa'á ña nì ka'an na xí'ín rey Faraón: "Nì xì'oi ña kakuu yo'ó rey, dá na'í choon ió noo ndá'í xí'ín miíón, díón, dá ná kandaag ini ndidaá tá'an ñayuu ndéi ñayuu yó'o ña yu'u'ú kúu Ndios", kaá na. ¹⁸ Sa'á ñoo kú'u'ú ini Ndios sa'á ñayuu nì ka'an mií ná, ta kékaxí ná nio ñayuu, na nì chikaa ini mií ná kékaxí ná.

¹⁹ Sa'á ñoo, ndá ndi kuu kaa dao ndo'ó xí'ín yu'u': "¿Ndiva'a ká'an Ndios ña kómí yó kuachi tá k'i'o díón kée na, tá daá? ¿Nda yoo kandeé chituu ña nì chikaa ini mií Ndios kee na xí'á?" ²⁰ Tído di'a kaá yu'u'ú xí'ín ndó: ¿Ndi kíán kúu ndo'ó, xini ndo? ¿Ndiva'a káño'ó ndó ña kée Ndios? ¿Á kuu ka'an inij kidi ñó'o xí'ín taq nì kava'an: "¿Ndiva'a nì kava'a ní yu'u'ú díón?" ²¹ ¿Á kò ná'á ta'on ndo'ó ña ió choon noo ndá'á taq kava'a kidi ña kava'a raan táto'on k'i'o ká'an mií rá kooan? Dá chí iin to'ón dinj noó ndei'í kuu va kava'a ra iin

kidi luu káa, ta kuu kava'a ta'ani ra iin ka kidi oon.

²² Ta díón ta'ani kée Ndios, dá chí kóni na na'á na táto'on kée na tá xido ini na kée kuachi, ta kóni ta'ani na na'á na choon ká'ano né'e na, sa'á ñoo nì sa ndati na ñayuu xí'ín ña kueé ió ini na, tá'an ñayuu kedaá xí'ín ná, dá xido ini na, tá'an ñayuu kánian nì'í ña naá ná. ²³ Dá chí sa'á ña kóni na dána'a na táto'on k'i'o ká'ano kúu choon kómí ná, sa'á ñoo nì kernáni ná ñayuu, na nì chikaa ini mií ná ku'u'ú ini na sa'a, ta nì kenduu na ñayuu ñoo nda rá mií sa'a ña kíán kandeí na nda noo náye'e ndaa. ²⁴ Ta nì kana Ndios ñayuu ñoo, ta ñayuu ñoo kúu yó, chí kò ní kána na sava'a na Israel, di'a nì kana ta'ani na na kò kúu na Israel. ²⁵ Dá chí di'a ká'an tuti nì taa profeta Oseas sa'á ña nì ka'an Ndios:

Ko'in ndeei ñayuu mií, na kò ní sá kuu ñayuu,

ta kandoo manj ñayuu kò ní sá io manj nooi. ²⁶ Mií mií xián noo nì ka'an Ndios xí'ín ná: "O dúú ta'ón ñayuu yu'u'ú kúu ndo'ó", mií ñoo kasandaá ña kanani ná kakuu na de'e Ndios táki.

²⁷ Ta di'a kua'an ña nì taa profeta Isaías sa'á na Israel: "Va'ará táto'on k'i'o kua'a kúu ñoti ndéi yu'u'ú taño'o ná kakuu de'e na ñoo Israel, tído iin tu'u ló'o va na káki. ²⁸ Dá chí sato'o yo Ndios kúu na ndaka kuenda noo iin rá iin ñayuu, ta keyiko ndaa na sa'a ná, ta yachj nda'o kee na díón." ²⁹ Ta nì kaa ta'ani Isaías di'a:

Tá kò ní ku'u'ú ká'ano ini Ndios, na kómí choon noo ndidaá ángel, sa'á ndu'u, dá kíán naá ndí'i va na sá'ano ve'e yó táto'on k'i'o nì ndo'o na ñoo Sodoma xí'ín na ñoo Gomorra, ní kúu.

Kándaag vii yo noo Ndios sa'á ña kándée ini yo ná

³⁰ ¿Ndi kaa yo sa'á ña yó'o, viti? Kándaag ini yo ña kò ní nándukú na kò kúu na Israel ña kakuu na ñayuu ndaa noo Ndios, tído nì ñankoo vii ñaa Ndios noo mií ná, ta nì kandaag vii ná noo ná sa'á ña nì kándée ini ñaa ná. ³¹ Tído na Israel nì ndukú ña kendaag na choon sa'ándá ley, dá kandaag vii ná noo Ndios. Tído kò ní kándée ta'on na. ³² Ta, ¿ndiva'a nì ndo'o na díón, ká'an ndó viti? Díón nì ndo'o na, dá chí kò ní nándukú ná ña kandaag vii ná noo Ndios sa'á ña kándée ini ñaa ná. Di'a nì ndukú ná kandaag vii ná noo Ndios sa'á ña kée na choon sa'ándá ley. Sa'á ñoo nì kachi'í sá'a ná nì kee yuu nì chindú'u Ndios. ³³ Dá chí di'a kaá tuti ij Ndios: Ko'in chindú'í iin yuu chí ñoo Sion di'a, dá ná kachi'í sá'a ñayuu kò xiin kandisa ñaa, dá ná kuéi na noó ña koon na mií ná. Tído na kándisa yuu yó'o, ni iin kuu ta'ón o káka'an noo ná keean.

10

¹ Nani miíí, miían ndaa kuiti kóni nda'o yu'u xí'ín ndino'o iníi ña ná kasandaá na Israel ka'ki na, ta k'i'o dión xíkai noo Ndios sa'á ná. ² Chí x'i'o ndaaí kuendá ña ndí'i nda'o iní na kee na ña kóni Ndios, tído ko ná'á ta'on na ndi kee na, dá nata'an iní Ndios, ³ chí ko nákoní na ña ni kee Ndios, dá dánkoo vii ná ñayuu noo mií ná. Di'a ndí'i nda'o iní na Israel kandoo vii ná noo Ndios xí'ín ndée mií ná. Ta sa'á ña kée na dión, sa'á ñoo ko x'i'o na mií ná ña dánkoo vii ñaa Ndios. ⁴ Dá chí mií Cristo kúu na ni daxínkoo choon sa'ándá ley, dá kían kandoo vii ndidaa ñayuu kándisa Cristo noo Ndios.

⁵ Dá chí di'a ni taa Moisés sa'á ñayuu ndúkú kandoo vii noo Ndios sa'á ley: “Ná kándée kée ndi ndí'i kúii choon sa'ándá ley, noón kúu na ni'í ña kataki na keean.” ⁶ Tído ka'án tuti ií Ndios ña kándoo vii yo noo Ndios sa'á ña kándée iní yo ná, chí di'a kaáan: “Ná dá'a ni ka'án ndó iní nió ndo: ¿Ndá yoo ví kaa induú ki'in ña? (Tá kaá ndo dión, dá kían kénoo ndó Cristo, na ni kii induú.) ⁷ Ta ná dá'a ni ka'án ndó iní nió ndo: ¿Ndá yoo ví noo nda maá tixi ñó'io ki'in ña?” (Tá kaá ndo dión, dá kían ko nákoní ndo ña ni nataki Cristo.) ⁸ Dá chí di'a va kaá tuti ií Ndios sa'á ña yó'o: “Tein mií ndó xaan va ió to'on va'a, chí iní yú'u ná ndó, ta iní nió vá ndó nákaa to'on va'a yó'o.” Ta dána'a ndu to'on va'a yó'o noo ndo, dá kandeé iní ndo Jesús. ⁹ Chí tá nákoní ndo xí'ín yú'u ndo ña Jesús kúu sato'o noo ndidaa tá'an ña'a, ta kándisa ndó xí'ín ndino'o iní ndo ña ni ñanataki ñaa Ndios, dá kían ni'í ndo ña ka'ki ndó. ¹⁰ Dá chí sa'á ña ndino'o iní ndo kándisa ndó Jesús, sa'á ñoo kándoo vii ndo noo Ndios. Ta sa'á ña nákoní ndo ná xí'ín yú'u ndo, sa'á ñoo koni ndo ka'ki ndó. ¹¹ Ta di'a ka'án ta'ani tuti ií Ndios: “Ndi ndáa mií na kándisa ñaa, ni iin kuu ta'ón o káka'an noo ná”, kaáan. ¹² Chí iin nóo kúu ndidaa ñayuu noo Ndios, á mií ná kúu ná na Israel, o koó, chí iin to'ón mí vá Ndios kúu sato'o noo ndidaa yó. Ta va'a nda'o iní na xí'ín na nákoní ñaa. ¹³ Dá chí di'a kaá tuti ií Ndios: “Ta ndi ndáa mií ñayuu nákoní ña Ndios kúu sato'o na, noón kúu na ni'í ña ka'ki na.”

¹⁴ Ta, ¿ndi kee na nakoní na sato'o yo tá ko ña'a kándisa ñaa ná? Ta, ¿ndi koo kándisa ñaa ná tá ko ña'a kueidó'o na sa'á ná? Ta, ¿ndi koo kueidó'o na sa'á ná tá ko iin na dána'a noo ná? ¹⁵ Ta, ¿ndi koo ko'ón na dána'a na tá ko iin na tanda'a ñaa ko'ón na? Chí di'a kaá tuti ií Ndios: “Ndiká'an ví sa'á na xionoo kásto'on sa'á ndi kee ñayuu koo va'a na xí'ín Ndios, chí xionoo na dána'a na to'on va'a.”

¹⁶ Tído o duú ndidaa na Israel ni kándisa to'on va'a yó'o, dá chí di'a kaá Isaías: “Sato'o ndu, Ndios, ¿nda yoo ví ni kándisa to'on

ni ñan'a ndu'u?” ¹⁷ Miían xín'ó'o ñayuu kueidó'o na to'on va'a, dá kuu kandeé iní na Jesús, ta to'on va'a yó'o kían ka'án sa'á Jesús. ¹⁸ Tído ndátó'ón yu'u ndo'ó: ¿Á ko ña'a ta'on kueidó'o na Israel to'on va'a yó'o, ka'án ndo'ó? Koó, dá chí di'a kaá tuti ií Ndios:

Yó'o yó'o va ni kankuei na xionoo na dána'a na to'on va'a yó'o iin ní kúu ñayúu, nda noo xíká cháá ka ñayúu yó'o ni kasandaáan.

¹⁹ Ta ndátó'ón ta'anii ndo'ó: ¿Á ka'án ndó ña ko ní kándaa ta'on iní na Israel ndi dándáki to'on va'a yó'o? Ka'i ndó ña ni taa Moisés sa'á na:

Ko'on yu'u k'i'oi ña koo kuión iní ndo sa'í xí'ín dao ka ñayuu, dá chí ndee yu'u na ñayuu mií,

ta ko'ín dákuído iní ndo'ó xí'ín ñayuu koó ñaxintóni.

²⁰ Ta ni x'i'o ndee iní Isaías ni ka'án na di'a xí'ín na ñoo Israel:

Di'a kaá Ndios:

Ni sonó vá yu'u ña kían ni ñan'í ñaa dao ka ñayuu,

va'ará ko nándukú ná yu'u,

ta ni na'a yu'u mií noo na ko ndátó'ón sa'í.

²¹ Tído di'a ni kaa Ndios ka'án na sa'á na Israel: “Iin ní ndii yaká ni chíneeí ndá'í, dá chindeéí iin ñoo ko seidó'o noo ka'ín, iin ñoo ka'í'ó'o noo ka'ín.”

11

Ni taó xóo Ndios iin tu'u na Israel, ta noón kúu na kándisa ñaa

¹ Sa'á ñoo ndátó'ón ta'anii ndo'ó: ¿Á ka'án ndó ña ni ñankoo ndá'a vá Ndios na ñoo na, tá dáá? Koó, ko ta'ón dión kían. Dá chí iin tá ñoo Israel ta'ani kúu yu'u, dá chí na ve'e Abraham ta'ani kúu, ta nákaa na'anii tein na ve'e Benjamín. ² Ta ko ní dánkoo ndá'a ta'on Ndios na ñoo na, tá'an na ni ka'xi na nda mií sa'a. ¿Á ko ndúsa ta'on iní ndo ña ka'án tuti ií Ndios sa'á profeta Elías tá ni ka'án kuachi na sa'á na Israel noo Ndios? Chí di'a ni kaa na: ³ “Sato'í, ni sa'áni ndí'i ra profeta ní, ta ni ñakóon ra noo náa ní, ta ndadá iin to'ón vá yu'u ni kandoo xoo mií ní. Ta viti ndí'í iní na ña kían ka'áni ta'ani ra yu'u.” ⁴ Ta, ¿á ndúsa iní ndo ña ni kaa Ndios xí'ín Elías? Chí di'a ni kaa na: “O sa nákani inon, dá chí sa ni ka'xi xoo va yu'u sa mií tá Israel, tá náka na ni iin kuu ko ní nákuíta xítí noo yoko Baal”, kaáan.

⁵ Ta dión ta'ani kían tiempo viti, dá chí ni taó xóo ta'ani Ndios iin tu'u na Israel, chí ni ka'xi ñaa ná, ta iin ña maní kían ña ni kee na dión.

⁶ Sa'á ñoo, tá kían sa'á ña maní ni kee Ndios, dá kían ko kían sa'á ña ni kee ñayuu ñoo ña va'a. Dá chí tá ní ka'xi ñaa ná sa'á ña ni kee na ña va'a, dá kían ko kúu káan iní ña maní.

7 Sa'a ñoó, ¿ndi kaa yo sa'a ña yo'ó viti? Míañ ndaa sa nandukú na Israel ña nata'an ini Ndios koni ñaa ná, tído ko ní kándéé ta'on na. Sava'a na ni taó xóo mií Ndios, noón kúu na ni ni'án. Tído dao ka noón kúu na ni ndukáxi nó. 8 Dá chi di'a kaa tuti ij Ndios: "Ni xi'o Ndios iin ñaxintóni xixi noo ná, ta ni xi'o na nduchí nóo ko túu noo ná, ta ni xi'o na do'o ko táj noo ná. Ta kji'o dión kián nda tiempo viti." 9 Ta di'a ta'ani ni kaa David: Ta víko ná'ano kée na ná nduuan iin dej xí'ín iin ñoño noo ná, dá kachi'i sá'a ná, ta kuéi na nooñ, dá ná ndo'ó cháá ka nió ná.

10 Ta ná kukuaá noo ná, dá o koni ka na, ta ná kutódo sata ná kee ndidaá kuachi ndído na.

Ta dión ná kandoo na iin ichi, kaáñ.

Ko'on Ndios dákaiki na ñayuu ko kúu na Israel

11 Ta ndátó'on ta'ani ndo'ó: ¿Á ká'án ndó ña sa'a ña ni kachi'i sá'a na Israel, sa'a ñoó ni kuéi chichí ná? Koó, ko ta'ón dión kián. Dá chi sa'a ña ni kee na kuachi ñoo, sa'a ñoó ni sonó Ndios noo na ko kúu na Israel ña káki na, dá ná kekuión ini na Israel sa'a ná. 12 Ta sa'a ña ni kee na Israel ñoo kuachi, sa'a ñoó ni kee Ndios iin ña manj ká'ano xí'ín na ko kúu na Israel. Ta sa'a ña ni túu na Israel noo Ndios, sa'a ñoó ni keva'a cháá ka na ko kúu na Israel. Ta kúu ndato ka ví ko'on Ndios kee na xí'a tá ná kasandaá kuu ndu'u na Israel tíxi ndá'a Ndios.

13 Ta viti kónij kal'ín xí'ín ndo'ó, na ko kúu na Israel. Yu'u kúu iin apóstol, na ni tãnda'a Ndios né'e to'on va'a sa'a Jesús noo ndo, ta ndí'i nda'o inij dáxinkoo va'i choon yo'ó, 14 dá chi kónij ña ná kukuión ini na ñooj sa'a ña manj ni kee Ndios xí'ín ndó, dá ná koni dao na káki na. 15 Dá chi sa'a ña ni ñanoo xoo Ndios na Israel, sa'a ñoó ni ni'ij dao ka ñayuu ndéi ñayuu yo'ó ña kande'i va'a na xí'ín ná. Tído, ¿ndi koo tá ná nandió ko Ndios naki'ín ta'an va'a na xí'ín na ñoo Israel? Kákian táto'on kji'o ni ñataki na tein na ni xij'.

16 Tá ña ij kúu tá'í yúsa ni taó ná mií noó dokó ná noo Ndios, dá kían ña ij ta'ani kúu cháá ka yúsa ni kandoo ñoo. Chi tá ij yo'ó iin yíto, dá kían nda ndá'a ra ij. 17 Chi kían táto'on ni sa'anda Ndios dao ndá'a yíto, ta ndo'ó, va'ará kúu ndó táto'on nda'a yíto olivo yukú, tído ni chirndaa Ndios ndo'ó yiká iin yíto olivo va'a noó ni ta'anda ñoo. Ta yo'ó mií rá xito ndo'ó, ta ndato takí ndo kéean. 18 Ta ná dá'a ni ka'añ táyíí ndó noo ndá'a yíto, ña ni sa'anda Ndios ñoo. Kaño'o ini ndo ña ko xito ta'on ndó yo'ó yíto ñoo. Di'a yo'ó yíto ñoo vá xito ndo'ó. 19 Ndá ndi kuu kaa ndo ña ni sa'anda na ndá'a yíto ñoo, dá ná chirndaa na mií ndo. 20 Ndaa va ni

sa'anda ñaa Ndios, chi ko ní kándisa ta'on na Jesús. Ta ndo'ó, sa'a ña kándéé ini ndo Jesús, sa'a ñoó tándaa ndo ndjka yíto ñoo viti. Tído ná dá'a ni kuryíí ndó. Va'a cháá ka kua'án ndo yu'u ndo Ndios. 21 Dá chi tá ko ní xij' ká'ano ini Ndios sa'a mií mií ndá'a yíto ñoo, dá kían ni ndo'ó o kí'o ká'ano ini na sa'a. 22 Kana'a ndó ña va'a nda'o ini Ndios, tído ka'í nda'o dándó'o na níó na sa'a ini. Sa'a ñoó ni dándó'o na níó na Israel, na ko ní xí'ín kandísa, ta ni keva'a na xí'ín ndó sa'a ña kándisa ndó Jesús. Tído tá ná dánkoo ndó ña kandísa ndo na, dá kían ko'on na ka'anda na ndo'ó táto'on ni kee na xí'ín mií mií nda'a yíto ñoo. 23 Tído tá ná dánkoo na Israel ña sa'a ini na, ta ná kandísa ndaa na Jesús, dá kían ko'on Ndios nachirndaa tuku ñaa ná noó ni sãrnda na, dá chi ió choon noo ndá'a na ña kee na dión. 24 Dá chi ni sa'anda Ndios ndo'ó noo ndá'a yíto olivo yukú, ta ni chirndaa na ndo'ó ndjka yíto olivo ndáka na, va'ará iin ña kuachi nda'o kián. Sa'a ñoó, ¿á ko ná'a ta'on ndó ña va'a óon va ko'on tuku na nachindaa na mií mií ndá'a yíto ñoo noo ni sãrndaan?

Kóni Ndios ña nandió kuéi na Israel noo mií ná

25 Ta viti kóni yu'u ña kana'a ndo'ó, ñani, sa'a iin ña'a ná'a iin to'ón dinj Ndios, dá kían ná dá'a ni kuryíí ndó. Ni sonó Ndios ña kían ni kusaá ini kuá'a nda'o na Israel nda ná kasandaá ndu'u ndi'i na ko kúu na Israel, na ni chjkaa ini mií Ndios káki. 26 Nda daá ví, dá ko'on na dákaiki ndi'i na na Israel. Dá chi kji'o di'a kaa tuti ij Ndios:

Nda yukú Sion kii na dákaiki ñaa, ta taó xóo na na ve'e Jacob noo ndidaá ña kini kée na.

27 Chi dión ko'in kandooi kee xí'ín ná tá ná dándóoi kuachi na.

28 Xini u'u na Israel to'on va'a sa'a Jesús, ta sa'a ña kée na dión, sa'a ñoó ni keva'a mií ndó. Tído sa'a ña ni kaxi ñaa mií Ndios nda mií sa'a, sa'a ñoó kú'u jó ini na sa'a ná, dá chi kji'o dión ni kandoo na xí'ín na sá'ano ñoo ndu. 29 Chi ni kaxi Ndios na Israel, ta ni kemánj ñaa ná, ta ni iin kuu ta'ón o nándikó ini na. 30 Tído ndo'ó, na ko kúu na Israel, ni sa kuu ndó ná koó do'o tá sata. Tído viti ni ni'ij ndo ña kú'u ini Ndios sa'a ndo sa'a ña ni kusaá ini na Israel. 31 Ta dión ta'ani ndo'ó na Israel viti. Chi viti kúu ná na kusaá ini, ta ndo'ó kúu na ni ni'ij ña kú'u ini Ndios sa'a ndo. Tído iin kuu ko'on ta'ani Ndios ku'u ini na sa'a na Israel. 32 Ni sonó Ndios ña kían ni kusaá ini ndidaá ñayuu, dá kuu ku'u ini na sa'a ná.

33 ¡Nandéé ka vían ndichí Ndios! ¡Ta ñaxintóni ná, ko ta'ón noo kásá'án, ta ni noo ndí'an! Ko iin ta'on kándéé kana'a ña ni chjkaa ini na kee na, ta o kúu ta'on kandaa ini yo táto'on kji'o kée na. 34 Chi, ¿nda yo

kandeé kana'a ndí kían nákani ini sato'o yo Ndios? Ta, ¿ndá yoo katí'a ka'an ni'ini noo ná? ³⁵ Ta, ¿ndá yoo nì kee ña manì xí'ín Ndios, dá ná ndí'i ini nà nandió né'e na ña manì yó'o? Kò iin ta'on. ³⁶ Dá chî ndidaá tá'an va ña'á veì noo mií Ndios, ta takían kée mií ná, ta mií ná kómí choon sa'á ndidaá ña'á. Sa'á ñoó ná natiin mií ná ña'ño'ó ndidaá tá'an kuú. Díon ná koo.

12

Kí'o di'a kánian kee na kándisa Jesús

¹ Sa'á ñoó, ñani mií, sa'á ña kú'u ini Ndios sa'á yo, sa'á ñoó seí nda'ávì noo ndò ña nakí'o ndó mií ndó noo Ndios, ta ná kakian ña dokò ndò mií ndó noo ná, ta díon kee ndó nani takí ndò, ta ná koo vii ndò, ta ná ndukú ndó ña nata'an ini Ndios koni na ndò'ó, chî kí'o díon kánian kee ndó kandaño'o ndó na. ² Ná dá'a ka ni koo ini ndò kee ndó tá kée na kúú kuendá ñayuu yó'o. Di'a konó ndó ña ná ndesaá Ndios ñaxintóni ndò, dá kuu kandaá ini ndò ndí kían kóni na kee ndó, dá kasandaá ndò kana'a ndó ndí kían va'a noo ná, ta ndí kían náta'an ini na xini na, ta ndí kían kúú ña ndaa noo mií ná.

³ Ta sa'á ña nì kemáni Ndios yu'u xí'ín choon kómí, sa'á ñoó xíkai noo iin rá iin ndó ña ná dá'a ni nakoni téi ndò mií ndó. Va'a kaan chikí'ó va'a ndó ña kée ndó. Ta chikí'ó va'a ndó mií ndó táto'on kí'o kaa tandéé ini nì xí'o Ndios noo iin rá iin ndó. ⁴ Dá chî ndó'ó yó táto'on kí'o ndó'ó yíkí koño yo, kua'á nda'ó tá'í kían, ta sa díin díin va choon kée iin iian. ⁵ Ta díon ndó'ó yó. Kua'á va kúú yó, tído iin tó'ón va nì nduu yó sa'á ña kúú yó kuendá Cristo Jesús. Chî nì nakí'in tá'an iin rá iin yó, dá nì nduu yó iin tó'ón xí'ín dao ka yo. ⁶ Sa'á ñoó díin díin va choon nì natiin yó noo Ndios, dá katí'a yó kechóon yó noo ná, ta veì ña noó ña manì xí'o na noo yo. Sa'á ñoó tá nì natiin ndó choon ña kían kastò'on ndó xí'ín dao ka ñayuu to'on nì xí'o Ndios noo ndò, dá kee ndóan táto'on kí'o kándéé ini ndò mií ná. ⁷ Ta tá nì natiin ndó noo Ndios ña katí'a ndó koni kuáchí ndó noo dao ka na, dá kían koni kuáchí ndísa'ano ndó, o tá nì natiin ndó ña katí'a ndó dána'a ndò, dá kían dána'a va'a ndó. ⁸ Tá nì natiin ndó ña katí'a ndó ka'an ni'ini ndó noó ñayuu, dá kían ka'an ni'ini ndó noo ná, o tá nì natiin ndó ña katí'a ndó kemáni ndò na kúnda'í, dá kían ndino'o ini ndò kemáni ndò ná, o tá nì natiin ndó ña katí'a ndó kandita ndó noo, dá kían cho'on va'a ini ndò, o tá nì natiin ndó ña katí'a ndó chindeé ndó dao ka na, dá kían chindeé ndó na xí'an kádij ini ndò.

⁹ Ta koo ini ndò ku'u ndisa ini ndò sa'á dao ka ndò. Kaño'ó ndó ndidaá ña kini, ta ndikò ndò ña va'a. ¹⁰ Ku'u sátá'an ini ndò sa'á ndò. Ta táto'on kí'o ndó'ó ndó xí'ín na

ve'e mií ndó, kí'o díon kando'o ndó xí'ín dao ka na. Ta koo ini ndò koo ñaño'ó ndó noo iin rá iin ndó. ¹¹ Cho'on ini ndò kechóon ndó, ta o sa kákuu ndó na dusá. Ndio'o ini ndò koni kuáchí ndó noó na kúú sato'o yo. ¹² Kadij ini ndò sa'á tandéé ini xí'o Ndios noo ndò, ta ndéé va'a cháá koo ini ndò tein tandó'ó, ta o sa kóo ini ndò katuu ndó ña ká'an ndò xí'ín Ndios. ¹³ Ta chindeé ndó dao ka na kúú ñayuu Ndios xí'ín ña xínño'ó ná, ta koo ini ndò natiin va'a ndó na tá kosaá na ve'e ndó.

¹⁴ Ta kaka ndò ña manì noo Ndios sa'á na kéndava'a xí'ín ndó, kaka ndò ña manì sa'á ná, ta o sa dátaí ch'i'an ndó ná. ¹⁵ Ta kadij ini ndò xí'ín na kádij ini, ta kuaki ndó xí'ín na sáki. ¹⁶ Ta iin ná kakuu ndó xí'ín dao ka ndò. Ta o sa kúryí ndò, di'a naki'in tá'an ndó xí'ín na kúnda'í kandeé ndò. O sa kéndichí téi ndò mií ndó xí'ín noo ká'an ndò. ¹⁷ Tá nì kee na ña kini xí'ín ndó, o sa nándió kuéi ndó kee ndó ña kini xí'ín ná. Di'a ndí'i ini ndò kee ndó ña va'a noo ndidaá ñayuu. ¹⁸ Noo mií ndó ká'an ña ndí'i ini ndò ndukú ndó ña kandeí va'a ndó xí'ín iin rá iin ñayuu. ¹⁹ O sa kóo ini ndò naki'in va'i mií ndó sa'á ña kini kée ñayuu xí'ín ndó, na manì mií. Di'a kua'an ndò kandati ndó Ndios, dá chî di'a kaá tuti ij mií ná: “Noo yú'u nì va'a na, ta mií va yu'u kúu na ndaka kuendá noo ná, kaá sato'o yo Ndios.” ²⁰ Sa'á ñoó, tá kúko na xini u'u ñaá, kí'o ndó ña'a ná kasá'an na. Tá íchj ini na, kí'o ndó takují ná ko'o na, dá chî tá kée ndó díon, dá kían keeá kuendá táto'on ño'ó tíkeí nì chjokódò ndò diní na xini na. ²¹ Ta o sa kónó ndó noó ña kini ña kandeéán dákuéi ñaá ndò'ó, di'a chituu ndó ña kini xí'ín ña va'a.

13

¹ Koo ini ndidaá ní ndó kueidó'o ndó tá né'e choon, dá chî kò ndéi ta'on tá né'e choon xí'ín ña kóni mií rá, ndéi ra chî kí'o díon nì saki ini mií Ndios. Ta viti ndéi ra chî mií Ndios nì chjakaá ini ña kandeí ra. ² Sa'á ñoó, ndidaá na kò kóni kueidó'o tá né'e choon, xio kao na ña saki mií Ndios, chî mií ná nì chjikota ra. Ta na kée díon kúu na ndo'o nio sa'á kuachí kée ná. ³ Dá chî kò ndéi ta'on tá né'e choon dáyu'u ra na kée ña va'a. Di'a ndéi ra dáyu'u ra na kée ña kini. Tá kò kóni ndò kayu'u ndò tá né'e choon, dá kían kee ndó ña va'a, dá ná ka'an va'a ra sa'á ndò. ⁴ Dá chî kómí rá choon noo Ndios, dá kían kandeí va'a ndó. Tído tá kée ndó ña kini, kánian yu'u ndò, dá chî kò né'e oon ta'on ra espada. Ta kómí rá choon noo Ndios ña kían dándó'o ra nio ndidaá na kée ña kini. ⁵ Sa'á ñoó kánian kueidó'o ndó ra, ta o dujú sava'a sa'á ña kómí rá choon dándó'o ra nio yo. Di'a ná kueidó'o ndó ra sa'á ña kóni ndò kakomí ndó iin ñaxintóni vii. ⁶ Sa'á ñoó chiya'i ndó sa'á ño'ó ndò noo rá, chî kómí rá choon noo

Ndios, ta sava'a choon yó'o kuiti vá ndéi ra. ⁷ Ta chiya'i ndó noo iin rá iin ra kánian chiya'i ndó, ta kíán nõgõ tá né'e choon, o kíán nõgõ rá kí'in ya'i sa'a nõ'õ. Ta kí'o ndó ñaño'ó nõgõ na kánian natiin ñaño'ó, ta nakoni ndo na kánian nakoni ndo.

⁸ Ni lú'u o sa kátaj ndo noo ni iin ñayuu, sava'a ña kataj ndo noo ná ná kakuu ña ku'u ini ndo sa'a ná. Dá chj tá kú'u ini ndo sa'a ñayuu xi'in ndó, dá kíán kéndisa ndó choon sa'ándá ley Moisés. ⁹ Dá chj di'a kaá ley: "O sa kée ndó kuachi xi'in na ko kúu ñadi'i ndo o yi' ndo, o sa ka'áni ndo ndii, o sa kí'in ku'i'ná ndó, o sa káva'a ndó ña tó'on sa'a dao ka na, o sa kátóo ndo kakami ndó ña'a ió noo dao ka ñayuu." Ta choon yó'o xi'in dao ka choon sa'ándá ley, iin nóo kúu váan xi'in ña kú'u ini yo sa'a ñayuu xi'in yó tató'on ndo ndó yó xi'in mií yó. ¹⁰ Dá chj tá ná ku'u ini yo sa'a ñayuu xi'in yó, dá kíán ni iin kuu ta'on o kéndava'a yó xi'in ná. Sa'a ñogõ tá ná ku'u ini yo sa'a ná, dá kíán kéndisa yó choon sa'ándá ley. ¹¹ Dión koo ini ndo, dá chj sa kua'an ndi'i va tiempo. Sa ni kasandaá va hora ndoto ndó, ná dá'a ka ni kudj ndo, dá chj sa kuyati cháá ka kuu nandio koq na dákaiki ñaa o dũy tá mií ni kasá'a yó kándisa yó na. ¹² Sa ndiki vá kíán viti, sa kua'an tuu noo vá. Ná dánkoo yo ndidaá ña kini kée na xionoo noo iin naá. Ta ná tiin yó to'on ndato Ndios, dá kandeé yó naá yo xi'in ña kini. ¹³ Ná kee yó tató'on kée na ió ndúsá'ano ini, tá'an na xionoo noo túu. Ná dá'a ni kee yo víko xixi kua'an, ná dá'a ni kakuu yo na xi'i, ná dá'a ni kudj yo xi'in ñayuu yó'o, ñayuu káa, ná dá'a ni kee yo kuachi ka'an noo xi'in ñi' yo, ná dá'a ni ndukú yó tandó'o xi'in dao ka na, ta ná dá'a ni koo u'u ini yo. ¹⁴ Di'a Jesucristo, na kúu sato'o yo, ná kakuu tató'on iin dá'on kandixi ndó, ta o sa kí'o ndó mií ndó ña kíán kee ndó ña kóni ñi' ndo.

14

Ká'an Pablo sa'a na kómani kua'ano xi'in to'on Ndios

¹ Natiin va'a ndó ñani yo, na kómani kua'ano xi'in ña ndaa kándisa yó, ta o sa chidáó tá'an ndó xi'in ná. ² Chj ndéi dao ñani yo, na ná'a ña kuu keí ná ndi ndáa mií ña'a. Tído ndéi ta'ani dao ka ñani yo, na ko kátónj va'a ini, sava'a ña'a kuíj va sei na. ³ Ta ndo'ó, na ko náani kuáchi ini keí ndi ndáa mií ña'a, o sa kénóo ndó na ko sei ña. Ta ndo'ó, na ko sei ndi ndáa mií ña'a, ná dá'a ni dána'a ndá'a ndo na sei ña, dá chj sa ni natiin va'a ñaa Ndios. ⁴ Ta, ndá yo kúu ndó, ká'an ndó? ¿Ndiva'a chindaá noo ndo keyíko ndo sa'a na ko nõ'o tixi ndá'a ndo? Chj mií Ndios, na kúu sato'o ñani ndo, nõon kúu na keyíko sa'a ná, á iin ndaa na o ni kancao na nõgõ kuáchi. Tído o kánkao ta'on na, dá chj sato'o

yo Ndios, ká'ano nda'o choon né'e na, ta kuu chindeé ñaa ná kuin ndaa na.

⁵ Ió dao ñani yo kéká'ano ij vá ná dao kuu, ta ió dao ka ñani yo ko kéká'ano ka na ni iin tó'on kuu. Sa'a ñogõ iin rá iin mií vá ndó kánian nakani va'a ini sa'a ndí kíán kee ndó sa'a ña yó'o. ⁶ Dá chj ió dao ñani yo kéká'ano na dao kuu, ta dión kée na dá chj ndúkú ná kí'o na ñaño'ó noo Ndios. Ta dao ka ñani yo ko kéká'ano ka na ni iin tó'on kuu, chj kí'o dión kándaq ini na, ta xi'o ta'ani na ñaño'ó noo Ndios. Ta dión ni ndó'o ñani yo, na sei ndi ndáa mií ña'a, náki'o na ñaño'ó noo Ndios, dá chj náki'o na ndiv'e noo ná sa'a ndidaá ña sei na. Ta dión ta'ani ñayuu ko sei ndi ndáa mií ña'a, ndúkú ná nakí'o na ñaño'ó noo Ndios sa'a ña ko sei na ndi ndáa mií ña'a, ta náki'o ta'ani na ndiv'e noo Ndios sa'a ña kúu sei na. ⁷ Chj ko ndéi mií ta'on yó xi'an dión oon ni, ta ni ko xi'i yo xi'an dión oon ni. ⁸ Dá chj tá takí yo, noo ndá'a sato'o yo Ndios ndéi yó. Ta tá ni xi'i yo, noo ndá'a sato'o yo Ndios vá ni xi'i yo. Sa'a ñogõ, tá takí yo o ni xi'i yo, noo ndá'a sato'o yo Ndios vá nõ'o yó. ⁹ Ni xi'i Cristo, ta ni nataki na, dión, dá ni xinkoq na kakuu na sato'o nõgõ na ni xi'i xi'in nõgõ na ndéi takí.

¹⁰ Tído ndo'ó, ¿ndiva'a dána'a ndá'a ndo ñani ndo? Ta, ¿ndiva'a kénóo ndó ñani ndo? Chj ndidaá vá yo nakujta noo Cristo keyíko sa'a yo. ¹¹ Dá chj di'a kaá tuti ij Ndios: Sa'a ña takí yu'u, kaá sato'o yo Ndios, sa'a ñogõ ká'in xi'in ndó ña miian nata'ano ndidaá kúu kondõ ñayuu noo yú'u, ta ndidaá kúu yú'u nakoni ña yu'u kúu Ndios.

¹² Sa'a ñogõ kándaq iniq ña iin rá iin vá yo nakujta nakí'o yó kuendá noo Ndios.

Ná o kée yo ni iin ña'a, ña kíán kedaá xi'in ñani yo, dá kuei na nõgõ kuáchi

¹³ Sa'a ñogõ ná dá'a ni dána'a ndá'a tá'an yo. Di'a koo ini ndo ná dá'a ni kakuu ndó tató'on iin yuu noo kachi'i sa'a ñani ndo, dá ya'a na kee na kuáchi. ¹⁴ Ná'a yu'u, ta kándéé ká'ano ini' sato'o yo Jesús ña ni iin tó'on ña'a sei yo ko kúu ña'a yakó noo Ndios. Tído tá ká'an dao ka ñani yo ña kíán ña'a yakó noo Ndios, dá kíán ñaa vá kíán noo mií ná. ¹⁵ Ta tá ña sei ndo kedaá xi'in ñani ndo, dá nakani kuáchi ini na, dá kíán ko kú'u ta'on ini ndo sa'a ná. Kana'a ndó ña ni xi'i Cristo sa'a ñani ndo, sa'a ñogõ ná dá'a ni dátuu ndó na xi'in ña sei ndo. ¹⁶ O sa kí'o ndó mií ndó ña ka'an ndava'a na sa'a ña kée ndó, va'ará ná'a mií ndó ña kíán ña va'a. ¹⁷ Dá chj yóo, na nõ'o tixi ndá'a Ndios, ko káni kaan ndi'i ini yo sa'a ña sei yo ni sa'a ña ko'o yó. Ña kánian ndi'i cháá ka ini yo sa'a kíán ña ná koo ini yo kee yó ña ndaa, ta ná kandeí va'a yó xi'in dao ka ñani yo, ta ná kandeí dii ini yo, chj ndidaá ña yó'o vey noo Espiritu ij Ndios. ¹⁸ Ta

na xinkuáchí noq Jesús kúu na kée ndidaá ña yó'o, ta náta'an ini Ndios sa'a ña kée na, ta ká'an va'a dao ka ñayuu sa'a ná.

¹⁹ Sa'a ñoó ná ndukú yó ndi keeá kandeí va'a yó xí'in dao ka ñayuu, ta ná ndukú yó ndi keeá dakuá'ano tá'an yó ichi Ndios. ²⁰ Ta ná dá'a ní danaá ndo ña ni kee Ndios xí'in ña'a seí ndo. Ndidaá tá'an va ña'a seí yó kúu ña vii. Tído ko vá'a ta'on kíán noq Ndios tá ná k'i'o yó ña kankao ñani yo noq kuächí sa'a ña seí yo. ²¹ Iin ña va'a cháá ka kíán tá ná o keí yo koño, ta ná o kó'o yó vino, ta ná o kée yo dao ka ña'a, ña kíán kédaá xí'in ñani yo, dá kuei na noq kuächí, o ña'a kédaá xí'in ná nakani kuáchí ini ná, o ña'a kédaá xí'in ná ndjiko na noq ña'a Ndios. ²² ¿Á kándisa ndó ña kuu keí ndo ndidaá ña yó'o? Va'a va, tído mií ndó xí'in Ndios ná kana'a. Ndiká'an ví na ko nákani kuáchí ini noq ña kée na. ²³ Chj ndi ndáa mií ñayuu nákani kuáchí ini keí ná iin ña'a, ta seí ij vá náan, noqon kúu na táj kuächí noq Ndios, dá chj kándisa na ña ko kánian kee na dión. Dá chj tá ná kandisa yó ña kíán iin ña ko vá'a, ta ni kee yoan, dá kíán ni ya'a yó ni kee yó kuächí noq Ndios.

15

¹ Sa'a ñoó, yóó, na ndíta toon xí'in to'on Ndios, kánian k'i'o ndeé ini yo sa'a ñani yo, na kómanj kua'ano xí'in to'on Ndios. Ná dá'a ní kee yó sa'a miíá, ná kee cháá ka yo sa'a ñani yo. ² Ta ná koo ini iin rá iin yó ndukú yó ña nata'an ini ñani yo, ta ná ndukú yó ña keva'a na, dión, dá koni na kua'ano cháá ka na xí'in to'on Ndios. ³ Chj ní Cristo ko ní ndúkú ná ña kíán kee na sa'a mií ná. Di'a ni kee na táto'on k'i'o ká'an tuti ij Ndios: "Mií to'on kini ni ka'an na sa'a mií ní, ñoó kíán ni ñakuido yu'u." ⁴ Ta ndidaá to'on ni taa na noq tuti ij Ndios tá sata, ñoó kíán dána'an noq yo nda viti, dá ná katí'a yó kandati kueé yo, ta ná koo ndeé ini yo kee to'on ñoó, dá koni yo natiin yó tandeé ini noq Ndios. ⁵ Ta mií Ndios kúu na xí'o ña kandati kueé yo, ta xí'o na tandeé ini noq yo, noqon kúu na k'i'o ña kandeí ñóchí ndó xí'in iin rá iin ndó táto'on k'i'o kóni mií Cristo Jesús. ⁶ Dión, dá iin ná kakuu ndó keká'ano ndó Ndios, na kúu tatá sato'o yo Jesucristo.

Miíán dána'a yo to'on Jesús noq ndidaá na ko kúu na Israel

⁷ Sa'a ñoó koo ini ndo natiin va'a ndó iin rá iin ndó táto'on k'i'o ni natiin va'a Cristo mií yó, dá ná natiin Ndios ñaño'ó. ⁸ Ta ká'in xí'in ndó ña ni kii Cristo ni xinkuáchí di'a na noq na ñoo Israel, dá na'a na ña iin na ndaa kúu Ndios, dá dáxinkoo na ña ni kaa Ndios kee na xí'in na sa'ano Israel ni sa ndei sa na'a. ⁹ Ta ni kii ta'ani Cristo, dá ná keká'ano na ko kúu na Israel Ndios sa'a ña kú'u ini na sa'a ná. Dá chj di'a kaá tuti ij Ndios:

Ta viti ko'in k'i'oi ñaño'ó noq mií ní tein na ko kúu na Israel,

ta kata yu'u yaa keká'anoi kuu mií ní.

¹⁰ Ta kaá ta'ani tuti ij Ndios di'a:

Kadij dáó ini ndo'ó, na ko kúu na Israel, xí'in na Israel, na kúu na ñoo Ndios.

¹¹ Ta kaá ta'ani tuti ij Ndios di'a:

Ta ndo'ó, na ko kúu na Israel, keká'ano ndó Ndios, na kúu sato'o yo,

ta ndidaá ñoo ná chindaya'i ñaa ná.

¹² Ta kaá ta'ani profeta Isaías:

Tein na ve'e taa nani Isai kana iin taa,

ta kasandaá na dándaki na na ko kúu na Israel,

ta noqon kúu na k'i'o tandeé ini noq ná.

¹³ Ta mií Ndios, na xí'o tandeé ini noq yo, ná dákúti ná niq ndo xí'in ña kadij ini ndo, ta ná k'i'o na ña koo va'a ini ndo sa'a ña kándéé ini ndo ná, dá ná nakuti iin rá iin ndó xí'in tandeé ini kee Espíritu ij.

¹⁴ Ta ná'a vá yu'u ña va'a nda'o ini ndo'ó, ñani miíj, ta ni chití ndó xí'in ñaxintóni kée Ndios, sa'a ñoó t'i'a ndó ka'an ni'ini noq sátátan ndó. ¹⁵ Tído noq tuti yó'o ni x'i'o ndeé inij ni ka'in xí'in ndó, dá dándusaq inij ndo'ó sa'a dao ka ña'a, ta dión ni keei, chj mií Ndios ni kemáni yu'u xí'in choon yó'o, ¹⁶ dá kechóoin noq Jesucristo tein na ko kúu na Israel, dá dána'i to'on va'a sa'a Jesús noq ná, dá kakuu na iin ña va'a dokoi noq Ndios, dá chj Espíritu ij Ndios kúu na ndúvii ñaa. ¹⁷ Ta sa'a Cristo Jesús náta'an inij sa'a choon kéei noq Ndios. ¹⁸ Chj ká'in sa'va'a sa'a ña ni kee Cristo xí'in ndá'i tein na ko kúu na Israel, chj seídó'o na Ndios ni kee ña dána'i, xí'in ña kéei. ¹⁹ Chj ni keei ña ná'ano xí'in ña ndato xí'in ndeé Espíritu ij Ndios. Sa'a ñoó nda ñoo Jerusalén, ta nda iin ní kuendá Ilfírico di'a ni naka'aní to'on va'a sa'a Cristo Jesús ni keei. ²⁰ Ta daá ndi'i va inij dána'i to'on va'a sa'a Cristo Jesús noq na ko ña'a kuíi kueidó'o ñaa, dá ná o náki'in ñe'i choon ni kee dao ka na dána'a. ²¹ Dá chj ndi'i inij keei táto'on ká'an tuti ij Ndios:

Tá'an ñayuu ko ña'a kuíi ni'j tó'on sa'a Ndios, noqon kúu na katóni ini,

ta ñayuu ko ña'a kuíi kueidó'o sa'a ná, kan-daq ini ná.

Chikaq ini Pablo ko'on na ñoo Roma

²² Sa'a ñoó ko ní kúu saaj noq ndéi ndó, va'ará kua'a nda'o ta'ándá ni ka'in saaj kooi xí'in ndó. ²³ Tído viti sa ni ñata'an va yu'u iin ní kuendá noq nákaaj yó'o ni dqañ'i. Ta sa kua'a vá kuia nákani inij saaj noq ndéi ndó. ²⁴ Sa'a ñoó tá ná ko'in España, dá chika'andaj noq ndéi ndó koo tóoi xí'in ndó. Ta kandatini ña chindeé ndó yu'u noq ko'in tá ni ndi'i ni sa io dij tóoi xí'in ndó. ²⁵ Tído viti kíán ko'in ñoo Jerusalén, dá kemáni yu'u na kúu ñayuu Ndios ndéi ñoó, ²⁶ dá chj na kúu kuendá Jesús ndéi chí kuendá Macedonia

xí'in nà ndéi Acaya nì nata'an ini nà nì ketúti ná cháá dj'ón kemánì ná na kúnda'í ñó'o tein nà kúú ñayuu Ndios ndéi ñoo Jerusalén. ²⁷ Ta nì nata'an ini nà kee na dión, dá chù táì nà noó nà Israel, chù nì ni'ì ná ñà manì noó Ndios sa'á ná Israel. Sa'á ñogó kánian chindeé ñáa ná xí'in ñà va'a ió noó ná. ²⁸ Tá nì ndi'i nì keyikoj choon yó'o nì sa'in nì ne'ì dj'ón ñoo noó ná, dá chika'andai noó ndéi ndó xaan noó ña'ì ko'in España. ²⁹ Ta kátóni inij ñà tá ná saaj noó ndéi ndó xaan, kuá'á nda'ó ñà va'a kee Cristo xí'in yó sa'á ñà kándisa yó to'on va'a sa'a ná.

³⁰ Tído xikáì ñà manì noó ndo, ñani, ñà sa'á ñà kándisa yó Jesucristo, nà kúú sato'o yo, xí'in sa'á ñà kú'u sata'an ini yo sa'a yo kée Espíritu ij Ndios, ñà chindeé ndó yu'u kaka noó ñà manì noó Ndios sa'í, ³¹ dá ná chindeé ná yu'u noó taja ko xijín kandisa to'on va'a Jesús ndéi chí kuendá Judea. Ta kaka ta'ani ndó noó ná ñà ná natiin va'a nà kúú kuendá Jesús ndéi ñoo Jerusalén dj'ón ko'in dánkooi noó ná. ³² Dá kían ná saaj xí'an kadij inij noó ndéi ndó tá dión kóni mií Ndios, dá ná nani'ij ndéé yu'u xí'in ndó. ³³ Ná koo Ndios, nà xí'o ñà koo va'a ini yo, xí'in iin rá iin ndo'ó. Dión ná koo.

16

Ká'an Pablo ndisá'án xí'in ñayuu né'e tá'an va'a xí'in ná

¹ Natiin va'a ndó k'i'o yó Febe, chí kosaá nà noó ndéi ndó. Mií ná kúú nà xínkuáchí noó nà kúú kuendá Jesús ndéi chí ñoo Cencrea. ² Ta kónij ñà kían natiin va'a ndó nà, chí kúú ná kuendá sato'o yo Jesús, chí k'i'o dión kánian kee yó sa'á ñà kúú yó ñayuu Ndios. Ta chindeé ndó ná xí'in ndidaa ña'a xínñó'ó ná, chí chindeé ná dao ká nà kúú kuendá Jesús, ta chindeé ta'ani na yu'u.

³ Ta ka'an ndo ndisá'án xí'in Priscila, xí'in Aquila, nà kéchóon dáó xí'in yu'u noó Cristo Jesús. ⁴ Ta nì xj'io na mií ná ñà kuu nà sa'a yú'u, dá kákii. Ta o duú iin tó'ón yu'u ní náki'io ndivé'e noó ná, dión ta'ani nà kúú kuendá Jesús, na ko kúú ná Israel, náki'io ta'ani na ndivé'e noó ná. ⁵ Ta ka'an ta'ani ndó ndisá'án xí'in nà kúú kuendá Jesús ndítúti ve'e na.

Ta ka'an ta'ani ndó ndisá'án xí'in ñani manij Epeneto, nà mií noó nì kándisa to'on Jesús chí kuendá Acaya di'a.

⁶ Ta ka'an ndo ndisá'án xí'in k'i'o yó María. Nà yó'o kúú nà ndí'í nda'ó ini xínkuáchí noó Ndios tein mií ndó xaan.

⁷ Ta ka'an ndo ndisá'án xí'in ñani yo Andrónico xí'in ñani yo Junias, tá'an rā kúú tá'an yu'u, ta ndi nduú rā nì sa'á ño'o xí'in ve'e kaa sa'á to'on Jesús. Ta ká'an va'a apóstol, nà né'e to'on Jesús, sa'a ndi nduú taja yó'o. Ta sa'á daá kándisa va ra Jesús, dá nì kándisa yu'u.

⁸ Ta ka'an ndo ndisá'án xí'in ñani yo Amplias, rā kúú ñani manij mií sa'á ñà kándisa dáó ndú sato'o yo Jesús.

⁹ Ta ka'an ndo ndisá'án xí'in ñani yo Urbano, rā kéchóon dáó xí'in ndu'u noó Cristo Jesús. Ta ka'an ndo ndisá'án xí'in ñani manij Estaquis.

¹⁰ Ta ka'an ndo ndisá'án xí'in ñani yo Apelles, ta náta'an ini Cristo xini ñáa ná. Ta ka'an ndo ndisá'án xí'in nà ve'e ñani yo Aristóbulo.

¹¹ Ta ka'an ndo ndisá'án xí'in tá'in naní Herodión. Ta ka'an ndo ndisá'án xí'in nà ve'e Narciso, tá'an nà ndíta ndaa xí'in sato'o yo Jesús.

¹² Ta ka'an ndo ndisá'án xí'in k'i'o yó Trifena xí'in k'i'o yó Trifosa, tá'an nà kéchóon noó sato'o yo Jesús. Ta ka'an ndo ndisá'án xí'in k'i'o manij yo Pérsida, tá'an nà ndí'í ini kéchóon noó sato'o yo Jesús.

¹³ Ta ka'an ndo ndisá'án xí'in ñani yo Rufo, rā nì kaxi mií sato'o yo Jesús. Ta ka'an ta'ani ndó ndisá'án xí'in naná rā, chí táto'on k'i'o naná mií kúú ná, xini.

¹⁴ Ta ka'an ndo ndisá'án xí'in ñani yo Asíncrito, xí'in Flegonte, xí'in Hermas, xí'in Patrobas, xí'in Hermes xí'in dao ká nà kúú kuendá Jesús dákuá'a xí'in rá.

¹⁵ Ta ka'an ndo ndisá'án xí'in ñani yo Filólogo, xí'in k'i'o yó Julia, xí'in ñani yo Nereo, xí'in k'i'o ra, xí'in k'i'o yó Olimpas xí'in ndidaa ká ñayuu Ndios dákuá'a xí'in ná.

¹⁶ Ta viti chitó tá'an ndó noó ndo, ta ñà yó'o ná kakuu iin ñaño'ó ka'an tá'an ndó ndisá'án sa'á ñà kúú ndó kuendá Jesús. Ta natiin ndó ndisá'án ká'an ndidaa nà kúú kuendá Cristo ndéi iin rá iin xián.

¹⁷ Ta seí nda'ávij noó ndo, ñani, ñà kaon koo ndó xí'in rā kátoó ka'anda tá'an ñaa, tá'an rā kátoó dátuyú ñà ndaa kándisa ndó. Va'a kaañ taó xoo ndó mií ndó noó rá. ¹⁸ Dá chí taja yó'o kúú rā ko xínkuáchí ta'on noó sato'o yo Jesucristo, sa'va'á sa'a mií vá rá kée ra. Ta xí'in to'on vitá xí'in to'on ñochí dándal'í rā nà vitá ini.

¹⁹ Ta ndéi kúú mií vá ká'an nà sa'a ndo ñà kúú ndó ñayuu seid'ó'o ndaa to'on Jesús, sa'á ñogó kadij nda'ó inij sa'á ñà kée ndó dión. Ta kóni yu'u ñà ndichí koo ndó noó ñà ndaa, ta o sa'á ndíko ndo ñà kini. ²⁰ Ta Ndios, nà xí'o ñà koo va'a ini yo, noqón kúú nà kadj yachi ñà u'u tixi sa'a ndo. Ta ná koo ñà manij xí'o Jesucristo, nà kúú sato'o yo, xí'in iin rá iin ndó.

²¹ Ta tánda'a ta'ani ñani yo Timoteo, taja kéchóon nduú xí'in yu'u, ndisá'án kosaá noó ndo. Tá'an rā kúú tá'in naní Lucio, xí'in Jasón, xí'in Sosipater, tánda'a ta'ani ra ndisá'án kosaá noó ndo.

²² Ta yu'u, rā naní Tercio, nì taai tuti yó'o kosaá noó ndo. Ta tánda'a ta'ani yu'u ndisá'án kosaá noó ndo, chí kándisa dáó yó sato'o yo Jesús. ²³ Ta ká'an ta'ani ñani yo

Gayo ndisá'án xí'ín ndó. Rōón kúú rā nī nātiin vā'a yu'u ve'e ra, ta dión ta'ani kée ra xí'ín ndidaá ká nā kúú kuendá Jesús. Ta ká'ān ta'ani ñani yō Erasto, tā né'e vā'a dī'ón ñoo yó'o, ndisá'án xí'ín ndó. Ta ká'ān ta'ani ñani yō Cuarto ndisá'án xí'ín ndó. ²⁴ Ná koo ñā manī xí'o Jesucristo, nā kúú sato'o yō, xí'ín iin rá iin ndó. Dión ná koo.

Kī'o dī'a dāndī'i Pablo to'on ká'ān nā noo tuti yó'o

²⁵ Ío choon noo ndá'ā Ndios ñā kendakí ná ndo'ó xí'ín to'on vā'a dāna'ī sa'ā Jesucristo. Ta to'on vā'a yó'o kúú mii mii ñā nī na'ā Ndios noo yō, tá'ān ñā nī sā káa de'é ndā rá kō ñā'ā kava'a ñayuu yó'o. ²⁶ Tído viti kíān nī na'ā nā ñá noo yō. Ta nī taa profeta ñā noo tuti ij Ndios táto'on kī'o nī sa'anda Ndios, nā daá ío kuií, choon noo ná kee na. Ta viti nī dasā to'on sa'ān noo ndidaá ñayuu, dá ná kandísa naan, ta ná kee na choon sa'ándāan. ²⁷ Sa'á ñoó ná natiin nā kúú iin tó'ón dīnī Ndios, nā kúú Ndios ndīchí, ñāñó'ó sa'ā Jesucristo ndidaá tá'ān kuu. Dión ná koo.

To'on yó'o kían mií noó nì taa San Pabło nì sa'an noó na ñoo Corinto

Ká'an Pabło ndísá'án

¹ Yu'u kúu Pabło, na nì nakana Ndios kakuu iin apóstol Jesucristo, dá kane'i to'on na, táto'on kí'o kóni mií Ndios. Ta yu'u xí'in ñani yo Sóstenes ² ká'an ndu ndísá'án xí'in ndo'ó, na kúu ñayuu Ndios ndéi ñoo Corinto, ndo'ó na nì nduvii Ndios sa'a ña nì kee Cristo Jesús, ta nì kana na ndo'ó ña kakuu ndó ñayuu mií ná, ta dión ta'ani nì kee na xí'in ñayuu ndéi ndidaá kúu xían, na nákoní ña sato'o na kúu Jesucristo, na kúu sato'o na xí'in sato'o yo. ³ Ta mií tatá yo Ndios xí'in sato'o yo Jesucristo ná kee ña maní xí'in ndó, ta nakí'o na ña koo va'a ini ndo.

Nák'i'o Pabło ndivé'e sa'a ña nì xí'o oon Ndios noó ñayuu ñoo, dá ná katí'a na kechóon na noo ná

⁴ Ta daá kuití vá náki'o yu'u ndivé'e noo tatá yo Ndios sa'a ndo'ó, sa'a ndidaá kúu ña maní ña kían nì xí'o oon na noo ndo sa'a Cristo Jesús. ⁵ Dá chí nì kekuiká Ndios ndo'ó noo ndidaá ña'a sa'a ña nì kee Jesús, chí nì kekuiká ná ndo'ó xí'in to'on ká'an ndo, xí'in ña koo ndichí cháá ka ndo xí'in to'on na. ⁶ Ta ñoo kían ná'a ña miían ndaa ndíta ndaa ndo xí'in to'on va'a nì seíd'ó ndó sa'a Cristo. ⁷ Sa'a ñoo nì iin tó'ón ña'a o kámaní noo ndo, dá katí'a ndó kee ndó choon Ndios xían nani ndáti ndó kasandaá kuu na'a noo sato'o yo Jesucristo. ⁸ Ta mií tatá Ndios kúu na chindeé ndo'ó, dá kandita toon ndó xí'in ná nda noo ndí'i, dá kían nì iin tó'ón ta'on kuachí o koo sata ndo tá ná kasandaá kuu nandíó koo tuku Jesucristo, na kúu sato'o yo, kasaa na. ⁹ Iin na ndaa kúu Ndios, ta mií ná kúu ná nì nakana ndo'ó ña kandita ndó xí'in de'e na Jesucristo, na kúu sato'o yo.

Ko vá'a ña tá'anda tá'an na kúu kuendá Jesús

¹⁰ Seí nda'ávii noo ndo'ó, ñani mií, xí'in kuu sato'o yo Jesucristo ña iin tó'ón ná kakuu ña nákaní ini ndo, ta ná dá'a nì ka'anda tá'an ndó. Nóchí kandeí ndó, iin tó'ón ná kakuu ñaxintóní ndo, ta iin tó'ón ná kakuu ña nákaní ini ndo. ¹¹ Chí nì katóní inií, ñanií, nì kee na ve'e Cloé, ña naá tá'an ndó noó ña kándisa ndó. ¹² Dión ká'in xí'in ndó, dá chí dao ndó kaá ña kúu ndó kuendá Pabło, ta dao ka ndo kaá ña kúu ndó kuendá Apolos, ta dao ka ndo kaá ña kúu ndó kuendá Cefas, ta dao ka ndo kaá ña kúu ndó kuendá Cristo. ¹³ ¿Á kua'a vá nì ta'anda Cristo, xini ndo? ¿A nì sarkaa Pabło ndjka cruz, xini ndo? O, ¿a xí'in kuu yu'u nì sodó

ndúta ndo'ó, ká'án ndó? ¹⁴ Nák'i'oi ndivé'e noo Ndios chí nì iin tó'ón ndó ko nì dákodó ndúta yu'u, savá'a Crispo xí'in Gayo va kúu ra nì dákodó ndúta yu'u. ¹⁵ Sa'a ñoo nì iin ñayuu o kúu kaa ña nì sodó ndúta ná xí'in kuu yú'u. ¹⁶ Ta nì dákodó ndúta ta'ani na ve'e Estéfanas, tído ko ndúsaa inií á ió dao ka na nì dákodó ndútaí. ¹⁷ Dá chí ko nì sa'andá Cristo choon nooí ña dákodó ndútaí ndo'ó, di'a nì xí'o na choon nooí ña dána'i to'on va'a na. Ta ko ndúkú ta'on yu'u to'on ndichí dáxino inií ndo'ó, chí ko kónií kenóoi ña nì kee Cristo tá nì xí'i na sa'a yo ndjka cruz.

Jesucristo kúu ndéé mií Ndios xí'in ña ndichí mií ná

¹⁸ Dá chí to'on va'a ña ká'an sa'a ña nì xí'i Cristo ndjka cruz kían djki noó na kua'an naá. Tído noo yóo, na nì'i ña káki, to'on yó'o kúu ndéé mií Ndios ña dákaí ñaá. ¹⁹ Dá chí di'a ká'an tuti ij Ndios:

Dánaa vai ña ndichí taa,

ta kañó'i ñaxintóní ñayuu kándaá ini.

²⁰ Sa'a ñoo, ¿ndi ndó'o na kómi ña ndichí viti, tá dáá? Ta, ¿ndi ndó'o na dákuá'a ña ndichí? Ta, ¿ndi ndó'o na ká'an to'on ndichí ió ñayuu yó'o? ¿Á ko ná'a ta'on ndó ña nì kenóo Ndios ña ndichí ió ñayuu yó'o? ²¹ Ta xí'in ña ndichí kómi Ndios nì chjkaá ini na ña o kásandaá ñayuu kana'a ná mií Ndios xí'in ña ndichí ñayuu yó'o. Di'a nì nata'an ini mií Ndios dákaí na ñayuu kándisa to'on dána'a ndu, va'ará to'on djki va kían noo dao ka ñayuu.

²² Ta na Israel kúu na xíka iin ña ndato, dá kandia na, ta na griego kúu na ndúkú to'on ndichí, dá kandia na. ²³ Tído ndu'u kúu na dána'a sa'a Cristo, na nì xí'i ndjka cruz. Ta to'on yó'o kían dár'u'u na Israel, ta kían to'on djki noó na griego. ²⁴ Tído noó ñayuu nì nakana mií Ndios, á mií ná kúu ná na Israel, o á mií ná kúu ná na griego, Jesucristo kúu ndéé mií Ndios xí'in ña ndichí mií ná. ²⁵ Dá chí to'on Ndios, ña chinaní ñayuu kúu to'on djki, ña ndichí cháá ka kían o duú ña ndichí kómi na ndéi ñayuu yó'o. Ta ña'a Ndios, ña ká'án ñayuu kúu ña vitá cháá ka, di'a ña'a ndakí cháá ka kían o duú ña ndakí noó ñayuu.

²⁶ Sa'a ñoo, kande'é ndó, ñani, chí tá nì nakana Ndios ndo'ó xoo mií ná, cháá vá ndó nì sa kuu ñayuu ndichí noó ñayuu ndéi ñayuu yó'o, ta cháá ta'ani ndó nì sa kuu ñayuu né'e choon, ta cháá ta'ani ndó nì sa kuu de'e na kujká ndaya'i.

²⁷ Chí nì kaxi Ndios ñayuu xixi noó ñayuu ndéi ñayuu yó'o, dá kenóo na ñayuu kaá ndichí. Ta nì kaxi ta'ani na ñayuu ko ndakí noó ñayuu ndéi ñayuu yó'o, dá kenóo na ñayuu kaá ndakí. ²⁸ Ta nì kaxi ta'ani na ñayuu nóo xí'in ñayuu ko ndaya'i noó ñayuu ndéi ñayuu yó'o, xí'in na koó ña'a kúu, dá

dátuú ná ña ndáya'i ñayuu yó'o. ²⁹ Kí'o dión nì kee Ndios, dá kían nì iin tó'on ñayuu ná o kúu chindaya'i míi noo ná.

³⁰ Ta míi Ndios kúu nà nì xì'o ña nì nduu yó ñayuu Cristo Jesús, ta sa'á Cristo nì xì'o na ña ndichí noo yó, xí'ín ña kandoo vii yó noo ná, xí'ín ña koo vii yó, xí'ín ña káki yó tixi ndá'a kuachi yó. ³¹ Kí'o dión nì kee Ndios, dá chì k'i'o di'a va ká'an tuti ñi ná: "Tá'an nà ká'an kuryíi, kánian kuryíi ná sa'á ña nì kee sato'o yó Ndios sa'a ná."

2

Dána'a Pablo sa'a ña nì xì'i Jesucristo ndika cruz sa'a yó

¹ Sa'a ñoo, ñani, tá nì saai noo ndéi ndó nì daná'lì t'ón nì nì'í noo míi Ndios, kó ní kéchóoin t'ón táyí o t'ón ndichí. ² Chì nì chikaá ini ña ndá'lì noo ndo sava'a sa'a Jesucristo, xí'ín sa'a ña nì kee na sa'a yó ndika cruz. ³ Tá nì sa ioi xí'ín ndó, ndá'lì va nì sa ioi, ta nì sa ndei ñino ndá'oi ña yu'í. ⁴ Ta kó ní ndúkú t'ón luu, ña kána ñaxintóni taa ñayuu yó'o ká'ín xí'ín ndó, dá xinó ini ndó. Chì di'a nì na'a míi Espiritu ñi Ndios ndée kómi ná tein ña nì daná'lì noo ndó. ⁵ Dión dá kían ná dá'a nì kandeé ini ndó Jesús kee ña ndichí ió ñayuu yó'o, di'a kandeé ini ndó ná kee ndée Ndios.

Kómi yó Espiritu ñi Ndios

⁶ Tído ndu'u kúu nà ká'an t'ón ndichí xí'ín nà ndíta nì sisa xí'ín ña kándisa na, tído t'ón ndichí yó'o, kó kián t'ón ndichí kómi nà kúu kuendá ñayuu yó'o, ta kó kián t'ón ndichí dándáki taa né'e choon ñayuu yó'o, tá'an ra sa kua'an naá va. ⁷ Tído ndu'u kúu nà ká'an sa'a t'ón ndichí, ña ná'a iin tó'on míi Ndios, tá'an ña sa káa de'é. Ta ña ndichí yó'o kián ña nì chikaá ini míi ná kee na tá kó ñá'a kava'a na ñayuu yó'o, dá ná kuu natiin yó ña'ño'ó k'i'o na noo yó. ⁸ Ta ní iin tó'on taa né'e choon ñayuu yó'o kó ní xì'o kuendá sa'á ña ndichí yó'o, dá chì tá nì xì'o ra kuendá sa'án, dá kían o chírkaa ta'on ra sato'o yó Jesús, ná kómi ndidaá ña'ño'ó, ndika cruz, nì kúu. ⁹ Chì di'a ká'an tuti ñi Ndios: Tá'an ña'a kó ní xiní ñayuu xí'ín noo ná, xí'ín ña kó ní seíd'ó na,

xí'ín ña nì iin kuu kó ní nákanì ini níó ná sa'a, ñoo kían nì kenduu Ndios k'i'o na noo ñayuu kóni ñaá.

¹⁰ Tído ndidaá kúu ña yó'o kían nì na'a Ndios noo yó nì kee Espiritu ñi míi ná. Chì Espiritu ná kúu nà ndé'é va'a ndidaá kúu ña'a, va'arà ndá maá ini níó Ndios kían.

¹¹ Ta, ¿ndá yoo kúu iin taa ná'a ndi nákanì ini iin ká taa? Sava'a iin tó'on espíritu nákaa ini ra kían ná'a ndí kían nákanì ini ra. Ta dión ta'anì, nì iin tó'on ta'on ñayuu kó ná'a ndí nákanì ini Ndios, sava'a iin tó'on Espiritu míi va ná ná'a ndí kían nákanì ini na. ¹² Ta

yóo kúu nà kó ní nátiin ta'on yó espíritu kómi nà kúu kuendá ñayuu yó'o. Di'a nì natiin yó Espiritu nì kii noo míi Ndios, dá kuu kandaá ini yó ndí kían kúu ña va'a nì xì'o Ndios noo yó. ¹³ Ta sa'a ndidaá kúu ña'a yó'o ká'an ndu, tído kó ká'an ta'on ndu táto'on k'i'o dána'a nà kómi ña ndichí ñayuu yó'o. Di'a dána'a ndu xí'ín t'ón nì daná'a Espiritu ñi Ndios noo ndú, chì dána'a ndu t'ón nì kii noo Espiritu Ndios noo ná kómi Espiritu ná.

¹⁴ Ta ñayuu kó kómi Espiritu ñi Ndios, o kúu ta'on natiin na ña dána'a Espiritu ñi Ndios, dá chì ñi'í va kían noo ná. Ta o kúu ta'on katóni ini na ña. Dá chì sava'a nà kómi Espiritu ñi Ndios kúu nà kuu kandaá ini sa'án. ¹⁵ Ta ñayuu kómi Espiritu Ndios kúu nà keyíko va'a sa'a ndidaá ña'a, ta kó iin ta'on kuu keyíko sa'a ná. ¹⁶ Chì di'a kaá tuti ñi Ndios: "¿Ndá yoo kandeé kana'a ndí kían nákanì ini sato'o yó Ndios? ¿Ndá yoo katí'a dána'a noo ná?" Tído yóo kúu nà kómi ñaxintóni Cristo.

3

Kéchóon nduu Pablo xí'ín Apolos noo Ndios

¹ Tído kó ní kúu ta'on dána'lì noo ndo'ó, ñani, táto'on k'i'o dána'lì noo ñayuu kómi Espiritu ñi Ndios. Di'a nì daná'lì noo ndo táto'on k'i'o dána'lì noo ñayuu kée ña kóni ñi'í ná, chì táto'on takuálí va kúu ndó noo t'ón Cristo. ² Sa'a ñoo nì xì'oi lechi va nì xì'i ndó táto'on k'i'o kée na xí'ín takuálí, dá chì o kúu kei xí'í sei na yatá. Ta k'i'o dión tá'aní ndó'o ndo'ó, dá chì kó ní kúu ta'on natiin ndó ña ndichí cháá ka sa'a Ndios, ta ndá viti o kúu ñi va natiin ndóan. ³ Dá chì kée ñi va ndó ña kóni ñi'í ndo, dá chì ió ñi va ña u'yú ini ndo, ta naá tá'an ñi va ndó, ta sa'ándá tá'an ñi va ndó. ¿Á kó ná'a ta'on ndó ña ña yó'o ná'a ña kúu ndó ñayuu kée ña kóni ñi'í, ta ná'a ta'anian ña kée ndó táto'on kée ñayuu kó ná'a Ndios? ⁴ Dá chì tá ká'an ndo ña kúu ndó kuendá Pablo, o ká'an ndo ña kúu ndó kuendá Apolos, ¿á kó ná'a ta'on ndo ña ña yó'o ná'a ña kúu ndó ñayuu kée ña kóni ñi'í?

⁵ Ta, ¿ndí kían kúu Pablo, ká'an ndó? Ta, ¿ndí kían kúu Apolos, ká'an ndó? Chì sava'a nà kéchóon noo Ndios oon va kúu ndu'u, ta nì daná'a ndu noo ndó, dá nì kándisa ndó. Chì iin rá iin ndu kée choon nì xì'o sato'o yó Ndios noo ndú. ⁶ Yu'u kúu ra nì nì'í choon ña ch'i'í tata, ta Apolos nì nì'í choon ña ko'oni naan. Tído míi va Ndios kúu nà dákuá'anoan. ⁷ Sa'a ñoo nì ña'a kó kúu taa nì ch'i'í tata, nì ra nì so'onian, sava'a Ndios va kúu nà ndáya'í, chì míi ná kúu nà dákuá'anoan. ⁸ Iin nóo va ndáya'í taa nì ch'i'í tata, xí'ín ra nì so'onian, va'arà iin rá iin ra nátiin ya'í táto'on k'i'o káa choon nì kee ra. ⁹ Chì ndu'u kúu ra kéchóon noo choon Ndios, ta ndo'ó kúu táto'on ñi'o xítí noo ná, ta kúu

ta'ani ndó tátò'on k'ì'o iin ve'e, ña nákaa na kava'a na.

¹⁰ Ta sa'á ña manj nì kee Ndios xí'ín, sa'á ñoó kúúí tátò'on iin na tí'a kava'a ve'e, chj nì chjndú'í sa'án. Ta dao ka na kúu na dáxinoan. Sa'á ñoó kánian kandaan iin rá iin na choon kée na, dá kandoo va'an. ¹¹ Dá chj kò iin ka kuu chindu'u iin ka sa'a ve'e ñoó ña sa káandu'u, chj sa'a ve'e ñoó kúú míí Jesucristo. ¹² Ta satá sa'a ve'e yó'o kuu va ndane'e na iin ve'e xí'ín oro, o plata, o xí'ín yuu luu ndáa, o xí'ín yíto, o xí'ín ñoo tejí'í, o xí'ín ra jí'tá tirió. ¹³ Tído iin rá iin choon kían ná'á mián á choon va'a kíán o koó. Chj tá ná kasandaá kuu keyíkò Ndios sa'án, dá kandaá inió ndi ndo'an kee ño'ó kée. Ta dión keean xí'ín iin rá iin choon, dá chj ño'ó kée kían korndodó ñáa. ¹⁴ Tá koó ña'a ndo'o ña nì kava'a na satá sa'a ve'e ñoó, dá kían natiin na ya'í sa'a choon nì kee na. ¹⁵ Tído tá ná kej ña nì kava'a na, dá kían ná óon va choon nì kee na. Ta va'ará ná káki na, tído ndo'o níó ná tátò'on k'ì'o ndo'o na yá'a noo ño'ó kée.

¹⁶ ¿Á kò ná'á ta'on ndo'o ña kúú ndó ve'e ño'o Ndios, ta Espírítu ná ió ini ndo? ¹⁷ Tá ió iin káa ñayuu ndúku dánaa na ve'e ño'o Ndios, dá kían dánaa vá ñáa Ndios, chj ve'e ño'o ij Ndios vá kúú ndo'ó.

¹⁸ O sa dánda'í ndo míí ndó, chj tá ká'an dao ndo'ó ña kúú ndó na ndjíchí xí'ín ña ndjíchí ió ñayuu yó'o, dá kían va'a cháá ka kee ndó míí ndó kakuu ndó ñayuu kò ndjíchí xí'ín ña ndjíchí yó'o, dá kían kasandaá ndo kakuu ndó ñayuu ndjíchí noo Ndios. ¹⁹ Dá chj ña ndjíchí ió ñayuu yó'o kíán iin ña'a kò chóon noo Ndios. Chj di'a va ká'an tuti ij Ndios: "Nátiin Ndios tá ndjíchí tein ña mañá kée ra." ²⁰ Ta ká'an ta'anian di'a: "Ná'á vá Ndios ña nákanini tá ndjíchí, ña kíán ña kò chóon", kaáan. ²¹ Sa'á ñoó ná dá'a nì chindaya'í ndó míí ndó sa'á ña ndíta ndó xí'ín taa yó'o o taa káa, chj ndidaa vá ña'a kúú ña'a míí ndó. ²² Sa'á ñoó Pablo, xí'ín Apolos, xí'ín Cefas, xí'ín ñayuu yó'o, xí'ín ña takí yo, xí'ín ña kuu yo, xí'ín ña ndó'o yó viti, xí'ín ña vej ndo'o yó chí noo, ndidaa kúú vá ña yó'o kúú ña'a míí ndó. ²³ Ta ndo'ó kúú kuendá Cristo, ta Cristo kúú kuendá Ndios.

4

Ká'an Pablo sa'a ndidaa ña'a nì kee na sa'a ná kúú kuendá Jesús ndéi ñoo Corinto

¹ Sa'á ñoó kánian kee ndó kuendá ña kúú ndu'u taa kéchóon noo Cristo, ta nì natiin ndu choon ña kían dána'a ndu sa'á ña ná'á iin tó'on míí Ndios. ² Ta ndidaa na nì natiin iin choon, mián ndúsa kánian va'a na míí ná ña kénda na choon nì natiin na. ³ Ta kò né'e tandinií á keyíkò ndo sa'á ña kéei, o á taa né'e choon ná keyíkò sa'a ña. Ta nì míí yu'u kò keyíkò sa'á ña kéei. ⁴ Ta va'ará kò nákanini

kuáchí inió ñoó ña kéei, tído ña yó'o kò kóni kaa ña nì keva'í noo Ndios. Dá chj na keyíkò ndaa sa'í kúú sato'o yo Ndios. ⁵ Sa'á ñoó ná dá'a nì chindaa noo ndo keyíkò ndo sa'á ña kée nì iin ñayuu. Kandatí ndo nda ná nandií koo na kúú sato'o yo Jesús, chj ñoon kúú na dánátuu ndidaa kúú ña'a nì kedé'é yo. Ta dánátuu ta'ani na ña nákanini ini yo, dá natiin iin rá iin yó ñaño'ó kánian nì'ij yo noo Ndios.

⁶ Nani, nì ka'ín sa'a ndidaa ña kee míí xí'ín ña kée Apolos sa'á ña kú'u ini ndu sa'a ndo, dá kían kandé'é ndó tátò'on k'ì'o kée ndu, dá kat'í'a ndó kee ndó tátò'on k'ì'o sa'ándá tuti ij Ndios choon, dá kían ná dá'a ka nì chindaya'í ndó dao ná dána'a noo ndo, ta kenóo ndó dao ka na. ⁷ Ta, ¿nda yoo kúú ndó, xini ndo? Ta, ¿ndi kíán ió noo ndo, ña kíán kò ní x'ì'o Ndios noo ndo? Nì ña'a ve. Ta sa'á ña nì nì'ij óon ndo'an, sa'á ñoó, ¿ndiva'a chindaya'í ndó míí ndó ña ká'an ndo ña kò ní nì'ij ndo'an, tá dáá?

⁸ Ká'an ndó ña nì iin ña'a kò kámaní noo ndo, ta ká'an ndó ña kuiká ndó xí'ín ña'a Ndios, ta ká'an ndó ña kúú ndó rey, ta koó ka choon kúú ndó ndu'u. Tído ndeé ka vían va'a tá mián ndaa ndisa kúú ndó rey, dá kían nì'ij ta'ani ndu ña dándáki nduú ndu'u xí'ín ndó.

⁹ Chj ká'an yu'u ña nda satá kuíi nì chjkata Ndios ndu'u, na kúú apóstol. Chj ndo'o ndu'u tátò'on k'ì'o ndo'o ra nì ta'anda choon ña kuu. Ta kúú ndu'u tátò'on ñayuu ná'á djiki ñayuu yó'o, noo ángel xí'ín ñoó ñayuu. ¹⁰ Ta ndu'u kúú ñayuu xixi noo ñayuu sa'á ña dána'a ndu sa'a Cristo. Tído ndo'ó, kée ndó míí ndó ña kúú ndó na ndjíchí sa'a Cristo. Ta ndu'u kúú na vitá ini noo ndo'ó, tído ndo'ó kúú na ndáki. Ta ndo'ó kúú na ió ñaño'ó, ta ndu'u kúú ra koó ñaño'ó, xini ndo. ¹¹ Ta nda viti nda'í kuiko ndu'u, ta nda'í íchi ini ndu, ta kò nì'ij ndú dá'on kandixi ndu. Ta kéndava'a ñayuu xí'ín ndú, ta nì ve'e ndo kó. ¹² Ta kuitá ndu kéchóon ndu xí'ín ndá'a míí ndú. Ta ká'an ndava'a ñayuu xí'ín ndú, tído ndu'u, xika ndu ña va'a sa'a ná noo Ndios. Ta kéndava'a na xí'ín ndu'u, tído xí'o ndeé vá ini ndu. ¹³ Chínani kini na ndu'u, tído luu ká'an ndu xí'ín ná. Ta nì kasandaá ndu kúú ndú tátò'on xe'e, chj nda viti kée na xí'ín ndu'u tátò'on k'ì'o kée na xí'ín ña kò chóon.

¹⁴ Ta kò táai ña yó'o kosa noo ndo, dá kaka'an noo ndo. Di'a táai ña kosa noo ndo, chj kónij ka'an nì'iniin noo ndo, chj kúú ndó tátò'on de'e manj. ¹⁵ Ta va'ará ná kakomí ndó tátò'on uxí mil tá dána'a noo ndo sa'a Cristo, tído iin tó'on vá kúú tatá ndo. Ta yu'u kúú tatá ndo, chj nì daná'í noo ndo ña kúú t'ò'on va'a ña ká'an sa'a Cristo Jesús, ta nì kándisa ndo'an. ¹⁶ Sa'á ñoó seí nda'áví noo ndo ña kee ndó tátò'on k'ì'o kée míí.

¹⁷ Sa'á ñoó nì tãnda'a yu'u Timoteo kosa xj noo ndéi ndó. Ta kúú xí'í tátò'on de'e

manji, ta iin ndaa xi xi'in sato'o yo Ndios. Ta mií xí dándusaa ini ndo táto'on k'i'o kée yu'u sa'á ña kándisai Cristo, ta k'i'o dión dána'i nõg na kúu kuendá Jesús ndéi iin rá iin xián nõg ya'i kua'in. ¹⁸ Ta ió dao ndó ni kasá'a kée ndó mií ndó ña kúu ndó na ndáya'i, chi ká'an ndó ña o sáa kaj nõg ndéi ndó xaan. ¹⁹ Tído yachi nda'o saaj koto ni'ini ndo'ó tá k'i'o dión kóni sato'o yo Ndios, dá ná kandaq inij á miían ndaa ndisa kómi ná chindaya'i mií nõo ndée Ndios, o to'on ká'an oon va na kián. ²⁰ Dá chi tá nõ'o yó tixi ndá'a Ndios, ko kián ña ka'an oon yo, chi kián ña kómi ndisa yo ndée ná. ²¹ ¿Ndá kían kóni ndo? ² Kómi ndo ña saaj dánani ndo'o, o á kóni ndo ña saaj xi'in ña kú'u inij sa'a ndo, ta xi'in ña kuee inij?

5

Sa'ándá Pablo choon nõg ñayuu nõo ña taó xoo na taa ni kee kuachi kini

¹ Miían ndaa ni ni'i tó'in ña tein mií ndó xaan nákaa iin taa kée kuachi ka'an nõg. Ta kuachi kini nda'o kían yó'o, chi ni ñayuu ko ná'a Ndios ko kée táto'on k'i'o kée taa xaan, chi kidi rá xi'in naná ke'én ra. ² Tído ndo'ó kúu rá kúryíi ij vá ndó. ¿Á ko ná'a ndó ña kánian kunda'i va ini ndo, dá taó ndo tã kée kuachi nõg tein mií ndó xaan? ³ Ta va'ará koó yu'u ió xi'in ndó xaan, tído kee ndó kuendá ña ió ñaxintónij xi'in ndó. Ta sa'á ña kían táto'on k'i'o ió xi'in ndó, sa'á nõg sa ni keyikoj sa'á ña kini ni kee taa xaan. ⁴ Ta xi'in kuu sato'o yo Jesucristo nataka ndo, ta kee ndó kuendá ña ió xi'in ndó, ta xi'in ndée sato'o yo Jesucristo ⁵ nak'i'o ndó taa xaan nõg ndá'a ña u'u, dá ná ndo'o nõg rá, dá ná naá ña kini kátoó ñij rá, dá káki nõg rá tá ná kasandaá ku nandió ko tuku sato'o yo Jesús kasaq na.

⁶ Sa'á nõg ko vá'a ta'on ña kúryíi ndó. ¿Á ko ná'a ta'on ndó ña xi'in lú'u chí'i vá levadura, ta kúu dákuita tachi vaan iin tu'u yusa káva'a pan? ⁷ Sa'á nõg nduvii ndo mií ndo nõg kuachi kée ra, chi kían táto'on levadura dátuyúán ndo'ó, dá kakuu ndó táto'on yusa saá, ña ko ní ki'in tá'an xi'in levadura. Dá chi Cristo kúu táto'on léko sa'áni na Israel keká'ano na víko pascua, chi ni dokó ná mií ná sa'a yo. ⁸ Sa'á nõg ná keká'ano yó víko pascua miía, ta ná dá'a ni kechóon yó levadura, ña kúu ña kini xi'in ña ko vá'a. Di'a ná kechóon yó pan, ña ko ní ki'in tá'an xi'in levadura, ña kúu ña kée yó ña ndaa xi'in ndino'o ini yo.

⁹ Ta nõg iin ka tuti ni tanda'i kosaq nõg ndo ká'an ña o sa káne'e tá'an ka ndo xi'in ñayuu kée kuachi xi'in na ko kúu yíj ná o ñadi'i na. ¹⁰ Tído ko kóni kaaan ña kankuei xoo ndó tein ñayuu ko ná'a Ndios kée kuachi xi'in na ko kúu yíj ná o ñadi'i na, xi'in na kátoó kakomí ña'a dao ka ñayuu, xi'in na

ki'in ku'íná, xi'in na ndáño'o yoko. Dá chi miían ndúsa kánian kankuei va ndó ñayuu yó'o, dá kandeé ndó kankuei ndó tein na. ¹¹ Tído tuti ni tanda'i kosaq nõg ndo ká'an ña o sa káne'e tá'an ndo xi'in ñayuu ká'an kúu kuendá Jesús tá kée na kuachi xi'in na ko kúu yíj ná o ñadi'i na, o tá kátoó na kakomí ná ña'a dao ka ñayuu, o tá ndáño'o na yoko, o tá kúu ná na to'ón, o tá xi'i na, o tá ki'in ku'íná ná. Ta ni o sa kóo ini ndo kasá'an ndó xi'in ná. ¹² Chi, ¿ndi kían kúu yu'u ña keyikoj sa'á ñayuu ko nátaka dáku'a xi'á? Tído, ¿á ko ná'a ndó ña kánian keyiko yo sa'á ña dáku'a dáá xi'á? ¹³ Chi ñayuu ko nátaka dáku'a xi'á, mií Ndios kúu na keyiko sa'a ná. Sa'á nõg taó ndo taa kée kuachi nákaa tein ndó xaan ná ko'on ra.

6

Ná dá'a ni ko'on ndo nõg tã né'e choon tá ndo'ó ndó tandó'ó tein mií ndó

¹ ¿Á ko ná'a ndó ña tá naá iin káa ndó xi'in iin ñani ndo, na kúu kuendá Jesús, ko vá'a ta'on kée ndó tá ná ko'on ndo nõg tã né'e choon ñayuu yó'o ka'an kuachi ndó sa'a ñani ndo? ¿Ndiva'a ko ká'an di'a ndó xi'in na kúu ñayuu Ndios, dá keyiko na sa'a ndo? ² ¿Á ko ná'a ta'on ndo'ó ña kasandaá iin kuu, dá ni'i yóo, na kúu ñayuu Ndios, ña keyiko yo sa'a ndidaa ñayuu? Ta sa'á ña ni'i ndo ña keyiko ndo sa'a ñayuu, sa'á nõg, ¿ndiva'a o kúu keyiko mií ndó tandó'ó léé ndo'o mií ndó xaan, tá dáá? ³ ¿Á ko ná'a ta'on ndo'ó ña nda ángel ndéi induu keyiko yo sa'a? ¿Á ko ná'a ta'on ndó ña ió choon ña keyiko yo sa'á ña ndo'ó yo ñayuu yó'o? ⁴ Sa'á nõg, tá ndo'ó ndó tandó'ó ñayuu yó'o, ¿ndiva'a kua'an ndo nõg ra né'e choon, tá'an ra ko sa'áni mií sa'á ña'a Ndios? ⁵ Ndidaá kúu ña yó'o ká'in xi'in ndó, dá ná koo cháá ña ka'an nõg ndo. ¿Á ko'ó vi iin tá ndijhi tein mií ndo xaan kuu keyiko sa'a ndo tá naá iin ñani ndo xi'in iin ka na? ⁶ Chi di'a iin kúu mií ndó, na kúu kuendá Jesús xaan, naá tá'an ndó, ta né'e tá'an ndó kua'an ndo keyiko sa'a ndo nõg taa né'e choon, tá'an ra ko ná'a Ndios.

⁷ Ta sa'á ña naá tá'an mií ndo, sa'á nõg ná'a ndo mií ndó ña ko ndíta ndaa ndo xi'in Ndios. ¿Ndiva'a ko xi'o ndée ní ini ndo tá kéndava'a na xi'in ndó? Ta, ¿ndiva'a ko xi'o ndée ní ini ndo tá ki'in ku'íná ná ndo'ó? ⁸ Tído di'a kéndava'a ndó xi'in ñani ndo, na kúu kuendá Jesús, ta ki'in ku'íná ndó na.

⁹ ¿Á ko ná'a ta'on ndó ña o ndú'u ta'on ñayuu kini nõg dándaki Ndios? O sa dándá'i ndo mií ndó, chi o ndú'u na kátoó kudj xi'in ndi ndáa mií vá ñayuu nõg ió Ndios, ni na ndáño'o yoko, ni na kidi xi'in na ko kúu yíj ná o ñadi'i na, ni ra kidi xi'in taa xi'in rá, ni ñá'a kidi xi'in ñá'a xi'an, ¹⁰ ni na ku'íná, ni na kátoó téi di'ón, ni na xi'i, ni na

kini ká'an, ni na ñañá o ndú'u noo dándáki Ndios. ¹¹ Ndidáá ña yó'o ni sa kee dao ndo'ó tá sata, tído sa ni nduvii va ndó noo Ndios viti, ta ni xi'o na ña koo vii ndo, ta ni kandoo vii ndo noo Ndios sa'á ña kándéé iní ndo sato'o yo Jesús, xi'in sa'á ña ni ñatiin ndó Espiritu iñ Ndios.

Ná dá'a ni kee ndó kuachi xi'in na ko kúu yíi ndo o ñadi'i ndo

¹² Ndidáá vá ña'a kuu kee yó, tído o duú ndidaá ná k'i'o ña va'a noo yo. Ndidáá vá ña'a kuu kee yó, tído ná o kí'o yo míi yó noo ni iin ña'a ña dándákiyan yó. ¹³ Ni kava'a Ndios ña'a kaxi'o kaño'o tixi'o, ta ni kava'a tii yó ña kaño'o ña'a kaxi'o, tído ndi nduu vaan dánaá na. Tído ko ni kava'a na ñii yo ña kían kudí yo xi'in ndi ndáa míi vá ñayuu. Chj di'a ni kava'a na ñii yo, dá koni kuáchí yo noo míi ná, ta míi ná kúu sato'o ñii yo. ¹⁴ Chj Ndios, na ni danátaki sato'o yo Jesús, noón ta'ani kúu na dánátaki yó xi'in ndéé ná.

¹⁵ ¿Á ko ná'a ta'on ndó ña ñii ndo kúu kuendá Cristo? Sa'á ñoó, ¿á kuu ko'o xi'in ñii yo, ña kúu kuendá Cristo, ta dáki'in tá'an yóan xi'in ñii iin ñá'a díko míi noo taa? Koó, o kúu ta'on. ¹⁶ ¿Á ko ná'a ta'on ndó ña tá ni naki'in tá'an ñii iin taa xi'in ñá'a díko míi, dá kían nj nduu na iin tó'on vá? Dá chj di'a ká'an tuti iñ Ndios: "Tá ni naki'in tá'an iin taa xi'in iin ñá'a, dá kían nj nduu na iin tó'on vá." ¹⁷ Tído na ni naki'o míi noo sato'o yo Jesús, dión nj nduu na iin tó'on xi'in ná.

¹⁸ Kuino kú ndo noo ña káto'o ndo kudj ndo xi'in na ko kúu ñadi'i ndo o yíi ndo. Dá chj ndidaá ka kuachi kée ñayuu ko kían kuachi kée na xi'in ñii míi ná, tído ná kée kuachi xi'in na ko kúu yíi ná o ñadi'i na, noón kúu na ya'a kée kuachi xi'in ñii míi ná. ¹⁹ Chj, ¿á ko ná'a ta'on ndó ña yiki koño ndo kúu ve'e ño'o noo ió Espiritu iñ Ndios? Chj ió ni iní ndo, chj ni ñatiin ndó na noo Ndios. Sa'á ñoó ko dándáki ka ndo míi ndó, ²⁰ dá chj ya'i nda'o ni chjya'i Ndios sa'a ndo. Sa'á ñoó keká'ano ndó Ndios xi'in ñii ndo, xi'in espíritu ndo, chj ña'a Ndios kían.

7

Ká'an ni'ini Pablo noo ñayuu sa'a ndí kían kee na tá tanda'q ná

¹ Ta viti kían ko'in kastoin xi'in ndó sa'á ña ni ndato'on ndó yu'u noo tuti ni tanda'a ndó ni kii nooi, á ña va'a cháa ka kían ña ná o tanda'a taa xi'in ñá'a. ² Tído sa'á ña ióan ya'a ndó kee ndó kuachi xi'in na ko kúu yíi ndo o ñadi'i ndo, sa'á ñoó va'a cháa ka ná koo ñadi'i iin rá iin ndó, ta iin rá iin na ñá'a ná koo yíi ná. ³ Ta iin rá iin taa kánian kudj nduu ra xi'in ñadi'i ra, ta k'i'o dión ta'ani kánian kee na ñá'a xi'in yíi ná. ⁴ Dá chj na ñá'a ko dándáki ka na ñii ná, ndaá yíi vá ná kúu ra dándáki ñáa. Ta ni taa ko dándáki ka ñii rá, ndaá

ñadi'i ra kúu na dándáki ñáa. ⁵ Sa'á ñoó o sa kádí'inda ndo ñii ndo noo yíi ndo o noo ñadi'i ndo. Tído tá ni kandoo míi ndó ña o náki'in tá'an ndó dao kuu, chj kónj ndo kane'e iñ ndo ka'an ndo xi'in Ndios, dá kían kuu va kee ndó dión. Tído ndi'i daá, naki'in tá'an nduú tuku ndó, chj oon ni ví o kí'o ndeé iní ndo, ta kexixi ña u'u xi'in ndó, dá ya'a ndó kee ndó kuachi xi'in iin ka na.

⁶ Ndidáá ña'a ká'in xi'in ndó yó'o kían ká'an ni'ini noo ndo, tído ko kúu ta'an vaan choon sa'ándái noo ndo. ⁷ Ká'an yu'u ña va'a cháa ka kían ña ná kandeí míi ndidaá taa táto'on k'i'o ió míi yu'u. Tído diín diin va ña'a ni ni'i tá'i iin rá iin ñayuu noo Ndios, chj ió dao na ni ni'i tá'i ña k'i'o ndeé iní na kandeí míi ná, ta ió ta'ani dao na ni ni'i tá'i ña tanda'a ná.

⁸ Ta ña yó'o ká'an yu'u xi'in takuáchí táki, xi'in na kuáan ña iin ña va'a kían ña ná kandeí míi ná táto'on k'i'o kée yu'u. ⁹ Tído tá ko xi'o ndeé iní na chituu na ña kónj ñii ná, dá kían va'a cháa ka ná tanda'a ná. Dá chj va'a cháa ka ña tanda'a ná o duú kaa ndo'o ní'o ná koni na iin taa o iin ñá'a.

¹⁰ Ta noo ndo'ó, na ni tanda'a, sa'ándái choon noo ndo, tído ko kían choon ni ndaki ñaxintónj, chj choon sa'ándá míi sato'o yo Ndios nooi kían, ña ndo'ó, na ñá'a, o sa dánkoo ndó yíi ndo. ¹¹ Tído tá sa ni dánkoo iin ñá'a yíián, dá kían ná dá'a ni tanda'an xi'in iin ka taa. Va'a cháa ka ná ndaka ña manj noo sát'an iin rá iin na, dá naki'in tá'an tuku na kandeí na. Ta ndo'ó, ra taa xaan, o sa dánkoo ndó ñadi'i ndo.

¹² Ta ió ña ká'in xi'in dao ka ndo, va'ará ko ká'an sato'o yo Ndios sa'an. Tá ió iin kaa ñani yo, ta ko kándisa ñadi'i ra Jesús, tído ióan ña koo ijan xi'in rá, dá kían ná dá'a ni dánkoo ñáa rá. ¹³ Tá ió iin kaa na ñá'a kándisa Jesús, ta ko kándisa yíi ná, tído tá ió ra ña koo iñ rá xi'in ná, dá kían ná dá'a ni dánkoo ñáa ná. ¹⁴ Chj iin yíi ko kándisa Jesús, ndé'e va'a ñáa Ndios sa'á ña kándisa ñadi'i ra. Ta iin ñadi'i ko kándisa Jesús, ndé'e va'a ñáa Ndios sa'á ña kándisa yíián. Chj tá ko kían dión, dá kían kandoo kini de'e na noo Ndios, tído viti kúu xi takuáchí vii noo ná.

¹⁵ Tído tá ká'an yíi ndo o ñadi'i ndo, na ko kándisa Jesús, ña dánkoo na ndo'ó, dá kían konó ndó ná kee na dión. Chj ni ndaxi ndo noo ña ni tanda'a ndó xi'in ná tá ndo'ó ndó dión. Chj ni ñakana Ndios ndo'ó ña kían kandeí va'a ndó. ¹⁶ Chj ndo'ó, na ñá'a xaan, ¿xini á kandeé ndó xi'in yíi ndo, dá nduu ra kuendá Jesús? Ta ndo'ó, ta kúu yíi, ¿xini á kandeé ndó xi'in ñadi'i ndo, dá nduu na kuendá Jesús?

¹⁷ Tído iin rá iin ndó kánian koo táto'on ni xi'o míi sato'o yo Ndios koo ndó tá ni ñakana ñáa ná xoo míi ná. Ta ña yó'o kían dána'i noo ndidaá kúu na kúu kuendá Jesús iin

iin xíán noo xíonooi. ¹⁸ Sa'a ñoó, ¿á sa ñi ta'anda ñi ndo tá ni nakana ñaá Ndios? Dá kían nda dión koo va ndó. ¿Á ió dao ndó kó ñá'a ta'anda ñi tá ni nakana ñaá Ndios? Dá kían ná dá'a ni ka'anda ndoán. ¹⁹ Dá chi ña ta'anda ñi yo xí'in ña kó ni ta'anda ña, ni iin ña'a kó ndáya'i ña, dá chi ña ndáya'i noo Ndios kían kee yó choon sa'ándá na. ²⁰ Sa'a ñoó kánian koo iñ ndo táto'on k'i'o ndáa ndó tá ni nakana ñaá Ndios xoo mií ná. ²¹ ¿Á ñi sa ño'o ndó tixi ndá'a iin sato'o tá ni kana ñaá Ndios? Ná dá'a ni nakani ini ndo. Tído tá ió tandeé ini ña kankuei ndó tixi ndá'a sato'o ndo, dá kían choon ini ndo yaa ndo. ²² Chi ndo'ó, na sa ño'o tixi ndá'a iin sato'o tá ni kana ñaá Ndios, ndo'ó kúu na ni taó xoo Ndios tixi ndá'a kuachi, dá nono ndo kee ndó ña kóni na. Ta ndo'ó, na kó ni sá ño'o tixi ndá'a iin sato'o tá ni nakana ñaá Ndios, viti kían ni ndu'u ndó tixi ndá'a Cristo, dá koni kuáchí ndó noo ná. ²³ Ya'i nda'o ni chiya'i Ndios sa'a ndo, sa'a ñoó ná dá'a ni nach'i'i ndó mií ndó tixi ndá'a ni iin tó'ón ñayuu. ²⁴ Sa'a ñoó, ñani, táto'on ni sa ndaa iin rá iin ndo tá ni nakana ñaá Ndios, k'i'o dión iñ ni koo ndó noo ná.

²⁵ Ta viti ko'jin ka'jin cháá xí'in ndó sa'a ná takí, va'ará kó ta'ón choon ní ñi'i noo sato'o yo Ndios kían. Tído ká'an ni'ini noo ndo táto'on k'i'o ká'an mií yu'u kúu ña va'a, chi sa'a ña kú'u ini sato'o yo Ndios sa'a, sa'a ñoó kúu iin ta'a ká'an ña ndaa. ²⁶ Ta sa'a ña ndéi yó tiempo u'u nda'o, sa'a ñoó ká'an yu'u ña va'a cháá ka ná kandeí mií ndó, ta ta'a, táto'on k'i'o ndéi ndó. ²⁷ Tá ió ñadi'i ndo, o sa dánkoo ñaá ndó. Ta tá kóo ñadi'i ndo, o sa ndí'i ini ndo tanda'a ndo. ²⁸ Tído tá ná tanda'a ndo, kó ta'ón kuachi kían. Ta dión ta'ani takuáchí di'i takí, kó ta'ón kuachi kían tá ná tanda'a xí. Tído na tanda'a, kasá'a ndo'o níó ná, ta kó kóni yu'u ña ndo'o ndó dión.

²⁹ Tído ña yó'o ká'an yu'u xí'in ndó, chi ndadá cháá vá tiempo kámanj noo yo. Sa'a ñoó ndo'ó, na ió ñadi'i, kee ndó kuendá ña kóo ná ió, ta ndí'i cháá ka ini ndo sa'a Ndios. ³⁰ Ta ndo'ó, na kúnda'i ini, kee ndó kuendá ña kó kúnda'i ini ndo. Ta ndo'ó, na ndéi dij, kee ndó kuendá ña kó ndéi dij ndo. Ta ndo'ó, na xín, kee ndó kuendá ña kóo ña'a ni xín ndó. ³¹ Ta ndo'ó, na kéchóon ña'a ió ñayuu yó'o, ná dá'a ni ndí'i ini ndo sa'an. Dá chi ñayuu ndéi yó viti naá váán xí'in ndidaá kúu ña'a ió nooán.

³² Chi ña kóni yu'u kían ña ná dá'a ni nakani téi ini ndo sa'a ña'a ió ñayuu yó'o. Chi na kó ñá'a tanda'a, ndí'i cháá ka ini na sa'a ña'a sato'o yo Ndios, chi ndúkú ná ña nata'an ini sato'o yo koni ñaá ná. ³³ Tído ta'a ni tanda'a, nákaní cháá ka ini ra sa'a ña ió ñayuu yó'o, chi ndúkú rá ña nata'an ini ñadi'i ra koni ñaáán. ³⁴ Ta dión ta'ani kó kúu nóo

ta'an vaan xí'in ñá'a ió yíi xí'in ñá'a kóo yíi. Chi ñá'a kóo yíi, ndí'i iniñan sa'a ña'a sato'o yo Ndios, chi ndúkúán ña kandgo vii ñiñan, xí'in niñan noo Ndios. Tído di'a ñá'a ió yíi, ndí'i cháá ka iniñan sa'a ña ió ñayuu yó'o, chi ndúkúán ña nata'an ini yíjan koni ñaá rá. ³⁵ Ká'jin ndidaá ña yó'o xí'in ndó, dá ni'í ini cháá ka ndo ndi kee ndó. Ta kó ká'jin sa'a ña sa'a ña kóni chituuu ndo'ó. Ña kóni yu'u kían kee ndó ña va'a xí'in ña ndisá'ano, dá kían ni iin tó'ón ña'a ná o kétéin noo ndo kee ndó ña kóni Ndios.

³⁶ Tá ió iin káa ndó ká'an ña kó va'a ta'on ña kuyatá de'e di'i takí ndo, ta ká'an ndó ña kánian tanda'a xí, dá kían kuu k'i'o ndó ña tanda'a xí, chi kó ta'ón kuachi kían. ³⁷ Tído ndo'ó, na ió ini ña ná o tanda'a de'e di'i ndo, ta o duu ña miñan ndúsa kían ña tanda'a xí, ta nóno noo ndo kee ndó ña kían kóni mií ndó, tá sa ni chikaa ini ndo ña o tanda'a ta'ón de'e di'i takí ndo, dá kían va'a va kée ndó. ³⁸ Sa'a ñoó, na xí'o de'e di'i na tanda'a xí, va'a kée na, ta na kó xí'o xi tanda'a xí, va'a cháá ka kée na.

³⁹ Ta iin ñá'a ió yíi, ni kató ta'an xí'in yíjan noo ley xían nani takí ra ió ra. Tído tá ni xí'i yíjan, dá kían ni nono nooñan tanda'an xí'in ndi ndáa ta'a kóni miíán, tído ta'a kándisa sato'o yo Cristo ná kakuu ra. ⁴⁰ Tído kaá yu'u ña va'a cháá ka vi keeán tá ná o tanda'a tukuán, ta ká'in ña k'i'o dión ta'ani kóni Espíritu iñ Ndios.

8

Ká'an ni'ini Pablo sa'a koño dóko ñayuu kó ná'a Ndios noo yoko

¹ Viti, dá kua'jin kast'o'in xí'in ndó sa'a koño dóko ñayuu noo yoko. Sa kátóni va'a ini yo sa'a ña yó'o. Tído sa'a ña kátóni ini yo, ña yó'o kédaa xí'a, sa'a ñoó kúryíi yó. Tído tá kú'u ndisa ini yo sa'a ñayuu xí'in yó, dá dákuá'ano yó na xí'in to'on Ndios. ² Tá ió iin káa ndó ká'an ña ná'a nda'o ndó sa'a iin ña'a, di'a kó ná'a ndó sa'an táto'on k'i'o kánian kana'a ndó. ³ Tído tá miñan ndaa kóni yo Ndios, dá kían ná'a ná yó, ña kúu yó ñayuu na.

⁴ Ta viti ko'jin ka'jin xí'in ndó sa'a ña dóko ñayuu noo yoko. Ná'a yó ña kó ta'ón ña'a ndáya'i yoko ndéi ñayuu yó'o, chi kóo ka iin ka ndios, sa'va'a iin tó'ón diñi vá kúu Ndios. ⁵ Va'ará ká'ñan ñayuu ña ndéi dao ka ndios induu o noño'ó yó'o, chi kaá na ña kua'a nda'o ndios xí'in kua'a nda'o sato'o ndéi, ⁶ tído noo yóo, iin tó'ón diñi vá kúu Ndios, na kúu tatá yo, na ni kava'a ndidaá kúu ña'a, ta ngón kúu na xí'o ña takí yo kéchóon yo noo ná. Ta iin tó'ón diñi ta'ani kúu sato'o yo Jesucristo. Ta xí'in ndá'a mií ná ió ndidaá kúu ña'a, ta mií ná kédaa xí'a, dá takí yo ndéi yó.

7 Tído o duú ndidaa ñayuu kátónj ini sa'á ña yó'o. Dá chj ñó'o dao ñayuu tein ndó, nda kuálí ná n̄j kasá'á ná ndáñ'o na yokò. Sa'á ñòó tá seí n̄j koño n̄j doko ñayuu noó yokò, ká'án ná ña sa ndáñ'o ta'ani na yokò ñóó, ta kasá'á ná nákaní kuáchj ini na sa'á ña ko ná'á va'a na, ta ká'án ná ña n̄j yakò n̄j noo Ndios. 8 Sa ná'á vá yó ña o duú ña'a seí yo kedaá xí'ín yó, dá kandoo va'a yó noo Ndios. Dá chj ko kúú yo ñayuu ndáya'i cháá ka noo ná sa'á ña seí yo dao ña'a, ta ni o kándoo nóo yó noo ná sa'á ña ko seí yo dao ka ña'a. 9 Tído kaon koo ndó, chj va'ará kuu keí ndoan, tído ná dá'a ni k̄j'ó ndó ña k̄ian kuéi dao ná kómani kua'ano xí'ín to'on Ndios noó kuáchj sa'á ña seí ndoan. 10 Dá chj tá ná koni ná iin káa ndo'ó, ná sa ná'á sa'á ña yó'o, ta ió ndo seí ndo koño ini ve'le noo ndáñ'o ñayuu yokò, dá k̄ian ka'án ta'ani na keí ná ña, va'ará nákaní kuáchj ini na keí náan. 11 Já ko ná'á ta'on ndó ña sa'á ña kée ndó dión, sa'á ñòó xínj ini na keí ná koño n̄j doko ñayuu noó yokò? 12 Ta sa'á ña ná'á va'a ndó ña ko ta'ón kuáchj k̄ian keí ndó koño ñóó, sa'á ñòó dátúú ndó ñani ndo, n̄j ko ña'a kua'ano xí'ín to'on Ndios, na n̄j chjya'i Cristo sa'á. 13 Ta sa'á ña yá'a ndó kée ndó kuáchj noo ñani ndo, ta sa'á ña xí'o ndó ña xínj ini na kée na ña ká'án ná kúú kuáchj, sa'á ñòó yá'a ndó kée ndó kuáchj noo mií Cristo. 14 Sa'á ñòó tá ña'a seí yu'u kedaá xí'ín ñani, dá kuéi na noó kuáchj, dá k̄ian ni iin kuéi ka ná o kaxíi koño, dá k̄ian ná dá'a ni ya'a ñani kee na kuáchj sa'á yú'u.

9

Ká'qñ Pablo ña kúú ná iin apóstol

1 Já ko ná'á ta'on ndó ña kúú iin apóstol, na né'e to'on Jesús? Já ko ná'á ta'on ndó ña kuu kee yu'u ndidaa ña'a kée dao ka apóstol? Já ko ná'á ta'on ndó ña n̄j xini ta'ani yu'u Jesús, na kúú sato'o yo? Já ko ná'á ta'on ndó ña n̄j nduu ndó kuendá Jesús sa'á ña kéei choon n̄j xí'o sato'o yo noo? 2 Ndá ndi kuu ko kándia dao ka ñayuu ña mián ndaa kuiti kúú yu'u apóstol Jesús, tído ndo'ó kúú na kánian nakoní ndo yu'u. Ta sa'á ña kúú ndó kuendá sato'o yo Jesús, ñòó k̄ian ná'a ña kúú iin apóstol.

3 Ta ña yó'o kúú to'on ká'ín xí'ín ndo'ó, na kána'a xí'ín ndéi xaan: 4 Já ko ta'ón íchj ndú ña k̄j'ó ndó ña'a kasá'an ndu, ña k̄j'ó ndó ña'a ko'o ndu? 5 Já ko ta'ón íchj ndú ña kandaka ndu na ña'a kándisa Jesús kakuu ñadi'í ndu, ta kanoo nduu na xí'ín ndú, táto'on k̄j'ó kée dao ka ña kúú apóstol, xí'ín ñani sato'o yo Jesús, xí'ín Cefas? 6 Já sa'ava yu'u xí'ín Bernabé kúú na kánian koto mií xí'ín choon kée ndu? 7 Ta, ¿ndi káa iin soldado xito mií xí'ín dj'ón mií rá? Ta, ¿ndi káa iin t̄a xiti uva,

ta ko seí ra uva kána noñó'o rá? Ta, ¿ndi káa iin t̄a ndáka léko, ta ko xí'i ra lechi rj?

8 Já ká'án ndó ña nákaní ini t̄a ká'ín xí'ín ndó? Já ko ná'á ta'on ndó ña dión ta'ani ká'qñ ley Moisés? 9 Dá chj ley Moisés k̄ian kaá dí'a: "O sa ta'an ndo ñeño yú'u chee tá sádj rj tirió, dá ná kuu keí rí chááan." Já ká'án ndó ña ndí'i ini Ndios sa'ava sa'á chee? 10 O, ¿á n̄j taa ta'ani na to'on yó'o sa'a yóó? Sa'a yóó n̄j taa naan. Ta dión ni na xiti, ió t̄andee iní noo ná ña natiin na ña'a noñó'o n̄j xiti na, ta na sádj tirió, ió ta'ani t̄andee iní noo ná ña natiin na ña'a noo n̄j nduvii na ñóó.

11 Ndu'u kúú na n̄j chj'i tata ña kúú to'on Ndios ini níj ndo, sa'á ñòó, ¿á kakian iin ña dáta'án ndá'o ndu'u ndo'ó ña natiin ndu'u cháá ña xínñó'ó ndú noo ndo? 12 Tá dao ka va t̄a kúú ra nátiin ña xito ndó ra, ta va'a cháá ka ví kánian kee ndó xí'ín ndu'u.

Ta va'ará ió íchj ndú ña koto ñaa ndó, tído ko kéchóon ta'on ndu'an. Dí'a xí'o ndee vá iní ndu noó ndidaa ña'a, dá k̄ian ni iin ña'a ná o kétéin noó ñayuu ña kándisa na to'on va'a sa'a Cristo Jesús. 13 Já ko ná'á ta'on ndó ña t̄a kéchóon noo Ndios ini ve'le ño'o ká'ano seí ra ña ñó'o ini ve'le ñóo, ta ra doko kítj noo ná seí ra cháá koño rj? 14 Dión ta'ani n̄j sa'anda sato'o yo Jesús choon ña na xionoo dána'a to'on va'a sa'a ná, kánian kataki na noo choon kée na.

15 Tído yu'u, ni iin kuéi ta'ón ko ní ka'ín xí'ín ndó ña koto ndó yu'u, ta ni ko táai to'on yó'o kosaq noo ndo sa'á ña kónj ña koto ndó yu'u. Va'a kaan ná kuu dí'a yu'u, o duú ka ña djít ndó ña náta'an inij sa'á ña ko kí'in ya'i noo ndo. 16 Tá dána'a yu'u to'on va'a sa'a Jesús, dá k̄ian ko kánian chindaya'i yu'u mií, dá chj n̄j ta'andá choon noo ña dión kánian kee. Nda'i yu'u tá ná o dána'j to'on va'a yó'o.

17 Tá n̄j chjkaa ini mií yu'u kee choon yó'o, dá k̄ian kuu va natiin ya'i noo ndo. Tído o duú mií yu'u ní chjkaa inij kee ña, dá chj choon n̄j ta'andá noo va yu'u kán. 18 Ta, ¿ndi k̄ian va'a nátiin yu'u, tá dáá? Ña va'a nátiin yu'u k̄ian náta'an inij sa'á ña ko kí'in ya'avii noo ndo dána'j to'on va'a sa'a Cristo Jesús. Chj ko kónj dándj'i inij ndo'ó kee ndó ña kánian kee ndó xí'ín sa'á ña dána'j to'on va'a sa'a Jesús.

19 Ta sa'á ña ko nákaaj t̄ixi ndá'a ni iin tó'ón ñayuu, sa'á ñòó nónoí k̄j'oi mií konkuachíi noo ndidaa kúú ñayuu, dá k̄ian kandeéí ña kándisa kua'a cháá ka na to'on va'a sa'a Jesús. 20 Sa'á ñòó, tá nákaaj tein na kúú na Israel, dá kéei mií kúú iin na Israel, dá kandeéí kándisa na Jesús. Chj tá nákaaj tein na ñó'o t̄ixi ndá'a ley Moisés, ta va'ará ko nákaaj t̄ixi ndá'a ley ñóó, tído kéei mií ña nákaaj t̄ixi ndá'án, dá kandeéí kándisa na Jesús. 21 Ta dión ta'ani kée yu'u tá nákaaj tein

ñayuu ko ñó'o t̃xi ndá'a ley Moisés, ch̃i kée yu'u miíi ña ko nákaaj̃ t̃xi ndá'a ley. Tído ko kóni kaaan ña ko seídó'o yu'u choon sa'ándá ley Ndios, ch̃i nákaaj̃ t̃xi ndá'a Cristo. Díon kéei, dá kandísa na ko ñó'o t̃xi ndá'a ley to'on va'a Jesús. ²² Tá nákaaj̃ tein na ko ñá'a kua'ano xí'in to'on Ndios, dá kían kée yu'u miíi t̃átó'on k'i'o kúu mií ná, dá kandeéi kua'ano na xí'in to'on Ndios. Ta daá kuiti vá kée yu'u miíi t̃átó'on k'i'o kúu iin rá iin ñayuu, dá kandeéi k̃aki dao na noó kuachi na. ²³ Ndidaá kúu ña yó'o kée yu'u, dá naka'ani cháa ka to'on va'a sa'a Jesús kua'an, ta k'i'o díon kandeéi ta'ani yu'u ni'í ña kúu ña va'a sa'a to'on va'a yó'o.

²⁴ ¿Á ko ná'a ta'on ndó ndi ndó'o t̃a taxi tá'an? Ch̃i ndidaá vá rá ndúndéé taxi tá'an, tído iin to'ón vá kúu rá kándéé. Ta k'i'o díon ta'ani ndundéé ndó kuita ndaa ndo xí'in to'on Ndios, dá kandeé ndó ni'í ndo ña kánian natiin ndó. ²⁵ Ta k'i'o díon ta'ani ndó'o rá ko'on chídáó tá'an, ch̃i ndí'i nda'o ini rá kénduu rá mií rá, dá kandeéi rá ni'í rá iin corona, ña naá óon. Tído yóó kúu na ndí'i ini kuita ndaa xí'in Ndios, dá ni'í yo iin corona, ña ni iin kuu o naá. ²⁶ Sa'a ñoó k'i'o díon ndaa kánkonoí ichi Ndios, ch̃i ko kánkono naá ta'on yu'u. Ta k'i'o díon ta'ani kéei tá naáí xí'in ña kini, ch̃i ko kéei t̃átó'on kée na dáko'on yiki noo táchi. ²⁷ Di'a dándó'o yu'u ñííi, ta kéndusaí xí'an, dá kandeéi ña keean ña kóni Ndios. Dá ch̃i tá koó, dá kían, va'ará ni daná'í noo dao ka ñayuu, oon ni ví o kandeéi kasandaái nda noó ni ch̃iná'a Ndios.

10

Kuino k̃i ndo noó yoko, ta o sa kandaño'o ndoan

¹ Tído ko kóni, ñani, ña nandodó ndo ña ni xika na sa'ano ñoo ndu'u t̃xi kátí viko, ña ni k̃astó'on xí'in ná noo kánian ko'on na. Ta ndidaá vá ná ni ch̃i'ka'anda me'í t̃año'o naní Taño'o Kuá'a. ² Ta k'i'o díon ni ndu'u na t̃xi ndá'a Moisés, ch̃i kían t̃átó'on ni sodó ndúta ná xí'in viko ñoó xí'in t̃año'o ñoó. ³ Ta ndidaá ná ni seí ña'a ni t̃anda'á Ndios ni kii induú, ⁴ ta ndidaá ta'ani na ni xí'i takuij̃ ni xí'o Ndios noo ná. Ch̃i ni xí'i na takuij̃ ni kana ndjka kua, ta káo ñoó kúu Cristo. ⁵ Tído kua'á nda'o ñayuu ñoó ko ní náta'an ini Ndios koni na. Sa'a ñoó ni k̃andoo yiki koño na noño'o íchí ñoó.

⁶ Ndidaá kúu ña yó'o kían k̃astó'on xí'in yó ña ko vá'a ta'on ña katoó yo kee yó ña kini t̃átó'on k'i'o ni kee ñayuu ñoó. ⁷ Sa'a ñoó o sa kandaño'o ndó yoko t̃átó'on ni kee dao ñayuu ñoó, ch̃i di'a ká'an tuti ij̃ Ndios: "Ni sa ndei na ni sasá'an na, ta ni xí'i na, dá ni ndakuei na ni sa ndei dij̃ ná noó yoko." ⁸ Ta ná dá'a ni kee yó kuachi xí'in na ko kúu ñadi'í yo o yí yo t̃átó'on k'i'o ni kee dao ñayuu ñoó.

Ch̃i sa'a ña ni kee na díon, sa'a ñoó iin kuu ni xí'i oko onj̃ mil na ni kee Ndios. ⁹ Ta ná o sa kóo ini yo korndodó yó sato'o yo Ndios t̃átó'on k'i'o ni kee dao ñayuu ñoó, ch̃i sa'a ña ni kee na díon, sa'a ñoó kua'a ná ni xí'i tá ni seí ñaá koó. ¹⁰ Ta ni o sa ká'an kuachi ndó noo Ndios t̃átó'on ni kee dao ñayuu ñoó, ch̃i sa'a ña ni kee na díon, sa'a ñoó kua'a ná ni xí'i ni kee iin ángel né'e choon sa'ání ñayuu.

¹¹ Ndidaá kúu ña yó'o kían ni ndo'o ñayuu ñoó, ta k̃astó'an xí'in yó ña ná o sa kóo ini yo kee yó díon, ta ni taa naan noo tuti ij̃ Ndios ka'an ni'inian noo yóó, na ni kasandaá ndéi tiempo noo ndí'i. ¹² Sa'a ñoó ndó ndáa ndó ká'an ña ndíta toon ndó xí'in Ndios, dá kían kandaá ndo mií ndó, dá ná dá'a ni kuei ndó noo kuachi. ¹³ Kana'á ndó ña t̃andó'o ndó'o ndó, iin noó vá kúuán xí'in t̃andó'o ndó'o ndidaá ka ñayuu. Tído iin na ndaa kúu Ndios, ch̃i o kóno ta'on na ña ndo'o cháa ka níó ndo noo ña o k'i'o ndeé ini ndo. Dá ch̃i di'a k'i'o va va Ndios t̃andéi ini noo ndo, dá kandeéi ndó kankuei ndó noo t̃andó'o xirndodó ñaá.

¹⁴ Sa'a ñoó, na manj̃ mií, taó xóo ndó mií ndó noo ña kúu yoko, o sa kandaño'o ndoan. ¹⁵ Ká'in xí'in ndó t̃átó'on ká'in xí'in na kandaá ini. Sa'a ñoó taó kuendá va'a ndó sa'a ña ká'in xí'in ndó yó'o. ¹⁶ Tá xí'i yo copa ndutá uva, ndirá dándaki ña ni kee Cristo Jesús sa'a yo, ta náki'o yo ndivé'e noo Ndios sa'a ra, ¿á ko ná'a ta'on ndó ña iin ni nduu yó xí'in Cristo ni kee ni'í ná? Ta tá dakuachi yo pan, dá seí yoan, ¿á ko ná'a ta'on ndó ña iin ni nduu yó xí'in Cristo sa'a ña ni xí'i na yiki koño na ni xí'an sa'a yo? ¹⁷ Va'ará kua'a vá kúu yo, tído iin to'ón vá pan seí yo, sa'a ñoó iin to'ón vá ni nduu yo, ch̃i iin to'ón vá pan seí ndí'i yo.

¹⁸ Kande'é ndó t̃átó'on kée na Israel. Ch̃i seí na cháa koño k̃i'í dóko ná noo náa, ta, ¿á ko ná'a ta'on ndó ña kían t̃átó'on iin ni nduu na xí'in noo náa ñoó? ¹⁹ Ta sa'a ña ká'in díon xí'in ndó, ¿á kóni kaa ña ndáya'i yoko, o ndáya'i ña dóko ñayuu nooan? ²⁰ Koó, ch̃i ña ká'in xí'in ndó kóni kaa ña tá dóko ñayuu ko ná'a Ndios koño noo yoko, noo ña u'u va dóko náan, ta o duú noo Ndios takí, ta ko kóni ta'on yu'u ña iin nduu ndó xí'in ña u'u.

²¹ Sa'a ñoó ko kánian ko'o ndó copa kuendá Cristo, na kúu sato'o yo, ta ko'o ta'ani ndó copa kuendá ña u'u, ch̃i ko kánian kasá'an ndó mesa kuendá sato'o yo Cristo, ta iin nduu ndó xí'in ná, ta kasá'an ta'ani ndó noo mesa kuendá ña u'u, ta iin nduu ndó xí'an. ²² ¿Á ko ná'a ta'on ndó ña dár'u'u yo sato'o yo noo ña kuíon na tá kée yo díon? ¿Á ká'an ndó ña ndakí cháa ka yo o duú Ndios?

Ná dá'a ni ndukú yo ña va'a mií yo. Di'a nandukú yo ña va'a dao ka na

²³ Ndidáá vá ña'a kuu kee yó, tído o ñuú ndidaá ñá k'i'o ña va'a noq yo. Ndidáá vá ña'a kuu kee yó, tído o ñuú ndidaá ñá dákuá'ano dao ka ñayuu. ²⁴ O sa ndí'i ini ndo sa'á ña kande'i va'a ndó, di'a ndí'i ini ndo ña ná kande'i va'a dao ka ñayuu. ²⁵ Ta ndi ndáa mií koño kúya'i noq díko náan, kuu va kei ndoán. Ta o sa ndátó'ón ndó ndei ni kixian, dá kían ná dá'a ni kasá'a nakani kuách'i ini ndo. ²⁶ Dá ch'i ña'a sato'o yo Ndios kúu iin níi kúu vá ñayuu yó'o xí'in ndidaá kúu ña'a ió nooán. ²⁷ Tá ni kana iin na ko ná'a Ndios ndo'ó ña ko'on ndo ve'e na kasá'an ndó xí'in ná, ta tá ká'an ndó ko'on ndó, kei ní ndó ndidaá kúu ña xí'o na noq ndo. O sa ndátó'ón ndó ndei ni kixian, dá kían ná dá'a ni kasá'a nakani kuách'i ini ndo. ²⁸ Tído tá ió iin na kaa xí'in ndó: "Koño ni dokó ná noq yokó vá kían xaan", dá kían ná dá'a ni kei ndoán sa'á ña ni ka'an na dión, dá ná o náani kuách'i ini na kande'é ná ndo'ó, dá ch'i ña'a sato'o yo Ndios kúu iin kúu vá ñayuu yó'o xí'in ndidaá kúu ña'a ió nooán. ²⁹ Ká'in sa'á ña náani ini dao ka na, o ñuú sa'á ña náani ini mií ndó.

Tído ndá ndi kuu kaa ndo xí'in: "¿Ndiva'a kánian chituu yu'u ña nónoí keei sa'á ña náani kuách'i ini dao ka ñayuu?" ³⁰ Ch'i tá ni ñak'i'o va yu'u ndiv'e noq Ndios sa'á ña'a saxíi, ¿ndiva'a ká'an u'u ñayuu sa'í, ta sa ni ñak'i'o yu'u ndiv'e noq Ndios sa'án?" ³¹ Sa'á ño'ó tá sásá'an ndó, o xí'i ndó, o kée ndó dao ka ña'a, daá kuiti kee ndoán sa'a Ndios, dá ná natiin na ñaño'ó. ³² O sa kákuu ndó táto'on iin ña'a kétéin noq ñayuu, dá kuei na noq kuäch'i, á mií ná kúu ná na ñoo Israel, o á mií ná ko kúu ná na ñoo Israel, o á mií ná kúu ná kuendá Cristo. ³³ Ch'i dión kée mií yu'u noq ndidaá ña kéei, ch'i ndúkúí ña nata'an ini ndidaá ñayuu, ch'i ko kée yu'u sa'a mií, di'a kée yu'u sa'a dao ka na, dá ni'í ná ña káki na noq kuäch'i na.

11

¹ Sa'á ño'ó kee ndó táto'on k'i'o kée yu'u, ch'i yu'u kúu na kée táto'on k'i'o kée Cristo.

K'i'o di'a kee ndó tá nátaka ndo dákuá'a ndó to'on Ndios

² Nákoní yu'u ndo'ó, ñani, dá ch'i ndíko'on ini ndo yu'u, ta kée ndó táto'on k'i'o ni ñaná'i noq ndo. ³ Tído kónij ña kían kandaq ini ndo ña Cristo kúu dinj noq ndidaá kúu ña. Ta dión ta'ani ndó'o ña, ch'i mií rá kúu dinj noq ñadi'í ra, ta Ndios kúu dinj noq Cristo. ⁴ Sa'á ño'ó ndi ndáa mií vá ña ká'an xí'in Ndios o dána'a ra to'on ni xí'o Ndios noq rá tá kánóo iin ña'a dinj rá, dá kían ko xí'o ta'on ra ñaño'ó noq na kúu dinj noq rá. ⁵ Tído ndi ndáa mií vá na ñá'a ká'an xí'in Ndios o dána'a na to'on ni xí'o Ndios noq ná tá ko dáda'i na dinj ná, dá kían ko xí'o ta'on

na ñaño'ó noq ra kúu dinj noq ná, ta kéeá kuendá táto'on ni ña'í dinj ná. ⁶ Ch'i tá ko kónij na ñá'a dáda'i na dinj ná, dá kían va'a kaan ná ña'í náan. Tído tá kían iin ña ka'an noq noq ná, dá kían va'a kaan ná dáda'i naan. ⁷ Ta ni iin ña ko kánian dáda'i dinj rá, dá ch'i káa ra táto'on k'i'o káa mií Ndios, ta nátiin na ñaño'ó noq rá. Tído ta ña kúu ra nátiin ñaño'ó noq na ñá'a, ⁸ dá ch'i ko ni k'i'in Ndios lása yika na ñá'a, dá kava'a na ña, di'a lása yika ña ni k'i'in na, dá ni kava'a na na ñá'a. ⁹ Ta ko ni kava'a Ndios ña sa'á na ñá'a, di'a ni kava'a na na ñá'a sa'á ña, dá chindee ña. ¹⁰ Sa'á ño'ó mián ndusa kánian kada'i dinj na ñá'a, dá ná'a na ña nákaa na ñixi ndá'a yí ná, ch'i ndé'é káxi ña ángel ndéi induú. ¹¹ Tído mií sato'o yo Ndios kúu na ni saki ña o kúu ta'on koo iin ñá'a tá ko'ó iin ña, ta o kúu ta'on koo iin ñá'a tá ko'ó iin ña, ¹² dá ch'i va'ar á ni k'i'in Ndios lása yika ña, dá ni kava'a na ñá'a, tído ñixi na ñá'a ta'ani káki ña. Tído ndidaá ña yó'o ve'i noq Ndios.

¹³ Sa'á ño'ó nakani va'a ini mií ndó, ¿á ña va'a kían ña kanonó dinj na ñá'a tá ká'an na xí'in Ndios o ko'ó? ¹⁴ Ta ná'a yó ña iin ña ka'an noq kían ña konó iin ña kua'ano náni idí dinj rá. ¹⁵ Tído ña va'a va kían ña konó na ñá'a kua'ano náni idí dinj ná, dá ch'i iin ñaño'ó vá kían, dá ch'i ni ni'í ná idí dinj ná ña kakuuan ña dáda'i dinj ná. ¹⁶ Tído tá ká'an ndó kana'á ndó sa'a ña yó'o, dá kían kánian kana'á ndó ña ko ta'on iin ka ña'a ná'a ndu'u kee ndu xí'in dao ka na kúu kuendá Ndios, sa'va'a ña yó'o va kían ña ndu.

Dángni Pablo ñayuu sa'á ña ko va'a kée na tá kua'an na kee na Santa Cena

¹⁷ Tído ña ko'in ka'in xí'in ndó viti, ko kían ña ká'an va'i sa'a ndo, ch'i noq nátaka ndo dákuá'a ndó kánian dákuá'ano tá'an ndó, ta viti di'a dátúyo tá'an ndó. ¹⁸ Ña mií noq ká'in xí'in ndó kían ni ni'í tó'in ña noq nátaka ndo dákuá'a ndó, daá kuiti vá taó xóo tá'an ndó. Ta kándisai ña mián ndaa dión kée ndó. ¹⁹ Dá ch'i k'i'o dión kánian taó xóo tá'an ndó, ká'an ndó, dá kandaq ini ndo ndá yoo kúu na mián ndaa ndita ndaa xí'in ña dákuá'a na. ²⁰ Ch'i tá nátaka ndo sádini ndó táto'on k'i'o ni chindú'u sato'o yo Jesús, ko kéndúsá'ano ndoán. ²¹ Dá ch'i noq sei ndoán, chindaa noq dao ndó sei ndo ña né'e mií ndó ni kasáa ndo, ta ko ndáti ndó ña ka'anda naan. Sa'á ño'ó dao ka ndo kándo'nda'í kuiko, ta dao ka ndo xíni. ²² ¿Ndiva'a kée ndó dión? ¿Á ko ta'on ve'e ndó kasá'an ndó, ta ko'o ndó? ¿Ndiva'a kénóo ndó ve'e ño'o Ndios, ta kánda ndo ñaño'ó na nda'í ko'ó ña'a né'e ni kasáa? ¿Ndi kaaj xí'in ndó viti? ¿Á nakoni yu'u ndo'ó ña va'a kée ndó, ká'an ndó? Ko'ó, ch'i ko va'a ta'on kée ndó.

K'i'o di'a nýiká yó kee yó tá kua'a keeá Santa Cena

23 Chì táto'on nì nàtiin yu'u choon noo sato'o yo Jesús, kí'o dión sa nì ñà'á nì noo ndo: Mii saku'á nì nak'i'o iin taa sato'o yo Jesús noo ndá'a ta né'e choon, dá nì tiin na pan. 24 Dá tá nì ndi'i nì nak'i'o na ndivé'e noo Ndios, dá nì sa'andu dao naán, dá nì kaa na: "Tiin ndó pan yó'o, ta kei ndoán, dá chì ñà yó'o kúu yiki koñoi, ñà kíán nak'i'oi kuu sa'a ndo. Ta daá kee ndó ñà yó'o, dá ndiko'on ini ndo sa'a ñà nì keei." 25 Ta dión ta'ani nì kee na tá nì tiin na copa vino noo nì ndi'i nì sasá'an na, dá nì kaa na: "Ndúta ñó'o ini copa yó'o dáxinkoo ñà saá nì kandoo Ndios kee na xí'in ñayuu na, ta xinkooon xí'in nì yú'u. Ta kí'o dión kee ndó iin rá iin ta'ándá xí'i ndó ra, dá ndiko'on ini ndo sa'a ñà nì keei." 26 Sa'a ñoó tá seí ndo pan yó'o, ta xí'i ndó vino yó'o, náchina'á ndó ñayuu ñà nì xí'i sato'o yo Jesús sa'a kuachi yo. Ta dión kee ndó nda ná kasandaá kuu nandíó koo na kasaa na.

Ndó'o níó ñayuu ñoo sa'a ñà koo seí na pan ñoo, ta koo xí'i na ndutá uva ñoo xí'in ñaño'ó

27 Sa'a ñoó ndi ndáa miio ñayuu seí pan yó'o, ta xí'i na ndúta yó'o, ta koo kée naan xí'in ñaño'ó, dá kíán kandoo na ndío na kuachi sa'a ñà xini xixi na yiki koño sato'o yo Jesús xí'in nì nì. 28 Sa'a ñoó miian ndúsa kánian korndodó va'a ndó níó ndo, nde'á á ndíta ndaa ndo, dá kei ndo pan yó'o, ta ko'o ndó ndúta ñó'o ini copa. 29 Dá chì na seí pan ñoo, ta na xí'i ndutá uva ñoo, ta koo kée naan xí'in ñaño'ó, ta koo kékuendá na ñà kíán yiki koño sato'o yo Jesús, dá kíán ndo'o níó ná kee Ndios. 30 Ta sa'a ñà kée ndó dión, sa'a ñoó kua'a nda'o ndó kú'u, ta kua'a ta'ani ndó kuitá, ta kua'a ndo sa nì xí'i. 31 Chì tá dinño'ó tao yo kuendá ñà vii kaa níó yo, dá kíán ná o dándó'o ta'on Ndios níó yo. 32 Tído kényiko Ndios sa'a yo, ta dándó'o na níó yo viti, dá kíán ná dá'a nì tanda'á ná yó ko'o naá yó noo kánian ko'on na kúu kuendá ñayuu yó'o.

33 Sa'a ñoó, ñani miíi, tá nì ñataka ndo kei ndo pan, ta ko'o ndó ndutá uva, koo ini ndo kandati ta'an ndó, dá kasá'an ndó. 34 Tá ió iin kaa ndó kuiko, dá kíán va'a koo ve'e ndó kasá'an ndó, dá kíán ná dá'a koo nì ya'a ndó noo nátaka ndo, dá ná o dándó'o Ndios níó ndo. Ta ió dao koo ña'a ka'jin xí'in ndó, ta ñoo kíán ndeyikojí tá ná saají noo ndéi ndó.

12

Ká'an Pablo sa'a ñà xí'o oon Espiritu ij Ndios noo iin rá iin yó, dá kat'i'a yó kechóon yo noo ná

1 Kóni yu'u, ñani, ñà kandaá ini ndo sa'a choon nì xí'o Espiritu ij Ndios noo yo, dá kat'i'a yó kechóon yó noo ná. 2 Ta sa ná'á va'a mií ndó ñà tá nì sa kuu ndó ñayuu koo ní sá ná'á Ndios takí, sa xionoo ndava'a ndó sa kee yoko, ñà koo tí'a ká'an. 3 Tído kónijí ñà

kandaá ini ndo ñà nì iin tó'on ñayuu kómí Espiritu ij Ndios o kúu ta'on dátaí ch'i'an na Jesús. Ta nì iin tó'on ñayuu o kúu ka'an ñà Jesús kúu sato'o na tá koo kómí ná Espiritu ij Ndios.

4 Ta viti, kua'a nda'o kúu noo choon nátiin yó, dá kat'i'a yó kechóon yó noo Ndios, tído iin tó'on dinjí vá kúu Espiritu ij Ndios, na xí'o ndidaáan. 5 Chì kua'a nda'o noo choon ió kéchóon yó noo Ndios, tído iin tó'on dinjí vá kúu sato'o yo, na dándáki sa'an. 6 Ta kua'a nda'o noo choon ió kée yó, tído Ndios, na xí'o ñà noo ndidaá yó, iin tó'on vá kúu ná. 7 Ta noo iin rá iin yó xí'o Espiritu ij Ndios choon, dá kat'i'a yó dáku'ano tá'an yó. 8 Chì noo dao ñayuu xí'o Espiritu ij Ndios to'on ndichí ka'an na, ta dao koo na ní'í ñà ka'an na sa'a ñà ná'á mií Ndios kée na kúu Espiritu ij. 9 Ta dao koo na ní'í ñà kandeé ká'ano ini na Ndios kée mií Espiritu ij, ta dao koo na ní'í choon ñà nduva'a na ñayuu kú'u kée Espiritu ij. 10 Ta noo dao koo ñayuu xí'o na ñà kee na ña'a ndato, ta dao koo na ní'í ñà kast'o'on na sa'a to'on nì ní'í ná noo mií Ndios. Ta dao koo na ní'í ñà kandaá ini na ndá yoo kómí Espiritu ij, ta ndá yoo kómí espiritu to'on. Ta dao koo na ní'í ñà ka'an na dao koo yú'u, ñà koo ní dáku'a na. Ta dao koo na ní'í ñà kat'i'a na nandíó né'e na yú'u ká'an ñayuu ñoo. 11 Ta ndidaá ñà yó'o kée iin tó'on dinjí mií Espiritu ij Ndios. Ta xí'o na ñà noo iin rá iin ñayuu táto'on kí'o nì chikaa ini mií ná kí'o naan.

Iin tó'on vá kúu yó sa'a ñà kúu yó kuendá Jesús

12 Iin tó'on vá kúu yiki koño yo, va'ará kua'a nda'o tá'í kíán. Ta ndidaá tá'í ñoo, va'ará kua'a nda'o kíán, iin tó'on yiki koño kíán. Ta kí'o dión ta'ani ndó'o yó sa'a ñà kúu yó kuendá Cristo, 13 chì xí'in iin tó'on vá Espiritu ij Ndios nì sodoo ndúta ndidaá yó, dá nì nduu yó iin tó'on, va'ará dao yó kúu na Israel, ta dao koo yó kúu na koo kúu na Israel, ta dao yó kúu na ñoo tíxi ndá'a iin sato'o, ta dao koo yó kúu na koo sato'o. Tído iin tó'on dinjí vá kúu Espiritu ij natiin yo.

14 Ta dión ta'ani ndó'o yó xí'in yiki koño yo, chì koo kíán iin tó'on tá'í, kua'a vá tá'í kíán. 15 Dá chì tá ná kaa sa'a yo: "Sa'a ñà koo kúu yu'u iin ndá'a, sa'a ñoo koo kúu ta'on yu'u kuendá yiki koño yó'o", ¿á ñà yó'o kónj kaa ñà koo kíán kuendá yiki koño yo? Koo, dá chì ñaá vá kíán. 16 Ta tá ná kaa do'o yo: "Sa'a ñà koo kúu yu'u iin nduchí nóo, sa'a ñoo koo kúu ta'on yu'u kuendá yiki koño yó'o", ¿á ñà yó'o kónj kaa ñà koo kíán kuendá yiki koño yo? Koo, dá chì ñaá vá kíán. 17 Sa'a ñoo tá iin ní yiki koño yo ná kakuu nduchí nóo, dá kíán, ¿ndi koo kueidó'o yó, tá dáá? Ta tá iin ní yiki koño yo ná kakuu do'o yó, dá kíán, ¿ndi koo ta'ami yo ña'a? 18 Tído mií Ndios kúu na nì chjrnadaa iin rá iin tá'í yiki koño

yo noo kánian karndaaan táto'on k'i'o ni koni mií ná. ¹⁹ Dá ch'i tá iin tó'ón tá'i ndá'a ná kakuu iin níi yó, ¿ndeí kakuu yikí koño yo, tá daá? ²⁰ Tído viti, va'ará kuá'a nda'o tá'i kúu yikí koño yo, tído iin tó'ón diñi vá ñayuu kúu yó.

²¹ Ta o kúu ta'on ka'an nduchí nóo yo xí'ín ndá'a yo: "K'o tá'ón choon kuui ndo'ó." Ta ni diñi yo, o kúu ta'on ka'an xí'ín sa'a yo: "K'o tá'ón choon kuui ndo'ó." ²² Tído tá'i yikí koño yo, ña ká'an yó ña ko ndáya'i, ñoo di'a xínño'ó cháá ka yikí koño yo. ²³ Ta dao tá'i yikí koño yo, ña ko ndáya'i noo yo, ñoo di'a kían dándixi vá'a yó. Ta dión ta'ani kée yó xí'ín tá'i yikí koño yo, ña kedaá xí'á, dá xika'an noo yo, ñoo di'a kían dáda'i yó xí'ín ñaño'ó. ²⁴ Ta ko kánian dáda'i yó ñi'i yo noo vá'a ná'a. Ta mií Ndios ni ndeyíko na yikí koño yo, dá natiin ña ko'ó ñaño'ó yó noo, cháá ka ñaño'ó. ²⁵ Ta dión ni kee na, dá kían ná dá'a ni kaño'ó tá'an tá'i yikí koño yo, di'a ná k'u'i inian sa'a sátá'an. ²⁶ Sa'a ñoo tá tárku'e'e iin tá'i yikí koño yo, ta kúu iin níi vá ñi'i yo u'u. Ta tá ió iin tá'i yikí koño yo va'a ndó'o, ta kúu iin níi vá ñi'i yo va'a ndó'o, ta kadii inian.

²⁷ Ta ndo'ó kúu táto'on yikí koño Cristo, ta iin rá iin ndó kúu táto'on tá'i yikí koño na. ²⁸ Ta dao ndó ni chikata Ndios ña kee ndó choon noo na kúu kuenda Jesús. Ta choon mií noo ni x'i'o na kúu ña dao yó kakuu apóstol, dá kane'e yó to'on na, ta dao ka yó kakuu profeta, dá kasto'on yó to'on ni natiin yó noo mií Ndios. Ta choon kúu oní ni ni'i tá'i dao ka yó kakuu yó na dána'a. Ni ndi'i, dá ni ni'i tá'i dao ka yó choon ña kandeé yó kee yó ña'a ndato. Ndi'i, dá ni ni'i tá'i dao ka yó choon ña nduva'a yó na kú'u. Ta dao ka yó ni ni'i tá'i ña chindeé yó ñayuu kúnda'i. Ta dao ka yó ni ni'i tá'i ña kakuu yó na ka'anda choon noo na kúu kuenda Cristo. Ta dao ka yó ni ni'i tá'i ña ka'an yo dao ka yú'u, ña ko ní dakuá'a yó. ²⁹ Sa'a ñoo, ¿á ndidaá yó kúu apóstol? ¿Á ndidaá yó kúu profeta? ¿Á ndidaá yó kúu na dána'a? Ta, ¿á ndidaá yó kandeé kee ña'a ndato? ³⁰ Ta, ¿á ndidaá yó ni ni'i tá'i ña nduva'a yó na kú'u? Ta, ¿á ndidaá yó ni ni'i tá'i ña ka'an yo dao ka yú'u, ña ko ní dakuá'a yó? Ta, ¿á ndidaá yó ni ni'i tá'i ña nandío né'e yó to'on ni ka'an iin na ni ka'an iin ka yú'u? Ko'ó, ko tá'ón dión kían. ³¹ Sa'a ñoo ndi'i ini ndo ni'i ndo choon ndáya'i cháá ka noo Ndios. Tído viti ko'ín dána'i noo ndo iin íchi va'a cháá ka.

13

Ká'an Pablo ndi kee yó, dá ku'u ini yo sa'a dao ka ñayuu

¹ Va'ará káti'a yu'u ká'in dao ka yú'u, ña ká'an na ndeí ñayuu yó'o o ña ká'an ángel ndeí induú, tído tá ko kú'u ini sa'a ñayuu

xí'ín, dá kían kúu táto'on iin ka kásá oon, o ka chún kadí oon. ² Ta va'ará ná natiin yu'u to'on ni kii noo Ndios, ta va'ará ndidaa ka vían ná kana'i ña ndichí ió de'é, ta va'ará ndidaa ka vían ná kana'i ndidaa kúu ña ndichí ió ñayuu yó'o, ta va'ará kandeé ká'ano ini Ndios, ña kandeéi nadaoin yúku káa nakuijan iin ka xián, tído tá ko kú'u ini sa'a ñayuu xí'ín, dá kían ni iin ña'a ko kúu. ³ Ta va'ará ná dasái ndidaa kúu ña'a ió noo noo na kúnda'i, ta va'ará ná k'i'oi yikí koño ña kei ña, tído tá ko kú'u ini sa'a ñayuu xí'ín, dá kían ni iin ña'a ko ndáya'i va ña ni kee.

⁴ Ña kú'u ini yo sa'a ñayuu xí'ín yó kían ña k'i'o ndeé ini yo sa'a ná, ta va'a koo ini yo xí'ín ná. Ta ña kú'u ini yo sa'a ñayuu xí'ín yó ko kúu ta'an vaan ña koo u'u ini yo koni yo ná, ta ña kú'u ini yo sa'a ná ko kúu ta'an vaan ña kuvatá yó noo ná, ta ni ko kían ña kuryí yó noo ná, ⁵ ta ni ko kían ña kexixi yó xí'ín ná, ta ni ko kían ña koo di'inda ini yo, ta ni ko kían ña karyí yó xí'ín ná, ta ni ko kían ña kaño'o u'u ini yo koni yo ná, ⁶ ta ni ko kían ña kadii ini yo tá kée na ña kini, ch'i kían ña kadii di'a ini yo tá kée na ña ndaa. ⁷ Ta sa'a ña kú'u ini yo sa'a ñayuu xí'ín yo, sa'a ñoo k'i'o ndeé ini yo sa'a ndidaa ña'a kée na xí'á, ta noo ndidaa ña'a kandeé ini yo ná, ta noo ndidaa ña'a kandiati yó na, ta noo ndidaa ña'a ndeé koo ini yo sa'a ná.

⁸ Ta ña kú'u ini yo sa'a dao ka ñayuu, ni iin ku'u tá'ón o ndi'an. Tído iin ku'u ndi'i va ña kásto'on ñayuu to'on ni natiin na noo Ndios, ta ndi'i ta'ani ña ká'an na dao ka yú'u, ña ko ní dakuá'a na. Ta ndi'i ta'ani ña ndichí ná'a ná. ⁹ Ch'i ná'a ni'ini va yó cháá ña'a Ndios, ta sava'a cháá to'on ni natiin yó noo ná, k'i'o dión dána'a yo. ¹⁰ Tído tá ná kasandaá ku'u koo ndidaa ña'a táto'on k'i'o kóni Ndios kooan, dá kían ndi'i va ndidaa ña kéchóon too yó viti.

¹¹ Tá ni sa kuu yu'u iin tayii ló'o, dá sa ká'in táto'on ká'an xi, ta sa nakani ini táto'on k'i'o ná'ani ini xi, ta sa ndo'i táto'on k'i'o ndó'o xi. Tído tá ni kasandaái kúu iin ta yatá, dá ni ñankooi ña kée iin tayii ló'o. ¹² Ch'i ña ndó'o yó viti kían táto'on k'i'o ndó'o yó tá nde'é yó noo iin espejo ko ná'a va'a, ch'i cháá vá ña'a ná'a yó viti. Tído kasandaái iin ku'u, dá koni xí'ín noo yo Ndios. Ta viti kían cháá vá ná'a yó sa'a ná, tído nda daá ví, dá kana'a va'a yó Ndios táto'on k'i'o ná'a mií ná yó. ¹³ Ta viti, daá ná koo ini yo kandeé ini yo Ndios, ta daá kuiti ná kandiati yo na xí'ín tandeé ini, ta daá kuiti ná ku'u ini yo sa'a ñayuu xí'ín yó. Tído ña ndáya'i cháá ka noo ndin oní ña yó'o kían ku'u ini yo sa'a ñayuu xí'ín yó.

14

Di'a kee ndó tá ni natiin ndó noo Ndios ña

káti'a ndó ka'an ndó iin yú'u kó ní dákuá'a ndó

¹ Sa'á ñoó koo ini ndó ku'u ini ndó sa'á ñayuu xí'ín ndó. Ta ndukú ndó ña kakomí ndó choon, ña kían xí'o Espíritu ij Ndios noo ndó, dá katí'a ndó kechóon ndó noo ná. Tído katoó cháá ká ndó choon ña kían kásto'on ndó xí'ín ñayuu to'on nátiin ndó noo mií Ndios. ² Dá chí ñayuu ká'an iin yú'u kó ní dákuá'a na, kó ká'an ta'on na xí'ín dao ká ñayuu, sava'a xí'ín Ndios vá ká'an na, dá chí kó kándaá ini dao ká ñayuu ña ká'an na, chí kían iin ña'a kó kátóni ini yo ní xí'o mií Espíritu ij Ndios noo ná. ³ Tído tá'an ñayuu kásto'on to'on ní ñatiin na noo Ndios xí'ín dao ká ñayuu, na yó'o kúu na xí'o ña kua'ano cháá ká ñayuu xí'ín to'on Ndios, ta ká'an ní'ini na noo ná, ta xí'o ñaá ná tandeé ini. ⁴ Chí na ká'an iin ká yú'u kó ní dákuá'a na, noón kúu na dákuá'ano mií vá ná. Tído na kásto'on xí'ín ñayuu to'on ní ñatiin na noo mií Ndios, na yó'o kúu na dákuá'ano ndidaá ñayuu kuendá Jesús xí'ín to'on Ndios. ⁵ Kóni yu'u ña kían ndidaá ndó ka'an iin yú'u kó ní dákuá'a ndó, tído va'a cháá ká ví kían tá ná kásto'on ndó to'on ní ñatiin ndó noo mií Ndios xí'ín ñayuu. Dá chí va'a cháá ká kée na kásto'on to'on ní ñatiin na noo Ndios o duú ká na ká'an iin ká yú'u. Tído tá ió dao na ní ñatiin ña kándaá ini na ndi kóni kaa yú'u ká'an na ñoó, dá kían kua'ano ñayuu kuendá Jesús xí'ín to'on Ndios.

⁶ Sa'á ñoó, ñani, tá ná saá yu'u noo ndéi ndó xaan, ta kasá'í k'ánin xí'ín ndó iin yú'u kó kándaá ini ndó, ¿ndí kían va'a ní'ij ndó, tá dáá? Tído tá ná ka'ín xí'ín ndó sa'a iin to'on saá ní xí'o Ndios nooí, o sa'a iin to'on ndjíchí ní ní'í noo ná, o sa'a iin to'on ní ñatiin noo ná, o sa'a iin ká to'on ndaa, dá kían kandaá ini ndó. ⁷ Miían ndaa kó náki'in tá'an nóó ta'on noo ká'an yír tuú xí'ín yír dáká'a ra. Tído tá kó ká'a rá táto'on k'í'o kánian ka'a rá, dá kían, ¿ndi kee yó kandaá ini yo ndá yaa tuú na, o ndá yaa dáká'a na? ⁸ Ta tá ná o tuú ndísá'ano ra iin trompeta, dá kían, ¿ndi koo kandaá ini soldado ña kánian kenduu ra mií rá ko'on ra naá ra? ⁹ Ta k'í'o dión ta'ani ndó'o ndo'ó tá ká'an ndó iin yú'u kó kándaá ini dao ká ñayuu. ¿Ndi kee na kandaá ini na ña ká'an ndó? Ta noo táchi vá ká'an ndó. ¹⁰ Kuá'á nda'o yú'u ká'an ñayuu ndéi ñayuu yó'o, ta iin rá iin ñayuu kándaá ini yú'u ká'an na. ¹¹ Tído tá kó kándaá ini yu'u yú'u ká'an dao ká ñayuu, dá kían iin tá tükú vá kúu yu'u noo ná. Ta dión ta'ani iin na tükú vá kúu ná noo yú'u. ¹² Sa'á ñoó ndo'ó, na kátoó kakomí choon xí'o Espíritu ij Ndios, ndí'í cháá ká ini ndó kakomí ndó choon dákuá'ano ndó dao ká na kúu kuendá Jesús xí'ín to'on Ndios.

¹³ Sa'á ñoó ndi ndaa ndó ká'an iin ká yú'u ña kían kó ní dákuá'a ndó, dá kían kaka ndó noo Ndios ña ná k'í'o na ña katí'a ndó nandíó né'e ndó ndi kóni kaa yú'u ká'an ndó. ¹⁴ Dá

chí tá ká'an yu'u xí'ín Ndios xí'ín iin ká yú'u kó kándaá ini, dá kían miían ndaa ká'ín xí'ín ná xí'ín espíritu, tído ña yó'o kó chíndeéán ñaxintóní. ¹⁵ ¿Ndá kían kee yu'u, tá dáá? Kánian ka'ín xí'ín Ndios xí'ín espíritu, tído káni ta'anian ka'ín xí'ín ná xí'ín ñaxintóní. Kánian katai xí'ín espíritu, tído káni ta'anian katai xí'ín ñaxintóní. ¹⁶ Chí tá kéká'ano ndó Ndios xí'ín sava'a espíritu ní ndó, ta nákaa iin na kó kándaá ini to'on ká'an ndó, dá kían, ¿ndi kee na kaa na: “Dión ná koo”, sa'á ndivé'e ní na'kí'o ndó noo Ndios? Chí kó ní kándaá ini na ndí kían ní ka'an ndó. ¹⁷ Chí miían ndaa kuiti va'a ní kee ndó ní na'kí'o ndó ndivé'e noo Ndios, tído kó ní sa'ano dao ká ñayuu xí'ín to'on Ndios, chí kó ní kándaá ini na. ¹⁸ Náki'o yu'u ndivé'e noo Ndios, dá chí ká'an cháá kaj dao ká yú'u, ña kó ní dákuá'í, o duú ndidaá ká ndo'ó. ¹⁹ Tído tá nákaa ini ve'e noo náataka ndó, dá kían kátoó cháá kaj ká'ín va'ará o'on kaa to'on, ña kían kándaá ini, dá dána'j noo ndó, o duú ña ka'ín uxí mil to'on xí'ín iin yú'u, ña kó kándaá ini ñayuu.

²⁰ Ñani mií, o sa kákuu ñaxintóni ndó ñaxintóni takuáli leé. Va'a kaan takuáli kakuu ndó, tído noó kuachi va, dá chí kó ná'á xí sa'á kuachi kini. Na yatá kakuu ndó noó ña nákani ini ndó sa'á ña'a Ndios. ²¹ Dá chí k'í'o di'a kaá tuti ij Ndios: “Ka'ín xí'ín na ñooj xí'ín yú'u na tükú, xí'ín iin yú'u kó ná'á ná. Ta va'ará xí'an dión ná kee, o kékuendá ta'on na ña ka'ín xí'ín ná, kaá sato'o yo Ndios.” ²² Sa'á ñoó, tá ká'an ndó iin ká yú'u, ña kó ní dákuá'a ndó, ñoó kían ná'a noó ñayuu kó kándisa ña ió Ndios xí'ín ndó, tído kó chíndeéán ñayuu sa kándisa. Tído tá kásto'on ndó xí'ín ñayuu to'on ní ñatiin ndó noo mií Ndios, ña yó'o kían chíndeé cháá ká ñayuu kándisa o duú na kó kándisa.

²³ Sa'á ñoó tá ní ndítuti ndidaá ndó ini ve'e noo náataka ndó, ta ndéi ndó ká'an ndó iin yú'u kó ní dákuá'a ndó, ta ní kasáá iin na kátoó kueidó'o to'on Ndios o iin na kó kándisa, dá kaa na xí'ín ndó ña lóko va kúu ndó. ²⁴ Tído tá ndidaá ndó ní kasá'a kásto'on to'on ní ñatiin ndó noo mií Ndios, ta ní kasáá iin na kó kándisa o iin na kátoó kueidó'o to'on Ndios, ta kúu to'on yó'o kedaá xí'ín ná, ta kandaá ini na ña kómi ná kuachi, dá kasá'a nakani ini na ña kó va'a kée na. ²⁵ Dá kían nono nda maá ini níó ná kandaá ini na ña kó va'a kée na, dá taxi tá'an na nakujta xítí ná noo Ndios, ta kéká'ano ñaá ná. Ta kaa na xí'ín ndó: “Miían ndaa kuiti ió Ndios xí'ín ndó.”

Koo ini ndó ña ndidaá ña'a kee ndó ná dákuá'anoano ndó ichi Ndios

²⁶ ¿Ndi koo kee yó viti, tá dáá, ñani? Tá ní ndítuti ndó ini ve'e noo náataka ndó, dá kéká'ano dao ndó Ndios xí'ín iin yaa, tá

dao ka ndo dana'a to'on Ndios, ta dao ka ndo ka'an iin to'on sa'a ni natiin ndo noo mií Ndios, ta dao ka ndo ka'an yú'u ko ní daku'a ndó, ta dao ka ndo nandio né'e ndi kóni kaa yú'u ni ka'an dao na. Tído koo ini ndo kenda ndo ndidaa ña yó'o, dá ná kua'ano dao ka ndo ichi Ndios. ²⁷ Tá kua'an ndo ka'an ndo iin yú'u ko ní daku'a ndó, dá kían sava'a uu ndo, o oní ndo ka'an. Tído iin rá iin ni ndó ka'an. Ta kánian koo iin na tí'a nandio né'e ndi kóni kaa to'on ni ka'an ndo. ²⁸ Tído tá ko íin tí'a nandio né'e yú'u ni ka'an ndo, dá kían ná dá'a ni nakujta ndó ka'an ndo'an. Va'a kaan ndat'ón kayá ni ndó xí'in Ndios. ²⁹ Ta dión ta'ani ná kee na kua'an kast'o'on to'on ni natiin na noo mií Ndios ini ve'e noo náta ka ndo. Sava'a uu na, o oní na ná ka'an. Ta dao ka ndo kandeí ta'í ni sa'a to'on ni ka'an na. ³⁰ Tído tá ni natiin iin na ió seid'ó iin to'on sa'a noo Ndios, dá kían ná katuú tóo na íin ká'an, dá kuu ka'an na sa'a to'on sa'a ni natiin na. ³¹ Íin rá iin ni ndó ya'a kast'o'on to'on ni natiin ndó noo mií Ndios, dá kían ndidaa ndó kandaá cháá ka ini ndí kían kóni Ndios, dá koo cháá ka tandee íni ndo xí'in ná. ³² Íin iin na ní natiin to'on noo mií Ndios kast'o'on na, ió choon noo ndá'a ná ña katuú tóo na noo ká'an na, ³³ dá chi Ndios, na ndáño'o yó, kó kúu ta'on na iin Ndios xí'o ña nakujna va'a yo. Di'a xí'o na ña kandeí yó xí'in ñaño'ó.

Tát'o'on kí'o kée dao ka na kúu ñayuu Ndios ini ve'e noo daku'a na, ³⁴ kánian tádi kandeí na ñá'a ve'e noo náta ka ndo daku'a ndó, chí ko ta'ón ichi ná ndat'ón ná. Di'a kánian kaño'o na tíxi ndá'a yí'í ná tát'o'on kí'o sa'ándá ley Ndios choon. ³⁵ Tá ndaa ña'a ko ní kánda ini na, dá kían tá ná nasaá na ve'e na, dá ná ndat'ón ná yí'í ná. Dá chi iin ña ka'an noo kían ña ndat'ón ná ini ve'e noo náta ka ndo daku'a ndó. ³⁶ ¿Á sava'a noo ndo'ó ni naotoon to'on Ndios, xiní ndo? O, ¿á sava'a noo ndo'ó ní ni kasáaan, ká'an ndó?

³⁷ Tá ió iin káa ndó ká'an ña kúu ndó na ni natiin to'on noo mií Ndios, o ká'an ndó ña kómi ndó iin choon ni xí'o Espiritu ií Ndios noo ndo, dá kían kánian nakoni ndo ña choon táai noo tuti yó'o kúu choon sa'ándá Ndios, na kúu sato'o yo. ³⁸ Tá ió iin káa ndó ko nákoní ña dión kían, dá kían ná dá'a ni nakoni ndo ná. ³⁹ Sa'a ñoó, ñani, ndí'í ini ndo natiin ndó choon ña kast'o'on ndó to'on ni ní'í ndo noo mií Ndios. Ta o sa chítuu ndó dao ka na ña ka'an na iin ka yú'u ko ní daku'a na, ⁴⁰ tído kee ndó ndidaa ña yó'o xí'in ñaño'ó, ta yíko kee ndó ña.

15

Ká'an Pablo sa'a ndi koo tá ná natakí na ni xí'í

¹ Ñani mií, ko'ín kast'o'in xí'in ndó sa'a to'on va'a sa'a Jesucristo, tá'an ña sa ni daná'í noo ndo, tá'an ña ni natiin ndó, ta ndíta toon ndó xí'an. ² Tá ná kandita toon ndó xí'in mií to'on va'a yó'o, ña ni daná'í noo ndo, dá kían ni'í ndo ña káki ndó. Tá koó, dá kían ko chón ta'on ña kándisa ndó.

³ Chi ña mií noó ni daná'í noo ndo kúu to'on ni xí'o mií Ndios noó, chí ni daná'í noo ndo ña ni xí'í Cristo Jesús sa'a kuachi yó, tá kí'o dión, dá ni xinkoo noo ká'an tuti ií Ndios. ⁴ Dá ni nduxi na. Ta ni natakí na tíxi kuu óni, dá ni xinkoo noo ká'an tuti ií Ndios. ⁵ Ná ni na'a noo ná noo Cefas. Ndi'í daá ni na'a noo ná noo ndin uxí uu ta'a ni sa xionoo xí'in ná. ⁶ Tá ni ndi'í, dá ni na'a noo ná noo o'on ciento ka ñayuu kúu kuendá na. Ta kua'a jí vá na yó'o ndeí takí, tído dao na ni xí'í. ⁷ Tá ni ndi'í, dá ni na'a noo ná noo Jacobo. Ndi'í, dá ni na'a noo túku na noo ndidaa ta'a kúu apóstol, tá'an ra ni kaxi na kane'e to'on na. ⁸ Nda noo ndí'í kúu, dá ni na'a noo ta'ani na noo mií yu'u, sa'a ñoó kúu'í tát'o'on iin tal'ó' kuee ni káki.

⁹ Ta kúu'í na nóo cháá ka noo ndidaa ka apóstol, ta kó kání vían ña kananí yu'u ña kakuu apóstol, chí sa xionoo yu'u sa kenda va'a'í xí'in na kúu kuendá Jesús. ¹⁰ Tído sa'a ña maní ni kee Ndios xí'in, sa'a ñoó ni kee na yu'u kúu'í iin apóstol. Ta ña maní ni kee na xí'in yu'u, ko ní naá óon ta'an vaan. Di'a kéchón cháá kai o duú ndidaa ka ni ta'a né'e to'on na. Tído o duú mií yu'u kéchón, mií vá Ndios kúu na chíndeé yu'u sa'a ña maní ni kee na xí'in. ¹¹ Tído ko ta'ón ña'a kían á yu'u o dao ka na dana'a noo ndo. Chí sa'a ña yó'o dana'a ndi'í ndu, ta ña yó'o kían kándisa ndó.

¹² Ndu'u kúu ña nda'a kían mián ndaa kuiti ni natakí Jesús tein na ni xí'í, sa'a ñoó, ¿ndiva'a ká'an dao ndó ña o náta ki ta'on na ni xí'í? ¹³ Tído tá ná o náta ki na ni xí'í, dá kían ni Cristo ko ní náta ki, ní kúu. ¹⁴ Tído tá ko ní náta ki Jesús, dá kían ko chón ta'on to'on ni daná'a ndu noo ndo, ta ni ña kándisa ndó sa'a Jesús ko chón, ní kúu. ¹⁵ Tá kí'o dión kían, dá kían ni kando ndu kúu ndú na ká'an to'ón sa'a Ndios, dá chí xí'o ndu kuendá ña Ndios kúu na ni daná'í Cristo. Tído ko ní náta ki ta'on Cristo tá mián ndaa o náta ki na ni xí'í, ní kúu. ¹⁶ Chí tá ná o náta ki na ni xí'í, dá kían ni Cristo ko ní náta ki ta'on, ní kúu. ¹⁷ Tá ko ní náta ki Jesús, dá kían ko chón ta'on ña kándee íni ndo ná, ta kómi ií vá ndó kuachi noo Ndios. ¹⁸ Tá dión kían, dá kían ni naá óon va na ni xí'í ichi Cristo. ¹⁹ Sa'a ñoó tá sava'a ñayuu yó'o va ió tandee íni noo yo xí'in Cristo, dá kían nda'í cháá ka ndó'o yó o duú ndidaa ka ñayuu ndeí ñayuu yó'o.

²⁰ Tído mián ndaa kuiti va ni natakí Cristo tein na ni xí'í, ta mií ná kúu na mií noó ni natakí, sa'a ñoó mián ndaa natakí ndidaa ka ñayuu ni xí'í. ²¹ Ta sa'a iin to'ón ta'a,

sa'á ñoó ndidaá kúú ñayuu xí'j. Ta dión ta'ani sa'á iin ká taa natakí na ñi xí'j. ²² Chí sa'á ña ñi kee Adán kuächí, sa'á ñoó ndidaá ñayuu xí'j. Ta dión ta'ani, sa'á ña ñi natakí Cristo, sa'á ñoó ndidaá ñayuu ñi xí'j ñi'í ña natakí na. ²³ Tído iin rá iin ña'a ió yikoan táto'on kí'o ñi chíkaa ini Ndios kooan. Chí dinñó'ó Cristo ñi natakí, dá tá ná nandió koo na kasaq na, dá ví natakí ñayuu kuendá na. ²⁴ Dá kasandaá kuu naá ñayuu yó'o, dá na'kí'o Cristo ndidaá kúú choon noq ndá'a tatá Ndios tá ñi ndí'i ñi kandeé ná ñi djítá ná choon noq ndá'a ndidaá ña sa komí ndéé, xí'ín ndidaá ra sa sa'anda choon xí'ín ndidaá ra sa dandáki ñayuu yó'o. ²⁵ Dá chí miían kánian dándáki Cristo nda ná nataán ndi'i Ndios tá xini u'u ñaá tíxi sa'a ná. ²⁶ Dá nda noq ndí'i kúú, dá kíán dánaá ña ña xini u'u ñaá, tá'an ña kédaa xí'ín yó, dá xí'j yo. ²⁷ Chí ndidaá vá ña'a nataán Ndios tíxi sa'a Cristo. Tído tá kaáan ña ndidaá vá ña'a kaño'o tíxi ndá'a ná, kó kóni kaaan ña kakaq ta'ani mií Ndios, chí mií vá ná kúú na ñi nataán ndidaá kúú ña'a tíxi sa'a ná. ²⁸ Tá ñi ndí'i ñi ndu'u ndidaá kúú ña'a tíxi ndá'a Cristo, dá ndu'u mií Cristo, na kúú de'e Ndios, tíxi ndá'a mií Ndios, na ñi na'kí'o ndidaá kúú ña'a tíxi ndá'a ná. Dá kíán mií Ndios kakuu na mií noq noq ndidaá ña'a.

²⁹ Ta viti, ¿ndiva'a sódo ndúta dao ndó sa'á ñayuu ñi xí'j tá kó kándisa ndó ña natakí na ñi xí'j? ¿Ndiva'a sódo ndúta ndó sa'á na ñi xí'j, tá dáá? ³⁰ Ta, ¿ndiva'a daá kuití ndó'o niq ndu'u sa'á to'on Ndios tá ná o nátaki na ñi xí'j, tá dáá? ³¹ Ká'an ndaají xí'ín ndó, ñani, ña sa'á ña kádij ini yu'u sa'á ña ñi kee sato'o yo Jesucristo xí'ín ndó, sa'á ñoó ndidaá kuu vá ió ña kuu. ³² Ta ñi xió né'e tá'ín xí'ín tá tondó ndéi ñoo Éfeso, tído, ¿ndí kíán va'a ni'j yu'u tá dión ná o nátaki na ñi xí'j? Dá chí tá ná o nátaki ñayuu ñi xí'j, dá kíán: “Ná kasá'an yó, tá ná ko'o yó, tá ná xinió, dá chí iin taan kuu va yó.”

³³ O sa kí'o ndó mií ndó ña dándal'í na ndo'ó, dá chí: “Tá xionoo ndó xí'ín taq kini, dá kíán dátúy vá rá ndo'ó noq ña va'la kée ndó.” ³⁴ Sa'á ñoó kánian ndito koo ini ndo, dá ná o yá'a ndó kee ndó kuächí noq Ndios. Chí ndéi dao ñayuu ko ná'a Ndios tein mií ndó xaan. Dión ká'an yu'u xí'ín ndó, dá ná kaka'an noq ndo.

Kí'o di'a koo, dá natakí na ñi xí'j

³⁵ Ndá ndi kuu ndato'ón iin kaa ndo'ó, ta kaa ndo: “¿Ndi koo, dá natakí ñayuu ñi xí'j? ¿Ta ndi koo yikí koño kandixi na noq natakí na?” ³⁶ Ñayuu xixi kúú ndó. Chí tá chí'i ndó iin tata noñó'ó ndo, miían ndúsa kánian kuuqan tíi ñó'o, dá dákuitaan kakuuan iin yuku saá. ³⁷ Ta ña chí'i ndó noñó'ó ndo kó kíán sa iin yuku kúú, di'a dinñó'ó iin tata jchí kíán chí'i ndó, miían kíán nonj tirió o

dao ka tata. ³⁸ Tído mií vá Ndios kúú na xí'o ndi koo iin rá iin yuku táto'on ñi chíkaa ini mií ná kooan, sa'á ñoó iin rá iin tata xí'ín yukuán.

³⁹ Ta dión ta'ani o duú iin nóo kúú ndidaá yikí koño. Chí diín vá kúú yikí koño ñayuu, ta sa diín vá kúú yikí koño kirí kúú kíti. Ta sa diín vá kúú yikí koño tíyaká, ta sa diín vá kúú yikí koño kirí ió tomi. ⁴⁰ Ió yikí koño kómí na ndéi induú, ta diín vá kúú yikí koño kómí ñayuu ndéi noñó'ó yó'o. Chí ndato cháá ka yikí koño kómí na ndéi induú o duú yikí koño kómí na ndéi noñó'ó yó'o. ⁴¹ Ta dión ta'ani diín vá ndato ndiandii, ta diín vá ndato yoq. Ta diín vá ndato tíñoq. Ta diín vá ndato dao tíñoq noq dao ka rj.

⁴² Ta kí'o dión ta'ani ndo'o na ñi xí'j tá ná natakí na, chí yikí koño na, ña ñi nduxi, kíán té'j. Tído tá ná natakí na, dá kíán nani'j ná iin yikí koño, ña ni iin kuu o té'j. ⁴³ Chí yikí koño ñi nduxi kúú iin yikí koño kaño'ó ñayuu. Tído tá ná natakíán, dá nduuan iin ña'a ndato. Chí tá ñi nduxian ñi sa kian iin ña'a koq ndéé. Tído tá ná natakíán, dá nduuan iin ña'a ió ndéé. ⁴⁴ Tá ñi nduxian, dá ñi sa kíán iin yikí koño kómí na ndéi noñó'ó yó'o. Tído tá ná natakíán, dá nduuan iin yikí koño kómí na ndéi induú. Dá chí ió yikí koño kómí na ndéi noñó'ó yó'o, ta ió ta'ani yikí koño kómí na ndéi induú.

⁴⁵ Chí ká'an tuti ij Ndios ña mií Ndios ñi kava'a taq mií noq, tá'an ra sa nani Adán, ta ñi xí'o na ña ñi sa taki ra. Tído Cristo, na ñi kíi satá Adán, noq kúú iin Espiritu xí'o ña kataki chíchí yó. ⁴⁶ Tído kó ní ni'j yo yikí koño kuendá induú mií noq, di'a ñi ni'j yo yikí koño kuendá noñó'ó yó'o va. Ndi'i, dá ni'j yo yikí koño kuendá induú. ⁴⁷ Chí taq mií noq ñi sa kuu kuendá noñó'ó yó'o, chí ñi kava'a ra xí'ín ñó'o. Tído taq kúú uu, na kúú sato'o yo, noqon kúú kuendá induú, chí ñi kii na chí induú. ⁴⁸ Dá chí táto'on kí'o kaa yikí koño sa komí taq ñi kava'a xí'ín ñó'o, kí'o dión kúú yikí koño na kúú kuendá noñó'ó yó'o. Ta yikí koño na kúú kuendá induú kúúan táto'on yikí koño na ñi kii induú. ⁴⁹ Ta viti ndáa yikí koño yo táto'on kí'o ñi sa kaa yikí koño taq ñi sa kuu kuendá noñó'ó yó'o. Tído kasandaá iin kuu, dá nduu yikí koño yo táto'on kaa yikí koño na ñi kii chí induú. ⁵⁰ Sa'á ñoó ká'ín xí'ín ndó, ñani miíj, ña o kúu ta'on ndu'u koño yo xí'ín ni'j yo noq dándáki Ndios. Chí ña'a túu, o kúu ta'on natiian kuendá noq ña'a ko túu.

⁵¹ Ta viti kónij ka'ín xí'ín ndó sa'a iin ña'a ná'a iin to'ón mií Ndios. O duú ndidaá vá yó kuu, tído ndidaá vá yó ndesaá Ndios yikí koño, ⁵² chí iin ndakána va kakuuan, táto'on kí'o kée noq yo tá nákuqanj yo. Dión koo tá tuu trompeta noq ndí'i. Dá chí tá ñi tuu trompeta, dá natakí na ñi xí'j, ta ni'j ná iin yikí koño o té'j. Ta ndidaá yó, na ndéi takí,

ndesáá Ndios yikí koño yo. ⁵³ Dá chî miãan ndusã nadaon yikí koño té'i'í yó'o, dá kandixi yó iin yikí koño, ña nî iin kuu o té'i'í. Ta yikí koño yó'o, ña xí'í, kánian nadaoan, dá kandixi yó iin yikí koño, ña kían nî iin kuu o kuú.

⁵⁴ Tá nî ndi'i nî nadaon yikí koño té'i'í yó'o, ta nî nandixi yó iin yikí koño ko té'i'í, ta tá nî ndi'i nî nadaon yikí koño yó'o, ña xí'í, ta nî nandixi yó iin yikí koño, ña nî iin kuu o kuú, dá xinkoo to'on ká'an tuti iî Ndios, chî di'a kaáan: "Nî kandeé Ndios nî ñanaa na noó ña kedaá xí'ín ñayuu, dá xí'í ña. ⁵⁵ Sa'á ñoó, yo'ó, ña kedaá xí'ín ñayuu, dá xí'í ña, ¿ndeí kua'an ion? Ta yo'ó, yáí ndii, ¿ndeí kua'an ña sa kandeéon xí'ín ndii?" ⁵⁶ Chî ion, ña kedaá xí'ín yó, dá xí'í yo, kúu kuachi kée yó. Ta ley Moisés kían dátaí kuachi yó sa'á ña yá'a yó kee yó kuachi. ⁵⁷ Tído viti ná nakí'o yó ndivé'e noo Ndios, chî nî kandeé yó xí'ín ndidaá ña yó'o sa'á ña nî kee Jesucristo, na kúu sato'o yo. ⁵⁸ Sa'á ñoó, na manî mií, kandita toon ndó, ta kandita ndaa ndo xí'ín ña ndaa kándisa yó. Ta ndi'i ini ndo kechóon ndó choon sato'o yo Ndios, ta o sa kátuu ndó kee ndóan. Chî ná'a vá mií ndó, ña choon kée yó noo na kúu sato'o yo, o naá oon ta'an vaan.

16

Ká'an Pablo sa'á di'on dátaí ñayuu ñoo, dá chindeé ná na kúnda'í

¹ Ta viti ko'in ka'in xí'ín ndó sa'á di'on dátaí ndó, dá chindeé ndó ná kúu ñayuu Ndios ndéi ñoo Jerusalén. Koo ini ndo kee ndó táto'on kí'o nî sa'andaj choon noó na kúu kuendá Jesús ndéi chí kuendá Galacia di'a. ² Ta iin iin kuu kasá'a sa'a semana, kánian taó xoo iin rá iin ndó noó ya'í táto'on kí'o nî ni'í ndo noó nî kechóon ndó, ta taxi va'a ndóan. Dá kían tá ná saaj noo ndéi ndó xaán, ná dá'a nî ndituti ndóan mií hora daá. ³ Dá tá ná saaj noo ndéi ndó, dá kí'oi iin tuti noó ña nî ndukú mií ndó, dá tanda'í ra ko'on ra xí'ín di'on nî ndituti ndó chindeé ndó ná kúnda'í ndéi ñoo Jerusalén. ⁴ Tído tá kánian ko'on yu'u, dá kían kane'e tá'an daó rá ko'on ra xí'ín.

Kóni Pablo ko'on na korni'ini na ñoo Corinto cháa tiempo

⁵ Saaj noo ndéi ndó tá nî ndi'í nî ya'í chí kuendá Macedonia, chî Macedonia ñoo kánian ya'í. ⁶ Ndá ndi kuu koo tóoi xí'ín ndó, o ndá ndi kuu kandooi kooi xí'ín ndó tein ndidaá yoó víxi, dá kuu chindeé ndó yu'u ná ko'in noo kánian ko'in. ⁷ Ko kónij ña kían chika'anda oon ni noo ndéi ndó, chî kónij kooi cháa tiempo xí'ín ndó tá kí'o dión kóni na kúu sato'o yo. ⁸ Tído koo tóo vai ñoo Éfeso yó'o ndá ná kasandaá kuú víko Pentecostés, ⁹ dá chî ndato ndá'o nóno noó kechóoin noo

Ndios, ta ió iin ñandeé ini ká'ano ña kua'a cháa ka ñayuu kandisa to'on Jesús, va'ará kuá'a ndá'o na xiní u'u ñaá.

¹⁰ Tá nî saá Timoteo noo ndéi ndó xaán, koo ini ndo keva'a ndó xí'ín xí, dá ná kadij ini xí koo xi xí'ín ndó, dá chî kechóon xi noó na kúu sato'o yo táto'on kí'o kechóon mií yu'u. ¹¹ Ta nî iin ndó o sa kú'ichij ini koni ndo xí. Di'a koo ini ndo chindeé ndó xí, dá ná koo va'a ini xí nandio koo va'a xi kii xi noo ióí, dá chî ió yu'u ndátii ndisaa xí xí'ín dao ka ñani yo.

¹² Ta kónij ña kandaq ini ndo sa'a ñani yo Apolos. Nî sei nda'ávij noo ná ña saá na xí'ín dao ka ñani yo kande'é ná ndo'ó. Tído ko ní xín ta'on na saá na viti. Tído tá nî nono ná iin ka ta'ándá, dá saá na koo tóo na xí'ín ndó.

Xí'ín ndisá'an yó'o dándi'i Pablo ña ká'an na

¹³ Ta kaño'o ini ndo, ta kandita toon ndó xí'ín ña ndaa kándisa yó, ta cho'on ña ini ndo, ta ndakí koo ndó. ¹⁴ Ta noo ndidaá ña kée ndó, kee ndóan xí'ín ña kú'u ini ndo sa'a dao ka ñayuu.

¹⁵ Ñani, sa ná'a vá ndó ña na ve'e Estéfanos nî sa kuu na mií noó nî kandisa to'on va'a sa'a Jesús noo ñayuu ndéi chí kuendá Acaya xaán. Ta ná'a ta'ani ndó ña nî nakí'o na mií ná ña chindeé ná ndidaá kúu na kúu ñayuu Ndios. ¹⁶ Ta sei nda'ávij noo ndo ña kueidó'o ndó ndidaá ka nî ñayuu kée táto'on kée na yó'o, xí'ín ndidaá ka na chindeé dao ka ñayuu, na kechóon noo choon yó'o.

¹⁷ Ta kadij ndá'o ini sa'á ña nî kasaa Estéfanos, xí'ín Fortunato, xí'ín Acaico, ta nî ndundeé ini, va'ará koó mií ndó ndéi xí'ín, ¹⁸ chî nî xí'o na ñandeé ini noó táto'on kí'o kée ta'ani na xí'ín mií ndó. Ta koo ini ndo nakoni ndo ñayuu kée táto'on kí'o kée na yó'o.

¹⁹ Ndidaá na kúu kuendá Jesús ndéi chí kuendá Asia ká'an na ndisá'an xí'ín ndó. Ta ñani yo Aquila, xí'ín kí'o yó Priscila, xí'ín ndidaá na kúu kuendá Jesús náta ka dákuá'a ve'e na ká'an na ndisá'an xí'ín ndó sa'á ña kúu ndó kuendá sato'o yo Jesús. ²⁰ Ta ndidaá na kúu ñani yo ndéi yó'o ká'an na ndisá'an xí'ín ndó. Ta viti chitó tá'an ndo noo ndo, ta ña yó'o ná kakuu iin ña'ávij ka'an tá'an ndó ndisá'an sa'á ña kúu ndó kuendá Jesús.

²¹ Ta yu'u kúu Pablo, ta táai ndisá'an yó'o kosaá noo ndo xí'ín ndá'a mií. ²² Ta tá ió iin káa ndó ko kóni Jesucristo, na kúu sato'o yo, dá kían ch'i'an ná kataj ndo kee Ndios. Sato'o yo Jesús, nakí kí ní.

²³ Ta ná koo ña maní xí'o sato'o yo Jesucristo xí'ín iin rá iin ndó. ²⁴ Kú'u ndava'o ini sa'a ndidaá ní ndó sa'á ña kúu yó kuendá Cristo Jesús. Dión ná koo.

To'on yó'o kí'an kúú uú nì taa San Pablo nì sa'an noó na ñoo Corinto

Ká'an Pablo ndisá'án

1 Yu'u kúú Pablo, ta kúú iin apóstol, na néle to'on Jesucristo, táto'on kí'o kóni mií Ndios. Ta yu'u xí'in ñani yo Timoteo ká'an ndu ndisá'án xí'in ndo'ó, na kúú ñayuu Ndios ndéi ñoo Corinto xaan, xí'in ndidaa ka ñayuu Ndios ndéi chí kuendá Acaya. 2 Ta mií tatá yo Ndios xí'in sato'o yo Jesucristo ná kee ña manì xí'in ndó, ta nakì'o ná ña koo va'a ini ndo.

Yó'o ká'an Pablo sa'á tandó'ó ndó'o na

3 Ná natiin Ndios, na kúú tatá sato'o yo Jesucristo, ndidaa tá'an ñaño'ó. Mií ná kúú tatá, na daá kuití kú'u ini sa'a yo, ta xí'o na tandéé ini ká'ano noo yo. 4 Ta noón kúú na xí'o tandéé ini noo ndú'u tein ndi ndáa mií tandó'ó ndó'o ndu, dión, dá ná ni'í ini ndu ndi koo kee ndu kí'o ndu tandéé ini noo dao ka ñayuu tá ndó'o na ndi ndáa mií tandó'ó. Dá chí táto'on kí'o xí'o Ndios tandéé ini noo ndu'u, kí'o dión ta'ani xí'o ndu tandéé ini noo dao ka ñayuu. 5 Ta sa'á ña sá sá'ano tandó'ó ndó'o ndu kua'an sa'á to'on Cristo, sa'á ñoo sá'ano ta'ani tandéé ini ni'í ndú noo ná. 6 Chí tá ndó'o níó ndú, ñoo kí'an kédaa xí'in ndó, dá ni'í ndo tandéé ini, ta koni ndo káki ndó. Ta sa'á ña xí'o Ndios tandéé ini noo ndu'u, sa'á ñoo ni'í ta'ani ndó tandéé ini kee ndu'u, ta koni ndo káki ndó. Dión, dá kí'o ta'ani na tandéé ini noo ndo tá ndó'o níó ndo táto'on kí'o ndó'o níó ndu'u. 7 Ta mií'an ndaa ió tandéé ini noo ndu'u sa'a ndo, chí ná'á ndú ña sa'á ña ndó'o dáó níó yo, sa'á ñoo táto'on kí'o xí'o na tandéé ini noo ndú'u, kí'o dión ta'ani xí'o na tandéé ini noo ndo'ó.

8 Ñani, kóni ndu'u ña kana'a ndó sa'á tandó'ó ká'ano níó ndo'ó ndú tá nì sa'an ndu chí kuendá Asia di'a. Ta ka'í nda'o nì ndo'o ndu o duú ña kí'o ndeé ini ndu kí'an, sa'á ñoo nì ndi'í va tandéé ini noo ndu'u ña kankuei takí ndu. 9 Ta ñoo kúú noo nì katóni ini ndu ña kua'an ndu kuu ndu. Ta dión nì ndo'o ndu, dá kí'an ná dá'a ni kandeé ini ndu mií ndú, di'a ná kandeé ini ndu iin to'ón diñi Ndios, na dánáta ni nì xi'í. 10 Chí noón kóni na nì dákáki ñaa tiempo daá, ta mií ta'ani na dákáki ñaa viti, ta kándéé ini ndu ña dákáki ñaa noo ndidaa tandó'ó ná'ano kóni dánaa ñaa, 11 dá chí chíndeé ndó ndu'u xíká ndo ña manì noo Ndios sa'a ndu'u. Chí tá kua'á nda'o ñayuu xíká ña manì noo Ndios sa'á ndu, dá kí'an kua'a ka vì ñayuu nakì'o ndivéle noo Ndios sa'a ndidaa ña manì kee na xí'in ndú.

Yó'o nákani Pablo ndiva'a ko ní sa'an na ñoo Corinto

12 Ta ió iin ña'a kédaa xí'in ndú, dá ka'an va'a ndu cháá sa'a mií ndú, ta kí'an ña ko kúú'u ta'on ini ndu sa'a ni iin ña'a kee ndu, dá chí kénda ndu ndidaa ña'a, ta kee nduan xí'in ndino'o ini ndú noo Ndios. Ta ko kéchóon ta'on ndu ña ndíchi ió ñayuu yó'o. Di'a kee nduan sa'á ña manì nì kee Ndios xí'in ndú. Ta dión kee ndu iin níú kúú va noo xíonoo ndu, ta dión kénda cháá ka ndu xí'in ndo'ó. 13 Ta ko táa ta'on ndu dao ka to'on, ña kí'an o kánda ini ndo, o ña o kati'a ndó ka'í ndó. Chí ndati yu'u ña mií'an kasanda ndo kanda ndi'í ini ndo, 14 dá chí táto'on kí'o sa kanda ini ndo cháá ña ndu'u kúú na ió ñaño'ó ndó noo, kí'o dión ta'ani koo ñaño'ó ndú noo ndo tá ná kasanda kuu nandió koo tuku sato'o yo Jesús kasa'a na.

15 Ta xí'in tandéé ini yó'o nì ka'in saai dinño'ó, noo ndéi ndó, dá chíndeéi ndo'ó uú ta'ándá, 16 chí nì ka'in chika'andai noo ndéi ndó, dá ya'í kol'in chí kuendá Macedonia di'a. Ndi'í daá, nandió koo tuku noo ndéi ndó, dá kí'an kee ndó ña manì ko'on ndo dáya'a ndó yu'u ichi kua'an chí Judea di'a, nì ka'in. 17 Tá nì ka'in xí'in ndó ña dión kee, zá ká'án ndó ña iin ndakána nì ka'in xí'in ndó? O, zá ká'án ndó ña kee yu'u táto'on kí'o kee ñayuu ko ná'a Ndios, na xí'in ñaxintóni ná ká'an na ña "koó"? 18 Tido iin na ndaa kúú Ndios, ta mií ná kúú na ná'a ña ko ká'an ndu "jaan" xí'in yú'u ndú, ta xí'in ñaxintóni ná ká'an ndu ña "koó". 19 Ta sa'á Jesucristo, na kúú de'e Ndios, nì daná'a yu'u xí'in Silvano, xí'in Timoteo noo ndo. Ta ko ká'an Jesús "jaan" xí'in yú'u ná, ta xí'in ñaxintóni ná ká'an ña "koó". Ta sa'a mií ná ká'an Ndios "jaan" xí'in yó, 20 dá chí sa'a mií Jesús xínko ndi'í to'on nì xí'o Ndios noo yo, ta sa'a mií ná ká'an yo "Dión ná koo" dá ná natiin Ndios ñaño'ó noo kéká'ano yó na. 21 Ta mií Ndios kúú na ná'a ndaa ña ndu'u xí'in ndo'ó kúú ñayuu mií ná sa'á ña ndíko yo Cristo, ta mií ta'ani na kúú na nì kaxi yó kakuu ñayuu na, 22 chí nì kani na sello níó iin rá iin yó, chí nì xí'o na Espíritu iñ na koo na níó yo, dá katóni ini yo ña mií'an ndaa natiin yo ndidaa ka ña va'a nì kaa na tei na noo yo. 23 Mií Ndios kúú na chíkanii xí'o kuendá sa'í, chí ná'á ná ña sa'á ña ko ní xín dákúnda'í ini ndo'ó, sa'á ñoo ko ña'á kasanda'í ñoo Corinto xaan. 24 Tido ná dá'a ni ká'án ndó ña kóni ndu ka'anda ndu choon noo ndo noo ña kánian kee ndó sa'á ña kándisa ndó Jesús. Di'a ndúndéé ndu'u kéchóon ndu noo ndo, dá kadji ini ndo, chí sa ndíta toon ndo xí'in ña ndaa kándisa yo.

2

1 Sa'á ñoo nì chíkaa ini ña o sáa ta'oin noo ndéi ndó viti, dá ná dá'a ni dákúnda'í ini

ndo'ó. ² Dá chí tá ná dákúnda'í iniñ ndo'ó, dá kían, ¿ndá yoo kí'o ña kadij iniñ, tá dáá? Chí ña ndátí yu'u kí'o ña kadij iniñ, nandei nda'í di'a na kee yu'u. ³ Sa'á ño'ó ñi taai iin ka tuti ño'ó kosa'agan noo ndo, dá kían tá ná saaj noo ndéi ndó, dá kían ná dá'a ni kunda'í iniñ kee ña kánian kí'o ña kadij iniñ. Ta kándéé ká'ano iniñ ña tá kadij iniñ yu'u sa'a ndo, dá kían kadij ta'ani iniñ mií ndó. ⁴ Ta nda'í nda'ó ñi sa kuu iniñ tá ñi taai tuti ño'ó kosa'agan noo ndo, chí nda ní'ó víj ñi tar'u'u, xiníj, ta xí'ín ndirá no'í ñi taai ña. Tido ko ní ndukúí ña dákúnda'í iniñ ndó. Di'a ñi keei, dá kanda'á iniñ ndo ndi kí'o kú'yo iniñ sa'a ndo.

Kú'yo ká'ano iniñ Pablo sa'a taa ñi yq'a ñi kee kuachi

⁵ Ió iin taa ñi ya'a ñi xí'o ña ñi kunda'í iniñ yu'u, tido o duú sa'va'a iin tó'on yu'u ní kúnda'í iniñ ñi kee ra, chí kuu va kaaj ña ndidaa ndo'ó ñi kunda'í ta'ani iniñ. ⁶ Sa kua'á nda'ó ndó ñi dandó'ó ní'ó taa ño'ó. Cháá díon ka ní ná kakuuan. ⁷ Ña kánian kee ndó viti kían kí'o ká'ano iniñ ndo sa'a rá, ta kí'o ndo tãndeé iniñ no'ó rá, dá kían ná dá'a ni kandeé ña kunda'í iniñ rá dánaa ña. ⁸ Sa'á ño'ó seí nda'ávíj noo ndo ña na'a tuku ndó ña kú'yo iniñ ndo sa'a rá. ⁹ Chí ñi tãnda'í iin ka tuti ño'ó kosa' noo ndo, dá ná kande'á á miñan ndaa seídó'ó ndó ndidaa choon sa'ándaj noo ndo. ¹⁰ Chí ña xí'o ká'ano iniñ ndo sa'a, ta nda yu'u ta'ani kí'o ká'ano iniñ sa'a ná. Ta sa ñi xí'o ká'ano ta'ani iniñ sa'á taa ño'ó tá ió iin ña'a ñi kee ra xí'ín mií, ta sa'á mií ndó ñi keei díon, chí kí'o díon kónj mií Cristo kee yó, ¹¹ dá kían ná dá'a ni kandeé ña u'u kexixian xí'ín yó, chí sa ná'á vá yó táto'on kí'o mañáan.

Yó'o ñi ñakani iniñ Pablo sa'a Tito nani sa io ña ñoo Troas

¹² Tá ñi saaj ñoo Troas dána'j tó'on va'a sa'a Cristo, ndato ñi sonó sato'ó yo Ndios ña kían dána'j tó'on na ñoo ño'ó. ¹³ Tido ko ní sa io va'a iniñ, chí ko ní náni'j tá'in xí'ín ñani yo Tito ñoo ño'ó. Sa'á ño'ó ñi ka'ín ndisá'án xí'ín ñayuu ndéi ño'ó, dá ñi keei kua'ín chí kuendá Macedonia.

Dáxinkoo va'a Ndios ndidaa ña'a ndó'ó yo sa'á ña ndíko yo Cristo

¹⁴ Tido náki'oi ndivé'e noo Ndios, dá chí mií ná dáxinkoo va'a ndidaa ña'a ndó'ó yo sa'á ña ndíko yo Cristo Jesús. Ta noo ndú'yo ñi xí'o na choon dána'a ndu sa'á tó'on na, dá kían táto'on kí'o náka'ani díko támi sa'án, kí'o dí'ón náka'ani tó'on na noo ndidaa ñayuu. ¹⁵ Ta noo mií Ndios kúu ndu'u táto'on iin dusa támi sa'án, ña chíñó'ó Cristo noo Ndios. Chí tó'on dána'a ndu náka'ani kua'án no'ó ña kua'án káki, xí'ín no'ó ña kua'án naá. ¹⁶ Ta tó'on dána'a ndu kíán táto'on díko ndij no'ó ña kua'án naá, ña xí'o ña naá ná. Ta no'ó ña kua'án káki, tó'on yó'o kíán táto'on iin díko

támi sa'án, ña xí'o ña kataki ña. Tido, ¿ndá yoo kandeé kee choon yó'o, tá dáá? ¹⁷ Ta ko kée ta'on ndu'u táto'on kée kua'á nda'ó taa, tá'án ra xionoo náka'án nda'j tó'on Ndios xí'ín ña mañá. Di'a ndisá'ano kéchóon ndu noo Ndios, chí mií ná ñi xí'o choon yó'o no'ó ndu, ta noo mií Ndios ká'án ndu sa'a Cristo.

3

Dána'a Pablo no'ó ñayuu ña ñi kandoo Ndios kee na ña sa'a xí'ín ná

¹ ¿Á ká'án ndó ña nandí'io kuéi tuku ndu'u ndukú ndú ña nakoni ndo ndu'u sa'á ña ká'án ndu díon? O, ¿á ká'án ndó ña xínñó'ó ndú iin tuti chindeé ndú mií ndú noo ndo'ó, o iin tuti noo ká'án va'a mií ndó sa'á ndu táto'on kí'o xínñó'ó ñaá dao ka ra? Ko'ó, ² dá chí tuti ká'án va'a sa'a ndú kúu iin rá iin mií ndo'ó, ta káagan iniñ ndú. Ta ndidaa tá'án ñayuu xí'o kuendá sa'a choon va'a ñi kee ndu tein ndó xaan, ³ chí miñan ndaa kuiti ndo'ó kúu tuti ká'án va'a sa'á ndu'u, ña kían ñi taa mií Cristo, ña kían né'e ndu xionoo ndu. Ta ko ní taa naan noo iin tuti xí'ín tinta. Di'a ñi taa naan xí'ín ndéi Espiritu ij Ndios takí. Ta ko ní taa naan noo yuu dá'ándá, di'a ñi taa naan iniñ ndo.

⁴ Ta kándéé ká'ano iniñ ndu'u Ndios ña kí'o díon kíán sa'á ña ió Cristo xí'ín ndú. ⁵ Ta ní lú'u ña ndí'í ko kómí mií ndu'u ña kían kédaa xí'ín ndú ka'án ndú ña kat'i'a ndu kee ndu choon yó'o, dá chí mií vá Ndios kúu ña xí'o ña ndí'í no'ó ndu, dá kat'i'a ndu kee nduan. ⁶ Ta mií Ndios kúu ña ñi xí'o ña kát'i'a ndu dána'a ndu sa'á ña sa'a ñi kandoo na kee na xí'ín ñayuu ña. Ta díin va kíán o duú ley, ña ñi taa na xí'ín letra, chí noo Espiritu ij mií ná ñi kii ña sa'a ño'ó. Ta ley ño'ó xí'o ña kánian kuu ñayuu, tido Espiritu ij, no'ón kúu ña xí'o ña kataki chí'í yó.

⁷ Ta ley ño'ó, tá'án ña xí'o ña kánian kuu yo, ñi taa Ndios ña no'ó yuu. Ta ñi naye'e ndaa tá ñi xí'o naan noo Moisés. Ta ko ní kuu ta'on kande'e ña ñoo Israel noo Moisés sa'á ña ndato téi ye'án, tido sa kua'án nda'í'ó vá ña ye'e noo ná. ⁸ Tido ndato ka ví naye'e ndaa tá kemáni Ndios yo xí'ín Espiritu ij ná. ⁹ Dá chí tá díon ndato ñi naye'e ndaa tá ñi xí'o na ley yata, ña ká'án ña kúu yo ñayuu kómí kuachi noo Ndios, ví'í ka ví ndato ña sa'á xí'o Ndios noo yo, chí xí'oan ña kandoo vii yo noo ná. ¹⁰ Chí va'ará ndi kí'o ví ndato náye'e ndaa tá ñi xí'o na ley yata, tido ko tá'ón ña'a kíán no'ó ña ndato téi náye'e ndaa xí'o Ndios noo yo viti. ¹¹ Dá chí ley yata, ña naá, ndato ñi sa ye'e ndaaan, tido ví'í ka ví ndato náye'e ndaa ña sa'á xí'o Ndios noo yo viti, chí ndidaa tá'án tiempo kooan.

¹² Ta sa'á ña ió tãndeé iniñ ndu ña kí'o díon kíán, sa'á ño'ó ko yu'u ta'on ndu ka'án ndu sa'án, ¹³ ta ko kée ta'on ndu táto'on kí'o ñi

kee Moisés, *chí* *ní* *dá*dá'i na *no* ná *xí*'ín *iin* *dá*'on, *dá* ná *o* *koní* ná *ño* Israel *ña* sa *kua*'an *nda*'o *ña* *ndato* *tó*on *no* ná. ¹⁴ *Tí*do *ní* *ndadi* va *ña*xintóni *ñayuu* *ño*ó. *Ta* *nda* *ná* *ndeí* *viti* *ndó*'o *ta'*ani *di*ón, *chí* *tá* *ká*'i na *ley* *yata*, *ió* *tá*tó'on *iin* *dá*'on *sadí* *ña*xintóni *ná*. *Tí*do *tá* *ná* *kandee* *iní* *ná* *Cristo*, *nda* *daá* *ví* *kexoo* *dá*'on, *ña* *sadí* *ña*xintóni *ná*. ¹⁵ *Ta* *nda* *kuu* *viti* *ndó*'o na *di*ón, *chí* *tá* *ká*'i na *ley* *Moisés* *ño*ó, *sadí* *ij* *vá* *dá*'on *ño*ó *ña*xintóni *ná*. ¹⁶ *Tí*do *tá* *ná* *kandee* *iní* *ná* *sato*'o *yo* *Jesús*, *dá* *kí*an *kexoo* *dá*'on, *ña* *sadí* *ña*xintóni *ná*. ¹⁷ *Dá* *chí* *sato*'o *yo* *kúu* *Espíritu* *ij* *Ndios*, *ta* *no* *kú*aká *Espíritu* *ij* *Ndios*, *ño*ó *kú*aká *ní* *nono*, *ko*ó *ña*'a *ká* *ketéin*. ¹⁸ *Sa*'á *ño*ó *ko*ó *ká* *dá*'on *sadí* *no* *yo*, *ta* *mií* *yó* *ná*'a *tá*tó'on *kí*'o *ndato* *yé*'e *sato*'o *yo* *Ndios*, *tá*tó'on *kée* *iin* *espejo* *ná*'a *ndato*án *tá*tó'on *káa* *yó*. *Chí* *iin* *rá* *iin* *kuu* *kuu* *ná*ye'e *cháá* *ká* *yo* *kua*'an *yo* *ko*ó *tá*tó'on *kí*'o *ndato* *yé*'e *mií* *ná*, *ta* *ña* *yó*'o *kí*an *kée* *ná* *kúu* *Espíritu* *ij* *Ndios*, *ná* *kúu* *sato*'o *yo*.

4

¹ *Ta* *sa*'á *ña* *ní* *xí*'o *Ndios* *choon* *yó*'o *no* *ndú* *sa*'á *ña* *kú*'u *ini* *ná* *sa*'a *ndú*, *sa*'á *ño*ó *ko* *kú*túú *ini* *ndú*. ² *Di*'a *kú*nó'ó *ndú* *ndidaá* *ña* *ka*'an *no* *kéde*'é *dao* *ká* *ñayuu*. *Ta* *ko* *xionoo* *ndu* *dá*nda'i *ndú* *ñayuu*, *ta* *ko* *ná*daká *ta*'on *ndu* *tó*'on *tó*'on *xí*'ín *tó*'on *Ndios* *no* *dána*'a *ndú*. *Di*'a *dána*'a *nda*a *ndu*, *ta* *ño*ó *kí*an *kédaá* *xí*'ín *ñayuu*, *dá* *ná* *o* *sa* *nákani* *kuáchí* *ini* *ná* *kandé*'é *ná* *ndu*'u. *Ta* *mií* *Ndios* *ná*'á *ña* *di*ón *kí*án. ³ *Ta* *tó*'on *va*'a *dána*'a *ndu*, *ko* *ká*nda*a* *ini* *dao* *ñayuu*, *chí* *ió* *iin* *ña*'a *sadí* *ña*xintóni *ná*. *Ta* *ñayuu* *kua*'an *naá*, *no*ón *kúu* *ná* *ndadi* *ña*xintóni. ⁴ *Ta* *ña* *u*'u *dá*nda*kí* *ñayuu* *yó*'o *viti*, *ta* *ño*ó *kí*an *ní* *sadí* *ña*xintóni *ñayuu* *ko* *xí*in *kandí*sa, *dá* *kí*an *ná* *dá*'a *ní* *nato*on *ña*xintóni *ná* *kee* *tó*'on *va*'a *ña* *ká*'an *sa*'a *ndi* *kí*'o *ká*'ano *choon* *kó*mí *Cristo* *Jesús*, *ná* *káa* *tá*tó'on *kí*'o *káa* *Ndios*. ⁵ *Ta* *ko* *xionoo* *ta*'on *ndu*'u *dána*'a *ndu* *sa*'a *mií* *ndú*, *di*'a *dána*'a *ndu* *ña* *iin* *tó*'on *Jesucristo* *kúu* *sato*'o *no* *ndidaá* *ña*'a, *ta* *ndu*'u *kúu* *na* *xínkuáchí* *no* *ndidaá* *ndó* *sa*'á *ña* *kóni* *ndú* *Jesús*. ⁶ *Dá* *chí* *mií* *Ndios*, *ná* *ní* *sa*'anda *choon*, *dá* *ní* *ná*ye'e *nda*a *no* *ij* *in* *naá*, *no*ón *ta*'ani *kúu* *ná* *ní* *dát*on *ña*xintóni *ndú*, *di*ón *dá* *kuu* *dát*on *ndú* *ña*xintóni *dao* *ká* *ñayuu*, *dá* *kana*'á *ná* *ndi* *kí*'o *ká*'ano *tatá* *Ndios*, *ta* *ná*'a *Ndios* *ña* *ndato* *yó*'o *xí*'ín *Jesucristo*.

Kí'o *di*'a *kée* *ndu* *sa*'á *ña* *kándee* *iní* *ndu* *Jesús*

⁷ *Ta* *ndu*'u *kúu* *tá*tó'on *iin* *kí*di *ño*'o *no* *ño*'o *iin* *ña* *kuiká*, *ña* *kúu* *tó*'on *ndato* *dána*'a *ndu*, *dá* *ná* *kanda*a *ini* *ñayuu* *ña* *ndé*e *ká*'ano *yó*'o *ní* *kii* *no* *Ndios*, *ta* *o* *duú* *ndé*e *kó*mí *mií* *ndú* *kí*án. ⁸ *Ta* *va*'ará *só*'óni *tá*ndó'ó *ndu*'u, *tí*do *ko* *ní* *tadi* *ta*'on *ndu*. *Ta* *va*'ará *nákani* *nda*'o *ini* *ndu*, *tí*do *ko* *ndí*'i *ta*'on *tá*nde*e* *ini*

ndu. ⁹ *Ké*nda*va*'a *ñayuu* *xí*'ín *ndú*, *tí*do *ko* *dá*ya*a* *nda*'a *ta*'on *ña*a *Ndios*. *Kóon* *na* *ndu*'u *no*ño'ó, *tí*do *ko* *ká*nde*e* *ta*'on *na* *dána*a *ná* *ndu*'u. ¹⁰ *Nde*i *kúu* *mií* *vá* *no* *xionoo* *ndu*, *daá* *kuiti* *vá* *ió* *ña* *ka*'áni *ná* *yíkí* *ko*ño *ndu* *tá*tó'on *ní* *kee* *na* *xí*'ín *Jesús*, *dá* *ná* *kanda*a *ini* *ñayuu* *ña* *ió* *takí* *Jesús* *sa*'á *ña* *ná*kí'ó *ndu* *yíkí* *ko*ño *ndu* *ndo*'an *di*ón. ¹¹ *Chí* *xí*an *nani* *takí* *ndu* *ndu* *ndu*, *daá* *kuiti* *vá* *ió* *nduu* *ndu* *nakí*'o *ndu* *mií* *ndu* *kuu* *ndu* *sa*'a *Jesús*, *dá* *ná* *kanda*a *ini* *ñayuu* *ña* *ió* *takí* *ná* *sa*'á *ña* *ná*kí'ó *ndu* *yíkí* *ko*ño *ndu* *ndo*'an *di*ón. ¹² *Ta* *sa*'á *ña* *daá* *kuiti* *ió* *ña* *kuu* *ndu*, *sa*'á *ño*ó *nónó* *no* *ndu* *ní*'i *ndo* *ña* *katakí* *chíchí* *ndó*.

¹³ *Ta* *kándee* *iní* *ndu* *Ndios* *tá*tó'on *kí*'o *ní* *ká*nde*e* *ini* *ña*a *ná* *ní* *taa* *di*'a *no* *tuti* *ij* *Ndios*: “*Sa*'á *ña* *kándí*sa *nda*a*ij* *Ndios*, *sa*'á *ño*ó *ní* *ka*'ij *sa*'a *ná*.” *Kí*'o *di*ón *ta*'ani *ndó*'o *ndu*'u, *chí* *sa*'á *ña* *kándí*sa *ndu* *ná*, *sa*'á *ño*ó *ká*'an *ndu* *xí*'ín *ndó* *sa*'a *ná*, ¹⁴ *dá* *chí* *ná*'á *ndú* *ña* *ní* *natakí* *sato*'o *yo* *Jesús* *ní* *kee* *Ndios*, *ta* *kándí*sa *ta*'ani *ndu* *ña* *dánatakí* *na* *ndu*'u *tá*tó'on *ní* *kee* *na* *xí*'ín *Jesús*, *dá* *naku*ita *dá*ó *yó* *no* *ná*. ¹⁵ *Chí* *xí*'o *ndu* *mií* *ndú* *ña* *ndó*'o *ndu* *ndidaá* *tá*ndó'ó *yó*'o *sa*'á *ña* *kú*'u *nda*'o *ini* *ndu* *sa*'a *ndó*, *di*ón, *dá* *ná* *ndukua*'a *cháá* *ká* *ñayuu* *natiin* *ña* *manj* *xí*'o *Ndios*, *dá* *kí*an *kua*'a *cháá* *ká* *ñayuu* *nakí*'o *ndivé*'e *no* *Ndios*, *dá* *ná* *natiin* *na* *cháá* *ká* *ña*ño'ó.

¹⁶ *Sa*'á *ño*ó *ko* *kú*túú *ta*'on *ini* *ndu*, *va*'ará *sa* *kú*yatá *yíkí* *ko*ño *ndu* *kua*'an, *tí*do *iin* *rá* *iin* *kuu* *kuu* *di*'a *ndú*sa*a* *ní* *ndú* *kua*'an. ¹⁷ *Dá* *chí* *tá*ndó'ó *ló*'o, *ña* *ndó*'o *tóo* *ní* *ndú* *ñayuu* *yó*'o, *ño*ó *kí*an *xí*'o *ña* *ní*'i *ndú* *iin* *ña* *ndato* *ká*'ano *no* *Ndios*, *ña* *ní* *iin* *kuu* *o* *ndí*'i. ¹⁸ *Ta* *ko* *ndí*'i *ta*'on *ini* *ndu* *sa*'á *ña* *ndé*'á *xí*'ín *no* *yo*. *Di*'a *ndí*'i *ini* *ndu* *sa*'á *ña* *ko* *túu*, *ña* *ko* *xí*ni *yo* *xí*'ín *no* *yo*. *Dá* *chí* *ña* *ndé*'é *yó* *xí*'ín *no* *yo*, *ño*ó *kí*an *ndí*'i *va*. *Tí*do *ña* *ko* *xí*ni *yo* *xí*'ín *no* *yo*, *ño*ó *kí*an *ní* *iin* *kuu* *ta*'on *o* *ndí*'i.

5

¹ *Dá* *chí* *ná*'á *ndu*'u *ña* *yíkí* *ko*ño *ndí*xi *ndu* *kúu* *tá*tó'on *iin* *ve*'e *ndé*i *tóo* *ndu* *ñayuu* *yó*'o. *Ta* *tá* *ná* *kasandaá* *kuu* *natañan*, *dá* *ko*'on *Ndios* *kí*'o *na* *iin* *ve*'e *kandei* *ndu*, *ña* *kí*an *ko* *ní* *káv*'a *xí*'ín *nda*'a *ta*a, *ña* *ní* *iin* *kuu* *o* *ndí*'i, *ña* *kúu* *kuenda* *indu*. ² *Sa*'á *ño*ó *nda*'i *tána* *ndu*, *chí* *kóni* *kí*'i *ndu* *nandí*xi *ndu* *yíkí* *ko*ño *saá*, *ña* *kúu* *kuenda* *indu*. ³ *Kí*'o *di*ón, *dá* *nandí*xi *ndu* *iin* *yíkí* *ko*ño *saá*, *dá* *o* *kóo* *víchí* *ndú*. ⁴ *Ta* *nani* *ndí*xi *ndu* *yíkí* *ko*ño *yó*'o, *nda*'i *tána* *ndu*, *dá* *chí* *ko* *kóni* *ta*'on *ndu* *kand*o *víchí* *ndú*. *Di*'a *kóni* *ndu* *ña* *nandí*xi *ndu* *iin* *yíkí* *ko*ño *saá*, *dá* *kí*an *naá* *yíkí* *ko*ño *xí*'i *yó*'o, *dá* *ní*'i *ndu* *iin* *yíkí* *ko*ño *ña* *katakí* *chíchí*. ⁵ *Ta* *mií* *Ndios* *kúu* *ná* *ní* *sakí* *ña* *di*ón *kee* *na* *xí*'ín *ndú*, *ta* *ní* *xí*'o *na* *Espíritu* *ná* *no* *ndu*, *dá* *ná* *kanda*a *ini* *ndu* *ña* *mi*an *nda*a *di*ón *kee* *na* *xí*'ín *ndú*.

⁶ *Sa*'á *ño*ó *daá* *ió* *tá*nde*e* *ini* *ndu* *no* *ño* *ña* *yó*'o, *ta* *ná*'á *ndú* *ña* *xí*an *nani* *ndí*xi *ij* *ndú*

yikí koño yó'o, xíká vá ndíta ndu noo ió sato'o yo Jesús. 7 Xíonoo ndu xí'ín ña kándéé ini ndu ña kǐ'o dión kíán, ta ko ndí'i ini ndu sa'á ña xini ndu xí'ín noo ndú. 8 Tído kándéé ká'ano ini ndu ña dión koo, sa'á ñoó kónǐ cháá ka ndu dánkoo ndu yikí koño yó'o, dá kuu nakuíta ndu noo sato'o yo Jesús. 9 Sa'á ñoó ndí'i ini ndu, á mií ndú ndéi xíká ndú noo ná o á mií ndú sa ndíta ndu noo ná, ña kónǐ ndu kíán nata'an ini na xini na ña kée ndu. 10 Dá chǐ miían ndúsa nakuíta ndidaá tá'an yó noo Cristo Jesús, noo koo na keyíkoo na, dá natiin iin rá iin yó ya'í sa'á ña nǐ kee yó nani nǐ sa ndixi yó yikí koño yó'o, á mií yó nǐ kee yó ña va'a, o á mií yó nǐ kee yó ña kini.

Nǐ xǐ'o Ndios choon noo ndú ña dánáki'in tá'an va'a ndu ñayuu xí'ín Ndios

11 Ta sa'á ña ná'á ndú ña kánian yu'ú ni'ini yó na kúu sato'o yo, sa'á ñoó ndí'i ini ndu dáxingo ini ndu ñayuu, dá kandisa na ña ndaa dána'a ndu. Ta mií Ndios kúu na ná'á va'a táto'on kǐ'o kúu ndú, ta kándéé ini ndu ña kǐ'o dión ta'ani kátónǐ ini ndu. 12 Tído ná dá'a ni ka'an ndó ña nandío kuéi ndu chinani va'a ndu mií ndú noo ndo, di'a kónǐ ndu ña nǐ'ǐ ndo ña ka'an va'a ndó sa'á ndú'u, dá kíán nóno noo ndo ka'an ndo xí'ín ñayuu kátoó chindaya'ǐ mií sa'á ña luu ká'an na, tído yakó nda'o níó ná. 13 Chǐ tá ká'an dao ndó ña lóko kúu ndú, dá kíán lóko va kúu ndú sa'á Ndios, tá dáá. Tído tá ká'an ndó ña kéndís'á'ano ndu, dá kíán ña va'a mií vá ndó kíán. 14 Ta kú'u nda'o ini Cristo sa'á ndú, ta ñoó kíán kédaá, sa'á ñoó ndí'i ini ndu kéchóon ndu noo ná, chǐ ná'á ndú ña sa'á ña nǐ xǐ'ǐ mií ná sa'a ndidaá ñayuu, sa'á ñoó nǐ xǐ'ǐ ndidaá ñayuu. 15 Nǐ xǐ'ǐ Jesús sa'a ndidaá ñayuu, dá kíán ná dá'a ka nǐ kandeí yó keeá ña kónǐ mií yó. Di'a kánian kandeí yó kee yó ña kónǐ na nǐ xǐ'ǐ sa'a yo, ta nǐ natakí na.

16 Sa'á ñoó ko nákaní ka ini ndu sa'á ñayuu táto'on kǐ'o nákaní ini ñayuu ko ná'á Ndios. Ta va'ará nǐ sa ka'an ndú ña iin ta on nǐ sa kuu Cristo, tído viti ko nákaní ka ini ndu dión sa'a ná. 17 Dá chǐ ndi ndaa miíó ñayuu ñó'o tǐxi ndá'a Cristo, nǐ nduu na iin ñayuu saá. Ta ndidaá ña nǐ sa kuu na tá sata nǐ kandqoo vaan, ta ndidaá ña nǐ nduu saá. 18 Ta ndidaá ña yó'o kée mií Ndios, na nǐ naki'in tá'an va'a xí'ín yó sa'á ña nǐ kee Cristo. Ta nǐ xǐ'o na choon noo ndu'ú ña kíán dána'a ndu noo ñayuu ndí kee na, dá naki'in tá'an va'a Ndios xí'ín ná. 19 Chǐ sa'á ña nǐ kee Cristo, sa'á ñoó kuu naki'in tá'an va'a Ndios xí'ín ñayuu, chǐ ko taó kuendá ta'on ka na sa'á kuachi kée ñayuu. Ta nǐ sa'anda na choon noo ndu ña dána'a ndu noo ñayuu ndí kee na, dá naki'in tá'an va'a Ndios xí'ín ná. 20 Ta ndu'ú kúu na nǐ chǐkata Cristo kane'e ndu to'on na noo ñayuu, sa'á ñoó kéchóon

Ndios ndu'ú, dá ká'an ndu xí'ín ñayuu. Sa'á ñoó sei nda'í ndu noo ndo'ó xí'ín kuu Cristo ña koo ini ndo naki'in tá'an va'a ndó xí'ín Ndios. 21 Ta Cristo kúu na ko nǐ ya'a ta'on kee kuachi, tído nǐ nakuindo na kuachi yó, dión, dá nǐ kandqoo yó kúu yó ñayuu koó kuachi noo Ndios sa'á ña nǐ kee na dión.

6

1 Ta viti ndu'ú kúu na kéchóon xí'ín Cristo, sa'á ñoó ká'an ni'ini ndu noo ndo ña ná dá'a nǐ koo ini ndo natin oon ndó ña manǐ nǐ kee Ndios xí'ín ndó. 2 Dá chǐ di'a káá tuti iǐ Ndios: Mií kuu nǐ kaxii, kuu dáá nǐ seadó'ǐ ndo'ó. Chǐ tá nǐ kasandaá kuu nǐ dakákii ndo'ó, kuu dáá nǐ chǐndeéi ndo'ó. Ta kuu viti kúu kuu nǐ kaxi Ndios, chǐ mií kuu viti kónǐ na dáka kǐ na ndo'ó.

3 Ta ni iin tó'ón ña'a nóo ko ya'a ndu kee ndu noo ni iin tó'ón ñayuu, dá kíán ná o nǐ'ǐ ná ndi koo ka'an ndava'a na sa'a choon nǐ xǐ'o Ndios noo ndú. 4 Di'a ná'á ndú mií ndú noo ndidaá ña kée ndu ña kúu ndú na kéchóon ndaa noo Ndios, dá chǐ xǐ'o ndéé nda'o ini ndu, va'ará ndó'o ndu tandó'ó sa'a choon kée ndu, o va'ará kámanǐ ña'a noo ndú, ta dión ta'ani kée ndu tá ndó'o níó ndú. 5 Ta xǐ'o ndeé ta'ani ini ndu va'ará káni na ndu'ú, o va'ará sadí na ndu'ú ve'e ka, o va'ará kuá'á ñayuu ndákuei naá xí'ín ndú, o va'ará choon ndeé nda'o kée ndu, o va'ará ko kídi ndu dao sa'kuaa, o va'ará ko nǐ'ǐ ndú ña'a kasá'an ndu dao ta'ándá. 6 Ta noo choon kée ndu, vii kée ndu, ta kéchóon ndu ña ndǐchǐ xǐ'o Ndios, ta ió kueé ini ndu, ta va'a ini ndu, ta xí'ín ndéé Espírítu iǐ Ndios kéchóon ndu, ta kú'u ndisa ini ndu sa'a ndidaá ñayuu, 7 ta dána'a ndu to'on ndaa, ta xí'ín ndéé mií Ndios kée ndu ndidaá ña'a, ta né'e ndu ña kúu ña ndaa xí'ín ndá'a kuá'a ndu, xí'ín ndá'a íti ndu, dá chindeé ndú mií ndú. 8 Ió dao ñayuu xǐ'o ña'ño'ó noo ndú, ta ió dao ka na ko ña'ño'ó ná noo ndú. Ta dao na chinani kini na ndu'ú, ta dao ka na chinani va'a ña ná. Ta va'ará chinani tó'ón ná ndu'ú, tído na ndaa va kúu ndú. 9 Ta ió dao ñayuu kée na ña ko nákaní na ndu'ú, tído ná'á vá ná ndu'ú. Sa ndǐ va kúu ndú xini ndu, tído takí iǐ vá ndú. Ta va'ará kéndava'a kini na xí'ín ndu'ú, tído ko xǐ'ǐ ta'on ndu. 10 Ta va'ará ndúkú ñayuu ña kandeí nda'í ndu, tído daá kádǐj ini ndu. Ta va'ará kúnda'í ndu, tído di'a ndekuiká ndú ñayuu xí'ín to'on Ndios. Ta va'ará ni ña'a ta'on koó noo ndú, tído di'a kómí ndú ndidaá ña va'a cháá ka.

11 Nǐ nono yú'ú ndú nǐ ka'an ndaa ndu xí'ín ndó, na ñoo Corinto xaan, ta ndino'o ini ndú xí'ín níó ndú nǐ ka'an ndu xí'ín ndó. 12 Ko ní sadí ndu níó ndú noo ndo'ó, mií di'a ndó kúu na nǐ sadí níó ndo noo ndu'ú. 13 Ta kónǐ ndu ña kee ndó xí'ín ndú táto'on kǐ'o nǐ kee ndu xí'ín ndó, sa'á ñoó sei nda'í ndu noo

ndo táto'on kée iin tata xí'in de'e ra ña konó ta'ani ndó nio ndo noo ndú'u.

Yóo kúú ve'e ño'o Ndios taki

¹⁴ Q sa kóo ini ndo naki'in tá'an nóo ndó xí'in ñayuu ko kándisa Jesús. Dá chi, zá náki'in tá'an nóo ña ndaa xí'in ña ko ndaa, ká'an ndó? Ta, zá náki'in tá'an nóo noo tóon xí'in noo iin naá? ¹⁵ Ta, zá kuu naki'in tá'an nóo Cristo xí'in ña u'u? Ta, zá kuu naki'in tá'an nóo iin na kándisa Jesús xí'in iin na ko kándisa? ¹⁶ Ta, zá kuu naki'in tá'an nóo ve'e ño'o Ndios taki xí'in ña kúú yoko, ká'an ndó? Ta yóo kúú ve'e ño'o noo ió Ndios taki, chi di'a kaá mií ná noo tuti ií ná:

Kooi xí'in ná, ta kanooi tein na.

Ta yu'u kakuu Ndios noo ná,

ta mií ná kakuu na ñooi.

¹⁷ Ta sa'á ña dión kián, sa'á ñoó kaá ta'ani na di'a:

Kankuei ndó tein ñayuu ko kándisa xaan, ta kuxoo ndó kua'an ndo, kaá Ndios, na kúú sato'o yo.

Ta ni o sa káko'on ndá'a ndo ña kini kée na, dá kián natiin va'i ndó'o.

¹⁸ Ta yu'u ná kakuu tata noo ndo, ta ndó'o ná kakuu de'e yíi yu'u xí'in de'e di'i, kaá Ndios, na kúú sato'o yo, na kómí ndidaá tá'an choon.

7

¹ Na maní mií, ki'o dión ví ndato ni xí'o Ndios to'on na noo yo, sa'á ñoó ná taó yo mií yó noo ndidaá tá'an ña dáyako ñíi yo xí'in ñaxintóni yo noo Ndios. Ta dión, dá ná kasandaá yo koo vii yo noo mií ná sa'á ña yu'u ni'ini yó na.

Kádii ini Pablo ña ni nandikó ini na ñoo Corinto sa'á kuachi ni kee na

² Natiin va'a ndó ndu'u xí'in ndino'o ini ndo, dá chi ni iin tó'on ndó ko ní dár'u'u ndu, ta ni iin tó'on ndó ko ní dák'i'in ndu iin íchi kini, ta ni iin tó'on ndó ko ní dándá'i ndu. ³ Ta ko ká'jin dión, dá ka'an kuachii sa'a ndo, chi sa ñi ka'jin xí'in ndó ña nda máá ini níó ndú ño'o ndó'o. Sa'á ñoó iin kakuu yó tá ni xí'i yo, ta iin kakuu yó tá takí yo. ⁴ Ta ió ndá'o tandeé ini ká'jin xí'in ndó ña nákani ini, ta va'a ndá'o ká'jin sa'a ndo noo dao ka ñayuu. Ta ni nakutí xí'in tandeé ini, ta ñi nakutí ndaa nio ndú xí'an kádii ini ndu tein ndidaá tandó'o ndó'o ndu.

⁵ Chi tá ni kasáa ndu Macedonia yó'o, ni lú'u ko ní náni'i ndéé ndú, dá chi ndei kúú mií vá noó ni xionoo ndu ni ndo'o ndá'o ndu, chi ni dandó'o ñayuu nio ndú, ta ni sa yu'u ni'ini níó ndú. ⁶ Tído mií Ndios, na xí'o tandeé ini noó na ndó'o nio, noón kúú na ni xí'o tandeé ini noó ndu'u sa'á ña ni ndisáa Tito. ⁷ Ta o duú sa'á ña ni ndusáa oon ni xi, dá chi ni natiin ta'ani ndu tandeé ini sa'á ña ni xí'o ndó tandeé ini noo xi, chi ni nákani

xi ña ndáti kíi ndo koni tuku ndó yu'u, ta ni nákani ta'ani xi ña kúnda'i ndá'o ini ndo sa'á kuachi ni kee ndó, ta ndí'i ini ndo sa'á yu'u. Sa'á ñoó ni kádii cháá ka ini. ⁸ Dá chi va'ará ni dakúnda'i ini ndo ndó'o xí'in tuti ni taai kosaa noo ndo, tído ko kádii kutúú ta'on ini viti noó ña ni taai ni sa'a noo ndo. Chi va'ará ni kutúú ini tá ni taai ña, tído viti kánda ini ña tóo vá ni kúnda'i ini ndo ni keean. ⁹ Ta viti kádii ini, tído ko kádii ta'on ini sa'á ña ni dakúnda'i ini ndó. Di'a kádii ini, dá chi sa'á ña ni kúnda'i ini ndo, ñoó ni kedaá xí'in ndó, dá ni nandikó ini ndo sa'á kuachi ni kee ndó. Chi mií vá Ndios kúú na ni xí'o ña ni kúnda'i ini ndo sa'á kuachi ni kee ndó. Sa'á ñoó ni lú'u ko ní tuú ndó ni kee ndu. ¹⁰ Dá chi tá xí'o Ndios ña kúnda'i ini yo sa'á kuachi kée yo, ñoó kián kedaá xí'in yo, dá nandikó ini yo sa'á ña ni kee yo, dá ni'i yo ña káki yo. Sa'á ñoó ko kánian ta'u'u ini yo tá ndó'o yó dión. Tído ña kúnda'i ini xí'o ñayuu yó'o, ñoó kián xí'o ña naá yo. ¹¹ Tído kande'ndó, chi sa'á ña ni xí'o Ndios ña ni kúnda'i ini ndo, ñoó ni kedaá xí'in ndó, sa'á ñoó ndi ki'o ví ni ndí'i ini ndo kee ndó ña kóni mií ná, ta ni ndí'i ini ndo ndeyiko ndo choon, ta ni ta'u'u ini ndo ni xini ndo kuachi ñoó, ta ni yu'u ndo ni xini ndoán, ta ndi ki'o ví ni katoó ndo koni ndo yu'u, ta ni ndí'i cháá ka ini ndo ni kee ndó choon ni sa'andaí noo ndo, ta ni dandó'o ndó nio taa ni kee kuachi ñoó. Ta noo ndidaá ña yó'o ni na'a ndo ña ni kendaá ndo choon. ¹² Tá ni taai tuti ñoó kosaaan noo ndo, ko ní táai ña, dá keyiko ndo sa'á ra ni ya'a ni kee kuachi, ta ni ko ní táai ña kosaaan chindeéan na ni ta'u'u. Di'a ni taai ña kosaaan noo ndo, dá na'a ndo mií ndó noo Ndios ña ndí'i ini ndó kee ndó choon sa'andaí ndu.

¹³ Ta sa'á ña ni kee ndó dión, sa'á ñoó ni nduká'ano cháá ka tandeé ini ndu. Tído ni kádii cháá ka ini ndu sa'á ña ni kádii ndá'o ini Tito, chi ni natiin xi tandeé ini ká'ano ni kee ndidaá ndó'o. ¹⁴ Chi ni ka'jin xí'in xi ña va'a kee ndó xí'in xi, ta ko ní xíka'an ta'on noo sa'á ña ni ka'jin dión xí'in xi. Chi táto'on ki'o ká'an ndu ndino'o ña ndaa xí'in ndó, ki'o dión ta'ani ni xinkoo ndaa ndidaá ña ni ka'an va'a ndu sa'a ndo noo xi. ¹⁵ Ta ni nduká'ano cháá ka ña kú'u ini xi sa'a ndo, chi ndisaa ini xi táto'on ki'o ni seído'o ndidaá ndó choon ni ta'andaí noo ndo, chi ni natiin va'a ndó xi xí'in ña yu'u ndo, ta xí'in ña ndéi njino ndó. ¹⁶ Ta kádii ndá'o ini, chi noo ndidaá ña'a kándeé ini ndó'o.

8

Yó'o ká'an Pablo sa'á di'on dátaká na kua'an noo na ndó'o nio

¹ Ta viti, ñani, kóni ndu nakani ndu xí'in ndó sa'á ña maní kée Ndios xí'in ndidaá na kúú kuendá Jesús ndéi chi Macedonia. ² Chi

va'ará nì xirndodó ñá tándó'ó, tído kádi nda'o ini ná, ta va'ará kúnda'í nda'o na, tído kua'á nda'o dī'ón nì dokò ná. ³ Ta yu'u xí'o ndaa kuendá sa'a ná, ña ndino'o ini ná nì xī'o na dī'ón táto'on kī'o sáa ndéé ná, ta nì ya'a cháá ka ví nì xī'o na ngó ña sáa ndéé ná. ⁴ Ta nì seí nda'í nda'o na ngó ndu'u ña ná kandía ndu tiin ndu dī'ón nì dataká na, dá kuu chindeé ná ñayuu kúnda'í, na kúú ñayuu Ndios. ⁵ Va'a cháá ka ví nì kee na ngó ña ndátí ndu kee na, dá chī dinñó'ó nì nakī'o na mií ná noo ndá'a sato'o yo Jesús. Nì ndí'i, dá nì nakī'o na mií ná kueidó'o na ndu'u táto'on kī'o kóni mií Ndios. ⁶ Sa'á ñoó nì ka'an ni'ini ndu noo Tito ña táto'on kī'o nì chīndéé xí ndo'ó tá nì kasá'a ndó kētútí ndó dī'ón chindeé ndó na kúnda'í ñoó, kī'o dión ta'ani ná dáxinkoo xí choon ndó ña maní kee ndó yó'o. ⁷ Va'a kée ndó noo ndidaá ña'a, chī kándéé ká'ano ini ndo Jesús, ta tí'a ndó ka'an va'a ndó, ta ndichí ndo ngó ña'a Ndios, ta ndino'o ini ndo kée ndó ña'a mií vá choon, ta kú'u nda'o ini ndo sa'a ndú. Sa'á ñoó koo ini ndo kee va'a ta'ani ndó ngó ña maní yó'o.

⁸ Ta ña ká'ín xí'ín ndó, kò kíán iin choon sa'ándáí noo ndo. Di'a kóni ña kande'é va'a ndó táto'on kī'o ndí'i ini dao ka ñani yo chindeé ná na kámani ña'a noo, dá ná kande'á á miían ndaa ió ña kú'u ini ndo sa'a ñayuu ndó'o dión. ⁹ Ta sa'á na'á vá mií ndó sa'á ña maní nì kee Jesucristo, na kúú sato'o yo, sa'a yo, dá chī sa'á ña kú'u nda'o ini na sa'a, sa'á ñoó nì ndee na mií ná iin ta kúnda'í, va'ará kuíká nda'o na. Ta sa'á ña nì ndenda'í na mií ná, sa'á ñoó nì'í yo ña koo kuíká yo noo Ndios. ¹⁰ Ta viti kóni yu'u ka'an ni'ini noo ndo sa'á ña yó'o. Chī kánian dáxinkoo ndó choon yó'o viti, chī nda'í kua'á ao nì kasá'a ndó kētútí ndó dī'ón ñoó, ta o duú ña yó'o oon ni ní kee ndó, chī mií ndó nì ndaki ini ña dión koo. ¹¹ Sa'á ñoó dáxinkoo kú ndo choon yó'o, chī táto'on kī'o luu nì chīkaa ini ndo kee ndóan mií sa'a, kī'o dión ndí'i ini ndo dáxinkoo ndóan viti. Ta kī'o ndóan táto'on kī'o ió ña noo ndo. ¹² Chī tá ná kī'o ndóan xí'ín ndino'o ini ndo, dá kíán nata'an ini Ndios koni naán, chī kò xíka ta'on na ña kī'o yó'ó ña koo noo yo.

¹³ Ta kò ká'an ta'on yu'u ña yó'o xí'ín ndó sa'á ña kóni ña kande'í va'a dao ka ñayuu, dá kandoo ndá'a ndo. ¹⁴ Di'a kóni yu'u ña chindeé tá'an yó tá kamaní ña'a noo yo, chī tiempo viti kánian koto ni'ini ndó na kúnda'í ñoó xí'ín ña kándoo noo ndo, dá chindeé ndó na xí'ín ña kámani noo ná. Dión, dá ná nandí'í kua'á na chindeé ná ndo'ó xí'ín ña xinñó'ó ndó ió noo ná, dión, dá chindeé tá'an yó tá kámani ña'a noo yo. ¹⁵ Dá chī di'a kaá tuti i'í Ndios: "Ñayuu nì ndítútí kua'á ña'a, ta kò ní kándoo ta'an vaan. Ta na nì ndítútí lú'an, kò ní kámani ta'an vaan."

¹⁶ Tído ndivé'e Ndios, chī mií ná nì kedaá xí'ín Tito, sa'á ñoó ndí'i ini xí sa'a ndo táto'on kī'o ndó'o mií. ¹⁷ Chī xí'ín ndino'o ini xí nì natiin xí choon nì xí'o ndu noo xí. Ta sa'á ña ndí'i ini xí sa'a ndo, sa'á ñoó kosaá xí noo ndéi ndó, chī kī'o dión nì chīkaa ini mií xí. ¹⁸ Ta nì tánda'a ta'ani ndu iin ka ñani yo kosaá ra xí'ín xí, ta ndéi kúú mií vá noo ndítútí na kúú kuendá Jesús ká'an va'a na sa'a rá, chī kéchóon va'a ra ngó to'on va'a ká'an sa'a Jesús. ¹⁹ Ta o duú dión oon ni kíán, ta yó'o kúú ra nì kaxi dao ka na kúú kuendá Jesús ña kíán kane'e tá'an ra kanoo ra xí'ín ndu'u natiin ndu dī'ón, ña nì kētútí dao ka ñani yo. Ta kee ndu choon yó'o, dá ná natiin sato'o yo ña'ñó'ó, dá kandaá ini ndo ña kóni ndu chindeé ña'a ndú noo choon yó'o. ²⁰ Ta kī'o dión nì chīkaa ini ndu, dá kíán ni iin tó'ón ñayuu ná dá'a nì nakani kuáchi ini kande'é ná ndu sa'á dī'ón kua'a nì ndítútí ná kane'e ndu ko'on ndu. ²¹ Chī ndí'i ini ndu kéndísá'ano ndu choon. Ta o duú noo sato'o yo Jesús oon ni ndí'i ini ndu kee ndu dión, nda'í ngó ñayuu ta'ani ndí'i ini ndu kéndísá'ano ndu.

²² Ta tánda'a ta'ani ndu iin ka ñani yo kosaá ra xí'ín ta'a yó'o. Ta kua'á nda'o ta'ándá nì na'a ra mií rá noo ndú ña ndí'i nda'o ini ra kendaá ra choon. Ta viti ndí'i cháá ka ini ra chindeé rá ndo'ó, chī ió nda'o tándeé ini rá xí'ín ndó. ²³ Ta kana'á ndó ña Tito kúú ra né'e tá'an xí'ín yu'u, ta kéchóon dáó xí xí'ín noo ndo'ó. Ta uy ka ñani yo kosaá xí'ín xí kúú ra nì tánda'a dao ka na kúú kuendá Jesús kosaá ra, ta xí'ín ta'a yó'o natiin Cristo ña'ñó'ó. ²⁴ Ta na'a ndo mií ndó ngó ta'a yó'o ña kúú ndó na kú'u ini sa'a na kúnda'í ñoó, dá ná kandaá ini dao ka na kúú kuendá Jesús sa'á ña va'a nì kee ndó, dá ná dá'a nì dátúú ndó ndu'u ngó ká'an va'a ndu sa'a ndo noo rá.

9

¹ Kò xinñó'ó ka ka'ín xí'ín ndo'ó sa'á dī'ón, ña kíán kētútí dao ka na kúú kuendá Jesús, dá chindeé ná ñayuu Ndios ndéi kuendá Judea, ² chī sa'á na'á vái ña ndino'o ini ndo kóni ndo chindeé ndó na. Ta ká'an va'i sa'a ndo'ó noo ñani yo ndéi Macedonia yó'o, chī ká'ín xí'ín ná ña ndo'ó, na ndéi Acaya xaán, nda'í kua'á ao ió nduu ndo chindeé ndó ñayuu kúnda'í. Ta sa'á ña nì ndí'i ini ndo kee ndó dión, sa'á ñoó nì chīkaa ta'ani ini na kee na dión. ³ Tído nì tánda'í ñani yo yó'o kosaá ra noo ndéi ndó, dá kíán ná dá'a nì kandoo tó'ín ngó ña nì ka'an va'i sa'a ndo sa'a choon yó'o, dá ná xinkoo ña nì ka'ín xí'ín ná ña kande'í nduu ndo. ⁴ Dá chī oon ni ví sa'a dao na ndéi Macedonia xí'ín, ta koni na ña kò ndéi nduu ndo xí'ín dī'ón ñoó, dá kíán kaka'an nda'o noo ndú'u sa'á ña nì kande'í ini ndu ndo'ó, ta kò ní sá ndei nduu ndo. Tído ví'í

ká ví kaka'an noo mií ndó. ⁵ Sa'á ñoó ñi chikaa iniñ ña va'a cháá ka ñi sei nda'í noó taa yó'o ña kosaá ra noo ndéi ndó dinñó'ó, dá chindee rá ndo'ó ketutí ndó dj'ón, ña ñi kaa ndo k'i'o ndó. Ta dión, dá ná kandeí nduu ndo k'i'o ndóan xí'in ndino'o ini ndo, dá ná dá'a ñi kakian ña ñi kendúsá ndu xí'in ndó.

⁶ Ta ká'in xí'in ndó ña kande'é ndó tát'o'on ndó'o na xíti, chj na xíti cháá, cháá vá dákee na. Ta na xíti kua'a, kua'a dákee na. ⁷ Ta iin rá iin ndó k'i'o tát'o'on k'i'o ñi chjkaa ini nió ndo. Ta o sa k'i'o ndóan xí'an kúnda'í ini ndo, ni sa'á ña miñan ndúsá k'i'o ndóan. Chj náta'an ini Ndios xini na na xí'o ña xí'an kádij ini na. ⁸ Ta na ká'ano nda'o kúú Ndios, sa'á ñoó kuu va ndekua'a ná ña'a va'a noo ndo, dá kían ni iin tó'on ta'on ña'a ná o kómanj noo ndo, dá kían ná koo ni ña'a chindee ndó dao ka na. ⁹ Dá chj di'a kaá tuti ij Ndios:

Ñi dasá rá ña ió noo rá, ta ñi xí'o raan noó na kúnda'í,

ta iin ñi kandoo va ña ndaa ñi kee ra noo Ndios.

¹⁰ Ta mií ná xí'o tata noó ra xíti, ta xí'o ta'ani na pan noó na kuiko, ta mií ná ndekua'a tata ió noo ndo. Ta ndekua'a ta'ani na ña va'a kee ndó xí'in dao ka ñayuu. ¹¹ Dión, dá koni ndo koo kua'á ña'a noo ndo, dá kuu k'i'o kua'a ndo ña'a noó ñayuu xinñó'án. Dá tá ná nakí'o ndu dj'ón ñoó noo ná, dá kían nakí'o na ndivé'e noo Ndios sa'án. ¹² Chj tá ná nakí'o ndu dj'ón yó'o noo na kúnda'í ñoó, o duú ña'a xinñó'ó oon ni ñayuu Ndios ni'í ná xí'án, dá chj di'a kua'á nda'o noo ndivé'e nakí'o na noo Ndios sa'án. ¹³ Ta sa'á ña natiin na dj'ón ñi kemánj ndo ná, sa'á ñoó keká'ano na Ndios, chj miñan ndaa seidó'o ndó t'o'on va'a sa'a Cristo. Ta keká'ano ta'ani na Ndios sa'á ña ñi xí'o ndó kua'á nda'o dj'ón ñi chindee ndó mií ná xí'in dao ka ñayuu. ¹⁴ Ta k'i'o dión ta'ani kaka na ña manj noo Ndios sa'a ndo, chj kú'u nda'o ini na sa'a ndo, chj mií Ndios ñi kedaá xí'in ndó, dá ñi kee ndó ña manj ká'ano yó'o xí'in ná. ¹⁵ Ta ndivé'e ká'ano Ndios, chj ká'ano nda'o ña manj ñi kee na xí'a. Ta kó ni'í yó t'o'on va'a ka'an yó sa'án.

10

Ká'an Pablo sa'a choon ñi xí'o Ndios noo ná

¹ Ta yu'u Pablo sei nda'í va'i noo ndo xí'in ña nda'í ió iniñ, xí'in ña ió va'a iniñ tát'o'on k'i'o ñi kee mií Cristo, va'ará ká'an dao ndó ña iin taa vitá ini kúú yu'u tá nákaa tein ndó xaan, tido tá nákaa xikái, deén nda'o ká'in xí'in ndó. ² Tido sei nda'ávij noo ndo ña tá ná saaj, ná dá'a ñi kendúsá ndo xí'in ña ka'an deéin xí'in ndó, chj miñan ndaa kuiti

kosaá nduu ka'an deéin xí'in na ká'an ña xionoo ndu kee ndu tát'o'on k'i'o kee ñayuu kuenda ñayuu yó'o. ³ Miñan ndaa ndéi ndu ñayuu yó'o, tido kó kéchóon ta'on ndu ña'a ió ñayuu yó'o, dá naá ndu xí'in ña kini. ⁴ Chj kó kéchóon ta'on ndu ña ió ñayuu yó'o, dá naá ndu xí'in ña kini. Chj nda'á chóon, ña kían kéchóon ndu, kúú ndée xí'o mií Ndios. Ta xí'in ña yó'o dánaá ndu noo dándaki ña kini. ⁵ Ta xí'in ndée yó'o ta'ani dátuyú ndu ndidaa ña t'o'on kéchóon ñayuu. Ta dátuyú ta'ani ndu ndidaa ñaxintóni táyí, ña kedaá xí'in ná, dá kó nákoni na Ndios. Ta náchi'i ndu ndidaa ñaxintóni ñayuu tixi nda'á Cristo Jesús, dá ná kueidó'o ña ná. ⁶ Ta ió nduu ndu dándó'o ndu nió na kó xí'in kueidó'o tá ná kasandaá ndo kueidó'o ndisa ndó t'o'on Ndios.

⁷ Kande'é va'a ndó ndi káa iin ña'í. Tá ió iin káa ndó nákoni mií ña kúú ndó kuenda Cristo, dá kían kánian taó kuenda va'a ndó, chj tát'o'on k'i'o kúú ndó kuenda Cristo, k'i'o dión ta'ani kúú ndu'u. ⁸ Chj va'ará yá'í cháá noo chindaya'íi choon né'í, tido kó xíka'an ta'on noo, chj mií sato'o yó Cristo ñi xí'o choon yó'o noo, dá dákuá'anoi ndo'ó noó ña kándisa ndó. Ta kó ni'í xí'o na ña noo ña dánaa'í noo ndo. ⁹ Ta o sa ká'án ndó ña ndúkú dáyu'íi ndo'ó xí'in t'o'on ká'in noo tuti tánda'í kosaá noo ndo. ¹⁰ Chj kaá dao ndó ña miñan ndaa deén nda'o ká'in noo tuti táai tánda'í kosaá noo ndo, ta kuáchij nda'o choon sa'ándaj noo ndo. Tido tá iój xí'in ndó, kó kúú ta'on yu'u iin taa ndeé ini, ta ni kó tí'ai ka'an va'í, kaá dao ndó. ¹¹ Tido ká'in xí'in na ká'an dión ña ná kana'á ná ña tát'o'on k'i'o ká'an ndu noo tuti taa ndu, k'i'o dión ta'ani kee ndu tá ná saá ndu noo ndéi ndó xaan.

¹² Ta kó chindaa noó ndu ki'in tá'an ndu xí'in tã kátóo chindaya'í mií, ta ni kó chidáo tá'an ndu mií ndu xí'in rá. Tido taa yó'o, ndéi ra chikí'ó ra mií rá xí'in ña kée ra, ta chidáo rá mií rá xí'in ra kée tát'o'on kée mií rá. Ta sa'á ña kée ra dión, sa'á ñoó kó ño'o ndi'í ta'on ini ra. ¹³ Tido ndu'u, kó yá'a ta'on ndu chindaya'í ndu mií ndu cháá ka noo choon né'e ndu. Di'a chindaya'í ndu mií ndu tát'o'on káa choon ñi xí'o mií Ndios noo ndu, ta xí'in choon yó'o ñi kasandaá ndu noo ndéi ndó. ¹⁴ Kó yá'a ta'on ndu tá sa'ándá ndu choon noo ndo, chj yá'a ndu tá kó ni saá ndu noo ndéi ndó. Tido ndu'u kúú ra mií noo ñi saá ñi daná'a t'o'on va'a sa'a Cristo Jesús noo ndo.

¹⁵ Ta kó yá'a ta'on ndu chindaya'í ndu mií ndu noó choon kée dao ka na. Ña kónj ndu kían kua'ano cháá ka ndo xí'in ña kándée ini ndo Jesús, dá ná kandaya'í cháá ka choon kée ndu tein ndó, tát'o'on k'i'o dándaki choon né'e ndu. ¹⁶ Ndi'í, dá ko'on ndu dána'a ndu t'o'on va'a sa'a Jesús noo na ndéi xiká cháá ka noo ndo'ó, ta o kú'u ta'on ndu dána'a ndu noo dána'a dao ka taa, dá kían ná dá'a ñi

chindaya'i ndu mií ndú nõg choon nì kee dao ka ra. ¹⁷ Ta na ká'an kuryíi, kánian kuryíi ná sa'á ña nì kee sato'o yõ Ndios sa'á ná. ¹⁸ Dá chî ñayuu, na chindaya'i mií, kò kándõõ va'a na nõõ Ndios. Di'a ñayuu, na chindaya'i mií Ndios, nõõn kúu na kándõõ va'a.

11

¹ Kónij ña ndeé ní koo ini ndõ sa'í viti, chî ko'ín ka'ín xí'ín ndó táto'on kée iin ra ndúlóko. Tído ndeé koo ini ndõ sa'í, ² dá chî kékuión yu'u sa'a ndõ táto'on kuión ini Ndios sa'a ndõ, dá chî sa nì kándõõ ña nakí'o víii ndõ'õ nõõ iin tó'ón Cristo kakuu yí ndõ táto'on kée iin tatá tá kua'an ra nakí'o ra de'e di'í táki ra nõõ ndá'a taa kakuu yí xí. Chî kónij ña koo vii ndõ nakí'oi nõõ mií Cristo. ³ Tído náani inij sa'a ndõ, dá chî táto'on kî'o nì kee koo, tá'an kirí mañá nì danda'í Eva, oon ni ví k'i'o dión nadaká taa tó'ón ñaxintóni ndõ, dá ya'a ndó koni xixi ndó Cristo. ⁴ Dá chî tá veí dao ka taa, ta diín dána'a ra sa'a Jesús o duú ña nì daná'a mií ndu'u nõõ ndõ, ta dána'a ra sa'a iin ka espíritu nõõ Espíritu ij Ndios, na nì natiiin ndó, ta diín va dána'a ra sa'a tó'on va'a sa'a Jesús o duú ña nì daná'a ndu nõõ ndõ, tído xí'o ndeé ini ndõ sa'a rá. ⁵ Ta kí'in k'i'oi ña kò kúu ta'oin iin taa nõõ nõõ taa chínaní ndó kúu apóstol ndáya'í. ⁶ Chî va'ará kò tí'a yu'u ka'an va'í, tído kò kámani tá'ón ña ndichí nì xí'o kee nõõ. Dá chî nõõ ndidaa vá ña'a nì kee ndu, ta nõõ ndidaa ña'a nì ka'an ndu, nì na'a ndu tein mií ndó ña dión kián.

⁷ ¿Á nì ya'í nì kee kuáchí sa'á ña nì kenóoi mií, dá kandaya'í ndõ'õ, xini ndõ? Chî tá nì daná'í tó'on va'a Ndios nõõ ndõ, kò nì kí'in ya'í ta'an veí. ⁸ Ta sa xio ndaaí di'ón ndá'a dao ka na kúu kuendá Jesús nì sa kuu ya'aví, dá nì sa ioj nì daná'í nõõ ndõ. ⁹ Tá nì sa ioj xí'ín ndó, ta nda'í kómani ña'a nõg, tído nì iin tó'ón ndó kò ní dándj'í inij. Chî ndidaa ña'a sa komanj nõg nì xí'o dao ka ñani yõ, na nì kii chí kuendá Macedonia. Ta nõõ nì iin ña'a kò ní dándj'í inij ndõ'õ, ta nì iin kuu o dándj'í inij ndõ'õ nõõ ña xínõ'ó'í. ¹⁰ Ta sa'á ña nákaa tó'on ndaa Cristo ini nõg, sa'á nõg ká'ín xí'ín ndó ña kò iin ta'on kuu díta ña chindaya'ii choon kéei sa'á ña kò kí'in ya'í nõõ ndõ'õ, na ndeé chí Acaya xaañ. ¹¹ Ta, ¿ndiva'a ká'ín dión, ká'án ndó? ¿Á kò kú'u ta'on inij sa'a ndõ'õ, ndani? Mií Ndios kúu na ná'a ña kú'u nda'o inij sa'a ndõ.

¹² Ta ña kéei kían kò kí'in ya'aví nõõ ndõ, ta dión ij vá kee, dá ná o ní'í dao ka taa, tá'an ra ndúkú chindaya'ii mií, ndi kee ra chidáó tá'an ra mií rá xí'ín ndu'u. ¹³ Dá chî taa nõõ kúu apóstol tó'ón, ta kúu rá taa kéchóon xí'ín ña mañá, chî kée ra mií rá ña kúu rá apóstol Cristo. ¹⁴ Tído ná dá'a ni naá téi ini ndõ ña k'i'o dión kée ra, dá chî dión ta'ani kée ña u'u, chî kéean mián ña kúuán táto'on inij ñgel

ndato tóon. ¹⁵ Sa'á nõg o duú iin ña kuáchí kíán kandaq ini yõ ña taa kéchóon nõõ ña u'u kée ra mií rá ña kúu rá taa kéchóon nõõ ña ndaa. Tído kasandaá iin kuu, dá keyíko sa'a rá táto'on káa choon nì kee ra.

Yó'o ká'qn Pablo sa'a ndidaa tandó'õ nì ndo'o na sa'á ña né'e na to'on Jesús

¹⁶ Nándio koo tukui ká'ín xí'ín ndó ña ná dá'a ni ka'án ndó ña ndúlókoj. Tído tá ká'án ndó ña dión kíán, dá natiin ndó yu'u táto'on iin na ndúlóko, dá nõnõ nõg chindaya'ii mií cháá. ¹⁷ Ta ña ká'ín xí'ín ndó viti, kò kíán ña nì natiiin nõõ sato'o yõ Ndios. Chî kíán táto'on ká'án iin na ndúlóko, sa'á nõg kándéé inij chindaya'ii mií. ¹⁸ Ta sa'á ña kua'á nda'o taa chindaya'ii mií sa'á ña kée ra ñayuu yó'o, sa'á nõg chindaya'í ta'ani yu'u mií. ¹⁹ Chî ndino'o ini ndõ xí'o ndeé ini ndõ seídó'o ndó taa ndeé tó'on, va'ará kaá ndõ ña kúu ndó na ndichí. ²⁰ Ta xí'o ndeé ta'ani ini ndõ va'ará náchi'í dao ra ndõ'õ tíxi ndá'a rá, o va'ará kété'á dao ra ndõ'õ, o va'ará xio ndaa dao ra ña'a ndó, o va'ará chindaya'í dao ra mií rá nõõ ndõ, o va'ará káni dao ra da'anda nõõ ndõ. ²¹ Ta xika'an ví nõg ká'ín xí'ín ndó ña kò ní kée ndu dión xí'ín ndó, chî nõõ va ió ini ndu.

Ta nõõ ña chindaya'í dao ka taa nõõ mií rá, chindaya'í ta'ani yu'u mií, va'ará ká'ín táto'on ká'án iin taa ndúlóko. ²² ¿Á kúu rá taa hebreo? Ñaa ta'ani kúu yu'u. ¿Á kúu rá taa ñoo Israel, ña kúu ñoo Ndios? Ñaa ta'ani kúu yu'u. ¿Á kúu rá na ve'e tatá sá'ano Abraham? Ñaa ta'ani kúu yu'u. ²³ ¿Á kúu rá taa kéchóon nõõ Cristo? (Ká'ín táto'on kée iin na ndúlóko.) Tído kéchóon cháá ká'ín yu'u nõõ Cristo o duú mií rá, chî yu'u kúu ra kua'á cháá ka nì kéchóon nõõ Cristo. Ta sa'a mií ná kua'á nda'o ta'ándá nì kani ndava'a ñayuu yu'u, ta kua'á cháá ka ta'ándá nì sa káa yu'u ve'e kaa, ta kua'á nda'o ta'ándá daá ió ña kuuj. ²⁴ Ta o'on ta'ándá nì kani na Israel okõ sa'on komj chirrión sa'ta yu'u. ²⁵ Ta onj ta'ándá nì kani na yu'u xí'ín vara, ta iin ka ta'ándá kua'an na ka'áni ná yu'u xí'ín yuu, ta onj ta'ándá nì keta ka'ani barco ini taño'o nõõ nákaa kua'ín, ta iin nõõ xí'ín iin ndúu nì sa nõõ ni'ini nõõ taño'o. ²⁶ Ta ndó'o nda'o nõg íchi nõõ xionooi, chî ióan kuuj kée yuta, ta ió ta'ani ña kuuj kée taa kuuj'íná, ta ió ña kuuj kée na ñooi, ta ió ta'ani ña kuuj kée na kò kúu na Israel. Ta ió ña kuuj nõõ kúu ñoo ná'ano, xí'ín nõõ kúu yukú jichí xí'ín nõõ taño'o, ta ió ta'ani ña kuuj kée na chínaní mií ña kúu ná kuendá Jesús. ²⁷ Ta sa'á choon kéei, sa'á nõg kútati nda'a veí, ta kua'á nda'o ta'ándá kò ní sá kidij, ta kua'á nda'o ta'ándá sa xí'í dokoj ña kuíko xí'ín ña íchij takují, ta kua'á nda'o ta'ándá nì sa xionoo nditaj, ta nì sa ndo'o nõg ña víxi chî kòg dá'on kandixii. ²⁸ Ta nõõ ndidaa ka ña'a, ió iin ka ña'a ndó'í

iin iin kuꝯ kuꝯ, chꝯ nákanii nda'ꝯ inꝯ sa'á ndidaá na kúú kuendá Jesús ndéi iin rá iin ñoo. ²⁹ Chꝯ, ¿ndi ndáa ndo'ꝯ ndo'ꝯ níꝯ, ta kꝯ ndo'ꝯ ta'aní nꝯ míí? Kꝯ ín ta'on. O, tá kándéé dao taá dándá'í rꝯ ndo'ꝯ, ¿á kꝯ ná'á ta'on ndó ñá xidꝯ nda'ꝯ inꝯ?

³⁰ Tá mián kánian chindaya'ii miíí, va'a kaan ná chindaya'ii miíí noꝯ ñá ná'á ñá kúú iin ta kꝯ kómí ndéé miíí. ³¹ Ta mií Ndios, na kúú tatá sato'ꝯ yo Jesucristo, na daá kuití kánian natiin ñáñó'ꝯ, noꝯn kúú na ná'á ñá kꝯ ká'an to'ín.

³² Tá nꝯ sa io yu'u'ñoo Damasco, ñoo nákaa iin ta né'e choon, ta nákaa rꝯ tꝯxi ndá'a rey Aretas. Kúú nꝯ sa'anda rꝯ choon noꝯ ta ndaa yé'é ñoo ñoo ñá ná kandeí nduu rꝯ tiin ra yu'u, nꝯ ká'an rá. ³³ Tído ndéi dao ñayuu nꝯ taó ná yu'u ventana, dá nꝯ danóo na yu'u inꝯ iin tꝯyika ndjka náꝯ ñoo ñoo, dá nꝯ kuu nꝯ kaxii noꝯ ndá'a taá ñoo.

12

Yó'o ká'an Pablo sa'q iin ñá'a dándó'o nꝯ ná

¹ Mián ndaa ndisa ni ñá'a kꝯ ndáya'í ñá chindaya'ii miíí, tído viti ná ko'ín nakanií xí'ín ndó sa'á ñá nꝯ na'a sato'ꝯ yo Jesús noꝯí, xí'ín sa'á ñá saá nꝯ nakani na xí'ín. ² Ta ná'á yu'u sa'á iin taá, ta taá yó'o ín xí'ín Cristo, ta sa io uxꝯ komꝯ kuá nꝯ nakí'in ñaa Ndios né'e na nꝯ sa'an na ndá induú kúú onꝯ. Xíni á nꝯ sa'an rꝯ xí'ín ndá yikí koño rꝯ, o níꝯ óon ra nꝯ sa'an. In tó'ón dinꝯ Ndios kúú na ná'á. ³ Ta ná'á yu'u sa'á taá yó'o, ta xíni á nꝯ sa'an rꝯ xí'ín yikí koño rꝯ, o níꝯ óon ra nꝯ sa'an. In tó'ón dinꝯ mií va' Ndios kúú na ná'á. ⁴ Tído mián ndaa nꝯ nađitá ñaa Ndios noꝯ ndato téi káa noꝯ ió na. Ta ñoo nꝯ seídó'o ra to'on, ñá kían ꝯ kátꝯ'a yó nakani yó, chꝯ ni iin ñayuu kꝯ ní ni'ꝯ tá'ꝯ nakani na sa'an. ⁵ Ta kuu va chindaya'í yu'u taá yó'o, tído ꝯ chindaya'í ta'on yu'u miíí, chꝯ chindaya'ii miíí sa'va'a sa'á ñá ná'á ñá kúú iin ta kꝯ kómí ndéé miíí. ⁶ Tído tá ká'an yu'u chindaya'avii miíí, dá kían ꝯ kákuu ta'on yu'u iin taá on inꝯ, chꝯ ñá ndaa va ka'ín. Tído ꝯ kée ta'oin dión, dá kían ni iin ñayuu ná dá'a ni chindaya'í cháá ka na yu'u noꝯ ñá ndé'é ná kéei o ñá seídó'o na dána'í.

⁷ Ta sa'á ñá ná ꝯ yá'a téi chindaya'ii miíí sa'á ñá ndato nꝯ na'a Ndios noꝯí, sa'á ñoo nꝯ kaśáá iin ñá'a dándó'an níꝯ, ta kían tátꝯ'on iin ión yáí táree ñíí, xíní, ñá kéchóon ñá u'u dándó'an nímaí, dá kían ná ꝯ yá'í chindaya'avi miíí. ⁸ Ta sa onꝯ ta'ándá nꝯ seí nda'aví noꝯ sato'ꝯ yo Jesús ñá ná dꝯtá ná ñá kedaá xí'ín ndó'o nímaí. ⁹ Tído di'a va nꝯ kaa na xí'ín: “Koꝯ, sa vatꝯ va nákaaꝯn tꝯxi ñá manꝯ kée yu'u xí'ón, chꝯ ndéé mií yu'u kían ná'a va'a cháá ka noꝯ na kꝯ ndéé.” Sa'á ñoo ndani ndino'o inꝯ yu'u chindaya'avii miíí

sa'á ñá ná'á ñá kúú iin taá kꝯ kómí ndéé miíí, dión, dá ná'í ñá nákaaí tꝯxi ndá'a ndéé mií Cristo. ¹⁰ Ta sa'á ñá ió ndéé Cristo xí'ín, sa'á ñoo káđi inꝯ tá koꝯ ndééí, o tá kána'á ñayuu xí'ín, o tá kámanꝯ ñá'a noꝯí, o tá kéndava'a ñayuu xí'ín, o tá ndó'o níꝯ. Dá chꝯ tá koꝯ ndééí, dá di'a kúú iin taá ndakí cháá ka kée Ndios.

¹¹ Tído, tátꝯ'on kée iin ta ndéé to'on, kꝯ dión nꝯ kee sa'á ñá nꝯ chindaya'avi miíí, tído mií va ndó nꝯ kedaá xí'ín, sa'á ñoo nꝯ kee dión. Di'a mií va ndó kánian nakoni ndꝯ yu'u, dá chꝯ noꝯ ni iin tó'ón ta'on ñá'a kꝯ kándoꝯ nó yu'u noꝯ taá chínani ndó kúú apóstol ndaya'í, va'ará koꝯ ñá'a kúúí. ¹² Kuá'a nda'ꝯ ñá'a ná'ano kée na kúú apóstol Jesús nꝯ kee yu'u tein mií ndó, ta nꝯ kee ñá xí'an kueé ió inꝯ, chꝯ nꝯ kee ñá ndato, xí'ín ñá kedaá xí'ín ñayuu, dá naá inꝯ na, xí'ín ñá ná'ano veí noꝯ Ndios. ¹³ Sa'á ñoo, ¿ndí kían va'a ní kee yu'u xí'ín dao ka na kúú kuendá Jesús, ta kꝯ ní kée ñá xí'ín ndo'ꝯ, xini ndꝯ? Chꝯ sa'va'a ñá nꝯ kee kían kꝯ ní kí'in ya'í ta'an veí noꝯ ndꝯ. ¿Ká'ano koo inꝯ ndꝯ sa'í tá ká'an ndó ñá ñá yó'o kúú iin kuáchi kini!

Yó'o ká'an Pablo ñá saq na ñoo ñoo ta'ándá kúú onꝯ

¹⁴ Kana'á ndó, chꝯ sa ió nduuí saá noꝯ ndéi ndó ta'ándá kúú onꝯ. Ta ꝯ dáta'an ta'on yu'u ndo'ꝯ xí'ín ni iin ñá'a, chꝯ kꝯ ndí'í ta'on inꝯ yu'u sa'á ñá ió noꝯ ndꝯ, di'a ndí'í inꝯ sa'á mií va ndó. Dá chꝯ kꝯ kánian koto takuáchi leé tatá xꝯ, di'a na kúú tatá va kánian koto de'e na. ¹⁵ Ta ndino'o inꝯ yu'u ióí ñá dándí'í ndidaá ñá ió noꝯ sa'á ndꝯ, ta ió ta'aníi dándí'í ndidaá ndééí sa'á ñá kú'u inꝯ sa'á ndꝯ. Ta va'ará sa'ano cháá ka ñá kú'u inꝯ sa'á ndꝯ, tído ndo'ꝯ, dánkoo di'a ndó ñá kú'u inꝯ ndꝯ sa'í. ¹⁶ Tído kaá dao ndó ñá va'ará kꝯ ní kí'in ya'í noꝯ ndꝯ, tído sa'á ñá kúú iin ta mañá, sa'á ñoo nꝯ danda'aví ndo'ꝯ, kaá ndꝯ. ¹⁷ ¿Á nꝯ danda'í ndo'ꝯ xí'ín iin taá nꝯ tãnda'í nꝯ saq noꝯ ndꝯ, ká'an ndꝯ? ¹⁸ Nꝯ seí nda'aví noꝯ Tito saq xꝯ xí'ín inꝯ ka ñani yo noꝯ ndéi ndó. Ta, ¿á nꝯ danda'í Tito ndo'ꝯ, tá dáa? ¿Á kꝯ ná'á ndó ñá iin tó'ón va kúú ñaxintónꝯ ndú, ta iin noó va íchi nó'o ndu'u?

¹⁹ Ndá ndí kuu ká'an ndó ñá ká'an ndꝯ dión, dá chꝯ kónꝯ ndꝯ kandꝯ va'a ndu noꝯ ndꝯ. Tído koꝯ, chꝯ noꝯ Ndios va ká'an ndꝯ dión sa'á ñá kúú ndú kuendá Cristo. Ta noꝯ ndidaá ñá kée ndu, na manꝯ miíí, ndúkú ndu'u ñá kua'ano cháá ka ndꝯ íchi Ndios. ²⁰ Chꝯ yu'í ñá tá ná saá noꝯ ndéi ndó, oon ni ví natiin yu'u ndo'ꝯ ndéi ndó kée ndó ñá kꝯ ná'ano inꝯ, ta dión ni ndo'ꝯ, ꝯ ná'ano inꝯ ndꝯ kee yu'u. Dá chꝯ oon ni ví ndéi ndó ndátó'ón kuáchi ndꝯ, o ndéi ndó xí'ín ñá u'u inꝯ ndꝯ, o ndéi ndó xí'ín ñá tꝯndó ndꝯ, o ndéi ndó sa'ándá tá'an ndó, o ndéi ndó dátaꝯ chꝯ'an tá'an ndó, o ndéi ndó káva'a ndó

kuachi satã dao ka ñayuu, o ndéi ndó xí'ín ña táyíí ndó, o ndéi iin rá iin ndó kée ndó ña kóni mií ndó. ²¹ Chì tá ná saaj noo ndéi ndó, oon ni ví natiin yu'u ña ka'an noo noo Ndios kee ndó. Ta oon ni ví kuakii xí'ín ndirá nooí sa'á ña kuá'á ndá'o ndó ni ya'a ni kee kuachi, ta kò ñá'á nandikó iní ndo sa'á ña ni kee ndó kuachi ka'an noo, o sa'á ña ni kidj ndo xí'ín nã kò kúú ñadi'í ndo o yíi ndo, o sa'á ndidaá ka kuachi ni kee ndó xí'ín ñíi ndo.

13

¹ Ta viti xíno oní ta'ándá saaj noo ndéi ndó. Ta kana'á ndó ña xínñó'ó yó uu ñayuu o oní ñayuu kandita k'i'o kuendá, dá keyíko yo iin tãndó'ó. ² Sa ni ka'in xí'ín ndó tá ni sa ioj xí'ín ndó, ta viti ká'an tukui xí'ín ndó, ta kee ndó kuendá ña ióí xí'ín ndó. Ta xían nani nákaã xikái, tánda'í tuti yó'o kosaã noo na ni ya'a ni kee kuachi, xí'ín noo ndidaá ka ndo'ó, chí tá ná saã tukui noo ndéi ndó, dá kían ni lú'u ña maní o kóo sa'a ndo. ³ Chì ndúkú ndó korndodó ndó yu'u nde'á á miían ndaã kuiti Cristo kúú na ká'an noo yu'u. Ta kana'á ndó ña kò kúú ta'on na iin nã koo ndéé xí'ín ndó. Di'a ná'á nã ña kómí ná ndidaá ndéé xí'ín mií ndó. ⁴ Dá chí va'ará ni xí'í Jesús ndjka cruz táto'on iin tãã koo ndéé, tído viti takí nã kée ndéé mií Ndios. Ta dión ta'ani ndó'o ndu'u, kò tá'ón ndéé kómí ndú ñayuu yó'o táto'on ni ndo'o mií Cristo. Tído kataki ndu kandeí ndu xí'ín ná kee ndéé mií Ndios, dá kechóon ndu noo ndo.

⁵ Kande'é va'a ndó mií ndó, ná kande'á á miían ndaã kándéé iní ndo Jesús o koo, ta korndodó ndo mií ndó. Ta, ¿á kò xí'o ta'on ndó kuendá ña ió Jesucristo xí'ín ndó? Chì tá kò ió nã xí'ín ndó, dá kían sa ni kandoo va ndó ni tuú ndó noo ña kándisa ndó. ⁶ Ta kándéé iní ña xí'o ndó kuendá ña kò ní kándoo ta'on ndu ni tuú ndú noo ña kándisa ndu. ⁷ Xíkã ndu ña maní noo Ndios sa'a ndo, dá ni iin tó'ón ndó ná o ya'a kee ña kini. Ta kò kée ndu dión, dá kandoo va'a ndu noo ñayuu. Dión kée ndu sa'a ndo'ó, dá katí'a ndó kee ndó ña va'a, va'ará ká'an dao ka ñayuu ña ni tuú ndú noo ña kándisa ndu. ⁸ Chì o kúu ta'on chítuu ndu ña ndaã, di'a ndíta ndu chindeé ndúan. ⁹ Sa'á ño'ó náta'an ini ndu kakuu ndu tãã koo ndéé tá ná kuita toon ndó xí'ín ña kándisa ndó. Ta xíkã ndu noo Ndios ña ná xínkuei ndó koo ndó táto'on k'i'o kóni mií ná. ¹⁰ Ta táai to'on yó'o kosaã noo ndo nani nákaã xikái, dá kían, tá ná saaj noo ndéi ndó, ná dá'a ni ka'an deejín xí'ín ndó, chí ni xí'o sato'o yo Jesús choon yó'o nooí, dá dákuá'anoi ndo'ó xí'ín to'on Ndios, ta kò ní xí'o naan nooí ña dánaá di'ai ndo'ó.

¹¹ Ta viti kò'in dándí'i ña ká'in xí'ín ndó. Ná kadji iní ndo, ta ndeyíko ndo mií ndó noo Ndios, ta k'i'o tá'an ndó tãndeé iní, iin tó'ón ná kakuu ñaxintóni ndo, ta kandeí va'a ndó xí'ín iin rá iin ndó. Ta Ndios, nã xí'o ña kandeí ñochí yó, nã xí'o ña ku'u ini sa'a sáta'an yó, ná koo xí'ín ndó. ¹² Ta chító tá'an ndó noo ndo, ta ña yó'o ná kakuu iin ñaño'ó ka'an tá'an ndó ndisá'an sa'á ña kúú ndó kuendá Jesús. ¹³ Ta ndidaá ñayuu Ndios ndéi xí'ín yu'u yó'o ká'an nã ndisá'an xí'ín ndó.

¹⁴ Ta ná koo ña maní xí'o sato'o yo Jesu-cristo xí'ín iin rá iin ndó, ta ná ku'u ini sa'a sáta'an ndó táto'on k'i'o kú'u ini Ndios sa'a ndo, ta iin ná kakuu ndó kee Espiritu iñ ná. Dión ná koo.

To'on yó'o kían nì taa San Pablo nì sa'an noó nà ndéi kuendá Galacia

Ká'qñ Pablo ndisá'án

¹ Yu'u kúu Pablo, ta kúú iin apóstol, nà né'e to'on Jesucristo. Ta kò kúu ta'on yu'u iin yoo nì tanda'a iin taa, o iin rā nì kaxi taa. Dá chī mii vá Jesucristo xí'ín tatá Ndios, nā nì danátaki Jesús, kúu nā nì kaxi yu'u. ² Ta yu'u xí'ín ndidaá ká nā kúu kuendá Jesús ndéi xí'ín yó'o ká'qñ ndu ndisá'án xí'ín ndo'ó, nā kúu kuendá Jesús ndéi ñoo kuálí ñó'o chí kuendá Galacia xaān. ³ Ta mii tatá yo Ndios xí'ín sato'o yo Jesucristo ná kee na ñā manj xí'ín ndó, ta nakij'o na ñā koo va'a ini ndo. ⁴ Jesucristo kúu nā nì xí'o mii ná nì xí'í nā sa'á kuachi yo, dá nì taó xóo na yó tixi ndá'qñ ndidaá kúu ñā kini ió ñayuu yó'o, chí kji'o dión nì chikaa ini tatá Ndios ñā kee na xí'á. ⁵ Ta daá kuití kánian natiin na ñāñó'o. Dión ná koo.

Iin tó'ón dinj vá Jesús kándéé ini yo, dá ndoo kuachi yo noo Ndios

⁶ Naá vá ini xini sa'á ñā yachi téi nì kasá'á ndó kankuei xoo ndó noo Ndios, nā nì kana ñáa sa'á ñā manj nì kee Jesucristo sa'a ndo. Ta viti ká'án ndó ñā ió iin ká to'on saá kji'o ñā kaxi ndó. ⁷ Tído kò ta'ón iin ká to'on saá kji'o ñā kaxi yó. Ndéi dao taa tein mii ndó xaān, ta kátoó rā dátuyú rá ndo'ó, ta kátoó rā nadañon ra to'on va'a ñā ká'qñ sa'a Cristo. ⁸ Ta va'ará ndu'u o iin ángel nì kii induú ná dána'a iin ká to'on saá noo ñā nì sa daná'a ndu noo ndo, dá kían iin íchi ná kandoo ndu kakomí ndú kuachi noo Ndios. ⁹ Ta sa nì ka'qñ ndu xí'ín ndó, ta nándio kuéi tuku ndu ká'qñ ndu xí'ín ndó; ndi ndáa taa diin dána'a o duú to'on va'a nì daná'a ndu noo ndo, dá kían iin íchi ná kandoo ra kakuu ra taa kómí kuachi noo Ndios.

¹⁰ ¿Á ká'án ndó ñā xí'ín to'on ká'ín yó'o ndúkúí ñā kandoo va'i noo ñayuu o noo Ndios? ¿Á ká'án ndó ñā dión ká'ín, dá kandoo va'i noo ñayuu? Chí tá ndúkú yu'u ñā kandoo va'i noo ñayuu, dá kían kò kúu ta'on yu'u iin nā kéchóon noo Cristo.

Di'a nì kuu tá nì kana Jesús yu'u ñā kane'i to'on na

¹¹ Kónj yu'u ñā kana'á ndó, ñani mii, ñā to'on va'a dána'a yu'u kò kúu ta'an vaan ñā nì ndaki ini ñaxintónj taa. ¹² Dá chí kò ní nátiin ta'on yu'u to'on yó'o noo ní iin tó'ón taa, ta ní iin tó'ón taa kò ní dána'a ñā noo. Mii vá Jesucristo kúu nā nì xí'o to'on va'a yó'o noo. ¹³ Sa nì nì'j tó'ón va ndó tát'o'on kji'o nì sa kee yu'u tá sa kándísai tát'o'on kándisa nā Israel. Sa ná'á vá ndó tát'o'on

kji'o kini sa kendava'a yu'u xí'ín ñayuu kúu kuendá Jesús, chí sa kátoóí dánaá ndi'i noo ná. ¹⁴ Ta yu'u nì sa kuu iin rā sa ndíko cháá ká choon sa'ándá tã sa'ano ñooj o duú dao ká taa dáó xí'ín, chí nì sa ndi'i cháá ká ini j sa kee choon sa'ándá tã sa'ano ñoo. ¹⁵ Tído mii Ndios nì kaxi yu'u ndā rá kò ñá'a kakii, ta nì kana na yu'u sa'á ñā kú'u ini nā sa'í. Ta noón kúu nā nì nata'an ini ¹⁶ na'a nā de'e na noo, dá ná dána'a yu'u noo nā kò kúu nā Israel. Ta kò ní sa'qñ ta'o'in ndato'ín nì iin tó'ón ñayuu ndi kíán dána'i. ¹⁷ Ta ní ñoo Jerusalén kò ní sa'ín ndato'ín tã sa daá kúu apóstol noo yu'u sa'á ndi kee dána'i. Ñā nì kee kíán diñño'ó ká nì sa'ín chí kuendá Arabia di'a. Dá nì nándio koo tukui ñoo Damasco.

¹⁸ Tá nì ya'a onj kuia, dá nì kee kua'ín ñoo Jerusalén, dá konij Pedro, ta kana'í nā. Tá nì saaj noo ió nā, dá nì sa ioj xí'ín ná sa'on va kuu. ¹⁹ Tído kò ta'ón dao ká nā kúu apóstol nì xini, sava'a iin tó'ón Jacobo, ná kúu ñani sato'o yo Jesús, kúu nā nì xini. ²⁰ Ta ná'á mii Ndios ñā kò ká'qñ to'ín noo ñā táai kosaa noo ndo.

²¹ Tá nì ndi'i, dá nì sa'ín chí kuendá Siria, xí'ín kuendá Cilicia di'a. ²² Ta ná kúu kuendá Jesucristo ndéi chí kuendá Judea kò ná'á ta'on na yu'u tiempo daá. ²³ Sava'a ñā nì seido'o na sa'a yu'u kúu ñā: “Taa kaa kúu taa sa kendava'a xí'ín yó tá sata, tído viti xionoo rá kást'o'on ra xí'ín ñayuu to'on va'a sa'a Jesús, tá'an ñā sa kátoó rá dána'a rá tá sata.” ²⁴ Ta nì keká'ano na Ndios sa'á ñā nì kee na xí'ín.

2

Di'a nì kuu tá nì sa'ín ñoo Jerusalén, nì ka'ín xí'ín nā kúu apóstol

¹ Tá nì ya'a uxí komi kuia, dá nì nándio koo tukui ñoo Jerusalén xí'ín Bernabé. Ta ndáka ta'anii Tito nì sa'ín. ² Chí mii Ndios nì xí'o ñā nì kandaá ini ñā kánian ko'ín ñoo. Ta sa'á ñā kò kónij ñā naá oon choon kéei, sa'á ñoo nì nakanii xí'ín sava'a nā ndita noo nā kúu kuendá Jesús sa'a ndi kíán dána'j noo nā kò kúu nā Israel. ³ Ta nì nata'an va ini nā, sa'á ñoo kò ní kéndúsa nā ñā ta'anda ñii Tito, tá nì sa ió dáó xí'ín, va'ará kúu rá iin taa griego. ⁴ Ta nì ku'u de'é ta'ani dao rá kaá kúu kuendá Jesús tein ndu'u kanani ñáá rá, ná kandé'á ndi kíán kée ndu sa'á ñā nì kankuei xoo ndu tixi ndá'a ley Moisés sa'á ñā ndita ndu xí'ín Cristo Jesús. Chí kónj rā ñā kaño'o j ndú tixi ndá'a ley Moisés. ⁵ Tído ní lú'u ví kò ní sóno ndu'u noo rá ñā kee ndu ñā kónj rā, dá kíán ná kandita ndaa j ní ndó noo to'on ndaa ñā ká'qñ sa'a Jesús.

⁶ Tído ní iin ká to'on saá kò ní ka'qñ nā ndita noo nā kúu kuendá Jesús xí'ín. Taa ndaya'i kúu ná, tído kò né'e tandini, dá chí ní iin tó'ón ñayuu kò manj cháá ká noo Ndios

o duú dao ka na. Iin nóo vá kúu ndidaá ñayuu noo Ndios. ⁷ Ta di'a ni ñakoni va na ña mií Ndios ni xi'o choon noóí ña dána'i noó na ko kúu na Israel sa'a to'on va'a ña ká'an sa'a Jesús, tát'o'on ki'o ni xi'o Ndios choon noo Pedro ña dána'a na to'on va'a yó'o noó na Israel. ⁸ Ta mií Ndios, na ni ka'xi Pedro ña kane'e na to'on va'a sa'a Jesús dána'a noó na Israel, noón ta'ani kúu na ni ka'xi yu'u ña kane'i to'on va'a yó'o dána'i noó na ko kúu na Israel.

⁹ Ta ni ñakoni Jacobo xi'in Cefas xi'in Juan, tá'an na ndíta noó na kúu kuendá Jesús, ña miían ndaa kuiti Ndios ni xi'o choon yó'o noóí, chi ni tiin na ndá'i, xi'in ndá'a Bernabé, ña ná'a ña iin ni nduu ndu xi'in ná. Ta ni kandoo ndu xi'in ná ña ko'on ndu dána'a ndu noó na ko kúu na Israel, ta mií ná ko'on dána'a tein na Israel. ¹⁰ Sava'a ña ni xika na noó ndu kián ña ná dá'a ni nandodó ndu chindeé ndu na kúnda'i ndéi ñoo Jerusalén. Ta sa' ñoo kúu váan ndí'i ini kee.

Di'a ni kuu tá ni danani yu'u Pedro

¹¹ Tido tá ni kasáa Pedro ñoo Antioquia, dá ni danani yu'u na, dá chi ña ni kee na ñoo kúu iin ña ko vá'a noo Ndios. ¹² Chi tá ko ña'a kasaa dao ta ni tanda'a Jacobo, dá ni sasá'an Pedro xi'in na ko kúu na Israel. Tido tá ni ndí'i ni kasáa ta ñoo, dá ni kasá'a kúxoo va Pedro noó na ko kúu na Israel. Ta kúu ko ní sasá'an ka na xi'in ná, chi yu'u na kée ra ká'an ña miían ndúsa ta'anda ñi ndidaá ta kúu kuendá Jesús. ¹³ Ta sa'a ña ni kee na dión, sa'a ñoo ni kuxoo ta'ani dao ka na Israel kuendá Jesús. Ta nda Bernabé ni kee ta'ani dión, chi ni kuxoo ta'ani na tát'o'on ki'o ni kee dao ka ta uú noo ñoo.

¹⁴ Tá ni xini yu'u ña ko kéndús'a'ano na tát'o'on ki'o dándáki to'on ndaa ña ká'an sa'a Jesús, dá ni kaaj xi'in Pedro noo ndidaá na kúu kuendá Jesús ni ñataka ñoo: "Mií ní kúu iin ta Israel, tido kée ní tát'o'on ki'o kée na ko kúu na Israel, ta ko nákaa ka ní tixi ndá'a ley na Israel. Sa'a ñoo, ñndiva'a kéndús'a ní xi'in na ko kúu na Israel ña kee na choon sa'ándá ley na Israel, tá dáa?"

¹⁵ "Mií yó kúu na Israel, chi ni kákio ñoo Israel. Ta ko kúu yó ñayuu tukú yá'a kée kuachi noo ley yo. ¹⁶ Ta ná'a yó ña ni iin to'ón ñayuu o kúu kandoo vii noo Ndios sa'a ña kée na choon sa'ándá ley Moisés, chi sava'a sa'a ña kándéé ini ná Jesucristo, sa'a ñoo kándoo vii ná noo Ndios. Chi sa'a ña kándisa yó Jesucristo, sa'a ñoo kándoo vii yo noo Ndios. Ta kián sa'a ña kándéé ini yo iin to'ón dini Jesucristo va, ta o duú sa'a ña kée yó choon sa'ándá ley. Chi ni iin to'ón ñayuu o kúu kandoo vii noo Ndios sa'a ña kée na choon sa'ándá ley.

¹⁷ "Ta sa'a ña ndúkú yó kandoo vii yo noo Ndios sava'a sa'a ña kándéé ini yo Jesucristo,

sa'a ñoo ká'an dao ñayuu ña kúu yó ñayuu kómi kuachi. Ta, zá ña yó'o kóni kaa ña Jesucristo kúu na xi'o ña ya'a yó kee yó kuachi? Koó, ko ta'ón dión kián. ¹⁸ Dá chi tá ni ñandío kuéi tuku yó kándéé ini yo ley, tá'an ña ni dankoo yo, dá kián kakuu iú vá yó ñayuu kómi kuachi noo Ndios.

¹⁹ "Sa ni xi'i va yu'u noo ley Moisés, chi ko kándéé ka ini ña dákaí ñaa. Ta ni ñataka yu'u noó ña kóni Ndios. ²⁰ Ta viti kián kékuendáí ña ni xi'i nduúí xi'in Jesucristo ndjika cruz. Sa'a ñoo ko takí ka yu'u noó ña kóni mií. Nda Cristo va kúu ná nákaa nímaí dándáki na yu'u viti. Ta ndidaá ña kéei viti, kúu ña kéei sa'a ña kándéé ini Jesucristo, na kúu de'e Ndios, na kú'u ini sa'i, ta ni ñak'i'o na mií ná ña ni xi'i na sa'i. ²¹ Ta ni iin kuu ta'ón o dánkoo yu'u ña maní ni kee Ndios sa'i. Dá chi tá ná kandoo vii yo noo Ndios sa'a ña kée yó choon sa'ándá ley, dá kián ni naá óon va ña ni kee Cristo Jesús ni xi'i na ndjika cruz sa'a yo, ní kúu."

3

Ni natiiin yó Espiritu iú Ndios sa'a ña kándéé ini yo Jesús

¹ Nandéé ka vián xixi ndo'o, na Gálatas xa'an. ¿Ndá yoo ni dánaa ini ndo, dá o kándisa ka ndo ña ndaa sa'a Jesús? Chi sa tá'i ni ñakani ndu'u xi'in ndó sa'a ña ni kee Jesucristo ni xi'i na sa'a yo ndjika cruz. ² Ta viti, ña kóni kandaa ini sa'a ndo kián, zá ni natiiin ndó na kúu Espiritu iú Ndios sa'a ña kée ndó choon sa'ándá ley o sa'a ña ni kándéé ini ndo Jesús tá ni seidó'o ndó to'on va'a sa'a ná? ³ Nandéé ka vián xixi ndó. Chi sa va'a va ni kasá'a kándéé ini ndo Jesús ni kee na kúu Espiritu iú. Tido, zá ká'an ndó viti ña xi'in ndéé mií ndó, dá kándéé ndó káki ndó? ⁴ ¿Á ni naá óon va ña ni ndo'o níyo ndo sa'a ña kándéé ini ndo Jesucristo? Va'a nda'o tá ko ní naá óon ña ni ndo'o ndó. ⁵ Ni xi'o Ndios Espiritu iú ná noo ndo, ta kée na ña'a ndato xi'in ndó. ¿Á dión kée na xi'in ndó sa'a ña kée ndó choon sa'ándá ley, ká'an ndó? Koó, chi kée na dión sa'a ña ni kándéé ini ndo Jesús tá ni seidó'o ndó to'on va'a sa'a ná.

Natiin ta'ani yo ña va'a ni kandoo Ndios ki'o na noo Abraham

⁶ Kana'a ndó ña sa'a ña ni kándéé ini Abraham Ndios, sa'a ñoo ni kandoo vii ná noo ná. ⁷ Sa'a ñoo kana'a ndó ña ndi ndaa miíó ñayuu kándéé ini Ndios, noón kúu na ve'e mií Abraham. ⁸ Dá chi ká'an tuti iú Ndios ña sa daá ni chikaa va ini Ndios ña dánkoo vii ná na ko kúu na Israel noo mií ná sa'a ña kándéé ini naá ná, chi di'a ni kaa na xi'in Abraham: "Sa'a yo'o ní'i ndidaá kúu ñayuu ndéi ñayuu yó'o ña va'a." ⁹ Sa'a ñoo ndi ndaa mií vá ñayuu kándéé ini Jesús, noón kúu na natiiin ña va'a xi'o Ndios, tát'o'on ki'o ni

ndo'o Abraham sa'á ña nî kándisa na tɔ'on nî ka'an Ndios xí'in ná.

¹⁰ Ndi ndáa mió ñayuu ndúkú ña kandoo vii ná noo Ndios sa'á ña kée na choon sa'ándá ley Moisés, na yó'o kúu na táj chi'an kini kée yó. Ta nî daná'aan ndi ndáa iin rá iin ña'a rá nî tuu noo na nî kii tein na ve'e Abraham. Noon kúu ña va'a nî kaa Ndios kî'o na. Ta nî xî'o Ndios ley yó'o noo Moisés xí'in ndá'a ángel. Ta xí'in ndá'a Moisés nî xî'o naan noo ñayuu. ²⁰ Tído kò ní kéchóon ta'on Ndios iin ka ñayuu, dá ka'an na xí'in Abraham, chî iin tó'on mií vá Ndios nî ka'an xí'in ná.

¹¹ Sa'á ñoó kándaá ini yó ña kò íin ta'on kandoo vii noo Ndios sa'á ña kée na choon sa'ándá ley. Dá chî di'a ta'ani ká'an tuti ij Ndios: "Na nî kandoo vii noo Ndios sa'á ña kándéé ini ña ná, noon kúu na kataki chíchí." ¹² Tído díin vá dándáki ña kúu ley noo ña kándéé ini yó Ndios, dá chî di'a ká'an tuti ij Ndios: "Na kándéé kée ndi ndi'i kuí choon sa'ándá ley, noon kúu na nî'y ña kataki ná keean."

¹³ Ta Cristo Jesús kúu na nî taó xóo yó tíxi ndá'a ley, tá'an ña nî datáí chi'an ña noo Ndios. Chî nî xî'o na mií ná nî ñakuio na ndidaá kúu chi'an sa'a yó, dá chî di'a kaá tuti ij Ndios: "Ta ndi ndáa mió taa ná karkaa ndjka iin yíto, roon kúu ra táj chi'an." ¹⁴ Ta sa'á ña nî kee Cristo Jesús díon, sa'á ñoó kuu ni'j ta'ani na kò kúu na Israel ña va'a, tá'an ña nî kaa Ndios kî'o na noo Abraham. Ta sa'á ña kándéé ini yó Jesús, sa'á ñoó nî ni'j yó na kúu Espíritu ij Ndios táto'on kî'o nî kaa Ndios kee na xí'in yó.

Nda tá sa na'a, dá nî chjkaa ini Ndios ña tanda'á ná Jesús kii na chiyá'i na sa'á kuqchi yo

¹⁵ Ñani, ná kò'jin ka'jin sa'a iin taa ñayuu yó'o xí'in ndó, dá kandaá ini ndo ña kónj ka'jin xí'in ndó. Tá nî kava'a iin taa iin tuti ña ká'an táto'on kî'o kónj ra kee ra, dá nî kani ra sello noo tuti ra, dá kjan ni iin tó'on ñayuu o kúu dátuu ná tɔ'on nî taa ra, ta o kúu ta'on chí'i na cháá ka tɔ'on noo ña nî taa ra.

¹⁶ Díon ta'ani nî kee Ndios, chî nî kaa na noo tuti ij ná ña kî'o na ña va'a noo Abraham, xí'in noo na ve'e na. Ta kò ní ka'an Ndios kî'o na ña va'a yó'o noo "ndidaá na ve'e na", chî kò ní ka'an na sa'á kua'á ñayuu, dá chî nî ka'an na sa'a iin tó'on taa, chî di'a nî kaa Ndios xí'in Abraham: "Tein na ve'e yó'o kana iin taa." Ta taa ñoó kúu Cristo Jesús. ¹⁷ Sa'á ñoó ká'jin xí'in ndó ña tá sa na'á nî xî'o Ndios tɔ'on na ña kee na táto'on kî'o nî kandoo na kee na xí'in Abraham. Dá nî ya'a komj ciento oko uxj kuia, dá nî xî'o na ley na noo Moisés. Sa'á ñoó o kúu ta'on dátuu ley yó'o tɔ'on nî xî'o Ndios noo Abraham, dá chî miian ndaa kee Ndios ña nî kandoo na kee na. ¹⁸ Chî tá ni'j yó ña va'a yó'o noo Ndios sa'á ña kée yó choon sa'ándá ley, dá kjan kò ndáya'i ta'on tɔ'on nî xî'o na noo Abraham. Tído kò tá'ón díon kián, dá chî nî xî'o oon va na ña va'a yó'o noo Abraham, chî kî'o díon nî kandoo Ndios kee na xí'in ná.

Yó'o nákani Pablo sa'a ndá choon nî xî'o Ndios ley na noo Moisés

¹⁹ Ta viti, ñdá choon nî xî'o Ndios ley na noo Moisés, tá dáá? Nî xî'o naan noo Moisés dá chî va'an dána'aan ndi ndáa iin rá iin ña'a kini kée yó. Ta nî daná'aan noo ñayuu nda rá nî tuu noo na nî kii tein na ve'e Abraham. Noon kúu ña va'a nî kaa Ndios kî'o na. Ta nî xî'o Ndios ley yó'o noo Moisés xí'in ndá'a ángel. Ta xí'in ndá'a Moisés nî xî'o naan noo ñayuu. ²⁰ Tído kò ní kéchóon ta'on Ndios iin ka ñayuu, dá ka'an na xí'in Abraham, chî iin tó'on mií vá Ndios nî ka'an xí'in ná.

²¹ Sa'á ñoó, ká dátuu ley Moisés ña va'a nî kaa Ndios kee na xí'in Abraham? Koo, kò tá'ón díon kián. Dá chî tá kandeé ley kî'o ña kataki chíchí yó, dá kjan xí'in mií vá ley kuu kandoo vii yó noo Ndios. ²² Tído kò tá'ón díon kián, dá chî ká'an tuti ij Ndios ña ño'o ndidaá ñayuu tíxi nda'á kuqchi, sa'á ñoó kî'o Ndios ña nî ka'an na kî'o na noo yó sava'a sa'á ña kándéé ini yó Jesucristo, chî sava'a ñayuu kándisa ñaá kuu ni'j ña.

²³ Tá kò ñá'a kandeé ini yó Jesucristo, dá nî sa ndadi yó tíxi ndá'a ley. Ta sa dandáki ñaá ley nda rá nî kasandaá kuu ni'j na'a Ndios noo yó ña kandeé ini yó Jesús. ²⁴ Ta ley ñoó nî sa ndakaan yó táto'on kî'o ndáka iin na kéchóon takuáli de'e sato'o na. Ta díon nî sa ndaka ley ñoó yó nda nî kasandaá yó kandeé ini yó Cristo Jesús, sa'á ñoó kándaá vii yó noo Ndios sa'á ña kándéé ini yó ná. ²⁵ Tído viti kándéé ini yó Jesús, ta nî kanquai yó tíxi ndá'a ley, ña kúu táto'on kî'o kúu na ndáka takuáli, ²⁶ chî viti kúu yó de'e Ndios sa'á ña kándéé ini yó Cristo Jesús. ²⁷ Iin nî nduu va yó xí'in Cristo sa'á ña nî sodo ndúta yó ña nî kandeé ini yó ná. Tá kián táto'on kî'o nî ñandixi yó na. ²⁸ Ta viti kò né'e tandíni á kúu yó na Israel o na griego, o á kúu yó na ño'o tíxi ndá'a iin sato'o o koo, o á kúu yó taa o ñá'a, chî iin tó'on díni nî nduu ndidaá yó noo Ndios sa'á ña kándéé ini yó Cristo Jesús. ²⁹ Ta sa'á ña kándéé ini yó Cristo Jesús, sa'á ñoó nî nduu yó na ve'e Abraham, ta ni'j yó ña va'a nî kaa Ndios kî'o na noo na ve'e Abraham.

4

¹ Ta di'a kua'an ña kónj ka'jin xí'in ndó. Sa ná'a vá ndó ña iin tayii ló'o, tá'an ra ni'j ndidaá kúu ña'a tatá xj, iin noó vá kúu xí xí'in iin noo va, va'ará kakuu xi sato'o ndidaá ña'a na ve'e xi. ² Dá chî nákaa xj tíxi ndá'a na kéchóon noo tatá xj xí'in na ndáka ñaá nda ná xino xi kuia ña kjan nî kaa tatá xj natiin xi ña'a ió noo ná. ³ Kî'o díon ta'ani nî sa ndo'o yó, chî nî sa kuu yó táto'on takuáli ndó'o díon, chî nî sa ño'o yó tíxi ndá'a ña kini dándáki ñayuu ndéi ñayuu yó'o. ⁴ Tído tá nî xjnkoo tiempo ña kjan nî chjkaa ini mií Ndios, dá nî tandra'á ná de'e na Jesús nî kii

na ni kaki na tixi iin ñá'a. Ta ni kaki ta'ani na tixi ndá'a ley.

⁵ Dión ni kee na, dá ni taó xóo na yó tixi ndá'a ley, dá ni'i yo ña kakuu yó de'e na. ⁶ Ta sa'á ña kúú yó de'e Ndios, sa'á ñoó ni ònda'á ná Espíritu de'e na ni kasá'a na ió na ini níó yo. Ta Espíritu ñoo kúú na kédaa xí'á, dá kayu'u yó Ndios: "Tatá ló'o miíi." ⁷ Sa'á ñoó ko ñó'o ka yo tixi ndá'a ley, chi ndaa de'e Ndios vá kúú yó viti. Ta sa'á ña kúú yó de'e na, sa'á ñoó káiani natiin yó ña va'a noo ná sa'á Cristo.

Kandita ndaq ndo xí'in ña kándisa ndó sa'a Jesús

⁸ Tá sa na'á, ta ko ñá'a kana'á ndó Ndios, dá ni sa ño'o ndó tixi ndá'a ña ko kúú ndios. ⁹ Tído viti sa ná'á vá ndó ndá yoo kúú Ndios, o va'a kaan ná ka'in xí'in ndó ña sa ná'á di'a va Ndios ndo'ó. Sa'á ñoó, ÷ndiva'a ni nandíó kuéi tuku ndó noo ña'a ko chíoon, tá'an ña kini dándáki ñayuu ndéi ñayuu yó'o? Ta, ÷ndiva'a ni naçhi'i tuku ndó mií ndó tixi ndá'an? ¹⁰ Chi kéká'ano ndó dao kuu, xí'in dao yoo, xí'in dao víko xí'in dao kúú. ¹¹ Sa'á ñoó nákani ini'á sa'á ña kee ndó dión, dá chi ndá ndi kuu naá óon va choon ni kee tein ndó.

¹² Ñani miíi, seí nda'áví noo ndo ña kee ndó táto'on kée miíi, dá chi ni kee yu'u táto'on kée mií ndó tá ni sa ioj xí'in ndó. Ta ni iin ña'a ko ní ya'a ndó nooí. ¹³ Ta sa ná'á vá mií ndó ña sa'á ña sa kú'u vai, sa'á ñoó ni kuu ni ðaná'i noo ndo ta'ándá mií noó sa'á ña kúú to'on va'a ña ká'an sa'a Jesús. ¹⁴ Ta ko ní kú'ichí ini ndo koni ndo yu'u, ta ko ní kañó'ó ña ndó va'ará ni sa kú'i. Di'a ni ñakuaka va'a ndó yu'u táto'on iin ángel ni kii noo Ndios, ta ni kee ndó yu'u kúú táto'on mií Cristo Jesús. ¹⁵ Ta, ÷ndeí kua'an ña kádii téi ini ndo koni ndo yu'u? Ta xí'o ndaaí kuendá sa'a ndo, chi nda nduchi nóó ví ndó kú'u ini ndo taó ndo kí'o ndó noo yú'u tiempo daá ñóó, ní kúu. ¹⁶ Ta viti, ¿á ndaa xini u'u va ndó yu'u sa'á ña ká'in ña ndaa xí'in ndó?

¹⁷ Ta ndéi dao ða kádí'inda rá ndo'ó, chi kátoó ra ña kee ndó ña kóni mií rá, tído o duú ña va'a kían kóni ra. Dá chi ña kóni ra kían taó xóo ra ndo'ó tein ndu'u, dá nduu ndó kuendá mií rá, dá koo kuíón ndo xí'in ña dána'a ra. ¹⁸ Ña va'a kían tá daá kuiti ná koo kuíón ndo xí'in ña va'a, va'ará koó yu'u ió xí'in ndó.

¹⁹ De'e kuáli miíi, tuku va ni kasá'á ndó'o nani níó yu'u kée ndó, chi ndó'i táto'on kí'o ndó'o iin ñá'a tá káki de'án. Ta kúú dión kando'o vai sa'a ndo nda ná kasanda'a ndo kee ndó to'on kí'o ni sa kee mií Cristo. ²⁰ Kóni kiji kakaaj tein ndó, dá ka'in iin to'on vitá cháá ka xí'in ndó, chi nákani nda'o ini'á sa'a ndo.

Ña yó'o kían ni ndo'o Agar xí'in Sara

²¹ Ta viti ká'in xí'in ndo'ó, na kátoó ndu'u tuku tixi ndá'a ley Moisés: ¿á ko óon ta'on kueí'dó'o ndó ndi kaá ley ni ta Moisés? ²² Chi kaá to'on ni taa na ña ni sa ndei uu de'e yíi Abraham. Iin xi ni sa kuu de'e ñá'a sa káa tixi ndá'a ñadi'i na. Ta iin ka de'e na ni sa kuu de'e ñadi'i na, ñá'a dándáki mií. ²³ Ta de'e ñá'a, ña sa káa tixi ndá'a ñadi'i na, ni kaki xi chi kí'o dión kóni Abraham. Tído de'e ñadi'i na, ñá'a dándáki mií, kúú ra ni kaki táto'on ni xí'o mií Ndios to'on na noo Abraham.

²⁴ Ndi nduu ñá'a yó'o kúú táto'on uu to'on ni kandoo Ndios kee na xí'in ñayuu na. Ta to'on mií noó kúú ley ni xí'o Ndios diñi yúku nani Sinaí. Ta ñayuu ni kaki tixi ley yó'o, noón kúú na ñó'o tixi ndá'an. Ta ley yó'o kúú táto'on Agar, ta ñayuu ñó'o tixi ndá'a ley kúú táto'on de'e Agar. ²⁵ Dá chi ñá'a nani Agar ñoo kúú táto'on yúku nani Sinaí iin chí Arabia noó ni xí'o Ndios ley noo Moisés. Ta kúú ta'anián táto'on ñoo Jerusalén, ña nákaa viti. Dá chi ñoo yó'o nákaa tixi ndá'a ley xí'in ndidaa ñayuu ndéi noqan, táto'on kí'o ni sa káa Agar tixi ndá'a ñadi'i Abraham. ²⁶ Tído iin ka ñoo Jerusalén, ña nákaa chí induú, ko nákaa ta'an vaan tixi ndá'a ley. Ta ñoo ñoo kúú táto'on nana yó, na kúú kuendá Jesús. ²⁷ Dá chi di'a kaá tuti iñ Ndios:

Kadij ini yó'o, ñá'a, yó'o ñá ko kuú kandeí de'e, yó'o, ñá ko óon ta'on kaki de'e.

Kayu'u yó'o xi'an kadij inóon, chi ko ñá'a ndo'o nani níó, dá kaki iin de'ón.

Dá chi kua'a cháa ka kakuu de'e yó'o, ñá ni kandoo nda'i xaan, o duú na ñá'a ió yíi.

²⁸ Ta viti, ñani miíi, kúú yó táto'on Isaac, chi kúú yó de'e ni kaa Ndios kí'o na noo Abraham. ²⁹ Ni sa kendava'a tayii ni kaki xí'in ña kóni mií Abraham xí'in tayii ni kaki ni kee Espíritu iñ. Ta kí'o dión ta'ani kéndava'a na ñó'o tixi ndá'a ley xí'in yó viti. ³⁰ Tído, ¿á ko ndúsa'a ta'on ini ndo ña ká'an tuti iñ Ndios? Chi di'a va kaáan: "Taó xóo ñá'a nákaa tixi ndá'a ñadi'óon ná ko'an xí'in de'án. Dá chi o kúu ta'on ni'í nduu xi ña va'a xí'in de'e ñá'a dándáki mií."

³¹ Sa'á ñoó, ñani miíi, kana'á ndó ña ko kúú ta'on yó de'e ñá'a nákaa tixi ndá'a iin ka na. Di'a kúú yó de'e ñá'a dándáki mií.

5

Ko ñó'o ka yo tixi ndá'a ley Moisés

¹ Sa'á ñoó kandita toon ndó xí'in ña ni kee Cristo sa'a ndo, chi ni taó xóo na ndo'ó tixi ndá'a ley Moisés, ña sa dándáki ñaá. Ta o sa nándíó kuéi ka ndo kaño'o ndó tixi ndá'an, dá dándáki tukuan ndo'ó. ² Kueí'dó'o va'a ndó, chi yu'u kúú Pablo, na ká'an xí'in ndó. Tá ná nakí'o ndó mií ndó ña ta'anda ñi ndo

tátò'on kǐ'o kée tǎ Israel, dá kǐan kò tǎ'ón ñǎ'a natiin ndó ñǎ nǐ kee Cristo Jesús sa'a yó. ³ Ta nándiò kòo tukui kǎ'ín xí'ín ndidaá tǎa, tá'ǎn rǎ kándia ñǎ ta'anda ñǐj rǎ, ñǎ miǎn ndúsa kánian kee rǎ ndi ndí'i choon sa'ándá ley Ndiosés, dá kandqo vii rǎ noq Ndios.

⁴ Tá kǎ'án ndó ñǎ kandqo vii ndq noq Ndios sa'a ñǎ kée ndó choon sa'ándá ley, dá kǐan ñǎ yó'o kónj kaa ñǎ nǐ taó xóo va ndó mií ndó noq Jesús, ta nǐ taó xóo ta'ani ndó mií ndó ñǎ manj nǐ kee na sa'a ndq.

⁵ Tído sa'a ñǎ ió Espírítu ij Ndios xí'ín yó, sa'a ñǎo ió tǎndéé ini noq yó ñǎ kandqo vii yó noq Ndios sa'a ñǎ kándéé ini yó Jesús. ⁶ Dá chǐ sa'a ñǎ kándéé ini yó Cristo Jesús, sa'a ñǎo va'arǎ nǐ ta'anda ñǐj yó o kò nǐ ta'anda ñǎ, nǐ iian kò ndáya'i. Ñǎ ndáya'i kǐan kándéé ini yó Jesús, ta ñǎ yó'o kedaá xí'ín yó, dá ku'u iin sa'a sátá'an yó.

⁷ Ta sa va'a nda'o kua'ǎn ndq xí'ín ñǎ ndaa kándisa yó. ¿Ndá yoo nǐ ñadaka ñaxintónj ndq, dá kò seidó'o kǎ ndq ñǎ ndaa? ⁸ Tído kana'á ndó ñǎ o duú Ndios nǐ ndaká ñaxintónj ndq, chǐ di'a mií ná kúu nǎ nǐ kana ndó'o. ⁹ Ta sa ná'á va'a mií ndó ñǎ xí'ín lú'u chí'í vá levadura, ta kúú dákuita tǎchǐ vaan iin tu'u yúsa káva'a pan. Ta díon ta'ani kée ñǎ to'ón dána'a tǎa ñǎo xí'ín ndó. ¹⁰ Ta kándéé ini yu'u sato'o yó Ndios ñǎ nandiò kueí ndó kandisa ndó tátò'on kǐ'o kándisa yu'u. Chǐ ñayuu kátoó ndaká ñaxintónj ndq, miǎn ndaa chiya'i na noq Ndios sa'a ñǎ to'ón dána'a nǎ noq ndq. Kò né'le tǎndini ndá yoo kúú ná.

¹¹ Nani miíj, tá dána'a jí yu'u noq ñayuu ñǎ miǎn kánian ta'anda ñǐj ná to'ón kée rǎ Israel, dá kǐan, ¿ndiva'a kéndava'a jí rǎ Israel xí'ín yu'u, tá dáá? Chǐ tá dána'j díon noq ná, dá kǐan o kúidq ta'ón ini rǎ kee to'ón va'a ñǎ kǎ'ǎn sa'a ñǎ nǐ kee Jesús sa'a yó ndjka cruz, tá dáá. ¹² Tído va'a cháá kǎan iin íchǐ di'a ná dákuáchi tǎa ndaká ñaxintónj ndq ñǐj mií rǎ!

¹³ Kana'á ndó, ñani miíj, ñǎ sa ñǐ ñakana va Ndios ndq'o ñǎ o káño'o kǎ ndq tǐxi ndá'a ley. Tído ná dá'a nǐ kǎ'ǎn ndó ñǎ sa'a ñǎ kò ñǎo kǎ ndq tǐxi ndá'a ley, sa'a ñǎo kúu kee ndó ñǎ kónj ñǐj ndq. Di'a kánian chindeé tá'an ndó xí'ǎn kú'u ini sa'a sátá'an ndó. ¹⁴ Chǐ dáxǐnkqo ndí'i yó choon sa'ándá ley Moisés tá ná kueidó'o yó choon kua'ǎn di'a: "Ku'u ini ndq sa'a ñayuu xí'ín ndó tátò'on kǐ'o ndó'o ndó xí'ín mií ndó." ¹⁵ Tído tá chídáó tá'an ndó xí'ín to'ón kǎ'ǎn ndq, ta seí yí'í tá'an ndó, dá kǐan kaon koo ndó, chǐ kasandaá kuú, dá naá ndí'i iin rǎ iin ndó.

Kǐ'o ndó mií ndó noq ná kúú Espírítu ij Ndios ñǎ ná kandaka na ndq'o

¹⁶ Ta kǎ'ǎn ta'anii xí'ín ndó ñǎ koo ini ndq kee ndó ñǎ kónj nǎ kúú Espírítu ij Ndios, ta o sa kée ndó ñǎ kini kónj ñǐj ndq. ¹⁷ Dá chǐ ñǎ kónj ñǐj ndq kò náki'ín tá'an nóóǎn xí'ín

ñǎ kónj Espírítu ij Ndios, chǐ naá tá'an va ñǎ kónj ñǐj ndq xí'ín ñǎ kónj Espírítu ij. Sa'a ñǎo o kúu kee ndó ñǎ kónj ndq. ¹⁸ Tído tá nakǐ'o ndó mií ndó noq Espírítu ij Ndios ñǎ ndaka na ndq'o, dá kǐan kò ñǎo kǎ ndq tǐxi ndá'a ley.

¹⁹ Ta kò ú'u ta'on kandaq iniq ndi kée ñayuu xí'o mií noq ñǎ kónj ñǐj ná, dá chǐ kée na kuáchi xí'ín nǎ kò kúú ñadi'í nǎ o yíj ná, ta kée na ñǎ kǎ'an noq xí'ín ñǐj ná, ta kò chítuu ini na kee na ñǎ kǎ'an noq. ²⁰ Ta ndáño'o na ñǎ kò kúú ndios, ta kétadi nǎ xí'ín ñayuu, ta xini u'u tá'an na, ta naá nǎ xí'ín dao kǎ ñayuu, ta kúion nǎ, ta yachi xídó ini nǎ, ta sa'va'a sa'a mií vá ná nákanini nǎ, ta sa'ándá tá'an na ñayuu, ta taó xóo na ñayuu kandqo xoo mií ná, ²¹ ta u'u ini nǎ, ta sa'áni nǎ ndjǐ, ta daá xini na, ta tein víko yá'a na kée na ñǎ kini kǎ'an noq. Ta kée na dao kǎ ñǎ'a kini tátò'on kua'ǎn ñǎ yó'o. Sa ñǐ kǎ'ín xí'ín ndó, ta kǎ'ǎn tukui ñǎ ndi ndaa mií ñayuu ndéi kée ñǎ yó'u, nǐ iin kuu ta'ón o kónj ná natiin na kandeí na noq dándáki Ndios.

²² Tído di'a kua'ǎn ñǎ va'a xí'o nǎ kúú Espírítu ij Ndios ñǎ kǐan kee yó: kú'u ini yó sa'a ñayuu xí'ín yó, ta ió dij ini yó, ta va'a ndéi yó xí'ín dao kǎ nǎ, ta kueé ini yó, ta kéva'a yó xí'ín ndi ndaa mií vá ñayuu, ta va'a ini yó xí'ín dao kǎ nǎ, ta kúú yó ñayuu ndaa, ²³ ta nda'í o ini yó, ta chítuu iniq kee yó ñǎ kini. Ta noq ni iin to'ón ley kò yá'a yó tá kée yó ndidaá ñǎ va'a yó'o. ²⁴ Ta nǎ ndíta xí'ín Cristo, noqon kúú nǎ nǐ chǐrkuéi ndidaá kúú ñǎ kini kónj ñǐj ná keean ndjka cruz, chǐ kò kée kǎ na ñǎ kini kónj ñǐj ná. ²⁵ Tá dándáki nǎ kúú Espírítu ij níq yó, dá kǐan ná kee yó ñǎ kónj mií ná. ²⁶ Ta ná dá'a nǐ kakuu yó ñayuu ió táyí'í ini. Ná dá'a nǐ dáta'ǎn tá'an yó. Ná dá'a nǐ koo u'u ini yó koni yó ñani yó.

6

Koo ini ndq chindeé tá'an ndó xí'ín iin rǎ iin mií ndó

¹ Nani miíj, tá iin ndakána nǐ natiin ndó iin ñani yó noq kuáchi, dá kǐan ndó'o, nǎ ndíta toon xí'ín Espírítu ij, kúú nǎ kánian chindeé ná, dá ná kuíjn ndaa tuku na. Ta nda'í nǐ kǎ'ǎn ndq xí'ín ná, ta kandaan ndq mií ndó, chǐ oon nǐ ví kuéi ta'ani mií ndó noq kuáchi tátò'on kǐ'o nǐ ndo'o ñani yó. ² Ta chindeé tá'an ndó xí'ín iin rǎ iin ndó tá ndó'o níq ndq, ta kǐ'o díon kee ndó, dá kee ndó choon nǐ sa'anda Cristo. ³ Ta nǎ chínaní mií ñǎ kúú ná nǎ ndáya'i, ta nǐ iin ñǎ'a kò kúú ná, dá kǐan dánda'í nǎ mií vá ná. ⁴ Ta iin rǎ iin mií vá ndó kánian kande'e va'a ñǎ kée ndó, dá kǐan nata'an ini ndq sa'a ñǎ va'a kée ndó. Ta o sa chídáó tá'an ndó ñǎ kée ndó xí'ín dao kǎ ñayuu. ⁵ Dá chǐ iin rǎ iin mií vá ndó xí'ín choon nǐ ni'j ndq noq Ndios.

⁶ Ta ndidaá ndo'ó, nã dákuá'a to'on Ndios, kánian chindeé ndó nã dána'a noo ndo xi'in ñã va'a ió noo ndo.

⁷ O sã koo ini ndo danda'i ndo mií ndó, dá chĩ kọ íin ta'on kuu danda'i Ndios, chĩ ndidaá ñã'a xítí ndó, ñoó kían dákée ndó. ⁸ Ta dión ta'ani ndo'o nã kée ñã kóni ñíj ná, noón kúú nã ñí'í ñã naá ná. Tído nã kée ñã kóni Espiritu ij, noón kúú nã ñí'í ñã kataki chíchí ná kee Espiritu ij.

⁹ Ta ná dá'a ni kuitá yo kee yó ñã va'a, chĩ tá kọ sá tuu yó ñã kée yóan, dá kían kasandaá iin kuú natiin yó ñã va'a noo Ndios. ¹⁰ Sa'á ñoó tá nóno yó kee yó ñã va'a, dá kían ná kee yóan xi'in ndidaá ñayuu. Ta ná ndi'i cháá kã ini yo kee yó ñã va'a xi'in nã kándisa dáó xi'in yó Jesús.

Ta viti kúú yó ñayuu saá sa'á ñã kándéé ini yo Jesús

¹¹ Kande'é ndó, di'a ví ná'ano letra táai xi'in ndá'a mií. ¹² Ta ndidaá rã kóni kandoo va'a noo dao kã ñayuu, roón kúú rã kéndúsa xi'in ndó ñã ta'anda ñíj ndo. Chĩ sa'á ñã kọ kóni rã ñã kendava'a nã Israel xi'in rá, sa'á ñoó kénóo ra ñã ñi kee Cristo sa'a yo ndjika cruz. ¹³ Tído ni mií rã ñi ta'anda ñíj kọ kándéé kee ndidaá choon sa'anda ley. Tído kóni rã kéndúsa rã xi'in ndó ñã ta'anda ñíj ndo, dá chindaya'i ra mií rá noo nã Israel. ¹⁴ Tído ni lú'u kọ kóni yu'u chindaya'i mií sa'á ñã yó'o. Ñã kéká'ano yu'u kúú ñã ñi kee sato'o yo Jesucristo sa'í ndjika cruz. Chĩ kée yu'u kuendá ñã sã ñi xi'í ñã kini ió ñayúú yó'o noo ndjika cruz táto'on k'i'o ñi xi'í ta'ani mií noo ñã kini ió ñayúú yó'o. ¹⁵ Dá chĩ sa'á ñã ndita yó xi'in Jesús, sa'á ñoó ni iin ñã'a kọ ndáyã'i ñã ta'anda ñíj yo o kọó. Ñã ndáyã'i noo Ndios kúú ñã ñi nduu yó ñayuu saá. ¹⁶ Ta ndidaá ndo'ó, nã taxi va'a choon ñi taai noo tuti yó'o, ná koo va'a ini ndo, ta ná ku'u ini Ndios sa'a ndidaá kúú ndo'ó, nã ndisa kúú nã ñoo Ndios.

¹⁷ Ta yó'o chí noo o sã dáta'an kã ni iin ndó yu'u, dá chĩ sã kua'á nda'o yanda tándaa ñíj kée ñayuu sa'á ñã dána'i sa'a sato'o yo Jesús.

¹⁸ Ñani miíj, ná koo ñã maní xi'o sato'o yo Jesucristo xi'in iin rá iin ndo'ó. Dión ná koo.

To'on yó'o kían nì taa San Pablo nì sa'an noó na ñoo Éfeso

Ká'qan Pablo ndisá'án

¹ Yu'u kúú Pablo, ta kúúí iin apóstol, na né'le to'on Jesucristo, táto'on kí'o kónì míi Ndios. Ta ká'qan yu'u ndisá'án xí'ín ndo'ó, na ndéi ñoo Éfeso, ndo'ó na kúú ñayuu Ndios, ndo'ó na ndíta toon xí'ín Cristo Jesús. ² Ta míi tatá yo Ndios xí'ín sato'o yo Jesucristo ná kee na ña manì xí'ín ndó, ta nakì'o na ña koo va'a ini ndo.

Kì'o di'a nì kemàni Ndios yo

³ Ná natiin Ndios, na kúú tatá sato'o yo Jesucristo, ndidaá tá'an ñaño'ó. Míi ná nì kemàni ná yó xí'ín ndidaá ña va'a ió noo ná, ta ndà noo ió na ndà induú nì ònda'á ná ña nì kixian sa'á ña nì kee Cristo. ⁴ Ta ndà rá kò ñá'á kasá'á sa'á ñayúú, ndà daá vá nì kaxi na yó sa'á Cristo, dá ná kakuu yó na koo vii, na kóó kuächi noo míi ná. ⁵ Ta sa'á ña kú'u ini na sa'á yo, sa'á ñoo ndà daá nì chikaa ini na ña kakuu yó de'le míi ná sa'a Jesucristo, chí kí'o dión nì ñata'an ini míi ná kee na. ⁶ Dión nì kee na, dá kían ná nakì'o yó ñaño'ó noo ná sa'á ña manì ká'ano nì kee na xí'á, dá ná natiin va'a na yó sa'á de'le manì ná. ⁷ Chí xí'ín nì de'le na nì taó xóo na yó noó ña kánian ndo'o yó sa'á kuächi kée yó, ta nì ku'u ká'ano ini na sa'á yo, chí ká'ano nda'o ña manì nì kee na xí'ín yó. ⁸ Ta sa'á ña manì ká'ano nì kee na xí'ín yó, sa'á ñoo nì nì'j yo ña koo ndichí xí'j yó xí'ín ña kaon koo ñaxintóni yo, ⁹ dá chí nì xí'j na ña nì kandaá ini yo sa'á ña nì chikaa ini na kee na, tá'an ña nì sa ió de'le noo ná, chí kí'o dión nì ñata'an ini na. Ta ndidaá ña yó'o kúú ña nì chikaa ini na kee na. ¹⁰ Chí tá ná xinkoo kuu nì kaxi míi ná, ko'on na nachí'i na ndidaá tá'an ña'a tíxi ndá'á Cristo, dá dándáki ñaá ná, míán kíán ña'ó induú, o míán kíán ña ió noño'ó yó'o.

¹¹ Ta sa'á míi Cristo nì kaxi Ndios yóó, dá chí ndà míi sa'á nì saki nì ña nì'j yo ña va'a noo ná, táto'on kí'o nì chikaa ini na, chí kée na ndidaá ña'a táto'on kí'o kónì míi ná, ¹² dá natiin na ñaño'ó sa'á ndu'u, na Israel, chí ndu'u kúú na sa daá ndáti kasaa Cristo. ¹³ Ta dión nì ndo'ó, sa'á Cristo nì seidó'o ndó to'on va'a ña ká'qan ña kuu káki ndó tá nì kandisa ndó ña. Sa'á ñoo nì nì'j ndo Espiritu ij Ndios táto'on kí'o nì xí'j na to'on na noo yo. Ta na yó'o kúú táto'on iin sello, ña ná'a ña kúú ta'ani ndó ñayuu Ndios. ¹⁴ Ta sa'á ña ió Espiritu ij ná ini yo, ñoo kían ná'a ña natiin yó ña nì kaa tatá yo Ndios kí'o na noo yo tá ná kasandaá kuu nakuaka na ñayuu míi ná

kande'i na noo ió na, dá natiin na ñaño'ó sa'á ndidaá ña manì nì kee na xí'ín ñayuu na.

Xíkà Pablo ña manì noo Ndios ña ná kí'o na ña koo ndichí yo noó ña'a míi ná

¹⁵ Sa'á ñoo, tá nì kandaá ini ña ndíta ndaa ndo xí'ín ña kándéé ini ndo sato'o yo Jesús, ta kú'u ta'ani ini ndo sa'á ndidaá ká na kúú ñayuu Ndios, ¹⁶ ndà daá, ta ndà viti kò sa'á tuu ta'on yu'u ña nakì'oi ndivé'le noo Ndios sa'á ndo, chí daá kuití ndiko'on ini ña ndo'ó noo ká'jñ xí'ín ná, ¹⁷ na kúú Ndios noo sato'o yo Jesucristo, na kúú tatá yo, na kánian natiin ndidaá ñaño'ó. Chí xíkaj noo ná ña nakì'o na ña koo ndichí ndo, ta kí'o na ña katóni va'a ini ndo, dá kasandaá ndo kana'á va'a ndó míi ná. ¹⁸ Ta xíkà ta'ani noo ná ña ná dátoon na ñaxintóni ndo, dá ná kana'á ndó sa'á tandéé ini, ña kían nì ñakana na ndo'ó natiin ndó, ta kana'á ta'ani ndó ndi kí'o ndato ña va'a ko'on na kí'o na noo ndo, tá'an ña ko'on na kí'o na noó ñayuu míi ná, ¹⁹ ta katóni ta'ani ini ndo ndi kí'o ká'ano ndéé kómí ná, tá'an ña kéchóon na, dá chindeé ná yóó, na kándisa ñaá. Ta míi ndéé yó'o nì kéchóon Ndios, ²⁰ dá nì ñanátaki na Cristo tein na kúú ndji, ta nì chíkoo ñaá ná xoo kuá'a na ndà noo ió na induú. ²¹ Ta kómí ná choon sata ndidaá tá'an taa né'le choon ná'ano, xí'ín sata ndidaá tá dándáki, xí'ín sata ndidaá tá ndíta noo, xí'ín sata ndidaá tá kúú sato'o. Ta kómí ná iin kuu ndá'á'i cháá ká o duú ndidaá ká ñayuu. Ta o duú ñayuu yó'o oon nì kíán dión, ndà ñayuu vei chí noo kakian dión. ²² Chí nì nachí'i Ndios ndidaá tá'an ña'a tíxi sa'á Cristo, ta nì chikani ñaá ná kakuu na ña natiin noo ndidaá na kúú kuendá míi ná. ²³ Ta ñayuu yó'o kúú yíkí koño Cristo, ta dáxiño na ña kóni na xí'ín ñayuu na, chí iin tó'ón míi ná kúú na dáxiño ndidaá tá'an ña'a táto'on kánian kooan.

2

Nì dakáki Ndios yo sa'á ña manì nì kee na xí'ín yo, ta o duú sa'á ña va'a kée yo

¹ Ta na sa'an Ndios nì ñanátaki na ndo'ó, chí ndji va nì sa kuu ndó noo ná sa'á ña kò ní sá seidó'o ndó choon sa'ándá na, xí'ín sa'á ña nì sa kee ndó kuächi. ² Chí sa kee ndó kuächi yó'o tá sata táto'on kée na kúú kuendá ñayuu yó'o, ta sa kee ndó ña kóni ña né'le choon noo táchi káa, tá'an ña dándáki ñaxintóni ñayuu kò seidó'o choon sa'ándá Ndios. ³ Ta ndidaá vá yó nì sa kee dión tá sata, chí sa xionoo yó sa kee yó ña kóni ñi'j yo, chí sa kee yó ña kini kónian xí'ín ña kini sa katoó ñaxintóni yo. Ta sa'á ña sa kuu yó ñayuu kómí kuächi, sa'á ñoo sa xido ini Ndios sa xini na yó táto'on kí'o ndó'o ta'ani ndidaá ká ñayuu kò ná'á ñaá. ⁴ Tído ká'ano nda'o ini Ndios, ta kú'u nda'o ini na sa'a yo, ⁵ dá chí va'ará ndji nì sa kuu yó noo ná sa'á kuächi sa kee yo, tído nì

xí'lo na ña n̄i nataki yo noo ná, ta takí yo xí'ln Cristo viti. Dá ch̄i sa'á ña man̄i n̄i kee na xí'ln yó, sa'á ñoó n̄i káki yó noo ña kánian ndo'o yó sa'á kuachi kée yó. ⁶ Ta n̄i nataki dáó yó xí'ln na n̄i kee Ndios, ta n̄i nach̄indei ta'ani na yó ndá induu xí'ln Cristo Jesús. ⁷ Ta dión n̄i kee na xí'á, dá daá kuiti na'á na ndi k̄i'o ví ká'ano ña man̄i n̄i kee na xí'ln yó, ch̄i n̄i kee na ña va'a xí'ln yó sa'á ña n̄i kee Cristo Jesús. ⁸ Ch̄i sa'á ña man̄i n̄i kee Ndios xí'ln ndó, sa'á ñoó n̄i dakáki na ndo'ó sa'á ña kándéé iní ndo Jesús. Ta k̄o ní dakáki na ndo xí'ln ndéé mií ndó, ch̄i kíán iin ña man̄i n̄i kee na xí'ln ndó, ⁹ ch̄i k̄o ní dakáki na ndo'ó sa'á ña kée ndó ña va'a, dá kíán ni iin tó'ón ndó ná o ch̄indaya'i mií ndó. ¹⁰ Dá ch̄i mií vá Ndios kúu n̄a n̄i kava'a ñaá, ta sa'á ña n̄i kee Cristo Jesús, sa'á ñoó n̄i kava'a na yó ña kíán kee yó ña va'a, tá'an ña n̄i ch̄ikaa iní n̄a kee yó ndá mií sa'a.

Ndeí va'ayó xí'ln iin rá iin yó sa'á ña n̄i kee Jesús sa'a yo

¹¹ Ta o sa nándodó ndo'ó, n̄a k̄o kúu n̄a Israel xaan, ña tá sata n̄i kaa na Israel kúu ndo'ó, “n̄a k̄o ní ta'andá ñi.” Dión kaá na ch̄i kúu ná n̄a n̄i ta'andá ñi, ta sa'á ñoó ká'an ná ña kúu ná n̄a ñoo Ndios, tído xí'ln ndá'a t̄a va n̄i ta'andá ñi ná. ¹² Nda tiempo sata ñoó k̄o ní sá kuu ndó kuendá Cristo, sa'á ñoó n̄i iin kuu vá k̄o ní kasandaá ndo kakuu ndó n̄a ñoo Ndios táto'on kúu n̄a Israel. Ta ni lú'u ví kuendá k̄o ní sá komi ndó noo t̄o'on n̄i xí'lo Ndios noo ñayuu ná. Ta ni lú'u ví tandéé iní k̄o ní sá komi ndó n̄i sa ndei ndó ñayuu yó'o, ta ni k̄o ní sá na'á ví ndó ndá yoo kúu Ndios takí. ¹³ Tá sata k̄o ní sá na'á ndó Ndios, xiká sa ndei ndó noo ná. Tído viti, ndita ndó xí'ln Cristo, sa'á ñoó n̄i natuu yati ndó noo Ndios sa'á ña n̄i xitá n̄i Cristo sa'a ndo.

¹⁴ Ch̄i mií Cristo kúu n̄a n̄i nach̄indei va'a yó, sa'á ñoó na ñoo Israel xí'ln n̄a k̄o kúu n̄a Israel, n̄i nduu na iin tó'ón ñoo n̄i kee Cristo, dá ch̄i n̄i sa'an n̄a n̄i díta ná ña sa kedaá xí'ln ná sa xini u'u tá'an na. ¹⁵ Ta sa'á ña n̄i xí'li Cristo, sa'á ñoó n̄i dandí'i na ley xí'ln choon sa'andán. Ta k̄i'o dión n̄i ndee na ñayuu Israel xí'ln n̄a k̄o kúu n̄a Israel iin tó'ón vá, dá kakuu na iin tó'ón ñayuu saá, dá ná komi n̄a kandeí va'a na. ¹⁶ Ta sa'á ña n̄i xí'li n̄a ndjka cruz, sa'á ñoó n̄i nach̄indei va'a na ñayuu Israel xí'ln n̄a k̄o kúu n̄a Israel xí'ln Ndios, ch̄i sa'á ña n̄i xí'li Cristo ndjka cruz, sa'á ñoó n̄i díta ná ndidaá ña sa kedaá xí'ln ná sa xini u'u tá'an na.

¹⁷ N̄i kii Cristo ñayuu yó'o, ta n̄i daná'a n̄a t̄o'on va'a ña xí'lo ña kandeí va'a yó xí'ln Ndios, ta n̄i daná'a naan noo ndo'ó, n̄a n̄i sa ndei xiká noo Ndios, xí'ln noo ndu'u, na ndéi yati noo Ndios. ¹⁸ Ch̄i sa'á ña n̄i kee Jesús, sa'á ñoó n̄a Israel xí'ln n̄a k̄o kúu n̄a Israel n̄i ni'í ña ndu'u yó noo ió tatá Ndios kée iin tó'ón n̄a kúu Espiritu īi.

¹⁹ Sa'á ñoó k̄o kúu k̄a ndo n̄a tukú o na xionoo ndava'a. Dá ch̄i n̄i ni'í ndo ña kakuu ndó ñayuu Ndios, ta n̄i ni'í ta'ani ndó ña kakuu ndó kuendá n̄a ve'e na. ²⁰ Ta noo t̄o'on n̄i daná'a n̄a kúu apóstol, xí'ln t̄o'on n̄i daná'a n̄a sa kuu profeta n̄i sa kujita iin rá iin ndó. Ta mií Jesucristo kúu yuu tit̄o ndáya'i kúu d̄o'o ve'e, ²¹ ch̄i xí'ln mií yuu ñoó luu kasá'a kát̄o tá'an sa'a vé'e káva'an kua'an x̄inkooan kakuuan iin ve'e ño'o īi sato'o yo Jesús. ²² Ta xí'ln mií ná sá káva'a ndó kua'an ndo, dá x̄ino ndó kakuu ndó iin ve'e noo koo Ndios kée Espiritu īi ná.

3

N̄i ch̄ikani Ndios Pablo ña dána'a n̄a noo n̄a k̄o kúu n̄a Israel

¹ Ta yu'u, Pablo, kéch̄oon sa'a choon yó'o. Nákaai ve'e k̄a viti sa'á ña dána'i t̄o'on Cristo Jesús noo ndo'ó, na k̄o kúu n̄a Israel. ² Ta sa n̄i ni'í t̄o'on ndó ña n̄i xí'lo Ndios choon noo yu'u ña kíán ch̄indeéi ndo'ó, dá ni'í ndo ña man̄i xí'lo na noo ndo. ³ Ta n̄i ná'a túu Ndios ña n̄i sa io de'é noo n̄a noo yu'u. Ta sa n̄i taa va yu'u cháá sa'á ña yó'o kosaan noo ndo. ⁴ Tá ka'i ndó ña, dá kandaá va'a iní ndo ña ná'a yu'u ña ió de'é noo Ndios, ña ká'an sa'a Cristo. ⁵ Ta k̄o ní xí'lo na ña kandaá iní ñayuu sa ndei sa na'á sa'an. Tído viti kandaá iní n̄a kúu apóstol xí'ln profeta n̄a sa'á ña yó'o kée Espiritu īi Ndios. ⁶ Tá'an ña sa io de'é ñoó kíán kaá ña natiin ta'ani ndo'ó, n̄a k̄o kúu n̄a Israel, ña va'a ko'on Ndios k̄i'o na noo n̄a Israel, ta ndee na ndo'ó iin tó'ón ñoo xí'ln n̄a ñoo Israel, ta koo ta'ani ta'í ndo noo ña n̄i kaa Ndios k̄i'o na noo n̄a Israel sa'á ña n̄i kee Cristo Jesús, táto'on k̄i'o ká'an t̄o'on va'a ká'an sa'a ná. ⁷ Ta n̄i ch̄ikani Ndios yu'u ña kíán dána'i t̄o'on yó'o, ch̄i choon yó'o n̄i kemání ná yu'u, ta xí'ln ndéé mií ná kándééi kéei ña.

⁸ Ta va'ará kúu yu'u n̄a ló'o cháá k̄a noo ndidaá k̄a ñayuu Ndios, tído n̄i xí'lo na choon yó'o noo yu'u, ña kíán dána'i noo n̄a k̄o kúu n̄a Israel ndi k̄i'o ná'ano ña va'a xí'lo Cristo, ⁹ ta k̄i'oi ña kandaá iní ndidaá ñayuu sa'á ña n̄i ch̄ikaa iní Ndios kee na nda mií sa'a, tá'an ña n̄i sa io de'é noo ná, ta mií ná kúu n̄a n̄i kava'a ndidaá tá'an ña'a. ¹⁰ K̄i'o dión, dá na'a yóo, na kúu kuendá Jesús, ndi k̄i'o ká'ano ña ndjchí kómí Ndios, dá kíán kandaá iní ña kómí choon xí'ln ña dándáki chí induu sa'an. ¹¹ Ch̄i k̄i'o dión n̄i ch̄ikaa iní Ndios kee na nda rá k̄o ña'a kava'a ñayuu yó'o. Ta xí'ln ña n̄i kee Cristo Jesús, na kúu sato'o yo, n̄i daxinkoo na ña n̄i ch̄ikaa iní n̄a kee na. ¹² Ta viti ió tandéé iní noo yo, ta nóno noo yo nakuja yó noo Ndios sa'á ña kándéé iní yo Jesús. ¹³ Sa'á ñoó seí nda'aví noo ndo ña ná dá'a ni ndjiko ndó sa'á ña ndó'o níoi sa'a

ña dánaļi noq ndo'ó, dá chį ña va'a mií ndó kián.

Kóni Pablo ña kandaq va'a ini yo ndi kį'o kú'u ini Jesús sa'a yo

¹⁴ Sa'a ñoq nákuuij xítii noq Ndios, na kuu tatá sato'o yo Jesucristo, ká'ın xı'ın ná. ¹⁵ Ta mií ná kúu na xı'ó iin kuu noq ndidaa ñayuu na, á mií ná ndéi na induú o noñó'ó yó'ó. ¹⁶ Ta xıkaj noq ná ña táto'on kį'o ió kuá'á ña kuiká na chí induú, kį'o dión kendaki ná ndo'ó xı'ın ndée ká'ano kómı mií ná, dá ná koo ndée ini ndo kee Espiritu iį ná, ¹⁷ dá ná koo Cristo niq ndo dándaki na sa'a ña kándée ini ndo ná, dá ná kuįta toon ndó xı'ın ña kú'u ini ná sa'a yo, ta kandiko toon ndóan, ¹⁸ dá kándée ndó kandaq va'a ini ndo xı'ın ndidaa ka ñayuu Ndios ndi kį'o ká'ano ña kú'u ini Cristo sa'a yo, ta ndi kį'o kánjan, ta ndi kį'o konóan, ta ndi kį'o dikóan, ¹⁹ dá kasandaá ndo kana'á va'a ndó ndi kį'o kú'u ini Cristo sa'a yo, va'ará ko kándée ta'on ñaxintóni yo kandaq ndi'i inian sa'an. Ta kį'o dión xıkaj noq ná, dá nakuti ndó xı'ın ñaxintóni Ndios.

²⁰ Ta mií ná kúu ná kómı ndée ká'ano, ta kándée ná kée na cháa ka ña'a noq ndidaa ña xıka yo noq ná o ña kasandaá ñaxintóni yo nakani inian, dá chį sa'a ña iin ndée ná ini yo, sa'a ñoq kée na ña'a ná'ano xı'ın yó. ²¹ Ta ná natiin mií ná ndidaa ñaño'ó noq na kúu kuendá na, ta sa'a mií Jesús daá ná natiin na ñaño'ó, ta kį'o dión daá kuiti ná natiin naan. Dión ná koo.

4

Iin tó'ón vá nį nduu yó nį kee Espiritu iį Ndios

¹ Nákaq yu'u ve'e kaa sa'a ña né'i to'on Jesús, na kuu sato'o yo, ta seí nda'ávii noq ndo ña ndi'i ini ndo kendísá'ano ndó táto'on kį'o kánian kee na nį kana Ndios xoo mií ná. ² Nda'ı koo ini ndo, ta va'a koo ini ndo, ta kueé ná koo ini ndo, ta kį'o ndée ini ndo sa'a iin rá iin ndó sa'a ña kú'u sátá'an ini ndo sa'a ndo. ³ Ta koo ini ndo ña iin tó'ón ná kakuu ndó, chį mií Espiritu iį Ndios kúu na xı'ó ña kandeı ndó dión, sa'a ñoq koo ini ndo kandeı va'a ndó xı'ın iin rá iin ndó. ⁴ Dá chį iin tó'ón vá nį nduu yó, ta iin tó'ón vá Espiritu kómı yó, ta iin tó'ón ta'ani tandeé ini kjan nį nakana ñaá Ndios natiin yó. ⁵ Dión ta'ani iin tó'ón vá kúu sato'o yo, ta iin tó'ón kúu ña ndaq kándisa yó, ta nį sodó ndúta yo savá'a sa'a ña kándée ini yo Jesús, ⁶ ta iin tó'ón vá kúu Ndios, na kúu tatá ndidaa yó. Ta mií ná kúu na kómı choon sata ndidaa yó, ta mií ná kúu na kedaá, dá kanda yó noq choon na, ta ió na ini ndidaa yó.

⁷ Ta iin rá iin yó nį natiin ña katį'a yó kee yó iin choon noq Ndios táto'on kį'o nį chįkaq ini mií Cristo dasá naan noq iin rá iin yó. ⁸ Sa'a ñoq ká'an tuti iį Ndios di'a:

Tá nį kaa na nda noq díkó, dá ndáka na taq sa naq xı'ın ná kua'an na.

Ta nį dasá ná ña va'a noq iin rá iin ñayuu na.

⁹ Ndıva'a ká'an tuti iį Ndios ña nį kaa na noq díkó, ká'an ndó? Dión kaan, dá chį dinño'ó nį noo na nį kii na nda noq niq cháa ka noñó'ó yó'ó. ¹⁰ Ta mií ná kúu na nį noo nį kixi noñó'ó yó'ó, ta mií ná kúu na nį kaa tuku nda noq díkó, dá dákuti ná ndidaa kúu xián xı'ın ña ndato kée na. ¹¹ Ta mií vá ná kúu na nį xı'ó noq iin rá iin yó ña katį'a yó kee yó iin choon noq Ndios, chį nį kee na dao yó ña kakuu yó apóstol, dá kane'e yó to'on Jesús, ta dao ka yo kakuu profeta, ta dao ka yo kakuu na xionoo dána'a sa'a Jesús, ta dao ka yo kakuu na ndáka na kúu kuendá Jesús, ta dao ka yo kakuu na kandita dána'a. ¹² Ta kį'o dión nį kee na xı'ın yóó, na kúu ñayuu Ndios, dá katį'a yó kechóon yó noq ná, dá koni yo dakuá'ano yó iin rá iin na kúu kuendá Cristo xı'ın to'on Ndios, ¹³ dá ví kasandaá yo kakuu yó iin tó'ón noq ña kándée ini yo de'e Ndios, xı'ın noq ña ná'a yó sa'a ná. Ndi'i, dá koni yo kasandaá yo nda noq kóni Ndios, chį kasandaá yo kakomı yó ñaxintóni táto'on kį'o kúu ñaxintóni Cristo. ¹⁴ Dá kjan, ná dá'a ni ndo'ó yo táto'on ndó'ó takuáli, chį vitá ini xı, sa'a ñoq xoo di'a xoo di'a kua'an ñaxintóni xı kée ña to'ón dána'a dao ta mañá. Chį taq yó'ó kúu ra kendaq ra ña to'ón dána'a ra, dá kandeé rá danda'ı ñaá rá xı'ın ña mañá ti'a ra. ¹⁵ Va'a kaan ná ndiko yo ña ndaa xı'ın ña kú'u ini yo sa'a dao ka ñayuu, dión keeá, dá ná kua'ano yó koo yó táto'on kį'o kóni Cristo, na kúu diñi noq yo. ¹⁶ Ta kúu yó táto'on yiki koño na. Chį táto'on kį'o ndó'ó yó xı'ın yiki koño mií yó, ña nákató ta'an xı'ın tuchi yo, ta chindeé ta'an, dá sá'anoan kua'an, kį'o dión ndó'ó yó xı'ın Jesús, chį mií ná kúu na dakuá'ano yó, dá katį'a yó ku'u ini sa'a sátá'an yó.

Ná koo iniq keeá táto'on kį'o kóni Jesús

¹⁷ Xı'ın choon nį xı'ó sato'o yo Jesús noqı, sa'ándai choon noq ndo ña ná dá'a ka nį kee ndó táto'on kée ñayuu ko ná'a Ndios, chį kée na ndidaa ña nóo ndáki ini na, ¹⁸ chį kómı ná iin ñaxintóni in naá, ta xıká vá ndéi na noq ña kóni Ndios, chį ko ná'a ta'on na sa'a ña'a Ndios sa'a ña káxi nda'o niq ná. ¹⁹ Ta sa'a ña ko xıka'an ka noq ná, sa'a ñoq nį nakı'ı na mií ná noq ndidaa ña kini xı'ın ña ka'an noq, chį nį nakı'ı na mií ná noq ndidaa ka ña yakó noq Ndios.

²⁰ Tido ndo'ó, tá nį seídó'ó ndó sa'a Cristo, ko ni dakuá'a ndó ña kee ndó dión ²¹ tá miian ndaa nį dakuá'a ndó ña ndaa sa'a ná, chį noq iin tó'ón diñi Jesús ió ña ndaa. ²² Tá sata sa kee ndó ña kóni mií ndó, tido viti dánkoo ndó ñayuu yátá nį sa kuu ndó, ña nį chitián ñó'ó ña kini, ña danda'ı ndo'ó, dá kee ndó ña kóni

ñíi ndo. ²³ Di'a kji' o ndó mií ndó ña ndusaá nió ndo xí'in ñaxintóni ndo, ²⁴ dá nduu ndó iin ñayuu saá, na ni kava'a Ndios koo táto'on kji' o kóni mií ná, dá kakuu ndisa ndó iin ñayuu ndaa, iin ñayuu vii noo mií ná.

²⁵ Sa'a ñoó ná dá'a ka ni ka'an to'on ndó, ndino'o ña ndaa ka'an ndo xí'in ñayuu xí'in ndó, dá chj iin to'ón vā kúu yó. ²⁶ Ta va'ará xido ini ndo, ná dá'a ni ya'a ndó kee ndó kuachi. Ná dá'a ni kandati ndó nda keta ndíndii, dá ya'a ña xido ini ndo, ²⁷ ta ná dá'a ni konó ndó noo ña u'u ña dátúú ñaá. ²⁸ Ta ndo'ó, na kí'in kuí'íná, ná dá'a ka ni kí'in kuí'íná ndó. Di'a koo ini ndo kechóon ndó, ta xí'in ndá'a mií ndó kee ndó choon va'a, dá ni'j ndo ña'a kemánj ndo na kúnda'í. ²⁹ O sa kóo ini ndo ka'an ndo to'on kini kua'an xí'in ni iin to'ón ñayuu. Di'a ñochó vii ka'an ndo xí'in ná, dá ná ni'j iní na kua'ano na íchj Ndios. Tá kee ndó dión, dá kíán chindee ndó ñayuu seídó'o. ³⁰ Ná dá'a ni dákúnda'í ini ndo Espíritu ij Ndios, dá chj mií ná kúu táto'on iin sello ni ni'j ndo, ña ná'a ña kúu ndó ñayuu mií ná, dá naki'in na ndo'ó tá ná kasandaá kuu nakuaka ñaá ná noo ió na. ³¹ Ná dá'a ka ni ta'u'u ini ndo koni ndo dao ka ñani ndo, ta ná dá'a ka ni kuido ini ndo, ta ná dá'a ka ni karyíi ndó, ta ná dá'a ka ni kayu'ú ni'j noo sátá'an ndó, ta ná dá'a ka ni chinani kini ndó ñani ndo, ta ná dá'a ni kee ndó ndidaá ña kini yó'o noo dao ka ñani ndo. ³² Di'a va'a koo ini ndo xí'in iin rá iin ndó, ta ku'u'ú ini sa'a sátá'an ndó, ta ku'u'ú ká'ano ini sa'a sátá'an ndó táto'on kji' o ni ku'u'ú ká'ano ini Ndios sa'a kuachi mií ndó sa'a ña ni kee Cristo.

5

Miñan kánian koo vii yo, chj kúu yó de'e Ndios

¹ Kúu ndó de'e manj Ndios, sa'a ñoó kee ndó táto'on kée mií ná, ² ta ku'u'ú ini ndo sa'a dao ka ñayuu táto'on kji' o kú'u'ú ini Cristo sa'a mií ndó, dá chj ni naki'o na mií ná ni xí'j na sa'a yo, ta ña ni dokó ná mií ná ni sa kuu táto'on iin ña'a támi sa'an noo Ndios.

³ Ta o sa kji' o ndó ña ka'an ñayuu ña kée ndó kuachi xí'in na ko kúu ñadi'í ndo o yíi ndo, o kée ndó ña ka'an noo, o ña kátoó ndo kakomí ndó kuá'a ña kuiká. Di'a kee ndó ña kánian kee na kúu ñayuu Ndios. ⁴ Ta ná dá'a ni ya'a ndó ka'an ndo to'on ndó, xí'in to'on ko chóon, xí'in to'on kini, dá chj ko kánian kee yo dión sa'a ña kúu yó ñayuu Ndios. Va'a kaan daa naki'o ndó ndivé'e noo Ndios. ⁵ Ta kana'a ndó ña ni iin to'ón ta'on na kée kuachi xí'in na ko kúu ñadi'í na o yíi ná, xí'in na kée ña ka'an noo, xí'in na kátoó kakomí kuá'a ña kuiká, noón kúu na o koni ta'on na natiin na ta'j ná noo dándáki Cristo xí'in Ndios. Chj na kátoó téi ña kuiká, ñoó kúu yokó noo ná. ⁶ O sa kónó ndó ña ni iin to'ón

ñayuu ná o sa dándá'í ndo'ó xí'in to'on maña, dá chj miñan ndaa kuiti noo ñayuu kée dión vej ña xido ini Ndios sa'a ña ko seídó'o na choon sa'ándá na. ⁷ Tido ndo'ó, ná dá'a ni ndiko ndo ña kée na kée dión.

⁸ Dá chj tá sata, dá sa kuu ndó ñayuu sa iin naá ñaxintóni. Tído viti ni ñatoon va ñaxintóni ndo sa'a ña kúu ndó ñayuu sato'o yo Jesús. Sa'a ñoó koo ini ndo kee ndó táto'on kji' o kée na kúu ñayuu ni ñatoon noo. ⁹ Dá chj ña va'a xí'o Espíritu ij Ndios noo yo kíán ña kakuu yó ñayuu vá'a, ta kakuu yó ñayuu ndísá'ano, ta kana'a yó ña ndaa. ¹⁰ Ka'í va'a ini ndo sa'a ndidaá ña'a, ná nde'á á kíán ña náta'an ini sato'o yo Ndios kee ndó. ¹¹ Ta o sa kji' o ndó mií ndó kee ndó ña ko ndaya'í kée ñayuu iin naá ñaxintóni, di'a koo ini ndo kuó'ó ndó ña nóo kée na, ¹² dá chj iin ña ka'an noo kíán ña kantó'ón yó sa'a ña kini kede'é na. ¹³ Ndidaá vá ña'a nátyu tá nátoon ñó'o, ta xí'oañ ña kándañ ini yo ndá ña'a kíán, dá chj ndidaá vá ña'a nátyu tá nátoon ñó'o. ¹⁴ Sa'a ñoó ká'an na di'a: Ndoto yo'ó, ña kídj xañ.

Ndakoo tein na kúu táto'on ndj xañ, dá dátoon Cristo ñaxintónon.

¹⁵ Sa'a ñoó kua'an ndo kandañ ndo mií ndó noo iin rá iin ña'a kée ndó, o sa kée ndó táto'on kée na nde'e to'on, va'a kaan kee ndó táto'on kée na ió ñaxintóni. ¹⁶ Ndí'í ini ndo kee ndó ña va'a viti nóno noo ndo, dá chj tiempo kini nda'o kíán nde'i yó viti. ¹⁷ Ta ná dá'a ni kakuu ndó ñayuu xixi, di'a kji' o ndó mií ndó ña kíán kandañ ini ndo ndí kíán kóni Ndios kee ndó.

¹⁸ Ná dá'a ni ko'o ndó vino, dá dáxini ndó mií ndó, dá naá ini ndo kee ndó ña ko vá'a. Va'a kaan konó ndó ná nakuti ndó xí'in Espíritu ij Ndios. ¹⁹ Ta ka'an ndo tein iin rá iin ndó salmo xí'in himno, xí'in yaa ij. Ta ndino'o ini ndo kata ndó yaa yo'ó keká'ano ndó sato'o yo Jesús, ²⁰ ta daa kuiti naki'o ndó ndivé'e noo Ndios, na kúu tatá yo, sa'a ndidaá ña'a ndó'o ndó, chj kúu ndó kuendá Jesucristo, na kúu sato'o yo.

Ká'an Pablo sa'a ndí kíán kánian kee na ni tandá'a

²¹ Kueidó'o tá'an ndó sa'a ña ió ñaño'ó ndó noo Ndios. ²² Ta dión ni ndo'ó, na ña'a xañ, kueidó'o ndó yíi ndo táto'on seídó'o ndó sato'o yo Jesús. ²³ Dá chj yíi ndo kúu diñj noo ndo táto'on kji' o kúu Cristo diñj noo ñayuu mií ná, na kúu táto'on yiki koño na. Ta mií ná kúu na dáka'í ñaá. ²⁴ Sa'a ñoó táto'on kji' o seídó'o ndó Cristo, kji' o dión kánian kueidó'o ndó yíi ndo noo ndidaá ña'a.

²⁵ Ta ndo'ó, ra ña xañ, ku'u'ú ini ndo sa'a ñadi'í ndo táto'on kji' o kú'u'ú ini Cristo sa'a ñayuu na, chj ni xí'j na mií ná ña kíán ni xí'j na sa'a yóo, na kúu kuendá na, ²⁶ dá koo vii yo noo Ndios, chj ni ñandóo na kuachi yo

sa'á ña ni ñakata na yó xí'ín takuij, ta kiróon kúú t'ò'on na. ²⁷ Dión, dá kuu natiin na yó kakuu yó ñayuu mií ná, ta kakuu yó ñayuu ndato, ta ni lú'u ta'on yáko o káne'e yó, ta ni o kóo t'itij ta'on yó tát'ò'on k'i'o ndó'o dá'ò'on, ta o ndó'o ta'on yó dao ka ña'a kua'an tát'ò'on kua'an ña yó'o. Di'a kakuu yó ña ndáa vii, ña ñóhí ndáa noo ná.

²⁸ Sa'á ñoó kánian ku'u ini ndo'ó, ta ña xa'an, sa'a ñadi'í ndo tát'ò'on kú'u ini ndo sa'a yiki koño mií ndó, dá chi ña kú'u ini sa'a ñadi'í ra, roón kúú ra kú'u ini sa'a mií rá. ²⁹ Dá chi ko ñin ta'on káñ'ó'o yiki koño mií ná. Di'a ndáa ña ñá, ta xito na ña. Dión ta'ani kée Cristo xí'ín yó, ña kúú ñayuu na, ³⁰ chi kúú yó yiki koño na. ³¹ Sa'á ñoó kánian dánkoo ña tatá ra xí'ín naná ra, dá naki'in tá'an ra xí'ín ñadi'í ra, dá kían nduu na nda iin tó'ón va. ³² Ndichí nda'o kua'an ña yó'o, tido ni ka'in sa'an, dá dák'i'in tá'in ña xí'ín tát'ò'on ndó'o Cristo xí'ín ñayuu na. ³³ Sa'á ñoó iin rá iin mií vá ndó, ta ña xa'an, kánian ku'u ini sa'a ñadi'í ndo tát'ò'on k'i'o ndó'o ndó xí'ín mií ndó. Ta ndo'ó, ña ñá'a xa'an, kánian koo ñaño'ó ndó noo yií ndo.

6

¹ Ta ndo'ó, takuáchi yíi xí'ín takuáchi di'í kuendá sato'o yo Jesús, koo ini ndo kueid'ó'o ndó tatá ndo xí'ín naná ndo, chi ña yó'o kían va'a noo Ndios. ² "Koo ñaño'ó ndo noo tatá ndo xí'ín noo naná ndo", kaá choon sa'ándá Ndios. Ta ña yó'o kúú choon mií noo ña kían dána'a noo yo ña nandió né'e Ndios ña va'a noo yo ñayuu yó'o, ³ chi ká'an ta'ani na: "Tá kée ndó dión, dá kían koni ndo kandeí va'a ndó, ta koni ndo kua'ano yatá ndó ñayuu yó'o."

⁴ Ta dión ta'ani ndo'ó, ña kúú tatá xí'ín naná, ná dá'a ni koo ini ndo dákuid'ó'o ini ndo de'e ndó. Di'a koo ini ndo dáku'ano va'a ndó xi, ta va'a taó ndo xi, ta dána'a ndo noo xi ná kee xi tát'ò'on k'i'o kóni sato'o yo Jesús.

⁵ Dión ni ndo'ó, ña ñó'o tixi ndá'a iin sato'o ñayuu yó'o, koo ini ndo kueid'ó'o ndó na xí'ín ndino'o ini ndo, ta kayu'ú ni'ini ndó ña xí'ín ña nda'í ió ini ndo tát'ò'on k'i'o kée ndó xí'ín Cristo. ⁶ Kéchóon va'a ndó, va'ará ko ñin sato'o ndo ndé'é rá ndo'ó, ta ná dá'a ni kee ndó tát'ò'on kée ña ndúku ña nata'an ini ña koni ñaá rá. Va'a ka'an kéchóon ndó noo ña kúú sato'o ndo tát'ò'on k'i'o kéchóon ndó noo Cristo. Ndino'o ini ndo kéchóon ndó, chi k'i'o dión kóni Ndios kee ndó. ⁷ Sa'á ñoó ndino'o ini ndo kéchóon ndó noo sato'o ndo. Kee ndó kuendá ña noo sato'o yo Ndios vá kéchóon ndó, ta o dúu noo ña ñayuu yó'o, ⁸ chi sa ná'a vá mií ndó ña tát'ò'on k'i'o káa iin rá iin ña va'a ni kee ndó, k'i'o dión koo ña va'a nandió né'e Ndios noo ndo, á mií ndó ñó'o ndó tixi ndá'a iin sato'o o koq.

⁹ Ta dión ni ndo'ó, ña kúú sato'o, keva'a ndó xí'ín ña ñó'o tixi ndá'a ndo, ta o sa dáyu'ú ndo ná xí'ín t'ò'on ká'an ndo, chi sa ná'a vá mií ndó ña nda induú ió sato'o ndo, ña kúú ta'ani sato'o ña ñó'o tixi ndá'a ndo. Ta sa ná'a ta'ani ndó ña ko ñin ta'on manj cháá ka noo ná, iin noó kúú ndi'i va yó noo ná.

Ná kandixi yo nda'a chóon, ña kían xí'o Ndios noo yo, dá kandeé yo xí'ín ña u'u

¹⁰ Ñani manj mií, noo ndidaa ña'a, koo ini ndo kendaki ndó mií ndó xí'ín ña kándisa ndó sato'o yo Jesús, ta kendaki ta'ani ndó mií ndó xí'ín ndé'e ká'ano mií ná. ¹¹ Ta nandixi ndó nda'a chóon, ña kían xí'o Ndios noo ndo, dá kandeé ndó kandita ni sisa ndó kúú né'e ndó ña kini tánda'a ña u'u vei noo ndo. ¹² Dá chi ko ñaá ta'on yó xí'ín ñayuu xí'ín yó, di'a naa yo xí'ín ña kini né'e choon noo táchi káa, xí'ín ña kini ndakí cháá ka ndéi noo táchi káa, xí'ín ña kini dándaki nió ñayuu ndéi ñayuu ñin naa yó'o, xí'ín iin rá iin tu'u ña kini xionoo noo dík'o káa. ¹³ Sa'á ñoó nandixi ndó ndidaa nda'a chóon xí'o Ndios noo ndo kechóon ndó, dá kandeé ndó ñaá ndo xí'ín ña kini tein ku'u vei ña dánd'ó'an nió ndo, dá kían kandeé ndó kuita toon ndó noo ndidaa ña vei ndo'ó ndó. ¹⁴ Sa'á ñoó kuita toon ndó, dá chi sa ndíko va cincho tji ndó, ña dándaki ña ndíko ndo ña ndaa sa'a Ndios. Ta sa ndíxi ta'ani ndó kaan ndadi yu'ú ndíka ndo, ña dándaki ña kúú ndó ñayuu ndaa noo Ndios. ¹⁵ Ta sa yí'i ta'ani ndó ndisa ndo, tá'an ña dándaki ña sa ió nduu ndo kanoo ndó dána'a ndo t'ò'on va'a Jesús, ña kían nachindeí va'a ñayuu xí'ín Ndios. ¹⁶ Ta noo ndidaa ña'a natiin ndó kaá dá'ándá, ña né'e soldado chindeé rá mií rá, chi kaá yó'o dándaki ña kándéé ini ndo Jesús. Ta xí'ín ña yó'o kandeé ndó chituu ndó yiryókó kěj itá tánda'a ña kini vei dánd'ó'o nió ndo. ¹⁷ Ta natiin ta'ani ndó kaá kaño'o ndó, dá chindeé'an ñin ndo, ta ña yó'o dándaki ña ni káki ndó ni kee Ndios. Ta natiin ta'ani ndó espada, ña kían xí'ín Espíritu iij Ndios noo ndo. Ta espada yó'o kúú t'ò'on Ndios. ¹⁸ Ta daá kuiti koo ini ndo ka'an ndo xí'ín Ndios, ta kueí nda'í ndo noo ná xí'ín t'ò'on xí'ín Espíritu iij. Ta daá káño'o ini ndo ka'an ndo xí'ín ná, ta o sa kátuu ndó ña kaá ndo ña manj noo Ndios sa'a ndidaa ka ñayuu kuendá mií ná. ¹⁹ Ta kaá ta'ani ndó ña manj noo Ndios sa'a yú'u, dá nanj'i t'ò'on ka'in, dá kían ná dá'a ni yu'ú dána'i noo ñayuu ndi dándaki t'ò'on va'a sa'a Jesús, ña kían ni sa io de'é noo Ndios, ²⁰ chi mií Ndios ni xí'ín choon yó'o noo, ta sa'a ña dána'i t'ò'on va'a yó'o, sa'á ñoó nákaaj ve'e kaá. Ta kaá ta'ani ndó ña manj noo ná sa'í, dá ná koo ndéé ini ká'in sa'á t'ò'on yó'o tát'ò'on k'i'o kóni mií ná.

Xí'ín ndisá'án yó'o dánd'i Pablo ña ká'qn na

²¹ Tá kosaā ñani manj yə Tíquico noo ndéi ndó, dá nakani ra xí'ín ndó sa'a ña ndó'i xí'ín sa'a ña kéei. Ta iin taa ndisá'ano nda'o kúú rá íin ra noo choon sato'o yə Jesús. ²² Ta sa'a choon yó'o tánda'í ra kosaā ra noo ndo, dá nakani ra xí'ín ndó sa'a ndidaá ña ndó'o ndu, ta kji'o ra tandeé iní noo ndo.

²³ Ná kji'o tatá Ndios xí'ín sato'o yə Jesucristo ña ná koo va'a ini ndo'ó, ñani, ta ná kji'o ta'ani na ña ná ku'u ini sa'a sátá'an ndó sa'a ña kándéé iní ndo ná. ²⁴ Ta ná koo ña manj xí'o Ndios xí'ín ndidaá ní ndo'ó, na ndino'o ini kóni sato'o yə Jesucristo. Dión ná koo.

To'on yó'o kían nì taa San Pablo nì sa'an noó na ñoo Filipos

Ká'qan Pablo ndisá'án

¹ Yu'u kúú Pablo, ta kéchóoin xí'ín Timoteo noo Jesucristo, ta ká'an ndu ndisá'án xí'ín ndidaá ndo'ó, na kúú ñayuu Ndios sa'a ña kúú ndó kuendá Cristo Jesús, ndo'ó na ndéi ñoo Filipos xaan, xí'ín na kómí choon ndáka na ndo'ó, xí'ín na ndíta xínkuáchí ini ve'e noo náta ndo dákuá'a ndó. ² Ta mií tatá yo Ndios xí'ín sato'o yo Jesucristo ná kee na ña maní xí'ín ndó, ta ná kí'o na ña koo va'a ini ndo.

Ká'qan Pablo xí'ín Ndios sa'a na kúú kuendá Jesús ndéi ñoo Filipos

³ Ta náki'oi ndivé'e noo Ndios, na ndáño'o yó, sa'a ndo'ó tá iin rá iin ndíko'on inij ndo'ó. ⁴ Tá ká'ín xí'ín Ndios sa'a ndo, daá kuití va ká'ín xí'ín ná xí'áan kádij inij sa'a ndidaá ndo'ó, ⁵ chí ndá mií sa'a, ta ndá viti chindeé ndó yu'u kéchóon daó yó sa'a to'on va'a sa'a Jesús. ⁶ Sa ná'a va'a va yu'u ña mií Ndios, na nì kedaá xí'ín ndó, dá nì kasá'a ndó kéchóon va'a ndó noo ná, mií jí vá ná chindeé ndó, dá xínkuei va'a ndó nda ná kasandaá kuu nandíó koo Jesucristo kasaa na. ⁷ Ta miían kánian ña díon nákani inij sa'a ndo, chí kú'u nda'o inij sa'a ndo. Tá nákaai ve'e kaa, o tá nákaai chindeéi ña ndaa sa'a Jesús noo ñayuu, o tá nákaai dáxino inij ñayuu ña to'on ndaa kúú to'on va'a sa'a Jesús, chindeé ndó yu'u noo ndidaá ña maní kée Ndios xí'ín. ⁸ Xí'o mií Ndios kuendá sa'a ña kú'u nda'o inij sa'a ndo táto'on kí'o kú'u ini Jesucristo sa'a iin rá iin yó. ⁹ Ta xikaj noo Ndios ña ná kutí ndó xí'ín ña kú'u cháá ka ini ndo sa'a dao ka ñayuu, ta ná kutí ta'ani ndó xí'ín cháá ka ña ndichí xí'o Ndios, ta ná koo cháá ka ñaxintóni noo ndo, ¹⁰ dá ná kandaá ini ndo ndí kían va'a cháá ka kee ndó, dá koni ndo kakuu ndó ñayuu ndaa, ñayuu ndaa vii nda ná kasandaá kuu nandíó koo Cristo kasaa na, ¹¹ dá xínkoo ndí'i ndó xí'ín ña va'a kée ndó sa'a ña ió Jesucristo xí'ín ndó, dá ná náki'oi ñayuu ñaño'ó noo Ndios, ta ná keká'ano ñaa ná.

Takí va Pablo kée na ña kóni Jesucristo

¹² Kónij ña kana'a ndó, ñani, ña ndidaá tándó'ó ndó'i kían kedaá, sa'a ñoo seídó'o cháá ka ñayuu to'on va'a sa'a Jesús. ¹³ Dá chí ndidaá soldado ndéi noo dándáki ta né'e choon yó'o xí'ín dao ka ñayuu ná'a va'a ña nákaai ve'e kaa sa'a ña kéchóoin noo Cristo. ¹⁴ Ta kua'a nda'o ñani yo nì naatiin cháá ka tandeé ini noo sato'o yo Jesús sa'a ña nákaai ve'e kaa, sa'a ñoo nì ndundéi cháá ka ini ra

dána'a ra sa'a to'on va'a sa'a Jesús, ta ni ko yu'ú ra.

¹⁵ Ta miían ndaa kían ña dána'a dao taa to'on Cristo xí'ín ña u'u ini ra, ta sa'a ña káto'o ra chidáo tá'an ra xí'ín. Tído ió dao ka ra dána'a xí'ín ndino'o ini mií rá. ¹⁶ Chí ió dao taa dána'a to'on Cristo sa'a ña káto'o ra chidáo tá'an ra xí'ín yu'u, ta ko dána'a raán xí'ín ndino'o ini ra, chí ndúkú rá ña dándi'i ini ra yu'u nani nákaai ve'e kaa yó'o. ¹⁷ Tído dao ka ra dána'a sa'a ña kú'u ini ra sa'a yu'u, chí ná'a rá ña nákaai ve'e kaa sa'a ña chindeéi to'on va'a sa'a Jesús. ¹⁸ ¿Ndi koo, tá daá? Tído ko né'e tándini á dána'a ra sa'a ña u'u ini ra, o sa'a ña kúú rá ñayuu ndaa. Xí'an nani dána'a ra ña ndaa sa'a Cristo, kádij nda'o inij, ta daá ná kádij va inij.

¹⁹ Dá chí sa ná'a vá yu'u ña sa'a ña xíka ndo ña maní noo Ndios sa'a, xí'ín sa'a ña chindeé ñaa Espiritu Jesucristo, sa'a ñoo xínkoo va'a va ndidaá ña ndó'i, dá kanai ve'e kaa, ²⁰ chí ndátí kíj, ta ió tandeé inij ña o káka'an ta'on noo yu'u sa'a ní iin ña'a kéei. Di'a kónij koo ndéi inij, táto'on kí'o daá kuití kéei, dá ná natiin ta'ani Cristo ñaño'ó sa'a yu'u viti, á mií takíj o á mií nì xí'ij. ²¹ Dá chí noo mií yu'u kíán di'a: xí'an nani takíj, kéei ña kóni Cristo va, tído tá nì xí'ij, nì keva'a cháá kaj. ²² Tído tá ió ña kéchóon cháá kaj noo Ndios xí'an nani ndíxij yíkí koño yó'o, dá kían ko ná'í ndí kían kaxii, á va'a ka katakij, o á va'a di'a ña kuuj. ²³ Chí ko nì'í ndá kían nakani inij sa'a ndi nduu ña yó'o, chí katoó'i ko'jin noo ió Cristo, dá kooi xí'ín ná, chí ña yó'o kían va'a cháá kaa. ²⁴ Tído káni cháá kaa ña kooi ñayuu yó'o, dá koo chindeéi ndo'ó. ²⁵ Ta sa'a ña kándéé inij ña kí'o díon kíán, sa'a ñoo ná'í ña kooi cháá ka ñayuu yó'o, ta koo jí vá xí'ín ndidaá ní ndo'ó, dá kua'ano ndó xí'ín ña kándéé ini ndó Jesús, dá ná kádij cháá ka ini ndo noo ña ndaa kándisa yó. ²⁶ Ta kí'o díon, dá keká'ano ndó Cristo Jesús sa'a ña nì kee na xí'ín yu'u, chí kí'o na ña saá tukui kooi xí'ín ndó.

²⁷ Tído noo ndidaá ña'a koo ini ndo kee ndó táto'on kí'o kánian kee na ndíta toon xí'ín to'on va'a Cristo, dá kían tá ná saai noo ndéi ndó o o saai, kónij kandaá inij ña ndíta toon ndó, ta iin to'ón va kúú ñaxintóni ndo, ta iin to'ón nì nduu ndí'i ndó kéchóon ndó sa'a to'on va'a sa'a Jesús, tá'an ña kándisa yó. ²⁸ Ta noo nì iin ña'a o sa yu'ú ndo kee na xini u'u ña kándisa yó, dá chí ñoo kían xí'o ña kandaá ini na ña naá vá ná. Ta ndo'ó kúú na kandaá ini ña nì'ij ndo ña káki ndó, ta mií Ndios kúú na kee ndidaá ña yó'o. ²⁹ Dá chí sa'a Cristo, sa'a ñoo nì'ij ndo ña kándisa ndó mií ná, ta o dudu ña yó'o oon ni nì nì'ij ndo, chí nì nì'ij ta'ani ndó ña ndó'o níó ndo sa'a ná. ³⁰ Chí ndó'o níó ndo táto'on kí'o nì xini ndo nì ndo'o níó yu'u, ta ndó'o ta'ani

ndó tátò'on nì nì'j tó'on ndó ñà ndó'o yu'u viti.

2

Kì'o dì'a nì kee Jesucristo sa'a yo

1 Sa'á ñòó, tá mián ndaa nì natiin ndó tãndéé iní noo Cristo, ta nì natiin ndó tãndéé iní noo ná sa'á ñà kú'u iní nà sa'a ndo, ta iin nì nduu ndó nì kee Espíritu ná, ta nì nì'j ndo ñà kú'u iní nà sa'a ndo, ta nì nì'j ta'ani ndó ñà nì ku'u ká'ano iní nà sa'a ndo, 2 dá kí'an dáxinko ndó ñà kádij inij, ta koo iní ndo ñà iin tó'ón ná kakuu ñaxintóni ndo, ta ku'u sá'tá'an iní ndo sa'a ndo, ta iin ná kakuu ndó, ta iin tó'ón ná kakuu ñà nákani iní ndo. 3 Ta o sa ndúkú ndó ñà chidáo tá'an ndó xí'in dao ka ñayuu, ta o sa chíndaya'i ndó mií ndó. Di'a nda'i koo iní ndo, ta kee ndó kuendá ñà ndáya'i cháá ka dao ka ñayuu o duú mií ndó. 4 Ta o sa ndí'i tíf iní ndo sava'a sa'á ñà kóni mií ndó, di'a ndí'i iní ndo sa'á ñà xínñó'ó dao ka ñayuu. 5 Ta koo iní ndo kando'o ndó xí'in dao ka ñayuu tátò'on ká'i nì mií ndó. Cristo Jesús xí'in yó, 6 dá chij iin nóó kúú vá ná xí'in Ndios, tído kò ní taó kuendá ta'on na ñà iin nóó kúú ná xí'in Ndios, chij kò ní kée na sa'a mií ná, 7 sa'á ñòó nì ñankoo na ñà ndato kúú ná, dá nì ndee na mií ná kúú ná iin nà xínkuáchí, chij nì ndee na mií ná nì sa kuu na iin tãa ñayúú. 8 Ta nani nì sa kuu na iin tãa ñayúú yó'o, dá nì kenóó cháá ka nà nì xí'o na dá chij sa'á ñà nì seídó'o na Ndios, sa'á ñòó nì xí'o na mií ná nì xí'j nà, ta ndá ndjka iin cruz nì xí'j nà. 9 Sa'á ñòó nì chíndaya'i ñaa Ndios ñà kakuu na nà ndáya'i cháá ka, ta nì xí'o na iin kuú ndáya'i cháá ka noo ná noo ndidaá ka kuu. 10 Sa'á ñòó nata'ano ndidaá tá'an kondò nà ndéi induú, xí'in nà ndéi noñó'o yó'o, xí'in nà ñó'o tíxi ñó'o noo Jesús, 11 ta ndidaá tá'an yú'u nakoni ñà Jesucristo kúú sato'o noo ndidaá tá'an ñà'a, ta xí'in mií ná natiin tatá Ndios ñàñó'ó.

Kúú yó de'e Ndios, sa'á ñòó kánian koo viti yo

12 Ndo'ó, nà manj mií, daá seídó'o ndó choon sa'ándá'j noo ndo, chij tátò'on kì'o nì seídó'o ndó yu'u tá nì sa ioj xí'in ndó, kì'o dión seídó'o cháá ka ndo yu'u viti nani nákaa xikáí. Sa'á ñòó ndí'j iní ndo sa'a ndo ñà kúú ndó nà nì káki nì kee Ndios. Ta kee ndóan xí'in ñà yu'u ndo ná, ta xí'in ñà ndéi ñjno ndó. 13 Dá chij mií vá Ndios kúú ná xí'o ñà kóni ndo kee ndó ñà kóni nà, ta xí'o ta'ani na ñà kándéé ndó kee ndóan, chij kì'o dión náta'an iní nà.

14 Ta noo ndidaá ñà'a kée ndó, o sa kóo iní ndo ka'an kuáchij ndo, ta ná dá'a nì koo iní ndo chidáo tá'an ndó, 15 dá kí'an koni ndo kakuu ndó ñayuu koó kuächí xí'in ñayuu ndaa, dá kakuu ndó de'e Ndios ndaa víi tein ñayuu kíni, nà kò kée ñà ndaa. Ta katoon

ndo tein ñayuu ñoo tátò'on kì'o tóon tíñoò tá ín naá. 16 Dión, dá ndita toon ndó xí'in tó'on va'a ñà xí'o ñà kataki chíchí yó noo ñayuu. Dá kí'an, tá ná kasandaá kuú nandíò kgo Cristo kasaa nà, ná kádij inij sa'á ñà kò ní ndó'o oon nímaí, xí'in sa'á ñà kò ní naá óon choon nì kee tein ndó. 17 Ta va'ará naki'in tá'an ñà ndó'í xí'in ñà dókò ndo noo Ndios, ñà kúú ñà kéchóon ndó sa'á ñà kándéé iní ndo Jesús, tído kádij inij, ta kádij dáó iní yu'u xí'in iin rá iin ndó. 18 Sa'á ñòó ná kádij ta'ani iní ndo, ta kandeí dij ndo xí'in yu'u.

Tanda'a Pablo Timoteo xí'in Epafrodito sa'a ra ñoo Filipos

19 Kándéé inij sato'o yo Jesús ñà ná konó ná tanda'a yachij Timoteo sa'a xí noo ndéi ndó, dá kí'an ná kastò'on xí xí'in ndí ndó'o ndó, dá ndundeé inij sa'a ndo. 20 Dá chij koó ka iin ka tãa nákaa xí'in nákani iní tátò'on kì'o nákani iní mií xí, chij koó iin ka ra ndí'i iní sa'a ndo tátò'on kì'o ndí'i iní xí sa'a ndo. 21 Chij ndidaá ka ñayuu ndí'i cháá ka iní sa'a choon mií ná, ta kò ndí'i ta'on iní nà sa'a choon Cristo Jesús. 22 Ta ndidaá vá ndo'ó ná'a ñà kéchóon ndaa Timoteo, ta ná'a ta'ani ndó ñà kéchóon nduu xí xí'in yu'u noo xínooi dána'j tó'on va'a sa'a Jesús tátò'on kì'o kéchóon nduu iin tatá xí'in de'e ra. 23 Ta tanda'í xí sa'a xí noo ndéi ndó tá nì ndí'i nì kãndaá inij ndi ndo'í. 24 Ta kándéé ká'ano inij sato'o yo Jesús ñà kí'an konó ná yachij saaj noo ndéi ndó.

25 Tído nì nákani inij ñà va'a cháá ka tanda'í Epafrodito sa'a ra noo ndéi ndó. Ta ñani'j kuendá Jesús kúú rá, ta kéchóon nduu rá xí'in, ta chindeé tá'an ra xí'in naáj xí'in ñà kini. Ta ndo'ó nì tanda'a ñaa nì kii ra nì chindeé rá yu'u xí'in ñà xínñó'í. 26 Tído nì tanda'í ra kosaa ra, dá chij kóni nda'o ra koo ra xí'in ndidaá ní ndo'ó, ta ví'í ká ví nì kasá'a kúnda'í iní ra, dá chij nì kãndaá iní ra ñà nì nì'j tó'on ndó ñà nì sa kú'u ra. 27 Ta mián ndaa kuiti nì sa kú'u ka'í ra, sa kua'an kuu va ra, ní kúu. Tído nì ku'u va iní Ndios sa'a rá, ta o duú sava'a sa'a iin tó'ón mií rá nì ku'u iní Ndios sa'a, chij nì ku'u ta'ani iní nà sa'a yú'u, dá kí'an ná dá'a ní ndo'o cháá ka nímaí sa'á ñà kunda'í inij sa'a rá. 28 Sa'á ñòó nì ndí'j inij nì tanda'a kí'íj ra kosaa ra noo ndéi ndó, dá ná kádij iní ndo tá ná koni ndo rá, dá ná koo va'a inij. 29 Ta kádij iní ndo natiin ndó ra tátò'on kì'o kóni sato'o yo Jesús, ta naki'o ndó ñàñó'ó noo ndidaá ka ra kée tátò'on kì'o kée mií rá, 30 dá chij sa kua'an kuu va ra noo choon Cristo, chij nì xí'o na mií rá ñà kí'an ndo'o ra dión, dá chindeé rá yu'u noo iin rá iin ndo'ó.

3

Kóni Pablo kãndaá cháá ka iní nà sa'a Jesús

1 Ta viti kían, ñani miíj, ná kadij ini ndo xí'ín sato'o yo Jesús. Kò kuáchì ta'on kían noo yú'u nandió koo tukui taai ña sa ñi taai kosaa noo ndo, dá kendakí ndo mií ndó xí'ín ña kándisa yó. 2 Ta kandaa ndo mií ndó noo ña kée táto'on kée ñina ndúríkue'e, tá'an ra koo kée ña ndaa, ta kéndúsá ra xí'ín ndó ña ka'anda ndo ñij ndo táto'on kée ña Israel. 3 Ta viti ndaa kúu yó ña ñi ta'anda ñij noo Ndios, chí ndino'o ini yo kéchóon yó noo ná kée Espíritu ná, ta sava'a Cristo Jesús kúu ná kándéé ká'ano ini yo, dá káki yó, chí koo kándéé ká ini yo ña kée mií yó, 4 va'ará ió ña kándéé ini ña káki xí'ín ndéé mií. Tá ió dao ká ña ká'an ña xí'ín ndéé mií ná kándéé ná káki na, tído yu'u, kua'a cháá ká ña'a ñi kee yu'u, 5 dá chí tá ñi xinoi oná kuuy, dá ñi ta'anda ñij, ta kájúu iin ra ñoo Israel, ta ñi kixii tein ña ve'e Benjamín, ta ká'ín yú'u hebreo, ta ñi tooin xí'ín ley, chí kúu iin ta fariseo, 6 ta ndí'i ini kee ña kóni Ndios, sa'a ñoo sa kendava'i xí'ín ña kúu kuendá Jesús, ta sa kee ndí'i choon sa'ándá ley. 7 Ta ñi ka'ín ña ndidaá ña yó'o chundéé ñaá, dá kandaya'i noo Ndios. Tído viti kían ni iin ña'a koo ndáya'i ndidaá ña yó'o nooí sa'a ña kándéé ini Cristo. 8 Ta mií ña ndaá dión kían, chí ni iin ña'a koo ndáya'i ndidaá ña yó'o nooí, chí ña ndáya'i nooí viti kían kandaa cháá ká ini sa'a Cristo Jesús, ná kúu sato'i, dá kándéé cháá ká ini ná. Ta sa'a ña kóni nda'o yu'u na, sa'a ñoo ñi ñankooi ña kándéé ini ndidaá ña yó'o, ta kían táto'on xe'e nooí viti, chí kóni kandaya'i cháá ká Cristo noo, 9 dá kóni iin nduúí xí'ín Cristo, chí koo ndúkú ká yu'u ña kían kakuu iin ña ndaa noo Ndios sa'a ña kée choon sa'ándá ley Moisés. Di'a ñi kasandaái kúu iin ña ndaa noo Ndios sa'a ña kándéé ini Cristo, chí mií Ndios ñi xí'o ña kakuu iin ña ndaa noo mií ná sa'a ña kándéé ini ná. 10 Chí ña kóni yu'u kían kandaa cháá ká ini sa'a Cristo Jesús, chí kóni korndodóí ndéé, ña ñi danátaki ñaá. Ta kóni ta'anii ña ndo'o nímaí táto'on kí'o ñi ndo'o mií ná, dá kasandaái ndo'í táto'on kí'o ñi ndo'o ná ndíka cruz noo ñi xí'í ña, 11 chí ió tándeé ini nooí ña ñi'í ña natakij tein ña ñi xí'í.

Kóni Pablo xinkoo na nda noo ñi chiná'a Ndios

12 Koo kóni kaa ña yó'o ña sa ñi kándéé ñi ñi'í ndidaá ña yó'o, o sa ñi kándéé ñi xinkooí nda noo kóni Ndios, tído xika jí vái kua'ín, dá kasandaái natiin ndidaá ña kánian natiin sa'a ña ñi kana Cristo Jesús yu'u noo choon ña. 13 Ñani, koo ká'ín ña sa ñi kasandaái ñi natiin ndidaá ña yó'o, tído ña kée yu'u kían ñi ñankoo yu'u ndidaá ña sa kándéé ini tá sata, ta viti ndí'i cháá ká ini kasandaái chí noo, 14 ta chó'on ini xinkooí nda noo ñi chiná'a mií Ndios, dá natiin ña

va'a, tá'an ña ñi kana na yu'u natiin sa'a ña iin ñi nduúí xí'ín Cristo Jesús. 15 Ta ndidaá yóo, ña ñi sisa xí'ín ña ndaa kándisa yó, ta kí'o dión kánian koo ini yo. Tá diín kándaá ini dao ká ndo sa'a ña yó'o, dá kían mií Ndios ná dátoon noo ndo ndi kían kánian kee ndó. 16 Táto'on kí'o ñi kasandaái yo ñi kandaa ini yo, kí'o dión ná kaka yó ko'o chí noo, ta ná ndí'i ini yo kee yóan.

17 Ñani, koo ini ndo kee ndó táto'on kée yu'u. Kande'e va'a ndó ña kée táto'on kée ndu'u, ta dión ta'ani kee ndó. 18 Dá chí sa kua'a nda'o ta'anda ñi kasto'ín xí'ín ndó ña kua'a nda'o ñayuu ndéi xaan kañó'o ña ñi kee Cristo sa'a yo ndíka cruz. Ta xí'ín ndutá nooí nandió koo tukui náchina'i ndo'o sa'a ná. 19 Ta ñi'í ná ña naá ná sa'a ña kée na dión. Chí ña'a sás'an va na kúu ndios noo ná, ta ña chindaya'i na mií ná kúu ña ka'an noo, ta ndí'i ini ña sa'a ña'a ió ñayuu yó'o va. 20 Tído yóo, chí induu vá nákaa ñoo yo, ta ñoo ndátí yó kixi sato'o yo Jesucristo, na dákaí ñaá, 21 dá nadaon na yíki koño ndíxi yó, tá'an ña nátanj mií, ta ndee na ña kákián yíki koño ndato táto'on kí'o kúu yíki koño ndíxi mií ná. Ta kee naan xí'ín ndéé mií ná, tá'an ña kéchóon na dándáki na ndidaá ña'a.

4

Daá kuití ná kadij ini yo xí'ín Ndios

1 Sa'a ñoo, ñani manj miíj, kóni kíj yu'u kándé'í ndo'o. Ta kadij ini sa'a ndo, ta ndo'o kúu iin ña ndato natiin yu'u sa'a choon kéei. Kuita toon ij ndo, ña manj miíj, xí'ín ña kándisa ndó sato'o yo Jesús. 2 Ta sei nda'ávij noo Evodia, xí'ín noo Síntique ña iin tó'on ní ná kakuu ñaxintónj ná táto'on kí'o kóni sato'o yo Jesús. 3 Ta sei nda'í ta'anii noo yó'o, tá kéchóon ndaa xí'ín miíj, ña kían koo inon chindeéon na ña'a yó'o, chí ñi chindeé tá'an daó ná xí'ín yu'u noo ñi xionooi ñi daná'í to'on va'a sa'a Jesús. Ta ñi xionoo ta'ani Clemente xí'ín yu'u, xí'ín dao ká ña kéchóon daó xí'ín. Ta sa kándodó vá kuuy ná noo libro noo kándodó kuuy iin rá iin ña ñi'í ña kataki chíchi.

4 Daá kuití ná kadij ini ndo xí'ín sato'o yo Jesús. Ká'an tukui xí'ín ndó, ná kadij ini ndo. 5 Ta kí'o ndó ña ná kandaa ini ñayuu ña va'a ini ndo, dá chí sa kúyati va kuuy nandió koo sato'o yo Jesús, kasaa ña. 6 Ta o sa ndí'í téi ini ndo sa'a ña ndó'o níó ndo. Di'a ndí'í ini ndo ka'an ndo xí'ín Ndios sa'a ndidaá ña ndó'o ndó, ta kaka ndo ña manj noo ná, ta daá kuití nakí'o ndó ndivé'e noo ña. 7 Ta nakí'o Ndios ña koo va'a ini ndo, ta ni koo ín kándéé kandaa ini ndi kí'o ká'ano ña va'a ini xí'o Ndios noo ndo. Ta xí'ín ña yó'o kandaa na níó ndo xí'ín ñaxintónj ndo sa'a ña iin ñi nduu ndó xí'ín Cristo Jesús.

Nakani ini ndo sa'a ndino'o ña ndaa

⁸ Ndaa ña yó'o va ná ka'in xí'in ndó, ñani. Koo ini ndo nakani ini ndo sa'a ndino'o ña ndaa, sa'a ndidaa ña kánian natiin ñaño'ó, sa'a ndidaa ña kúú ña va'a, sa'a ndidaa ña vii kua'an, sa'a ndidaa ña ñóchí kua'an, xí'in sa'a ña va'a noo ñayuu. Sa'a ñoó tá kían iin ña va'a, o tá kían iin ña kánian natiin ñaño'ó, dá kían nakani ini ndo sa'an. ⁹ Koo ini ndo kee ndó ndidaa ña ñi ka'ti'a ndó tixi ndá'i, xí'in ña ñi natiin ndó noó, tá'a ña ñi seídó'o ndó noo ñi ka'in, xí'in ña ñi xini ndo ñi keei. Ta mií Ndios, na xí'o ña koo va'a ini yo, daa koo va na xí'in ndó.

Náta'an ini Pablo noo ndi ndaa mií vá ña'a ndó'o na

¹⁰ Ñi kadij nda'o ini ñi kee sato'o yo Jesús, dá ch'i ñi nandio kuéi tuku ndó ñi chindee ndó yu'u. Ta kátóni va'a ini ña daa kóni ndo'ó chindee ñaa ndó, tido ko ní ñi'í ndo ndi kee ndó chindee ndó yu'u. ¹¹ Kó ká'in ña yó'o xí'in ndó sa'a ña xínño'í dao ka ña'a, dá ch'i sa ñi ka'ti'a va yu'u náta'an ini noo ndi ndaa mií ña ndó'i. ¹² Dá ch'i ná'a vá yu'u koo nda'aví, ta ná'a ta'ani yu'u koo va'í. Sa ñi ka'ti'a va yu'u náta'an ini noo ndidaa ña ndó'i, dá ch'i náta'an va ini va'ará koó ña'a kaxíi o ió ña, ta náta'an ta'ani ini va'ará koó ña'a noo'í o ió ña, ¹³ ch'i ndidaa ña yó'o kándée yu'u keei, ch'i mií Cristo kúú na chindee ñaa.

Ko kamaní ni iin ña'a noo Pablo sa'a ña ñi ku'u ini na Filipos sa'a ná

¹⁴ Tido va'a nda'o ñi kee ndó sa'a ña ñi chindee ndó yu'u tein tandó'ó ndó'i. ¹⁵ Ta sa ná'a vá mií ndo'ó, na ñoo Filipos, ña nda rá mií sa'a, tá ñi sa káají ñi daná'í to'on va'a sa'a Jesús tein mií ndó, dá ñi ketai kuendá Macedonia kua'in, ta ni iin tó'on ta'on dao ka na kúú kuendá Jesús ndéi dao ka ñoo ko ní chindee ta'on na yu'u, sa'va'ando'ó va kúú na ñi chindee ñaa. ¹⁶ Dá ch'i tá ñi sa ioi ñoo Tesalónica ñi kemáni ndo yu'u, ch'i ñi tanda'a ndó ña xínño'í ñi saaan, ta o duú iin tó'on ni ta'ándá ñi kee ndó dión. ¹⁷ Kó ndúkú ta'on yu'u ña kían daa kemáni ndo yu'u. Ña kóni yu'u kían ña mií Ndios ná nandio né'e na ña va'a noo ndo sa'a ña chindee ndó yu'u. ¹⁸ Ch'i sa ñi natiin yu'u ndidaa vá ña'a ñi tanda'a ndó vei noó, ta ko kamaní ni iin ka ña'a noó, sa ió va'a vei xí'in ndidaa ña'a né'e Epafrodito ñi kixi na, ña kían ñi tanda'a ndó vei noó. Tá'an ña ñi xí'o ndó kúú táto'on iin ña támi sá'an noo Ndios, iin ña ñi doko ndo noo mií Ndios, ña kían náta'an ini na xini na. ¹⁹ Sa'a ñoó mií Ndios, na ndáño'o yó, ná nakí'o ndidaa ña xínño'ó ndó táto'on kí'o ió kua'á ña kujká ió noo mií ná noo ndato náye'e ndaa sa'a ña kúú ndó kuendá Cristo Jesús. ²⁰ Ta daa kuití ná natiin Ndios, na kúú tatá yo, ñaño'ó. Dión ná koo.

Xí'in ndisá'an yó'o dánd'i Pablo ña ká'an na

²¹ Ka'an ndo ndisá'an xí'in ndidaa ka na kúú ñayuu Ndios, na kúú kuendá Cristo Jesús. Ta ká'an ta'ani ñani yo ndéi xí'in yu'u yó'o ndisá'an xí'in iin rá iin ndo'ó. ²² Ndidáa na kúú ñayuu Ndios ndéi yó'o ká'an na ndisá'an xí'in ndó, ta na ve'e César kúú na natiin va'a ndó ndisá'an ká'an na xí'in ndó.

²³ Ta ná koo ña maní xí'o sato'o yo Jesu-cristo xí'in iin rá iin ndó. Dión ná koo.

To'on yó'o kían nì taa San Pablo nì sa'an noó na ñoo Colosas

Ká'qñ Pablo ndisá'án

¹ Yu'u kúú Pablo, ta kúúí iin apóstol, na né'le to'on Jesucristo táto'on k'i'ó kóni míí Ndios. Ta yu'u xí'ín ñani yo Timoteo ká'qñ ndu ndisá'án xí'ín ndo'ó, ² na kúú ñayuu Ndios, ndo'ó, na ndíta ndaa xí'ín Cristo, ndo'ó na kúú ñani ndu ndéi ñoo Colosas xaan. Ta míí tatá yo Ndios xí'ín sato'ó yo Jesucristo ná kee na ña manì xí'ín ndó, ta nak'i'ó na ña koo va'a ini ndo.

Xíkq Pablo noq Ndios sa'á na ndéi ñoo Colosas, dá nì'í na ña ndíchí noq Ndios

³ Daá kuití xíkq ndu ña manì noq Ndios, na kúú tatá sato'ó yo Jesucristo, sa'a ndo'ó, ta daá náki'ó ndu ndiv'é'le noq ná sa'a ndo, ⁴ dá chí nì nì'í tó'on ndu ña kándéé ká'ano ini ndo Cristo Jesús, ta kú'ú nda'ó ini ndo sa'a ndidaa kq na kúú ñayuu Ndios. ⁵ Díón kée ndó sa'á ña ió tãndéé ini natiin ndó ña va'a, tá'an ña sa ió nduu natiin ndó induú. Ta kómí ndó tãndéé ini yó'o nì kee to'on va'a sa'a Jesús. ña nì seid'ó ndó. Ta ndino'ó to'on ndaa kían. ⁶ Ta nì kasandaá to'on va'a yó'o noq ndo'ó táto'on k'i'ó nì kasandaáqñ iin ní kúú ñayuu yó'o, ta xí'óan ña va'a noq ndo, ta xí'óan ña sá'ano cháá kq ndo'ó íchí Ndios. Ta díón ní ndó'o ndó nda míí kuu nì seid'ó'o ndóqñ, ta nì kandaq ndisa ini ndo sa'á ña manì nì kee Ndios sa'a ndo. ⁷ Ta ñani manì ndú Epafras kúú na nì daná'a to'on va'a yó'o noq ndo. Na yó'o kúú iin na kéchóon dáó xí'ín ndú, ta kúú ná iin na kéchóon ndaa noq Cristo tein míí ndó xaan. ⁸ Ta míí ná nì nakani xí'ín ndu'u táto'on k'i'ó kú'u ini ndo sa'a ndidaa kq na kúú kuendá Jesús kée Espiritu iñ Ndios.

⁹ Sa'á ñoo, tá nì kasto'on na xí'ín ndú sa'á ña kée ndó, nda daá, ta nda viti kó sá tuu ndu ña xíkq ndu ña manì noq Ndios sa'a ndo. Ta xíkq ndu noq ná ña ná k'i'ó na ña kanda ndi'í ini ndo ndí kían kóni míí ná, chí kóni ndu ña kían k'i'ó na kúú Espiritu iñ ndidaa ña ndíchí noq ndo, ta k'i'ó ta'ani na ña kaon koo ñaxintóni ndo noq ña'a míí ná, ¹⁰ dá kat'i'a ndó kee ndó táto'on k'i'ó kánian kee na kúú kuendá sato'ó yo Jesús, ta kee ndó ndidaa ña náta'an ini na, ta koo ña va'a noq ndidaa ña kée ndó, ta kasandaá ndo kana'a va'a cháá kq ndo Ndios. ¹¹ Ta xíkq ta'ani ndu noq ná ña ná k'i'ó na ndéé noq ndo táto'on k'i'ó ndato ndéé kómí míí ná, dá koni ndo koo kueé ini ndo, ta koni ta'ani ndó koo ndeé ini ndo noq ndidaa ña ndó'o ndó, ¹² ta xí'qñ kadij ini ndo ná nak'i'ó ndó ndiv'é'le noq tatá yo Ndios,

na nì kenduu ña natiin yó ña kánian natiin ndidaa ñayuu na, chí nì nì'í yo ña kandeí yo noq ndato tóon. ¹³ Chí nì taó xóo na yó tixi ndá'a ña kini noq íin naá, ta nì nak'i'ó na yó noq ndá'a de'le manì míí ná, dá dándáki na yó, ¹⁴ ta na yó'o kúú na nì taó xóo na yó tixi ndá'a ña kini xí'ín nì míí ná, dá nì kuu nì xí'ó ká'ano ini Ndios sa'a kuachi yó.

Ndeí va'a yó xí'ín Ndios sa'á ña nì xí'í Cristo Jesús sa'a yo

¹⁵ Táto'on k'i'ó kúú míí Ndios, na o kúu ta'on koni xí'ín noq yo, k'i'ó díón kúú Cristo, ta noón kúú na míí noq, dá nì kava'a ndidaa ña ió. ¹⁶ Dá chí xí'ín ndá'a míí ná nì kava'a ndidaa ña'a, á mián ñó'an induú, o noño'ó yó'o, á mián túan o kq túan, á mián kían ña dándáki, o mián kían ña kómí choon, o mián kían ña ió choon noq ndá'a, o mián kían ña ndakí. Tído míí vá ná nì kava'a ndidaa ña, ta sa'a míí vá ná nì kava'an. ¹⁷ Ta sa daá ió va míí ná, dá nì kava'a ndidaa ña'a ió. Ta xí'ín ndéé míí ná ndaa ña ndidaa ña'a, dá kq natanian. ¹⁸ Ta míí Cristo kúú dñi noq ndidaa yóo, na kúú táto'on yiki koño na, chí kúú yó kuendá na. Ta míí ná kúú na kúú noq noq ndidaa ña'a. Ta míí ná nì sa kuu na míí noq nì nataki iin ndéé tein ná nì xí'í, dá kakuu na na kómí choon sata ndidaa ña'a. ¹⁹ Dá chí nì nata'an ini míí tatá Ndios ña táto'on k'i'ó kúú míí ná, k'i'ó díón kúú Jesús. ²⁰ Sa'a míí Jesús ko'on Ndios nak'i'ín tá'an va'a na xí'ín ndidaa ña'a, á mián ndéi noño'ó yó'o o mián ñó'o induú, chí ndidaa ña yó'o nì nandei va'a xí'ín ná sa'a nù Jesús, kírá nì xitá tá nì xí'í na ndjka cruz.

²¹ Tá sata, ñayuu tukú ta'ani sa kuu ndó noq Ndios, ta sa xini u'u ndo ná, chí sa kómí ndó iin ñaxintóni kini, ta sa kee ndó ña kini. Tído viti nì sa'an Cristo nì daná'ini tá'an va'a na ndo'ó xí'ín Ndios, ²² chí nì xí'ó na míí ná nì xí'í na sa'a ndo, dá kuu nak'i'ó na ndo'ó noq Ndios kakuu ndó ñayuu ndaa vii, ñayuu ndaa, ñayuu koq kuachi noq ná. ²³ Tído kánian kandita ndaa ndo xí'ín ña ndaa kándisa yó, ta kuita toon ndó xí'án, ta ndiko toon ndó tãndéé ini xí'ó to'on va'a sa'a Jesús noq ndo, tá'an ña nì seid'ó'o ndó. Ta iin ní kúú ñayuu yó'o náka'ani to'on va'a yó'o kua'qñ. Ta yu'u Pablo kúú iin ra nì kaçi Ndios kasto'on to'on yó'o xí'ín ñayuu.

Nì xí'ó Ndios choon noq Pablo ña kane'e na to'on va'a sa'a Jesús noq ñayuu

²⁴ Ta viti kadij ini, chí ndó'o nímaí sa'a ndo'ó, ta xí'ín ña ndó'o níyo yiki koño, díón, dá dáxinkooi ña nì ndo'o Cristo sa'a na kúú kuendá míí ná, ñayuu kúú táto'on yiki koño na. ²⁵ Ta nì kaçi Ndios yu'u ña kéchóoin noq ñayuu míí ná, ta míí ná nì xí'ó choon noq ña dána'a ndi'í to'on na noq ndo. ²⁶ Ta ña yó'o kúú ña ndíchí nì sa io de'le noq míí Ndios nda rá o ña'a kava'a ñayuu yó'o. Tído viti

nj na'a na ña noo ñayuu mií ná. ²⁷ Ta nj chjkaa ini mií ná na'a naán noo na ko kúu na Israel ndi kji' o ká'ano kúu ña ndjichí ndato yó'o. Ta ña ndjichí yó'o kúu ña ió Cristo Jesús ini ndo, sa'a ñoó ió òtandéé ini ña kandeí ndó noo ndato náye'le ndaa noo ió ná. ²⁸ Sa'a ñoó kásto'on ndu xí'in ndidaá ñayuu sa'a Cristo Jesús, ta ká'an ni'ini ndu noo ná, ta dána'a ndu noo ná xí'in ña ndjichí nj xj' o Ndios noo ndú, dá koni ndu nakj' o ndu ndidaá ñayuu kakuu na ñayuu ndáa vii noo Ndios sa'a ña nj kee Cristo Jesús. ²⁹ Sa'a ña yó'o ta'ani ndi'i inij kéchóoin xí'in ndéé nj xj' o mií ná nooí, ta ndéé yó'o kédaá xí'in, dá kandeéí kee choon nj xj' o na nooí.

2

¹ Kónij ña kana'a ndó ña ndi'i nda'o inij kéchóoin sa'a ndo, xí'in sa'a na ndéi ñoo Laodicea xí'in sa'a ndidaá ka na ko ñá'a koni tá'an xí'in yu'u. ² Díon kéei, dá natiin ndó òtandéé ini, ta iin ná kakuu ndó sa'a ña kú'u sáta'an ini ndo sa'a ndo, ta ná kandeé ta'ani ndó ni'i ndo ña kandaá ini ndo ndidaá ña ndjichí xj' o Ndios, dá koni ndo kana'a ndó ña ndjichí, ña nj sa' io de'le noo tatá Ndios, ta ña ndjichí yó'o kúu Cristo Jesús. ³ Ta noo ndá'a mií Cristo ndadí va'a ndidaá kúu ña ndjichí xí'in ndidaá ña ndaa. ⁴ Ká'in ña yó'o xí'in ndó, dá kíán ná dá'a ni dánda'i ni iin tó'ón ñayuu ndo'ó xí'in t'o'on maña luu kua'an, ⁵ dá chj va'ará ko ióí xí'in ndó, tído kee ndó kuenda ña ióí xí'in ndó, chj daá ñó'o inij sa'a ndo, ta kádij nda'o inij sa'a ña luu ndéi ndó, ta kádij inij sa'a ña ndíta toon ndó xí'in ña kándéé ini ndo Cristo Jesús.

⁶ Ta viti, tát'o'on ndino'o ini ndo nj natiin ndó Jesucristo, na kúu sato'o yo, kji' o díon ndino'o ini ndo kanoo ndó xí'in ná. ⁷ Sa'a ñoó koo ini ndo tiin toon ndó na, ta ndiko toon ndó na, ta kandita toon ndó xí'in ña ndaa kándisa yó tát'o'on nj daná'a na noo ndo, ta dá kuiti nakj' o ndo ndiv'e noo Ndios.

Nj dandóo Ndios ndidaá kúu kuachi yo sa'a ña nj kee Jesús sa'a yo

⁸ Kandaá ndo mií ndó, o sa kónó ndó dánda'i ñaa ni iin tó'ón ñayuu xí'in ña ndjichí ko ndáya'i dána'a mií ná, ni xí'in ña tó'ón dána'a na, chj ini ñaxintóni mií vá òtandéé nj ndaki ña, chj dána'a na sava'a sa'a ña dándáki ñayuu ndéi ñayuu yó'o, ta ko kíán ña ndjichí nj kii noo Cristo. ⁹ Dá chj tát'o'on kji' o kúu mií Ndios, kji' o díon kúu Cristo, ta nj nduu na iin òtandéé ñayuu yó'o. ¹⁰ Ta sa'a ña ndíta yó xí'in Cristo, sa'a ñoó ni ña'a ko kómani noo yo, dá kee yó ña kóni Ndios, dá chj mií ná kúu na ndaki cháa ka o duú ndidaá tá'an ña kómí choon xí'in ña dándáki noo táchj káa. ¹¹ Ta sa'a ña ndíta ndó xí'in Cristo, sa'a ñoó kíán tát'o'on nj ta'anda ñi

ndo noo Ndios, va'ará ko ní ta'anda ndisa ñi ndo xí'in ndá'a òtandéé nj kji' o kée ta Israel. Tído, sa'a ña nj taó xóo na ndo tíxi ndá'a kuachi, sa'a ñoó kíán tát'o'on nj ta'anda ñi ndo noo Ndios sa'a ña kándisa ndó Cristo. ¹² Chj tá nj sodó ndúta ndó kíán tát'o'on nj nduxi nduu ndo xí'in Jesús noo Ndios. Ta nj òtandéé nduú ndo xí'in ná sa'a ña kándéé ini ndo ndéé Ndios, tá'an ña nj danátaki Jesús tein na nj xj' o. ¹³ Dá chj tá sata nj sa' kuu ndó ndij noo Ndios sa'a ña nj sa' ño'o ndó tíxi ndá'a kuachi, ta ko ní sa' kuu ndó na ñoo Ndios sa'a ña ko ní ta'anda ñi ndo. Tído nj danátaki ñaa Ndios tát'o'on nj kee na xí'in Jesús, ta nj xj' o ká'ano ini na sa'a kuachi ndó. ¹⁴ Chj nj dandóo na ndidaá ña sa' táj yo kaá ley, tá'an ña sa' datáí kuachi yó sa'a ña ko ní kee ndi'i yo choon sa'ándáan. Tído nj dandóo na ña sa' táj yo, chj kíán tát'o'on nj chj'kaa naan ndjika cruz. ¹⁵ Ta kji' o díon nj díta ná ndidaá choon ne'le ña kómí choon xí'in choon ne'le ña dándáki noo táchj káa, ta nj kenóo túu naan, chj sa'a ña nj kee Cristo ndjika cruz, sa'a ñoó nj kandeé ná xí'an.

Dim va kée yó viti sa'a ña kúu yó kuenda Jesús

¹⁶ Sa'a ñoó o sa' kékuenda ndo tá kana'a ñayuu xí'in ndó sa'a ña sei ndo, o sa'a ña xí'i ndó, o sa'a ña ko kéká'ano ndó dao víko, o sa'a ña ko kéká'ano ndó yoó sáa o sa'a ña ko kée ndó tát'o'on kée mií ná kuu naní'ij ndéé ná. ¹⁷ Dá chj ndidaá ña yó'o kúu kondal'ij iin ña'va vei koo, tído tá nj kii Cristo, dá nj naní'ij yo ña mií ná kúu na ndaa noo ndidaá ña yó'o. ¹⁸ O sa' kónó ndó noo ni iin òtandéé ña dátuu rá ndo'ó noo ña kánian ni'i ndo, chj kée ra mií rá ña ió nda'i ini ra, ta kéká'ano ra ángel, ta kuiin toon ra ká'an ra sa'a ña xini ra chí induu. Ta kúu rá òtandéé nda'o sa'a ña kómí rá iin ñaxintóni kini. ¹⁹ Ta ko ndiko ra Cristo, na kúu òtandéé yo. Ta mií Cristo kúu na dákuá'ano ñaa tát'o'on kji' o dákuá'ano òtandéé yo yiki koño yo, tá'an ña tiiin tá'an kée tuchi, ta mií Ndios kúu na dákuá'ano ñaa xí'in ña kándéé ini yo ná.

²⁰ Ta sa'a ña nj xj' o nduu ndo xí'in Cristo, sa'a ñoó ko ñó'o ka ndo tíxi ndá'a ña dándáki ñayuu yó'o. Sa'a ñoó, òtandéé ná kánian ni'i ini ndo tát'o'on nákanini tá ñayuu, ta kée ij ndo choon sa'ándá ra? ²¹ Chj kaá ra ña o kúu ta'on kak'o'on ndá'a ndo ña yó'o, ta o kúu katoó ndo kei ndo ña káa, ta o sa' kóo ini ndo tiin ndá'a ndó ña ñaan, kaá ra. ²² Ta ndidaá choon yó'o kúu choon sa'ándá òtandéé, ta ña dána'a mií vá rá kíán, tído kasandaá ndi'i va sa'án, chj ña ko chóon kíán. ²³ Ta ká'an ñayuu ña choon yó'o nj kixian noo iin ñaxintóni ndjichí, dá chj ká'an ndi kánian kee ñayuu kandaño'o na Ndios, ta kéndúsaan xí'in ñayuu ña nda'i koo ini na, ta miian dándó'o na nió ná, dá kandeé ná kee na ña.

Tído ɔ chíndeéán yó, dá dánkoo yó ña kini kóni ñii yɔ.

3

¹ Ta sa'á ña ni natakí nduu ndo xí'ín Cristo tá ni kandisa ndó na, sa'á ñoó ndi'i ini ndo sa'á ña ió induú, ña veí noo ió Cristo xoo ku'á Ndios. ² Ta koo ini ndo ndi'i ini ndo sa'á ña ió induú, ta ná dá'a ni ndi'i ini ndo sa'á ña ió ñayuu yó'o. ³ Chí sa ni xí'ín ndo noó ña kóni mií ndó, ta viti ió de'e'é táto'on kí'o koo ndó kandeí ndó kée Ndios táto'on ndó'o Cristo. ⁴ Tído tá ná nandió koo Cristo, na xí'o ña kataki yó, dá natuu ndo ndáa ndó táto'on kí'o ndato náye'e'é ndaa káa mií ná.

Ni sa kee yó ña kini tá sata, tído viti sa ni nduu yó ñayuu saá

⁵ Sa'á ñoó ná dá'a ka ni kataki ndo noó ña ka'an noo kóni ñii ndo: ɔ sa kée ndó kuachí xí'ín na kɔ kúu ñadi'í ndo o yí'í ndo, ná dá'a ni kee ndó ña tiki'ni xí'ín ñii ndo, ná dá'a ni kaño'o ini ndo sa'á ña ka'an noo kóni ñii ndo, ná dá'a ni katoó ndo kee ndó ña ka'an noo, ta ná dá'a ni katoó téi ndo ñi'ón, dá chí tá kée ndó dión, dá kían kana'á ndó ña ndáño'o ndóan. ⁶ Ta ndidaá ña kini yó'o xido ini Ndios xini na, sa'á ñoó veí na dándó'o na nío na kɔ xí'ín kueidó'o choon sa'ándá na. ⁷ Ta sa xionoo ndó sa kee ndó ndidaá ña kini yó'o tá sa na'á tá sa dandákian ndo'ó.

⁸ Tído viti kua'an ndo dánkoo ndi'i ndó ña xido ini ndo xí'ín ña yachí xido ini ndo, xí'ín ña xini u'u ndo ñani tá'an ndó, xí'ín ña ká'an ndava'a ndó sa'á ná, xí'ín to'on kini kua'an ká'an ndo. ⁹ Ta ɔ sa koo ka ini ndo ka'an to'on sa'á sátá'an ndó, dá chí sa ni sa dankoo ndó ñayuu yátá ni sa kuu ndó, ta kɔ kée ka ndo ña sa kee ndó tá sata. ¹⁰ Chí viti ni nduu ndó ñayuu saá, ta iin rá iin kuú kuú sá ndúsáá cháá ka ndo kua'an ndo kee ndó táto'on kí'o kóni Ndios, na ni kavá'a ña, dión, dá kasandaá ndo kakomí ndó ñaxintóni Ndios. ¹¹ Ta kɔ né'e'é tandíni viti á kúu yó na griego o na Israel, o á ni ta'anda ñii yó o koo, o á kúu yó na tükú o á kúu yó na koo ñaxintóni, o á kúu yó na ió sato'o o koo. Kɔ né'e'é tandíni ndá yoo kúu yó, dá chí iin to'on mií vá Cristo kúu na kómí choon sata ndidaá ña'a, ta kómí ná kuendá sa'á ndidaá ñayuu.

¹² Kúu ndó ñayuu ni kaxi mií Ndios, ta kúu ndó ñayuu na, ta kú'u ini na sa'á ndo. Sa'á ñoó koo ini ndo kua'á ini ndo sa'á dao ka ñayuu, ta va'a koo ini ndo, ta nda'í koo ini ndo, ta vitá koo ini ndo, ta kueé ni koo ini ndo. ¹³ Ta kí'o ndeé iní sa'á sátá'an ndó, ta kí'o ká'ano ini ndo sa'á iin rá iin ndó tá ndáa ña'a ni ya'a na noo ndo. Ta táto'on kí'o ni xí'o ká'ano ini Cristo sa'á ndo, kí'o dión ta'ani koo ini ndo kee ndó xí'ín iin rá iin ndó. ¹⁴ Tído ña ndáya'í cháá ka noo ndidaá ña yó'o

kían ku'u ini sa'á sátá'an ndó, dá chí savá'a ña yó'o kían kedaá xí'ín ndó, dá iin kakuu ndó. ¹⁵ Ta ná kí'o Ndios ña koo va'a ini ndo, chí sa'á ña yó'o ni na'kana na ndo'ó ña kakuu ndó iin to'on. Ta daá kuití naki'o ndó ndivé'e noo ná. ¹⁶ Ta ná nakutí nío ndo xí'ín to'on va'a sa'á Cristo Jesús, dá kuu dána'a tá'an ndó noo ndo, ta kuu ka'an ni'ini noo sátá'an ndó xí'ín ña ndichí xí'o Ndios. Ta kata ndó xí'ín ndino'o ini ndo noo sato'o yó Ndios xí'ín salmo xí'ín yaa ij, xí'ín yaa xí'o Espiritu ij Ndios noo ndo. Ta xí'ín ña yó'o naki'o ndó ndivé'e noo ná. ¹⁷ Ta noo ndidaá to'on ká'an ndo, ta noo ndidaá ña kée ndó, kee ndóan táto'on kí'o kóni Jesús, na kuu sato'o yó, ta noo ndidaá ña'a naki'o ndó ndivé'e noo tatá Ndios sa'á Jesús.

Kí'o di'a kánian kee yó sa'á ña kúu yó kuendá Jesús

¹⁸ Ta ndo'ó, na ña'a xaan, koo ini ndo kueidó'o ndó yí'í ndo, chí kí'o dión kánian kee ndó sa'á ña kúu ndó kuendá Jesús, na kúu sato'o yó. ¹⁹ Ta ndo'ó, ta taa xaan, koo ini ndo koni ndo ñadi'í ndo, ta ɔ sa kéndava'a ndó xí'ín ná. ²⁰ Ta ndo'ó, takuáchí yí'í xí'ín takuáchí di'í, koo ini ndo kueidó'o ndó tatá ndo xí'ín naná ndo, dá chí ña yó'o kían náta'an ini sato'o yó Jesús xini ná. ²¹ Ta ndo'ó, na kúu tatá xí'ín naná, ɔ sa koo ini ndo too too dánani ndó de'e'é ndó, dá kían ná dá'a ni kutúu ini xi. ²² Ta ndo'ó, na ñó'o tixi ndá'a iin sato'o, kueidó'o ndó ndidaá choon sa'ándá ra noo ndo. Kechóon va'a ndó, va'ará kɔ iin ndé'é, ta ná dá'a ni kee ndó táto'on kée na ndúkú ña nata'an ini taa koni náa rá. ²³ Di'a kee ndóan xí'ín ndino'o ini ndo, xí'ín sa'á ña ió ñaño'ó ndó noo Ndios. ²⁴ Ta ndí ndáa mií vá ña'a kée ndó, ndino'o ini ndo kee ndóan. Ta kee ndó kuendá ña noo mií vá Ndios kée ndóan, ta ɔ duú noó taa ñayuu yó'o, ²⁵ dá chí sa ná'a vá mií ndó ña natiin ndó ña va'a noo tatá yó Ndios sa'á ña kéchóon ndó noo iin to'on Cristo, na kúu sato'o yó. ²⁶ Tído na kée ña kini, noón kúu na ni'í ya'í na sa'á ña kini ni kee na, dá chí ni iin to'on ñayuu kɔ maní cháá ka noo Ndios.

4

¹ Ta ndo'ó, na kúu sato'o viti, kendaá ndo xí'ín na ñó'o tixi ndá'a ndo, ta kendúsá'ano ndó xí'ín ná. Ta kana'á ndó ña ñó'o ta'ani ndó tixi ndá'a iin sato'o ió induú, ta ndé'é ná ndo'ó.

² Ta ɔ sa kátuu ndó ka'an ndo xí'ín Ndios, ta daá kaño'o ini ndo noo ká'an ndo xí'ín ná, ta naki'o ndó ndivé'e noo ná. ³ Ta kaka ta'ani ndó ña maní noo sato'o yó Ndios sa'a ndú'u, dá ná konó ná iin íchí noo ndú'u, dá ná kuu dána'a ndu to'on na noo dao ka ñayuu, dá ná kana'á ná ña ndichí sa'á Jesús, ña kían ni sa io de'é. Ta sa'á ña dána'í

tɔ'on yó'o, sá'á ñó'ó nákaaj ve'e kaa. ⁴ Kaka ndo ña manj noo Ndios sa'a yú'u, dá ná kat'i'ai kasto'on ndaaj ndi dándáki tɔ'on yó'o tát'o'on k'i'o kánian keei.

⁵ Ta ndúsá'ano kee ndó noo ñayuu ko kúú kuendá Jesús, ta daá kuiti koo nduu ndo ka'an ndo xí'in ná sa'a Jesús iin rá iin ta'ándá nónó noo ndo. ⁶ Ta koo ini ndo va'a ka'an ndo xí'in ná, ta tɔ'on adi ka'an ndo xí'in ná, ta tɔ'a kánian koo ndó, dá kandeé ndó nandió né'e va'a ndó ña ndát'o'on ná ndo'ó.

Xí'in ndisá'an yó'o dánd'i Pablo ña ká'an na

⁷ Ta nakani Tíquico xí'in ndó sa'a ndidaá ña ndó'o yu'u tá ná saaj ra noo ndéi ndó. Rɔ'on kúú iin ñani manj yo, ta iin toon ra chindeé tá'an ra xí'in yu'u kéchóoin noo sato'o yo Jesús. ⁸ Chj nj tanda'í ra kosaa ra noo ndo sa'a choon yó'o, dá nakani ra xí'in ndó ndi ndó'o ndu, dá ná k'i'o ta'ani ra tandeé ini noo ndo. ⁹ Ta saaj nduú ra xí'in ñani manj yo Onésimo, ra iin toon xí'in tɔ'on Ndios, ta kúú rá iin taa ñoo mií ndó xaaj. Ta nakani ra xí'in ndó sa'a ndidaá ña kúú chí yó'o.

¹⁰ Ta ká'an Aristarco, ra nákaa nduú xí'in ve'e kaa, ndisá'an xí'in ndó. Ta dión ni Marcos, ra kúú daxi Bernabé, ká'an ta'ani ra ndisá'an xí'in ndó. Ta sa ná'á vá mií ndó ña nj sa'andaj choon ña natiin va'a ndó ra tá ná saaj ra noo ndéi ndó. ¹¹ Ta ká'an ta'ani Jesús, taa chinaní ná Justo, ndisá'an xí'in ndó. Sava'a ndin onj taa yó'o va kúú tɔ Israel chindeé tá'an xí'in yu'u dána'a ndu noo ñayuu ndi kee na ndu'u na tɔxi ndá'a Ndios. Ta taa yó'o kúú tandeé ini noo yú'u.

¹² Dión ni Epafra, taa ñoo mií ndó, ká'an ra ndisá'an xí'in ndó, ta kéchóon ra noo Cristo. Ta daá kuiti ndí'i ini ra seí nda'í ra noo Ndios sa'a ndo, dá kandita toon ndó ichi Ndios, dá xinkuei ndó koo ndó tát'o'on k'i'o kónj Ndios, ta kasandaá ndo kee ndó ndidaá ña kónj mií ná. ¹³ Ta xí'o yu'u kuendá ña miíjan ndaa ndí'i nda'o ini Epafra yó'o sa'a ndo, xí'in sa'á ná ndéi ñoo Laodicea xí'in sa'á ná ndéi ñoo Hierápolis. ¹⁴ Ta ká'an ta'ani ñani manj yo Lucas, taa kétátá ñayuu, ndisá'an xí'in ndó. Ta ká'an ta'ani ñani yo Demas ndisá'an xí'in ndó.

¹⁵ Kee ndó ña manj ka'an ndo ndisá'an xí'in na kúú kuendá Jesús ndéi ñoo Laodicea, ta ka'an ta'ani ndó ndisá'an xí'in Ninfas, xí'in ndidaá ka na kúú kuendá Jesús nátake dákuá'a ve'e na.

¹⁶ Tá nj ndí'i nj ka'i ndó tuti yó'o tein mií ndó xaaj, dá tanda'á ndoan ná ko'an noo na kúú kuendá Jesús ndéi ñoo Laodicea, dá ná ka'i ta'ani naaj. Ta ka'i ta'ani ndó tuti nj tanda'á ndu kua'an noo na ñoo Laodicea.

¹⁷ Ta kee ndó ña manj ka'an ndo xí'in Arquipo, kaá yu'u, ña káan ná koo ini ra

dáxinkoo ra choon nj xi'o sato'o yo Ndios noo rá.

¹⁸ Ta xí'in ndá'a mií yu'u, Pablo, táai ndisá'an yó'o kosaa noo ndo. O sa nándodó ndo ña nákaaj ve'e kaa.

Ná koo ña manj xí'o Ndios xí'in ndidaá ní ndó. Dión ná koo.

To'on yó'o kían mií noó nì taa San Pablo nì sa'an noó nà ñoo Tesalónica

Ká'an Pablo ndisá'án

¹ Yu'u kúu Pablo, ta yu'u xí'in Silvano xí'in Timoteo ká'an ndu ndisá'án xí'in ndo'ó, nà kúu kuendá Jesús ndéi ñoo ká'ano Tesalónica xa'an, ndo'ó nà ndíta xí'in tatá yó Ndios, xí'in de'e na Jesucristo, nà kúu sato'o yó.

Ta mií tatá yó Ndios xí'in sato'o yó Jesucristo ná kee ña maní xí'in ndó, ta nakí'o ná ña koo va'a ini ndo.

Ná'a nà ñoo Tesalónica ña ndíta ndaa nà xí'in Ndios

² Daá kuití vá náki'o ndu'u ndivé'e noo Ndios sa'a ndidaá ndo'ó, ta daá kuití vá ndíko'on ini ndu ndo'ó noó ká'an ndu xí'in ná, ³ ta daá kuití ñó'o ini ndu noo ká'an ndu xí'in Ndios, nà kúu tatá yó, sa'á ña va'a kée ndó sa'á ña kándéé ini ndo ná, xí'in sa'a choon kée ndó sa'á ña kú'u ini ndo sa'a dao ká nà, xí'in sa'á ña ndíta ndaa ndo xí'in tãndéé ini kómí ndó sa'a Jesucristo, nà kúu sato'o yó.

⁴ Ná'á ndu'u, ñani, ndo'ó nà kú'u ini Ndios sa'a, ña mií ná nì kaxi ñaa kakuu ndó ñayuu nà. ⁵ Sa'á ñoó tá nì daná'a ndu to'on va'a sa'a Jesús noo ndo, o dúu xí'in to'on oon ni nì daná'a ndu, dá chî nì kechóon ndu ndéi Ndios, ta mií Espiritu i Ndios kúu nà nì xí'o ña nì kandaá tá'i ini ndo ña kíán to'on ndaa. Ta ná'á va'a mií ndó ña va'a va nì sa kee ndu'u tá nì sa ndei ndu xí'in ndó sa'á ña kú'u ini ndu sa'a ndo. ⁶ Ta kúu nì kasandaá ndo kée ndó táto'on kée mií ndú, ta nì kasandaá ta'ani ndó kée ndó táto'on sa kee sato'o yó Jesús. Ta va'ará nì ndo'o naní ndó ndo, tído nì na'itiin ndó to'on va'a sa'a ná xí'an kádij ini ndo nì kee Espiritu i Ndios. ⁷ Ta kí'o dión nì ndo'o ndó, dá nì kasandaá ndo kúu ndó ñayuu ná'a mií noo ndidaá na kándisa Jesús ndéi chí kuendá Macedonia xí'in kuendá Acaya. ⁸ Chî xí'in ndo'ó nì naka'ani to'on va'a sa'a sato'o yó Jesús. Ta o dúu iin tó'ón nì Macedonia xí'in Acaya nì náka'ani to'on ñoo nì kee ndo'ó, dá chî sa ndidaá kúu vá xián ná'a ñayuu ña kándéé ini ndo Ndios. Sa'á ñoó kó xín'ño'ó ká ña kast'o'on ndu xí'in ná. ⁹ Chî di'a nákani va mií ná xí'in ndu'u táto'on kí'o nì na'itiin ndó ndu'u, ta nákani ta'ani na táto'on nì kee ndó nì ñankoo ndó ndidaá kúu yoko nì sa ndaño'o ndó, dá nì kasá'a ndáño'o ndó ná kúu Ndios takí, nà mií'an ndaa kuití kúu Ndios, ta kéchóon ndó noo ná viti. ¹⁰ Ta nákani ta'ani na xí'in ndu'u ña ndáti ndó nandió koo tuku Jesús, nà kúu de'e Ndios, kii na chí'indú, ta Jesús yó'o kúu

nà nì natakí tein ná nì xí'i, ta nà yó'o kúu nà dákaki ñaa noó ña xido ini Ndios vei sata ñayuu kée kuachi.

2

Kí'o di'a nì kechóon Pablo ñoo Tesalónica

¹ Ta sa ná'á ndó, ñani, ña kó ní naá óon ta'on choon nì sa'a ndu nì kee ndu noo ndéi ndó. ² Dá chî ná'á ndó ña nì ka'an ndava'a ñayuu ndéi ñoo Filipos xí'in ndu'u, ta nì kendava'a na xí'in ndú. Tído mií Ndios kúu nà nì xí'o tãndéé ini noo ndú'u, sa'á ñoó kó ní yá'u táto'on ndu sa'a ndu kast'o'on ndu xí'in ndó sa'á to'on va'a ña ká'an sa'a Jesús, va'ará nì ndo'o nda'o ní'o ndú nì kee dao nà ñoo ndo. ³ Ta kó ní dána'a ndu ña to'ón noo ndo, ta kó ní dána'a ndu noo ndo xí'in ñaxintóni káni, ta kó ní ndúkú ndú ña dánda'i ndu ndo'ó. ⁴ Mií vá Ndios kúu nà nì nata'an ini nì xini nà ndu'u, ta nì xí'o na choon noo ndú ña dána'a ndu noo ndo sa'á to'on va'a ña ká'an sa'a Jesús. Ta kó ndúkú ta'on ndu'u ña kían nata'an ini ñayuu sa'á ña kée ndu. Di'a ndúkú ndu'u ña nata'an ini Ndios, nà ná'á táto'on nákani ini nì'o iin ná ñayó. ⁵ Ta ná'á ndó ña nì iin ku'y tá'ón kó ní kéchóon ndu'u to'on luu ká'an, dá dána'a ndu noo ndo. Ta kó ní ndúkú ta'on ndu ña kí'o ndó di'ón noo ndú. Ta mií Ndios kúu nà xí'o kuendá ña kí'o dión kíán. ⁶ Ta nì kó ndúkú ndu'u ña kían chindaya'i ñaa ñayuu, nì ña chindaya'i ñaa ndo'ó, ta nì dao ká nà, va'ará kánian koo ñaño'ó ndó noo ndú'u sa'á ña kúu ndú apóstol, nà né'e to'on Cristo Jesús. ⁷ Nj sa io leé ini ndu xí'in ndó, chî sa kee ndu xí'in ndó táto'on kée iin ná'a ndaa va'a de'a. ⁸ Ta ndó'o nda'o ndu'u sa'a ndo. Ta o dúu to'on va'a Ndios oon ni ní chíkaá ini ndu kí'o ndu noo ndo daá ñóó, chî nì sa io nduu ta'ani ndu nakí'o ndu mií ndú kuu ndu sa'a ndo, chî nì kuká'ano nda'o ña kú'u ini ndu sa'a ndo. ⁹ Sa ná'á vá mií ndó, ñani, táto'on kí'o nì ndo'o ndu nì sa kechóon ndu. Nduú ñoo sa kéchóon ndu'u, dá ná dá'a nì dáta'án ndu nì iin ndo'ó xián naní nì daná'a ndu to'on va'a Ndios noo ndo.

¹⁰ Mií ndó xí'o ndaa kuendá xí'in Ndios ña vii nì sa ndei ndu, ta nì kendaá ndu xí'in ndó, ta nì iin ña'a kó ní yá'a ndu kee ndu tá nì sa ndei ndu xí'in ndo'ó, nà kúu kuendá Jesús. ¹¹ Ta ná'á ta'ani mií ndó ña táto'on kée iin tatá xí'in de'e na, kí'o dión sa ká'an nì'ini ndu noo iin ná iin ndó, ta sa xí'o ndu'u tãndéé ini noo ndo, ¹² ta sa sa'anda ndu choon noo ndo ña kee ndó táto'on kí'o kánian kee nà kúu ñayuu Ndios, chî nì ñakana ñaa ná ña kandeí ndó noo ndato náye'e ndaa noo ió nà dánda'ki na.

¹³ Sa'á ñoó kó sá tuu ta'on ndu náki'o ndu'u ndivé'e noo Ndios, chî tá nì daná'a ndu to'on Ndios noo ndo, kúu ndato nì

naṭiin ndóan tá nì seídó'o ndóan. Ta kò ní nátiin ndóan kíán to'on nì kana tein ñaxintónì taa. Di'a nì naṭiin ndóan ña miían ndaa ndisa kíán to'on Ndios, tá'an ña chindeé ndó'o ndíta ndaa ndò xí'ín ña kándisa ndó. ¹⁴ Ta ndó'o, ñani, nì ndo'o ta'ani ndó tándó'ó tató'on kì'o nì ndo'o nà kúú ñayuu Ndios kúú kuendá Cristo Jesús ndéi chí kuendá Judea di'a. Chí nì kendava'a ta'ani nà ñoo mií ndó xí'ín ndó tató'on kì'o sà kendava'a tã ñoo Israel xí'ín mií ná. ¹⁵ Ta nì sa'ání tã ñoo Israel yó'o sato'o yo Jesús tató'on kì'o nì sa'ání rá profeta mií rá nì sà ndéi sà na'á. Ta nì taó xóo ra ndu'u tein mií rá, ta kò náta'an ini Ndios xini ñaa ná, ta xini u'u rã ndidaá ñayuu, ¹⁶ chí sadí rã noo ndú, dá ná dá'a ni dána'a ndu noo nã kúú nã Israel, dá ná o ní'j ná ña kãki na noo kuachi nã. Díon kée ra, sa'á ñoo nì ndukua'a cháá kã kuachi rã noo Ndios, ta nì kasã ña xído nda'o ini nã satã rá sa'á ña kini kée ra.

Kónì Pablo kò'qn tuku na koto ni'ini ñaa ná

¹⁷ Ñani, tá nì ya'a cháá kuú nì kexoo ndu'u tein ndó, kúú sã nì kasá'á vá nda'í ká'an ndu'u nandió kuéi ndu kandé'é ndú ndó'o, dá chí va'arã ndéi xoo ndu, tído dáá kuítí vá ñó'o ini ndu sa'a ndo. ¹⁸ Sa'á ñoo nì ka'án ndú saã ndú kandé'é ndú ndó'o. Ta yu'u Pablo, kua'a nda'o ta'ándá nì ka'ín saaj noo ndéi ndó, tído nì ketéin ña u'u noo ndú. ¹⁹ Dá chí çá kò ná'á ndó ndá yoo kakuu tandéé ini noo ndú, ta ndá yoo kì'o ña kadij ini ndu, ta ndá yoo kakuu corona ndu, nã ka'an va'a ndu sa'a? Çá kò ná'á ta'on ndó ña'á ñaa kakuu ndó'o tá ná kasandaá kuú nandió koo tuku Jesucristo, nã kúú sato'o yo, kasaa na? ²⁰ Chí sa'a ndó'o natiin ndu ñañó'o xí'an kadij ini ndu.

3

Nì sa'an Timoteo ñoo Tesalónica nì xito ni'ini ñaa xí

¹ Ta sa'á ña kò xí'o ndeé kã ini ndu ña nákani ini ndu sa'a ndo, sa'á ñoo nì kandoo ndu ña kíán kándoo ndu ñoo Atenas, ² dá nì tãnda'á ndú ñani ndu Timoteo kosaã xí noo ndéi ndó, chí kéchóon xi noo Ndios, ta kéchóon dáó ta'ani xi xí'ín ndú noo xionoo ndu dána'a ndu to'on va'a sa'a Jesús. Dá ná chindeé xí ndó'o kandita toon cháá kã ndo xí'ín ña ndaa kándisa yó, ta ná kì'o ta'ani xi tandéé ini noo ndo, ³ dá kíán ná dá'a ni kexoo ni iin ndó noo ña kándisa ndó kée tándó'ó ndó'o ndó, chí sã ná'á vá mií ndó ña kánian kando'o yó tándó'ó. ⁴ Chí tá nì sã ndei ndu xí'ín ndo'o, dá nì kãsto'on ndu ña kendava'a ñayuu xí'ín yó sa'á ña kúú yó kuendá Jesús, ta ná'á va'a mií ndó ña kì'o díon ndó'o yó viti. ⁵ Ta sa'á ña kò ní xí'o ndeé kã ini ña nákani ini sa'a ndo, sa'á ñoo nì

tãnda'í Timoteo kosaã xí noo ndéi ndó, dá kandaã ini nde'á á ndíta ndaa ij ndo xí'ín ña kándéé ini ndo Jesús. Dá chí nì yu'í'í ña oon ni ví nì kexíxi ña u'u xí'ín ndó, ta nì kandééan nì dãnda'áviãan ndo'o, ta nì naá òon choon nì kee ndu ni ñani ña ndu noo ndo.

⁶ Tído sã nì nãndió koo va Timoteo nì ndusãã xí noo ndéi ndu. Ta va'a ká'an xí sa'a ndo, ña ndíta ndaa ij va ndó xí'ín ña kándéé ini ndo Jesús. Ta kú'u ini sa'a sátá'an ij va ndó. Ta kaá ta'ani xi ña daá vá ñó'o va ini ndo sa'a ndú sa'á ña kóni ndo ndú, ta kóni kí'í ndo koni tuku ndó ndu'u, tató'on kì'o kóni ta'ani ndu'u koni ndu ndo'o.

⁷ Ñani, ndó'o ndu tándó'ó noo ndéi ndu yó'o, ta nda'í kúu ini ndu, tído nì ndundeé ini ndu tá nì kandaã ini ndu ña ndíta ndaa ndo'o xí'ín ña kándéé ini ndo Jesús. ⁸ Ta kúú nì nãní'í ini ndu, xini ndu, tá nì kandaã ini ndu ña ndíta toon ndó xí'ín sato'o yo Jesús. ⁹ Çndí kuú ví ndivé'e nakí'o ndu'u noo Ndios sa'a ndo? Chí kadij nda'o ini ndu'u noo Ndios kée ndó, ¹⁰ ta nduú ñoo xíka ndu'u noo ná ña ná konó ná saã ndu kandé'é ndú ndo'o, dá dáxinkoo ndu ña kómani kandaã ini ndo, dá kua'ano cháá kã ndo xí'ín ña kándéé ini ndo Jesús.

¹¹ Ta kóni ndu'u ña mií tatá yo Ndios xí'ín sato'o yo Jesucristo ná konó ná íchi saã ndu noo ndéi ndó. ¹² Ta nã kúú sato'o yo ná chindeé ná ndo'o, dá ná kua'ano cháá kã ña kú'u sátá'an ini ndo sa'a ndo xí'ín sa'a ndidaá kã ñayuu tató'on kì'o kée ndu'u kú'u ini ndu sa'a ndo, ¹³ ta ná kì'o na ña kandita toon ndó, dá ná koo vii ndo noo Ndios, nã kúú tatá yo, tá ná kasandaá kuú nandió koo mií Jesucristo, nã kúú sato'o yo, xí'ín ndidaá ñayuu na. Díon ná koo.

4

Kì'o di'a kánian kee yó, dá nata'an ini Ndios koni na yó

¹ Ta viti, ñani, sei nda'í ndu noo ndo, ta ká'an ni'ini ndu noo ndo sa'á kúú yó kuendá sato'o yo Jesús. Chí sã nì ñana'a ndu noo ndo ndí kíán kánian kee ndó, dá nata'an ini Ndios koni ñaa ná. Ta kì'o díon kée ndó viti, tído koo ini ndo katí'a cháá kã ndo kee ndóan. ² Chí sã ná'á vá ndó ndéi choon nì sa'anda ndu noo ndo kee ndó, chí noo sato'o yo Jesús nì nì'í ndu'u choon yó'o.

³ Chí ña kóni Ndios kíán koo vii ndo noo ná. Sa'á ñoo o sã kóon ini ndo dáayako ndo mií ndó xí'ín kuachi xí'ín nã kò kúú ñadi'í ndo o yí'í ndo. ⁴ Di'a koo ini iin rá iin ndó katí'a ndó koo vii ndo xí'ín nã kúú ñadi'í mií ndó, ta koo ñañó'o ndó noo ná. ⁵ Ta o sã kátoó ndo kee ndó ña ka'an noo tató'on kì'o kée ñayuu kò ná'á Ndios. ⁶ Ta ni iin tó'ón ndó o sã kóo ini koni xíxi ñani ndo kuendá Jesús xí'ín ña kini yó'o, chí ka'í nda'o dándó'o

Ndios níŋo ndŋ sa'á kuachi yó'o tató'on sa n̄ kastŋ'on ndu xí'ín ndŋ, ta n̄ xi'ŋ'o ndu kuendá noŋ ndŋ. ⁷ Ch̄i kŋ ní kána ta'on Ndios yó n̄a kían kandeí yó kee yó n̄a kini kóni n̄i'í yŋ. Di'a n̄i kana na yó n̄a koo vii yŋ noŋ ná. ⁸ Sa'á ñŋó ndi ndáa mií vá ndŋ kénŋo to'on dána'a ndu yó'o, kana'á ndŋ n̄a kŋ kénŋo ta'on ndŋ ni iin t̄a n̄ayúú yó'o. Di'a mií vá Ndios, na n̄i xi'ŋ'o Espírítu i'í ná noŋ yŋ, ngón kúú n̄a kénŋo ndŋ. ⁹ Kŋ káni kaan n̄a taa ndu'u n̄a ku'u sáta'an ini ndŋ sa'a ndŋ, dá ch̄i sa n̄i daná'a va mií Ndios noŋ ndŋ n̄a ku'u ini sa'a sáta'an ndŋ. ¹⁰ Ta dión ta'ani kée ndŋ xí'ín ndidaa k̄a na kúú kuendá Jesús, na ndéi chí kuendá Macedonia di'a. Tído seí nda'í ndu noŋ ndŋ, ñani, n̄a ká'ano cháá k̄a ná kakuu n̄a kú'u ini ndŋ sa'a ná. ¹¹ Ta koo ini ndŋ koo va'a ini ndŋ xí'ín ndidaa n̄ayuu. Ta ndi'í ini ndŋ noŋ choon kée mií ndŋ, ŋ sa chírneé ndŋ mií ndŋ noŋ dao k̄a n̄a'a. Ta ndi'í ini ndŋ kechóon ndŋ, dá ni'í ndŋ n̄a'a kasá'an ndŋ, tató'on n̄i sa'anda ndu choon noŋ ndŋ. ¹² Dá kían ná koo ñaño'ó n̄ayuu kŋ ná'á Ndios noŋ ndŋ, ta ni iin n̄a'a ná ŋ kámani noŋ ndŋ.

Di'a koo, dá nandiŋ kŋo tuku Jesús kii na n̄ayúú yó'o

¹³ Ta viti kóni ndu'u n̄a kana'á ndŋ, ñani, sa'a ndi kían ndŋ'o n̄ayuu n̄i xi'í, dá ná ŋ kúnda'í ini ndŋ sa'a ná tató'on k̄i'o ndŋ'o na kŋŋ tandeé ini noŋ. ¹⁴ Ch̄i kándisa yó n̄a n̄i xi'í Jesús, ta n̄i nataki n̄a. Ta k̄i'o dión ta'ani dáki'ín tá'an Ndios n̄a kúú kuendá Jesús n̄i xi'í xí'ín mií Jesús.

¹⁵ Ta viti ko'on ndu kastŋ'on ndu xí'ín ndŋ to'on n̄i ka'an mií sato'o yo Jesús, ch̄i n̄i kaa ná n̄a yóŋ, na ndéi taki i'í tá ná nandiŋ kŋo mií Jesús kii na n̄ayúú yó'o, ŋ kuiŋ noŋ ta'on yó ko'on yo noŋ na sa n̄i xi'í ko'ŋ naki'ín tá'an yó xí'ín Jesús. ¹⁶ Ch̄i dinño'ó ta'anda choon chí induú, dá táj kaye'u'ú iin arcángel, ta táj ka'an trompeta Ndios, dá ví noŋ sato'o yo Jesús nda induú kii na. Ta kúú dinño'ó k̄a nataki n̄a sa n̄i xi'í kúú kuendá Jesús. ¹⁷ Tá n̄i ndi'í, ndidaa yóŋ, na ndéi taki i'í ngño'ŋ yó'o, naditá Ndios ko'on dáŋ yó xí'ín n̄a n̄i nataki ñŋo noŋ vikŋ káa naki'ín tá'an yó xí'ín sato'o yo Jesús noŋ tach̄i. Ta dión kandeí kuií yo xí'ín ná. ¹⁸ Sa'á ñŋo k̄i'o ndŋ tandeé ini noŋ iin rá iin ndŋ xí'ín to'on yó'o.

5

Ná kandeí nduu yo, ch̄i kŋ ná'á yó ndá oon nandiŋ kŋo Jesús

¹ Ta sa'a ndá oon koo dión xí'ín ndi kooan, kŋ káni kaan taai n̄a saŋ noŋ ndŋ, ñani, ² dá ch̄i sa ná'á va'a mií ndŋ n̄a iin ndakána va kasandaá kuu nandiŋ kŋo sato'o yo, tató'on k̄i'o kée iin tá kuí'íná tá veí ra sakuaá ki'ín kuí'íná ñaá rá. ³ Mií kuŋ ka'an n̄ayuu di'a: "Va'a nda'o ndéi yó, kŋŋ k̄a va tando'ó noŋ yo viti", kaa n̄a, ta kúú iin ndakána va tiin

ñáá tando'ó kini ñŋo, tató'on iin ndakána kasá'á káki de'e na ña'a. Ta ni iin tó'on ná ŋ káki noŋ tando'ó yó'o.

⁴ Tído ndŋ'o, ñani, sa ná'á ndŋ tató'on k̄i'o koo, ch̄i kŋ iin naá k̄a noŋ ndŋ sa'á ña yó'o. Sa'á ñŋo ŋ tiin ndakána kuŋ yó'o ndŋ'o tató'on k̄i'o tiin ndakána iin tá kuí'íná n̄ayuu ki'ín kuí'íná rá. ⁵ Ch̄i sa ndidaa kúú vá ndŋ'o kúú na tŋŋŋ noŋ, ch̄i sa n̄i n̄atŋŋŋ noŋ ndŋ. Ta kŋ iin naá k̄a noŋ yo, ch̄i kŋ kúú k̄a yo kuendá noŋ iin naá. ⁶ Sa'á ñŋo ná ŋ sa kúú yo tató'on k̄i'o kée n̄ayuu kŋ ná'á Ndios. Di'a ná kandeí nduu yo, ta ná kaño'o ini yo. ⁷ Dá ch̄i na kidi, sakuaá kidi n̄a, ta n̄a xi'í, sakuaá xi'í na. ⁸ Tído yóŋ kúú na sa tŋŋŋŋ noŋ, sa'á ñŋo ná kaño'o ini yo. Ná koo ini yo n̄a kandeé ini yo Jesús, ta ná ku'u ini yo sa'a dao k̄a n̄ayuu. Ta n̄a yó'o ná kakuu tató'on iin kaa kanda'a yika yo. Ta tandeé ini kómi yó n̄a miian ndaa kuiti káki yó noŋ kuachi yo ná kakuu tató'on iin kaa kanŋo diŋi yo. ⁹ Ch̄i kŋ ní kaxi Ndios yó, dá kuidŋ ini na koni ná yo. Di'a n̄i kaxi na yó, dá ni'í yo n̄a káki yó noŋ kuachi yo sa'á n̄a n̄i kee Jesucristo, na kúú sato'o yo, ¹⁰ na n̄i xi'í sa'a yo, dá kían, va'ará n̄i xi'í yo ŋ taki yo, tído kandeí dáŋ yó xí'ín ná. ¹¹ Sa'á ñŋo k̄i'o tá'an ndŋ tandeé ini yó'o noŋ iin rá iin ndŋ, ta dákuá'ano tá'an ndŋ xí'ín to'on Ndios tató'on k̄i'o kée ndŋ ndéi ndŋ.

Ká'an ni'ini Pablo noŋ na kúú kuendá Jesús

¹² Ta seí nda'í ndu noŋ ndŋ, ñani, n̄a koo ini ndŋ koo ñaño'ó ndŋ noŋ n̄a kéchŋŋŋŋ noŋ ndŋ, ch̄i n̄i xi'ŋ'o sato'o yo Jesús choon noŋ ná n̄a kuita na noŋ ndŋ, ta ka'an ni'ini na noŋ ndŋ. ¹³ Sa'á ñŋo koo ñaño'ó ndŋ noŋ ná, ta ku'u nda'o ini ndŋ sa'a ná sa'a choon kée na noŋ ndŋ. Ta ná koo ini ndŋ kandeí va'a ndŋ xí'ín iin rá iin ndŋ.

¹⁴ Ta seí nda'í ta'ani ndu noŋ ndŋ n̄a koo ini ndŋ dánani ndŋ na dusá, na kŋ kóni kechŋŋŋŋ. Ta k̄i'o ndŋ tandeé ini noŋ na n̄i ndjko, ta chindeé ndŋ na vitá ini. Ta kueé koo ini ndŋ xí'ín ndidaa kúú n̄ayuu. ¹⁵ Ta ŋ sa kŋŋ ini ndŋ nandiŋ né'e ndŋ n̄a kini kée dao k̄a n̄ayuu xí'ín ndŋ. Di'a ndi'í ini ndŋ kee ndŋ n̄a va'a xí'ín iin rá iin ndŋ. Ta dión ta'ani kee ndŋ xí'ín ndidaa k̄a ni n̄ayuu.

¹⁶ Ta daá kuiti ná koo di'í ini ndŋ. ¹⁷ Ta ŋ sa kátuu ndŋ n̄a ká'an ndŋ xí'ín Ndios. ¹⁸ Ta naki'ŋo ndŋ ndive'e noŋ ná sa'a ndidaa n̄a ndŋ'o ndŋ, ch̄i k̄i'o dión kóni mií Ndios kee yó sa'á n̄a kúú yó kuendá Cristo Jesús.

¹⁹ ŋ sa kadi ndŋ noŋ n̄a kóni Espírítu i'í Ndios kee na. ²⁰ ŋ sa kú'ich̄i ini ndŋ kueidŋ'o ndŋ to'on n̄i xi'ŋ'o mií Ndios noŋ n̄ayuu dána'a noŋ ndŋ. ²¹ Korndodŋ va'a ndŋ ndidaa kúú n̄a dána'a n̄a, dá naki'ín va'a ndŋ n̄a kían va'a. ²² Ta taŋ xŋŋ ndŋ mií ndŋ noŋ ndidaa n̄a kini.

²³ Ta mií Ndios, ña xí'o ña koo va'a ini yọ, ná kevii níí ná ndo'ó, ta ná taxí vii ná iin níí kúú ndó, espíritu ndo, xí'in ní'ọ ndo, xí'in yíkí kọño ndo, dá kí'án ná koo vii ndo tá ná kasandaá kuu nandió koo tuku Jesucristo, ña kúú sato'o yọ, kasaa ña. ²⁴ Dá chí iin ña ndaa kúú Ndios, ña ñi kana ndo'ó xoo mií ná, ta ñón kúú ña kee ña yó'o xí'in ndó.

Xí'in ndisá'án yó'o dánd'i Pablo ña ká'an na

²⁵ Ñani, kaka ndo ña manj noo Ndios sa'a ndú'u.

²⁶ Ta chitó tá'an ndó noo ndo, ta ña yó'o ná kakuu iin ñaño'ó ka'an tá'an ndó ndisá'án xí'in ña kúú ñani ndo.

²⁷ Ta sa'ándáí choon noo ndo xí'in choon ñi xí'o Ndios nooi ña ka'i ndó tuti yó'o noo ndidaá ka ña kúú ñayuu Ndios.

²⁸ Ná koo ña manj xí'o sato'o yọ Jesucristo xí'in iin rá iin ndó. Díón ná koo.

To'on yó'o kían kúu uu nì taa San Pablo nì sa'an noó na ñoo Tesalónica

Ká'qn Pablo ndísá'án

1 Yu'tu kúu Pablo, ta yu'yu xí'in Silvano xí'in Timoteo ká'an ndu ndísá'án xí'in ndo'ó, na kúu kuendá Jesús ndéi ñoo ká'ano Tesalónica, ndo'ó na ndíta xí'in tatá yo Ndios, xí'in de'e na Jesucristo, na kúu sato'o yo. 2 Ta mií tatá yo Ndios xí'in sato'o yo Jesucristo ná kee na ña manì xí'in ndó, ta nakì'o na ña koo va'a ini ndo.

Dánd'o'o Ndios nìo ndidaa na kée kuachi tá ná natyu sato'o yo Jesús kii na chí induú

3 Daá kuiti vá kánian nakì'o ndu'u ndivé'e noo Ndios sa'a ndo, ñani. Ta kì'o dión nìyiká ndú kee ndu, chí iin iin kuu kuu sá sá'ano cháá ká ndo kua'an ndo xí'in ña kándéé ini ndo Jesús, ta sá'ano ta'ani ndó xí'in ña kú'u cháá ká ini sa'a sátá'an ndó. 4 Sa'a ñoó ká'an va'a ndu sa'a ndo'o noo dao ká na kúu kuendá Ndios náta ka dao ká ve'e ño'o, chí va'ará kéndava'a ñayuu xí'in ndó, ta va'ará ndó'o ndó tandó'ó, tído xí'o ndéé vá ini ndo, ta ndíta ndaa ndo xí'in ña kándéé ini ndo Jesús.

5 Ta sa'a ña xí'o ndéé ini ndo, ñoo kían ná'a ña kényiko ndaa Ndios. Sa'a ñoó ió ichi ndo ña ndu'u ndó noó dándáki na, chí sa'a ña yó'o kían ndó'o nìo ndo. 6 Ta ña ndaa vá kían noo mií Ndios ña dándó'o na nìo ñayuu kéndava'a xí'in ndo'ó. 7 Ta noo ndo'ó, ná ndo'o nìo viti, nakì'o Ndios ña nani'ì ndéé dáó ndo'ó xí'in ndu'u tá ná natyu sato'o yo Jesús kii na chí induú xí'in ndidaa ángel' ño'o tixi ndá'a ná 8 tein ño'ó kèi ita, dá chiya'i na ñayuu ko ní xín nakoni Ndios, xí'in na ko ní xín kueidó'o to'on va'a ña ká'an sa'a Jesucristo, na kúu sato'o yo. 9 Ta ñayuu yó'o kúu na ndo'o nani nìo ndidaa tá'an kuu, chí ni iin kuu o koni na ndu'u na noo ió sato'o yo Ndios, ta ni iin kuu o koni na táto'on ndato ndéé kómí ná. 10 Dión koo kuu tá ná nandió ko Jesús, dá kían ndato nda'o natiin na ñaño'ó kee ñayuu mií ná, ta naá ini ndidaa kúu ñayuu kándisa ñaá. Ta dión ta'ani ndo'o mií ndó, chí kándisa ndó to'on nì daná'a ndu noo ndo.

11 Sa'a ñoó daá kuiti vá xíka ndu ña manì noo Ndios sa'a ndo, ña ná kì'o na ña kakuu ndó ñayuu ndaa, dá chí sa'a ña yó'o nì kaxi na ndo'ó. Ta xíka ta'ani ndu noo ná ña xí'in ndéé mií ná ná kandeé ndó kee ndó ndidaa kúu ña va'a, xí'in ndidaa kúu choon nì chikáa ini ndo kee ndó sa'a ña kándéé ini ndo ná, 12 dá ná ni'ì sato'o yo Jesucristo ñaño'ó sa'a ndo. Ta dión ta'ani natiin ndó ñaño'ó sa'a ña kándéé ini ndo ná, ta dión

koo sa'a ña manì nì kee Ndios xí'in sato'o yo Jesucristo xí'in yó.

2

Dinño'ó ka tqa kini kasandaá, dá vi kasaa Jesús

1 Ta viti kásto'on ndu xí'in ndó ndi koo tá ná nandió ko Jesucristo, na kúu sato'o yo, kasaa ña, ta ndi koo, dá naki'in tá'an yó xí'in ná. Ta seí nda'í ndu noo ndo'ó, ñani, 2 ña ná dá'a ni konó ndó ña vitá oon nadaká ñayuu ñaxintóni ndo, ta o sa kótúu ini ndo, va'ará kaá ná ña Espiritu iñ Ndios nì ka'an xí'in ná ña sa nì ya'a va kuu nì nandió ko sato'o yo Jesús, o tá dána'a na ña dión kían o tá kaá na ña nì tanda'a ndu'u iin tuti ká'an dión. 3 O sa kándia ndó ña dándá'í ni iin ñayuu ndo'ó, dá chí tá o ñá'a kasandaá kuu yó'o, dá kían kuá'a nda'o ñayuu kasá'a dánkoo ichi Ndios, ta kasandaá iin taa kini, tá'an ra nì ni'ì tá'ì ña ná'a rá noo Ndios. 4 Ta ndakuijn ra, ta kenó ra ndidaa ña'a chínaní ñayuu kúu ndios, xí'in ndidaa ña'a ndáño'o na. Ta nda noo ií cháá ká ini ve'e ño'o ká'ano kakoo ra, dá kee ra mií rá ña kúu rá ndios.

5 ¿Á ko ndúsaa ta'on ini ndo ña nì ka'in sa'a ndidaa ña yó'o tá nì sa ioj xí'in ndó? 6 Ta sa ná'a vá ndo'ó ndi kían chítuu noó tá kini ñoo, sa'a ñoó o nátyu ta'on ra ndá ná kasandaá hora kánian na'a noo rá. 7 Ta kana'a ndó ña sa kéchoon va ña kini ñoo, tído ió de'é ií váan, dá chí ió ña chítuu va ña viti, sa'a ñoó ko ñá'a natyuan. Tído ndá ná kasandaá kuu kuxoo ña chítuu ñaá, nda daá ví, dá natyuan. 8 Nda daá ví, dá na'a noo mií taa kini ñoo. Dá ka'áni ñaá Jesús xí'in tachì yú'u ná, dá dánaá ñaá ná kee ña naye'e ndato noó nandió ko na kii na.

9 Chí tá ná kasandaá tá kini ñoo, kakomí rá ndéé mií ña u'u, sa'a ñoó ká'ano nda'o choon kane'e ra kasaa ra xí'in ña maña, ta kandeé rá kee ra ña'a ná'ano xí'in ña'a ndato. 10 Ta xí'in ndidaa ña maña yó'o dándá'í ra ñayuu xlonoo ichi kua'qn indaya, chí ko ní xín na natiin na xí'in ndinoo ini ná ña ndaa, sa'a ñoó o káki ta'on na noó kuachi na. 11 Sa'a ñoó kì'o Ndios ña dándá'í ñaá iin ña to'on ká'ano, dá kándisa na ndidaa kúu ña to'on ka'an ra, 12 dá kían nando'o nìo ndidaa kúu ñayuu ko ní xín kándisa ña ndaa, chí di'a nì katoó cháá ká na ndiko na ña kini.

Sa nì kaxi va Ndios yo ña dákaiki ñaá ná

13 Tído ndu'u, daá kánian nakì'o ndu ndivé'e noo Ndios sa'a ndo'ó, ñani, na kú'u ini sato'o yo Ndios sa'a. Chí ndo'ó kúu na nì kaxi mií ná nda mií sa'a, dá natiin ndó ña káki ndó sa'a ña nì nduvii Espiritu iñ ná ndo'ó, xí'in sa'a ña kándéé ini ndo ña ndaa. 14 Chí nì kana Ndios ndo'ó ña natiin ndó ña káki ndó xí'in to'on va'a nì daná'a ndu noo

ndo, dá natiin ta'ani ndó ñaño'ó táto'on kǐ'o natiin Jesucristo, na kúu sato'o yo, ñaño'ó.

¹⁵ Sa'á ño'ó kandita toon ndó, ñani, ta tiin toon ndó ña ndaa ñi ñana'a ndu'u noo ndo, á kían ña ñi ñana'a ndu' xí'ín yú'u ndú noo ndo, o á kían ña ñi taa ndu noo tuti ñi saa noo ndo.

¹⁶ Ta mií Jesucristo, na kúu sato'o yo, xí'ín mií Ndios, na kúu tatá yo, kúu na kú'u ini sa'a yo, ta ñi xǐ'o na ñandéé ini kakomí yó ndidaa tá'an ku'u, ta ñi xǐ'o ta'ani na iin ñandéé ini ká'ano noo yo sa'á ña manǐ ñi kee na xǐ'á, ¹⁷ ta nakǐ'o na ña ndeé koo ini ndo, ta ná dáku'á'ano na ndo'ó, dá katǐ'a ndó ka'an ndo ndidaa to'on va'a, ta katǐ'a ndó kee ndó ndidaa ña va'a.

3

Kaka ndo ña manǐ noo Ndios sa'a ndú, dá ná natiin va'a ñayuu to'on Ndios

¹ Viti, ñani, kaka ndo ña manǐ noo Ndios sa'á ndu'u, dá kían ná naka'ani kǐ' to'on Ndios ndidaa kúu xían kee ndu'u, ta ná natiin ndato ñayuu to'on Ndios táto'on kǐ'o ndato ñi natiin mií ndóan. ² Ta kaka ta'ani ndó noo ná ña ná kandaa na ndu'u noo ñayuu kǐni, noo na kónǐ kendava'a xí'ín ndú, chí o duú ndidaa ñayuu kándéé ini Jesús.

³ Tído iin na ndaa kúu sato'o yo Jesús, sa'á ño'ó kǐ'o na ña kandita ndaa ndo, ta kandaa na ndo'ó noo ña kǐni. ⁴ Ta sa'á ña kándéé ini yo sato'o yo Jesús, sa'á ño'ó kándéé ini ndu ña kée ij vá ndó choon ñi sa'anda ndu'u noo ndo, ta dión kee va ndó. ⁵ Ta ná chindeé ñaá sato'o yo Jesús, dá katǐ'a ndó ku'u sátá'an ini ndo sa'a ndo, táto'on kǐ'o kú'u ini mií Ndios sa'a yo. Dá katǐ'a ta'ani ndó koo ndeé ini ndo tein ñandó'ó ndó'o ndó táto'on kǐ'o ñi xǐ'o ndeé ini Cristo Jesús.

Kánian kechóon yó, dá kataki yo

⁶ Sa'ándá ndu choon noo ndo, ñani, xí'ín choon ñi xǐ'o sato'o yo Jesucristo noo ndú, ña o sa káne'e tá'an ndó xí'ín na kúu kuendá Jesús, na ko xín kechóon, tá'an na ko kónǐ kee choon ñi sa'anda ndu noo ndo. ⁷ Ta sa ná'á vá mií ndó ndí kían kánian kee ndó, dá kee ndó táto'on kǐ'o sa kee ndu, chí ko ní sá ndei dúsa ndú tein mií ndó. ⁸ Chí ko ní seí óon ta'on ndu pan ni iin tó'ón ñayuu. Di'a nduú ño'ó va ñi sa ndǐ'i ini ndu sa kee ndu choon ndeé, dá kían ná dá'a ni dáta'an ndu ni iin ndo'ó sa'á ña kasá'an ndu. ⁹ Ió íchǐ ndú ña koto ndó ndu'u, tído ko ní xǐka ta'on ndu ña kee ndó dión. Di'a sa kechóon va ndu'u, chí kónǐ ndu ña kían katǐ'a ndó kee ndó táto'on kǐ'o kée ndu'u. ¹⁰ Chí tá ñi sa ndei ndu xí'ín ndó, dá ñi sa'anda ndu choon noo ndo ña ndi ndáa ñayuu ko xín kechóon, ná dá'a ni kasá'an na.

¹¹ Chí ñi ñi'j tó'on ndu'u ña tein ndó xaan ndéi dao ñayuu dúsa, na ko kónǐ kechóon,

ta chírneé chítuu kúu na noo dao ka ñayuu. ¹² Sa'á ño'ó sa'ándá ndu choon noo na kée dión xí'ín choon ñi ñi'j ndú noo sato'o yo Jesucristo, ña ná ndǐ'i ini iin rá iin mií ná kechóon ndúsá'ano ná, dá ñi'j ná ña kataki na. ¹³ Ta ndo'ó, ñani, o sa kúkuítá ini ndo kee ndó ña va'a.

¹⁴ Tá ndéi dao ñayuu ko kékuendá choon sa'ándá ndu noo tuti yó'o, dá kían kande'é va'a ndó ndá yoo kúu ná, ta o sa kóo ka ini ndo kane'e tá'an ndó xí'ín ná, dá ná xika'an noo ná sa'á ña kée na dión. ¹⁵ Tído ná dá'a ni taó kuendá ndo ña kúu ná na xínǐ u'u ndo, di'a koo ini ndo ka'an ñi'ini ndó noo ná sa'á ña kúu ná ñani ndo kuendá Jesús.

Xí'ín ndisá'an yó'o dándǐ'i Pablo ña ká'an na

¹⁶ Ta mií sato'o yo Jesús, na xí'o ña ió va'a ini yo, ná nakǐ'o ña daá kuití vá koo va'a ini ndo noo ndidaa ña'a. Ta daá kuití ná koo na xí'ín ndidaa ndó.

¹⁷ Ta ndisá'an yó'o táa mií yu'u Pablo kosaq noo ndo'ó xí'ín ndá'a mií. Ta dión kée yu'u noo ndidaa tuti táai, ta dión ndáa letraj.

¹⁸ Ná koo ña manǐ xí'o sato'o yo Jesucristo xí'ín iin rá iin ndó. Dión ná koo.

To'on yó'o kí'an mií noó nì taa San Pabło nì sa'an noo Timoteo

Ká'an Pabło ndisá'an xí'in Timoteo

¹ Yu'u kúu Pabło, ta kúú iin apóstol, na né'e to'on Jesucristo, chì mií tatá Ndios, na dákaki ñaa, xí'in sato'o yo Jesucristo, na kúú iin tãndeé ini ká'ano noo yo, noón kúú na nì xì'o choon yó'o nooí.

² Ta ká'an yu'u ndisá'an xí'in yo'ó, Timoteo. Mií'an ndaa kuiti kúúón tãto'on de'i sa'a ña kãndéé inon Jesús. Ta mií tatá yo Ndios xí'in sato'o yo Jesucristo ná kee na ña manì xí'in yo'ó, ta ná ku'u ini na sa'on, ta ná kí'o na ña koo va'ón.

Ta yó'o kèi'a Pabło ká'an na sa'a ña to'ón dána'a dao ka taa

³ Kakaá iì ní ñoo Éfeso xaan, tãto'on nì sei nda'ávì nooon tá nì kee kua'in chí kuendá Macedonia dí'a, ta ka'andon choon noo ra dána'a ña to'ón ña ná dá'a ka nì kee ra dión, ⁴ ta ná dá'a ka nì dána'a ra sa'a cuento yatá, xí'in sa'a ndá tìxi nì kii iin rá iin na yatá nì sa ndei sa na'a. Chì ña yó'o kédaá xí'in na kúú kuendá Jesús, dá kasá'a ná dándichi tá'an mií ná, ta kò chindeé ta'on ñaa ña kaka choon Ndios kua'an, chì kò xí'oan ña kãndéé cháá ka ini na Ndios. Ta ká'in xí'ón ña ⁵ ka'andon choon yó'o noo taa ñoo, dá ná katì'a ñayuu xaan ku'u ini sa'a sãtá'an na xí'in iin niq vii, xí'in iin ñaxintóni va'a, ta sa'a ña kãndéé ini na Jesús xí'in ndino'o ini na. ⁶ Tido nì kan kuei xoo va taa ñoo noó ña yó'o, ta ndí'i ini ra dána'a ra sa'a to'on kò chóon. ⁷ Ta kãtoó ra dána'a ra sa'a ley Moisés, tido ni mií rá kò kãndaá ini sa'a ña dána'a ra xí'in sa'a ña kãndaá téi ra.

⁸ Ta sa ná'a vá yó ña keva'a yó xí'in ley Ndios tá ná kendaá yo choon sa'ãndaan. ⁹ Ta ná'a vá yó ña kò ní xì'o Ndios ley na ña kí'an chituaan noó ñayuu ndaa. Dí'a nì xì'o na ley na chituaan noó ñayuu kini, xí'in na do'ó, xí'in na kò nákonì Ndios, xí'in na kée kuachi, xí'in na kóó ñaño'ó noo Ndios, xí'in na ká'an ndava'a sa'a Ndios, xí'in na sa'áni tatá xí'in naná, xí'in ndidaá ka na sa'áni ndií, ¹⁰ xí'in na kée kuachi xí'in na kò kúú yì'o ñadi'í, xí'in ra kãtoó kudj xí'in taa xí'in rá, xí'in na díkó ñayuu, xí'in na to'ón, xí'in na náchina'a Ndios tein ña to'ón ká'an na, xí'in dao ka kuachi kò náki'in tá'an xí'in ña ndaa dána'a yo. ¹¹ Kí'o dión dãndáki to'on ndato, ña kúú to'on va'a sa'a Jesús, ña nì chìná'a Ndios, na kúú Ndios ndato kua'a ío. Ta nì sa'anda na choon nooí ña dána'ì ña noó ñayuu.

Yó'o kãsto'on ta'ani Pabło sa'a choon nì nãtiin na noo Ndios

¹² Náki'oi ndivé'e noo Cristo Jesús, na kúú sato'o yo, na xí'o ndeé yu'u noo choon yó'o. Chì nì sa nde'é ná yu'u ña kúú iin taa ndaa, sa'a ñoo nì xì'o na choon yó'o nooí kechóoin noo mií ná. ¹³ Ta va'ará nì sa kuu yu'u iin ra sa ka'an ndava'a sa'a ná, ta va'ará nì sa kuu yu'u iin ra sa kenda'va'a xí'in na kúú kuendá na, ta va'ará kini sa ndane'e yu'u na, tido nì ku'u va ini na sa'í, chì kò ní sa ná'a ta'an vei ña nì sa kee, ta kò ña'a kandisai mií ná. ¹⁴ Tido ña manì nì kee sato'o yo Ndios xí'in nì sa kuu iin ña ká'ano nda'o nooí, chì nì nakuti yu'u xí'in ña kãndéé ini ná, xí'in ña kúú iin sa'a dao ka ñayuu. Ta dión nì ndo'i nì kee Cristo Jesús.

¹⁵ Ta ndino'o ña ndaa kí'an kò'in ka'in, ta kánian kandisa ndidaá ñayuu ña. Ta ña yó'o kí'an: mií'an ndaa kuiti nì kii Cristo Jesús ñayuu yó'o, dá kuu dákaki na na kómí kuachi, ta yu'u kúú ra kini cháá ka nákaa tein na kómí kuachi nì dákaki na. ¹⁶ Tido nì sa'an Jesucristo nì ku'u ini na sa'a yu'u, ra kini cháá ka, dá dána'a na noó ñayuu ña kò'on na kí'o ndeé ini na sa'a ñayuu kãndisa ñaa, dá koni ná natiin na ña kataka chíchí ná tãto'on nì kee na xí'in yu'u. ¹⁷ Ta iin to'ón mií vá Ndios kúú rey ndidaá tá'an tiempo. Ta ni iin kuu o kúú na, ta o kúu ta'on koni yo ndi kaa na, ta kúú ná iin to'ón diñi Ndios takí xí'in Ndios ndichí. Ta daá kuiti ná natiin na ndidaá ñaño'ó, xí'in to'on ndato kua'an. Dión ná koo.

¹⁸ Ta choon yó'o xí'oi noo yo'ó, Timoteo, dá kãndeón naón xí'in ña kini, tãto'on kí'o kua'an to'on nì ni'j na sã'ano noo Ndios tá sa ná'a sa'a choon keeón. ¹⁹ Ta kuin ndaon xí'in ña kãndéé inon Jesús, ta cho'on inon koo vii ñaxintónon, dá chì sa'a ña kò ní kée dao ka na kúú kuendá Jesús dión, sa'a ñoo nì tuú ná noó ña ndaa kãndisa yó, tãto'on kí'o ndó'o iin barco tuu tá'an xí'in yuu. ²⁰ Ta Himeneo xí'in Alejandro kúú dao taa nì ndo'ó dión, ta nì nakì'o va yu'u ra noo nda'a ña u'u, dá ná nandikó ini ra, ta ná dándi'i ra ña ká'an ndava'a ra sa'a Ndios.

2

Yó'o ká'an Pabło ña ná kaka yo ña manì noo Ndios sa'a ndidaá ñayuu

¹ Noo ndidaá ña'a ká'an ni'inii noo ndidaá na ndéi xaan ña ná koo ini na kuei nda'í na noo Ndios sa'a ndidaá tã né'e choon, ta ná kaka ta'j ná noo ná sa'a rá, ta ná kaka na ña manì sa'a rá, ta ná nakì'o na ndivé'e noo Ndios sa'a rá. ² Ta dión ta'ani ná kaka na ña manì noo Ndios sa'a tã né'e choon ná'ano, xí'in sa'a dao ka taa né'e choon xí'in rá, dá kí'an ná koni yo kãndei va'a yó, dá ná koni yo kãndei ñochí yó kee yó ña kóni Ndios, ta ndúsá'ano ná kee yó noo ndidaá ñayuu. ³ Dá chì ña yó'o kí'an va'a, ña kí'an

náta'an ini Ndios, na dákaiki ñaá. ⁴ Dá chí kónj na ña ndidaá tá'an ñayuu ni'j ña káki na noó kuáchi na, ta nani'j ná ña kana'á ná ña ndaa sa'a mií Ndios. ⁵ Dá chí iin tó'on dinj vá kúú Ndios, ta iin tó'on ta'ani kúú na náchini ve'a ñayuu xi'in Ndios, ta na yó'o kúú Jesucristo, na ni nduu iin taa. ⁶ Ta ni na'ki'o na mií ná ña kían ni xi'j na, ta ki'o dión ni chíya'i na sa'á kuáchi ndidaá ñayuu. Ta ndidaá ña yó'o ni kuu tein kuu ni chíkaa ini mií Ndios. ⁷ Ta ni xi'o Ndios choon noo yu'u ña kakuu iin na kasto'on xi'in ñayuu sa'a Cristo, ta kakuu iin apóstol, na kane'e to'on na, (ta ná'á Cristo ña ká'ín ña ndaa xi'in ndó, ta kó ká'an to'on ta'an vai.) Ta ni xi'o ta'ani na choon noo'í ña dána'j noó na kó kúú na Israel, dá ná kandeé ini na Jesús, ta ná kana'á ná ña ndaa.

Di'a kánian kee ta kúú taa, ta di'a kánian kee na ña'a

⁸ Ta kónj ña ná ka'an ndidaá taa xi'in Ndios ndei kúú mií vá noo ndei ra, ta ná ndane'e ra ndá'a ndaa vii noo Ndios. Ná dá'a ni kuido'ini ra, ta ná dá'a ni dándichj tá'an ra.

⁹ Dión ta'ani, na ñá'a, ná dá'a ni koo ini na koo táyíí dá'on ná. Di'a ná koo ndúsá'ano na, nda'i ni ná kandixi na. Ná dá'a ni nacho'on táyíí ná dinj ná, ná o sa káño'o ña'a oro ndá'a ná, ná o sa kándaki na yuu dión, ni dá'on ya'i ná o sa kándixi na. ¹⁰ Va'a kaan luu ná koo na xi'in ña va'a kée na, chí ki'o dión kánian kee na ñá'a ndúku kee ña kónj Ndios.

¹¹ Ta tádj ní ná kande'i na ñá'a noo dákuá'a na to'on Ndios, ta xi'in ñaño'ó ná kande'i na. ¹² Dá chí kó sónó yu'u ña dána'a na ñá'a, ni kó sónó yu'u ña kakomi ná choon sáta taa. Sava'a choon sa'ándái noo ná kían ña ná kande'i tádj ná kueidó'o na. ¹³ Dá chí na mií noo ni kava'a Ndios koo Adán, ni ndi'i, dá ni kava'a na Eva. ¹⁴ Ta kó ní danda'í kiri u'u Adán. Eva va ni danda'í ri. Sa'a ñoó ni kankao Eva noó kuáchi. ¹⁵ Tído káki vá na ñá'a sa'á ña xi'o na mií ná kande'i de'e na tá ná kandita toon na xi'in ña kándéé ini na Jesús, tá ná ku'u'ú ini na sa'a ñayuu, tá ná koo vii ná noo Ndios xi'in ña ió ndúsá'ano ini na.

3

Ki'o di'a niyíká kee taa ka'an kane'e choon noo na kúú kuendá Jesús

¹ Mián ndaa kuiti iin ña va'a kían tá kátóo iin ñani yo kane'e na choon ña kían kandaka na na kúú kuendá Jesús. ² Tído kánian koo vii ná noó ñayuu, ta ná kakuu na yí iin tó'on ñá'a, iin taa ñó'o ini noó ña kée na, ta ná kakuu na iin taa ndúsá'ano, iin na ió ñaño'ó ñayuu noo, iin na nátiin va'a ñayuu ve'e na, iin na ti'a va'a dána'a. ³ Ta kó kánian kakuu na iin na kátóo ko'o, ta kó káni ta'anian kakuu na iin na tondó. Di'a kánian kakuu na iin na va'a ini, iin na kátóo koo va'a xi'in

ñayuu, ta ná o kakuu na iin na kátóo koo di'ón. ⁴ Ta kánian kakuu na iin na ti'a va'a dándáki ve'e na, ta ná koo ñaño'ó de'e na, ta ná kueidó'o xi na xi'in ñaño'ó. ⁵ Dá chí, na kó tí'a dándáki va'a na ve'e na, ñndi koo ví kandeé ná dándáki va'a na na kúú ñayuu Ndios ndáka na?

⁶ Ta kó kánian kane'e iin na saá, na duú ni nduu kuendá Jesús, choon yó'o, dá chí oon ni ví kasá'á kuryíí ná, ta kankao na ndo'o nió ná kee Ndios tát'o'on ki'o ni ndo'o ña u'u. ⁷ Ta ná kanani va'a na noó ñayuu kó kúú kuendá Jesús, dá kían ná dá'a ni ni'yí ñayuu ndi kee na chínaní kini ñaá ná, ni ña u'u o ni'j ndi keean dátúú ñaá.

Ki'o di'a niyíká kee na ka'an kandita konkuáchi ini ve'e ño'o

⁸ Ki'o dión ta'ani kánian kee ra ndita xíno kuáchi ini ve'e ño'o. Iin ra kéndaa ná kakuu ra, ta iin tó'on ná kakuu to'on ra. Ta ná o sa kákuu ra iin ra kátóo ko'o, ta ná o sa kákuu ra iin ra kátóo di'ón ku'íná.

⁹ Ta ná koo ini ra tiin toon ra ña ni sa io de'e noo Ndios, ña kían ña ndaa kándisa yó, ta ná kee ra ña xi'in ñaxintónj vii. ¹⁰ Ta mián ndúsá kánian kande'é va'a ndó ra, dá ná kande'á á kúú rá iin ra kéndísá'ano noo ndidaá ñayuu. Tá dión kían, dá kían ná kane'e ra choon yó'o.

¹¹ Ta dión ta'ani kánian kee na ñá'a, ná kakuu na iin na ndaa, ná dá'a ni kakuu na iin na xínoo káva'a ña to'on, ta ná kakuu na iin na ñó'o ndi'i ini noó ña kée na, ta ná kakuu na iin na ñá'a kándéé ini'o.

¹² Iin ra xíno kuáchi ini ve'e ño'o, iin tó'on ní ná kakuu ñadi'í ra, ta kánian ti'a va'a ra dándáki ra ve'e ra xi'in de'e ra. ¹³ Dá chí tá kéndúsá'ano ra choon yó'o, dá kían natiin ra ñaño'ó, ta kua'ano cháá ka ra xi'in tandeé ini kómí rá sa'á ña kándéé ini ra Cristo Jesús.

Ña yó'o kúú ña ndaa kándisa yó

¹⁴ Táai choon yó'o kosaáan noó yo'ó, va'ará ió tandeé ini'j ña yachi vá sa'aj kande'í yo'ó. ¹⁵ Tído tá ni kueej, dá kían sa ni kasto'on vei xi'ón ña kánian kee'ón xi'in na kúú ve'e Ndios, chí ñayuu yó'o kúú ve'e ño'o mií Ndios takí, chí kúú ná tát'o'on di'in ndíta ndío, tát'o'on di'in ndíta chíndeé ña ndaa sa'á Ndios.

¹⁶ Ta mián ndaa kuiti iin ña ká'ano nda'o kúú ña ndaa kándisa yó, ña ni sa io de'e noo Ndios, ta viti ni na'a naán noo yo, dá chí:

Ni kii Jesús ñayuu yó'o, ta ni sa kuu na iin taa ñayuu,

ta ni kandoo ndaa na ni kee Espiritu i.

Ta nda'í induu ni sa nde'é ñaá ángel.

Ta ni dasa to'on sa'a ná noó in na kó kúú na Israel.

Ta ni kándisa ñaá na ndéi ñayuu yó'o, ta xi'in ñaño'ó ni natiin ñaá Ndios nda'í noo ió na induu.

4

Tein kuꝯ noꝯ ndí'i, dá dána'a dao ɥaa ña to'ón

¹ Ká'an tá'i vá Espiritu ij Ndios ña tein kuꝯ noꝯ ndí'i, dá dánkoo dao ñayuu ña ndaa kándisa yó, dá ko'on na kueid'ó na ña to'ón ká'an espíritu maña, ta ndiko na ña dána'a ɥa kúu kuendá ña u'u, ² ch'i kueid'ó na ña dána'a ɥaa uu noꝯ, tá'an ra ká'an ndino'o ña to'ón. Ta sa'a ña nadana ñaxintóni ɥaa yó'o, ³ sa'a ñoꝯ o kóno rá tanda'a ñayuu, ta ka'anda ra choon ña ná o kei na dao ña'a, tá'an ña n'i kava'a mií Ndios, tido ndidaá na kúu kuendá Jesús x'i'n na ná'a ña ndaa kuu kei ná ña nani nak'i'o na ndiv'e noꝯ Ndios sa'an. ⁴ Dá ch'i ndidaá vá ña'a n'i kava'a Ndios kúu ña va'a. Sa'a ñoꝯ ko kánian kañó'ó yó ni iin to'ón ña'a n'i kava'a na. Kuu va kei yo'an x'i'an nani nak'i'o yó ndiv'e noꝯ Ndios. ⁵ Dá ch'i sa'a to'ón n'i ka'an Ndios, ta sa'a ña náki'o yó ndiv'e noꝯ ná, sa'a ñoꝯ kándoo vii vá ndidaá tá'an ña'a saxio.

Di'a kánian kee na kóni kechóon va'a noꝯ Jesucristo

⁶ Tá ná dána'on ña yó'o noꝯ na kúu kuendá Jesús, dá kían konon kakuuón iin ɥaa kéchóon va'a noꝯ Jesucristo, ta konon kua'ándon noꝯ ña ndaa kándisa yó, x'i'n noꝯ ña ndaa dána'a yo, tá'an ña kándisón nda viti. ⁷ Ta kánian kañó'ón ndidaá cuento to'ón x'i'n ña ko ndáya'i nákaní dao na ña'a sá'ano. Koo inon ná koo ndakí nimon, dá kandeéon keeón ña kóni Ndios. ⁸ Dá ch'i tá ná nduku yó ña koo ndakí yiki koño yo, cháá vá chin-deéan yo. Tido tá ná nduku yó ña koo ndakí nio yo x'i'n ña kóni Ndios, dá kían chindeéan yó noꝯ ndidaá ña'a, dá ch'i chindeéan yó nani ndéi yó ñayuu yó'o, ta x'i'oan tandéé iní noꝯ yo ña kandeí yó ñayuu vei chí noꝯ.

⁹ Ta mián ndaa k'i'o dión kíán, sa'a ñoꝯ kánian kándisa ndidaá ñayuu to'ón yó'o. ¹⁰ Ta sa'a mií ña ndaa yó'o ndí'i iní yo kéchóon yó, ta sa'a mián ndó'o nani yo, dá ch'i kándéé ka'ano iní yo Ndios ɥáki, na x'i'o ña ɥáki ndidaá tá'an ñayuu, ta ñayuu kándisa Jesús kúu na mián ndaa kuiti keva'a x'i'n ña káki na.

¹¹ Ta kánian ka'andon choon yó'o noꝯ ñayuu, ta kánian dána'on ña noꝯ ná. ¹² Ta o sa' kónon kenóo na yo'ó sa'a ña ko kúuón iin ɥaa sava'a. Di'a ndí'i inon kakuuón iin ɥa ndísá'ano, dá ná kande'é na kúu kuendá Jesús yo'ó, dá ná kat'i'a na kee na ña kóni Ndios. Sa'a ñoꝯ ndísá'ano ka'on, ta ndísá'ano keeón, ta ku'u inon sa'a ñayuu, ta kuiin ndaonon x'i'n ña kándéé inon Jesús, ta koo viion noꝯ Ndios, x'i'n noꝯ ñayuu.

¹³ Nani kosaaj, ndí'i inon ka'avón tuti ij Ndios noꝯ ñayuu, ta ka'an ni'inón noꝯ ná, ta dána'on noꝯ ná. ¹⁴ O sa' nándodóon choon n'i x'i'o Ndios noꝯon, ch'i mií ná n'i x'i'o ña n'i

kandaꝯ ini na sá'ano noꝯ sa'a choon keeón, sa'a ñoꝯ n'i chikodó ná ndá'a ná diñon. ¹⁵ Sa'a ñoꝯ ndí'i inon keeón choon yo'ó, ta kuiin toon x'i'an, dá ná kandaꝯ ini ndidaá ñayuu ndi k'i'o sá'anón kua'on x'i'n ña kándisón. ¹⁶ Ta kaon kooón x'i'n miíon, ta kaon kooón x'i'n ña ndaa dána'a yo, ta cho'on inon kuiin toon x'i'an. Tá keeón dión, dá kían ɥáki miíon, ta ɥáki ta'ani na seid'ó to'ón dána'on.

5

¹ O sa' kóo inon dánanon iin na sá'ano, di'a ka'an ni'inón noꝯ ná x'i'n ñaño'ó táto'on keeón x'i'n tatá miíon. Ta ka'an ni'inón noꝯ takuáchi yí táto'on k'i'o keeón x'i'n ñani miíon. ² Ta ka'an ni'ini ta'anón noꝯ ná ña'a sá'ano táto'on k'i'o keeón x'i'n nana miíon. Ta ka'an ni'inón noꝯ takuáchi di'i táki x'i'n ñaño'ó, x'i'n ñaxintóni vii, táto'on k'i'o keeón x'i'n k'i'o kuáli miíon.

Di'a kánian koo iní yo kee yó x'i'n na kuáan

³ Ta koo inon chindeéon na kuáan, na ko iin kuií kaá ña nda'i na. ⁴ Tido na kuáan ió de'e o de'e ñáni, ta yo'o va kánian kat'i'a xi chindeé xi na ve'e xi táto'on k'i'o kánian kee na kúu kuendá Jesús, dá nandiio né'e xi ña manj noꝯ na ve'e xi sa'a ña n'i dakuá'ano ñaá ná, ch'i ña yo'o kían va'a, ña náta'an iní Ndios xini na. ⁵ Ta na kuáan ndisa, na ko iin kuií kaá ña nda'i na, sava'a iin to'ón mií Ndios kándéé iní na, ta xíka na ña manj noꝯ ná, ta nduu ñoꝯ ká'an na x'i'n ná. ⁶ Tido na kuáan ndéi kée ña kóni ñij ná, noꝯon kúu na n'i x'i' noꝯ Ndios, va'ará taki na ndéi na. ⁷ Ta ka'andon choon yo'o noꝯ ná, dá kían ná o n'i' ñayuu ndi kían ka'an na sa'a ná. ⁸ Ch'i na ko xito na kúu tá'an na, ví'i ka ri na ve'e mií ná, noꝯon kúu na ko taó kuendá ña ndaa kándisa yó, ta ka'i cháá ka ví kée na o duú iin na ko kándisa.

⁹ Tá kua'on nachikodóon kuꝯ dao ka na kuáan noꝯ kandodó kuꝯ na kuáan ndisa, dá kían chikodóon kuꝯ na ió oní diko kuia chí noꝯ, ña kúu ná iin na kuáan n'i sa io iin to'ón yí, ¹⁰ iin na x'i'o ndaa ñayuu kuendá sa'a ña kée na ña va'a, iin na n'i dakuá'ano va'a de'e, iin na sa' natiin va'a ñayuu sa sáa ve'e na, iin na sa' nakata sa'a ñayuu Ndios, iin na mián ndaa sa chindeé na ndó'o nio, iin na mián ndaa kée ndidaá ka ni ña va'a x'i'n ñayuu x'i'n ná.

¹¹ Tido o sa' chikodóon kuꝯ na kuáan kuáli, dá ch'i kandeé vá ña kóni mií ná x'i'n ná, ta o taó kuendá ta'on na to'ón n'i x'i'o na noꝯ Cristo sa'a ña katoó tuku na tanda'a ná. ¹² Sa'a ñoꝯ táj kuachi na sa'a ña n'i x'i'o na to'ón na noꝯ Ndios, ta ko ní kée na ña. ¹³ Ch'i tá ná chikodóon kuꝯ na kuáan kuáli, ta kúu kat'i'a na kandeí dúsa ná, sa'a ñoꝯ kanoo na tá ve'e tá ve'e. Ta o duú ña yo'ó oon ni kee

na, chĩ kanoo na xĩ'ın ña to'ón ná, ta chinee chituu kakuu na kanoo na ka'an na ña ko kánian ka'an na. ¹⁴ Sa'á ño'ó ká'ın ña va'a cháá ka ná tanda'a na kuáan kuálí, ta ná kandeí de'e na, ta ná koo ve'e mií ná dándáki na, dá ná dá'a ni nĩ'ı ña xini u'u ñaá ndi keean dátúú ñaáán. ¹⁵ Dá chĩ sa nĩ kankuei xoo va dao na kuáan kua'an na xoo ña u'u.

¹⁶ Tá ió iin na kuáan ve'e na kúú kuendá Jesús, dá kían kánian chindee ñaá ná, dá kían ndadá cháá ni choon ná kandido ve'e ño'o, dá ná kandeéán chindeéán na kuáan, na ko ñin kuíi chindee ñaá.

¹⁷ Di'a kánian kee ndó xĩ'ın na sá'ano dándáki va'a noo ndo: koo ñaño'ó ndó noo ná, ta chindee ndó na, tído koo cháá ka ñaño'ó ndó noo na sá'ano dána'a noo ndo, xĩ'ın na kásto'on xĩ'ın ndó sa'á to'ón Ndios. ¹⁸ Dá chĩ di'a kaá tuti iij Ndios: "O sa taán ndo ño'ó yu'ú chee tá sádi rj tirió, dá ná kuu keí rj chááán." Ta kaá ta'anian di'a: "Mííán ndúsa kánian nĩ'ı ra kéchóon ya'ı ra."

¹⁹ Ta o sa kándisón tá ká'an kuáchi iin ñayuu sa'á iin na sá'ano ne'e choon, chĩ kánian uu o onj kakuu ñayuu ka'an kuáchi sa'á ná. ²⁰ Na kée kuáchi, ta ko kónj na dánkoo naan, dá kían dánanón na noo ndidaá ná kúú kuendá Jesús, dá ná yu'ú dao ka na kee na kuáchi.

²¹ Ta noo mií tatá Ndios, xĩ'ın noo Jesucristo, xĩ'ın noo ángel nĩ kaxi Ndios, yu'u xĩ'o choon yó'o nooñ ña koo inon ka'andon choon yó'o noo ndidaá ñayuu. Ná dá'a ni kandgoón sa'a dao ñayuu. ²² O sa chinóón ndá'on dinj ndi ndáa mií nĩ ñayuu, dá k'ı'ón choon kane'e na, dá kían ná dá'a ni kandido nduúón kuáchi xĩ'ın ná noo Ndios. Cho'on inon koo viion noo Ndios.

²³ O sa kó'o kaon takuifí oon. Ko'o lú'u vino, dá ná ya'a ña kú'u tjión, chĩ tóo tóo nda'o kú'ón.

²⁴ Ió dao ñayuu sa natuu va kuáchi kée na tá ko ñá'a ví kasandaá ku y keyiko sa'a ná. Tído ió dao ka ñayuu, nda ku y keyiko sa'a ve ná, nda daá ví, dá natuu ndi'i kuáchi nĩ kee na. ²⁵ K'ı'ó dión ta'ani natuu ña va'a kée ñayuu. Tá'an ña ko ñá'a natuu, o kúu ta'on koo de'e kuifí ña, daí ña natuuan.

6

¹ Ndidaá na ñó'o tixi ndá'a iin sato'o, ná koo ini na koo ñaño'ó ná noo rá, dá kían ná dá'a ni ka'an ndava'a ñayuu sa'á kuu Ndios, ni sa'á to'ón dána'a yo. ² Ta na ñó'o tixi ndá'a iin sato'o kúú kuendá Jesús, ná o sa kénóo ñaá ná sa'á ña kúú rá kuendá Jesús. Di'a ná kechóon va'a cháá ka na noo rá, chĩ kéva'a iin ra kúú kuendá Jesús sa'á ña kéchóon va'a na. Ta dión ta'ani kánian kee na sa'á ña kú'u ini na sa'á rá. Ta koo inon dána'on to'ón yó'o noo ñayuu, ta ka'an ni'ínón noo ná ná kee na ña.

Kánian nata'an inio xĩ'ın ña xĩ'o ña ndaa kándisa yó noo yo

³ Ió dao ña dána'a dao ka ña'a, chĩ ko dána'a ndaa ra táto'on kua'an ña ndaa nĩ d'áná'a Jesucristo, na kúú sato'o yo. Ta ko dána'a ra ña ndaa, ña ká'an sa'a ndi kee ñayuu, dá kandeé ná kee na ña kónj Ndios.

⁴ Dión kée ra, chĩ ña táyíi nda'o kúú rá, ta ni ña'a ko ná'a rá, ta kátoó ra kava'a ra tandó'o xĩ'ın to'ón ká'an ra, ta kátoó ra naá tá'an ra xĩ'ın to'ón. Ta sava'a ña nĩ'ı ná seidó'o ñaá kían kásá'a koo u'u ini na kée ra, ta nándaki tandó'o tein na, ta ndéine'e tá'an na, ta nákani kuáchi ini na kande'e sáta'an ná. ⁵ Dándichĩ tá'an ña yo'ó sa'á ña kómí rá iin ñaxintónj mañá, ta ni lú'u ña ndaa ko ná'a rá. Ta tiiñ ndaa ra ña ndaa kándisa yó ká'an ra, ta k'ı'ó dión nĩ'ı rá dji'on kekuiká rá mií rá. Q sa káne'e tá'ón xĩ'ın rá.

⁶ Tído na kuiká nda'o kúú yó noo Ndios tá ndei yó kée yó ña kónj na, ta náta'an ini yo noo ña xĩ'o na noo yo. ⁷ Dá chĩ ni iin tó'ón ña'a ko ne'e yó nĩ kasáa yo ñayuu yó'o, ta ni iin tó'ón ña'a o kúu kane'e yó ko'o tá nĩ xĩ'ı yo. ⁸ Sa'á ño'ó tá ió ña'a kasá'an yó xĩ'ın ña'a kandixi yó, ná kadij inio. ⁹ Tído na ndúkú ña kuiká, noon kúú na kuéi noo kuáchi, ta natiin ñaá ña kini, chĩ kátoó kini na dji'on táto'on kée na nde'e to'ón, ta dar'u'u nda'o ñaá, ta dánkoo nda'ı ñaá, ta dánaá ñaá iin kuu. ¹⁰ Chĩ sa'á ña kátoó téi ñayuu kakomí ná dji'on, sa'á ño'ó ndáki ndidaá ña kini ió ñayuu yó'o ini na. Ta kuá'a nda'o ñayuu nĩ kankuei noo noo ña ndaa kándisa yó sa'á ña kátoó na dji'on. Ta kúú kuá'a nda'o tandó'o nĩ ndo'o na, ta nĩ ndo'o nda'o nió ná sa'á ña nĩ kee na dión.

Kánian kandita ndaa yo xĩ'ın ña ndaa kándisa yó

¹¹ Tído yo'ó, ta kéchóon noo Ndios, kuino noo ndidaá ña kini yo'ó, ta keeón ndino'o ña ndaa, ta kuiin toon xĩ'ın ña ndaa kándisa yó, kandeé ká'ano inon Jesús, ku'u inon sa'á ñayuu, kuee ní koo inon, ta nda'ı koo inon.

¹² Ta ndji'ı inon kechóon va'ón sa'á ña ndaa kándisa yó, ta tiin toon ña kataki chíchón noo mií Ndios, chĩ nĩ kana na yo'ó ña kían kataki chíchón tá nĩ ka'on xĩ'ın ndino'o inon noo kuá'a ñayuu ña miíán ndaa kuii'ón xoo Jesús.

¹³ Ta noo mií Ndios, na kédaá xĩ'ın ndidaá ña'a, dá takian, xĩ'ın noo Jesucristo, na ko ní yu'ú ka'an sa'a mií ná noo Pilato, sa'ándaj choon nooñ ¹⁴ ña koo inon keeón ndidaá kúú choon nĩ xĩ'o Ndios nooñ, ta o sa yá'ón noo ká'an ña, ta ná dá'a ni k'ı'ón ña ka'an ndava'a ñayuu sa'án nani kasandaá ku y nandió ko Jesucristo, na kúú sato'o yo, kasaá na. ¹⁵ Chĩ nandió ko na kasaá na tá ná kasandaá ku y nĩ kaa mií Ndios, na daá kuiti kua'a ió, na ne'e choon sa'a ndidaá kúú ña'a, na kúú rey noo ndidaá rey, na kúú

sato'o noo ndidaá sato'o. ¹⁶ Ta iin tó'ón mií ná kúú nā daá kuití ió, ta ió nā noo náye'e ndaa, ta kọ́ ín ta'on kuu natuu, ta ni iin tó'ón ta'on ñayuu kọ́ ñá'á koni ñáá, ta ni iin tó'ón ná o kúu koni ñáá. Ta daá kuití ná natiin na ndidaá tá'an ñaño'ó, ta daá ná dándáki na ndidaá ña'a. Dión ná koo.

¹⁷ Ta ka'andon choon noo nā kuiká ñayuu yó'o, ña kían ná dá'a ni kuryíí ná, ta ná dá'a ni kandeé iní nā ña kuiká kómí ná, dá chī ña naá vá kíán. Sa'á ñoó va'a cháá ká noo ndá'á Ndios takí ná chikodó ndí'i na tandee iní nā, chī mií ná xí'o ndidaá kúú ña'a xínño'ó yó, dá ndéi va'a yó. ¹⁸ Ta ka'andon choon noo ná ña kían ná kee na ña va'a, ta ná ndukú ná ña koo kuiká ná xí'ín ña va'a kée na. Ta ná chindeé ná ñayuu kúnda'í xí'ín ña ió noo ná, ta ná kemánj va'a ñáá ná. ¹⁹ Dión kánian kee na, dá kíán koo kuiká ndisa na iin ká ñayuu vei chí noo, dá natiin na ña kataki chí chí ná.

Ña yó'o kúú choon noo ndí'i sa'ándá Pablo noo Timoteo

²⁰ Ká'ín xí'ón, Timoteo, ña koo inon kanda va'ón choon nī ta'andá noo on, ta keeón ña. O sa koo inon kueidó'ón noo ndéi ñayuu ndátó'ón sa'á to'on kọ́ chón, xí'ín nā ndátó'ón sa'á ña chínani ná kúú ña ndichí ió ñayuu yó'o, chī kọ́ ta'ón dión kíán. ²¹ Ta sa'á ña nī xí'o dao na mií ná nī ndátó'ón ná sa'a to'on yó'o, sa'á ñoó nī kankuei xoo na noo ña ndaa kándisa yó.

Ná koo ña manj xí'o Ndios xí'ín yo'ó. Dión ná koo.

To'on yó'o kían kúu uu ni taa San Pablo ni sa'an noo Timoteo

Ká'qñ Pablo ndisá'án xí'ín Timoteo

1 Yu'u kúu Pablo, ta kúu'i in apóstol, na né'e to'on Jesucristo táto'on kí'o kóni mií Ndios, chí ni xi'o na to'on na noo yo ña ni'i yo ña kataki chíhí yó sa'á ña kándéé iní yo Cristo Jesús. 2 Ta ká'an yu'u ndisá'án xí'ín yo'ó, Timoteo, de'e maní mií. Mií tatá yo Ndios, xí'ín sato'o yo Jesucristo ná kee na ña maní xí'ín yo'ó, ta ná ku'u iní na sa'on, ta ná kí'o na ña koo va'a inon.

Ná dá'a ni kaka'an noo yo dána'a yo sa'a Jesús

3 Náki'oi ndive'e noo Ndios, na kéchóon yu'u noo xí'ín in ñaxintóni vii, táto'on sa kee na sá'ano ve'i, chí daá kuití ndíko'on inii yo'ó noo ká'ín xí'ín ná nduu ñoo. 4 Daá nda'í va ndisaa inii yo'ó, táto'on nda'í ni sakón tá ni keei ve'i. Sa'á ñoo kóni kíj saaj kande'í yo'ó, dá ná ndinoo inii xí'ín ña kádi inii. 5 Ta daá ñó'o inii ña ndino'o inon kándéé inon Jesús táto'on kí'o kándéé iní ñaá Loida, na kúu naná pa'on, xí'ín Eunice, na kúu naná miíón. Ta kátóni ndaa inii ña kí'o dión ta'ani kándéé iní ñaá miíón.

6 Sa'á ñoo ká'an ni'inii noo ña ndino'o inon keeón choon ni xi'o Ndios noo, chí kíán táto'on in ñó'ó kéj, o sa kónón ña nda'o ña, di'a ndato cháá ka ná nakej ña. Chí choon yo'o ni ni'on noo Ndios tá ni chínoói nda'í dión. 7 Chí ko ní xi'o Ndios in espíritu, tá'an ña kédaa xí'ín yó, dá yu'u yo. Di'a ni xi'o na Espíritu mií ná noo yo, dá kíán ná koo ndeé cháá ka iní yo, ta ná ku'u iní sa'a sá'ta'an yó, ta ná kendisá'ano yó.

8 Ná dá'a ni kaka'an noo ña dána'on noo ñayuu sa'a sato'o yo Jesús, ta o sa káka'an noo ña sa'á ña nákaa yu'u ve'e kaa sa'a ná. Di'a koo inon ná kí'ón miíón ndo'o naní nímon táto'on ndó'o yu'u sa'a to'on va'a sa'a Jesús dána'a yo, ta keeón ña xí'ín ndeé mií Ndios, 9 na ni dakáki ñaá, ta mií ná ni ñakana ñaá keeá choon iji mií ná. Ta ko ní kee na dión xí'ín yó sa'a ña kée yó ña va'a. Di'a ni kee na xí'ín yó sa'a ña ni chíkaa iní mií ná, xí'ín sa'á ña maní ni kee na xí'ín yó sa'á Cristo Jesús nda rá ko ñá'a kava'a ñayuu yó'o. 10 Tído nda viti ni na'a Ndios ña maní yó'o noo yo sa'á ña ni kii Jesucristo, na kúu na dáka'ki ñaá, ñayuu yó'o. Ta ni dí'tá ná choon né'e ña kédaa xí'ín ñayuu, dá xí'í na. Ta kí'o dión ni danátuu na noo yo ña kuu va kataki yo, ta ni kuu ka o kuu yo. Ta dión dándáki to'on va'a sa'a mií ná. 11 Ta ni ta'andá choon noo'i ña kíán kastó'in sa'á to'on va'a yó'o, ña kakuui

in apóstol, dá kane'i ña, ta dána'í ña noo ná ko kúu na Israel. 12 Ta sa'a choon yó'o ndó'o ní'oi, tído ko xí'ka'an ta'on noo'i, chí ná'a va'a mií yu'u ndá yoo kúu na kándisai, ta ió tãndeé inii ña kãndeé ná kãdaa va'a na choon ni xi'o na noo'i nda ná kasandaá kuu noo ndí'í.

13 Ta natiin toon to'on va'a ni daná'í noo. Sa'á ñoo kúin ndaa xí'ín ña kándéé inon Cristo Jesús, ta ku'u inon sa'a dao ka ñayuu. 14 Ta kãdaa va'ón ña ndaa ni xi'o Ndios noo in xí'ín ndeé xí'o na kúu Espíritu ii, na ió iní yo.

15 Ta sa ná'a va'ón ña ndidaa ná ndeé chí kuendá Asia di'a ni ñankoo ndava'a na yu'u, ta dao rón kúu Figelo xí'ín Hermógenes.

16 Ná ku'u iní sato'o yo Jesús sa'á na ve'e Onesíforo, dá chí kuá'a nda'o ta'ándá ni xi'o ra tãndeé iní noo'i, ta ko ní xí'ka'an noo rá koni ra yu'u, va'ará ndíko sa'í, ndíko ndá'í nákaa ve'e kaa. 17 Dá chí tá ni kii ra ñoo Roma, ni ndí'í nda'o iní ra ni nãndukú rá yu'u, ta kúu ni naní'í vá ñaá rá. 18 Ta nakí'o sato'o yo Jesús ña kíán ku'u iní sato'o yo Ndios sa'a rá tá ná kasandaá kuu keyíko na sa'a yo. Ta sa ná'a va'a miíón ña ni chíndeé nda'o ra yo ñoo Éfeso xaan.

2

Ndeé ná koo iní yo tá ndó'o yó tandó'ó

1 Ta yo'ó, de'e ló'o mií, cho'on inon kúin tooón xí'ín ña maní ni kee Cristo Jesús sa'a yo. 2 Ta sa ná'a va'a miíón to'on va'a ni daná'í noo kuá'a ñayuu. Ña yó'o koo inon dána'on noo tã ndita toon xí'ín ña ndaa kándisa yó, dá ná katí'a va'a ra dána'a rá ña noo dao ka ñayuu. 3 Ta ndeé koo inon tá ndó'o nímon sa'á ña kúúón táto'on in soldado nákaa tíxi nda'a Jesucristo. 4 Dá chí ko ndí'í ta'on iní iní ra kúu soldado sa'á ña ndí'í iní ñayuu óon. Di'a ndí'í iní ra ña kíán nata'an iní tã dándáki ñaá. 5 Ta dión ta'ani ndó'o ra chídáó tá'an, tá ko ní kendaá ra noo taxí tá'an ra, dá kíán o ní'í ta'on ra ña va'a, ña ní'í rá kándéé. 6 Ta dión ta'ani ndó'o in tá kéchóon, din'ño'ó ka mií rá kánian natiin kú'í ni kana no'ño'ó xiti ra. 7 Nakani va'a inon sa'á ña ni ka'ín xí'ón, ta mií sato'o yo Jesús nakí'o ña kãdaa tá'í inon ndi dándáki ña.

8 Ndíko'on inon sa'a Jesucristo, ña kúu ná na ve'e rey David, ta ni nataki na tein na ni xí'í. Ta ña yó'o kúu to'on va'a dána'a yu'u. 9 Ta sa'a mií to'on va'a yó'o ndó'o naní nimaí, nda ve'e kaa sadí na yu'u, ta kátó ná sa'í'í táto'on kée na xí'ín iní tã kini. Tído to'on Ndios, o kúu ta'on kató náan, ta chikaá na ve'e kaa. 10 Sa'á ñoo xí'o ndeé vá inii ndó'í ndidaa vá ña'a sa'á ña kú'u inii sa'a ñayuu ni kaxi mií Ndios, dá ní'í ná ña káki na sa'á ña ni kee Cristo Jesús, dá koni na kãndeí chíhí ná noo ndato náye'e ndaa.

11 Ta miian ndaa kuiti to'on ndaa kian yo'lo:

Tá n̄j nak'i'o yó mií yó n̄j xi'j nduu yó xi'in ná, dá kian kataki chíhí yó xi'in ná.

12 Tá xi'o ndeé ini yó tein tandó'ó ndó'o yó, dá kian koni yó dándaki nduu yó xi'in ná.

Ta tá n̄j ndata yó sa'a ná, dá kian ndata ta'ani na sa'a yó noo Ndios.

13 Ta va'ará kó kúu yó ñayuu ndaa, daá kuiti vá ñin ndaa n̄j xi'in to'on n̄j xi'j na noo yó, dá chí ọ kúu ta'on tuú ná noó n̄j ka'an n̄j.

Kánian kakuu yó iin na kéchóon va'a noo Ndios

14 Dándisaá inon ñayuu ndéi xaən sa'a to'on yo'lo, ta noo mií sato'o yó Jesús ka'andon choon noo ná ña ná dá'a ni dándichj tá'an mií ná sa'a to'on kó ndáya'i, dá chí ọ chíndeé ta'on ñaa. Di'a dátúú váán ñayuu ndéi séidé'an. 15 Cho'on inon kéchóon va'ón, dá ná nata'an ini Ndios koni na yo'ó. Kakuuón iin r̄j kéchóon ndaa, iin r̄j kó xika'an noo sa'a choon kée ra, chí dána'a r̄j táto'on k'i'o káa rá ió ña ndaa. 16 Taó xóo miíon noó to'on kini xi'in ña kó chón, ña dána'a dao ɽa, dá chí ña yo'ó kédaa xi'in ñayuu, dá kuxiká cháá ka n̄j noo Ndios, 17 ta kían táto'on iin kue'e kaon xika. ɽa ñó'o tein r̄j dána'a ña yo'ó kúu Himeneo xi'in Fileto. 18 ɽa yo'ó kúu r̄j n̄j ndañó'ó noó to'on ndaa, dá chí ká'an r̄j ña sa n̄j n̄jatakí va ñayuu n̄j xi'j, ta kándeé rá nadaká rá ñaxintónj dao k̄j ñayuu noó to'on ndaa kándisa yó. 19 Tído ña ndaa n̄j chiná'a Ndios kían táto'on iin sa'a vé'e toon káandu'u, ta noo miian tánda ta'on ká'an di'a: "Ná'a vá sato'o yó Ndios ndá yoo kúu ñayuu n̄j." Ta kaá ta'anian: "Ndidáa n̄j nákoní ña kúu ná kuendá Cristo kánian dánkoo ndi'i na kuachi kée na."

20 Ta sa ná'a va'a yó ña iin ve'e kujká, kó kómí ta'on na savá'a ña'a n̄j kavá'a xi'in oro xi'in plata, chí ió ta'ani ña'a n̄j kavá'a xi'in yíto xi'in ñó'o noo ná. Ña va'a ñóo kían ió choon kéchóon na xi'in ñañó'ó. Ta ña nóo ñóo, ndá choon kúu mií vá kéchóon na ña. 21 Ta k'i'o dión ta'ani, tá ná taó xóo yó mií yó noó to'on kó chón dána'a ɽa ñóo, dá kakuu yó táto'on iin ña'a ndáya'i xi'j ñañó'ó noo sato'o yó Jesús, xi'in iin ña'a vii, xi'in iin ña'a ió choon noo ná, dá koo nduu yó kee yó ndidaá ña va'a.

22 Kuino noó ña kó va'a kátoó takuáchi táki kée xi. Ta tiin kíj ña ndaa, ta kándeé ká'ano inon Jesús, ta ku'u inon sa'a dao k̄j ñayuu, ta koo va'ón xi'in ná. Ta ndidaá ña yo'ó ndi'i inon keeón xi'in dao k̄j ña ndino'o ini ká'an xi'in sato'o yó Jesús. 23 Ta ọ sa chíneeón miíón noo ndéi ñayuu ndató'ón kuáchi sa'a to'on kó chón, sa'a to'on kó ndáya'i, chí sa ná'a vóon ña ñóo kédaa xi'in ñayuu, dá kasá'a ná

dár'u'u tá'an na. 24 Dá chí iin na kéchóon noo sato'o yó Jesús, kó kánian kakuu na iin na kátoó tandó'ó. Di'a kánian koo va'a ini na xi'in ndidaá ñayuu, ta kánian koo ti'a na dána'a n̄j, ta kánian ndeé koo ini n̄j. 25 Ta kánian koo ti'a na ka'an ni'ini na noó ñayuu náá xi'in ná, ta kánian kee na ña xi'in ña nda'i ió ini n̄j, chí ndá ndi kuu konó vá Ndios ña kían nandikó ini ñayuu ñóo sa'a kuáchi kée na, dá koni na kandaá ini na ña ndaa, 26 dá yaá n̄j noo ndadí ni'ini na tíxi ndá'a ña u'u, chí ñó'o na kée na ña kónian.

3

Di'a kee ɽa kini tein kuú noo ndi'i

1 Kánian kana'ón ña tein kuú noo ndi'i, dá koo ndá'o tandó'ó. 2 Dá chí kándeé ñayuu nakani ini savá'a sa'a mií vá ná, xi'in n̄j kátoó dj'ón, xi'in n̄j ka'an táyíi, xi'in n̄j ió táyíi ini, xi'in n̄j ka'an ndava'a sa'a Ndios, xi'in n̄j kó konj kueidó'ó tatá xi'in naná, xi'in n̄j kó ndivé'e noo, xi'in n̄j kékueendá sa'a ña'a Ndios, 3 xi'in n̄j kú'u ini sa'a dao k̄j ñayuu, xi'in n̄j kó ká'ano ini, xi'in n̄j kavá'a ña to'on, xi'in n̄j kándeé chituu mií, xi'in n̄j to'ndó, xi'in n̄j kuñó'ó ña va'a, 4 xi'in n̄j dikó na né'e tá'an va'a xi'in ná, xi'in n̄j chindaá noo, xi'in n̄j chindaya'i mií, xi'in n̄j ndukú ña kónj mií ná ọ duú ña kónj Ndios. 5 Ta kee na mií ná ña kúu ná ñayuu kée ña kónj Ndios, tído xi'in ña kee na na'a n̄j mií ná ña kó kándisa na ndéé Ndios. Ọ sa kí'in tá'ón xi'in ñayuu kée dión.

6 Ta dao ɽa kée dión kúu r̄j koku'u dao ve'e, ta kándeé rá dánda'i r̄j na ña'a vitá ini, na ndído kuá'a kuáchi, chí ñó'o na tíxi ndá'a ña kini kónj mií ná. 7 Ta daá kuiti vá dákuá'a na, tído ni kuú tá'ón ọ kásandaá n̄j katónj ini na ña ndaa.

8 Tá sa ná'a, Janes xi'in Jambres n̄j nakujta n̄j xió né'e tá'an ra xi'in Moisés. Dión ta'ani kée ɽa kini yo'lo xió né'e tá'an ra xi'in ña ndaa kándisa yó, chí ñaxintónj kini va kómí rá, ta n̄j ndañó'ó rá noó ña ndaa kándisa yó. 9 Tído yachj vá kuei ra, dá chí yachj vá kandaá ini ñayuu ña kúu rá ɽa ndeé to'on táto'on n̄j ndo'o ɽa n̄j naá xi'in Moisés.

10 Tído sa ná'a miíón ndá sa'a dána'a yu'u, ta n̄j xinon táto'on k'i'o kée yu'u xi'in ñayuu, ta ná'ón ndí kían n̄j chíkaá inij keei, ta n̄j xinon táto'on k'i'o kée yu'u kándeé ká'ano inij Jesús, ta sa ná'ón ña kueé ió inij, ta n̄j xinon ña kú'u ini sa'a dao k̄j ñayuu, ta ná'ón ña xi'ó ndeé inij noo ndidaá ña'a, 11 ta n̄j xinon ña n̄j kendava'a ñayuu xi'in yu'u sa'a Ndios, ta n̄j xinon ña n̄j ndo'o ndá'o nímaí. Ta ná'ón ña n̄j ndo'i ñoo Antioquia, ñoo Iconio, ñoo Listra viti. Ta noo ndidaá ña n̄j ndo'i, n̄j chíndeé ndá'o ñaa sato'o yó Jesús. 12 Sa'a ñóo ndi ndáa miíón n̄j kónj kuita ndaa xi'in Cristo Jesús, ndo'o ndá'o nió ná

kee ñayuu ko kándisa. ¹³ Tído iin rá iin kuu kuu, ndúkini cháá ka ta kini xí'in ta to'on kua'an ra, ta dándafí ra ñayuu, ta dándafí tá'an mií rá.

¹⁴ Tído yo'ó, kua'an kuin toon xí'in ña ndaa ni ñakuá'ón, chi sa ná'a vá mií'ón ña kían ña ndaa, ta ná'a ta'ánón ndá yoo ni ñaná'a ña noqon. ¹⁵ Chi nda rá ni sa kuu'ón iin tayí'í ló'o, nda daá vá ná'ón ndí dána'a tuti iñ Ndios, ta sa'a mián kándaá inon ña káki yó sa'a ña kándéé iní yo Cristo Jesús. ¹⁶ Chi mií vá Ndios ni datóon ñaxintóni dao taá, dá ni taa ra ndidaá to'on tándaá noq tuti iñ ná. Ta to'on yo'ó kían va'an dána'aan noq ñayuu, va'an kuió né'an na, va'an ná chikani ndaaan ná, va'an dákuá'anoan na, dá ná kee na ña ndaa, ¹⁷ dá xinkuei ñayuu Ndios kakuu na táto'on kí'o kóni Ndios, dá katí'a na kee na ndidaá ña va'a.

4

Ndi'i inon dána'on to'on Ndios noq ñayuu

¹ Ta noq Ndios xí'in noq sato'o yo Jesucristo, na keyíko sa'a na ndéi taki xí'in sa'a na ni xi'í tá nandió koq tuku na ñayuu yó'o dándaki na, ta noq na yó'o sa'ándáí choon noqon ña ² koo inon dána'on to'on Ndios. Ta daá kuití koo nduuoq dána'on ña nani nóno o ko nóno. Dáxino inon ñayuu, ta dánanón na, ta ka'an ni'ínón noq ná xí'in ña kueé ió inon, ta dána'on noq ná to'on ndaa kándisa yó. ³ Chi vei kuu o kándia ka ñayuu kueidó'o na ña ndaa dána'a yo, chi sa'a ña katoó na kueidó'o na dao ka to'on, sa'a ñoq ndukú ná kua'a ta to'on dána'a noq ná, tá'an ra dána'a ña nata'an ini mií ná kueidó'o na. ⁴ Ta kedó'ó ná mií ná noq ña ndaa dána'a yo, dá natiin va'a na cuento to'on. ⁵ Tído yo'ó, kaño'o tá'í inon, ndeé koo inon tá ndó'ón ñandó'ó, ndi'i inon dána'on to'on va'a ña ká'an sa'a Jesús, ta dáxinkoo va'ón xí'in choon ni ñi'on noq Ndios.

⁶ Díon koo inon kee'ón, dá chi sa ió va yu'u ña kuuj sa'a Ndios, chi sa ni kuyati va hora ña kían kuuj dánkooi ñayuu yó'o. ⁷ Sa ni kexóoin noq Ndios xí'in ndidaá ndeé. Ni kankono va'i, ta ni xinkooi nda noq ni chiná'a Ndios, ta ni sa iñ ndaaí xí'in ña ndaa kándisa yó. ⁸ Ta viti sa ió nduu va iin corona natiin yu'u, tá'an ña ni'í na kúu na ndaa, ña kían kí'o na kúu sato'o yo noq yú'u tá ná kasandaá kuuj dáá, chi kúu ná iin na keyíko ndaa. Ta o duú noq iin to'ón yu'u kí'o naan, chi kí'o ta'ani naan noq ndidaá ka na ndati kíj kasaq na.

Yó'o xíka Pablo iin ña manj noq Timoteo

⁹ Yachi koo inon kii'ón kande'ón yu'u. ¹⁰ Dá chi ni dánkoo ndava'a va Demas yu'u, chi kátoó nda'o ra ña ió ñayuu yó'o, sa'a ñoq ni kee ra kua'an ra ñoo Tesalónica. Ta Crescente ni ki'in kua'an chí kuendá Galacia

di'a, ta Tito ni ki'in kua'an chí kuendá Dalmacia. ¹¹ Sava'a iin to'ón Lucas vá kúu na ni kandoq ió xí'in yu'u. Sa'a ñoq nakuaka Marcos kandakón kisón, dá chi xín'ó'í xi noq choón. ¹² Ta Tíquico ni tánda'í kosaq ñoo Éfeso. ¹³ Tá vaqon, dá kane'ón kotóí, tá'an ña ni dánkooi ñoo Troas noq kúu ve'e Carpo, ta kane'e ta'ánón libroí, ta o sa nándodóon kane'ón libro ñi'í kisón.

¹⁴ Alejandro, ta kexóoin xí'in kaa, kua'a nda'o ña'a kini ni kee ra xí'in yu'u. Tído sato'o yo Jesús ná chiya'i ra sa'a iin rá iin ña kini ni kee ra xí'in. ¹⁵ Sa'a ñoq kandaan mií'ón noq rá, chi xini u'u nda'o ra to'on va'a dána'a yo.

¹⁶ Tá ni chindeéi mií noq ta né'e choon ta'ándá mií noq, ko iñ ta'on ní sa iñ xí'in yu'u. Ndidaá vá rá ni dánkoo mií ñaá. Tído ná dá'a ní taó kuendá Ndios ña ni kee ra. ¹⁷ Tído ni sa iñ va mií sato'o yo Jesús xí'in yu'u, ta ni xi'í na ndeéí, sa'a ñoq ni kandeéi ni ñaná'í to'on va'a, dá ni seidó'o ndidaá na ko kúu na Israel sa'a Jesús. Ta díon ni kuu, dá ni káki yu'u, dá ko ní xi'í yu'u ndika'a. ¹⁸ Ta chindeé vá sato'o yo Jesús yu'u noq ndidaá ña kini kóni ñayuu kee na xí'in, dá kandaka na yu'u nda kuu ná kasandaá noq ió na dándaki na. Ta daá kuití ná natiin na ndidaá tá'an ña'ño'ó. Díon ná koo.

Xí'in ndisá'an yó'o dándi'i Pablo ña ká'an na xí'in Timoteo

¹⁹ Ká'on ndisá'an xí'in Prisca xí'in Aquila, xí'in na ve'e Onesiforo. ²⁰ Ni kandoq va Erasto ñoo Corinto, ta ni dánkoo yu'u Trófimo ñoo Mileto, chi kú'u va ra. ²¹ Ta koo inon kisón tá ko ñá'a kasá'a yoq vixi. Ta ká'an Eubulo ndisá'an xí'ón, xí'in Pudente, xí'in Lino, xí'in Claudia viti xí'in dao ka na kúu kuendá Jesús ndeé yó'o.

²² Ná kuin Jesucristo, na kúu sato'o yo, xí'ón. Ná koo ña manj xí'o na xí'in iin rá iin ndo'ó. Díon ná koo.

To'on yó'o kían nì taa San Pablo nì sa'an noo Tito

Ká'qñ Pablo ndísá'án xí'ín Tito

¹ Yu'u kúu Pablo, na kéchóon noo Ndios, ta kúúí iin apóstol, na n'é'e to'on Jesucristo, dá ná kasandaá ñayuu nì kaxi Ndios kandeé ká'ano iní na Jesús, ta kasandaá ta'ani na kana'a ná to'on ndaa sa'a mií ná, dá ná kandeé ná kee na táto'on k'i'ó kóni Ndios, ² ta ná koo tãndéé iní na ña iin kuú koni na kataki chichí ná. Ta mií vá Ndios nì x'i'ó to'on na ña koo dión ndá rá k'o ñá'a kasá'a ñayuu yó'o, ta k'o ká'an to'on ta'on na. ³ Dá tá nì kasandaá kuú nì chikaa iní mií Ndios, dá nì na'a na to'on ndaa sa'a mií ná. Ta nì ta'anda choon noo ña dána'í ña noo ñayuu nì kee mií Ndios, na dáakaki ñaa.

⁴ Ta ká'an yu'u ndísá'án xí'ín yo'ó, Tito. Ta miñan ndaa kuuti kúúon táto'on de'í sa'a ña kándéé inon Jesús. Mií tatá yo' Ndios xí'ín sato'o yo' Jesucristo, na dáakaki ñaa, ná kee ña maní xí'ín yo'ó, ta ná ku'u'ú iní na sa'on, ta ná k'i'ó na ña koo va'a inon.

Di'a kánian kee ta sá'ano xí'ín ra ká'án kane'e choon noo na kúú kuendá Jesús

⁵ Nì ñankoo yu'u yo'ó yúku'ú iní iní taño'o nani Creta, dá ndeyikón choon noo na kúú kuendá Jesús xañ, dá k'i'ón choon noo ra sá'ano, dá ná kandita ra noo na kúú kuendá Jesús ndéí iin rá iin ñoo xañ táto'on k'i'ó nì sa'ándá'í choon noon. ⁶ Tído ná kakuu ra iin ta kéndísá'ano noo ñayuu, ta ná kakuu ra yí'í iin tó'ón ñá'a, ta de'e ra ná kakuu ta kándisa Jesús. Ná dá'a ni ka'an ñayuu ña kúú xí takuá'chí kini, o takuá'chí k'o ñaño'ó.

⁷ Dá chí miñan kánian kendsísá'ano iin ra ndáka na kúú kuendá Jesús, chí noo mií Ndios nì ñatiin ra choon yo'ó. K'o kánian kakuu ra ra ndeé to'on, ni ra yachí káryí'í, ni ra kátoó ko'o, ni ra kátoó tãndó'ó, ni ra kée sa'a ñi'ón maña. ⁸ Di'a kánian kakuu ra iin ta natiin va'a ñayuu ve'e ra, iin ra kátoó kée ña va'a, iin ta ñó'o ndi'í iní, iin ra kenda, iin ra kaa vii noo Ndios, iin ra kándéé chituu mií noo ña kini. ⁹ Ta kánian kuuin toon ra xí'ín to'on ndaa táto'on k'i'ó nì ñakuá'a ra, dá ná katí'a ra ka'an ni'ini ra táto'on dándáki ña ndaa sa'a Ndios, dá ná katí'a ra kadi ra yú'u na kátoó dátúú ña'a.

¹⁰ Dá chí ndéí kua'a nda'o ta ndeé to'on, ta kátoó ra dána'a ra to'on k'o chón, ta kóni ra danda'í ra na kúú kuendá Jesús. Ta ra kée cháá ka dión kúu rá ká'an ña kánian ta'anda ñi'í ra kúú kuendá Jesús. ¹¹ Ta miñan kánian kadi yo' yú'u rá, dá chí xionoo ra náaká rá ñaxintóni ñayuu iin rá iin ve'e xí'ín ña k'o kánian dána'a ra, chí kée ra sa'a ñi'ón maña. ¹² Ta iin de'e ñoo mií vá Creta xañ nì taa

sa'a ña kée ta ñoo ra, chí di'a kua'an ña nì taa ra: "Daá tá to'ón nda'o kúu ra ñoo Creta, ta kúu rá tá nde'é, ta kúu rá tá dusa, ta kítí nda'o kúu rá." ¹³ Ta ndaa va ká'an ra, xini yu'u. Sa'a ñoo koo inon dánani va'a chááon ra kée dión xañ, dá ná kandita ndaa ra xí'ín ña ndaa kándisa yo', ¹⁴ dá kían ná dá'a ka ni kekuendá ra cuento to'ón nì kava'a dao tá Judío, ta ná o kékuendá ka ra choon sa'ándá ta nì kexoo noo ña ndaa sa'a Ndios. ¹⁵ Ndidaá vá ña'a kúu ña'a vii noo na kómí iin níó vii. Tído noo na kómí iin níó yakó xí'ín na k'o xí'ín kándisa Jesús, ndidaá vá ña'a kúu ña'a yakó noo ná, dá chí ndino'o ña kini nákani iní na, ta yakó nda'o ñaxintóni ná. ¹⁶ Kaá ra ña ná'a rá Ndios, tído xí'ín ña kée ra ná'a ra mií rá ña kúu rá tá to'ón, dá chí kúu rá tá tiki'ni, ta kúu rá ta ndeé to'on, ta ni lú'u ña va'a k'o kándéé rá kée ra.

2

Ta koo inon dána'on táto'on kaa rá ió ña ndaa kándisa yo'

¹ Tído yo'ó, kua'an yo'ó ndi'í inon dána'on táto'on kaa rá ió ña ndaa kándisa yo'. ² Koo inon dána'on noo tá sava'a ña ná kaño'o iní ra noo ña'a kée ra, ta ná koo ndísá'ano iní ra, ta ná kendsísá'ano ra, ná kuita ndaa ra xí'ín ña ndaa kándisa yo', ná ku'u'ú iní ra sa'a dao ka ñayuu, ta kueé ni ná koo iní ra. ³ Dión ta'ani ná koo iní na ñá'a sava'a, ná koo ndísá'ano iní na. Ná dá'a ni kanoo na kava'a na ña to'ón, ta ná dá'a ni kakuu na na kátoó ko'o. Ndino'o ña va'a ná koo iní na dána'a na ⁴ noo na ñá'a kuálí, dá ná katí'a na koni na yí'í ná xí'ín de'e kuálí na, ⁵ dá ná kaño'o iní na noo ña kée na, dá ná kakuu na iin na ñá'a kendsísá'ano, dá ná katí'a na kanda va'a na ve'e na, dá ná koo va'a iní na, dá ná kaño'o toon na tixi ndá'a yí'í ná, dá kían ná dá'a ni ñi'í ñayuu ndí kían ka'an ndava'a na sa'a to'on Ndios.

⁶ Ta koo ta'ani inon ka'an ni'ínón noo takuá'chí yí'í ña kían ná koo iní xí'í kaño'o iní xí'í noo ña kée xi. ⁷ Ta chikani miñón ña kían keva'ón noo ndidaá ña'a kéeón, dá ná katí'a xi keva'a xi. Ta noo dána'on, koo inon dána'a ndaaon, ta dána'on xí'ín ñaño'ó, ⁸ ta dána'on xí'ín to'on ndaa, dá kían ná dá'a ni ñi'í ñayuu ña ka'an ndava'a na sa'on, dá ná kaka'an noo na xini u'u ñaa sa'a ña k'o ni'í ná ndí kían ka'an kini na sa'a yo.

⁹ Ta ka'an ni'ínón noo na ñó'o tixi ndá'a iin sato'o ña ná kueidó'o ñaa ná, ta ná ndukú ná ña nata'an iní ra. Ná dá'a ni ndane'e yú'u ná noo rá, ¹⁰ ta ná dá'a ni koo kue'e noo ndá'a ná. Di'a ná kendaq na ndidaá choon tá'anda noo ná, dá kían xí'ín ña kée na, ná chindaya'í ñayuu ña ndaa sa'a Ndios, na dáakaki ñaa.

¹¹ Dá chí nì na'a túu Ndios ña maní nì kee na xí'ín ñayuu, dá ni'í ndidaá ná ndí kee na

kaʼki na. ¹² Ta ña manj yó'o kásto'on xí'in yó ña kánian dánkoo yó ndidaá ña kini xí'in ña kátoó na kúu kuendá ñayuu yó'o kee na. Ta kásto'on ta'anian xí'in yó ña kánian kaño'o inio ngó ña kée yó, ta kandeí ndísá'ano yó, ta kandeí yó kee yó ña kóni Ndios. ¹³ Kí'o dión ná kee yó nani ndéi yó ndáti yó tãndeé ini ndato kua'an, çhí ndáti yó ndato náye'e noo nandío koo Jesucristo, na kúu Ndios ká'ano, na dákaʼki ñaá, kasaʼa na. ¹⁴ Çhí nì nakj'o na mií ná nì xí'i na sa'a yó, dá nì kuu nì taó xóo na yó tixi ndá'a ndidaá ña kini. Ta nì nduvii ná yó, dá nì nduu yó ñayuu mií ná, dá ná ndj'i ini yó kee yó ña va'a. ¹⁵ Dión koo inon dána'on ngó na kúu kuendá Jesús, ta ka'an ni'inón noo ná. Ta xí'in choon né'ón koo inon dána'on na koo va'a kée, ta ni iin tó'ón ñayuu o sa kónó kenóo na yó'ó.

3

Nì dandóo Ndios kuachi yó sa'a ña kãndéé ini yó Jesús

¹ Dãndusaʼa inon na kúu kuendá Jesús ña kánian koo ñaño'ó ná ngó ta né'e choon xí'in ra dãndáki ñaá. Ná kueidó'o ñaá ná, ta daá kuití ná kandeí nduu na kee na ña va'a. ² Ta ná dá'a ni koo ini na ka'an u'u na sa'a ni iin ñayuu, ta ná dá'a ni katoó na tãndó'ó. Di'a va'a ná koo ini na, ta nda'í ná koo ini na xí'in ndidaá ñayuu. ³ Dá çhí tá sa na'a sa kuu yó ñayuu ndeé to'on, xí'in ñayuu do'ó, ta sa xionoo ndava'a yó, ta sa ño'o yó tixi ndá'a ndidaá ña kini sa katoó mií yó xí'in ña kini sa konj ñj yó. Ta nì sa kuu yó ñayuu xí'i ini, xí'in ñayuu u'u ini. Sa ndukú yó ña kían koni u'u ñaá ñayuu, ta sa xini u'u tá'an yó xí'in dao ka na. ⁴ Tído iin kuu nì na'a Ndios, na dákaʼki ñaá, ña va'a ini na, ta nì na'a na ña kú'u ini na sa'a yó, ⁵ dá nì dakáki ñaá ná. Tído koo ní dákaʼki na yó sa'a ña nì kee yó ña va'a. Di'a nì dakáki na yó çhí nì ku'u ini na sa'a yó. Çhí nì dandóo na kuachi yó, dá nì nakaki sa'a yó, ta Espiritu ij mií ná kúu na nì ndee sa'a ñaá, ⁶ çhí nì dakúti Ndios nio yó xí'in Espiritu ij mií ná sa'a ña nì kee Jesucristo, na dákaʼki ñaá. ⁷ Dión nì kee na, sa'a ño'o nì kãndoo vii yó noo Ndios sa'a ña manj nì kee mií ná sa'a yó, dá ná kuu natiin yó ngó tatá yó Ndios ña kataki chíchi yó, çhí ña yó'o kúu tãndeé ini ió noo yó.

⁸ Ndino'o ña ndaa kían ká'in xí'ón, sa'a ño'ó xikaj nooon ña ndundééon dána'on ña, dá ná ndj'i ini na kãndisa Ndios kee na ña va'a, çhí ña va'a nda'o kían, ta çhindeéan ñayuu tá ná kee na ña. ⁹ Ta ná dá'a ni ndat'ón xí'in ñayuu sa'a to'on koo çhóon, ta o sa ndát'ón xí'in ná sa'a ndá tixi nì kii iin rá iin na sa'ano. Ta ná dá'a ni çhidáó tá'ón xí'in ná xí'in to'on, ta o sa dãndichj tá'ón xí'in ná sa'a ley Moisés, dá çhí koo ndáya'i ña kee yó dión, ta o çhindeé tá'an vaan yó.

¹⁰ Tá nákaʼa iin ra sa'ándá tá'an ñayuu ngó náta na ndo xaʼan, dá kían dána'on rá iin ta'ándá, uu ta'ándá. Tá koo seídó'o ra ña ká'on, dá kían taó rá ná ko'on ra, ¹¹ ta kana'on ña nì kana xoo va ra ngó ña ndaa, ta sa'a kuachi kée vá rá nì kedaá xí'in rá, sa'a ño'o nì ndo'o ra dión.

Di'a kánian kee mií Tito, kaá Pablo

¹² Tá nì tãnda'í Artemas o Tiquico kosaʼa ra ngó nákaʼon xaʼan, dá kían koo inon saʼon nì'on yu'u ndá ñoo Nicópolis, dá çhí nì çhíkkaʼa ini ña ño'o kooi yoo vixi. ¹³ Ta koo inon çhindeéon Zenas, tá'an ra ná'a ley, xí'in Apolos, ta kí'on ña'a xínño'ó rá ngó ko'on ra dána'a ra, dá kían ni iin ña'a ná o kámanj noo rá. ¹⁴ Ta dána'on ngó na kúu kuendá yó ña nakj'o na mií ná kee na ña va'a, ta ná çhindeé ná na kámanj ña'a noo, dá ná kakuu na iin na kéchóon va'a noo Ndios.

Xí'in ndisá'an yó'o dãnd'í Pablo ña ká'an na xí'in Tito

¹⁵ Ndidaá vá na ndéi xí'in yu'u yó'o ká'an ndisá'an xí'ón. Ta ka'an yó'ó ndisá'an xí'in na kãndisa dáó xí'in yó ndéi xaʼan, tá'an na kú'u ini sa'a ndu'u.

Ná koo ña manj xí'o Ndios xí'in iin rá iin ndó. Dión ná koo.

To'on yó'o kí'an nì taa San Pablo nì sa'an noo Filemón

Ká'qan Pablo ndísá'án xí'ín Filemón

¹ Yu'u kúu Pablo, ta nákaaj ve'e kaa sa'á ña dána'lì to'on Jesucristo. Ta yu'u xí'ín ñani yo Timoteo ká'qan ndu ndísá'án xí'ín míí ní, ñani manì Filemón, chì míí ní kúu na kéchóon dáó xí'ín ndu'u, ² ta ká'qan ta'ani ndu ndísá'án xí'ín k'ì'o manì yo naní Apia, xí'ín ñani yo Arquipo, na chindeé tá'an xí'ín yó sa'á to'on Jesús, ta ká'qan ta'ani ndu ndísá'án xí'ín na kúu kuendá Jesús náta ka ve'e ní. ³ Ta míí tatá yo Ndios xí'ín sato'o yo Jesucristo ná kee ña manì xí'ín ndo'o, ta ná k'ì'o na ña koo va'a ini ndo.

Kándéé ká'ano iní Filemón Jesús, ta kú'u iní na sa'a dao ka ñayuu

⁴ Ta náki'oi ndiv'e noo Ndios, chì daá kuiti ndíko'on inij míí ní noo ká'jin xí'ín ná, ⁵ dá chì kándaq inij ña kónj ní sato'o yo Jesús, ta kándéé ká'ano iní ñaá ní, ta kú'u ta'ani iní ní sa'a ndidaá ñayuu Ndios. ⁶ Ta sa'á ña iin nì nduu ní xí'ín ndu'u sa'á ña kándéé iní ní Jesús, sa'á ñoó xíkà ndu noo Ndios ña kandaq iní ní sa'a ndidaá ña va'a ío noo ní sa'á ña kúu ní kuendá Cristo Jesús. ⁷ Kádij nda'o inij, ta nì ndundeé cháá ka inij tá nì kandaq inij ña kú'u nda'o iní ní sa'a dao ka na kúu kuendá Jesús. Dá chì sa'a míí ní, ñani míí, nì naní'lì iní cháá ka ñayuu Ndios tãndéé iní.

Yó'o xíkà Pablo iin ña manì noo Filemón

⁸ Ta sa'á ña díon kí'an, sa'á ñoó va'ará ío choon nì x'ì'o míí Cristo noóí ña ka'andai choon noo ní tátò'on kánian kee ní, ⁹ tído di'a xíkaj ña manì noo ní sa'á ña kú'u iní sa'a sátá'an yó. Ta yu'u kúu Pablo, na ká'qan xí'ín ní, ta kúu iin na sava'a, ta nákaq yu'u ve'e kaa sa'á ña dána'lì sa'á to'on Jesucristo. ¹⁰ Xíkaj ña manì noo ní sa'a Onésimo, chì kúu rá tátò'on iin de'e nì nì'lì noo nákaaj ve'e kaa yó'o sa'á ña kándéé iní ra Jesús. ¹¹ Chì di'a iin ta kò chóon nì sa kuu ra noo ní tá sata, tído viti kí'an kúu rá iin ta ío choon noo míí ní xí'ín noo yú'u.

¹² Ta kó'jin chinda'í ra nasaa ra noo ní, tído kónij ña natiin va'a ní ra, chì tátò'on ndó'i xí'ín nímaj, k'ì'o díon ndó'i xí'ín rá. ¹³ Kónij ña koo ra yó'o xí'ín, dá chindeé rá yu'u kuin ra to'on noo míí ní, chì nákaaj ve'e kaa yó'o sa'á ña dána'lì to'on va'a Jesús. ¹⁴ Tído o kée ta'on yu'u díon, chì kò ñá'a ta'on nachina'í míí ní. Kò kónij kendúsaj xí'ín ní kee ní ña manì yó'o, chì kónij ña ná kakuuan tátò'on k'ì'o kónj míí ní.

¹⁵ Dá chì ndá ndi kuu nì sonó Ndios ña nì kuxoo ra cháa tiempo noo ní, dá viti kí'an nandíó koo ra kosaq ra koo chíhí rá xí'ín ní.

¹⁶ Ta viti natiin va'a ní ra, chì kúu rá iin ta ndáya'lì cháá ka o duú iin ra nákaaj tíxi ndá'a ní, chì viti kúu rá iin ñani manì yo. Kúu rá iin ta ndáya'lì noo yú'u, tído ndáya'lì cháá ka ra noo míí ní sa'á ña kóni kuáchí tuku ra noo ní, xí'ín sa'á ña nì nduu ra iin ñani ní sa'á ña kúu rá kuendá sato'o yo Jesús.

¹⁷ Sa'á ñoó, tá míian ndaa nákonì ní ña né'e tá'an va'a ní xí'ín yu'u, dá kí'an natiin va'a ní ra, ta kee ní kuendá ña míí yu'u kúu rá. ¹⁸ Tá ndá ña'a nì ya'a ra nì kee ra xí'ín ní, o tá táj ra noo ní, dá kí'an nach'i nian kuendá yu'u. ¹⁹ Yu'u kúu Pablo, ta xí'ín ndá'a míí táai to'on yó'o kosaqan noo ní. Yu'u chiya'lì noo ní, va'ará di'a kuu kaaj xí'ín ní ña táj ní sa'a míí ní noo. ²⁰ Sa'á ñoó, ñani míí, ío tãndéé iní xí'ín ní ña kee ní ña manì yó'o sa'á ña kúu yó kuendá sato'o yo Jesús, ta k'ì'o ta'ani ní tãndéé iní sa'á ña kúu ñani kuendá Jesús.

²¹ Ta nì taai tuti yó'o kosaq noo ní, chì kándéé ká'ano inij ña kuedó'o ní yu'u. Ta sa ná'a vái ña va'a cháá ka kee ní noo ña ká'jin xí'ín ní. ²² Ta kónj ta'anii ña kenduu ndo noo kooi, dá chì kándéé inij ña xinkoo ña xíkà ndo noo Ndios, dá k'ì'o na ña saaj noo ndéi ndó xaqan.

Ká'qan ta'ani dao ka na kúu kuendá Jesús ndísá'án xí'ín Filemón

²³ Ta ká'qan ñani yo Epafras ndísá'án xí'ín ní. Na yó'o kúu na nákaaj nduú xí'ín yu'u ve'e kaa sa'á ña dána'a na sa'a Cristo Jesús. ²⁴ Ta ká'qan ta'ani Marcos, xí'ín Aristarco, xí'ín Demas, xí'ín Lucas ndísá'án xí'ín ní. Na yó'o ta'ani kúu na chindeé tá'an xí'ín yu'u noo choon Ndios. ²⁵ Ná koo ña manì xí'o sato'o yo Jesucristo xí'ín iin rá iin ndó. Díon ná koo.

To'on yó'o kían kua'an noq na Israel kúu kuendá Jesús

Ká'qan Ndios xí'in yó xí'in yú'u de'e na

¹ Kua'á nda'o ta'ándá nì sà ká'qan Ndios xí'in nà sá'ano ve'e yó tá sata, ta noq kua'á nda'o ña'a nì sà kechóon na profeta nà sà kast'o'on na xí'in ñayuu ñoó. ² Tído tein kuu noq ndi'i yó'o kéchóon na de'e mií ná, dá ka'qan nà xí'in yó, ta de'e na kúu nà nì natiin ña kakuu na sato'o noq ndidaá ña'a, ta xí'in ndá'a de'e na nì kava'a na ndidaá ña ió ñayuu yó'o xí'in ña ió induú. ³ Ta nà yó'o kúu nà ná'a táto'on k'i'o ndato káa mií Ndios, dá ch'i táto'on k'i'o kúu mií Ndios, k'i'o dión ta'ani kúu de'e na, iin nóo kúu vá ná. Ta mií ná kúu nà xíto ndidaá tá'an ña'a xí'in choon kómí to'on na. Tá nì ndi'i nì dandóo na kuachi yó, dá nì ñakoo na xoo kuá'a Ndios noq ñikó ió nà dándáki na. ⁴ Ta ndáya'i cháá kà nà noq ndidaá ángel ndéi induú, ta nì natiin na iin kuu ndáya'i cháá kà o duú ángel ñoó.

Ndáya'i cháá kà Jesús o duú ángel

⁵ Dá ch'i kó ní ka'qan Ndios di'a xí'in nì iin tó'ón ángel: Yo'ó kúu de'e yu'u, ta viti ná'i ña kúu'i tatóon. Ta nì kó ní ka'qan nà di'a sa'a nì iin ángel: Yu'u kakuu tatá xì, ta mií xí kakuu de'e yu'u. ⁶ Ta nì ka'qan ta'ani Ndios di'a tá kua'qan nà tanda'á ná iin tó'ón dinì de'e na kii na ñayuu yó'o:

Ná kandaño'o ndidaá ángel de'i. ⁷ Miíqan ndaa di'a kaá Ndios ká'qan nà sa'a ángel:

Yu'u kúu nà kée ángel kéchóon noq ña kakuu na táto'on tachì, xí'in ño'ó ita.

⁸ Tído di'a kaá nà sa'a de'e mií ná: Yo'ó kúu Ndios, ta nì iin kuu ta'ón o ndí'i noq dándáki yo'ó.

Ta kényiko ndaa yo'ó noq dándákón.

⁹ Ch'i ndiko yo'ó iin íchi ndaa, ta káñ'ó'ó yo'ó ndidaá ña kini kua'qan.

Sa'a ñoó nì kaxi Ndios yo'ó, nà kúu Ndios miíón,

ta nì x'i'o cháá kà nà ña dij iní noqon o duú dao kà nà xinkuáchi dáó xí'ón.

¹⁰ Ta kaá ta'ani na di'a:

Yo'ó, nà kúu sato'o noq ndidaá ña'a, nda mií sa'a nì kava'ón noñ'ó'ó yó'o,

ta xí'in ndá'a miíón nì kava'a induú.

¹¹ Ta ná kasandaá iin kuu, ta ná ndí'i vaan, tído yo'ó, daá koo kuíi vá yo'ó.

Ndidaá tá'qan va ña'a káa kuyatá iin kuu táto'on k'i'o kuyatá dá'on.

¹² Ta táto'on k'i'o nátuu ñayuu dá'qon ndíxi na,

k'i'o dión natuu yo'ó ndidaá ña'a káa, ta ná nadamón ña.

Tído yo'ó, o nádaqon ta'an voón, daá koo kuíi vóón.

¹³ Ta kó ní ka'qan Ndios di'a xí'in nì iin tó'ón ángel:

Kakoo yo'ó xoo kuá'i nda ná nataán ndí'i yu'u ta xini u'u ñaá tji sa'qon.

¹⁴ Kánian kana'á ndó ña choon kómí ángel kíán ña koni kuáchi ná noq Ndios, ta chinda'á ñaá ná chindeé ná ndidaá nà nì'i ña kaxi na.

2

Iin ña'a ndáya'i nda'o kíán ña nì kii Jesús dáakaki ñaá

¹ Sa'a ñoó miíqan ndúsa kánian kandiko toon yó to'on ndaa nì seíd'ó'ó yó, dá ch'i tá kqó, dá kían oon nì ví kankuei xoo yó noqán.

² Ch'i miíqan ndaa ió choon noq ndá'a ley nì x'i'o ángel noq Moisés, ta ndi ndáa mií vá ñayuu nì ya'a noqán, ta ndi ndáa mií ná kó nì xíin kueid'ó'ó choon sa'ándáan, dá nì ndo'o nio ná sa'a kuachi nì kee na. ³ Ta, ¿ndi koo ví kaxi yó noq ña xido ini Ndios tá ná o taq kuendá yo to'on ndáya'i cháá kà, ña kían ká'qan sa'a ndi koo kaxi yo? Ch'i dinñ'ó'ó mií nà kúu sato'o yo nì x'i'o kúu'á chá'á to'on yó'o, nì ndi'i, dá nì kast'o'on ta'ani ta nì sà xionoo xí'in ná to'on yó'o xí'in yó. ⁴ Ta mií Ndios nì x'i'o ta'ani kuendá sa'a to'on ndato yó'o xí'in ndá'a taa nì sà xionoo xí'in Jesús, dá ch'i nì x'i'o na ña kían nì kandeé rá nì kee ra ña'a ndato xí'in ndidaá kà ña'a ná'ano noq ñayuu, ta nì x'i'o na ña nì natiin iin rá iin taa yó'o choon nì x'i'o Espíritu ií táto'on k'i'o kóni mií ná.

Jesús kúu nà x'i'o ña kaxi yó

⁵ Dá ch'i kó ní x'i'o Ndios choon noq ndá'a ángel ña kían dándáki na ñayuu saá vejí chí noq, ña kían ká'ín sa'a xí'in ndó. ⁶ Dá ch'i di'a kua'qan ña nì taa iin taa noq tuti ií Ndios:

¿Ndi kíán kúu taa ndéi ñayuu yó'o ña ño'ó ini ní sa'a rá, tatá Ndios?

Ta, ¿ndi kíán kúu rá ña ndí'i téi ini ní sa'a rá? ⁷ Ta nì ndee ní ra sà kuu ra iin ra ló'o cháá noq ángel,

ta nì x'i'o ní choon ká'ano noq rá, ta nì x'i'o ní ñaño'ó noq rá,

ta nì chükani ní ra ña dándáki ra ndidaá ña'a nì kava'a ní,

⁸ ta nì nataán ní ndidaá tá'qan ña'a tji sa'a rá. Ch'i sa'a ña nì nataán Ndios ndidaá ña'a tji sa'a rá, sa'a ñoó kó nì kándqo nì iin tó'án, ndidaá ña ño'ó tji sa'a rá, tído kandaq ini yo ña o duú ndidaá ña'a dándáki ra viti. ⁹ Tído viti kandaq ini yo ña ió iin nà nì ndel'ó'ó cháá mií noq ángel, ta nà yó'o kúu Jesús, ta nì natiin na choon ká'ano, ta nì natiin ta'ani na ndidaá tá'qan ñaño'ó sa'a ña nì x'i'j nà sa'a yo. Dá ch'i sa'a ña kóni Ndios kee na ña manì xí'in yo, sa'a ñoó nì x'i'j Jesús sa'a yo.

¹⁰ Ta mií Ndios kúu na nì kava'a ndidaá ña'a ñó'o ñayuu yó'o, ta noón kúu na xito ñaa, ta kóni na nakuaka na ñayuu mií ná noo ndato náye'e ndaa noo ió na. Sa'a ñoó iin ña va'a nì sà kian ña nì daxínko va'a na Jesús xí'in ña nì ndo'o na, chj mií ná kúu na dákaki ñaa. ¹¹ Dá chj mií Jesús, na nì ndevii yó, xí'in yóó, na nì nduvii, iin tó'on vá kúu tatá yo, sa'a ñoó ko xíka'an ta'on noo Jesús ká'an na ña kúu yó ñani na. ¹² Dá chj di'a kaá tuti ij Ndios:

Ki'o yu'u kuendá sa'a mií ní noo ñanij xí'in kji'oi, ta tein ndidaá ñayuu kuendá ní keká'ano yu'u mií ní.

¹³ Ta kaá ta'anian: Kandeé ká'ano inij Ndios. Ta kaá ta'anian:

Yó'o iin xí'in ndidaá tá'an de'e nì xj'o Ndios nooi.

¹⁴ Ta de'e nì kava'a xí'in koño xí'in nì kúu de'e nì xj'o Ndios noo ná, sa'a ñoó nì nduu ta'anii mií Jesús koño xí'in nij, dá nì kuu nì xij'í na. Ta kji'o dión nì kandeé ná nì dítá ná choon noo ndá'a ña u'u, sa'a ñoó koó ka choon noo ndá'an ka'ánian ñayuu. ¹⁵ Dión, dá nì kandeé ná nì taó xóo na yó noó ña yu'óo kuu yo, dá chj nda rá nì kaki yó nì kasá'a dándaki ñaa. ¹⁶ Dá chj miían ndaa kuiti ko ní kii Jesús chindee ná ni iin ángel, sava'a na kúu na ve'e Abraham nì kii na nì chindee ná. ¹⁷ Sa'a ñoó miían ndúsa nì nduu na tát'on kji'o kúu ñani na, dá nì xínko na kúu ná dutj kúu noó, iin dutj ká'ano ini, iin dutj iin ndaa noo Ndios, dá nì kuu nì doko ná mií ná, dá nì ij'í ñayuu na ña ku'u ká'ano ini Ndios sa'a kuachi na. ¹⁸ Nj ndo'o nani nio ná tá nì ka'an ña u'u dátuu ñaaán, sa'a ñoó kuu va chindee ná yó tá kexixi ña u'u xí'in yó.

3

Ndáyá'i cháa ka Jesús o duú Moisés

¹ Viti, ñani, ndo'ó na kúu ñayuu Ndios, ndo'ó na nì ñakana Ndios kandeé induú, koo ini ndo kande'é va'a ndó Cristo Jesús, na né'e to'on mií Ndios noo yo, ta kúu ná dutj kúu noó noó ña kándisa iin rá iin yó. ² Ta nì daxínko ndi'i na choon nì xj'o Ndios noo ná, tát'on kji'o nì daxínko ndi'i Moisés choon nì nì'ij ná koni kuáchí ná noó na kúu ve'e Ndios. ³ Ta kánian natiin Jesús ñaño'ó ká'ano cháa ka o duú Moisés, dá chj taa káva'a ve'e kánian natiin cháa ka ñaño'ó o duú ve'e nì kava'a ra. ⁴ Dá chj ió yoo káva'a iin rá iin ve'e, dá ndítaan, tído na nì kava'a ndidaá tá'an ña'a kúu Ndios. ⁵ Miían ndaa kuiti nì sa iin ndaa Moisés noo Ndios tá nì sà xinkuáchí ná noó na ve'e Ndios, ta xí'in ña nì kee na nì na'a na tát'on kji'o káa rá ió ña ka'an Ndios chí noo. ⁶ Tído Cristo kúu mií de'e Ndios, na kánian dándaki ve'e na. Ta ve'e na kúu yóó

tá ná kandita toon yó xí'in ña kándéé ini yo ná nda noo ndi'i kuii, ta ná kadij inio xí'in tandéé ini kómi yó.

Xi'o Ndios noo na ñoo na ña nani'ij ndéé ná

⁷ Chj di'a kaá Espíritu ij Ndios: Tá ná kueid'ó' ndó noo ká'an Ndios kuu viti, ⁸ dá kían o sa kédó'ó ndó mií ndó tát'on nì kee na sa'ano ñoo ndo tá nì datá'an na Ndios, chj nì xito ini ná Ndios noo nì xionoo na yukú ichi ñoo.

⁹ Ta ñoo nì datá'an na yu'u, ta nì xito ini ná yu'u,

va'ará uu diko toon kuaí nì xini na ndidaá tá'an ña ndato nì kee yu'u xí'in ná.

¹⁰ Sa'a ñoó ko ní náta'an inij nì xiniij ñayuu ñoo,

dá nì kaaj xí'in mií: "Daá kuiti vá kexoo xíká nio ná noó ña kóni yu'u, chj ko kóni na kaño'o na ichi yu'u."

¹¹ Ta sa'a ña nì xido inij nì kee na, sa'a ñoó nì chjkaaj inij ña nì iin kuu ta'on o koni na ndu'u na noó kji'oi ña nani'ij ndéé ná, kaá Ndios.

¹² Sa'a ñoó kandaa ndo mií ndó, ñani, dá kían nì iin tó'on ndó ná o kákomi iin nio kini, iin nio káxi, ña kían kedaá xí'in ndó, dá kexoo xíká ndó noo Ndios takí. ¹³ Di'a koo ini ndo ka'an ni'ini ndó noo iin rá iin ndó iin rá iin kuu kuu. Dá chj ká'an to'on ñoo ña kánian kee ndó dión kuu viti, dá kían ná dá'a ni kusaá ini ndo koni ndo to'on Ndios kee ña danda'í ñaa kuachi. ¹⁴ Dá chj ió ta'ani kuendá yo xí'in Jesucristo tá ná ndiko toon yó tandéé ini nì natiin yó nda mií sa'a. ¹⁵ Dá chj di'a kaá to'on Ndios:

Tá ná kueid'ó' ndó noo ká'an Ndios kuu viti, dá kían o sa kédó'ó ndó mií ndó tát'on nì kee na sa'ano ñoo ndo tá nì datá'an na Ndios.

¹⁶ ¿Ndá yoo nì sà kuu na nì seid'ó' noó nì ka'an Ndios, ta vatj xian daá nì datá'an ñaa ná? ¿Á ko ná'a ta'on ndó ña noón kúu ndidaá na nì kankeuei tixi nda'a na ñoo Egipto nì kee Moisés? ¹⁷ Ta, ¿ndá yoo nì karyí Ndios xí'in ndin uu diko kuaí noo kúu yukú ichi ñoo? ¿Á ko ná'a ta'on ndó ña noón kúu na nì ya'a nì kee kuachi, ta nì kuei na nì xij'í na yukú ichi ñoo? ¹⁸ Ta, ¿ndá yoo nì chjkaaj ini Ndios o náchi'i na noo nani'ij ndéé ná? ¿Á ko ná'a ta'on ndó ña noón kúu na ko ní xim kueid'ó' ñaa? ¹⁹ Sa'a ñoó kandaaj inio ña ko ní kúu ta'on ndu'u na noo nani'ij ndéé ná sa'a ña ko ní kándisa ndaa na Ndios.

4

¹ Sa'a ñoó ná kandaa yo mií yó, viti iin ij Ndios xí'in to'on nì xj'o na ña kían kji'o na ña ndu'u yó noo nani'ij ndéé yo, dá chj oon nì ví tuú dao ndo'ó, ta o koni ndo ndu'u ndó

ñoó. ² Dá ch̄j t̄át̄o'on k̄j'ò n̄j ñat̄iin yó t̄o'on va'a ña ká'an sa'á Jesús n̄j kee Ndios, k̄j'ò dión ta'ani n̄j seidó'o ñayuu ñoó t̄o'on Ndios tá sat̄a. Tído n̄j naá òon va ña n̄j seidó'o na ña, dá ch̄j k̄o ní kándeé iní n̄j Ndios. ³ Tído yóó kúú na kándisa ña n̄j ka'an Ndios, sa'á ñoó koni yó ndu'u yó nani'j ndéé yó noo ió na. Tído di'a n̄j kaa n̄j xi'in na k̄o ní kándisa ñaá tá sat̄a ñoó:

Ta sa'á ña n̄j xido inij n̄j kee na, sa'á ñoó n̄j ch̄ikaq̄ inij ña ni iin kuu ta'ón o koní n̄j ndu'u na noo k̄j'oi ña nani'j ndéé ná.

Dión n̄j kaa n̄j, va'ará sa n̄j ðaxíno ndi'i na ña n̄j kava'a na nda mí sa'á ñayuu yó'o. ⁴ Dá ch̄j di'a káa ta'ani tuti ij Ndios sa'á kuu úsa: Kuu úsa n̄j nani'j ndéé Ndios noo ndidaá choon n̄j kee na.

⁵ Ta kaa ta'ani tuti ij Ndios di'a: O koní ta'on na ndu'u na noo k̄j'oi ña nani'j ndéé ná.

⁶ Sa'á ñoó kándaa inio ña kómanj vá ndu'u dao ñayuu noo nani'j ndéé ná, ta k̄o ní ndu'u na n̄j ñat̄iin t̄o'on yó'o mí noo sa'á ña k̄o ní seidó'o na choon n̄j sa'anda Ndios. ⁷ Sa'á ñoó ká'an tuti ij ña n̄j saki Ndios iin ka kuu, ta kuu ñóó kúú kuu víti. Ch̄j tá n̄j ya'a kuá'á nda'o tiempo, dá n̄j taa David ña n̄j ka'an Ndios sa'á kuu yó'o:

Tá ná kueidó'o ndó noo ká'an Ndios kuu víti, dá k̄ian o sa kédó'ó ndó mí ndó.

⁸ Dá ch̄j tá n̄j xi'o Josué ña k̄ian ndu'u na sa'ano ñoo yó noo nani'j ndéé ndisa na, dá k̄ian o ká'an ta'on Ndios sa'á iin ka kuu.

⁹ Sa'á ñoó kándaa inio ña kasandaá iin kuu, dá koni ñayuu Ndios ndu'u na noo mián ndaa kuiti nani'j ndéé ná. ¹⁰ Dá ch̄j na ndu'u ñoó, noón kúú na koni nani'j ndéé noo ndidaá choon n̄j kee na, t̄át̄o'on k̄j'oi n̄j nani'j ndéé mí Ndios tá n̄j ndi'i n̄j kava'a na ñayuu yó'o.

¹¹ Sa'á ñoó ná cho'on ini yo, dá ná konio ndu'ó noo nani'j ndéé yo, ta ná dá'a ni k̄j'oi yó miá ña kusaá inio t̄át̄o'on k̄j'oi n̄j kee na sa'ano ñoo yo, ch̄j k̄o ní seidó'o na noo n̄j ka'an Ndios. ¹² Ch̄j t̄o'on takí kúú t̄o'on Ndios, ta t̄o'on ndakí nda'o kíán. Ta deen cháá ka sa'andáan o ðuú iin espada sa'ándá ndi nduu xoo. Sa'á ñoó tá seidó'o yóan, xinoan nda maá inio, ta sóno n̄j'inian níyo yó xi'in ñaxintóni yo. Ta sóno n̄j'ini ta'anian t̄uchi yo, ta kásandaáan nda maá noo ñó'o ðandiki lásá yo. Ta nádatuuan ndidaá ña nákan inio xi'in ndidaá ña'a ñó'o ini níyo yo. ¹³ Ta ni iin tó'on ta'on ña'a ió ñayuu yó'o k̄o ió de'é noo Ndios. Di'a ndidaá tá'an vaan túu noo ná ndé'é ná, ta ndidaá tá'an vaan ndaa vichí noo ná, ta iin kuu nakuja yó nakj'oi yó kuendá noo ná.

Jesús kúú mí mí dutj kúú noo

¹⁴ Ta viti ió iin dutj kúú noo noo yo, ta n̄j kaa na kua'an nó'o ná noo ió Ndios induu, ta na yó'o kúú Jesús, na kúú de'e Ndios. Sa'á ñoó ná kandita toon yó xi'in ña ndaa kándisa yó. ¹⁵ Dá ch̄j viti kómi yó iin dutj kúú noo kando'o sa'á yo sa'á ña kúu yo ñayuu vitá ini noo kuachi. Ch̄j n̄j ka'an ta'ani ña u'u dátúú ñaá, dá ya'a na kee na kuachi, t̄át̄o'on k̄j'oi kéean xi'in yó, tído k̄o ní ya'a ta'on na kee na ni iin kuachi. ¹⁶ Sa'á ñoó ná natuu vitá yó xi'in t̄andéé iní noo ió Ndios dándaki na, ch̄j nda ñoó xi'o na ña manj noo yo, dá ni'j yo ña ku'u ini na sa'á yo, ta ni'j ta'ani yó ndéé ña k̄ian chindeé ñaá noo iin rá iin t̄andó'ó vej noo yo.

5

¹ Dá ch̄j iin rá iin dutj kúú noo n̄j ndukú Ndios tein ñayuu mí ná, dá kuin ra ka'an ni'ini ra sa'á ñayuu ñoo ra noo Ndios, dá dok̄o rá ña'a, ta dákej ra kítj noo Ndios sa'á kuachi ndidaá na ñoo ra. ² Ta xi'o ndéé iní ra sa'á na k̄o kándaa ini ndí k̄ian va'a kánian kee na, xi'in na xionoo ndava'a kée kuachi, ch̄j kúú ta'ani ra iin t̄a vitá ini noo kuachi. ³ Ta sa'á ña vitá ini ra, sa'á ñoó kánian dok̄o rá kítj noo Ndios sa'á kuachi mí rá, xi'in sa'á kuachi ñayuu ñoo ra. ⁴ Ta k̄o iin ta'on kuu kaxi mí choon yó'o, dá ch̄j sa'ava na n̄j kana mí Ndios kúú na kuu kakomí choon yó'o, t̄át̄o'on n̄j ndo'o Aarón.

⁵ Ta ni Cristo k̄o ní kaxi mí ña natiin na ñaño'ó ña kakuu na dutj kúú noo. Ndios vá n̄j xi'o choon yó'o noo ná, dá ch̄j di'a n̄j kaa na xi'in ná:

Yo'ó kúú de'e yu'u, ta viti ná'j ña kúúí tatón.

⁶ Ta kaa ta'ani na iin ka xián noo tuti ij: Daá kuiti kakuu yo'ó dutj, t̄át̄o'on n̄j sa kuu Melquisedec.

⁷ Tá n̄j sa kuu Cristo iin t̄a ñayuu yó'o, dá n̄j xik̄a na ña manj noo Ndios, ta nda'í n̄j saki na xi'in ndutá noo ná noo Ndios, na kándéé ðjta ñaá noo ña kuu na. Ta n̄j seidó'o Ndios ndidaá ña n̄j xik̄a na sa'á ña n̄j seidó'o ñaá ná xi'in ña nda'í ió ini na. ⁸ Ta va'ará kúú ná de'e Ndios, tído tein ña n̄j ndo'o níó ná n̄j katj'a na n̄j seidó'o na ña kónj Ndios. ⁹ Ta sa'á ña n̄j ðaxínkoo ndi'i na choon n̄j kii na, sa'á ñoó n̄j kasandaá na kúú ná na dákaí chíhí ñaá, ch̄j dákaí na ndi ndaa mí ñayuu seidó'o ñaá. ¹⁰ Ta mí Ndios n̄j ch̄jkaní ñaá kakuu na dutj kúú noo t̄át̄o'on n̄j sa kuu Melquisedec dutj tá sa ña'a.

Ná dá'a ni dánkoo yó ña kándéé iní yo Jesús

¹¹ Ió kuá'á nda'o ña'a nakani yu'u xi'in ndó sa'á ña yó'o, tído kuachi nda'o nakani ña, dá kandaá ini ndo, dá ch̄j oon nda'o ini ndo. ¹² Sa di'a kánian kakuu ndó na dána'a noo dao ka na, dá ch̄j sa na'á nda'o dáku'a ndó sa'á ña yó'o. Tído di'a xínño'ó ndó ña dána'a tuku na noo ndo ña n̄j ðakuá'a ndó

nda mí sa'a sa'á tɔ'on Ndios. Sa'á ñoó kúú ndó táto'on takuáli leé, chí xínñó'ó ij vá ndó lechí, chí ɔ kúú keí ndó ña'a káxí, ña kúú ña ndíchí cháá ka sa'a Ndios. ¹³ Ta ndidaá na xí'i sava'a lechí ñoó, ñoón kúú na kɔ kátónj iní ndí kján va'a, ta ndí kján kɔ vá'a, chí kúú ná táto'on takuáli ñoó ña'a Ndios. ¹⁴ Tído na sa'á ñi chíchi, ñoón kúú na seí ña káxí, ta sa'á ña ñi sa'ano na xí'ín ña ndaa, sa'á ñoó sa'á ñi na kandaá iní na ndí kján va'a, ta ndí kján kɔ vá'a.

6

¹ Ná dá'a ni katuu yó xí'ín sava'a ña ñi kandaá iní yó sa'á tɔ'on ndaa Cristo, chí ña yó'o kúú ña sa'á ñi katj'a yó nda mí sa'a. Va'a cháá ka ná ndj'i iní yó kɔ'on yó chí ñoó xí'ín tɔ'on na, ta kɔ kánian nandíó kuéi tuku yó dákuá'a yó sa'á ña kánian nandikó iní yó sa'á ña kiní kée yó, ɔ sa'á ña kánian kandeé iní yó Ndios. ² Ta kɔ kánian dákuá'a tuku yó sa'á ndí kee yó kodɔ ndúta yó, xí'ín sa'á ña chínoó yó ndá'a yó ñi ña dákuá'a xí'í, xí'ín sa'á ndí koo nataki na ñi xí'í, xí'ín sa'á ña miían ndaa keyikɔ Ndios sa'a ndidaá ñayuu ñoó ndí'i. ³ Ta kɔ'ɔ dión kee yó tá kónj mí Ndios.

⁴ Dá chí ndi ndaa na sa'á ñi dátɔ'ɔn Ndios ñaxintónj, ta sa'á ñi xirndodó ná ña ndato vei ñoó Ndios, ta sa'á ió ta'ani kuendá na xí'ín Espírítu ij Ndios, ⁵ ta sa'á ñi xirndodó ná tɔ'on va'a Ndios, ta sa'á ñi xirndodó ta'ani na táto'on kɔ'ɔ dándáki Ndios ñayuu saá vei chí ñoó, ⁶ tído tá ná dánkoo na ña ndaa yó'o, dá kján ñi iin tó'ón ka ña'a ɔ kúú kee yó xí'ín ná, dá nandíó kuéi na nandikó iní na sa'á kuáchí na, dá chí kján táto'on ndéi tuku na chíkkaa na Cristo, na kúú de'e Ndios, ndjika cruz, ta xí'ín na ña kedjiki ndaa ñaá ñayuu. ⁷ Chí kján táto'on ño'ó xítí, ña xí'í va'an takují tá koon ña. Ta dao ño'ó xítí, kua'á nda'ɔ ña'a xí'í oan ñoó na ñi xiti ñaá, ta ió nda'ɔ chooan ñoó ná. Sa'á ñoó ndato kɔ ví kemánj ñaá Ndios. ⁸ Tído ño'ó xítí, tá'an ña xí'í ndino'ɔ tá'íón xí'ín ión títi, ñoó kúú ño'ɔ kɔ chón, ta ñoó kúú ño'ɔ ndéi ndáti taj chí'an kee Ndios, ta ndátian kej ña iin kuu.

⁹ Tído va'ará ndátó'ón ndú sa'á ndidaá ña yó'o, na manj mií, tído ná'á káxí vá ndú ña va'a cháá ka ndo'ɔ ndo'ó, ta kee ndó ña va'a táto'on kánian kee ñayuu ñi ña káki Ndios. ¹⁰ Chí kúú ná iin Ndios ndaa, sa'á ñoó ɔ nándodó ta'on na sa'á choon ñi kee ndó ñoó ná, ni sa'á ña kú'u iní ndo sa'á dao ka ñayuu, chí ñi chíndeé ndó ñayuu mií ná, ta ndéi ij ndo chíndeé ñaá ndó nda viti. ¹¹ Tído kónj ndu'u ña ná kandita toon ij iin rá iin ndó xí'ín ndidaá ña va'a kée ndó nda ñoó ndí'i kuí, dá kján kandaá iní ndo ña miían ndaa natiin ndó tándeé iní kómí ndó ñoó Ndios. ¹² Chí kɔ kónj ndu ña kandeí dúsa oon ndó. Dí'a koo iní ndo kee ndó táto'on kɔ'ɔ kée ñayuu, tá'an na kándéé ká'ano iní Ndios, ta

ndáti kueé ñaá ná, chí sa'á ña kée na dión, sa'á ñoó natiin na ña ñi kaa Ndios kɔ'ɔ na ñoó ná.

¹³ Dá chí tá ñi xí'í Ndios tɔ'on na ñoó Abraham ña kján kemánj ñaá ná, dá ñi ñachina'á ná mií ná, dá chí kɔ'ɔ ka iin ka yó ká'ano cháá ka ɔ duú mií ná, ¹⁴ ta ñi kaa na: “Miían ndaa kuiti kemánj nda'ɔ yu'u yó'ɔ, ta ndekua'á nda'ɔ yu'u tata yó'ɔ.” ¹⁵ Ta sa'á ña ñi sa'á ndati kueé Abraham, sa'á ñoó ñi kasandaá na ñi natiin na ña ñi kaa Ndios kɔ'ɔ na ñoó ná. ¹⁶ Dá chí miían ndaa kuiti ñachina'á ñayuu ndéi ñayuu yó'ɔ iin yoo ká'ano cháá ka ɔ duú mií ná, dá kendaá na ñoó ká'an na. Ta kɔ'ɔ dión ndadí ña ñi tiin tá'an na sa'a. ¹⁷ Ta kónj Ndios ña kana'á na ñi natiin tɔ'on ñi xí'í na ña ɔ nándikó ta'on iní na kee na ña ñi ka'an na, sa'á ñoó ñi ñachina'á ná mií ná. ¹⁸ Ta ñi iin tó'ón ñayuu ɔ kúú ta'on nda'ɔn ñoó uu ña'a ñi kee Ndios, chí ñi xí'í na tɔ'on na ñoó yó, ta ñi ñachina'á ná mií ná, ta ɔ kúú ta'on ka'an tɔ'ón Ndios. Sa'á ñoó ió iin tándeé iní ká'ano ñoó yó, na ño'ɔ tixi ndá'a Ndios, chí kándéé iní yó ña ñi'í yó ña ñi kaa na kɔ'ɔ na ñoó yó. ¹⁹ Ta tándeé iní yó'ɔ kján tñn toon ñoó yó ñoó Ndios táto'on kɔ'ɔ tñn toon kaa vei iin barco, dá sá tuu ra iní taño'ɔ. Ta mií tándeé iní yó'ɔ ndáka yó kua'an yó nda sata dá'on ndadí iní ve'e ño'ɔ ñoó ió Ndios, ²⁰ ñoó ñi kɔ'u mií Jesús ñi sonó ná íchí ñoó yó, chí iin ñi kando na kúú dutj kúú ñoó táto'on ñi sa'á kuu Melquisedec dutj tá sa'á na'á.

7

Ki'ɔ dí'a ñi kechón ta dutj sa naní Melquisedec

¹ Ta Melquisedec yó'o ñi sa'á kuu rey ñoo naní Salem, ta sa'á kuu ra dutj ñoó Ndios, na ió induu. Ta kaá tuti ij Ndios ña iin kuu ñi sa'an ra ñi natiin ta Abraham íchí nda ñoó kónjii na ñoó ñi sa'an na ñi ñaá na xí'ín dao rey, ta ñoó ñi kemánj ñaá Melquisedec xí'ín tɔ'on ñi ka'an ra. ² Ta ñoó mií rá ñi xí'í'o Abraham uxj ña'a ñoó iin iin ciento ña ñi xjo ndaa na ñoó ñi sa'an na ñi ñaá ná xí'ín rey ñoó. Ta kuu Melquisedec ñoó kónj kaá “rey kendaá”. Ta mií rá ñi sa'á kuu rey ñoo Salem, ta tɔ'on yó'ɔ kónj kaa “rey náchíndeí va'a ñayuu”. ³ Kɔ iin ná'á sa'a tatá ra, ni sa'a naná ra, ta ni kɔ iin ná'á ndá yoo ñi sa'á kuu na sá'ano ve'e ra, ta ni kɔ iin ná'á ndá oon ñi káki ra, ta ni kɔ iin ná'á ndá oon ñi xí'í ra. Ta ñi sa'á kuu ra táto'on kɔ'ɔ kúú de'e Ndios, chí iin ñi kando ra kúú rá dutj.

⁴ Taó kuendá mií ndó ña ká'ano nda'ɔ choon ñi sa'á ne'e Melquisedec, sa'á ñoó ñi sa'an Abraham, na kúú tatá ñoo yó, ñi xí'í na uxj ña'a ñoó iin iin ciento ña'a ñoó Melquisedec, ña ñi kandeé ná ñi xjo ndaa na ndá'a dao ka rey tukú ñoó. ⁵ Ta miían ndaa

nj kaxi Ndios taa tein na ve'e Leví ña kakuu ra dutj, ña kakomí rá choon ña ki'in ya'i ra uxj ña'a noo iin iin ciento ña'a ni'j na ñoo ra noo choon kée na, táto'on kji'o sa'ándá ley Ndios choon. Sa'a ñoo kándaq inio ña kánian ki'in ya'i ra noo ñani ra, va'ará iin tó'on dáá kúu tatá ra, çhí na ve'e Abraham kúu ndi ndi'i ra. ⁶ Ta va'ará ko ní ki Melquisedec tein na ve'e Leví, tído nj natiin ra uxj ña'a noo iin iin ciento ña ió noo Abraham, ta nj kemáni ta'ani ra Abraham xi'in to'on va'a nj ka'an ra. Ta Abraham kúu na kánian natiin ña va'a nj kaa Ndios kji'o na noo ná. ⁷ Ta ná'a yó ña na ló'o kúu na natiin to'on va'a kée na ndáya'i cháá ka. ⁸ Ta kándaq ta'ani inio ña xi'j ta ve'e Leví, tá'an ra ki'in ya'i uxj ña'a noo iin iin ciento ña'a ió noo na ñoo ra, tído ká'an to'on Ndios sa'a Melquisedec ña takí ij vá rá. ⁹ Ta sa'a ña nj çhija'i Abraham uxj ña'a noo iin iin ciento ña'a ñoo noo Melquisedec, sa'a ñoo kuu kaa yo ña nda Leví xi'in ta ve'e ra nj çhija'i ta'ani, va'ará mií rá ki'in ya'i noo na ñoo ra. ¹⁰ Dá çhí ño'o ij vá na ve'e Leví kúu ná ni ini Abraham tá nj naki'in tá'an na xi'in Melquisedec ichj ñoo.

¹¹ Tá kuu koo vii ñayuu noo Ndios sa'a choon kée ta dutj kuendá Leví, dá kian, çndiva'a nj çhikani Ndios iin ka dutj? Ta va'ará mií na ve'e Leví nj natiin ley Ndios, tído dutj nj naçhikani Ndios tiempo viti kúu ná táto'on nj sa kuu Melquisedec, ta ko ní taó ta'on ñaá ná tein na ve'e Aarón. ¹² Ta sa'a ña nj ndakoo iin dutj saá, sa'a ñoo mián ndúsa kánian nadaon ta'ani ley, çhí sa dín va kée dutj saá yó'o. ¹³ Tá'an dutj ká'an ndu sa'a, ko ní kii na tein na ve'e Leví, çhí nj kii na tein na ve'e iin ka ñayuu, ta ni iin ta'on na ve'e yó'o ko ní sa kuu dutj Ndios. ¹⁴ Dá çhí ná'a yó ña nj kii na kúu sato'o yo tein na ve'e Judá, ta ni iin tó'on na ve'e Judá ko ní çhíkani Moisés ña kakuu na dutj.

¹⁵ Ta kándaq inio ña dión kián, dá çhí nj ndakoo iin dutj saá, ta kúu ná táto'on nj sa kuu Melquisedec. ¹⁶ Çhí ko kúu ná dutj sa'a ley, çhí kaá ley ña sava'a na ve'e Leví kuu kakuu dutj. Di'a kúu ná dutj sa'a ña ió choon noo ndá'a ná ña kataka kuu ña. ¹⁷ Dá çhí di'a kaá tuti ij Ndios sa'a ná:

Daá kuití kakuu yo'ó dutj, táto'on nj sa kuu Melquisedec.

¹⁸ Sa'a ñoo nj çhituu Ndios ley yatá, çhí ko ní kándeán dáxinkooan choon nj sa ne'an, çhí ko ndakí ta'an vaan, ¹⁹ çhí ko ní kándeé ta'on ley ña dánkoo viián ni iin tó'on ñayuu noo Ndios. Tído viti nj ni'j yo iin tandee ini va'a cháá ka, dá kuu kuyati cháá ka yo noo Ndios.

²⁰ Ta dión nj kuu, dá çhí nj çhina'a Ndios mií ná ña dión koo. ²¹ Tído ko ní kée ta'on Ndios dión tá nj çhíkata na ta dutj, ta kúu kuendá Leví. Tído mián ndaq nj çhina'a ná

mií ná tá nj çhikani na iin dutj saá, dá çhí di'a kaá tuti ij ná:

Nj çhina'a Ndios mií ná, ta o nándikó ta'on ini na noo to'on ni ka'an na:

“Daá kuití kakuu yo'ó dutj, táto'on kji'o nj sa kuu Melquisedec.”

²² Ta Jesús kúu na nj kandoq sa'a yo noo Ndios, sa'a ñoo nj kandoq Ndios kee na ña va'a cháá ka xi'in yo o duj ley nj xi'o na noo Moisés.

²³ Ta kua'a nda'o nj sa kuu dao ka dutj ñoo, dá çhí tá nj xi'i iin ra, dá nj naçuín iin ka ra.

²⁴ Tído Jesús kúu na nj kandoq kakuu kuití dutj, sa'a ñoo ko xínó'ó ka nakuiin iin ka dutj noo ná. ²⁵ Sa'a ñoo ndá hora kúu mií vá kuu dáka'ki na ñayuu, na nóno natuu yati noo Ndios sa'a ña kándeé ini ñaá ná, dá çhí daá takí kuití na ió na sei nda'i na sa'a yo noo Ndios.

²⁶ Ta iin dutj kúu noo kée dión kúu na xínó'ó yó, çhí kúu ná iin na vii, iin na koq kuachi, iin na koq yáko, iin na ko xínoo ichj na kée kuachi, iin na nj çhíkoo dikó cháá ka Ndios nda induú. ²⁷ Ta ko xínó'ó ta'on na kee na táto'on kji'o kée ta dutj kúu noo, çhí iin rá iin kuu kuu doko rá kiti noo Ndios sa'a kuachi mií rá, ndi'i, dá doko rá kiti sa'a kuachi na ñoo ra. Tído Jesús, iin tó'on vá ta'ándá nj doko ná mií ná nj xi'j na sa'a yó, ta daá kuiti vá ndáya'i ña. ²⁸ Ta ley Moisés çhíkataan taa, tá'an ra vitá ini noo kuachi, kakuu ra dutj kúu noo. Tído tá nj ndi'i nj xi'o Ndios ley yó'o, dá nj naçhina'a ná mií ná ña çhikani na de'e mií ná ña daá kuiti vá kakuu na dutj kúu noo, çhí nj dáxinkoo ndi'i na choon Ndios.

8

Sa'a Jesús nj kandoq Ndios kee na iin ña saá xi'in yo

¹ Ta viti, to'on ndáya'i cháá ka kóni yu'u ka'in xi'in ndó kian kana'a ndó ña kji'o dión kée dutj kúu noo iin noo yo, ta nj naçoo na xoo kuá'a Ndios, na kúu rey ió dándaki nda induú. ² Ta kéchóon na noo ij cháá ka ini ve'e ño'o ndisa iin induú, ña kian nj kava'a mií sato'o yo Ndios, ta ko kián ña nj kava'a ndá'a taa. ³ Çhí ndidaá tá'an ta dutj kúu noo ni'j choon ña doko rá ña'a noo Ndios, ta çhiñó'o ra kiti noo ná. Ta sa'a ña kúu Jesús dutj iin noo yo, sa'a ñoo kánian doko ta'ani na ña'a noo Ndios. ⁴ Tá nj kandoq na ñayuu yó'o, dá kian o kakuu ta'on na dutj, dá çhí sa ndei va dutj doko rá ña'a noo Ndios táto'on kji'o sa'ándá ley Moisés choon. ⁵ Çhí choon kée dutj yó'o kúu táto'on konda'i óon va ña kuu induú. Dá çhí tá kua'an Moisés kava'a na ve'e ño'o, dá nj kaa Ndios xi'in ná: “Mián koo inon kava'ón ve'e ño'o yu'u táto'on kji'o káa rá ió ve'e ño'o, ña kian nj daná'j nooon dinj yúku ñoo.” ⁶ Tído choon va'a cháá ka kée Jesús viti o duj dao ka dutj ñoo, dá çhí sa'a

ña n̄i ka'an na sa'a yó noo Ndios, sa'a ñoó n̄i kandoo Ndios ña kee na iin ña'a va'a cháá ka xí'in yó, ch̄i n̄i xi'o na to'on na ña ki'o na ña va'a cháá ka noo yo. ⁷ Dá ch̄i tá ní kándeé ley Moisés ña koo vii yo noo Ndios, dá kían ko xínñó'ó ka Ndios kandoo na kee na iin ña'a saá xí'in yó. ⁸ Ta sa'a ña ko náta'an ini Ndios ña kée ley ñoó, sa'a ñoó di'a n̄i kaa na xí'in na ñoo yo:

Vei iin kuu, kaá sato'o yo Ndios, ña kían kandooi keei ña saá xí'in na ñoo Israel, xí'in na kúu kuendá Judá.

⁹ Ta o kándoo kaj xí'in na táto'on n̄i kandooi xí'in na yatá ve'e na tá n̄i taó'i na xí'in ndá'i ñoo Egipto.

Ch̄i ko ní sá ndita ndaa na xí'in ña n̄i kandooi xí'in ná,

sa'a ñoó n̄i dayáa ndá'i na, kaá sato'o yo Ndios.

¹⁰ Ta viti kían di'a ko'in kandooi xí'in na ñoo Israel

ña keei iin ña saá xí'in ná tá ná kasandaá kuu n̄i ch̄ikaá ini, kaá sato'o yo Ndios:

Ta nda maá ini ñaxintóni ná ko'in chikaai ley,

ta nda maá ini ní'o ná ko'in taai ña, Ta yu'u kakuu Ndios noo ná, ta mií ná kakuu na ñooi.

¹¹ Ta ni iin to'on ta'on na o kánian dána'a noo na ndéi yati xí'in ná,

ni noo ñani mií ná, ta kaa na: "Nandukú ndó sato'o yo Ndios", dá ch̄i ndidaá tá'an va na kana'a ña yu'u kúu Ndios,

nda na kualí cháá ka xí'in nda na sá'ano cháá ka.

¹² Ta ko'in ki'o ká'ano ini sa'a kuachi na, ta ni iin kuu ta'on o ndíko'on ini sa'an,

xí'in sa'a iin rá iin ña kini n̄i sa kee na. Dión kaá tuti iñ Ndios. ¹³ Sa'a ñoó tá kaá Ndios ña kandoo na kee na iin ña saá xí'in na ñoo yo, dá kían ña n̄i kandoo na kee na mií noó n̄i kuyatá váan, ta ndidaá ña'a kuyatá, ndátian naá váan.

9

¹ Ta viti, ña n̄i kandoo Ndios kee na xí'in na sá'ano ve'e yó tá satá sa'ándáan choon táto'on ki'o kánian kandaño'o yó ná, ta sa'ándáan choon táto'on ki'o kánian koo ve'e ño'o na noño'ó yó'o. ² Ta di'a káa ve'e ño'o na: ini ve'e mií noó kúu noo iñ cháá, ta ñoó iin iin candilero, ta iin iin mesa noo kándodó pan dóko rá noo Ndios. ³ Ta satá dá'on kúu u y tákaa ñoó kúu mií noo iñ cháá ka. ⁴ Ta ñoó iin iin ña'a n̄i kava'a xí'in oro noo chíñó'ó na dya támi sá'an, ta ñoó ta'ani iin iin sato n̄i nakuchi ndino'o oro, ta yiróon dándáki ña n̄i kandoo Ndios kee na ña va'a xí'in na ñoo yo. Ta ñoó nákaa iin kjidi oro noo ñó'o maná, ña n̄i xi'o Ndios n̄i sei na ñoo yo, ta ñoó ta'ani nákaa vara Aarón, kirá n̄i nana

nóma kuí, ta ño'o ta'ani yuu dá'ándá noo tándaa choon n̄i sa'anda Ndios. ⁵ Ta satá sato ñoó ndíta uu querubín oro ió ndixi, ta ñoó dándáki ña nákaa Ndios ñoó, ta xí'in ndixián dáda'i ña satá sato ñoó, noo só'ono ndaa ra n̄i kiti noo Ndios, dá ku'u ká'ano ini na sa'a kuachi na ñoo yo. Tído ko nónoí ka'in cháá ka sa'a ña yó'o xí'in ndó.

⁶ Dá tá n̄i xino ndidaá ña yó'o táto'on kánian kooan, dá n̄i kasá'a tóo tóo koku'u ta duti ve'e mií noó ñoó, dá kechóon ra inian táto'on ki'o sa'ándá ley choon. ⁷ Tído ve'e kúu uu, noo kúu noo iñ cháá ka ñoó, sava'a iin to'on diñi mií vá tá duti kúu noó kuu ku'u ini ve'e ñoó iin to'on kuu noo kuía. Ta o kúu ta'on ku'u ra tá ko né'e ra n̄i kua'an ra, dá ch̄i n̄i ñoó dóko rá noo Ndios sa'a kuachi mií rá xí'in sa'a kuachi n̄i kenaá na ñoo ra. ⁸ Ta ña yó'o xí'o Espíritu iñ Ndios ña kándaá iniyo ña o kúu ta'on ku'u yó nda noó iñ cháá ka xian nani iin iñ vá ve'e mií noó ñoó. ⁹ Ta ndidaá ña yó'o xí'o ña kándaá ini yo ndi ndó'o ñayuu tiempo viti, dá ch̄i va'ará dóko ta duti ña'a noo Ndios, ta va'ará chíñó'ó ra kiti noo ná, tído ko kándoo vii ta'on ñaxintóni ñayuu xí'o ña'a ñoó, ch̄i kútúu iñ vá ini ña. ¹⁰ Dá ch̄i sava'a ña'a ká'an ley yó'o sa'a kían ndi ndaa ña'a kuu kei ñayuu, xí'in ña ko'o na, xí'in sa'a ndi kee na nduvii ná ñi n̄i ná noo Ndios, ta dión n̄i sa kian nda n̄i kasandaá kuu n̄i ndesaá Ndios ndidaá ña'a.

¹¹ Ch̄i sa n̄i kixi Cristo, ta mií ná kúu duti kúu noó, ta noo ndá'a mií ná ió ndidaá tá'an ña va'a n̄i kandoo Ndios ki'o na noo yo. Ta mií ná nákaa xínkuachi ini ve'e ño'o ndáya'i cháá ka, iin ve'e ño'o va'a cháá ka, tá'an ña ko ní káva'a xí'in ndá'a táa, dá ch̄i o dudu ña'a ió ñayuu yó'o kían. ¹² Ta ko ní ku'u Cristo doko ná n̄i kiti, ni ko ní ku'u na doko ná n̄i chikerró noo Ndios ini ve'e ño'o na. Di'a n̄i mií vá ná né'e na n̄i ku'u na n̄i doko ná noo Ndios noo kúu noo iñ cháá ka, ta iin to'on dáá vá ta'ándá n̄i kee na dión, ta daá kuití vá ndáya'i ña. Ta ki'o dión n̄i kee na, ta kúu iin ich̄i n̄i kandoo vii yo noo Ndios. ¹³ Ch̄i n̄i toro, xí'in n̄i chivato, xí'in yaá chikerró, kirí n̄i chíñó'ó ta duti noo Ndios, kúu ña n̄i so'ono ni'ini ra ñi ñayuu ni ya'a n̄i kee kuachi, dá nduvii ñi ná noo Ndios. ¹⁴ Tído kándoo vii cháá ka yo n̄i kee n̄i Cristo, ch̄i xí'in ndéé Espíritu, na ió kuí, n̄i doko ná mií ná noo Ndios, ta ni iin kuachi ko ní sá komí ná. Sa'a ñoó n̄i mií ná kándéé nduvii ñaxintóni yo noo Ndios, dá ná o kée ka yo ña kini kua'an dánaá ñaá, dá koni yo kee yó ña kóni Ndios taki.

¹⁵ Sa'a ñoó n̄i kandeé ná n̄i ka'an na sa'a yo noo Ndios, ta kúu n̄i kandoo Ndios kee na iin ña saá xí'in yó. Dá ch̄i sa'a ña n̄i xi'i Jesús sa'a yo, sa'a ñoó n̄i ch̄iya'i na sa'a kuachi n̄i kee yó kaá ley n̄i xi'o Ndios. Dión, dá koni ndidaá na n̄i kana Ndios natiin na ña va'a

nj kaa Ndios kji'o na, ta ña va'a yó'o kúú ña kataki chíchí ná. ¹⁶ Dá chí tá nj kandqo iin tãa kji'o ra ña'a kómí rá noq dao ka ñayuu tá nj xí'j ra, dá kían tá nj xí'j ra, dá kuu natiin na ña'a kómí rá. ¹⁷ Dá chí kuu natiin na ña nj kandqo ra kji'o ra noq ná sa'a ña nj xí'j ra. Tído xían nani takí ra, o kúu ta'on natiin na ña. ¹⁸ Tá kua'an Ndios kandqo na kee na ña va'a xí'ín na ñoo yo tá sata, dá nj kee ij náan xí'ín nij. ¹⁹ Sa'a ñqó tá nj ndi'i nj ka'i Moisés ndidaá choon sa'ándá ley noq ná sa'ano ñoo yo, dá nj ki'ín na nij chikerró, xí'ín nij kítj, xí'ín takují, xí'ín kachí kua'a nij, xí'ín ndá'a yuku hisopo, dá nj so'ono ndaa na nij ñoo xí'ín yuku yó'o sata yuu noq kaa ley, xí'ín sata ndidaá ñayuu ñoo. ²⁰ Dá kaa Moisés xí'ín ná: "Nij yó'o dáxinkqo ña nj kandqo Ndios kee na xí'ín ndo'ó, ña ká'an sa'a choon nj sa'anda na noq yo." ²¹ Ta nj so'ono ndaa ta'ani na nij yó'o ve'e ño'o ñoo, xí'ín sata ndidaá nda'a choon kúchóon na inian. ²² Ta kaa ley ña xí'ín nij kua'a nda'o ña'a kandqo vij noq Ndios. Chí tá ná o kuítã nij, dá kían o kúu ta'on ku'ũ ká'ano ini Ndios sa'a kuächi kée ñayuu.

Nj ndoo kuächi yó noq Ndios sa'a ña nj ni ndoo Jesús mií ná ni xí'i na sa'a yo

²³ Dá chí mián ndúsa dión nj kee na tá sata, dá nj kandqo vij ndidaá ña'a ñoo. Ta ña nj kee na tá sata ñoo kúú konda'j ña ndaa ió induú. Ta ña ndaa ió induú kían xínñó'ó nij ndáya'i cháá ka o duú nij kítj. ²⁴ Dá chí ko ní ku'ũ ta'on Cristo ini ve'e ño'o nj kava'a ndá'a tãa ñayuu yó'o, dá chí sava'a konda'j óon va ve'e ño'o iin induú kúu ve'e ño'o nj kava'a ndá'a tãa noñó'ó yó'o. Di'a nj ku'ũ na mií mií noq ió Ndios induú nj dokq ná nij mií ná sa'a iin rá iin yó. ²⁵ Ta ko ní nándi'ó koq tóo tóo ta'on na dokq ná nij ná sa'a yo tátq'on kji'o kée tã dutí kúú noq noñó'ó yó'o, chí roón kúu rá kú'u tá noq kua' noq ij cháá ka dóko rá nij kítj. ²⁶ Dá chí tá dión kánian kee Jesús, dá kían ndá mií sa'a ñayuu kánian ndo'o tóo tóo ní ná sa'a yo. Tído ko ta'ón dión kían, dá chí tein kuu noq ndi'i yó'o iin tó'ón dinj vá ta'ándá nj kii na nj dokq ná mií ná nj xí'j na sa'a iin rá iin yó, dá ndoo kuächi yó noq Ndios, ta daá kuití vá ndáya'i ña nj kee na. ²⁷ Nj chikaq ini Ndios ña kían kuu ndidaá ñayuu iin tó'ón ta'ándá, dá keyikq sa'a ná. ²⁸ Dión ta'ani nj ndo'o Cristo. Iin tó'ón daá vá ta'ándá nj dokq ná mií ná nj xí'j na sa'a iin rá iin yó, dá nj dandóo na kuächi kua'a nda'o ñayuu noq Ndios. Ndi'i daá, na'a noq ná ta'ándá kúu uñ ñayuu yó'o. Ta o kíi ka na díta ná kuächi yó, ndaa kasaa na dáka'ki na na ndati ñaá.

10

¹ Dá chí ley nj taa Moisés kían sava'a konda'j óon ña va'a kji'o Ndios noq yo, chí ko

kúu ta'an vaan mií mií ña va'a ko'on na kji'o na noq yo. Sa'a ñqó va'ará tá noq kuía tá noq kuía dóko tã dutí ña'a xí'ín kítj noq Ndios sa'a kuächi ñayuu ve'i ñoo, o kúu ta'on kandqo vij ná noq Ndios. ² Dá chí tá ná kandeé ña nj dokq ná ñoo dánkoo viian na iin íchí noq Ndios, dá kían ko xínñó'ó ka na ko'on na dokq ná ña'a noq Ndios, dá chí o kúutú ka ini na sa'a kuächi na. ³ Tído ko ta'ón dión kían, dá chí sa'a ña chíñó'ó na kítj noq Ndios tá noq kuía tá noq kuía, ñqó kían kedaá xí'ín ná, dá ño'o ini na ña kómí ná kuächi noq Ndios. ⁴ Chí ko kandeé ta'on nij chikerró xí'ín nij chivato dándóo rá kuächi ñayuu noq Ndios. ⁵ Sa'a ñqó, tá nj ku'ũ Jesús ñayuu yó'o, dá nj kaa na xí'ín Ndios:

Ko kónj ní ña chíñó'ó na kítj noq ní, ta ko kónj ní ña dokq ná ña'a noq ní.

Sa'a ñqó nj sa'an ní nj kava'a ní yiki koñoj.

⁶ Chíñó'ó na kítj noq ní, ta sata na nij noq ní sa'a kuächi na, tído ko náta'an ini ní xini ní ña kée na.

⁷ Dá nj kaa xí'ín ní: "Viti kían ve'i kee ña kónj mií ní, tatá Ndios,

tátq'on kji'o ká'an tuti ij mií ní sa'a yú'u."

⁸ ¿Á nj xini ndq'ó? Ña mií noq nj kaa na ká'an di'a: "Ko kónj ní ña chíñó'ó ná kítj noq ní, ta ko kónj ní ña dokq ná ña'a noq ní, ta ni ko kónj ní ña kata na nij noq ní sa'a kuächi na, ta ko náta'an ini ní xini ní ña yó'o." Dión kaa na, va'ará kji'o dión sa'ándá ley choon. ⁹ Dá nj kaa ta'ani na: "Viti kían ve'i kee ña kónj mií ní, tatá Ndios." Sa'a ñqó kandaq inio ña nj sadi Ndios íchí yatá, ta nj chiná'a sa'a na iin ka íchí noq yo. ¹⁰ Ta sa'a ña nj kee Jesús ña kónj Ndios, dá nj kuu nj nduvvii yo noq Ndios, chí nj dokq ná yiki koño na sa'a iin rá iin yó, ta iin tó'ón daá vá ta'ándá nj kee na dión, ta daá kuití vá ndáya'i ña nj kee na.

¹¹ Ta mián ndaa kían ña iin rá iin kuu kuu ndita tá dutí xinkuá'ki rá ini ve'e ño'o, ta tóo tóo chíñó'ó ra kítj, ta tóo tóo dóko rá ña'a noq Ndios sa'a kuächi na ñoo ra. Tído ko kandeé ta'on ña'a ñoo dándóoan kuächi ñayuu noq Ndios. ¹² Tído Cristo, iin tó'ón dinj vá ta'ándá nj dokq ná mií ná nj xí'j na sa'a kuächi ndidaá ñayuu, ta daá kuití vá ndáya'i ña nj kee na. Nj ndi'i, dá nj naqoo na xoo kuá'a Ndios. ¹³ Ta ñoo ió na ndati na ndá ná kasandaá kuu nataán Ndios tã xini u'ũ ñáá tã sa'a ná. ¹⁴ Iin tó'ón daá vá ta'ándá nj dokq Jesús mií ná, ta kúu iin íchí vá nj dánkoo ndaa na ñayuu nj nduvvii ná noq Ndios. ¹⁵ Ta ña yó'o ta'ani xí'o Espíritu ij Ndios ña kandaq ini yo, dá chí dinñó'ó ka kaa na di'a:

¹⁶ Kji'o di'a kandqoi kee xí'ín na ñoo Israel tá ná kasandaá kuu daá ñoo, kaa sato'o yo Ndios:

Chí ini níó ná ko'in chikaqj leyj, ta ini ñaxintónj ná taai ña.

17 Ta kaá ta'ani na di'a:

Ko'in k'i'o ká'ano inij sa'á kuachi na, ta ni iin kuu ta'ón o ndiko'on inij sa'án, xi'in sa'a iin rá iin ña kini ni kee na.

18 Ta viti, sa ni xi'o ká'ano iní na sa'á kuachi yo, sa'á ñoó ko xínño'ó ka yo dokó yo ña'a noo ná sa'án.

19 Kana'á ndó, ñani miij, ña ió tandéé iní noo yo ku'u yó noo ij cháá ka, noo ió mií Ndios sa'á nií Jesucristo, kirá ni xitá sa'a yo.

20 Ch'i ni nono iin ichi saá noo yo, iin ichi takí, dá ch'i ni nono vá noo tákaa dá'on sadi noo yo ku'u yó noo ij cháá ka sa'á ña ni dokó Jesús yikí koño na sa'a yo.

21 Viti kian kómi yó iin duti ndáya'i cháá ka, na ió dándaki na ve'e Ndios, 22 sa'á ñoó ná natuu yati yo noo Ndios xi'in iin nió ndaa, ta ná kandeé ká'ano iní yo ña natiin va'a na yó, ch'i sa'á ña ni nduvii nió yo, sa'á ñoó ko kútuú ka iní yo sa'á kuachi ni kee yó, ta sa ni nduvii na ñiú yo xi'in takuij vii.

23 Sa'á ñoó ná kuíta toon yó xi'in tandéé iní kómi yó, ta ná dá'a ni nakani kuachi iní yo, dá ch'i iin na ndaa nda'ó kúu na ni xi'o tandéé iní yó'no noo yo.

24 Ta ná ka'i iní yo ndi keeá ka'an ni'ini yó noo iin rá iin yó, dá ná ku'u sáta'an iní yo sa'a yo, ta ná kee yó ña va'a.

25 Ta ná dá'a ni koo iní yo dánkoo yó ña nditúti yó kandaño'ó yó Ndios táto'on k'i'o kée dao ka ñayuu. Di'a ná ka'an ni'ini yó noo iin rá iin yó, ví'i ka ví viti, ch'i kándaq iní yo ña sa kua'an kuyati kuu nandió ko Jesús kasaá na.

32 Ndi'ko'on iní ndo táto'on k'i'o ni ndo'no ndó nda mií sa'a tá ni datóon Ndios ñaxintóni ndo xi'in ña ndaa, ch'i ni sa ndita ndaa ndo tein tandó'ó ná'ano ni sa ndo'no ndó.

33 Ch'i ni kenóo kini ñayuu ndo'ó, ta ni kendava'a na xi'in ndó noó ñayuu kuá'a, ta dao ka ta'ándá ni xi'o ndó mií ndó ña ndo'no dáó nió ndo xi'in ñani ndo.

34 Ta ni sa'an ta'ani ndó ni ku'u iní ndo sa'a na ñó'o ve'e kaa. Ta ni xi'o ndeé iní ndo tá ni xio ndaa ñayuu ña'a ndó, vatí daá ni kadij iní ndo, dá ch'i ná'á ndó ña va'a cháá ka ña'a natiin ndó ch'i induú, ta ni iin kuu ta'ón o túuán.

35 Sa'á ñoó o sa dánkoo ndó tandéé iní kómi ndó, dá ch'i miijan ndaa kuiti ká'ano nda'ó ña va'a natiin ndó noo Ndios.

36 Ta miijan ndúsa kánian k'i'o ndeé iní ndo, dión dá kandeé ndó kee ndó ña kóni Ndios, nda daá vi natiin ndó ña ni kaa na k'i'o na noo ndo.

37 Dá ch'i di'a kaá tuti ij Ndios: Sa yati va kasaá na ni kaaj tanda'í saa, ta o kuéé ka na.

38 Tído na ni kandqo vii noo Ndios sa'á ña kándéé iní ñaa ná, noón kúu na kataki chíchi.

Tído o náta'an ta'on inij konij ná tá ná dánkoo na ña kándéé iní ná yu'u.

39 Tído yóó, ko kúu ta'on yó na dánkoo ña kándéé iní yo ná, dá ko'on yo naa yó. Di'a kúu yó na kándéé ká'ano iní ñaa, dá koni yo káki nió yo.

11

Ná dá'a ni k'i'o yó mií yó ña kaño'no tuku yó tixi ndá'a kuachi

26 Tído tá ná k'i'o yó mií ña kaño'no tuku yó tixi ndá'a kuachi xían nani sa ná'á yó to'on ndaa Ndios, dá kian ko ta'ón iin ka ña'a kuu dokó yo noo Ndios, dá kandqo vii yo noo ná.

27 Sava'a ña ndáti yó ni'í yo nió ña ka'í nda'ó ndo'no yó tá ná kuíta yó keyiko sa'a yo noo Ndios. Ñoó, dá kuéi yó noo sá'ano ita ñó'ó, ña kian dánaá ndidaá na xini xixi Ndios.

28 Ta ndidaá ñayuu ko ní xín kueidó'no ley Moisés, ni lú'u ña maní o kóo sa'a ná xían nani ni sa kuíta uu o oni ñayuu xi'o to'on ña miijan ndaa ni ya'a na, dá kian ka'áni ñaa ta né'e choon.

29 ¿Á ko ná'á ta'on ndó ña ka'í ka ví ndo'no na kénóo Jesús, na kúu de'e Ndios? Ch'i kían táto'on k'i'o séin ni'ini ñaa ná, ta ko nákoní na nií Jesús, kirá ni daxínkqo ña ni kandqo Ndios kee na xi'á, kirá ni nduvii ñaa noo ná, ta ya'a na dár'u'u na Espíritu ij, na kée kuá'a ña maní xi'á.

30 Dá ch'i ná'á va'a yó ndá yoo kaá di'a: "Noó yu'u ni ya'a na, ta mií vá yu'u kúu na ndaka kuendá noo ná", kaá Ndios, na kúu sato'o yo. Ta kaá ta'ani tuti mií ná: "Miijan keyikó Ndios, na kúu sato'o yo, sa'á na ñoo na."

31 Nandeé ka vían ka'í ndo'no ñayuu kée dión tá ná kuéi na noo ndá'a Ndios takí.

K'i'o di'a dándaki ña kándéé iní yo Ndios

1 Dá ch'i ña kándéé iní yo Ndios kóni kaa ña kándéé ká'ano iní yo natiin yo ña ndáti yó ni'í yo noo ná. Ta ná'á káxi yó ña natiin yóan, va'ará ko túuan viti.

2 Ta sa'á ña ni kandeé iní na sá'ano ñoo yo Ndios, sa'á ñoó ni náta'an iní Ndios ni xini ñaa ná.

3 Ta sa'á ña kándéé iní yo Ndios, sa'á ñoó kándaq iní yo xi'in to'on ni kana yú'u mií ná ni kava'a na ñayúu yó'o, sa'á ñoó kándaq iní ña ni kava'a na ñayuu ndé'e yó viti xi'in ña'a ko túu.

4 Ta sa'á ña ni kandeé iní Abel Ndios, sa'á ñoó ni dokó rá ña va'a cháá ka noo ná o duú Cain, sa'á ñoó kaá tuti ij Ndios ña ni sa kuu ra iin ta ndaa, ta kaá ta'anian ña ni náta'an iní Ndios ni xini na ña ni dokó rá noo ná. Ta va'ará ni xi'í ra, tído ña'a ni kee ra dána'a ij váan noo yo nda viti.

5 Ta sa'á ña ni kandeé iní Enoc Ndios, sa'á ñoó ni ndaño'ó ní'ini ra ñayúu yó'o, ch'i ko ní xi'í ta'on ra, ch'i ko iin ta'on ná'á ndeí kua'an ra, dá ch'i ni naki'in ñaa mií Ndios. Tído tá ko ña'á naki'in ñaa ná, kaá tuti ij Ndios ña sa náta'an nda'ó iní na sa xini ñaa ná.

6 Dá ch'i tá ko kándéé iní yo Ndios, dá kian ni iin kuu ta'ón o náta'an iní na koni na yó. Dá ch'i tá kóni yo kane'e ta'an va'a yó xi'in ná, dá kian kánian kándisa ndaa yo ña ió na, ta

káni ta'anian kandisa yó ña miáan ndaa kuiti kemáni ná na nándukú ñaa. ⁷ Ta sa'á ña nj kandeé iní Noé Ndios, sa'á ñoó nj seidó'o ra ña nj kastó'on Ndios xí'in rá sa'á iin ña'a kó xini rá koo, chí nj ndí'i ini rá nj kavá'a ra iin barco noó nj káki mií rá xí'in ndidaá na ve'e ra. Ta sa'á ña nj kandeé iní ra Ndios, sa'á ñoó nj kandoo ndidaá ká ñayuu kúú ná ñayuu kíni, ta nj xí'i ná, ta nj ni'i Noé ña nj kandoo va'a ra noó Ndios sa'á ña nj kandeé iní ñaa rá.

⁸ Ta sa'á ña nj kandeé iní Abraham Ndios, sa'á ñoó nj seidó'o ra noó nj ka'an Ndios tá nj kana na ra ña kíán ko'on rá natiin ra ñó'o, ña nj kaa ná k'i'o na noó rá. Dá nj kee ra kua'an rá, va'ará kó ná'á rá ndei saá ra. ⁹ Ta sa'á ña nj kandeé iní ra Ndios, sa'á ñoó nj sa io ra noó'o nj kaa ná k'i'o na noó rá tató'on k'i'o ió iin ta tukú, dá chí nj sa io ra ve'e ñíj kítí, mií rá xí'in de'e ra Isaac, xí'in de'e ñáni ra Jacob, tá'an rá nj natiin daó xí'in rá tó'on nj xí'o Ndios noó rá. ¹⁰ Ta nj xí'o ndeé ini ra, dá chí nj sa ndati ra ni'i rá iin ká va ñoo noó koo ra, ña kíán nj chí'á'a mií Ndios sa'a, ña kíán nj natao mií ná, ña kíán nj kavá'a mií ná.

¹¹ Ta sa'á ña nj kandeé ta'ani ní Sara Ndios, sa'á ñoó nj kasandaáan ñó'o de'án, va'ará o kúu ta'on kandeé de'án. Ta va'ará iin ña sa'ano kíán, tído nj kandeé ij váán nj dákakián xi, dá chí nj kandisaán ña iin ná ndaa ndá'o kúú ná nj xí'o tó'on nooan ña koo de'án. ¹² Ta dión ta'ani Abraham, va'ará sa yati kuu ra, tído nj kasandaá ra kúú rá tatá noó kua'á ndá'o ñayuu tató'on k'i'o kua'á kúú tíñoó, tató'on k'i'o kua'á kúú ñotí ndéi yú'u taño'o.

¹³ Ta ndidaá va ñayuu yó'o nj kandeé iní na Ndios ndá noó nj xí'i ná. Ta kó ní natiin na ña nj kaa Ndios k'i'o na, tído nj xini ná ña kee na chí noó xí'in ñaxintóni ná. Ta nj kandisa ndaa ña ña dión koo, ta nj kadij ini ná. Ta nj nakoni na ña ná tukú vá kúú ná, na xionoo ndava'a ñayuu yó'o kúú ná. ¹⁴ Ta sa'á ña nj nakoni na ña kúú ná ná tukú ñayuu yó'o, sa'á ñoó kándaá inio ña iin ká va ñoo ndati na kakuu ñoo ná. ¹⁵ Dá chí tá ní nakani ini na sa'a ñoo ná, ña nj ñankoo na tá nj kankuei na xionoo ná, dá kíán vatí ij vá nandió kuéi na no'o ná, ní kúu. ¹⁶ Tído iin ká ñoo ndato cháá ká va nj ndí'i ini na kandeé na, ta ñoo ñoó kúú ñoo nákaa induú. Sa'á ñoó kó xíka'an ta'on noó Ndios chí'ani ná mií ná ña kúú ná Ndios noó ñayuu yó'o, dá chí nj kenduu na iin ñoo chí induú noó kandeé na.

¹⁷ Ta sa'á ña nj kandeé iní Abraham Ndios, sa'á ñoó kua'an rá dokó rá de'e ra Isaac tató'on nj kaa Ndios xí'in rá, nde'á á kándéé ká'ano ini ñaa rá. Ta va'ará ndati ra natiin ra ña nj kaa Ndios k'i'o na noó rá, tído nj sa io nduu rá chí'á'o ra iin tó'on diñ de'e ra, ¹⁸ chí di'a ni kaa Ndios xí'in rá: "Xí'in savá'a de'ón Isaac kakuu na ve'ón." ¹⁹ Tído

nj kandaá ini Abraham ña ió choon noó ndá'a Ndios ña dánátaki ná na nj xí'i. Ta viti ná keeá kuendá ña nj xí'i va Isaac, ta nj ñataki va xi nj kee Ndios, chí kó ní sóno ta'on na kuu xi.

²⁰ Ta sa'á ña nj kandeé iní Isaac Ndios, sa'á ñoó nj kemáni rá de'e ra Jacob xí'in Esau xí'in tó'on va'a, ña nj kaa Ndios kee na xí'in rá cháá ká chí noó. ²¹ Ta sa'á ña nj kandeé iní Jacob Ndios, sa'á ñoó tá sa yati kuu ra nj kemáni rá ndin nduu de'e José xí'in tó'on va'a. Nj ndí'i, dá xí'in ndeé karrotí rá nj sa tuu ra nj sa iin ra, dá nj keká'ano ra Ndios. ²² Ta sa'á ña nj kandeé iní José Ndios, sa'á ñoó tá sa yati kuu ra nj kastó'on ra ndi koo kankuei ná ñoo Israel Egipto ko'on ná, ta nj sa'anda rá choon ndi kee na xí'in lásá ra.

²³ Ta sa'á ña nj kandeé iní na ve'e Moisés Ndios, sa'á ñoó tá nj káki ra, dá nj chí'á'a de'e ñaa ná oní toon yoo, dá chí luu ndá'o nj sa kaa ra tá nj sa io leé rá. Sa'á ñoó kó ní yu'ú ta'on na kújo kao na choon nj sa'anda rey Faraón ña kánian kuu ndidaá takuáli yíi. ²⁴ Ta sa'á ña nj kandeé iní Moisés Ndios, sa'á ñoó kó ní xíin ra kanani rá kakuu ra de'e noó de'e di'i rey Faraón tá nj kuyatá rá. ²⁵ Di'a nj ndukú rá ndo'o níó rá xí'in ná ñoo rá, ná kúú ñoo Ndios, ta kó ní xí'o ra mií rá koo dii tóo ra tein kuachi. ²⁶ Dá chí nj nakani ini ra ña va'a cháá ká kee ra tá ná nakí'o ra mií rá ndo'o naní níó rá sa'a Cristo, ná tanda'á Ndios kii dákaki ñaa, o duú kaan kakomi rá ña kujiká ió noó ná ñoo Egipto, dá chí ndati ra natiin ra ña nj kaa Ndios k'i'o na noó rá. ²⁷ Ta sa'á ña nj kandeé iní ra Ndios, sa'á ñoó nj kana ra ñoo Egipto, ta kó ní yu'ú ta'on ra, va'ará xido ndá'o ini rey Faraón xini ñaa rá. Ta nj xí'o ndeé ini ra, dá chí kee ra tató'on xini rá Ndios, va'ará kó kandeé yó koni xí'in noó yó ná. ²⁸ Ta sa'á ña nj kandeé iní ra Ndios, sa'á ñoó nj chíndú'u rá ña kíán keká'ano na Israel víko pascua. Ta sa'á ña nj kandeé iní sa'anda rá choon ña ná ke'i ná yú'u yé'é ná xí'in niñ borrego, dá ná dá'a ni kuu de'e noó ná kee ángel né'e choon ña ka'áni de'e noó ná ñoo Egipto.

²⁹ Ta sa'á ña nj kandeé iní na Israel Ndios, sa'á ñoó nj ya'a na noó Taño'o Kua'á tató'on yá'a na noño'o ichi. Ta dión ta'ani ni ka'an tá Egipto chika'anda rá tató'on nj kee mií ná, tído nj kandaá rá, dá nj xí'i rá. ³⁰ Ta sa'á ña nj kandeé iní na ñoo Israel Ndios, sa'á ñoó tein usa kuu nj kaq noo na satá náó ñoo Jericó, tá kúú nj koon vaan. ³¹ Ta sa'á ña nj kandeé iní iin ñá'a díko mií naní Rahab Ndios, sa'á ñoó kó ní xí'an xí'in dao ká na ñooan, ná kó ní xíin kuedí'o Ndios, chí nj natiin va'án ve'án taa Israel, tá'an rá nj sa'an na naní ñoo Jericó ñoo.

³² ¿Ndí kán ka'an cháá kaj xí'in ndó sa'á ña yó'o? Chí kó nónoí nakani ndí'i sa'á ña nj kee Gedeón, xí'in sa'á ña nj kee Barac,

xí'in sa'á ña ñi kee Sansón, xí'in sa'á ña ñi kee Jefté, xí'in sa'á ña ñi kee David, xí'in sa'á ña ñi kee Samuel xí'in sa'á ña ñi kee dao ka profeta, ³³ ch'i sa'á ña sa kandeé ini ra Ndios, sa'á ñoó sa kandeé ini ra dándáki ra dao ka ñoo, ta sa kee ra ña ndaa, ta sa ñatiin ra ña ñi kaa Ndios k'i'o na noo rá, ta sa kandeé rá sa sadi ra yú'u ndika'a, ³⁴ ta sa kandeé rá sa nda'o ra ño'ó deen kéj ita, ta sa kandeé rá sa káki ra noo espada. Ta va'ará ko kuíi ka ndée rá, tído mií Ndios ñi x'i'o ndée rá, sa'á ñoó sa ní'i rá ndée sa naá ra xí'in dao ka ñoo, ta sa kandeé rá sa taxi rá ta xini u'u tá'an xí'in rá. ³⁵ Ta sa'á ña ñi kandeé ini dao na ñá'a ñi sa ndei sa na'á Ndios, sa'á ñoó ñi ñataki tá'an na, na ñi x'i'i.

Tído dao ka ñayuu Ndios ñi ndo'o nani níó ná, ta ñi x'i'i na sa'á Ndios, tído ko ní sa'an na dánkoo na ña kándéé ini na Ndios, dá ch'i ná'á ná ña nataka na kandeí va'a cháá ka na kee Ndios. ³⁶ Ta dao ka na ñi kediki ndaa ñáa tá kini, ta ñi kani ñáá rá xí'in chirrión, ta dao ka na ñi kató rá xí'in cadena, ta ñi sadi ñáá rá ve'e kaa. ³⁷ Ta dao ka na ñi sa'áni rá xí'in yuu, ta dao ka na ñi sa'anda dao ra xí'in espada, ta dao ka na ñi xirndodó rá, dá ná ya'a na kee na kuachi, ta dao ka na ñi sa'áni rá xí'in espada. Ta yó'o yó'o ñi xionoo na, ta nda ñi borrego xí'in ñi kít'i ñi sa ndixi na. Ta ñayuu kúnda'i nda'o ñi sa kuu na, ta sa ndo'o nda'o níó ná, ta sa kendava'a nda'o ñayuu xí'in ná. ³⁸ Ta ñayuu ndáya'i nda'o noo Ndios ñi sa kuu na yó'o, ta ko kánian ñi'í ñayuu ñayuu yó'o ña kandeí na xí'in ná, ta vat'i xian daá sa xionoo ndava'a na noo kúú ño'ó ichi, xí'in noo kúú yúku, xí'in noo kúú káo, xí'in noo kúú da'o.

³⁹ Ta ñi ñakoni Ndios ndidaá na yó'o sa'á ña sa kandeé ini ñáá ná, tído ko ní ñatiin na ña ñi kaa Ndios k'i'o na noo ná, ⁴⁰ dá ch'i ña va'a cháá ka ko'on Ndios k'i'o na noo ná, ta ñi chítuu tóo ña Ndios, ch'i kóni na ña ñatiin nduu yó ña dánkoo vii ná yó xí'in ñayuu ñoo.

12

Ná kande'é yó iin tó'on Jesús, ta kee yó táto'on k'i'o kée mií ná

¹ Díón ví kua'a ñi sa kuu ñayuu ñi sa kandeé ini Ndios, ta x'i'o na kuenda noo yó, ta káo noo na yó táto'on k'i'o káo noo ñáá vikó. Sa'á ñoó ná taó xóo yó ndidaá tá'an ña'a kétéin noo yó xí'in ndidaá kuachi ña sadi noo yó, ta ná koo ini yó taxi tá'an yó xí'in tandeé ini ko'on yó chí noo. Ná dá'a ni katuú yó. ² Ná kande'é yó iin tó'on ñi Jesús, dá ch'i mií ná kúú na ñi x'i'o ña kandeé ini yó ná, ta mií ná dáxinkuei yó nda noo kánian kasandaá yó ña kandeé ini yó ná. Ch'i sa'á ña ná'á ná ña ní'i ná ña kadíi ini na tá ná ndi'i, sa'á ñoó ñi x'i'o na mií ná ñi ndo'o níó ná ndjika cruz, ta ko ní sa ne'le na tandíni

ña kíán iin ña ka'an noo kuu na ndjika cruz. Ndi'i daá, dá ñi ñakoo na xoo ku'a Ndios, noo ió na dándáki na.

³ Kande'é ndó ña k'i'o díón ñi ndo'o Jesús ñi kee ñayuu kíni xini u'u ñáá, dá kíán ná dá'a ni kuitá ndo, ta ná dá'a ni ndjiko ndó tá ndo'o níó ndo. ⁴ Dá ch'i va'ará ndó'o níó ndo sa'á ña ko xín ndo kee ndó kuachi, tído ko ñá'a ta'on ka'áni ná ndo'o táto'on ñi kee na xí'in Jesús. ⁵ ¿A sa ñi ñandodó va ndó ña ká'an ni'ini tuti ií Ndios noo yó? Ta táto'on ká'an ni'ini iin tatá noó de'e ra, k'i'o díón ká'an ni'inian noo yó, dá ch'i kaáan:

De'e ló'o mií, o sa kú'ichi inon tá ndéndaá ñáa sato'o yó Ndios,

ta ná dá'a ni kutúú inon tá dánani na yo'ó, ⁶ dá ch'i ndidaá na kú'u ini sato'o yó Ndios sa'a, ndéndaá ñáa ná,

ta dándó'o na níó ndidaá na ñi ñatiin ña kakuu na de'e na.

⁷ Sa'á ñoó k'i'o ndéé ini ndo tá ndéndaá ñáa Ndios, dá ch'i k'i'o díón kée na xí'in ndó sa'á ña kúú ndó de'e mií ná. Dá ch'i, ¿ndi káa iin de'e ko ndéndaá ñáa tatá ra? ⁸ Tído tá ko ndéndaá Ndios ndo'ó táto'on k'i'o ndéndaá na dao ka de'e na, dá kíán ko kúú ta'on ndó de'e na, de'e nda'i va kúú ndó. ⁹ Díón ñi ndo'o yó xí'in tatá yó ñayuu yó'o tá ñi sa kuu yó takuáli, ñi ndéndaá na yó, ta ñi sa io ña'ño'ó yó noo ná. Sa'á ñoó, ¿á ko ná'á ta'on ndó ña kánian ndi'i cháá ka ini yó kueíd'o'ó yó tatá yó Ndios, na ió induú, dá ná konio kataki chíchi yó? ¹⁰ Tatá yó ñayuu yó'o ñi ndéndaá ra yó cháá tiempo táto'on k'i'o ñi ka'an mií rá. Tído tatá yó Ndios kúú na ndéndaá na yó, dá keva'a yó noo ná, dá kat'i'a yó koo vii yó noo ná táto'on vii mií ná. ¹¹ Ta ko iin ta'on náta'an ini tá ndéndaá ñáa tatá xi, di'a tá'u'u ini xi tá ndó'o xi díón. Tído ña va'a mií vá xi kíán, dá ch'i cháá ka chí noo kasandaá xi koo va'a ini xi, ta kat'i'a xi kakuu xi ñayuu kendísá'ano sa'á ña ñi ndo'o níó xi.

K'i'o di'a ndo'o ñayuu ko xín ñatiin ña mani x'i'o Ndios noo ná

¹² Ta viti ndane'le ndó ndá'a ndo xí'in ndéé, ta ná chikata ndaki ndo kondó ndo. Ná dá'a ni ndjiko ndó. ¹³ Ná konó ndó iin ichi ndaa noo kaka ndó, dá kíán ná dá'a ni nataní cháá ka sa'a ndo, ña ñi xió kodo, dá kíán ná nda'aan.

¹⁴ Ta koo ini ndo kandeí va'a ndó xí'in ndidaá ñayuu, ta koo ini ndo koo vii ndo noo Ndios, dá ch'i na ko kée díón, ni iin kuu tá'on o koni na sato'o yó Ndios. ¹⁵ Koo ini ndo kandaa tá'an ndó, dá kíán ni iin ndó ná o kána xoo noó ña maní ñi kee Ndios sa'a ndo. Ch'i oon ni ví kakuu iin káa mií ndó táto'on iin yo'o ova, dá dátuu ndó dao ka ndo, dá kasá'a ndjiko dao ka na kee ndó. ¹⁶ Ta kaon koo ndó, dá ná dá'a ni kee iin káa ndo'ó kuachi xí'in na ko kúú ñadi'í ndo o yíi ndo.

Ta ná dá'a ni kenóo ndó ña'a Ndios táto'on k'i'o ni kee Esaú, dá ch'i sa'a iin ko'o ndéi ni ðaon tá'an ra ña kánian natiin ra sa'a ña kúú rá de'e noó. ¹⁷ Ta sa ná'á vá mií ndó ña tá ni ndi'i daá, dá ni ñasá'á nda'í sáki ra xika ra ta'í rá noó tatá ra, ña kían ve'i noo Ndios sa'a ña kúú rá de'e noó, tído ko ni kándéé ta'on ra natiin ra ña, ta ko ní kúu ta'on nadaon ra ña ni kee ra, va'ará ni saki ra xi'in ndirá noo rá.

¹⁸ Ta ko ní kasandaá ndo noo iin iin yúku, ña kían kuu dáko'on ndá'a ndo táto'on ni ndo'o na sá'ano ve'e yó tá sata, ch'i tá ni saa na noo iin yúku ñoo, ðeén nda'ó k'éi itaan, iin naá nda'ó noo ñan, ta ño'oma tóón ndúch'i ni ñaka'ani dinján, ta ní'i xído oon kána tach'i ðeén ñoo. ¹⁹ Tá ni seid'ó na sá'ano ve'e yó ña ni'í nda'ó ni tuu trompeta, ña ni'í nda'ó ni ka'an tach'i Ndios, dá ni seí nda'í ñayuu ñoo ña ná dá'a ka ni ka'an na, ²⁰ dá ch'i ni yu'ú nda'ó na tá ni seid'ó na choon ni ta'anda noo ná, ch'i ni ka'an ña ni mií ná, ta ni iin to'ón kíti ndáka na o kúu kako'ón yúku ñoo, dá ch'i tá koó, dá kánian kuu na xi'in yuu, o xi'in iin yúchi. ²¹ Ta sa'a ña xixi nda'ó kúu ña ni xini na, sa'a ñoo ni kaa Moisés: "Ndéi ñino oon vi' yu'ú ña yu'í", kaá ra.

²² Tído ndo'ó, sa ni kuyati ndó noo iin yúku Sion noo nákaa ñoo Ndios takí, ña kúú ñoo Jerusalén nákaa induú, noo ndéi kua'á nda'ó mil ángel. ²³ Ta ñoo kúu noo ndit'ón ndi'í na mií noó ni kana Ndios, ta kándodó kuu ná induú. Ta ñoo ió mií Ndios, na keyíko ndaa sa'a ndidaá tá'an ñayuu. Ta ñoo ndéi ta'ani nió na ni kandoo vii noo Ndios, ch'i ni ni'í ná ña kakuu na táto'on k'i'o kóni Ndios. ²⁴ Ta sa ni kuyati ta'ani ndó noo Jesús, na ni ka'an sa'a yo noo Ndios, dá ni kandoo na kee na iin ña saá xi'in yó. Ta ió ta'ani kuendaá ndo xi'in ni ná, kira ni xita sa'a ndo. Ta ni va'a cháá ka kúu rá o ðuú ni Abel, ch'i ko xika ya'í ra sa'a kuachi táto'on ni kee ni Abel.

²⁵ Ta ná dá'a ni kedó'ó ndó mií ndó noo ká'an Ndios. Dá ch'i ko ní káki ta'on na sá'ano ñoo yo sa'a ña ni kedó'ó ná mií ná noó ni ka'an Ndios noño'ó yó'o. Ta vi'í ka vi ndo'ó yó tá ná kedó'ó yó mií yo noo ká'an Ndios nda induú. ²⁶ Ta xi'in to'on ni ka'an mií ná ni ðakídi ni'ini na sava'a noño'ó yó'o tá sata, tído viti kaá na ði'a: "Ko'on tukui kee dión, tído o ðuú noño'ó yó'o oon ni ko'ín ðakídi ni'ini, nda induú ðakídi ni'ini ta'anii."

²⁷ Ta sa'a ña ni kaa na "ko'on tukui kee dión", sa'a ñoo kándaá inio ña ko'on na ðitá ná ndidaá ña kuu kidi ni'ini, ña ni kava'a na ñayú yó'o, dá kandoo ndidaá ña o kúu kidi ni'ini. ²⁸ Ta viti, sa'a ña ni ni'í yo noo Ndios iin ñayú saá noo dándáki na, ña kían ni iin kuu o kidi ni'ini, sa'a ñoo daá kuití ná nak'i'o yó ndivé'e noo Ndios. Ta k'i'o dión ná koni kuách'i yo noo ná, ta ná kayu'ú ni'ini yo na, ta ná koo ñaño'ó yó noo ná, dá ná nata'an ini

na koni na yó. ²⁹ Dá ch'i táto'on k'i'o kúu ño'ó ita chíño'ó ndidaá ña'a, k'i'o dión kúu tatá yo Ndios.

13

K'i'o di'a kánian kee yo sa'a ña kándéé ini yo Jesús

¹ O sa kóo ini ndo dánkoo ndó ña kú'u sata'an ini ndo sa'a ndo. ² Ta ná dá'a ni nandodó ndo natiin va'a ndó ndi ndaa mií ñayuu tá ni kasáa na ve'e ndó, dá ch'i sa'a ña ni natiin va'a ñaá dao ñayuu, sa'a ñoo ni natiin na ángel ni kii noo Ndios ni saa ve'e na, va'ará ko ní kándaá ini na ndá yoo kúu ná.

³ Ta koo ini ndo ndiko'on ini ndo sa'a na ño'o ve'e ka, ta kee ndó kuendaá ña nákaa nduu ndo xi'in ná. Ta dión ta'ani kanda'ó ndó xi'in na kéndava'a ñayuu xi'in, ta kee ndó kuendaá ña ni mií ndó kéndava'a na xi'in. ⁴ Ta kana'á ndó ña iin ña va'a kían ña tánda'a ñayuu. Ta iin ña vii kían ña kidi ta'xi'in ñadi'í ra. Tído ndidaá ñayuu kidi xi'in na ko kúu ñadi'í na o yi'í ná, xi'in na kée dao ka kuachi ka'an noo xi'in ñi'í ná, noon kúu na miian ndaa kuiti ndo'ó nió ná kee Ndios. ⁵ Ta o sa kátoó téi ndo ña kuika, kua'an ndo kadij ini ndo xi'in ña'a sa ió noo ndo, dá ch'i di'a ni kaa mií Ndios: "Ni iin kuu ta'ón o dáyaá nda'í yo'ó, ta ni kuu ta'ón o dánkoo ndava'í yo'ó."

⁶ Sa'a ñoo kuu kaa yo di'a xi'in tándéé ini: Miian ndaa kuiti sato'o yo Ndios kúu na chíndeé ñaá,

sa'a ñoo ni ko yu'í xini'í ndi ndaa mií vá ña'a ná kee ta' ñayuu yó'o xi'in.

⁷ Daá kuiti ndiko'on ini ndo na ni ðaná'a noo ndo, ch'i mií ná ni ðaná'a to'on Ndios noo ndo. Ta ndiko'on va'a ini ndo ña kua'á nda'ó ña va'a ni kana noó ña sa kee na, ta kándéé ini ndo Ndios táto'on sa kándéé ini ñaá ná. ⁸ Táto'on k'i'o kúu Jesucristo koni, k'i'o dión kúu ná viti, ta k'i'o dión kuiti va kakuu na. ⁹ Ná dá'a ni koo ini ndo ndiko' ndo ña to'ón dána'a dao ka ta, ta o sa kándia ndó tá diin dána'a ra sa'a Jesús. Va'a cháá ka kían ña koo ndeé ndo xi'in ña man'í kee Ndios sa'a ndo, ta o ðuú sa'a ña seí ndo ña yó'o o ña káa táto'on k'i'o dána'a dao ka ra. Dá ch'i va'ará ndúndéé dao ñayuu kée na ña yó'o, tído ko chíndeé ta'on ñaá.

¹⁰ Ni'í yo ña va'a sa'a ña ni doko Jesús mií ná noo Ndios tá ni xi'í na. Ta ko ta'ón ichi ta ðuti kéchóon ini ve'e ño'o na Israel ni'í rá ña va'a yó'o. ¹¹ Né'e tá ðuti kúu noo ni kiti kua'an ra ini ve'e ño'o noo kúu noó ij cháá ka, ta dóko ñaá rá noo Ndios sa'a kuachi ñayuu. Ndi'i, dá chíño'ó ra yiki koño ni nda noo kúu yu'ú ñoo. ¹² Dión ta'ani ni ndo'ó Jesús, dá ch'i ni xi'í na nda noo kúu yu'ú ñoo, ta xi'in ni mií ná ni nduvii ñayuu na. ¹³ Ta viti ná kankuei yó ko'ó noo ni ndo'ó nió Jesús yu'ú ñoo, dá kían táto'on k'i'o ni

kediki ñaa ñayuu, ki'o dión ta'ani ná ndo'o miíá. ¹⁴ Dá chí o duú ñayuu yó'o nákaa ñoo noo kandeí chíchí yó. Dí'a nandukú yó iin ka ñoo, ña koo chí noo. ¹⁵ Ta sa'a mií Jesús ná dokó yo to'on va'a, to'on ñó'ó noo Ndios ndidaá tá'an kuú, dión dá nakoni yo ná xí'in to'on kánkuei yú'u yo. ¹⁶ Ta ná o sa nándodó ndo kee ndó ña va'a, ta koo ini ndo chindeé tá'an ndó xí'in ña ió noo ndo, chí ña yó'o kían náta'an ini Ndios xini na, ña dóko yo noo ná.

¹⁷ Ta koo ini ndo kueídó'o ndó na ndíta dána'a noo ndo, ta kee ndó choon sa'ándá na, dá chí nduu ñoo ndaa na níó ndo, chí ná'á ná ña miian ndaa nakí'o na kuendá sa'a ndo noo Ndios. Tá kée ndó dión, dá kían xí'o ndó ña kádij ini na, ta ná dá'a ni kunda'í ini na, chí ni iin ña va'a o ní'í ndo tá ná dákúnda'í ini ndo ná.

¹⁸ Kaka ndo ña maní noo Ndios sa'á ndu'u, dá chí ná'á va'a ndu ña ió vii ñaxintóni ndú noo Ndios, ta kóni ndu'u kendúsá'ano ndu ndidaá tá'an ña'a. ¹⁹ Ta seí nda'áví noo ndo ña daá kaka ndo ña maní noo Ndios sa'í, dá ná chindeé ná yu'u nandió koo yachii koto ni'inii ndo'ó noo ndéi ndó xaan.

Ká'an na ndisá'an noo ndí'i

²⁰ Ndios kúu ná xí'o ña ió va'a ini yo, ta mií ná kúu na ñi danátaki Jesucristo, na kúu sato'o yo, ta Jesús kúu mií na ndáka léko, ta sa'á ña ñi xí'o na ñi ná ñi xita ra sa'a iin rá iin yó, dión, dá ñi xinkoo ña ñi kandoo Ndios kee na xí'á, ta daá kuití ndáya'í ña. ²¹ Ta mií Ndios ná ki'o ña katí'a ndó kee ndó ndidaá tá'an ña va'a, dá kandeé ndó kee ndó ña kóni mií ná, ta kee ta'ani na xí'in ndó ña náta'an ini na kee na sa'á ña ñi xí'í Jesucristo sa'a yo. Ta daá kuití ná natiin na ña'ñó'ó. Dión ná koo.

²² Ta seí nda'áví noo ndo, ñani, ña ki'o ndeé ini ndo kueídó'o ndó to'on ká'an ni'inii noo ndo, chí cháá nda'o kúu to'on ñi taai kosaá noo ndo. ²³ Ta kana'á ndó ña sa ñi yaá va ñani yo Timoteo ve'e kaa. Tá ná kosaá yachí xi yó'o, dá kandakai xi saai kande'í ndo.

²⁴ Ka'an ndo ndisá'an xí'in ndidaá na ndíta dána'a noo ndo xaan kuendá ndu'u, xí'in ndidaá ka na kúu ñayuu Ndios. Ta natiin ndó ndisá'an tánda'á ndidaá ñani yo ndéi Italia yó'o kosaáan noo ndo.

²⁵ Ta ná koo ña maní xí'o Ndios xí'in iin rá iin ndó. Dión ná koo.

To'on yó'o kían nì taa Santiago nì sa'an noó na kúú kuendá Jesús

Ká'qan Santiago ndísá'án

¹ Yu'ú kúú Santiago, ta kéchóoin noq Ndios xí'ín noq Jesucristo, na kúú sato'o yo. Ta táai tuti yó'o kosaaan noq ndo'ó, na kúú ndin uxí uú tu'u na ñoo Israel, ndo'ó na nì xitá noo kua'qan ndéi iin ní ñayúú. Ta ká'ín ndísá'án xí'ín ndó.

Ná kadij iníq tein tándó'ó ndó'o yó

² Ñani mií, kadij nda'ó ini ndo tá ñó'o ndó tein ndi ndáa mií tándó'ó. ³ Chì sà ná'a va'a ndó ña tá ndó'o ndó tándó'ó sa'á ña kándéé ini ndo Jesús, dión dá katí'a ndó koo ndéé ini ndo noq tándó'ó. ⁴ Tá nakí'o ndó mií ndó kí'o ndéé ini ndo noq ndi ndáa tándó'ó ndo'ó ndó, dá xínkoo ndó tát'o'on kí'o kánian koo ndó, ta chíchì ndó xí'ín ña kándéé ini ndo Jesús, ta ni iin tó'ón ta'on ña'a o kámanj noq ndo.

Kí'o Ndios ñaxintóni noq yo tá ná kaka yó'án noq ná

⁵ Tá ió iin káa ndo'ó kámanj ñaxintóni, dá kían kaka ndóan noq Ndios, dá chì ió nduu na ña kían kí'o na ña xíká ndo, chj kúú ná iin Ndios xí'o kua'á ña'a noq ñayuu na, ta kq kaq na ña koó. ⁶ Tído kaka ndóan xí'ín ña kándéé ini ndo ná. Ta o sà nákani kuáchì ini ndo, dá chì tá kée ndó dión, dá kían kúú ndó tát'o'on noq taño'o, ña kua'qan xoo yó'o xoo káa kée tachì. ⁷ Ta iin ñayuu kée dión ná o sà kándati na natiin na ni iin ña'a xíká na noq sato'o yo Ndios, ⁸ dá chì kúú ná iin ñayuu nákani uú ini, ta kq kúú ta'on na iin ñayuu iin tó'ón ñaxintóni.

⁹ Ta ñani yo, na kúnda'í, kánian kadij ini na chj chindaya'í ñaá Ndios. ¹⁰ Ta na kúú na kujká, kánian kadij ini na sa'á ña nì kenóo ñaá Ndios, dá chì ña kujká ió noq ná kúúán tát'o'on ita yuku, chì tóó vá ndato sáaan, ta dión ta'ani ndo'ó ña kujká kómí ná. ¹¹ Dá chì tá xíno ndiandii, ta ndúdeen ká'anján, ta kúú íchì vá yuku ñoo, ta kúú kuéi va itaan, ta kúú ndáñó'ó vá ña luu ndáaan. Dión ta'ani ndo'ó na kujká xí'ín ña'a kómí ná nani ndúkú ná cháá ká ña kujká.

Yá'a yó kée yó kuachi kée ña kini ñó'o ini ñaxintóni yo

¹² Ndiká'án ndi kúú ví ñayuu, na xí'o ndéé ini tá ndó'o na tándó'ó, dá chì tá nì xí'o ndéé ini na noq ndidaá tándó'ó, dá kían natiin na ña kataki chíchí ná noq ió Ndios. Dá chì kí'o dión nì xí'o Ndios t'o'on na ña kían kee na xí'ín ñayuu kóni ñaá. ¹³ Tá kasá'a katoó ndo kee ndó iin kuachi, o sà ká'án ndo ña Ndios

kúú na dáka'qan ñaá, dá chì o kándéé ta'on ña kini ña kían ya'a Ndios kee na kuachi, ta kq dáka'qan Ndios ni iin tó'ón ñayuu ña kían ya'a na kee na kuachi. ¹⁴ Ña kini ñó'o ñaxintóni yo, ñoó vá ña ndi dáka'qan yo, dá ya'a yó kée yo kuachi noq Ndios, ta ñoó ta'ani kían dákatóó ñaá. ¹⁵ Ta sa'á ña katoó yo kée yo ña kini ñó'o ini ñaxintóni yo, sa'á ñoó kásá'a ya'a yó kée yo kuachi. Tá nakí'o yó mií yó kaño'o yó tíxi ndá'a kuachi, ñoó kían kedaá xí'ín yó, dá nì'í yo ña kuu yo.

¹⁶ Sa'á ñoó, ná dá'a ni dánda'í ndo mií ndó, ñani manj mií. ¹⁷ Dá chì ndidaá ña va'a, xí'ín ndidaá ña ndaa kúú ña xí'o oon Ndios noq yo vèi nda induu. Ta mií Ndios kúú na nì kava'a ndidaá kúú ña tóon ñó'o induu. Ta ni iin kuu tá'ón o nádaon Ndios, tát'o'on kí'o nádaon ña tóon ñó'o káa. ¹⁸ Ta mií Ndios nì chíkkaa ini ña kían ndee na yó de'e mií ná nì kee to'on ndaa na. Ta kí'o dión nì kasandaá yo kúú yo ná mií noq nì nakana Ndios kakuu de'e na.

Ná kueidó'o yó choon sa'ándá Ndios, dá kían koni yo kandeí va'a yó

¹⁹ Sa'á ñoó, ñani manj mií, kaon koo ndó kueidó'o va'a ndó noq ká'qan dao ka ñayuu. Ná dá'a ni yachì téi ini ndo. ²⁰ Dá chì ña xído ini yo kq chindeéan yó, dá kee yo ña kóni Ndios. ²¹ Sa'á ñoó dánkoo ndó ndidaá kúú ña kini kée ndó, xí'ín ña kini nákani ini ndo, ta natiin ndó to'on Ndios, tá'qan ña nì seidó'o ndó, xí'ín ña nda'í ió ini ndo. Dá chì ña yó'o kían kándéé dáka'ki níq ndo.

²² Koo ini ndo kee ndó tát'o'on kí'o ká'qan to'on va'a nì seidó'o ndó. O sà kueidó'o oon ndóan, dá chì tá seidó'o oon ndóan, dá kían dánda'í ndo mií vá ndó. ²³ Chì na seidó'o oon to'on va'a Ndios, ta kq kée na ña, noqon kúú tát'o'on iin taa ndé'é mií noq espejo. ²⁴ Dá chì tá nì ndi'í nì sà nde'é rá to'on káa ra, ta kúú kua'qan ra. Ta kúú tóó vá, kúú sà nandodó va ra tát'o'on kí'o káa ra. ²⁵ Tído na ndino'o ini seidó'o to'on ndaa Ndios, tá'qan ña taó xoo ñaá tíxi ndá'a kuachi, ta ndiko toon naq, noqon kúú na kq nandodó ña nì seidó'o na. Dí'a kée na choon sa'ándáan. Na yó'o kúú na chindeé Ndios noq ndidaá ña kée na.

²⁶ Ta ndidaá na ká'án ndita ndaa xí'ín Ndios, ta kq kándéé ná chituu na yó'u ná, noqon kúú na dánda'í mií, ta ni ña kándisa na kq ndáya'í. ²⁷ Dá chì ña ndaa, ña vii kúú ña kándisa yó noq tatá Ndios tá ná chindeé yó takuáli koq toatá xí'ín nana, xí'ín na kuáan tein tándó'ó ndó'o na, ta ná kandaa yo mií yo noq ña kini ió ñayúú yó'o.

2

Ná dá'a ni chindaya'í yó dao ñayuu, ta kenóo yó dao ka na

1 Ñani miij, ndo'ó nã kándéé iní sato'ó yo Jesucristo, na kánian natiin ndidaá kúú ñãñó'ó, o sã kóo ini ndo chindaya'i ndó dao ñayuu, ta kenóo ndó dao ka nã. 2 Ná keeá kuendá ñã nã saã iin tã kuiká noo ndéi ndó dáku'á ndó, ta ñó'o dé'ë oro ndá'a rá, ta táyíí ndíxi ra. Ta mií hora daá nã saã ta'ani iin tã kúnda'i, ta ndíxi ra dá'on yatá. 3 Ta nátiin va'a ndó tã ndíxi dá'on va'a ñoo, ta kaá ndo xi'in rá: "Kakoo ní noo téj va'a yó'o." Ta kaá ndo xi'in tã kúnda'i ñoo: "Xaã ní kuiiõn, o kakoo noõ'ó xaãn kooõn." 4 ¿Á ko ná'á ta'on ndó ñã sa'á ñã kée ndó diõn, sa'á ñoo káxi ndó ñayuu, ta keyíko ndo sa'a ná xi'in ñaxintõnì kini kómí ndó?

5 Sa'á ñoo, ñani manj miij, kueid'ó va'a ndó ñã yó'o. ¿Á ko ná'á ta'on ndó ñã mií vá Ndios nã kaxi ñayuu kúnda'i ndéi ñayuu yó'o ñã kían koo kuiká ná xi'in ñã kándéé iní ñãá ná, dá natiin na ta'j ná noo ió Ndios dándáki na, dá chj mií Ndios nã kaa ñã k'í'o na ñã noo ñayuu kú'u ini na sa'a ná? 6 Tido ndo'ó, di'a kénóo va ndó na kúnda'i. ¿Á ko ná'á ta'on ndó ñã tã kuiká kúú rã sa'áni nda'i ñãá, ta ñó'o ra ndo'ó kua'an rã noo tã né'e choon? 7 Ta, ¿á ko ná'á ta'on ndó ñã tã kuiká kúú rã ká'an ndava'a sa'a kuu ndato Jesús, ñã kándisa yó?

8 Dá chj tá miãan ndaa kée ndó choon sa'ándá ley Ndios, dá kían va'a va kée ndó. Chj di'a ká'an tuti ij mií ná: "Ku'u ini ndo sa'á ñayuu xi'in ndó táto'on k'í'o ndó'o ndó xi'in mií ndó." 9 Tido tá káxi ndó ñayuu, dá kían va'a ndó kée ndó kuachi, ta táj ndo noo Ndios, chj nã xjo kao ndó ley nã. 10 Ta ndi ndáa mií vá ñayuu kée choon sa'ándá ley Ndios, tido tá nã xjo kao na iin choon sa'ándáan, dá kían kándoo na táj kuachi na noo ndidaá choon sa'ándáan. 11 Dá chj di'a kaá Ndios noo ley nã: "O sã kée ndó kuachi xi'in nã ko kúú ñadi'í ndo o yij ndo." Ta kaá ta'ani na: "O sã sa'áni ndó ndij." Sa'á ñoo va'ara ko ní kée ndó kuachi xi'in nã ko kúú ñadi'í ndo o yij ndo, tido nã sa'áni ndó ndij, dá kían noo ndidaá kúú vá ley nã ya'a ndó. 12 Sa'á ñoo ka'an ndo to'on va'a, ta kee ndó ñã va'a, chj nakujta ndó noo Ndios, ta keyíko nã sa'a ndo xi'in iin ka ley, ñã kían nã taó xóo ndó noo kuachi. 13 Tá ná kasandaá kuu keyíko Ndios sa'á ñayuu, dá kían ko'ó ñã manj koo sa'a nã ko ní xj'o ká'ano ini sa'á ñayuu xi'in ná. Tido nã nã xi'o ká'ano ini sa'á ñayuu xi'in ná, noõn kúú nã koo ñã manj sa'a tá ná keyíko sa'a ná.

Tá miãan ndaa kándéé iní yo Jesús, dá kían kánian kee yó ñã va'a

14 Sa'á ñoo ñani miij, ¿ndá choon kían ñã kaá ndo ñã kándéé iní ndo Ndios tá ko kée ndó ñã va'a? ¿Á ká'an ndó ñã ka'ki ndó sa'á ñã kaá ndo kándéé iní ndo ná? 15 Dá chj tá ió iin ñani ndo, o iin k'í'o ndó, ta ná'á ndó ñã

kámanj ñã'a kandixi na, xi'in ñã'a keí ná iin iin kuu kuu, 16 dá kaá ndo xi'in ná: "Kua'an nó'o ní, ta koo va'a ní, ta kasá'an va'a ní, ta kandixi va'a ní." Tá kaá ndo diõn xi'in ná, tido ko chindee ndó nã xi'in ñã xínñó'ó ná, dá kían, ¿ndi kúú ñã va'a nã kee ndó xi'in ná, tá dáá? 17 Diõn ta'ani, tá kaá ndo ñã kándéé iní ndo Ndios, ta ko kée ndó ñã'a va'a xi'in ñayuu xi'in ndó, dá kían ko choon ta'on ñã kándéé iní ndo ná.

18 Ndá ndi kuu ió iin kaa ndó kaa di'a xi'in yu'u: "Kándéé iní yo'ó Ndios, tido yu'u kúú rã kée ñã va'a." Tido yu'u kaá xi'in nã ká'an diõn: "O kuu ta'on na'á ní ñã kándéé iní ní Ndios, chj ko kée ní ñã va'a. Tido ñã va'a kéei ná'á ñã miãan ndaa ndisa kándéé iní Ndios." 19 Tá kándisa ndó ñã iin to'õn diñj kúú Ndios, dá kían va'a va kée ndó. Tido kana'á ndó ñã nda ñã u'u ta'ani kándisa ñã iin to'õn kúú Ndios, ta ndéj ñinoan noo ná.

20 O sã kákuu ndó ñayuu xixi. ¿Á ko ná'á ta'on ndó ñã tá ko kée ndó ñã va'a, dá kían ni iin ñã'a ko ndáya'i ñã kaá ndo kándéé iní ndo Ndios? 21 ¿Á ko ná'á ndó ñã nã kándoo va'a tatá sá'ano yo Abraham noo Ndios sa'á ñã va'a nã kee na, chj kua'an nã doko ná de'e na noo Ndios táto'on nã sa'anda mií ná choon? 22 Ta kana'á ndó ñã sa'á ñã nã kándéé iní Abraham Ndios, sa'á ñoo nã kee na choon nã sa'anda Ndios noo ná. Ta sa'á ñã nã keva'a na choon nã sa'anda Ndios, sa'á ñoo nã xinkoo va'a na noo ñã kándéé iní ñãá ná. 23 Dá nã xinkoo to'on ká'an tuti ij Ndios, chj kaãan ñã sa'á ñã nã kándéé iní Abraham Ndios, sa'á ñoo nã kándoo vii ná noo ná. Ta ká'an ta'anian ñã nã sã kuu na amigo Ndios.

24 Ta kana'á ndó ñã kándoo vii ñayuu noo Ndios sa'á ñã kée na ñã va'a, ta o duú sava'a sa'á ñã kándéé õon iní ñãá ná. 25 Ta diõn ta'ani ni ndo'ó iin ñã'a sã naní Rahab, ñã sã ñjko mií noo tã. ¿Á ko ná'á ta'on ndó ñã nã kándoo va'an noo Ndios sa'á ñã nã keeán ñã va'a, chj nã xi'o'án ve'an nã kidj tã nã sa'an nã naní ñooan, ta nã ñakí'in ñãá iin ka ichi kua'an rã? Ta k'í'o diõn, dá nã ka'ki ra. 26 Ta sã ná'á vá yó ñã tá ko'ó níõ nákaa ini yikí ko'ño iin ñayuu, dá kían ko ta'ki ta'on na. K'í'o diõn ta'ani ni ko ta'ki ñã kándéé iní yo Ndios tá ko kée yó ñã va'a.

3

Ná koo ini yo dándáki yó yáa yo

1 Ñani miij, ná dá'a ni kua'a téi ndo katoó kakuu na dána'a, dá chj sa ná'á ndó ñã kua'a cháá ka kuendá kánian nak'í'o na dána'a noo Ndios o duú dao ka ñayuu. 2 Ta ndidaá vá yó yá'a nda'o noo Ndios. Tá ió iin nã ko yá'a xi'in to'on ká'an nã, dá kían kúú ná iin nã ndaa, chj nda ñã kini kónj ñij ná kándéé ná dándáki na.

³ Dá ch̄j tá ná chikaā yó kaā yú'ú kuéi yó, dá kandeé yó dándáki yó r̄i, ch̄j kanóo yó r̄i kua'ā noq̄ ká'án mií yó. ⁴ Ta kande'é ta'ani ndó táto'on k̄i'o ndó'o barco, va'ará ndi k̄i'o ví ná'ano rá, ta va'ará ndi k̄i'o ví ndakí tach̄j chinda'á ñá, tído x̄i'ín iin tó'ón yit̄o ló'ó táree t̄ji rá kándéé iin t̄ja kaó r̄a rá kua'an̄ r̄a noq̄ kón̄j mií rá. ⁵ Ta k̄i'o dión ta'ani ndó'o yó x̄i'ín yáa yó, ch̄j kián iin ñá ló'ó, tído chindaā noq̄an k̄éan ña'a ná'ano nda'o. Ch̄j kián táto'on iin ño'ó it̄a leé ló'ó, dá ch̄j va'ará ndi k̄i'o ví ká'ano yúku, tído vaá óon kándééán chíñó'o ndi'i ñáa. ⁶ Ta yáa yó kúu táto'on iin ño'ó kéi, ch̄j kua'á nda'o ña kúu kándééán k̄éan. Ta kián iin ñá nákaā tein yikí koño yó, ta kándééán dáyoq̄an iin nií yó noq̄ Ndios. Ta ndā n̄j kaki yó ndā n̄j x̄i'í yó kándééán dát̄uúán yó. Ta kián táto'on mií ñó'o n̄j kii ndā indayá.

⁷ Kándéé vá ñayuu dándáki na ndidaá kirí xika noñó'o, x̄i'ín kirí nárnee induú, x̄i'ín kirí xika t̄ji noñó'o, x̄i'ín kirí ño'ó ini takují. ⁸ Tído ni iin tó'ón yó o kándéé dándáki yó yáa yó, ch̄j ñá kini nda'o kián, ta o kúu ta'on chítuu yóan. Ta daá kuití dá'u'an̄ ñayuu x̄i'ín ndutá deḡan. ⁹ Ta x̄i'ín yáa yó kéká'ano yó Ndios, na kúu tatá yó, ta x̄i'ín mií ta'anian ndáne'e kini yó ñayuu x̄i'ín yó, na n̄j kava'a Ndios táto'on k̄i'o káa mií ná. ¹⁰ Ta x̄i'ín yú'u yó ká'an yó ña va'a, ta x̄i'ín mií ta'ani yú'u yó ká'an kini yó. Ká'ín x̄i'ín ndó, ñani mií, ñá ko kánian kee yó dión. ¹¹ ¿Á iin tó'ón vá yáí kána takují vid̄j x̄i'ín takují ova, ká'án ndó? ¹² Ñani mií, ¿á kúu ta'ani x̄i'o taño'ó aceituna, ká'án ndó? Ta, ¿á kúu ta'ani x̄i'o yit̄o uva t̄jiño'ó, ká'án ndó? Ta dión ta'ani o kúu ta'on kana takují o'ova noq̄ kána takují vid̄j.

Tá miian ndaā kómí yó ña ndichí n̄j kii noq̄ Ndios, dá k̄ian nóchi ví kandeí yó x̄i'ín daō ka ñani yó

¹³ ¿Á ió iin káa na ndichí, o na ió ñaxintóni tein ndo'ó? Dá k̄ian kánian na'ā na ñá dión kián x̄i'ín ña va'a kée na, x̄i'ín ña nda'í ió ini na. ¹⁴ Tído tá nákaā ña u'u ini nií ñoq̄ ndo, ta chidáó tá'an mií ndó x̄i'ín daō ka ñani ndo, dá k̄ian ko kánian chindaya'í ndó mií ndó, ta o sā k̄etó'ón ndó ña ndaa. ¹⁵ Dá ch̄j o duú noq̄ Ndios ní kixi ñá ndichí kómí na kée dión, ch̄j ña ndichí kómí ná kúu ña ndichí ió ñayuu yó'o, x̄i'ín ña n̄j ta'í ñaxintóni t̄ja, x̄i'ín ña ndichí x̄i'o ña u'u. ¹⁶ Dá ch̄j noq̄ ndéi ñayuu u'u ini, x̄i'ín noq̄ ndéi na chidáó tá'an mií x̄i'ín daō ka ñayuu, ñoo kúu noq̄ ió tandó'ó, ta kua'á nda'o ña'a kini ió noq̄ ndéi na. ¹⁷ Tído ñayuu kómí ña ndichí n̄j kii noq̄ Ndios, noq̄n kúu na ió vii, ta va'a ndéi na x̄i'ín iin rá iin na, ta kúu ná ñayuu va'a x̄i'ín ñayuu x̄i'ín ná, ta va'a ini na, ta kú'u nda'o ini na sa'ā daō ka ñayuu, ta kua'á nda'o ña va'a kée na, ta ko káxi na ñayuu, ta ko kúu ná ñayuu u'u noq̄. ¹⁸ Sa'á ñoo ndidaá

kúu na ndi'i ini ña kandeí va'a x̄i'ín daō ka ñayuu, noq̄n kúu na xionoo chí'i ña va'a, ta kasandaá na natiin na ña va'a kandeí na x̄i'ín daō ka ñayuu.

4

Ná dá'a ni katoó ndo ña kini ió ñayuu yó'o

¹ ¿Ndeí vei ña naá ndo, x̄i'ín ña ndáne'e tá'an ndó tein mií ndó, ká'án ndó? ¿Á ko ná'á ndó ña vei ña tein ña kini katoó ndo kée ndó, ch̄j ña yó'o k̄ian naá tá'an x̄i'ín ña va'a nákaa ini ñaxintóni ndó? ² Kón̄j ndo ña koo ña'a noq̄ ndo, tído ko ni'í ta'on ndóan. Sa'áni ndó nd̄ji, ta u'u kini ini ndo, tído ko kándéé ndó ni'í ndo ña kón̄j ndo. Naá tá'an ndó, ta ndáne'e tá'an ndó, tído ko kándéé ta'on ndó ni'í ndo ña kón̄j ndo, ch̄j ko x̄iká ndoq̄an noq̄ Ndios. ³ Tá x̄iká ndoq̄an noq̄ ná, ko ni'í ta'on ndó ña, dá ch̄j ko x̄iká va'a ndoq̄an táto'on k̄i'o kánian kakā ndoq̄an. Ch̄j x̄iká ndoq̄an, dá kandeé ndó kee ndó ña kini kón̄j mií ndó.

⁴ ¿Ndo'ó kúu na kée táto'on kée iin ñá'a xini xixi yí x̄i'ín iin ka t̄ja! Ch̄j, ¿á ko ná'á ta'on ndó ña tá xini xixi yó Ndios x̄i'ín ña kini ió ñayuu yó'o, dá k̄ian nduu yó na xini u'u tá'an x̄i'ín Ndios? Ta ndi ndáa na ndi'í cháa ka ini sa'ā ña ió ñayuu yó'o o duú sa'á ña'a Ndios, noq̄n kúu na n̄j nduu na xini u'u tá'an x̄i'ín Ndios. ⁵ ¿Á ká'án ndó ña ká'an oon tuti ī Ndios? Dá ch̄j kaq̄an ña n̄j x̄i'o na Espiritu na koo na ini yó'o, ta kékuión nda'o na sa'ā yó'o ña kon̄j yó ná. ⁶ Tído kua'á ka ña man̄j kée Ndios x̄i'á, dá ch̄j di'a ká'an tuti ī ná: "Ko náta'an ini Ndios xini na ñayuu ió táyí ini, ta di'a x̄i'o na ña man̄j noq̄ ñayuu ió nda'í ini."

Kenóo ndó mií ndó noq̄ Ndios, dá ná chin-daya'í na ndo'ó

⁷ Nak̄i'o ndó mií ndó kaño'o toon ndó t̄ixi ndá'a Ndios. Ta o sā kándia ndó kee ndó ña kón̄j ña u'u, ta kuino mií váan ko'an noq̄ ndo. ⁸ Ta koo ini ndo nandukú ndó Ndios ndidaá kuu, dá ná kuyati cháa ka na koo na x̄i'ín ndó. Ta ndo'ó, na kómí kuachi, nduvii ndo ndá'a ndó, dá ch̄j ña kini nda'o k̄ian kée ndó x̄i'án. Ta ndo'ó, na nákanu u'u ini, koo ini ndo nduvii ndo niq̄ ndo. ⁹ Kunda'í ini ndo, ta nda'í kuaki ndó, ta ndei'í ndo sa'ā kuachi kée ndó. Ta ña sáki ndo, ndee ndóan ná nduuan ña ndei'í ndo. Ta ña kád̄i ini ndo, ndee ndóan ná nduuan ña kunda'í ini ndo. ¹⁰ Kenóo ndó mií ndó noq̄ Ndios, na kúu sato'o yó, dá ná chindaya'í na ndo'ó.

Ná dá'a ni chinóo kuachi ndó ñani ndo

¹¹ Ñani mií, o sā kóo ini ndo ka'an kuachi ndó sa'ā iin rá iin ndó. Dá ch̄j tá ká'an kuachi ndó sa'ā ñani ndo, ta kényiko ndo sa'ā ná, dá k̄ian ká'an kuachi ndó sa'ā ley Ndios, ta kényiko ndo sa'án. Tído tá kényiko ndo sa'ā ley, dá k̄ian ko kée ndó choon sa'ándaa, di'a kée ndó mií ndó kúu ndó iin na kényiko sa'án. ¹² Iin tó'ón din̄j vá kúu Ndios, na n̄j

xì'o ley. Ta iin tó'ón mií vá ná kúú nà kándéé dákaí ñayuu, ta iin tó'ón mií ta'ani na kúú nà dándó'o níq yo sa'á kuachi kée yó. Sa'á ñoó, ¿ndá yoo kúú ndo'ó, ká'an ndó? ¿Ndiva'a yá'a ndó kényiko ndo sa'a ñani ndo?

Ná dá'a ni ka'an táyíí ndó sa'á ña kee ndó taan

¹³ Ta kueidó'o va'a ndo'ó, nà ká'an di'a: "Viti o taan ko'on ndu iin ñoo, ta ñoo kandeí ndu iin ní kuaí kéchoon ndu, ta naka'an nda'í ndu, dá ni'í ndú kuá'á dí'ón", kaá ndo'ó. ¹⁴ Tído ko ná'a ta'on ndó ndí kían ndo'o ndó taan, dá chí kúú ndó tát'o'on víko nó'ó náka'ani toó ví'í, ta kúú ndañó'ó ni'ini vaan. ¹⁵ Sa'á ñoó va'a kaan di'a kánian ka'an ndo: "Tá kóni sato'o yo Ndios, dá kataki ndu cháá ka, dá kee ndu ña yó'o o ña káa." ¹⁶ Tído di'a ká'an táyíí ndó sa'á ña kúryíí ndó, ta sa'á ña kúryíí ndó, sa'á ñoó kée ndó ña kini. ¹⁷ Dá chí nà ná'a ndí kían kúú ña vá'a kánian kee na, ta ko kée na ña, nà yó'o kúú nà yá'a kée kuachi noo Ndios.

5

Di'a ndo'o nà kuiká sa'á ña kini kée na

¹ Kueidó'o va'a ndo'ó, nà kúú nà kuiká viti. Ndeí'í ndo, ta kayu'ú kó'ó ndó, chí vei ña kían ndo'o nani níq ndo. ² Dá chí ndidaá kúú ña kuiká kómí ndó nì tei'í vaan. Ta ndidaá kúú dá'on ndo nì ku'u tükidi. ³ Ta ndidaá kúú dí'ón oro xí'in dí'ón plata kómí ndó nì nana daye'e ña, ta daye'e yó'o ná'a kuachi sa'a ndo, chí ko ní kéchoon va'a ndóan. Ta dánaa'an ndo'ó tát'o'on chíno'ó ño'ó kée iin ña'a, chí nì ketúti ndó ña kuiká tein kuú noo ndí'í yó'o. ⁴ Ta viti'ón ndé'í kuachi tá kéchoon noño'ó ndo sa'á ya'í ra, chí xí'in ña mañá ndo ko ní chíya'í ndó ra. Ta mií sato'o yo Ndios, nà kándéé kée ndidaá kúú ña'a, nì seidó'o ña ndé'í'í kuachi ra sa'a ndo. ⁵ Va'a nda'o nì sa ndei ndó ñayuu yó'o, nì sa komí ndó ndidaá kúú ña va'a nì ka'oo ndo, ta nì nda'a ndo tát'o'on kí'o nda'á iin chee kakuu koño, chí viti nì kasandaá kuú kuu ndo. ⁶ Ta dátaí kuachi ndó ñayuu ndaa, ta sa'áni ndo ná, ta nì iin ña'a ko kée ná chíndeé ná mií ná.

Kandita ndaa ndo nani ndáti ndó nandió koq Jesús kasaq na

⁷ Ta viti, ñani mií, koo ini ndo kandati kueé ndo nda ná nandió koq tuku sato'o yo Jesús kasaq na. Kande'é ndó tát'o'on kí'o kée iin taq xiti, ndáti kueé ra dákéa ra ña nì xiti ra, ta ndáti kueé ra daí noó, ta ndáti kueé ra daí noo ndí'í, dá dákéa ra. ⁸ Díón ta'ani kandati kueé ndo, ta kandita ndaa ndo, dá chí sa yati ño'ó vá nandió koq tuku sato'o yo Jesús kasaq na.

⁹ Ñani mií, o sa ká'an kuachi sa'a sátá'an ndó, dá kían ná o dándó'o Ndios níq ndo. Dá chí sa nì kuyati nda'o kuú kasaq Ndios, nà

keyíko sa'a yo. ¹⁰ Sa'á ñoó, ñani mií, koo ini ndo kee ndó tát'o'on kí'o nì sa kee na sa kuu profeta, nà sa kasto'on xí'in ñayuu to'on nì ni'í ná noo sato'o yo Ndios. Chí va'ará nì sa ndo'o níq ná, tído nì sa ndati kueé ná nda nì ya'a tandó'ó na. ¹¹ Ndiká'an ndi kuu ví na xí'o ndeé ini tá ndó'o na tandó'ó, kaá yo. Chí sa ná'a vá yó ña nì xí'o ndeé nda'o ini Job tá nì ndo'o na tandó'ó. Sa'á ñoó ndato nda'o nì nachindeé ña sato'o yo Ndios, dá chí kúú ná iin Ndios va'a nda'o ini, ta kú'u nda'o ini na sa'a yo.

¹² Ta viti, ñani mií, ná ko'ín ka'ín iin to'on ndaya'í cháá ka xí'in ndó. O sa koo ini ndo nachina'á ndó Ndios tá kua'an ndo kí'o ndó to'on ndó noo iin ka ñayuu, ta o sa kaá ndo: "Ná'á induú", o: "Ná'á noño'ó yó'o", ta o sa ká'an ndo ña ná'a dao ka ña'a. Sa'á ñoó tá ká'an ndo "Jaan", ta díón ná kakian. Ta rá ká'an ndo "Koó", ta díón ná kakian, dá kían ná dá'a nì kakomí ndó kuachi noo Ndios sa'á ña ká'an ndo díón.

Kaka ndo ña maní noo Ndios sa'a iin rá iin ndó

¹³ ¿Á ío iin nà ndó'o níq tein mií ndó xaan? Dá kían kánian kaka nà ña maní noo Ndios. ¿Á ío iin nà kádij ini tein mií ndó xaan? Dá kían kánian kata na yaa keká'ano na Ndios. ¹⁴ ¿Á ío iin nà kú'u tein mií ndó xaan? Dá kían nakana ndó na sá'ano dáku'a xí'in ndó, dá ná kaka nà ña maní noo Ndios sa'á nà kú'u ñoó, ta ná chíkodó ná siti díni ná xí'in kuú sato'o yo Jesús. ¹⁵ Dá chí tá kándéé ká'ano ini yo Jesús tá xika yo ña maní noo ná, dá kían nduva'a va nà kú'u, ta ndakoo na kee sato'o yo Jesús. Tá nì ya'a na kú'u ñoó nì kee na kuachi, ta kúú ku'u ká'ano va ini Ndios sa'á kuachi na. ¹⁶ Na'o ndo kuachi ndó noo iin rá iin ndó, ta kaka ndo ña maní noo Ndios sa'á iin rá iin ndó, dá nduva'a ndó kee Ndios. Dá chí kuá'á nda'o ña va'a kúu tá xika iin nà ndita ndaa xí'in Ndios ña maní noo ná. ¹⁷ Profeta Elías nì sa kuu iin taq tát'o'on kí'o kúú mií yó. Ta nì xika na xí'in ndino'o ini nà noo Ndios ña ná o kóon daí. Ta kúú oní kuá'á dao ko ní kóon rá noño'ó yó'o. ¹⁸ Tá nì ndí'í, dá nì xika tuku na noo Ndios ña koon daí, ta kúú nì kasá'á kóon tuku rá. Dá nì kasá'á kána tuku ña'a noño'ó yó'o.

¹⁹ Ñani mií, tá ío iin káa ndo'ó nì kuxoo kua'an noó ña ndaa kándisa yo, ta ío iin ka ndo nì kandeé nì nandió néfe tuku na noó ña ndaa, ²⁰ dá kían kana'á ndó ña sa'á ña nì kandeé ndó nì dandiko ini ndo ná noo kúú íchi kini kua'an na, sa'á ñoó nì kandeé ndó nì dakáki ndo na, chí o kúu ta'on na noo Ndios. Ta kúú kuá'á nda'o kuachi nà ndoo sa'á ña nì kee ndó díón.

To'on yó'o kían mií noó nì taa San Pedro nì sa'an noó nà kúú kuendá Jesús

Ká'qñ Pedro ndísá'án

¹ Yu'u kúú Pedro, ta kúúí iin apóstol, na né'e to'on Jesucristo. Ta ká'an yu'u ndísá'án xí'ín ndo'ó, nà nì xita noo kua'an ndéi chí kuendá Ponto, xí'ín Galacia, xí'ín Capadocia, xí'ín Asia, xí'ín Bitinia. ² Ndo'ó kúú nà nì kaxi mií tatá Ndios tátò'on kì'o nì chùkaa ini nà kee na xí'ín ndó ndà mí sa'a, dá ná kakuu ndó ñayuu nà kee Espiritu iì nà, dá kueídó'o ndó nà, ta ná nduvii ndò kee nìj Jesucristo.

Ta ná koo kuá'a ñà manì Ndios xí'ín ndó, ta ná kì'o na ñà koo va'a ini ndò.

Kómí ndisa yó iin tandéé ini

³ Nà ká'ano kúú Ndios, nà kúú tatá sato'o yo Jesucristo, dá chù sa'a ñà nì ku'u ká'ano ini nà sa'a yo, sa'a ñòó nì nakaki sa'a yo nì kee na, dá nì kuu nì ñatiin yo iin tandéé ini ká'ano ndà'o noo ná, chù mián ndaa kuiti nì ñataki sato'o yo Jesucristo tein nà nì xí'j.

⁴ Sa'a ñòó natiin ta'ani ndó iin ñà ká'ano ndà'o chí induú di'a, chù sa' ió nduu vaan natiin ndo'ó. Ta kían ñà nì iin ku'u ta'ón o té'j, ta kían ñà nì iin ku'u ta'ón o ndí'i. ⁵ Ta táxi va'a Ndios ndo'ó xí'ín ndéé mí ná sa'a ñà kándéé ká'ano ini ndò ná, dá kasandaá ndò nì'j ndò ñà káki ndó, dá kandeí ndó xí'ín ná, chù sa' ió nduu va ñà'a yó'o natiin ndó tá ná kasandaá kuu noo ndí'i.

⁶ Sa'a ñòó kadij ini ndò, va'ará tein cháá ku'u kánian ndo'o níó ndò kée kuá'a noo tandó'ó. ⁷ Chù tandó'ó ñòó kían korndodó ñà kándéé ini ndò Jesús, nde'á á ndíta ndaa ndò xí'án. Ta ndáya'i cháá ká ñà kían kándéé ini ndò ná o duú oro, tá'an ñà xító ndodó ñayuu xí'ín ñó'o, dá nde'á á mián ndaa kuiti oro ndino'o kían o koó. Tído kasandaá iin kuu, ta naá vá oro ñòó. Tído ndo'ó, tá mián ndaa kuiti ndíta ndaa ndò xí'ín ñà kándéé ini ndò ná tein tandó'ó, dá kían chindaya'i ñaa Ndios, ta kì'o na ñà'ño'ó, xí'ín ñà ndato noo ndò tá ná na'a noo tuku Jesucristo. ⁸ Kómj ndò ná, va'ará kò ní xini ndò ná xí'ín noo ndò. Ta va'ará kò ndé'é ndó nà viti, tído kándisa ndò nà. Ta ndato ndà'o kadij ini ndò, ta ní kò ní'j ndò to'on ka'an ndò sa'a ndí kì'o kadij ini ndò, ⁹ chù ní'j ndò ñà va'a sa'a ñà kándéé ini ndò ná, ta ñòó kían káki ndó noó kuachi ndò.

¹⁰ Nì ka'an profeta nì sa' ndei sa' na'a sa'a ñà manì ko'on Ndios kee na xí'ín ndó. Nì ñakua'a va'a ra sa'an, ta nì kee ra tatá kandaá ini ra ndi koo kee Ndios dáka'ki na ñayuu. ¹¹ Chù nì ñakua'a ra sa'a ndá yoo

kakuu nà kee dión, ta ndá oon koo na, chù ió Espiritu Cristo ini ra, ta nì kasto'on na xí'ín rá sa'an. Chù nì xí'o na ñà nì kandaá ini ra ñà ndo'o ndà'o níó Cristo, nà kii dáka'ki ñaa, ndí'i daá, dá nani'j ná ñà'ño'ó noo Ndios. ¹² Kúú nì xí'o Ndios ñà kían nì kandaá ini ra ñà o duú mií rá keva'a xí'ín ñà dána'a ra, sa'va'a yóó vá kúú nà keva'a xí'án. Ta mií to'on nì ñana'a rá tá sata, mií to'on yó'o iì vá kían dána'a nà noo ndò viti sa'a to'on va'a ñà ká'an sa'a Jesús, ta dána'a nà ñà xí'ín ndéé Espiritu iì Ndios, nà nì kii ndá induú. Ta ndá mií ángel ndéi induú kátoó kandaá ini sa'a ñà yó'o.

Kómj Ndios ñà koo vii yo noo ná

¹³ Sa'a ñòó kenduú ndò ñaxintóni ndò kee ndó ñà kómj Ndios, ta kaño'o ini ndò, ta ndino'o ini ndò koo tandéé ini ndò ñà natiin ndó ñà manì noo Ndios tá ná nandíó koo tuku Jesucristo kasa'a nà. ¹⁴ Ta koo ini ndò kee ndó tátò'on kì'o kée iin de'e seídó'o tatá, ta o sa' kée kà ndò ñà kini, ñà sa' katoó ndò kee ndó tá kò ñà'a kana'a ndó Ndios. ¹⁵ Chù tátò'on nà vii kúú mií Ndios, nà nì kana ndo'ó xoo mií ná, kì'o dión koo vii ndò noó ndidaá ñà kée ndó. ¹⁶ Dá chù di'a kaá tuti iì Ndios: "Koo vii ndò, chù nà vii kúú yu'u."

¹⁷ Tá ká'an ndò tatá xí'ín Ndios, na kényiko ndaa sa'a ñà kée iin rá iin yó, dá kían koo ñà'ño'ó ndó noo ná, ta kayu'u ni'ini ndó nà xian nani ndéi ndó ñoo tükú xa'an. ¹⁸ Ta ná'a vá mií ndó ndí kían nì sa' kuu ya'i, ñà nì dáka'ki ndo'ó tixi ndá'a ñà kò chón sa' kee na yatá ve'e ndó. Chù kò ní sa' kían iin ñà'a túú, tátò'on ndó'o oro xí'ín plata. ¹⁹ Di'a nì ndato mií Cristo, tá'an kirá nì xita sa'a kuachi ndò, nì sa' kuu ya'i nì dáka'ki ñaa. Chù nì sa' kuu na tátò'on kì'o iin léko, kirí dóko ñayuu noo Ndios, kirí káa vii, kirí kò yáko. ²⁰ Chù ndá rá kò ñà'a kasá'a ñayuu yó'o, ndá daá vá nì chùkaa ini Ndios ñà koo dión. Ta ñà yó'o nì kuu tein tiempo viti, chù kú'u ndà'o ini nà sa'a yo. ²¹ Ta sa'a ñà nì kee Jesús dión, sa'a ñòó nì kasandaá ndò kándisa ndó Ndios, nà nì ñana'taki ñaa tein ná nì xí'j. Ta nì xí'o Ndios ñà'ño'ó noo ná. Dión nì kee na, dá kían ná kandeé ini ndò Ndios, ta ná koo tandéé ini ndò noo iin tó'on dinj mií vá ná.

²² Chù nì nduvii níó ndò sa'a ñà seídó'o ndó ñà ndaa sa'a Ndios nì kee Espiritu iì Ndios, dá kandeé ndó ku'u ini ndò sa'a sá'ta'an ndó xí'ín ndino'o ini ndò. Sa'a ñòó ndino'o ini ndò ku'u ini ndò sa'a sá'ta'an ndó xí'ín iin níó vii. ²³ Dá chù ndo'ó kúú nà nì nakaki sa'a, ta kò ní káki ndó tátò'on káki ñayuu, nà ndéi tóo, dá xí'j nà. Dá chù ndo'ó kúú nà nì nakaki sa'a, dá kandeí chí'ichí ndó kee to'on mií Ndios, chù to'on takí kían, ta daá kuiti vá kooan. ²⁴ Dá chù di'a kaá tuti iì Ndios: Ndidaá kúú ñayuu ndó'o tátò'on kì'o ndó'o yukú káa yukú,

ta ña kúryíí ná kúú táto'on ita yuku ñoo.
 Chì íchì va yuku ñoo, ta kúú kuéi va itaṅ.
 25 Tído to'on sato'o yo Ndios, daá koo kuíí
 vaan.
 Ta to'on yó'o kúú to'on va'a sa'a Jesús, ña
 kíán nì òṅá'a ndu noo ndo.

2

1 Sa'a ñoo dánkoo ndi'i ndó ña kini xí'ín
 ña maña kée ndó, ta kò kánian kakuu ndó
 ñayuu uy noo, ta ni kò kánian koo u'u ini
 ndo, ta kánian dánkoo ta'ani ndó ndidaa ña
 kini ka'an ndo sa'a ñayuu. 2 Táto'on kée
 takuálí nándukú xí noo chichí xí, kí'o dión
 nandukú ndó to'on Ndios, ña kúú ña ndaa,
 dá kua'ano ndó xí'an nani kasandaá kuú
 kàkì ndó. 3 Ta kí'o dión kee ndó sa'a ña xí'o
 ndaa ndo kuendá ña va'a nda'o ini sato'o yo
 Jesús.

Mii vá Jesús kúú yuu ndáya'i cháá ka

4 Sa'a ñoo kuyati cháá ka ndo noo Jesús, na
 kúú táto'on iin yuu takí, tá'an ña nì kañó'o
 ṭaa ñayuu yó'o. Tído mii Ndios kúú na nì
 ka'xi ñaá, ta kúú ná yuu ndato cháá ka. 5 Ta
 mii ndó kúú ta'ani táto'on yuu takí. Sa'a ñoo
 konó ndó ná kava'a Ndios ve'e ño'o na xí'ín
 ndó, dá kakuu ta'ani ndó duti iin noo mii ná,
 dá kuu dokò ndo ña náta'an ini Ndios xini
 na, ta kúú natiin va'a na ña dókò ndo sa'a
 ña nì kee Jesucristo. 6 Chì ká'an ta'ani tuti
 ij Ndios di'a:

Ko'jin chindu'i iin yuu ió titò ndáya'i cháá ka
 chí ñoo Sion,
 dá chì yuu yó'o kíán nì ka'xi miíí, ta kíán iin
 yuu ndato.

Sa'a ñoo ndi ndáa mii vá ñayuu ná kandisa
 ñaá, dá kíán ni iin kuú ta'ón o káka'an
 noo ná.

7 Ta noo ndo'ó, na kándisa, yuu yó'o kúú
 yuu ndato cháá ka. Tído ndidaa na kò
 kándisa ñaá, ndo'o na táto'on kí'o ká'an tuti
 ij Ndios:

Tá'an yuu nì kañó'o ṭaa kava'a ve'e,
 ña yó'o di'a va nì kasandaá kakuu yuu titò.

8 Ta ká'an ta'anian di'a:
 Mii yuu yó'o kedaá xí'ín ná, dá kachi'i sá'a
 ná, chì kíán iin yuu kedaá xí'ín ná kuei
 na.

Nì ka'chi'i sá'a ná chì kò xín na kueid'o na
 to'on va'a, chì sa kí'o dión nì ni'ij tá'ij ná ndo'o
 na.

Kúú yó na ñoo Ndios

9 Tído ndo'ó kúú na nì ka'xi mii Ndios
 kakuu ñayuu na, ta kúú ndó duti noo mii
 Ndios, na kúú rey, ta kúú ndó iin ñoo ij,
 ta kúú ndó ñayuu nì taó xóo mii Ndios, dá
 kasto'on ndó sa'a ña ndato kée na, chì noón
 kúú na nì na'jítá ndo'ó íchì noo iin naá, ta nì
 na'chi'i na ndo'ó íchì noo ndato to'ón. 10 Chì
 tá sata kò ní sá kuu ndó iin ñoo, tído viti nì
 kasandaá ndo kúú ndó ñoo mii Ndios. Tá

sata kò ní kándeé ndó ña ku'u ini Ndios sa'a
 ndo, tído viti kíán nì ni'ij ndo ña kú'u ini na
 sa'a ndo.

Kánian na'a yo mii yó ña kúú yó kuendá Ndios

11 Na manj, seí nda'avij noo ndo'ó, na ndéi
 too ñoo tukú xaṅ, ña o sa náki'o ndó mii ndó
 noo ña kini kónj ñij ndo, ña naá tá'an xí'ín ña
 va'a kónj níó ndo keean. 12 Di'a koo ini ndo
 kendús'a'ano ndó noo ñayuu kò ná'a Ndios,
 dá kíán va'ará chínaní kini na ndo'ó viti, tído
 ná keká'ano na Ndios sa'a ña va'a kée ndó tá
 ná kasandaá kuú dátoon Ndios ñaxintóni ná.

13 Ta sa'a ña ió ñañó'ó yó noo sato'o yo
 Jesús, sa'a ñoo koo ini ndo kueid'o ndó
 ndidaa tá né'e choon ñayuu yó'o, á mii rá
 kúú rá rey, ra né'e choon ká'ano cháá ka, 14 o
 á mii rá kúú rá tá né'e choon ño'ó tixi ndá'a
 rey ñoo, tá'an ra nì ni'ij choon ña kadi ra
 ñayuu kini ve'e ka, ta né'e ta'ani ra choon
 ña náki'o ra ñañó'ó noo na kée ña va'a. 15 Dá
 chì ña kónj Ndios kíán kee ndó ña va'a, dá
 ná o ní'ij ñayuu xixi kò ñaxintóni ña ka'an
 ndava'a na sa'a ndo. 16 Kò ño'ó ndó tixi
 ndá'a ni iin ley, tído ná dá'a ni ka'an ndó ña
 nóno noo ndo kee ndó ña kini. Di'a nóno noo
 ndo kee ndó ña kónj Ndios. 17 Koo ñañó'ó
 ndó noo ndidaa ñayuu, ta ku'u ini ndo sa'a
 na kúú kuendá Jesús, ta kayu'u ni'ini ndó
 Ndios, ta koo ñañó'ó ndó noo tá né'e choon.

Naki'o ndeé ini yo táto'on kí'o nì xí'o ndeé ini Jesús tein tandó'ó

18 Ta ndo'ó, na ño'ó tixi ndá'a iin sato'o,
 kueid'o ndó ra kúú sato'o ndo xí'ín ñañó'ó.
 Ta ná dá'a ni kee ndó dión sa'va'a xí'ín ra kée
 ña va'a xí'ín ndó. Kí'o dión ta'ani kánian kee
 ndó xí'ín ra kéndava'a xí'ín ndó. 19 Dá chì
 iin ña va'a kíán noo Ndios ña sa'a ña ño'ó
 ini ndo sa'a ná, sa'a ñoo xí'o ndeé ini ndo
 tá kéndava'a sato'o ndo xí'ín ndó, va'ará nì
 iin ña kini kò ní kée ndó. 20 Chì, çndí kíán
 va'a ni'ij ndo tá xí'o ndeé ini ndo tá kéndava'a
 sato'o ndo xí'ín ndó sa'a ña kée ndó ña kini?
 Tído tá kéndava'a ra xí'ín ndó sa'a ña kée ndó
 ña va'a, ta xí'o ndeé ini ndo, dá kíán náta'an
 ini Ndios xini na ndo'ó. 21 Chì nì kana Ndios
 ndo'ó ña kee ndó dión, dá chì kí'o dión ta'ani
 nì ndo'o naní níó mii Jesucristo sa'a yo, ta
 kí'o dión nì òṅá'a na noo yo kaka yo íchì nì
 xika mii ná. 22 "Ni iin to'ón kuachi kò ní kée
 na, ta ni iin ña to'ón kò ní kána yú'u ná ka'an
 na." 23 Ta va'ará nì ka'an ndava'a ra xí'ín
 Jesús, tído ni iin to'ón to'on ndava'a kò ní
 nándió né'e na ka'an na xí'ín rá. Ta va'ará nì
 òṅá'o'ó ra níó ná, tído ni iin ña'a kò ní ka'an
 na kee na xí'ín rá. Di'a nì na'chi'i na ndidaa
 ña nì ndo'o na noo ndá'a Ndios, na káyiko
 ndaa sa'a ndidaa kúú ña'a. 24 Ta nì na'kuido
 mii Jesús ndidaa kúú kuachi yó tá nì sarkaa
 na ndika cruz, dá ná kandeé yó dánkoo yo
 kuachi kée yó, dá ná koni yo kee yó ña ndaa

noo Ndios. Dá chi sa'á ña ni tarkue'e Jesús, sa'á ñoo ni nduva'á yó, ta ni nduvii yo. ²⁵ Dá chi ni sa kuu ndó táto'on léko ni sa xionoo ndava'a. Tído viti ni nandío kuéi ndó noo na ndáka ñaa, ta ndaa va'a na níoo ndo.

3

Di'a kánian kee na ni tandá'a

¹ Ta ndo'ó, na ñá'a, koo ini ndo kueid'ó ndo yíi ndo, dá kían, tá ko xín ra kandisa ra to'on Ndios, kúu xino ini ra kandisa raan sa'á ña kéndúsá'ano ndó, dá kían ko kánian ka'an ndo xi'in rá, dá kandisa raan, ² chi koni ra ña va'a kée ndó, ta ió ñaño'ó ndo noo rá. ³ Ta o sa ndí'i téi ini ndo ña koo luu ñi ndo, á kían ña nacho'on lándoo diní ndo, o á kían ña keluu ndó mií ndó xi'in oro, o á kían ña kandixi ndó dá'on táyí ndaa. ⁴ Va'a kaan ndí'i ini ndo koo vii ndo noo Ndios, ña kían koo luu ndó xi'in ña va'a ini ndo, xi'in ña kúeé ini ndo, chi ña yó'o kían o kúyatá ta'on, ta ña yó'o kían náta'an nda'o ini Ndios xini ná. ⁵ Chi di'a luu ni sa ndaa na ñá'a sa ndei sa na'a, sa kandeé ini na Ndios, ta ndino'o ini na ni sa seid'ó na yíi ná. ⁶ Chi ki'o dión sa seid'ó naná sa'ano yo Sara yíi ná Abraham, ta sa ka'an na ña Abraham kúu sato'o na. Ta kúu ndó táto'on de'e di'i Sara sa'á ña kée ndó ña va'a, xi'in sa'á ña ko xi'o ndó mií ndó ña yu'ú ndo.

⁷ Ta dión ni ndo'ó, ra taa, kaño'o ini ndo kandeí ndó xi'in ñadi'i ndo. Ta ki'o ndó ñaño'ó noo ná sa'á ña kúu ná iin na vitá, xi'in sa'á ña natiin nduu ná xi'in ndó ña maní ña kandeí chíchi ndó xi'in Ndios. Tá kée ndó dión, dá kían ni iin tó'on ña'a o kétéin noo ndo noo ka'an ndo xi'in Ndios.

Va'a kaan ná ndo'o níoo yo sa'á ña kée yo ña va'a o duú sa'á ña kée yo ña kini

⁸ Ta noo ndí'i, ká'ín xi'in ndó ña iin tó'on ná kakuu ñaxintóni ndidaá ni ndó, ta ndo'o sa'a sátá'an ndó, ta koni ndo iin rá iin ndó táto'on ki'o ndó'ó ndó xi'in na ve'e mií ndó, ta ku'u ini sa'a sátá'an ndó, ta nda'i koo ini ndo. ⁹ O sa nandío kuéi ndó nandío né'e ndó ña kini noo na ni kee ña kini xi'in ndó. Ta o sa ka'an ndava'a ndó xi'in na ka'an ndava'a xi'in ndó. Di'a kaka ndo ña maní noo Ndios sa'a ná, dá chi ná'a ndó ña ni kana Ndios ndo'ó ña kían natiin ndó ña maní noo ná. ¹⁰ Dá chi di'a kaá tuti i Ndios:

Ndi ndaa ndo'ó katoó kandeí va'a, ta kandeí dii ñayuu yó'o, dá kían kánian kandaa ndo yáa ndo, dá ná o yá'a ña ka'an ndava'an, ta ni yu'ú ndo ná o sa ka'an ni iin ña to'ón.

¹¹ Kexoo ndó noo ña kini, ta kee ndó ña va'a. Ta nandukú ndó ña kandeí va'a ndó xi'in ñayuu, ta ndiko toon ndoan.

¹² Dá chi ndé'e va'a sato'o yo Ndios na kée ña ndaa,

ta ió nduu na seid'ó na ña xíka na noo ná. Tído ko náta'an ini na xini na na kée ña kini.

¹³ Ndá yoo kendava'a xi'in ndó tá ná ndiko ndo ña va'a? ¹⁴ Tído ndiká'an ndi kúu ví ndó tá kéndava'a na xi'in ndó sa'á ña kée ndó ña va'a. Sa'á ñoo o sa yu'ú ndo tá kée na dión xi'in ndó, ta o sa kúutu ini ndo. ¹⁵ Di'a nakí'o ndó ñaño'ó noo Ndios, na kúu sato'o yo, xi'in ndino'o ini níoo ndo. Ta daá kuití kandeí nduu ndo ki'o va'a ndó kuenda xi'an kúeé ió ini ndo, xi'in ñaño'ó noo ndi ndaa mií ñayuu ndato'ón ndo'ó sa'a tandeé ini kómi ndó. ¹⁶ Ta koo ini ndo kakomí ndó iin ñaxintóni vii, dá kían tá ka'an u'u na sa'a ndo'ó, dá kían ná xika'an noo mií ná sa'á ña chínaní kini na ña va'a kée ndó sa'á ña kúu ndó kuendá Cristo. ¹⁷ Chi va'a cháá ka ná ndo'o níoo yo sa'á ña kée yo ña va'a, tá ki'o dión kóni mií Ndios, ta o duú sa'á ña kée yo ña kini. ¹⁸ Dá chi ni ndo'o ta'ani níoo Cristo tá ni xi'i na iin tó'on ndéé sa'a kuachi yo. Iin na ndaa kúu ná, tído ni xi'i na sa'a yóo, ná kómi kuachi, dá kuu kandaka na yo ko'no na noo Ndios. Chi mi'an ndaa ni xi'i yiki koño na, tído ió taki va Espiritu ná.

¹⁹ Ta ni sa'an Espiritu ná ni daná'a na noo espíritu ndadi ni'ini noo iin naá, ²⁰ ta ña yó'o ni sa kuu ña ko ní xín kúeíd'ó Ndios tá sa na'a, va'ará kúeé ni sa ndati Ndios xian nani ni kava'a Noé arca. Ta cháa nda'o ñayuu ni káki noo takuíi kua'a ñoo. Sava'a ona ni sa kuu na. ²¹ Ta viti sódo ndúta yo xi'in takuíi sa'á ña kándéé ini yo Jesús, dá káki yo, táto'on ki'o ni dakáki Ndios Noé noo takuíi ñoo. Ko kée yo dión sa'á ña kóni yo nakata yo ñi yo, di'a kée yo'an dá chi ndino'o ini yo kóni yo koo vii ñaxintóni yo, chi ni káki yo sa'á ña ni natakí Jesús. ²² Ta ni nana na kua'an no'o ná induu. Ta viti ió na xoo kua'a Ndios. Ta tixi ndá'a mií ná ño'o ndidaá ángel, xi'in ta né'e choon, xi'in ta dándáki.

4

Ná dá'a ka ni kee yo ña kini sa kee yo tá ko ñá'a ni nduu yo kuendá Jesús

¹ Táto'on ki'o ni ndo'o níoo yiki koño Jesús, ki'o dión kánian kandeí nduu ndo ndo'o ta'ani níoo ndo, dá chi na ni ndo'o níoo yiki koño, noón kúu na ni taó xoo ndó noo kuachi, ² dá kían nani ndéi tóo ndó ndíxi ndó yiki koño ndo, ná dá'a ka ni kandeí ndó kee ndó ña kini kátoó dao ka ñayuu. Di'a kandeí ndó kee ndó ña kóni Ndios. ³ Cháá dión ka ni kee ndó táto'on ki'o kée ñayuu ko ná'a Ndios, chi sa kátoó ndo kee ndó kuachi xi'in ndi ndaa mií va ñayuu, ta sa kátoó ndo kee ndó kuachi ka'an noo xi'in ñi ndo, ta sa kuu ndó na xi'i, ta sa kee ndó víko ka'an noo, ta sa xi'i lóko ndo, ta sa ndaño'o ndó yoko, ña ko náta'an ini Ndios xini ná. ⁴ Ta naá ini na sa ne'e tá'an va'a xi'in ndó sa'á ña ko kée ka

ndò ndidaá ña kini yó'o, ta ká'an ndava'a na sa'a ndò viti. ⁵ Tído iin kuu kánian nakí'o na kuendá noo Ndios sa'a ña kini kée na, dá chj sa lo nduu va Ndios ña kían keyíkò na sa'a na takí, xí'in sa'a na ñi xi'i. ⁶ Sa'a ñoó ñi seídó'o ta'ani na ñi xi'i tɔ'on va'a sa'a Jesús, dá kían, va'ará ñi xi'i na tátɔ'on kánian ndo'o ndidaá ñayuu, tído takí va ñoó ná kée Ndios.

Ná kee yó choon ñi xi'o Ndios ña katí'a yó kee yó

⁷ Sa kua'an kuyati va ña naá ndidaá ña'a. Sa'a ñoó ndito koo ini ndò, ta kaño'o ini ndò ka'an ndò xí'in Ndios. ⁸ Ta ña ndáya'i cháá ka kánian kee ndó kían ndino'o ini ndò ku'u ini ndò sa'a ñayuu xí'in ndó, chj tá kú'u ndisa ini yó sa'a dao ka ñayuu, dá kían kí'o ká'ano ini yó sa'a ná, va'ará kuá'a ndá'o kuachi kée na xi'a. ⁹ Ta koo ini ndò natiin va'a ndó ñani ndò tá kosaá na ve'e ndó, ta o sa ká'an kuáchj ndò tá kée ndó dión. ¹⁰ Ta noo iin rá iin ndó ñi xi'o Ndios ña katí'a ndó kee ndó iin choon, sa'a ñoó dákuá'ano ndó dao ka ñayuu xí'an. Chj ñi ñi'ndò choon ña kechóon va'a ndó noo ndidaá ña manj ñi xi'o Ndios noo ndò. ¹¹ Sa'a ñoó tá dána'a iin ndó, dá kían dána'a ndò tátɔ'on kí'o ká'an tɔ'on Ndios. Tá xínkuáchj ndó noo ñani ndò, dá kían kechóon ndó xí'in ndéé xí'o mií Ndios noo ndò. Ta sa'a ña kée ndó dión, sa'a ñoó natiin Ndios ndidaá tá'an ñañó'ó sa'a Jesucristo, na daá kuiti kómí ndidaá tá'an ñañó'ó, ta daá dándáki na ndidaá ña'a. Dión ná koo.

Ná kadij iníò tá ndó'o níò yó sa'a Jesús

¹² Ñani manj, o sa naá ini ndò sa'a tandó'ó kini ndó'o ndó, tá'an ña xírndodó' ndó'ó. O sa ká'an ndó ña kò kánian ndo'o ndó dión. ¹³ Di'a kadij ini ndò sa'a ña ndó'o ndó tátɔ'on ñi ndo'o Cristo. Chj tá ná kasandaá kuu nandiò koo na xí'in ndidaá ña ndato kómí ná, dá kían nakutí ndó xí'an kadij ini ndò. ¹⁴ Tá ká'an ndava'a ñayuu sa'a ndò sa'a ña kúu ndó kuendá Cristo, dá kían ndiká'an ndi kúu ví ndó, chj ió Espíritu ndato Ndios xí'in ndó. Mián ndaa ká'an ndava'a ñayuu sa'a Espíritu, tído sa'a ndo'ó natiin na ñañó'ó. ¹⁵ Chj iin ña ka'an noo nda'o kían tá ndó'o níò ndò sa'a ña sa'ání ndò ndij, o sa'a ña kí'in kuí'íná ndó, o sa'a ña kúu ndó na kini, o sa'a ña chírneé chítuu kúu ndó noo tandó'ó dao ka na. ¹⁶ Tído tá ndó'o níò ndò sa'a ña kúu ndó kuendá Jesús, dá kían ná dá'a ñi xika'an noo ndò. Di'a keká'ano ndó Ndios sa'a ña ndó'o ndó dión.

¹⁷ Dá chj sa ñi kasandaá va kuu ña keyíkò Ndios sa'a ñayuu na. Ta tá dinñó'ó keyíkò na sa'a yóó, dá kían, çxí'ni ndí kían ndo'o na kò xí'in kueídó'o tɔ'on va'a sa'a Jesús tá ná keyíkò sa'a ná? ¹⁸ Dá chj di'a kaá tuti ij Ndios: Ndi kí'o ví kánian ndo'o níò na kée ña kónj Ndios, dá káki na.

Sa'a ñoó, çxí'ni ndí kían ndo'o na kò xí'in kandísa Ndios, kí'in na kée kuachi?

¹⁹ Sa'a ñoó tá kónj Ndios ña kían ndo'o níò ndò, dá kían nakí'o ndó mií ndó noo ndá'a ná, chj iin na ndaa kúu na ñi kava'a ñayuu yó'o. Ta daá koo ini ndò kee ndó ña va'a.

5

Di'a kánian kee na sá'ano né'e choon ve'e ño'o

¹ Ta kónj kakaj iin ña manj noo na sá'ano né'e choon noo ndò, chj na sá'ano ta'ani kúu yu'u. Ta ñi xini xí'in noóí tátɔ'on ñi ndo'o níò Cristo, ta koo ta'ani yu'u xí'in ndó noo ndato káa na'a noo Ndios chí noo. ² Koo ini ndò kandaka ndó ñayuu Ndios ño'o tíxi ndá'a ndò, ta kandaa va'a ndó na, tído o sa kée ndóan sa'a ña kánian kee ndóan, di'a kee ndóan xí'in ndino'o ini ndò. Ta o sa kée ndóan sa'a ña kátoó ndò dijón. Di'a kee ndóan sa'a ña ndino'o ini ndò kónj ndò chindeé ndó na. ³ Ta o sa kée ndó mií ndó iin sato'o noo na ndáka ndó. Va'a kaan kee ndó ña va'a noo ná, dá ná katí'a ta'ani na kee na dión. ⁴ Dá tá ná kasandaá kuu nandiò koo tuku Jesús, ná kúu mií sato'o noo ndidaá na ndáka léko, dá natiin ndó iin corona, ña kúu ñañó'ó, ña kían ñi iin kuu o naá.

⁵ Ta dión ñi ndo'ó, takuáchj takí, koo ini ndò kueídó'o ndó na sá'ano né'e choon ve'e ño'o ndò. Ta ndidaá ñi ndó kánian kueídó'o tá'an ndó xí'an ndá'í ió ini ndò, chj: Kò ná'taan ini Ndios xini na ñayuu ió tayíí ini,

ta di'a xí'o na ña manj noo ñayuu ió nda'í ini.

⁶ Sa'a ñoó nda'í koo ini ndò kaño'o ndó tíxi ndá'a Ndios, dá kían ná kí'o na ñañó'ó noo ndò tá ná kasandaá kuu ñi xaxi mií ná. ⁷ Ta chikodó ndó ndidaá tandí'í ini ndó'o ndó noo ndá'a Ndios, dá chj noón kúu na ndí'í ini sa'a ndò.

Kandaa ndò mií ndó noó ña u'u

⁸ Ta kaon koo ndó, ta kaño'o ini ndò kandeí ndó, chj ña u'u kían xini u'u ndo'ó. Tátɔ'on kí'o kée iin ndika'a tondó, kí'o dión kéean Xionooan ndúkúán ndá yoo kendava'a xí'an. ⁹ O sa kónó ndó ña dátuyán ndo'ó. Kuita toon ndó xí'in ña kándéé ini ndò Jesús, dá kandeé ndó xí'an. Chj sa ná'a vá ndó ña kí'o dión ta'ani ndó'o níò dao ka na kúu kuendá Jesús ndéi iin ní kúu ñayuu. ¹⁰ Tído Ndios, na xí'o ndidaá ña manj noo yó, noón kúu na ñi kana yó ña kandeí chíchí yó noo ndato náye'e sa'a ña ñi kee Jesucristo. Sa'a ñoó, tá ñi ndí'i ñi ndo'o níò ndò cháá, dá ndendaá na ndo'ó, ta nachikata ndaa na ndo'ó, ta kí'o na ndéé noo ndò, ta ndendakí ná ndo'ó xí'in ña kándísa ndó. ¹¹ Ta daá kuiti ná natiin na ñañó'ó, ta daá ná dándáki na ndidaá ña'a. Dión ná koo.

Yó'o ká'an Pedro ndísa'án noo ndí'i

¹² Ta xí'ín ñani yò Silvano, tá'an rā kúú iin taa ná'í íin ndaaj xí'ín Jesús, ñi taai cháá tɔ'on noo tuti yó'o kɔsaagan, dá ka'an ni'inii noo ndo, ta xí'o ndaaj kuendá ña kǐ'o dión kémani Ndios ndo'ó, ta sa ñó'o ndó tǐxi ña manǐ yó'o viti. ¹³ Ta ña kúú kuendá Jesús ndéi chí Babilonia, tá'an ña ñi kaxi mií Ndios tátɔ'on kǐ'o ñi kaxi na ndo'ó, xí'ín ñani yò Marcos, ña kúú tátɔ'on de'e mií yu'u, tánda'á ndisá'án kɔsaaj noo ndo. ¹⁴ Ta ña ka'an tá'an ndó ndisá'án ná kakuuan ña chitó tá'an ndó noo ndo sa'á ña kú'u ini sa'a sátá'an ndó. Ta daá kuití ná koo va'a ini ndo'ó, ña kúú kuendá Jesucristo. Dión ná koo.

To'on yó'o kían kúú uú nì taa San Pedro nì sa'an noó na kúú kuendá Jesús

Ká'qan Pedro ndisá'án

¹ Yu'u kúú Simón Pedro, na kéchóon noo Jesucristo. Ta kúú iin apóstol, na né'le to'on na. Ta ká'qan yu'u ndisá'án xí'ín ndo'ó, chí sa'á ña kéndaa Ndios, na kúú Jesucristo, na dákaki ñaá, sa'á ñoó nì nì'ì ndo ña kándéé ini ndo ná táto'on kí'o kándéé ini ñaá mií ndú. ² Ná kemáñ cháá ká Ndios ndo'ó, ta ná kí'o cháá ká na ña koo va'a ini ndo sa'á ña kándaa va'a ini ndo sa'á mií ná, xí'ín sa'a sato'o yo Jesús.

Ndì'i ini ndo na'a ndo mií ndó ña kúú ndó ñayuu nì kana Ndios

³ Ta xí'ín ndéé mií ná xí'o na ndidaá tá'an ña'a xínñó'ó yó, dá kataki yo kandeí yó, ta kee yó ña kóni mií ná, dá chí sa ná'á va'a yó sa'á mií Ndios, na nì kana ñaá sa'á ña ndato na xí'ín sa'á ña kúú ná na ndaa. ⁴ Ta sa'á ña kí'o dión kúú ná, sa'á ñoó ná'á yó ña nì'ì yo ña ndato xí'ín ña ná'ano nì kaa na kí'o na noo yo. Ta sa'á ña nì kandoo na kee na dión xí'ín ndó, sa'á ñoó koni ndo kankuee xoo ndó noó ña kini kátoó ñi ndo keean ñayuu yó'o, dá kasandaá ndo koo vii ndo táto'on kí'o vii mií ná. ⁵ Sa'á ñoó ndì'i ini ndo ña kakuu ndó ñayuu ndaa, ná dá'a nì kandeé oon ini ndo ná. Ta ná dá'a nì kakuu ndó ñayuu ndaa oon nì, ndì'i ta'ani ini ndo ña kían kana'a cháá ká ndo ña kóni Ndios, ⁶ ta o duú ña yó'o oon nì ndì'i ini ndo kee ndó, di'a ndì'i ta'ani ini ndo chituu ndó mií ndó, dá ná o yá'a ndó kee ndó kuachi. Ta o duú ña yó'o oon nì ndì'i ini ndo kee ndó, di'a ndì'i ta'ani ini ndo koo kueé ini ndo. Ta o duú ña yó'o oon nì ndì'i ini ndo kee ndó, di'a ndì'i ta'ani ini ndo kandita toon ndó xí'ín to'on Ndios. ⁷ Ta o duú ña yó'o oon nì ndì'i ini ndo kee ndó, di'a ndì'i ta'ani ini ndo konj ndo dao ká ñayuu táto'on kí'o ndó'o ndó xí'ín na ve'le mií ndó. Ta o duú ña yó'o oon nì ndì'i ini ndo kee ndó, di'a ndì'i ta'ani ini ndo ku'u ini ndo sa'á ná. ⁸ Tá kee ndó ndidaá ña yó'o, ta nì naktúí ndó xí'án, dá kían o kándeí oon ta'on ndó, ta o kakuu ndó na kó chóon. Di'a kana'a cháá ká ndo sa'á Jesucristo, na kúú sato'o yo. ⁹ Tído na kó kee ndidaá ña yó'o, noón kúú na ndadí noo, ta kúú ná táto'on iin na kó túu noo, ta nì nandodó na ña nì dandóo Ndios ndidaá kuachi nì kee na tá sata.

¹⁰ Sa'á ñoó, ñani mií, ndì'i ini ndo na'a ndo mií ndó ña kúú ndó ñayuu nì kana Ndios, ña kúú ndó ñayuu nì kaxi mií ná. Dá chí tá kee ndó dión, dá kían nì iin kuú tá'ón o kána xoo ndó noo ná. ¹¹ Ta kúú natiin va'a

ñaá sato'o yo Jesucristo, na dákaki ñaá, noo dándáki kuíi na xí'an kádij ini na.

¹² Sa'á ñoó o dándí'i ta'on yu'u ña kían dándusaa ini ndo'ó sa'á iin rá iin ña'a yó'o, va'ar á sa ná'á va'a ndó ña, ta va'ar á ndíta toon ndó xí'ín ña ndaa. ¹³ Chí iin ña va'a kían noo yú'u ña dándusaa ini ndo'ó sa'á ndidaá ña yó'o kían nani takj ndíxii koño yó'o. ¹⁴ Dá chí ná'í ña sa yati va kasandaá ña dánkooi yiki koño yó'o táto'on kí'o nì ka'qan sato'o yo Jesucristo xí'ín ña kían kánian ndo'i. ¹⁵ Tído chó'on nda'o ini kásto'on yíkoj sa'a ndidaá ña yó'o, dá kían, tá nì xí'ij, dá kían daá kaño'o ini ndo sa'án.

Nda induu táj nì ka'qan Ndios nì chindaya'i na Jesús

¹⁶ Tá nì kásto'on ndu xí'ín ndó sa'a choon kómí sato'o yo Jesucristo, xí'ín sa'á ña nandió koo na kasaq na, kó ní kéchóon ndu cuento to'ón, ña nì ndaki ini mií ndú. Di'a nì kásto'on ndu ña nì xini xí'ín noo ndú ña miían ndaa kuiti kómí ná choon ká'ano. ¹⁷ Chí nì natiin na ñaño'ó noo tatá Ndios, ta nì keká'ano ñaá ná, dá chí nda induu noo ió na xí'ín ñaño'ó táj nì ka'qan na: "Ta yó'o kúú de'le manj yu'u, ta náta'an nda'o ini xini xí." ¹⁸ Nì seidó'o ndu'u to'on yó'o, ña nì kii chí induu káa, tá nì sa'qan ndu xí'ín Jesús dinj iin yúku ij.

¹⁹ Sa'á ñoó kándaá iniyo ña miían ndaa nì xinkoo ña nì taa profeta tá sa ná'á. Ta va'a kee ndó tá ná kí'o ndó mií ndó ña kían kueidó'o ndóan, chí kíán táto'on iin ña dátoon noo ndo xí'an nani iin naá nda natuu noo, dá dátoon Jesús níó ndo táto'on ndato tóon kiji tá nì xino rí na'a. ²⁰ Tído noo ndidaá ña'a kánian kana'a ndó ña nì iin to'ón to'ón nì taa profeta noo tuti ij Ndios kó ní ndáki ini ñaxintóni mií rá, ²¹ chí nì iin to'ón to'ón nì taa ra kó ní ndáki ña dinj nì iin taa ñayuu yó'o. Mií va Espiritu ij Ndios nì dátóon ñaxintóni taa nì kaxi mií ná, dá nì taa ra ña.

2

Kandaá ndo mií ndó, chí kasaq taa dána'a ña to'ón, ta katoó ra dánda'i ra ndo'ó

¹ Tído nì sa ndei ta'ani profeta to'ón ñoo Israel tá sa ná'á. Dión ta'ani kaño'o taa dána'a ña to'ón tein ndo'ó, ta chí'i ra cháá ña to'ón tein ña dána'a ra noo ndo, ña kían dátuu ñaá. Ta o nákoní ta'on ra sato'o yo Jesús, na nì chíyá'í sa'á kuachi ra. Ta sa'á ña kee ra dión, sa'á ñoó iin ndakána vá naá rá. ² Ta kas'á ku'a nda'o ñayuu kee na ña ka'an noo kee taa ñoo, ta sa'á mií rá ka'qan ndava'a ñayuu sa'á ña ndaa kándisa yó. ³ Ta sa'á ña kúú rá taa kátoó dij'ón, sa'á ñoó ndukú rá ndi kee ra dánda'i ra ndo'ó xí'ín ña to'ón. Tído nda rá sa ná'á nda'o ió nduu Ndios dándó'o na níó rá, ta sa kuyati va ña naá rá vej ña.

4 Dá chî kọ ní xî'ò ká'ano ta'on ini Ndios sa'a ángel nî kuéi noó kuachi, di'a nî dakuéi ñáá ná ndá indayá, ta nî sadi ni'ini ñáá ná ini káo konó noo ìn naá yáí, ta ñoo ñó'an ndátian keyíkọ sa'án.

5 Ta ni kọ ní xî'ò ká'ano ta'on ini Ndios sa'a ñayuu ni sá ndei sa na'a. Sava'a iin tó'ón taa nî ðakáki Ndios nî sá nani Noé, tá'an ra sá daná'a noó ñayuu ña kendisá'ano na, ta nî ðakáki ta'ani Ndios usa ka na ve'e ra. Dá nî danaa na ndidaá ñayuu kọ ní xín nakoni ñáá ñoo xí'ín tákují kua'a.

6 Ta nî danaa ta'ani na ñoo Sodoma xí'ín Gomorra, chî ndaa yaa óon nî ðankoo naan, dá ná kana'a yó ndí kían ndo'o ñayuu kọ xín nakoni Ndios. 7 Tído nî ðakáki na Lot noó tándó'ó ñoo, chî nî sá kuu ra iin taa ndaa, chî sá kekini ini ra sá xini ra ndidaá ña kini sá kee ñayuu ñoo ñoo. 8 Chî iin taa ndaa nî sá kuu ra, ta nî sá io ra tein ñayuu ñoo. Ta sa'a ña kómí rá iin níó va'a, sa'a ñoo tá kuu tá kuu sá kunda'i ini ra sa'a iin rá iin ña kini sá xini ra xí'ín ña sá seídó'o ra sá kee ñayuu ñoo.

9 Chî ió choon noo ndá'a sato'o yó Ndios ðakáki na ñayuu ndíta xoo na noó tándó'ó. Ta taó xoo na ñayuu kini kaño'o na ndadí va'a na ndá ná kasandaá kué keyíkọ sa'a ná. 10 Tído ká'í ká ví ndo'o na kée ndidaá ña kini kóní mií ná, xí'ín ña kómí ñúí ná, chî ni na sa'ándá choon kọ nákoni na.

Maestro to'ón yó'o kúu ra ndee to'ón, ta chindaá noo rá, chî ni kọ chítuu ini ra kenóo ra ña kómí choon ná'ano. 11 Ndaki cháá ka ángel o ðúú taa to'ón yó'o, ta kómí ná cháá ka choon o ðúú mií rá, tído kọ chindaá noo ná kenóo na ña kómí choon ná'ano ñoo, ta kọ ðataj kuachi ñáá ná noo Ndios. 12 Tído taa to'ón yó'o kúu ra ká'an sa'a ña kọ kándaá ini ra. Ta kúu rá táto'on kíjî ndéi ndava'a, chî nî kaki rí ña kían tiin ñayuu rí, dá ka'ání ná rí. Ta kí'o dión ndo'o taa yó'o, chî naá rá tein ña kini kée ra. 13 Ta miáan chiya'i ra sa'a ndidaá ña kini kée ra, chî va'ará nduu kíán, kátoó ra kée ra ndidaá tá'an ña kini kóní ñúí rá, ta nî lú'y kọ káka'an noo rá kée ra dión. Sa'a ñoo kúu rá ña nî tuú, ña nî tei'j tein ndo'ó. Ta nda noo sásá'an dáó rá xí'ín ndó, káji ini ra kée ra ña kini. 14 Ta kọ kuu kande'e oon ra na ñá'a, kúu sá yá'a va ra nákani lóko ini ra xini ñáá rá. Ta kọ sá tuu ra ña kían kée ra kuachi. Ta kándéé rá dáxingo ini ra na vitá ini, dá kee na ña kini. Ta kúu rá taa nî ka'jî a kátoó ði'ón. Ta kúu rá taa nî kándo'o ndo'o ní kee Ndios. 15 Ta nî ðankoo ra íchi ndaa, ta nî ndikọ ra íchi kini, tá'an ña nî ndikọ Balaam, de'e taa nani Beor, chî sa'a ði'ón nî kee ra, sa'a ñoo nî ndikọ ra íchi kini. 16 Ta nî nani ra sa'a ña kini nî kee ra nî kee burro ra, kirí kọ ká'an. Chî nî ká'an rí xí'ín rá táto'on kí'o kée iin ñayuu, ta kí'o dión nî chítuu rí ña kini kua'an taa ñoo kee ra.

17 Ta ndidaá taa to'ón yó'o kúu táto'on pozo íchí, ta kúu rá táto'on víkọ táchí kua'an xoo di'a, xoo di'a. Ta sá io nduu va iin yáí noo ìn naá kaño'o chíchí rá chiya'i ra sa'a ña kini kée ra. 18 Ta ká'an ra to'ón táyí xí'ín to'ón xíxi. Ta ðáka'an ra ñayuu kee na ña kini xí'ín ñúí ná xí'ín ña ká'an noo, ta kí'o dión dáxingo ini ra ñayuu ðúú nî taó xoo mií ná tein ña kini, dá nandió kuéi tuku na kee na ña. 19 Chî ká'an ra xí'ín ná ña tá kee na dión, dá kían o ðándáki ñáá ni iin ña'a. Tído ñoo ij vá rá tíxi ndá'a ña ká'an noo, ta ðándáki ñáá. Dá chî tá kándéé iin ña'a ðándákian yó, dá kían ñoo'yó tixi ndá'an.

20 Ta sá nî kankuei xoo ñayuu ñoo tein ndidaá ña kini ió ñayuu yó'o sa'a ña nî kasandaá na ná'a ná sa'a sato'o yó Jesucristo, na nî ðakáki ñáá. Tído tá ná nandió kuéi na nachí'i tuku na mií ná tein ña kini, dá kían ka'í ká ví yakọ na o ðúú táto'on kí'o sá ndaa na tá kọ ñá'a kana'a ná Jesús. 21 Va'a cháá ka ña ní xio dá'a ni kana'a ná ña ndaa sa'a Ndios, o ðúú káan nî kasandaá na ná'a ná ña, ta nî xio kao na choon ij nî sa'anda Ndios noo ná. 22 Dá chî ndó'o na táto'on kí'o kua'an to'ón ndjichi ká'an ñayuu ña kían kaá di'a: "Nandió kuéi tina seí rí ña nî ndusa rí, ta nandió kuéi ta'ani kochí nî chichi kondee rí noo ndei'j."

3

Di'a koo tá ná nandió kọo Jesús kasaa na

1 Na maní, ña yó'o kúu tuti kúu uu táai kpsaa noo ndo, ta noo ndi nduúan ká'an ni'ini noo ndo, dá ðándotoi ñaxintóni vii ndo, 2 dá ná ndusaa ini ndo ña nî ká'an ndidaá profeta Ndios tá sata, ta ndusaa ta'ani ini ndo sa'a choon nî sa'anda na kúu sato'o yo, na ðakáki yó noo kuachio, chî nî ðaná'a taa né'e to'ón na noo ndo sa'a choon yó'o.

3 Dinñó'ó kónijí ña kana'a ndó ña tein kuu noo ndi'i ndakuei taa kedjiki ndaa ra ña ndaa kándisa yo, chî kakuu ra taa kandeí kee ña ká'an noo kóní mií rá. 4 Ta kaa ra xí'ín ndó: "¿Ndiv'a o ñá'a nandió kọo Jesús kasaa na táto'on kí'o nî xí'o na to'ón na? Dá chî nda rá nî xí'j na yatá ve'e yó, ni iin tó'ón ta'on ña'a kọ nádaon. Chî nda rá nî ká'a'a sa'a ñayuu yó'o, ta nda viti, ni iin tó'ón ta'on ña'a kọ nádaon", kaa ra. 5 Ta o kóní ra nakoni ra ña nda mií sa'a nî kava'a Ndios induú kaa xí'ín to'ón na, ta nî kava'a ta'ani na noñó'o yó'o, tá'an ña nî ndaki tein tákují nî kee na, ta xító na ña xí'ín tákují. 6 Ta xí'ín tákují ta'ani nî ðanaá Ndios noñó'o yó'o tá sa na'a. 7 Ta ndaa ná induú xí'ín noñó'o yó'o xí'ín to'ón mií ná, chî nî taó xoo na ña, ña kían kejí ña kee ñoo'ó ita tá ná kasandaá kuu keyíkọ na sa'a ndidaá ña'a, ta ðanaá ndí'i na ñayuu kini.

⁸ Ta kónij ña kana'á ndó, na manj, ña noo sato'o yo Ndios, iin kuu kíán tát'ón iin mil kuia, ta iin mil kuia kíán tát'ón iin kuu.

⁹ Ta kọ kúkueé ta'on sato'o yo Ndios noo to'on ni xí'o na noo yo, tát'ón kị'o nákani ini dao ñayuu. Di'a ndáti kueé na yó, chj kọ kónj na ña naá ni iin tó'ón yó, di'a kónj na ña ndidaá tá'an ñayuu ná nandikó ini na sa'á kuachi kée na. ¹⁰ Tído tát'ón kị'o iin ndakána kasaa ta kui'íná sakuaá, kị'o díón iin ndakána ta'ani kasandaá kuu nandió koo tuku sato'o yo Jesús. Tá ná kasandaá kuu yó'o, ni'i nda'o ni'i induú káa, dá naáán. Ta kej ndi'i ña'a ñó'o noo djikó káa, dá nduti ndi'an. Ta naá ndi'i noñó'o yó'o xí'ín ndidaá ña'a ió nooán kee ñó'o ita.

¹¹ Ta sa'á ña naá ndidaá ña yó'o, sa'á ñoó ndi kị'o ví kánian koo vii ndo, ta kee ndó ña kónj Ndios. ¹² Díón kee ndó xían nani ndáti ndó, ta ndundéé ndó kee ndóán, dá ná kasandaá kịj kuu ni kaxi Ndios ña nandió koo sato'o yo kasaa na. Chj kuu dáá ñóó kej ndi'i induú káa, dá naáán, ta ndidaá ña'a ñó'o káa kej ita ndi'an, ta nduti ndi'an. ¹³ Tído yóó, ndáti yó xinkoo to'on ni xí'o Ndios noo yo, chj ni kaa na ña kava'a na induú sa'á xí'ín noñó'o sa'á noo koo ndino'o ña ndaa.

¹⁴ Sa'á ñoó, na manj, xían nani ndéi ndó ndáti ndó ña díón koo, koo ini ndo xí'ín ndino'o ini ndo koo vii ndo, kandeí ndúsá'ano ndó, ta kandeí va'a ndó nda ná kasandaá kuu nandió koo Jesús. ¹⁵ Ta kana'á ndó ña ndáti kueé sato'o yo Jesús, dá kasaa na, chj kónj na ña kaki kuá'á ka ñayuu. Ta díón ta'ani ni kandaá ini ñani manj yo Pablo, chj mií Ndios ni datóon ñaxintóni ná, sa'á ñoó ni taa na díón, dá kandaá ini ndo. ¹⁶ Ta ká'an na sa'á ña yó'o noo ndidaá tuti ni tãnda'á ná ni sa'an noo dao ka na kúú kuendá Jesús. Ta kuáchi nda'o kandaá ini yo dao to'on ni ka'an na. Ta nádaon dao ñayuu kọ ná'á, xí'ín na vitá ini, to'on ni taa Pablo, ta nádaká náan tát'ón kị'o nádaká ná dao ka to'on, ña káa noo tuti ij Ndios. Ta ni'j ná ña naá ná sa'á ña kée na díón.

¹⁷ Sa'á ñoó, ndo'ó, na manj miíj, sa ná'á vá ndó sa'á ndidaá ña yó'o, sa'á ñoó koo ini ndo kandaá ndo mií ndó, dá ná dá'a ni kandía ndó ña to'ón dána'a ñayuu yako ñaxintóni, chj oon ni ví kankuei xoo ndó noo ña ndaa kándisa yó. ¹⁸ Di'a koo ini ndo kua'ano ndó noo ña manj ni kee Ndios sa'a yo. Ta koo ta'ani ini ndo kana'á cháá ka ndo sa'a sato'o yo Jesucristo, na dáakí ñaá. Ta mií ná ná natiin ñaño'ó kuu víti xí'ín ndidaá tá'an kuu. Díón ná koo.

To'on yó'o kían mií noó nì taa San Juan nì sa'an noó nà kúú kuendá Jesús

Yó'o ká'an San Juan sa'a Jesús, nà xí'o ña kataki chíchí yó

¹ Kásto'on ndu'u xí'in ndo'ó sa'a nà sa daá ió tá nì kava'a ñayúú yó'o. Chì nì seídó'o ndu ña nì ka'an mií ná, ta nì xini ñaá ndú xí'in noó ndú, ta nì xini va'a ndu ndidaá ña nì kee na, ta kúú nì tiin ñaá ndú xí'in ndá'a mií ndú. Ta nà yó'o kúú to'on xí'o ña kataki chíchí yó. ² Ta nì na'a noó nà xí'o ña kataki chíchí yó noó mií ndú, ta nì xini ñaá ndú. Sa'a ñoó xí'o ndaa ndu kuendá sa'a ña nì xini ndu, ta kásto'on ndu sa'a nà daá takí kúú, nà sa daá ió xí'in tatá yó Ndios. Ta nì kixi na, ta nì na'a noó ná noó ndú. ³ Ta kásto'on ndu xí'in ndó sa'a ña nì xini ndu, xí'in sa'a ña nì seídó'o ndu, dá kían iin tó'on ná kakuu ndó xí'in ndu'u, tátó'on k'i'o iin tó'on kúú ndu'u xí'in tatá yó Ndios, xí'in de'e na Jesucristo. ⁴ Ta táa ndu to'on yó'o kosaá noó ndo'ó, dá kían ndino'o ini ndo ná kadij ini ndo.

Mián kánian nakonì yó ña yá'a yó kée yó kuachi noó Ndios

⁵ Di'a kua'an ña nì daná'a Jesucristo noó ndu'u, sa'a ñoó kásto'on ndu xí'in ndó. Chì nì daná'a nà noó ndú ña ndato tóon Ndios, chì nà vii kúú ná, ta nì lú'u kò ñin naá ná. ⁶ Sa'a ñoó tá kaá yó ña iin nì nduu yó xí'in ná, ta xionoo ij yó íchì noó ñin naá, ña kúú íchì kini, dá kían kúú yó ñayuu to'ón, ta kò kée yó ña ndaa. ⁷ Tído tá xionoo yó íchì ndato tóon, ña kúú íchì vii, tátó'on k'i'o ndato vii kúú mií Ndios, dá kían iin nì nduu iin rá iin yó, ta nì ndoo kuachi yó nì kee nì de'e na Jesucristo. ⁸ Chì tá kaá yó ña kò kée yó kuachi, dá kían danda'í yó mií vá yó, ta kò t'ón ña ndaa nákaa ini nio yó. ⁹ Tído tá ná na'o yó kuachi yó noó Ndios, dá kían k'i'o ká'ano ini nà sa'a yó, ta nduvii ná yó noó ndidaá ña kini kée yó, chì iin nà ndaa kúú ná, ta ñin ndaa nà xí'in to'on nì ka'an nà. ¹⁰ Chì tá kaá yó ña kò kée yó kuachi, dá kían ketó'on yó Ndios, ta kò t'ón to'on na nákaa nio yó.

2

Jesús kúú nà nì chíyá'i sa'a kuachi yó ndíka cruz

¹ De'e kuálí mií, táai ndidaá kúú to'on yó'o kosaá noó ndo, dá kían ná dá'a nì kee ndó kuachi. Tído tá nì yá'a iin káa ndó nì kee ndó kuachi, kana'a ndó ña ió iin nà seí nda'i sa'a yó noó tatá Ndios. Ta nà yó'o kúú Jesucristo, nà kúú nà ndaa. ² Ta nà yó'o kúú nà nì chíyá'i sa'a kuachi yó, dá kuu ku'u ká'ano ini Ndios sa'a yó. Ta o duú sa'a kuachi yó

oon nì nì chíyá'i na sa'a, nda sa'a kuachi ndidaá kúú ñayuu ndéi ñayúú yó'o nì chíyá'i na.

Tá mián ndaa ná'a yó Ndios, dá kían kánian kueídó'o yó choon sa'ándá nà

³ Tá kée yó choon sa'ándá Ndios, ñoó kían xí'o ña kandaá ini yó ña mián ndaa ndisa ná'a yó nà. ⁴ Ta ndi ndaa mií nà kaá ña ná'a ná Ndios, ta kò kée na choon sa'ándá nà, dá kían kúú ná ñayuu to'ón, ta nì lú'u ña ndaa kò nákaa ini nio ná. ⁵ Tído nà kée choon sa'ándá to'on Ndios, noón ndisa kúú nà nì kasandaá kú'u ini sa'a dao ñayuu tátó'on k'i'o kée Ndios. Ta ña yó'o xí'o ña kandaá ini yó ña ñó'o yó noó ndá'a ná. ⁶ Tá kaá yó ña ñó'o yó noó ndá'a Ndios, dá kían kánian kee yó tátó'on k'i'o nì sa kee na tá sa xionoo na ñayúú yó'o.

Táa Juan iin choon sa'a

⁷ Nani, kò t'ón choon sa'a kían táai kosaá noó ndo. Di'a choon yatá kían, tá'an ña sa daá ió noó ndo nda mií sa'a, chì ña yó'o kúú choon yatá nì seídó'o ndó nda mií sa'a. ⁸ Tído kuu va kaa yó ña iin choon sa'a kían táai kosaá noó ndo, chì mián ndaa nì kee Jesús choon yó'o, ta nda mií ndó kée ña. Chì sa kua'an ndaño'ó vá ña ñin naá noó ñayuu, ta sa kua'an natuu va noó ná kée mií Ndios. ⁹ Ta ndi ndaa nà kaá ña nákaa nà íchì noó ndato tóon, ta xini u'u jí vá ná ñani na, dá kían nákaa jí vá ná íchì noó ñin naá, ña kúú íchì kini. ¹⁰ Tído nà kú'u ini sa'a ñani nà, noón kúú nà nákaa íchì noó ndato tóon, ta kò t'ón ña kedaá xí'in ná, dá kankao na noó kuachi. ¹¹ Tído nà xini u'u ñani nà, noón kúú nà nákaa noó ñin naá, ta xionoo na íchì noó ñin naá, ta kò ná'a ná ndei chí ko'on nà, dá chì nì sadi va ña ñin naá nduchi nóo nà.

¹² De'e kuálí, táai to'on yó'o kosaáan noó ndo, dá chì sa nì xí'o ká'ano va ini Ndios sa'a kuachi ndó sa'a ña nì kee Jesús. ¹³ Ta táa ta'ani yu'u to'on yó'o kosaáan noó ndo'ó, nà kúú tatá, dá chì sa ná'a vá ndó sa'a nà sa daá ió tá nì kava'a ñayúú yó'o. Ta táa ta'ani yu'u to'on yó'o kosaáan noó ndo'ó, takuáchí tákí, dá chì nì kandeé ndó xí'in ña u'u. Ta táai to'on yó'o kosaáan noó ndo'ó, de'e kuálí, dá chì sa nì kasandaá ndo ná'a va'a ndó tatá Ndios. ¹⁴ Ta táa ta'ani yu'u to'on yó'o kosaáan noó ndo'ó, nà kúú tatá, chì sa ná'a vá ndó sa'a nà sa daá ió tá nì kava'a ñayúú yó'o. Ta táa ta'ani yu'u to'on yó'o kosaáan noó ndo'ó, takuáchí tákí, dá chì ndita toon ndó xí'in Ndios, ta nì na'iin ndó to'on na ini nio ndo, ta nì kandeé ndó xí'in ña u'u.

O sa ndí'i ini yó sa'a ña kúú kuendá ñayúú yó'o

¹⁵ O sa ndí'i ini ndo sa'a ña kúú kuendá ñayúú yó'o, nì sa'a ña'a ió noón. Ta ió iin káa ndó ndí'i ini sa'a ña ió ñayúú yó'o, dá kían kò

kóni ta'on ndó tatá Ndios. ¹⁶ Dá chî ndidaá ña'a kúu kuendá ñayuu yó'o, ña kúu kuachi kátoó ñayuu kée na xí'in ñi ná, xí'in ña kátoó na kakomí ná ndidaá ña'a xini na, xí'in ña kátoó na kanda'á'i mií ná, ni iin ña yó'o kó véi noo Ndios, ña'a kuendá ñayuu yó'o va kíán. ¹⁷ Ta sá ndí'i va ñayuu yó'o kua'an xí'in ndidaá ña kini kátoó ñayuu kée na. Tído na ndéi kée ña kóni Ndios, noón kúu na kataki chíhí.

Kanda'á ndo mií ndó, chî ndéi kúu mií va xionoo taa xini u'u Jesucristo

¹⁸ De'e kuáli, sa kua'an kasandaá va tiempo noo ndí'i. Sa ñi seíd'ó va ndó ña kasaá iin taa xini u'u Cristo, ta ndee ra mií rá kúu rá Cristo. Ta sa ñi kasa'á va xionoo kua'á nda'ó taa xini u'u Cristo. Sa'á ñoó sa kátóni va inio ña sa kua'an kasandaá tiempo noo ndí'i. ¹⁹ Ta tein mií va yó ñi kankuei ra, tído o duú kuendá yo ñi sa kuu ra. Dá chî tá kuendá yo ñi sa kuu ra, dá kían kandida toon ra xí'in yó, ní kúu. Díon ñi kee ra, dá ñi kandaá ini yo ña o duú ndi ndí'i ra kúu kuendá yo. ²⁰ Tído ñi nakutí ndó xí'in Espíritu iñ Ndios, sa'á ñoó kanda'á va'a ini ndo ndí kían kúu ña ndaa. ²¹ Ta kó taa ta'on yu'u to'on yó'o kosa'aa noo ndo sa'á ña kó ná'á ndó ndí kían kúu ña ndaa. Di'a táai ña kosa'aa noo ndo sa'á ña ná'á ndoan. Chî sa ná'á va'a ndó ña ni iin tó'on ña to'on o kúu kaka'aa tein ña ndaa. ²² Ta, ¿ndá yoo kúu na to'on? Na to'on kúu na kó nákoni ña Jesús kúu Cristo, na dáka'ki ña. Tá'an na kée díon, noón kúu na xini u'u Cristo, chî kó nákoni na tatá Ndios, ta ni de'e na. ²³ Ta ndi ndaa na kó nákoni de'e Ndios, noón kúu na kó ta'on tatá Ndios ió xí'in ná. Tído na nákoni de'e Ndios, noón kúu na ió tatá Ndios xí'in ná. ²⁴ Koo ini ndo kandida toon ndó xí'in ña ñi seíd'ó ndó sa'á Jesús nda'á ra mií sa'a. Dá chî tá ndíta toon ndó xí'in ña ñi seíd'ó ndó, dá kían ñó'o ndó noo ndá'á de'e Ndios, ta ñó'o ta'ani ndó noo ndá'á tatá na. ²⁵ Chî ñi xí'o Jesús to'on na noo yo ña kían kí'o na ña kandeí chíhí yó xí'in mií ná.

²⁶ Ta táai to'on yó'o kosa'aa noo ndo, dá kanda'á ini ndo ndi kée taa kátoó dánda'í ña. ²⁷ Tído sa ñi nakutí ndó xí'in Espíritu iñ Ndios, ta da'á ió va na xí'in ndó. Sa'á ñoó kó xín'ño'ó ká ndo ña dána'a'á dao ká ñayuu noo ndo, dá chî sa'á ña ñi nakutí ndó xí'in Espíritu iñ Ndios, sa'á ñoó ñi dána'a'á na noo ndo sa'á ndida'á kúu ña'a. Ta ña dána'a'á na noo ndo kúu ña ndaa, ta kó kían ña to'on. Táto'on kí'o ñi dána'a'á Espíritu iñ noo ndo, kí'o díon koo ini ndo kandida ndaa ndo xí'in Jesús.

²⁸ Ta viti, de'e kuáli, kandida toon ndó xí'in Jesús, dá kían koo tándeé ini noo ndo tá ná na'a'á noo tuku na noo yo. Ta ni iin ña'a o keda'á xí'in ndó, dá xika'an noo ndo tá ná nandi'ó koo na kasa'aa na. ²⁹ Ta sa ná'á ndó ña

kúu ná iin na ndaa, ta kánian kana'á ta'ani ndó ña ndi ndaa na kée ña ndaa, noón kúu de'e Ndios.

3

Kúu yó de'e Ndios

¹ Kande'é ndó ndi kí'o ví kú'u ini tatá Ndios sa'a'á yo, chî ñi xí'o na ña kían kuu kanani yó de'e mií ná, ta mi'aa ndaa díon kíán. Sa'á ñoó na kúu kuendá ñayuu yó'o kó nákoni na yó, ña kúu yó de'e Ndios, dá chî ñi mií Ndios kó nákoni na. ² Na manji, sa kúu va yó de'e Ndios viti, ta kámani va kanda'á ini yo ndi kían kasanda'á yo kakuu yó. Tído sa ná'á yó ña tá ná nandi'ó koo Jesús kasa'aa na, dá kían kakuu yó táto'on kí'o kúu mií ná, dá chî koni túu yó na táto'on kí'o káa rá ió na. ³ Ta ndida'á kúu na kómí tándeé ini yó'o, noón kúu na ndúvii mií, táto'on kí'o vii mií Jesús.

⁴ Ta ndi ndaa ñayuu yá'a kée kuachi, noón kúu na xío kao na choon ñi sa'anda Ndios. Dá chî ndida'á tá'an kuachi xío kao choon ñi sa'anda Ndios. ⁵ Ta sa ná'á va'a ndó ña ñi kii Jesús ñayuu yó'o ñi dí'tá ná yó noo kuachi, ta ni iin tó'on kuachi mií ná sa'á ió. ⁶ Ta ndida'á ñayuu ñó'o noo ndá'á Jesús kó yá'a ta'on na kée na kuachi. Tído ndida'á na yá'a kée kuachi, ni iin kuu kó ní xini na Jesús, ta ni kó ná'á ña ná.

⁷ De'e kuáli, o sa kóno ndó ña dánda'í ñaá ñayuu, chî ndi ndaa mií va ñayuu kée ña ndaa, noón kúu ñayuu ndaa, táto'on kí'o ndaa mií Jesús. ⁸ Tído na kée kuachi, noón kúu kuendá ña u'u, dá chî ña u'u kían kée kuachi ndá rá ñi kasa'á sa'á ñayuu yó'o, ta nda'á viti kée jíán díon. Sa'á ñoó ñi kixi de'e Ndios ñi dána'á ná ña kini kéan. ⁹ Ta ñayuu ñi nduu de'e Ndios kó kée ka kuachi, dá chî ña kóni Ndios náka'aa ini ndo ná. Sa'á ñoó o kúu ta'on ya'a na kee na kuachi sa'á ña ñi nduu na de'e Ndios. ¹⁰ Ta kí'o díon kanda'á ini nda'á yoo kúu de'e Ndios, ta ndá yoo kúu de'e ña u'u. Chî ñayuu kó kée ña ndaa, xí'in na kó kú'u ini sa'á ñayuu xí'in ná, noón kúu na kó kúu de'e Ndios.

Ná koo ini yo ku'u ini sa'a sátá'an yó

¹¹ Ta ña yó'o kúu to'on va'a ñi seíd'ó ndó nda'á mií sa'a, ña ná ku'u ini sa'á sátá'an yó. ¹² Ta ná dá'a ni kee yó táto'on kí'o ñi kee Cain tá sa ná'á, chî ñi sa iñ ra xoo ña u'u. Sa'á ñoó ñi sa'áni rá ñani ló'o mií rá. Ta, ¿ndiva'á ñi sa'áni ñaá rá, ká'an ndó'o? Dá chî ndino'o ña kini va sa kee ra, ta ndino'o ña va'a ñi sa kee ñani ra noo Ndios. ¹³ Sa'á ñoó, ñani mií, o sa náá ini ndo tá xini u'u ñaá ñayuu kó ná'á Ndios. ¹⁴ Ta ná'á yó ña sa ñi kanxoo yó noo kúu íchí noo kua'an yo kuu yo, ta viti ñó'o yó íchí noo kataki chíhí yó, chî kú'u ini yo sa'a ñani yo. Ta na kó kú'u ini sa'a ñani na, noón kúu na ñó'o jí va íchí

noq kuu na. ¹⁵Ta ndidaa ñayuu xini u'u ñani na, ñoon kúu iin na sa'áni ndji noq Ndios. Ta sa ná'a vá ndó ña ndidaa na sa'áni ndji ko ñá'a ta'on ni'j ná ña kataki chíchi ná noq Ndios. ¹⁶Ta sa kándaq va'a ini yo ndí kían kee, dá ku'u ini yo sa'a ñani yo. Chí táto'on kí'o nì nàkí'o Jesús mií ná nì xí'ín nà sa'a yo, kí'o dión ta'ani kánian nakí'o yó mií yó kuu yo sa'a ñani yo. ¹⁷Tído tá ió ñá'a noq yo ñayuu yó'o, ta ndé'é yó ña xín'ó'ó ñani yo ñá, ta kedí'inda yoán noq ná, dá kían, ñndí kaá yo ña kú'u ini yo sa'a ná táto'on kí'o kée Ndios, tá dáa? ¹⁸De'e kuálí, ná dá'a nì ku'u ini yo sa'a dao ka ñayuu xí'ín to'on ká'án oon ni yó, o xí'ín to'on kánkuei yú'u óon ni yó. Va'a kaan ná ku'u ini yo sa'a ná xí'ín ña va'a kée yó, ta ná chindeé ndisa yo ná.

¹⁹Tá kée yó dión, dá kían kándaq iniq ña miían ndaa kúu yó kuendá ña ndaa, ta ko kútúu ini yo noq Ndios sa'a ña kée yó. ²⁰Tído tá kutúu ini yo sa'a ña nì kee yó, dá kían ná kana'a yó ña ká'ano cháa ka Ndios o duu niq yo, chí ná'a va'a ná sa'a ndidaa kúu ñá'a kée yó.

²¹Ná manj mií, tá ko kútúu ini yo, dá kían ió tandéé ini yo xí'ín Ndios, ²²ta ndi ndaa miíó ñá'a ná kaka yo noq ná, ta kúu ni'j vá yoán, dá chí kée yó choon sa'anda na, ta kée yó ña kóni na. ²³Ta ña yó'o kúu choon nì sa'anda Ndios noq yo ña ná kándisa yó de'e na Jesucristo, ta ná ku'u ini sa'a sátá'an yó táto'on kí'o nì sa'anda na choon noq yo. ²⁴Chí ndi ndaa ná kee choon sa'anda Ndios, ñoon kúu ná ñó'o noq ndá'a Ndios, ta ió Ndios xí'ín ná. Ta sa'a ña ió Espiritu iñ Ndios ini niq yo, sa'a ñoq kándaq ini yo ña ió Ndios xí'ín yo.

4

Ta kí'o di'a kándaq ini yo ndá yoo kómí Espiritu Ndios

¹Ná manj mií, o sa kándisa ndó ndidaa ñayuu, ná ká'an ña kómí ná Espiritu Ndios. Dinñó'ó ka korndodó ndó na, ná kande'á á miían ndaa kómí ná Espiritu Ndios o koq. Dá chí ku'á'á nda'o profeta to'ón xionoo iin ní kúu ñayuu. ²Di'a kee ndó, dá kandaq ini ndo tá miían ndaa kuiti kómí ná Espiritu Ndios: tá nákoní na ña miían ndaa kuiti nì nduu Jesús iin taa ñayuu yó'o, dá kían ñoon kúu ná kómí Espiritu Ndios. ³Ta ñayuu ko nákoní ña nì nduu Jesús iin taa ñayuu yó'o, ñoon kúu ná ko kómí Espiritu Ndios, chí nákoní ini ná táto'on taa xini u'u Cristo. Sa nì seidó'o vá mií ndó ña kii ra, ta sa xionoo va ra ñayuu yó'o viti.

⁴De'e kuálí, kana'a ndó ña ndo'ó kúu ñayuu Ndios, ta sa nì kandeé ndó xí'ín ra kátoó danda'í ñaa, chí ká'ano cháa ka Ndios, ná ió xí'ín ndó, o duú ña kini ió ñayuu yó'o. ⁵Taa yó'o kúu kuendá ñayuu yó'o, sa'a ñoq

dána'a ra sa'a ña ió ñayuu yó'o va. Ta kúu kándisa vá ñaa ñayuu ko ná'a Ndios. ⁶Tído yó'o, kúu yó kuendá Ndios. Ta ná ná'a Ndios, ñoon kúu ná seidó'o ña dána'a yo. Ta ná ko kúu kuendá Ndios, ñoon kúu ná ko kóni kueidó'o ña ndaa dána'a yo, chí ko ná'a ná Ndios. Ta kí'o dión kándaq ini yo ndá yoo kómí Espiritu ndaa, ta ndá yoo kómí espíritu to'ón.

Ndios kúu ná ku'u ini sa'a yo

⁷Ná manj mií, ná koo ini yo ku'u ini sa'a sátá'an yó, chí ña ku'u ini yo sa'a iin rá iin yó, ña yó'o kúu ña'a Ndios. Ta ndidaa kúu ñayuu, ná kú'u ini sa'a dao ka ñayuu, ná yó'o kúu ná nì nduu de'e Ndios, ta ná'a ná Ndios. ⁸Ta ndi ndaa ná ko kú'u ini sa'a dao ka ñayuu, ñoon kúu ná ko ná'a Ndios, chí Ndios kúu ná kú'u ini sa'a yo. ⁹Mií Ndios nì daná'a noq yo ña kú'u nda'o ini na sa'a yo, chí nì tanda'a ná iin to'ón diní de'e na ñayuu yó'o nì kii na, dá ni'j yo ña kataki chíchi yó sa'a ná. ¹⁰Ta ña yó'o xí'o ña kándaq ini yo ndi kí'o kú'u ini Ndios sa'a yo, ta ña ká'ano cháa ka kían yó'o o duú ña kóni yo mií ná. Chí sa'a ña kú'u nda'o ini na sa'a yo, sa'a ñoq nì tanda'a ná de'e na nì kii na ñayuu yó'o, ta nì chíya'í na sa'a kuachi yó. ¹¹Ná manj mií, tá kí'o dión kú'u ini Ndios sa'a yo, dá kían kí'o dión ta'ani kánian ku'u ini sa'a sátá'an yó. ¹²Ni iin to'ón ta'on ñayuu ko ní kúu koni xí'ín noq ná Ndios, tído tá ná ku'u ini sa'a sátá'an yó, dá kían ió Ndios xí'ín yó, ta nì kasandaá yo kú'u ini yo sa'a dao ka ñayuu táto'on kí'o kée mií ná.

¹³Ta sa'a ña nì xí'o na Espiritu iñ ná noq yo, sa'a ñoq kándaq ini yo ña ñó'o yó noq ndá'a Ndios, ta ió na xí'ín yó. ¹⁴Ta sa'a ña nì xini ndu, sa'a ñoq xí'o ndu kuendá noq ñayuu ña nì tanda'a táta Ndios de'e na nì kii na, ta ñoon kúu ná dáka'ki ñayuu ndéi ñayuu yó'o. ¹⁵Ta ndi ndaa ñayuu nákoní ña Jesús kúu de'e Ndios, ñoon kúu ná ñó'o noq ndá'a Ndios, ta ió Ndios xí'ín ná. ¹⁶Ta sa kándaq ini yo, ta kándisa yo ña kú'u ini Ndios sa'a yo. Ndios kúu ná kú'u ini sa'a yo. Sa'a ñoq tá kú'u ini yo sa'a dao ka ñayuu táto'on kí'o kée mií ná, dá kían ñó'o yó noq ndá'a Ndios, ta ió na xí'ín yó.

¹⁷Ta xí'ín ña yó'o nì kasandaá yo kú'u ndisa ini yo sa'a dao ka ñayuu, sa'a ñoq koo tandéé ini yo tá ná kasandaá kuq keyiko Ndios sa'a yo, dá chí táto'on kí'o kée mií ná, kí'o dión kée yo ñayuu yó'o. ¹⁸Tá kú'u ndisa ini yo sa'a dao ka ñayuu, dá kían ko kánian yu'ú yo noq keyiko Ndios sa'a yo. Chí tá nì kasandaá yo kú'u ndisa ini yo sa'a dao ka ñayuu, ko káni kaan yu'ú yo. Chí ña yu'ú yo kían kóni kaa ña ká'an yó ña dándó'o Ndios niq yo. Ta ndi ndaa na yu'ú, ñoon kúu ná ko ñá'a kasandaá na ku'u ndisa ini na sa'a dao ka ñayuu.

¹⁹ Kóni yo Ndios, chî dinñó'ó mií ná nî ku'u ini sa'a yo. ²⁰ Tá kaá yo ña kóni yo Ndios, ta xini u'u yo ñani yo, dá kían kúú yó ñayuu to'ón. Dá chî tá kò kú'u ini yo sa'a ñani yo, tá'an nà ndé'è yó ndéi xí'á, çndi koo ví kaa yo ña kóni yo Ndios, na kò xini yo? ²¹ Dá chî mií Jesús nî sa'anda choon yó'o noo yo, ña tá kóni ndisa yó Ndios, dá kían kánian ku'u ini yo sa'a ñani yo.

5

Kúú yó de'e Ndios tá kándisa yó ña Jesús kúú ná nî tãnda'á Ndios dáakí ñaa

¹ Ndi ndaa ñayuu kándisa ña Jesús kúú Cristo, na dáakí ñaa, noón kúú na nî nduu de'e Ndios. Ta ndi ndaa na kú'u ini sa'a iin tatá, ta nda de'e na kú'u ta'ani ini na sa'a. ² Ta kî'o dión kãdaa ini yo ña kú'u ini yo sa'a ndidaa na kúú de'e Ndios, chî kóni yo Ndios, ta kée yó choon sa'ándá na. ³ Tá kóni ndisa yó Ndios, dá kían kee yó choon sa'ándá na. Ta kò ta'ón ña kuáchi kíán kee yó choon sa'ándáan, ⁴ dá chî ndidaa na nî nduu de'e Ndios, noón kúú na kándéé xí'in ña kini ió ñayuu yó'o. Chî sa'a ña kándéé ini yo Jesús, sa'a ñoó kándéé yó xí'in ña kini ió ñayuu yó'o. ⁵ Ta, çnda yoo kúú na kándéé xí'in ña kini ió ñayuu yó'o? Noón kúú na kándisa ña Jesús kúú de'e Ndios.

Xí'o Espíritu ij Ndios kuendá sa'a Jesús

⁶ Tá'an ña xí'o kuendá ña nî kii ndisa Jesucristo noo Ndios kúú takují xí'in nî. Ta o duú takují oon ni xí'o kuendá, dá chî nî xí'in takují kúú ra xí'o ndaa kuendá ña kî'o dión kíán. Ta Espíritu ij Ndios ta'ani kúú na xí'o ndaa kuendá ña kî'o dión kíán, chî iin na ndaa kúú Espíritu. ⁷ [Ta na xí'o kuendá chí induú kúú tatá Ndios, xí'in de'e, xí'in Espíritu ij. Ta iin tó'ón vá kúú ndin onî na yó'o.] Ta onî ta'ani kúú ña xí'o kuendá chí noñó'o yó'o ña nî kii Jesús noo Ndios. ⁸ Iin na kúú Espíritu ij Ndios, ta iin ka ra kúú takují, ta iin ka ra kúú nî. Ta iin nóo xí'o ndaa Espíritu ij kuendá xí'in takují xí'in nî ña kî'o dión kíán. ⁹ Tá nátiin va'a yó kuendá xí'o tãa, ná kana'á yó ña ndáya'i cháá ka kuendá xí'o Ndios, chî kuendá xí'o mií ná kían ká'an sa'a de'e na. ¹⁰ Ta ñayuu kándisa de'e Ndios, noón kúú na nî taxi va'a to'ón yó'o níó ná. Ta na kò kándisa noo ká'an Ndios, noón kúú na kótó'ón Ndios, chî kò kándisa na to'ón nî xí'o Ndios, ña ká'an sa'a de'e na. ¹¹ Ta ña yó'o kúú kuendá nî xí'o Ndios noo yo, ña sa nî xí'o na ña kataki chíchí yó, ta sava'a noo iin tó'ón de'e na nî'j yo ña kataki chíchí yó. ¹² Ta ndi ndaa ñayuu nî ñatiin Jesús, na kúú de'e Ndios, ini níó ná, noón kúú na kataki chíchí. Tído ndi ndaa na kò ní xíin natiin ñaa, noón kúú ná o ní'j ta'on na ña kataki chíchí ná.

Sq'á ña kándisa yó Jesús, sq'á ñoó kataki chíchí yó

¹³ Táai to'ón yó'o kosaa noo ndo'ó, na kándisa de'e Ndios, dá kana'á ndó ña sa kómí ndó ña kataki chíchí ndó. ¹⁴ Ta ña yó'o kúú tãndéé ini kómí yó noo Ndios, chî tá xíkã yo iin ña'a noo ná táto'ón kî'o kóni mií ná, ta kúú seídó'o na ña xíkã yo. ¹⁵ Ta sa'a ña ná'á yó ña seídó'o va'a ñaa Ndios tá xíkã yo ndi ndaa mií vá ña'a noo ná, sa'a ñoó ná'á ta'ani yó ña nî'j yo ña xíkã yo noo ná.

¹⁶ Tá nî xini iin kãa ndó iin ñani yo kée na kuáchi, ña kían kò kúú kuáchi kò kánian kuu na, dá kían kánian kaka ndo ña manî noo Ndios sa'a ná, ta kúú kî'o vá Ndios ña kían kataki ná. Dión kee ndó tá kò ní ya'a na kee na kuáchi ña kían kò kánian kuu na. Chî miãan ndaa ió kuáchi, ña kían kánian kuu yo. Tído kò ká'an ta'oin xí'in ndó ña ná kaka ndo ña manî noo Ndios sa'a ñayuu kée dión. ¹⁷ Ndidaa kúú vá ña'a kini kúú kuáchi noo Ndios. Tído ió kuáchi, ña kían kò kánian kuu yo.

¹⁸ Sa ná'á vá yó ña ndi ndaa ñayuu nî nduu de'e Ndios, kò kée ka na kuáchi, dá chî ndaa va ñaa mií de'e Ndios noo ña u'u, sa'a ñoó o kúu ta'on kendava'a ña u'u xí'in ná. ¹⁹ Ta sa ná'á ta'ani yó ña ñó'o yó noo ndá'á Ndios, va'arã iin ní kúú ñayuu yó'o nákaa tixi ndá'a ña u'u. ²⁰ Ta sa ná'á ta'ani yó ña nî kixi de'e Ndios, ta nî xí'o na ñaxintóni yo, dá ná kana'á yó na miãan ndaa kuiti kúú Ndios. Ta ñó'o yó noo ndá'a na kúú Ndios ndaa, ta ñó'o ta'ani yó noo ndá'a de'e na Jesucristo. Na yó'o kúú na miãan ndaa kuiti kúú Ndios, ta xí'o na ña kataki chíchí yó.

²¹ De'e kuálí mií, kanda ndo mií ndó noo ña kúú yokò. Dión ná koo.

To'on yó'o kían kúu uú nì taa San Juan

Ká'an Juan ndisá'án

¹ Yu'u kúu nà sá'ano noo ndo, ta ká'an yu'u ndisá'án xí'in yo'ó, kí'o maníi, nà nì kaxi míi Ndios, xí'in noo de'ón, nà kúu kuendá Jesús. Kana'á ndó ña miían ndaa kuíti kú'u ini yu'u sa'a ndo, ta o duú iin tó'ón yu'u kú'u ini sa'a ndo, chí ndidaá kúu vá nà kándisa ña ndaa kú'u ini sa'a ndo. ² Kú'u ini sa'a ndo'ó sa'a ña ió ña ndaa ini ní'o yo, ta ná koo ña ndaa yó'o xí'á ndidaá tá'an kuu. ³ Ná kee tatá Ndios xí'in de'e na Jesucristo, nà kúu sato'o yo, ña maní xí'in ndo'ó, ta ná ku'u ini nà sa'a ndo, ta nakí'o na ña koo va'a ini ndo. Ta ná kendisa na dión xí'in ndó sa'a ña kú'u ini nà sa'a ndo.

Kandita toon ndó xí'in ña ndaa ká'an sa'a Jesús

⁴ Ta kádij nda'o ini, chí nì naní'j yu'u dao nà kúu kuendá yo'ó ndéi na kée na ña ndaa, táto'on kí'o nì sa'anda tatá Ndios choon noo yo. ⁵ Ta viti, kí'o miíi, kó táai iin choon sa'a kosaá noo ndo, chí ña yó'o kúu choon nì ní'j yo nda rá míi sa'a, sa'a ñoó seí nda'ávíi nooon ña ná ku'u ini sa'a sátá'an yó. ⁶ Chí tá ná ku'u ini sa'a sátá'an yó, dá kían kée yó choon sa'ándá Ndios. Ta ña yó'o kúu choon nì ní'j yo nda rá míi sa'a ña ná kandeí yó ku'u ini sa'a sátá'an yó.

⁷ Chí kuá'á nda'o nà to'ón xionoo ñayuu yó'o, ta kátoó nà dánda'í ñaa ná. Noón kúu nà kó nákoní ña nì nduu Jesucristo iin taa ñayuu yó'o. Ta ñayuu kée dión kúu nà ndúkú dánda'í ñaa, ta xiní u'u nà Jesucristo. ⁸ Sa'a ñoó kandaa ndo míi ndó, chí oon nì ví kandeé rá dátuu rá ndo'ó, dá ná o kóní ndo natiin ndó ña va'a noo Ndios sa'a choon kée ndó noo míi ná. Sa'a ñoó ndí'i ini ndo, dá natiin ndí'i ndó ña xí'o oon Ndios noo ñayuu na. ⁹ Ndi ndaa miío ñayuu nì kexoo noo ña ndaa sa'a Cristo Jesús, ta kó ndita toon na xí'án, noón kúu nà kó ió ta'on Ndios xí'in ná. Tído nà ndita toon xí'in ña ndaa sa'a Cristo Jesús, noón kúu nà ió tatá Ndios xí'in, ta ió ta'ani de'e na xí'in ná. ¹⁰ Ta ndi ndaa míi vá nà vejí dána'a noo ndo noo ndéi ndó ve'e ndó, ta kó dána'a nà ña ndaa sa'a Jesús, o sa chí'i ndó nà ve'e ndó. Ta ná dá'a nì kaa ndo di'a xí'in ná: "Va'a kúu nì kasaá ní. Koo ní ve'e." ¹¹ Dá chí tá ná natiin va'a ndó nà, dá kían iin nì nduu va ndó xí'in ná noo ña kini kée na.

Ndátí Juan saq nà kande'é ná ñayuu ñoó

¹² Kuá'á nda'o ña'a ió ka'in xí'in ndó, tído kó kóní ta'on yu'u ña kían taai ña noo iin tuti saaan noo ndo. Dá chí ndátíi saají kande'í ndo'ó, ta ka'an yú'í xí'in ndó, dá ná

xinkoo ña kádij ini yo. ¹³ Ta dao ka nà kúu kuendá ku'u miíon ndéi yó'o, tá'an nà nì kaxi míi Ndios, tánda'á ta'ani na ndisá'án kosaá nooon. Dión ná koo.

To'on yó'o kían kúu oní nì taa San Juan

Ká'an Juan ndisá'an

¹ Yu'u kúu nà sá'ano, ta ká'an yu'u ndisá'an xí'in yo'ó, Gayo, ñani manì. Miían ndaa ndisa kú'u nda'o inì sa'on. ² Ñani manì, xikaj noo Ndios ña daá keva'on tein ndidaá kúu ña'a kéeón, ta daá kuití ná koo va'a inon tát'o'on k'i'o va'a nímøn noo Ndios. ³ Nì kadìj nda'o inì tá nì kixi dao ñani yo kuendá Jesús, chì nì nakani na xí'in ña iin ndaon xí'in ña ndaa kándisa yó. ⁴ Ta kóó iin ka ña'a xí'o ña kádij cháá ka inì tát'o'on k'i'o kádij inì tá nì'í t'o'in ña ndita ndaa de'i kuendá Jesús xí'in ña ndaa kándisa yó.

Va'a va kée Gayo, chì nátiin va'a ra na kúu kuendá Jesús ve'e ra

⁵ Ñani manì, va'a va kéeón tá chindeéón ndidaá ñani yo, ta va'a cháá ka kéeón tá kéeón dión xí'in nà kó ná'ón. ⁶ Ta nà yó'o kúu nà xí'o kuendá noo nà kúu kuendá Jesús ndéi yó'o ña kú'u nda'o inon sa'a ná. Ta va'a keeón tá chindeéón nà xí'in ndá ña'a xínñó'ó ná noo ko'on nà, chì k'i'o dión kánian kee yó xí'in ná sa'a ña kéchóon na noo Ndios, dá kuu ko'on nà dao ka xián. ⁷ Chì sa'á ña kóni nà Jesús, sa'á ñoó nì kankuei na xionoo na dána'a nà, ta kó kí'in ya'í ta'on na noó ñayuu kó ná'á Ndios. ⁸ Sa'á ñoó kánian k'i'o yó ña'a xínñó'ó ná, ta k'i'o dión chindeé yó nà noo dána'a nà t'o'on ndaa sa'a Jesús.

Naá iin ra naní Diótfrefes xí'in Juan

⁹ Sa nì taa yu'u iin tuti kosaá noo nà kúu kuendá Jesús ndéi xaən, tído kó xíin ta'on Diótfrefes kueidó'o ra choon sa'ándá ndu, chì kóni mií rá ka'anda ra choon. ¹⁰ Ta sa'á ña kée ra dión, sa'á ñoó tá ná saaj, dá ka'in xí'in rá, dá chì xionoo ra ká'an ndava'a ra sa'a ndú'u. Ta kó ndínoo ini ra xí'in ña yó'o oon ni, chì dión ta'ani kó kóni ra natiin va'a ra ñani yo, nà xionoo dána'a t'o'on Ndios. Ta kó sóno rá ña natiin va'a ñaá dao ka ñani yo. Ta kúu táxi rá nà ká'an natiin va'a ñaá.

Va'a ká'an Juan sa'a iin ra naní Demetrio

¹¹ Ñani manì, o sa kóo inon keeón ña kini kée dao ka ñayuu. Di'a koo inon keeón ña kúu ña va'a. Chì nà kée ña va'a kúu kuendá Ndios, ta nà kó kée ña va'a, noon kúu nà kó ná'á Ndios. ¹² Ta ndidaá kúu nà kúu kuendá Jesús xí'o na kuendá sa'a iin ka taa naní Demetrio ña kúu rá taa va'a, ta miían ndaa ndisa dión kíán. Nda ndu'u xí'o kuendá ña taa va'a kúu rá, ta sa ná'á vá miíon ña kuendá xí'o ndu'u kúu ña ndaa.

Ká'an Juan ndisá'an noo ndí'i xí'in Gayo

¹³ Kuá'á nda'o ña'a ió ka'in xí'ón, tído kó kóni taai ña noo iin tuti, ¹⁴ chì ndáti kíij konij yo'ó, ta kantó'ón yú'í xí'ón.

¹⁵ Ta ná koo va'a inon kee Ndios. Ta ká'an nà né'e tá'an va'a xí'ón ndéi yó'o ndisá'an xí'ón. Ta keeón ña manì ka'chì ndisá'an xí'in iin rá iin nà né'e tá'an va'a xí'in ndu'u ndéi xaən.

To'on yó'o kían nì taa San Judas nì sa'an noó nà kúú kuendá Jesús

Ká'qan Judas ndisá'án

1 Yu'u kúú Judas, ta kéchóoin noq Jesucristo, ta ñani nì kúú Jacobo. Ta ká'an yu'u ndisá'án xí'ín ndo'ó, nà nì kana tatá yó Ndios, ta nì nduvii ná ndo'ó, ta ñó'o ndó noq ndá'á Jesucristo. ² Ná ku'y cháá kà ini Ndios sa'a'á ndo, ta nakì'o cháá kà nà ñà koo va'a ini ndo, ta ná konì cháá kà nà ndo'ó.

Di'a kée taa dána'a ñà to'ón

³ Nà manì mií, sà io nduu va yu'u ñà kían taai ndi nì kee Ndios nì ñakáki na yó noq kuachi yo. Tído kándaá ini ñà mián ndúsa kánian ka'an ni'ini noq ndo ñà kían ndí'i ini ndo kandita ndaa ndo xí'ín ñà ndaa kándisa yó, ñà kían iin ndéé nì xí'o Ndios noq ñayuu nà. ⁴ Chì nì ku'u de'é dao taa to'ón tein ndó, ta ndá mií sa'a'á ká'an tuti ij Ndios sa'a'á taa yó'o ñà ndo'ó níó rá sa'á ñà kée ra. Kúú rá tá kini, chì kaá rā ñà sa'á ñà manì nì kee Ndios sa'a'á yo, sa'á ñoó kuu kee yó ndi ndaa mií vá ñà'á kóni ñí yo. Ta kò nákonì rā Ndios, nà kómì ndidaá tá'an choon, ta ni kò nákonì rā Jesucristo, nà kúú sato'o yo.

⁵ Ta sà ná'á vá ndó, tído dándusaa ini ndo'ó ñà tá nì ndi'i nì taó sato'o yo Ndios nà ñoo ná ñó'o tìxi ndá'a tá Egipto, dá nì danaá nà ñayuu kò ní kándisa ñaa. ⁶ Dión ta'ani nì ndo'ó dao ángel, chì kò ní sá ndaa va'a na choon sà komi ná, di'a nì ñankoo na noq sà nì ndei na. Sa'á ñoó nì taán ñaa Ndios noq íin naá yáí, ini ve'e kaa, ñà kían ni kuú o nóno, ta ñoo kaño'o na nda ná xinkoo kuu keyíko Ndios sa'a'á ná. ⁷ Dión ta'ani nì ndo'ó na ñoo Sodoma xí'ín Gomorra, xí'ín ndidaá kà nì nà ndéi ñoo ñó'o yati xí'án. Chì nì kee na tát'o'on nì kee ángel ñoo, chì nì kee na kuachi xí'ín ñí ná, ta nì kesatá ná ñà nì saki Ndios, ñà kúú kuachi ka'an noq. Sa'á ñoó nì ñandó'o Ndios níó ná xí'ín ñó'ó kéj, ta ni iin kuú o ndí'i ñà kéj nà, dá ná koni iin rá iin yó tá ndó'o ñayuu kée dión.

⁸ Dión ta'ani kée taa to'ón yó'o, tá'an rā kaá ñà sanì rā kée Ndios, chì dáyakó ta'ani rā ñí rá xí'ín kuachi ka'an noq, ta kò nákonì rā tá n'é'e choon, ta ká'an ndava'a ra sa'á ñà kómì choon ná'ano. ⁹ Tído ni arcángel Miguel, nà ndáya'i cháá kà noq ángel, kò ní chíndaá noq ná dátaí kuachi na ñà u'u nani nì naá ndodó nà yíkì koño Moisés xí'án. Di'a nì kaa ná xí'án: “Ná dánani mií sato'i Ndios yo'ó.” ¹⁰ Tído tá to'ón yó'o kúú rā yá'a ká'an ndava'a sa'á ñà kò kándaá ini rā, ta sava'a ñà ná'á rá kúú ñà ndáki ini ñaxintóni mií rá tát'o'on ndó'o kítì kò'ó ñà nákani ini, ñoó kían

dáyako ñaa noq Ndios. ¹¹ ¡Nda'í kúu ví rá! Dá chì ndíko rā ñà nì kee Caín, tá'an rā nì sa'ání ñani rā. Ta ndíko rā di'ón tát'o'on nì kee Balaam, tá sà kuu profeta mañá. Ta ndáne'e yú'u rá noq Ndios tát'o'on nì kee Coré, sa'á ñoó naá rá tát'o'on nì ndo'ó Coré.

¹² Ta kúú rá yáko ñó'o tein ndo'ó noq ndítúti ndó sásá'an ndó sa'á ñà kúú ndó kuendá Jesús, chì tein víko kée ndó ñó'o ra kée ra ñà ka'an noq, ta sava'a sa'a'á mií vá rá nákani ini rā. Ta kúú rá tát'o'on víko kua'an xoo di'a xoo di'a kée tachì, ta kò xí'o ñà ñà. Ta kúú rá tát'o'on iin yíto ku'i'í kò xí'o ku'i'í tein yoq dákéé. Sa'á ñoó kúú rá iin yíto nì xí'í u'u ta'ándá, chì kò xí'o rá ku'i'í, ta taó ná rā no'ño'o ná. ¹³ Ta kúú rá tát'o'on noq taño'o, ñà ndákuei vei dánkoo chí'ion nda yú'u rā, ta sava'a ñà dánkoo rá kían ka'an noq xí'ín ñà yakó. Ta kúú rá tát'o'on tìnoq ná'ano xíonoo ndava'a nda induú. Sa'á ñoó sà io nduu va noq íin naá yáí, ta ñoo kandadi ni'ini ra ndidaá tá'an kuu.

¹⁴ Ta Enoc, nà nì sà kuu tata kúú usá nì xixi tìxi Adán, noón kúú nà nì ka'an sa'a'á ndí kían ndo'ó tá kée dión, ta di'a kaá nà: “Kana'á ndó ñà kasaá Ndios, nà kúú sato'o yo, ta kua'á nda'o mií ángel ná kandaka na kasaá nà, ¹⁵ dá keyíko nà sa'a'á ndidaá ñayuu, dá dándó'o na níó ndidaá ñayuu kini sa'á ñà kini nì kee na xí'ín ñaxintóni kini kómí ná, ta dándó'o ta'ani na níó ndidaá nà nì ya'a nì ka'an ndava'a sa'a'á ná.” Dión nì kaa Enoc. ¹⁶ Ta ká'an kuachi tá to'ón yó'o, ta kána'á rā sa'á ñayuu, ta xíonoo ra kée ra sava'a ñà kóni mií vá rá, ta chíndaya'i ra mií rá, ta kée ra ñà ká'an va'a ra xí'ín ñayuu, dá nì'í rá ñà kóni rā, chì kúú rá tá mañá.

Ká'qan ni'ini Judas noq ñayuu ñà kuita ndaa nà xí'ín to'ón Ndios

¹⁷ Tído ndo'ó, nà manì mií, ndiko'on ini ndo to'ón nì ka'an apóstol, nà nì kaxi sato'o yo Jesucristo kane'e to'ón na, ¹⁸ chì di'a nì kaa nà: “Tein kuu noq ndí'í kandeí taa kedjki ndaa rā ñà ndaa, ta kanoo ra kee ra ñà kóni mií rá.” ¹⁹ Ta taa yó'o kúú rā ndúkú ka'anda dao tá'an ndó, ta kée ra ñà kóni ñí rá, ta kò jó ta'on Espiritu ij Ndios ini rā. ²⁰ Tído ndo'ó, ñani manì, ndundéé ndó dáku'á'ano ndó mií ndó xí'ín ñà ndaa kándisa yó, chì ñà ij kían. Ta ka'an ndo xí'ín Ndios xí'ín ndéé xí'o Espiritu ij noq ndo. ²¹ Ta koo ini ndo taxi va'a ndó mií ndó tìxi ndá'á ñà kú'u ini Ndios sa'a'á ndo, xian nani ndatí ndó kemáni Jesucristo ndo'ó xí'ín ñà kataki chíchí ndó.

²² Ta koo ini ndo ka'an ni'ini ndó noq nà nákani kuachi ini, nà kò kúú ndusá'ano. ²³ Koo ini ndo dítá ndó dao kà nà noq ñandó'ó ndó'o na, ñà kúú tát'o'on ñó'ó kéj ita. Ta ku'y ini ndo sa'a'á dao kà nà, tído kandaa ndo mií ndó noq ñà kini kée na, ta nda dá'ón

ndíxi na kañó'ó ndó, chí yakóán xí'in ña kini kée na.

Kánian natiin Ndios ndidaá ñañó'ó

²⁴Ta kándéé vá Ndios kandaá na ndo'ó, dá kían ná dá'a ni dánkoo ndó ña ndaa kándisa yó, ta kándéé ná ná chikata vii ná ndo'ó noo ió na dándáki na xí'an kádi iní ndo. ²⁵Ta iin tó'ón dinj mii ná kúú Ndios, ta iin tó'ón mii ná kúú na ndjichí, ta mii ná kúú na dákaaki ñaá. Ta iin tó'ón mii ná kúú na kánian natiin ndidaá ñañó'ó, xí'in ndidaá kúú choon, ta ná dándáki na ndidaá ña'a, ta ná kakomí ná ndidaá ndéé kuü víti, ta kí'o dión kuií vá ná koo. Dión ná koo.

To'on yó'o nákaní sa'a ndidaá ña vei koo

Xí'o Juan kuendá sa'a ndidaá ña ni xini na

¹ Ña yó'o kúú ña ni na'a Jesucristo noo ndidaa na xinkuáchí noo ná, ña ni xí'o míi Ndios noo ná sa'a ndidaa ña'a yachí vei koo. Ta ni tãnda'a ná iin ángel nákaa tíxi ndá'a ná, ni kii na ni na'a na ndidaa ña yó'o noo yú'u, Juan, na xinkuáchí noo Jesucristo. ² Sa'a á ño'ó xí'o ndaa yu'u kuendá sa'a ndidaa to'on ni xí'o Ndios nooí, xí'in sa'a to'on ni ka'an Jesucristo, ña kían ni xini xí'in nooí. ³ Ndiká'an ví na ká'i tuti yó'o, ta ndiká'an ví na seíd'óo ña nákanian sa'a ña vei koo, ta nátaan vá'a na ña ini ní'ó ná, dá chj sa kúyati va kuu vei koo ndidaa ña ká'an sa'a.

Ká'an Juan ndisá'an xí'in ndin usá ve'e ño'o kuendá Jesús ño'o chí kuendá Asia

⁴ Yu'u kúú Juan, ta ká'an yu'u ndisá'an xí'in ndin usá ve'e ño'o kuendá Jesús ño'o chí kuendá Asia. Ta ná kee Ndios ña manj xí'in ndo'ó, ta ná k'i'o na ña kandeí va'a ndó. Míí ná kúú ná, ta míí ná nj sa kuu na, ta míí ná kúú ná kasaa. Ta dión ta'ani ná kee ndin usá espíritu xí'in ndo'ó, tá'an espíritu ió noo Ndios, noo ió ná dándáki na. ⁵ Ta dión ta'ani ná kee Jesucristo xí'in ndo'ó. Ta noón kúú na xí'o ndaa kuendá sa'a ña ndaa, ta míí ná kúú na míí no'ó ni nataki iin ichi no'ó na ni xí'i, ta iin tó'ón míí ná kúú diñj noo ndidaa rey dándáki noñ'ó'o yó'o. Ta míí ná kúú ini sa'a yó, ta ni dandó'o na kuáchí yó xí'in niñ ná, ⁶ ta ni ndee na yó kakuu yó rey xí'in dutj, dá koni kuáchí yó noo tatá na Ndios. Ta daá kuití ná natiin na ñaño'ó, ta ná dándáki na ndidaa ña'a. Dión ná koo. ⁷ ¡Kande'é ndó! ¡Tein viko káa kixi Jesús! Ta ndidaa tá'an ñayuu koni ñaa xí'in noo ná, ta nda tã na ni sa'áni ñaa koni túu ñaa rá noo kii na. Ta ndidaa tá'an ñayuu ndéi iin rá iin ñoo noo kúú ñayuu yó'o kuaki na xí'in ndirá noo ná tá ná kasandaá ku yó'o. Dión ná koo.

⁸ "Yu'u kúú to'on míí no'ó xí'in to'on noo ndí'i, ta kúúí na míí sa'a xí'in na noo ndí'i", káa na kúú sato'o yó. Míí ná kúú ná, ta míí ná nj sa kuu na, ta míí ná kúú na kasaa, ta míí ná kándéé kée ndidaa tá'an ña'a.

Ni xini Juan Jesús, ta ndato nda'o káa na

⁹ Ta yu'u kúú Juan, na kúú ñani ndo, ta ndó'o ta'ani ní'ó yu'u táto'on ndó'o ní'ó ndo'ó, ta nákaa tíxi ndá'a Ndios táto'on ño'ó ta'ani ndo'ó, ta xí'o ndéé iniñ tein tãndó'ó táto'on xí'o ndéé ta'ani ini ndo'ó sa'a ña ndíta yó xí'in Jesucristo. Ta sa'a ña dána'i to'on Ndios, xí'in sa'a ña ká'in sa'a Jesucristo, sa'a ño'ó nj sa'an tã né'e choon ni ñankoo ra yu'u iin yúku ñi ini tãño'o noo naní Patmos.

¹⁰ Tein iin kuu ni kaxi míí sato'o yó Ndios keká'ano yó na, daá ño'ó nákaa yu'u tíxi ndá'a Espíritu iñ ná. Ta kúú ni seíd'ó'i chí sata dí'ai ña ni'i nda'o ni ka'an iin tachj ñayuu. Táto'on k'i'o ni'i ká'an trompeta, k'i'o dión ni'i ni ka'an tachj ño'ó. ¹¹ Dá ni ka'an xí'in:

—Yu'u kúú to'on míí no'ó xí'in to'on noo ndí'i, ta kúúí na míí sa'a xí'in na noo ndí'i. Ta taa kúú yó'o noo tuti ndidaa ña ndé'ón kúú, dá tanda'ón ña ná ko'an noo ndin usá ve'e ño'ó ño'ó chí kuendá Asia, noo kúú ñoo Éfeso, xí'in ñoo Esmirna, xí'in ñoo Pérgamo, xí'in ñoo Tiatira, xí'in ñoo Sardis, xí'in ñoo Filadelfia xí'in ñoo Laodicea —káa ná xí'in.

¹² Dá tá ni nandí'ó kooi nj sa nde'i, nde'á ndá yoo ká'an xí'in, ta kúú ni xiniñ ndíta usá candelero ni kava'a xí'in oro, noo sá ndodó ña tóon. ¹³ Ta tein ndin usá candelero ño'ó iin iin na káa táto'on káa na ni nduu tãa ñayuu yó'o. Ta ndíxi na iin dá'ón káni, ta xínoan nda sa'a ná, ta nákaa iin vatj oro yu'u ndiká ná. ¹⁴ Ta diñj ná xí'in idi diñj ná kuxí kachjan, ta ndé'an táto'on ndé'é yí'o, ta nduchí nóo na kúú táto'on k'i'o ño'ó ita. ¹⁵ Ta táto'on yé'e kã kuaán ni dandúti'í, k'i'o dión yé'e sa'a ná. Ta táto'on k'i'o ní'i no'ó kua'an takúji kua'a, k'i'o dión ní'i tachj ná. ¹⁶ Ta noo ndá'a xoo kuá'a na ño'ó usá tíño'o, ta yú'u ná tánee iin espada, ta ndi nduu xooan deen. Ta ndato yé'e noo ná táto'on k'i'o ndato yé'e tá ndíi deen.

¹⁷ Tá ni xiniñ táto'on k'i'o káa na, kúú ni yaaí nda noñ'ó'o táto'on k'i'o kuéi na ni xí'i. Dá ni chíno'o na nda'a kuá'a na satáí, dá ni kaa na xí'in:

—O sa yú'óon. Yu'u kúú na míí sa'a, ta yu'u kúú na noo ndí'i. ¹⁸ Ta kúú ta'ani na daá ió takí. Ni xí'ij, tído takj viti, ta daá kúúí vá katakij. Dión ná koo. Ta míí yu'u kómíí nda'a kã noo ño'ó na kúú ndij, ta kómí ta'ani yu'u choon no'ó ña kedaá xí'in ñayuu, dá xí'i na. ¹⁹ Ta taa ndidaa ña ni xinoan, ta taa ta'ani ndidaa ña kúu tiempo viti, xí'in ña koo chí noo. ²⁰ Ná ko'in kastó'in xí'ón ndi dándáki ndin usá tíño'o, tá'an kirí ni xinoan ño'ó noo ndá'a xoo kuá'i, xí'in ndin usá candelero oro ño'ó. Ndin usá tíño'o ño'ó kúú ndin usá ángel kómí choon sata ndin usá ve'e ño'ó ño'ó chí kuendá Asia, ta ndin usá candelero oro ni xinoan ño'ó kúú ndin usá ve'e ño'ó ño'ó.

2

Tãnda'a Juan to'on ni ka'an Jesús kua'an no'ó na kúú kuendá na ndéi ñoo Éfeso

¹ Taa ña ko'in ka'in xí'ón noo iin tuti, dá tanda'ón ña ná ko'an noo ángel kómí choon sata ñayuu kúú kuendá yu'u ndéi ñoo Éfeso, ta ka'on xí'in ná: "Na ño'ó ndin usá tíño'o noo ndá'a xoo kuá'a, na xínoo tein ndin usá candelero oro ño'ó kúú na káa dí'a xí'in ndó:

2 Sa ná'á vá yu'u ndidaá ña kée ndo'ó, ta ná'á ta'ani yu'u ña ndí'i ini ndo kéchóon ndó, ta ná'á ta'anii ña xí'ó ndeé ini ndo noó tandó'ó ndó'ó ndó. Ta ná'á ta'anii ña kékini ini ndo xini ndo ñayuu kíni. Ta xirndodó ndó tãa kaá kúu apóstol, tído kọ tã'ón ñaá kúu rá, ta kándaq ini ndo ña kúu rá tá tã'ón. 3 Ta ndó'ó nió ndo, ta xí'ó ndeé ini ndo, ta ndí'i ini ndo kéchóon ndó noo yú'u sa'á ña kóni ndo yu'u, ta kọ sá tuu ta'on ndó. 4 Tído ká'an kuachii noo ndo sa'á iin ña'a, chí kọ kóni ká ndo yu'u táto'on kí'ó ni sá kóni ndo yu'u nda mí sa'a. 5 Sa'á ñoó ndisaq ini ndo ndeé ni kuéi ndó noó ña kọ kóni ndo yu'u, ta nandikó ini ndo sa'á ña kée ndó dión. Ta nandió kuéi ndó kee ndó ña va'a táto'on ni sá kee ndó nda mí sa'a. Dá chí tá kọ, dá kían saa yachii noo ndeé ndó, ta díta vá yu'u candelero ndo noo íian. 6 Tído iin ña va'a kée ndó kían ña kékini ini ndo xini ndo ña kée na kúu kuendá nicolaítas, ta kí'ó dión ta'ani ndó'ó yu'u xí'ín ná. 7 Ta na ío do'ó, ná kueidó'ó na ña ká'an na kúu Espíritu ij xí'ín iin rá iin ve'e ño'ó ñó'ó chí kuendá Asia. Ta noó na ni xí'ó ndeé ini ni xinkuei nda noo ndí'i, noón kúu na kí'oi ña kei ná kúu'í kána noo yito, yiró xí'ó ña kataki chíchí ñayuu. Ta yito yó'ó kúu ra íin me'í noo ndato káa noo ío Ndios."

Tánda'á Juan to'on ni ka'an Jesús kua'an noó na kúu kuendá na ndeé ñoo Esmirna

8 Ta taa ta'ani ña kó'in ka'in xí'ón noo iin ká tuti, dá tanda'ón ña ná ko'an noo ángel kómí choon satá ñayuu kuendá yu'u ndeé ñoo Esmirna, ta ka'on xí'ín ná: "Na kúu mí sa'a, na kúu noo ndí'i, na ni xí'í, ta ni natakí na kúu na kaá di'a xí'ín ndó: 9 Sa ná'á vá yu'u ndidaá ña kée ndo'ó, ta ná'á ta'ani yu'u táto'on kéndava'a ñayuu xí'ín ndó. Ta ná'á ta'ani yu'u táto'on kí'ó kúnda'í ndo ñayuu yó'ó, va'ará na kuiká vá kúu ndó noo Ndios. Ta ná'á ta'anii ña ká'an ndava'a na kaá kúu na Israel xí'ín ndó, tído kọ tá'ón ñaá kúu ná, dá chí kúu ná iin tu'u ndíta xí'ín ña u'u. 10 Q sa yu'u ndo ndidaá ña vei ndo'ó ndó. Ta kaá ta'ani yu'u xí'ín ndó ña ko'on ta'ani ña u'u taán dao ndo'ó ve'e kaa, dá kexixian xí'ín ndó, ta uxí kúu kenda'van xí'ín ndó. Kandita ndaa ndo xí'ín nda noo kuu ndo sa'í, dá kían kí'oi iin corona noo ndo, ña kúu ña kataki chíchí ndó. 11 Ta na ío do'ó, ná kueidó'ó na ña ká'an na kúu Espíritu ij xí'ín iin rá iin ve'e ño'ó ñó'ó chí kuendá Asia. Ta noó na ni xí'ó ndeé ini ni xinkuei nda noo ndí'i, noón kúu na o kuú ta'on ta'ándá kúu uu."

Tánda'á Juan to'on ni ka'an Jesús kua'an noó na kúu kuendá na ndeé ñoo Pérgamo

12 Ta taa ta'ani ña kó'in ka'in xí'ón noo iin ká tuti, dá tanda'ón ña ná ko'an noo ángel kómí choon satá ñayuu kuendá yu'u ndeé ñoo Pérgamo, ta ka'on xí'ín ná: "Na tánee

espada yú'u, ña deen ndi nduu xoo, míi ná kúu na kaá di'a xí'ín ndó: 13 Sa ná'á vá yu'u ndidaá ña kée ndó, ta ná'á ta'ani yu'u ña ndeé ndó míi ñoo noo dándáki ña u'u. Tído ndíta toon ij vá ndó xí'ín yu'u, ta kọ ní dánkoo ta'on ndó ña kándéé ini ndo yu'u, va'ará ni xini xí'ín noo ndo ni sa'áni ñayuu Antipas, tá'an ra sa kast'on ndaa to'in noó ñayuu. Dión ni ndo'ó ra ñoo ña u'u xaan. 14 Tído ká'an kuachi yu'u noo ndo sa'á dao ña'a, dá chí ñó'ó dao na kúu kuendá Balaam tein ndo'ó. Ta sa ná'á vá ndó ña tãa yó'ó sa daná'a noo Balac ndi kee ra kexixi ra xí'ín na ñoo Israel, sa'á ñoó ni ya'a na ni seí ná koño kiti, ña doko ñayuu noo yokó ná, ta ni ya'a ta'ani na ni kee na kuachi xí'ín na kọ kúu yíi ná, xí'ín na kọ kúu ñadi'í na. 15 Ta ñó'ó ta'ani na kúu kuendá nicolaítas tein ndó, ta kékini ini yu'u xini ña dána'a na. 16 Sa'á ñoó nandikó kí'í ini ndo sa'á kuachi kée ndó, dá chí tá kọ, yachi va saa yu'u noo ndeé ndó, dá ka'áni ñayuu yó'ó xí'ín espada tánee yú'í. 17 Ta na ío do'ó, ná kueidó'ó na ña ká'an na kúu Espíritu ij xí'ín iin rá iin ve'e ño'ó ñó'ó chí kuendá Asia. Ta noó na ni xí'ó ndeé ini ni xinkuei nda noo ndí'i, ko'ín kí'oi maná, ña ío de'é induí, kei ná, ta kí'ó ta'anii iin yuu kuxi ló'ó noo iin rá iin na, ta noo yuu ñoo kanda'a iin kuú saá. Ta ni iin tó'ón ta'on dao ká ñayuu o kána'á ndá kuu kían, sava'a iin tó'ón na ni natiiin ña kana'á."

Tánda'á Juan to'on ni ka'an Jesús kua'an noó na kúu kuendá na ndeé ñoo Tiatira

18 Ta taa ña kó'in ka'in xí'ón noo iin ká tuti, dá tanda'ón ña ná ko'an noo ángel kómí choon satá ñayuu kúu kuendá yu'u ndeé ñoo Tiatira, ta ka'on xí'ín ná: "Na kúu de'e Ndios, na tóon nduchí nóó táto'on tóon ño'ó itã kéi, na ye'e sa'á táto'on kí'ó ye'e kaa kuaán ni dandú'ti ra, noón kúu na kaá di'a xí'ín ndó: 19 Sa ná'á vá yu'u ndidaá ña kée ndó, ta ná'á ta'ani yu'u ña kóni ndo yu'u, ña kándéé ini ndo yu'u, ña xínkuáchí ndó noó yu'u, ña xí'ó ndeé ini ndo noo ndidaá ña'a. Ta va'a ká yí kéchóon ndó noo yú'u viti o dúy tá mí sa'a. 20 Tído ká'an kuachi yu'u noo ndo sa'á dao ña'a, dá chí sóno ndó noo Jezabel, ña kúu profeta to'ón, ña kían dána'an noo ndo. Ta sóno ta'ani ndó ña ndanda'í ña'a yó'ó tã xínkuáchí noo, dá ya'a ra kee ra kuachi xí'ín na kọ kúu ñadi'í ra. Ta danda'í ta'ani'an ra, dá ya'a ra seí ra koño kiti, kirí dóko ñayuu noo yokó. 21 Ta ni sonóí ña kían ná nandikó ini'an, tído kọ kóni ta'an vaán nandikó ini'an, chí kée ij váan kuachi xí'ín tãa kọ kúu yíian. 22 Sa'á ñoó kó'in dánkoo ña'ái noo xíto kandu'an ndo'an kue'e, ta kí'ó ta'anii ña ndo'ó nió ndidaá ra kée kuachi xí'án tá ná o nándikó ini ra sa'á kuachi kée ra xí'án. 23 Ta ko'in dárkue'í ndidaá na ndíta xí'án, dá kuu na. Ta ndidaá ñayuu kúu

kuendá yu'u ná kandaá ini ña yu'u kúu ná kátóni ini ndi nákaní ini ñayuu xí'in ña kátoó ná kee na, ta ná chiya'avii iin rá iin ñayuu táto'on k'i'o káa choon ni kee na.

²⁴ “Tído dao ka ndo'ó ndéi ñoo Tiatira, ko tái ta'on ndó sa'á ña kée na kúu kuendá Jezabel, ta ko kándisa ndó ña chináni ñayuu ña ndíchi xí'o ña u'u. Sa'á ñoo ko sa'ándá kaj ni iin ka choon noo ndo. ²⁵ Sava'a ña kóni kían koo ini ndo kuita toon ndó xí'in ña kándéé ini ndo yu'u ndá ná kasandaá kuu nandíó ko tukui. ²⁶ Ta noo ná ni x'i'o ndeé ini ni xinkuei ndá noo ndí'i, tá'an ná sa kee ña kóni yu'u ndá noo ndí'i kúu, noón kúu ná ko'on yu'u k'i'oi choon noo, dá dándáki na iin rá iin ñoo ñayuu yó'o. ²⁷ Ta xí'in vara ka dándáki na ñoo ñoo, ta ko'on ná dakuáchi naan táto'on k'i'o cháchi kidi ñó'o, chi k'i'oi choon noo ná táto'on ni x'i'o tatá choon noo miíi, ²⁸ ta ko'in k'i'oi iin kimi ndato tóon na'a noo ná. ²⁹ Sa'á ñoo, ná ió do'o, ná kueidó'o na ña ká'an ná kúu Espíritu i i xí'in iin rá iin ve'e ño'o ñó'o chí kuendá Asia.”

3

Tánda'á Juan to'on ni ka'an Jesús kua'an noo ná kúu kuendá na ndéi ñoo Sardis

¹ Ta taa ta'ani ña ko'in ka'in xí'ón noo iin ka tuti, dá tanda'ón ña ná ko'an noo ángel kómí choon satá ñayuu kúu kuendá yu'u ndéi ñoo Sardis, ta ka'on xí'in ná: “Ná kómí ndin usá espíritu Ndios, na ñó'o ndin usá tñoo noo ndá'a, noón kúu ná kaá di'a xí'in ndó: Sa ná'á vá yu'u ndidaá ña kée ndó, ta ná'á ta'anii ña kaá ñayuu ña takí ndo xí'in ña kándisa ndó, tído ko táki ta'on ndó noo yu'u. ² Sa'á ñoo kaño'o ini ndo, ta kandaá ndo ña kua'an naá noo ndo, dá ná o naá chíchián, dá chi ni kandaá ini ña ko kéndísá'ano ta'on ka ndo noo Ndios táto'on k'i'o kóni ná kee ndó. ³ Kua'an ndo ndisaá ini ndo ndá kían ni ñatiin ndó, ta ndá kían ni seidó'o ndó, ta kua'an ndo kee ndó ña, ta nandikó ini ndo, chi ni ya'a ndó noo Ndios. Kandeí nduu ndo, dá chi tá koó, dá kían saaj noo ndéi ndó táto'on kée iin ta ku'i'iná, ta natiin ndakána ndo'ó. ⁴ Tído ndéi ta'ani dao ñayuu ñoo Sardis xaan, ta ko ní dáyakó ta'on na dá'on ná, chi ko ní dáyakó na mií ná xí'in kuáchi. Sa'á ñoo kandii na dá'on ku'xi kanoo na xí'in yu'u, dá chi ió íchi ná koo na díon sa'á ña ni sa ndaa ná mií ná. ⁵ Ta ndi ndaa ná ni x'i'o ndeé ini ni xinkuei ndá noo ndí'i, noón kúu ná nandixi dá'on ku'xi, ta o dándóo ta'on yu'u kuu ná noo libro noo kándodó kuu na ni'i ña kataki chíchi, ta nakoni yu'u na, ña kúu ná ñayuu miíi, noo tatá Ndios xí'in noo ángel kéchóon noo ná. ⁶ Na ió do'o, ná kueidó'o na ña ká'an ná kúu Espíritu i i xí'in iin rá iin ve'e ño'o ñó'o chí kuendá Asia.”

Tánda'á Juan to'on ni ka'an Jesús kua'an noo ná kúu kuendá na ndéi ñoo Filadelfia

⁷ Ta taa ta'ani ña ko'in ka'in xí'ón noo iin ka tuti, dá tanda'ón ña ko'an noo ángel kómí choon satá ná kúu kuendá yu'u ndéi ñoo Filadelfia, ta ka'on xí'in ná: “Di'a ká'an ná i, na kúu ná ndaa, na kómí nda'á kaaj rey David, na sóno, ta ko iin ta'on kandeé kadi, na sadi, ta ko iin ta'on kandeé konó, noón kúu ná kaá di'a xí'in ndó: ⁸ Ta sa ná'á vá yu'u ndidaá ña kée ndó. Sa'á ñoo kaaj xí'in ndó ña sa ni nono vá ye'é noo ndo, ta ko iin ta'on kandeé kadi ña. Ná'i ña cháá vá ndaki ndo, tído ndíta ndaa ndo xí'in to'in, ta ko ní ndata ndo sa'a yú'u. ⁹ Kana'á ndó ña ko'in nak'i'oi ná kúu kuendá ña u'u noo ndá'a ndo, tá'an ná kaá ña kúu ná na Israel, tído ko ta'on ña kúu ná, ñayuu to'ón vá kúu ná. Ta tanda'i ná kasaá ná kakúita xiti ná noo sa'a ndo, ta nakoni ná ña mián ndaa kú'u ini sa'a ndo. ¹⁰ Ni kee ndó choon ni sa'anda'i noo ndo, chi xí'o ndeé ini ndo ndíta toon ndó xí'in yu'u, sa'á ñoo kandaá va'a mií yu'u ndo'ó noo tandó'ó kini vei noo ñayuu ndéi ñayuu yó'o, chi xí'in tandó'ó yó'o ko'in korndodó ndidaá ñayuu ndéi noño'o. ¹¹ Yachi vá saaj. Kua'an ndo tiin toon ndó ña ndaa kándisa ndó, dá kían ná dá'a ni kandeé dao ka ná naki'in na corona káani ni'i ndo. ¹² Ta ná ni x'i'o ndeé ini ni xinkuei ndá noo ndí'i, na yó'o kúu ná ko'on yu'u chikatai kakuu na táto'on iin di'in kandita katuu ve'e ño'o Ndios, ta ni iin kuu ta'on o kándoo na satá vé'e. Ta satá mií ná ko'in taai kuu Ndios xí'in kuu ñoo Ndios, ña kúu ñoo Jerusalén saá, ña kían ko'noo vei ndá induu noo ió Ndios, ta taa ta'anii kuu saá kakomí miíi satá ná. ¹³ Na ió do'o, ná kueidó'o na ña ká'an ná kúu Espíritu i i xí'in iin rá iin ve'e ño'o ñó'o chí kuendá Asia.”

Tánda'á Juan to'on ni ka'an Jesús kua'an noo ná kúu kuendá na ndéi ñoo Laodicea

¹⁴ Ta taa ta'ani ña ko'in ka'in xí'ón noo iin ka tuti, dá tanda'ón ña ná ko'an noo ángel kómí choon satá ñayuu kúu kuendá yu'u ndéi ñoo Laodicea, ta ka'on xí'in ná: “Mií na dáxinkoo to'on Ndios, noón kúu ná xí'o ndaa kuendá sa'á ña ni xini na, ta ká'an na ndino'o ña ndaa, ta kúu ná yó'o ndidaá ña'a ni kav'a'á ió ñayuu yó'o ni kee Ndios, na yó'o kúu ná kaá di'a xí'in ndó: ¹⁵ Sa ná'á vá yu'u ndidaá ña kée ndó, ta ko víxi ndó xí'in to'in, ta ni ko i'ini ndó xí'an. Va'a kaaj ini íchi ná koo víxi ndó, o iin íchi ná koo i'ini ndó xí'an. ¹⁶ Dá chi sa'á ña vaá óon yí'i yóko ndó xí'in to'in, sa'á ñoo ko'in ndusaí ndo'ó, chi ko víxi ndó, ta ni ko i'ini ndó xí'an. ¹⁷ Díon kaaj xí'in ndó, dá chi kaá ndo ña kúu ndó na kuiká, ña ni kandeé ndó ni kekuiká ndó mií ndó, ta ni iin ña'a ko kámani noo ndo, kaá ndo. Tído ko xí'o ta'on ndó kuendá ña kúu ndó

na ndéi ndava'a, na noo ndó'o, na kúnda'í, na kó'o noo, na ndáa vichí. ¹⁸ Sa'a'á ñoó ká'an ni'inii yu'u noo ndo ña kuiin ndó oro ndino'o, ña ni xirndodó ná xí'ín ñó'o kéi, noo yú'u, dá kakuu ndisa ndó na kuiká, ta kuiin ta'ani ndó dá'on kuxí noo yú'u kaxixi ndó, dá dáda'i ndó mií ndó, dá kían ná dá'a ni kaka'an noo ndo ña ndáa vichí ndó, ta taán ndo tata nduchí nóo ndo, dá ná natuu cháá noo ndo. ¹⁹ Dá chí dánani va yu'u na kú'u ini yu'u sa'a, ta ndaa yú'u vá yu'u na. Sa'a'á ñoó kua'an ndo ndino'o ini ndo ndiko ndo ña va'a, ta nandikó ini ndo, chí ni ya'a ndó noo yú'u. ²⁰ Yó'o iin dákásái yé'é ndó, ta ndi ndáa ndo ni seídó'o noo ká'ín, ta ni sonó ndó yé'é ndó, dá kían ku'i ve'e ndó, ta kadíni yu'u xí'ín ndó, ta ndo'o kadíni xí'ín yu'u. ²¹ Ta noo ná ni xí'o ndeé ini ni xinkuei nda noo ndí'i, ko'jin k'i'oi ña kían kandeí dáó ná xí'ín yu'u noo ióí dándákii, táto'on k'i'o ni kandeé yu'u ni xinko'i, dá ni sa koo nduú xí'ín tatáí Ndios noo ió ná dándákii na. ²² Na ió do'o, ná kueidó'o na ña ká'an na kúu Espiritu ií xí'ín iin rá iin ve'e ño'o ñó'o chí kuendá Asia."

4

Kéka'ano na ndéi induú tatá Ndios

¹ Tá ni ndí'i, dá ni xinií ni nono iin yé'é chí induú, ta tachí, ña ni seido'i mií sa'a, ña kían ni'i táto'on k'i'o ni'i ká'an trompeta, ñoó ni kaa tuku xí'ín:

—Kua'an kaa, nakíj, dá ná ko'ín dána'i nooon ndidaá ña ve'i koo cháá ka chí noo —kaáan.

² Ta kúu iin kuití vá ni ñakutí xí'ín Espiritu ií Ndios. Ta chí induú ni xinií iin iin téj ta né'e choon, ta noo téj ñoó ió iin na dándákii. ³ Táto'on ndé'é yuu ndato naní jaspe xí'ín yuu ndato naní cornalina, k'i'o dión ndé'é ñíj na ió dándákii ñoó. Ta iin iin chiyángi noo ió na, ta chiyángi ñoó ndé'é táto'on k'i'o ndé'é yuu kuíj ndato naní esmeralda. ⁴ Ta noo iin téj noo ió na dándákii ñoó ni kaq noo oko komí téj noo ndéi oko komí ta sá'ano, ni xini yu'u, ta ndixi ra dá'on kuxí kachí, ta kándodó corona oro diní rá. ⁵ Ta téj iin me'í ñoó kánkuei tasa, ta ní'i xido kúu ka'andí, ta táj ndátó'ón kua'á ñayuu. Ta sa'a mií téj yó'o ndíta usá ñó'o tóoan, ta ña yó'o kúu ndin usá espíritu Ndios.

⁶ Ta noo iin téj yó'o ndé'é táto'on ndé'é taño'o díon táto'on díon yuu tatá, ta yé'e ra táto'on yé'e iin yuu díon ndato naní cristal. Ta díon téj yó'o ndíta komí ña'a takí, ta iin níí ñi'ján tándaa nduchí nóoan, chí tándaaan chí sataán, chí nooán. ⁷ Tá'an ña mií noo ñoó káa táto'on káa iin ndika'a, ta ña kúu uy ñoó káa táto'on káa iin chikerró, ta ña kúu oní ñoó káa nooán táto'on káa noo iin ta, ta ña kúu komí ñoó káa táto'on káa iin kirí ya'a tánee noo táchí. ⁸ Ta iño kúu ndixí iin rá iin ndin

komí ña takí ñoó, ta iin níí ndixián tándaa nduchí nóoan. Ta ko sá tuu ta'an vaan nduú ni ñoó ña kían ká'an di'a:

Na ií, na ií, na ií kúu Ndios,
na kúu sato'o yo, ta mií ná kúu Ndios, na kándéé kée ndidaá ña'a.

Ta mií ná ni sá kuu na, ta mií ná kúu ná, ta mií ná kúu na kasaa.

⁹ Ta daá kéka'ano ndin komí ña takí ñoó na ió dándákii noo téj ñoó, ta xí'ían ñaño'ó noo ná, ta náki'oan ndive'e noo na daa takí kuií. Ta iin rá iin ta'ándá ká'an dión, ¹⁰ dá sa kuíta xití ndin oko komí ta sá'ano ñoó noo sá'a na ió noo téj ñoó, ta kéka'ano ra na daa takí kuií, ta taó ra corona kándodó diní ra chindei ra noo sá'a ná, ta kaá ra xí'ín ná:

¹¹ Sato'o ndu, ió ichí ni ña kían keká'ano na mií ní,

ñá kían k'i'o na ñaño'ó noo ní, ña kían natiin ní ndidaá tá'an choon,

dá chí mií ní ni kava'a ndidaá tá'an ña'a.
Ta sa'a'á ña dión ni koní mií ní, sa'a'á ñoó ió ndidaá tá'an ña'a,
ta sa'a'á ñoó ta'ani ni ndaki ndidaá tá'an ña'a ni kee ní.

5

Ni'i Jesús, na kúu léko, iin tuti ndadí xí'ín sello

¹ Ta ni xini ta'anii kánóo iin tuti ni natuu noo ndá'a xoo kua'a na ió noo téj ñoó, ta ndi nduú xooan kaa to'on, ta ndadí yu'án xí'ín usá sello. ² Ta kúu ni xini ta'anii iin ángel ndakí nda'o, ta ni'i nda'o ká'an na:

—¿Ndá yoo ió ichí ña ka'anda na ndin usá sello, ta konó ná tuti yó'o? —kaá na.

³ Ta ni iin tó'on na ndéi induú, ta ni na ndéi noño'o, ta ni na ndéi tixi ñó'o ko ní kándéé konóan, ta ni ko ní kándéé ná ka'i naan. ⁴ Sa'a'á ñoó ni nde'íj nda'o yu'u, dá chí ko ní náni'í ná ni iin tó'on na ió ichí ña kían konó ná tuti ñoó, ni ña ka'i na ña, ni ña kande'é náan.

⁵ Dá ni kaa iin ta sá'ano ñoó xí'ín yu'u:

—O sá kuákón, dá chí na kúu ndika'a ni kii tein na ve'e Judá, na ni kii tein na ve'e David, na yó'o kúu na ni kandeé noo ndidaá ña'a, sa'a'á ñoó ió ichí na konó ná tuti káa, ta ka'anda na ndin usá sello ndadí yu'án.

⁶ Dá ni sa nde'í, ta yati noo iin téj ñoó, xí'ín tein ndin komí ña takí ñoó, ta me'í ta sá'ano ndéi ñoó ni xinií iin iin ná kúu léko. Ta káa na táto'on káa kirí ni sa'áni ná. Ta usá kúu ndíj ná, ta usá ta'ani kúu nduchí nóo na, ta ña yó'o kúu ndin usá Espiritu Ndios ni tánda'a ná kua'an iin níí kúu ñayuu. ⁷ Dá ni tatuu yati na kúu léko ñoó ni tein na tuti kánóo noo ndá'a xoo kua'a na ió dándákii noo téj ñoó.

⁸ Tá ni ndí'i ni tein na libro ñoó, dá ni sa kuíta xití ndin komí ña takí ñoó xí'ín ndin oko komí ta sá'ano ñoó noo na kúu léko ñoó.

Ta ndidaá vá rá né'e arpa xí'in copa oro ni chiti ñó'o ñusa chíno'ómá, ta ña yó'o kúu to'on xiká ta'í ñayuu Ndios noq mií ná. ⁹ Ta xíta ra iin yaa saá ká'an di'a:

Ió ichi ñi natiin ní libro, ta ka'anda ní sel-loan,

chí ni sa'ání rá mií ní, ta xí'in ni mií ní ni chiyá'i ní sa'a ndú'u,

dá ni nduu ndu ñayuu Ndios.

Chí ni kee ní dión xí'in ñayuu ni kii iin rá iin tata, xí'in na ká'an iin rá iin yú'u, xí'in na ndéi iin rá iin ñoo, xí'in na ndéi iin rá iin nación.

¹⁰ Ta ni kee ní iin rá iin ndu'u kakuu ndu rey xí'in dutí noq Ndios,

ta kane'e ndu choon satá ñayuu ndéi noñó'o.

¹¹ Ni ndi'i, dá ni xinij ni kao noo kuá'a nda'o ángel noq ió Ndios dándaki na, xí'in noq ndéi ndin komi ña takí ñoo, xí'in noq ndéi ta sá'ano ñoo. Ta kua'a nda'o mil millón kúu ángel ni kao noo ndíta ñoo. ¹² Ta ni seido'i ni'í ni ka'an na:

Ió ichi na kúu léko, na ni sa'ání rá, ña kían natiin na ndidaá tá'an choon, xí'in ndidaá tá'an ña kujká,

xí'in ndidaá tá'an ña ndjíchí, xí'in ndidaá tá'an ndée,

xí'in ndidaá tá'an ñaño'ó, xí'in ndidaá tá'an to'on ndato keká'ano ñayuu na.

¹³ Ta ni seido'i ni ka'an ndidaá ña ni kava'a Ndios, ña ndéi induú, xí'in ña ndéi noñó'o xí'in ñaño'ó tixi ñó'o, xí'in ñaño'ó ini taño'o, xí'in ndidaá ka ña'a ni kava'a Ndios, ta kaáan di'a:

Na ió dándaki noq téi káa xí'in na kúu léko káa

kúu na kánian natiin to'on xí'o ñayuu keká'ano ñaá ná,

ta ná natiin na ñaño'ó, xí'in to'on ndato, xí'in ndée,

ta daá kuití dión ná koo.

¹⁴ Ta di'a ká'an ndin komi ña takí ñoo: —Dión ná koo.

Ta ni sa kujta xiti ndin oko komi ta sá'ano ñoo, ta ni xino taan ra nda noñó'o ndaño'o ra na daá takí kuuí.

6

Di'a ni kuu tá ni sa'anda Jesús sello ñoo

¹ Ta ni xinij ni sa'anda na kúu léko ñoo iin sello ndadi yú'u libro ñoo. Dá ni seido'i ni ka'an iin ña takí ñoo, ta ni'í nda'o ni ka'an. Táto'on kí'o ni'í káyu'u dáj, kí'o dión ni'í ni ka'an, ta kaáan:

—Nakí.

² Tá ni ndi'i ni ka'an dión, dá ni xinij ni keta iin kuéi kuxí vei rí, ta kánóo iin taja sata rí, ta né'e ra iin kúxi. Ta ni natiin ra iin corona, ta kúu rá iin taja ni kandeé, ta kua'an ra kandeé rá cháá ka.

³ Tá ni ndi'i, dá ni sa'anda na sello kúu uu, dá ni seido'i ni ka'an iin ka ña takí ñoo:

—Nakí.

⁴ Dá ni keta iin ka kuéi vei rí, ta kúu rí iin kuéi kuá'a. Ta kánóo iin taja sata rí, ta ni natiin ra choon ña kían djítá rá ña ndéi va'a ñayuu ndéi ñayuu, dá kasá'a ka'ání tá'an iin rá iin na. Ta ni ni'í rá iin espada ká'ano.

⁵ Tá ni ndi'i, dá ni sa'anda na sello kúu oni, dá ni seido'i ni ka'an ña takí kúu oni ñoo:

—Nakí.

Dá ni xinij iin iin kuéi ndei'i, ta kánóo iin taja sata rí, ta né'e ra noq chíki'ó ra ndi kí'o vee ña'a. ⁶ Dá ni seido'i tachí iin na ni ka'an tein ndin komi ña takí ñoo, ta kaáan di'a:

—Iin kilo va tirió ni'í ná sa'a choon kée na iin ní kuu, ta oni kilo va cebada ni'í ná sa'a choon kée na iin ní kuu. Tido ná dá'a ni dándaa yo'ó ya'í siti xí'in vino.

⁷ Tá ni ndi'i, dá ni sa'anda na sello kúu komi, dá ni seido'i ni ka'an ña takí kúu noq ndi'í ñoo:

—Nakí.

⁸ Dá ni xinij vei iin kuéi xí'i kuaan, ta kánóo iin taja sata rí, ta naní rá Kue'e Deen Sa'ání Ndi. Ta sata mií rá vei iin ka rá naní Yáí Ndi. Ta ni natiin ra choon ña kían ka'ání rá iin ñayuu noq iin iin komi ná. Dao na ka'ání rá xí'in espada, dao ka na ka'ání rá xí'in doko, dao ka na ka'ání rá xí'in kue'e, ta dao ka na ka'ání rá xí'in kirí deen ndéi noñó'o.

⁹ Tá ni ndi'i, dá ni sa'anda na sello kúu o'on, dá ni xinij ña tixi noq náa ñoo ñó'o niq ndidaá na ni xí'i sa'a ña kándisa na to'on Ndios xí'in sa'a ña sa ká'an na ña ndaa sa'a Jesús noq ñayuu. ¹⁰ Ta káyu'u ndidaá na yo'o, ta kaá na xí'in Ndios:

—Mii ní kúu na né'e choon ká'ano cháá ka, mií ní kuu na i, na ndaa, sa'a ñoo, ndá oon keyiko ní sa'a ndú'u, dá naki'in ya'í ní sa'a ni ndú'u, kirá ni sata na ndéi noñó'o? —kaá na.

¹¹ Dá ni ni'í ná dá'on kuxí kandixi na, ta ni ta'anda choon noq ná ña ná nani'í ndée ná lú'u ka tiempo nda ná kuu ndidaá na kánian kuu sa'a ña kándisa na to'on Ndios, na kúu ñayuu xínkuáchí noq Ndios táto'on ni kee mií ná.

¹² Tá ni ndi'i, dá ni xinij ni sa'anda na sello kúu iño ñoo. Ta kúu ni'í nda'o ni taan, ta ni ndunde'i ndjindii táto'on kí'o ndei'i dá'on ndíxi na tá xí'i ndij noq ná, ta yoq ni nduku'a á ni. ¹³ Ta nda noñó'o yo'o ni kuéi tijnoo ñó'o induú, táto'on kí'o kuéi tijnó'ó nda noñó'o kée tachí. ¹⁴ Ta ni natuu induú táto'on kí'o natuu iin yúu tá ko xínño'ó ka naán. Ta ndidaá yuku ndíta noñó'o, ta ndidaá yuku ndíta ini taño'o ni ndaon ña, ta ko ndíta kaan xoo noq ni sa nditaan. ¹⁵ Ta ni taxi tá'an ndidaá rey ndéi noñó'o, xí'in ndidaá na ndaya'i, xí'in ndidaá na kujká,

xí'ín ndidaá tã dándáki soldado, xí'ín ndidaá na ná'ano, xí'ín ndidaá na ño'ó tixi ndá'a iin sato'o, xí'ín ndidaá na koó sato'o, ta ñi chide'é ná mií ná ini káo ná'ano, xí'ín tixi yuu ná'ano tánee ndjika yúku, ¹⁶ dá ñi kaa na xí'ín yúku ñoo, xí'ín káo ñoo:

—Kuëi ndó kodó ndó satã ndú'u, ta dáda'i ndó ndú'u noó na ió dándáki noó téj káa, xí'ín noó na kúu léko káa, chi xido ini na xini na ndu'u, ¹⁷ chi viti kían sa ñi kasandaá kuu xido nda'o ini na, ¿ta ndá yoo ví ki'o ndeé ini kuita noó ná?

7

Karndaa sello taan iin ciento uu diko komj mil na Israel

¹ Tá ñi ndi'i, dá ñi xini ndíta komj ángel ndin komj xoo tachj noño'ó yó'o. Ta ndin komj ángel yó'o ndíta chíuu tachj, dá ná o kána kaan noño'ó yó'o, ni noó taño'o, ni noó ni iin yito. ² Ta ñi xini ta'anii iin kã ángel kokaá vej chí xoo noó xíno ndindii, ta né'e na sello Ndios takí. Dá ñi'í nda'o ñi kayu'u ná noó ndin komj ángel, na ñi ñatiin choon ñã kían kendava'a na xí'ín noño'ó yó'o, xí'ín taño'o. ³ Ñã yó'o ñi kayu'u ángel ñoo:

—O sa kéndava'a ndó xí'ín noño'ó xaan, ni taño'o xaan, ni yito xaan xian nani ko ñá'a kani ndu sello taan na xínkuáchí noó Ndios yo.

⁴ Ta ñi seídó'o ta'ani yu'u ndidaá kúu na ñi ni'j sello ñoo. Ta kúu ná iin ciento uu diko komj mil na ñoo Israel, ta ñi kii na tixi ndin uxj uu de'e taa nani Israel. ⁵ Dá chi tein na ve'e Judá uxj uu mil na ñi ñani sello, ta tein na ve'e Rubén uxj uu ta'ani mil na ñi ñani sello, ta tein na ve'e Gad, uxj uu ta'ani mil na ñi ñani sello, ⁶ ta tein na ve'e Aser uxj uu ta'ani mil na ñi ñani sello, ta tein na ve'e Neftalí uxj uu ta'ani mil na ñi ñani sello, ta tein na ve'e Manasés uxj uu ta'ani mil na ñi ñani sello, ⁷ ta tein na ve'e Simeón uxj uu ta'ani mil na ñi ñani sello, ta tein na ve'e Leví uxj uu ta'ani mil na ñi ñani sello, ta tein na ve'e Isacar uxj uu ta'ani mil na ñi ñani sello, ⁸ ta tein na ve'e Zabulón uxj uu ta'ani mil na ñi ñani sello, ta tein na ve'e José uxj uu ta'ani mil na ñi ñani sello, ta tein na ve'e Benjamín uxj uu ta'ani mil na ñi ñani sello.

Ndixi kuxi kuq'a nda'o mil ñayuu, ta ndíta na kéká'ano na Ndios

⁹ Tá ñi ndi'i, dá ñi xini ndíta kuq'a nda'o ñayuu, ta ko íin ta'on kandee ka'i na, dá chi kúu ná ñayuu ñi kii ndidaá nación, na ñi kii ndidaá ñoo kuálí, xí'ín ñoo ná'ano, na ká'an iin rá iin yú'u. Ta na yó'o kúu na ndíta noó na ió dándáki noó téj ñoo, xí'ín noó na kúu léko ñoo. Ta ndixi kuxi na, ta tánee ñoo ndá'a ná. ¹⁰ Ta ñã yó'o káyuu ná ndíta na: Iin tó'on na kándée dákaí ñã kúu Ndios yo, na ió dándáki noó téj káa,

xí'ín na kúu léko káa.

¹¹ Ta ñi kaq noo ndidaá tá'an ángel, xí'ín ndidaá tá sa'ano ñoo, xí'ín ndin komj ñã takí ñoo ndíta na sa'a téj noó ió Ndios dándáki na. Ta ñi sa kujta xiti ná noó téj ñoo, ta ñi kasá'a ná ndáño'o na Ndios, ¹² ta kaá na:

Dión ná koo, tatá Ndios.

Ná natiin ní to'on va'a, xí'ín to'on ndato, xí'ín ñã ndjichí, xí'ín ndive'e, xí'ín ñãñó'ó, xí'ín ndidaá choon, xí'ín ndée viti, ta daá kuiti dión ná koo.

¹³ Dá ñi kaa iin ta sa'ano ñoo xí'ín yu'u:

—¿Ndá yoo kúu na ndixi dá'on kuxi káa, ta ndei ñi kii na káa?

¹⁴ Dá ñi kaají xí'ín rá:

—Mií ní ná'a, tatá.

Dá ñi kaa ra xí'ín:

—Na káa kúu na ñi kan kuei ñi kii tein tandó'ó kini. Ta ñi nakata na dá'on ná xí'ín ñi na kúu léko, kúu na koo xí'ín ná, ta kandaka va'a ñã ná. ¹⁶ Ta o kixi kã ñã kuiko na, ta ni o ichi kã na takuij, ta ni o ndij kã na kee ndindii, ta ni o koo i'ini kã koni na, ¹⁷ dá chi mií vá na kúu léko íin me'i noó na ió dándáki káa kandaka na ñayuu yó'o, ta kandaka ñãá ná ko'on na ko'o na noó kána ndíta takuij, kirá xí'o ñã kataki chíchí yó. Ta nadáyaa mií Ndios ndidaá ndirnoo ná —kaá tá sa'ano ñoo xí'ín.

8

Di'a ñi kuu tá ñi sa'anda Jesús sello kúu usq

¹ Tá ñi ndi'i ñi sa'anda na sello kúu usã ñoo, ta kúu tádi óon ñi kuu induú noó ió Ndios táto'on tixi dao hora. ² Ndi'i, dá kúu ñi xini ndíta usã ángel noó ió Ndios, ta iin rá iin na ñi ni'j iin trompeta. ³ Dá ñi kasã iin kã ángel, ta ñi sa kuíin na noó náã, ta né'e na iin copa oro noó kéj dusa ñi saã na. Ta ñi ni'j ná kuq'a nda'o dusa, dá dáki'ín tá'an na ñã xí'ín ñã xikã ñayuu Ndios noó mií ná, dá kej ñã noó náã oro ñoo, ñã íin noó na ió dándáki ñoo. ⁴ Ta ini copa né'e ángel yó'o kána ñoo'oma dusa xí'ín ñã xikã ñayuu Ndios noó na kokaan kua'an noó ió mií Ndios. ⁵ Tá ñi ndi'i, dá ñi dakúti ná copa yó'o xí'ín ño'ó kéj noó náã ñoo. Ta ndã induú ñi dakána na ñã ndã noño'ó, ta kúu ñi ka'andi, ta tá ká'an ñayuu, kúu ñi sa kujta tasa, ta kúu ñi'í nda'o ñi taan.

Di'a ñi kuu tá ñi tuu ángel ñoo usq trompeta

⁶ Ta ndin usã ángel ñoo ñi nakujta nduu xí'ín usã trompeta ñoo, ta kua'an na tuu na ró.

7 Tá nì tuu ángel mií nõó ñoó trompeta na, kúú nì koon ñíñí xí'ín ño'ó k'é k'é t'á'an xí'ín nì ndá nõñó'ó. Ná keeá kuendá ña onì ta'ándá kúú yító káa nõñó'ó, ta iin ta'ándá ra nì kej, ta uu ta'ándá ra kọ ní k'é. Ta nì kej ndí'í yuku kuí.

8 Ta nì tuu ángel kúú uu ñoó trompeta na. Ta táto'on k'ì'o káa iin yúku ño'ó k'é ita, dión káa ña nì kankao nõó taño'ó. Ta iin ta'ándá nõ onì ta'ándá taño'ó ñoó nì nduu nì. 9 Ta iin ta'ándá nõ onì ta'ándá kirí ñó'o ini taño'ó nì xí'í, ta iin ta'ándá nõ onì ta'ándá barco nì naá.

10 Ta nì tuu ángel kúú onì ñoó trompeta na. Ta ndá induú nì kankao iin tñño k'é ita ndá nõñó'ó, ta k'é rì táto'on k'ì'o k'é iin tirño'ó. Ta nì kankao rí nõ onì ta'ándá nõ onì ta'ándá yuta, xí'ín nõ onì ta'ándá nõ onì ta'ándá nõ kána takuí. 11 Ta tñño yó'o kúú rí naní Ova. Ta iin ta'ándá nõ onì ta'ándá takuí ñó'o nõñó'ó yó'o nì nduu ova. Ta kúú kua'á nda'o ñayuu nì xí'í nì kee takuí ñoó, dá chí nì nduu ova ra.

12 Dá nì tuu ángel kúú komì ñoó trompeta na, ta kúú nì nda'og va iin tá'í ndíndí, ta tóon ij vá uu tá'í ñá. Ta dión ta'ani nì ndo'o yoo xí'ín tñño, chí nì nda'og ta'ani iin tá'í rí. Sa'á ñoó nì nakuíñ naá iin ta'ándá nduu nõ onì ta'ándáan, ta dión ta'ani nì kuu sakuaá.

13 Dá nì sa nde'í, ta kúú nì xinij iin ángel tánee na xionoo na ndá me'í induú, ta nì seídó'í ña nì'í nì káyu'u ná:

—jNda'í kúú ví na ndéi nõñó'ó! jNda'í kúú ví ná! jNdeé ví nda'í ndo'o na tá ná tuu ndin onì ká ángel yó'o trompeta na!

9

1 Tá nì tuu ángel kúú o'on ñoó trompeta na, dá nì xinij iin tñño nì yaá ndá induú, ta nì xinog rì ndá nõñó'ó, ta nì natiiin rí nda'á kaa ña sónó yú'u yáí kónó, ña kọ nõ onì sá tuu. 2 Dá nì sónó rí yú'u yáí ñoó, ta kúú nì kankuei ño'omá kọkaa kua'an induú táto'on k'ì'o kána ño'omá yú'u iin xito ká'ano. Ta kúú nì da'í va nõ ndíndí nì kee ño'omá ñoó, chí iin ní nì naka'ani ña. 3 Ta tein ño'omá ñoó nì kankuei tika kanoo rí iin ní kúú nõñó'ó. Ta nì nì'í rì choon ña kían kee rí táto'on k'ì'o k'é tñño'omá ndéi nõñó'ó. 4 Ta nì ta'ándá choon nõ rì ña ná dá'a nì kendava'a rí xí'ín ita, nì yuku kuí, nì yító káa nõñó'ó. Sava'a nì nì'í rì choon ña kendava'a rí xí'ín ñayuu kọ sello Ndios tánda taan. 5 Ta kọ ní ta'ándá ta'on choon nõ rì ña kían ka'aní rì ñayuu. Sava'a choon nì nì'í rì kían kendava'a rí xí'ín ná o'on toon yoo, ta dár'u'u ñaá rí táto'on k'ì'o k'é iin tñño'omá dár'u'u rì ñayuu xí'ín ion ndó'o rì. 6 Ta katoó ñayuu kuu na daá ñóó, tído o kúú ta'on na. Ta va'ará nda'í ná ka'an ná kuu na, tído o kúú ta'on na.

7 Ta táto'on ndáa kuéí, kirí sa ío nduu kandodó ra naá, k'ì'o dión ndáa tika ñoó. Ta

táto'on k'ì'o ndáa corona oro, k'ì'o dión ndáa ña kandodó dinj rì. Ta táto'on k'ì'o ndáa nõ ñayuu, k'ì'o dión ndáa nõ rì. 8 Ta táto'on k'ì'o nání idí dinj na ñá'a, k'ì'o dión nání idí dinj rì. Ta táto'on k'ì'o ndáa nõ ño'ó ndika'a, k'ì'o dión ndáa nõ rí. 9 Táto'on iin kaa kían ndadí yu'u ndíká rì. Táto'on k'ì'o ní'í xido taxi tá'an kua'á kuéí ño'o carreta kua'an rì xí'ín ta kua'an naá, k'ì'o dión ní'í xido oon kée ndixi rì. 10 Táto'on k'ì'o ndáa ndó'og tñño'omá, k'ì'o dión ndáa ndó'og rì, dá chí ío ion ñá. Ta nì natiiin rí choon ña xí'ín ndó'og rì dár'u'u ka'í rì ñayuu o'on toon yoo. 11 Ta mií ángel dándáki ndá maá ini yáí kónó ñoó kúú sato'o rì, ta Abadón nanián xí'ín to'on hebreo, ta xí'ín to'on griego nanián Apolión. To'on yó'o kóni kaa, ña dánaá ñaá.

12 Nì ya'a va iin tandó'og, tído vej uu kaan.

13 Tá nì tuu ángel kúú iño ñoó trompeta na, dá nì seídó'í tachi iin ñayuu, ta tachi yó'o nì kixi chí me'í ndin komì ndík ndita iin iin tito nõ náa oro íin nõ Ndios, 14 ta nì kaaan xí'ín ángel kúú iño, na nì tuu trompeta ñoó:

—Kua'an ndasón ndin komì ángel ndíko yu'u yuta ká'ano naní Eufrates —kaáan.

15 Dá nì ndaxi ndin komì ángel ndíko ñoó, ta ángel yó'o kían sa daá ío nduu ndátí kasan-daá hora yó'o, xí'ín kuu yó'o, xí'ín yoo yó'o, xí'ín kua'á yó'o, dá ka'anián iin ta'ándá ñayuu nõ onì ta'ándá na. 16 Ta ña yó'o ndáa iin tu'u ká'ano soldado kándodó kuéí. Ta nì seídó'og yu'u ña kúú rá uu ciento millón soldado. 17 Ta ña yó'o nì xinij nì kee Ndios, ta ndidaá kuéí ñoó xí'ín ndidaá ta kándodó rì ní'ino do'og kaa, ta nde'án táto'on nde'é ño'ó ita. Ta ndí'í ta'anian táto'on nde'é yuu ndato naní zafiro. Ta kua'an ta'anian táto'on k'ì'o nde'é azufre. Táto'on k'ì'o ndáa dinj ndika'a, k'ì'o dión ndáa dinj kuéí ñoó. Ta ini yú'u rì kánkuei ño'ó ita, xí'ín ño'omá xí'ín azufre. 18 Ta nì xí'í iin ta'ándá ñayuu nõ onì ta'ándá na nì kee ño'ó ita xí'ín ño'omá xí'ín azufre, tá'an ña nì kankuei yú'u kuéí ñoó. 19 Ta xí'ín ndeé yú'u rì, ta xí'ín ndeé ndó'o rì dárkue'e rì ñayuu, dá chí táto'on ndáa dinj koo, dión ndáa dinj ndó'o rì, ta xí'ín ña yó'o dárkue'e rì ñayuu.

20 Ta ñayuu, na kọ ní xí'í nì kee ndin onì tandó'og yó'o, kọ ní xí'ín ij vá ná nandíko iní na, ta dánkoo na ña kini kée na, nì kọ ní dándí'í na ña kían kandaño'o na ña u'u, ta kọ ní dándí'í na ña kían kandaño'o na yoko nì kava'a xí'ín oro, xí'ín plata, xí'ín bronze, xí'ín yuu o xí'ín yító, va'ará kọ túu nõan, va'ará kọ táí do'an, va'ará kọ kandaan, tído ndáño'o ij vá náan. 21 Ta kọ ní nándíko iní na sa'á ña sa'áni ná ndij, ta nì sa'á ña kétadí na xí'ín ñayuu, ta nì sa'á ña kídí na xí'ín na kọ kúú ñadí'í na o yíí ná, ta nì sa'á ña kí'ín kuí'ín ná.

10

Kárxóo iin ángel ndakí, ta tárnee iin libro ló'ò ndá'a ná

¹ Nj ndi'i, dá nj xinij konoo iin ka ángel ndakí nda'ò vei na nda induú, ta nj kii na tein iin viko, ta in iin chiyángi dinj ná. Tátò'on k'ì'ò ndé'é ndindii, k'ì'ò dión ndé'é noo ná. Tátò'on k'ì'ò ndé'é ñò'ò sá'ano ita, k'ì'ò dión ndé'é sa'a ná. ² Ta tárnee iin libro ló'ò ndá'a ná, ta nóno nooán. Ta xí'in sa'a xoo kuá'a na séin na noo taño'o, ta xí'in sa'a xoo íti na séin na noo'ò'ò íchí. ³ Ta tátò'on k'ì'ò káyuu'ú ndika'a tondó, k'ì'ò dión nj kayuu'ú ná. Dá tá nj ndi'i nj kayuu'ú ná, dá nj ka'andi usa ta'ándá. ⁴ Dá tá nj ndi'i nj ka'andi ñoo, dá kua'an yu'u taai ndi kóni kaa ña nj ka'andi ñoo. Tído nj sejdò'i iin tachj na nj ka'an xí'íin nda induú, ta kaáan:

—Ná dá'a ni taaón ndi kóni kaa ña nj ka'andi káa. Va'a kaan ná koo de'é nian noo miíón.

⁵ Dá nj xinij nj ndane'e ángel in séin noo taño'o ñoo xí'in noño'ò íchí ñoo ndá'a xoo kuá'a na chí induú dí'a, ⁶ dá nj nachina'á ná Ndios, na daá takí kuií, na nj kava'a induú xí'in noño'ò'ò xí'in taño'o, xí'in ndidaa ña'a ío nooán, ña o kándati ka na cháa ka tiempo, ⁷ dá chí tá ná kasanda kuu kasá'a tuu ángel kúu usá ñoo trompeta na, dá natuu ndidaa ña sa ío de'é nj kee mií Ndios tátò'on k'ì'ò nj kaa na xí'in profeta, tá'an na sa xino kuáchí noo ná, kaá ángel ñoo.

⁸ Ta mií tachj na nj seidó'i nj ka'an xí'íin nda induú, ñoo k'ian nj ka'an tuku xí'íin, ta kaáan:

—Kua'an ki'ón libro ló'ò nóno noo tánee ndá'a ángel in séin noo taño'o xí'in noño'ò'ò íchí káa.

⁹ Dá nj kee kua'in noo in ángel ñoo. Dá nj kaa xí'íin ná ña ná tei na libro ló'ò'ò ñoo nooí. Dá nj kaa na xí'íin:

—Jó'on, kei ña viti, dá ná kankao ova ña ini tison, tído kankao vidjan tátò'on vidj ndudí ini yú'on —kaá na.

¹⁰ Dá nj natiiin libro ló'ò tánee ndá'a ángel ñoo. Dá nj seí ña. Ta kúu nj kankao vidjan ini yú'í tátò'on k'ì'ò vidj ndudí, tído ini tíxi nj kankao ova ña. ¹¹ Dá nj kaa na xí'íin:

—Miían ndusa kánian kastò'ón xí'in ñayuu sa'á ndí k'ian ndo'o kua'á nda'ò ñoo xí'íin nación, xí'in na ká'an in rá iin yú'u, xí'in rey dándaki ñaá.

11

Dí'a nj ndo'o uu taa nj x'ì'ò ndaa kuenda sa'a Ndios

¹ Dá nj ni'í yu'u iin ndoo, ta káa rá tátò'on káa iin vara chikí'ó na. Dá nj ta'andá choon nooí, chí kaá na xí'íin:

—Kua'an chikí'óon ve'e ño'o Ndios, xí'in noo náa, ta naka'ávón ndidaa kúu na ndéi

ndáño'o Ndios. ² Tído ná dá'a ni chikí'óon yé'é sata vé'e, dá chí na tukú, na ko kúu ñayuu Ndios, nj natiiin yé'é sata vé'e, ta ko'on na koni xixi na ñoo ij ñoo tein uu diko uu yog. ³ Ta ko'in tanda'í uu taa xí'ò ndaa kuenda sa'í, dá ka'an ra xí'in ñayuu sa'a ndidaa ña koo. Ta dión kee ra iin mil uu ciento onj diko kuu, ta kandixi nda'í ra.

⁴ Ta ndin nduu taa yó'o kúu ndin nduu yíto olivo, ta kúu ta'ani ra ndin nduu candelero ndíta tóon noo Ndios, na kúu sato'o ñayuu yó'o. ⁵ Tá ío iin káa na ka'an kenda'ava xí'in rá, ta kúu kankuei ño'ò ita yú'u rá, dá dánduta ra taa ña'í u'u ñaá. Ta ndi ndaa mií na kóni kenda'ava xí'in rá, k'ì'ò dión ta'ani kánian kuu na. ⁶ Ta taa yó'o kakomí choon ña k'ian kadi ra induú, dá o kóon da'í xí'in ndidaa tein kuu dána'á ra sa'á ndí k'ian koo. Ta kane'e ra choon ña ndee ra takuií nj, ta kane'e ta'ani ra choon ña dándó'o ra níto ñayuu ndidaa ta'ándá ká'an mií rá.

⁷ Tá ná dándi'í ra choon nj ní'í rá, dá keta kitj tondó ká'ano yu'ú yá'í kono ñoo, ta naá rj xí'in ndin nduu taa yó'o, dá kandeé ri xí'in rá, ta ka'áni ñaá rí. ⁸ Ta yikí koño ra kandeí noo yá'í ñoo ká'ano, tá'an ña ká'an na xí'in Sodoma xí'in Egipto. Ta ñoo yó'o ta'ani kúu noo nj chirkaa na sato'o yo Jesús ndika cruz. ⁹ Ta na ndéi ndidaa ñoo ná'ano xí'in ndidaa ñoo kuálí, xí'in na ká'an iin rá iin yú'u, xí'in na ndéi ndidaa nación koni kandeí yikí koño ra noo yá'í ñoo onj kuu dao, ta ko in konó ña nduxian. ¹⁰ Ta kadij nda'ò ini ñayuu ndéi noño'ò'ò sa'á ña nj xí'í ra, ta kee na iin viko ká'ano, ta dasá tá'an na ña'a noo ná, dá chí nj ndo'ò nda'ò níto na ndéi ñayuu yó'o nj kee ndin nduu profeta ñoo.

¹¹ Tído tá ná ya'a onj kuu dao, dá natakí ndin nduu rá kee Ndios, ta kúu ndakuei va ra. Ta kúu yu'ú nda'ò ñayuu ndéi ñayuu yó'o tá ná koni na ña nj natakí ra. ¹² Dá kueidó'o ra tachj in na ka'an nj'í chí induú, ta dí'a kaaan xí'íin rá:

—Kua'an kaa ndó na'a kí'í ndo.

Ta sata iin viko kaa ra ko'on ra induú, ta ndidaa na xiní u'u ñaá koni xí'íin noo ná ña dión koo. ¹³ Ta mií hora daá nj'í nda'ò taan, ta noo iin iin ciento ve'e ndíta ñoo, koon uxian, ta kuu usá toon mil ñayuu. Ta dao ka ñayuu kandoo ñoo, yu'ú nda'ò na kee ña kuu ñoo, dá kasá'á na keká'ána na Ndios, na ío induú.

¹⁴ Dión nj kuu, dá nj ya'a tándó'ò kúu uu, tído vei iin kaan, ña kúu onj.

Dí'a nj kuu tá nj tuu ángel kúu usá ñoo trompeta na

¹⁵ Tá nj tuu ángel kúu usá ñoo trompeta na, ta kúu tá'í nj'í nda'ò nj kayuu'ú kua'á tachj chí induú, ta kaáan:

Nj natiiin Ndios, na kúu sato'o yo, xí'in Cristo ndidaa choon,

ta dándáki kuifí na.

¹⁶ Dá nì sà kujta xití ndin oko komi tã sá'ano ndéi díñ Ndios noo ió na dándáki na, ta nì xing taan rã ndã nõñó'ò ndãñõ'ò ñãá rá, ¹⁷ ta kaá rã:

Nákì'ò ndu ndivé'le noq ní, sato'o Ndios, mií ní kúú nã kándéé kée ndidaá tá'an ñã'a, ta mií ní kúú ní, ta mií ní nì sã kuu ní, ta mií ní kúú ná kasãã.

Ndivé'le ná, dá çhì mií ní kúú nã nì ñatíin ndi'i choon viti, ta nì kasá'á dándáki ní.

¹⁸ Nì xidõ ndã'o ini ndidaá naciõn, tído viti kíã nì kasãã ñã xidõ ini mií ní, dá çhì sã nì kasãndaã kuu keyíko ní sã'á ñayuu nì xij'.

Ta ko'on ní kemánì ní profeta, tá'an nã sã xinkuáchì noq ní,

ta kemánì ta'ani ní ndidaá ñayuu mií ní, xí'ín ndidaá kã nã yu'ú ní'ini ñãá, á mií ná kuálí ná o á mií ná ná'ano na.

Ta sã nì kasãndaá ta'ani kuu dánaá ní nã kéndavã'a xí'ín nõñó'ò.

¹⁹ Dá nì nono yé'é ve'le ño'o Ndios induú, ta túu íin iin sato, kirá dándáki ñã nì kãndõ Ndios kemánì ná ñayuu nã. Ta nì sã kujta tasa, ta táí ká'an ñayuu, ta ní'í xidõ kúu ka'andí, ta nì kasá'á táan, ta ná'ano ndã'o ñí'ín nì kasá'á kóon.

12

Dì'a nì kuu tá nì naá koq kua'á ká'ano xí'ín iin ñã'a

¹ Nì ndi'i, dá nì xiniij iin kã ñã'a xíxi kua'an chí induú, çhì nì xiniij iin ta'áná ñã'a, ta dá'on ndixián kúú ndjindii, ta tíxi sa'an nákaã yoo, ta kánóo iin corona nì kava'a xí'ín uxí uú tíñõõ dinjã. ² Ta ñó'o de'án, ta káyu'án, çhì sáxiã tíxiã, dá çhì sã káki de'án, sa'á ñõõ ndó'o níõã. ³ Ta nì xini ta'anii iin kã ñã'a ká'ano chí induú, ta ñã yó'o kúú iin koq kua'á ká'ano, ta usã kúú dinj rj, ta uxj kúú ndík rj, ta iin iin dinj rj ñó'o tikatã kuãã. ⁴ Ta xí'ín ndó'o rj nì yakó rj iin tá'í noq ndin onj tá'í tíñõõ ñó'o induú, ta nì dakuéi ñãá rí ndã nõñó'ò. Ta nì sartuu koq ká'ano yó'o mií nõõ tá'áná ñã'a sã kua'an kaki de'e ñóó, dá kokó rí de'án tá ná kaki xi. ⁵ Ta kúú nì kaki va de'e ñã'a yó'o, ta kúú xí iin tayíi. Ta kasãndaá xj dándáki xí ndidaá tá'an naciõn xí'ín vara kã. Tído nì djtã ní'ini ñãá Ndios yu'ú koq nõó, dá koq xí xí'ín ná noq ió nã dándáki na. ⁶ Dá nì xino ñã'a yó'o nõõ koq nõó kua'an nõñó'ò íchì nõõ nì kenduu Ndios koóã, ta ñóó koto ñãá ná iin mil uú ciento onj diko kuu.

⁷ Nì ndi'i daá, dá nì kuu iin ñã'a chí induú, çhì nì ndãkuin Miguel xí'ín ndidaá kã ángel ndíta xí'ín ná, dá nì naã nã xí'ín koq ká'ano nõó, xí'ín ndidaá ángel kini ndíta xoo mií rí. ⁸ Tído koq ní kándéé rí naã rj xí'ín ná, ta ko

nì nì'j kã rj noq koo rí xí'ín ángel rj induú. ⁹ Dá nì ðákãna na koq ká'ano nõó kua'an rj ndã satã vé'e, kirí kúú koq sá'ano, kirí kúú tími'á, kirí naní Satanás, ta kirí yó'o kúú rí xionoo dándã'í ñayuu iin níí kúú ñayúú. Ta nì ðákãna ní'ini na rj ní ñaxingõ rj ndã nõñó'ò xí'ín ndidaá ángel tj.

¹⁰ Dá nì sejdõ'i nì kayu'ú iin na chí induú, ta kaá nã di'a:

—Sã nì kasãndaá vá kuu ðákãki Ndios ñayuu nã, ta nì ñatíin na ndidaá ndéé, ta dándáki na ndidaá kúú ñayuu viti. Ta kómí Cristo choon viti, dá çhì sã nì ðákãna va na kirí dátã kuãchi na kándisa xí'ín yó noq Ndios, tá'an kirí sã dátã kuãchi ñã nduú nõó. ¹¹ Tído nì kãndéé vá ñayuu nõó xí'ín rí nì kee nìj nã kúú léko, kirá nì xitã sa'ã ná, xí'ín sa'á ñã nì sã xí'o ndãã na kuendá sa'á tõ'on va'a Jesús, çhì koq ní ndj'í ta'on ini nã sa'á ñã kataki na, di'a nì xí'o na mií ñã kíã kuu na sa'ã Ndios. ¹² Sa'á nõõ ná kadij ini yó'ó, induú, ta ná kadij ini ndó'ó, nã ndéi xaã. Tído ndã'í kuu ví ndó'ó, nã ndéi nõñó'ò xaã, xí'ín ndó'ó, kirí ñó'o ini tañõ'ò xaã, dá çhì xidõ ndã'o ini kirí u'u konoo rí kosaã rj noq ndéi ndó, çhì ná'á rí ñã ndãdá cháá vá kuu koo rí—kaá nã.

¹³ Tá nì kãndaã ini koq ká'ano nõó ñã nì ðákãna ñãá Ndios kua'an rj ndã nõñó'ò, dá nì kee rí tákaa rí satã ñã'a, ñã nì ðákãki tayíi ló'õ nõó, kua'an rj. ¹⁴ Dá nì nì'j ta'áná ñã'a nõó uú ndixi ná'ano kirí ya'a, dá kuu ndarneeãn ko'an ndã nõñó'ò íchì, dá kãndõ koo nõó, dá kasãndaãã nõõ nì kenduu Ndios kakaã de'ãã, noq koto ñãá ná onj kuãã dao. ¹⁵ Dá nì ndusa rí kua'á ndã'o takuú satã ta'áná ñã'a nõó, dá dátãni ñãá rí, nì ka'án rí, dá çhì takuú nì kankuei yú'ú rj kúú tátõ'on iin yuta. ¹⁶ Tído nì çhindeé vá ñãá nõñó'ò yó'o, dá çhì nì nono yú'án, ta kúú nì xí'í ndi'an takuú yuta nì kankuei yú'ú koq ká'ano nõó. ¹⁷ Ta kúú nì xidõ ndã'o ini koq ká'ano nõõ nì xini rj ta'áná ñã'a nõó. Sa'á nõõ nì kee rí kua'an rj naã rj xí'ín ndidaá kã de'án, tá'an nã né'e va'a choon nì sa'anda Ndios noq ná, çhì nã yó'o kúú nã xí'o ndãã kuendá sa'ã Jesucristo.

13

Dì'a nì kee uú kirí kini

¹ Nì ndi'i, dá nì sã kuin yu'ú nõõ ñotí yu'ú tañõ'ò, dá nì xiniij nì xinkõõ iin kiti ðejen vej rí nõõ tañõ'ò nõó. Ta usã kúú dinj rj, ta uxj kúú ndík rj, ta iin iin ndík rj ñó'o tikatã kuãã, ta iin rá iin dinj rj tãndaã kuu ká'an ndavã'a sa'ã Ndios. ² Ta tátõ'on kí'o kãa çhitó ðejen naní leopardo, kí'o diõn kãa kirí kini yó'o. Ta tátõ'on kí'o ndãã sa'ã oso, kí'o diõn ndãã sa'ã rj. Ta tátõ'on kí'o ká'ano yú'ú ndika'a, kí'o diõn ndãã yú'ú rj. Ta nì naqí'o mií koq ká'ano nõõ ndéé rj noq kíj

yó'lo, ta nì ñak'i'lo ta'ani rí t'ej noo dándáki rí noo rí, ta nì x'i'lo ta'ani rí ndidaá tá'an choon sá ne'e rí noo rí. ³ Ta nì xinij ña nì ñarkue'e iin dinj rí, ta kua'an rí kuu rí keean. Tido nì nduvá'a va dinj rí noo nì ñarkue'e ñoo, ta ko ní x'i'j ta'on rí. Sa'a ñoo nì naá téi ini ñayuu nì xini na, ta nì kasá'a ná ndáko na rí. ⁴ Ta nì kasá'a ná ndáñ'o na koq ká'ano, kirí nì x'i'lo choon noo kiti yó'lo, ta nì kasá'a ndáñ'o ta'ani na mií rí, ta di'a kaá na kéká'ano na rí:

—¿Ndá yoo kándéé kée táto'on kée kirí chiká'ano yó'o? Ta, ¿ndá yoo kandéé naá x'i'ín rí? —kaá na.

⁵ Ta nì ni'j ta'ani rí ña ka'an rí ndidaá to'on táyí, dá chindaya'i rí mií rí, ta ka'an ndava'a rí sa'a Ndios. Ta nì ni'j rí choon ña dándáki rí uu diko uu toon yoo. ⁶ Sa'a ñoo nì kasá'a rí ká'an ndava'a rí sa'a Ndios, ta kénóo rí kuu ná, ta ká'an ndava'a rí sa'a ve'e ñoo noo ió Ndios, x'i'ín sa'a ndidaá na ndéi induú. ⁷ Ta nì nono noo rí ña kían naá rí x'i'ín ñayuu Ndios, ta nì nono noo rí ña kandeé rí x'i'ín ná. Ta nì ni'j ta'ani rí choon ña kían dándáki rí ndidaá ñoo kuáli, x'i'ín ndidaá ñoo ná'ano, x'i'ín na ká'an iin rá iin yú'u, x'i'ín na ndéi ndidaá nación. ⁸ Ta ndidaá tá'an ñayuu ndéi ñayuu yó'lo nì kasá'a ndáñ'o na rí, ch'i ndá rá ko ñá'a kasá'a sa'a ñayuu, ndá daá vá ko kándodó kuu ná noo libro noo kándodó kuu na ni'í ña kataki chíchi. Ta ña yó'lo kúu libro na kúu léko, na nì sa'ání ná.

⁹ Sa'a ñoo ndi ndáa ndo'ó ió do'lo, ná kueid'olo ndó noo ká'ín. ¹⁰ Dá ch'i na nì kánian kakaq ve'e kaq, ve'e kaq va kasandaá na, ta na nì kánian kuu x'i'ín espada, k'i'lo dión kuu na. Sa'a ñoo kánian kandeí nduu ñayuu Ndios ndo'lo ni'ó ná x'i'ín ña ndeé ini na, ta kánian kandita toon na x'i'ín ña kándéé ini na Ndios.

¹¹ Nì ndi'í, dá nì xinij nì xinqoo iin ka kiti chiká'ano chí tixi ñó'o di'a, ta uu kúu ndíkí rí, ta táto'on k'i'lo ndáa ndíkí borrego, k'i'lo dión ndáaan. Tido táto'on k'i'lo ká'an koq ká'ano ñoo, k'i'lo dión ká'an kirí ñoo. ¹² Ta ne'e ta'ani rí choon táto'on ne'e kiti mií noo ñoo, ta noo mií rí kée kirí yó'lo ndidaá ña'a. Ta dáka'an rí ndidaá ñayuu, dá kandañ'o na kirí mií noo ñoo, kirí nì nda'a dinj noo nì ñarkue'e ka'í ñoo. ¹³ Ta kuá'a ndá'o ña'a ná'ano kée rí, dá ch'i ndá induú dákoon rí ño'ó ita noo ndidaá ñayuu. ¹⁴ Dána'í rí ñayuu ndéi noñ'o'lo, ch'i nì ni'j rí ña kandeé rí kee rí ña ná'ano noo kiti mií noo ñoo. Ta nì sa'anda rí choon noo ná ndéi noñ'o'lo ña ná kavá'a na iin na'ána, ña káa táto'on káa kirí mií noo ñoo, tá'an kirí nì nda'a dinj noo nì ñarkue'e ka'í x'i'ín espada. ¹⁵ Ta nì nono noo rí ña kían k'i'lo rí tach'i noo na'ána nì kavá'a ñoo, dá kuu ka'an. Ta kómían choon ka'ánían ndidaá ñayuu ko kándía kandañ'o ña. ¹⁶ Ta nì sa'anda rí choon ña ná ñani tóni ndá'a xoo kuá'a ndidaá ñayuu o taan na, ta

ko ne'e tandíni á mií ná kuáli ná o mií ná yatá ná, á mií ná kuíká ná o mií ná kúnda'í na, á mií ná kúu ná sato'lo o na ñó'o tixi ndá'a iin sato'lo. ¹⁷ Ta nì iin tó'on ta'on ñayuu o kúu kuiin na ña'a, ta nì o kúu ta'on dikó naan tá ko'ó tóni ñoo o kuu rí o número kuu rí tánda ndá'a ná o taan na. ¹⁸ Yó'lo kóni ñaxintóni, ta kóni dinj, dá ta'ó kuendá ndo número kiti chiká'ano yó'lo, ch'i número yó'lo ká'an sa'a iin taq, ta número yó'lo kúu iñoo ciento oni diko iñoo.

14

Xita iin ciento uu diko komi mil ñayuu

¹ Nì ndi'í, dá nì xinij iin ndichi na kúu léko ñoo dinj yúku nani Sión, ta dinj ná ndita iin ciento uu diko komi mil ñayuu, ta taan iin rá iin na tánda kuu léko ñoo x'i'ín kuu tatá na. ² Dá nì seido'í ni'í ká'an na chí induú. Ta táto'on k'i'lo ni'í xido takuij kua'a, k'i'lo dión ni'í ká'an na. Ta táto'on k'i'lo káyu'ú dai, x'i'ín dión ni'í ká'an na. Ta kádían táto'on k'i'lo kúu tá dáka'a na arpa, k'i'lo dión kuu noo ká'an na. ³ Ta xita na iin yaa saá noo na ió dándáki ñoo, x'i'ín noo ndin komi ña káyu'ú dai, x'i'ín noo ndin oko komi ta sá'ano ndéi dinj ná ñoo. Ta nì ko iin ta'on kandeé kati'a yaa xita na, sava'a iin ciento uu diko komi mil ñayuu nì dáka'í Ndios tein ñayuu ndéi ñayuu yó'lo kúu na xita ña. ⁴ Dá ch'i ndidaá na yó'lo ko ní ya'a ta'on na kee na kuachi x'i'ín na ña'a, sa'a ñoo ndáa vii vá ná. Ta ndidaá na yó'lo ndiko na satá na kúu léko kua'an na ndei kúu mií vá noo ná ko'on na. Ta ndidaá na yó'lo kúu na nì dáka'í Ndios tein ndidaá ñayuu, dá kakuu na na mií noo natiin Ndios x'i'ín na kúu léko ñoo. ⁵ Ta nì iin tó'on ta'on ña to'on ko ní kánkuei yú'u ná, ch'i kúu ná ñayuu ndáa vii noo Ndios, noo ió na dándáki na.

Oni ángel xí'o ndaa kuendá

⁶ Nì ndi'í, dá nì xinij tánee iin ka ángel xionoo na me'í induú, ta ne'e na to'on va'a Jesús, ña daá kuiti koo, dá dána'a na ña noo ñayuu ndéi noñ'o'lo, noo ndidaá nación, noo ndidaá ñoo kuáli, noo na ká'an iin rá iin yú'u, x'i'ín noo na ndéi iin rá iin ñoo ná'ano. ⁷ Ta kaá na di'a káyu'ú ná:

—Káyu'ú ni'ini ndó Ndios, ta k'i'lo ndó ñaño'ó noo ná, ch'i sa nì kasandaá kuu keyiko na sa'a ñayuu. Ta kandañ'o ndó Ndios, na nì kavá'a induú x'i'ín noñ'o'lo, x'i'ín taño'o'lo x'i'ín iin rá iin ndúta noo kána takuij.

⁸ Ta satá ángel yó'lo tánee iin ka ángel veina, ta di'a káyu'ú ná veí na:

—Nì yaa va ñoo Babilonia, nì yaa va ñoo Babilonia, ña kúu ñoo ká'ano, dá ch'i nì daxinián ndidaá tá'an nación x'i'ín ña kini x'i'ín ña ka'an noo kée de'e ñooan.

⁹ Ta satá ángel yó'lo tánee iin ka ángel kúu oni veí na, ta di'a káyu'ú ná veí na:

—Ndi ndáa mií vá nã nî kãndía ndãñõ'o kiti chiká'ano ñoo xí'in na'áná rî, ta nî kãndía ta'ani na nî ñani tónî ndá'a ná o taan nã, ¹⁰ dá kían kánian ko'o na vino ova, ñã kúú ñã xido ini Ndios xini ñãa ná, chí ko'lon Ndios kuei ndi'i na ñã xido ini na sata ñayuu ñoo. Sa'a ñoo ndo'o kini níõ ná kee ñoo'ó kèí xí'in azufre noo ángel xí'in noo nã kúú léko. ¹¹ Ta daá kuiti kuiin ndichi ñoo'oma noo ñoo'ó na ndó'o níõ ná, ta ni nduu ni ñoo'ó ko'ni nã nani'i ndée ná, chí nî sã ndaño'o na kiti chiká'ano ñoo'ó xí'in na'áná rî, ta nî kãndía na tándaa tónî rî ndá'a ná o taan nã.

¹² Sa'a ñoo kánian kî'o ndee ini ndidaá ñayuu Ndios, tá'an nã ndíta ndaa xí'in choon nî sa'anda Ndios noo ná, nã kándée ká'ano ini Jesús.

¹³ Ta nî seido'i nî ka'an iin tachî nã nî ka'an ndã induú:

—Ta taa di'a noo tuti xaã: “Ta yó'o chí noo ndiká'an ndi kúú ví na kuu sa'a ñã kúú ná kuendá sato'o yo Jesús.” Jaan, dión kían, kaa Espiritu iî Ndios. Miiã ndaa koni nã nani'i ndée ná, dá chí na'a iî vá choon nî kee na.

Di'a nî kuu tá nî sa'anda iin ángel tirió xí'in uva noño'ó yó'o

¹⁴ Ta nî xini tánee iin viko kuxí ndato ndã'o, ta nooán ñoo'ó iin tã, ta kónî koo ra táto'on kî'o kaa iin tã ñayuu yó'o. Ta kánoo iin corona oro dinî rá, ta né'e ra iin hoz deen. ¹⁵ Dá nî keta iin kã ángel ini ve'e ñoo'ó Ndios, ta kúú nî'i ndã'o nî kayu'ú ná noo rá ió noo viko ñoo'ó:

—Chikaã yo'ó hoz sa'a tirió xaã viti, ta ka'andaan, chí sã nî kasandaá va kuu ta'anda ñã, dá chí sã ndidaá vá tirió kaa noño'ó xaã nî ichî.

¹⁶ Dá nî chikáã rá ió noo viko ñoo'ó hoz sa'a tirió kaa ñoo'ó, dá nî sa'anda ndi'i ra tirió kaa nooán.

¹⁷ Dá nî keta iin kã ángel ini ve'e ñoo'ó Ndios, ñã iin induú, ta tánee ta'ani iin hoz deen ndá'a ná veí na. ¹⁸ Dá nî keta ta'ani iin kã ángel chí noo náã Ndios di'a, ta na yó'o kómî choon sata ñoo'ó kèí. Dá nî kayu'ú ná iin kã ángel né'e hoz deen ñoo'ó, ta kaa nã:

—Chikaã hoz deen né'ón xaã sa'a iin rá iin tu'u uva iin noo yito kaa noño'ó xaã, dá chí sã nî chichi va rî.

¹⁹ Dá nî chikáã ángel ñoo'ó hoz deen né'e na sa'a iin rá iin tu'u uva iin yito kaa noño'ó. Dá nî taán ná rî noo kaño'o rî ko'onî rî noo ñã xido ini Ndios. ²⁰ Ta ndã yu'ú ñoo'ó nî so'onî uva yó'o, ta noo nî so'onî rî nî xita kuá'a ndã'o nî, ta nî kaa rá chí nîno táto'on dikó tánee yu'ú kuéí, ta nî naka'ani rá táto'on onî ciento kilómetro.

15

Kásaã usã kã ángel, ta né'e na ndin usã tandó'o noo ndi'i

¹ Nî ndi'i, dá nî xini iin kã ñã'a ndato, ñã ká'ano, ñã naá inio xinió chí induú. Ta ñã yó'o kúú usã ángel, ta né'e na ndin usã tandó'o noo ndi'i kando'o ñayuu, dá ndi'i ñã xido ini Ndios. ² Dá nî xini ta'ani iin ñã'a kaa táto'on kaa taño'o, ta yé'e ra táto'on yé'e yuu táta, ta nî naki'in tá'an rá xí'in ñoo'ó kèí itã. Ta nî xini ta'ani ndidaá nã nî kãndé xí'in kiti chiká'ano ñoo'ó, xí'in na'áná rî, chí ko'ni sã ndaño'o ñãa ná, ta ko'ni kándía na ñani tónî ná xí'in kuu rî o número kuu rî. Ndidaá nã yó'o ndíta noo táño'o yé'e táto'on yé'e yuu táta ñoo'ó, ta ndidaá nã yó'o né'e arpa Ndios ndíta na. ³ Ta xita na yaa nî xita Moisés, tá'an nã sã xinkuáchî noo Ndios, xí'in yaa xita na kúú léko, ta di'a xita na:

Ñã ná'ano kée ní, ta ñã ndato ndã'o kée ní, sato'o ndú.

Mii ní kúú nã kándée kée ndidaá tá'an ñã'a. Ta mií ní kúú nã kéndús'ano, ta mií ní kúú nã kée ñã ndaa.

Ta iin tó'ón dinî mií ní kúú rey dándáki ndidaá tá'an ñayuu.

⁴ ¿Ndá yoo ví ná kaa ñã o yu'ú nã mií ní, ñã o kéká'ano na mií ní, sato'o ndú?

Ko' iin ta'on, dá chí iin tó'ón dinî mií ní vá kúú nã iî.

Sa'a ñoo'ó ná kuita ndidaá tá'an nacióon noo mií ní, ta kandaño'o na mií ní, dá chí sã nî na'a ní ñã kéká'ano ndaa ní ndidaá ñã.

⁵ Tá nî ndi'i, dá nî xini ñã chí induú nî noo yé'e noo kúú noo iî cháá kã ini ve'e ñoo'ó, ñã ná'ã ñã nî kãndoo Ndios kemáni ná yó. ⁶ Ta ini ve'e ñoo'ó ñoo'ó nî kankuei usã ángel, ta ndin usã ángel ñoo'ó né'e iin rá iin kue'e kando'o ñayuu. Ta ndixi na dá'on kuxí kachî, ta náye'e ndaa oon víán, ta nî kao noo iin cincho oro yu'ú ndiká nã. ⁷ Ta tein ndin komî ñã táki ñoo'ó ni kana iian, ta né'an usã copa oro. Dá nî xí'orian iin rá iian noo ndin usã ángel ñoo'ó, ta nî chíti inian ñoo'ó ñã xido ini Ndios, nã daá takí kuií. ⁸ Ta kúú nî nakuti ve'e ñoo'ó ñoo'ó xí'in ñoo'oma, ta dión, dá nî na'a Ndios ndi kî'o ká'ano na, ta nî na'a ná ndi kî'o ndákí nã. Ta ni ko' iin ta'on kuu ku'ú ini ve'e ñoo'ó Ndios ndã ná xinkoo ndin usã kue'e né'e ndin usã ángel ñoo'ó.

16

Di'a nî kuu tá nî kuei ángel ñoo'ó copa nã

¹ Ta ndã ini ve'e ñoo'ó ñoo'ó nî seido'i kayu'ú ná noo ndin usã ángel ñoo'ó, ta kaa nã:

—Kua'an ndo kata ndo ndã noño'ó kaa ñã ñoo'ó ini ndin usã copa né'e ndó xaã, ñã dándáki ñã xido ini Ndios.

² Dá nî kuei ángel mií noo ñoo'ó ndúta ñoo'ó ini copa nã noño'ó yó'o, ta kúú nî ndaki iin

kue'e kini noo ñayuu ni kandia ni natiin toni kiti chika'ano, ta ni sa ndaño'o na na'ana ri. Ta kue'e yó'o ni datáni ñii ná, ta ni ndo'o nda'o nió ná ni keean.

3 Ni ndi'i, dá ni kwei ángel kúu uyu ñoo ndúta ñó'o ini copa na noo taño'o. Ta kúu ni nduu taño'o ñoo nij, ta ndé'é rá tát'on ndé'é nij ndii. Ta kúu ni naá ndi'i va ña'a taki xí'ín kirí taki ñó'o ini taño'o ñoo.

4 Ni ndi'i, dá ni kwei ángel kúu oni ñoo ndúta ñó'o ini copa na ini iin rá iin yuta xí'ín ini iin rá iin ndúta noo kána takuii. Ta kúu ni nduu takuii ñoo nij. 5 Dá ni sejdó'i ni ka'an ángel dándáki takuii ñoo, ta kaá na di'a:

—lin na ndaa nda'o kúu ní, sato'o ndu, mií ní ni sa kuu ní, ta mií ní kúu ní, ta mií ní kúu na ii, dá chi kényiko ndaa ní sa'a ndidaa ña'a, 6 ta sa'a ña ni sati na ndéi noño'o ni ñayuu mií ní, xí'ín nij profeta ní, sa'a ñoo ni sa'an ni ni ndee ní takuii xí'ín na kúu rá nij, chi ki'o dión kánian ndo'o na sa'a ña kini ni kee na.

7 Ta ni sejdó'i ni kayu'u iin ka ángel nda noo náa Ndios, ta kaá na:

—Mián ndaa kuiti dión kián, sato'o ndu, mií ní kúu Ndios kándéé kee ndidaa tá'an ña'a, ta kényiko ndaa ní, ta kényiko va'a ní sa'a ñayuu.

8 Ni ndi'i, dá ni kwei ángel kúu komi ñoo ndúta ñó'o ini copa na noo ndindii, dá ni ndudeen cháa kaan, dá ni chiño'an ndidaa ñayuu xí'ín ñó'o. 9 Ta ni kej ñayuu ñoo ni kee ka'an ndindii, ta ni ka'an ndava'a na sa'a kuu Ndios, na kómi choon satá ndidaa tandó'ó yó'o, ta ko ní xín na nandikó ini ná, ta ko ní xín na ki'o na ñaño'ó noo Ndios.

10 Ni ndi'i, dá ni kwei ángel kúu o'on ñoo ndúta ñó'o ini copa na noo ió kiti chika'ano ñoo dándáki rí. Ta kúu ni nakuin naá iin ní kúu vá noo ió ri dándáki rí. Ta ñayuu ndéi ñoo ni kasá'a seí yi'i na yáa ná sa'a ña ndó'o téi ní ná, 11 ta ni ka'an ndava'a na sa'a Ndios, na ió induu, chi ndó'o nda'o nió ná sa'a ña táni ñii ná. Tido ko ní nándikó ta'on ini na sa'a ña kini kee na.

12 Ni ndi'i, dá ni kwei ángel kúu iño ñoo ndúta ñó'o ini copa na ini yuta ka'ano nani Eufrates, ta kúu ni ichi va takuii yuta ñoo. Ta kúu ni nono vá ichi noo ya'a ndidaa rey ndéi chí noo xinkoo ndindii. 13 Ta ni xiniñi ni kankei espíritu kini yú'u koq ka'ano xí'ín yú'u kiti chika'ano kuenda ña u'u ñoo, xí'ín yú'u tá kúu profeta to'on. Ta ndin oni espíritu kini yó'o ndaa tát'on ki'o ndaa lá'o, 14 dá chi espíritu ña u'u vá kián, ta kuá'a nda'o ña ná'ano kándéé espíritu yó'o kéean. Ta ko'an noo ndéi ndidaa rey noño'o yó'o, dá nditútián ra, dá ko'on ra naá ra xí'ín Ndios tá ná kasandaá kuu ni kaxi mií Ndios, na kándéé kee ndidaa tá'an ña'a.

15 Ta di'a kaá Ndios: “Yó'o ká'in xí'ín ndó ña kasaají tát'on ki'o kee iin ta kui'íná. Sa'a

ñoó ndiká'an ndi kúu ví na ndéi nduu, xí'ín na ndaa dá'on ndixi na, chi noón kúu na o koo vichi ta'on, ta o túu ta'on ña kedaá xí'ín ná xika'an noo ná”, kaá na.

16 Ta ni nditúti espíritu kini ndidaa rey ñoo iin xián noo nani Armagedón, ta to'on yó'o kúu to'on hebreo.

17 Ni ndi'i, dá ni kwei ángel kúu usa ñoo copa na noo tachi, ta táj ni kayu'u iin na ini ve'e ñoo Ndios induu, nda noo ió na dándáki na ñoo, ta kaá na:

—Sa ni kuu va viti.

18 Tá ni ndi'i ni ka'an na dión, ta kúu ni sa kuja tasa, ta táj ká'an ñayuu, ta ní'í xido kúu ka'andi. Ta ni kasá'a táan noño'o yó'o, ta kúu kini nda'o ni taan. Ni kuu ni hora ko ní taan ta'on dión noño'o yó'o nda ni kasá'a ndéi ñayuu nda viti. 19 Ta ni chachi ñoo ká'ano sa'a ña ni téi ni taan, ta oni tá'í ni chachi ña. Ta ndidaa ñoo ná'ano ñó'o iin rá iin nación ni koon ndi'an. Dá ni ndusáa ini Ndios ñoo ká'ano nani Babilonia, ña ni kasandaá kuu ki'o na vino ova ko'o de'e ñooan, kirá dándáki ña xido nda'o ini na xini ñaa ná. 20 Ta ndidaa yuku ndita ini taño'o xí'ín yuku ndita noño'o yó'o ni ndaño'ó ní'ini. 21 Ta kúu ná'ano nda'o ñiñi ni koon nda induu satá ñayuu ndéi noño'o, ta iin iin ña ve'e tát'on oko sa'on kilo. Ta kúu ni ka'an ndava'a ñayuu sa'a Ndios sa'a ña ni koon ñiñi satá ná, dá chi mián ndaa kuiti tandó'ó ka'ano nda'o ni sa kian.

17

Kua'an iin ángel dándó'o na nió iin ña'a díko mií noo taa

1 Ni ndi'i, dá ni kii iin ángel tein ndin usa ángel, na ni sa ne'e usa copa ñoo, dá ni kaa na xí'ín:

—Nakíi chí yó'o, dá ná dána'i nooon ndi kee Ndios dándó'o na nió ta'ána ía'a xixi kee díko mií noo taa, ña ió noo takuii kua'a. 2 Xí'ín ña'a ñoo ni ya'a ndidaa rey ndéi noño'o yó'o ni kee ra kuachi, ta ndidaa na ndéi noño'o yó'o ni daxini mií ná xí'ín ndidaa kuachi kéean —kaá na.

3 Dá xí'ín ñaxintónii ndáka na yu'u kua'an na iin noño'o ichi. Ta ñoo ni xiniñi kánoo iin ta'ána ña'a satá iin kiti chika'ano, ta kua'a ni ndé'é rí, ta iin ní ñii ri ni nata'an tándaa to'on kini ña kian ka'an ndava'a sa'a Ndios. Ta usa kúu diñi ri, ta uxí kúu ndík ri. 4 Ta ndixi ña'a ñoo dá'on ndi'i, ña dáka tá'an xí'ín ña kuá'a tóon, ta ni nata'an iin ní ñián ñó'o ña'a oro, xí'ín yuu luu ndaa xí'ín perla. Ta tánee iin copa oro ndá'an, ta ni chití inian ñó'o ndidaa ña kini xí'ín ndidaa ña ka'an noo kéean xí'ín ra ko kúu yián. 5 Ta taan ña'a yó'o ndá'a iin kuu, ta ni ko in kátóni ini ndi kóni kaaan. Ta di'a kua'an kuu yó'o: “Ká'ano nda'o ñoo Babilonia, ña kúu naná

18

ndidaa na ñá'a díkó mií, xí'ín naná ndidaa ña kini kua'an ió noñó'o."

6 Ta ni xinii ña xini ñá'a ñoo, chi ni daxinián mián xí'ín ni na kúu ñayuu Ndios, xí'ín ni na ni xi'j sa'a Jesús. Ta kúu ni naá vá iní tá tá ni xinii ñá, chi iin ñá'a naá iníó kían kéeán.

7 Dá ni kaa ángel ñoo xí'ín yu'u:

—¿Ndiva'a naá inóon? Viti kían ná ko'ín kasto'ín xí'ón ndi kua'an sa'á ñá'a káa, xí'ín sa'a kíti chiká'ano kánóoán káa, xí'ín sa'a ndin usa diní ri xí'ín sa'a ndin uxí ndíkí ri. Ta ko'ín ta'on ná'a ña ko'ín kasto'ín xí'ón. 8 Tá'an kirí ni xinon káa sa'á taki ri, tído ko' taki ka ri viti. Vati xían daá, keta i ri iní yáí konó, no'ó ko'ó no'ó sá tuu. Ndi'í ví, dá dánaa ñaa Ndios. Ta ndidaa ñayuu ndéi noñó'o yó'o, na ko' kándodó ku'ú no'ó libro nda'á rá ni kasá'a sa'a ñayuu yó'o, tá'an libro no'ó kándodó ku'ú na ni'í ña kataka chíchi, no'ón kúu na naá iní tá ná koni na ña kee kíti ñoo, dá chi ni sa'á taki ri, ta ko' taki ka ri viti, tído nataki tuku va rí.

9 "Ta ña yó'o xínñó'o ñaxintóni, dá kanda'á inon ndi dándákian. Ndin usa diní ri kúu usa yúku, ta diní yúku ñoo ió ñá'a káa. 10 Ta kúu ta'anian usa rey. Ta sa'á ni kúei va o'on rey yó'o, ta viti dándáki iin ra, ta iin ka'á kámani natiin ra choon. Tído tá ná kasanda'á ku'ú daá ñoo, cháa nda'ó tiempo kánian dándáki ra. 11 Ta mií kíti ni sa'á taki ñoo, ta ko' taki ka ri viti, kirí yó'o kúu rey kúu ona, chi nákaa ri tein ndin usa rey yó'o, ta naá ri kee Ndios.

12 "Ta ndin uxí ndíkí ni xinon káa kúu uxí rey, ta ko' ñá'a ta'on natiin ra choon. Tído ndadá iin hora va kane'e ra choon xí'ín kíti chiká'ano káa. 13 Ta iin tó'on vá nakani iní ndin uxí rey ñoo, sa'á ñoo naki'o ra choon né'e ra no'ó ndá'a kíti chiká'ano ñoo. 14 Ta rey yó'o xí'ín kíti yó'o naá xí'ín na kúu léko Ndios, tído kandeé vá léko xí'ín rá, dá chi mií ná kúu sato'o no'ó ndidaa sato'o, ta mií ná kúu rey no'ó ndidaa rey. Ta na ndíta xoo na kúu na ni kana mií ná xí'ín na ni kaxi mií ná, xí'ín na ndíta toon xí'ín ná.

15 Ta ni kaa ta'ani ángel ñoo xí'ín yu'u:

—Takui'í ni xinon ñó'o no'ó ió ñá'a díkó mií ñoo, kúu ndidaa tá'an ñoo, xí'ín ñayuu kua'a, xí'ín iin rá iin nacióon, xí'ín na ká'an iin rá iin yú'u. 16 Ta ndin uxí ndíkí ni xinon diní kíti ñoo, xí'ín mií rí kúu ra koni u'u ñá'a díkó mií no'ó taa ñoo, ta dánkoo nda'í ñaa rá, ta taxí vichi ñaa rá, ta ke'í yi'í ra ko'ñoan, ta chíñó'o ñaa rá. 17 Dá chi kí'o dión ni chikáa Ndios iní ra ña kían kee ra ña kóni mií ná. Sa'á ñoo naki'in tá'an ña nakani iní ra, dá naki'o ra choon né'e ra no'ó ndá'a kíti chiká'ano ñoo, dá ná xinkoo to'on kí'o ká'an to'on Ndios. 18 Ta ñá'a ni xinon káa kúu ñoo ká'ano, ña kían kómi choon sata'á ndidaa rey dándáki noñó'o yó'o.

Di'a ni kuu tá ni naá ñoo Babilonia

1 Ni ndi'í, dá ni xinii ko'ono iin ka'á ángel vei na nda'á induu, ta ká'ano nda'ó choon né'e na vei na, ta kúu ni naye'e'le ndaa oon ví noñó'o yó'o ni kee na, dá chi ndato nda'ó ye'e'le na. 2 Ta kúu ni'í nda'ó táj ni kayu'u ná, ta kaá na:

—Sa'á ni yaa va ñoo ká'ano Babilonia, sa'á ni yaa va ñoo ká'ano Babilonia. Ta ni nduuan cho'o ña u'u, ta ni nduuan ká'oo no'ó ñoo ndidaa tachí kini, ta ni nduuan táka ndidaa tá'an laa kini ndaa, kirí kúu laa tiki'ni. 3 Dióon ni ndo'o ñoo ñoo, dá chi ni xi'í'ooan vino, kirá kúu kuachi ka'an no'ó, no'ó na ndéi iin rá iin nacióon, dá ni xi'í na ra. Ta ndidaa rey ñayuu yó'o ni ya'a ni kee kuachi xí'ín ñoo yó'o. Ta ndidaa taa náka'an nda'í ndéi noñó'o yó'o ni kekuiká rá mií rá, dá chi ni xiin ñoo ñoo ndidaa ña'a xínñó'án no'ó rá, dá keean kuachi ka'an no'ó, dá ndinoo inian.

4 Dá ni seido'i ni ka'an tachí iin ka'á ni ka'án chí induu, ta kaá na di'a:

—Ndo'ó, na kúu ñayuu mií, kankuei ndó ñoo xa'an, dá ná dá'a ni kuei ndó no'ó kuachi kée na ndéi xa'an, dá kían ná dá'a ni ndo'ó ni'í ndo'ó kee tandó'o vei ndo'ó ñayuu xa'an. 5 Dá chi ndidaa kuachi kée na ni xinkoo nda'á induu, tído viti ndékuendá Ndios sa'a iin rá iin ña kini kée na. 6 Sa'á ñoo kua'an ndo'ó nandió né'e ndó no'ó na ñoo káa ndidaa ña'a ni kee na xí'ín ndó. Ta no'ó iin rá iin ña kini ni kee na ñoo ñoo xí'ín ndó, kua'an ndo'ó kee ndo'ón uu ta'ándá xí'ín ná. Ta kua'an ta'ani ndó ta'an ndo'ó uu ta'ándá ndirá ova cháa ka'á o' dui'í ndiróon ni xi'í'o na no'ó mií ndó, ta naki'o ndó ra no'ón. 7 Ta sa'á chindaya'í ñoo yó'o mián, ta sa'á ka'to'ón keeán kuachi ka'an no'ó. Táto'on sa'á keeán kuachi, kí'o dión kí'o ndó ña ndo'ó níman, ta kí'o dión ta'ani kí'o ndó ña ná kuakián. Dá chi sa'á kuryi'í ñoo yó'o xí'ín mián, ta kaáan: "Yó'o ió'í kúu iin reina, ta ko' kúu ta'oin iin ña kuáan, ta ni iin ku'ú ta'ón o' kuákii." 8 Ta sa'á ña ká'an dión, sa'á ñoo iin tó'on daá vá ku'ú kasa'á kue'e sata'an, ta kuu ndi'í de'e ñooan, ta nda'í kuakián, ta nda'í kuikoán, ta xí'ín ñó'o kéj ita'á kej ña, dá chi ná'ano nda'ó ña'a kee Ndios, na kúu sato'o yo, ta mií ná keyiko sa'an.

9 Ta ndidaa rey dándáki noñó'o yó'o, tá'an ra ni ya'a ni kee kuachi xí'ín ñoo yó'o, tá'an ra ni sa'á ndei di'í xí'an, ro'ón kúu ra kuaki, ta nda'í ka'an ra sa'an tá ná koni ra ña iin ndichi ño'oma'á tóon kéj ña. 10 Ta xiká nda'ó kuita ra sa'á ña yu'ú ra ña kéj ñoo ñoo, ta kaa ra:

—Nda'í kúu ví ñoo ká'ano Babilonia káa, nda'í kúu vían, ña kúu ñoo ndaki, dá chi iin hora di'a ni naá ndí'an ni kee Ndios.

11 Ta nda'í kuaki ndidaa tá náka'an nda'í ndéi noñó'o yó'o, ta nda'í ka'an ra sa'a ñoo yó'o, dá chi ko'ín ka'á kuuiin ña díkó rá táto'on

ki'o sa kee ñoo yó'o, ¹² dá chï va'a ni sa xiian ña ni kava'a xí'in oro, xí'in ña ni kava'a xí'in plata, xí'in ña ni kava'a xí'in yuu luu ndáa, xí'in perla, xí'in dá'on táyí ndáa, xí'in dá'on kuá'a toón, xí'in dá'on seda, xí'in dá'on kuá'a ni, xí'in yito támi sá'an, xí'in ndidaá ña ni kava'a xí'in no'o yokó elefante, xí'in ña ni kava'a xí'in yito va'a, xí'in ña ni kava'a xí'in kaa kuáan, xí'in ña ni kava'a xí'in kaa oon, xí'in ña ni kava'a xí'in yuu ndato naní marmol, ¹³ xí'in canela, xí'in ndútá támi sá'an, xí'in dusa, xí'in duku támi sá'an, xí'in dusa kuxí támi sá'an, xí'in vino, xí'in siti, xí'in harina ndato, xí'in tirió, xí'in kiri xío vee, xí'in borrego, xí'in kuéj, xí'in carreta, xí'in ñayuu kéchóon, xí'in níó ñayuu. ¹⁴ Ndidaá kuji'i va'a sa katoó ñoo káa ni kuxiká vá nooan viti. Ta ndidaá ña va'a xí'in ña ndáya'i ni kuxiká vá nooan, ta ni iin kuu ka o konian ndidaá ña yó'o.

¹⁵ Ta ndidaá ta náka'an nda'i xí'in ña va'a yó'o ni kekuiká rá mií rá ni kee ñoo ñoo, dá chï sa xiian va'an noo rá. Ta xiká nda'o kakujta ra sa'a ña yu'ú ra ña kéj ñoo ñoo, ta nda'í kuaki ra, ta nda'í ka'an ra, ¹⁶ chï kaa ra:

—Nda'í kúu ví ñoo ká'ano káa, nda'í kúu ví ñoo sa ndixi dá'on táyí ndáa, xí'in dá'on kuá'a toón xí'in dá'on kuá'a ni, ta ni sa komián ña'a oro xí'in yuu luu ndáa xí'in perla, ta sa kaa táyíán. ¹⁷ Nda'í kúu vián, dá chï iin hora di'a ni naá ndí'i ña kuiká sa komián —kaa ra.

Ta ndidaá ra dákaá barco xí'in ra chíndeé tá'an xí'in rá, xí'in ndidaá ka ta kéchóon noo taño'o kakujta nda noo xiká ñoo ¹⁸ kande'é rá iin ño'omá toón kéj ñoo ñoo, dá kaa ra:

—Ni iin to'ón ta'on ñoo ko ní kándeé ki'in tá'an xí'in ñoo ká'ano káa.

¹⁹ Ta chikodó rá ñoyaká ño'o diñi rá, ta kayu'ú rá, ta kuaki ra, ta nda'í ka'an ra, chï kaa ra:

—Nda'í kúu ví ñoo ká'ano káa, nda'í kúu vián, chï ñoo káa ni kedaá xí'in ndidaá ta kómi barco, dá ni kekuiká rá mií rá xí'in ña kuiká ió nooan. Tído iin hora di'a ni naá ña —kaa ra.

²⁰ Sa'a ñoo kadij iní ndo'ó, na ndéi induú, sa'a ña ndó'o ñoo ñoo dión, ta kadij iní ndo'ó, na kúu ñayuu Ndios, xí'in ndo'ó, na kúu apóstol, xí'in ndo'ó, na kúu profeta, dá chï sa ni dandó'o Ndios níó ñoo ñoo sa'a ña ni keeán xí'in ndó.

²¹ Dá ni tiin iin ángel ndakí nda'o iin yuu ká'ano, ña káa táto'on ki'o káa iin yuu molino. Dá ni dakána na ña noo taño'o, dá ni kaa na:

—Táto'on ki'o ndée téi ni kancao yuu káa, ki'o dión ndo'o ñoo ká'ano Babilonia, dá naá ñá, ta ni iin kuu ka o nándió koan. ²² Ta ni iin kuu ka o kueidó'o yó dáka'a na ñoo káa yaa xí'in arpa, ni o káta ka na, ni flauta ni

trompeta ka o tuú na, ta ni ra ti'a káva'a ña luu ndáa o kándeí ka, ta ni ra xío molino o kueidó'o ka yo ñoo ñoo. ²³ Ta ni ño'ó itj ka o kéj ñoo káa, ta ni o kueidó'o ka yo kantó'on na ko'on tanda'a. Dión ndo'an, chï ta sa naka'dáan nda'j sa ndei ñoo ñoo sa kuu ra ta ndáya'i noo na ndéi ñayuu yó'o, ta ni danda'í na ñoo ñoo ndidaá tá'an nacióon xí'in ña tadí. ²⁴ Ta ñoo káa sa sati na ni ndidaá profeta xí'in ni ñayuu Ndios xí'in ni ndidaá na ni sa'áni ná ñayuu yó'o.

19

¹ Ni ndi'i, dá ni seido'i táj ká'an kuá'a nda'o ñayuu chí induú, ta kaa na: ¡Aleluya, na ká'ano kúu Ndios, sato'o mií yó! Mií ná kúu na dáka'i ñaá, mií ná natiin ñaño'ó xí'in to'on ndato xí'in ndidaá choon,

² dá chï keyíko ndaa na, ta keyíko va'a na sa'a iin rá iin ñayuu, sa'a ñoo ni keyíko na sa'a ña kini ni kee ña'a xixi kée díko mií noo ta, dá chï ni datúuán ndidaá ñayuu ndéi noño'o,

sa'a ñoo ni ya'a na ni kee na kuachi. Ta ni naki'in ya'i Ndios noo ña'a ñoo sa'a ña ni sataan ni ñayuu sa xino kuachí noo ná.

³ Dá ni kaa tuku ñayuu kuá'a ñoo: —¡Aleluya! Chï ño'omá toón kána noo kéj ñoo ká'ano ñoo. Ta daá kuiti kana ña.

⁴ Ta ndin oko komj ta sá'ano ñoo xí'in ndin komj ña takí ñoo ni sa kuíta xiti, dá ni sa ndaño'o na Ndios, na ió dándaki noo téj ñoo, ta kaa na:

—¡Dión ná koo! ¡Aleluya!

⁵ Dá ni seido'i ni ka'an na nda noo ió Ndios dándaki na noo téj ñoo, ta kaa na: Ndidaá tá'an ndo'ó, na xinkuachí noo Ndios, keká'ano ndó Ndios.

Ta keká'ano ta'ani ñaá ndo'ó, na yu'ú ni'ini ñaá, á mií ndó yatá ndó, o á mií ndó kuálí ndó.

⁶ Ni ndi'i, dá ni seido'i táj ká'an kuá'a nda'o ñayuu, ta noo ká'an na ní'i táto'on ki'o ní'i xío xika takuij iní yuta, ta ní'i ta'ani táto'on ki'o ní'i tá káyu'ú dai, ta kaa na: Aleluya, dá chï dándaki sato'o yo Ndios, na kándée kée ndidaá tá'an ña'a.

⁷ Ná kadij inio, ta ná kándeí dij yo, ta naki'o yo ñaño'ó noo ná, dá chï sa ni kasandaá va kuu tanda'a na kúu léko xí'in ñadi'í na, ta sa io nduu va ñadi'í na ña kían tanda'a ná xí'in ná.

⁸ Chï ni natiin ñadi'í na dá'on táyí ndáa, ta ndato kuxí ña, ta ndato yé'an. Dá chï ña dándaki dá'on táyí ndáa ñoo kúu ndidaá ña va'a ni kee ñayuu Ndios.

Ndiká'án ví na ko'on kadíni víko noo tanda'q na kúú léko

⁹ Dá nì ka'an ángel ñoo xí'in yu'u:

—Taa ña ko'in ka'in xí'ón: “Ndiká'án ví na nì nakana Ndios ko'on kadíni víko noo tanda'q na kúú léko.”

Dá nì kaa ta'ani na xí'ín:

—Míi'an ndaa kuiti to'on míi Ndios kían ká'in xí'ón—kaá na.

¹⁰ Dá nì sa ku'in xítíi noo ná, dá nì ka'in kandaño'i na. Tído nì kaa na xí'ín:

—Ná dá'a nì keeón díon, dá ch'i iin ta xíno kuáchí dáó xí'in vóon noo Ndios kúú yu'u, táto'on kí'o kée dao ka ñanon, na xí'o ndaa kuendá sa'á Jesús. Kua'an kandaño'o iin tó'on diní Ndios. Ch'i to'on ndaa Jesús kían dátoon ñaxintóni profeta, dá ká'an na sa'á ña veí koo.

Yó'o nì qarxóo iin na kánóo iin kuéi kuxí

¹¹ Dá nì xinij nì nono indúu, ta kúú nì xinij iin kuéi kuxí, ta kánóo iin ta sata rí, ta naní ná, Na Kéndúsá'ano, Na Ndaa. Díon naní ná, dá ch'i kékíko ndaa na, ta ko naá ndava'a na xí'in nì iin tó'on ñayuu. ¹² Táto'on kí'o ndé'é ñó'o ita, kí'o díon ndé'é nduchi nóo na. Ta kuá'a nda'o corona kándodó diní ná. Ta né'e na iin kuu, tído ko in ta'on kátóni iní ndi kóni kaa kuú ñoo, savá'a iin tó'on míi vá ná ná'a. ¹³ Ta ndíxi na iin dá'on nì ñakuchi nì. Ta naní ná, To'on Míi Ndios. ¹⁴ Ta kuá'a nda'o tu'u soldado Ndios ndéi indúu tákuei ra veí ra satá na kánóo kuéi kuxí ñoo. Táyii nda'o ndaa dá'on ndato kuxí ndíxi ra veí ra, ta kándodó ta'ani ra kuéi kuxí veí ra satá ná. ¹⁵ Tánee iin espada deen yú'u ná dárkue'e na ñayuu ndéi iin rá iin nacióon xí'an. Ta xí'in vara kaa dándáki ñaa ná. Ta míi ná ko'óni uva xí'in sa'a ná, dá kana ndúta rí. Ta kirá yó'o dándáki ña xido nda'o iní Ndios, na kándéé kée ndidaa ña'a. ¹⁶ Ta dá'on ndíxi na ndá'a iin kuu, ta dji'in na viti ndá'a ña. Ta kuú yó'o kaá di'a: “Rey noo ndidaa kúú rey, Sato'o noo ndidaa kúú sato'o.”

¹⁷ Ndi'i, dá nì xinij iin iin ka ángel noo ndjindi, dá nì kayu'u ángel ñoo, dá kaá na xí'in ndidaa laa tánee me'i indúu:

—Nakí ndidaa ndo'o nditúti ndi'i ndó kadíni va'a ndó koño kee Ndios, ¹⁸ dá ch'i ko'on na kí'o na koño rey kei ndo, xí'in koño ta dándáki soldado, xí'in koño ta ndakí xí'in koño kuéi xí'in koño ra nì sa ndodó rí, xí'in koño ndi ndaa míi vá ñayuu, á míi ná kúú ná sato'o o míi ná kúú ná na ñó'o tixi ndá'a sato'o, á míi ná kuáli ná o á míi ná ná'ano na.

¹⁹ Ndi'i, dá nì xinij kiti chiká'ano ñoo xí'in ndidaa rey dándáki noño'o yó'o xí'in soldado ra. Ndidáa ta yó'o nì ndítúti naá xí'in na kánóo sata kuéi kuxí ñoo, xí'in soldado Ndios veí xí'in ná ñoo. ²⁰ Dá ví nì kancao kiti chiká'ano ñoo xí'in profeta to'on ñoo ndá'a ná. Ta profeta ñoo kúú ra sa kándéé sa

kee ña ná'ano noo ñayuu nì kee kiti ká'ano ñoo, ta díon sa danda'i ra na nì nañin tóni kiti ñoo, ta nì sa ndaño'o na na'ána rí. Dá nì dakána ni'ini Ndios kiti ñoo xí'in profeta to'on ñoo ini takují kúú ñó'o ita xí'in azufre. ²¹ Ta dao ka ta ñoo nì xí'i nì kee espada tánee yú'u na kánóo kuéi kuxí ñoo. Dá nì ndutú'u ndidaa laa nì seí rí koño ta ñoo nda nì ndinoo ini rí.

20

Dándáki Cristo Jesús iin mil kuia

¹ Nì ndi'i, dá nì xinij koño iin ángel veí na nda indúu, ta né'e na nda'a kaa yé'é yáí koño, noo ko noo sa tuu, ta né'e na iin cadena chikáni veí na. ² Dá nì kándéé ná nì tiin na kirí kúú ko ká'ano ñoo, kirí naní Satanás, kirí kúú tñm'á, ta nì so'oni na rí xí'in cadena né'e na ñoo, dá ná kandiko rí iin mil toon kuia. ³ Ta nì dakána na rí nda maá ini yáí koño ñoo, ta nì sadi na yé'an, ta nì kaní na sello yé'an, dá ná dá'a nì konó nì iin tó'on ñayuu noo nì sadi ná, dá kían ná dá'a ka nì keta rí danda'i rí nì iin ka nacióon nda ná xinkoo iin mil kuia. Tá nì ndi'i, dá kánian ndaxí rí cháá tiempo.

⁴ Dá nì xinij ndíta téj ta sa'ándá choon, ta ñoo nì nandei ndidaa nì nì nañin choon ña keyíko na sa'a ñayuu. Ta nì xini ta'anii nio na nì ta'anda diko sa'a ña sa xí'o ndaa na kuendá sa'a Jesús, xí'in sa'a ña kándisa na to'on Ndios. Na yó'o kúú na ko ní sa ndaño'o kiti chiká'ano ñoo, ta nì na'ána rí, ta nì tóni rí ko ní ñani taan na nì ndá'a ná. Ndidáa na yó'o nì ñataki, ta nì nì'i ná ña dándáki na xí'in Cristo iin mil toon kuia. ⁵ Ch'i na yó'o kúú na míi noo nì ñataki. Tído dao ka na kúú ndji, o ñataki ta'on na nda ná xinkoo iin mil kuia. ⁶ Ndiká'án ví na ñataki míi noo, ta kakuu ta'ani na na ij, dá ch'i o koñi ta'on na kuu na ta'ándá kúú uy. Di'a nì'i tá'i ná kakuu na dutí míi Ndios xí'in dutí Cristo, ta dándáki na xí'in ná iin mil toon kuia.

Di'a koo ta dákana Ndios tñm'á nda maá ini taño'o noo kei ita ñó'o xí'in azufre

⁷ Tá ná xinkoo iin mil toon kuia ñoo, dá ví ndaxi tñm'á yáí koño noo ndadi ni'ini rí. ⁸ Dá ví keta rí kanoo rí danda'i rí na ndéi ndidaa nacióon ñó'o ndin komi xoo tachj noño'o. Nda noo kúú kuendá Gog xí'in nda noo kúú kuendá Magog kanoo rí danda'i rí ñayuu, dá nditúti rí na, dá ko'on na xí'in rí naá rí xí'in ñayuu Ndios. Táto'on kua'a kúú ñoti ndéi yu'u taño'o, kí'o díon ví kua'a kakuu ñayuu nditúti rí. ⁹ Ch'i nì kii na iin rá iin xoo ñayuu, nda noo xiká cháa ka, dá koq noo na ñoo noo ndéi tu'u ñayuu Ndios, noo kúú ñoo maní noo Ndios. Tído dákoon Ndios ñó'o kéi ita sata ná, dá naá ndi'i na. ¹⁰ Ta tñm'á, kirí nì danda'i ñayuu ñoo, dákana ñaa Ndios ko'on rí nda maá ini taño'o noo sa'ano ita ñó'o xí'in

azufre, noo nákaa kítj chiká'ano ñoo xí'ín profeta to'ón ñoo. Ta daá kuiti ndo'o nani níq rj nduu ñoo xí'ín profeta ñoo.

Ió Ndios iin téj kuxí, ta keyíko na sa'á ñayuu

¹¹ Nj ndi'i, dá nj xinij iin téj kuxí ká'ano, ta nj xini ta'anii na ió dándáki ñoo. Ta nj naá noñó'o xí'ín induú noo na ió ñoo, ta ni iin to'ón ta'on xían ko ní nátuu kaan. ¹² Dá nj xinij ndita ndidaá na nj xí'í, na ndáya'i xí'ín na ko ndáya'i noo Ndios. Dá ví nj nono ndidaá libro ñoo. Ta nj nono ta'ani iin ka libro, ta ña yó'o kúu libro noo kándodó kuu na nj'í ña kataki chíchí ná. Dá ví nj keyíko sa'á iin rá iin na nj xí'í ñoo táto'on káa rá ió ña kándodó noo dao ka libro ñoo, chj nj keyíko na sa'á ña nj kee na. ¹³ Ta nj nakj'io taño'o ndidaá ñayuu nj xí'í ñó'o noo ra. Ta nj nakj'io ta'ani ña kedaá xí'ín ñayuu, dá xí'í na, ndidaá tá'an ñayuu ñó'o tixi ndá'an. Ta nj nakj'io ta'ani yáí ndij ndidaá ndij ñó'o inian. Dá ví nj keyíko sa'á iin rá iin na táto'on kj'io káa rá ió ña'a nj kee na. ¹⁴ Ta ña kedaá xí'ín ñayuu, dá xí'í na, xí'ín yáí ndij nj sata Ndios ña kua'an ini takují kúu ñó'o ita. Ña yó'o dándáki ña kuu ñayuu ñoo ta'ándá kúu uu. ¹⁵ Tá'an na ko kándodó kuu noo libro noo kándodó kuu na nj'í ña kataki chíchí ñoo, noon kúu na nj ñakána Ndios ini takují kúu ñó'o ita.

21

Kava'a Ndios iin noñó'o saá xí'ín induú saá

¹ Nj ndi'i, dá nj xinij iin induú saá xí'ín iin noñó'o saá, dá chj induú mií noo xí'ín noñó'o mií noo nj ya'a vaan kua'an, ta koó ka va taño'o nákaa. ² Dá nj xini mií yu'u, Juan, ña kúu ñoo Jerusalén saá, ña kúu ñoo ij. Ta nj xinij konooan vei ña nda induú nj kee mií Ndios, ta luu nj kenduuañ miíán táto'on kée iin ná'a nj kenduu mií vei natiin yíjan. ³ Dá nj seido'i nj kayu'u iin na nda induú, ta kaá na:

—Kande'é, ña xaan kúu ve'e ño'o Ndios, ta viti íian noo ndéi ñayuu na, dá chj koo na xí'ín ñayuu na, ta kakuu na na ñoo mií Ndios, ta kanoo mií Ndios tein na, ta kakuu na Ndios noo ná. ⁴ Ta dánayaa Ndios ndírmoo ñayuu na. Ta o kúu ka na, ta ni o kúnda'í ka ini na, ta o kuáki ka na, ta o ndó'o ka níq ná, dá chj ndidaá ña'a sa ndo'o na tá sata nj keexo vaan.

⁵ Dá nj kaa na ió dándáki noo téj ñoo:

—Kande'é ndó, yu'u kúu na ndésaá ndidaá tá'an ña'a.

Dá nj kaa na xí'ín yu'u:

—Taa ndidaá ña yó'o, dá chj ndino'o ña ndaá kían ká'ín, ta miíán ndaa kooan.

⁶ Ta nj kaa ta'ani na xí'ín yu'u:

—Sa nj kuu va viti. Yu'u kúu to'on mií noo xí'ín to'on noo ndi'i, ta kúu na mií sa'a xí'ín na noo ndi'i. Tá ió iin káa na íchi ini, nakj'í na noo yu'u, dá kj'io oon yu'u takují kána ndita ko'o na, kirá xí'o ña kataki chíchí ná. ⁷ Ta ndi ndaa na nj kandeé nj xinkuei, noon kúu na natiin ndidaá tá'an ña va'a noo yu'u, dá chj yu'u kakuu Ndios noo ná, ta mií ná kakuu de'e noo yu'u. ⁸ Tído ñayuu ko ndéé ini, xí'ín na ko kándisa yu'u, xí'ín na kée ña ka'an noo, xí'ín na sa'ám ndij, xí'ín na kée kuáchi xí'ín na ko kúu ñadi'í na o yíí ná, xí'ín na tadí, xí'ín na ndáño'o yoko xí'ín ndidaá na to'ón, noon kúu na nj ni'í tá'í ña kaño'o na ini takují kúu ñó'o ita xí'ín azufre. Ña yó'o dándáki ña kuu na ta'ándá kúu uu —kaá Ndios.

Kava'a Ndios iin ñoo Jerusalén saá

⁹ Nj ndi'i, dá nj kixi iin ángel nákaa tein ndin usa ángel nj sa ne'e ndin usa copa nj chití nj sa ño'o tandó'o sa nj ya'a ñoo, dá nj kaa na xí'ín:

—Nakj'í chí yó'o di'a, dá ko'ín dána'l nooon na ko'on tanda'a, na kakuu ñadi'í na kúu léko ñoo.

¹⁰ Dá ndáka na kúu Espíritu Ndios yu'u nj sa'an na dinj iin yúku ká'ano dikó iin ñoo, dá nj ñan'a na iin ñoo ká'ano nda'o nooi, ta ñoo ñoo kúu ñoo ij, ña kúu ñoo Jerusalén, ña kían konoo vei nda induú nj kee Ndios. ¹¹ Ta ndato oon ví náye'e ndaa ñoo ñoo táto'on kj'io ndato náye'e ndaa mií Ndios. Ta nádíon ña táto'on kj'io nádíon yuu ndato xixi díon, ta ndé'an táto'on kj'io ndé'é yuu naní jaspe, chj yé'an táto'on kj'io yé'e yuu tatá. ¹² Ta ndíka nda'o náq nj kaq noo ñoo ñoo, ta dikó nda'o ña, ta uxj uu kúu yé'an, ta ndita iin iin ángel yé'an, ta iin rá iin yé'an ñoo tándaa iin rá iin kuu ndin uxj uu de'e taq naní Israel. ¹³ Ta chí xoo noo xínko ndjndií ñó'o onj yé'an, ta chí xoo norte ñó'o ta'ani onj yé'an, ta chí xoo sur ñó'o ta'ani onj yé'an, ta chí xoo noo sa nóo ndjndií ñó'o ta'ani onj yé'an. ¹⁴ Ta uxj uu kúu yuu sa'a náq ñoo ñoo, ta iin rá iin yuu sa'a náq ñoo tándaa iin iin kuu na kúu apóstol, na sa xjonoo xí'ín na kúu léko.

¹⁵ Ta né'e ángel ñoo iin vara oro, dá chikj'io na ñoo ñoo, xí'ín yé'an xí'ín náq ña. ¹⁶ Ta komj xoo kúu ñoo ñoo, ta ña ndíkan xí'ín ña kánján, iin nóo vá ndaaan. Dá nj chikj'io na ña xí'ín vara oro ñoo, ta uu mil komj ciento kilómetro kúu ña kánján, ta uu mil komj ciento kilómetro kúu ña djíkan, ta uu mil komj ciento kilómetro kúu ña ndíkaan. ¹⁷ Ta nj chikj'io na náq ña, ta kían onj diko uxj komj metro táto'on kj'io chikj'io ñayuu, chj kj'io díon nj chikj'io ñaa ángel ñoo. ¹⁸ Ta yuu nj kava'a náq ñoo kúu yuu naní jaspe. Tído mií ñoo ñoo nj kava'a xí'ín oro ndino'o, ta díon ña táto'on ndato díon yuu tatá. ¹⁹ Ta yuu sa'a náq ñoo nj kava'a xí'ín yuu luu ndaa, ta yuu sa'a náq mií noo nj kava'a xí'ín yuu

naní jaspe, ta ña kúú uꝝ nꝝ kava'a xí'in yuu naní zafiro, ta ña kúú onꝝ nꝝ kava'a xí'in yuu naní ágata, ta ña kúú komꝝ nꝝ kava'a xí'in yuu naní esmeralda, ²⁰ ta ña kúú o'on nꝝ kava'a xí'in yuu naní ónice, ta ña kúú iñꝝ nꝝ kava'a xí'in yuu naní cornalina, ta ña kúú usa nꝝ kava'a xí'in yuu naní crisólito, ta ña kúú onꝝ nꝝ kava'a xí'in yuu naní berilo, ta ña kúú iin nꝝ kava'a xí'in yuu naní topacio, ta ña kúú uxꝝ nꝝ kava'a xí'in yuu naní crisopraso, ta ña kúú uxꝝ iin nꝝ kava'a xí'in yuu naní jacinto, ta ña kúú uxꝝ uꝝ nꝝ kava'a xí'in yuu naní amatista. ²¹ Ta uxꝝ uꝝ yé'é ñoo nꝝ kava'a xí'in uxꝝ uꝝ perla, sa'á ñoo iin rá iin yé'é ñoo kúú iin perla. Ta keí oro kúú keí ñó'o ñoo ñoo, ta yé'an tátꝝ'on yé'e yuu tátá.

²² Ta ni iin tó'on ve'e ñoo'ꝝ kꝝ ní xinꝝ iin ñoo ñoo, dá chꝝ sato'o yꝝ Ndios, na kándée kée ndidaá ña'a, noón vá kúú ve'e ñoo'ꝝ ió ñoo ñoo, xí'in nꝝ kúú léko. ²³ Ta kꝝ xínñó'ó ta'on ñoo ñoo ndĩndĩ, ni yꝝ, dá katoꝝn, dá chꝝ mií vá Ndios dáye'e sa'á ña ndato téi na, ta mií léko ñoo kúú ñó'ꝝ dátꝝon iin ní ñoo ñoo. ²⁴ Ta ñayuu nꝝ kꝝkꝝ ndéi iin rá iin nacióon kanoo noꝝ náye'e ndaa ñoo ñoo, ta ndidaá tá'an ña kuꝝkꝝ xí'in ñañó'ó nakꝝ'ꝝ tꝝ sa kuu rey noñó'ꝝ yó'o noꝝ ñoo ñoo. ²⁵ Ta ni iin kuꝝ tꝝ'ón ꝝ ndadꝝ yé'an, dá chꝝ ni iin kuꝝ kꝝ ꝝ kuaá ñoo. ²⁶ Ta kane'e na ndidaá ña kuꝝkꝝ xí'in ñañó'ó nꝝ sa komꝝ iin rá iin nacióon ko'on na nakꝝ'ꝝ naꝝn noꝝ ñoo ñoo. ²⁷ Ta ni iin tó'on ta'on ña yakó ꝝ kúu ku'u ñoo ñoo, ni nꝝ kée ña kini, ni nꝝ tꝝ'ón. Sava'a nꝝ kataki chichí kándodó kuꝝ noꝝ libro ná kúú léko, noón vá kúú nꝝ kuu ndu'u ñoo ñoo.

22

¹ Nꝝ ndí'i, dá nꝝ daná'a ángel ñoo iin yuta ndato nda'ꝝ noꝝ. Ta yuta ñoo xika takuꝝí xí'o ña kataki yꝝ, ta ndato yé'e ra tátꝝ'on kꝝ'ꝝ yé'e yuu tátá. Ta takuꝝí yó'o kána mií tꝝxi téi noꝝ ió Ndios dándáki na xí'in nꝝ kúú léko. ² Ta me'í keí nákaꝝ mií ñoo ñoo nákaꝝ yuta ñoo. Ta ndíta yíto ndin nduú xoo yu'u yuta ñoo, ta yíto ñoo xí'o ña kataki yꝝ. Ta iin rá iin yꝝ xí'o rá kuꝝ'í, chꝝ uxꝝ uꝝ ta'ándá xí'o rá kuꝝ'í noꝝ kuía. Ta ndá'a yíto ñoo kúú tata nduva'a ñayuu ndéi iin rá iin nacióon. ³ Ta ni iin kꝝ chi'an ꝝ kóo noꝝ ñayuu kandeí ñoo. Ta ñoo kuin téi noꝝ koo Ndios dándáki na xí'in nꝝ kúú léko, ta koni kuáchi ñayuu nꝝ noꝝ ná. ⁴ Ta koni túu na noꝝ Ndios, ta kanda'a kuꝝ mií Ndios taan nꝝ. ⁵ Ta ni iin kuꝝ tꝝ'ón ꝝ kuaá ñoo ñoo. Ta ni ꝝ kónñó'ó kꝝ nꝝ ni iin tó'on ñó'ꝝ katoꝝn noꝝ ná, ni ndĩndĩ, dá chꝝ mií vá Ndios, nꝝ kúú sato'o yꝝ, katoꝝn noꝝ ná. Ta daá dándáki kuíi Ndios.

Sꝝ kuyati va ña nandió kꝝ Jesús kasaꝝ na

⁶ Dá nꝝ kaa ángel ñoo xí'in:

—Ña ndaa kúú tꝝ'on yó'o, ta mián ndaa xínkꝝo noꝝ ká'an. Sa'á ñoo sato'o yꝝ Ndios, nꝝ kúú Ndios xí'o ña kándaꝝ ini nꝝ kúú profeta nꝝ sa'a ndí kían koo, noón kúú nꝝ nꝝ tãnda'á iin ángel kéchóon noꝝ ná noꝝ yꝝ'ó, dá dána'a na noꝝ ñayuu mií ná sa'a ndidaá ña yati veꝝ koo, ña kúú ña kánian koo.

⁷—Kana'ón ña sa yati ñó'ó vá kasaꝝi—kaá Jesús.

Ndiká'an ví nꝝ né'e va'a ndidaá tꝝ'on nákaní libro yó'o sa'á ña veꝝ koo.

⁸ Ta mií yu'u, Juan, kúú nꝝ nꝝ seídó'o ndidaá ña yó'o, ta nꝝ xinꝝ xí'in noꝝí ña. Tá nꝝ ndí'i nꝝ seídó'í ña, ta nꝝ xinꝝ ña, dá nꝝ sa kuꝝin xꝝtꝝí kua'in kandañꝝ'í ángel, nꝝ nꝝ dána'a ndidaá ña yó'o noꝝí. ⁹ Dá nꝝ kaa nꝝ xí'in:

—Kóo, ná dá'a ni keeóon dión, dá chꝝ iin nꝝ xínkuáchi dáó xí'ón kúú yu'u, tátꝝ'on kꝝ'ꝝ kée dao kꝝ ñanꝝn, nꝝ kúú profeta, xí'in tꝝ'on kée nꝝ ndíta toon xí'in tꝝ'on dána'a libro yó'o. Kua'an kandañꝝ'í iin tó'on dinꝝ mií Ndios.

¹⁰ Ta nꝝ kaa ta'ani na xí'in:

—Ná dá'a ni kadꝝn libro yó'o xí'in sello, dá chꝝ sa yati ñó'ó vá veꝝ koo ña kástꝝ'an sa'a. ¹¹ Sa'á ñoo nꝝ kꝝ kúú ñayuu ndaa, ta kꝝ'ꝝ dión ná kakuu iꝝ vá ná. Ta nꝝ kúú ñayuu kꝝni, ná kee iꝝ vá ná ña kini. Ta nꝝ kendaꝝ, ná kendaꝝ iꝝ vá ná. Ta nꝝ ió vii noꝝ Ndios, ná koo vii iꝝ vá ná.

¹²—¡Kana'ón ña sa yati ñó'ó vá kasaꝝi! Ta chiya'avii iin rá iin ñayuu tátꝝ'on kꝝ'ꝝ kaa choon nꝝ kee na. ¹³ Yu'u kúú tꝝ'on mií noꝝ xí'in tꝝ'on noꝝ ndí'i, ta kúú ná mií sa'a xí'in nꝝ noꝝ ndí'i. Yu'u kúú nꝝ mií noꝝ, ta yu'u kúú nꝝ noꝝ ndí'i—kaá Jesús.

¹⁴Ndiká'an ví nꝝ nꝝ dandóo dá'on ndíxi na, dá chꝝ ió íchi ná ña kían keí ná kuꝝ'í kána noꝝ yíto, kírá xí'o ña kataki yꝝ. Ta ió ta'ani íchi ná ku'u na iin rá iin yé'é ñoo ñoo. ¹⁵ Tido sata ve'e va kandꝝo tꝝna, xí'in na tadꝝ, xí'in nꝝ kée kuachi xí'in ná kꝝ kúú ñadꝝ'í nꝝ ꝝ yꝝ ná, xí'in nꝝ sa'áni ndji, xí'in nꝝ ndañꝝ'ꝝ yoko, xí'in ndidaá nꝝ kátoó dánda'í dao kꝝ ñayuu.

¹⁶—Mií yu'u, Jesús, kúú nꝝ nꝝ tãnda'á iin ángel kéchóon noꝝí, dá kꝝ'ꝝ ndaa nꝝ kuenda sa'a ndidaá ña yó'o noꝝ ndidaá nꝝ kúú kuenda mií. Yu'u kúú nꝝ nꝝ kii tein nꝝ ve'e rey David, ta yu'u kúú tũñoꝝ ndato xínkꝝo tá kua'an tꝝu—kaá nꝝ.

¹⁷ Ta kaa nꝝ kúú Espíritu Ndios:

—Nakꝝ.

Ta kaa ta'ani yó, nꝝ kúú ñadꝝ'í Jesús:

—Nakꝝ ní.

Ta ndo'ó, nꝝ seídó'o tꝝ'on yó'o, kaa ta'ani ndó:

—Nakꝝ ní.

Ta ndo'ó, nꝝ íchi ini, nakꝝ ndꝝ. Ta ndi ndaa ndó ká'an ko'o takuꝝí, dá kían ko'o oon ndó takuꝝí xí'o ña kataki yꝝ.

¹⁸ Sa kástꝝ'in xí'in ndidaá tá'an nꝝ seídó'o tꝝ'on tándaꝝ noꝝ libro yó'o, ña ká'an sa'a ndí

kíán koo chí noo, ña tá nì chindaá noo ná nì chikodó ná cháá ká t'ón noo tuti yó'o, dá kíán tanda'á Ndios ndidaá tá'an kue'e kíian noo ná, ña kíán ká'an libro yó'o sa'a. ¹⁹ Ta tá nì chindaá noo ná nì dítá ná dao t'ón tándaá noo libro yó'o, ña ká'an sa'a ña vei koo, dá kíán ko'on ta'ani Ndios dítá ná kuu ná, ña kánóo noo libro noo kándodó kuu ña kataki chíhí, ta o kónó ná ña kandeí na ñoo ij ñoo,

ña ká'an libro yó'o sa'a.

²⁰ Mii ná xí'o ndaa kuendá sa'a ña yó'o kúu ña kaá di'a:

—Miián ndaa kuiti yachi va kasaai.

¡Dión ná koo! ¡Nakí ní, Jesús, mii ní ña kúu sato'o ndu!

²¹ Ná koo ña manj xí'o sato'o yo Jesucristo xí'in iin rá iin ndó. Dión ná koo.